

שיל"ת

ס פ ר

נתן פריז

חידושים וביאורים
על מסכת

בבא קמא

מאת

הגאון האמיתי ציס"ע עמוד התורה וההוראה
מרנא ורבנא **נתן** בן לאותו צדיק וחסיד מפורסם
מוה"ר עמרם זצוק"ל הי"ד **געשטעטנער** זצלה"ה

אבד"ק קרית אגו"י בני ברק
ור"מ דמתיבתא פנים מאירות

בעמח"ס שו"ת להורות נתן ט"ו חלקים, להורות נתן על התורה ומועדים,
להורות נתן על הגדה של פסח, להורות נתן על פרקי אבות, נתן פריז על
מסכתות סוגיות ושלחן ערוך, טל נתן על ל"ט מלאכות שבת, ונתן לכהן על
ספר תקפו כהן, קבא דתירוצא, מבעד לצמתך, מקדש מעט, מאורות נתן
שבשו"ת מאור החיים ב' חלקים, שיחות מלוה מלכה ד' חלקים, דברי בן
עמרם ב' חלקים, ציץ ופרח ושאר ספרים.

יו"ל ע"י 'מכון להורות נתן'

בני ברק

חודש כסלו שנת תשע"ה לפ"ק

מתוך צוואת רבינו זצוק"ל

וְכָל מִי שִׁיעֶזֶר לְהַדְפֵסַת הַסְּפָרִים תְּהֵא לּוֹ לְזִכּוֹת גְּדוּלָה בְּזֶה וּבְבֵא"ר
7 ז"ה וקמא.

"וכל מי שיעזור להדפסת הספרים תהא לו לזכות גדולה בזה ובבא"

וְכָל מִי שִׁיתֵן מִמּוֹן לְהַדְפֵסַת הַכְּתָבִים אֵהִיָּה לּוֹ לְמַלְיָךְ יוֹשֵׁר בַּעֲזַה"י
ע"ה רמ"ל ור"ל נש"ק גא"ה.

"וכל מי שיתן ממון להדפסת הכתבים אהיה לו למליץ יושר בעזה"י
הכל לפי רצון הבורא"

יו"לע"י

"מכון להורות נתן"

להוצאת והפצת כל ספרי מרן רבינו זצוק"ל

בכל עניני הספר ניהן לפנות

בארץ ישראל:

מכון להורות נתן

המאירי 30 אלעד

פלא': 054-8456694 פקס: 15339379651

אימייל: 9379651@gmail.com

בארצות הברית:

הרב עמרם עקיבא גשטטנר

טל' 1347-351-2867

כל הזכויות שמורות

ל"מכון להורות נתן" (ע"ר)

הדפסה:

המהודר 057-3153883

עיצוב כריכה ושערים:

שילוב 052-7680880

ברכה לראש משביר

מעלת כבוד מכובדינו הדגול מרבבה
הרבני הנגיד המפואר מוכתר בנימוסין וקילוסין
טוב ומטיב לשבורי לב רחים ומוקיר רבנן ואיהו גופיה צורבא מרבנן

מוה"ר אברהם פנחס בערקאוויטש נ"י

בנו חביבו של הרה"ג ר' משה יהודה שליט"א

אשר עמד בעזרה להדפסת הספרים בלב ונפש חפיצה
ובימין צדקו תמך ברבינו גאון עולם שר התורה וההוראה
בעל שו"ת להורות נתן זצוק"ל, בעמח"ס זה.

וכאז כן עתה עמד הכן ביתר שאת לברר מקחו של צדיק
להוציא לאור עשרות כתבי רבינו זצוק"ל בכל מקצועות התורה
לשמחת לב כל שוחרי תורה והוגיה

לע"נ אמו החשובה מפורסמת בצדקותיה מנב"ת

מרת גינענדיל ע"ה

נפטרה ביום ז' מנחם אב תשע"א

יזכהו השי"ת ברב הונא ורב חיסדא ורב חכימא

שפע נחת מתוך בריות גופא ונהורא מעליא

לאורך ימים ושנים טובות

כעתירת וברכת

הנהלת 'מכון להורות נתן'

יחזקאל שמואל געשטעטנער

מזכרת נצח בהיכל ה'

לזכר ולעילוי נשמת הותני היקר, אוד מוצל מאש מעמק הבכא,
חסיד ועניו, הצנע לכת, עמד כאיתן נגד כל העקלקלות,
שייף עייל ושייף נפיק, סבל וקיבל ללא תלונות,
אציל הרוח וזך הנפש,

ה"ה הרבני החסיד

מוה"ר **יצחק ב"ר יוסף הלוי מייזליק** זצ"ל

נלב"ע בשם טוב, בשנותיו הגבורות,
ביום זו אייר תש"ע לפ"ק.

ת.נ.צ.ב.ה.

תורתו אומנתו, ואומנתו בתורתו, דיגיעת שניהם משכחת עון.
ויט שכמו לסבול עול תורה, עול דרך ארץ, עול הגלויות ועול היסורין,
בשילוב רוחני, באמונה פשוטה, בנעימות ובצניעות אשר לא תמצא דוגמתה.
אורח חיים למעלה למשכיל, למען סור משאול מטה,
ה"אורח חיים" היה אורחותיו בכל תקופותיו, למרות כל הרפתקאותיו.

העמיד דורות ישרים מבורכים, דור שלשים ודור רבעים,
ומה זרעו, זרע ברך ה', בחיים - אף הוא בחיים.

מלכים מתים ומניחים כתריהם לבניהם.
חותני הגדול נ"ע, נטל כל החמודות שבעולם,
תורתו, התמדתו, מדותיו הנעלות, הסתפקותו, צניעותו ועומק רוחניותו,
והלך לו לעלמא דקשוט, תחת כנפי השכינה.

אור פניו לא ימוש מאתנו לנצח, עד אשר יבקע כשחר אורו,
וארוכתו מהרה יצמח, כאשר יקיצו וירננו שוכני עפר,
באמור לציון מלך אלוקיך, במהרה בימינו אמן.
זכות הדפסת כרך היקר הזה, מוקדש לעילוי נשמתו הזכה

הונצח ע"י חתנו ובתו,

ר' **אברהם פנחס ברקוביץ** נ"י, וב"ב תחי', לאוי"ט

לזכרון עולם בהיכל ה'

לזכר ולעילוי נשמת
הרבני הצדיק החסיד המפורסם
העמיד את הדת על תילה במסירות נפש
מוה"ר **רבי עמרם** בן
הרבני החסיד המפואר
מוה"ר **רבי נתן געשטעטנער** הי"ד
אביו של מרן רבינו זי"ע
נעקד עקה"ש באוישויץ
ביום ב' מנחם אב שנת תש"ה

ולזכר ולעילוי נשמת
האשה הצדקנית
מרת מלכה בת הרבני החסיד **רבי שלמה שרייבר** הי"ד
אמו של מרן רבינו זי"ע
נעקדה עקה"ש
ביום י' תמוז שנת תש"ה

ולטובת ולעילוי נשמת
בתם אחותו הצעירה של מרן רבינו זי"ע
מרת אידל ע"ה
שנקטפה בעודה באיבה ביום כ"ב כסלו שנת תשכ"ט לפ"ק

זכות לימוד התורה בספר זה תעמוד להם
שתהא נשמתם הטהורה צרורה בצרור החיים
עם נשמת הצדיקים בגן עדן - אמן כן יהי רצון

לזכרון עולם בהיכל ה'

יזכר לחיים בספר

נשמת הגאון הצדיק המפורסם סיני ועוקר הרים

עמוד הצדקה והחסד כקש"ת

מוה"ר **רבי מאיר חיים** בן הרה"צ רבי יעקב **אונגר** זצ"ל

אב"ד דק"ק לאקענבאך יצ"ו ורב ומו"צ בעייה"ק ירושלים ת"ו

בעמח"ס מאור החיים ומאור התורה

עלתה נשמתו לגנזי מרומים ביום י' טבת שנת תשי"ח

חותנו של מרן רבינו זי"ע

וזוגתו הרבנית הצדקת הצנועה והחסודה

אשה יראת ה' היא תתהלל, כפה פרשה לעני וידיה שלהה לאביון

שמשה ארבעה דורות גאונים וצדיקים

מרת **שרה** ע"ה

בת כ"ק הגה"צ רבי יהודה הכהן קרויס זצ"ל אבד"ק לאקענבאך

בעמח"ס קול יהודה

נפטרה ביום י"ב טבת תשמ"ח

זכות לימוד התורה בספר זה תעמוד להם

שתהא נשמתם הטהורה צרורה בצרור החיים

עם נשמת הצדיקים בגן עדן - אמן כן יהי רצון

אקדמות מילין

ישמחו התלמידים ויגילו הידידים גילה אחר גילה, ובפה מלא שבח ברכה ותהלה, לאל נורא עלילה, לקראת יומא דהילולא, יום השנה הרביעית לעלותו לשמי רום של כ"ק אאמו"ר עטרת ראשינו ונזר תפארתינו הגאון האמיתי צדיק יסוד עולם שר התורה ונזר ההוראה זצללה"ה, שהחינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה לראות בהופעת ספר נתן פריז על מסכת בבא קמא דף על דף מכתב יד קדשו, זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו לעשות רצון צדיק, אשר כל מגמתו ומשאת נפשו הטהורה היתה תמיד להרביץ תורה לתלמידים מקשיבים, וגם להדפיס את חידושי וביאוריו בכל מקצועות התורה.

והנה מן החובה להעתיק כאן מה שכתב בהקדמתו לספר נתן פריז על מסכת בבא מציעא "ומן הראוי להודיע כי הענינים שבספר זה נכתבו בזמנים שונים, וקצתם מימי חורפי, רובם אשר זכיתי ללמוד ברבים עם חברים מקשיבים, ועל כן לא יפלא אם יש בהם לפעמים סברות מתחלפות, או שבאו הדברים בכפל, ואף כי לא אמרו רבנן בכפילא, מכל מקום משנה לא זזה ממקומה וחזרו ונשנו בשביל דברים שנתחדשו". ודבריו אלו נאמרו גם לגבי חיבור זה, וזכרון אחד עולה לכאן ולכאן.

כאמור, כל תוכן חייו וכל מעיינותיו וכוחותיו היו מושקעים בלימוד תורה רבים, בישיבתו ובכולל או בפני הבעלי בתים, שעות רבות ביום היה משמיע שיעוריו לתלמידיו ולשומעי לקחו בכל מקצועות התורה, החל בלימוד חומש עם פירש"י ורמב"ן וספר גור אריה למהר"ל מפראג, ועד שיעורי העיון בגמרא עם פירש"י ותוספות וסידור שיטות הראשונים והאחרונים, או בטור ושלחן ערוך ונושאי כליו, מדקדק בכל תיבה או אות, בד בכד העלה את חידושי המבריקים והנפלאים לסדר דבר דבור על אופניו ליישר הדורים ולפענח דברים

המוקשים, ובעיקר חתר תמיד להגיע אל הפשט המקורי, שלא ישאר דבר בלתי מובן בלשונות הגמרא ראשונים ואחרונים והפוסקים. כן הקפיד תמיד על ציוני המקורות ומראי מקומות שצויינו ברש"י ותוספות לעיין באותו מקום, ודבר זה דרש ותבע גם מתלמידיו.

דבר פלא ראו ראינו תמיד בשיעוריו, כאשר החל ללמד היה נראה כאילו מעולם עדיין לא למד מסכת זו או הלכה זו, ועתה הוא לומד את הענין לראשונה, ואף שעל מסכת זו או הלכות אלו כבר חיבר ספר שלם, תמיד היה אצלו כל ענין שלמד ולימד ברבים כדבר חדש, התייגע והתעמק להבין ולבאר כל ענין ונושא לאשורו. הוא היה אומר, שתחילה צריך ללמוד גמרא ללא פירוש רש"י, כי אם לפני הבנת כל אחד ואחד, ואחריו ללמוד שוב עם פירש"י.

ולא זו בלבד, אלא אחד הדברים הפלאיים שראינו, שאותו שיעור עמוק ומורכב שהשמיע זה עתה בפני אברכי הכולל, השמיע אחריו בפני בחורי הישיבה צעירי הצאן, באופן שגם הם יבינו, פירט וביאר להם כל פרט ומושג כמזנה מעות.

זאת ועוד, אאמו"ר זצלה"ה מרגלא בפומיה לומר בשם אחד מתלמידי מרן החתם סופר ז"ל, שיראת הכבוד והמזרא שיש לתלמיד מפני רבו, הוא כמדת היראת שמים שיש לרבו מפני השי"ת. ואכן דבר זה תחזינה עינינו, מי לא זוכר את היראה אשר אחז כל אחד מאיתנו עת אשר הופיע בהיכל הישיבה או בכולל או בבית המדרש במלוא הודו והדרו ויושב ודורש כמשה מפי הגבורה, החל בקול דממה דקה הולך וגובר, ישיבתו בשיעור היתה באימה וביראה כעבדא קמיה מריה, לא היה דבר שיניא אותו משיעוריו, ואף כשלא היה בקן הבריאות לא נח ולא שקט מלהמשיך את שיעוריו כסדרם, קיץ וחורף יום ולילה לא ישבות, ומעולם לא הראה סימנים של עייפות ותשות כח, על ידי נמנום או פיהוק.

בטרם נצא ממדבר קדמות מחובתינו להוקיר ולהביע את ברכותינו הלבביות לאמנו מורתנו הרבנית הצדקנית מרת עטל תחי' (בת זקינינו הגה"צ המפורסם רבי מאיר חיים אונגר זצ"ל אבד"ק לאקענבאך - בעל מחבר שו"ת "מאור החיים" ב"כ, וספר "מאור התורה" עה"ת) מחברתו הטהורה של כ"ק אבינו הגדול זצלה"ה - שעמדה לימינו ונשאה בעול הרבצת התורה והדפסת הספרים, קיום הישיבה והכולל במסירות עילאית, אשר לא ניתן להעריך

ולשער. ויחד עם זה עמלה במסירות נפש לגדלינו על מבועי התורה והיראה לילות כימים. זכות התורה והמצוות תעמוד לה להתברך באריכות ימים ושנים טובות לברכה דשנים ורעננים יהיו מתוך בריות גופא ונהורא מעליא.

אפריון נטייה ותשואות חן להנהלת "מכון להורות נתן" בראשות נכדו חביבו של אאמו"ר זצלה"ה, ה"ה הרב יחזקאל שמואל געשטעטנער נ"י, הוא הגבר אשר אאמו"ר זצלה"ה סמך שתי ידיו עליו בעין טובה והסמיכו להדפיס את כל חיבוריו, ומאז ועד עתה לא חסך עמל ויגיעה רבה בדמים תרתי משמע, ושם לילות כימים כדי להפיץ מעיינות חכמתו ותורתו של אאמו"ר זצלה"ה על פני תבל, ועוד ידו נטויה לעשות ולילך מחיל אל חיל להמשיך בעבודת הקודש ביתר שאת וביתר עוז, כיד ה' הטובה עליו.

הכותבים וחותמים

י"ד כסלו תשע"ה לפ"ק

יומא דהילולא הרביעי של אאמו"ר זצלה"ה

בני וחתני המחבר

תשית לראשם עטרת פז

חברי "מכון להורות נתן"

אשר ערכו והעתיקו, סידרו והגיהו, האירו והעירו
כל אחד ברוב כשרונותיו – בעמל ובמסירות אין קץ
את כתי"ק של כ"ק רבינו זי"ע

הלא המה

הרב הגאון ר' ברוך האס שליט"א – תלמיד רבינו

הרה"ג ר' משה ווייס שליט"א – נכד רבינו

הרה"ג ר' שמואל שלזינגר שליט"א – נאמן בית רבינו

הרה"ג ר' יוסף מאיר האס שליט"א – תלמיד רבינו

הרה"ג ר' עמרם עקיבא גשטטנר שליט"א – נכד ותלמיד רבינו

הרה"ג ר' ישראל קרויס שליט"א – נכד רבינו

ישלם ה' פעלם ותהי משכורתם שלימה,

וזכות רבינו זי"ע תעמוד להם שיתברכו

בבני חיי ארוכי ומזוני רויחי אכי"ר.

כעתירת וברכת

הנהלת 'מכון להורות נתן'

פתיחת הזמן

היות וספר זה בנוי ומיוסד בחלקו על שיעורים שאמר מרן רבינו זי"ע תמידין כסדרן בישיבת פנים מאירות - להורות נתן, לכן מן הראוי להביא דברי פתיחה אשר נאמרו על ידו בפתיחת זמן חודש אלול שנת תשס"ט לפ"ק

לביהמ"ד ועוסק בתורה זוכה ומקבל פני שכינה שנאמר ילכו מחיל אל חיל יראה אל אלקים בציון. וע"כ כשראו שרבי נחוניא בן הקנה היה מתפלל בכניסתו לביהמ"ד, שאלוהו מה מקום לתפלה זו, דביהמ"ד אינו מקום תפלה אלא מקום תורה ודי לו שהתפלל בביהכנ"ס, אבל בביהמ"ד צריך ללמוד מיד ואין הוא מקום לתפלה. ועד יש להבין דבשלמא אם היה מתפלל ביציאתו מביהמ"ד לרחוב, על כן צריך להתפלל שלא יארע דבר תקלה על ידו דהרחוב הוא מקום תקלה, אבל מה פשר תפלה זו בכניסתו לביהמ"ד וכי מה תקלה יש בביהמ"ד.

וע"ז ענה ר' נחוניא בן הקנה דיש תפלה אשר צריך להתפלל דוקא בכניסתו לביהמ"ד, דאמרו חז"ל בראתי יצה"ר בראתי תורה תכלין, והיינו שהעצה הטובה ביותר לנצח את היצה"ר הוא ללמוד תורה, כי היצה"ר יכול להסכים שיעשו הכל רק שלא ילמדו תורה, כי

מנהג רבינו החתם סופר ז"ל ותלמידיו, לומר דברי פתיחה בתחילת הזמן. ויש לבאר כוונתם על פי מה שאמרו חז"ל במשנה ברכות (כה:): רבי נחוניא בן הקנה היה מתפלל בכניסתו לבית המדרש וביציאתו תפלה קצרה, אמרו לו מה מקום לתפלה זו, אמר להם בכניסתי אני מתפלל שלא יארע דבר תקלה על ידי וביציאתי אני נותן הודאה על חלקי. פירש"י מה מקום כלומר מה טיבה עכ"ל. ובכל מקום שכותב רש"י "כלומר" היינו משום שהלשון מוקשה, וגם כאן הלשון "מה מקום" מוקשה, וע"כ פירש רש"י כלומר - כאילו לומר - מה טיבה ר"ל מהו איכות תפלה זו.

ונראה ליישב לשון "מה מקום", דהנה מקום התפלה הוא בית הכנסת ומקום הלימוד הוא בית המדרש, וכדאיתא בשו"ע (סי' קנ"ה ס"א) אחר שיצא מבית הכנסת ילך לביהמ"ד ויקבע עת ללמוד, וכדאיתא בגמרא היוצא מביהכנ"ס ונכנס

הוא יודע שבדבר זה אפשר לבטלו ולנצחו, כי הוא התבלין היחיד נגדו. ועל כן כשנכנסים לביהמ"ד יודע היצה"ר כי שם מקום סילוקו וביטולו, וע"כ מתאמץ ביותר לבטלו מתורה, וע"כ דוקא בכניסתו לביהמ"ד שאז מתגבר היצה"ר, אז צריכים להתפלל שלא יארע דבר תקלה, על ידי שלא יגרום היצה"ר איזה ביטול ותקלה כדי שלא יוכל ללמוד.

ועל כן היה מנהג רבינו החת"ס ז"ל ותלמידיו לומר דברי פתיחה בכל תחילת הזמן, כי כאשר היצה"ר רואה שמתחילין זמן חדש ורוצים ללמוד, הוא מפחד שיתבטל לגמרי, וע"כ מתאמץ לבטלו מתורה, ולכן דוקא באותו זמן צריכין להתעורר להתחיל ללמוד ביתר שאת, בבחינת תפלת רבי נחוניא בן הקנה בכניסתו לביהמ"ד.

והיפוד הראשון הוא להיות זריו בשמירת הזמנים, הן זמני תורה והן זמני תפלה, בבחינת זריוס מקדימים למצוות, שההקדמה לכל מצוה תהיה בזריוס. וכמו שאמרו בירושלמי (שקלים פ"ג ה"ג) היה רבי פנחס בן יאיר אומר זריוס מביאה לידי נקיות, נקיות מביאה לידי טהרה, טהרה מביאה לידי קדושה, קדושה מביאה לידי ענוה, ענוה מביאה לידי יראת חטא, יראת חטא מביאה לידי חסידות, חסידות מביאה לידי רוח הקודש וכו', דכל המדרגות מתחילין מזריוס, - ועל כן צריך להיות זריו לבוא לתפלה

ובזמן הן בשחרית הן במנחה וערבית, וכן זריוס בלימוד זריוס באכילה ושינה - והתחלה היא שיקום בבוקר בזריוס, אבל כדי שיוכל לקום בבוקר בזמן, צריך כבר בלילה שלפניו ללכת לישון בזמן ולא לבטל הזמן בשיחה בטלה. ולכן השו"ע מתחיל בסעיף הראשון יתגבר כארי לעבודת הבורא - שדרכו של הארי שהוא מלך החיות לקום בבת אחת על ארבע רגליו, שדרכו של מלך היא בזריוס ולא כשאר החיות המעמידים קודם רגלם האחת ואח"כ עוד רגל עד שעומדים לגמרי - ומוסיף הרמ"א ובשכבו על משכבו ידע לפני מי הוא שוכב. ולכאורה מה השייכות לדיני השכמת הבוקר, אלא לומר לך דהשכמת הבוקר כהלכה מתחילה מהלילה, דהרוצה להשכים בבוקר בזמנו, ילך לישון בזמן, ועל ידי זה יוכל להשכים בבוקר. וליכא מידי דלא רמיזי באורייתא. וכמאמר התומים (חז"מ סי' כ"ה) דחזינן שהרבה ספרים נכתבו לפרש דברי השו"ע והרמ"א כמו הפ"ז והמג"א החלקת מחוקק והש"ך וכן רבים, וכל אחד אומר פירוש אחר על דברי השו"ע והרמ"א וכולם אמת, וכיצד אפשר שהמחבר והרמ"א כשכתבו את השולחן ערוך כיוונו בדעתם לכל הפירושים האלו. אלא שמפני שהמחבר והרמ"א למדו תורה לשמה לכן נתנו להם מן השמים ברוח הקודש שיכתבו תיבות ולשונוס שיוכלו לומר בהם את כל הפירושים. ולכן אי אפשר למעון קים לי

כנגד סברת השו"ע כי דבריהם נכתבו ברוח הקודש.

וכן יש לומר על פירוש רש"י, דכל תיבה ותיבה בדברי רש"י הם בכחינת מועט המחזיק את המרובה וחזינן דלפעמים התוס' והראשונים מקשים על רש"י חבילות קושיות, ועל ידי תיבה או אות אחת בדברי רש"י ז"ל מתורצים כולם אחת לאחת, ואי אפשר לו לאדם לעשות פירוש כזה על כל הש"ס אלא אם כן דבריו נכתבו ברוח הקודש. וביותר אנו רואים בפירוש רש"י על התורה, שכתב בשם הגדולים להרב חיד"א דרכינו תם שהיה בן כתו של רש"י אמר, שאת פירש"י על הגמרא היה יכול הוא לעשות כמעשה רש"י, אבל את פירוש רש"י על התורה אין הוא יכול לעשות. ולולא דברי רש"י על התורה אי אפשר ללמוד ולהבין את פסוקי התורה, ואף שיש הרבה פירושים, אבל פירושו כולל ומפרש הכל, וכן חזינן שיש מאות ספרים על פירוש רש"י, וזה כי רש"י הקדוש למד תורה לשמה ונתנו מן השמים שיכתוב תיבות כאלו שיכללו הכל.

ולכן צריך לדעת, שכאשר לומדים יש ללמוד בעיון, וכמש"כ הט"ז בלשון הברכה "לעסוק" בדברי תורה, היינו לפלפל בעומק דברי תורה, כי כשלומדים מקופיא מזה אי אפשר להיות תלמיד חכם, רק צריך ללמוד בעיון גמרא רש"י ותוס' וראשונים ולדייק בלשון רש"י, כי

לשון רש"י מדוקדק מאוד וכמו שאמרנו ואין בו מלה מיותרת. וע"כ נכון שלכל אחד יהיה מחברת בו ירשום את הערותיו קושיות ותירוצים, אפילו אם הוא דבר קטן, אבל במשך הזמן מתאסף להרבה חידושים, ואפילו אם יש לו קושיא או תירוץ או הערה קטנים יכתבם. וכן אנו רואים בגליון הש"ס לרעק"א שלפעמים כתב תיבה אחת או שנים וכזה ממונים קושיות ותירוצים שונים. ואם התוספות מקשים על דברי רש"י, יש לעיין היטב בדברי רש"י, דלפעמים בתיבה אחת או אות אחת בדברי רש"י מתורץ קושיית התוס' ואם הסוגיא מובאת במקום אחר בש"ס יש לעיין בדברי רש"י שם, דדברי תורה עניים במקום זה ועשירים במקום אחר - ואם לומדים בעיון זה מוסיף חשק בלימוד - ואי אפשר להיות תלמיד חכם אם לומדים מקופיא.

ובל אחד ילמוד מסכתא מלבד מה שלומדים בסדר הישיבה. וכל זמן פנוי צריך לנצל ללימוד, הן קודם התפלה ואחר התפלה, וקודם הסעודה ולאחריה. ואתם עוד צעירים, וצריכין לנצל את הזמן לתורה, כי מה שלומדים בימי הנעורים זה דבר המתקיים, וכמו שאמרו חז"ל בגירסא דינקותא ופירש"י שמתקיים יותר - וזמן הבחורות והנעורים אינו חוזר לעולם, וכל רגע שעובר אין לו תמורה עולמית. שבמוחו של אדם יש אלפי אלפים בתי קיבול שבהם נכנסים כל מה שאדם רואה או שומע, ולכן בימי הבחורות כשאין בתי

ואל יאמר אדם שראשו חלש ואינו יכול ללמוד, דלא מצינו כשאמר משה לישראל שיבואו לקבל התורה לא אמר שרק מי שיש לו שכל חריף יבוא לקבל את התורה, אלא כולם בין חלשים ובין חזקים בין מי שדעתם רחבה ובין מי שדעתם קצרה כולם יבואו לקבל את התורה. ולפעמים רואים כי זה שהכנתו חלשה נעשה תלמיד חכם גדול יותר ממי שדעתו חזקה, כי החריף סומך על חריפותו ועל כן אינו מתאמץ בלימודו כדבעי.

והנה חודש אלול מסוגל ביותר ללימוד תורה, כי אז משפיעים מן השמים שפע של קדושה וחכמה ללימוד התורה, בבחינת אני לדודי ודודי לי, והחי יתן אל לבו, וכל אחד יתן אל לבו שיתמיד בלימוד התורה, ואיש את אחיו יעזורו ללמוד - בחברותא - והקב"ה יעזור שכולכם תהיו תלמידי חכמים גדולים ויראי שמים ובעלי מדות טובות, ועל זה לא תתחרטו בשום זמן. ותזכו ללמוד תורה בלי שום מפריע. ולכולכם יהיה כתיבה וחתימה טובה כספרן של צדיקים גמורים, והצדיקים הם לומדי תורה כי בלי תורה אי אפשר להיות צדיק - ותקבלו עליכם ללמוד כל יום דף גמרא או לכל הפחות עמוד אחד, וכענין ואותי יום יום תדרושון - והקב"ה יעזור לכם שתהיו תלמידי חכמים גדולים לשם ולתפארת, והכל תלוי בכם, כי בדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו, ובזכות לימוד התורה נזכה בקרוב לביאת גוא"צ בב"א.

הקיבול מלאים, הרי מה שמכניסים בהם משתמר היטיב, אבל בימי הזקנה כשכתי הקיבול מלאים אין הדברים נכנסים היטיב וכמו שאמרו הלומד ילד למה הוא דומה לדיו כתובה על נייר חדש והלומד זקן למה הוא דומה לדיו כתובה על נייר מחוק - ואמרו "שינה של שחרית מוציאין את האדם מן העולם" ור"ל אם בזבו את ימי השחרית והנעורים, עי"ז מאבד עולמו.

וכל אחד מכם צריך להשתדל להיות תלמיד חכם גדול, כי ת"ח הוא מציאות אחרת לגמרי - ומי שמבלה ימי נערותו בדברים בטלים הרי זה מאבד מה שנותנים לו - וע"כ צריכין אתם לנצל כל רגע ללימוד תורה ולא לעסוק בשיחה בטלה שאין בה תועלת.

וצריך ללמוד עם חברותא, והגמרא אומרת על מי שלומד בלי חברותא חרב על הבדים וכו'. ויש תועלת גדולה ללימוד עם חברותא, ומכל שכן אם לומדים עם בחור צעיר יותר, מפני שעל ידי שהוא צריך להסביר לו היטיב, מבין המלמדו יותר טוב את דברי הגמרא והתלמיד מחכים את רבותיו. ומצינו שרעק"א כתב לבניו שהדפיסו את ספריו, שאם ימצאו מקום שכתב לאדם את התואר תלמידי ימחקוהו, כי אינו יודע מי התלמיד ומי הרב. וראיתי הרבה כתבים של רבינו עקיבא איגר ולא מצאתי שכתב לאחד תלמידי, ומצינו שכתב בחידושויו על כתובות חבירי החכורים בישיבה.

ס פ ר

נתן פריז

על מסכת בבא קמא

פרק ראשון

ב.

אם אינו נהנה". וציארו הצ"ח, דלא תימא דליכא איסורא אלא לגנוב ולגזול כדכתיב בקראי, אבל להזיק ממון שלו אין צו איסור אם משלם לו ההזיק, אלא איסורא נמי איכא. וכ"כ הפרישה שם, דמדתלה איסור היזק ממון חזירו באיסור דגנבה וגזלה ולא למדו מאיסור היזק וחיוז דכתיב גבי נפשו דהא כתיב בתורה בהדיא חיוז תשלומין דד' אבות, נראה דכא לומר דיש איסור בדבר אפילו אם רוצה לשלם לו היזקו כמו שיש איסור בזה בגנבה וגזילה דנתבאר בהו ממה שנאמר לא תגנובו עכ"ד. וכעיי"ז כתב הסמ"ע (סק"א) שם. ברום עדיין לא נתבאר מנלן דאיכא איסורא דאורייתא להזיק על מנת לשלם ומהו מקור איסור זה. ועיין לשון הטור חו"מ (סי' שפ"ט) כשם שאסור לאדם שיזיק את חזירו ואם הזיק חייב

במשנה ארבעה אבות גזיקין: ויש לעיין אם איכא איסורא מן התורה להזיק לכתחילה על מנת לשלם. ובש"ס צבא מצינא (סא:): אמרו, לא תגנובו על מנת לשלם עיי"ש, ומצואר דהגונב על מנת לשלם עובר בלאו, ברום בניזקין לכאורה לא מצינו בקרא אלא שאם הזיק חייב לשלם, אבל שיהא אסור להזיק לכתחילה מנלן. ובש"ס צבא בתרא (כב:) אמרו זאת אומרת גרמא בניזקין אסור, ופירש"י דאפילו למ"ד דלא דאין דינא דגרמי ופטור מלשלם אסור לגרום עיי"ש. אולם מהתם אין ראייה שיהא איסורא דאורייתא. וצטור חו"מ (סי' שע"ח) כתב "כשם שאסור לגנוב ולגזול ממון חזירו, כך אסור להזיק ממון שלו אפילו

התורה כל דיני נזיקין שישלם, הא מילתא דפשיטא היא, ועוד דהא אסרה תורה בצל תשחית אפילו בממון עצמו ק"ו צל חצירו" עכ"ל. הנה מה שכתב ז"ל דצגונב וגזול איכא לאו כדי להלקותו, נריך עיון דהא אינו לוקה על לאו דגנבה וגזלה הואיל דניתן לתשלומין וכמבואר ברמב"ם (פ"א דגנבה ה"א ופ"א דגזלה ה"א). ומה שכתב משום צל תשחית, כבר כתבנו דכשהוא מעולה צדמים ליכא צל תשחית וכנ"ל. ומה שכתב דידעינן מסברא הואיל דילפינן מוזיק לגזילה, לכאורה יש למצוא מקור לזה מש"ס צבא מניעא (ס"א). אמר רבא למה לי דכתב רחמנא לאו בריבית לאו בגזל לאו באונאה, ופירש"י ילמדו זה מזה שבכולן חסרון ממון שיחסר את חצירו עכ"ל, אלמא דכל שמחסר ממון וכגון מוזיק, איכא למילף זה מזה. אלא דאמרנו שם דמגזל לא אחיא ריבית ואונאה דשאני גזל שהוא בעל כרחיה עיי"ש, וא"כ מוזיק שהוא ג"כ בעל כרחיה שפיר ילפינן מגזל דאסור.

ובביאור הגר"א ז"ל חו"מ (סי' שע"ח ס"א) הביא מקור להך דינא דאסור להזיק, מהא דצבא קמא (ס): דאסור להזיל עצמו בממון חצירו אפילו במקום סכנה עיי"ש, וכיון דהך דינא ילפינן מהא דדוד וכמבואר שם, נמצא דעכ"פ איכא אסור להזיק מדברי קבלה. אלא שיש לתמוה לכאורה על דברי הגר"א ז"ל, דהרי בתוס' שם כתבו דהא דאיבעיא להו אם מותר להזיל עצמו בממון חצירו, ר"ל דאיבעיא להו אם חייב לשלם כשהזיל עצמו מפני פקוח

לשלם כך נריך לשמור ממנו שלא יזיק. וגם שם לא מבואר מהו מקור אסור זה. והב"ח חו"מ (סי' שע"ח) כתב, דפשיטא דאסור להזיק ממון חצירו, והלא אפילו ממון עצמו איכא אסורא להזיק, כדתנן צ"ק (ס): הקוץ נטיעותיו אע"פ שאינו רשאי פטור אחרים חייבים, ופירש"י אינו רשאי דעובר בצל תשחית עכ"ל. ברם למאי דמבואר צ"ק (נ"א): שאם היה מעולה צדמים מותר לקוץ עיי"ש, וליכא צל תשחית, א"כ אכתי לא ידעינן לאסור להזיק את של חצירו היכי שהוא מעולה צדמים. ובר מן דן, הא מוכח ברמב"ם (פ"ו ממלכים ה"י) דליכא צל תשחית דאורייתא בקורע בגדים, וכמו שהוכיח כן בשו"ת נודע ציהודה (תניינא יו"ד סי' י'). ועיין קרית ספר להמצי"ט ז"ל (פ"ט מכילי מקדש) וצמל"מ (ה' מלכים שם ה"ח) ואכמ"ל. וא"כ נפק"מ לענין קורע בגד חצירו דליכא צל תשחית דאורייתא.

שוב ראיתי בלבוש חו"מ (סי' שע"ח ס"א) שכתב "מדחייבה התורה צמנה מקומות את האדם המזיק ממון חצירו לשלם, כמו שחייבה בגזול וגונב ממון חצירו לשלם, כדכתיב מכה צמנה ישלמנה, וכן בשאר נזיקין שמזיק חצירו, שמע מיניה כשם שאסור לגנוב ולגזול ממון חצירו כך אסור להזיק ממון שלו, אלא דצגונב וגזול החמירה לעבור עליו גם בלאו להלקותו, אבל במזיק אינו אלא אסור דאורייתא ולא מלקות. ואין לומר דאפילו אסור נמי ליכא אלא שאם הזיק חייב לשלם ומותר להזיק על מנת לשלם, וע"ז כתבה

ברם אנהריניהו לעיינין צפירוש רבינו יונה למס' אצות (פ"א מ"א) שכתב וז"ל, משה קיבל תורה מסיני ומסרה ליהושע, צין תורה שכתב צין תורה שזעל פה, שהתורה צפירושה ניתנה שאם לא כן אי אפשר למידע ציה, שהרי כתוב לא תגזול וכל מזיקין בכלל אותו הלאו, והן הן התורה שהיה קבלת משה צסיני עכ"ל. הרי צהדיא דהאיסור להזיק נכלל בכלל הלאו דלא תגזול. ולזה העירני בני הר"ר יהודה נ"י. וכן יש להוכיח ממש"כ צחידושי הר"ן סנהדרין (נטו.) וז"ל, כותי שהכה את ישראל חייב מיתה, משמע דמדין גזל מייטינן לה דמה לי חבל בגופיה מה לי חבל צממונו, ולפ"ז לא שגא כותי ולא שגא ישראל שוין צדצר עכ"ל. ולכאורה מה דמיון חובל בגופו לחובל צממונו צדרך גזל, הלא צגזול הוא נהנה מגזילתו וזכה צו לעצמו חבל צחובל ליכא חלא מזיק גרידא. ומוכח דגם מזיק הוא מכלל גזל ועוצר צלא תגזול.

אולם צרמצין על התורה (וישלח ל"ד י"ג) כתב וז"ל, ועל דעתי הדינין שמנו לצני נח צשצע מצוות שלהם, אינס להושיצ דיניין צכל פלך ופלך צלצד, חבל צוה אותם צדיני גנצה ואונאה וכו' ואצות מזיקין וחובל צחצירו וכו' כענין הדינין שנצטוו ישראל, ונהרג עליהן אם גנב ועשק וכו' או שהדליק גדישו של חצירו וחבל צו. ומכלל המצוה הזאת שיושיצו דיניין גם צכל עיר ועיר כישראל ואם לא עשו כן אינן נהרגין, שזו מצוות עשה צהם, ולא אמרו חלא אזהרה שלהן זו היא מיתתן, ולא תקרא

נפש עיי"ש. וכ"כ הרא"ש שם. וא"כ אין רחיה משם כלל דאסור לכתחלה להזיק על מנת לשלם, די"ל דמותר להזיק על מנת לשלם והתם איצעיא להו אם חייב לשלם צמקום פקוח נפש. ועיין חו"מ (סי' שפ"ח ק"צ) וצביאור הגר"א שם. ועיין צשו"ת צנין ליון (ח"א סי' קס"ו) שכתב צדעת רש"י דאסור להציל עצמו לכתחלה צממון חצירו, ועיי"ש (סי' קס"ה קס"ט), וצשו"ת חת"ס (או"ח סוס"י ר"ח).

אולם רחיתי צשטמ"ק לקמן (קיו): שכתב צשם הראצ"ד ז"ל, חאה דאמרו לקמן (פ"א) דהתועה צין הכרמים מפסיג ועולה מפסיג ויורד דכך התנה יהושע, והקשה הראצ"ד דמאחר שמשלם תנאי יהושע למה, ותירך שלא היה רשאי לעשות שלא צפני הצעלים והתנה הוא שיהא מותר לפסג ולשלם, ומה שאמרו לדוד דאסור לשרוף כדי להציל, שלא צפני צעלים היה, מיהו קשיא וכי לא היה דוד אחרי יהושע ולא שמע התנאי שהתנה על התועה צין הכרמים, ואם תאמר שלא שמע דוד התנאים חבל הם למה שלחו לו אסור חלא שהוא מלך והלא מותר הוא חלא שישלם, וי"ל דכך שלחו לו צלא תשלומין אסור חבל חתה מלך ומותר לך אפילו צלא תשלומין עכ"ד. ועיין צפי' הראצ"ד לצ"ק שם שנדפס מחדש. ומצואר מזה, דאי לאו תנאי שהתנה יהושע הוה חמינא דאסור להציל עצמו צממון חצירו אף כשרוהה לשלם, ומוכח דצבר צזמן יהושע היה קיים הדין דאסור להזיק לחצירו אף כשרוהה לשלם.

צשז ואל תעשה דהיינו שלא הוסיב דיינים אינו נהרג, אבל גם צהויק וחבל אינו נהרג מדין מצות גזל אלא מדין מצות דיינים.

ובעיקר דברי הרמב"ן ז"ל דבן נח מצווה על אבות הנוזיקין, לכאורה פליגו צוה הרמב"ם והראש"ד ז"ל, דהרמב"ם (פ"ח ממוקי ממון ה"ה) כתב, שור של ישראל שנגח שור של עכו"ם פטור לפי שאין העכו"ם מחייבין את האדם על צהמתו שהזיקה והרי אנו דנין להם כדיניהם עכ"ל. והשיגו הראש"ד, הטענה הזאת אינה מספקת שהרי הם תופסים גוף המזיק ונפרעין ממנו עכ"ל. ולכאורה דעת הראש"ד הוא כהרמב"ן דבכלל מצוות דיינים של בן נח הוא גם דייני אבות נוזיקין, והרמב"ם לשיטתו אזיל דמצות דיינים היינו להוסיב דיינים בכל עיר וכמש"כ (ה' מלכים פ"ט הי"ד), אבל דייני נזקי ממונו אינו ממצות בני נח, ולכן כתב שאין העכו"ם מחייבין את האדם על צהמתו שהזיקה, כיון שאינם מצווים בכך. והנה לפ"ז מוכח דגם הרמב"ם סובר דמזיק אינו בגדר גזלן, דאל"כ גם עכו"ם יתחייב במזיק כיון דעכ"פ הוא מצווה בגזל. אולם י"ל דדוקא בנזקי ממונו כגון שהזיק צהמתו של ישראל לצהמתו של עכו"ם הוא דליכא משום גזל, אבל כשהזיק ממון חצירו בגופו י"ל דהוי שפיר בכלל גזל. ועיין פני יהושע לקמן (סב) דלר"ך עיון לדינא מאן דמזיק ממון חצירו צידים אי מקרי גזלן לענין עדות, ומסבירא נראה דפסול דמה לי גזול לעצמו מה לי גזול על מנת לאצבדה ואע"פ שמשלם

אזהרה אלא המניעה בלאו וכך דרך הגמרא צסנהדרין עכ"ל. ומצואר דבן נח שחבל בחצירו או שהזיק לחצירו באחד מארבעה אבות נוזיקין, חייב משום מצות דיינין, ולא משום גזל. ולדברי הר"ן הנ"ל דחובל בגופו וצממונו הוי בכלל גזל, אין צורך לחייבו צהן משום דיינים אלא משום גזל. וראיתי בס' מצית מאיר להגר"מ סטלביץ ז"ל (ח"צ עמוד קמ"ח) שרעה להוכיח דגם הרמב"ן סובר דמזיק איכא לאו דגזל, שהרי כתב שצן נח אינו נהרג על העשה, ומדנהרג על הנוזיקין מוכח שיש צו לאו ועל כרתך לאו דגזל עיי"ש.

ולענ"ד אדרבה מדברי הרמב"ן מצואר דמזיק צבן נח דנהרג אינו מדין גזל אלא מדין מצות דיינים, ומה שכתב דאינו נהרג על העשה, כונתו שאינו נהרג כשעבר על אחת ממצותיו צשז ואל תעשה, וכמו שאמרו צסנהדרין (נח): דעכו"ם שצצת מחייב מיתה אינו נמנה בכלל צבע מצוות דכי קא חשיב שז ואל תעשה אבל קום ועשה לא קא חשיב, ופירש"י דהאי לא ישצותו קום עשה מלאכה הוא עיי"ש, וס"ל לרמב"ן דבן נח אינו נהרג על מצותיו אלא כשעבר צקום ועשה - ועיין רמב"ם וקס"מ (פ"י ממלכים ה"ט) דעכו"ם שצצת אינו חייב מיתה אלא צידי שמים אבל אינו נהרג עיי"ש - וצמצוות דיינים איכא הן שז ואל תעשה והן קום עשה וכמצואר צסנהדרין (נע). עיי"ש, וס"ל לרמב"ן דאם עבר על מצוות דיינים על ידי מעשה, דהיינו שהזיק או חבל הרי זה חייב מיתה, ואם עבר

שלא לגרום אף להזיק שאינו ניכר דהיינו לגרום טומאה לכלי חרם, והמפסיד לחצירו ודאי עובר על איסור תורה כי דרכיה דרכי נועם עכ"ל. ברם אי משום דהתורה חסה על ממונם של ישראל, אכתי יש לומר דהיכי שהוא מרויח מהזיקו של חצירו ליכא איסורא, וכעין הא דאמרו לקמן (נא): לענין כל תשחית דהיכי דמעולה דמיים מותר לקוץ אילן. ואילו היכא דליכא שום ריוח מההזיק שהוא עושה, הלכא בלא"ה איכא משום כל תשחית וכמו שכתבנו לעיל מדברי הב"ח והלבוש עיי"ש.

ובתש"ו זקניי החתם סופר ז"ל (יו"ד סי' רמ"א) כתב, דעיקר ענין גזיקין היא גדר למנות עשה ושמרתם מאוד לנפשותיכם ולא תעמוד על דם ריעך וכתב והיה עליך דמים, וכש"ס מועד קטן (ה), ושיער הקצ"ה צחכמתו שאם יתחייב החס כך והמועד כך והצור כך ורגל כך, בזה נגדר הדבר וכל אחד ישמר מנזקיו עיי"ש. אולם מנות ושמרתם והלאו דלא תעמוד על דם ריעך שייך רק היכי ששם מכשול שעלול להציא לידי שפיכות דמים, וכגון כורה צור או שאינו שומר בהמתו מלנגת, אבל צען ורגל ושאר הזיקות שאינו יכול לצוא אלל הזיק ממון אין לאסור לכתחילה מטעמים אלו. ובס' משך חכמה (פ' קדושים) כתב דהפוחת צור ברשות הרבים עובר משום לפני עיור, וצור ברשותו איכא משום לא תשים דמים בציתך וכמבואר בספרי עיי"ש. והנה לא תשים דמים שייך רק צבור שיכול להמית אבל לא צנוקי דמים, אבל לפני

הזיקו מ"מ פושע מקרי עיי"ש. אולם צנוקי ממונו י"ל דלא הוי כגזלן. ועיין לשון הרמב"ם (פ"ה מנזקי ממון ה"א) "שאסור לאדם להזיק ולשלם מה שהזיק אפילו לגרום הנזק אסור" עיי"ש, אך לא נתבאר אם איסורו מן התורה. ועיין צ"ח חו"מ (סי' ל"ד אות י"ב) צ"ח מרדכי דהמזיק לחצירו פסול משום רשע דחמס ואף כשהיה צדעתו לשלם כשהזיק עיי"ש. ועיין הגהות אמרי צרוך (שם ס"ד). ועיין ראב"ן צ"ח בתרא (כ"ב) צ"ח משום גאוניס, דגרמא צנוקין אסור ואע"פ שמשלם רשע הוא, ולא מציעא הזיק צדיק דאסור אלל אפילו גרמא אסור, דלא ניחא ליה לאינש דמזיק ליה אע"ג דמשלמי ליה הזיקא עיי"ש. אולם מדבריו ז"ל אינו מבואר אם האיסור להזיק הוא מן התורה.

וראיתי בס' אמרי צינה להגר"מ אורבך ז"ל (חו"מ דיני עדות סי' ל"ד), שהציא מס' ים של שלמה צ"ק (פ"י סי' כ"ג), דאף מדאורייתא אסור לעשות הזיק לחצירו, ואפילו צדיק דגרמא צנוקין דפטורין מן התורה, מ"מ אסורין מן התורה משום ואהבת לרעך כמוך. וכן הציא מרמ"ה צ"ח בתרא (כו). דאסור לגרום מידי דאחי מינייה הזיקא לאינשי, אי משום לפני עיור לא תתן מכשול ואי משום ואהבת לרעך כמוך. והאמרי צינה כתב, דמדאמרה תורה וואה הכהן ופינו את הצית ואמרו חז"ל לא חסה תורה אלל על כלי חרם שאין לו טהרה וכמובא ברש"י (ויקרא י"ד ל"ו), הרי גילתה התורה לחוס על ממון ישראל

תשלומי נזק, ועוד דגם צמועד דמשלם כופר
 אין זה צגדר תשלומי נזיקין שאין משלם כופר
 להניזק הנהרג, וגם שיש נזק יותר צהריגת
 אדם מסך הכופר, וז"ע.

ואילו עביד אב ותולדה דידיה לא מחייב
 אלא אדא: פירש"י, לא מחייב אלא
 אדא אדא מלאכה אצל אדא דידיה לא
 מחייב עכ"ל. ומצואר דהטאת צאה על
 אדא ולא על התולדה. וכתב צתפארת שמואל
 דנפק"מ אס הציא טאת על אדא ושכח
 שעבר גם על התולדה דינא ואין צריך להציא
 קרצן אחר שהרי החיוב הוא רק על אדא, או
 אס הציא על התולדה ושכח שעבר גם על אדא
 וזכר אחר כך הרי הוא חייב להציא טאת על
 אדא. ויש לעיין לרצי אליעזר דמחייב צתולדה
 צמקוס אד, היכי שהפריש טאת על אדא
 והקריבו על התולדה אס ינא, דצכריתות (כו):
 אמרו הפריש על חלב שאכל אמש לא יבאנה
 על חלב שאכל היום שנאמר קרצנו על טאתו
 עד שיהא קרצנו לשם טאתו עיי"ש, וא"כ
 הוא הדין כשהפריש על אדא לא יציאנו על
 התולדה דאין זה הקרבה על טאתו. אולם
 צדיעצד כיפר וכמצואר צרמב"ס (פ"ג משגגות
 ה"ג) עיי"ש וצכ"מ.

ובהגהות פורת יוסף כתב דנפק"מ אס חייב
 על אדא או על התולדה, היכא
 דמזיד על אדא ושוגג על התולדה ללא מחייב
 דהא לא שז מידיעתו, אצל צהזיד על התולדה
 ושגג על אדא אפשר דחייב טאת עיי"ש.

עור איכא גם צגורס נזקי ממון וכמו שכתב
 הרמ"ה צבא צתרא הג"ל.

וראיתי צמנחת חנוך (קומץ המנחה מנזה י"א)
 שכתב, דהא דאסור להזיק לישראל
 מן התורה, ידעינן מהא דליותה תורה להשיב
 אצדתו ומכל שכן שלא להזיקו, ואס רונה
 לשלם אסור להזיקו, משום ואהצת לרעך כמוך
 עיי"ש. והנה טעמא דואהצת לרעך כמוך
 צבר מצואר צרמ"ה ויס של שלמה הג"ל. ומה
 שכתב משום השצת אצדה, כן התכוין לדצריו
 גם צתשו' חלקת יואב (ח"א חו"מ סי' כ'), וכן
 צס' קהלות יעקב (צ"ק סי' א') עיי"ש. אולם
 לע"ד עדיין אין זה מספיק, דהא מצואר צבא
 מליעא (ג.) דצוקן ואינו לפי צבדו או שהיתה
 מלאכה שלו מרובה משל צצירו (שיצטל צהצתה
 מרובה על דמי האצדה. רש"י) מותר להתעלם
 עיי"ש, וא"כ היכי דעל ידי שיימנע מלהזיק
 את צצירו יגרום לו שיעשה מעשה שאינו לפי
 צבדו, או שהפסדו מרובה על דמי ההזיק של
 צצירו, ליכא אסור מזיק מן התורה, דאין
 ללמוד אסורו מהשצת אצדה דהא צכהאי
 גוונא גם צאצדה אין מנזה להשיצה. וכבר
 הצאנו מדצרי רצינו יונה ז"ל דאסור היזק
 נכלל צלאו דלא תגזול, והוא יסוד נאמן מגדול
 הראשונים ז"ל.

מתנ"י ארבעה אבות נזיקין השור וכו': עי'
 מאירי דשור כולל גם שור שהרג אדם.
 וז"ע דלכאורה צכה"ג אינו צגדר נזיקין, דהא
 צתם אינו משלם כלום ומה שהשור נסקל אינו

ז"ל, והוצא צ"ק תולדות חיים (סי' ו' אות ח'), ועפ"ז כתב התולדות חיים לפרש דברי הש"ס כאן דכרכו של המהרש"ך. ועיין תשו' חזון נחום (או"ח סי' ל"א) בזה. אולם בעיקר החידוש יעויין צפירוש רבינו חננאל שבת (עג): שכתב וז"ל, הזומר חייב משום נוטע והנוטע והמצריך והמרכיב חייב משום נוטע ואף משום זורע דיש תולדה לתולדה עכ"ל. הרי צהדיא דיש תולדה לתולדה ודלא כהגאונים הנ"ל.

תוס' ד"ה ולא זה וזה וכו'. וק"מ קשה דמשמע דעונשין מן הדין וכו': ברש"י לקמן (ה). ד"ה ותייתי אידך מינה, כתב "צמה מצינו בשור שהוא מזיק וחייב, אף המצעה שהוא מזיק יהא חייב". הרי דמפרש למתניתין דלא הרי היינו ללמוד צמה מצינו ולא צק"ו. אולם צחי' הרשב"א לקמן (ג) ד"ה אבל צמחצרת כתב, דמתניתין דקתני לא ראי זה כראי זה משמע דעונשין מן הדין דלא אמר אלא שאין ללמוד הקל מן החומר הא החומר מן הקל ילפינן, וכן אמרו בגמרא לקמן (ד). ולא ק"ו הוא ומה שן שאין כונתו להזיק וכו', הרי דעונשין מן הדין עיי"ש. וכן הוא דעת התוס'.

ובהגהות הרש"ש הקשה, דהתנא לא רצה ללמוד מק"ו רק כמו התולדות דקאמרה הגמרא לקמן עליהן מאי שנא קרן וכו' וכן צבוליהו תולדות דשאר אצות, והלא בשבת נמי איכא תולדות וחייבין עליהן

ולע"ד היכי שהזיד על התולדה ושז צתשובה ואח"כ שגג על האב, הנה צכהאי גוונא חייב חטאת על האב אף בלא סברת רש"י"ל, דאף אם נימא דהא דצעציד אב ותולדה ידיה חייב חדא הכונה שחייב על שניהם חטאת אחד, מ"מ כשהזיד על התולדה ודאי דחייב חטאת על האב ששגג בו, הואיל דצאופן זה אין זה צגדר עציד אב ותולדה ידיה, דדוקא כששניהם שוגגין ועשאן צהעלם אחד הוא דהוי צגדר אב ותולדה ידיה, אבל כשיש ידיעה צינתיים או שעשה את התולדה צמוזיד, פשיטא דחייב על האב ששגג בו - היכי דהוי שז מידיעתו לגבי האב, - כיון דהאב והתולדה אינן מצטרפין כלל. וכמו כן היכי דהזיד על האב ושגג על התולדה, וטרם שעשה את התולדה שז על זדונו והוי שז מידיעתו, הנה צכה"ג חייב חטאת על התולדה, דאין זה צגדר עציד אב ותולדה ידיה דפירש"י דחייב רק על האב ולא על התולדה, דכיון דעל האב עבר צמוזיד א"כ אין לו הצטרפות כלל עם התולדה וחייב חטאת על התולדה. ודוקא היכי דעבר על שניהם צשוגג צהעלם אחד הוא דכתב רש"י דחייב רק על האב ולא על התולדה.

הך דהוה במושכן חשיבא קרי ליה אב וכו': כתב מהרש"ך ז"ל, דאכתי קשה דמאי נפקא מינה לדינא אם קרי אב או תולדה, ותירך דאב יש לו תולדה אבל תולדה אין לה תולדה אפילו עשה מלאכה שכיונא צה עכ"ד. ומצואר דבר חדש דעל תולדה דתולדה פטור. וכחידוש זה כתב הגאון מהרא"ל מפלאצק

באמת קושיית הרש"ש יתיישב גם לסברת מהר"י כ"ך ז"ל, דמה שכתב מהר"י כ"ך דבנזיקין ילפינן תולדות מסברא היינו מק"ו ומה מזינו וכמבואר בגמרא, דק"ו ומה מזינו הם המה הסברא לרבות תולדות, וא"כ שפיר הקשו תוס' דכיון דאין עונשין ממון מן הדין וכדמוכח במכילתא, א"כ אין לרבות תולדות בנזקין מכח ק"ו, ומיושב קושיית הרש"ש. ואם עונשין צמה האד, עיין בזה בס' גינת ורדים (כלל ד') מש"כ ליישב המשך דברי התוס' כאן.

ובעיקר הענין אם עונשין ממון מן הדין, י"ל דתליא בטעם דאין עונשין מן הדין, אם הוא מדה מהלכה למשה מסיני, דאז י"ל דגם בזמון אין עונשין מן הדין, אבל למאי שכתב המהרש"א סנהדרין (פד): דהטעם דאין עונשין מן הדין דאולי בעצירה החמורה לא סגי בעונש זה ולריך כפרה ע"י עונש חמור יותר עיי"ש, א"כ בזמון לא שייך זה דמה שייך בזמון עונש חמור יותר מהחיוצ לשלם, ועוד דאטו משום שמגיע להמזיק עונש חמור יותר לכן יפסיד הניזק ולא ישלמו לו, וא"כ ודאי דעונשין ממון מן הדין. ושזב ראיתי מש"כ בזה בס' לקח טוב (כלל ז') ובס' בית האולר (אות א').

והנה צחי' הרש"ש ז"ל כתב, דמסתברא דלא אמרו במכילתא דאין עונשין ממון מן הדין אלא בנזקי צור מפני שהוא חידוש וליכא צבולה נזקין כותיהו, לפי שאין דרכו לילך ולהזיק ועוד שאינו שלו ואפ"ה עשאו הכתוב

סקילה, הרי דעל תולדות מענישין כמו על אז עיי"ש. ולכאורה יש ליישב לפי מה דמשמע בתוס' בכורות (כה). ד"ה ואמר, דליכא חיוב על תולדה אלא בשבת בלבד ולא בשאר דינים, ולכן כתבו דדוקא בשבת יש לחייב תולש משום תולדה דגוזז ולא לענין גזיזת צבור עיי"ש. ועיין מה שהאריך בזה בשו"ת אצני נור (או"ח סי' קל"א אות י"ט) ושם (סי' רכ"ו) עיי"ש. וא"כ אי לאו קל ותומר או מה מזינו לא היינו מחייבין תולדה בנזקין. ולכן שפיר הקשו תוס' דמה מהני ק"ו להוסיף תולדה לנזקין כיון דאין עונשין מן הדין. ועיין שטמ"ק (ב:) ד"ה תולדה דקרו, שהקשו להמכילתא דאין עונשין ממון מן הדין א"כ לא מחייב אתולדה, ותירך דתולדה ילפינן במכילתא מקראי עיי"ש. הרי דגם תולדה לריך קרא.

אלא דלכאורה יש מקום לדברי הרש"ש ז"ל לפי מה שכתב בשיטה מקובצת בסוגיין וז"ל, תימה לר"י מאי שנא דתולדה דשבת ילפינן לה מקראי צפ' הצונה (שבת קג): דדרשינן הנה אצות מהנה תולדות, ותולדות דנזקין לא ילפינן מקראי אלא מסברא לקמן בשמעתין, ונראה למהר"י כ"ך אי לאו קרא הוה ממעטינן תולדות מדנסמכה פרשת שבת למלאכת משכן, כי היכי דממעטינן שאר מלאכות דלא הוו תשיבי עכ"ל. וזה היפוך משיטת תוס' בכורות שם, שהרי כתבו דתולדות דנזקין ידעינן מסברא דדוקא בשבת צעינן קרא משום דצעינן שיהא דומיא דמשכן. וכבר העיר בזה באצני נור שם. אולם

כאילו הוא צרשותו ועוד שהניזק צא לרשותו של המזיק דהיינו חלל הצור, ואין עונשין מדין כזה שאין לך צו אלא חידוש, אבל שאר נזיקין שממונו הולך ומזיק עונשין מן הדין עכ"ד. וראיתי צחי' זקני הגאון רבינו עקיבא איגר ז"ל בכתב יד, שהקשה אהא דאמרו צמסנה ולא זה וזה שדרכן לילך ולהזיק כהרי הצור, וזה לשון קדשו, וקשה הא צור מכולהו לא אחיא, דמה להנך שכן ממונו, דאף השתא דכתב רחמנא צור אמרינן דחידוש הוא דעשאו הכתוב כאילו הוא צרשותו וא"כ לרבי ישמעאל לשיטתו ודאי דצבור אין עונשין מן הדין. ולפי זה י"ל דמתניתין דאמרו כהרי הצור, לית להו כרבי ישמעאל וסובר דצור לאו חידוש הוא. ונתיישבה קושיית הגרע"א ז"ל. אלא דמ"מ יש לתמוה, דבכל הני סוגיין דלקמן (כט: וכן להלן ג.) לא הביאו להוכיח ממתניתין דצור אינו חייב אלא צרשותו, וא"ע.

ובבוא שכתב הרשב"א דרק צבור אמרו צמסילתא דאין עונשין ממון מן הדין משום דחידוש הוא, לכאורה יש להקשות ממה שאמרו צמסילתא והוצא בגליון הש"ס כאן "וטבחו או מכרו אם על הטביחה חייב על המכירה לא כש"כ אלא שאין עונשין מן הדין", הרי שאמרו כן גם צמידי דלאו צור הוא. אך לק"מ על פי מש"כ בשו"ת מו"ל מאש (סי' כ') דטביחה ומכירה הוי קנס שהם תשלומי ד' וה' וצוה אין עונשין מן הדין ואף דצממון עונשין מן הדין עיי"ש. ועוד י"ל עפ"י מש"כ רש"י כתובות (לד: ד"ה ור' מאיר טביחה ומכירה חידוש הוא עיי"ש, וא"כ הוי דומיא דצור דאין עונשין מן הדין.

כאילו הוא צרשותו ועוד שהניזק צא לרשותו של המזיק דהיינו חלל הצור, ואין עונשין מדין כזה שאין לך צו אלא חידוש, אבל שאר נזיקין שממונו הולך ומזיק עונשין מן הדין עכ"ד. וראיתי צחי' זקני הגאון רבינו עקיבא איגר ז"ל בכתב יד, שהקשה אהא דאמרו צמסנה ולא זה וזה שדרכן לילך ולהזיק כהרי הצור, וזה לשון קדשו, וקשה הא צור מכולהו לא אחיא, דמה להנך שכן ממונו, דאף השתא דכתב רחמנא צור אמרינן דחידוש הוא דעשאו הכתוב כאילו הוא צרשותו, דאל"ה לא ליחייב כדאמר רבי אלעזר לקמן (כט: וזריך עיון גדול עכ"ל"ק. והנה קושיית הגרע"א תקשי עוד יותר על הרשב"א, שכתב דצמסילתא דקתני לא ראי זה כראי זה משמע נמי דעונשין מן הדין אלא שאין ללמוד הקל מן החמור הא החמור מן הקל ילפינן, ורק לענין צור אמרו צמסילתא דאין עונשין מן הדין משום דאין לך צו אלא חידוש, וקשה דאם צור חידוש הוא א"כ איך אמרו צמסנה כהרי הצור, הלא צור מאינך לא ילפינן, וכשם דלא ילפינן מצור משום דחידוש הוא כמו כן לא ילפינן צור מכולהו משום דחידוש הוא.

וראיתי בהגהות פורת יוסף, שכתב ליישב קושיית התוס' מהמכילתא דאין עונשין ממון מן הדין, ותיריך דהמכילתא סובר דחיוצא דצור צרשות הרבים הוא רבי אלעזר ודלקמן (כט:) דאמר צמס רבי ישמעאל דצור צרה"ר חידוש שעשאו הכתוב כאילו הוא צרשותו, ולכן להמכילתא אין עונשין ממון מן

וכבר כתבתי כן בהערות לחי' חתם סופר
למסכתין.

וכבר כתבתי כן בהערותי שנדפסו בגליון ספר
חת"ס על מס' בבא קמא].

באו"ד. וק"ל קשה דמשמע דעונשין ממון
מן הדין, וצמכילתין תניא כי יפתח
וכי יכרה א"ס על הפתחה חייב על הכרייה
לא כל שכן, אלא ללמדך שאין עונשין מן
הדין: ובגליון הש"ס הביא עוד ממכילתא (פ'
משפטים), וטבחו ומכרו, א"ס על הטביחה חייב
על המכירה לא כל שכן, אלא שאין עונשין מן
הדין עכ"ל.

אלא דעדיין קשה קושיית תוס', דצטוגיין
משמע דצממון עונשין מן הדין,
וצמכילתא דכי יפתח איש צור מצואר דגם
צממון אין עונשין מן הדין, אולם עיין בחידושי
הרשב"א לקמן (ב) דהא דצבור אין עונשין
מן הדין וכצמכילתא, היינו משום דצור חידוש
הוא, שאין דרכו לילך ולהזיק, ועוד שאינו
שלו אלא שעשאו הכתוב כאילו ברשותו, ועוד
שהניזק צא לרשות המזיק שהצור הוא של
המזיק, וצוה אין עונשין מן הדין דאין לך צו
אלא חידוש, אבל בשאר נזקי ממון עונשין מן
הדין עיי"ש. אולם מתוס' נראה שלא חילקו
צין צור וצין שור ושאר נזקי ממון, ועל כן
הקשו סתירה צין סוגיין למכילתא.

ונראה דהא דהתוס' לא הביאו ממכילתא
דטבחו ומכרו, דהתם מיירי לענין
תשלומי ארבעה וחמשה שהוא קנס, וזה הוא
צגדר עונש כיון שמשלם יותר ממה שהזיק,
וצוה שפיר אמרו צמכילתא שאין עונשין
מן הדין, דתשלומי ד' וה' הוא צגדר עונש,
אבל אין מזה ראיה דגם צארבע אצות נזיקין
שהם ממון ולא קנס ג"כ נימא דאין עונשין
מן הדין, ועל כן הביאו דוקא ממכילתא דכי
יפתח וכי יכרה, דהתם משלם רק כפי מה
שהזיק, וצוה היה מקום לומר דלא שייך לומר
צוה דאין עונשין מן הדין, דתשלום היזק של
צור אינו צגדר עונש וקנס אלא תשלומין על
מה שהזיק, ואף על פי כן אמרו צמכילתא גם
צצור דאין עונשין מן הדין, ומזה הקשו שפיר
דמשם מוכת, דגם צתשלומי ממון שאינו קנס
ג"כ אין עונשין מן הדין. [שוב ראיתי כחילוק
זה צשו"ת מו"ל מאש ח"א (סי' כ') דטביחה
ומכירה דהוי קנס ודאי אין עונשין מן הדין.

ובאמת יש להצין מה הסברה לומר דגם
צממון אין עונשין מן הדין, הלא
תשלומי הממון אינו צגדר עונש אלא סברה
הוא שישלם מה שהזיק, ואמאי נימא צוה דאין
עונשין מן הדין. ונראה לומר דגם תשלומי
ממון של מזיק יש סברה לומר שהוא צגדר
עונש עד דנימא ציה שאין עונשין מן הדין,
דתינת א"ס הזיק האדם צעצמו וצודון אז צדין
הוא שישלם שהרי הזיק צעצמו, ואפילו שלא
צכונה יש לומר דאדם מועד לעולם וצדין
הוא שישלם, ולא צגדר עונש אלא מעיקר
הדין שצריך שישלם את הנזק שהזיק - אבל
היכי שלא הזיק צעצמו וצכונה, אלא שצתמתו

שאין זה מפורש דעונשין ממון מן הדין, ומשום דבזמנת בגמרא כאן לא הזכירו ענין קל וחומר, ועיין בהגהות רש"ש מה שהקשה בזה - וקשה דאמאי לא הביאו מגמרא בזה מצינעא (נד): שאמרו, נושא שכר והשוכר משלמין את האצידה ואת הגניבה, ופריך בשלמא גניבה דכתיב אם גנוב יגנב מעמו ישלם לבעליו, אלא אצידה מנלן, אמרי צמערבא קל וחומר ומה גניבה שקרוצה לאונס משלם, אצידה שקרוצה לפשיעה לא כל שכן עיי"ש. הרי צהדיא דצממון עונשין מן הדין, והוי להו להתוס' להזכיר גמרא זו.

אולם למאי שנתבאר יש ליישב לנכון, דמה שדנו התוס' אם צממון עונשין מן הדין, היינו רק היכי דהממון הוא כעין עונש, וכהא דשור שנגח שחייב לשלם משום שממונו הזיק ברשות הרבים, דיש מקום לומר שלא יתחייב לשלם כיון דרק ממנו הזיק ולא האדם בעצמו, ואם התורה חייבה לשלם גם בהזיק ממנו משום שלא שמרו, הרי זה כעין עונש על שלא שמרו, וצממון כגון זה יש מקום לומר שאין עונשין מן הדין. מה שאין כן צמה שהשוכר ונושא שכר חייב לשלם על גניבה ואצידה, אין זה בגדר עונש, שהרי כתבו התוס' כתובות (נו): סוד"ה הרי זו, דהא דהתורה חייבתו לשומר שכר לשלם על גניבה ואצידה היינו משום שלוקח שכר ומשעבד עצמו לכל הכתוב צפרשה - והכונה דשומר שכר יודע שהוא יתחייב בגניבה ואצידה, דהא אדעתא דהכי מקבל שכר

הזיק, הנה בזה אי לאו דחידשה תורה שהאדם חייב לשלם גם על נזקי ממנו - וכמבואר ברמב"ם (פ"א מנזקי ממון ה"א) "כל נפש חיה שהיא ברשותו של אדם שהזיקה, הבעלים חייבין לשלם שהרי ממנוס הזיק, שנאמר כי יגוף שור איש את שור רעהו וכו'", וכן הוא בגמרא לקמן (ג.) מאי שנא רגל דהזיקו מנזי וממונך ושמירתו עליך עיי"ש - הנה חידשה התורה, דלא רק כשהזיק בעצמו חייב לשלם אלא כשהזיק ממנו ג"כ חייב לשלם. ומבואר ברמב"ם (פ"א מנזקי ממון ה"ח) דאף ברשות הרבים אם נגחה או נגפה או רצחה או בעטה או נשכה אם תמה היא משלם חצי נזק ואם מועדת משלם נזק שלם. וזה ודאי הוי חידוש דאף ברשות הרבים שיש רשות להבהמה ללכת שם, מכל מקום אם נגחה אדם חייב לשלם. וצוה היה מקום לומר שאין זה מגדר תשלומי ממון גרידא אלא בגדר עונש על שלא שמר את בהמתו, ואי לאו שמפורש בתורה דאדם חייב גם בנזקי ממנו, הוה אמינא דפטור כיון שהאדם לא הזיק בעצמו וגם לא גרם להזיק, אלא שלא שמר בשב ואל תעשה, ואין הכרח מנד הסברה דיתחייב לשלם, ומכל שכן אין הכרח שישלם נזק שלם, וע"כ יש מקום לומר דגם צממון אמרינן אין עונשין מן הדין, דהיכי דממונו הזיק הוי התשלומין בגדר עונש וכנ"ל.

ועל פי המבואר יש ליישב מה שיש להקשות על התוס' שכתבו דכאן משמע דעונשין ממון מן הדין - ומלשון זה משמע

והנה לפי מה שכתבו התוס' נראה, דש"ס דלין פליגו עם המכילתא אס גם צממון אמריין דאין עונשין מן הדין - ונראה לומר דפלוגתתם תליא בטעם הך דינא דאין עונשין מן הדין, דהנה צספר גינת ורדים להפרמ"ג ז"ל (כלל א') כתב צסס ס' קרבן אהרן בטעם דאין עונשין מן הדין, דשמא יש לו פירכא, וע"כ די לנו לאסור ולא לענוש מיתה או מלקות. אבל צמהרש"א סנהדרין (סד:) כתב הטעם דאין עונשין מן הדין, דשמא זה שעשה עצירה חמורה אין מתכפר בעונש המוזכר בקלה ממנה עיי"ש. ומעתה יש לומר דלטעמו של הקרבן אהרן גם צממון אמריין דאין עונשין מן הדין, דשמא יש לו פירכא ונמצא שהוציאו ממנו ממון שלא כדין [ומה שכתב בקרבן אהרן שם דצממון עונשין מקל וחומר, דצשלמא צאיסור הועיל הק"ו על כל פנים לאסור, משא"כ בעונש ממון אס אומרים שאין עונשין לא הועיל עיי"ש, והוא תמוה דמאן יימר שהק"ו צריך להועיל לאיזה ענין, ואדרבה נימא דאין מוציין ממון מספק דשמא יש פירכא להק"ו והא"נ שהקל וחומר לא הועיל לכולם. ושזב ראייתי שכן הקשה צגינת ורדים שם צהמשך דצריו עיי"ש].

אבל לדעת המהרש"א דאין עונשין מן הדין דשמא זה שעשה עצירה חמורה לא סגי ליה בעונש זה הנזכר הקלה ממנו, הנה צממון לא שייך זה, דאטו משום שמגיע להמזיק עונש חמור יותר יפסיד הניזק ולא ישלמו לו כלום. ואפילו אס נימא דצממון שייך עונש חמור

שיתחייב צגינצה ואצידה, וכן צשוכר קיבל עליו לשמור צהמת חצרו מן הגניצה והאצידה, ועל כן מה שהנושא שכר והשוכר משלמין צגינצה ואצידה, אין זה צגדר עונש, דצדין אס צריכין לשלם שהרי כך קבלו עליהם אחריות זו שישלמו אס יאצד או יגנב, וצכגון זה ודאי שגם צממון מחייבין מקל וחומר ועונשין מן הדין, דהתם חיוב תשלומי ממון אינו צגדר עונש אלא דכך הוא מעיקר דיני ממונות, שהרי קיבל עליו להתחייב צגינצה ואצידה, ועל כן צזה פשיטא דדין קל וחומר וכש"ס צ"מ הנ"ל.

ומה שדנו התוס' צסוגיין אס צממון עונשין מן הדין, היינו רק היכי שממונו הזיק וכגון שזר שנגח דאיירי צה צסוגיין, דצזה יש מקום לומר שאין עונשין מן הדין, דמה שחייצה התורה לשלם כשממונו הזיק הוי צגדר חידוש, דאע"ג דלא שמרו את הצהמה מכל מקום אין הכרח שיתחייב מזה שיצטרך לשלם את כל ההיזק, כי המזיק לא קיבל עליו מעולם היזק שמירה כלפי כל העולם כולו, אלא שכך גזרה תורה דמ"מ חייב לשלם, וצזה יש לדון דאין עונשין מן הדין, כי התשלומין צזה הוי כעין עונש - אבל חיוב תשלומין של השומרים צגינצה ואצידה הוי חיוב גמור מדיני ממונות, שהרי קיבל על עצמו התחייבות זו שאס יגנב או יאצד ישלם להצעלים, וצכגון זה פשיטא דעונשין ממון מן הדין כיון דהממון אינו צגדר עונש כלל אלא צדין הוא שישלם ודו"ק.

המלאכה היא חשובה הוי אב אף שלא היה
במשכן עיי"ש, ולריך עיין לומר כן.

ב:

ת"ר ג' אבות נאמרו בשור, הקרן והשן
והרגל. קרן מנלן, דת"ר כי יגח אין
נגיחה אלא בקרן שנאמר וכו', ואומר בכור
שורו הדר לו וגו', מהו ואומר וכו', מהו
דתימא כי פליג רחמנא בין תם למועד הני
מילי בתלושה אבל במחוברת אימא כולה
מועדת היא, ת"ש בכור שורו הדר לו וגו':
וצחי' הרשב"א כתב וז"ל, קשיא לי אדרבה
אימא וכולה תמה היא לשלם חצי נזק בלחוד,
דכל לאפוקי קולא לנתבע וחומר' לתובע
[כז"ל], וי"ל דאדרבה צנוקין ספיקא דידהו
להחמיר כאיסורין, ועוד יש לי לומר דלפחות
מן התלושה אי אפשר דקל וחומר הוא עכ"ל.

ובתשו' זקניי החתם סופר ז"ל (יו"ד סי'
רמ"א) הביא לתמוה על זה, שהוא
נגד הש"ס צממה מקומות דצנוקין הוי ממונא
וספיקו לקולא לנתבע, ומירץ החת"ס ז"ל
דעיקר ענין צנוקין הוא גדר למנות עשה
ושמרתם מאוד לנפשותיכם ואל תעמוד על
דם ריעך, ושיער הקב"ה צחכמתו שאם
יתחייב התם כך והמועד כך והצור כך ורגל
כך וכדומה, צוה נגדר הדבר וכל אחד ישמור
נזקיו, ואם אנו מסופקים אם קרן מחובר די
לו צשמירת תם או צשמירת מועד, ספיקו
להחמיר, וכן כל מה שאנו מסופקים צכונת

יותר משישלם את הנזק, מ"מ ודאי שאין
לפוטרו מלשלם כדי למלא את מה שהחסיר מן
הניזק, ואם קמי שמיא גליא שמגיע לו עונש
חמור יותר, ייפרע מן השמים, אבל אין זה
פוטרו מלשלם את ההיזק.

באו"ד. וקצת קשה דמשמע דעונשין ממון
מן הדין: לכא' לאו מק"ו רנו ללמוד
כאן אלא צמה מנינו, ועי' רש"י לקמן (ה).
ד"ה ותימי. ועי' רש"ס שהול"ל ללמוד צתורת
תולדה. וי"ל דתולדה לא הוי אלא כשדומה
לאצ צמעלותיו כמו צצצת, אבל מצעה אינו
דומה לקרן דיש הנאה להיזקו וכו'.

תום' ד"ה ולרבי אליעזר. רצה אמר משום
צורר אבל התרו צו משום מרקד פטור:
וכ"כ תוס' שצת (עג:) ד"ה משום. וצחי'
הגרע"א ז"ל שם תמה ממש"כ רש"י שצת
(קלח.) דלרצה ודאי חייב משום מרקד עיי"ש.
אולם יעויין צפי' רצינו חננאל שם (קלח.)
דמפרש דלרצה פטור משום מרקד.

תום' ד"ה ה"ג הך. ואית דגרסי הך דהוה
צמשכן וחשיצא קרי לה אב וכו': נראה
החילוק צין שתי הגירסות, דלגירסא קמא
גם תולדה צריך להיות צמשכן אלא דכיון
דלא חשיצא לכן לא הוי אלא תולדה, ולגירסא
השנייה אין התולדה צריך להיות צמשכן אלא
כיון דחשיצא אף שלא היה צמשכן הוי תולדה,
וכשהיה צמשכן וגם חשיצא הוה אב. שוב
ראיתי מש"כ מהר"ס ז"ל דלגירסא קמא אם

עליו הראיה עכ"ל. וקשה דזה סותר דברי
עלמו שכתב לעיל דבזיקין ספיקא דידהו
להחמיר כאיסורין, וכאן כתב דגם בספק
זיקין המוציא מחזירו עליו הראיה. וגם תקשי
על החת"ס שכתב דהיכי דמספקינן בזיקין
בכונת הקרא מחמירין, דהרי הרשב"א כתב
כאן דימא דהמוציא מחזירו עליו הראיה.

גם יש להקשות על הרשב"א מהא דאיתא
לקמן (קיד.), איצטרא לן אדם חשוב
דסמכי עליה כזי תרי מפקי ממונא אפומיה
ולא איצעי ליה לאסהודי או דילמא כיון
דאדם חשוב הוא לא מצי משתמיט להו ומצי
לאסהודי, תיקו. וכתב הרשב"א בשם הראב"ד
ז"ל, תיקו וממונא לקולא ואזל ומסהיד, ועוד
דספיקא הוא לגביה עכ"ד. וכן כתב הרא"ש
שם. וצ"ע של שלמה שם (פ"י סי' כ"ג) תמה
על הרא"ש ז"ל, ולא ידעתי סברא זו ולא
שייך כאן ספיקא דממונא [כז"ל] לקולא,
דאף מדאורייתא אסור לעשות היזק לחזירו,
ואפילו כל דיני דגרמא בזיקין דפטורין מן
התורה מ"מ אסורין מן התורה משום ואהבת
לרעך כמוך עכ"ל. ובאמת בשיטה מקובצת
לקמן (קיד.) הביא בשם הרמ"ה דלכתחלה
אסור לאסהודי ביה ואי אסהיד לא משמתינן
ליה עיי"ש. והוא כדעת היש"ש. ועיין בזה
בשו"ת חת"ס (ח"מ סי' כ"ג). ומעתה תקשי
להרשב"א שכתב בסוגיין דבזיקין אזלינן
בספיקא לחומרא כבאיסורין, א"כ איך הסכים
לדברי הראב"ד דשרי לאסהודי, הלא לכתחלה
ודאי דאסור לעשות ספק היזק, וכקושיית

הקרא נריכיס להחמיר מספק איסורא, אלא
שאם נולד אחר כך ספק אם היה המעשה כך
או כך או אם הלכה כפלוגי או כפלוגי, בזה
אזלינן לקולא לנתבע ככל ספיקא דממונא,
ואע"ג דאית ביה איסורא, עכ"ד עיי"ש.

ויש לעיין בזה שכתב החת"ס ז"ל דכל עיקר
זיקין הוא גדר למצות עשה דושמרתם
מאוד לנפשתיכם ולא תעמוד על דם ריעך,
ולכן הו"ל ספיקא דאיסורא - דתינח כשמזיק
גופו של אדם, אבל כשמזיק רק ממונו כגון
שן ורגל, נימא ביה דספיקא לקולא. וגם בזוקי
בור אע"ג דשייך באדם כשהוזק ולא הומת,
מ"מ עיקר קרא מיירי כשהוזק ממונו דהא
קרא בנפילת שור וחמור מיירי, וכן בזוקי שור
מיירי קרא בשור שנגח שור, וכן באש מיירי
קרא ששרף גדישו של חזירו, וכל אלה נזקי
ממון הם, ואיך יתכן לומר דעיקר ענין זיקין
הוא גדר לשמירת הנפש ולא תעמוד על דם
ריעך. ובאמת בפירוש רבינו יונה למס' אבות
(פ"א מ"א) כתב דכל הנזיקין הם בכלל לאו דלא
תגזול עיי"ש, ועיין בטור ושו"ע חו"מ (רס"י
שע"ח) ובסמ"ע שם דמשמע ג"כ דהאיסור
להזיק הוא דומיא דהאיסור לגנוב ולגזול
עיי"ש. ועיין מה שכתבנו בזה לעיל (ב).

ועל דברי הרשב"א ז"ל יש להקשות עוד יותר,
שהרי כתב בחידושו לקמן (ג.) אהא
דאמרו שם מכדי שקולין הן ויצאו שניהם דהי
מנייהו מפקת, וזה לשונו, קשיא לי אדרבה הי
מנייהו מעיילת דהא קי"ל המוציא מחזירו

היש"ש. ונמצא דדצרי הרשב"א סותרין אהדדי.

ונראה ליישב דצרי הרשב"א ז"ל, דהנה לקמן (טו.) אמרו למ"ד פלגא נוקא ממונא דסתם שורים לאו בחזקת שמור קיימן וצדין הוא דצעי לשלומיה כוליה ורחמנא הוא דחס עליה דאכתי לא אייעד תוריה עיי"ש. ומצואר דלמ"ד פלגא נוקא ממונא היה צדין לחייבו צכוליה אלא דרחמנא פטריה. והנה מצואר צחי' הרשב"א צסוגיין, דהא דאמרו אצל צמחוצרת אימא כולה מועדת היא, אחיא כמ"ד קרן עדיפא ואית ליה פלגא נוקא ממונא הוא, דאל"כ מנא תיתי דמחוצרת כולה מועדת הוא, וע"כ דילפינן מן השאר עיי"ש. ומעתה שפיר קאמר הרשב"א דמספיקא מחמריין לומר דמחוצרת כולה מועדת היא, ולא נימא דמספיקא כולה תמה כצכל ספיקא דממונא דאזלינן לקולא, דהא דספיקא דממונא לקולא היינו רק היכי דאיכא ספק אם יש חיוב צכלל, אצל הכא הלא ודאי דמעיקר הדין היה ראוי לומר דכולה מועדת היא, דהרי הך מ"ד צצירא ליה דסתם שורים לאו בחזקת שימור קיימן וצדין הוא דצעי שלומי כוליה, ונמצא דודאי דעשה מעשה היוק ומן הדין היה ראוי לשלם נוק שלם צכל גוונא, אלא דמספיקין אם צמחוצרת חס עליה רחמנא לומר דמשלם רק פלגא או דכולה מועדת היא ומשלם כולה, הנה צזה אין לומר ספיקא דממונא לקולא, כיון דאיכא חזקת חיוב, דהא ודאי היוק ומן הדין חייב לשלם

נוק שלם, והספק הוא אם התורה פטרמו והוציאו מן החיוב או לא, וכיון דמספיקין אם הוציאו הקרא מחזקת חיוב, ודאי דמספיקא לא תוציאנו מן החיוב וחייב לשלם נוק שלם דכולה מועדת הוא. אצל היכי דמספיקין אם יש התחלה לחיוב, ודאי דגם ספיקא דנוקין לקולא ככל ספיקא דממונא. ולכן לקמן (ג.) דפריך מכדי שן ורגל שקולין הן ויצואו שניהם דהי מינייהו מפקת, שפיר הקשה הרשב"א שם דאדרבה הי מינייהו מעיילת דהא המוציא מחצירו עליו הראיה, דהתם מספיקין אם התורה חייבה צכלל על שן או על רגל, וא"כ ודאי דמספיקא לא נוכל לחייב דשמה צצן או צרגל ליכא חיוב כלל ואין צעל השור אחראי על נוקו, אצל הכא דגם צמחוצרת ודאי דאיכא חיוב והוא נחשב למזיק, אלא דמספיקין אם התורה חס עליה לפוטרו מנוק שלם, צכה"ג כתב הרשב"א שפיר דמספיקא אי אפשר להוציאו מחזקת חיוב דלילה וחייב.

ובעין צצרא זו מצואר צהרב המגיד (פ"צ מה' שאלה ופקדון ה"ח), צמש"כ הרמב"ם שאל מן השותפין ונשאל לו אחד מהן ה"ז ספק אם היא שאלה צצעלים או אינה, לפיכך אם מתה אינו משלם, פשע צה השומר ה"ז משלם. וצאר הרב המגיד, דאע"ג דפשיעה צצעלים פטור וצדין זה הוי ספק אם הוא צצעלים אם לא, אלא דעתו ז"ל שהפושע הוא כמזיק כמש"כ (פ"צ משכירות ה"ג), וכיון שהוא כמזיק, ואין שם ראה צרורה לפטרו חייב לשלם. וכעין צצרתנו מצאתי צחי' חת"ם

כתובות סופ"ק (יד): ד"ה והתוס' הקשו, דפלגא נוקא חידוש הוא דחס רחמנא ובספק אמרו אייתי רייה דחס רחמנא עלך ע"ש. ועיין שב שמעתתא (שמעתתא ד' פ"ו) בשם הרא"ה.

וביתר ציבור י"ל, על פי מש"כ התומים (סי' כ"ה קי"ז תקפו כהן אות כ"ג) בשם כנסת הגדולה, שהצי"א להקשות בשם מהר"י צסאן ז"ל, דאמאי אמרינן ספיקא דממונא לקולא וספיקא דאיסורא לחומרא הלא כל ספק ממון הוא ספק איסור דלא תגזול, ותירץ מהר"י צסאן דאם יהיבנא לחצריה נמנא דאף הוא מכניס ענמו לספק איסור גזל. והתומים השיג ע"ז, דאם כן יהא חייב עכ"פ ללאת ידי שמים מבלי לתפוס כי יש צידו ממון שהוא ספק גזל, ואם חצירו אין לבו נוקפו מכל מקום לו ענמו ראוי שיהא לבו נוקפו, ולא שמענו שיהא ראוי ללאת ידי שמים מבלי לטעון קים לי. ולכן העלה דכך הוא מנזת לא תגזול דלא נאמר לאו זה אלא בגזל ודאי ולא בגזל ספק, וכך נאמרה ההלכה דהמוציא מחצירו עליו הראיה, וכמו דלא אסרה תורה ספק ממזר עי"ש. והנה תירוטים אלו שייכים רק היכי דאיכא ספק צעיקר החיוב, דאז י"ל דמספק אין לו לשלם כיון דגם להשיג איכא ספק גזל, וגם י"ל כהתומים דספק גזל לא אסרה תורה, כיון דאיכא ספק אם יש איסור גזל בכלל. אבל בקרן מחוצרת דמספקינן אם חייב לשלם חצי נזק או נזק שלם, הנה כיון דאיכא חיוב ודאי אלא דמספקינן אם חס עליה רחמנא לשלם

רק חצי נזק, צוה י"ל ודאי דספיקא לחומרא כשאר ספק איסור, דאין לומר דגם אכל הניזק איכא ספק גזל, דזה אינו דמעיקר הדין ודאי דחייב לשלם לו כוליה כיון דודאי היזק, וגם אין לומר דצכה"ג ספק גזל לקולא דהא איכא צוה חזקת חיוב, דאי לאו דחס רחמנא ודאי דחייב לשלם נזק שלם, ומספיקא לא מפיקין מחזקתיה וכמו בכל ספיקא דאיסורא דאזלינן בחר חזקה קמייתא.

ובתשו' הרי"מ ז"ל (או"ח סי' ה') כתב ליישב קושיית מהר"י צסאן הנ"ל, דבספק ממון כיון דזכות שניהם שוים, אין הוא חייב ליתן לחצירו ולהפסיד זכות ספיקו בשביל זכות ספיקו של החוצע, דכמו שאינו חייב להפסיד ודאי ממנו בשביל הנזל ממון אחר וכדקיי"ל בהשגת אבדה שלו קודמת ואפילו בהפסד מועט, ומשום דצמנא שצממון אמרינן מאי חזית דממונא דחצרך עדיף, כמו כן אינו מחוייב להפסיד ספק ממנו בשביל ספק ממון של חצירו, דמאי אולמא מדידיה כיון שזכות שניהם שוה בחפץ זה עי"ש צאורך. וקרוצ לזה כתב בשו"ת אבני נזר (יו"ד סי' שמ"ב אות ג'), דספק גזל מותר דלא חמיר ספק ממון חצריה מספק ממון דידיה, ובספק הינוח לא יטול דכיון שהוא אין לו זכות צו הו"ל ספק גזל כמו ספק שאר איסורין עי"ש. ומעתה י"ל דצברה זו שייכת רק היכא דאיכא ספק צעיקר החיוב, דמספיקא אינו חייב ליתן לחצירו, אבל בקרן מחוצרת דחיוב ודאי דאיכא וכנ"ל אלא דמספקא לן אם חס רחמנא עליה

לאשתמוטי, ולכן צאדם חשוב דסלקא ליה
 צתיקו יש להקל כמו בכל ספיקא דרבנן. ובענין
 ספק גזל, עיין מש"כ עוד בזה בקונטרס ונתן
 לכהן שעל ספר תקפו כהן (עמוד קל"ד).

ואבתי יש לצאר צהא דש"ס צבה צתרא (כ):,
 צעי אציי כיצד וריצן לאוצר מהו (כיצד

וריצן גגו לאוצר ולא הספיק להכניס לו תצוהא עד
 שפתח זה חנות תחמיו מי היו כקודם לאוצר ושרי
 או דילמא כיון דכיצד וריצן היו כקידם האוצר.

רש"י, תיקו. ופסק הרמב"ם (פ"ט משכנים
 ה"ג) דבעל האוצר מעכב עליו ואם עבר
 ועשה תנור וכיוצא בו אין בעל האוצר יכול
 להסיר התנור עכ"ד. וציארו הרב המגיד

ז"ל, דמספק אין לו להזיק לחצירו ואם עבר
 ועשה המוציא מחצירו עליו הראיה. והגר"א
 ז"ל צח"מ (סי' קנ"ה סק"ח) הביא מהרא"ש

דחולק על הרמב"ם וסובר דאין צריך להרחיק
 מספיקא, וציאר שטעמו של הרמב"ם דכיון
 דמן התורה נזקין אסור אזלינן לחומר, מה

שאין כן להרחיק אחר כך, כמו שאמרו בספק
 צכור המוציא מחצירו עליו הראיה, אבל
 הרא"ש סובר דאע"ג שהוא דאורייתא כיון

דממונא הוא אזלינן לקולא, אבל הרמב"ם
 סובר דדוקא להוציא מחזקתו כגון שכבר עשה
 אמרינן דספיקו לקולא והמוציא מחצירו עליו

הראיה עי"ש. ומצואר צדעת הרא"ש ז"ל,
 דהיכי דהוי ספק, מותר להזיק אף לכתחלה
 ומשום דספיקא דממונא לקולא. ולהרמב"ם
 אסור להזיק מספיקא לכתחלה. ולכאורה י"ל

שישלים רק פלגא, צכה"ג אמרינן שפיר דזכות
 הניזק עדיף טפי כיון דעכ"פ ודאי הזיקו,
 ומעיקר הדין אי לאו דחס רחמנא עליה היה
 חייב לשלם כוליה, ולכן גם מספיקא חייב לשלם
 כוליה, דהחיוצ הוא ודאי והפטור דחס רחמנא
 עליה הוא ספק ואין ספק מוציא מידי ודאי.

והא דפליגו הראשונים לקמן (קיד). צאדם
 חשוב דקמכי עליה צבי תרי אס מותר

לו להעיד משום דסלקא צתיקו, לכאורה י"ל
 צטעם המקילין, דצאמת התם ליכא ספק גזל
 כלל, שהרי עד זה יודע צעצמו צודאי שהלה
 חייב - ועיין מש"כ בצטמ"ק שם (קי"ג):

צשם הרמ"ה דהאי צר ישראל שמעיד על
 ישראל חצירו צערכאותיהם אינו חייב לשלומי
 משום דמצי אמר ליה אין אסדי וקושטא

אסדי - אלא דמ"מ אסרו חכמים להעיד
 צערכאותיהם, משום דהאי צר ישראל אין
 לו רשות להכריח את ישראל לשלם לחצירו,

ואע"ג שהוא יודע צנפשו שהלה חייב צאמת
 והוא נאמן לעצמו, מ"מ אינו יכול לכופ
 את חצירו משום דאין לה מאמיניי לעד

אחד להוציא ממון על פיו. ולכן היכי דלא
 מצי לאשתמוטי מלהעיד אין משמתין אותו
 כשמעיד וכמש"כ בצטמ"ק שם, כיון דהוא

אומר אמת העדתי וצדין הוא שיחייבו אותו,
 ואף דהוא אינו יכול לכופו לשלם, צרם היכי
 דלא מצי לאשתמוטי אין הוא כופה לשלם אלא
 שכופין אותו להעיד ולא משמתין ליה. וכיון
 דמשום לא תגזול ליכא, ממילא לא נשאר אלא
 איסורא דרבנן שאסרו עליו להעיד כשיכול

הנ"ל דאמאי ספיקא דממונא לקולא הלא
 בכל ספק ממון איכא גס ספק איסור דגזל,
 ותירץ דגס לחצריה איכא ספק איסור גזל ולכן
 יישאר הממון בחזקת המוחזק. אבל התומים
 תירץ דספק גזל מותר כמו שהתורה התירה
 ספק ממזר וכנ"ל. והנה לתירוטו של מהר"י
 צסאן יואל דאסור לעשות ספק היוזק לכתחלה
 דהא איכא ספק איסורא, ואין לומר דגס
 לחצירו איכא ספק איסורא, דזה אינו דהא
 חצירו אינו עושה שום מעשה היוזק ולא עבד
 איסורא כלל. אבל לתירוץ התומים דספק גזל
 מותר, א"כ מותר לעשות ספק היוזק בידיים
 כיון דהתורה לא אסרה אלל ודאי גזל ולא
 ספק גזל, וכמו שספק ממזר מותר מן התורה
 לכתחלה כקידושין (עג.).

ובסברת הרא"ש דמותר לעשות מעשה היוזק
 לכתחלה היכי דהוי ספק, יש להוכיח
 גם מדברי הרשב"ם צצא צתרא (נז:), אהא
 דאמרו שם אידי ואידי בחצר השותפין ואיכא
 דקפדי ואיכא דלא קפדי גבי ממונא לקולא
 גבי איסורא לחומרא, ופירש רשב"ם "יש לנו
 להקל ולומר שאין השותפין מקפידין זה על
 זה, ומותר להעמיד זה בהמותיו בחצר כל זמן
 שאין חצירו מעכב עליו, והיינו קולא שאנו
 מתירין לזה מסתמא להעמיד שם בהמותיו
 אע"פ שלא נטל רשות מחצירו, וצדוכתי
 אחרניא (צ"מ מא.) אמרינן דשואל שלא
 מדעת גזלן הוי והכא בלא דעת יכול להכניס
 בהמותיו עכ"ל. ומצואר דמותר להיות שואל
 שלא מדעת מספק, ומשום דספיקא דממונא

לקולא. ומוזר מוכח כצורת התומים דספק
 גזל מותר צדדאי, דלתירוטו של הר"י צסאן איך
 הותר לו להעמיד בהמותיו בחצר זה מספק,
 הרי הוי ספק גזל אלל, ומה תאמר דגס
 לחצירו איכא ספק גזל, זה אינו דעל ידי שזה
 ימנע עצמו מלהעמיד שם את בהמותיו אין
 חצירו גזל כלל ודו"ק. [אולם יתכן דשואל שלא
 מדעת לא הוי גזלן מן התורה, והוא לפמש"כ
 הלחם משנה (פ"א מגנבה ה"א) דהא דאמרו
 צצא מליעא (סא:): לא תגנוב על מנת לשלם הוי
 רק אסמכתא עיי"ש, והנה שואל שלא מדעת
 הלא לא גרע מגנוב על מנת להחזיר דהוי
 רק אסמכתא. ועפ"ז יש מקום ליישב קושיית
 כפות תמרים סוכה (לא.) צתוקף חצירו
 והואיאו מסוכתו יאל דקרקע אינה נגזלת, והא
 אכתי הוי שואל שלא מדעת דגזלן הוא ולא הוי
 שאולה. וכן הקשה החת"ס שם והניח צצע"ג.
 צרם אס נימא דאין זה אלל גזל דרצנן יש
 מקום ליישב.]

ועייין ש"ך חו"מ (סי' קנ"ה סקי"ט) שהביא
 ממהרא"י, דצפלוגתא דרצותא על
 הניזק להביא רחיה, והש"ך השיג עליו דהיינו
 דוקא כשהחזיק כבר אבל היכי שרואה להחזיק
 פשיטא דעל המזיק להביא רחיה כיון שרואה
 להחזיק, וכל שאינו מביא רחיה הרי הוא
 בחזקתו דמעיקרא עיי"ש. ולכאורה פלוגתא
 זו תליא ג"כ אס הא דספק גזל מותר הוא
 מטעמו של מהר"י צסאן ז"ל דגס לחצירו
 איכא ספק איסור, או כצורת התומים ז"ל
 דספק גזל הותר לגמרי, דלצורת מהר"י צסאן

על המזיק להציא ראייה היכי שרוצה להחזיק, דהרי אף אם נימא שאסור לו לעשות ההיזק מ"מ אין הניזק עושה שום איסור, וא"כ ודאי דהמזיק צריך להחמיר מספיקא, אבל לסדרת התומים מותר להמזיק להחזיק לכתחלה כיון דספק גזל הותר. שו"ר צטל תורה כתובות (פג:) צוה.

גם י"ל דזה תליא אם נזקי שכנים איסורו ככל איסור מזיק דעלמא, שהוא מכלל לא תגזול וכמש"כ רבינו יונה (פ"א דאבות מ"א), ונמצא שהניזק הוא מוחזק ועל המזיק להציא ראייה להוציא מחזקת הניזק ככל ממון דעלמא. או דנימא דדין נזקי שכנים הוא כמו שכתב בתשו' חתם סופר (חו"מ סי' ע"ט), דאיסור יורד לאומנות חצירו ילפינן מדכתיב (דברים א' ט"ו) ושפטתם לזק צין איש וצין אחיו וצין גרו, ופירש"י וצין גרו אף על עסקי דירה, וכן כתב הרמב"ן (פ' בשלא ט"ז כ"ה) גצי שם שם לו חוק ומשפט דהיינו הנהגות וישוב המדינות כגון תנאים שהתנה יהושע עי"ש. ולפ"ז יש לומר דהיכי שגורם היזק לחצירו צדך דירה, אין זה בכלל מזיק דאורייתא, אלא שהוא דין מחודש לשפוט צין אחיו וגרו בעסקי דירה, ואיסורו אינו מגדר לא תגזול, וא"כ לא מועיל צוה חזקת הניזק כי אין המזיק צדך מגדר מוציא מחצירו, שהרי מלך דין ממון אין זה שייך להניזק כלל, אלא דאיכא מנוה לדון בעסקי דירה והוי רק ספק צמניה, ולכן על הניזק להציא ראייה שהמזיק עושה שלא כמנוה. ועיין עוד רא"ש צבא בתרא (יט.) איבעיא להו וסד

צמיד תנן או דילמא או סד צמיד תנן, ולא אפשטא, הלכך אם עשה אחד מהן אין כופין אותו לעשות יותר עכ"ל. והיינו דמותר אף לכתחלה לחפור צור צלא קיד. דלשיטתו אצל דספק היזק מותר וכמש"כ הגר"א הג"ל. וכן כתב הרא"ש שם (כא): אהא דצעי רב הונא צריה דר"י צר מצוהא אצר מצוהא אחרינא מאי, וכתב דכיון דלא איפשטא לא מצי מעכב עליה עי"ש. ולשיטתו מותר לו לעשות אומנות צאותו מצוי אף לכתחלה. וצטיטה מקובצת צבא בתרא (כא): הציא מהראב"ד דכיון דעלתה צתיקו מצי מעכב מפני שהוא צא בצבול חצירו, וכתב דרוצ הפוסקים חולקים עליו דמספיקא לא מצי מעכב. ועיין פתחי תשובה (חו"מ סי' קנ"ו סק"ח), וכתשו' רע"א (ח"א סוף סימן קנ"א), וצביאור הגר"א חו"מ (סי' קנ"ה ס"ק נ"א) ואכמ"ל.

אבל במחברת אימא כולה מועדת היא: עיין לשון חידושי הרשב"א ד"ה אצל צמחוצרת, שכתב "דכל לאפוקי קולא לתובע וחומרא לנתבע", והוא לכאורה טעות סופר, וצריך לומר "קולא לנתבע וחומרא לתובע", וכלשון התוס' צש"ס צבא מליעא (נה). ד"ה איתמר, אע"ג דהוי חומרא לגצי מפקיד מכל מקום חשיב קולא לפטור המוחזק כדאמרינן ספק ממנוא לקולא. אולם כלשון זה מלאחי גם צשו"ת הרשב"א (ח"ג סי' רס"ד) שכתב "וקיימא לן כל תיקו דממונא קולא לתובע וחומרא לנתבע", ויתכן דר"ל דמה שהנתבע נשאר מוחזק זה נקרא חומרא, דהיינו

דמחמריין שלא לשנות את הממון מחזקתו והממון הוא של המוחזק מספיקא, וכמו בכל ספיקא דאורייתא דמחמריין. וז"ע.

מאי שנא גבי אדם דכתיב כי יגח ומאי שנא גבי בהמה דכתיב כי יגח, בהמה דלית לה מולא כתיב כי יגוף, ומלחא אנב אורחיה קמ"ל דמועד לאדם הוי מועד לבהמה ומועד לבהמה לא הוי מועד לאדם: פירש"י ד"ה ואגב אורחיה קמ"ל "אכל מועד לאדם הוי מועד לבהמה, ומועד להרוג את האדם משכחת לה כשלא עמד צדין עד שנגח שלש פעמים שלא נסקל מיד כשהמית הראשון". ולשון זה צריך עיון, דהא מצויר לקמן (כד.) דאין השור נעשה מועד עד שיעידו בו צפני צעלים וצפני צית דין, ופירש"י והועד צעליו ואין עדות אלא צפני צ"ד עיי"ש, וא"כ אם לא עמד צדין כלל לא הוי מועד. ולקמן (מא.) דפריך וכי מאחר דמתס קטלין ליה מועד היכי משכחת לה ואמר רב פפא דקטל וערק לאגמא, פירש"י לאחר שהעידו בו צרת. ועיין תוס' שם ד"ה מאחר. אכל לשון רש"י כאן שלא עמד צדין משמע דלא הועד כלל דאם הועד הרי עמד צדין אלא שצרת וז"ע.

שבתי ורתי דדברי רש"י ז"ל אחיין שפיר, דהנה לקמן (כד.) איבעיא להו אם ליעודי תורא או ליעודי גזרא, למאי נפק"מ דאחי תלתא כתי סהדי צדח יומא (והעידו על שלש נגיחות של ג' ימים. רש"י), אי אמרת ליעודי

תורא מייעד, ואי אמרת ליעודי גזרא לא מייעד מימר אמר השתא הוא דקמסדהי צי עיי"ש. והנה לנד האיבעיא דלייעודי תורא אין צריך להעיד בכל פעם אחר הריגת אדם, דסגי אס כשהרג צפעס הרצועית העידו עליו שכבר הרג לפני זה שלש פעמים. ועיין בתוס' שם (כד:) ד"ה צמכירין צפעס ר"ח דהאיבעיא לא איפשטא עיי"ש. ומעתה אחי שפיר מה שפירש רש"י כאן דמועד להרוג אדם משכחת לה כשלא עמד צדין עד שהרג שלש פעמים, דלאותו נד האיבעיא דלייעודי תורא צעינן, הרי נעשה מועד אף כשלא העידו עליו כלל אחר כל הריגה והריגה, וסגי אס יעידו עליו צפעס הרצועית שכבר הרג ג' פעמים מקודם, ולכן לא כתב רש"י שהעידו עליו בכל הריגה והריגה, וצאמת אין זה צרור כלל שהרי זה תליא באיבעיא דלקמן, ולכן סתם לומר שלא עמד צדין. [וידוע דרכו של רש"י לפרש צמתניתין כסקלא דעתין דהסוגיא וכמש"כ התויו"ט צממה דוכתי, וכמו כן מפרש לסוגיין כחד נד של האיבעיא דלקמן]. והא דמפרש רש"י לקמן (מא.) צהא דאמר רב פפא דקטל וערק לאגמא דהיינו לאחר שהעידו בו צרת, וזה אחיא להך נד דלייעודי תורא צעינן ולכן צריך שיעידו בו אחר כל הריגה והריגה, היינו משום דנראה לו לפרש תירומו של רב פפא אף לאותו נד דצעינן ליעודי גזרא, וכאשר כן משמע הסוגיא דהתם דהא דאמר רב אחא כגון שהוזמו זוממי זוממין פריך הש"ס הניחא אי ליעודי תורא וכו', ואמאי לא פריך כן גם על רב פפא הניחא אי ליעודי תורא, והיינו

משום דתירונו של רב פפא מתפרש שפיר גם להלד לדייעודי גזרא, ומשום דמייירי שערק לאגמא אחר שהעידו עליו בכל פעם שהרג, וא"ש צעזעה"י.

ובעת ראייתי בחי' זקיני הגרע"א ז"ל בכתב יד, שהקשה על רש"י בסוגיין ז"ל, ומה שמירץ שלא עמד בדין, תמוה ללא משני הגמרא הכי לקמן (מא.), ואפשר שהוא תירוץ של רב פפא, ומיהו צמירון רב פפא מנינו למימר דעמד ואחר כך ברח ולע"ג עכ"ל. ונראה כונת הקושיא, דהכא פירש"י שלא עמד בדין ולקמן פירש בדברי רב פפא שברח לאחר שהעידו בו. ברם לדרכנו נראה דשני הפירושים האלו תליין אי לדייעודי תורא אי לדייעודי גזרא, והכא פירש למ"ד לדייעודי תורא, דעדיין אין הכרח לפרש שהעידו בו, ולקמן פירש דברי רב פפא כהך דלדייעודי גזרא וכמו שכתבנו.

והנה הרמב"ם (פ"י מנוקי ממונ ה"ג) כתב, והואיל וכל זהמה חיה ועוף שהרגו את האדם נסקלין, היאך ימלא מועד להרוג עד שישלמו צעליו את הכופר, כגון שהרג שלשה עכו"ם ואח"כ הרג ישראל שהמועד לעכו"ם הרי זה מועד לישראל, או שהרג שלשה ישראל טרפה ואח"כ הרג שלם, או שהרג וברעי נתפס, שאין הצעלים חייבין בכופר עד שישקל השור עכ"ל. ומדסתם וכתב או שהרג וברח, ולא כתב שהרג והעידו בו וברח כמו שפירש רש"י בדעת רב פפא, מוכח שאף אם

ברח ולא העידו הרי זה נעשה מועד ומשלם כופר. ויש להקשות דהרי לעיל (פ"ו ה"א) כתב הרמב"ם ז"ל, איזהו מועד כל שהעידו בו שלשה ימים, אבל אם נגח ציוס אחד וכו' אפילו מאה פעמים אין זה מועד, העידו בו שלש כתי עדים ציוס אחד הרי זה ספק אם הועד או לא הועד עכ"ל. וצ"ח הרב המגיד, דהא דהעידו עליו שלש כתי עדים, היינו שהוא עשה את הנגיחות צימים חלוקים וכמש"כ הראב"ד עיי"ש. ומצ"ח דהרמב"ם מספקא ליה אם לדייעודי תורא או לדייעודי גזרא, והיינו כמש"כ בפירוש ר"ח לקמן (כד): דהאיציעיא לא איפשטא עיי"ש. והנה לפ"ז לא נעשה מועד מספק אלא אם העידו בו אחר כל הריגה והריגה, אבל אם הרג ג' פעמים וברח בכל פעם אחר ההריגה ולא העידו בו, הנה להך דלדייעודי גזרא לא נעשה מועד כיון שלא העידו בו בכל פעם. וכיון דהאיציעיא לא איפשטא, אם כן מספיקא אין לחייב כופר אלא אם העידו עליו בכל פעם אחר ההריגה, דמספיקא לא מפיקין ממונא מצעל השור. ומעתה איך פסק הרמב"ם שאם הרג ג' פעמים וברעי נתפס דמשלם כופר, ומשמע דמשלם אף כשלא העידו עליו בכל פעם, ואמאי משלם, הלא כיון דלא איפשטא האיציעיא א"כ מספיקא נקטינן דלאו מועד הוא ואמאי משלם, הלא מספיקא לא מפיקין ממונא מיניה.

ולבאוריה יש לומר למאי שכתב הרמב"ם (פ"י מנוקי ממונ ה"ה) שור של שני

או ליעודי גזרא, ולמ"ד ייעודי גזרא לא נעשה הבהמה מועד אלא אם העידו עליה בכל פעם כשהרג, והשתא דהאיבעיא לא איפשטא נמצא דמספקינן אם הוא נתחייב בכופר כלל, ולאחותו ד שחין הבהמה נעשה מועד הלא ליכא חיוב כופר כלל, הנה צכהאי גוונא י"ל דהולכין להקל כיון דאיכא ספק צעיקר החיוב.

ברם צאמת יש לומר, דס"ל להרמב"ם דאף היכי דאיכא ספק צעיקר חיוב הכופר ג"כ חייב ליתן כופר מספיקא כיון דכופרא כפרה, דאע"ג דספיקא דממונא לקולא מ"מ צספק מנוה או איסורא הכרוך צממון חייב אף מספק. דהן אמת שהתוס' צצכורות (ו: ד"ה לאפקועי כתצו, דלפוטרו ממנוה עריפה לא היה צריך להפריש מספק כמו שאינו נותן לכהן מספק כמו כן אינו עורף מספק עיי"ש, וציאר מהרי"ט אלגזי ז"ל שם דכיון דע"י עריפה איכא הפסד ממון לכן אינו חייב לערוף דספיקא ממנונא לקולא, צרם הריט"א שם הציא מהרמב"ם (פי"צ מציכורים) דגם צספק חייב לערוף עיי"ש, ומשמע דדעת הרמב"ם ז"ל דאף מנוה הכרוכה צממון ג"כ חייב צה מספיקא. וצס' ראשית ציכורים לצכורות (ו: דהציא שכן דעת הרמב"ן והרשב"א המוצאים צר"ן נדרים (ו) דספק פיאה וצדקה לחומרא, וציאר דהא דספק ממון לקולא היינו רק צמנוה שצין אדם לחצירו אצל לא צמנוה שצין אדם למקום עיי"ש. וא"כ כיון דכופרא כפרה והוי מנוה שצין אדם למקום, לכן גם צספק כופר

שותפין שהרג כל אחד מהם משלם כופר שלם שהרי כל אחד מהן צריך כפרה גמורה, וכתצ הרצ המגיד ז"ל דאע"ג דצגמרא איבעיא לן דכינז משלמין כופר אם כל אחד כופר שלם או חצי כופר ולא פשטוה, מכל מקום פסק רצינו דחייב כופר שלם, דכיון דפשטא לן צזה שחייצין כופר וכדקאמר כינז משלמין כופר וקי"ל כופרא כפרה, חייצין הן להציא כפרתן והולכין צה להחמיר ואין זה כשאר ספק ממון דלקולא לנתצע עכ"ד. וא"כ שפיר פסק הרמב"ם שאם הרג וצרה ג' פעמים חייב כופר אף אם לא הועד, ואע"ג דזה תליא צאיבעיא אם ליעודי תורא או ליעודי גזרא ולא איפשטא, מכל מקום מכיון דקי"ל כופרא כפרה לכן אזלינן צספיקו להחמיר, ולכן פסק הרמב"ם דצהרג וצרה משלם כופר מספק ואף שלא הועד.

אלא דיש לפקפק צזה, דעד כאן לא כתצ הרצ המגיד דצספק כופר אזלינן לחומרא כספיקא דאיסורא, אלא היכי דודאי נתחייב כופר, אלא דמספקינן אם חייב כופר שלם או חצי, צזה אמרינן דכיון דעכ"פ ודאי חייב צכפרה אזלינן צספיקו להחמיר, וכאשר כן מוכח צהדיא מלשון הרצ המגיד שכתצ "כיון שפשטא לן שחייב כופר וכדקאמר כינז משלמין כופר וכו' חייצין הן להציא כפרתן והולכין צה להחמיר", ומצואר דלא מחמרינן צספק כופר אלא היכי דודאי חייב כופר אלא דמספקינן אם משלם כופר שלם או חצי. אצל צנדון דידן כיון דמספקינן אם ליעודי תורא

ה"ג) מש"כ בדברי רש"י לקמן (מא.) הנ"ל ותמה על שנדחק רש"י לפרש כן עיי"ש, וחדוש שלא עמד בהנ"ל.

ובעת נראה להציא ראייה דצסקא כפרה צריך ליתן הממון לחצירו ולא אמרינן דהמוציא מחצירו עליו הראייה, ואף היכי דאיכא ספק צעיקר החיוב, והוא ממה שכתבו תוס' כתובות (ל: ד"ה זר, ותשלומי תרומה) הוא כפרה ולא ממונא, וכתבו וז"ל, וא"ת והא דתנן יצמות (ט: כהנת שנתערבה ולדה בולד שפחתה ושחררו זה את זה וכן ספק בן ט' לראשון או בן ז' לאחרון דאמרינן אם אכלו בתרומה אין משלמין קרן וחומש ואמאי כיון דכפרה הוא ליחייב מספק, וי"ל דודאי צריכין להפריש אבל אין נותנין לכהן, ולפי זה צריך לומר שהכפרה תלויה בהפרשה והא דאין הכהן יכול למחול היינו לענין שלא יהא צריך להפריש אבל לאחר שהפריש יכול למחול לו שיהא שלו עכ"ל. ומבואר דאילו היתה הכפרה תלויה בנתינה לכהן, ואז לא היה מועיל הפרשה לצד אלא שהיו צריכין ליתן לכהן דוקא, ולא אמרינן דהכהן הוא המוציא מחצירו ועליו הראייה, דכיון דהנתינה לכהן היא כפרה לכן חייב הלה לזאת ידי חיוב כפרתו מספק, ואע"ג שמפסיד ממנו מספק. וכעין הא דחייבה רחמנא להציא אשם תלוי על הספק, ולא אמרינן דאינו חייב להפסיד ממון מספק. וא"כ בתשלומי כופר וודאי דתליא בנתינה ליורשי הנהרג והפרשה גרידא לאו כלום הוא, ודוקא צהפריש קרן וחומש דחל קדושה על

חייב. וא"כ שפיר פסק הרמב"ם שאם הרג וצרח חייב, דאע"ג דלמ"ד יעודי גצרא הלא צריך להעיד בכל פעם אחר הריגה וכמש"כ רש"י לקמן (מא.) צדעת רב פפא, מ"מ כיון דמסקא לן אי הלכה ליעודי גצרא או ליעודי תורא, לכן מספק חייב בכופר אף אם הרג וצרח מיד טרם שהעידו בו.

ועל פי דברינו יתיישב ביותר מה שפירש רש"י בסוגיין דמועד לאדם משכחת כשלא עמד צדין וזה סותר לדבריו לקמן (מא.) שפירש דרוב פפא דלאחר שהעידו בו צרח - דדוקא דרוב פפא הוצרך רש"י לפרש שהעידו בו, משום דמימרא דרב פפא אחיא גם אם נימא דלייעודי גצרא, דאל"כ הו"ל להש"ס להקשות על רב פפא הניחא אי ליעודי גצרא וכו', וכמו שהקשו שם על תירומו של רב אחא, ולכן הוכרח רש"י לפרש דמיירי שהעיד בו וצרח. אבל בסוגיין פירש רש"י לפי עיקר הדין, דכיון דלא איפשטא האיבעיא אי ליעודי תורא או גצרא, לכן חייב בכופר מספק אף אם לא העידו בו בכל פעם אחר הריגה אלא שצרח מיד וכמו שפסק הרמב"ם, דגם רש"י ז"ל סבירא ליה דכיון דכופר כפרה לכן חייב אף צסקא - וצט' ראשית ציכורים בצכורות (ט: הציא מרש"י בכורות (מב.) ד"ה סמי דמוכח צדעתו דצסקא מלוא הכרוכה בממון חייב להוציא ממון עיי"ש - ולכן פירש שפיר דמשכחת שלא עמד צדין ולא פירש שהעידו בו, דלדינא קי"ל שאף אם לא העידו בו חייב כופר. ועיין צט' אבן האזל (פ"ז מנוקי ממון

דכתב רחמנא משלחי רגל השור והחמור, הא לאו הכי במאי מוקמת לה, אי קרן כתיב אי שן כתיב, איצטרך סד"א אידי ואידי אשן, והא דמבליא קרנא הא דלא מבליא קרנא קמ"ל: ופירש"י ד"ה אידי ואידי, ושלח וציער תרוייהו אשן, ושלח אחא לחיוביה היכא דלא כליא קרנא דמשמע כגון שאכלה ערוגה וסופו לחזור ולנמוח אבל לא כתחלה, וציער היינו דמכליא קרנא דמשמע וציער שמצער לגמרי עכ"ל.

ויש להקשות צמה שכתב רש"י ז"ל דלא מכליא קרנא היינו כגון שאכלה ערוגה וסופו לחזור ולנמוח אבל לא כתחלה, ומשמע דאם חוזר ונמוח כתחלה פטור, וקשה הלא עכ"פ צהמתו אכלה ערוגת חצירו והפסידו מה שגדל בגינתו, וא"כ אף אם חוזר ונמוח כתחלה יהא חייב על מה שהזיק את חצירו. ועל כרחק מוכח דהיכי דחוזר ונמוח כתחלה, כיון דליכא הפסד לצעל הערוגה כלל שהרי חוזר ונמוח, לכן צעל הבהמה פטור.

והנה מדברי רש"י אלו יש לפשוט מה שחקר הגאון צעל חלקת יואב ז"ל בקובץ שערי תורה (וארשא, אדר תרע"ח, חלק ט' קונטרס ה' סימן מ' - וכעת נדפס בספר חלקת יואב כרך ב' חו"מ סימן ז'), צהא דנחלקו הגדולים, צראובן ששרף ציתו של שמעון, והצית היה מוצטח צאחריות של חצרת ציטות, והם משלמים את כל ההזיק, דנמנא שאין לשמעון שום הפסד מהשריפה, שהרי שילמו לו מחצרת

הממון הוא די"ל דהפרשה גרידא מכפרת, אבל צהפרשת דמי כופר שאין על הדמים שום קדושה א"כ הפרשתו לאו כלום הוא ולאו מידי עביד וצריך ליתן להיורשים מספק. ועיין צס' כובע ישועה לצ"ק (מ.) צסצרא זו. ולפ"ז שפיר פסק הרמב"ם דגם צהרג וצרח חייב ככופר ואף דהוי רק ספק.

תום' ד"ה דאילו. וא"ת והרי טמא מת עושה כלי מתכות כיוצא בו דחרב הרי הוא כחלל וכו', וי"ל דאכתי אינו עושה כיו"צ שאותו כלי מתכת אין עושה כלי מתכת אחר כיו"צ. לדעת רבינו חיים כהן צתוס' נזיר (נד:) דאע"ג דחרב הרי הוא כחלל מ"מ אין הנזיר מגלח עליו ואין הכהן מוזהר עליה עיי"ש, ועיין תויו"ט (אהלות רפט"ז) ומעדני יו"ט (ה' טומאה), וא"כ צלאו הכי אינו עשה כיוצא בו כיון דאין הנזיר מגלח עליו. וז"ל דהתוס' חזיל לשיטת ר"ת ז"ל - וכדמשמע מסוף דצריהם - דס"ל דחרב הרי הוא כחלל לגמרי, וכתוס' נזיר שס. ועיין ח"י הרמב"ן והרשב"א שצת (קא: צזה).

גליון הש"ם. שם ד"ה ואגב אורחיה בשלא עמד בדיון. לקמן ד' ה': (מא.) כצ"ל.

ג.

אמר מר ושלח זו הרגל ובן הוא אומר משלחי רגל השור והחמור, טעמא

ומוכח דאע"ג דליכא הפסד לבעלים ע"י שצירתו של זה, דהא בלאו הכי היה נשבר הכלי, אעפ"כ חייב, ומוכח דמוזיק חייב אף היכי שלא עשה הפסד לבעלים.

ברם מדברי רש"י שלפנינו מוכח בהדיא, דמוזיק שאינו עושה הפסד לבעלים אינו חייב לשלם, דהרי רש"י פירש דלא מכליא קרנא כגון שאכלה ערוגה וסופו לחזור ולצמוח אבל לא כתחלה, ומשמע בהדיא דאילו היה חוזר וצומח כתחלה לא היה חייב לשלם בגלל אכילת הבהמה, כיון שאין לו שום הפסד שהרי חוזר וצומח כתחלה, ואע"ג דהבהמה אכלה ערוגת חצירו והיזק, אעפ"כ פטור מלשלם הואיל דחוזר וצומח כתחלה, מנא דלא הפסיד לבעלים כלום מחמת מעשה היזק זה, ומוכח בהדיא דהמוזיק אינו חייב אלא כשגרם הפסד לחצירו. וזו נראה רחיה צרורה. [ועיי' לקמן (לד.) רש"י ד"ה שאלמלא, ומש"כ סם].

אלא שהתוס' ד"ה הא דלא מכליא קרנא, הקשו על מש"כ רש"י דלא מכליא קרנא היינו שאכלה שחת שעתידי לצמוח אבל לא כתחלה, וקשה הא מכליא קרנא שגם הבעלים הם יכולים לקצור עכ"ל. וכונתם שהבעלים הפסידו על ידי אכילת הבהמה, דאי לאו אכילת הבהמה, היו יכולים לקצור שחת זה וגם היו מרוויחים מה שיגדל אחר כך. אולם נראה ליישב דברי רש"י, דאי משום שהבעלים היו יכולים לקצור ויחזור ויצמח ויקצרו, הנה אין זה אלא מניעת הריווח ופטור, וכמבואר

הציטות, והשאלה היא אם ראובן השורף חייב לשלם לשמעון את דמי הבית ששרף, דבשו"ת מהרש"ם (ח"ד סימן ז') כתב דחייב לשלם, ובשו"ת הרי בשמים (מהדו"ת סימן רמ"ה) כתב דפטור - וכתב הגאון צעל חלקת יואב ז"ל דלא דקו רבנן בהא מילתא ולא עמדו על מקור הדין צוה, ולדעתו הדבר תלוי בהא דחייבה רחמנא מוזיק ממון חצירו מקרא ומכה נפש בהמה ישלמנה (אמור כ"ד י"ח), האם הפירוש הוא דחייב המוזיק לשלם מחמת הפסד הבעלים, או דנימא דאף אם אין הבעלים מפסידיים, מכל מקום איכא גזרת הכתוב דמשלם את שיווי החפץ כפי מה ששוה למוכרו, והעלה דברור דגזרת הכתוב הוא דמוזיק חייב לשלם את שיווי הדבר אף שלא הפסיד להבעלים כלל.

והגאון חלקת יואב ז"ל הביא ראיה לכברתו, דחייב לשלם אף אם ליכא היזק לחצירו, מהא דאמר לקמן (יז:) זרק כלי מראש הגג וצא אחר ושברו צמקל חייב המשבר למ"ד דאזלינן בתר תבר מנא, ואף שלא הפסיד לבעלים כלל, דבלאו הכי היה נשבר צנפילתו לארץ, ומוכח דכיון דעכ"פ היזק לחצירו חייב לשלם. וכן הביא ראיה - בחלקת יואב שם (סי' ז"א) - ממה שכתבו התוס' שם (יז:) ד"ה זרק כלי מראש הגג, דאם זרק אבן או חץ על הכלי וצא אחר וקדם ושברו, דפשיטא דחייב ולא שייך כאן מנא תצירא תבר, דסברה פשוטה הוא לחלק בין זורק אבן לזורק כלי ענמו עכ"ל התוס',

גדול ומשצית עיי"ש. הרי דפשיטא להו שאינו חייב לשלם מה שהיה יכול ליגדל. והכא נמי אינו חייב לשלם מה שהיה יכול לקצור כשיחזור ויזמנת. ועיין מש"כ לקמן (פד:).

ובעצתה נחזור לראשונות מה שכתב הגאון חלקת יואצ ז"ל דאף אם המזיק לא גרס הפסד לבעלים מ"מ צריך לשלם, והציא ראייה מהא דלקמן (ז:): צורק כלי מראש הגג וצא אחר ושצרו צמקל דחייב המשצר לחד מ"ד, ואף שלא הפסיד לבעלים כלל דצלאו הכי היה נשצר צנפילתו לארץ, וזוהי רצה להוכיח דהמזיק חייב אף כשלא גרס הפסד לבעלים - צרם לענ"ד אין זו ראייה, דצורק כלי מראש הגג וצא אחר ושצרו, הנה זה האחר ששצרו הלא עשה מעשה והפסיד לבעל הכלי, כי בשעה ששצר את הכלי עדיין היה הכלי בשלימותו, והמשצר הוא שעשאו לשצר כלי עד שאין ראוי להשתמש בו, ובעל הכלי חסר ממנו, ולכן נחייב לשלם. דאע"ג דצלא"ה היה כלי זה מעותד להיות שצור, מ"מ סבירא ליה למ"ד זה דאזלינן צתר השתא, וכיון דהשתא צענת שצירה עדיין היה הכלי שלם, לכן חייב לשלם, כיון דעכ"פ עשה מעשה היזק והפסד, והוא אשר הפסיד את ממנו של בעל הכלי, כי הוא אשר הוציאו מכלל האפשרות להשתמש בו, ובעל הכלי נשאר צהפסדו, ועל כן חייב המשצר לשלם.

ובבזו כן מה שהציא החלקת יואצ מתוס' לקמן (ז:): שאם זרק אבן או תך על

צירושלמי והוצא צנמוק"י צבא מליעא (קד:): המצטל כיסו של חצירו פטור. ועיין ים של שלמה צ"ק (פ"ט סי' ל') גרמא צמזיקין עיי"ש. והוצא צש"ך חו"מ (סי' רצ"ב סקט"ו) עיי"ש. והכא נמי הרי מה שאכלה צהמתו אין זה היזק דהא יחזור ויזמנת, ומה תאמר דהבעלים היו יכולים לקצור ומה שיחזור ויזמנת יהיה שלהם, הנה מה שהיה יכול לחזור ולזמנת אין זה אלא רוחא שעדיין לא צא לעולם, והמזיק אינו אלא גורם שלא יצא לידיו ריווח זה, וגרע ממצטל כיסו של חצירו דפטור, דהתם אע"ג שעכצ ממון חצירו שהוא צעולם אעפ"כ פטור, משום דליכא אלא מניעת הריוח מה שהיה יכול להרויח על ממון זה, והכא הלא לא צא לעולם כלל מה שהיה חוזר וזמנת, ואילו מה שאכל צהמתו את השחת שהוא עכשיו צעולם, הלא היזק זה עתיד לחזור דהא חוזר וזמנת ופטור. ועיין צשו"מ להורות נתן (ח"צ סי' ק"ו) צזה.

ועיין רמ"א (חו"מ סי' שפ"ו ס"א), דדוקא צאדס חייב צדינא דגרמי, אצל צצהמה לכולי עלמא פטור עיי"ש, ועיין שם ש"ך (סק"ה), וצב' דצרי חיים (דיני נזקי ממון סי' ד') צזה. וא"כ מה שהבעלים היו יכולים לקצור ויחזור ויזמנת, אין זה אלא הפסד גרמא שנעשה על ידי צהמה, ולכן אף כשיהא נדון כדינא דגרמי פטור. כנלע"ד ליישצ שיטת רשיז"ל.

ועיין תוס' לקמן (לד.) ד"ה שאלמלא, שכתבו דאטו אם נגח שור קטן הייתי סצור שישלם דמי שור גדול לפי שהיה ראוי להיות

עיי"ש. ומעתה מכיון שבעל השור מקבל שכר משלם כאילו הוא צעמנו עשה את המנוה, א"כ אמאי ינטרך החוטף לשלם, הלא לא גרם לו שום הפסד. ועל כרחק מוכח דאע"ג דהשכר משתלם להניזק ממקום אחר, מ"מ חייב לשלם החוטף שגזל דבר שאינו שלו.

אולם יש לדחות ראיה זו, דהנה צ"ל גור אריה למהר"ל ז"ל (פ' בהעלותך ט' א'), הביא קושיית תוס' קידושין (לז:), אהא דפירש"י צפ' בהעלותך שם, דפרשת פסח שני לא נאמרה בתחלת ספר צמדבר משום דאיכא גנות לישראל שלא הקריבו את הפסח כל ארבעים שנה שהיו צמדבר אלא פסח אחד בלבד, והקשו התוס' דמה גנות איכא, הלא מן הדין לא היה להם להקריב, כיון שלא נתחייבו צפסח אלא לאחר ירושה ושיבה, ותירך מהר"ל דאף שהיו פטורין מן המנוה משום אונס או משום שלא צאו לכלל חיוב, מ"מ גנאי הוא להם, דלא אמרינן אונס רחמנא פטריה רק לענין פטור מן העונש, אבל מ"מ גנאי הוא לו שלא עשה את המנוה, שאין לו זכות ושכר אותה המנוה עיי"ש. ולכאורה דבריו ז"ל תמוהין, במה שכתב שאם נאנס מלעשות מנוה לא נפטר אלא מעונש אבל אין לו שכר המנוה, והלא בהדיא אמרו בצרכות (ו.) חשב לעשות מנוה ונאנס ולא עשאה מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה עיי"ש. ועל כרחק לענין קבול שכר קאמר, וכהא דסוטה (יד.) כלום אתה מצקש אלא לקבל שכר מעלה אני עליך כאילו עשיתם עיי"ש, ואם אינו מקבל שכר

הכלי וצא וקדם ושצרו דהשוצר חייב, ואף שצלא"ה היה הכלי נשצר מחמת זריקת האבן או החץ, צרם התם נעשה היוזק לבעל הכלי שהרי הכלי נשצר ואין מי שישלמו, וע"כ חייב המשצר לשלם. משא"כ כשטרף צית חצירו וחצרת האחריות משלמת את ההיוזק, הנה טענת המזיק הוא שצאמת לא נגרם שום נזק לבעל הצית שהרי חצרת הציטות משלם לו את ההיוזק. ואף אם מחייבים את המזיק אף היכי דצלא"ה היה נעשה ההיוזק - וכהא דזרק כלי מראש הגג או שזרק אבן על הכלי - מ"מ אין ללמוד מזה לחייב את המזיק היכי דליכא היוזק כלל ולא החסיר לבעלים כלום, כיון שחצרת האחריות משלם את ההיוזק, וא"כ אין השורף חייב לשלם.

ולבאורה יש להביא ראיה דהמזיק לחצירו חייב לשלם אף אם חצירו לא הפסיד וכסצרת החלקת יואב, דהרי מצואר בגמרא לקמן (נא:): צשור העומד להריגה (שור שהמית. רש"י) וצא אחר והרגו חייב לשלם לבעל השור, משום דאמר ליה אנה צעינא למיעצד הא מנוה. וכתב הרא"ש שם, דמדינא חייב לשלם ולא מקנסא עיי"ש. ועיין ש"ך חו"מ (סי' שפ"ב סע"א). וקשה הלא מצואר צש"ס צרכות (ו.) חשב אדם לעשות מנוה ונאנס ולא עשאה מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה עיי"ש, וכתב צש"ס תתם סופר (חו"מ סי' א'), דאע"ג דאונסא כמאן דעביד לא אמרינן, אבל במנוה הוא מחסדי הצורא לעושי רצונו שאם נאנס ולא עשאה נחשב כאילו נעשה מעשה צפועל

אלא שאינו מקבל עונש, א"כ לא שייך לומר דמעלה עליו הכתוב כאילו עשאה, דהא אם עשאה מקבל שכר ואם נאנס אינו מקבל שכר.

אולם י"ל, עפ"י מה שכתב בס' אמרי צינה להגר"מ אויערבך ז"ל (בחשונה שנסוף חי"ד סי' י"ג), דיש שני מיני שכר מצוות, חדא שכר סגולי הנדבק צמי שעשה את המצוה, שמתעלה במעלות עליונות שאין קץ להן, ועוד שכר גמולי שהקצ"ה נותן שכרו על עשייתו עיי"ש באורך. והכי נמי מה שאמרו דצנאנס מלקיים מצוה מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה, היינו רק לענין קבלת שכר הגמולי, שאין הקצ"ה מקפח שכרו ונותן לו שכר כעושה מצוה צפועל, אבל את השכר הסגולי שזוכין בו ע"י קיום המצוות למעלות עליונות, אי אפשר להשיג אלא ע"י קיום המצוה צפועל. וזה שכתב מהר"ל דגם צנאנס איכא גנאי שאין לו זכות ושכר המצוה, ור"ל שאין לו שכר הסגולי שזוכין לו רק ע"י קיום המצוה צפועל.

ובאמת גם בשו"ת חת"ס (ח"מ סי' קע"ו ד"ה צדיי) כתב שיש הפרש בין שכר העושה מצוה צפועל ובין חשב לעשות מצוה ונאנס ולא עשה עיי"ש. ועיין בזה בשו"ת להורות נתן (ח"ו סי' פ"ט אות ה').

ובערתה אין להציא ראייה לסברת החלקת יואב מהא דלקמן (א): דבחסוף מצוה מחצירו חייב לשלם ואע"ג שלא הפסיד השכר

מכיון שהוא אנוס, ומוכח דמזיק חייב אף שהניזק לא הפסיד - ולמאי שנתבאר ממהר"ל וחת"ס אין ראייה, דאף האנוס מפסיד את השכר הסגולי שנמשך מקיום המצוה צפועל, ועל כן שפיר חייב החוטף לשלם כיון דהפסיד לצעל המצוה את השכר הסגולי. [ועיין בשו"ת חת"ס ח"מ סי' קע"ו ויש לדון משם לעניינינו].

וראיתי להגאון חלקת יואב (בשו"ת חלק"י הנדמ"ט כרך ב' ח"מ סי' ז"ח), דהמזיק איסורי הנאה של חצירו, וכהא דלקמן (קח): צאצ שאסר לבנו נכסיו בחייו וצמותו, מ"מ חייב המזיק לשלם להיורש, כיון דאיסורי הנאה לכס מקרי רק שאינו צרשותו וכמש"כ קנה"ס (סי' ת"ו סק"ב), ומזיק לחצירו דצר שהוא שלו ואינו צרשותו חייב וכמש"כ קנה"ס (סי' ל"ד סק"ג), וא"כ הכא נמי חייב לשלם ליורשים עכ"ד. ולכאורה דצר זה תמוה, דכיון שהיורש אסור לו ליהנות מנכסיו אצ"ו, א"כ אין לו שוויות כלל לגצי היורש, ונמצא שלא הזיקו כלום, ואמאי יתחייב לשלם. ובשלמא כששורף בית חצירו, והנזק ישולם ע"י חברה של אחריות, בזה יש מקום לומר דמ"מ חייב לשלם כיון דעכ"פ הזיק דצר שחצירו היה יכול ליהנות ממנו, ואף שאחרים משלמין לו את ההיזק מ"מ יש מקום לדון ולומר דהמזיק חייב, אבל במזיק איסור הנאה שאין לו שום שוויות אמאי יתחייב לשלם, ומה שייך תשלומין דצצר שאינו שוה להניזק כלום.

ומה סברתם צתירוּס דגס צממונא מקשינן לחומר.א.

וגראה על פי מה שכתב הפרי מגדים (צפתיחה כוללת לאו"ח חלק הראשון אות י'), דהא דלחומר מקשינן הוא מטעם ספק עיי"ש. ויש להעיר, דלפי זה לשיטת הרמב"ם דס"ל דספיקא דאורייתא מן התורה לקולא ורק מדרבנן לחומר, א"כ יוצא דהא דאמרינן לקולא ולחומר לחומר מקשינן, אין זה אלא דין מדרבנן, אבל מן התורה אין צריך להקיש לחומר, דהרי הא דמקשינן לחומר הוא רק מחמת ספק, וספיקא מן התורה לקולא.

אולם נראה לומר, דהא דספיקא דאורייתא מן התורה לקולא להרמב"ם, היינו רק היכי דאיכא ספק צממיאות אס הוא דבר איסור או היתר, דאז מותר מן התורה להקל, אבל היכא דהספק הוא מחמת שאין אנו יודעים לרדת לסוף כוונת הפסוק או דברי חז"ל, דהוי ספק מחמת חסרון חכמה, צכהאי גוונא הוי ספיקא לחומר אף מן התורה, וכמו שכתב בשלטי גבורים שסביב המרדכי יצמות (פ' החולץ), דאע"ג דספיקא דרבנן לקולא, מ"מ כשמסקינן צכוונתם של קמאי אין זה ספק אלא חסרון ידיעה, וספק מחמת חסרון ידיעה מחמרינן אף צדרבנן עיי"ש. ועיין בזה צשו"ת להורות נתן (ח"ה סי' פ"א אות ו'). וא"כ היכי דאיכא הקישה ואין אנו יודעים את כונת התורה אס מקשינן לקולא או לחומר, יש להקיש לחומר, ואע"ג דספיקא

ומה שכתב הקה"ח (סי' ל"ד סק"ג) דמזיק לחזירו דבר שהוא שלו ואינו צרשותו חייב, הנה התם מיירי צהא דאמרו צגמרא לקמן (סה.) אמר רצה האי מאן דגזל צציתא דחמרא מחצריה, מעיקרא שויא זוזא ולצסוף שויא ד' זוזא, תצרה או שתיה משלם ד', איתצר ממילא משלם זוזא, הרי דצתצרה צידיים משלם מה שהזיק, ואף שאינו צרשות הנגזל מ"מ חייב לשלם ההיזק משום שהוא שלו של הגזלן, ומזה הוכיח הקה"ח דהמזיק חייב אף כשאין הדבר צרשות הצעלים עיי"ש - הנה התם שאני, משום שהגזלן היה חייב להחזיר את היין, ועכשיו ששיצר את הצצית והפסיד את היין חייב משום מזיק, שהרי הפסיד לצעלים את היין שהגזלן היה מחויב להחזיר. משא"כ צאיסורי הנאה שאין צו שום שוויות לצעלים, נמצא שלא הפסידו הצעלים כלום, ואמאי יתחייב המזיק לשלם. ודברי החלקת יואב ז"ל צריכינן עיון.

והשתא דאוקימנא ארגל, שן דלא מבליא קרנא מגלן, דומיא דרגל מה רגל לא שנא מבליא קרנא ולא שנא לא מבליא קרנא, אף שן לא שנא מבליא קרנא ולא שנא לא מבליא קרנא: וכתבו תוס' ד"ה דומיא דרגל, ואס תאמר ונימא איפכא, דהא דמקשינן לחומר הני מילי צאיסורא אבל צממונא לא, ואומר ר"ת דמדה היא צתורה לא שנא צאיסורא ולא שנא צממונא עכ"ל. וצריך ציבור, מה היתה סברתם צהקושיא דצממונא לא מקשינן לחומר,

מה שהאריך צוה צ"ס' אהוון דאורייתא (כלל
י"ח).

אולם יש לעיין צמה שכתבו התוס' דכיון
דמדה היא לכן גם צממונה אמרינן
דלחומרא מקשינן, וקשה דאיך שייך צממונה
לחייבו לשלם משום חומרא, הלא מה שהוא
חומרא לזה הוי קולא לזה, ואמאי אמרינן
שן דומיא דרגל דאיך בלא מכליא קרנא חייב
לשלם משום דלחומרא מקשינן ומחמירין עם
המזיק וחייב לשלם, ונימא איפכא דמחמירין
עם הניזק ואין המזיק צריך לשלם את הזיקן.
ושו"ב מנאסתי צפלאי יו"ד (סי' ס"א סק"ט)
שכתב דצממון לא שייך לומר הך כללא
דקולא וחומרא לחומרא מקשינן, דצממון
לעולם קולא לנתבע דהמוציא מחזירו עליו
הראיה עיי"ש. וחיודש שלא הביא מתוס' צ"ק
הנ"ל שכתבו איפכא, דגם צממון שייך לומר
דלחומרא מקשינן.

ולבאוריה היה מקום לתרץ דברי תוס' שכתבו
דכיון דמדה הוא צתורה דלחומרא
מקשינן לכן אזלינן לחומרא גם צממון, ואע"ג
דגבי צממון מה שהוא חומרא למזיק הוי קולא
לניזק, ונימא איפכא דאזלינן לחומרא והניזק
מפסיד. דהנה לעיל (ב:) אמרו מהו דתימא כי
פליג רחמנא צין חס למועד הני מילי צתלושה
אבל צמחוצרת אימא כולה מועדת היא וכו'.
והקשה הרשב"א שם, אדרבה אימא וכולה
תמה היא לשלם חצי נזק בלחוד, דכל לאפוקי
קולא לנתבע וחומרא לתובע [כנ"ל], ותיירץ

דאורייתא מן התורה לקולא, מכל מקום
צהיקש שהוא ספק מחמת חסרון חכמה, שאין
אנו יודעים את כונת ההיקש אם לקולא או
לחומרא, אין זה צגדר ספק ויש להחמיר שהרי
ההיקש הוא דאורייתא.

והנה אם נימא דהא דלחומרא מקשינן הוא
מטעם ספק, א"כ לא שייך כלל זה אלא
באיסור, דספק איסורא לחומרא, אבל צממון
דקיי"ל ספיקא דצממונה לקולא, ממילא לא
שייך לומר דלחומרא מקשינן, דמספיקא אי
אפשר להחמיר ולהוציא צממון מיד המוחזק.
וזה שהקשו תוס', דאיך אמרו צגמרא דילפינן
מרגל מה רגל לא שנה מכליא קרנא ולא שנה
לא מכליא קרנא, הא הך כללא דלחומרא
מקשינן לא שייך צממון דהא ספיקא דצממונה
לקולא - והשתא סברי תוס' צקושייתם דהא
דלחומרא מקשינן הוא מספיקא וכמו שכתב
הפרי מגדים.

ותירצו, דלאו מחמת ספק אמרינן
דלחומרא מקשינן וכהפרמ"ג -
אלא דמדה היא צתורה לא שנה באיסורא ולא
שנה צממונה. ויש לתמוה על הפרמ"ג ז"ל
שלא הביא דברי תוס' אלו. ושו"ב מנאסתי שכבר
עמד על דברי הפרמ"ג צשו"ת הגרע"א
ז"ל (ח"ג סימן י"ז), וכן כתב צקוף ס' דרו"ח
לרעק"א (חלק א' צתשוצות דף פ"ח ע"א)
עיי"ש. ועיין צש"ס תענית (כו.) ומאי חזית
דמקשת לקולא וכו' אסמכתא נינהו מדרבנן
ולקולא, וצפי' רצינו חננאל שם. ושו"ב ראיתי

דאדרצה צנזיקין ספיקא דידהו להחמיר כאיסורין עכ"ל. ולכאורה תמוה, דהא גם נזיקין הוי ספק ממון אס חייב לשלם ונימא דהמוציא מחצירו עליו הראיה, ומספק לא יצטרך לשלם. אולם נראה לומר בדעת הרשב"א ז"ל, דכיון דעכ"פ צרור שממונו הזיק והספק הוא רק אס הוא חייב לשלם, צוה אמרינן דספיקו לחומרא, כיון דודאי הזיק, ועל כן אס אנו מסופקין אס צקרן מחוצרת חייב חזי נזק או נזק שלם כמועדת, כיון דעכ"פ ודאי הזיק אזלינן לחומרא דחייב לשלם.

והנה כמו כן נימא צנדון דידן, דהואיל דגם צשן דלא מכליא קרנא הוי ליה מזיק צודאי, אלא דלא מכליא קרנא אכל מזיק הוי, ועל כן צכהאי גוונא לא אמרינן ספיקא דממונא לקולא אלא דלחומרא מקשינן וחייב לשלם, כיון דעכ"פ ודאי הזיק, אלא דמספקין אס התורה חייבה לשלם גם צכהאי גוונא, וצוה אמרינן דלחומרא מקשינן וחייב לשלם. והא דספיקא דממונא לקולא, היינו היכי דאיכא ספק צעיקר החיוב דלא ידעינן אס הזיק או לא.

רחמנא מאת זוצחי הזבח (שנים משמע. רש"י), הא לאו הכי הוה אמינא לילף מראשית הגז אדרצה נילף מתרומה (ולא תצעי קרא דהא קולא וחומרא לחומרא מקשינן. רש"י), והקשה הפלתי דהא דלחומרא מקשינן הני מילי צאיסורין, אכל צממון קיי"ל לעולם קולא לנתצע דהמוציא מחצירו עליו הראיה עיי"ש. והנה התם שפיר הקשה הפלתי, דהתם איכא ספק צעיקר החיוב אס חייצין שותפין צרוע לחיים וקיצה, וע"כ הקשה דניזל לקולא דפטור, אכל הכא דודאי הזיק, אלא דמספקא לן אס חייב לשלם כיון דלא כליא קרנא, ע"ז כתבו התוס' שפיר דאזלינן לחומרא כיון דודאי הזיק ומחמירנן דחייב לשלם.

מאי שנא רגל דהזיקו מצוי וכו': כתב רש"י, כל הזיק דרך הילוך שלא צכונה הוי תולדה דרגל דהזיקו מצוי ואין כונתו להזיק עכ"ל. משמע דאף היכי שיש לו הנאה שהזיקו מ"מ הוי תולדה דרגל כל שיש לו שתי המדות האחרות דהיינו שהזיקו מצוי ואין כונתו להזיק, ואינו דומה לשן ואף דשן יש לו הנאה להזיקו אכל אין הזיקו מצוי.

רש"י ד"ה אבגו. ונתקלו צהן צני אדם והזיקו להס: וכמצואר לקמן (כת: שור ולא אדם הני מילי לענין קטלא אכל לענין נזקין אדם חייב.

תוס' ד"ה לא י' בתיב. דקרא דונפל לא ממעט אלא אמאי דכתב צקרא צהדיא

ומה שכתב הפלתי (סי' ס"א סק"ט) דצממון לא שייך לומר דלחומרא מקשינן משום דספיקא דממונא לקולא, הנה התם קאי אהא דאמרנו צחולין (קלו). מתנות (הזרוע והלחיים והקיצה. רש"י) אע"ג דכתב רחמנא ונתן איכא למימר ילף נתינה נתינה מראשית הגז, מה להלן דשותפות לא אף כאן דשותפות לא, כתב

אמר הקב"ה, אתא צוקר גאולה לצדיקים, וגם לילה חושך לרשעים, אם תשובו בתשובה ותצקשו מחילה בעיו, אלמלא באדם כתיב בעיו. וברש"י ישעיה (כ"א י"ג) כתב, אם תצטעון בעיו, אם תצקשו צקשתכם למהר הקץ, שובו אתיו בתשובה עכ"ל. ונריך ציבור, דאף דמצינו לשון מצעה באדם, מכל מקום מה שייכות לשון זה לענינינו דמיירי באדם המזיק.

וראיתי בשיטה מקובצת שמציא צסם רבינו יונה, הא דאפקיה בלשון מצעה, משום דאדם שהזכר תחלה בתורה היינו לענין גנב שטבח או מכר, ועל כן כינה שם אדם המזיק במצעה, שהוא לשון מחפש צצית חצרו, כדכתיב אס תצטעון בעיו עכ"ל. [ועיין עוד שם צסם תוס' הרא"ש]. ונריך ציבור מה שכתב דאדם שהזכר תחלה בתורה היינו לענין גנב שטבח ומכר, והלא מאז צריאת אדם הראשון שצפרשת צראשית נזכר אדם בתורה כמה פעמים. אולם הכונה, דאדם שמזיק לחצרו נזכר בתורה בתחלה גצי גנב שטבח ומכר דחייב לשלם, והגנב מחפש צצית חצרו, ועל כן אמרו דמצעה - המחפש צצית חצרו - זה אדם המזיק דחייב לשלם. ואע"ג דקודם פרשת כי יגנוב איש שור או שה וטבחו או מכרו חמשה צקר ישלם, כבר נאמר וכי יפתח איש צור ונפל שמה שור או חמור צעל הצור ישלם כסף ישיב לצעליו, וכן וכי יגוף שור איש את שור רעהו ומת וגו' שלם שור תחת השור, נמלא דכבר מצינו אדם המזיק דחייב, והתם ליכא חיפוש. אך לא קשיא, דצבור ושור

דהיינו צור עשר ולא איתורא: כעיי"ז בתוס' נזיר (ס"א): ד"ה ואימא, וצנהש"ס שם, וצמאור החיים (ח"א סי' י"ט).

גליון הש"ס. גמ' אי קרן וכו', דדרשינן לקמן נו ע"ב וכו': צ"ל כ"ו ע"ב.

ג:

מאי שנא בור שבן תחלת עשייתו לנזק: פירש"י תחלת מה שנעשו צור דהיינו כשהונחו לשם היו עומדים לנזק עכ"ל. רצונו לומר, דצשאר אצות נזיקין כגון שור ואש חייב אף כשלא הניח את המזיק צמקום שיכולין להזיק שם, וכגון אס הניח שורו צדיר ויאל מאליו והזיק הרי זה חייב ואע"ג שצדירו לא היה יכול להזיק, וכן כשהדליק אש צחצרו ויאלה משם והדליק גדישו של חצירו חייב ואע"ג שהמזיק הדליק את האש צמקום שאינו יכול להזיק שהרי צחצרו הדליק, נמלא שהמזיקין לא הונחו על ידי המזיק צמקום שיכולין להזיק שם. משא"כ צור אינו חייב אלא כשהניח את הצור צמקום שיכול להזיק, ואין צורך שהצור ילך למקום אחר אלא שצמקום שהניחו שם גם שם יכול להזיק, ואין ההזיק מחוסר שום מעשה, ועיין מה שכתבנו צזה להלן (ו.) רש"י ד"ה היינו צור.

מאי מבעה רב אמר מבעה זה אדם וכו' דכתיב אמר שומר אתא בוקר וגם לילה אם תבעיון בעיו: פירש"י, אמר שומר

אין האדם מוזיק בעצמו אלא ממנו מוזיק, והראשון שמלניו בתורה שאדם המוזיק בגופו ובעצמו שיחוייב לשלם, מלניו גבי גנב שטבח ומכר, והוא עשה זה על ידי שחיפש צבית חצירו, ועל כן אדם המוזיק בעצמו נקרא מצעה שפירושו חיפוש, כי זהו האדם המוזיק בעצמו הראשון שנזכר בתורה.

אולם רש"י בסוגיין פירש, דקרא תצעיון צעיו פירושו אם תשובו בתשובה ותבקשו מחילה צעיו. וברש"י ישעיה (כ"א י"ג) פירש אם תצעיון צעיו, אם תבקשו בקשתכם למהר הקץ עיי"ש. הרי דתצעיון פירושו בקשת בקשה. ולפירוש זה קשה מה ענין מצעה לאדם המוזיק.

וגראה לומר בדעת רש"י"ל, לאדם המוזיק קרוי מצעה, דבשאר אצות הנוזיקין, השור והצור וההצער, אין האדם רוצה להזיק אלא שממונו הזיק שלא לרצונו, ששורו נגח את שור רעהו שלא ברצון הצעלים, וכן צבור לא התכוין האדם להזיק על ידו, וכן צהצער שאינו מתכוין לשרוף גדישו של חצירו, ומ"מ חייבתו התורה כיון דממונו הזיק. אצל כשאדם עצמו מוזיק בגופו, הרי הוא רוצה ומצקש להזיק, ועל כן נקרא האדם המוזיק בשם מצעה, שפירושו שמצקש ורוצה, כי כל אדם מוזיק רוצה להזיק, וכמו שאמרו לקמן (כו.) אדם מועד לעולם צין שוגג צין מויד צין ער צין ישן, והיינו משום דאף כשהזיק שלא בכונה, הוי ליה כהזיק בכונה, כיון שהיה לו

להיות נוהר שלא יזיק בשוגג או באונס. ומהאי טעמא באונס גמור פטור וכמו שכתבו התוס' לקמן (ד.) ד"ה כיון בשם ירושלמי, דהא לאדם חייב צין ער צין ישן היינו כשהיו שניהם ישינים, אצל אם היה אחד מהם ישן וצא השני וישן אצלו הוא המועד עיי"ש. והיינו דהוי אונס גמור. וכן כתבו התוס' לקמן (כו:.) ד"ה ושמואל דבאונס גמור פטור אף האדם עיי"ש, וכן כתב הרא"ש לקמן (כו.). והיינו דכל דליכא אונס גמור נחשב גבי אדם כרצון, כיון שהוא צר דעת והיה יכול לדעת שיכול לצוא לידי היזק חצירו.

ועל כן קראו להאדם המוזיק בשם מצעה, דהיינו מצקש ודורש, דשאר המוזיקין כגון שור צור ואש אין האדם מצקש כלל להזיק, כיון דממונו מוזיק ולא הוא עצמו, אצל באדם המוזיק הרי הוא מצקש ורוצה להזיק ועל כן נקרא מצעה דהיינו שהוא מצקש ורוצה להזיק, ודבר זה מצדילו משאר אצות הנוזיקין שבמטענה.

רש"י ד"ה בחצי נזק צרורות. האי פלגא נזקא ממונא הוא והלכך לאו תולדה דקרן הוא אלא דרגל: לכאורה בלא"ה לא הוי תולדה דקרן כיון דצרורות אין כונתו להזיק והזיקו מצוי. ועיין לעיל (ב:) ולקמן (י:.) וכו"ע.

תום' ד"ה משורו. ובאצנו וסמינו אין לחלק צין תמות למועדות דלא שייך לחלק אלא בצעלי חיים: וכ"כ לקמן (ד.) ד"ה למחשביה.

בא"ד. אבל קשה כיון דמזור נמי יליף לפטרו
 צהו כלים כזור: עיין רא"ש לקמן (ו).
 ויש מן הגדולים שכתבו וכו' עיי"ש.

בא"ד. אבל קשה כיון דמזור נמי יליף
 לפטרו צהו כלים כזור: וזה ללא
 כרא"ש. וי"ל דפליגו אס הא דיוכיח מזור הוא
 רק גילוי מילתא דאין פירכא ללימוד משור או
 דאיכא לימוד ממש מזור. ועי' הגר"ח הלוי
 ה' נוק"מ. ועי' לקמן (ד): תוד"ה אימא.

תום' ד"ה וממונך. דפשיטא דאס הדליק
 גדישו של חצירו צאש של אחר דחייב:
 עיין תוס' לקמן (ו). ד"ה לאתויי, תדע דאס
 הדליק אש וצא אחר ושרף טלית חצירו וכו'.
 ולכאורה יש להוכיח כן מהא דתנן לקמן (נט):
 אחד הציא את העצים ואחד הציא את האור
 המציא את האור חייב צא אחר וליצה המלצה
 חייב עיי"ש, ואס נימא דחינו חייב אלא
 צאש שלו, א"כ כיון שהמציא את האור חייב
 הרי זה מוכיח שהאש הוא של המציא, ואין
 מחייבין אחר כך את המלצה הלא האש לאו
 דידיה הוא, דאי משום שליצה את האש צמה
 קנאו, ועוד דצלהצת לא שייך קנין וכדמשמע
 צש"ס צינה (לט). הגחלת כרגלי הצעלים
 ושלצהצת צכל מקום, ופי' הר"ח דשלצהצת אין
 צה ממש לקנות שציטה, ואמרו שס שלצהצת
 של הקדש לא נהנין ולא מועלין ופירש"י דלית
 צה ממשא עיי"ש. וא"כ גם קנין לא שייך צה
 כיון דלית צה ממשא, ומדחזינן דמכל מקום
 המלצה חייב, מוכח דאין צריך שהאש תהיה

ממונו. ועיין לקמן (כג). דשלצהצת לית צה
 ממשא.

אך יש לעיין צמה שכתב רש"י לקמן (כג).
 צהא דפליגו ר"י ור"ל אס אשו משום
 חציו או משום ממונו, ופירש"י דאיכא צינייהו
 כשהדליק צגחלת שאינו שלו דלר"ל פטור דלאו
 ממונו הוא עיי"ש, וקשה דא"כ אמאי המלצה
 את האש חייב הלא לאו ממונו הוא. אך נראה
 לפי מש"כ צשיטה מקוצצת שס צדעת רש"י,
 דהא דצעינן שיהא ממונו היינו כשהדליקה
 צאה מעצמו שלא שמר דאז צעינן שיהא
 ממונו, אבל כצצעצמו עושה הדליקה חייב
 אף כשהאש לאו ממונו עיי"ש, וכשמלצה את
 האש הרי עושה צעצמו את האש שהוא מלצהו
 ומציאהו למקום ההיזק, וצכה"ג גם לרש"י
 חייב. ועיין עוד תוס' שס ד"ה אשו משום
 ממונו.

תום' ד"ה לפוטרו. א"כ אתי הלכתא להקל
 ולא להחמיר: עיין רא"ש לקמן (יט).
 דפשיטא דהלכתא לגרועי אתא. ועיין כעיי"ז
 תוס' הרא"ש עירובין (ד), וצס' נתן פריי
 (מקואות פ"ט מ"ג אות צ).

תום' ד"ה כדמתרגום רב יוסף. נקט רצ
 יוסף לפי שהיה צקי צתרגום, שיש כמה
 עניני תרגום, ולא כדפירש צעלמא לפי שהיה
 סגי נהור ודצרים שצכתב אי אתה רשאי לומר
 על פה [כגיטין ס:]: ולכן היה אומר תרגום,
 דמשום עת לעשות אמר התס [צגיטין ס:].

רש"י המבאר נחלקו גאוני עולם צוונותו, וכמה דיוות נשתפכו על דיבור אחד עיי"ש. הרי דאין התרגום יכול לכלול כל מה שנאמר במקרא בלשון הקודש].

אולם יש לעיין, כמה שכתבו התוס' דמשום הכי מותר לסומא לומר צעל פה דברים שכתב משום דאין לך עת לעשות גדול מזה, והלא מצואר בגמרא לקמן (פז.) דר' יהודה סובר דסומא פטור מן המצוות, ובגמ"א (סי' תקפ"ט) כתב בשם מהרי"ו שפסקו כר' יהודה דסומא פטור מן המצוות, וא"כ רב יוסף שהיה סומא היה פטור מן המצוות של דברים שכתב אי אתה רשאי לאמרן צעל פה, וא"כ אמאי הוזכרו התוס' לומר דרב יוסף היה רשאי לומר דברים שכתב גם צעל פה משום דאין לך עת לעשות גדול מזה, הלא בלאו הכי היה רשאי לומר צעל פה, משום דהוי סומא ואינו מצווה במצוות.

ברם נראה, דהנה בגמרא לקמן (פז.) אמר רב יוסף מריש הוה אמיינא מאן דאמר הלכה כר' יהודה דאמר סומא פטור מן המצוות קא עבדינא יומא טבא לרבנן, מאי טעמא דלא מפקדינא וקא עבדינא מצוות, והשתא דשמעית להא דר' חנינא דאמר גדול המצווה ועושה ממי שאינו מצווה ועושה, מאן דאמר לי אין הלכה כר' יהודה עבדינא יומא טבא לרבנן, מ"ט דכי מפקדינא אית לי אגרא טפי עיי"ש. ומשמע דרב יוסף הסתפק אם הלכה כר' יהודה דסומא פטור מן המצוות,

דשרי, ואין לך עת לעשות גדול מזה: ויש לעיין אמאי הוי בגדר עת לעשות כשאנו יכול לומר תורה שכתב אלא בתרגומו, הלא ודאי דגם התרגום הוי תורה, דהא כתב צביאור הגר"א או"ח (סי' מ"ו ס"ד) דהמהרהר בדברי תורה לריך לדרך זכרת התורה, ומשום דאיכא מצוה גם בלימוד ע"י הרהור, וכנאמר והגית צו יומם ולילה, והיינו בלב וכנאמר והגיון לבי, וכנאמר פסוקים בתרגום הרי עדיף מהרהור, וא"כ סומא ילמוד תורה ע"י תרגום, וליכא הפרו תורתך, ואמאי הותר לו שתורה שכתב ילמוד צעל פה.

אולם באמת לא קשיא, דהא כתב הב"י או"ח (סי' מ"ט) בטעם דדברים שכתב אי אתה רשאי לאומרם על פה, משום דאיכא מילי טובא דמדרשי מתוך הכתב כגון יתרות ותסרות וקרי ולא כתיב ודכוותיהו, ואי אמרת להו על פה צליר להו עכ"ד. ומכל שכן כשאנו אומר בלשון הקודש אלא בלשון תרגום, דודאי דאיכא חסרון טפי, דיש הצנות הרבה בלשון הקודש מה שאין בתרגום, ועל כן ודאי דאיכא הפרו תורתך בסומא אם אינו יכול לומר את התורה ככתבה אלא בתרגום. ושפיר כתבו התוס' דסומא רשאי לומר צעל פה דברים שכתב, משום דאין לך עת לעשות גדול מזה. [ועיין מכתב רבינו החתם סופר ז"ל בס' לקוטי תשובות חת"ס (חלק המכתבים סימן ל"ח), שכתב שלא לתרגם את הש"ס ללשון אשכנזי, דאיך אפשר לעמוד על תוכן ופירושו וכוונת כל דבר, הלא כמה פעמים על דברת

סומא פטור גם מלאוין עיי"ש, ועיין מה שכתב בהגה שם, וכן בפירוש מנחת יהודה שם.

גם יש ליישב דברי התוס' שכתבו דסומא יכול לומר צעל פה דברים שצכתב משום עת לעשות לה', ולא תקשי דתיפוק ליה דסומא פטור מן המלוות, דהא כתבו תוס' ראש השנה (לג.) ד"ה הא ר' יהודה, דסומא חייב במלוות עכ"פ מדרבנן עיי"ש, וכן בתוס' מגילה (כד.) ד"ה מי עיי"ש, ומ"מ רשאי גם מדרבנן לומר צעל פה תורה שצכתב משום עת לעשות לה'.

ובהיותנו צוה, יש לתמוה שצרמז"ם לא מנאחתי הך דינא לדברים שצכתב אי אתה רשאי לאמרן צעל פה, וכן דברים שצעל פה אי אתה רשאי לכתבן, והוא פליאה. ובשו"ע או"ח (סי' מ"ט) איתא הך דינא לדברים שצכתב אי אתה רשאי לאמרן צעל פה וז"ע. ועיין הקדמת שו"ת להורות נתן (ח"ה).

והנה לעיל הצאנו דברי הב"י צאו"ח (סי' מ"ט) בטעם לדברים שצכתב אי אתה רשאי לאמרן צעל פה, משום דאיכא מילי טובא דמדרשי מתוך הכתב כגון יתרות וחסרות וקרי ולא כתיב. וכיוצא בזה כתב המצ"ט ז"ל בהקדמת ספרו קרית ספר על הרמז"ם, דתורה שצכתב אי אתה רשאי לאומרה על פה, לפי שהקריאה צכתב מצטיירי סודותיה צלורת אותיותיה, ואם קורא אותה על פה תפחת מעלתה עכ"ד.

ועל כן היה מקום לומר דמספיקא אמר רק תרגום, דשמא אין הלכה כר' יהודה אלא דסומא חייב במלוות, וא"כ אינו רשאי לומר צעל פה דברים שצכתב ועל כן אמר רק תרגום.

אלא דצאמת יש לומר, דגם לר' יהודה דסומא פטור מן המלוות, מכל מקום גם הסומא אסור לומר צעל פה דברים שצכתב, דהרי כתב בחידושי זקני הגרע"א ז"ל לשו"ע יו"ד (סי' א' ס"ט) דסומא אינו פטור אלא מן העשין אבל מלווה על הלאוין עיי"ש, וכן כתב הפרי מגדים (פתיחה כוללת לאו"ח סוף החלק השני), וכן צמשצלות זהב (או"ח סוס"י ס"ט) - ועיין בשו"ת נודע ביהודה תנינא (או"ח סי' קי"ב), וס' מלווה הרועים (ערך סומא), ושדה חמד (כללים מע' ס' כלל ס"ו), ובס' נתן פריי חולין (ג.) עיי"ש - ויתכן לפ"ז דהוא הדין דחייב צאיסור עשה ולאז הבא מכלל עשה. והנה מצוחר בגיטין (ס:) הטעם לדברים שצכתב אי אתה רשאי לאמרן על פה, דכתיב (שמות ל"ד כ"ו) כתוב לך את הדברים האלה, ופירש"י דברים שאמרתי לך בכתב אי אתה רשאי למוסרם לישראל על פה עיי"ש, נמצא דלומר צעל פה דברים שצכתב הוי כלאז הבא מכלל עשה, ואפשר דגם סומא מלווה בזה. ועיין בחי' רע"א ציו"ד שם שדן אם סומא חייב בעשה דוציחה.

ועיין ס' המכריע לרבינו ישעיה מטראני הזקן ז"ל (סי' צ'), דמשמע דסובר דלר' יהודה

ותורה שלימה ניתנה שראו גם החסרות
ויתרות והתגין והקולין.

ד.

תום' ד"ה לאו. דעבד ואמה פטורין ואפילו
באין כונתן להזיק וכו' דפעמים שנתכונו
ויאמרו לא נתכונו: צם' קובץ שיעורים הקשה,
דאף אם יאמרו מי ישמע להם ומי יאמינם
הלל הרב יוכל לומר לניזק אייתי ראיה דשלא
בכונה הזיקך ואשלם לך עיי"ש. אולם ראה
צפני יהושע צסגויין שכתב דאף אם העבד
התכוין בצממת להזיק היה הרב חייב לשלם מן
הדין אלא מפני תקון העולם פוטרים אותו
דשמא יקניטנו רבו וכו', וא"כ ודאי שאין זה
טעם מספיק לפוטרו אלא היכא שיש מקום
לומר שהתכוין להזיק, אבל היכא שיש אומדנא
דלא התכוין להזיק לא שייך להפסיד הניזק
צידים כיון שהמזיק חייב מן הדין עיי"ש.
ונמצא שאין הרב יכול לומר אייתי ראיה דשלא
בכונה הזיקך, דסגי באומדנא גרידא כיון
דבלא"ה חייב לשלם מן הדין.

תום' ד"ה בראי אדם שאין משלם את
הכופר. הקשה ריב"א מאי תומרך היא
זו האי דאין משלם את הכופר משום דקיס
ליה צדרבה מינייה: עי' קלות החושן (סי' ת"י
סק"ד).

באו"ד. ואומר ר"י דלאו פרכא היא כלל דלא
מיפטר משום קיס ליה צדרבה מינייה

והיינו כמו שאמרו צש"ס מנחות (כט:), צשעה
שעלה משה למרום מצאו להקצ"ה שיושב
וקושר כתרים לאותיות (כגון התגין דספר תורה.
רש"י), אמר לפניו רצונו של עולם מי מעכב על
ידך (מה שכתב שאתה צריך להוסיף עוד עליהם
כתרים. רש"י), אמר לו אדם אחד יש שעתידי
להיות צסוף כמה דורות, ועקיבא צן יוסף
שמו, שעתידי לדרוש על כל קוץ וקוץ תילין
תילין של הלכות עיי"ש. הרי מצואר דצתגין
וקולין שצתורה מרומזין תילין תילין של
הלכות, ועל כן דצרים שצכתב אי אתה רשאי
לאמרן על פה, דאם אינו רואה את האותיות
א"כ אינו רואה את הקולין והתגין, וממילא
אינו יכול ללמוד מתוך התורה את התילין של
הלכות היוצאין מתוך התגין והקולין.

ועל פי זה יוצן הא דנאמר (יתרו כ' ט"ו) וכל
העם רואים את הקולות וגו', ופירש"י
רואין את הנשמע שאי אפשר לראות צמקום
אחר. וצריך ציאור, מה היה הצורך צשעת
מתן תורה שיראו את הקולות, ואמאי לא
סגי צשמיעה גרידא. ולהאמור יוצן לנכון,
דלכאורה קשיא איך דיבר הקצ"ה לישראל
ואמר להם את התורה שצכתב, הרי דצרים
שצכתב אי אתה רשאי לאמרן על פה משום
חסרון ראיות הקולין והתגין והחסרות
והיתרות והקרי והכתיב, ונמצא שלא ניתנה
ח"ו תורה שלימה לישראל - ועל כן נאמר
שהעם רואים את הקולות שרואין את הנשמע,
ר"ל שראו את צורת האותיות כאילו הן
כתובין, ונמצא שקבלו את התורה מתוך הכתב,

שיזרוק חץ ד' אמות בשבת ולא יקרע שיראין של חצירו דאז ליכא חיוב ממון אלא מיתה בלבד, ולכן גם כשנודמנו שני החיובים ציחד שקרע שיראין של חצירו בשבת אמרינן קים ליה דדרבה מיניה דלא מחייבינן שני העונשים הצאים על שני ענינים נפרדים שנודמנו יחד. אבל בהורג אדם, אי לאו מיעוטא דעליו הוה אמינא דחייב הן מיתה והן ממון כיון ששניהם צאים על ענין אחד שאינם נפרדים לעולם, דצכל פעם שהורג אדם איכא איבוד ממון - ועייין בזה להלן (מג:). מאי לאו כופר לא דמיס ורש"י ותוס' שם - וא"כ יתכן שהתורה נתנה שני עונשים על ההורג הן מיתה והן ממון, ואין זה בגדר שתי רשעיות או שני עונשים אלא בגדר עונש אחד, דעל הריגה חייב מיתה וגם ממון ושניהם יחד הויין עונש אחד. דדוקא היכי שיט צמעשה אחד שתי עצירות שונות וכגון בקרע שיראין בשבת דאיכא ציה משום מזיק ממון חצירו ומשום מלאכת שבת שהם שני איסורים שונים, הוא דיט לומר שאין לחייבו שני עונשים, דהמיתה צאה על חילול שבת וממון צא על ההיזק. משא"כ כשהרג אדם דמחייבינן מיתה וממון הנה שני העונשים צאים על מעשה אחד שאינם נפרדים לעולם, ושני העונשים הויין צאמת עונש אחד אלא שהם שני מעשים דההורג אדם הורגין אותו ומשלים ממון, ולכן אי לאו מיעוטא דעליו הוה אמינא דגם הורג אדם משלים כופר.

שוב ראיתי צחי' זקיני הגרע"א ז"ל בכתב יד, שכתב על מש"כ התוס' דתנא דצי חזקיה

וכו' דלקמן (כו). משמע דאי לאו קרא דעליו ולא על האדם הוה ילפינן אדם משור שיתחייב מזיד מיתה וכופר: צשיטה מקובצת לקמן (מג:). ד"ה בגופו כתב, דמה שפירש ר"י דדמי הנהרג נפקא לן מעליו, היינו צתורת כופר דפטרינן מעליו משום דלא שייך למיפטר משום קים ליה דדרבה מיניה צממון שעמו, דהא כופר כפרה הוא, והוי כהא דאמרינן בשבת (נד.) שגג על האוכלין והזיד על הכלי דחייב חטאת, ולא אמרינן דמפטר מן החטאת דקים ליה דדרבה מיניה, כיון דחטאת לכפרה אחא עכ"ל. ועדיין צריך ציאור למאי דאיכא סברא לקמן (מ). דכופר ממונא הוא, אמאי צריכינן לקרא דעליו למעט אדם מכופר, תיפוק ליה משום קים ליה דדרבה מיניה.

וגר"א לומר צצצרת תוס' ז"ל, דעד כאן לא מצינו דין קים ליה דדרבה מיניה, אלא כגון צהרג אשה ויאאו ילדיה דכתיב ציה ולא יהיה אסון דמינייה ילפינן צצצבות (לו:). דכל המתחייב צנפשו אין משלים ממון עיי"ש, דהתם משכחת שיתחייב מיתה על הריגת האשה צלי שיתחייב ממון על הולדות וכגון שלא היו לה ולדות, וכן משכחת שיתחייב ממון על הולדות צלא שיתחייב מיתה דהיינו כשלא הרג את האשה, ונמצא דשני החיובים של ממון ושל מיתה אינם כרוכים זה צזה, אלא שנודמנו יחד צמקרה ע"י שהרג את האשה ויאאו ילדיה, וכן בקרע שיראין בשבת דאין הכרח שיהיו שני החיובין כרוכים יחד, והא משכחת שיקרע שיראין צחול ואז יתחייב רק ממון וכן משכחת

הפוטור אפילו שוגג היינו ממון שהזיק בשעת חיוב מיתה, וזה לשון קדשו, ותמוה דא"כ היכי קאמר בכל דוכתיין (מכות ד:) מוטיא שם רע חידוש דלוקה ומשלים, הא צמוטיא שם רע נמי החיוב ממון על הא דהוטיא שם רע והוי חיוב אריכתא דומיא דהכא. ועוד, טפי הוה מצי למימר, דכופרא כפרה וצכפרה לא שייך קים ליה דדרצה מיניה כמו שכתבו תוס' צפ"צ דפסחים (כט.) ד"ה מאן, צסוגיא דרצי נחוטיא צן הקנה עיי"ש, ונריך עיון גדול, עכל"ק. הנה מה שהקשה דהו"ל לתוס' לומר דכיון דכופרא כפרה לכן לא שייך צזה קים ליה דדרצה מיניה, כבר הבאנו משטמ"ק לקמן (מג:) שכתב בשם תלמידי הר"פ שפירשו צאמת דברי התוס' על דרך זו דכיון דכופרא כפרה לכן לא שייך ציה קלצ"מ והוא כסצרת התוס' צפסחים הנ"ל. ונראה שהגרע"א הצין צכונת התוס' על דרך שכתבנו צעזה"י דצכופר הוי המיתה והממון חיוב אחד והיינו חיוב אריכתא. אלא שהקשה על סצרא זו ממוטיא שם רע, והוא קוטיא קשה כצרו"ל ונע"ג.

והגה צגליון הש"ס צין לרש"י לקמן (י.) ד"ה משא"כ צאש, שכתב אש לא חייב צה שריפת אדם שהיה לו לצרוח ואם כפות הוא המצער חייב מיתה וקים ליה דדרצה מיניה כדמפרש לקמן (סא:) עכ"ל. ונראה דאין זו סתירה על דברי התוס', דלענין כופר גרידא גם רש"י מודה דאין צורך צטעמא דקלצ"מ דסגי לן צמיעוטא עליו וכשיטת התוס', אלא דאכתי יש מקום לחייבו לשלם צתורת דמים

וכמבואר להלן (מג.) מאי לאו כופר לא דמים, ועיין צרש"י ותוס' ד"ה מאי לאו, ולכן כתב רש"י דאדם ההורג פטור מטעם קים ליה דדרצה מיניה, דמטעם זה פטור גם מדמים. ועיין הגהות אשרי לקמן (לו:) דההורג צצירו חייב לשלם דמים ליורשים צצא לצאת ידי שמים עיי"ש. ורמיזתי צצקה"ח (סי' ת"י סק"ד) שכתב להוכיח דגם לרש"י כך הוא שכתב לקמן (מג:) דאדם פטור מכופר משום דבר קטלא הוא, ואע"ג דכופר צאדם ממעטיין מעליו מ"מ הוצרך לומר דפטור מטעם קלצ"מ כדי לפוטרו גם מדמים עיי"ש. ועיין מש"כ צזה צס' נתן פריו עמ"ס מכות (ו.). ועל דרך זה יתפרש גם דברי רש"י לקמן (י.) דאדם ההורג פטור מטעם קלצ"מ כדי לפוטרו אף מדמים, ואף למאי דמסיק שם צצקה"ח צדעת רש"י דסובר דאין דמים לצן חורין, מ"מ פירש הטעם משום קלצ"מ דטעם זה מספיק אף למ"ד דיש דמים לצן חורין. ועיין עוד רש"י לקמן (סא:) ד"ה היה גדי וכו' וחייב מיתה על העצד וכו' וקם ליה דדרצה מיניה עיי"ש. וצעצד דיש לו דמים ודאי דאיצטריך לפוטרו מטעם דקלצ"מ.

באז"ד. דומיא דשום: צ"ל דשור.

תום' ד"ה ביון דכייף ופשיט אורחיה היא. צירושלמי (פ"צ ה"ח) יש דישן לא מחייב אלא כשהשכיב עצמו אלא הכלים, אצל אם ישן והציא כלים אצלו וצצרן פטור, דהם גרמו לו: ומבואר, דאע"ג דאמרנו לקמן (כו.) דאדם

מועד לעולם וחייב על האונס כרצון עיי"ש, מכל מקום באונס גמור וכהא דישן והציאו כלים אללו פטור. וכן מצויר צהדיא בתוס' לקמן (כו:) ד"ה ושמואל, דאע"ג דמרצינן אונס כרצון צאדם המזיק, מכל מקום אונס גמור לא רצי רחמנא, דהא צירושלמי פוטר אותו שישן ראשון אם הזיק לשני הבא אללו לישן עיי"ש. וכן כתב במגיד משנה (ה' חובל ומזיק פ"א ה"ב) דצאונס גמור פטור עיי"ש.

וראיתי צס' יד המלך על הרמב"ם (ה' חובל ומזיק פ"א ה"א) שהקשה על הרב המגיד שסותר דברי עלמו, דהא כתב הרמב"ם (פ"ח מחובל ה"ד) שאם אנסוהו גויים להראות ממון חצירו והראה, ה"ו פטור מתשלומין, אבל אם נשא ממון חצירו צידו ונתנו לאנס חייב לשלם מכל מקום אע"פ שהמלך אנסו להציא, והרב המגיד שם הסכים לזה, ולפי דעת הרב המגיד (פ"א מחובל ה"ב) דאונס גמור פטור, אמאי חייב לשלם כשאנסו האנס ונתנו צידו, הלא אין לך אונס גמור יותר מאנסו המלך, ומה לי אם אנסו המלך להזיק ולאצד נכסיו חצירו או שאנסו לקחתם ולהציאם אליו, הלא לחצירו הניזק אין שום חילוק בין אם נכסיו מופקדים ע"י שאנסו לאחד לזרוק אותם ליס, או שאנסוהו למסור נכסיו צידים כאלו אשר לא ישובן אליו, וסיים דדברי הרב המגיד תמוהים ומופלאים ואין פותר אותם עיי"ש שהאריך.

ולענ"ד נראה דלא קשיא מידי, דהנה בכל ענין שהאדם עושה יש שני דברים,

רצון וכונה. והחילוק ציניהם, שיש דבר שהאדם עושה צכונה אבל לא צרצון, וכגון כשאנסוהו עכו"ם לאכול נבלה ואם לאו יהרגוהו, והוא נוטל חתיכת נבלה ונתנו לתוך פיו ואוכלה, הנה כונה איכא צהאכילה, שהרי הוא נוטל את החתיכה צידיו ואוכלה, והוא מתכוין לעשות מעשה אכילה, אבל רצון ליכא, דאי לאו שהעכו"ם אונסו לא היה רונה לאכול. ומצויר דיש דבר שעושה צכונה אבל לא צרצון. ויש שנעשה מעשה על ידו ואין לו אפילו כונה, וכגון שנתקל צחפץ ושצרו ולא התכוין כלל למעשה, דצזה גם כונה ליכא שהרי לא התכוין כלל לעשות מעשה זה.

והשתא נאמר דמה שכתב הרב המגיד דצאונס גמור גם אדם פטור, היינו צגוונא דמיירי צירושלמי שהיה ישן והציאו כלים אללו ושצרון, דצזה לא זה צלצד שלא היה לו רצון להזיק, אלא שגם לא היה לו כונה להזיק, שכאשר שצב את הכלי שהונח אללו צשעה שישן, לא ידע כלל שהוא עושה מעשה הזיק, ונמצא דלא זה צלצד שאין לו רצון להזיק אלא גם שאין לו כונה להזיק, שהרי אינו יודע כלל שהוא מזיק, שהרי הוא ישן, והא דישן חייב כשצבר כלי שהיה מונח אללו צשעה ששכב לישון, היינו משום דכיון דידע שיש כלי אללו, היה לו לזוהר שלא לשכב לישן שם, שהרי הוא יודע שהוא עלול להזיק צשינתו, ואם שכב שם לישן הו' ליה כפושע וכאלו הזיק צרצון וצכונה, שהרי ידע שהוא עלול להזיק צשינתו. אבל כשהונח כלי אללו אחר שכבר ישן ושצב

את הכלי בשעת שינתו, נמצא שלא רק שלא היה לו רצון להזיק, אלא אף כונה לא היתה לו, שהרי לא ידע כלל שיש שם כלי העלול להשבר על ידו, ולכן פטור.

אבל כשאנסו האנס להביא ממון חצירו, והוא הביא ממון חצירו בידו ונתנו לאנס, צוה חייב, דאע"ג דאין לו רצון להזיק, שהרי ודאי שהיה ניחא ליה אם לא יאנסנו האנס להביא ממון חצירו, אבל מכל מקום חייב שהרי היה לו כונה להזיק, דהיינו שידע שהוא מוזק והוא מוזק מדעתו שהרי הוא מביא את הממון ליד האנס בצוה וצדעת, וצוה לא נפטור מלשלם דאין זה אונס גמור, דאע"ג דאין לו רצון להזיק אבל יש לו כונה וידיעה להזיק. דרצון וכונה הם שני ענינים שונים, דרצון פירושו שהוא עושה את הדבר על פי בחירתו ורצונו, וחפץ הוא לעשות מעשה זה ברעותא דלצא, וכונה פירושו שהוא מתכוין לעשות את המעשה שהוא עושה והוא יודע שעושה מעשה זה, אבל אין הכרח שעושה את המעשה מרצונו, וכהא דאנסו האנס להביא לו ממון חצירו ואם לא יביא יהרגנו, הנה כונה איכא שהרי הוא הביא ממון חצירו אל האנס צדיעה גמורה, אבל רצון ליכא, שאין הוא מביא ממון חצירו אל האנס מרצונו ובחירתו, אלא שהוא אנוס לעשות כן, וצמעשה זה כונה איכא אבל רצון ליכא.

והשתא ליכא שום סתירה בדברי הרב המגיד ז"ל, דמה שכתב דבאונס גמור פטור

מנזיקין, היינו כגוונא דיטן שהציאו אצלו כלים אחר ששכב לישן, דצוה בשעה שמוזק אין לו לא כונה ולא רצון להזיק, שהרי אינו יודע כלל שהוא מוזק צמה שפושט רגליו ושובר את הכלי, וצוה פטור כיון דליכא לא כונה ולא רצון. אבל כשאנסוהו להביא ממון חצירו, אע"ג דרצון ליכא אבל כונה איכא, שהוא יודע שהוא מוזק ומפסיד ממון חצירו, צוה גם אונס חייב דילפינן מקרא דחייב.

ויוסבר יותר עפ"י מה שכתב צ"ח אחרון דאורייתא (כלל כ"ד) דדבר שעושה האדם בלא כונה נחשב כאילו לא עשה האדם את המעשה כלל, ואין המעשה מתייחס אליו, והוי כאילו נעשה מעצמו, והביא מש"ס יצמות (ו:): מעשה צבית הכנסת של טצריא צנגר שיש צראשו גלוסטרא שנתלקו צו ר' אליעזר ור' יוסי עד שקרעו ספר תורה צחמתן, ופריך קרעו ס"ד, אלא אימא שנקרע ספר תורה צחמתן, וכתבו התוס' דקרעו משמע צכונה עכ"ל התוס', הרי דרק מה שהאדם עושה צכוונה מתייחס אליו ושייך לומר שהוא עשאו, אבל מה שעשאו אצרי גופו צלי דעתו וכונתו, נחשב כאילו נעשה מאליו, ועל כן מכיון שלא קרעו את הס"ת צכונה לא יתכן לומר קרעו רק נקרע עיי"ש.

ויש להביא סמוכין לזה ממה שכתב הבית יוסף יו"ד (סימן ג') בשם הרא"ש, שאם הפיל סכין שלא צכונה ושחטו, השחיטה פסולה דאין זה וצחמת, דוצחמת היינו ועשית, ואם נפל

תוּם' ד"ה אדם שמירת גופו עליו. מכאן משמע דלא גרסינן צמתניתין וממונק [כז"ל], מדלא פריך נמי הכי אדם ממונו הוא: ובשיטה מקובלת כתב דיש גורסים וממונק עיי"ש. ונראה דשתי גירסאות הללו תליין צמה שכתבו לחקור - עיין אבן האזל על הרמב"ם (פ"א מנזקי ממון ה"א אות י"ד) ובח"ר ר' שמעון יהודה הכהן לז"ק (סי' ג') - צהא דחייב רחמנא לשלם נזקי ממונו, האם הכונה הוא דכשם שחייב לשלם כשהוא עצמו היוק בגופו כמו כן חייב רחמנא לשלם כשממונו היוק, אלא שאם שמרו כראוי אז שמירה זו פוטרנו מלשלם, נמצא דקיבצת החיוב הוא בגלל שהמזיק הוא ממונו כגון שורו שהוא ממונו, אלא שאם שמר את ממונו שלא יזיק הנה כי אז ע"י השמירה נפטר מלשלם. או דנימא דחיוב התשלומין הוא משום שלא שמר את שורו מלהזיק והוא פושע, אלא דאם אינו ממונו כי אז פטור מלשלם, דכיון דהמזיק אינו ממונו א"כ אינו מחוייב לשומרו, וממילא אי אפשר לחייבו על שפשע ולא שמר, שהרי אין עליו חיוב לשומרו וליכא פשיעה.

וגרמא דצחקירה זו תליין שני תירוצי תוס' לקמן (נו:) ד"ה פשיטא, שהקשו אהא דאמרו שם שאם הוויאזיה לטטים, לטטים חייבים, ופריך פשיטא כיון דאפקוה קיימא ליה ברשותייהו, והקשו תוס' דמגליה דקיימא ברשותייהו של הלסטים להתחייב על מה שהיא מזקת, דליכא למימר דכי היכי דמסרה לשומר חנם והשואל נכנסו תחת הצעלים הוא הדין

הסכין שלא זכונה ליכא וצחת עיי"ש. והיינו דכיון שנפל הסכין שלא זכונה, נחשב כאילו נעשה מאליו ואין המעשה מתייחס אל האדם שעשאו ולא הוא בגדר וצחת. ועיין צס' נתן פריי על שו"ע הלכות נטילת ידים (סי' ק"ס סק"ד) צזה. וכן לגבי נטילת ידים דבעינן כח גברא, ואם נתקלו ידיו בכלי מלא מים ועי"ז נשפכו המים על ידיו לא יכא, דכיון דנעשה שלא מדעתו אין המעשה מתייחס אליו וכאילו נעשה מעצמו.

ועל כן היכי שהזיק לחצירו על ידי שנטל את ממונו של חצירו צידו ונתנו לאנס, הרי זה חייב לשלם, דאע"ג שהוא אנוס לעשות כן כדי שלא יהרגנו האנס, מכל מקום כיון שהוא יודע שהוא עושה מעשה אשר עי"ז מפסיד ממונו חצירו, אף דליכא רצון אצל כונה איכא, וממילא מתייחס המעשה אל העושה ועל כן חייב לשלם, כיון דעכ"פ הוא עצמו עשה את מעשה ההיזק. אצל צישן שהניחו כלים אליו אחר ששכב לישן והזיק צשעת שינתו, נמצא שהמזיק אינו יודע כלל שהוא עושה מעשה היוק ולא נתכוין לעשות מעשה זה, ממילא נחשב כאילו המעשה נעשה מאליו, ואין המעשה מתייחס אליו כלל, ופטור לשלם כיון שנחשב שהוא לא עשה את מעשה ההיזק אלא שנעשה מאליו. ומיושב ספיר קושיית ס' יד המלך ז"ל. [שוב העיר הצ' שלום אליעזר שטראהס נ"י שכן העיר צהגות מהר"צ חיות כאן לתרץ קושיית ס' יד המלך, והציא שכ"כ הש"ך חו"מ סי' שע"ח עיי"ש].

סבירא ליה דהא דתורה חייבה אס שורו הזיק לאו משום דהשור הוא ממונו אלא משום ששמירתו עליו, ועל כן לא גריס ממונך דלאו צממון תליא מילתא אלא צמה ששמירתן עליך. ומאן דגריס וממונך סובר דהא דמשלם כששורו הזיק הוא משום דהשור הוא ממונו, ועל כן גריס וממונך, כי מה שהוא ממונו זוהי הסיבה לחייבו לשלם אס הזיק.

ועייין לקמן (נה): נפרצה צלילה או שפרצה לטטים וינאה והזיקה פטור, וכתבו התוס' ד"ה או שפרצה לטטים, ואינטריך לאשמעינן דאפילו הלכטים פטורים כשלא הוציאוה עיי"ש. ולכאורה אמאי פטורים הלכטים, הלא הם גרמו שהצהמה הזיקה, דאי לאו שהם פרצו את גדר הדיר לא היתה הצהמה יכולה להזיק. אלא דמכל מקום הם פטורים, דאינו חייב על נזקי צהמה אלא אס היא ממונו או עכ"פ שמירתו עליו שהיא צרשותו, וכשני תירוצי תוס' לעיל, אבל כשפרצו לטטים את הדיר וינאה הצהמה והזיקה, הלכטים פטורים, דאע"ג דהם גרמו שהצהמה הזיקה, וידי שמים ודאי חייבים, מכל מקום צידי אדם פטורים, דכיון דלא הוציאוה ונמצא שלא קנו את הצהמה ואינה לא ממונס ולא צרשותם אין לחייבם וכנ"ל.

והנה הרמב"ם (פ"א מנזקי ממון ה"א) כתב, כל נפש חיה שהיא צרשותו של אדם שהזיקה הצעלים חייבין לשלם שהרי ממונס הזיק שנאמר כי יגוף שור איש את שור רעהו

גזלן, דלמא שומר הוא דמחייב אכל גזלן לא, דמלינו דברים שהשומר חייב והגזלן פטור, ותירצו דסבירא הוא דגזלן נכנס תחת הצעלים, דכיון שהוציא מרשות צעלים שהיו חייבין צשמירתה, ואין הצעלים יכולים לשומרה לפי שגזלה מהם, יש על הגזלן לשומרה, דלענין נזקין אקרו צעלים כל מי שצידו לשומרה. ועוד תירצו דכיון דגזלן קמה ליה צרשותיה גם לענין אונסין, יש לחשב צעלים יותר משותף, והכי משמע לינאה דקמה צרשותיהו לכל מילי, דמה שהוא צרשותו לכל מילי יש לו להועיל כאן עכ"ד.

ונראה דשני תירוצי התוס' תליין צחקירה הנ"ל, אס חיוצ תשלומי נזקין הוא משום דהוי ממונו, או משום שפשע ולא שמה, דצתירוך ראשון סברי לתוס' דאף כשאינו ממונו חייב על הזיקו משום שפשע צשמירתו, ועל כן אף אס נימא דהגזלן לא קנאו דליחשב ממונו, מכל מקום כיון שאין הצעלים יכולין לשומרה לפי שגזלה, ורק הגזלן יכול לשומרה כי השור הוא צרשותו, ועל כן שמירתו עליו וחייב על הזיקו. וצתירוך השני סבירא להו, דהחיוצ הוא משום שהוא ממונו, ועל כן כתבו דגם גזלן כיון דקמה ליה צרשותיה נחשב כאילו השור הוא ממונו של הגזלן וחייב על הזיקו.

והשתא נראה דצשתי סברות אלו תליא גם אס גרסינן צמשנה וממונך, דמאן דלא גרס וממונך וגרס רק ושמירתן עליך,

שאמרו צפסחים (ה): לא יראה לך שאור אצל אתה רואה של אחרים ושל גבזה עיי"ש, ואף אם החמץ הוא של ישראל אחר אינו עובר - עיין ס' לקט יושר לצעל תרומת הדשן (או"ח ה' פסח), ועיין פני יהושע פסחים שם - ומה שאמרו שעשאו הכתוב כאילו הוא צרשותו, פירושו שהוא קנינו, וא"כ הכי נמי צבור שעשאו הכתוב כאילו הוא צרשותו, הכונה כאילו הוא ממנו וקנינו, ומוכח דבעינן דוקא שיהא ממנו.

מהר"ץ חיות. תוס' ד"ה ביון. משא"כ היכא דאנסוהו נהי דהיה אונס על עיקר העשיה בכל זאת העשיה היתה צוונה וכו': כעיי"ז צמנ"ח (מזהה ר"ו) לענין המתרפא צע"ז דחייב.

ד:

תני רב אושעיא שלשה עשר אבות נזיקין, שומר חנם והשואל נושא שכר והשוכר נזק צער וריפוי שבת ובושת וארבעה דמתניתין הא תליסר, ותנא דידן מאי טעמא לא תני הני, בשלמא לשמואל (דמבעה זיה השן) בנזקי ממון קמיירי בנזקי גופו לא קמיירי: ופירש"י כל הנך דר' אושעיא הוא עצמו מזיק, דהנך ד' שומרים הן עצמם הזיקו הואיל ולא שמרו כראוי, וצנוקין דאזיק גופו לא קמיירי מתניתין עכ"ל. ומצואר, דשומר שלא שמר את הפקדון ונאבד, הוי כמזיק בגופו משום שהיה לו לשמרו שלא

וכו' עכ"ד. ומלשון זה משמע שסיבת החיוב הוא משום שהוא ממונו, וכמו שדקדק הרמב"ם בלשונו "שהרי ממונום הזיק" - וכן דקדק צס' אצן האזל ואינו תחת ידי לעיין צו - וראיתי צס' אור שמח שדקדק על לשון הרמב"ם שכתב "כל נפש חיה שהיא צרשותו של אדם", וכתב שם לפרש לדרכו בקודש. ולענ"ד הכונה, דבא לאפוקי כגון הא דלקמן (נה): הוציאהו לטעים, לטעים חייבין עיי"ש, וכן פסק הרמב"ם (פ"ד מנזקי ממון ה"א) עיי"ש, וצוה אע"ג שהשור המזיק הוא ממנו מכל מקום פטור, משום שהשור אינו צרשותו שהרי הוציאהו לטעים, וזה שבא להשמיענו דאף היכי שהמזיק הוא ממנו, אעפ"כ אינו חייב אלא אם כן המזיק הוא צרשותו ויש לו שליטה עליו ויכול לשומרו, אצל אם נגזל מידו, אע"פ שעדיין הוא ממנו מכל מקום פטור כיון שאינו צרשותו ואינו יכול לשומרו. ועל כן כתב הרמב"ם כל נפש חיה שהיא צרשותו של אדם, דהיינו שיש לו שליטה עליו, לאפוקי אם נגזל מידו דאע"ג דהוי ממנו כיון שאינו צרשותו ואינו יכול לשומרו ה"ז פטור.

ונראה להציא ראייה דצנוקי ממון החיוב הוא מלד שהוא ממנו וקנינו, דהרי אמרו לקמן (כט): שני דברים אינן צרשותו של אדם ועשאן הכתוב כאילו הן צרשותו, ואלו הן צור צרשות הרבים וחמץ משש שעות ולמעלה עיי"ש, והנה צמנץ צעינן שיהא קנינו וממונו ואם לאו אינו עובר ואף שהוא צרשותו, וכמו

יזק צפקדון. וכן כתב רש"י לקמן (י: ד"ה שומר שטר, שפסע ונטרפה על ידי זאב כנוקי גופו חשיב ליה שהרי היה עליו לשומרה עכ"ל. ומצואר דשומר שלא שמר והזק הפקדון נחשב כאילו הזיק בגופו צידים.

וצריך ביאור, אמאי נחשב השומר כאילו הזיק בגופו, הרי השומר לא עבד מידי צקום ועשה אלא שלא שמר, וזהו צשז ואל תעשה, ואמאי חשוב כמזיק בגופו הלא לא עשה שום מעשה היזק בגופו.

ולבאורה נראה לומר, דכיון דהשומר נתחייב לשמור את הפקדון שלא יזק, לכן אם לא שמר נחשב כאילו הזיק בגופו, כיון דהיה מוטל על גופו לשמור. ויתירה מזו מצואר במעילה (ד: ד"ה וא"ל, ודאי לא דמו צידים, ופירש רש"י ד"ה וא"ל, ודאי לא דמו דאימא לך הלנה דקעביד איסורא צידים, שהיה לו לזורקו והלינו דהיינו דקעביד ליה פסול צידים, אבל מחשבת פיגול לא עבד מעשה צידים אלא פסול מחשבה, עיי"ש. ומצואר שאם הלין את דם הקרבן ולא זרקו הוא כאילו עבד איסורא צידים. ואע"ג דהוי צשז ואל תעשה, מכל מקום הואיל דהיה חיוב על גופו לזורקו ולא עשה חיובו הוא כעושה איסור צידים. והא דנותר הוא לאו שאין צו מעשה ואין לוקין עליו וכש"ס מכות (ד:), היינו משום דלגבי מלקות ציינן מעשה ממש דומיא דלאו דחסימיה וכש"ס מכות (ג:), אבל לענין חיוב נזיקין נחשב כאילו הזיק בגופו כיון שלא

שמרו כפי חיובו. וכלשון רש"י לקמן (י: הנ"ל דשומר שטר שפסע ונטרפה על ידי זאב כנוקי גופו חשיב ליה "שהרי היה עליו לשומרה". ומצואר דהיכי דהיה עליו חיוב לשומרה ולא שמרה הוי כעושה היזק בגופו.

ובעין זה מצינו בש"ס קידושין (לט:), ישז ולא עבר עבירה נותנים לו שטר כעושה מנזה, והיינו כגון שצא דבר עבירה לידו וניזול הימנו עיי"ש. הרי דעבירה שהיה צידו לעשותה ולא עשה, הוי כאילו עשה מנזה צפועל. ואע"ג שהוא ישז צשז ואל תעשה, אעפ"כ חשוב המניעה מן העשיה כמעשה, כיון שהיה צידו לעשותו צקל. וכמו כן נימא היכי שהיה צידו לשמור ולא שמר, הוי כאילו לא שמר צקום ועשה, דהמניעה מעשייה נחשבת כמעשה.

ועל פי זה יש ליישב מה שיב להקשות בזה דסנהדרין (עו:), זרק חץ ותריס צידו (של הנרצח) וצא אחר ונטלו ואפילו הוא קדם ונטלו פטור, דצעידנא דשדייה ציה מיפסק פיסקיה גיריה. וכתבו התוס' שם (עו: ד"ה צנוקין, דמדפטרין צרוצח כשנטל תריס כל שכן צנוקין דפטור צבהאי גוונא עיי"ש. וקשה אמאי צנוקין פטור, הרי חזינן צשומר שפסע ולא שמר את הצהמה חייב לשלם והוי כמזיק בגופו, ומכל שכן כשנטל את התריס ועיי"ז גרס שהחץ הרג את הצהמה דעשה מעשה צקום ועשה, ודאי נימא דחייב וליהוי כמזיק בגופו.

אבל עדיין קשה דאמאי הוי השומר בגדר נזקי גופו כיון דצאמת אינו אלא גורם. אולם למאי שנתבאר אחי שפיר, דהשומרים כיון שיט חיוב עליהם לשמור והוא חובת גבול, לכן כשלא שמרו הוי כנוקי גופו, דמי שאינו עושה מעשה שמוטל עליו לעשות הוי כעושה היזק בגופו.

אלא דעדיין לריך עיון, דלפי המבואר אמאי כששורו היזק לא הוי כמזיק בגופו אלא שחייב לשלם משום נזקי ממנו, וימא דכיון דחייב לשמור את שורו שלא יזיק ולא שמר הוי כמזיק בגופו, כמו כל שומר דנחשז כמזיק בגופו.

וגראה דיט חילוק צין היכי שפשע ולא שמר את הבהמה והזק הבהמה דבזה נעשה כמזיק בגופו, לצין היכי שלא שמר את הבהמה והיא הזיקה אחרים דהוי רק נזקי ממנו - דהיכי שהסיר שמירתו מן הבהמה שהזק, והפקירו לכל מזיק, הרי זה ודאי שיוזק, דהרי הרבה מזיקין איכא בעולם, ולכן כיון שהפקירו צלי שמירה הוי כאילו הזיקו צידים, דההיזק יצוא צודאי ואינו בגדר מחוסר מעשה. וכעין זה צנסהדרין (עו). כפתו צחמה חייב דהוי כאלו הרגו צידים, דהחמה ודאי יהרגו. וכן צגמרא צבא צתרא (פז): צנתן כלי לידו של קטן הוי כאילו הפקירו והוי אצדה מדעת, עיי"ש רש"ש ד"ה אצדה מדעת היא - וכמו כן כשלא שמר את השור והפקירו להעולם הוי כמזיק בגופו דודאי יאצד ויפסק.

גם יש להקשות מהא דלקמן (נה): הפורץ גדר צפני צהמת צצירו (ויצאתה הבהמה וצרה. רש"י) פטור מדיני אדם. וכתבו התוס' שם ד"ה אילימא, דאצהמה ודאי לא מחייב צפריצת גדר צעלמא דאין זה אלא גרמא עיי"ש. וקשה הלא צשומר כשפשע ולא שמר כראוי חייב והוי כנוקי גופו, וא"כ אמאי כשפרץ הגדר לפני הבהמה וצרה פטור, הרי כיון שפרץ את הגדר הרי זה גרע טפי משומר שלא שמר צבצ ואל תעשה, ואילו זה שפרץ את הגדר עשה מעשה היזק צקום ועשה ואמאי פטור.

ולבאורה יש להקשות עוד יותר, דאמאי צשומר חייב לשלם כשפשע, ואילו צפורץ גדר צפני צהמת צצירו פטור, וכן צורק חץ וקדם ונטל את התריס פטור - צרם זה לא קשיא, דודאי דשומר חייב כיון שקיבל עליו שמירה ונמצא שקיבל על עצמו לשלם כשיפשע ולא ישמור, וכמו שכתבו התוס' כתוצות (נו): ד"ה הרי זו מקודשת, דהשומרים משעצדים עצמם לכל הכתוב צפרשה עיי"ש, ונמצא שהם התחייבו עצמם לשלם אם יפשעו ולא ישמרו. משא"כ צפורץ גדר צפני צהמת צצירו וכן צורק חץ וקדם ונטל את התריס, פטורין, משום דהני מעולם לא חייבו עצמם לשמור ולשלם, ופטורין מתשלומין משום דהוין צגדר גרמא. אבל צשומרים שפשעו ולא שמרו, אף שהם צגדר גרמא צנוזקין, מ"מ חייבין לשלם, שהרי התחייבו עצמם לשלם כשנעשו שומרים.

י"ל דאין זה צרור שיזיק ועל כן לא הוא כמוזיק בגופו, אצל כשהסיר שמירתו מן הניזוק והוא נעשה הפקר להנזק על ידי כל המזיקין, ודאי דהוי כמוזיק בגופו, דהא כמה מזיקין איכא בעולם, וכיון שאין לו שמירה א"כ ודאי ינזק על ידי אחד ממזיקי העולם, והוי כמוזיק בגופו ודו"ק.

תני ר' חייא עשרים וארבעה אבות גזיקין וכו' והמטמא והמדמע והמגסס: פירש"י ומנסך את היין ליכא למימר שניסכו ציין נסך שזרק צו דלא קמחסריה ולא מידי, דהא מזבין ליה צר מדמי יין נסך שבו עכ"ד. ובשלטי הגבורים (ספצי רי"ף אות ג') תמה על פירש"י ז"ל, דמשמע מדצרו דיין נסך עם יין כשר אינו אוסר צהנאה שהרי יכול למכרו חוץ מדמי יין נסך שבו, והלא איהו גופיה צעבודה זרה (עד.) פסק דיין נסך עם יין כשר אסור צהנאה, בכל שהוא - דאמרו שם א"ר נחמן הלכה למעשה יין נסך ציין אסור, ופירש"י דיין ציין כולו אסור צהנאה - וכן כתב רש"י בגיטין (נב:) ד"ה מערב יין נסך ציין כשר של צזירו ואסרו צהנאה עכ"ד.

ובחידושי זקני פנים מאירות ז"ל למסכתין - [היום יום כ"ז סיון הוא יומא דהילולא דיליה זי"ע] - כתב ליישב דברי רש"י, דהא רש"י פירש [צד"ה אבות] דאבות הם מה שכתובים בתורה, ולכך אי אפשר לומר דמנסך היינו מערב, דאע"ג דיין ציין לא בטל ואסור צהנאה, אינו אלא מדרבנן משום תומרא דיין

אצל כשהסיר את השמירה מן השור המזיק, לא נחשב כאלו הזיק בגופו צדים, דאף שהסיר את השמירה מן המזיק, אינו צרור שהמזיק ילא ויזיק, דאף אם הוא עלול להזיק, אין זה ודאי גמור שיזיק, וההיזק הוא עדיין מחוסר מעשה. ודוקא כשהסיר שמירתו מן הניזוק הוא דהוי כמוזיק בגופו, כיון דהניזוק נעשה מופקר לכל המזיקין, ואין אנו דנין על מוזיק יחידי זה או אחר, אלא על כל המזיקין שבעולם העלולים להזיקו, וצין כל המזיקין שבעולם ודאי יתרמי מי שיזיקו, ולכן הוא כעצד מעשה בגופו, כיון דההיזק יצוא צודאי. אצל כשסילק שמירתו מן המזיק, הנה בגוונא זו אנו דנין רק על שור אחד אם יזיק או לא, ולכן אע"ג שהשור מוחזק למזיק, מכל מקום אין זה הכרח שצכל רגע שהיכולת צידו ילא ויזיק, ולכן לא נחשב כמוזיק בגופו.

וקרוב לצבא זו כתבו תוס' שצעות (מו:)
ד"ה וספרא, דאין לומר דאחזוקי איניש צגנצא לא מחזקינן אלא כשדנין על היחיד אם הוא גנב או לא, דאז מחזקינן לאותו יחיד על חזקתו שלא גנב, אצל כשדנין על הכלל אין לומר דלא מחזקינן איניש צגנצא, דהא כמה גנבים איכא צעלמא עיי"ש. וכעין זה כתב צתשו' הרא"מ מסאטנוב ז"ל (סי' ז'), דליכא חזקת חי אלא כשדנין על אדם פרטי אם הוא חי, אצל כשדנין על הכלל ליכא חזקת חי דודאי איכא כמה שמתיס עיי"ש. והכא נמי כשהסיר שמירתו מן המזיק ואנו דנין על הפרט דהיינו על שור זה אם ילא ויזיק,

שאינו ניכר, אצל צנ"ד אחרי שרצנן אמרו דיין ציין אסור צהנאה, שוב הוא מוזיק מדאורייתא. אולם צאמת אין זה מן ההכרח, די"ל דאע"ג דאסור צהנאה מדרצנן מ"מ לא נקרא מוזיק מן התורה, כיון דמן התורה אינו אסור. ועכ"פ לא שייך לומר דזהו בכלל הפסוק מכה צהמה ישלמנה, דקרא ודאי שלא התכוין לאופן היזק שכזה שעירצ יין נסך ציינו, דמן התורה אין זה היזק כלל.

רש"י ד"ה אימא מבעה זה המים. שאם שופך אדם מימיו לרשות הרצים וצא אחר ונטנפו כליו חייב השופכן: נראה הכונה למאי דמצואר לקמן (כת): שאם טינפו כליו צמים שהפקיר הרי זה פטור משום צור ולא כלים, וכמו שפירש רש"י שם ד"ה וכלים פטורין דעל נוקי כלים פטור צעל הצור דצירתן זו מיתתן עיי"ש. וצטמ"ק שם כתב דאף צטינפו כליו הוא כצצירתן דפטור עיי"ש. ולכן מקשה הש"ס אימא מצעה זה מים, שאם שפך אדם מימיו לרשות הרצים והפקירו וצא אחר ונטנפו כליו, דאי מטעם צור הרי פטור דצור ולא כלים ומ"מ יהא חייב מטעם מצעה, וצתוס' כתבו צתירוצ' השני, דמיירי דצתר נחו היקו ולא דמי לצור כגון פותקין ציצותיהן דהוי צרשות, ואע"ג דאחי צמה הצד לחייב גם צכהאי גוונא מ"מ הוא אמיינא דאיצטריך לכותבו לחייב כלים דמצור לא הוא שמעינן עכ"ד. ועיין רא"ש לקמן (ו). צזה. ויש לעיין דכיון דגם התוס' מפרשים דאיצטריך מצעה לחייב צמים אף על כלים, א"כ אמאי הוצרכו

נסך, אצל דצר תורה דאפילו נפל רוב יין נסך צמיעוט יין, כיון דאינו נהנה מגוף האיסור מותר למוכרו חוץ מדמי יין נסך ואין כאן נהנה, וזה שפירש רש"י דלא קמחסריה ולא מידי, ר"ל דצר תורה, וא"כ אין לקרותו אצ ציין ציין דאינו מפורש נזקו צקרא עכ"ד. וצחידושי וקיני חתם סופר לצ"ק כתב על הפנים מאירות, שדצרים אלו תמוהים, דמה צכך דמאורייתא שרי, מכל מקום השתא דאסרוהו רצנן, המערב הזה היזק לחצירו היזק דאורייתא, והוי ליה אצ לנזיקין ונפיק מקרא מכה צהמה ישלמנה עכ"ד.

ולע"ד דצרי הפנים מאירות ז"ל אחיין שפיר, דהן אמת דהשתא שאסרוהו רצנן המערב הזה היזק לחצירו היזק דאורייתא, מכל מקום לא יתכן לחשצו בכלל אצות נזיקין שהן נכללים בכלל מכה צהמה ישלמנה, דעל כרחק קרא זה לא מיירי צמציאות כזו, שהרי אינו אסור אלא מדרצנן, ואינו נקרא אצ אלא היזק המפורש צקרא וכפירש"י לעיל ד"ה אצות "קרי להנך דכתיצן צקרא", והיזק כזה הצא על ידי שעירצ יין נסך ציינו לא כתיצן צקרא, כיון דמן התורה לא הוא צגדר מוזיק, דהא יכול למוכרו חוץ מדמי יין נסך שצו.

ועיין שיטה מקובצת לקמן (ה). ד"ה אי היזק שאינו ניכר לא שמייה היזק, שכתב דמה דמחייב מדרצנן כיון דלא כתיצי צאורייתא למה יקרא אצ עיי"ש. האמנם חתם מיירי שכל עיקר החיוב אינו אלא מדרצנן דהרי הוא היזק

מה שאמרו דכח שני נמי חייב, דהא איתא
 בהדיא בסנהדרין שם דכח שני גרמא צעלמא
 הוא ופטור, ותירץ דההיא דסנהדרין הוא לפי
 המסקנא דהכא דמצעה אינו מיס וכו' שני
 פטור. ועיין בחי' הרשב"א.

אולם בחידושי הר"ן סנהדרין (עו:) כתב,
 שאין לדמות נזקי ממון לרובח לענין
 חיוב מיתה, משום דרובח הקיל רחמנא גביה
 דלא עשה צו שוגג כמזיד ואונס כרצון, וכיון
 שכן צענין שיעשה פועל ממש וצריא היזיקה
 קודם שיתחייב מיתה, כההיא מאן דכפתיה
 לחצריה ואשקיל עליה דקא דמיא דכח
 ראשון חייב, אבל כח שני אע"ג דצריא
 היזיקה כיון דלא עביד מעשה ממש אלא
 בגרמא פטור, ואלו דכוותה לענין נזקין אלו
 הניח חפצי חצירו צרקע ואשקיל עליה דקא
 דמיא ונאדדו אפילו כח שני משמע דחייב,
 דכח שני צריא היזיקה והוי דינא דגרמי ממש,
 ולא גרע משורף שטרותיו של חצירו דחייב
 עיי"ש. וזוהי גס דעת התוס' ז"ל, דהכא
 קמ"ל דגם כח שני חייב, ואע"ג דבסנהדרין
 אמרו דכח שני הוי גרמא צעלמא, היינו רק
 לענין חיוב מיתה צרומא, אבל בנזקין חייב כח
 שני. ועיין לקמן (יט.) דכח כחו חייב.

ונראה דגם דעת הרמב"ם ז"ל הוא כהר"ן,
 דצממון חייב אף כח שני משא"כ
 צרומא, דהא כתב צה' רובח (פ"ג הי"ג) הכופת
 את חצירו והניחו צמקום שאינו יכול לצרומ
 והציף עליו מיס ומת, הרי זה נהרג עליו,

לומר דמיירי כעין הא דפותקין ציצותיהן
 ששפכו צרשות, והו"ל לפרש כרש"י ששפכוהו
 שלא צרשות וקמ"ל דצממון חייב אף על הכלים
 וז"ע.

רש"י ד"ה מי כתיב מים נבעו. לשון רבים:
 וכ"כ תוס' שבת (קמג:) ד"ה שמשך,
 דמים בכל מקום לשון רבים.

רש"י ד"ה צער. כדי שיתקצץ לו ע"י סם
 דלית ליה צער כולי האי: ז"ע מרש"י
 לקמן (פה.) ד"ה צין סם, שכתב דצמס אין שם
 צער כלל. שו"ר צרש"ש.

רש"י ד"ה מטמא. תרומה: הא דחשיב מטמא
 מדמע ומנסך לשלשתן ולא סגי באתת,
 דאינו דומין, דמטמא תרומה אכתי ראוי
 להסיקה תחת תבשילו, ומדמע ראוי יותר
 למכרו לכהן, ומנסך אסור בהנאה לגמרי.
 שו"ר צתוס' להלן.

רש"י ד"ה תנא ליה שומר חנם והשוואל.
 והשוואל לאו דוקא וכו': עיין קנה"ח
 (ס' ש"מ סק"ג) מה שכתב ליישב צזה.

תוס' ד"ה ואימא מבעה זה המים. וא"ת
 והני מיס היכי דמי אי דמשקל עליה
 דקא דמיא וכח ראשון כחו הוא, ואי כח
 שני גרמא צעלמא הוא כדאמרינן בסנהדרין
 (עו:), וי"ל דמיירי כח שני וקמ"ל דכח
 שני נמי חייב: והקשה מהר"ם מלוצלין על

והוא שימות מכה ראשון הבא ממעשיו עכ"ל. ומבואר דברוכה אינו חייב אלא צכח ראשון. ואילו צה' חובל ומזיק (פ"ז ה"י) כתב, אחד המזיק צידו או שזרק אצן או ירה חץ והזיק צו או שפטר מים על חצירו או על הכלים והזיק וכו' הרי זה כמזיק צידו והם תולדות אדם עכ"ל. ולא כתב דצפטר מים והזיק אינו חייב אלא צכח ראשון וכמו שחילק צה' רולת, ומוכח דגם צכח שני חייב צנזקין. והיינו דצצירא ליה כהר"ן דצנזקי ממון חייב גם צכח שני, וכן הוא גם דעת התוס' ז"ל. ועיין לקמן (ו.) פותקין וכו' כמו הוא.

צפועל הנה צזה איכא גזרת הכתוב דחייב גם על הרצון להזיק ואף שלא הזיק עדיין, דצעדים זוממין הרצון להזיק דינו כמזיק צמעשה, וכלקמן (ה.) עדים זוממין אע"ג דלית ציה מעשה רחמנא קרייה מעשה, וחיוצו משום מזיק.

ובבמה שכתב הריצ"א דצממון לא שייך כאשר עשה דאפשר צחורה, מוכח דצמלקות אמרינן ולא כאשר עשה. אצל דעת הרמב"ם (פ"כ מעדות ה"ב) דלא אמרו ולא כאשר עשה אלא צמיתה עיי"ש, ועיין ס' נתן פריין עמ"ס מכות (ה:) מש"כ צזה.

ובעיקר דברי התוס' ז"ל עיין צשו"ת צית הלוי (ת"א סי' ל"ב אות י) מה שהאריך צזה.

ה.

עדים זוממין דצמונא הוא ליתני, סבר לה ברבי עקיבא דאמר אין משלמין על פי עצמן: פירש"י סבר לה כרצי עקיבא דאמר צמס' מכות (ג.) עדים זוממין אין משלמין על פי עצמן, כגון אס הוזמו צצ"ד זה ולא הספיק צעל דין להעמידן צדין ולתוצען, והלכו למקום אחר והודו שס צצית דין ואמרו הוזמנו צצית דינו של פלוני פטורין, אלמא קנסא הוא ומודה צקנס פטור עכ"ל. וכן פירש"י צמכות (ב:) אהא דאמרו שס דרצי עקיבא סבר עדים זוממין קנסא הוא וקנס אין משלם על פי

תוס' ד"ה ועדים זוממין. פירש ריב"א דאפילו שילם עפ"י העדים זוממין חייצין וכו': כוונתם ליישב צזה מאי דקשיא דאיך שייך למתני עדים זוממין צהדי אצות נזיקין והלא לא עשו שום היוק, דאילו שילם כצר על פיהם פטורים משום כאשר זמס ולא כאשר עשה, ולכן פירש הריצ"א דצממון חייב אף שכצר שילם, כ"כ צצטמ"ק צסס תוס' הרא"ש. אולם דעת רצינו יהונתן - והוצא שס צצטמ"ק - דגם צממון דינא הכי שאס כצר שילם לא מחייב עיי"ש. וכ"כ הריטב"א מכות (ב:). ונראה סצרתס, דאע"ג דממון איתא צחורה מ"מ מעשה התשלום אינו נעקר למפרע שהרי המציאות היא שכצר שילם וכצר נעשה מעשה, ושפיר שייך ציה כאשר זמס ולא כאשר עשה. ולא תקשי לשיטתם דאיך חשיב עדים זוממין צהדי נזיקין, דצאמת חיוצ עדים זוממין הוא מגדר מזיק, ואף שלא הזיק

עלמנו, וזה לשונו "אם הוזמו צבית דין ולא הספיק בעל דין להעמידן צדין על הזמתן עד שצרחו וצאו צב"ד אחר והודו שהוזמו צב"ד פלוני".

ובתוס' שאנך מכות (ג.) תמה על רש"י שפירש שהלכו לצב"ד אחר והודו, דהא אפילו צבית דין שהוזמו כל כמה שלא תבעם בעל דין דלא מחייבי עדים, אי מודי מיפטור. וכן כתב בתוס' רבינו פרץ בסוגיאין, דמה שפירש רש"י והודו צבית דין אחר, צחינס נקטיה, דהוא הדין צאותו צ"ד עלמנו שהוזמו כל זמן שלא נתחייבו לשלם מהני הודאתם עכ"ד. וגם בתוס' ישנים מכות (ג.) כתבו דהוא הדין דהוי מצי רש"י לפרש שהודו צאותו צית דין שהוזמו כל כמה שלא תבעם דלא מחייבי, אלא דלאו אורחא הוא עיי"ש. אולם פשטות דצרי רש"י משמע דלא מהני הודאה לפטורו מקנס אלא צב"ד אחר, אצל צאותו צ"ד אף שהודה הרי זה חייב. ולא כדעת תוס' שאנך ותוס' ישנים ורבינו פרץ. וזריך ציבור במאי פליגו.

וגר"א, דהנה בתוס' לקמן (לג:) ד"ה איכא צינייהו כתבו, וא"ת דצפרק נערה (כתובות מא:) תנן לא הספיק לעמוד צדין עד שצגרה קנסה לעלמנה, ואמאי והא משעת פיתוי וכה צה האב, אלמא משמע דבקנס לא זכי עד שעת העמדה צדין עיי"ש. ומצואר דאף היכא דחייבה תורה לשלם קנס, מכל מקום אינו חייב לשלם אלא על ידי פסק צית

דין, כי פסק צ"ד הוא שעושה את החיוב. וכעין זה כתבו תוס' לקמן (עד.) ד"ה דאכתי גברא לא מחייב, דאפילו לשמואל דאמר לקמן (עה.) מודה בקנס ואחר כך צאו עדים חייב, מכל מקום כל שלא עמד צדין לא חשבינן לגברא צר חיובא לענין קנס עיי"ש. והיינו משום דקנס אינו דומה לשאר חיובי ממון, דצחיובי ממון הרי הוא חייב לשלם אף בלא פסק צית דין, ואף היכי שצאו לצ"ד לדון אם חייב או פטור, וצית דין פסקו שפלוני חייב, אין הכונה שפלוני נתחייב צסיצת פסק הצית דין, דפסק הצ"ד אינו אלא גילוי שפלוני נתחייב לשלם מדין תורה, משא"כ בקנס כל זמן שהצ"ד לא פסקו שפלוני חייב לשלם קנס, ליכא חיוב כלל, אלא דפסק צ"ד הוא שעושה את החיוב, ובלא פסק צ"ד נראה דאינו חייב אף לנאת ידי שמים, דכל זמן שלא פסק הצ"ד שפלוני זה חייב בקנס, ליכא חיוב כלל לשלם הואיל דליכא חוב כלל.

אולם הרא"ש לקמן (טו:) הביא מהראב"ד ז"ל שכתב, דאע"ג דהאידינא לא מגבינן קנסות, אמרו רבנן דמשמתינן ליה עד דמפייס לניזק כראות צ"ד, ואם יש להם קצבה מן התורה כחמשים של אונס ומפתה, עד דיהיב אותה קצבה. והרא"ש השיג עליו דלדברי הראב"ד גובין דיני קנסות בצבל דאין לך גוביינא גדולה מזו עיי"ש באריכות. ומשמע דסבירא ליה להראב"ד ז"ל דקנס מיחייב אף בלא פסק צית דין, דהרי האידינא אין דנין דיני קנסות וליכא פסק צ"ד על הקנס, ואעפ"כ

משמתין ליה עד דמשלם את הקנס שחייבה התורה. ומוכח דאף בלא פסק ב"ד חל עליו החיוב לשלם קנס, ולא כחוס' לקמן (לג): דאינו זוכה בקנס עד להעמדה בדין.

ומערתה נראה לומר, דבפלוגתא זו - אם חייבין בקנס בלא פסק ב"ד או דדוקא פסק ב"ד עושה את חיוב הקנס - תליא פלוגתא רש"י עם תוס' שאנך ותוס' ישנים ורבינו פרך, בעדים זוממין שהודו בקנס בב"ד ראשון שהזמנו בו אם אמרינן בזה דמודה בקנס פטור, דדעת תוס' שאנך ותוס' ישנים ורבינו פרך הוא כדעת תוס' לקמן (לג): ותוס' לקמן (עד.), דכל שלא עמד בדין ליכא חיוב קנס כלל, והיינו דפסק ב"ד הוא שגורס את חיוב הקנס, ובלא פסק ב"ד אין התחלה לחיוב קנס, ועל כן סבירא להו דאף היכי שהעדים הזוממין הודו בצית דין שהזמנו בו אמרינן ג"כ דמודה בקנס פטור, ואין זה דומה לזאו עדים ואחר כך הודה דלא הוי מודה בקנס, דאע"ג דכבר העידו המזימין לפני הב"ד הראשון שפלוגי זה הוא עד זומם, מכל מקום לא נתחייב העד זומם בתשלומין כלל, דכל זמן שלא תבעו הנדון לדין ולא פסקו הב"ד שהוא חייב קנס, ליכא חיוב קנס כלל, דרק פסק הב"ד גורס לחיוב הקנס ולא עדותם של המזימין, ועל כן אף שהעידו המזימין בפני בית דין זה, מכל מקום לא נתחייבו הזוממין ממון שהוא קנס, דכל זמן שלא תבעם הנדון ולא פסקו הב"ד שהוא חייב קנס כעדים זוממין, אין על הזוממין חיוב כלל, דרק פסק

ב"ד עושה את החיוב ולא עדותן של המזימין - ועל כן כשהודה לפני הב"ד הראשון קודם שהנדון תבעם לדין, הוי ליה בגדר מודה בקנס דפטור, הואיל דבשעת הודאתם עדיין לא נתחייבו כלל בתשלומי הקנס, ואע"ג דכבר העידו המזימין שהוא עד זומם, אעפ"כ אין זה מחייבתו לשלם קנס, והוי ליה מודה בקנס עד שלא באו עדים דפטור - וזוהי דעת התוס' שאנך ותוס' ישנים ורבינו פרך.

אבל דעת רש"י ז"ל כהראב"ד, דכל היכי שהתורה חייבה לשלם קנס, חל החיוב אף בלא פסק בית דין, דדין התורה גרידא סגי לחייבו לשלם את הקנס, ועל כן כשהעד זומם הודה בקנס בפני הב"ד שבו הזום לא מהני לפטורו, דמיד שהעידו המזימין שהוא עד זומם, הרי נתחייב לשלם את הקנס. והא דבעינן שהנדון יתבענו לדין, היינו טעמא משום דאם לא תבע אין הב"ד נזקקין לכופו לשלם את הקנס, דשמא מחל הנדון את הקנס, ואין הב"ד נזקק לחייב לשלם שום חוב עד שיבוא התובע ויתבע, אבל בלי תביעת התובע אין הב"ד נזקקין וכופין לשלם, דכיון דהלה אינו תובע נמלא שמחל את החוב להנתבע. אבל אחר שצא לתבוע וב"ד פסקו שהוא חייב, אז איגלאי מילתא שהנתבע היה חייב מעיקרא, דלא פסק הב"ד גורס את החיוב, אלא דפסק הב"ד מגלה שהיה עליו חיוב מלכתחלה משעה שעשה את המעשה שעל ידו נתחייב לשלם, ועל כן כשהודה העד זומם בפני הב"ד, אע"ג דהודה טרם שצא הנדון להעמידו בדין, מ"מ

אין זה צגדר מודה בקנס, דמיד שהווס חייבתו התורה לשלם את הקנס, אלא שאין הצ"ד גוצין וכופין לשלם עד שיתבענו הנדון דשמא מחל לו את החוב, אבל כשצא הנדון ותבע את העד הזומם, הרי אז איגלאי למפרע שהוא נתחייב לשלם את הקנס מיד כשצאו העדים המזימין לצ"ד זה להזימו, ונמלא דכשצא והודה על הקנס כבר נתחייב בקנס מקודם על ידי העדים המזימין.

ועל כן פירש רש"י, דהא דאמר רבי עקיבא דאין העדים זוממין משלמין על פי ענמן, היינו רק כשצרתו לצ"ד אחר אשר שם לא העידו עליהם המזימין, וצאותו צ"ד לא נתחייב כלל לשלם, דהא אותו צ"ד לא שמעו כלל עדותם של המזימין, וצכהאי גוונא הוי מודה בקנס עד שלא צאו עדים ופטור.

ואף אם צא הנדון לפני הצ"ד האחר לתבוע את הקנס, אין אותו צ"ד מחייבין אותו לשלם על פי הודאת העד זומם, דצ"ד אחר הוי ליה מודה בקנס עד שלא צאו עדים, ואי אפשר לחייבם על פי הודאת ענמם. ואף אם הנדון הציא אחר כך עדים המעידים שהוא הווס צ"ד פלוני, הרי זה פטור לשלם, משום דהוי מודה בקנס ואחר כך צאו עדים דפטור למאן דסבירא ליה כן.

ועל פי המבואר יש לפרש הא דפליגו לקמן (ע"ה). צמודה בקנס ואחר כך צאו עדים, דרב אמר פטור, ושמואל אמר חייב עיי"ש,

ופלוגתתם הוא ציטוד הך דינא דמודה בקנס פטור, האם הכונה דהודאה בקנס הוי פטור, או שאינו פטור אלא שאינו יכול לחייבו, דאע"ג דצכל ממון אמרינן הודאת צעל דין כמאה עדים דמי, אבל בקנס לא מהני הודאתו לחייבו. דאם מודה בקנס הוי פטור, א"כ אף שצאו אחר כך עדים מ"מ פטור, כיון שכבר נפטור על ידי הודאתו, אבל אם מודה בקנס לא הוי פטור אלא שאינו יכול לחייבו ולא אמרינן צזה דהודאת צעל דין כמאה עדים דמי, א"כ כשצאו עדים אחר כך שפיר נתחייב, דעכשיו אינו מתחייב מחמת הודאתו אלא מחמת העדים.

והנה ספק זה ענמו אם מודה בקנס הוי פטור או חסרון חיוב, תליא צמה דפליגו הראשונים הנ"ל אם חיוב קנס צא מאליו מדין תורה או רק על ידי פסק צית דין, דאם נקטינן דחיוב קנס צא מדין תורה, וא"כ היה מקום לומר מסבירא חלוניה דמהני הודאה בקנס לחייבו כמו צכל חיוב ממון דמהני הודאת צעל דין, והשתא דליכא קרא דאשר ירשיעון אלהים פרט למודה בקנס, מפרשינן דאע"ג דחיוב קנס אתיא מדין תורה מ"מ גורת הכתוב דצהודה בקנס פטור, ולא אמרינן צזה דהודאת צעל דין כמאה עדים דמי, אבל אם יצאו עדים שפיר נתחייב כמו צכל חיובי ממון, דההודאה בקנס אינו פטור אלא דליכא חיוב. אבל אם נקטינן דחיוב קנס צא רק ע"י פסק צית דין, א"כ ידעינן מסבירא דאינו חייב ע"י הודאתו שהרי ליכא פסק

הדצר ולא נפסקה לורתו הרי זה פטור מן התשלומין", ומה ענין אריכות זו.

וגראה לומר, על פי מה שהציא הפתחי תשובה בחו"מ שם מפרי מגדים (או"ח בהנהגת איסור והיתר סוף סדר ז') שכתב וז"ל, התוחבב כף של איסור לתוך היתר חצירו שוגג פטור, אך צאינו מינו יש לומר דנרגש הטעם והוא היזק ניכר וצריך עיון עכ"ל. הנה הפרי מגדים ז"ל עורר בזה ספק עלום בגדר היזק שאינו ניכר, האם הכונה שאינו ניכר שנעשה נזק והפסקד, ואף שניכר שהמזיק עשה שינוי בחפץ חצירו, מכל מקום אינו ניכר ששינוי זה הוא היזק של ממון ולכן פטור, או הכונה שאינו ניכר כלל שהמזיק עשה שינוי כל שהוא בחפץ חצירו. והנפקא מינה הוא, כגון היכי שראובן הכניס חתיכת בשר נצלה לתוך קדרה של שמעון שמתבשל בה ירקות, והבשר נתן טעם צירקות ונאסר התבשיל, האם חייב ראובן מן התורה לשלם מה שהזיק, דאם נימא דהיזק שאינו ניכר פירושו שרק ההיזק אינו ניכר אצל השינוי ניכר, א"כ צדון דידן אף שניכר השינוי שעשה המזיק, שהרי התבשיל קיבל טעם בשר, מכל מקום פטור, דאע"ג שניכר השינוי שקיבל טעם בשר, אצל אינו ניכר ההיזק שהוא טעם בשר נצלה אשר על ידי זה נאסר התבשיל, והוי בגדר היזק שאינו ניכר ופטור. אצל אם נימא דהיזק שאינו ניכר הוא רק אם אינו ניכר שום שינוי כלל, א"כ צדון דידן שניכר שהתבשיל קיבל טעם בשר, חייב לשלם, דזה הוי בגדר היזק הניכר, שהרי ניכר השינוי.

צית דין, וא"כ הא דאיכא קרא אשר ירשיעון אלהים פרט למודה בעצמו, על כרחך דהקרא אחיא לאשמעינן דמודה בקנס עושה פטור ולא רק חסרון חיוב, דגם בלא קרא ידעינן דאינו עושה חיוב כיון דליכא פסק צית דין, וכיון דקרא אחיא דמודה בקנס עושה פטור, א"כ אף שצאו אחר כך עדים גם כן פטור כיון שכבר נפטור על ידי הודאתו ודו"ק.

אי סבר ליה בר"ע ליתני תרי גווני שור: לכאורה מה הכרח דצכל מילי ס"ל כרע"ק. ועי' תוס' שבת (גג.) גבי רב ס"ל כר"ש דשיל"מ.

אי היזק שאינו ניכר שמייה היזק הא תנא ליה נזק, אי היזק שאינו ניכר לא שמייה היזק הוה ליה קנסא: והנה קיימא לן דהיזק שאינו ניכר לא שמייה היזק, וכמבואר בשו"ע חו"מ (סי' שפ"ה ס"א) המזיק את חצירו היזק שאינו ניכר כגון שעירב יין נסך ציינו, מן התורה הוא פטור, אצל חכמים קנסוהו לשלם נזק שלם מהיפה שבנכסיו כדין כל המזיקים.

והרמב"ם (פ"ז מחובל ומזיק ה"א) הציא האי דינא וז"ל, המזיק ממון חצירו היזק שאינו ניכר, הואיל ולא נשתנה הדצר ולא נפסקה לורתו, הרי זה פטור מן התשלומין דין תורה, אצל מדברי סופרים אמרו הואיל והפחית דמיהן הרי זה חייב ומשלם מה שהפחית מדמיהן עכ"ל. וצריך ביאור מה שכלל לשונו וכתב "הואיל ולא נשתנה

ליכא אכל שינוי הדבר איכא, והוי בגדר היזק
הניכר וחייב לשלם.

והא דמטמא ומדמע ומנסך פטור, משום
דהתם ליכא לא שינוי ולא הפסק נורה כי
השינוי אינו ניכר לא בצורה ולא בטעם. שוב
ראיתי מש"כ בזה בשו"ת זקני כתב סופר
(חו"מ רס"י כ"ו).

אלא מניינא דרב חייא למעוטי מאי,
למעוטי מוסר ומפגל: פירש"י ומפגל,
כהן ששחט קרבנו של ישראל חטאת לשום
שלמים דאין הקרבן עולה לחוצת בעליו
וצריך אחר עכ"ל. ויש לעיין, דאמאי לא
פירש כפשוטו דמפגל ששחט חטאת על מנת
שיאכל חוץ לזמנו. וברש"י גיטין (נג.) כתב
גבי הכהנים שפגלו מזידין חייבין, וזה לשונו,
הכהנים שפגלו קרבנות ששחטום וזרקום
לאכול מהם חוץ לזמנם ולא הורצו לבעלים
עכ"ל. הרי דפירש שפגלו כפשוטו, ששחט על
מנת לאכול חוץ לזמנו. וא"כ יש לתמוה אמאי
לא פירש כאן בדרך זה, וכתב ששחט חטאת
לשום שלמים.

ובחידושי חת"ס גיטין (נד:) כתב, דמה
שפירש רש"י כאן דמפגל היינו
חטאת לשם שלמים, היינו פגול ממש כפשוטו
שהקרבן הנאכל ליום ולילה שחטו או זרקו על
מנת לאכול לשני ימים ולילה אחת כשלמים
עיי"ש. ולענ"ד יש לעיין, היכי דשחטו חטאת
לשם שלמים אם הוא בגדר פגול עד שיתחייב

ובודאי היכי שנתן צמר בתוך חלב רותח של
חצירו ודאי הוי היזק ניכר, שהרי
מכיוון שנרגש טעם הצמר בתוך החלב נמלא
שניכר שנאסר והוי היזק ניכר, וכמו בנותן
מלח הרצה בתוך תבשיל חצירו עד שנפסל
מלאכלו דודאי דהוי היזק ניכר, כיון שמורגש
בטעמו שאינו ראוי לאכילה, וזה הוי בגדר
היזק הניכר. אכל כשהכניס צמר נצלה בתבשיל
של ירקות, בזה אף שמורגש טעם הצמר
שהכניס בתבשיל, אכל אינו ניכר שהוא טעם
של איסור, דטעם של צמר כשלעצמו אינו
איסור, וצוה יש להסתפק אם הוי בגדר היזק
שאינו ניכר.

והנה מלשון הרמב"ם הג"ל "המזיק ממון
חצירו היזק שאינו ניכר, הואיל ולא
נשתנה הדבר ולא נפסקה צורתו הרי זה פטור
מן התשלומין דין תורה", משמע דבעינן שני
תנאים כדי לפוטרו מתשלומין, חדא שלא
נשתנה הדבר ועוד שלא נפסקה צורתו, וכגון
צטימא אוכלין טהורין הרי לא נשתנה דבר
שלא ניכר שום שינוי, וגם לא נפסקה צורתו
שאינו נראה שום הפסק. אכל כשעירב טעם
צמר נצלה בתבשיל, הנה הפסק נורה ליכא
שהרי אינו ניכר שהוא טעם נצלה ונפסק
מלאכול, אכל נשתנה הדבר, שהרי התבשיל
קיבל טעם צמר, ואע"ג שהטעם אינו עושה
הפסק נורה, אכל שינוי ודאי שעושה, דהא
עד עכשיו לא היה צו טעם צמר וכעת נשתנה
שקיבל טעם צמר. וזה דאשמעינן הרמב"ם
דצבחהי גוונא חייב, דאע"ג דהפסק נורה

כרת על אכילתו, דיש לומר דדוקא כששחט את החטאת לשם חטאת, נמצא דהקרצן הוא חטאת, ושחטו בכונה על מנת לאכלו חוץ לזמנו, אז נעשה פגול וחייב על אכילתו, שהרי שחט חטאת במחשבת פגול. אבל כששחטו לשם שלמים דנמצא דהפקיעו מכלל חטאת ונעשה שלמים ונפסל מחמת שלא לשמה, דחטאת ששחטה שלא לשמה פסולה, בזה יתכן דאף אם מכויין לאכלו שני ימים ולילה אחת כמו שלמים, אעפ"כ אין נעשה פגול לחייצו כרת, כיון דיצא מכלל חטאת על ידי מחשבתו לשם שלמים.

ועוד נראה לומר, דדוקא כשמכויין בהדיא על מנת לאכול חוץ לזמנו אז נעשה פגול, אבל כשמכויין בחטאת לשם שלמים אע"ג דהשלמים נאכלין שני ימים ולילה אחת, והוי חוץ לזמנו לגבי חטאת, אעפ"כ אין זה בגדר פגול, דלא הוי פגול אלא כשמכויין בהדיא לאכלו חוץ לזמנו, אבל כשמכויין לשם שלמים אע"ג דשלמים נאכלין חוץ לזמנו של החטאת, מ"מ כיון דאין כוונתו בהדיא לאכול חוץ לזמנו לא הוי פגול. וראיה לזה מהא דאמרו בזבחים (מו:): חטאת ששחטה לשם חולין כשרה, דקדשים מחללין קדשים ואין חולין מחללין קדשים עיי"ש, וקשה דמכל מקום ליפסל משום פגול, דכיון דשחטה לשם חולין והרי חולין נאכל חוץ מזמנו של חטאת, א"כ ליהוי כאילו התכוין בהדיא לאכלו חוץ לזמנו, דהא חולין נאכל חוץ לזמנו. אלא ודאי כיון דאינו מכויין בהדיא לאכלו חוץ לזמנו, אינו בגדר

פגול, וכמו כן כששחט חטאת לשם שלמים לא נפסל משום פגול, כיון דאינו מכויין בהדיא לאכלו חוץ לזמנו.

אלא דיש לדחות ראייה זו, דיש לומר דדוקא בחטאת ששחטה לשם חולין כשרה ולא נפסלה משום פגול, משום דילפינן מקרא ולא יחללו את קדשי בני ישראל קדשים מחללין קדשים ואין חולין מחללין קדשים, והיינו דמחשבת חולין אינה נתפסת צדקשים והוי כמאן דליתא, ועל כן לא נפסל משום מחשבת חוץ לזמנו, ואע"ג דחולין נאכל חוץ לזמנו, דמה שחשב לשם חולין לאו כלום הוא וכמאן דליתא, דאין חולין מחללין קדשים. אבל בחטאת ששחטה לשם שלמים, כיון דנתפס בה פסול דשלמים, שהרי חטאת ששחטה שלא לשמה דהיינו לשם שלמים פסולה, י"ל דשפיר נפסל גם משום פגול, דהא שלמים נאכלין חוץ לזמנו של חטאת. ומכל מקום אף דליכא ראייה מחטאת ששחטה לשם חולין דכשרה, מ"מ מסבירא י"ל, דכיון דלא התכוין בהדיא לאכלו חוץ לזמנו אינו נעשה פגול. ועוד דכיון דמלבד מחשבת פגול איכא בה פסול משום דשחטה לשם שלמים ונפסלה החטאת, והיכי דהקרצן פסול בלאו הכי אין צו משום פגול.

אלא דא"כ אכתי קשיא, דאמאי פירש רש"י דמפגל היינו ששחט חטאת לשם שלמים, ולא פירש כפשוטו ששחטו על מנת לאכלו חוץ לזמנו - וכבר הקשה כן בשיטה מקובצת עיי"ש - אולם נראה דמקור

למעוטי מוסר ומפגל, וליתני, בשלמא
 מפגל בקדשים לא קמיירי: ומצואר
 דהמפגל את הקדשים חייב לשלם את הנזק.
 וכן הוא במשנה גיטין (נד): הכהנים שפגלו
 במקדש מזידין חייבין. ובגיטין שם (נג.)
 מצואר דלמ"ד היוזק שאינו ניכר שמיה היוזק
 חייב לשלם מן התורה, וכמצואר ברש"י שם
 ד"ה שוגגין פטורין, דהא דחייבין במזיד דינא
 דאורייתא הוא. ובמשנה למלך (ה' גנזה פ"ב
 ה"א) הקשה, מש"ס לקמן (ו): דבגמ' תורה
 דידן לתורה דהקדש פטור, דשור רעהו אמר
 רחמנא ולא שור של הקדש, ופירש רש"י
 שם ד"ה שור רעהו דהוא הדין לכל שאר
 הנזקין שאם מזיק את ההקדש פטור, וכן
 כתבו בתוס' שם ד"ה שור רעהו דאף קרן
 אינו חייב אלא מדרבנן עיי"ש. וקשה דא"כ
 כהנים שפגלו במקדש אמאי מזידין חייבין
 מן התורה, הא הקדש ליתיה בתורת נזיקין
 כלל עכ"ד. וכן הקשה צס' קהלת יעקב
 להגר"י מקארלין ז"ל בחידושו לפסחים (ו).
 עיי"ש.

ויש לתמוה על הקושיא, דהא ברש"י גיטין
 (נג.) כתב הכהנים שפגלו במקדש מזידין
 "חייבין לשלם דמיהם לבעלים שהרי זריכים
 להביא אחרים, ואי נמי נדבה היא קשה בעיניו
 שלא הקריב קרבנו שהרי להביא דורון היה
 מצקש" עכ"ל. וכן כתב רש"י מנחות (מט.)
 ד"ה מזידין חייבין "לשלם לבעלים דמי קרבן".
 וכן כוונתו בסוגיין שפירש ד"ה ומפגל "כהן
 ששחט קרבנו של ישראל חטאת לשום שלמים

לשון רש"י הוא צס"ס מנחות (מט.) שאמרו,
 הכהנים שפגלו במקדש מזידין חייבין הא
 שוגגין פטורין, ומי עלה פגולין פגול, הכי
 דמי אילימא דידע דחטאת הוא וקא מחשב צה
 לשום שלמים, האי שוגגין מזידין הו, ופירש"י
 ומחשב צה לשום שלמים לאוכלן שני ימים
 ולילה אחד דהשתא חושב לאכול חטאת חוץ
 לזמנו דפגול הוא דדין חטאת יום ולילה עכ"ל.
 הרי דמחשב לשום שלמים היינו שמחשב לאכלו
 כשלמים שהוא שני ימים ולילה והוי חוץ לזמנו
 לגבי חטאת.

אלא דלכאורה קשה ממה שכתבנו לעיל
 דצוחט חטאת לשום שלמים אמאי
 פסול משום פגול, דכיון דצלא"ה פסול
 משום ששחט את החטאת צשינוי השם ע"י
 ששחטו לשום שלמים איך תיפסל משום
 פגול. אולם נראה, עפ"י מה שכתבו תוס'
 מנחות שם ד"ה וקא מפרש [צ"ל מחשב] צה
 לשלמים, כלומר לאוכלן שני ימים וכפירוש
 קונטרס עכ"ל. ויש לדקדק מה צאו התוס'
 להוסיף על פירש"י. צרם נראה צכוונתם,
 דמה שאמרו ששחט חטאת לשום שלמים,
 אין הכונה ששחטו לשם שלמים, דאז הוי
 שינוי השם ונפסל צלאו הכי וליכא פגול, אלא
 הכונה שמחשב לאוכלן שני ימים כמו שלמים
 דהיינו מחשבת פגול, אצל ליכא שינוי השם
 דלא חשב לשוחטו לשם שלמים, אלא שחשב
 לנהוג צו דין שלמים שיאכל שני ימים, דזה
 הוי פגול. וגם כוונת רש"י צכאן הוא על
 דרך זו.

פטור, ומסיק לתוך דמיירי צקדשים דחייב הדיוט באחריותו וצנהו ודאי מחייב דהוי כמויק להדיוט וכן פירש"י עכ"ד. הרי שעמד בקושיית המשנה למלך, ותירץ דאח"כ דמוזדין חייבין לשלם רק להבעלים משום שחייבין באחריותו, וכגון חטאת שזריכין להציא קרבן אחר.

ועדיין נריך לבאר מה שכתב הריטב"א דכהנים שפגלו צקדש משום הכי חייבין משום דמיירי צקדשים שחייב הדיוט באחריותו - כגון חטאת שאס נפסל חייב להציא אחרת - וצנהו ודאי מחייב דהוי כמויק להדיוט וכן פירש רש"י עכ"ד. אולם ברש"י שלפנינו צגיטין (ג.) כתב, כהנים שפגלו צקדש מוזדין "חייבין לשלם דמיהם לבעלים שהרי זריכים להציא אחרים, ואי נמי נדבה היא קשה צעינו שלא הקריב קרבנו שהרי להציא דורון היה מצקש". ומבואר דרש"י מפרש דמוזדין חייבין לא רק כשפיגל קרבן שהבעלים חייבין באחריותו, וכגון חטאת שחייבין להציא אחרים, אלא גם כשפיגל קרבן נדבה שאינו חייב באחריותו וכמבואר בש"ס ראש השנה (ו.) דצנדה אינו חייב באחריותו, ואינו נריך להציא קרבן אחר כשנפסל, ומכל מקום הכהן חייב לשלם כשפיגלו. והריטב"א ז"ל לא ניחא ליה צפירוש זה, ומשום דסובר דאין הכהן המפגל חייב צתשלומין אלא צקרבן שחייב באחריותו ומחוייב להציא אחר. ונריך ציאור צמאי פליגו רש"י והריטב"א ז"ל.

דאין הקרבן עולה לחוצת צעליו ונריך אחר", והכונה שהבעלים זריכין להציא קרבן אחר ונמצא שהזיקו את הבעלים. ולא תקשי מהא דרעהו ולא של הקדש, דודאי דמוזיק הקדש פטור, אבל הכהנים שפגלו צמקדש הרי הזיקו את הבעלים, שהוא חייב להציא קרבן אחר, נמצא שהזיק את ההדיוט, ועל כן חייב לשלם.

וישוב ראיתי צפני יהושע צסוגיין שהקשה כקושיית המשנה למלך, דאמאי חייב המפגל לשלם הרי מוזיק הקדש פטור דכתיב רעהו ולא של הקדש, ומתחלה רנה לתוך דנריך להגיה צלשון רש"י ולומר כהן ששחט קרבנו של ישראל "שלמים לשום חטאת", ואחיא כר' יוסי הגלילי דקדשים קלים ממון צעלים הוא, ועל כן כשפיגל את השלמים הזיק לבעלים שהם הדיוטות וחייב לשלם. ושוב חזר צו וכתב דמרעהו ולא של הקדש ממעטינן רק דאין נריך לשלם מה שהזיק להקדש, אבל המפגל חייב לשלם מה שהזיק לבעלים, ועל כן פירש רש"י דהמפגל חייב "דאין הקרבן עולה לחוצת צעליו ונריך אחר", והיינו שהזיק לבעלים דהא זריכין להציא קרבן אחר עיי"ש. וכן כתב הפני יהושע צגיטין (ג.) עיי"ש. ויש לתמוה על המשנה למלך וקהלת יעקב ז"ל שלא עמדו צזה.

וישוב ראיתי צחידושי הריטב"א גיטין (ג.) שהקשה אהא דכהנים שפגלו צמקדש מוזדין חייבין, וקשה דהא קיי"ל מוזיק הקדש

באחריותו ג"כ חייב לשלם, כיון דעכ"פ הזיק חפץ של חצירו, שהרי הקרבן נפסל, ועל כן פירש רש"י דגם בקרבן נדבה חייב הכהן לשלם.

והא דהולרך רש"י בגיטין להוסיף דחייב לשלם משום דקשה בעיניו שלא הקריב קרבנו שהרי להציא דורון היה מצקש, דאי לאו דקשה בעיניו הוה אמינא דודאי דאינו חייב לשלם, כיון שהוא מוחל להכהן, דמה נפקא מינה לו צמה שפיגל הכהן, ועל כן פירש"י דאינו מוחל לכהן הואיל דקשה בעיניו שלא הקריב, ועל כן חייב לשלם אף דליכא הפסד ממון להבעלים.

והנה צטוגיא דגיטין (ג.) אמרו דכהנים שפגלו במקדש הוי הזיק שאינו ניכר. והקשה הריטב"א שם דאמאי הוי הזיק שאינו ניכר הרי מעשה קעבדי בשחיטתה כיון דאינה ראויה הרי היא כנחירה, ומטעם זה אמרינן דטבח אומן שקלקל חייב משום דהוי הזיק שניכר, ותירך דכי חשצין שחיטה כהזיק ניכר היינו כשנתנבלה בשחיטה דנמנא דאינה שחיטה אלא נחירה [כ"ל], אבל כאן גצי פגול שחיטה ראויה היא אלא שדבר אחר גרם לה ליפסל, וכיון שכן הזיק שאינו ניכר הוא עכ"ד. ולכאורה יש להקשות, דאמאי חשוב פגול הזיק שאינו ניכר, הרי כתב הרמב"ם (פ"ז מהחולב ומזיק ה"א) דהזיק שאינו ניכר היינו "הואיל ולא נשתנה הדבר ולא נפסדה לורתו", ובשחיטת פגול הרי נשתנה לורתו שהרי שחטו, וכבר

ונראה, עפ"י מה שדן הגאון צעל חלקת יואב (כעת נדפס בספר חלקת יואב כרך ז' חו"מ סי' ז' - והוצא לעיל (ג.) צפיסקא אמר מר) - צהא דחייבה התורה את המזיק לשלם, וכדכתיב מכה צהמה ישלמנה, האם הפירוש הוא דחייב המזיק לשלם משום הפסד הבעלים של החפץ, או דנימא דאף אם אין הבעלים מפסיקים מכל מקום איכא גזרת הכתוב דהואיל והזיק חפץ חצירו חייב לשלם עיי"ש. והנה כשהציא קרבן נדבה שאינו חייב באחריותו והכהן פיגלו, הנה ליכא הפסד ממון להבעלים, שהרי אין הבעלים חייבים להציא קרבן אחר, אבל עכ"פ הכהן הזיק חפץ חצירו, שהרי הקרבן הוא של הבעלים והכהן גרם שהקרבן נפסל והוי כמאן דליחא.

והשתא נראה, דצמתי סברות אלו פליגו רש"י והריטב"א ז"ל, דהריטב"א קוצר דכל דליכא הפסד להבעלים אין חייב תשלומין, ואף שהמזיק הזיק את חפץ חצירו, מ"מ כיון דליכא הפסד להבעלים אינו חייב לשלם, ועל כן דוקא כשהכהן פיגל חטאת שהוא קרבן שהבעלים חייב באחריותו, ואם נפסל חייבין להציא קרבן אחר, לכן חייבין לשלם, אבל כשפיגל קרבן נדבה שאינו חייב באחריותו כגון עולה, דליכא הפסד ממון להבעלים, אין הכהן חייב לשלם. וע"כ פירש דהך דהכהנים חייבים מיירי רק בקרבן שחייב באחריותו. אבל רש"י קוצר דכל שהזיק חפץ חצירו חייב לשלם ואף אם לא גרם לו הפסד, ועל כן צכהן שפיגל קרבן שאינו חייב

במחשבת פגול. אלא די ש' לומר דכיון דאינו מורגש בחוש ששחטו במחשבת פגול ממילא לא נחשבת השחיטה כשינוי זורה שלא ברשות. ועדיין יש להעמיק חקר צוה.

והא מוציא שם רע דדיבורא הוא וקתני, דיבורא דאית ביה מעשה הוא: ופירשו התוס' דכתובות (מו.) א"ר אליעזר בן יעקב לא נאמרו דברים הללו אלא כשבעל, ורבי יהודה אית ליה התם עד שישכור עדים עכ"ל. זרם זש"ס מכות (ד:) איתא, מה מו"א שם רע לאו שאין מעשה לוקין עליו. מצואר דמו"ש"ר אין צו מעשה. וכן מצואר צירושלמי תרומות (פ"ז ה"א) וצירושלמי כתובות (פ"ג ה"א) לר"מ ס"ל דלוקה ומשלם משום דיליף ממו"ש"ר, ורבנן אמרין לחידושן י"א המו"ש"ר ואין לומדין ממנו לפי שבכל מקום אין אדם מתחייב מדיבורו וכאן אדם מתחייב מדיבורו עיי"ש. וכן מצואר בסקנהדרין (סה.) י"א עדים זוממין שאין בהן מעשה עיי"ש. וזה לא כדאיתא בסוגיין דמו"ש"ר דיבורא דאית ביה מעשה הוא, וכן איתא בסוגיין דעדים זוממין אע"ג דלית ביה מעשה רחמנא קרייה מעשה דכתיב ועשיתם לו כאשר זמם. וכתוס' כתובות (לג.) ד"ה דאין, כתבו, דעדים זוממין לא הוי חידוש כולי האי דע"י דיבורם היה נפסד עיי"ש. ועי' צירושלמי המוצא בתוס' מכות (ד:) ד"ה אלא. ולפ"ז יש לעיין דאין ילפינן זש"ס מכות ממו"ש"ר ועדים זוממין דלאו שאין צו מעשה לוקין עליו, וע"כ צותר אי לאו דהוי לאו הניתק לעשה היו

כתבנו לעיל (בפיסקא אי היוק שאינו ניכר) דהיכי שעירב זשר נבלה במאכל של היתר הוי היוק ניכר, דאע"ג דאינו ניכר על הצער שהוא נבלה, מ"מ כיון דעכ"פ נשתנה לורתו שהרי המאכל קיבל טעם זשר, ה"ו היוק ניכר. וא"כ הכי נמי כששחט במחשבת פגול אף שאינו ניכר שהוא מחשבת פגול, אצל עכ"פ נשתנה לורתו שהרי הצהמה נשחטה, ליהוי כהיוק ניכר.

אך צאמת לא קשיא, דדוקא היכי שהמזיק שינה לורתו בלא הרשאת בעלים, הוא דהוי היוק ניכר, ועל כן כשנתן חתיכת זשר נבלה לתוך תבשיל וקיבל טעם נבלה, כיון שהבעלים לא הרשוהו ליתן בתוך מאכלו חתיכת זשר זה, לכן הוי היוק ניכר וחייב, שהרי נשתנה לורת התבשיל שלא ברשות בעלים. אצל זשחיטה, הרי הכהן ששחט זדין שחט והבעלים הרשוהו לשחוט את הקרבן, אלא שהיתה לו מחשבת פגול, וזוה שפיר כתב הריטב"א דהוי היוק שאינו ניכר, דשינוי הלורה הוא ע"ס השחיטה, והרי ע"ס השחיטה היתה בהרשאת הבעלים, ועל זה לא שייך לחייבו ממון, אלא שהחסרון הוא צמה שהתכוין מחשבת פגול זשעת השחיטה, והנה המחשבה אינה ניכרת, ועל כן הוי צגדר היוק שאינו ניכר. וטבח אומן שקלקל חייב מן התורה היינו כשניכר הקלקול, וכגון שרואים שלא נחתכו הסימנים כהוגן. ודין זה עדיין צריך עיון. גם יש לעיין ג"ס כששחטו הכהן במחשבת פגול נימא שנשתנה לורת הצהמה שלא ברשות, דהבעלים יאמרו לתקוני שדרתיך ולא לעוותי, ולא שלחתיך לשחוט

לוקין עליו, הלא מוֹנֵשׁ"ר שאני דדיבורא דאית ציה מעשה הוא וכן עדים זוממין רחמנא קרייה מעשה וגם ע"י דיבורא הם מפסקים לו, אבל צנותר הלא ליכא מעשה כלל, ומנלן דלוקין גם צכהאי גוונא.

ויעויין תוס' שצעות (כא). ד"ה חוץ, שהקשו אהא דאמרו דלאו שאין צו מעשה לוקין עליו חוץ מנשבע וממיר וכו', דליחשוב נמי עדים זוממין ומוֹנֵשׁ"ר, דאע"ג דעדים זוממין קרינהו רחמנא מעשה כצ"ס צ"ק (ה). ומוֹנֵשׁ"ר נמי קאמר ר"י צכתוצות (מו). דאינו חייב עד שישכור עדים, מ"מ חשיבי אין צהן מעשה דהא צמכות (ד): יליף מיניה ר"י צעלמא דלאו שאין צו מעשה לוקין עליו עיי"ש. הנה חזינן שהרגישו צסתירה זו, אולם לא ציאו איך יליף ר"י צאמת דלאו שאין צו מעשה לוקין עליו צעלמא ממוֹנֵשׁ"ר ועדים זוממין הלא התם שאני דאית צהו יותר מעשה מצהשארית הנותר וכדומה שאין צהן מעשה כלל. שוב ראיתי צשיטה מקובצת כתוצות (מו). וז"ל ר"י אומר אינו חייב (צמוֹנֵשׁ"ר) עד שישכור עדים, אין להקשות דא"כ הו"ל לאו שיש צו מעשה דהיינו השכירות וכו', דעיקר המלקות על דיבורו קא אתיא דאין לו מעשה עכ"ל. ומ"מ סוגיא דמכות עדיין צריכה ציאור דהא צנותר ליכא מעשה כלל ומנלן למילף ממוֹנֵשׁ"ר דאיכא ציה עכ"פ קצת מעשה של שכירת עדים.

ולבאורה יתכן צזה עפ"י המצואר צמעילה (ד): מ"ש הלנה דקעציד צידים

לא מהני זריקה לאפוקי מידי מעילה מחשצה דלא קא עציד צידים מהני ליה זריקה לאפוקי מידי מעילה, ופירש"י הלנה דקעציד איסורא צידים שהיה לו לזורקו והיינו דקעציד ליה פסול צידים, דלגצי מחשצה דפיגול חשיב ללינה מעשה צידים, הלכך קנסין ליה דלא תיהני ליה זריקה לאפוקי מידי מעילה וכו', אבל מחשצת פיגול לא עציד מעשה צידים אלא פסול מחשצה עכ"ל. הנה מצואר דהלנה חשיב ג"כ מעשה צידים עכ"פ לגצי מחשצה דפיגול דלא הוי מעשה כלל [וכמצואר צוצחים (כט):] דמחשצ צקדשים הוי לאו שאין צו מעשה. ועיין רש"י גיטין (נג). ד"ה ותדוש, דפסול הצא ע"י מחשצה חשיב כגרמא ולא הוי מעשה עיי"ש]. ומשום שהיה לו לזרוק ולא זרק. ולפ"ז ה"ה צנותר חשיב קצת מעשה משום שהיה לו לאוכלו ולא אכלו. וע"כ שפיר יליף ליה ממוֹנֵשׁ"ר דלוקין, ואע"ג דצמוֹנֵשׁ"ר איכא קצת מעשה של שכירת עדים, הנה גם צנותר איכא קצת מעשה. אלא דלפ"ז תקשי דא"כ מנליה לר"י צכל דוכתא לומר דלאו שאין צו מעשה לוקין עליו, ואף כשליכא שום מעשה, הלא צכה"ג אי אפשר למילף ממוֹנֵשׁ"ר, וצ"ע.

שוב ראיתי צהגות ציון וירושלים לירושלמי כתוצות (פ"ג ה"א) שגשאל צקושייתנו הג"ל, דאיך ילפינן ממוֹנֵשׁ"ר דלאו שאין צו מעשה לוקין עליו ציון דמוֹנֵשׁ"ר דיבורא דאית צי מעשה הוא, דהא אינו חייב עד שישכור עדים, ותירך דכמו דאמרין צעלמא

(ד:) שכתב וז"ל, ובכולה סוגיין לא חשבינן לאו שאין צו מעשה אלא כשיש צו מעשה בעלמא, וכדאמרין התם [מכות כז.]. לא תיתי מימר דלאו שיש צו מעשה הוא דע"י דיצורו יש צו מעשה ניכר ששתיהן קודש, אצל מוילא ש"ר ועדים זוממין אעפ"י שיש צו מעשה ע"י צ"ד לא חשיב לאו שיש צו מעשה. ומיהו בצ"ק [ה.]. איכא דחשיב מוילא ש"ר לאו שיש צו מעשה הואיל ואתא לידי מעשה ע"י צ"ד, ופליגא שמעתין דהכא עליה, עכ"ל. הנה ס"ל דסוגיא דמכות חולק על סוגיא דידן. אולם מש"כ פירוש חדש צמה שאמרו דמוילא ש"ר דיצורא דאית ציה מעשה הוא, דר"ל דאית לידי מעשה ע"י צ"ד, לריך עיון, דהרי בגמרא אמרו דרק מוילא ש"ר הוא דיצורא דאית ציה מעשה אצל עדים זוממין הוא דיצורא דאית ציה מעשה ע"י ש, והשתא מאי שגא מוילא ש"ר מעדים זוממין, דאם הכונה דבעדים זוממין ליכא מעשה צ"ד ומשום דאמרין כאשר זמם ולא כאשר עשה, ונימא דהריטב"א לשיטתיה שכתב במכות (ב:) ד"ה תדע דגם צממון אמרינן קן ודלא כתוס' לעיל (ד:) ד"ה ועדים זוממין צמם ריב"א - א"כ הלא צממון מתחייב אף כשהזמנו עדיו טרם שנעשה מעשה לסקול את הנערה, וכמבואר ברמב"ם (פ"ג מנערה בתולה ה"ו) כיצד הוצאת שם רע הוא שיצוא לצ"ד ואמר נערה זו בעלתי ולא מנאחתי לה בתולים וכשצקשתי על הדבר נודע לי שזינתה תחתי אחר שארסתיה ואלו הם עדיי שזינתה צפניהם וכו', ואם הציא האצ עדים והזמנו העדים שהציא הבעל ונמלא

דשנים שעשו פטורין וצפרט ציה אינו יכול וזה אינו יכול להכלל מודים דלא מקרי מעשה משום שאינו עושה כל המעשה, וה"ה כאן לר"י דס"ל דאינו חייב עד שישכור עדים, א"כ העדים צלצד אינם עושים מעשה גמור, והמוילא שם רע ודאי אינו עושה מעשה גמור, וזה לא מקרי מעשה שלם, והו"ל לאו שאין צו מעשה דאינו מקרי מעשה גמור, ומ"מ דיצורא דאית ציה מעשה חשוב עכ"ל. ויש לתמוה דאם צאנו לדמות ענין מוילא ש"ר לשנים שעשאוהו וזה אינו יכול וזה אינו יכול, א"כ אדרבה תקשי עוד יותר, דהא ר' יהודא ס"ל בשבת (נב:) דזה אינו יכול וזה אינו יכול חייב, וכן פסק הרמב"ם (פ"א משבת ה"ו) עיי"ש. וצ"ל תליא צאשלי רבצא אס הכך דשנים שעשאוהו פטורין נאמר רק לענין שבת או גם בשאר איסורין. דבריטב"א קידושין (מג.) ד"ה חד למעוטי מוכח דגם בשאר איסורין אמרינן דשנים שעשאוהו פטורין, עיי"ש, ועיין צ"ח יו"ד (סי' ב') - אולם בחכס נצי (סי' פ"ב) כתב שלא נאמרו דצריהם הללו אלא לענין שבת, והבין קן מתשו' הרשב"א (סי' כ"ח), וכ"כ התב"ש (סי' ב' סקנ"ד) ופנ"י שבת (נג.) עיי"ש. ועיין בכור שור חולין (פב.) דשנים שעשאוהו פטור רק לגבי חטאת. וכ"כ המקו"ח בהגהותיו למג"א (סי' רס"ו) דאין למידין לאו מקרבן לענין זה עיי"ש. - ועיין בהגהות יפה עינים לסקנהדרין (סג.) מש"כ ביישוב קושיות ציון וירושלים הנ"ל.

ואחרי כותבי כ"ו ראיתי להריטב"א במכות

אחר והודו שם צ"ד ואמרו הוזמנו צ"ד של פלוני אלמא קנסא הוא ומודה בקנס פטור: וכ"כ רש"י מכות (ב), ותוס' שאנך במכות הקשה דאמאי פירש שהלכו לצ"ד אחר, הלא אפי' צ"ד שהוזמו כל כמה שלא תצטעם צעל דין דלא מחייבי עדים אי מודי מיפטור. אצל תוס' רבינו פרך כתב דהיכי דשמעינן ההזמה לא מהני הודאתם דהוי כצאו עדים ואח"כ הודה בקנס דחייב, אצל צ"ד אחר שלא הספיק לתוצעם שם מפטרי בהודאתם עכ"ד.

וביאור פלוגתתם י"ל, דהנה היראים (סי' רמ"ג) הקשה דאמאי נותנים הקנס לזה שרצו לדונו יתנו הצ"ד למי שירצו, ותי' הרדצ"ז (ח"ג סי' אלף מ"ט) דכתיב לאחיו דמשמע דהעשייה תהא לאחיו עכ"ד. אך י"ל דודאי צריך ליתן להגדון דאל"כ ליכא כאשר זמס בשלימות דיותר מנטער כשצריך ליתן לשונאו משנותן לאחר וכמש"כ בנתן פריו עמ"ס מכות (עמוד ל"ד). ונפק"מ צין שני התירוטים, דלרדצ"ז י"ל דהוי הגדון בגדר תוצע דגזה"כ דצעינן ליתן לאחיו, והוא התוצע. אצל לתירוטנו באמת ליכא שום תציעה מנ"ד הגדון אלא דהצ"ד קונסין, והא דשייך הקנס להגדון היינו משום דאל"כ ליכא כאשר זמס בשלימות.

ובע"תה י"ל דלנ"ד הרדצ"ז שפיר צריך תציעה מנ"ד התוצע, וכל זמן שלא תצע לא מהני עדותם של המזימים, דהרי צעינן עדות צפני צעל דין וכדלקמן (ק"ב) והועד צצעלו

שהעידו שקר, יסקלו, וילקה הוא ונותן מאה סלעים, וע"ז נאמר ואלה בתולי בתי אלו העדים שזימו עדי הצעל עכ"ל, וע"כ שעדי הצעל הוזמו טרם שנסקלה הנערה דאל"כ אין העדים נסקלין כשהוזמו דהו"ל כאשר עשה, וגם צכה"ג לוקה הצעל, נמנא דגם מוש"ר מתחייב אף כשלא נעשה עדיין מעשה צ"ד, וא"כ מאי איכא צין מוש"ר לעדים זוממין. ובאמת רש"י ותוס' פירשו דמוש"ר דציצורה עביד מעשה דצעינן שיצעול או ישכור עדים, וזה ליחא צעדים זוממין, אצל פירוש הריטב"א ז"ל ע"ג. וכעת ראיתי מש"כ צזה צערוך לנר במכות עיי"ש.

התם אע"ג דלית ביה מעשה רחמנא קרייה מעשה דכתיב ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו: אע"ג דועשיתם לו וגו' נאמר צעונש דעדים זוממין ולא על עדותם. אך ר"ל דלכאורה מענישין אותם יותר ממה שעשו, שהרי הם צעדותם לא עשו מעשה ומענישין אותם צמעשה ואיך הוי ועשיתם כאשר זמם, אלא דהתורה חשב מה שזמם כאילו לעשות, ומוכח דעדותם הוי מעשה. וקשה ממכות (ב) דלא תענה הוי לאו שאין צו מעשה. וי"ל דרק כשהעידו שקר צדצר שאפשר להזימם דהיינו שלא היו שם כלל דיכולין להזימן צעמנו הייתם הוא דקרייה רחמנא מעשה אצל כששיקרו והיו שם דא"א להזימן לא גילה רחמנא דהוי מעשה.

רש"י ד"ה סבר לה ברע"ק. והלכו למקום

יצוא צעל השור ויעמוד על שורו, וכל זמן דליכא תביעה אליו לשלם, אכתי לא הוי צגדר צעל דין והוי עדות שלא צפני צע"ד ללא מהני, וע"כ הוי הודאה קודם שצאו עדים.

אבל דעת רש"י כד השני דאין צריך תוצע, דצאמת אין הנדון צעל דינו של העדים זוממין אלא דינא הוא דצ"ד קונסין אותם, וא"כ אין צריך תביעה כלל והוי הודאה צ"ד, וע"כ פירש שהודה צ"ד אחר.

אולם מלשון רש"י נראה דהנדון צריך לתצוע להזוממין, וא"כ תקשי אמאי לא מהני הודאתו צ"ד זה קודם שתצועהו - וצריך לומר דאע"ג דצריך תביעה מ"מ אחר שתצועהו שוב מהני עדותם של המזימין למפרע וא"צ קבלת עדות מחדש, ואע"ג דצעינן קבלת עדות לפני צע"ד, י"ל דנעשה כצעל דין למפרע, או דכיון דכבר נתקבל העדות הוי כאילו ה' חולה או הלכו למדינת הים, שא"צ קבלת עדות צפני צע"ד, או י"ל דק"ל כרשב"א דא"צ קבלת עדות צפני צע"ד מן התורה אלא צדיי נפשות דומי' דיצוא צעל השור ולא צממונות.

וראיתי בקלות החושן (סי' ע"ג סק"צ) שהקשה אהא דמכות דלרע"ק דס"ל עדים זוממין קנסא הוא ואם הודו עדים צ"ד ואמרו הזמנו צ"ד פלוני פטורין, ואמאי הלא כיון שהזמנו כבר צ"ד עפ"י עדים כשרים הו"ל כצאו עדים ואח"כ הודה צקנס דחייב

לכו"ע, וא"כ היכי משכחת לה מודה צקנס צעדים זוממין. ומתוך כך העלה דבר חדש, דכיון דהתורה אמרה אשר ירשיעון אלהים פרט למרשיע את עצמו, אין הדבר תלוי אלא בצאותו צ"ד שדנין אותו עכשיו, ואם צאו עדים והעידו עליו צ"ד ולא גמרו את הדין בצאותו צ"ד, ושזב צא ותצוע אותו צ"ד אחר ומודה לפניהם, הו"ל מודה צקנס, ובי דינא קמאי שצאו העדים על הקנס שפיר מחייבין אותו דלפניהם אינו מודה צקנס כיון שכבר העידו עליו עדים לפנייהם. וכן להיפוך, צמודה צקנס לפני צ"ד תו אין מחייבין אותו אפילו צאו עדים אחר כך, ואם תוצעו לפני צ"ד אחר וצעדים, הצ"ד השני שפיר מחייבין אותו כיון דלא הודה בצאותו צ"ד שדנין אותו, והטעם משום דמודה צקנס לא הוי כנמחל שעצודו אלא שאין מחייבין אותו כיון דכבר הרשיע את עצמו, אבל צ"ד השני שפיר מחייבין אותו עכ"ד עיי"ש.

ברם לפי המבואר נסתר יסוד הוכחתו ז"ל, דהכא לא הוי כהודה אחרי שצאו העדים, כיון שהעדות היתה לפני תביעת הצעל דין, דמהאי טעמא כתבו תוס' ישנים ותוס' שאנץ דמהני הודאתו אף בצאותו צ"ד, ולדעת התוס' ישנים גם רש"י מודה ציה. ואף אם נימא דלרש"י מהני הודאתו בצאותו צ"ד, הלא כבר כתבנו צטעמא דמילתא משום דאחרי שתצוע הצעל דין מועיל עדותן של המזימין למפרע והו"ל הודאה אחרי שצאו עדים ללא מהני, וע"כ הוכרח לפרש שלא הספיק הצעל

חובו אלא שאין צ"ד יכולין לחייב אותו, הנה סברה זו יתכן למ"ד לקמן (ע"ה). דמודה בקנס ואח"כ באו עדים חייב, דס"ל דהודאה בקנס אינו עושה פטור ומחילת החוב אלא שאי אפשר לחייבו עפ"י הרשעת עצמו, וע"כ כשצאו אח"כ עדים שפיר חייב דצכה"ג אין מרשיעין אותו עפ"י עצמו אלא עפ"י העדים. אבל למ"ד לקמן (ע"ה): מודה בקנס ואח"כ באו עדים פטור, מוכח דהודאתו עושה פטור וגמחל חובו דאל"כ אמאי לא מחייבין אותו עפ"י העדים שצאו אח"כ ודו"ק.

ועייין מכות (ה). באו שנים ואמרו צד בשבתא הרג פלוני את הנפש וצאו שנים ואמרו עמנו הייתם צד בשבתא אלא בתרי בשבתא או צערצ שבת הרג פלוני את הנפש, נהרגין, דבעידנא דקא מסהדי גברא לאו בר קטלא הוא. ופרש"י כשצאו יום שלישי בשבת להעיד עליו אכתי גברא לאו בר קטלא הוא שלא הועד עליו צ"ד ואילו הוה אחי ומודה ומיפטר עיי"ש. ולדברי הקצוה"ח דאף אם הודה צ"ד זה מ"מ יכולין לחייבו בעדים צ"ד אחר, א"כ אמאי לאו בר קטלא הוא משום דאלו הוה אחי ומודה מיפטר, הלא אכתי לא מיפטר אלא צ"ד זה אבל צ"ד אחר שפיר יכולין לחייבו עפ"י עדים. וע"כ מוכח דע"י הודאתו נפטר לעולם. גם מה שהקשו תוס' שם על רש"י דאם כן כל חייב מיתות צ"ד יכול להודות ולפטור עצמו, ולדברי הקצוה"ח מה זו קושיא הלא אף אם יודה צ"ד זה אכתי יתחייב צ"ד אחר ע"י העדים שיצאו לשם לפני שיודה שם.

דין להעמידן לדין צ"ד זה וממילא עדותן של המזימין לא כלום הוא וע"כ הועילה הודאתו צ"ד אחר, אבל היכי שהעידו עליו צ"ד זה לפני שהודה י"ל דשוב לא מהני מה שהוא מודה צ"ד אחר.

אלא שמדברי רבנו פרץ בקוגיין הנ"ל מוכח דינו הראשון של הקצוה"ח ז"ל דאף אם באו עדים לפני הודאתו צ"ד זה מ"מ מהני הודאתו צ"ד אחר, שהרי רבנו פרץ כתב כן בהדיא דמהאי טעמא לא מהני הודאתו צ"ד ממש דהו"ל מודה אחרי שצאו עדים, ומשמע דלאו משום דלמפרע אחינן עלה וכמו שכתבנו בדעת רש"י, אלא דגם בשעה שצאו להזים מיד מועלת עדותם לחייבו בקנס, ומ"מ אמרינן דאם הודה צ"ד אחר לפני שצאו העדים לשם הו"ל מודה בקנס דפטור. אבל מש"כ הקצוה"ח להוליד עפ"ז דין חדש גם להיפוך, דהיכי שהודה צ"ד זה לפני שצאו עדים ונפטר מ"מ אם שוב באו עדים צ"ד אחר אשר לא הודה שם מחייבין אותו, לענ"ד אין זה מן הדומה, דדוקא היכי שצאו עדים צ"ד זה והוא הודה צ"ד אחר מועיל הודאתו לפוטרו, משום דצ"ד השני היה יכול לכפור עד שיצאו העדים לשם, וכמש"כ רבנו פרץ סברה זו, נמצא דצ"ד האחר הו"ל מרשיע את עצמו שהרי צידו לכפור עד שיצאו העדים - אבל להיפוך, כשהודה צ"ד זה ונפטר י"ל דנפטר לעולם כיון שפעם אחת כבר הרשיע את עצמו צ"ד הראשון. ומש"כ הקצוה"ח דע"י שמרשיע את עצמו לא נמחל

לכהן לגמרי דמה נפק"מ לו, אלא כיון דקשה
א"כ לא מחל וחייב.

רש"י ד"ה מוציא שם רע דיבורא דאית ביה
מועשה. צעילה: עי' ריטב"א מכות (ד):
שמפרש דאחי לידי מעשה ע"י צ"ד. ולפ"ז
הא דעדים זוממין לא הוי מעשה דציבורא
ע"כ דק"ל דגם בזממן אמרי' כאשר זמס ולא
כאשר עשה, וע"כ אס' כבר נעשה מעשה צ"ד
שוב ליכא דין זוממין. ודלא כחוס' לעיל (ד):
ד"ה ועדים.

רש"י ד"ה תחת. בתשלומי כפל כתיב ישלם
שנים: ז"ל שנים ישלם.

תום' ד"ה וקתני היוק דלא מינברא. והא
דקתני שלשה גווי וכו': עי' מש"כ לעיל
(ד): צפיקא רש"י ד"ה מטמא.

תום' ד"ה תחת. דאפילו אס' העידו על שור
תס שהזיק או העידו פלוני חייב לפלוני
מנה דדינו ציבורית דמשלמי צמיטב: עי'
שטמ"ק דיט חולקין ע"ז.

ו.

הצד השווה שבהן, לאתווי מאי, אמר אביי
לאתווי אבנו סבינו ומשאו שהניחן
בראש גגו ונפלרו ברוח מצויה והזיקו, היכי
דמי אי בהדי דקא אזלי קא מוקי, היינו אש
(דתולדה דאש היא. רש"י), מאי שנא אש דכח

וכבר העיר צוה הערוך לנר שס' עיי"ש. ועיין
עוד בנתה"מ (סי' ש"ג סק"א) מש"כ להשיג על
הקלוה"ת, וכן בס' זרע אברהם להגר"מ זמנא
ז"ל (סי' ט"ו).

רש"י ד"ה ומפגל. כהן ששחט קרבנו של
ישראל וכו': עי' שטמ"ק דאע"ג
דשחיטה כשרה צור אין רגילות שיסחוט זר
אלא בעלים והוא הרי הפסיד לעצמו. ועי'
רש"י פסחים (י:): ד"ה פסח וקדשים, דמזות
שחיטה על הצעלים. ועי' מאירי יומא (מג).
דצתמיד לכתחלה שחיטה צכהן.

באו"ד. כהן ששחט קרבנו של ישראל חטאת
לשם שלמים: מאירי פירש עולה לשם
שלמים, ונ"ע לרש"י אמאי לא פירש כן דהא
גם בעולה לשם שלמים לא עלה לבעלים. וצאמת
צרש"י גיטין (נג). כתב דאי נמי נדבה חייב
לשלם דקשה צעיניו שלא הקריב קרבנו. וי"ל
דכאן ס"ל דמשום קשה צעיניו אינו חייב לשלם
דאין זה היוק גמור, ולכן נקט חטאת דאיכא
חובה ונריך אחר דודאי הוי היוק, ורש"י גיטין
שס' יל"פ עפמ"כ חלקת יואב (קובץ שערי
תורה, וארשא אדר תרע"ה, חלק ט' קונטרס ה' סימן
מ' - וכעת נדפס בס' חלקת יואב כרך ב' חו"מ סי'
י) דצמזיק חייב אף שלא הפסיד, דלכאורה
קשה על רש"י שכתב דגם צנדבה חייב דקשה
צעיניו שלא הקריב, ומה צכך אטו צשציל שקשה
צעיניו הוי מזיק סו"ס אינו מחייבו ממון. אצל
להחק"י א"ש דצאמת חייב לשלם הנזק אף שלא
הפסיד, אלא דאי לאו שקשה צעיניו א"כ מחל

אחר מעורב בו וממונך ושמידתו עליך, הני נמי כח אחר מעורב בהן וממונך ושמידתו עליך, ואלא בתר דנייחי, אי דאפקרינהו בין לרב בין לשמואל היינו בור וכו': ופירש"י ד"ה צתר דנייחי, מוקי צהן שור או חמור עכ"ל.

ויש להקשות אמאי פירש רש"י דמוקי צהן שור או חמור, והוי ליה לפרש גם דמוקי צהן בני אדם - וכמבואר בגמרא להלן (כה:): אצנו וסכינו ומשאו מצורו למדנו וכולן אני קורא צהן שור ולא אדם חמור ולא כלים והני מילי לענין קטלא אבל לענין נוקין אדם חייב וכלים פטורים, ופירש"י והני מילי היכא דמת האדם, דקרא צמיחה משתעי דכתיב והמת יהיה לו, אבל צנוק אדם חייב צעל הצור דקרא מכופר ממעטיה עיי"ש - ומבואר דלענין היוק גם כשהזיק אדם חייב, ואמאי פירש"י דוקא דאזיק שור או חמור. ובאמת לעיל (ג.) שאמרנו ותולדה דצור מאי ניהו אצנו סכינו ומשאו שהניתן צרשות הרצים והזיקו, ופירש"י אצנו או סכינו שהניתן צרשות הרצים ונתקלו צהן בני אדם והזיקו להם עכ"ל. הרי דמפרש שאצנו וסכינו הזיקו בני אדם, דלענין היוק חייב צבור גם כשהזיק בני אדם, ולא ממעטינן אדם אלא לקטלא. וא"כ הוי לרש"י לפרש כאן דצתר דנייחי הזיק אדם, ואמאי פירש שהזיק שור או חמור, הלא לענין היוק גם באדם חייב.

גם יש לעיין, צהא דאמרנו לעיל (ד:) תני אדם דאזיק אדם ותני אדם דאזיק שור, ופירש"י

ד"ה תנא אדם דאזיק שור, כלומר נוקי ממון, דהא מצעה דומיא דצור קתני, וצור לא מייירי צנוקי אדם דרחמנא פטריה לגמרי כדתיבא לקמן (ג:): שור ולא אדם חמור ולא כלים, ואדם דאזיק שור היכא כתיבא דקרי ליה אצ דכתיב ומכה צהמה ישלמנה עכ"ל. וקשה מאי קאמר דצור לא מייירי צנוקי אדם דרחמנא פטריה, וקשה דהא לא פטריה אלא באדם שמת, אבל צהזוק חייב וכמבואר לקמן (כה:): עיי"ש. ועי' רש"ש.

ולבאורא נראה ליישב, דהנה כתב הרמב"ם (פי"ג מנוקי ממון ה"צ), הצור מאצות נוקים הוא ותולדותיו כמוהו מועדין מתחלתו, וכל המניח תקלה הרי זה תולדת הצור, ואם הזוק צה אדם או צהמה משלם זה שהניח נוק שלם וכו', כיצד המניח אצנו או סכינו או משאו או חמור וקשו וכיוצא צהן צרשות הרצים, והזוק צהן צין אדם צין צהמה חייב נוק שלם עיי"ש. וכן הוא בשו"ע חו"מ (סי' תי"א ס"א) תולדת הצור אצנו סכינו ומשאו וכיוצא צהן שהניחם צרשות הרצים והזיקו וכו', או שהניחם צראש גגו ונפלו צרוח מצויה והזיקו וכו', יש לו כל דיני צור לחייב נוק שלם מתחלתו על מיתת צהמה או היוקה ועל נוקי אדם עיי"ש.

ומבואר, דמה שאמרנו בגמרא לקמן (כה:): דבאצנו וסכינו ומשאו מצורו למדנו וכולן אני קורא צהן שור ולא אדם וכו' והני מילי לענין קטלא אבל לענין נוקין אדם חייב

היינו אש, דתולדה דאש היא עיי"ש, ומשמע דסלקא אדעתין לומר דהנך השוה לאתווי אש שהיא תולדה, ומוכח דגם תולדה צעי לאתווי צמשנה - דזה אינו, דאדרבה כונת רש"י הוא לחזק פירכת הגמרא, שאמרו היכי דמי אי צהדי דקא אזלי קא מזקי היינו אש, ופירש"י דתולדה דאש היא, ורובה לומר דאי אפשר לפרש דהנך השוה לאתווי אש היכי דנפלו אצנו וסכינו מראש הגג והזיקו צהדי דקא אזלי, דהא זהו תולדה דאש ואילו מתניתין אצות אחי לאשמעינן ולא תולדה. ועל כן אמרו אלא צתר דנייחי ופירש"י דמזקי צהן שור או חמור, דצכהאי גוונא הוא אצ כיון שהמית את השור או החמור. ולא פירש גם אדם דאילו הזיק אדם הוא תולדה, דהתורה לא דברה בצור שהמית אדם.

ובוהאי טעמא כתב רש"י לעיל (ד: ד"ה תנא אדם דאזיק שור, כלומר נזקי ממון דהא מצעה דומיא דצור קתני וצור לא מיירי צנזקי אדם דרחמנא פטריה לגמרי כדתינא לקמן (ג:)) שור ולא אדם וכו', ואדם דאזיק שור היכא כתיב דקרי ליה אצ דכתיב ומכה נפש צהמה ישלמנה עכ"ל. והקשה הרש"ש דלא פטריה רחמנא אלא צאדם שמת אצל צהזק חייב עיי"ש - צרם צאמת אחי שפיר, דכאן מיירי צאצות נזיקין דקאי על המשנה ועל הצרייתא דרב אושעיא דמיירי רק צאצות, ועל כן יפה כתב רש"י דצור לא מיירי צנזקי אדם, דצור צנזקי אדם לא הוא אצ אלא תולדה והכא רק צאצ קא מיירי.

עיי"ש, היינו דחייב לענין נזקין אף צאדם מדין תולדה דצור ולא אצ. וכן פירש"י שם ד"ה שור ולא אדם, והני מילי היכי דמת האדם דוקא צמיתה משתעי דכתיב והמת יהיה לו, אצל צנזק אדם חייב צעל הצור דקרא מכופר ממעטיה עיי"ש. והיינו דלענין מיתה על ידי צור שהוא אצ - דהא קרא דצור צמיתה משתעי - ציה אדם פטור, אצל צאדם שהזק ע"י צור חייב מדין תולדה, ולא הוא אלא תולדה כיון דאינו מפורש צקרא, ואצות לא הוא אלא הא דכתיב צקרא וכפירש"י לעיל (ד: ד"ה אצות עיי"ש).

ומערתה יתיישצו הסתירות בצברי רשיז"ל, דצקוגיין (ו.) דאמרו הנך השוה שצהן לאתווי אצנו וסכינו וכו' ואזקי צתר דנייחי היינו צור, שפירש רש"י דמזקי צהן שור או חמור, ולא כתב אדם - דאע"ג דצהזיק חייב גם צאדם - צרם הכא דקאי לפרש המשנה דקתני הנך השוה שצהן לאתווי צור, והרי המשנה מיירי צאצות נזיקין, ואצ דצור לא הוא אלא כשהמית שור או חמור, אצל כשהזיק אדם אע"ג דחייב אין זה אלא מדין תולדת צור ולא אצ ואינו מפורש צקרא, וכיון דאצנו סכינו ומשאז רצו ללמוד צהנך השוה שצהן משאר אצות נזיקין, א"כ על כרחך דגם אצנו סכינו ומשאז הוא אצ, וזה לא יתכן אלא כשהזיק שור או חמור, אצל כשהזיק אדם הוא רק תולדה ומתניתין לא קא מיירי ציה.

ולא תקשי ממה שכתב רש"י שם ד"ה

שנא מאש דלא הוי תחלת עשייתו לנזק וגם שם הו"ל לאסוקי עיי"ש. וי"ל עפ"י שטמ"ק בשם ראב"ד דתחלת עשייתו לנזק היינו שאזנו וסכינו אין דרך להניח על הגג שהנזק מזוי שם ואינו מקום הנגעה. וזה י"ל גם צרש"י דכיון דמסיק אדעתיה שיפול ממילא אין דרך צדק להניחו שם, וא"כ אינו דומה לאש דהתם אף דמסיק אדעתיה מ"מ דרך להדליק אש צדימו.

תום' ד"ה מזה לבור. ולקמן גבי צור המתגלגל פריך מה לצור שכן מעשיו גרמו לו, דלא שייך התם שכן אין כח אחר מעורב בו, דהיכי נימא תאמר צור המתגלגל שכן כח אחר מעורב בו דמשמע דלא הוי צור אלא על ידי כח אחר, וזה אינו שהרי נעשה צור בלא כח אחר משמניחו צרה"ר: ז"ע דא"כ אמאי נקרא צור המתגלגל אין מעשיו גרמו לו, ונימא דכיון דנעשה צור ע"י מעשיו, הו"ל מעשיו גרמו לו. וי"ל דצור המתגלגל הוי ממוצע, ר"ל אין בו כח אחר מעורב אבל גם מעשיו גרמו לו לא הוי, ודו"ק.

תום' ד"ה לאתווי. והא דאמרינן לקמן צפרק הפרה (נ:): שור ואדם שדחפו לצור לענין נזקין כולן חייבין דמשמע אפילו בעל הצור, כריך לומר דמיירי אדם בלא כוונה דכיון דאין בכוונה כלל חייב בעל הצור כמו האדם: לכאורה אם האדם חייב מוכח דדינו כבר דעת דבאונס גמור הרי פטור, וא"כ אמאי בעל הצור חייב כיון דהמזיק האדם הוא צר דעת. וי"ל דמ"מ בעל הצור חייב כיון דהאדם דאף

וגם מיושב מה שפירש רש"י לעיל (ג.) צד"ה אצנו או סכינו צרשות הרבים, ונתקלו בהן בני אדם והזיקו להם עכ"ל, הרי שכתב שהזיק אדם צבור וחייב - היינו משום דהתם מיירי בתולדת צור וכמפורש בגמרא שם, תולדה דצור מאי ניהו וכו' אלא אצנו סכינו ומשאו עיי"ש, ועל כן פירש"י שהזיקו בני אדם, דהזיק דאדם הוי רק תולדה דצור ולא אב.

ועל פי זה אחי שפיר מה שפירש"י לעיל (ג.): אהא דאמר שם אלא אחיחו וניעו היכי דמי וכו' אי צתר דנייה צין לרצ צין לשמואל היינו צור, ופירש"י ד"ה אי צתר דנייה, אחר נוח הרוק לארץ הזיקו שהחלק אדם בהם עכ"ל, ופירש דוקא לענין שהזיק אדם. והיינו משום דהתם מיירי בתולדת צור כמצואר בסוגיא שם, וצור שהזיק אדם הוי תולדה.

מזה לבור שכן שלא ברשות תאמר בהני דברשות: יל"פ עפ"י שטמ"ק דתחלת עשייתו לנזק היינו כשהניחו שלא צרשות עיי"ש בשם ראב"ד. ולפ"ז ה"ק תאמר צהני דצרשות וא"כ לא הוי תחלת עשייתו לנזק.

רש"י ד"ה היינו. אף כל תקלתו שהפקיר חייב דהא נמי תחילת עשייתו לנזק דהוה ליה לאסוקי אדעתיה דסופו ליפול צרות מנזיה: לכאורה אמאי כתב רש"י דהו"ל לאסוקי דעתיה, תיפ"ל דכיון דודאי יפול ע"י רוח מנזיה לא הוי מחוסר מעשה וכאלו הניחו על הקרקע דמי. ורש"ש הקשה דמאי

ולע"ד נראה להוכיח דאף כשקנה אחר שהזיק חייב גם ממנו לשלם כדין מיטב, דהרי לקמן (ו.) רמי ליה אציי לרצא כתיב מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם מיטב אין מידי אחרניא לא והתניא ישיב לרצות שיה כסף ואפילו סובין. ומסיק, אלא כי אחא רב פפא ורב הונא צריה דרב יהושע מצי רב פרשה כל מילי מיטב הוא דאי לא מודצין הכא מודצן במתא אחריתא לבר מארעא דליחב ליה ממיטב כי היכי דלקפוך עליה זכינא עיי"ש. וכן קיי"ל בשו"ע חו"מ (סי' תי"ט ס"א). והשתא אי נימא שאם קנה מיטב אחר ההיזק ליכא דין תשלומי מיטב, אם כן מנלן לומר דכל מילי מיטב הוא מדמרצין אפילו סובין, דילמא קמשמע לן קרא היכי שקנה מיטב אחר ההיזק דפטור מדין מיטב ומשלם אפילו סובין, אצל היכי שהיה לו שדות בשעת ההיזק אינו יכול לשלם סובין. ומוכח דפשיטא להני אמוראי דאף כשקנה מיטב אחר ההיזק גם כן יש עליו דין תשלומי מיטב, וא"כ צריך לומר על כרחק דכל מילי מיטב הוא.

אילימא דנגח תורא דידן לתורא דהקדש, שור רעהו אמר רחמנא ולא שור של הקדש: פירש"י דאם נגח שור של הקדש פטור והוא הדין לכל שאר נוקין שאם מוסיף את ההקדש פטור. וכ"כ התוס' דכולהו נוקין פטורין בהקדש, והא דחייב לשלם קרן היינו רק מדרבנן עיי"ש. וראיתי בס' קהלת יעקב להגר"י מקארלין ז"ל צחידושיו לפסחים (ו.), שתמה על רש"י ותוס' שכתבו דהמוזיק

שלא זכוונה אלא צדק פשיעה. - ועי' קנה"ח (סי' ת"י סק"ב).

תום' ד"ה תאמר. וי"ל כגון שהלך צרה"ר והתז והזיק צרה"י דחייב כדאמרינן לקמן (יט.): ואף דהתם הוי לרורות דמשלם רק חצי נזק וא"כ צפותקין ציבותיהן ישלם רק ח"ג, י"ל דעיקר ילפותא הוא מצור וכמש"כ הרא"ש. ויש להקשות דכיון דהתז הוי לרורות דהוי הללמ"ס אף עושין ק"ו מהלכה וכש"ס שבת פ' ראד"מ (קלצ.). ועיין גינת ורדים (כלל ל"ג) אם עושין יוכיח מהלכה, וכאן מוכח לכאורה דעושין.

רש"י. ד"ה היינו. ק"ל א"כ אם נמי הוה תחילת עשייתו לנזק וכו': עיין מהר"ם שי"ף.

ד:

תנו רבנן מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם: הגאון רבינו עקיבא איגר צחידושיו לגיטין (מח:) כתב דנראה לו, דהא דהמוזיק משלם מיטב, היינו אותן נכסים שהיה לו בשעה שהזיק דחל החיוב לשלם ממיטב שלו, אצל צמה שהוא קונה אחר שהזיק קודם העמדה צדין, אף דצריך לשלם מהם צמורת מיניה - וכדלקמן (יא:) - מכל מקום ליכא עלייהו דין תשלומי מיטב, ומסיים דצריך עיון לדינא עיי"ש. והוצא צפתתי תשובה חו"מ (סי' תי"ט סק"א).

הקדש והיינו משום שהפסיד לבעליה וכו"ל. שוב עוררני תלמיד אחד שכן כתב צפני יהושע גיטין שם.

עוד הקשה צ"ק קהלת יעקב שם, מהא דאמר ר' גיטין שם העושה מלאכה צמי חטאת וזפרת חטאת פטור מדיני אדם וכו', ואי היזק שאינו ניכר שמייה היזק צדיני אדם נמי ליחייב, ומאי קושיא הא מוזיק קדשים שאני דפטור לגמרי מן התורה עכ"ק. וגם קושיא זו תמוה מאוד, דצאמת מי חטאת ופרת חטאת דמייריין זהו אינם הקדש כלל, וכמש"כ תוס' לקמן (נו.) ושם (נח.) ד"ה הזורם, דמי חטאת אין המלאכה פוסלת צו אלא קודם הקידוש עד שלא נתן האפר עיי"ש, וצאמת אף לאחר הקידוש לא נעשה של הקדש, דלא מנינו כלל דמי חטאת צא משל הקדש, וכשר אף משל הדיוט - עיין רמב"ם (פ"י מפרה אדומה ה"צ) - ואילו פרת חטאת אע"ג דצאה מתרומת הלשכה וכמבואר במשנה שקלים (פ"ד מ"צ) עיי"ש, צרם הך צרייתא דהעושה מלאכה צמי חטאת ופרת חטאת פטור צדיני אדם וכו' מיירי כשעשה מלאכה צפרה טרם שהקדישה, כשעדיין הוא של הדיוט, וכמבואר ברש"ב"א לקמן (נח.) ובשטמ"ק שם, וכן מוכח צתוס' שם ד"ה הא, דפרה אדומה דדמיה יקרים פשיטא דלגצי מזבח קיימי עיי"ש, וזה שייך אף כשהיא ציד בעליה. וא"כ ודאי דחייב אי לאו דהוי היזק שאינו ניכר, שהרי היזק להדיוט ולא להקדש.

הקדש פטור מן התורה אף מהקרן, מסוגיא דגיטין (נג.) תנן הכהנים שפיגלו צמקדש מזידים חייבים, ותני עלה מפני תקון העולם, ואי אמרת היזק שאינו ניכר שמייה היזק האי שוגגין פטורין מפני תקון העולם מצעיא ליה, ומאי קושיא והא אף דהיזק שאינו ניכר שמייה היזק מכל מקום צהקדש פטור, דאפילו מוזיק צידים פטור מקרא דכי יאכל פרט למוזיק, ורק מדרבנן חייבנהו, וא"כ שפיר קתני מזידין חייבין מפני תקון העולם. [ושב ראיתי שכבר הקשה כן צמשנה למלך (פ"צ מגנה ה"א) עיי"ש].

ולעב"ד יש לתמוה על התמיה, דהרי מבואר ברש"י גיטין שם, דהא דהכהנים שפיגלו צמקדש מזידין חייבין, היינו "חייבין לשלם דמיהם לבעלים שהרי צריכין להציא אחרים ואי נמי נדצה היא קשה צעיניו שלא הקריב קרבנו שהרי להציא דורון היה מצקש". הרי דחיוב התשלומין הוא להבעלים שהם הדיוטים ולא כלפי ההקדש. והא דכתבו רש"י ותוס' דמוזיק הקדש פטור, היינו כשהיזק דבר של הקדש שאין צו היזק להדיוט כלל, וכגון קרבנות לצור או קדשי צדק הצית שציד הגזבר. ומאי טעמא פירש רש"י צאמת דהא דהכהנים שפיגלו מיירי צקרבן יחיד, שיש לו בעלים, ואמאי לא פירש שהכהנים פיגלו קרבן ציבור, אלא דפשוט דצכהאי גוונא פטור משום דמוזיק הקדש פטור. ועיין תוס' לקמן (נח.) ד"ה הזורם, שאם הטיל מוס צידים צצהמה שהקדישה חייב לשלם עיי"ש. ואע"ג דהוי

בש"ך חו"מ (סי' ס"ו ס"ו ס"ק קכ"ד) עיי"ש. ולדעת הראב"ד דס"ל דגם צהני שומריין דאחמעי מרעהו מכל מקום חייב ליטע דאינה ברשותו, וכמבואר בש"ך שם - ונמלא דאין לתרץ כדצרינו - הנה אפשר דבאמת סובר דמויק הקדש חייב בקרן, ולכן אינטריך רעהו לומר דבשומר פטור ליטע שלא פשע. ועיין בשו"ת באר יצחק (חו"מ סי' ג') מש"כ ביישוב קושיית הקהלת יעקב הלזו.

ועיין משנה למלך (פ"ד מה' מלוה ולוה הי"ד דף ט"ז ע"ב), שהקשה אהא דלקמן (ג). לשמור ולא לחלק לעניים דפטור, דאמאי אינטריך למעט מלשמור תיפוק ליה מרעהו וכמו דממעטיין מרעהו הקדש גבוה, ותירץ דאי מרעהו לא ממעטיין אלא מדין שומרים אצל אחתי חייב צמויק צידים, קמ"ל לשמור דפטור משום דהוי ממון שאין לו תוצעים דאפילו מויק צידים פטור עיי"ש. ולכאורה יש לתמוה, דהא שיטת רש"י ותוס' דבהקדש גם מויק צידים פטור וכנ"ל. אך לק"מ, דהא דהקדש פטור גם צמויק צידים ילפינן מאידך רעהו דכתיב שור רעהו, אצל מרעהו דכתיב בשומריין לא ממעטיין אלא מדין שומרים, אצל אי לאו רעהו דכתיב גבי שור הוה אמינא דמויק צידים חייב.

ובזה שכתבנו דכהנים שפיגלו חייבים משום שהחיובו הוא להבעלים ולא להקדש, הנה כן מבואר גם בזה דלקמן (ע"ה): צעי רבא הרי עלי עולה והפריש שור וצא אחר

גם הקשה צ"ק קהלת יעקב שם, אהא דאמרו בצבא מציעא (נ:): רעהו ולא של הקדש דממעטיין הקדש מדין שמירה דכתיב רעהו, וקשה למה לן מיעוטא דרעהו, דאם מויק צידים פטור פשיטא דפטור השומר שפשע דאטו גרע ממויק צידים עכ"ל. ולע"ד נראה ליישב, דאי לאו רעהו הוה אמינא דנהי דמויק הקדש פטור מכל מקום הוא חייב שבעת השומריין, דהרי מבואר לקמן (קז:): שלש שבעות משביעין אותו שבעה שלא פשעתי שבעה שלא שלחתי צו יד שבעה שאינה ברשותי עיי"ש, ומבואר בש"ך חו"מ (סי' ס"ו ס"ק קכ"ד) דעיקר שבעה הוא הא דשבעה שאינה ברשותי עיי"ש. ואם כן נהי דמויק פטור מכל מקום חייב ליטע שבעה שאינה ברשותו כלומר שלא גנבו לעצמו, דהרי הגונב מן ההקדש חייב בקרן וכמבואר ברמב"ם (פ"ב מגנבה ה"א) הגונב את העכו"ם או שגנב נכסי הקדש אינו משלם אלא הקרן בלבד שנאמר ישלם שנים לרעהו לרעהו ולא להקדש עיי"ש, ומשמע דאת הקרן הוא חייב לשלם מן התורה דקרא לא אימעטי אלא כפל בלבד. והיכי דהגנבה צעין תחת ידו פשיטא דחייב להחזיר לכולי עלמא, וכמש"כ הרש"ש בצבא מציעא (נ:): עיי"ש. וא"כ אי לאו רעהו הוה אמינא דשומר של הקדש נהי דאינו חייב ליטע שלא פשע דהא לא גרע ממויק צידים, מכל מקום חייב ליטע שאינה ברשותו דאם הוא ברשותו נמלא שהוא גנבו וחייב לשלם את הקרן. אצל השתא דאיכא מיעוטא דרעהו פטור מכל שבעה ואף משבעה שאינה ברשותו, וכמבואר

בתרא (דף ו' ע"א מדפי הספר) זכוונת דברי רש"י.

אולם מנא תי צק' שער המלך (פ"ז מחובל ומויק ה"ד) שכתב, דרש"י מפרש דבעיא דרצא אי מני מיפטר נפשיה זכזש, היינו רק לגבי הכפל, אבל לענין הקרן ודאי דחייב לשלם כפי מה שגנב, וכאשר כן מפורש בשטמ"ק שם זשם הראצ"ד, ולכן פירש רש"י דאליצא דר"ש נקיט ליה ולא לרצנן, דלרצנן פטור מן הכפל ורק לר"ש חייב, אבל הקרן מיחייב גם אליצא דרצנן עיי"ש. ועל פי פירוש זה היה העקוב למישור, ושפיר פירש רש"י זגיטין גזי כהנים שפיגלו דחייב לשלם משום שהפסיד לבעלים, דהתם דמיירי זמויק ולענין תשלומי קרן, ודאי דחייב אף לרצנן, וא"ש.

שור רעהו אמר רחמנא ולא שור של הקדש: פירש רש"י, להכי נקט שור הקדש ולא מוקי לה זככילת זהמתו שדה הקדש דאי קודם פדייה אין מעילה זקרקעות דכל המחוצר לקרקע זקרקע דמי עכ"ד. וזיארו המהרש"ל זככמת שלמה, זכיון דאין מעילה זקרקעות הרי הוא חייב עליהם כמו שאר נכסי הדיוט דהא תנן זמתניתין נכסים שאין זהם מעילה עיי"ש. וכן הוא זכמת זמאירי שהזיא זשם גדולי המפרשים - הוא הראצ"ד - דאע"ג דאין מעילה זקרקעות מעילה הוא דליכא הא תשלומין איכא. אבל שז הזיא המאירי זשם גדולי הרבנים - הוא רש"י - דסובר שכל שאין זו מעילה אין זו

וגנז מי פטר גנז נפשיה זכזש וכו' הדר פשיט גנז פטר עלמו זכזש, ופירש"י "דאתשלומין זבעלים מחייב והרי הו"אזו ידי נדרו, ואפסידא דהקדש מיפטר דמזית האיש כתיב ולא הקדש ואליצא דרצי שמעון נקיט לה דאמר קדשים שחייב זאחריותן חייב". הרי דאע"ג דגנז איתמעט מזית האיש, היינו רק שאינו משלם להקדש אבל לבעלים ודאי משלם. והכי נמי זמויק להקדש אינו פטור אלא אם הנזק הוא רק להקדש, אבל אם הזיק לבעלים וכגון כהנים שפיגלו שהפסידו לבעלים שזריך להזיא קרצן אחר הרי זה חייב.

אלא דיש לעיין זמה שכתב רש"י ואליצא דר"ש נקיט לה דאמר קדשים שחייב זאחריותן חייב, ומשמע דלרצנן פטור לגמרי אפילו מן הקרן, ואפילו מה שהזיק להבעלים פטור - וכאשר זייק כן זהגהות רש"ש זכא מליעא (נז:) עיי"ש - וקשה, דהרי רש"י זגיטין (גג.) פירש, דכהנים שפיגלו זמקדש מזידין חייבין, דחייבין לשלם דמיהן לבעלים שהרי זריכים להזיא אחרים ואי נמי נדצה היא קשה זעיניו שלא הקריב קרצנו עיי"ש, והשתא אף אם נימא דהך זמתניתין דכהנים שפיגלו אתיא כרצי שמעון - וכאשר רנה לומר כן המשנה למלך (פ"ז מגנזה ה"א) עיי"ש - מכל מקום זנדצה דליכא אחריות אמאי חייב לשלם, הרי מזיק לא עדיף מגנב, ואם גנז פטור מקרן היכי דליכא אחריות אף מזיק פטור. ועיין זהגהות זשק שלמה לקמן (עח:) ומה שהזיא משלטי גזורים זכא

תשלומין. וכן מצואר בתוס' לקמן (יג:) ד"ה מאן תנא דפשיטא ליה דהא דתנן נכסים שאין בהם מעילה לא צא למעט ההקדשות דלית בהו מעילה כגון קרקע, דכיון שהם נכסי גבוה מעילה לא מעלה ולא מורדת עיי"ש. וכן הבין צבונת רש"י צס' טל תורה כאן.

והנה צס' טל תורה הקשה על רש"י שכתב דאין מעילה במחזור, והלא כשהזהמה אוכלת נעשה תלוש צפיה. וכן מלאחי בתשו' מהרש"ם (ח"א סי' נ"ג) שהציא להקשות כן, והציא מתוס' צבא בתרא (עט.) ד"ה מועלין צו דכשעקר חוליא מן הצור מועלין צו דדינו כתלוש עיי"ש. וכן הקשה בשו"ת אחיעזר (חיו"ד סי' נ') והניחו צ"ע. ולענ"ד נראה ליישב למאי שכתבו התוס' להלן (כג.) ד"ה תפשוט דלמ"ד פי פרה כחצר המזיק עיקר החיוב הוא על הלקיחה מרשות הניזק עיי"ש, ועיין בשיטה מקובצת שם מה שהציא חצילות ראשונים צזה, וכן בתוס' ושטמ"ק לקמן (כ.) צדין מתגלגל עיי"ש. ואם כן צנדון דידן כיון דאין מעילה במחזור, נמצא שבשעת לקיחה עדיין ליכא מעילה, והרי אזלינן בתר לקיחה. ועי' תוס' גיטין (לט.) ד"ה עצדא.

רש"י ד"ה מאי שנא בור שכן הזיקו מצויו. שדרך שופלין שם בהמות, ואי קשיא הא מילתא דאמרן לעיל דרגל הזיקה מצוי ולא צור: צ"ע מנלן דלא צור. ועי' לעיל (ד:).

רש"י ד"ה שור רעהו אמר רחמנא ולא שור

דהקדש. דאם נגח שור של הקדש פטור והוא הדין לכל שאר נזקין שאם מוזיק את ההקדש פטור: עי' רש"י לקמן (ט:) ד"ה נכסים.

באו"ד. לישנא אחרינא להכי נקט שור הקדש ולא מוקי לה צאכילת צהמתו שדה הקדש משום דלא משכחת לה דאי שדה חרס לכהנים הוי וכשדה הדיוט דמי: נשאלתי דחרמי כהנים עד שלא צאו ליד כהן מועלין צהן והן כהקדש וכערבין (כט.). ותייראמי דמ"מ אינו נכסי הקדש, וכמש"כ צס' נתן פריין נדרים (לה.) עיי"ש.

תום' ד"ה היינו בור. ואע"ג צבשעת נפילה יש לדמותו לאש כמו לצור : עי' נאות דוד (ו:).

מהר"ם. ד"ה ועדים זוממין. ג"ל משום שהוי קשה ליה וכו': וכ"כ שטמ"ק. ועי' חת"ס.

ז.

רש"י ד"ה מדעתו. אי משלם ליה מוזיק נזקו מדעתו דלא אטרחיה לצעוק עליו צצ"ד שקיל סובין אצל אם אינו רוצה המזיק לשלם נזקו לניזק אלא צצ"ד דהיינו צעל כרחו אינו משלם אלא כסף: צ"ע דהול"ל אינו משלם אלא מיטב. שו"ר צרש"ש שהגיה כן.

רש"י ד"ה מי שהיו לו. דטפי מפלגא לא

צמקום שיש צני חורין ואפי' זכורית, משום
דהלוה יש עליו שיעבוד הגוף לשלם ואם אינו
משלם אז מתעורר שיעבוד הקרקע, וא"כ
כשהלוה רוצה לשלם עכ"פ זכורית ויאל ידי
חובת שיעבוד הגוף, אינו יכול ללכת לגבות
מלקוחות, דכיון דשיעבוד הגוף נפקע ע"י
תשלומי הלוה שוב אין שיעבוד על הקרקע
שציד הלקוחות. אבל הכא דהן על שמעון והן
על לוי אין שום שיעבוד הגוף רק שיעבוד קרקע
א"כ שניהם שוין ולכן רצה מזה גובה וכו'.
ועי' ריטב"א קידושין (יג.).

תום' ד"ה דינא הוא דאזיל ראובן וקא
מושתי [דינא בהדיה]. וא"ת מאי
נפקא מינה הא כל מה שיכול ראובן לטעון
טענין ליה לשמעון: עי' ח' רע"א צכת"י
ד"ל נפק"מ כשרוצה ראובן לגלגל עליו
שזועה ואם הוא צעל דינו יכול לגלגל. וי"ל
דחוס' רזו לתרך דאיכא נפק"מ צעסק
הקרקע עצמו. ובלא"ה ז"ע ד' רע"א ממש"כ
רש"י (יד.) ד"ה ולא מני, לאו צע"ד דידי את
דדבר זה קרקע שמעון אני נוטל אם יש לך
תביעה עלי העמידני צדין עכ"ל, ור"ל דבאמת
יכול ראובן לתוצעו על השטר שמחזיק צע"ח
צידו שהוא טוען שהוא פרוע, וטוען הצע"ח
דאף שראובן טוען על השטר מ"מ אינו יכול
לתוצעו על הקרקע שכבר מסר ציד שמעון
והקרקע נשאר אללו. ועי' אין לתרך כרע"א
דנפק"מ לענין גלגול, דהא בלא"ה יכול ראובן
לגלגל שזועה על הצ"ח מחמת תביעתו על
גוף השטר.

זיילי לעולם: על פי זה יתבאר הא דאיתא
בש"ס צבא מניעא (כח:) ודבר שאין עושה
ואוכל ימכר שנאמר והשבותו לו ראה היאך
תשיצנו לו. פירש"י, שלא תאכילנו חצי דמיו
שאלם כן אין זו השצה עכ"ל. הטעם דדוקא
עד חצי דמיו לא יאכילנו, י"ל לפי מה שכתב
רש"י, דטפי מפלגא לא זיילי לעולם עיי"ש,
הרי דעד חצי דמיו רגילין להויל ולמכור ולא
יותר, והכי נמי אם יאכילנו יותר מחצי דמיו
נמצא שהפסיד צהולתו יותר מן הרגיל להויל.
ולפ"ז נריך לומר דמה שכתב רש"י שלא
תאכילנו חצי דמיו ר"ל יותר מחצי דמיו. ועיין
מהרש"א שם.

ח.

תום' ד"ה בולן נבנסו תחת הבעלים. אי נמי
מלוה הכתובה צתורה ככתובה צשטר
דמיא וחייב: עי' תום' קידושין (יג:) דגם נוקין
וערכין וקרבן הוי מלוה הכתובה צתורה,
ול"ע הלא הוא עצמו הציא החיוב עליו, ומ"ש
ממלוה דגם שם איכא פריעת צע"ח מלוה.
ועי' אר"ו.

ח:

תום' ד"ה רצה מזה גובה ומזה גובה.
ואע"ג דאמרין אין גובין מנכסים
משועבדים צמקום שיש נכסים צני חורין אפי'
הן זיכורית שאני הכא דכולהו משעבדי נינהו:
י"ל הסברה, דהטעם דאין גובין ממשועבדים

ט.

במצוה עד שליש: עי' מאור החיים (ח"ב סי' א').

רש"י ד"ה אי בלקוחות דמו. ואין לו עליו כלום הלכך רציע מאותו חלק המגיעו יפרע: ר"ל המגיע להאח השני, דהיינו חצי מחלקו של האח שהצע"ח נטל ממנו חלקו. ועי' תוס' צבורות (מת.) צ"ס רש"י לשון ראשון.

תוס' ד"ה משהחזיק בה אין יכול לחזור. ועוד דדייש אמנריה משמע דריסה צעלמא שהולך סביב המנרים: אבל רש"י צ"מ (יד:) ד"ה מצי מפרש שמתקן גבולי שדה ומגציהם. וזה מעשה קנין חזקה.

באו"ד. וא"ת ולימא ליה שקול ארעא בזוהר: צחי' זקיני הגרע"א ז"ל צכת"י כתב על זה וז"ל, וצעיקר קושייתם תמוה, הא נפקא מינה אם אית ליה ללוקח צינונית דמצי אמר הב לי צינונית צחוצי ונריך עיון גדול עכל"ק. ולכאורה נראה ליישב, דהרי לקמן התוס' ד"ה רב הונא כתבו צ"ס ר"ת דצעל חוב אי אית ליה זוזי לא מצי לסלקו אלא צוזי עיי"ש, ולפ"ז מה הקשו כאן דלימא ליה שקול ארעא צוזר, הלא אם יש לו זוזי אינו יכול לומר שקול ארעא. וכבר עמד בזה בהגהות הגר"א ז"ל כאן. אולם הפני יהושע ז"ל כתב ליישב עפ"י המצואר בתוס' כתובות (כג.) ד"ה אי פיקח דהיכי דאיכא פסידא ללוה אם יתן לו מעות

אין הלוה נריך ליתן מעות, והוא הדין הכא כיון דאית ליה פסידא ללוקח שאם יערפו השדה מידו יפסיד מעותיו לגמרי כיון שלקחו שלא באחריות, א"כ ודאי שאין כופין אותו ליתן מעות אלא יכול לסלקו באותו קרקע ממנש עכ"ד. ויש להוסיף עוד מה שכתב הר"א"ש בכתובות (כג.) דהיכי דהמלוה צאה מחמת קרקע זו שקנה ודאי מצי למיהדר ליה האי ארעא עיי"ש. והכי נמי כיון דחוב זה הוא מחמת הקרקע הזו שקנה ודאי דיכול להחזיר קרקע זו צמקום זוזי. ולפ"ז נתיישבה שפיר קושיית הגרע"א ז"ל, דאע"ג דצעל חוב גובה מצינונית, מכל מקום הכא דאיכא פסידא ללוה שפיר גובה מקרקע זו, דכ"ש דצמקום פסידא אינו גובה זוזי כמו כן אינו גובה צינונית. וכמו כן לפי סברת הר"א"ש יש לומר דכיון דחוב זה צא מחמת קרקע זו שפיר מצי למיהדר חובו צקרקע זו.

אולם צעיקר דצרי הפני יהושע שכתב דקושיית התוס' הוא משום דהכא איכא פסידא ללוה ולכן מצי למיהדר קרקע, יש לתמוה שלא העיר מתוס' צ"ס מליעא (יד.) ד"ה עד (שזיין עליו צהגהות הגר"א), אשר גם שם הקשו קושייתם כאן דלימא ליה שקול ארעא צוזר, והוסיפו דקושייתם הוא לפי המפרשים דס"ל דאפילו אית ליה זוזי מצי לסלק ליה לצעל חוב צשאר דצריס עיי"ש, וכונתם לשיטת רבינו חיים כ"ץ ז"ל המוצא בתוס' צ"ס צתרא (כג.) ד"ה אי, וכמו שזיין בתוס' צ"מ שם. אלא דצ"מ תקשי על תוס'

צבא מניעה, דאמאי הוֹרְכוּ להקשות קושייתם רק לפי המפרשים דאפילו אית ליה זווי מני סלק לבע"מ בקרקע, הלא למאי שכתבו צכתוֹצות (ג). דהיכי דאיכא פסידא ללוה אין צריך הלוה ליתן מעות, א"כ תקשי קושייתם לכולי עלמא. ושזב ראייתו שכבר עמד צוה צשו"ת רע"א (ח"א סי' קמ"ח) וכן צחי"ר רע"א שצכת"י.

ט:

בהידור מצוה עד שלישי במצוה: עי' ירושלמי פאה פ"א ה"א.

לאו ליהנות נתנו, א"כ ליכא שום איסור בלבישת כלאים צניית כיון דלא חשיבא הגאה עיי"ש, וכעיי"ז הקשה צשו"ת זקני החתם סופר ז"ל (יו"ד סי' ס"ט) דאמאי איצטריך להחיר כלאים צניית משום דעשה דוחה ל"ת, הלא מצוות לאו ליהנות וליכא כלאים כלל, ואי להוי פסיק רישא הלא צהנאה לא שייך פסיק רישא וכמש"כ הר"ן חולין צפרק גיד הנשה (ג). וכתב דאין זו קושיא דעיקר מצות צניית צטלית אשר תכסה צה מפני החמה והצינה, נמצא דעיקר לבישתו לשם הגאה, ועוד דאי אפשר לצבש מצבש כל היום שלא כיון להנאתו עיי"ש.

ובצשו"ת אצני נזר (יו"ד סי' ש"ט) הביא קושיא הג"ל צשם אחרונים, וכתב עליו וז"ל, עיקר הקושיא לא אוכל להאמין שיקשה אותה מי שיש לו מוח צקדקדו, שהרי כל הטלית נעשית כלאים, ואין המצוה רק הציית ולא הטלית, א"כ אף אם תמצא לומר שלבישת הציית מותר, מ"מ לבישת הטלית אסורה, שאם תפר חוט פשתן צבגד אמר מצד אחד אסור לצבש אף צקצה הטלית שאין צו אלא פשתן לצד וכמש"כ הש"ך (יו"ד סי' ק"ה סקי"ז), וא"כ הוי אמינא דאסור לצבש הטלית עכ"ל. וכן תירץ צשו"ת צית יצחק (או"ח סי' ד' אות א') עיי"ש. ולכאורה יש להתפלל על החת"ס וצריית אצרהם ז"ל שלא הרגישו צצברא זו.

ברם לענ"ד לא הצנתי פשיטותיהו של

רש"י ד"ה בהידור מצוה עד שלישי במצוה. זה אלי ואנוהו התנאה לפניו צמצוות עשה לך ספר תורה נאה טלית נאה צניית נאה: מלשון זה משמע דאיכא מצוה גם צטלית, דאם לא כן אמאי צעיין טלית נאה הלא אין צו שום מצוה וסגי צצניית נאה, ומוכה דגם צטלית איכא מצוה. ומכאן יש להעיר צהא דצשו"ת צריית אצרהם (או"ח סי' ג') הקשה, לשיטת הראשונים דס"ל דגם היכי דאיכא הגאת הגוף צהדי מצוה אמריין דמצוות לאו ליהנות ניתנו - עיין רשצ"א נדריס (טו:), וצס' שער המלך (פ"א משופר סוכה ולולב) - א"כ מנלן ללמוד דעשה דוחה לא תעשה מהא דהחירה התורה כלאים צצניית וכמצוה צצצמות (ד), והלא כלאים צצניית צלא"ה מותר דהא ליכא איסור כלאים אלא כשהנהגה וכמצוה צצצמות (ד:), וכיון דמצוות

והשתחא אס נימא דצגד עזמו ליכא מנזה, א"כ מאי קאמר לציית כורח מנזה היא, דהא איכא איסור כללאים גם על הצגד שבו תלוין הציית וצגד הרי ליכא מנזה, אלא ודאי מוכח דמקיים מנזה גם צגד ודו"ק.

ובבר כתבנו דכן משמע לשון רש"י צסוגיין שכתב "זה אלי ואנוהו התנאה לפניו צמנאות עשה לך טלית נאה ציית נאה", הרי דאיכא מנזה גם בטלית, דאל"כ אמאי צעינן טלית נאה הלא אין צו שום מנזה וסגי ציית נאה, ומוכח דגם בטלית איכא מנזה. וכן משמע קצת ממש"כ תוס' מנחות (מ.) ד"ה סדין, דקיי"ל ציית חוצת גברא מדמזכרינן להתעטף עיי"ש, ואס המנזה היא ציית צלצד אין שייך לצרך אשר קדשנו צמנאותיו וזונו להתעטף ציית, הלא על הציית גרידא לא שייך לשון להתעטף, דהעיטוף על הצגד קאי, וצגד ליכא מנזה, ומוכח דהמנזה היא להתעטף צגד שיש צו ציית, ואיכא מנזה גם צגד. וכן מוכח מהא דמנחות (מא:): דקאמר שמעת מינה מתירין מצגד לצגד, ומדחה דילמא דאי צלאי, ופירש"י "הא דקתני שמציא תכלת ממקום אחר ותולה צה ולא חיישינן לציון דמזבה לה לטלית ראשונה, דנתצלה דאין ראויה לציית קאמר דמתיר ממנה הציית", ומדמפרש דחיישינן לציון הטלית הראשונה, מוכח דאיכא מנזה גם בטלית, דאס המנזה היא רק ציית מה איכפת לן בציון הטלית, והו"ל לפרש דאיכא ציון לציית שנפקע מן המנזה, וצאמת

הגאונים צית יצחק ואצני נזר ז"ל שכתבו דליכא מנזה אלא ציית ולא בטלית, עד שלגבי הטלית לא שייך לומר מנזות לאו ליהנות נתנו, דלכאורה י"ל דהן אמת שאין המנזה מתחלת אלא על ידי שמטיל ציית צגדו וצלי ציית ליכא מנזה, מ"מ כשלוש צגד של ארבע כנפות שיש צו ציית מקיים מנזה גם בהטלית, שהרי לובש צגד שיש עליו ציית, וצקרא כתיב (מא כ"צ) גדילים תעשה לך על ארבע כנפות כסותך אשר תכסה צה, וא"כ כשלוש צגד ד' כנפות שעשה צה גדילים י"ל דאיכא מנזה גם צגד הצגד, שהרי הוא מתכסה צגד שיש צו גדילים, וקיום המנזה היא כשלוש צגד ד' כנפות שיש צו ציית, ומנלן לומר דהמנזה היא צמה שלוש ציית על צגד ד' כנפות, הלא י"ל דהמנזה היא שלוש צגד ד' כנפות שיש צו ציית.

וראיתי צפרי מגדים (או"ח סי' ל"צ מש"ז סקכ"ח) שהקשה, דכיון דלפינן מתפילין דכלל מנזה צעינן שיהיה מן המותר צפיק, א"כ צגד מנזר ארנצת וגמלים וכדומה יהא פסול לציית וכן צגד של משי עיי"ש, משמע דפשיטא להפרמ"ג ז"ל דגם גוף הצגד הוא מן המנזה ודלא כצברת האצני נזר וצית יצחק, דאל"כ הרי צפשיטות לא קשיא מידי, כיון דאין שום מנזה צעמס הצגד וממילא לית ציה דינא דמן המותר צפיק. וכן יש להעיר מש"ס מנחות (ה:): דקאמר, מה לכללאים שהן הותרו מכללן אצל הדיוט ציית, ופריך אטו ציית כורח הדיוט היא מנזה היא עיי"ש,

כשנותן הניצית צנגד אחר לא מופקע המנזה מן הניצית כלל, וא"כ מאי ציון איכא, ומוכח דגם הטלית הוא בכלל המנזה וחיישינן לציון דצנגד. ברם לפ"ז יולא דגם צצית שיש בו מזוזה איכא מנזה צעלם הצית, דלכאורה מאי שנא צית שיש בו מזוזה מצנגד שיש בו ניצית. ונ"ע לחלק.

ובעיקר סברת האבני נזר ז"ל דליכא מנזה אלא צניצית ולא צנגד, יש לומר דפליגו בזה הרמב"ם והראב"ד ז"ל, דהנה הרמב"ם (פ"א מניצית הט"ו) כתב "הטיל ניצית על הניצית, אם נתכוין לנטל את הראשונות מתיר הראשונה או חותכה וכשרה, ואם נתכוין להוסיף אע"פ שחתך אחת משתייהן הרי זו פסולה, שהרי כשהוסיף פסל את הכל וכשהתיר או חתך התוספת נמנא השאר נעשה מן העשוי שעשייתו הראשונה פסולה היתה". והראב"ד ז"ל השיג, וצצירא ליה דבל תוסיף אינו פוסל את הכשרות עיי"ש. ודעת הרמב"ם נריכה ציאור. וראיתי בשו"ת צית יתחק (או"ח סי' ס' אות ד') שכתב דדעת הרמב"ם, דמשו"ה נפסלין הניצית הראשונים, דהואיל דעובר צבל תוסיף א"כ הוי ליה מנזה הצאה צעצירה ואינו יולא ידי המנזה ונפסלו הראשונים והו"ל תעשה ולא מן העשוי עיי"ש. ולכאורה יש להקשות, דעד כאן לא מצינו דין מנזה הצאה צעצירה אלא היכי שהמנזה והעצירה היא צחדא מילתא, וכגון צלולב הגזול צצסוגיא דקוכה (ב). דהמנזה היא צהלולב והעצירה היא צהלולב, אבל כשהוסיף

על הניצית דהמנזה היא צהניצית הראשונות והעצירה היא צמה שהוסיף את האחרונות, מנלן דאיכא צכהאי גוונא פסול דמנזה הצאה צעצירה. אולם פירכה זו שייכת רק אם אמרינן דהמנזה הוא רק צהניצית ולא צנגד, אבל אם איכא מנזה גם צנגד, נמנא דצאותו צגד עצמו איכא ניצית ראשונות הכשרות וגם ניצית אחרונות שיש בהם משום צל תוסיף, נמנא דאיכא צנגד איסור צל תוסיף, ונמנא דאיכא מנזה ועצירה צחפץ אחד ושפיר נפסל משום מנזה הצאה צעצירה. ומעתה י"ל, דהרמב"ם ז"ל סובר דאיכא מנזה גם צנגד ארבע כנפות, ולכן ס"ל שאם הוסיף ניצית איכא משום מנזה הצאה צעצירה הואיל דצנגד של מנזה איכא עצירה ונפסלו הניצית הראשונות משום תעשה ולא מן העשוי, והראב"ד ז"ל סובר דליכא מנזה אלא צניצית צלצד ולא צנגד, וא"כ אף כשהוסיף לא שייך בזה מנזה הצאה צעצירה והראשונות נשארו צכשרותן, וא"ש צדרך פלפול קצת. ובעיקר קושיית צרית אברהם וחת"ס הנ"ל, עיין עוד בשו"ת מאור החיים (ח"א סי' י"ג) מה שכתב ליישב.

רש"י ד"ה עד שלישי משלו: עי' ס' אורחות חיים (ה' לולב אות צ') מש"כ לפרש דצצרי רש"י ושאר ראשונים צזה.

רש"י ד"ה הבשרתי את נזקו. כלומר אם הזיק הכשרתי וזימנתי אותו הזיק שלא שמרתיו יפה: יל"פ דלכאוי צמסנה לא אמר שלא שמר אלא שחצ לשמור ואפשר ששמר.

וע"כ אמר כלומר שלא שמר. ועי' שטמ"ק דחצתי ר"ל שפעתי, ולפ"ז א"ל כלומר דא"ש דע"י שפעתי הכשרתי גרמתי נזק, אצל רש"י פי' שחצתי שנתחייבו וע"כ הוצרך לומר כלומר. ועי' רמב"ם צפיהמ"ש פירוש שלישי.

רש"י ד"ה ובבל מקום. תז המזיק כמו שהזיקו נכסיו וכו': צהג' ר"י חזר כ' דל"ל כל מקום שהזיקו נכסיו וכו'.

רש"י ד"ה כשהזיק חב המזיק. הא דרשינן ליה צריש פירקין לאתויי קרן: עי' לקמן (יג:) וז"ע דמפרש כשמואל ולא כרב.

רש"י ד"ה צבתא דחרש קגרים. שהשור הלך והזיק וכן הצור: ואע"ג שהצור לא הלך אלא הניזק צא, הנה אין זה סיבה לפטור דכל צור כן הוא שהניזק צא אליו.

תום' ד"ה אילומא שלישי ביתו. משמע דאין צריך לצזז כל ממונו וכו': עי' שטמ"ק מראצ"ד דלריך ליתן למזוה עד שלא יצוא לידי עוני כמו שאמרו המצזז אל יצזז יותר מחומש. וז"ע דזה רציה לסתור דצעשיר אף אם יצזז יותר מחומש לא יהי' עני, שנכסיו מרזזין.

תום' ד"ה מושל הקב"ה. אוכל פירות צעוה"ז והקרן קיימת לו לעוה"צ: הקשו לי דאמאי לא חשיב לזה צמסנה דפאה דמנה הנך שהפירות אוכל צעוה"ז והקרן קיימת לעוה"צ.

ולכאורה י"ל דהכא שהוציא ממון א"כ מה שמשלמין קרן קיימת אינו ריוח אלא שמשלמין לו מה שהוציא, והתם לא מנה אלא הנך דגם הקרן הוא שכר שלא הוציא ממון. ועיקר ד' תוס' צאו ליישב דמה המעלה צמשל הקצ"ה שמקבל שכר צעוה"ז, אדרבה מוטב לקבל שכר צעוה"צ, ולכן תירצו דהקרן קיימת לעוה"צ.

תום' ד"ה ולרבי יוחנן. תימה מאי קשה ליה: עי' שטמ"ק צסס גליון.

באו"ד. והשתא ניחא דלא תיקשי לרבי יוחנן דמוקי לה צשור מותר וצור מגולה אמאי נקט שמסרו לחש"ז וכו': ולרש"י ז"ל דנקט מסרו לחשו"ק משום משא"כ צאש דאפ"ה פטור.

תום' ד"ה ודרבו לילך ולהזיק. הא דלא חשיב שהוא צעלי חיים מה שאין כן צצור משום דהוי צכלל ודרכו לילך ולהזיק וכוונתו להזיק לא שייך למתני גצי צור שאין צעלי חיים: עי' מהר"ם. גם י"ל עפ"י תוס' חגיגה (כא.) דציטן ליכא פסול היסח הדעת, וה"נ י"ל דכיון דצור לאו צר כונה היא לכן אין זה קולא מה שאינו מכוין.

תום' ד"ה מה שאין כן בבור. וא"ת שור ולא אדם דכתיב צצור למ"ל ת"ל מעליו: עי' רש"ש די"ל דאציטריך דגס מדמים פטור. וכ"כ קצה"ח (סי' ת"י) עיי"ש. וכבר תי' כן צשטמ"ק (י:).

זה חומרה כיון דלא שייך. ולכאוי י"ל משכח"ל
כשנפל ענין נקוב צבור שדינו כמחוצר ויזיק
הנטיעה.

תום' ד"ה שהשור. דשור ולא אדם אינטריך
לעצד: מוכח דעצד אף שחייב צמנות
כאשה מ"מ מותר בהנאה, וכ"כ מל"מ (סוף
ה' אצל), ועיי' קנה"ח (סי' ת"י), וז"ל דעצד
גרע מאשה דאסור בהנאה, דאשה הוי ישראל
גמור אלא שפטור ממז"ע שהז"ג, אצל עצד
שהוא איש ומ"מ פטור ממז"ע שהז"ג א"כ
איכא גריעותא צדין ישראל שצו ולכן מותר
בהנאה. ועיי' בעלי תוס' פ' משפטים (כ"א
ל"ג).

תום' ד"ה אחרון חייב. דאמר קרא והמת
יהיה לו ההוא דקא עציד שיעור מיתה:
אצל בשטמ"ק כ' מר' יונתן דבראשון עשה ד'
טפחים והשני טפח א' נסתלק מעשה ראשון,
ולא כתוס' כאן ולהלן (נא). עיי"ש. וסדרת ר"י
ז"ע דמה חידש השני הלא בלא"ה הי' ראוי
להזיק אף צד' וכמש"כ הרמב"ם (פ"ג מנזקי
ממנון ה"טו) דאף חפירה כל שהוא חייב צנוק.

ז:

השתא אי אית ליה לדידיה כמה טריפות,
יהיב ליה, דאמר מר ישיב לרבות
שוה בסף ואפילו סובין, דידיה מבעיא:
לכאוי מה קושיא הא י"ל נפק"מ כשהמזיק
רוצה ליקח לעצמו את הנבלה והניזק רוצה

מהר"ם שיף. אצל אס יש לו אתרוג נאה אף
שמנא נאה ממנו א"ל ליתן שליט
יותר דאל"כ אין לדבר סוף: כ"כ באורחות
חיים (ה' לולב אות ב').

י.

אלא דבלאו איהו נמו מיינטר מאי קעביד:
עיי' נה"מ (רסי' ע"ג) דאף אינו נעשה
ערב כיון דכלפי הניזק לא נתחייב מעולם
אלא כל זמן שהוא שומר עיי"ש. וי"ל דתליא
עפ"מ שיש לחקור צהא דהשומר מתחייב
צנוקין אס ר"ל דחיוצ הבעלים פקע לגמרי
או דבאמת החיוצ על הבעלים אלא דהבעלים
תוצעים מהשומר, והניזק יכול לתצוע מהשומר
צשעצודא דר"נ. ובאמת הנתיצות שייך רק
לצד הא' אצל לצד הצ' הרי הוא ערב להבעלים
וממילא גם להניזק. ועיקר חקירה הנ"ל תלי'
בחקירה אס חיוצ נזקי ממנו הוא משום דהוי
ממנו או משום שלא שמר, דאס החיוצ משום
ממנו א"כ עיקר החיוצ על הבעלים ולא על
השומר. ועיי' נה"מ שס שאס אין ממון לשומר
לא אזלי לבעלים, ומוכח דהחיוצ רק על השומר.

רש"י ד"ה שור פסולי המוקדשין. ואכלת
ולא לכלבים: יש לעיין אס מותר ליתן
לעכו"ם, ואס מותר לכאורה הוי שלו שהרי
יכול למכרו.

רש"י ד"ה דש בגירו. מה שאין כן צבור דלא
שייך ציה היזק קרקע: עיי' שטמ"ק דאין

יל"פ דפליגו זדינא דפחת נבלה לניזק אס הכונה דהמזיק לא נתחייב מעולם אלא כשיעור הפחת דהרי הנבלה נשאר ברשות הניזק, או דבשעת ההיזק נתחייב זכולו אלא דגוה"כ דהנבלה הוי התחלת תשלומין. דלגד הראשון טורח נבלה על הניזק דהא הנבלה אינו של המזיק כלל ומעולם לא ינא מרשות הניזק ולגד השני טורח נבלה על המזיק דאף דיכול לשלם זנבלה אצל מ"מ חייב להציאו להניזק. גם נפק"מ זחקירה זו אס המזיק רונה דוקא ליטול הנבלה לעצמו, דלגד הראשון אינו יכול ליטול זעל כרחו ולגד שני יכול. כעת ראינו זס' אפיקי ים (מ"א סי' כ"א) חקירה זו.

רש"י ד"ה דאין מקצת שליא בלא ולד. דכולי האי לא חיישין דנימא תרי חומרי: לכאורה אמאי לא הוי כשם אונס חד הוא, דעיקר הספק הוא אס ינא רוב ולד או לא.

תום' ד"ה אין שמין. אצל מזיק לא נתחייב אלא כמו שהזיק: משמע דמה שלא הזיק לא נתחייב כלל, וע"כ זעלים מטפלין זנבלה כי מעולם לא ינא מרשותו. וזוה נפשט החקירה שכתבנו למעלה.

תום' ד"ה דקא מטהרת. וי"ל דלא מני למישרי מספק ספיקא דהוו תרי קולי דסתרי אהדדי: כעיי"ז זר"ן מגילה (ג): דזספק מוקפת חומה אין לומר דאינו קורא

ג"כ את הנבלה, דאס משום ישיז רשאי המזיק להחזיק לעצמו הנבלה זשלו הוא, אצל משום והמת יהי' לו שייך דוקא לניזק. ומוכח דגם למ"ד זעלים מטפלין זנבלה קנאו המזיק אלא שאח"כ משלם להניזק.

רש"י ד"ה יביאהו עד. דריש השתא הכי אס טרוף יטרף השור זפשיעתו של שומר שכר: עי' תוס' ד"ה לא ישלם, וזשטמ"ק זשם ר"פ.

רש"י ד"ה שומר שכר. שפשע ונטרפה על ידי זאז כזוקי גופו זשיז ליה שהרי היה עליו לשומרה: וכ"כ רש"י לעיל (ד): דשומר הוי כאזיק זגופו. וז"ע דלעיל אמרו דטריפה ממילא הוי. וי"ל דפירש"י ד"ה טריפה דממילא דלא נתכוין השומר, וי"ל עפמש"כ אחרונים דמעשה שפושה שלא זכונה אינו מתייחס אליו - עי' אהוון דאורייתא (כלל כ"ד) - ונמנא דזמנאיות הזיק גופו אצל דינו כנעשה ממילא משום שלא התכוין. והנה מזואר מכאן דהיכי שיש עליו חיוב לעשות מעשה ולא עשה נחשז כעזר זידיס ועי' רש"י מעילה (ד). לענין נותר.

מסורת הש"ס. נ"א לרבא: עי' ש"ך חו"מ (סי' תי"ט סק"ג).

יא.

דב"ע דניזק והכא בטורח נבילה קמפלגי:

כלל דא"כ ציטל מנות מגילה וע"כ קורין צי"ד
וט"ו דאל"כ נקל בתרויהו מספק.

תום' ד"ה דאין מקצת. וי"ל דשמעתין איירי
לענין לאוסרה לבעלה: מזוהר דנדה
לבעלה לאו מדין טומאה הוא. ובעיקר קושיית
תוס' יש לעיין דאפשר דטומאה היוצאת
מגופו לא אמרי' ספק טומאה צרה"י טמא
וצרה"ר טהור, דקוטה היא טומאה הנגרמת
מזבחון. ונ"ע צש"ס צוה. ועיין תוס' רפ"ק
דנדה (ג.) דגם צאשה שמטומאה יוצאת מגופו
דיינן דין ספק טומאה צרה"ר ורה"י, ועיין
תוס' קוטה (כה.), ועיין ש"ש (ש"א פיי"ג).

יא:

תום' ד"ה בבור. פירוש הקונטרס וכו'
משמע קצת דאם קים לן צגויה דכלו לו
חדשיו וחי היה חייב לפדותו: כתבו לשון קצת,
די"ל לרש"י דכיון דכתב אך גילתה קרא דאף
כשנהרג תוך ל' פטור. והטעם דגזה"כ דעד
ל' יום ליכא חיוב פדיון ואף כשחי.

באו"ד. ואע"ג דמהאי קרא נפקא לן (שבת
קלה:) כל ששהה ל' יום צאדם אינו נפל:
ר"ל דאף דגזה"כ דתוך ל' אינו חייב צפדיון
מ"מ עכ"פ מוכח דאחר ל' אינו נפל דאל"כ
אמאי חייב צפדיון אחר ל', עי' מהר"ם. ולפ"ז
ליכא ראייה דתוך ל' הוא ספק נפל אלא איכא
ראיה דעכ"פ אחר ל' לא הוא נפל. וזה מדוייק
בלשון כל ששהה ל' יום צאדם אינו נפל, ר"ל

דאחר ל' ודאי אינו נפל, אצל תוך ל' אפשר
דג"כ אינו נפל. שו"ר צמל"מ (פ"ג מאיסורי
מזבח ה"ח) דטעמא דקרא משום ספק נפל
אלא שלא חלק הכתוב צין כלו ללא כלו חדשיו
עיי"ש. והוא דוחק לומר דדאורייתא סברת לא
פלוג - וכבר כתבו צוה אם שייך דדאורייתא לא
פלוג - אך לע"ד כנ"ל דלא אמרו אלא דאחר
ל' ודאי לאו נפל דאל"כ לא היה חייב צפדיון
ואחר ח' ודאי לאו נפל דאל"כ לא הי' ראוי
להקרבה. אצל אפשר דאף קודם ל' וקודם ח'
לא הוא ספק נפל אלא שאין לנו ראייה ע"ז,
וטעמא דקרא לאו משום ספק אלא גזה"כ.

באו"ד. הא כיון שנהרג תוך ל' יום מופדיו
מזן חדש נפקא: עיין שטמ"ק.

באו"ד. ומפ' ר"ת שנטרף היינו שנעשה
טרפה: וכ"כ ר"ת.

תום' ד"ה מזה שעל בגיהן. אצל צגדי שבת
שמין: י"ל הטעם דצגדי שבת יכולין
להציא צלא הצנים אלא הצגד צלצד וליכא צזיון,
וכן נראה צמאירי. אצל עי' שטמ"ק צשס ר'
יונתן.

תום' ד"ה לא מבעיא. ומיהו שומר שכר
כי משלם משלם לבעלים כדאמרי'
צהמפקיד (צ"מ לו:) דהלכה כר' יוסי דאמר
אין הלה עושה סחורה צפרתו של צחירו: עי'
שטמ"ק פלוגתת ראשונים אם צעלים משלמין

מה ששילם שומר ראשון לשומר שני. וי"ז
צברת פלוגתתם.

תום' ד"ה כגון שעשאו אפותיקי. והשתא
גזי מיתמי כמו מלוקה: עי' שטמ"ק
ציאור הענין דפליג על רש"י דמפרש שאם
מכרו גוצה מהלקוחות.

יב.

דאמר קרא ויתן להם אביהם מתנות רבות
לכסף ולזהב ולמגדנות עם ערי
מצורות ביהודה: מזה מוכח כר"ת צמוס'
ישנים יומא (פה): גזי יפה ת"ת עם דרך ארץ
דד"א עיקר, דהכא לשון "עם" מורה דערי
מנורות עיקר שקונין מטלטלין על גזם ולא
להיפוך. וי"ע על החולקים על ר"ת.

וחציר מהלכת לא קנה: צש"ס צבא מניעא
(ט:): פירש"י ד"ה מי קני כלים, דחצר
מהלכת לא שמעינן דתקני דכי אתרצאי מאם
המלא תמלא צידו גגו חצרו וקרפיפו (שם י):
אתרצאי דלא נייד והוי משתמר עכ"ל. משמע
דהא דחצר מהלכת אינה קונה, הטעם משום
שאינה משתמרת. ויש לעיין, דהא מצואר
שם (יא). דאף צחצר שאינה משתמרת אם
עומד צלד שדהו קונה עיי"ש, וא"כ מה צכך
דצהמה היא חצר המתהלכת, מכל מקום
כיון שהוא עומד צלד הצהמה שפיר קונה,
ואף דחצר המתהלכת הוי צגדר שדה שאינה
משתמרת הא צעומד צלד שדהו קונה אף

צאינה משתמרת. וכמו כן תקשי צמה שאמרו
שם (ט:), צהיה מהלך צספינה וקפלו דגיס
ונפלו לתוך הספינה דקנה, דלא הוי חצר
המתהלכת משום דספינה מינח ניחא ומיא
הוא דקא ממטו לה, וכן צקלתה אמרו דקונה
משום דקלתה מינח ניחא, וקשיא הא צלא"ה
קונה שפיר, כיון שעומד צלד הספינה דהא
מיירי שהיה מהלך צספינה וכן הקלתה מונחת
על ראשה, וכיון דעומד צלד שדהו קונה אף
צחצר שאינה משתמר.

וצריך לומר דחצר המתהלכת אינה קונה אף
צעומד צלד שדהו, דכיון דנייד ויכול
להתרחק מהצעלים, א"כ חצר זו צעצמותה
נחצבת כאינה משתמרת, ואף היכי דאתרמי
שהצעלים עומדים צדה, מ"מ לא מנינו
דאתרצאי אלא דומיא דגגו חצרו וקרפיפו
שאינם ניידים, אצל חצר דנייד לא חשיב
משתמרת אף היכי שהצעלים עומדים צדה.
אלא דעדיין צריך ציאור, דהא צצהמה כפותה
מצואר צגמרא דלא הוי חצר המתהלכת
ומשום שאינה יכולה לנוד ושפיר קונה, וא"כ
תקשי דאמאי צקלתה הוצרכו לתרץ דקונה
משום דקלתה מינח ניחא ואייה דקא מקגיא
מתוה, והלא קלתה לא גרע מצהמה כפותה,
דהא גם קלתה הוי ככפותה דהא אינה יכולה
ללכת מעצמה. ואם תאמר דמ"מ הוי קלתה
דינה כחצר המתהלכת אי לאו דמינח ניחא
הואיל דהאשה הלוצשת את הקלתה היא
מהלכת, א"כ תקשי דהא גם ידה הולכת עם
האשה ואעפ"כ קונה, ועל כרחך דהיד לא

חשיבא הולכת משום דהיד אינה נפרדת מן האשה ואף שהיא מהלכת בהדי האשה. צרם נראה, דזה נכלל בתירוץ הגמרא דקלמה מינח נייחא ואיהי דקא מסגי'א מתותה, והכוונה דהוי דומיא דיד שהיד הולכת ג"כ ומ"מ קונה כיון שאין היא הולכת מכח עצמה, והיא מינח נייח אלא דהולכת ציחד עם הצעלים, וכמו כן קלמה אינה הולכת מכח עצמה והיא מינח נייחא.

ומה שכתבנו לעיל דמשמע מלשון רש"י ד"ה מי קני כלים, דהא דחזר מהלכת לא קנה הוא משום דלא הוי משתמרת, הנה בתוס' הרא"ש כתב דהא דצעינן חזר שאינה מהלכת דומיא דידו הוא גזרת הכתוב, והא דצעינן חזר המשתמרת לדעתו לאו גזרת הכתוב הוא משום דצעינן דומיא דידה, דכשהיא ישנה אין ידה משתמרת לדעתה, אלא דמילתא דתליא בצצרא' היא שאין אדם רוצה שיהיו חפציו אלא במקום המשתמר לדעתו, וזה לכאורה ללא כדמשמע מרש"י.

וחצור בהלכת לא קנה: הנה בתשו' זקניי חתם סופר (יו"ד סי' ש"י), כתב ליישב קושיית הקנה"ח (סי' קצ"ח סק"א) על הרמב"ן ז"ל המוצא בשטמ"ק צ"מ (מו:): דלמ"ד מעות קונות מן התורה ולא משיכה א"כ גם צמתנה שאין בה מעות אינו קונה אלא בחזרו, וקשה הא חזרו אינו אלא משום יד, וכיון דידו ממש אינו קונה צמתנה למ"ד מעות קונות אמאי קונה בחזר, ותירץ החת"ס, דאם לא חידשה

תורה שום קנין לא לישראל ולא לזן נח, על כרחך היה נוהג בעולם שאדם קונה מחצירו צמעות שהיה פורע לו עד גמירא מה שהתנו ציניהם, ואחר כך היה לוקח מקחו לתוך ציתו ורשותו, וצוה היה נגמר הקנין צלי ספק, וכן צמתנה ומציאה אם לקח הדבר הנקנה לציתו ממש פשיטא שהרי הוא שלו ומאן מירמא ליה מיניה, אמנם ניתנה תורה ונתחדשו קנינים מחודשים, אחד מ"ד צכסף צכלי שיקח את הדבר הנקנה לידו כלל, ולאידך מ"ד צמשיכה, וזו איננה לקיחה צציתו ורשותו אלא אפילו רק צסימטא ורשות הרצים כשמושכו או הגביה קנה, ועל זה יפה כתב הרמב"ן דלמ"ד דבר תורה מעות קונות צישראל ולא נאמר קנין משיכה לסימטא כלל, א"כ מנלן שיקנה מתנה או מציאה צכהאי גוונא, אם לא לחצירו ממש, ולא מטעם חזר שנתרצה מטעם יד או שליחות, אלא מטעם קנין גמור, דכיון שלא חידשה צו התורה שום קנין, הרי הוא כמו קודם מתן תורה לענין זה. והא דאיצטריך לרצויי חזר מטעם יד או שליחות וכמבואר צצ"מ (יד:), היינו רק צמציאה דקטן וקטנה וצקנין גנבה וצגט שהוא צעל כרחה ומציאה שלא מדעת צעל החזר, שכל אלו קנינים מחודשים הם, וניתנה תורה ונתחדשה הלכה שגם אלו קונים בחזר, אבל מה שנכנס לתוך חזרו מדעתו קונה חזרו אף צלא דין ידו ושלוחו עיי"ש.

והנה לפי זה צריך להצין, דאמאי בחזר מהלכת אינה קונה היכי שנכנס הדבר

עיי"ש, ואם כן כיון דעצדים הויין כקרקע איך נקנים בחצר.

ובראיה ליישצ דהנה צרמ"א חו"מ (סי' קצ"ז סעיף א') כתב, ונקנה ג"כ צמשיכה כגון שתקפו והציאו אליו עכ"ל. וצנתה"מ (סק"א) הביא להקשות מהפני יהושע קדושין (כב:) דהא עבד איתקש לקרקע ואיך קונה צמשיכה. ולכאורה יתכן לומר, דהא דמהני משיכה בעבד כשתקפו, דאין זה מדין משיכה דעלמא אלא מדין חזקה, וכן משמע קצת לשון הרמב"ם (פ"ג ממכירה ה"א-ג) "עבד כנעני הרי הוא כקרקע לקנייה ונקנה בכסף וצטור או בחזקה, ומה היא החזקה בקנין עצדים, שישתמש בו כדרך שמשתמשין בעצדים צפני רבן, כיצד התיר לו מנעלו וכו', תקפו והציאו אללו קנהו שהעצדים נקנין צמשיכה כזו, אבל אם קרא לעבד וצא אללו או שאמר לו רבו הראשון לך אלל הלוקח והלך אללו לא קנה, עד שימשכנו בתקיפה או שישתמש בו כדרך שציארנו, ואם החזיק בו שלא צפני הרב צריך שיאמר לו לך חזק וקנה" עכ"ל. ומדהקדים לכתוב שהעבד נקנה בכסף וצטור וחזקה, וצתוך ציאר דרך החזקה כתב דין המשיכה, וכתב שהעצדים נקנין צמשיכה כזו, משמע שגם המשיכה בעבד הוא מדין חזקה, ואינו דומה לדין משיכה של מטלטלין, דבעבד כשמושכו בתקיפה הרי זו כחזקה וקונה מדין חזקה. ושוצ ראייתי בס' אבן האזל על הרמב"ם (פ"ג ממכירה ה"ב) שכתב לפרש דברי הרמב"ם על דרך זו. וצרמב"ם הגדפס מחדש הביא שם

לחזירו מדעת הקונה והמקנה, וגם נתן מעות, והלא צכהאי גוונא קנה גס קודם מתן תורה, וא"כ כשמשך צהמה ועליה כלים, והצהמה הוי חצר אמאי לא קנה את הכלים מדין חצר של קודם מתן תורה היכי דנתן מעות צעד הכלים. וצריך לומר דגם קודם מתן תורה לא קנה חצר אלא כשנכנס לציתו ורשותו ממש, אבל צהמה וכליו מה שיש עליהם דין חצר, היינו רק אחר שניתנה תורה, ועל כן צהמה שהיא חצר מהלכת אינה קונה.

רש"י ד"ה חל על הקרקע. דכיון דלא מחוסרי גוציינא: ז"ע צרש"י גיטין (לו.) ד"ה אלא על הקרקע, שכתב טעם אחר. וצעיקר ד' רש"י ז"צ דממנ"פ אם קרקע דלאו מחוסר גוציינא אינו צכלל לא יגוש אמאי צריך פרוצול, ואם לאו כגצוי דמי מה מהני פרוצול כיון דעדיין לא הגיע זמן פצוען עד אחר זמן השמטת שציעית. וי"ל דהא המלוה לעשר שנים אינו משמט וא"כ משמט רק אם הגיע זמן הפצוען לפני זמן ההשמטה, ולכן אם כתב שייגצו כל זמן שירצה הוי כאילו גצה כיון דיכול לגצות כל רגע, אבל כשלא כתב, אע"ג דיכול לגצות לאו כגצוי דמי.

תוס' ד"ה למה לי עומדין בתובה. פי' על כרתך לא מטעם חצר קנה דסתם עצדים אין משתמרין לדעתו וכו': מדצריהם משמע דעצדים נקנים מדין חצר. וקשה הא כתב הנתה"מ (סי' רמ"א סק"צ) דקרקע אינו נקנה על ידי חצר רק בצסף או שטר או חזקה

במקורות וליונים בשם ר"ח בן שמואל דמשיכה כזו היא מיקריא חזקה עיי"ש. וא"כ לא תקשי קושיית הפני יהושע ז"ל דאיך עבד כנעני נקנה במשיכה כיון דדינו בקרקע, דמשיכה כזו שהיא בדרך תקיפה מועלת מדין חזקה. אולם ברמב"ם (פ"ה מעבדים ה"א) כתב "עבד כנעני נקנה בחמשה דברים וקונה את עצמו בשלשה, נקנה בכסף או בשטר או בחזקה או בחליפין או במשיכה", ולשון זה משמע דמשיכה אינה מגדר חזקה, ובפרט שהסמך חליפין לחזקה והו"ל להסמך משיכה לחזקה, ומוכח דמשיכה דעבד אינה מגדר חזקה.

ובישוב קושיית הפני יהושע ז"ל דאמאי נקנה עבד במשיכה כיון דדינו בקרקע שאינו נקנה במשיכה, נראה לומר, דהא דעבד איתקש לקרקע מקרא והתנחלתם אותם לנביכס אחריכס לרשת אחוזה, וכמבואר בקידושין (כג.), הכונה דעבד כנעני יש לו המעלות של קרקע, דכמו שקרקע נקנה בכסף שטר וחזקה כמו בן עבד כנעני, אצל לא איבד את המעלה של מטלטלין, וכשם שמטלטלין קונה במשיכה בן עבד כנעני נקנה במשיכה, וקרא דוהתנחלתם אינו בא לשלול מעבד כנעני דין מטלטלין, אלא שבא להוסיף עליו דין קרקע.

אך יש לעיין מהא דאמרו במשנה שזעוות (מב) ואלו דברים שאין נשבעין עליהן העבדים והשטרות והקרקעות וההקדשות, אין בהן תשלומי כפל ולא תשלומי ארבעה

וחמשה, ובמרא שם מבואר הטעם דעבדים הוקשו לקרקעות, ולכן נתמעטו מכל הני מקרא עיי"ש, ואמאי לא נימא דכיון שיש לו גם דין מטלטלין ממילא יהא חייב בשבועה ובתשלומי כפל כמו מטלטלין. ברם נראה לומר, דלגבי שבועה כיון דאיכא לעבד מעלה של קרקע, א"כ זה שמוחזק בממון נתנה לו התורה את מעלות הקרקע שאינו חייב שבועה ואינו משלם כפל וארבעה וחמשה, ואי אפשר להוציא ממנו מומן מדין מטלטלין דאדרבה זיל צתר מעלת הקרקע, ומגד מעלת הקרקע אוקמינן ממונא בחזקת מאריה. אצל לענין קנינים, כיון דהמשיכה נעשה ברצון והסכמת המקנה, שפיר מהני גם בעבד, ולא אמרינן דאוקמינן ממונא אחזקתיה וליהוי בקרקע שאינו יוצא מרשות בעלים במשיכה, שהרי המשיכה נעשית בהסכמת המקנה שהוא בעל הממון, והוא שהסכים להוציא ממנו מחזקתיה ע"י קנין משיכה, א"כ אי אפשר לדון בזה מגד חזקת ממון של מרא קמא, שהרי המרא קמא עצמו הסכים להוציא ממון זה מרשותו.

ולבואי שכתבנו דעבדים אף שדינם בקרקע מ"מ יש להם גם מעלה של מטלטלין, אחי שפיר דברי התוס', דאע"ג דעבדים איתקש לקרקע לענין שקונה בכסף ושטר וחזקה, מ"מ לא איבדו מעלת המטלטלין וקונין אף בחצר, וכמו שקונין במשיכה. ובעיקר דברי הגמ"מ הנ"ל דקרקע אינו נקנה בחצר, יש להעיר מתוס' צבא צתרא (פז).

ד"ה לך, דמשמע דמחוצר לקרקע נקנה בחצר עיי"ש. ועיין בשיטה מקובצת שם. ועיין ס' יערות דבש (ח"צ דרוש ט' צח' סוגיא דשמי גינות דף קמ"ח ע"א) דחלר קונה גם מחוצר עיי"ש. ועיין בס' נתן פריי עמ"ס גיטין (כג.) צוה.

יב:

נבסים שאין בהן מעילה, מעילה הוא דליבא בהו הא מיקדש קדשי, מאן תנא, אמר ר' יוחנן בקדשים קלים ואלויבא דר' יוסי הגלילי דאמר ממון בעלים הוא, דתניא ומעלה מעל בה' לרבות קדשים קלים שהן ממונו דברי ריה"ג, והתנן המקדש בחלקו בין בקדשי קדשים בין בקדשים קלים אינה מקודשת ליבא דלא כריה"ג, אפילו תיבא ריה"ג כי אמר ריה"ג מחיים: ונקזות החושן (סי' ת"ו) הקשה, אהא דמשמע דלריה"ג המקדש צקדשים קלים מחיים מקודשת דהוי ליה ממון צעלים, והלא מצוחר צרש"י פסחים (כו.) דאף צקדשים קלים שאין צו מעילה מ"מ איסורא רכיב עליה וממעילה הוא דאימעט, וכיון דאסור צהנאה מן התורה היכי מקדש צו את האשה, ומאי שנא ממקדש צערלה וכלאי הכרס. ואין לומר דשאני ערלה וכלאי כרס שאין לאשה צהם הנאת כלום שהרי אסורין צהנאה לדידה, אצל צקדשים קלים אית לה הנאה לאחר שחיטה וד' עצודות, דהא צתוס' עצודה זרה (סג.) הקשו צמקדש צערלה דכיון דאפרן מותרין הרי אית לה הנאה, ותיירו כיון דקידושי כסף

ילפינן משדה עפרון א"כ כיון דאינו ראוי לקנין לא מהני צקידושיין, ומוכח דאפילו היכי דיכולה ליהנות צהן כיון דלדידה אסור צהנאה ואינו ראוי לקנות צו שדה אינה מקודשת. גם קשה אעיקרא דמילתא דריה"ג דאמר ומעלה מעל צה' לרבות קדשים קלים, וקשה למה יתחייב צכפירתו הא כיון דמחיים אסור צהנאה תו לאו כפירת ממון הוא. וכן קשה צשלמים שהזיקו דגוצה מצשרן וכדלקמן (יג.), ולמה יתחייבו הצעלים על ממון דאיסורי הנאה, והניח צצריך עיון.

ולע"ד נראה ליישב, דאף אם נימא צשלמים אף שאין מועלין צהן הרי הן אסורין צהנאה מן התורה - וכמו שכתבו תוס' נזיר (כד:) ד"ה שלאחר, וכן צשיטה מקובצת מנחות (ד:) צצס תוס' דאסורין משום צל יחל עיי"ש, ולא כדנראה מרש"י שם דאסור רק מדרבנן עיי"ש, ועיין תויו"ט (מעילה פ"ג מ"צ) וצתפא"י שם ואכמ"ל - מכל מקום נראה דקדשים קלים אינם צגדר איסורי הנאה עד דנימא שאינו יכול לקדש צו אשה ופקע קנינו ממנו, דכיון דקרנן זה עומד שיתכפרו צו הצעלים א"כ אין לך הנאה גדולה מזו, וכעין שאמרו צחולין (מא.) כיון דקניא לכפרה כדידה דמיא עיי"ש. ועוד דהא מצוחר צגיטין (נג.) הכהנים שפיגלו צמקדש מזידין חייצין, ופירש"י חייצין לשלם דמיהם לצעלים שהרי צריכין להציא אחרים ואי נמי נדצה היא קשה צעיניו שלא הקריב קרבנו שהרי להציא דורון היה מצקש עיי"ש, הרי דזכות הקרצה

כלל והו' ליה כמקדש צממון שאינו שלו דאינה מקודשת. [וקרוז לסצרא זו צתוס' צצא צתרא (ג.) ד"ה קסצב, אי נמי ללא דמי קנין פירות דצעל שלא היה לו צגוף כלום מעולם, לקנין פירות דמוכר עצדו ע"מ שישאנו ל' יום שתחלה היה הכל שלו ועדיין לא ינא מתחת ידו שהפירות שלו. ועיין תוס' פסחים (ו.) ד"ה התס].

והא דהמקדש צקדשי קדשים אינו מקודשת לכולי עלמא וכקידושין (צג.), ואע"ג דמצואר לקמן (עו.) דצקדושת הגוף מעיקרא תורא דראובן והשתא תורא דראובן עיי"ש, הנה צב מצואר צתוס' לקמן ד"ה והשתא, דצקדשי מוצא אע"ג דמקרי על שם צעלים מ"מ אית ציה שינוי רשות עיי"ש, ועל כרחק דאין זה ממנוגו ואינו צרשותו, אלא דלענין מכירה לא מקרי כמכר, וכמו שפירש רש"י שם "אצל מכרו לשמים עדיין שם המקדישו עליו שקרוי עולתו של פלוני", והכוונה, דאינו חייב צצצח ומכר אלא כשמכרו כדרך מכירה דעלמא דהיינו שאינו נקרא על שם המוכר כלל, אצל צהקדישו נהי דנכנס לרשות הקדש שהרי מועלין צו, מ"מ עדיין שם הצעלים עליו ולא הו' דומיא דמכירה דחייבה עליו התורה. ומכל מקום לענין קידושין לא מהני, דהתם צעינן שיהא דומה לצדה עפרון שהוא שלו ממש וצרשותו, וכשהקדישו קדושת הגוף לאו שלו הוא. ועיין צס' מקור חיים לכריתות (ו.) דצקדושת הגוף ליכא קדושת דמים עיי"ש, וצס' להורות נתן עה"ת (פ' נח) ואכמ"ל.

היא זכות של ממון, וכשהפקידו לו זכות זו חייבים לשלם. והא דאסור צהנאה, היינו הנאת חולין אצל הנאת כפרה שפיר יכול ליהנות צו. ואינו דומה לערלה וכלאי הכרס שאינן ראויין לשום הנאה. וצתוס' עצודה זרה (סג.) כתצו דערלה וכלאי כרס אינן דומין לצדה עפרון דהני "לא דמי לקיחה דצדה עפרון שראוי לקנות צו חפץ או לשאר הנאות", הרי שדייקו לומר דהיכי דראוי לשאר הנאות הו' שפיר דומה לצדה עפרון ואף אם אינו ראוי לקנות צו חפץ, והנה צקדשים קלים יש לו צהן שאר הנאות שהרי יש לו צהן הנאת כפרה, והו' שפיר דומה לצדה עפרון. וכיון דיש לו צהן זכות הנאת כפרה, א"כ הו' דיליה ושפיר יכול למכור צשרן שהרי קנינו הוא, וממילא יכול לקדש אשה צצצרה שמכר הצשר תמורת הקידושין והו' דומיא דצדה עפרון.

והא דצקדשי קדשים אינו יכול לקדש ואף דגם צהני אית ליה צהן הנאת כפרה, הנה אין זה מן הדומה, דדוקא קדשים קלים שצצטס הוא ממון צעלים, אלא שאתה רוצה להפקיעו ממנו משום שאסור צהנאת חולין, על זה אמרינן דכיון דיש לו צו הנאת כפרה שוב אין דינו כאסור הנאה והו' ליה שלו. משא"כ צקדשי קדשים, שצצצטס אין זה ממון שלו אלא של הקדש אלא שאתה רוצה לאוקמי צרשותו משום שיש לו צו הנאת כפרה, הנה אי משום הא ודאי דאינו יכול לקדש צו אשה, דהא ודאי דאינו דומה לצדה עפרון דהתם הו' קנינו ממש ואילו קדשי קדשים אינו ממנוגו

דתניא ומעלה מעל בה' לרבות קדשים קלים שהן ממונו דברי רבי יוסי הגלילי: וברש"י ז"ל כתב הטעם דקדשים קלים הוא ממון צעלים מחיים משום שאחריות הוא עליו עיי"ש. והיינו כמבואר לקמן (עא:): ר"ש אומר קדשים שחייב באחריותן חייב, ופירש"י גנב שגנב קדשים מצית צעלים אם קבלם צעליו עליו באחריות כגון דאמר הרי עלי עולה והפריש זו חייב לשלם ד' וה', דאע"ג לאו ידידה הוא אלא דהקדש, כיון דגורם לממון הוא דאי מית צידו צעי לשלומי כדידיה דמיא עכ"ד. וכן בפסחים (ה:): מבואר בחמץ שקיבל עליו אחריות עובר צבל יראה דהוי כשלו עיי"ש. אך יש לעיין, דלפי זה כשאמר הרי זו שלמים דבזה ליכא אחריות נימא דלא הוי ממון שלו, והרי לא מצינו חילוק בזה, ובכל גוונא ס"ל לרבי יוסי הגלילי דקדשים קלים ממון צעלים הוא. ושם ראיתי שעמד בזה בס' המקנה בקידושין (יג:).

והריב"א ז"ל בקידושין שם כתב בטעם דמחיים הוי ממון צעלים, דהא מחיים הוי ממונס קודם שהקדישום, וכיון שכן כי זכו לאחר הקדש משלהם הם זוכים וממונס הוא עד לאחר שחיטה, דהשתא ודאי אפילו צעלים משל גזבה הם זוכים עכ"ד. ולכאורה יש לומר בכונתו, דכיון דקודם שהקדישו היתה הצהמה של הבעלים, לכן גם אחר שהקדישו נשאר הצהמה שלו, שהרי אם ירצה הרי יוכל להקריבו ע"מ שיתכפר צו חצירו, ונמנא שהוא יוכל להרויח פרוטה ע"י צהמה זו

שחצירו יתן לו כדי שיתכפר עבור חצירו, ועל כן הוי ממון שלו, אבל לאחר שחיטה שנשחט לשם המקדיש שוב אינו יכול למוכרו לחצירו שיתכפר צו חצירו, ואז פקע קנינו ממנו ונעשה של גזבה, ועל כן לאחר שחיטה לא הוי ממון שלו. אך זה אינו, דלא מצינו שיכול לומר שיתכפר חצירו בקרבנו אלא כשהקדיש צהמתו ע"ד שיתכפר צו חצירו, וכמבואר בתמורה (ג:): מתכפר עושה תמורה ופירש"י שהפריש ישראל קרבן כדי שיתכפר צו חצירו עיי"ש, אבל לאחר שהקדישו לצורך ענמו אינו יכול לומר שיתכפר צו חצירו שהקדישו לצורך ענמו. וכן מפורש בגמ' פסחים (מט:): המוכר עולתו ושלמיו לא עשה ולא כלום, ופירש"י המוכר עולתו להתכפר בזה אחר לא עשה כלום ואין העולה קריבה אלא לשם צעליו הראשונים עיי"ש. אולם יעויין בסוגיא דפסחים (נ:): דהך ברייתא דהמוכר שלמיו לא עשה ולא כלום לא אחיא כרבי יוסי הגלילי דס"ל דקדשים קלים ממון צעלים הוא עיי"ש, ולפי זה שפיר יתבאר הטעם דסבירא ליה לרבי יוסי דמחיים הוי ממון צעלים, דאע"ג שהקדישו מכל מקום הרי אם ירצה יכול למוכרו לחצירו כדי שיתכפר צו חצירו, ולכן הוי ממון צעלים דמכיון דהוי ממון צעלים הרי יכול למוכרו לחצירו צפרוטה ויש לו זכות ממון צהמה זו. ועיין משנה למלך (פ"ד) ממעילה ה"ה) שהקשה על הרמב"ם שפסק דהמוכר שלמיו לא עשה ולא כלום ואף שפוסק כריה"ג דקדשים קלים ממון צעלים הוא עיי"ש.

ומבל מקום עדיין קשיא, דא"כ נימא גם בקדשי קדשים כגון עולה שייחשב ממון צעלים הואיל דיכול למוכרו לחזירו שיתכפר בו חזירו, ומה תאמר דעולה היא קדשי קדשים ולא היא ממון צעלים וממילא אינו יכול למוכרו לחזירו אחר שהקדישו, זה אינו דהא גופא קשיא, דגם בעולה שהיא קדשי קדשים נימא דהוי ממון שלו ע"י שנאמר שיכול למוכרו לחזירו.

ברם נראה לומר בטעם דקדשים קלים מחיים הוא ממון צעלים, על פי מה שכתב בשיטה מקובצת מנחות (ד:): בטעם דשלמים שהם קדשים קלים אין מועלין בו ומכל מקום אסור ליהנות ממנו מן התורה, דהוא משום דאיכא עליה לאו דכל יחל את דברו עיי"ש. ומצואר דליכא בשלמים אחר הקדשתן אלא איסור של נדר. ולכן נשאר ממון צעלים גם לאחר ההקדש, דהקדשתו אינו אלא איסור נדר בלבד, ואין הבהמה יוצאת מרשות המקדיש שהם הצעלים. ואף למאי שכתב הר"ן נדרים (פה). שאם אסר על עצמו ככר הרי זה הפקירו עיי"ש, הנה התם מיירי שאסר את הככר בהנאה, ומכיון שאינו יכול ליהנות ממנו ואין לו בו הנאה של כלום לכן נעשה הפקר, אבל כשהקדיש בהמה לעשותה שלמים, לא אסר על עצמו הנאת בהמה זו, דהא שלמים לאחר זריקה מותר באכילה, והגדר הוא רק שהוא מחוייב להקריבו, ולא אסר על עצמו את ההנאה ולכן נשארה הבהמה בגדר ממון, דמשום נדר להקרבה

אינה יוצאת מרשותו, דהגדר אינו אלא חוצת גבול או חפצא להקריבו, אבל אינו מפקיעו מלהיות ממון של צעלים. ורק לאחר שחיטה דאז נתקדש בקדושת קרבן ונעשה של גבול, אז פקע בעלותו ממנו, ומה שהותרו לבעלים לאכול את הבשר היינו משום דמשולתן גבול קא זכו. אבל קודם שחיטה אין עליו קדושת קרבן אלא דין נדר, ונדר אין צמחו להפקיע קנין ממנו של הצעלים. אבל בקדשי קדשים שאין לבעלים בהם כלום, א"כ מיד כשהקדישו יצא מרשותו, דאף אם לא יאסר אלא מדין נדר, מכל מקום כיון שגדרו להקריב לגבול, ואז לא יוכלו הצעלים ליהנות ממנו כלום, דהא קדשי קדשים הוא לכהנים, ממילא פקע מיניה קנינו והוי ליה בגדר קדשי ה' ומועלין בו.

והיוצא מדברינו, דצין קדשי קדשים וצין קדשים קלים כשהקדישם נאסרו משום לאו לא יחל דברו, דחל עליו דין נדר לגבול, אלא דבקדשים קלים נשאר ממון כיון שיוכל לאכול אחר ההקרבה, ונמצא שלא הפקירו ע"י הגדר, ועל כן הוא ממון צעלים, ורק אחר השחיטה נפקע מלהיות ממון צעלים, משום דעל ידי ההקרבה נעשה קרבן ואז נכנס לרשות גבול, ומה שהצעלים אוכלים הוא משולתן גבול קא זכו, אבל בקדשי קדשים מיד שהקדישו חל עליו דין נדר ונאסר עליו בהנאה, כי מכיון שהקדיש אין הצעלים יכולים ליהנות ממנו כלום, דהכל לכהנים ולמזבח, וממילא פקע ממנו קנינו, וכר"ן נדרים הנ"ל כשגדר ואסר על עצמו בהנאה נעשה הפקר

ופקע קנינו, וממילא נעשה קדשי ה' שהכל נעשה לגבוה, ולכן מועלין בו מיד.

רש"י ד"ה שהן ממונו. של חצירו וקרינן זהו זה' וכחש, צעמיתו וכחש: וצרבינו חננאל כתב "וכן הגזול שנאמר זה' וכחש צעמיתו וגו', כלומר הן לה' ונקראין ממון עמיתך לדברי רבי יוסי הגלילי". וכתב בס' זרע אברהם להג"ר מנחם זעמזא ז"ל (סי' י"ז אות י"ד), דלרבינו חננאל גם אם קדשים קלים ממון צעלים הן הוי גדר שותפות, צטר לצעלים ואימורים לגבוה עיי"ש. ונראה דמכל מקום אם הצעלים קדשו אשה צבטר סגי אם יש באותו חלק שיה פרוטה, דהצטר כולו לצעלים, ומה דמשמע מרבינו חננאל שהוא שותפות עם גבוה, היינו הבהמה בכללותה, דהאימורים לגבוה והצטר לצעלים, אצל כשקידש צבטר גרידא הנה הצטר שייך רק לצעלים בצד, ומכיון שיש בו שיה פרוטה הרי נתן המקדש שיה פרוטה צשלימות לאשה לשם קדושין.

רש"י ד"ה מחיים. שאחריות הוא עליו: צ"ע א"כ באומר "הרי זה" שאין עליו אחריות נימא דלאו ממון צעלים הוא. שו"ר צרש"ש שעמד צוה. וי"ל דלאו דוקא אחריות שיתחייב לשלם אם נאצד. אלא ר"ל שעליו מוטלת המצוה להציאו לעזרה וכצתו"כ ר"פ ויקרא יקריב אותו פתח אהל מועד שחייב להציאו לעזרה, וכיון דמצוה ידידה הוא חשיב ממונו, וכמו בצוטף צרכה מחצירו חייב לשלם י' זוז, הרי דזכות מצוה הוי ממון, והוי

כטובת הנאה. ומה שהמתין רש"י לפרש זה עד כאן, הוא משום דעכשיו מחלק הש"ס צין מחיים לאחר שחיטה, לכן הוצרך לפרש דליכא אחריות אלא מחיים ולא אחר שחיטה דכבר הציאו לעזרה. ועי' מש"כ בתשובה (להורות נתן ח"א סי' נ"א) וצחי' לחולין פ"ב (כב:) צענין אחריות עד אחר זריקה. שו"ר שהרש"ש עצמו כתב דאחריותו להציאו לעזרה. אך צ"ע דאם הציאו לעזרה כבר נפטר מכל אחריות כיון שמסרו ליד כהן, וא"כ משכחת דגם מחיים קודם שחיטה אין לו עליו שום אחריות, ואמאי אמרו דקק"ל מחיים הוי ממון צעלים.

רש"י ד"ה את האשה. דממונן הוא דצעליו של צבור היינו כהן דמשנולד הצבור שלו הוא: צ"ע אמאי הוצרך לומר דמשנולד שלו הוא, הרי לא הוי שלו אלא כשקבלו מישראל שנולד אללו. גם צ"ע אמאי הוצרך לומר דמשנולד שלו, הלא סגי דהוי שלו משעה שנתנו לו לכהן. וי"ל דלקמן מסיק דצמתנות כהונה משולחן גבוה זכי, ולכן קאמר דהשתא צס"ד ס"ל דחשיב שלו דמשנולד מיד קדוש והוי כשלו, ואע"ג דיכול ליתנו לכהן אחר משנולד, י"ל דכשנתנו לכהן זה הוצרך הדצר דמעיקרא שלו הוי.

תוס' ד"ה ומחיים מו אמר. אצל פשיטא דחלק צעלים אפילו לאחר שחיטה הוי ממון צעלים לקדש צו אשה ולכל דבר, וכן משמע דהמקדש צחלקו צחלק כהנים איירי דלשון המקדש צחלקו לא שייך אלא צחלק

להם, הלכך לריה"ג המקדש בחלקו דהיינו
לאחר שחיטה אינה מקודשת צין צכהן וצין
צבעלים". וזוהי גם דעת רש"י"ל.

יג.

הא בבכור בלבד קאמר, קשיא: מדקאמר
קשיא משמע דאיכא תירוצא, וי"ל דזכור
בלבד אחי למעוטי מעשר דדומה לזכור
דצמיהם כתיב רק לא תפדה ולא יגאל,
וקמ"ל דמעשר אסור אף צמכירה דילפי'
מחרמי כהנים וכפירש"י, אבל שלמים פשיטא
דהוי ממון צעלים.

וליתני דהדיוט, קשיא: יש לתרץ דאם תני
נכסי הדיוט הו"א דגם קדשים קלים
צכלל, דגם קק"ל לר' יוסי הגלילי יש צו נכסי
הדיוט שהרי ממון צעלים. ולכן תני נכסים
שאין צו דין מעילה, דקמ"ל דכל שיש צו
שייכות למעילה דהיינו שיש צו חלק קדושה
פטור. וצאמת י"ל דרצא ור"י פליגי צהא
דמעט"י הקדש מרעהו אס ר"ל שאס יש לו
חלק לרעהו צבר חייב, ולכן גם קק"ל חייב,
או דר"ל שאס יש צו חלק להקדש ולא לרעהו
בלבד פטור, וא"כ גם קק"ל פטור דיש צו
חלק הקדש דהא עומד להקרבה.

יג:

מהו דתיבא כיון דלחם הכשירא דובח
הוא ליבא ליה את אכלת בשר ואנא

הכהנים דצבעלים לא שייך צהן לשון חלק
דעיקר הקרבן שלהן: אבל צרש"י ד"ה אבל
לאחר שחיטה כתב, דגם צעלים צשאר צשר
משולחן גצוה וכו עיי"ש, וכן פירש"י צקידושין
(יב): ד"ה כי קא וכו דגם חלק הצעלים צצשר
הוי משולחן גצוה. וכן צרש"י צילה (כא). ד"ה
כהנים משולחן גצוה קא וכו צמהו ושוק והוא
הדין לצעלים צשאר הצשר כעצד הנוטל פרס
מצית רצו עיי"ש.

ובאמת יש לעיין צרש"י תמורה (ת). ד"ה
דאי צצעל מוס שכתב "אבל גצי
שלמים דישראל ליכא למימר ישראל משולחן
גצוה זכי", ומצואר דצחלק ישראל לא שייך
לומר דמשולחן גצוה קא זכי, וזה סותר
לדצרו צכמה מקומות שכתב דגם צישראל
אמרינן דמשולחן גצוה קא זכי. וכעת ראיתי
שצבר עמד צסתירה זו צס' אחוון דאורייתא
(סוף כלל צ) עיי"ש. וציותר קשה צקידושין
(יב): דצמשה פירש"י דמקדש צחלקו אינה
מקודשת מיירי צחלק הכהנים, וצגמרא מפרש
דגם צעלים צצשר משולחן גצוה קא וכו וצ"ע.
ועיין רמב"ן ורשב"א מה שהציאו מסוגיין.

אמנם מה שכתבו תוס' דלשון מקדש צחלקו
לא שייך אלא צחלק הכהנים, הנה כעת
ראיתי צריטצ"א צקידושין שכתב "וכי תימא
גצי צעלים מאי צחלקו שייך צהו דהא דידיה
הוא, הא ליתא, כיון דצשחיטה וכו ציה ממון
גצוה הוא אלא שחלקו להם והם כמזומנים
לשולחן, שפיר שייך חלקו לומר שהוא חלקו

והנה בשטמ"ק הציא בשם ר"י כ"ץ דהכא מיירי בשור שהמית אדם דנסקל ללא שייך ציה החלטה בצ"ד, אבל קושי' רע"א הוא לפמש"כ הרא"ש דמיירי בשור שנגח שור וכמש"כ צחת"ס שס. אך עי' שטמ"ק בשם מאירי דהכא מיירי צמועד והתם מיירי צתם, ולפ"ז א"ש דרק צתם הוחלט השור ולא צמועד דמשלם מן העלייה, ועיין רמב"ם (פ"ט מנוקי ממון ה"ו) שור תם, שמשמע כן.

נגח ואחר כך הפקיר פטור שנאמר והועד בבעליו והמית איש וגו' עד שתהא מיתה והעמדה בדין שוין כאחד: וכן איתא צשו"ע חו"מ (סי' ת"ו ס"ג) נגח שורו והפקירו קודם שעמד צדין וזכה צו אחר פטור. והקשה הקלות החושן שם (סק"צ) אהא דלקמן (צ): שור מועד שהמית והזיק דיני אותו דיני ממונות וחוזרין ודיני אותו דיני נפשות, קדמו ודנוהו דיני נפשות אין חוזרין ודיני אותו דיני ממונות, ופריך וכי קדמו ודנוהו דיני נפשות מאי הוי, ליהדר ולדייניה דיני ממונות, ומאי פריך, והרי מצואר צכריתות (כד.) שור הנסקל שהוזמו עדיו כל הקודם צו זכה משום דאפקורי מפקר ליה, וכיון דקדמו ודנו אותו דיני נפשות א"כ נעשה הפקר, ואיך אפשר ליהדר ולדייני דיני ממונות כיון שהפקירו קודם שעמד צדין. וכן הקשה בגליון הש"ס לקמן (צ): וצו"ת רע"א (ח"א סי' קצ"ו) עיי"ש. ותירץ הקלות החושן, דשור שנגמר דינו למיתה ונאסר בהנאה י"א מרשותו, וממילא אינו יכול להפקירו, דהפקר

אייתי לחם קמ"ל דלחם חיובא דבעלים הוא: צקצה"ח (סי' ת"ו) הוכיח דהקרצן עולה לכפרה להמוזק ולא להניזוק, דאל"כ פשיטא דהמוזק מציא לחם שהרי חייב להציא קרצן אחר להתכפר צו. ולע"ד אין זו ראייה דודאי דכשמציא קרצן אחר חייב להציא לחם, אבל צסוגיין דנו לענין הלחם של קרצן זה, ואמרו דגם צקרצן זה מציא המוזק את הלחם. אך צעיקר ספיקת הקצה"ח, הנה כן מוכח צהדיא שאמרו ומתכפר מציא לחם אלא דהניזוק לאו מתכפר הוא.

נבשים שהן של בני ברית למעוטי מאי, אי למעוטי דעובד בוכבים, הא קתני לה: הקשה ר' זוסמן ויירי נ"י דילמא מתני' צא למעט מומר שאינו צן צרית וצרייתא ממעטת עכו"ס. ונ"ל למאי שאמרו לקמן (לת.) הטעם שאם נגח שור עכו"ס פטור משום ראה ויתר גויס (מצקוק ג, ו) דכיון שלא קיימו ז' מצוות התיר ממנון עיי"ש, א"כ טעם זה לא שייך צמומר שננטוה צמצוות כישראל ולא ויתר ממנון וכשהזיק שור מומר חייב לשלם, וע"כ דצני צרית ממעט רק עכו"ס. ועי' תשו' חת"ס (או"ח סי' קט"ו) דמומר לאו צן צרית הוא. ול"ע דהא מומר מן המורידין וא"כ כש"כ דאין נותנין לו הזיקו.

רבינא אמר למעוטי נגח ואח"כ הקדיש: צגליון הש"ס לקמן (צ): הקשה דהא לקמן (לג.) אמרו דאינו קדוש אלא מדרב אצוה, וכן צתשו' חת"ס (חו"מ סי' קס"ה).

לא מהני אלא בדבר שהוא ברשותו - עיין קנה"ח (סי' רי"א סק"ג) - ומכל מקום הוא בגדר שלו, וכמש"כ בתשו' הריב"ש (סי' ת"א) דיש זכיה באיסורי הנאה, ונמצא דאף שנאסר בהנאה מ"מ יש לו בעלים מתחלה ועד סוף, והא דאמרו בכריתות (כד.) דשור הנסקל שהומו עדיו הוא הפקר, דהתם כיון שהומו עדיו ונמצא שמעולם לא היה איסור הנאה, ולמפרע יש להם בעלים וברשותיהם הוא קאי לאפקוריה, וכיון שהבעלים הפקירוהו הפקרן הפקר עכ"ד.

הפקרו מועיל למפרע, כי אין עדותן בטלה למפרע. אלא אפילו לאזיי דס"ל דעד זומם למפרע הוא נפסל, וכן קיי"ל לדינא בשו"ע חו"מ (סי' ל"ד) עיי"ש, מכל מקום נראה דכיון דטרם שהומו החזקנו דשור זה אינו ברשותו ולא היה לו שליטה עליו, וא"כ לא מהני ציה הפקרו של אותו זמן, ואף אם נימא דעדותן בטלה למפרע וכמאן דליתא, מ"מ באותה שעה הרי לא היה יכול להיות שליט על השור והיה חייב לנהוג בו דין איסור הנאה ולא היה צדחו להפקיר.

ולענ"ד יש לגמגם בזה, דנהי שהומו העדים, מכל מקום טרם שהומו לא היה שור זה ברשות הבעלים, דאז היה חייב לנהוג בו דין איסור הנאה, והיה מיועד ליסקל בכל רגע על ידי שליח צ"ד, וכיון דבאותה שעה לא היה לו שליטה על השור א"כ לא היה צידו להפקירו. ולא מציעא לרבא דסצירא ליה לקמן (עב:) דעד זומם מכאן ולהבא הוא נפסל, ומשום דעד זומם חידוש הוא הלכך אין בו אלא משעת חידוש ואילך עיי"ש, א"כ ודאי דלא נחשב כאילו איגלאי מילתא למפרע שהיה ברשותו ושפיר הפקיר, דהא לרבא אף שהומו מ"מ אין עדותן בטלה למפרע דהא לא נפסלו למפרע, אלא דדינא הוא דעל ידי שהומו עדותן בטלה מכאן ולהבא והוא גזרת הכתוב, אבל טרם שהומו היתה עדותן עדות, ועדות זו אינה מתבטלת למפרע, וממילא באותה שעה ודאי שלא היה יכול להפקיר, כי השור לא היה ברשותו, ואף שהומו אין

והגה כקושיית הקנה"ח והגרע"א ז"ל הנ"ל, הקשה גם בשו"ע הרב ז"ל (שו"ת סי' י"ד), וכתב לתרץ, דהא דאמרו בכריתות (כד.) שור הנסקל שהומו עדיו כל המחזיק בו זכה משום דהוי הפקר, התם משום יאוש לחודיה נגעו ציה וכמש"כ הרא"ש לקמן (קטו.), ויאוש אין דינו כהפקר ממש וכתוס' לקמן (סו.) ד"ה כיון, ולאחר שנגמר דינו אינו יכול להפקירו מדעתו ורצונו כמו שאינו יכול להקדישו משום דלאו ברשותיה קאי, ומאחר שאינו יכול להוציאו מרשותו מרצונו יכול להקדישו משום דלאו ברשותיה קאי, ומאחר שאינו יכול להוציאו מרשותו מרצונו ומדעתו ע"י הפקר זה, קרינן ציה והועד צבעליו, ומ"מ כל הקודם זכה בו זהו ענין הפקר ממילא ע"י יאוש שלא ברצונו עיי"ש. ואכתי צריך ביאור, דכיון דחזינן שכל הקודם זכה בו הרי זה סימן שהשור אינו שלו, וא"כ איך קרינן ציה והועד צבעליו, הרי חזינן דלאו צעליו

הפקיען מלעשות מצוה", וציארו הגר"א ז"ל
 צביאוריו צחו"מ (סי' שפ"א סק"א), דמיירי
 דוקא בשור שהיה עומד להריגה מפני שהוא
 מזיק את הצריות, ולא בשור שהמית וצומן
 סנהדרין, דא"כ אסור להורגו דהא צריך לדנו
 בכ"ג, אלא אף צומן הזה וצנגתן עיי"ש, הרי
 דדין זה לא מיירי בשור הנסקל שנגמר דינו
 למיתה, דבאמת כשנגמר דינו למיתה אין
 חיוב המתתו מוטלת על הצעלים, אלא נראה
 שהעדים ממייתין אותו וכמו כל חייבי מיתות
 - עיין רמב"ם (פי"ג מסנהדרין ה"א) שכתב
 צחייבי מיתות צ"ד "ועדיו הם ההורגין אותו
 בכל מיתה שיתחייב בה" - וגם במיתת השור
 שהוא כדין מיתת הצעלים ודאי שהעדים
 ממייתין אותו, ועכ"פ לא מצינו בשום מקום
 שיהא מצוה על הצעלים להמית את שור
 הנסקל שנגזר דינו למיתה צ"ד, ורק בשור
 המזיק את הצריות שלא נגמר דינו צ"ד
 הוא דאיכא מצוה על הצעלים להמיתו, וע"כ
 אם הרגו אחר וחסף ממנו את המצוה חייב
 לשלם שכר מצוותו. וא"כ צסוגיא דלקמן (ז:)
 דמיירי שהצ"ד לנו את השור למיתה, ודאי
 דלא נחשב ממנו צעלים משום שאם קדם
 אחר והרגו דחייב לשלם, דהא צנדון זה אין
 המצוה על הצעלים כלל ואין לצעלים זכות
 מצוה בהריגת שור זה. ועיין רש"י לקמן (זא:)
 בהא דאמר צשור העומד להריגה דא"ל
 אנה צעינא למיעבד הא מצוה, ופירש"י ד"ה
 עומד להריגה "שור שהמית", ועל כרחק
 צריך לומר דאין הכונה שהמית צעדים ונדון
 למיתה צ"ד, דא"כ אין המצוה על הצעלים

הוא כיון שכל הקודם יכול לזכות צו. צרם
 אחי שפיר, עפ"י מה שכתב הקה"ח (סי'
 ת"ו סק"צ) דיאוש לא יאמר מרשות צעלים עד
 דאחי לרשות זכה ואינו כהפקר עיי"ש, וכ"כ
 נתיבות המשפט (סי' רס"צ סק"ג) עיי"ש. ועל
 פי זה יוצנו דברי הרב ז"ל שפיר, דשור הנסקל
 שהומו עדיו אינו נעשה הפקר אלא שיש צו
 דין יאוש ולכן כל הקודם זכה, ומכל מקום הוא
 צגדר והועד צצעליו, כיון דכל זמן שלא זכה
 צו אחר לא יאמר מרשות הצעלים והוא והועד
 צצעליו.

וראיתי צשו"ת חתם סופר (חו"מ סי' קס"ה)
 שגשאל מרבינו עקיבא איגר ז"ל
 על הקושא הנ"ל, דמאי פריך הש"ס לקמן
 (ז:): וכי דיני נפשות ליהדר ולדייניה
 דיני ממונות, הא מכיון שנגמר דינו למיתה
 א"כ הוא ליה הפקר ואין לו צעלים וכש"ס
 כריתות (כד.), וממילא מיפטר מדיני ממונות
 וכצסוגיין - ותירץ החת"ס "מיסתפקנא אי
 מקרי אין צעלים, דאע"ג דנגמר דינו למיתה
 ונתיאשו צעלים מדמיו כמצואר צכריתות
 הנ"ל, מ"מ צעליו מקרי, שאם קדם אחר
 והרגו חייב לשלם להו כמצואר צצבא קמא
 (זא:): וצרמב"ם (פ"ו מחובל הי"ג) עכ"ל. ולא
 זכיתי להצין, דהא כתב הרמב"ם (פ"ו מחובל
 ומוזיק הי"ג) "שור שהיה עומד להריגה מפני
 שהוא מזיק את הצריות, ואילן שהוא עומד
 לקצינה מפני שהוא מזיק את הרצים, וקדם
 אחד ושחט שור זה וכו' שלא מדעת צצליו,
 חייב לשלם לצעלים כמו שיראו הדיינים, שהרי

יד.

דלגבי שן הוויא לה חצר הגזיק: והא דפליגי
אביי ור"ז לעיל היינו צמיוחדת לפירות
ולא לשוורים, אבל הכא להיפוך שצמיוחדת
לשוורים.

רש"י ד"ה בחצר המיוחדת לזה ולזה. הלכך
בשן פטור צרה"ר: ז"ל כרה"ר.

באור"ד. ובקרבן תמה ח"נ צרה"ר משלם: ז"ל
כרה"ר.

רש"י ד"ה ג' בללות הוו. כל שהוא רשות
לגזיק ולא למזיק חייב בכל: ומש"כ רש"י
לעיל ד"ה חייב על הכל דמדכתיב בכל משמע
קרבן תמה צנ"ש, אין ר"ל דלא משמע גם שן,
אלא דמלכד דמרבח צממות ר"ל שן מרבח גם
באיכות דהיינו קרבן צנ"ש.

יד:

הבא במאי עסקינן ביתמי: פרש"י,
ביתמי קאמרינן דאי שבק להו אצוהון
המזיק מקרקעי גבי מנייהו, אבל ממטלטלי
לא, דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי לצעל
חוב, דאיכא למימר לאחר מיתת אציהן
קנאום עכ"ל. ויש לעיין, דא"כ כשיש עדים
שמטלטלין הללו ירשו מאציהן נימא דגובין
מן היורשין. ושזב ראייתי צשיטה מקובצת
שכתב צשם המאירי ז"ל על דברי רש"י הללו,

להורגו, אלא ר"ל שהמית וליכא עדים או ליכא
צ"ד, ומכל מקום צריכין להורגו משום שמויק
לצרות וכמש"כ הרמב"ם, אבל כשנדון למיתה
צ"ד לא שייך דין זה, דאין לצעלים צו שום
מנוה, ודברי החת"ם ז"ל צריכין עיון גדול.
ועיין מה שכתב עוד החת"ם ציישוב הקושיא
הג"ל.

אמר רב חסדא אמר אבימי חצר השותפין
חייב בה על השן ועל הרגל וכו',
ור' אלעזר אמר פטור על השן ועל הרגל:
לכאוי י"ל דפליגו צמס"כ הר"ן נדרים ר"פ
השותפין (מה): אם חצר שותפין שייך כל
משהו לשניהם או שכל אחד כשמשמש צו הוי
שלו, דר"ח סובר כגד השני ולכן חייב דצטעה
שהניח שם פירותיו הי' של אחר, ור"א סובר
כגד הראשון.

רש"י ד"ה חצר השותפין חייב בה. דצטעה
אחר קרינן ציה ולא הוי כרשות הרבים:
הא דרה"ר לא הוי שדה אחר כחצר שותפין,
דשדה אחר היינו שיש לאחר צו קנין, ושותפות
היינו קנין לצעלים מיוחדים אבל רה"ר ליכא
צעלים מיוחדים כמש"כ מהר"ל ר"פ ויקרא
ולכן לא מקרי שדה אחר, דאחר הוא שם חיוצי
ולא שלילי שאינה שייך לו אלא ר"ל דשייך
לאחר.

רש"י ד"ה אילו אזיק. שורו וכו'. ז"ל שורך,
יעצ"ן: שורי כז"ל.

צין שני דינים אלו, דלדין הראשון דהנכסים משתעבדים מחמת שיעבוד הגוף של הלוה, אם כן כשמת לזה דפקע שיעבוד הגוף ממילא פקע גם שיעבוד הנכסים, דשיעבוד הנכסים אינו אלא מסובב משיעבוד הגוף, ואם ליכא שיעבוד הגוף ליכא שיעבוד נכסים, דכיון שמת הלוה א"כ ליכא "האיך אשר אתה נושה בו" וממילא ליכא דינא דיוציא אליך את העבט. אבל להדין השני דהנכסים הם בגדר ערצים, א"כ אף אם מת הלוה מכל מקום נשארה הערצות של הנכסים, דהא על זה נעשה ערב שאם לא ישלם הלוה מאיזה סיבה שהיא כי אז ישלם הערב, ואף אם פקע שיעבוד הגוף של הלוה אכתי נכסיו נשארים משועבדים מדין ערצות.

ולבאוריה יש לדון, למאי שכתב הר"ן גיטין (יג:) בטעם דהמוכר שטר חוב לחצירו וחזר ומחלו מחול, וציאר בשם רבינו תם ז"ל דשני שיעבודין יש ללמזה על הלוה. שיעבוד הגוף ושיעבוד נכסים, ושיעבוד נכסים הוא מדין ערצות, ומלוה לא מצי זצין אלא שיעבוד נכסים ולא שיעבוד הגוף, ושיעבוד הגוף נשאר לעולם אצל המלוה, וכשמחל המלוה את שיעבוד הגוף ממילא פקע שיעבוד הנכסים שאינו אלא מדין ערב עיי"ש. ומוכח מזה דהיכי דפקע שיעבוד הגוף פקע גם שיעבוד נכסים ואף שהוא מדין ערצות, וזה דלא כדברינו שכתבנו דאף היכי שמת לזה נשאר הערצות על הנכסים. ברם צאמת מצואר בר"ן כתובות פ' הכותב (פח:) לחלק צין היכי

דדרך שיטפא כתובה, שאפילו נתברר שהיו של אציהם אינם משועבדים עיי"ש. ולכאורה י"ל צכוונת רש"י ז"ל, דאין המלוה סומך על מטלטלין, דכיון דאיכא למימר שלאחר מיתת אציהם קנאם, לכן אף אם ודאי שהיו של אציהם מ"מ לא השתעבדו, הואיל דמעיקרא לא סמך עליהן המלוה כלל. וכעיי"ז כתב הריטב"א קידושין (יג:), דאינו גובה מטלטלין מן היורשין דכיון שהן עשויין להצריח לא סמך עליהן צעל חוב ולא נעשים ערצים עיי"ש. אלא דלפי"ז קשה, דגם משל אציהם נימא דאינו גובה ממתלטלין כיון דלא סמך עליהן שהרי יכולין להצריחן.

וגראה ציאר דברי רש"י ז"ל, דצשעבוד נכסים איכא שני דינים, חדא דדינא הוא שאם לזה ממון מחצירו כי אז לא רק גופו צלצד נעשה משועבד לפרוע את החוב אלא גם נכסיו נשתעבדו והמלוה רשאי ליטול נכסיו אם אינו רוצה לשלם, ודין זה נלמד מקרא והאיך אשר אתה נושה בו יוציא אליך את העבט, וכמש"כ רש"י צצא צתרא (קעה:) עיי"ש - וצתוס' שם כתבו דמינייה דהלוה ודאי דגוצין מנכסיו לכולי עלמא אף למ"ד שיעבודא לאו דאורייתא עיי"ש - והדין השני הוא, דנכסיו של הלוה נעשים ערצים להמלוה, וכמש"כ רש"י גיטין (יג:) ד"ה כיון, דכיון ששיעבוד הקרקע נעשה קרקע זו ערב למלוה ומשתעבד מן התורה דכתיב אנכי אערצנו עיי"ש, וכן הוא צש"ס צ"צ (קעד.) דנכסוהי דבר אינש אינון ערצין עיי"ש וצרשצ"ס. והנפקא מינה

הוא ערב וגו' מן הערב גם אחר מיתת הלוי, משא"כ במטלטלין לייבא דין ערבות ממילא אין גו' מיהתומים, דאי משום שיעבוד הגוף דלוי ואי אין גו' מיתת דלוי פקע שיעבוד הגוף, ואי משום ערבות הרי במטלטלין לייבא ערבות. ומעתה מה שכתב רש"י "דלייבא למימר לאחר מיתת אציהם קנאות", ר"ל משום כך אינו נעשה ערב כיון דהמלוה אינו סומך על זה לעשותן ערב, ואף אם צרור לנו שירשו מאציהם מ"מ אינו גובה ממטלטלין כיון דמטלטלין לא נעשים ערבים וכנ"ל, אבל מאציהם שפיר גובה גם ממטלטלין, דאע"ג דהם לא נעשים ערבים מ"מ גובה מהם מדין שיעבוד, לכיון שנשתעבד גופו ממילא נשתעבדו גם נכסיו גם מטלטליו ודו"ק. ועיין עוד קרית ספר להמצי"ט ז"ל (פי"א ממלוה).

ובעת מאתתי כי ככל החזיון הזה מפורש ברש"י צבא מליעא (סו: ד"ה אין, חו"ק "ומטלטלי דיתמי לא משתעבדי לצעל חוב, דצשלמא צעודו קיים גבי אפילו מגלימא דעל כתפיה שהרי לו הלוי מעותיו ונשתעבד, והתורה אמרה יבוא שליח צית דין ויכנס לציתו ויטול משכונו דכתיב והאיש אשר אתה נושה בו וגו' ואמרין לקמן (ב"מ ק"ג.) זה שליח צי"ד, אבל היכי דמית, צהדי יתמי מאי עזידתיה דתצב הרי לא לוו ממנו, ואי ירתי קרקעות משתעבדי נכסיה מחיים ומחייב מדין ערב דנכסייהו דבר אינש אינון ערצין ציה, דכי אזופיה עלייהו סמך, אבל מטלטלי

שהמלוה מחל את שיעבוד הגוף וצין היכי שהלוי מת, וזה לשונו "ומיהו כשמת לוי, אע"פ ששיעבוד גופו פקע, שיעבוד נכסיו לא פקע, לפי שיעקר ערבותן של נכסים צענין זה הוא שכל זמן שלא יימצא הלוי שירד לנכסיו ויפרע מהן, אבל כל זמן שנפקע מחמת המלוה, אף שיעבודא של נכסים נפקע". ומצואר דערבות דנכסים שפיר קיימת אף אחר מיתת הלוי, דזוהי עיקר הערבות שאף אם ימות הלוי יגבנו מהערב.

אולם מה שכתבנו דשיעבוד יש שני דינים - משום דשיעבוד הגוף גורר שיעבוד נכסים ומשום ערבות - הנה זה שייך רק גבי קרקעות, דבהני שייך שפיר ערבות כיון דהמלוה סמך עליהן, אבל לגבי מטלטלין לא שייך ערבות לכיון דיכול להצריחן וגם כיון שהיתומים יכולין לומר שלאחר מיתת אציהם לקחום, ממילא אין המלוה סומך עליהן כלל לעשותם ערבים, ולכן לייבא דין ערבות במטלטלין. והא דגו' מיהת גם ממטלטלין אין זה מדין ערבות, אלא משום הדין הראשון דהיינו לכיון דנתחייב ממון להמלוה ונשתעבד גופו, דינא הוא שהמלוה רשאי לגבות מכל נכסיו שיימצא צין קרקע צין מטלטלין. וזה נלמד מקרא והאיש אשר אתה נושה בו וכו', וקרא זה נאמר במטלטלין וכמצואר ברש"י צ"צ (קעה:) עיי"ש. וממילא כשמת הלוי אינו גובה ממטלטלי דיתמי ואף אם צרור לנו שירשו מאציהם, דהרי צקרקע גופא הא דגו' מיהורשים הוא רק משום דהקרקע

תוּם' ד"ה פרה שהזיקה טלית. דאי אפשר
לאוקמי פרה שהזיקה טלית נמי צרה"ר:
עי' מהרש"א ורא"ש ומהר"ם שיף.

באו"ד. דלא ס"ד לייגי: נראה דל"ל דס"ד.

תוּם' ד"ה עבדים ושמרות נמי ניקנין בבבא.
ול"ג שמרות דאין נקנין בכסף אלא
צמסירה וצשטר ואפילו צחליפין נמי ז"ע:
יל"פ הספק דשמא שטר שאין גופו ממון אינו
נקנה צחליפין שהוא חפץ תמורת חפץ. גם
יל"פ עפ"י תוס' קידושין (ג.) דחליפין הוי כעין
כסף עיי"ש, ורא"כ צשטרות דאין נקנה בכסף
גם חליפין לא מהני.

טו.

בני חורין למעוטי עבדים: עי' רמב"ם ה'
עדות (פ"ט ה"ד).

רב פפא אמר ממונא קסבר סתם שוורים
לאו בחזקת שימור קיימן וברין הוא
דבעי לשלומי כוליה ורחמנא הוא דחם
עליה דאבתי לא אייעד תוריה: ז"ע אמאי
חס עליה רחמנא כיון דלאו צחזקת שימור
קיימי, גם ז"ע לר"ה אמאי קנסוהו דלנטריה
לתוריה אמאי צריך לשומרו כיון דצחזקת
שימור קאי. ונראה דודאי דאיכא חלק שורים
דנגחי וחלק דלא נגחי. ופליגי על הרוב, וס"ל
לר"פ דרוב שורים היינו סתמא לאו צחזקת
שימור, אלא דחס רחמנא עליה דחשז שהוא

אפילו דין ערצ ליכא דלאו עלייהו סמיך מלוה
הואיל וצידו להנניען ולאצדן" עכ"ל. ותלי"ת
שזכיתי לכיון לדעת קדשו. ומה שכתב רש"י
דאין המלוה סמך על מטלטלין משום דצידו
להנניען ולאצדן, ואילו צרש"י צסוגיין כתב
משום דאיכא למימר שלאחר מיתת הציהם
קנאו, הנה שני הטעמים עולים צקנה
אחד, דמחמת הטעמים הללו אינו סומך על
מטלטלין לעשותם ערצים, וממילא אינו גובה
מן היתומים.

רש"י ד"ה אלא אמר רב אשי. ועצדים
ושטרות כסף נינהו: אע"ג דשטרות אין
גופן ממון, לענין נ"ד דינו ככסף.

רש"י ד"ה ביתמי. אצל ממטלטלי לא,
דמטלטלי דיתמי לא משתעצדי לצעל
חוב, דאיכא למימר לאחר מיתת צציהן קנאו:
צשטמ"ק הציא ממאירי דאגב שיטפי' כתב
כן דהא אף כשוודאי ירש מאציו לא גצין
מטלטלין דיתמי. ויש ליישב עפמש"כ המאירי
שם דגם צמטלטלין מצוה על היתום לשלם
חוב צציהן היכי שירש ע"ש, והנה כתב רש"י
צ"מ (נא.) דהיכי דחייב לצאת יד"ש אי תפס
לא מפקינן, והנה צסוגיין מצואר דרק אם
תפס מחיים לא מפקינן אצל כשתפס מהיתום
מפקינן, וקשה הלא חייב לצאת יד"ש, וע"כ
פירש"י דהיתום יכול לטעון שקנאו אחר
מיתת צציו וא"כ אפשר שאין עליו שום מצוה
ולכן אם תפס מפקינן. שו"ר כעיי"ז צמנפה
איתן.

מהמיעוט, ור"ה ס"ל דרוז שוררים לא נגחי ומ"מ קנסיה רחמנא דלנטריה דיתשוש שמא הוא מהמיעוט.

ואם איתא ליתני נמי הא תם אינו משלם ע"פ עצמו: ולכאור' ליתני נמי דתם אינו נידון צ"ד של הדיוטות דהוי קנס וכדלעיל. וא"ש דכל זה נכלל בקושית הגמרא דליתני דתם הוי קנסא וממילא מודה בקנס פטור וממילא אינו נידון בהדיוטות.

תום' ד"ה אשר תשים לפניהם. וי"ל דהתם ממעט משום דלפניהם קאי אלהים דכתיב צפרשה: י"ל הכונה, דלכאורה הכא דריש לפניהם על הנדונין דגם אשה צלל דינים והתם אמרו דקאי על דיינים, ותירו' דשניהם אמת דפשוטו של מקרא קאי לפניהם על כלל ישראל, אלא דדרשי' דקאי על אלהים שצפרשה דהיינו דיינים ומזה ממעטינן הדיוטות. גם י"ל דעיקר קרא מיירי בדיינים דלפניהם קאי על אלהים, אלא דמזה ענמו מוכח דגם אשה איתא צדיינן וישנו צמשא ומתן וכגמרא דאל"כ אינה יכולה לדון כיון דאינה צדיאה.

תום' ד"ה משום כפרה חם רחמנא עלה. וא"ת אס לא הוקשו לענין עונשין כלל כ"ש דהוה חס עלה טפי שלא היה זה עונש ולא היתה צריכה כפרה כלל: משמע דאס א"ל כפרה ה"ז סימן דליכא שום עונש. וזה כמש"כ רמב"ן ר"פ ויקרא דשגגת לאו א"ל

כפרה, ויש להקשות מרמב"ן על מש"כ רע"א בשו"ת (ח"א סי' ה') דמתעסק דפטור מחטאת הוי עצירה, וקשה מרמב"ן דדבר שפטור מחטאת לא הוי עצירה. וי"ל דרמב"ן מיירי דדבר שאין צו חטאת כלל, אצל כשיש חטאת אלא דפטור משום מתעסק י"ל דאכתי איכא עצירה, אך לרמב"ן ז"ע הא דכלאים פושטו מחצירו והרי הוי שגגת לאו.

טו:

ואי תפס לא מפקינן מיניה: משמע דקנס חייב אף בלא פסק צ"ד, ועיין תוס' לקמן (ג.) ד"ה איכא צינייהו. ועיין מה שכתבנו שם.

והנחש מועד לעולם: רמז על יצה"ר נחש הקדמוני שא"ל לעשותו צן תרבות ואף כשחושב שכבר נחשו, פתאום יכול להחטואו.

רש"י ד"ה ושור המועד. ג' פעמים ליגח או לגוף או לרצון או לבעוט או לשוך הרי הן חמשה מועדין לשלם נזק שלם, ולגבי מועד חשיב להו חד דע"י העדאה דעדים אחי צהו חיוז נ"ש, הלכך חדא מילתא הוא: אצל תו לא חשיבי חמשתן כאחד, דדוקא מועד הוי דבר חיוזי שהן מועדין הוא דעושה אותן שוין אצל תמות הוא שלילי כלומר שלא נגח, ושלילי אינו עושה שוויות, וכעין מש"כ החת"ס בשו"ת או"ח (סי' קט"ז) דמומר אינו נעשה שליח

לעכו"ס דאע"ג דשניהם אינם בני צרית מ"מ
אין זה שוין כי השלילות אינו עושה שוין.

רש"י ד"ה והאדם. הרי תמשה, וצבעלי חיים
קמייירי להכי לא חשיב צור ואש: דרק
צבע"ח יש מניאות של חם ומועד דטבעם
שונה זה מזה, אבל צור ואש שהן דוממין
טבעם שוה ולא שייך צהו לחלק בין חם
ומועד.

רש"י ד"ה הרי אלו מועדים. אפילו צנשיכה:
ז"ע הכונה, אמאי נקט נשיכה לרבותא.

רא"ש סי' ב'. והלכתא דקנסא. ופי' ר"ת
וכו', ולא יכולתי לעמוד על דבריו וכו'
ואין לנו דנין אלא להחזיר את המותר: י"ל
דר"ת ורא"ש פליגו בעיקר דין קנסא חם
חייבין בלא פסק ז"ד. דר"ת ס"ל דבלא פסק
ז"ד ליכא חיוב והא דחי תפיס לא מפקינן לאו
משום שמגיע לו זדין אלא שאין ז"ד נוקקין
להוציא מידו הואיל דחילו היה פסק ז"ד היה
מגיע לו, עיין ש"ך חו"מ (סי' א') צשיטת
הראב"ד, והשתא כשז"ד יפסוק שהמותר
יחזיר והשאר לו נמנא שפסקו דין בקנסות וזה
אי אפשר. אבל הרא"ש ס"ל דקנסא חייבין אף
בלא פסק ז"ד וא"כ כשתפס זדין תפס והוא
שלו וע"ז אין צריך שוב פסק ז"ד, וכשפוסקין
להחזיר המותר אין צריך לפסוק כלל על מה
שתפס זדין. ופלוגתא זו תליא חם מועיל חם
המוזיק חזר ותפס מן הניזוק, דלר"ת מהני
תפיסה בחזרה ולרא"ש לא מהני.

באו"ד. הלכך נראה דכל מידי תפס לא
מפקינן מיניה ואי תפס יותר מכדי
נוקו שמין לו ז"ד דמי נוקו ומוציאין מידו
המותר: עיין מאירי צשטמ"ק דלר"ת כיון
דתולדה דקרן הוא משלם רק מגופו כמו
צחם, ולפ"ז לפעמים מוציאין אף צפחות מכדי
נוקו וכגון שאין הכלב שוה אלא פחות דהא
אינו משתלם אלא מגופו.

באו"ד. ואם יש להם קצבה מן התורה
כחמשים של אונס ומפתה עד דיהיב
אותה קצבה: עיין תוס' לקמן (גג:) דקנס
דאונס לא זכה עד העמדה זדין. וזה לכאורה
סתירה להראב"ד.

באו"ד. אמר ליה רבי יהושע אין צדצריך כלום
שכבר הודית והרי טבי כתופס מקמי
הודאה הוה שהרי גופו אללו היה ואפילו הכי
לא ינא לחירות מפני הודאתו של ר"ג אלמא
לאו כעדים דמיא ומפקינן מיניה: לכאורה מה
זו ראי', הלא צטבי אחר שהודה ר"ג נמנא
שצטלה תפיסתו צעמנו, דע"י שהודה צטל
שחרורו ואין לו יד כלל לזכות צעמנו ונמנא
שע"י ההודאה צטלה התפיסה, אבל היכי
שע"י ההודאה לא צטלה התפיסה אפשר דלא
מהני הודאה. אך י"ל עפי"מ שיש להסתפק
הא דמודה צקנס פטור ר"ל דהחיוז חל תיקף
אלא שההודאה פותרת, או דאין התחלה
לחיוז עד פסק ז"ד וכשמודה שוב אין הצ"ד
יכול לחייבו, וי"ל דס"ל לראב"ד דהקנס חל
מיד בלא פסק ז"ד, וא"כ מיד שסימא עינו

מהוגנים. וי"ל דאחז"ל (פסחים ת.) סלע זה לדקה ע"מ שיחי' בני הרי זה לדיק גמור, ופי' מהרי"ט משום דעכ"פ העני נהנה, וא"כ כשאינו מכיין לש"ש וגם העני אינו הגון ליכא דקה, והנה אותם שהוכיח ירמי' לא נתנו דקה לשם שמים ונמנא דכונה למנא ליכא וכיין שנתנו לעני שאינו הגון א"כ גם מעשה מנא ליכא ולכן אין מקבלין שכר.

ובבוד עשו לו במותו, מלמד שהושיבו ישיבה על קברו: וכתבו תוס' ולא על קברו ממש אלא צרוק ארבע אמות דליכא לועג לרש עכ"ד. ולכאורה צפשוטו משמע שהושיבו ישיבה על קברו ממש, דעל היינו צסמוך.

ונראה דאיתא צכחצות (קג.) דרבינו הקדוש אחר פטירתו צא לציטו כל ערב שבת, וצגליון הש"ס שם הציא מספר חסידים (סימן תשכ"ט), שהיה נראה צצגדי חמודות שהיה לוצש צשבת ופוטור את הרצים צקידוש היום, ולא כשאר מתים שהם חפשים מן המלוות כי לדיקים חיים ופוטרים צקידוש עכ"ל. וכוונתם ז"ל להורות צזה, דאע"ג דקיי"ל צש"ס ראש השנה (כט.) דכל שאינו מחוייב צדבר אינו מוציא את הרצים ידי חובתם, ואף המחוייב מדרבנן אינו מוציא למי שמחוייב מדאורייתא וכמבואר צצרכות (כ:), מכל מקום רבינו הקדוש היה צכתו להוציא בני ציתו צקידוש היום דאורייתא גם אחר פטירתו, כי היה חי ממש והיה צר חיוצא ממש. ולא תאמר דהא

לא לחירות וצדין תפס, אלא דאח"כ הודה ורונה לצטל שחרורו נמנא דאינו עוקר את השחרור ואת התפיסה למפרע, ומ"מ מהני הודאתו, ומזה מוכח דהודאה אחר תפיסה מועלת. והראצ"ד לשיטתו דמשמתינן כנ"ל ומשום דהחיוצ חל מיד וכמו שכתבנו לעיל. וד' הראצ"ד והרמצ"ן עי' צס' הזכות הנדפס אלל הרי"ף כתובות סופ"ג.

באו"ד. והר"מ הלוי כתב וכו', ולא נראה לי וכו': נראה דפלוגתת הרא"ש והרמ"ה, דהרא"ש ס"ל צצקנסא חייב אף צלא פסק צ"ד וא"כ אף צד' וה' אי תפיס לא מפקינן כיון דצדין מגיע לו, והרמ"ה סובר דצלא פסק צ"ד ליכא חיוצ אלא דכדי ממונו תקנו שיוכל לתפוס. וזה כפלוגתת רא"ש ור"ת לעיל. והרא"ש לשיטתו אזיל. וכמו שכתבתי לעיל.

טז:

מאי עלייה, אמר רבי אלעזר במעולה שבנכסיו: ר"ל עידית, ואף דצבר תני לה, י"ל דקמ"ל דאף מה שמשלם יותר מגופו ישלם מעידית.

אמר ירמיה לפני הקדוש ברוך הוא, רבונו של עולם אפילו בשעה שעושין צדקה הכשילם בבני אדם שאינן מהוגנים כדי שלא יקבלו עליהן שכר: צ"ע דהא כיון דחשצו לעשות מנא ונאנסו יקבלו שכר כעושה מנא דהא ודאי לא ידעו שהם עניים שאינם

"אחריו", דהיינו אחר פטירתו מעולם הזה, וזה מורה על עונם דבקותו של אברהם אבינו במצוות ה' - וידעתיו לשון דבקות וכענין והאדם ידע (בראשית ד') - עד שגם אחר מותו נשאר צר חיובא כמו בחיים חיותו ממש.

ובזה יש לבאר הא דאמרו גבי חזקיה המלך, וכבוד גדול עשו לו במותו שהושיבו ישיבה על קברו, ונראה דשפיר הושיבו ישיבה על קברו ממש, דהרי חזקיה היה לדיק גמור וכדאיתא בסנהדרין (נד.) זיקש הקב"ה לעשות חזקיהו משיח, ואמרו שם (נד:) חובל עול של סנחריב מפני שמנו של חזקיהו שהיה דולק בצתי כנסיות וצתי מדרשות, מה עשה נעץ חרב על פתחי בית המדרש ואמר מי שאינו עוסק בתורה ידקר בחרב זו, דקו מדן ועד באר שבע ולא מלאו וכו' שלא היו בקיאים בהלכות טומאה וטהרה עיי"ש, וכיון שבחיי הרצין תורה בתכלית השלימות, אם כן לאחר פטירתו נשאר חי ממש והיה צר חיובא לקיים מצוות ה' ולמד תורה כמו בחייו. וא"כ שפיר היו יכולין להושיב ישיבה על קברו ממש וליכא לועג לרש, דהא חזקיה המלך היה יכול לעסוק בתורה גם אחר פטירתו. וזה שאמרו וכבוד גדול עשו לו במותו שהושיבו ישיבה על קברו ממש, וזה הכבוד הגדול, דבמה שהושיבו ישיבה על קברו ממש ולא חששו ללועג לרש, צוה הראו שהוא לדיק גמור אשר גם אחר פטירתו עוסק בתורה ולא שייך ציה לועג לרש, וזהו הכבוד הגדול שצוה נראה גדול דקתו.

לדיקים נקראים חיים היינו רק כלפי שאר מתים אבל לא כלפי בני אדם חיים ממש, וא"כ אין צחם להוציא את הרצים ידי חובת מלוא כיון דחובתם במצוות פחותה מחובת החיים, קמ"ל דרצינו הקדוש שהרצין תורה בתכלית השלימות, והוא עמוד תורה שבעל פה שסידר שתא סדרי משנה ושמעתתיה מבדרין צבית מדרשא צלי הרף, הרי הוא חי ממש, והוי צר חיובא במצוות צלי שום מגרעת עד שיכול להוציא את בני ציתו ידי חובתם בקידוש.

וזה שנאמר באברהם אבינו (וירא ה"י ח"י) "כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ציתו אחריו", דלכאורה יש לומר דדוקא רצינו הקדוש שבחיי היה צר חיובא לכן גם אחר פטירתו נשאר צר חיובא ויכול להוציא את הרצים ידי חובתם, אבל אברהם אבינו אע"ג דקיים כל התורה עד שלא ניתנה וכמבואר ביומא (כת:), מכל מקום כיון דקיים את התורה בגדר אינו מלוא ועושה, וא"כ אפשר דאחר פטירתו נחתינן דרגא ואינו יכול להוציא את בני ציתו ידי חובת מלוא, שהרי גם בחיים ממש לא היה צר חיובא, לכן העיד הקב"ה שאברהם אבינו היה דבוק כל כך במצוות והתעסם כל כך בחיובו עד שנעשה כמלואו ועושה, וממילא גם אחר פטירתו היה יכול להוציא את בני ציתו במצוות. והיינו כי ידעתיו "למען אשר יצוה את בניו ואת ציתו" - יצוה מלשון פועל יולא, שיעשה מצוות כדי להוציא את בניו ובני ציתו - גם כשהוא

תום' ד"ה והוא דלא ברע במודים. והשתא
 כשאותו ענס נעשה נחש אינו חי לעתיד
 לבא, ואין סבירא לומר שיהא עונש גדול כל כך
 בשביל עון זה, דהא כל ישראל יש להם חלק
 לעולם הבא: משמע דמפרשים דלעוה"צ היינו
 עולם התחייה.

תום' ד"ה שהושיבו ישיבה על קברו.
 ולא על קברו ממש אלא ברחוק ארבע
 אמות דליכא לועג לרש: י"ל דמותר גם על
 קברו ממש דכיון דהרביץ תורה צימיו ואמרו
 שמועה מפיו ושפתותיו דוצות בקבר א"כ
 ליכא לועג לרש דבשעה שהתלמידים לומדים,
 גם הוא לומד. ועיין תומים סי' א'.

רבינו חננאל. מתני' מה צין תס למועד
 שהתם משלם חזי נזק מגופו:
 לעיל גרם אלא שהתם. ועי' תויו"ט.

.יז.

תום' ד"ה אלא שהניחו ס"ת על מפתחו.
 דשאני חזקיה דהוה גדול בתורה
 וצמעשים טושים ציותר: ר"ל דגם גופו
 נתקדש כס"ת ולכן ליכא ציוין. וצשצת (קה):
 אמרו העומד על המת צשעת יציאת נשמה
 חייב לקרוע הא למה זה דומה לספר תורה
 שנשרפה, ופירש"י אף נשמת ישראל הניטלת
 דומה לו, שאין לך ריק צישראל שאין צו תורה
 ומנות עיי"ש, הרי דנשמת כל ישראל כס"ת,
 אצל בחזקי' גם גופו הי' כס"ת.

תום' ד"ה והאמר מר גדול למוד התורה.
 אצל לאגמורי לאחרים לא עדיף: עי'
 שטמ"ק צשס ר"י ורשצ"א.

פרק שני

חייב צרה"ר ושם לא נתחייב משום ממון
אלא משום שלא שמר, אבל שן ורגל דחייב
רק צרשות הניזק לכן חייב בכל גוונא משום
דהוי ממונו. ועפ"י י"ל טעמא דר"ט דקרן
תמה צרשות הניזק משלם נזק שלם, דס"ל
דטעם החילוק בין קרן ושן ורגל דקרן צרה"ר
חייב, וא"כ כשהזיק צרשות הניזק שוב חייב
משום ממונו וא"כ לחייבו משום ולא ישמרנו
וממילא גם תם חייב נזק שלם. ורבנן ס"ל
דהחילוק הוא בין אורחיה ולא אורחיה ולכן
קרן תמה צרשות הניזק משלם ח"י דגם שם
לאו אורחיה.

י"ז:

אמר רבא כל שבוז טמא בנזקין משלם
נזק שלם וכו', עגלה מושבת
בקרן קמ"ל: ועיין פירש"י. ועיין צשיטה
מקובצלת שהקשה צ"ס הרא"ש, מה דמיון
יש מוזב לעגלה דניזקין, דהתם צוז רק אם
יש על העגלה חשיב מדרס דליטמא, אבל
צניזקין אמרינן דאף אם משכו ג"כ חייב
עיי"ש.

י"ז.

רש"י ד"ה כיצד הרגל מועדת. כלומר צמה
הרגל מועדת: רוצה ליישב דכיצד משמע
שצריך שיעשה מעשה כל שהוא שיהא מועד
דומיא דשור נגח שצריך לנגח ג"פ, וע"כ
קאמר דהכא א"כ שום מעשה אלא ר"ל צמה
דהיינו צאיזה דבר הרגל מועדת צאיזה דרך
נעשה מועד מיד.

ר"י"ף. חרושי אנשי שם אות א'. והיינו
טעמא דקרן סתמא כוונתו להזיק דהא
לא נהנה צהיזקו הלכך ליכא חיובי צצעליו אלא
מטעם שמירה וחילקה צו התורה כפי אופני
תורת שמירתן, אבל שן ורגל סתמא להנחתו
מתכוין ולא להזיק, ורגל נמי כיון דדרך
הילוכה הלכך אין לחלק צתם ומועד דחיובי
דידהו הוי מדין מזיק גמור: נראה הכונה
דצ"ן ורגל החיוב משום דהוי ממונו אבל קרן
החיוב משום שלא שמר, והא דקרן אינו חייב
משום ממונו משום דלאו אורחיה, ולא חייבה
תורה על ממונו אלא צאורחיה. גם י"ל דקרן

הוא יושב או מושך, כיון דשם הדין דעלם הגוף כריך שיונח על החפץ, וזה לא הוא רק ביושב כמוצן, אבל גבי פעולת גופו דניזקין אין חילוק כמוצן ג"כ. רק זאת ילפינן מוצ, דמה שמפסיק העגלה צינו לבין החפץ הניזק לא חשיב הפסק. א"כ ממילא גם אם מושכו ג"כ חייב נזק שלם כפעולת גופו. ודו"ק צוה.

דאמר רבה זרק בלי מראש הגג ובא אחר ושברו במקל פטור דאמרינן ליה מנא תבירא תבר: ז"ע כשצא אחר ותפסו ולא נשבר אם חייב הזורק וגם אם חייב התופס להחזירו לבעליו. גם ז"ע כשהחזירו לבעליו אם חייב הזורק לשלם עפ"י סדרת החלקת יואב דמזיק חייב אף כשלא הפסיד לבעלים. והנה היכי דהבעלים ראו את הזריקה א"כ אחייאשו מיניה וכשצא אחר ולקחו פטור להחזיר כש"ס כריתות (כד): שור הנסקל שהוזמו עדיי כל הקודם צו זכה. אך יש לעיין ברש"י לקמן (כו): דרצה מיירי שזרק בעל הכלי, וז"ע א"כ מה ראה דמנא תצירא תבר, דילמא התם שאני דכיון דהבעלים זרקוהו כבר אחייאשו מיניה ונעשה הפקר כמו בשור הנסקל ופשיטא דבעל המקל פטור אף אי לאו מנא תצירא הוי, אבל דדרסה ע"ג כלי שהבעלים לא נתייאשו אפשר תבר תבר מנא אזלי והוי לרורות וז"ע. שו"ר שכן הקשה הרא"ש לקמן (כו): על רש"י.

רש"י ד"ה צרורות כי אורחיהו. וכן חזיר הנוצר ומתיו לרורות צחוטמו הוי נמי

ולפענ"ד י"ל, דהנה דין מדרס דזב, שם העיקר שיהא גוף הזב סומך על החפץ, כדין משכב ומושב, דעיקר הדין שהפעולה הנעשית תהיה מגופו, והיינו דאין כריך שיעשה שום פעולה מכח גופו, רק שיהיה גופו שוכב על החפץ, אבל בניזקין כריך שיעשה פעולה ע"י גופו, דהיינו פעולת הנזק, וע"כ בניזקין כיון דלכריך רק שהפעולה תהיה מכח גופו, ע"כ גם אם משך העגלה חשיב ג"כ עכ"פ פעולת גופו. משא"כ צוז אשר ימשוך את העגלה אף שיחשב כפעולת גופו, אבל צוה לא נעשה טמא כפעולת גופו, רק שיונח שם עלם גופו של זב, וזה בודאי אין רק אם שוכב על העגלה.

ועל כן שפיר יליף ניזקין מוצ, דכיון דחזינן צוז דאם יישב על העגלה יחשב אפי' שגופו מונח על החפץ, א"כ מכ"ש אם הוא יושב על העגלה יחשב לגבי ניזקין פעולת הגוף. ומפה נלמד דה"ה אם הוא מושך העגלה, ג"כ הוי ככל פעולת גופו, כיון דלגבי הפעולה אין שום חילוק אם הוא יושב בתוך העגלה, או שהוא מושך את העגלה, וכיון דכבר ידעינן מוצ דאפילו היכי שהוא אינו נוגע כלל בהחפץ בשעת ניזקין, ג"כ חשיב פעולת גופו להתחייב נזק שלם.

וזה ידעינן מהא דאם ישב על העגלה דחשיב פעולת גופו, א"כ ה"ה היכי שמושך העגלה ג"כ חשיב פעולת גופו כיון דעכ"פ כוחו הוא. דבשלמא לגבי זב, יש נפק"מ אם

חייב, אבל במרצה בחצילה הלא ההיזק נעשה גם ע"י אשו של הראשון, נמצא דלראשון יש צוה צ' כחות, הן של צתר מעיקרא והן של סופו, וצכה"ג רק הוא חייב ולא השני דהשני אינן לו אלא כח של לצסוף בלבד.

רש"ש. ד"ה זרקו, ומדברי התוס' שלפנינו מוכח שחייב מק"ו וכו': צפשוטו היה לו ללמוד דין זה מהמפורש ברש"י ד"ה פטור המשצרו והזורק חייב, וכ"כ הרא"ש לקמן (כו:) ומכ"ש צנ"ד שהזורק שצרו ממש והדליקה הוא כצעל המקל דפשיטא דהראשון חייב.

יח.

רש"י ד"ה מינייה מינייה. דתרנגול ולא נשצר על ידי גלגול למקום אחר, אלא הוא דוחפו כל שעה וצשעת שצירה נמי: ומ"מ לא שצרו צרגלו ממש דאל"כ פשיטא דחייב אלא שדחפו ונתקל כותל ונשצר וחייב דהוי כמוזיק צידים.

תום' ד"ה ועל הגדיש משלם ח"ג. לקמן (דף כג.) מפרש למ"ד אשו משום חציו על כל הגדיש משלם חציו נזק, דחציו דכלב הן והוי צרורות לצד ממקום גחלת: דעל מקום הגחלת חייב כ"ש שהניחו שם, כן הוא צגמרא שם. ולכאורה לר"י כשזרקו למקום הגחלת חייב על מקום גחלת ח"ג משום צרורות כמו לר"ל ועל הגדיש כולו ח"ג משום כח כחו, למאי

כצרות דרגל, כל מה שהוא כחו ולא גופו קרי צרות: ע"י רש"י לעיל (ג:) דצרות תולדה דרגל דמכח רגל הוא, ואע"ג דגם צחוטס הוי צרות, מ"מ עיקר צרות ע"י רגל הוי. וכמו צרגל עיקרו ע"י הליכת הצהמה צרגל וזהו אצ, וצשערה וגופה הוי רק תולדה.

רש"י ד"ה פטור. המשצרו וחייב הזורק: להלן (כו:) פירש"י דורק צעל הכלי, וי"ל דודאי כך הוא פשיטא דמימרא דרצה דהזורק הוא צעל הכלי דהא לא דיצר אלא מצעל המקל דפטור, אבל האמת היא שאם הזורק אינו צעל הכלי ה"ז חייב, דאל"כ ליכא ראייה מרצה לפשוטו הספק דרצא, דרצא איציעיא על הדורס שהוא כזורק אי עמיד מעשה, ואי לאו דזורק חייב ליכא ראי' דאזלי צתר מעיקרא דשמא שניהן פטורין, הזורק פטור משום שעדיין לא נשצר וצעל המקל פטור דעומד לישצר אע"ג שעדיין אינן דינו כשצור פטור. וצאמת צשטמ"ק הציא מראצ"ד לקמן (כו:) דשניהם פטורין. וע"י שו"ת להורות נתן (ח"צ סי' ק"ו) צחקירת חלקת יואצ צוה.

תום' ד"ה זרק בלי מראש הגג בו'. נראה דאם זרק אצן או חץ על הכלי וצא אחר וקדם ושצרו דפשיטא דחייב: צקצה"ח (סי' ש"ז סק"א) הקשה ממרצה בחצילה שאם השני הוסיף אש הראשון חייב, ונימא דהשני חייב כמו צורק חץ וקדם ושצרו האחר. וי"ל דדוקא אם ההיזק נעשה צאמת רק ע"י השני אז השני

הרמב"ם (פ"א מה' ממרים ה"ג) דדברי קבלה אין בהן מחלוקת לעולם, וכל דבר שתמנא בו מחלוקת צידוע שאינו קבלה ממשה רבינו. ועיין מהר"ם לוצלין שבת (קלג.) ד"ה בגמ'. וכן יש להוכיח מהא דשבת (קלג.) דרבנן ילפי דמילה דוחה שבת מדכתיב ציוס אפילו בשבת, ואלו ר"א ס"ל דמילה דוחה שבת מהלכה למשה מסיני וכמבואר בפירש"י שם ד"ה וציוס השמיני ימול וצד"ה ציוס ואפילו בשבת עיי"ש, ולכאורה איך יתכן דפליגי בהלכה למשה מסיני, ועכ"ל דכיון דשניהם מודים דמילה דוחה שבת אלא דפליגי אם ידעינן הא מהלכה או מקרא, בזה שפיר שייך פלוגתא.

אולם יש להקשות על הרמב"ם מסוגיין דאיך יתכן לומר דסומכוס לית ליה כלל הלכה דחצי נזק נרורות, הלא אין חולק בהללממ"ס לומר דליכא הלכה כלל וכו'.

ועיין ש"ס נדה (עד:) וי"א יוס שבין נדה לנדה הללממ"ס, מאי הלכה ר"י אמר הלכה י"א ר"ל אמר הלכות י"א עיי"ש. ומזה לא תקשי על הרמב"ם דעכ"פ שניהם מודים דאיכא הלכה בזה אלא דפליגו צפרטיה אם הלכה או הלכות. אך עיין רש"י נדה (טו.) דלמ"ד וסתות דאורייתא היינו הלכה למשה מסיני עיי"ש ד"ה דאורייתא. וקשה דא"כ למ"ד וסתות דרבנן ליכא בזה הללממ"ס, והרי להרמב"ם ליכא מחלוקת בהללממ"ס. גם יש להקשות מש"ס סוכה (ג.) רש"י ד"ה סוכה מדאורייתא, דהא דסוכה הגבזה

דנראה מסוגיין דכח כחו חייב צרורות לרבנן וכדלקמן (יט.) התזה שניה.

רא"ש סי' ב'. ואע"ג דגצי דרסה על הכלי ונתגלגל למקום אחר ונשבר אסיקנא לעיל כרצא דבחר מעיקרא אזלינן, הכא לא אזלינן בחר מעיקרא אלא אחר המקום שנעשה בו הנזק דגלי קרא ברגל וצער בשדה אחר והציעור היה בחצר הניזק: ר"ל דהכא דאיכא חילוק רשויות צין מקום המזיק למקום שנעשה ההיזק, דהא התזה צרה"ר והזיקה צרה"י וצוה גילה קרא דאזלינן בחר מקום הניזק וחי"ב, אבל דדרבה דהכל בחצר הניזק אלא דמספקינן אם נדון כגופו או ככחו, בזה אזלינן בחר מעיקרא דאין לומר דאזלי בחר מקום הניזק דהא גם מקום המזיק הוא חצר הניזק.

יח:

רש"י ד"ה דדחיק לה עלמא. ואפ"ה לא תולדה דשן נינהו: עי' תוס' לעיל (יז:) ד"ה נוצר דלכאו פליגו ע"ז.

יט:

בעי רב אשי כח כחו לסומכוס ככחו דמו או לא מי גמיר הלכה ומוקי לה בבח כחו או דלמא לא גמיר הלכה כלל תיקו: כתב הרמב"ם (בהקדמה לפירוש המשניות סדר זרעים) דאין חולק על הללממ"ס עיי"ש. וכ"כ

דלעיל (יח.) אי זרורות משלם מגופו כקרן או מעלייה כרגל.

רא"ש סי' ב'. וחזי נזק זרורות הלכתא גמיירי לה דמשלם חזי נזק משום דפשיטא ליה דהלכתא לגרועי אחא: עי' תוס' הרא"ש עירוזין (ד:) ד"ה כי, ועי' תוס' קידושין (ג:) סוד"ה ואשה.

יט:

רש"י ד"ה קשרו אדם חייב. הקושר דקנייה בהגזעה ויש לו להאי דליל בעלים: ז"ע הא לא התכוין לקנאו. ואם דיודו קונה שלא מדעתו כמו חצר וכמש"כ מהרי"ט (ח"א סי' ק"ג), אולם ידו קונה רק אם החפץ כולו צידו, אבל בהגזעה א"צ אלא שיגזיה כולו וליכא קנין יד. אבל אין להקשות דמגנן דהגזיהו ג' טפחים, ד"ל כרש"י לקמן (כט:): ד"ה כשהפכה דקונה בהצטה בלא הגזעה. אולם מלשון רש"י משמע דקנאו בהגזעה. ועי"ש לקמן דבעינן דוקא כונה לקנות וז"ע.

רש"י ד"ה ובפתורא. שעל השולחן אכלו שאין דרכו צדק: בשטמ"ק העתיק מרש"י שאכלה מעל השולחן, והקשה דמה שינוי הוא ומאי שנה מצרחה דסריך עי"ש. אולם כרש"י שלפנינו גרס שעל השולחן, ומשמע שלא לקחו מעל השולחן ואכלו למטה אלא שאכלו בשעה שהוא על השולחן, וי"ל דזהו שינוי ואינו דומה לצרחה שסליק על הדגה ואכל למעלה אבל

למעלה מכ' אמות פסולה נאמרה שיעורה צסיני עי"ש, וקשה דא"כ איך פליג ר' יהודה צמתניתין שם ומכשיר. ואי לאו דברי רש"י"ל היה אפשר לומר דאין זו הללממ"ס, אלא דילפינן מכל הלימודים שצסוגיא שם וכרצה ורצי זירא ורצה עי"ש, אבל לרש"י"ל קשיא. ועיין עוד סוכה (ו:) ואותו טפח היכן מעמידו עי"ש, הרי דפליגי בדופן שלישי שהוא טפח מהללממ"ס דהיכן מעמידו. ועיין עוד צס' נתן פריו עמ"ס חולין (יע.) ושם (כ:). וכעת מנאחי צס' עין הרועים להגאון מהרש"ס ז"ל (ערך הלכה למשה מסיני) שזיין בזה לכמה מקומות עי"ש. שו"ר צשו"ת חות יאיר (סי' קצ"ג) שהאריך בזה. ובהגהות מהרצ"ח לעיל (יז:).

היתה מהלכת במקום שאי אפשר לה אלא אם בן מנתות ובעטה והתיזה והזיקה מהו, כיון דאי אפשר לה אורחיה הוא, או דלמא השתא מיהא מחמת ביעוט קמנתזה צרורות: עי' הפלאה כתובות פ"צ (כו: צמוד"ה ועי' נפשות) היכי דעשה דבר מרצונו אבל היה חנוס צדצר שבלא רצונו היה הכרח לעשותו דדינו כרצון עי"ש. ולכא"ו תלוי צספק דכאן אם דצר שעושה בהכרח אבל עשאו כרצון צציעוט אי הוי כאורחיה או כשינוי.

היתה מהלכת ברה"ר (ובעטה) והתיזה והזיקה מהו, לקרן מדמינן ליה וחייבת, או דלמא תולדה דרגל הוא ופטורה: לכאורה בזה תליא גם האי צציעוט

דהחיוצ הוא מדין ושפטתם צין איש ואחיו וצין גרו ואחוז"ל (סנהדרין ז:) על עסקי דירה, וכתב בתשו' חת"ס דמכאן למדין דין נזקי שכנים, - עי' בתשו' (ח"מ סי' ע"ט ד"ה פסק השם הרצעי) - וי"ל דזה כולל דבר צחצר חצירו ונהנה דחייב לשלם מדין עסקי דירה. אך עיין רש"ש ז"ל (נז:) דהמשתמש צחצר חצירו הוא שואל שלא מדעת דגזלן הוא. וכ"כ הטור חו"מ (סי' שע"א) בשם תשו' הרא"ש דהמשתמש צבית חצירו שגזל עובר צבל תגזול ע"ש.

לא צריכא בחצר דלא קיימא לאגרא וגברא דעביד למיגר: פירש"י דהוה ליה זה נהנה וזה לא חסר. וכתב צנמוקי יוסף בצוויין וז"ל, כתב הרא"ה ז"ל אף על גב דקיי"ל בעלמא (צ"צ יב:) דזה נהנה וזה אינו חסר כופין אותו על מדת סדום, הני מילי בקרקע של שניהם שאין משתמש בשלו כלל אלא שיכול לכופו ממדת הדין שלא לעשותו, וכגון הצונה כנגד חלונו של חצירו והלה מעכב עליו שלא לסתום אורה שלו, והלה רוצה (נ"א, יכול) לעשות לו חלונות במקום אחר שלא יפסיד מן האורה כלל, כגון זה אמרינן כופין, אבל להשתמש בשלו כלל לא אמרו, שאם אי אתה אומר כן אין לך אדם שלא יכוף את חצירו על כרחו ע"כ, וכן דעת הרא"ש ז"ל והריטב"א ז"ל דכה"ג לא אמרינן כופין אותו על מדת סדום עכ"ל הנמוקי".

וגר"א דזוהי גם דעת הטור בחו"מ (סי' קנ"ג) שהציא מהר"י ברלובי, דרשאי

החמור לא עלה על השולחן. שו"ר דכונת רש"י שהחמור עלה על השולחן ושם אכל והיינו שכתב שעל השולחן אכלו ר"ל החמור שעל השולחן, והוא שינוי כמו לקמן בקופלת דפירש"י שקפלה ואכלה על גארה הוא שינוי. והיא דעו י"ל דעו דרכו לקפוץ על הדגה ולאכול או שהוריד מהדגה את הליפתא ואכלו למטה.

ב.

אלא בחצר דקיימא לאגרא וגברא דעביד למיגר, זה נהנה וזה חסר: ז"ע אמאי צוה נהנה וזה חסר חייב לשלם, הלא כתב הירושלמי - הוצא צנמוקי יוסף צבא מליעא (קד:) - דמבטל כיסו של חצירו פטור, נמצא דמשום חסרון צלצד פטור, וא"כ מה צכך שהוא נהנה אטו משום שנהנה הוגדל חסרונו של חצירו, ואדרבה נימא כופין על מדת סדום, ומה שהוא נהנה אינו מחייב לשלם כיון דבעל החצר לא נחסר יותר ע"י הנאתו של זה. ועוד דמאיזה דין נחייבהו, את"ל מדין גזל, הלא משיב החצר וקיים והשיב את הגזלה. את"ל מדין מזיק, הלא לא הזיק כלום דמבטל כיס לא הוא הזיק. את"ל מדין שכיר דעובר צבל תעשוק, י"ל דלא הוא שכיר אלא כששכרו מרצונו, אבל כשדר צעל כרחו של צעל חצר מנלן דנעשה שכיר צעל כרחו. ועי' רש"י יצמות (קו.) ד"ה הב ליה, גצי חלינה דנעשה שכיר לחלוץ, הרי דצבל פעולה עבור ממון נעשה שכיר. אולם כ"ז מרצון שניהם אבל צע"כ מנלן דהוי שכיר. ולכאורה י"ל

יכול אלא שאינו רוצה, אין כופין אותו לעשות
בחנם. ובפ"ת שם (סק"ג) הביא משו"ת בית
אפרים (ח"מ סי' מ"ט) שהנריך עיון על
הרמ"א, דמדברי הגמוק"י הנ"ל וכן משאר
ראשונים מוכח דאף היכי דלא שייך האי
טעמא אינו יכול לכתחילה, דבשל חצירו אינו
יכול לכופו עיין שם.

גם הביא בפ"ת שם מתשו' נודע ציהודה
תנינא (ח"מ סי' כ"ד) שכתב דדברי הרמ"א
הנ"ל נאמרו רק להרמב"ם המוציא בשו"ע (סי'
קע"ד ס"א), בלחין או שותפין שבאו לחלוק
השדה ואמר אחד תנו לי חלקי מלד זה כדי
שיהא סמוך לשדה אחר שלי שומעין לו משום
שכופין על מדת קדום, והרמ"א שם הביא
דעת הי"א שהוא דעת הרא"ש דאין שומעין
לו אלא נריך להעלות דמים עד שיתירו
חציריו, וציאר הב"י והסמ"ע הטעם, דיכול
לומר לו נחלוק בגורל ואין בזה משום מדת
קדום דיש לו זכות בגורל דאם יפול הגורל לזה
צין שתי השדות הרשות צידו שלא יחליף עמו
אם לא דמים יקרים, ומשו"ה יפילו גורל אולי
יגיע לידו אותה זכות. וה"ה כשבא לדור בחצר
חצירו ורוצה ליהנות משל חצירו ממש לא שייך
כופין על מדת קדום לדעת הרא"ש עיין שם
צנו"צ. ונראה דמכאן שאב הגמוק"י הנ"ל
דהרא"ש ס"ל ג"כ כהרא"ה דבשל חצירו לא
שייך כופין על מדת קדום, שהרי כתב הרא"ש
כאן דהיכי שיש לו זכות של הטלת גורל שעי"ז
יכול לבוא לידי ריוח ממון אי אפשר לכופו
לזוטר על זכותו בחנם.

בעל החצר לקצוע בכותל בעל הגג ז"ו פחות
מטפת, ואין בעל הגג יכול למחות בו הואיל
דאינו מחסרו, ובכגון זה כופין על מדת
קדום, וכתב עליו הטור דלא מסתבר כלל
שבעל החצר יכניס ז"ו פחות מטפת בכותל
בעל הגג בעל כרחו. והב"ח ז"ל השיג על
הטור, דכיון דאין בעל הגג חסר בשום דבר
במה שמכניס בעל החצר ז"ו כל שהוא בכותלו
ובעל החצר נהנה ממנו, הו"ל זה נהנה וזה
אינו חסר וכופין על מדת קדום. ועפ"ז השיג
גם על מש"כ הטור שם לענין הנחת סולם
בחצר חצירו דאסור משום שאיך ישתמש בחצר
חצירו בעל כרחו, וכתב הב"ח דגם בקולם כיון
שזה נהנה וזה אינו חסר כופין על מדת קדום
עיין שם. ברם נראה ברור דדעת הטור כדעת
הרא"ה ואצ"ו הרא"ש ז"ל המוציא בגמוק"י
הנ"ל, דהיכי שבא להשתמש בשל חצירו בעל
כרחו לא שייך הדין דכופין על מדת קדום,
ולכן אינו ראוי לקצוע בכותל בעל הגג אף
ז"ו כל שהוא שאינו מחסרו, וכן אינו ראוי
להעמיד סולם ברשותו של חצירו, דאיך
ישתמש בשל חצירו בעל כרחו, ולק"מ קושיית
הב"ח ז"ל.

האבנא מדברי הרמ"א חו"מ (סי' סק"ג
ס"ו) משמע דלית ליה סברת הרא"ה
הנ"ל, שכתב דלא יוכל לכופו שניחנו לדור
בחצר דלא קיימא לאגרא, דאע"פ שכופין על
מדת קדום הני מילי דבדר דאי בעי ליהנות
לא יוכל ליהנות אצל כפי האי גוונא דאי בעי
בעל החצר ליהנות ולהרויח להשכיר חצירו היה

צור, אמרי' איש צור ולא שור צור. כן העיר
הצ' משה גנן כ"י.

רא"ש סי' ה', פלפולא חריפתא אות ז'.
וא"כ אי מיירי מרה"י לרה"ר הוה
כרצה ואי מרשות הרצים לרשות היחיד הוה
כהתיזה: ז"ע דאיך יתכן לאחוז הקצוות בשני
ראשים, דאם מרה"י לרה"ר חייב מדרצה
דאזלי' צתר מעיקרא, ומרה"ר לרה"י הוה
כהתיזה וחייב משום מקום הניזק, דהוה
תרתי דסתרי, וצאמת לפמש"כ הרא"ש לעיל
דצחילוק רשויות גילה קרא וצער צשדה אחר
דאזלי' צתר מקום שנעשה צו ההיזק וא"כ
כשאכלה צרה"י חייב וצאכלה צרה"ר פטור.
וצאמת צפניס צשט"ג כ' דמרה"י לרה"ר
פטור וכדצרינו, ולא כמו שהוצא כאן.

באו"ד. אצל כשהוא חומר על המזיק לא
דרשי': ז"ע איך נתיישבו דברי רש"י
צוה, הלל רש"י פירש האיבעיא בגלגלתו
מרה"י לרה"ר וצכה"ג ודאי דהו"ל לפטור
המזיק שהרי אכלה צמקום פטור ורה"ר הוה
קולא ולא חומר. ואע"ג שרש"י מפרש גם
שגלגל מרה"ר לרה"י ושם האיבעיא אי אזלין
לחומר, אצל פירש דהאיבעיא גם לקולא, וגם
הרא"ש לא הביא מרש"י אלא לקולא.

כ:

שלחוחה בי רבי אמי, אמר וכי מה עשה
לו ומה חסרו ומה הזיקו: אריכות

רש"י ד"ה דמו שעורין בזול. כפי שהיה צריך
ליקח שעורין למאכלה אס היה רונה
להאכילה שעורין ולא יתן לו כשער שצשוק
דלמא איהו לא מאכיל לה שעורין אלא בזול
יתן: ז"ע לרצא אמאי ישלם דמי שעורים אפי'
צזול, הלל יכול לומר שלא הי' מאכילו אלא
קש. ולרצה נראה דמשלם כפי שנהנה צעה"צ
ולרצא משלם כפי שנהנה הצהמה, מ"מ ז"ע
טעם רצא.

תום' ד"ה מתגלגל מזהו. פ"ה דמספקא ליה
אי צתר אכילה אזלין ואי צתר לקיחה,
וקשה דלקמן (דף כא): גבי כלב שנטל חררה
והלך לגדיש פשיטא לן דאי אכילה בגדיש
דעלמא דפטור: צשטמ"ק כ' לתרך דהכא
מיירי שהצהמה צרה"ר וגלגלתו מרה"י
וכפירש"י, אצל התם הכלב והחררה צשעת
הלקיחה הי' צמקום אחד. וז"ע דלפ"ז
כש"כ דתקשי קושי' תוס' דמה התם שגם
הכלב המזיק הי' צרשות הניזק ומ"מ פטור
כיון דאכלה בגדיש צעלמא, מכש"כ הכא
שהצהמה לא היתה מעולם צרשות הניזק ודאי
דפטור.

תום' ד"ה ואודא ריש לקיש לטעמיה.
וההיא צ' פרות אשמועינן דוקא צעטה
רצונה צמהלכת חייבת הא הוצקה פטורה
כדדייק לקמן פרק המניח (דף צב) דאצעי לה
לסגויי צאידך גיסא: ז"ע אמאי הוצרך לומר
טעם זה דצלא"ה פטור, דמשום רגל, צרה"ר
פטור. משום קרן, אין כונתו להזיק. משום

תוס' ז"מ (נ:ו) ד"ה אמר רבא, ורש"י חגיגה (יא.) ד"ה דכל היכא דמנחה. [ועי' נתן פריי ז"מ (נ:ו) פסקא תוס' ד"ה אמר רבא].

רש"י ד"ה בהקדש. ליכא למימר שלא מדעת דדעת שכינה איכא: עי' להורות נתן פ' מקץ [צעניני חנוכה, בהערה לאות ז'].]

תוס' ד"ה הא איתהנית. וי"ל ללא דמי הואיל ונהנה מחמת החסרון שהיה מתחילה: ואע"ג שלא הוא גרס ועשה את החסרון אלא האחר, מ"מ כיון שהוא נהנה כתוצאה מחסרונו של זה ה"ז חייב. דלולא החסרון לא הי' מציאות להחסרון.

תוס' ד"ה טעמא דניקב. וי"ל שאני עמד ניקב דגלי דעמיה דניחא ליה בהוצאה: לכאור' ז"ע כיון דקי"ל דזה נהנה וזה לא חסר פטור והיינו דליכא חיוב כל דלא חסריה א"כ אף כשגלי דעמיה דניחא"ל בהוצאה אמאי חייב לשלם למפרע על ג' הגדרים. ונראה דכל זה נכלל דצדן ושפטתם צין גרו וכנ"ל [מתשו' חת"ס חו"מ סי' ע"ט ד"ה פסיק], דכך נראה לחכמים ליושר שאם גילה דעתו דניחא"ל בהוצאה דיצטרך לשלם, והתורה מסרה לחכמים לדון צעסקי שכנים כראות עיניהם לפי הדק והיושר.

תוס' ד"ה נתנה לחבירו כו'. וי"ל דאין אדם מועל אלא במתכוין להוציא מרשות מי שהוא והכא הוא סבור שלו הוא: ומצואר

הלשון י"ל עפמ"כ לעיל ע"א מרש"י יצמות (קו.) גבי חליצה דחייב לשלם מדין שכירות, אולם היינו דוקא אם התנה עמו מקודם שישלם אבל בלא התנה לא הוא כשכירות. והנה כשהתנה שיכנס לדירה ע"מ לשלם והצעה"צ נותן לו מפתח או אינו מוחה, א"כ הוא כשכירות שצעה"צ עשה מעשה עבור הממון ונתחייב משום שכירות, אבל כשדר שלא מדעת א"כ לא עשה צעה"צ שום פעולה ולא הוא שכיר, והיינו "מה עשה לו" שהי' כשכיר. "ומה חסרו" שאינו גזלן, "ומה הזיקו" שאינו מדין מזיק. ועוד י"ל עפ"י חלקת יואב (המוצא לעיל ג.) דחייב המזיק אף כשלא חסרו, וז"ש שלא חסרו וגם לא הזיקו.

רש"י ד"ה הקיפא יתירא. דאי לא שדה של שמעון צין שדותיו הוא סגי ליה במחיצות חיצונות והווי כל שדותיו גדורים והלכך חסר הוא בשצילו: ז"ע הלא צדין חסרו שמעון שהרי שמעון קנה את השדה כדת ולא קיפח את ראובן בכלום, ואמאי יצטרך לשלם לראובן הלא צדין הוא מחזיק בשדה האמנעית ואם ראובן רוצה לעשות גדר אין זו אשמת שמעון.

רש"י ד"ה נתנה לחבירו. קנייה חצירו דגוצר יש לו רשות ליתן וזה שהוציאו לחולין מעל: ז"ע אף יש רשות לגוצר ליתן לחצירו דבר של הקדש, ובשלמא הא דקנה חצירו י"ל ללא דמי לגזן שלא קנה הגזלה בלא שינוי, דבהקדש כיון דע"י המעילה יצא לחולין א"כ קנהו, אבל קשה דעכ"פ הוא בלא רשות. ועי'

דאינ אדם מועל רק אם נתכוין להוֹזִיחַ מאִיזוּה רשות, אבל אם סבר שהחפץ עדיין נמנע ברשות שהיה, לא מעל. ולכאורה טעמא בעי.

והנה בפשטות נראה לומר דעת התוס', כהא דמצואר בגמ' יבמות (נב:) העודר בנכסי הגר וכסבור שהוא שלו לא קנה, והיינו משום דבעי כוונה לקנין, והכא לא נתכוון לקנות. וה"ה הכא כיון דסבור שהוא שלו, ממילא לא קנה ולא יחא מרשות הקדש לעולם. וק"ל.

ועוד נראה, דהנה דין מעילה דנריך לשלם קרן וחומש, יש לעיין אי הקרן הוא כמו דין גזל, או מדין נהנה מן ההקדש. ונראה ללא שייך דין גזל כלל, דגזל שם האיסור משום דמחסר ממונו של חצירו, והכא במעילה הלא האיסור הואיל דנהנה. וסמוכין לזה נראה, מהא דממעטינן איש כי יאכל קודש פרט למזיק. ומצואר בתוס' ז"מ (טו:) ד"ה פרט דמדאורייתא אף מקרן פטור מלשלם, והוא עפ"י הירושלמי (גיטין ריש פ"ה) דניזקין לא שייך רק ברעהו ולא בהקדש כמצואר שם, אלמא דליכא גם דין גזל בזה, דא"כ הנה עכ"פ לחייב משום גזל. וזה ז"ע עדיין אם נכון הוא. [עיין שו"ת להורות נתן (ת"ו סי' ל"ו אות ד') ודו"ק].

ועיין עוד בתוס' חגיגה (יא.) ד"ה בגזר המסורות ואפי' למ"ד שליחות יד א"ש חקרון, הכא שאני דכל היכי דאיתא ציה גזא דרחמנא איתא עכ"ל, א"כ אפילו היכי שנתנה

לחצירו או שהוא עצמו מעל בהן ג"כ שייך הסברה דצי גזא דרחמנא איתא, וליכא הוצאת רשות באמת בשום אופן, ובגזל נריך להיות דוקא הוצאת רשות. ואף דאם נהנה מחצירו נריך לשלם אף אם לא הוֹזִיחַה מרשותו, היינו משום דאזתה ההנאה הוֹזִיחַה עכ"פ מרשותו, אבל במעילה כל הטעם שמועל לא מחמת שהוֹזִיחַה מרשות הקדש, רק מחמת שהוא נהנה.

ועוד נראה ברור, דהא להדיא תנן במתני' מעילה (יט.) דהנהנה מהקדש בשוה פרוטה מעל אעפ"י שלא פגם עיי"ש, גם להחולקים שם הוא כן. וצדיני ממונות אם לא פגם כלום צודאי פטור, דזה נהנה וזה לא חסר מותר, ואף כופין על מידת סדום, אללא ודאי דהכא במעילה עיקר האיסור משום שנהנה מההקדש. והטעם נראה משום סברה, דכיון שנשתמש בו קודש אל ישתמש בו חול, ואם נשתמש בו בחול שוב אינו ראוי לקודש. אכן זה שייך רק אם נתכוין להוֹזִיחַה מרשות הקדש, דא"כ עשה צדון לבו ונתחלל ע"י כונתו. אבל אם לא היתה מחשבתו לכך, אז לא נעשה חולין ולא מעל. וע"ע תוס' לעיל (ו:) ד"ה שור, ותוס' מעילה (יט.) ד"ה אקשיה, ותוס' גיטין (מט.) ד"ה שור. כל זה כתבתי לפוס ריהטא, ועדיין ז"ע הראיות שהבאתי (לצר מהראיה ממעילה (יט.) דנראה ברור).

בא"ד. וי"ל דאינ אדם מועל אלא במתכוין להוֹזִיחַו מרשות מי שהוא והכא הוא

ע"כ חייב לשלם גם צעד הג' כשויותם אצל
לא יותר מהשויות. וע"כ מיירי שכבר שילם
לראובן דאל"כ מה מתוך דמיירי דקיימא
לאגרא דפשיטא דמשלם לשמעון, וע"כ
קמ"ל דאף ששילם לראובן חייב לשלם גם
לשמעון ולא מצי למימר לך לראובן ותו"א
ממנו.

הדר בחצר חבירו שלא מדעתו אין צריך
להעלות לו שכר משום שנאמר (ישעיה
כ"ד י"ב) ושאייה יוכת שער: והא דקיימא
לאגרא צריך לשלם דאע"ג דהלילו ממזיקין
עכ"פ הזיקו דמי שכר דירה, אצל בלא קיימא
לאגרא ורואה לחייב לשלם משום שנהנה ע"ז
יכול לומר גם אני ההייתי אותך שהלתיך
ממזיקין.

אמר מר בר רב אשי לדידי חזי ליה ומנגח
כי תורא, רב יוסף אמר ביתא מיתבא
יתיב, מאי בינייהו, איבא בינייהו דקא
משתמש ביה בצייבי ותיבנא: ז"ע לפמש"כ
ראשונים - עיין תוס' צא מליעא (קא): ד"ה
לא יטלנה וי"א - הטעם דאסור ליטול המזוזה
מצית שיו"א ממנו משום שמוזיקין צאין לצית,
ומשמע דמזוזה אף שאינה של מנה - שהרי
אין דרים שם - ומ"מ מגין, א"כ הול"ל איכא
בינייהו צית שי"ש צו מזוזה דמשום שאיה ליכא
ומשום מיתבא יתיב איכא. ואולי י"ל דדקדקו
לומר יוכת שער וכפירש"י שמכתת שער
הצית, ולמה דוקא שער, דצגוף הצית צפתח
אין להם רשות להזיק משום דאיכא מזוזה, אצל

סבור שלו הוא: בתוס' חגיגה (יא.) צגזבר כ'
דשאני הכא דכל היכא דאיתא צי גזא דמלכא
קאי, וכאן משמע דהוי הוצאה מרשות לרשות
והא דפטור משום שלא התכוין להוציאו, וי"ל
דפליגו אם רשות גזבר הוי כרשות הקדש
ממש - ועי' ירושלמי תרומות (פ"א ה"א)
אם גזבר כצעלים - ותוס' כאן ס"ל דהם שתי
רשויות אלא דהגזבר הוי כשומר ואי לאו שלא
התכוין הוי כהוצאה מרשות, ולתוס' חגיגה
הכל חדא רשות, ועדיין צריך לזכר.

תוס' ד"ה והוא שהניחה ע"פ ארובה.
ותימה כי קצעה נמי לא קני דשינוי
החזור לצרייתו הוא: נראה דקושייתם דקציעה
צלצד צלי שינוי של סיתות לא קני, אלא
שמפרשים שהניחה ע"פ ארובה לאפוקי אם
סיתתה וכרש"י חגיגה (יא.), ועי' מעילה (ו).
ברש"י ותוס' ושטמ"ק שם. ועי' שטמ"ק כאן.

כא.

הבי קאמר נמצא הבית של שמעון מעלה
לו שכר, תרתוי: עי' שטמ"ק ורש"ש
שהקשו לפמש"כ תוס' לעיל (כ): ד"ה טעמא
דהיכי דגלי דעתי' דניחא צהוצאה חייב אף
צחצר דלא קיימא לאגרא, א"כ הכא גילה
דעתו דניח"ל צהוצאה. ונ"ל דלק"מ דהכא
מיירי שכר שילם לראובן ומ"מ חייב לשמעון
וצה אין לומר דגילה דעתו, דלא גילה דעתו
שרואה לשלם כפלים, וצניקף גילה דעתו
שרואה לשלם צעד המחילה הרביעית כשויותו.

חשיכה להדליק את הנרות, והדלקתה הולכת ונגמרת בשבת, וכן מאחיזין את האור במדורה והולכת ונגמרת הדלקתה בשבת, ולפי זה הרי הוא כאלו הצעירה הוא צעמנו בשבת, וכל שכן הוא, דאלו הכא לא נתכוין להצעיר גדיש של חצירו כלל, והכא עיקר כוונתו היא שתדלק ותלך בשבת, ועם כל זה תנן (שבת יט:) משלשלין את הפסח לתנור עם חשיכה ומאחיזין את האור במדורות בית המוקד, ומעשים בכל יום וכדלמאן. כי נעייין במילתא שפיר לא קשיא לן, שהרי חיובו משום חציו כזורק חך, שצשעה שינא החך מתחת ידו, באותה שעה נעשה הכל, ולא חשבינן ליה מעשה דמכאן ולהבא, דאי חשבינן הוי ליה למפטריה דאנוס הוא, שאין צידו להחזירה, והכי נמי אילו מת קודם שהספיק להדליק הגדיש, ודאי משתלם ניזק מאחריות נכסים דידיה, דהא קרי כאן כי תנא אש שלם ישלם, ואמאי מחייב הרי מת, ומת לאו בר חיובא הוא, אלא לאו שמע מינה דלא כמאן דאדליק השתא צידים חשבינן ליה, אלא כמאן דאדליק מעיקרא משעת פשיעה חשבינן ליה, וכן הדין לענין שבת, דכי אתחיל מערב שבת אתחיל, וכמאן דאגמריה צידים צההוא עידנא דלית ציה איסור חשיב עכ"ל.

צתחלת השער לפני המזוזה יכול להזיק, אצל כשדרים שם אינו מזיק אף לפני המזוזה.

רש"י ד"ה שנאמר ושאייה יוכת שער. שד ששמו שאיה מכתת שער הצית: ועפ"י א"ש דאסור להוריד מזוזה מצית שיוכל ממנו כדי שלא יבואו מזיקין והמזוזה מניל.

תוס' ד"ה בהריוט מדעת דמיו. אלא נראה כהדיוט מדעת דמיו, כלומר דדעת שכינה איכא שלא יהנה אדם בלא מעילה: לכאורה יש לתמוה על הגמ' דרצה לפשוט מהקדש להדיוט, הלא מעילה צהנאה תליא אף שלא חיסר להקדש כלום, עיין רמב"ם (רפ"ו דמעילה), ולכן כשדר תחתיו חייב דאע"ג דלא חיסר הרי נהנה, אצל צהדיוט י"ל דתליא אס גרם לו חסרון או לא, ולכן י"ל דצחצר דלא עביד לאגרא פטור כיון דלא חיסרו. וז"ל דזה עצמו נכלל צתירוץ הקדש שלא מדעת וכו', ר"ל דדעת שכינה שאף צהנאה גרידא חייב אף בלא חסרון - ועי' שטמ"ק צכונת תוס', ומנהר"ם.

כב.

איתמר ר' יוחנן אמר אשו משום חציו (חייבו הכתוב דאיהו קעביד דהוי כזורק חין. רש"י), וריש לקיש אמר אשו משום ממונו (כשורו ובורו שהיוקו): וצנמוקי יוסף כתב וז"ל, אשו משום חציו כאלו צידו הצעירו, ואי קשיא לך א"כ היכי שרינן עם

וראיתי צקנות החושן (סי' ש"ז סק"א) שכתב, דצתוס' לעיל (יז:) חולקין על סברת הנמוקי יוסף, דצגמרא שם אמרו זרק כלי מראש הגג, וצא אחר ושצרו צמקל פטור, דאמרינן ליה מנא צצירא תצרו. וכתבו התוס'

שם ד"ה זרק כלי מראש הגג, דאם זרק אבן או חץ על הכלי וצא אחר וקדם ושצרו, דפשיטא דחייב, ולא שייך כאן מנא תצירא תצרו, וסברא פשוטה היא לחלק בין זורק אבן לזורק כלי עצמו עכ"ד התוס'. וכתב עליו הקצה"ח, דיש להוכיח דהנמוק"י חולק על התוס', שהרי כתב הנמוק"י שאם זורק חץ אמרינן דבשעה שיצא החץ מתחת ידו באתה שעה נעשה הכל, ומשמע מזה דגבי חץ נמי הוה כאילו אתעביד מעשה עיי"ש.

אלא דלפי זה קשיא, שהרי הנמוק"י לעיל (יז:) הביא סברת התוס' לחלק בין זורק אבן לזורק כלי עיי"ש, ולדברי הקצה"ח יוצא דהנמוק"י סותר דברי עצמו.

ברם לענ"ד ליכא שום פלוגתא בין התוס' והנמוק"י, דנראה פשוט דמה שכתב הנמוק"י דהיכי שזרק חץ או הדליק אש נחשב כאילו באתה שעה נעשה הכל, היינו רק היכי שבאמת הלך החץ ושבר כלי של חצירו וכן שבאמת הלכה האש ושרף גדישו של חצירו, דאז אמרינן דמעשה ההיזק שנעשה על ידי חציו ואשו לאחר שעה, נחשב כאילו נעשה מעשה ההיזק על ידו כבר עכשיו, דכיון שהחץ שלו עשה צפועל את מעשה ההיזק והאש שלו שרף גדישו של חצירו, בזה חידש הנמוק"י דמעשה ההיזק שנעשה אחר כך נחשב כאילו כבר נעשה בשעה שיצא החץ מתחת ידו. אבל אם זרק חץ על הכלי, וצא אחר ושבר את הכלי טרם שפגע בו החץ, דנמנא דזה שזרק את

החץ לא שבר את הכלי כלל, ונמנא דזריקתו לא הגיעה לכלל מעשה, בזה גם הנמוק"י מודה דזה שזרק את החץ פטור, דאין לומר שבשעה שזרק את החץ כבר נעשה הכל, שהרי החץ לא עשה שום מעשה, דהא צא אחר וקדם ושצרו - והוי כאילו צא אחר והגביה את הכלי ממקומו טרם שפגע בו החץ ולא נשבר הכלי כלל, דפשיטא דזה שזרק את החץ פטור - דמעשה שלא נעשה כלל לא נחשב כאילו נעשה כבר עכשיו, ורק במעשה שנעשה לאחר זמן נחשב כאילו נעשה באתה שעה שיצא החץ מתחת ידו.

וא"ב צדון שכתבו התוס' שאם זרק אבן או חץ על הכלי וצא אחר וקדם ושצרו דפשיטא שהשובר חייב ולא הזורק, הנה גם הנמוק"י מודה דין זה, וכמפורש בצדוריו לעיל (יז:), דכיון דקדם חצירו ושצרו, ונמנא דהזורק את החץ לא שבר את הכלי ולא עשה מעשה היזק כלל, בזה ודאי דפטור הזורק, כיון שזריקתו לא הועילה כלום לעשות היזק, דהא הכלי לא נשבר כלל ע"י זריקתו. ועד כאן לא כתב הנמוק"י דנחשב כאילו כבר עשה את ההיזק בשעה שזרק את החץ, אלא אם לצסוף היזק באמת, דאז מקדימין את הזמן ונחשב כאילו כבר נעשה מקודם בשעת הזריקה, אבל אם לא עשה מעשה היזק כלל פשיטא דפטור, דאי אפשר לומר דנחשב כאילו כבר עשה את המעשה בשעה שזרק, שהרי לא עשה מעשה כלל. וזה פשוט. ויש להתפלל שהקצה"ח ז"ל לא עמד בזה.

נחשב כאילו הוא עשה את כל המעשה, כיון שהמעשה שלו לא בא לידי גמר - ואם כן אם הדליק את הצירה, והגמל לא הלך וסכסך, אז משלם רק חצי נזק, דהאזי דגמל הוא כנרורות ומשלם רק חצי נזק, אבל אם הגמל הלך וסכסך את כל הצירה, נמצא דהצירה נשרפה לא בגלל שהוא הדליק במקום אחד, אלא בגלל סכסוכו של הגמל, נמצא דמה שהוא הדליק במקום אחד לא גרם לשריפת הצירה כולה, דהא השריפה של הצירה כולה נגרמה בגלל סכסוך הגמל, ונמצא דהדלקתו במקום אחד לא בא לידי גמר, כי הגמל הקדים וסכסך ושרף את הצירה כולה, ובכהאי גוונא לא נחשב כאילו בשעה שהדליק במקום אחד הדליק את הצירה כולה, דמה שהדליק במקום אחד לא גרם לשריפת הצירה כולה, וכיון שהצירה כולה נשרפה על ידי סכסוך הגמל חייב צולה נזק שלם.

ולא תקשי קושיית הקצה"ח דלא ישלם נזק שלם, הואיל דבשעה שהדליק במקום אחד נחשב כאילו שרף כולה והוי נרורות, דזה אינו, דכיון דהצירה כולה לא נשרפה בגלל הדלקתו במקום אחד אלא בגלל סכסוכו של הגמל, נמצא דהתחלת מעשהו לא בא לידי גמר, ובכה"ג לא נחשב כאילו עשאו כולה. וזה דומה למי שזרק אבן על כלי וקדם חצרו ושבר את הכלי, דהזורק פטור, כיון דזריקתו לא גרמה שום היזק, שהרי הכלי נשבר על ידי חצרו, ולא אמרינן דמיד כשזרק את האבן נחשב כאילו שיבר את הכלי, כיון דנזק הזריקה לא בא לידי

ועל פי דברינו יש ליישב גם מה שהקשה עוד הקלות החושן שם, אהא דכתב הטור חו"מ (סי' תי"ח) וז"ל, גמל טעון פשתן, ועבר צרשות הרצים ונכנס פשתנו לתוך חנות של חנוני, ודלקה צנרו של חנוני ודלקה כל הצירה, צעל הגמל חייב, שפשע צמה שהרצה משאוי עד שנכנס בתוך החנות. ואם הגמל הולך ומסכסך האש בכל הצירה, חייב צולו נזק שלם, ואם לא סכסך כל הצירה אלא הדליק במקום אחד ומשם נתפשט צולה, חייב על המקום שהדליק נזק שלם, ועל השאר חצי נזק [דהאזי דגמל הוא כנרורות דחייב רק חצי נזק. צ"ח] עכ"ל הטור. וקשה לפי דברי הנמוק"י דגבי אש וחץ אזלינן בתר מעיקרא, ונחשב כאילו נעשה הכל בשעה שיצא החץ מתחת ידו או בשעה שהדליק את האש, א"כ כיון שהדליק במקצת הצירה הרי הוא כשרוף כולו, ואלו בא אחר ושרפו לא היה משלם [האחר] כלל דאזלינן בתר מעיקרא, וא"כ איהו גופיה כשמסכסך אחר כך כל הצירה הרי כבר הוא מצוער, ולא ליחייב ציה נזק שלם, והניח צנריך עיון.

ברם לפי מה שכתבנו דהא דאזלינן בתר מעיקרא, ובשעה שזרק החץ או הדליק נחשב כאילו כבר נעשה כולו, היינו רק אם אחר כך נגמר המעשה בצרמא דיליה, דאז נחשב כאילו כבר עשה את כל המעשה מעיקרא, אבל אם המעשה לא נגמר כלל ע"י צרמא שלו, אלא שלא נגמר כלל או שכת אחר גרם לנגמר המעשה, בכהאי גוונא ודאי דלא

גמר, שהרי לא האזן גרמה לשצירת הכלי. והכא נמי לא הדלקתו במקום אחד גרם את שריפת הצירה כולה אלא סכסוכו של הגמל, ועל כן משלם נזק שלם, דשריפת הצירה כולה אינה מתייחסת אל מי שהדליק במקום אחד, כיון דהדלקתו במקום אחד לא בזה לידי גמר ו"ז.

ומה שכתב הקצה"ח ז"ל שאם הדליק במקום אחד הצירה וזא אחר ושרף כולה לא היה משלם האחר כלל דאזלינן בתר מעיקרא, הנה זה קשיא, דודאי שהאחר משלם מה ששרף, דכיון דגמר שריפת הצירה לא נעשה ע"י הראשון לא שייך לחייבו מדין אשו משום חזיו, וכמו שכתבו התוס' לעיל (י:): שאם זרק אבן על כלי וזא אחר ושרפו דפשיטא שהשני חייב וכנ"ל.

וראיתי בשם הגאון אבני נזר ז"ל, - הוצא צב' שעשועי רעיונים (כלל ג') - שהקשה על סברת הנמוק"י שאם זרק חץ או הדליק אש נחשב כאילו כבר גמר את מעשהו מעיקרא, דלפ"ז קשה הא דאמר ר' יוחנן בש"ס תענית (כט.) אלמלי הייתי באותו דור לא קבעתיו (לזו ט' באב) אלא בעשירי מפני שרובו של היכל נשרף בעשירי, וקשה דהא ר' יוחנן בעצמו סובר דאשו משום חזיו, וא"כ מיד כשהוצער בית המקדש ציוס ט' אב נחשב כאילו נשרף כולו, וא"כ צדין הוא שיקבעו את התענית לתשיעי, דנחשב כאילו נשרף באותו היום כל המקדש. ותירץ, דהא דכתב

הנמוק"י דבשעה שיצא החץ מתחת ידו וכן בשעה שהדליק האש נחשב כאילו באותה שעה נעשה הכל, היינו רק לגבי הגזרע העושה, דנחשב כאילו הגזרע גמר מעשהו מיד - ועל כן אף שמת מיד אחר שזרק את החץ טרם ששבר את הכלי, אעפ"כ חייבין יורשיו לשלם מנכסיו, מכיון שמגד הגזרע המזיק כבר נגמר מעשהו משהו ראשונה - אבל כשדנין על הפעולה עצמה, ודאי דאינו נחשב כאילו נעשתה אלא בשעת שנעשתה באמת. וא"כ לזו תשעה באב שנקבעה לא משום פעולת הגזרע שהצעריו את המקדש, אלא משום שהמקדש נשרף, והנה כשדנין על עגם הפעולה דהיינו השריפה ודאי שלא היה אלא בעשירי, ועל כן היה לן לקבוע את התענית בעשירי. ועיין שו"ת אבני נזר (או"ח סי' מ"ח אות ח') שכתב סברא זו.

ועל פי זה נראה ליישב מה שיש להקשות על סברת הנמוק"י, מש"ס זבחים (טו.) בעא מיניה רבי ירמיה מרבי זירא, היה מזה ונקטעה ידו של מזה עד שלא הגיע דם לאויר מוצח מזה (מי הו עבודה צבעל מוס ופסולה אי לא דאיכא למימר מכי פריש דם גמרה לה. רש"י), א"ל פסולה מאי טעמא והזה ונתן צעינן עיי"ש. ויש להקשות, לפי מה שכתב הנמוק"י דמשעה שיצא החץ מתחת ידו כבר נעשה הכל, א"כ מאי איבעיא ליה בנעשה בעל מוס אחר שהזה קודם שהגיע דם לאויר מוצח מי נימא דמכי פריש דם גמרה לה, הלא ודאי דגמרה לה וכמו שהכריח הנמוק"י.

ברם לסברת האצני נזר יש ליישב קושיא זו, דאצניעיא ליה לרבי ירמיה צהא דבעל מוס פוסל צהזאת דם על המזבח, אס הוא פוסל רק בשעת פעולתו של הגזרא, או גם בשעה שנעשית הפעולה. דאס בעל מוס אינו פוסל אלא בשעת פעולת הגזרא, א"כ כשהיה מזה ונקטעה ידו עד שלא הגיע הדם למזבח הרי זו כשרה, שהרי פעולת הגזרא כבר נגמרה משעה שיאלא הדם מתחת ידו, או אפשר דבעל מוס פוסל גם בשעה שנעשתה הפעולה באמת, וא"כ כיון דכאשר אנו דנים על הפעולה עצמה הרי לא נגמרה אלא בשעה שנגמרה באמת, ממילא אס נקטעה ידו קודם שהגיע לאויר מוצח, ונמאלא דבשעה שנעשתה הפעולה באמת כבר היה בעל מוס, א"כ עבודתו פסולה. והשיב רבי זירא דהכא גורת הכתוב היא והזה ונתן דבעינן שיהא בכשרות גם בשעה שנעשתה עמס הפעולה. וא"ש.

ובעיקר קושיית הנמוק"י דאיך מותר להדליק נר בערב שבת, דכיון דאשו משום חליו א"כ נחשב כאילו הדליק את הנר בשבת - הנה יש ליישב לפי מה שכתב בשו"ת זקניי חתם סופר (או"ח סי' פ"ד), ליישב מה שהקשה בשו"ת פני יהושע (יו"ד סי' ג'), למאן דאמר צש"ס צבא מניעא (:) דיש שליחות לנכרי מדרבנן, א"כ אמאי אמרו צכולא תלמודא דאמירה לנכרי שבת, תיפוק ליה משום שליחות, ותירך החת"ס דלענין מנוחת השבת לא שייך שיהיה שלוחו כמותו, דהתורה הקפידה על מנוחת גופו של ישראל

ולא על גוף המלאכה עיי"ש. ומצואר דאיסור מלאכת שבת הוא על הגזרא, שהתורה הקפידה שהגזרא ישבות ולא יעשה מלאכה בשבת, ואין הקפידא שלא תיעשה המלאכה, אלא שהגזרא לא יעשה מלאכה וגופו ישבות. ומעתה יש לומר, דאע"ג דלגבי דיני נזיקין אמרינן אשו משום חליו והוי כאילו עשה את הנזק בעצמו, מכל מקום לגבי איסור מלאכת שבת, כיון דגופו שובת בשבת אין לאסור להדליק נר מצעוד יום ואף שדולק גם בשבת, דכיון דצמליאות גופו שובת בשבת ליכא איסור. ודוקא צנזיקין אשר שם הקפידא הוא שלא ייעשה הנזק, ואין הקפידא דוקא על גופו של הגזרא העושה את הנזק אלא שהנזק לא ייעשה, דהא משום הכי חייבתו התורה לשלם משום שחזירו הווק, וע"כ גם כשהזיק צדרך אשו ג"כ חייב כאילו עשאו בעצמו ואמרינן אשו משום חליו, אבל לגבי שבת דהעיקר שהגוף ישבות, ממילא לא שייך צזה לאסור מדין אשו משום חליו, כיון דעכ"פ גופו שבת ציום השבת.

איתמר רבי יוחנן אמר אשו משום חציו (השולח את הבערה משום חציו חייבו הכתוב דאיהו קעביד דהוי כוורק חין. רש"י): הנה צגמרא שבת (כא): א"ר זירא א"ר מתנה ואמרי לה אר"ז אמר רב, פתילות ושמינס שאמרו חכמים אין מדליקין צהן בשבת (דשמא יעיה), מדליקין צהן צחנוכה צין צחול צין בשבת, אמר רבי ירמיה מאי טעמא דרב קסבר צבתה אין זקוק לה (הלכך צחול שרי), ואסור להשתמש

לאורה (שיהא ניכר שהוא נר מנזה וליכא למיחש להטייה. רש"י). אמרוה רבנן קמיה דאבי משמיה דרבי ירמיה ולא קיבלה, כי אתא רבין אמרוה רבנן קמיה דאבי משמיה דרבי יוחנן וקיבלה, אמר אי זכאי גמירתיה לשמעתיא מעיקרא, והא גמרה, נפקא מינה לגירסא דינקותא.

וצריך ביאור אמאי כשאמרוה משמיה דרבי ירמיה לא קיבלה אבי, וכשאמרוה משמיה דרבי יוחנן קיבלה. ונראה, דלכאורה קשה הא דאמר רבי ירמיה ככתה אין זקוק לה ואסור להשתמש לאורה, דשני דינים אלו סותרין אהדדי, דהנה הא דכתה אין זקוק לה, על כרחק הטעם משום דהדלקה עושה מנזה, דהיינו שהמנזה היא עצם ההדלקה ולא מה שהנר הולך ודולק - וכלשון השו"ע (סי' תרע"ג ס"ב) הדלקה עושה מנזה לפיכך אם ככתה קודם שעבר זמנה אינו זקוק לה, וביארו הטו"ו (סק"ח) דהדלקה עושה מנזה ר"ל כיון שהדליק תיכף קיים המנזה, ועל כן אם ככתה אין זקוק לה לחזור להדליקה עיי"ש - והשתא קשה, דכיון דהמנזה התקיימה ברגע שהדליק, א"כ אמאי אסור להשתמש לאורה, הלא עיקר המנזה כבר התקיימה ברגע שהדליק, ואחר שהדליק שוב לא הוא נר של מנזה. והראיה, שאם ככתה אינו זקוק לחזור ולהדליקה, וא"כ אמאי אסור להשתמש לאורה. [ואף למאי שפירש רש"י דאסור להשתמש לאורה כדי שיהא ניכר שהיא נר מנזה, מכל מקום אם הדלקה עושה מנזה

א"כ עיקר המנזה היא בשעת ההדלקה, והרי על ההדלקה עצמה ניכר שהוא לשם מנזה, שהרי מצדק עליה צרכת להדליק נר של חנוכה, אלא דחיישינן שלא יהא ניכר לשם מנזה המשך ההדלקה אחר הצרכה, וזה קשיא, דאם הדלקה עושה מנזה נמצא דעיקר המנזה הוא בשעת ההדלקה, ואמאי צריך להיות ניכר שהיא נר מנזה כל המשך זמן ההדלקה, הלא עיקר נר מנזה היא בשעת ההדלקה ואז ניכר ע"י הצרכה, ומה צדק שאינו ניכר בהמשך ההדלקה, הרי לא גרע מאילו ככתה לגמרי דג"כ אין זקוק לה]. ועל כן לא רצה אבי לקבל את המימרא מרבי ירמיה דכתה אין זקוק לה וגם אסור להשתמש לאורה, דשני דינים הללו הויין תרתי דסתרי וכנ"ל.

אבל כששמעה משמיה דרבי יוחנן קיבלה, דלפי שיטתו של ר' יוחנן יש לתרץ שאין סתירה בין שתי ההלכות, דהנה מצוה דרבי יוחנן אמר דאשו משום חזיו (חייב הכתוב דאיהו קעביד דהוי כוורק חז. רש"י), והקשה צנמוקי יוסף (צב), דא"כ היכי שרינן להדליק נר בערב שבת והדלקתה הולכת ונגמרת בשבת, וקשה דכיון דאשו משום חזיו ונחשצ כאלו צידו הצעיר את כל הדליקה, א"כ הוי כאלו הצעירה הוא צעמנו בשבת דאסור, ותיירץ דהא דאשו משום חזיו היינו דכשהצעיר האש ואחר כך שרף צית חצירו, נחשצ כוורק חז דחייב, והרי צחץ בשעה שינא החץ מתחת ידו באותה שעה כבר נעשה הכל, ולא חשבינן ליה מעשה דמכאן ולהבא, דאי חשבינן ליה

השריפה ודאי שלא היה אלא צעשירי, ועל כן היה לו לקבוע את הנוס צעשירי, ועיין שו"ת אבני נזר (או"ח סי' מ"ח אות ח') שכתב סברא זו.

והשתא מיושב שפיר הא דאזיי לא רצה לקבל הך מימרא דכבחה אינו זקוק לה ואסור להשתמש לאורה אלא לאחר ששמעו משמיה דרבי יוחנן, משום דבאמת שתי הלכות אלו סותרין אהדדי, דאם כבחה אינו זקוק לה א"כ מוכח דהדלקה עושה מנחה ומיד כשהדליק קיים מצוותו, וא"כ קשיא דאמאי אסור להשתמש לאורה, הלא עיקר המנחה אינו אלא בשעת ההדלקה, אבל אחר כך הוא כנר של חול ואמאי אסור להשתמש לאורה. ועל כן לא רצה אזיי לקבל מימרא זו בשם ר' ירמיה משום דקשיא ליה סתירה זו.

אבל כששמעו משמיה דרבי יוחנן שפיר קיבלה, דהא רבי יוחנן סובר אשו משום חזיו ונחשב כאילו כבר גמר את מעשיו מיד בשעת ההדלקה וכמו שכתב הנמוק"י, ומנהאי טעמא מוכן אמאי כבחה אינו זקוק לה, דכיון שהגברא הדליק את הנר, נחשב כאילו כבר דלק כשיעור מצוותה, ועל כן כשכבחה אינו זקוק להדליקה בשניה, כיון דהגברא כבר עשה את מעשה המנחה בשלימות בשעה שהדליק את הנר. [ושו"ב ראיתי בשו"ת הרי"ם בחידושו לשבת (כ"א). דכבחה אינו זקוק לה משום שכבר נגמר מצוותו בשעת ההדלקה וכנמוק"י הנ"ל]. ולא תקשי דא"כ אמאי אסור להשתמש

הוי לן למפטריה דאנוס הוא שאין צידו להחזירה, והוא הדין באש לאו כמאן דאדליק השתא צידים חשבינן ליה, אלא כמאן דמדליק מעיקרא משעת פשיעה חשבינן, והוא הדין לענין שבת דכי אתחיל צערב שבת אתחיל, וכמאן דאגמריה צידים צההוא עידנא דלית ציה איסור חשיב עכתו"ד.

והגאון בעל שו"ת אבני נזר ז"ל הקשה על סברת הנמוק"י - לרבי יוחנן דאשו משום חזיו אם הדליק אש נחשב כאילו כבר גמר מעשהו מעיקרא - דלפי זה קשה הא דאמר ר' יוחנן בש"ס תענית (כ"ט). אלמלי הייתי באותו דור (של חורבן בית המקדש) לא קבעתי (לנוס תשעה באב) אלא צעשירי, מפני שרובו של היכל נשרף צעשירי, וקשה דהא רבי יוחנן בעצמו סובר דאשו משום חזיו, וא"כ מיד כשהוצטר בית המקדש בתשיעי, נחשב כאילו נשרף כולו, וא"כ צדין הוא שיקבעו את הנוס בתשיעי, דהא נחשב כאילו נשרף באותו היום כל המקדש. ותירץ, דמה שכתב הנמוק"י דבשעה שהדליק את האש נחשב כאילו נעשה הכל, היינו רק כשדינן על הגברא המצטער, דהגברא שהדליק את האש נחשב כאילו כבר גמר את כל מעשיו בשעה שהדליק את האש. אבל כשדינן על הפעולה עצמה, ודאי דאינו נחשב כאילו נעשתה מקודם, אלא בשעה שנעשתה באמת, וא"כ נוס תשעה באב שנקבע לא משום פעולת הגברא שהצטער את המקדש, אלא על הפעולה דהיינו שהמקדש נשרף, והנה כשדינן על עצם הפעולה דהיינו

וע"כ קיבל אצ"י דוקא כשנאמר לו שני דינים
אלו משמיה דרבי יוחנן, לפני שיטותיו של רבי
יוחנן שפיר מוצנות שתי ההלכות וא"ש.

והב' שלום אליעזר שטראהם נ"י הוסיף,
לפי מה שכתבנו לעיל דיש להקשות על
סברת הנמוק"י מש"ס זכאים (טו). צעי מיניה
רבי ירמיה מרבי זירא היה מזה ונקטעה ידו
של מזה עד שלא הגיע הדם לאויר מוצח מהו
(מי הו עבודה צעל מוס ופסולה אי לא דאיכא
למימר מכי פריש דם גמרה לה. רש"י) - ולסברת
הנמוק"י דמשעה שינא החץ מתחת ידו כבר
נעשה הכל, א"כ מאי איבעיא ליה לרבי ירמיה
צנעשה צעל מוס אחר שהזה קודם שהגיע דם
לאויר מוצח מי נימא דמכי פריש דם גמרה
לה, הלא ודאי דגמרה לה וכמו שהכריח
הנמוק"י, ומוכח לכאורה דרבי ירמיה לית ליה
לסברת הנמוק"י, ולא אמרינן דמכי ינא החץ
כבר נעשה הכל. וא"כ לדידיה תקשי דאמאי
כצתה אינו זקוק ואסור להשתמש לאורה, הלא
שני דינים הללו סותרין אהדדי וכנ"ל, ואין
לחרץ כסברת הנמוק"י דמיד שהדליק כבר
נעשה הכל וע"כ כצתה אין זקוק לה, דהא רבי
ירמיה לית ליה כסברת הנמוק"י, וכדמוכח
בזכאים (טו). הנ"ל, ועל כן לא רצה אצ"י
לקבלה משמיה דרבי ירמיה, דהוי שני הלכות
סותרין אהדדי, אבל כששמעו מרבי יוחנן
שפיר קיבלה לדידיה ליכא סתירה וכנ"ל.

ועל פי המצואר יש לפרש גם המשך דברי
הגמרא בצבת שאמר אצ"י אי זכאי

לאורה, כיון דכבר נגמרה המצוה צנעה
שהדליקה ושזב הוי נר של חול, דזה אינו,
דהא רבי יוחנן אמר גם דאלמלי הייתי צאתו
דור לא קצעתיו אלא צעשירי, וציאר האצני
נזר דמה שכתב הנמוק"י דלמ"ד אשו משום
חזיו דנחשז כאילו כבר גמר את כל המעשה,
היינו כשדינן על פעולת הגברא, אבל כשדינן
על עצם הפעולה ודאי שהפעולה לא נגמרה
אלא כשנעשתה בצמת. וא"כ כבר חנוכה, ודאי
כשאנו דינן על הגברא נחשז כאילו כבר גמר
את מעשיו צנעת ההדלקה, וע"כ כצתה אינו
זקוק לה, שהרי כבר גמר את מעשה המצוה,
אבל מכל מקום אסור להשתמש לאורה,
דכשאנו דינן על הפעולה דהיינו שהנר דולקת,
ודאי שלא נגמרה אלא כשנעשתה בצמת, וא"כ
כשאנו דינן על הנר הדולקת ודאי שנמשכת
ממותה כל זמן המצוה, ועל כן אסור להשתמש
לאורה דהוי נר של מצוה כל זמן הדלקתה,
דפעולת המצוה נמשכת כל הזמן שהיא
דולקת, וע"כ אסור להשתמש לאורה.

נמצא לרבי יוחנן לשיטתיה שאמר שתי
ההלכות דאשו משום חזיו וכן דאלמלי
הייתי צאתו הדור לא קצעתיו אלא צעשירי,
מוצן שפיר הטעם דכצתה אין זקוק לה וגם
אסור להשתמש לאורה, דכצתה אין זקוק לה
משום שנחשז כאילו כבר גמר את כל מעשה
ההדלקה וכענין אשו משום חזיו, וכן אסור
להשתמש לאורה משום שהוא נר מצוה כל
זמן דליקתו, דכאשר דינן על הפעולה ודאי
שהפעולה נמשכת כל זמן שהיא פועלת -

ניזק מאחריות נכסים דידיה, וש"מ דלאו כמאן דאדליק השתא צידים תשצינן ליה אלא כמאן דאדליק מעיקרא עיי"ש.

ובתב קנה"ח (סי' ש"ז סק"א) דמוכח מתוס' דחולקין ע"ז, שכתבו לעיל (יו: ד"ה זרק כלי מראש הגג, שאם זרק אבן או חץ על הכלי וצא אחר וקדם וצברו, פשיטא דחייב ולא שייך כאן מנא תצירא תצו, דסברא פשוטה היא לחלק צין זורק אבן לזורק כלי עצמו עיי"ש. ולנמוק"י קשה דאמאי השני חייב, דהא מיד שהראשון זרק את האבן על הכלי הרי כבר השלים מעשהו וחייב.

ולענ"ד יש לתמוה דעד כאן לא כתב הנמוק"י דנחשז כאלו כבר גמר הכל, אלא היכי שלבסוף שרף באמת, אבל בנדון התוס' שלבסוף לא שבר את הכלי אלא צא תצירו וצברו, ודאי דלא נחשז כאלו שברו מעכשיו, כיון שהוא לא שברו כלל, וא"כ בנדון התוס' גם להנמוק"י פטור.

ועפ"ז יש לדון במש"כ האחרונים - עיין שו"ת הרי"ם בחידושיו לשבת (כא.) - שמשו"ה ככתה צנר חנוכה שאין זקוק לה, משום דנחשז כאלו כבר גמר מעשהו מיד בשעת ההדלקה. ולהנ"ל לא שייך סברא זו, דכיון דככתה א"כ לא נחשז כעשהו.

ובחי' מהר"ץ חיות הקשה על הנמוק"י דאין מצרכין על הדלקת נר של שבת דהא מה

גמירתיה לשמעתייה מעיקרא ונפקא מינה לגירסא דינקותא, ופירש"י גירסא דינקותא מתקיים יותר משל זקנה. ונראה לומר דענין זה דגירסא דינקותא מתקיים יותר, נלמד מהך דינא דר' יוחנן דאשו משום חליו - וציראו הנמוק"י דנחשז כאלו גמר הכל בשעה שזרק את החץ - דהנה כתיב (תהלים קכ"ז ד') "כחלים ציד גבור כן בני הנעורים", וצריך צירור מה ענין חץ לבני נעורים. אולם יוצן עפ"י דברי הנמוק"י, שכשזורק חץ, מיד בתחלת זריקתו נחשז כאלו כבר נעשה כל המעשה, וכמו כן כשלומד צימי נעוריו כבר קיים צידו לימודו זה לכל ימי חייו, והוא דומיא דחץ שצשעה שזורק נחשז כאלו כבר נעשה כל המעשה, כי גירסא דינקותא מתקיים יותר לכל ימי חייו, וכבר נמנא באמתחתו הידיעה לכל ימי חייו. וענין זה למד אצ"י מדינו של ר' יוחנן, דאשו משום חליו ואם זרק חץ נחשז כאלו נעשה הכל, ומזה למד דגירסא דינקותא עדיפא טפי דהוי כחלים ציד גבור.

איתמר רבי יוחנן אמר אשו משום חציו: בנמוק"י הקשה למ"ד אשו משום חליו איך שרינן להדליק נר בערב שבת ונגמרת בשבת, והא הו"ל כאלו הוא הצעירה בשבת. ותירץ שהרי חיוצו משום חליו כזורק החץ שצשעה שינא החץ מתחת ידו באותה שעה נעשה הכל, ולא תשצינן ליה מעשה דמכאן ולהבא, דאי תשצינן ליה הו"ל למפטריה דאנוס הוא שאין צידו להחזירה, וה"ג אילו מת קודם שהספיק להדליק הגדיש ודאי משתלם

הפעולה ודאי דנחשב כאילו דלק בשבת ושפיר
מזכך להדליק דענש הדליקה היא בלילה.

אתמר ר' יוחנן אמר אשוי משום חציו וריש
לקיש אמר אשוי משום ממונו:
ובנמוקי יוסף לקמן (כב) הקשה ממדליק נר
בערב שבת והולך ודולק בשבת, דכיון דאשוי
משום חציו הוי כאילו הדליק הוה צענמו
בשבת ואסור. ותירץ דצודאי המעשה נחשב
כאילו כבר עשאו בערב שבת אלא שהולך
ונגמר בשבת עיי"ש. ונראה לומר דזה רק
אם דיינין על האדם העושה, או י"ל דמנודו
כבר נעשה המלאכה בע"ש, אבל אם דיינין
על ענש המעשה צודאי לא חשבינן שנתקיים,
רק בשעה שנתקיים בפועל. וזה פשוט בסבא.
שוי ראיתי כן - בס' שעשועי רעיונים (כלל ג')
- בשם הגאון בעל אבני נור ז"ל.

ועב"ז יש ליישב קצת, מה דקשיא לפי דעת
הנמוקי יוסף, מהא דמבואר בכתובות
(לא). צורק חז' בשבת וקרע שיראין באמצע
הליכתו, דפטור מממון, כיון דקם ליה
דבריה מנייה. הואיל ועקירה לורך הנחה הוה
עיי"ש. ולפי דעת הנמוקי"י למה לן לטעמא
דעקירה לורך הנחה, תיפוק ליה דגם מעשה
האיסור כבר נגמר בשעה שזרק החז' וא"כ
חיוז ממון ומיתה צאין ברגע אחד עיי"ש.
(ובאמת יש ליישב, דלפי טעם הנמוקי יוסף לא שייך
רק באם קרע השיראין תיכף אחר הזריקה, דאז
נעשה מעשה האיסור וניזקין בפעם אחת. אבל אם
לא נעשה הנזק רק באמצע הליכתו, אה"נ דפטור

שדולק נחשב כאילו דלקו עתה ובערב שבת אין
מנחה צהדלקה רק בשבת, ונר שבת הדלקה
עושה מנחה דהא מצרכינן להדליק נר של
שבת, ובשלמא אם נחשב כאילו מדליק כל משך
זמן ההדלקה אז שפיר מזכך להדליק דהוי
כמדליק בשבת כמנחה.

ונראה דלק"מ דבנר של שבת כן היא עיקר
מנחה שידליק מצעוד יום דהא אי
אפשר להדליק בשבת, ומה שהדליק מצעוד
יום ואח"כ דולק מאליו כבר קיים את המנחה
- ומה שתקנו לצרך להדליק דמשמע דהדלקה
עושה מנחה, ולכאורה אם דולק רק בערב
שבת ולא בשבת מה מנחה איכא. אך א"ש
דתקנו להדליק לאמר שאם הדליק מצעוד
יום שלא לשם שבת לא יכא ואף שדלק בשבת,
דמנחתו להדליק דוקא לכבוד שבת, וכמו
שאמרו בנר חנוכה דמנחתו דוקא להדליק
לשם חנוכה, אבל עיקר קיום המנחה הוה צמה
שמדליק מצעוד יום, דהא אי אפשר להדליק
בשבת.

אולם בלא"ה י"ל עפ"י דברי אבני נור
שהקשה צהא דתענית (כט). דא"ר
יוחנן אילו הוינא התם הוי אמינא שיתענו
בעשירי שרובו של היכל נשרף בעשירי, וקשה
להנמוקי"י דהא נחשב כאילו כבר נשרף
בתשיעי. ותירץ דרק אם דינין על העושה
נחשב כאילו כבר גמר הכל, אבל כשדינין על
המעשה נחשב רק בשעה שנעשה באמת. וא"כ
לגבי שבת שהעיקר שידליק ודינין על ענש

מנזה להניחה על פתח ביתו מצחוץ, ופירש"י משום פרסומי ניסא, ולא ברשות הרבים, אלא בחזרו שבתיהן היו פתוחין לחצר עכ"ד. נמנא דאין מנזה להניחה ברשות הרבים אלא צפתח שצין ביתו לחזרו והגר מונח בחצר, וא"כ צנר חנוכה שהניחה ברשות הרבים אמאי פטור.

אך צאמת לא קשיא, דודאי מי שדר בצית צריך להניחו צפתח שצין ביתו לחצר ולא ברשות הרבים, אבל חנות שהיא פתוחה לרשות הרבים כדי שיכנסו הקונים, וליכא חצר צין חנות לרשות הרבים, מנזה להניח את הגר צפתח הפונה לרשות הרבים ועל כן פטור.

אלא למ"ד משום ממונו האי איש לאו ממונא דבעל הגמל הוא: ז"ע דהא הצירה נשרפה צאש הצאה מהפשתן שהוא של צעל הגמל ונמנא ששרף צאשו של צעל הגמל. אך הכונה דכיון דלא הוא הדליקו ולא הו"ל לאסקוי אדעתיה וכתוס' ד"ה ואי, א"כ לאו פושע הוא דא"צ להיות שומרו של האש, ומשני צמסכסת ורואה הדליקה והוי פושע, וכתוס'.

תוס' ד"ה אישו משום חציו. לא שיצטער צעצמו האש אלא כל מקום שפשע ולא שמר גחלתו חציו נינהו: משמע אף שלא הדליק אלא הודלק מאליו ולא שמר גחלתו חייב דנחשב כאילו הוי חציו. ועי' נמוק"י. וז"ע כשהפקיר אשו אי חייב צכה"ג כיון דלא עבד מידיו.

מהאי טעמא, כיון דהאיסור נעשה צשעת זריקה וחיוצ ממון צא אח"כ. וק"ל. אכן עפ"י תירוטיו דלהלן אחי שפיר, דאף אם נעשה הגיזקין צשעת הזריקה ג"כ חייב. עיין. אכן לפי הג"ל א"ש, כיון דעכ"פ עכס המעשה לא נעשה רק צשעה שנתקיים צמציאות, ע"כ צריך לטעמא דעקירה צורך הנחה וכנ"ל.

אבן צוה ז"ע עדיין אם הפטור דקס ליה צדרצה מיינה, הוא ע"י דעכס המעשה הוא מעשה איסור מיתה, ע"כ פטור מממון, וא"כ שייך תירוצ הג"ל, דכיון דעכס המעשה הפוטר מממון צא רק אח"כ, וע"כ לא שייך טעם הנמוק"י. אבל י"ל דהפטור דקס ליה צדרצה מיינה, משום דהאיש עשה פעולה שעיי"ז נתחייב מיתה, א"כ לא שייך תירוצ הג"ל, דהלא הוא עשאו צבר מתחילה. והספק הוא אי דנין על הפועל או על הפעולה. וצכלל יש להסתפק, מתי נעשה האיסור, אם צשעת המציאות, או צשעה שנגמרה מצידו, ונפק"מ לגוונא דידן. והצדדים עמוקים, וצריך עיון רב.

גמל טעון פשתן ועבר ברשות הרבים, נכנסה פשתנו לתוך החנות ודלקו בנרו של חנוני והדליק את הבירה, בעל גמל חייב, הניח חנוני נרו מבחוץ חנוני חייב, רבי יהודה אומר בנר חנוכה פטור: פירש"י צנר חנוכה פטור שמנזה להניחה ברשות הרבים לפרסומי ניסא עכ"ד. ויש לעיין, דהא צש"ס שצת (כא): ת"ר נר חנוכה

אבל שלהבת א"צ לממשות כלל. ועיין שטמ"ק
בשם ר' ישעי'.

גימורקי יוסף. אשו משום חצו. ואי קשיא
לך וכו', ולא חשבינן ליה
מעשה דמכאן ולהבא דאי חשבינן ליה הוה
לן למפטריה דאונס הוא וכו': יש לעיין אם
הוא חייב בזק מיד כשזרק החץ משום דעמיד
להזיק או דחייב משהזיק דאז אגלאי מילתא
למפרע שבשעה שזרק כבר נתחייב ומשו"ה
אף כשמת חייב.

באו"ד. וה"נ אילו מת קודם שהספיק
להדליק הגדיש ודאי משתלם ניזק
מאחריות נכסים ידיה: ר"ל כשלא התכוין
להבעיר גדיש של חצירו וכנ"ל, דאם נתכוין לא
נחשב לאונס כיון שהוא הביא על עצמו אונס
זה, ולא נחשב אונס וכמש"כ בפת"ח הרמב"ן
(סי' ער"ב) והובא בחלקת מחוקק אהע"ז (סי'
ג' סקט"ז).

כב:

תא שמע המדליק את הגדיש והיה גדי
כפות לו ועבד סמוך לו ונשרף עמו
חייב עבד כפות לו וגדי סמוך לו ונשרף
עמו פטור בשלמא למ"ד אשו משום חצו
משום הכי פטור: לכאורה אף למ"ד אשו
משום חצו לא מצינו דין זה אלא לענין מזיקין,
אבל שיתחייב מיתה כחצו ממש מנלן, וא"כ
גם לר' יוחנן צ"ל דמירי שהיית בגוף העבד.

תוס' ד"ה אשו משום ממונו. כלומר חיוז
ממונו יש בו ולא שיהא האש שלו
דאפילו הדליק באש של אחר חייב, כדאשכחן
בפ' הכונס (לקמן דף נו.) בכופף קמתו של
חצירו בפני הדליקה ומטיא ברות מצויה: עיין
שטמ"ק שחירץ דכפף וגן עושה היזק בגופו
וא"צ שיהא ממונו. והנה לתוס' הא דאשו
משום ממונו ר"ל שעשאו כאילו הוי ממונו
דכשם שממונו שהזיק חייב ה"ה אש ואף שלא
ממונו. ועי' לעיל (ג:) תוד"ה וממונך.

תוס' ד"ה ממונו אית ביה ממשא. אע"ג
דבור לית ביה ממשא שחייבה תורה
להצלו ולא לחצו מ"מ ממונו כעין חצו:
נדל"ל שורו, דכונסת דאשו מדמינן לממונו
דשור ולא לממונו דבור דאינו דומה לו.

באו"ד. א"נ צור נמי חייב אית ביה ממשא
דע"י כריית הצור משתנה ממשות של
קרקע ונעשה חלל, אבל מקום הילוך שלהבת
אינו משתנה ממשותו אלא שנעשה דולק
ושורף: לכאורה יל"פ דצבור אע"ג דהבל
מזיק מ"מ אי לאו צור אין הבל מזיק דבאזיר
דעלמא אין ההבל מזיק ונמצא שע"י כריית
הצור עשה צית קיבול וכלי להמוזק, אבל
שלהבת אינו זקוק לשום צית קיבול וכלל מקום
שורף מאליו ולית בו ממשות. ועי' שטמ"ק
שכותלי הצור מכאן ומכאן שיש בהם ממש
הם גורמין ההבל, ור"ל אע"ג דההבל המזיק
בעצמו ליכא בו ממשות, מ"מ הצור שיש בו
ממש גורם להבל שיוכל להזיק ויש בו ממשות,

וממון חיון צאין כאחת, דמתחלה חייב על העצד ואח"כ על הגדי, ואף לפמ"ש הנמוק"י דנחשב כאילו נגמר מעשיו מיד, היינו רק אם אשו משום חזיו, אבל משום ממון לא הוא כנגמר מיד, ואח"כ מיד כשהדליק האש נחשב כאילו שרף העצד, ואילו על הגדי דחייב משום ממון ליכא חיוב אלא לאחר זמן ולא הוא קלצ"מ וז"ע.

שו"ר ברש"א המוצא בשטמ"ק שכתב דשעשה שהלית נעשה רודף וכששיצר כלים פטור. אולם כל זה למ"ד משום חזיו אבל בממון לא מהני זה, דהא דרודף פטור היינו משום דהותר דמו, והנה לא הותר דמו אלא ברגע ההצתה אבל אח"כ שהריגתו לא תזיל את העצד שוב לא הוא רודף וא"כ בשעת שריפת הגדי לאו רודף הוא. ובשלמא למ"ד משום חזיו הוא כאלו נתחייב מיד על הגדי בשעת ההצתה וצאתה שעה הוא רודף, אבל למ"ד משום ממון קשה. אולם נראה דס"ל לתוס' דכיון דעכ"פ איהו לא עזיד אלא חדא מעשה וכמו שדייקו בלשונם "וע"י מעשה אחד צא הכל" אמרי' קלצ"מ ואע"ג דחיוז על העצד צא מיד והחיוז על הגדי צא רק אח"כ. וז"ע. ולכאורה להרשב"א דפטור על הגדי משום רודף א"כ אף כשינצל העצד פטור על הגדי דעכ"פ בשעת ההצתה הי' רודף, וקשה דא"כ אמאי אמרו שנשרף. ומרשב"א משמע דלית לי' כנמוק"י דנגמר הכל עכשיו, דאל"כ אמאי לא ינטרך לומר משום רודף תיפ"ל דמיד נתחייב על הכל.

הבא במאי עסקינן כשהצית בגופו של עבד דקם ליה בדרבה מיניה: דקם ליה דרצה מיניה בעינן שחיוז מיתה וממון יצואו צנת אחת, והכי נמי י"ל שע"י הצתת העצד נשרף הגדיש, וכ' נמוק"י שנתחייב מיד בשעה שהצית. אלא דהנמוק"י כ' כן רק לר' יוחנן דאשו משום חזיו, אבל הכא דמיירי לר"ל ז"ל דמיירי שבשעה שנשרף העצד נשרף הגדיש.

ורבי יוחנן אמר אפילו שלהבת פטור קסבר צבתא דחרש קא גרים: ע"י שטמ"ק לעיל (ע:): דשלהבת לר"י מעמיא ואזלא משא"כ גוזא קילתא ושרגא.

רש"י ד"ה תצא. אלא בתוך שלו הדליק והאש הלכה מעצמה ואפילו הכי קרי מצעיר את הצערה: יל"פ עפ"י שטמ"ק דהואיל דכתיב תנא משמע מאליה מוכח דחייב על שלא שמר, וא"כ הול"ל שלם משום שלא שמר ואמאי הודגש שהוא המצעיר, אלא ודאי אשו משום חזיו והוי כאילו הוא הצעיר צידים.

תוס' ד"ה והיה גדי כפות לו. ופי' הרשב"ם דגדי נמי היה לו לצרוח: ע"י רש"י לקמן (סא:).

באו"ד. ואע"ג דשריפת העצד מחמת חזיו ושריפת גדי מחמת ממון שייך ציה שפיר קם ליה דרצה מיניה הואיל וע"י מעשה אחד צא הכל: ז"ע דהא חיוב מיתה

גזר'א לא נתקיים כאשר זמם לענושהו רק על מיתה ולא על ממון.

באו"ד. ועוד הצי'א ר'איה דתנן צמכילתין (דף לד:) דהוא שהדליק הגדיש או שחבל צחצירו צשצת פטור דקס ליה צדרצה מיניה אע"ג דהוי מיתה לשמים ותשלומין לחצירו: הא דפשיט'א דצכה"ג הוי תשלומין לחד ומיתה לחד, ואלו כשהרג לחצירו והזיקו ממון הוי צאחד הלא גם צרוצ'א חייב רק משום שכך אמרה תורה לחיצו והוי מיתה לשמים, ומכאן ר'איה דצרוצ'א הוי הנרצ'ת התוצע וכמש"כ צס' נתן פרי'ו עמ"ס מכות (דף ו ע"א) ד"ה וצעיקר. [עי' שם צמילואים להוצ'אה א' ולהוצ'אה צ].

כג.

רש"י ד"ה דכלו לו חציו. שצשעה שהדליק האש דהיינו זריקת תך לא היה ר'אוי להזיק צחצר אחרת: יוסצר עפ"י נמוק"י (כג.) דצאש הוי כאליו גמר הכל צשעת ההדלקה, וזה לא יתכן אלא צמה שהיה יכול לשרוף צשעת ההדלקה.

כג:

ת"ש השיך בו את הנחש רבי יהודה מחייב וחכמים פוטרים וכו', לדברי חכמים ארם נחש מעצמו מקיא לפיכך נחש בסקיל'ה ומכיש פטור: לכאורה אס הגציה

תום' ד"ה קטל תוריה עברא. דצפ"ק (ט:) אמרינן דהשור משלם שלשים של עזד משא"כ צאש: לפמש"כ רש"י לעיל (י.) דמשא"כ צאש משום דקלצ"מ, א"כ הכא דמיירי למ"ד משום ממון ליכא קלצ"מ והי' חייב ל' דעזד. שו"ר צס' נחלת דוד.

באו"ד. הא לא גמרנן ממון מקנס: דצקנס לא שייך קלצ"מ, עיין תוס' לעיל (ד.) ומש"כ שם.

תום' ד"ה בגדי. וקשה דצפ"ק דסנהדרין (דף י. ושם) [כ"ל ט:]: אמר ממון לזה ונפשות לזה חייב ותירך הר"ר יצחק צר מרדכי דכל רודף אחר חצירו חייב מיתה ותשלומין לאחד משום דמחייב מיתה לכל אדם דהכל חייצין להורגו להציל הנרדף: יל"פ סצרת קושיותם והתירוץ, עפמש"כ מל"מ (סופ"ח מחובל) דהנרדף יכול להורגו ואינו מדקדק להציל צאחד מאצבריו, ולפ"ז י"ל דלא הוי חייב מיתה אלא כלפי הנרדף דרק הוא יכול להורגו וע"כ הקשו דא"כ הוי ממון לזה ומיתה לזה ופטור, ותירצו דכיון דעכ"פ צאינו יכול להציל צאצבריו יכול להורגו הוי כל העולם שוים אללו.

באו"ד. ור"ת מפרש דצכל מקום מיתה לזה ותשלומין לזה פטור, לצד מעדים זוממין דצעינן שיתקיים כאשר זמם צכל אחד, ואע"ג דצעדים זוממין נמי כשהוא מיתה ותשלומין לאחד פטור, התם משום דצשהוא גצר'א מתקיים כאשר זמם: ז"ע דגם צשהוא

את הנחש - וכפירש"י ד"ה השיך שנטלו צידו - א"כ קנאו צהגצהה וכרש"י לעיל (יט): ד"ה קשרו, והו"ל ממונו וחייב. וז"ל שרק נטל ראש הנחש צידו ולא קנאו וליכא הגצהה. שו"ר דהכא לענין מיתה מיירי שהרג את הנפש, וזוה אף כשממונו הרג הנפש פטור.

ת"ש השיך בו את הנחש (שנטל את הנחש בידו והגיע פיו ליד חבירו עד שנכנסה לתוכו וגשבו ומת. רש"י) רבי יהודה מחייב (מיתה. רש"י) וחכמים פוטרים וכו': צמג"א (או"ח סי' שכ"ח סקנ"ג) כתב, דהמעמיד עלוקה בשבת כדי למנוח דם הוא כעושה מעשה צידים, והציא מסנהדרין (עמ). כשהשיך צו נחש רבי מאיר [ז"ל רבי יהודה] מחייב משום דהוי כחוקע סכין בצטנו ולאו גרמא הוא שהרי כלי משחיתו צידו, ואפילו רבנן דפטרי היינו דס"ל דארס מעלמו מקיף, אבל גבי עלוקה הוא כמו שעושה צידים עכ"ד. וזריך עיון דהא ברש"י סנהדרין (עו): ד"ה השיך את הנחש כתב "שאחו את הנחש צידו והוליכו והגיע שיני נחש צידו של חבירו", וכן שם (עמ). ד"ה השיך כתב "שאחו הנחש והוליכו והשיך הנחש בצטנו", וזוה פליגו רבי יהודה ורבנן, ואמרו בגמרא שם (עמ). דרבי יהודה מחייב משום דארס נחש צין שיניו עומד לפיכך מביש צסיף, ופירש"י "צין שיניו עומד והרי הוא כחוקע סכין בצטנו ללא גרמא הוא שהרי כלי משחיתו צידו", ולדברי חכמים פטור דארס נחש מעלמו הוא מקיף, ופירש"י "מעלמו הוא מקיף צנשיכתו וכשהשיכו זה עדיין אין

צו כדי להמית לפיכך גרמא צעלמא הוא אע"פ שידע שקופו להקיא מיהו לאו מכחו מיית". ומצואר, דהא דמחייב רבי יהודה הוא משום דקוצר דארס נחש צין שיניו עומד, ועל כן כשמכניס שיני הנחש לתוך צצר חבירו הוי כחוקע סכין בצטנו, דהרי הארס המוכן ועומד צין שיני הנחש הוי כמו חרב ממש, ונמלא שהוא עשה מעשה הריגה צידים. ולחכמים פטור דצצירא להו דאין הארס עומד מוכן צין שיני הנחש, אלא שגם אחרי שהכניס את שיני הנחש לתוך צצר חבירו עדיין אין צו כדי להמית, דליכא מיתה אלא אם הנחש יקיף את הארס שצגופו, וכיון דליכא הריגה אלא ע"י הקאת הנחש, והנה הקאת הנחש אינו מעשה שלו ולכן פטור דהוי רק כגרמא. ומעשה צעלוקה, אף כשהעמיד את העלוקה על צצרו, עדיין הוא זקוק שהעלוקה יתחיל למנוח הדם, וצלעדי מצינת העלוקה ליכא הוצאת דם, וא"כ אין זה מעשה דלילה ולכולי עלמא פטור, דהרי זה דומה לארס נחש מעלמו הוא מקיף. ועד כאן לא אמר רבי יהודה התם דחייב, אלא משום דס"ל דארס נחש צין שיניו עומד, ועל כן כשמכניס שיני הנחש לצצר חבירו הוי כחוקע סכין בצטנו דעציד מעשה הריגה ממש, אבל צעלוקה שצלי מצינת העלוקה אין הדם יוצא, נמלא דהמעמיד אינו אלא גורם, אבל אינו עושה מעשה צידים, והכל מודים דפטור. ודברי המג"א ז"ל צריכין עיון. ועיין רש"י צסוגיין ד"ה צין שיניו עומד, שפירש לרבי יהודה ארס נחש צין שיניו עומד "וצלא כונת הנחש

יאל הארס", הרי דהטעם דחייב לר"י משום דמיד כשהשיך את הנחש בצער חצירו כבר נגמר מעשה הריגה דיליה, דאין לורך צפעולה נוספת מלד הנחש, דאף בלא כונת הנחש יאל הארס ויהרגנו. אבל צעלוקה אף שהעמיד את העלוקה על צשרו, עדיין לריך הוא לכונת העלוקה למלון, שאס לא ירצה למלון לא יאל דס.

שוב ראיתי בס' אבן העזר שהשיג על המג"א וכתב "מראיה זו שהציל יש ראיה להיפוך דליכא איסור תורה, דהא תוס' צ"ק (כג:) ד"ה תפשוט כתבו שיסה צו נחש היינו שנטל את יד חצירו ותחב לתוך פי הנחש לכו"ע פטור, כי פליגי בהשיך את הנחש, פי' שדחק שיני הנחש תוך צשרו של חצירו, מר סבר ארס צין שיני עומד והוי כמו שהרגו צידים, ומר סבר מעצמו מקיח ע"ש, הרי מבואר דצעלוקה הנ"ל לכולי עלמא לא עביד כלום" עכ"ל. הנה השגת האבן העזר ז"ל הוא, דבנחש גופא אינו חייב לר"י אלא כשדחק שיני הנחש לתוך צשר חצירו, אבל צעלוקה שאינו דוחק לתוך הצשר אלא שמעמידו מבחוץ אינו דומה לנחש, דהוי דומה לשיסה צו נחש שנטל יד חצירו ותחב לתוך פי הנחש דפטור לכולי עלמא. ולענ"ד אי משום הא לא איריא, דהעמדת עלוקה על צשרו הוי כמו תחיבת שיני הנחש בצשר חצירו, דהעלוקה יכולה למלון דמו בהעמדתה על הצשר גרידא ואין לריך שידחקנו לתוך צשרו, והא דבנחש כשלא דחק את שיניו לצשר חצירו פטור, היינו משום

דצלי דחיקת שיני הנחש לתוך הצשר, אין הארס נכנס לתוך צשר חצירו ואינו הורגו, אבל צעלוקה הרי היא יכולה למלון את הדם אף בלא דחיקה לתוך הצשר, והעמדת העלוקה על הצשר הוי כמו דחיקת שיני הנחש לתוך צשר חצירו. והא דקשיא על ראיית המג"א היא, דלא מצינו חיוב בנחש אלא היכי שהאדם עושה מעשה הריגה גמור ואין שום לורך צמעשה של הנחש, והיינו למ"ד דארס נחש צין שיני עומד וא"כ כשהכניס את שיניו אשר עליו הארס לתוך צשר חצירו הוי כחוקע סכין בצטנו, כיון דאין שום לורך צמעשה נוסף מלד הנחש, ואין ההריגה תלויה בכונת הנחש כלל וכרש"י בצוגיין, ונמלא דהגברא עביד מעשה הריגה גמור ואינו לריך ללירוף כח אחר, ואין כח אחר מעורב צו, אבל צעלוקה אף כשהגברא העמיד את העלוקה על צשרו, הנה צלי מצינת העלוקה לא יאל דס, ונמלא שמצינת הדם אינה נגמרת על ידי מעשה הגברא, אלא שכה אחר מעורב צו, דבלא מצינת העלוקה ליכא הוצאת דס, והוי ליה כמו נחש למ"ד דארס מעצמו מקיח דפטור, והאיל דאין מעשה ההריגה נגמרת אלא ע"י פעולת הנחש.

וראיתי במחנית השקל ז"ל שכתב, דהא דרבנן פוטרים דס"ל דארס נחש מעצמו מקיח, היינו שמקיח לבסוף כשכועס והוי המשך כגרמא צעלמא עכ"ד. וכנראה שרצה צזה ליישב את ההשגה הנ"ל דלכאורה העמדת עלוקה דומה לנחש למ"ד דמעצמו

מקיא כיון דמנינת הדס תליא צפעולת העלוקה, ועל זה כתב דנחש פטור משום שהקאת הארס עדיין תליא צכעסו לצסוף, ואינו מתחיל מיד כשהכניס שיניו לזשר חצירו, ועל כן הוי גרמא, אבל בעלוקה היא מתחילה מיד למנוך את הדס מיד אחרי שהעמידה על הצשר. ולכאורה יש להציא קייעתא לזה מלשון רש"י סנהדרין (עח.) ד"ה מעצמו מקיא "בנשיכתו וכשהכישו זה עדיין אין צו כדי להמית לפיכך גרמא צעלמא הוא אע"פ שידע שסופו להקיא מיהו לאו מכחו מיית", ומשמע קצת דאין ההקאה צאה מיד כשמיכיש שיניו לתוך צשר חצירו, אלא שסופו להקיא כשיכעוס, והוא כצורת המחצית השקל. צרם מלשון רש"י צסוגיין שכתב "צין שיניו עומד וצלא כונת הנחש יצא הארס", יש לדייק דהכל תליא אס ההריגה תלויה בצונת הנחש, ועל כן אף אס הנחש מקיא מיד את הארס ג"כ פטור למ"ד דארס נחש מעצמו מקיא, הואיל וההקאה תליא בצרון וכונת הנחש, ונמנא שהצברא לא עזיד מעשה הריגה בשלימות, כיון דההריגה עדיין תלויה ועומדת בצונת הנחש, ונמנא דכח אחר מעורב צמעשהו. אלא דעדיין יש לומר, דמשו"ה כתב רש"י "וצלא כונת הנחש יצא הארס", ור"ל דאלו היה תלוי בצונת הנחש, א"כ אפשר שהנחש לא יוציא את הארס אלא לאחר זמן כשיכעוס וע"כ הוי גרמא. וא"כ בעלוקה המתחיל למנוך מיד י"ל דהוי כמעשה גמור כיון דפעולתו מתחיל מיד אחר העמדתה על הצשר, ואינו דומה לנחש שאינו מקיא אלא לאחר זמן כשיכעוס.

אולם יש לכאורה להציא ראייה להמג"א ז"ל ממה שכתבו תוס' לקמן (נו.) ד"ה אילימא דמטיא "וא"ת הריא דהשיך צו את הנחש דפטור למ"ד מעצמו הוא מקיא, אמאי פטור לפי מה שפירש צשמעתין דפי פרה ששם ידו לתוך פיו והשיך, ליחייב משום אשו דודאי הנחש יזיק האדם, וי"ל דשאני התם שאין הארס עדיין צעולם עכ"ל. ומצואר דאלו הוי הארס צעולם היה חייב לכולי עלמא כשהשיך צו את הנחש, ומשום דהוי כמו אשו וחייב משום חציו, והיינו כמו שכתבו תוס' שם צתחלת דצריהם שאין חילוק צין מקרב דבר אלל האש וצין מקרב האש אלל הדבר עיי"ש. ומעתה דוקא צנחש שאין הארס צעולם הוא דפטרינן למ"ד דמעצמו מקיא, אבל בעלוקה י"ל דכח המנינה שצה ודאי שישנה צעולם ואינו מחוסר מעשה, וא"כ כשהעמיד את העלוקה על צשרו הוי מעשה דיליה כיון דצודאי ימנוך. וצתוס' לקמן שם הקשו, דאמאי אמרו צסנהדרין (עו.) כפתו צמקוס שסוף חמה או צינה לצוא פטור, וליחייב משום אשו דהוי כחציו, ואין חילוק צין מקרב הדבר אלל האש או האש אלל הדבר, ותירצו דודאי שאס כפתו והציאו צמקוס שסוף חמה או צינה לצוא או ארי, חייב, אבל התם מיירי שכתו צמקוס שהיה ולא הזיו ממקומו עיי"ש. וכ"כ תוס' סנהדרין (עו.) ד"ה סוף חמה עיי"ש. וא"כ כשהציא עלוקה והעמידה על צשרו, והוי ככפתו והציאו צמקוס שסוף חמה לצוא, והכא עדיפא טפי דהוי ככפתו צחמה, דהא מיד כשהעמידה על הצשר היא

מתחילה למנוץ את הדם וחיזי כמו אשו משום
תלוי. וזו סייעתא לסברת המג"א ז"ל.

תום' ד"ה ולא ישמרנו. ופי' דמשמעות
דורשין איכא צינייהו: עי' ר"ח ושטמ"ק
בשם מאירי.

ברם בתוס' סנהדרין (עו.) ד"ה סוף חמה,
כתבו צסוף דצריהם, די"ל דהא דצסוף
חמה לצוא פטור דדמי לכח כחו, אלא דלענין
ממון חייב נזק שלם עיי"ש, וא"כ אין ללמוד
מדיני ממונות לדיני נפשות, וצדיני נפשות כיון
דדינו כח כחו ה"ו פטור. וא"כ אין ללמוד
מזה גם לדיני שבת, ואף אם צדיני ממונות
חייב, מ"מ לענין שבת פטור. ולפי מסקנת
התוס' הנ"ל אין הכרח לומר דצדיני נחש
פטור משום שעדיין אין הארס צעולם, אלא
דאף דאיכא צעולם פטור משום דלא הוא
כמעשו ממש, וא"כ גם צהעמיד עלוקה
בשבת פטור, דלגבי שבת צעינן מעשו ממש.
ועיין צשיטה מקובצת לקמן (נו.) שהקשה,
דאמאי למ"ד נחש מעצמו מקיף פטור,
ואילו צש"ס צבא צתרא (כצ) אמרו גבי נמייה
דהיכא צצהדי דמנח לה קפלה מחייב לשלומי,
ותירץ דהפרש איכא צין חיוצ מיתה לחיוצ
נזיקין, דנזיקין מחייב על גרמתו כיון דהוי
גיריה, ומיתה ליכא לחיוצי על גרמתו אפילו
היכא דהוי גיריה אלא צנזיק צגופו או צכחו,
הלכך מישך דפטרינן לרצנן דוקא ממיתה
אלא צנזיקין חייב דחציב גיריה דיליה עיי"ש.
והנה לפי זה גם צמלאכת שבת כיון דאינו חייב
על גיריה דיליה אלא צדעביד מעשה צגופו,
א"כ צהעמדת עלוקה בשבת פטור. [ועיין
עוד לקמן (נו:) מה שכתבנו לדון צצברי אצן
העוזר].

כד.

תום' ד"ה הרי הוא אומר וזאת. שאין שם
הטעם תלוי משום דמוחזקת צכך רואה:
ומהאי טעמא לא הציאו ציצמות (סד:) ראי'
לרשב"ג דצתלתא הוי חזקה מוצה, דהתם לאו
משום חזקה.

באו"ד. אלא דגזירת הכתוב הוא דצשלשה
ימים היא זבה אפי' אם יבא אליהו
ויאמר ודאי לא תראה עוד: צשטמ"ק הקשה
דגם צשור אם יצוא אליהו ויאמר שלא יגח
הוי מועד. ולע"ד י"ל עפ"י מש"כ דאליהו
אף שתורה לא צשמים אצל מציאות יכול לצרר
ולקמוץ עליו - עי' מהרצ"ח שבת (קח:),
ומל"מ (פ"ט מה' אישות ה"ו), וה"כ אם יאמר
שלא יגח לא הוי מועד. וצלא"ה י"ל דר"ל
צתוס', שאילו הי' אלי' נאמן היה הדין שאם
יאמר שלא יגח דלא הוי מועד.

תום' ד"ה השתא הוא דקמסדדי בי. תימה
לר"י דמ"מ קנס לא הוי: ר"ל דודאי
דאינו משלם אלא חצי נזק דכך גזה"כ דצעינן
שייעודי צצרא ג' פעמים, אצל תקשי דחצי נזק
שמשלם יהא דינו כממון ואם הודה חייב דהא
ליכא חזקת שימור. ועי' מהר"ם ושטמ"ק
ומהדורא צתרא.

רש"ש ד"ה השתא. ולי קשה כיון דע"י ג' נגיחות יכל מוחקת שמור א"כ ליהוי כרגל לשלם נ"ש בלא התראה כלל וכו': ואע"ג דאין כונתו להזיק, הרי כתבו תוס' (טו.) גבי נחש דאף שכונתו להזיק כיון דאורחיה הוי כרגל, ומועד הוי אורחיה וכלעיל (ד.).

גיבוקי יוסף, גמרא ד"ה גמוקו. וכן הדין בכל דבר שאין רשות לבית דין לעשות לכתחילה צמקום אחד אס עברו ועשו לא עשו ולא כלום: י"ל הסבא, דאע"ג דכתבו הפוסקים דדבר שמותר בשעת הדחק לכתחילה ה"ו מותר דיעבד אף שלא בשעת הדחק. אבל הכא דקי"ל (סנהדרין לג.) טעה בדבר משנה חוזר א"כ ליכא דיעבד שהרי הפסק בטל ונעשה כלכתחלה.

כד:

בי אית לך רשותא לסגויי עלי, לבעושי בי לית לך רשותא: הסבא דס"ל לרבא דהא דכל המשנה וכו' פטור, היינו רק אס השינוי של המזיק מוכרח לבוא ע"י השינוי של הניזק, וכגון נשיכת הדוב צאה צהכרח מסיצת השיסוי, אבל הכא אין צעיטת המהלכת מוכרחת משינוי של הרבוצה הניזקת.

תוס' ד"ה במכירין. וי"ל דיכול לומר אחד מהם נאבד: לכאוי כיון שהמזיק פטור רק מספק דהממע"ה א"כ כשתפס הניזק אין מוילאין מידו למ"ד תקפו כהן אין מוילאין

מידו, א"כ אחתי יכולין לומר דלחיוציה פלגא נזקא קאחיטין שאס יתפוס הניזק לא יכלו להוילאו מידו.

באו"ד. ואור"י דשמא אין העדאה מועלת אלא צני חיוצ: עיין שטמ"ק בשם הרא"ש דיש לחלק צין נפשות לממון. ולכן אע"ג דלקמן (מא.) אמרו דמועד לעכו"ס לא הוי מועד לישראל מספקא להו צקושיא שמא לממון הוי מועד, ותיירו דשמא גם לממון לא הוי מועד, וצאמת והועד צבעליו צנפס כתיב.

גיבוקי יוסף. אמר המחבר וכתב הריטב"א ז"ל דשור האינטדין דפטור היינו ממיחה אבל לשלם ניזקין אפשר דחייב: לכאורה כמו דלענין מיחה ממעטי' כי יגח ולא שיגחהו ה"ה לענין כי יגוף דצנזקין נימא ולא שיגפהו.

כה:

מהרש"ל. רש"י צד"ה הניחא למ"ד כו', כי עיקר קושיא של דון מינה כו' אג"ש פריך אבל לא אהיקש: ע"י להורות נתן פ' נח.

כו:

ויהא אדם חייב בכופר מק"ו: לכאורה למ"ד כופרא כפרה איך עונשין מן הדין דילמא לא מהני כפרה כשהרג הוא עצמו ורק

צהרג שורו מתכפר בכופר. ועי' תוס' לעיל (ג.) אס עונשין מן הדין.

תוס' ד"ה אינו דין שחייב בד' דברים. וא"ת מה לאדם שכן מועד מתחילתו, וי"ל דנזקי אדם מנזקי אדם יליף: עי' תוס' הרא"ש שצטטנו"ק, ומנהרש"א ומהר"ם. ואולי יש להגיה צתוס' דנזקי אדם מנזקי אדם, ר"ל אדם הניזוק וכהרא"ש.

תוס' ד"ה רגל. אצל צור ואש ממעטה מעליו כמו אדם: עי' לעיל (י.) רש"י ד"ה משא"כ באש, ותוס' לעיל (ד.) ד"ה כראי.

כו:

לענין שבת מלאכת מחשבת אסרה תורה: צב' תולדות חיים להג"ר מנחם זעמבא ז"ל (סימן ח' אות ג'), כתב לחקור בכל מלאכת שבת דבעינן מלאכת מחשבת - עיין כריתות (יט.) ורש"י צ"ה (יג:) ד"ה אלא וצתוס' סנהדרין (סג.) ד"ה להגזיה - אס עשה מעשה בלא מחשבה, אס הו זה חסרון צסם המלאכה וכעין עקירה בלא הנחה והו כחצי מלאכה, או דהוי רק חסרון צהחיוב, דגורת הכתוב הו דאף שעשה מלאכה מ"מ לא נגמר החיוב כל שלא היתה מלאכת מחשבת והו חצי חיוב ומלאכה שלימה עיי"ש.

ויש להעיר מהא דגיטין (נג.) מתיב רבי אלעזר העושה מלאכה צמי חטאת וצפרת חטאת

פטור מדיני אדם (לש"ס. רש"י) וחייב צדיני שמים, ואי אמרת היזק שאינו ניכר שמיא היזק צדיני אדם נמי ליחייב, הו מתיב לה והו מפרק לה פרה שהכניסה לרצקה על מנת שתינק ותדוש, פירש"י כדי שתינק את אמה ותדוש צתצואה עם השאר, דתשלומין ליכא אמעשה ידו דאמר לטובה הכנסתיה שתינק, ופסולה לא הו אלא מחמת מחשבתו שנתכוין אף שדוש, וגרמא צניזקין פטור דאמחשבה לא מחייבין ליה דפסולה מחמת מחשבה הו כדאמר (פסחים כו:) עוצד דומיא דעצד דניחא ליה עכ"ל. ומצואר דפסול הצא על ידי מחשבה ולא על ידי מעשה גרידא, הו צגדר גרמא. ומעתה אס נימא דמלאכת מחשבת צצבת הו תנאי צגוף המלאכה של צבת ולא רק צהחיוב, א"כ איך יתחייב על מלאכת צבת, הא כל מלאכת צבת הו רק צגדר גרמא, כיון דהמלאכה נעשית על ידי גרמא דהיינו מחשבה, וצצבת פטור על גרמא וכמצואר צש"ס צבת (קכ:) לא תעשה כל מלאכה עשייה הו דאקור הא גרמא שרי. ועל כרחק מוכח דמלאכת מחשבת הו תנאי רק צהחיוב, אצל המלאכה נעשית אף בלא מלאכת מחשבת, וכיון דהמלאכה נעשית אף בלא מחשבה ממילא חייב, כיון דהמלאכה לא נעשית צדרך גרמא, דהמחשבה אינה תנאי צע"ס המלאכה. אצל צפרת חטאת דכתיב עצד ועוצד יש שני תנאים שייחשב מלאכה, מעשה ומחשבה, ושם המחשבה הו מגוף המלאכה הפוסלת את הפרה, דבעינן עוצד דומיא דעצד מה עצד דניחא ליה, והניחותא הו שעושה

את המלאכה, וע"כ הו' צגדר גרמא. ובענין
החקירה הנ"ל במלאכת מחשבת עיין עוד בס'
זרע אברהם להגרמ"ז ז"ל (סימן י"א אות ה').

הכיר בה ושכחה ועמד ונפלה וכו': צגמרא
שבת (יא.) לא יא' החייט במחטו סמוך
לחשיכה שמא ישכח ויא'. וכתבו התוס' ד"ה
שמא ישכח ויא', אליבא דרבא (שם יא:) דאמר
לא גזרי גזרה לגזרה, אין לפרש שמא ישכח
המחט, דאפילו יא' ליכא איסור דאורייתא,
כדאיתא צפ"צ דצבא קמא (כו:) הכיר בה
ושכחה לענין שבת פטור מלאכת מחשבת
אסרה תורה, אלא שמא ישכח את המחט
להנניעו עד שיהיה שבת ולצפוף כשיזכור את
המחט ישכח שהוא שבת ויא' עכ"ל.

וברתב צשו"ת הגרע"א ז"ל (ח"א סי' סו),
דמבואר מדברי התוס', דלאציי דגזר
גזרה לגזרה היה ניחא, דמתעסק הוא עכ"פ
איסור דרבנן. וצפשוטו תמוה איך שייך
דיאסרו חז"ל מתעסק הא לא ידע שעושה
כן ולאיזה ענין יאסרו חכמים לעשות כן, הא
כיון דלא ידע כלל שעושה מלאכה זו דחשב
שהוא תלוש לא ידע כלל שיש עליו איסור
דרבנן. ומזה הוכיח דגם מתעסק הו' עזירה
אלא דמקרי שגגת עזירה וצכהאי גוונא גזרת
הכתוב לפטרו מחטאת - דכתיב אשר יחטא
זה פרט למתעסק דפטור מקרבן - אצל
עזירה יש כאן, אלא דמכל מקום צצבת כיון
דלא ידע מהמחט לא מקרי מלאכת מחשבת
[ומהאי טעמא נקטו התוס' דצצריהם מלאכת

מחשבת ולא נקטו מתעסק, דמלד מתעסק
היה מלאכה מדאורייתא, רק מטעם מלאכת
מחשבת הוא מדרבנן], וצוה שפיר כתבו
דלאציי היה ניחא דאסור מדרבנן, היינו דרבנן
אמרו דאף צלא מלאכת מחשבת הו' מלאכה
מדרבנן, וכדחזוין דמלאכה שאינה צריכה
לגופה דלא הו' מלאכת מחשבת ומ"מ אסור
מדרבנן, וא"כ גם זה דלא ידע מן המחט,
מ"מ אף דלא הו' מלאכת מחשבת אכתי
הו' מלאכה מדרבנן, ואף דהוא מתעסק
הו' שגגת מלאכה דרבנן דגם מתעסק הו'
מלאכה עכתו"ד. ומבואר מדברי הגרע"א
ז"ל, דמתעסק הו' מלאכה אלא דפטור
מחטאת, אצל היכא דלא הו' מלאכת מחשבת
ליכא מלאכה כלל, אלא דמ"מ חכמים אסרוהו
דומיא דמלאכה שאצל"ג דגם כן לא הו'
מלאכת מחשבת ואעפ"כ אסור מדרבנן.

אולם צשיטה מקוצצת צסוגיין הציא
מהמאירי, שכתב, ומה שאמר לא יא'
החייט במחטו ערב שבת עם חשיכה שמא
ישכח ויא', לא שאס יא' יהא חייב חטאת, אלא
שמכל מקום ראוי להזהר שלא יבוא לידי חטא
עכ"ל. ומלשון זה משמע דאף דלא הו' מלאכת
מחשבת מ"מ הו' צגדר חטא. ואלו לדברי
הגרע"א ז"ל היכא דלא הו' מלאכת מחשבת
לא הו' חטא כלל, אלא דמ"מ חכמים אסרוהו
דומיא דמלאכה שאצל"ג.

וראיתי צשו"ת עונג יו"ט (או"ח סי' כ'),
שרצה ליישב קושיית תוס' מהא

שהיום שבת או שאסור במלאכה. ועיין תוס' הרא"ש ותוס' שאנך.

נתבוין לזרוק שתים וזרק ארבע לענין שבת (פטור) מלאכת מחשבת בעינין: פירש"י ד"ה לענין שבת פטור דבעינן מלאכת מחשבת שנתכוין לעשות מלאכה וכסבור שהיום חול וזה לא נתכוין עכ"ל.

ובם' פענח רזא (פרשת ויקהל) כתב וז"ל, ולחשוב מחשבות, דרשינן מיניה מלאכת מחשבת דוקא אסרה תורה, ותימה אם כן למה לי אשר חטא זה דממעטינן מיניה פרט למתעסק (כרימות יט.), תיפוק ליה דאינה מלאכת מחשבת עכ"ל. ובהגהה שצספר הנ"ל מגאון קדמון כתב וז"ל, ויש לומר דלענין חיוב נפקא מלאכות מחשבות, ומאשר חטא נפקא דמתעסק אין צו חטא כלל, ולא לצד שאינו חייב, ואשר חטא לחודיה נמי הוה מוקמינן ליה במסתבר רק לפוטרו מחיובא עכ"ל. ומבואר מזה דבר חדש, דהיכי דלא הוה מלאכת מחשבת מ"מ חטא מיהת איכא אלא דפטור מחטאת, והיכא דהוה מתעסק אין צו חטא כלל. וכחילוק זה כתב לחדש גם בשו"ת זקני הגרע"א ז"ל (ח"א סי' ח'), אלא שדבריו הם ממש להיפוך מדברי הגאון שצפענח רזא, וזה לשונו, ונראה לי דבר חדש דמה דממעטינן מאשר חטא זה פרט למתעסק, לא דמתעסק לא נעשית העבירה כלל אלא דמקרי עבירה בשוגג, ואך בשוגג כהאי ממעטינן מאשר חטא זה דפטור

דהכיר זה ושכחה לענין שבת פטור מלאכת מחשבת אסרה תורה, דדוקא גבי אבן מונחת לו בחיקו ועמד ונפלה, דלא עבד מעשה כלל והאבן נופלת מאליו, בזה אמר רבה דליכא איסור תורה דמלאכת מחשבת אסרה תורה, אבל היכי דעבד מעשה אף שלא נתכוין לדבר שהוא מלאכה שאסור בשבת, מ"מ איסור שבת איכא אף מן התורה, שהרי נעשה מלאכת שבת מאיליה, ולהכי גבי חייט גזרינן שלא ילא במחטו שמה ישכח ויאל דנושא אותו צידו או צנגדו, ולא דמי לאבן הנופל מחיקו כשהוא עומד עכ"ד.

ולענ"ד לא הבנתי, דגם בהיתה אבן מונחת בחיקו ועמד ונפלה ג"כ עשה מעשה, שהרי הוא עמד ועל ידי עמידתו נופלת האבן, אלא דמ"מ פטור כיון שלא נתכוין להפיל את האבן כי אינו זוכר כלל שיש אבן בחיקו, וע"כ פטור דליכא מלאכת מחשבת, והנה הכי נמי גבי לא ילא במחטו שמה ישכח ויזיל, אף שהוא עושה מעשה ביציאתו אבל מכיון שאינו יודע שיש לו מחט צנגדו או צידו ואינו מתכוין להזיז את המחט, נימא דלא הוי מלאכה משום דליכא מלאכת מחשבת, דלגבי הולאת המחט ליכא מלאכת מחשבת. וכמו שצשעת עמידתו אינו יודע שעי"ז תפול האבן וע"כ פטור דלא הוי מלאכת מחשבת, כמו כן צשעת יציאתו אינו יודע שעי"ז יזיז גס את המחט ולא הוי מלאכת מחשבת. וע"כ הוכרחו תוס' לתרץ דהכא חיישינן שיזכור שיש לו מחט צנגדו או צידו ויכוין להזיזו, אלא שישכח

אלא שמדברי הראשונים ז"ל מוכח דלא ס"ל כחילוקו של הגרע"א ז"ל, דהרי בתוס' סנהדרין (סב:) ד"ה להגזיה, הקשו למה ליה לשמואל בטעמא דמתעסק בשבת משום דלא הוא מלאכת מחשבת, תיפוק ליה מאשר חטא זה פרט למתעסק עיי"ש. וכעיי"ז הקשה בשיטה מקובצת לכריתות (יט:) עיי"ש. והוא כעין קושיית הפענח רז"ל. ולדברי הגרע"א מאי קושיא, דאי מקרא דאשר חטא זה לא איתמעט אלא מחיוב חטאת אצל עצירה מיהת איכא, אצל מטעם מלאכת מחשבת ליכא איסורא כלל, ונפקא מינה לכמה ענינים וכמש"כ בשו"ת רע"א שם, ומוכח דלית להו לחילוק הג"ל. וחדוש על הגרע"א ז"ל שלא הרגיש בזה. וכעת מנלתי בס' אמרי בינה להגר"מ אורבך ז"ל לאו"ח (ה' שבת סי' ז') שהעיר מזה, דמקושיית התוס' בסנהדרין מוכח דגם במתעסק ליכא שום איסור.

והנה הגרע"א ז"ל הביא ראיה דמתעסק הוא בגדר עצירה מהא דמבואר בש"ס ברכות (יט:) המולא כלאים בצגדו פושטן אפילו בשוק, וקיי"ל בשו"ע (יו"ד סי' ש"ג ס"א) דאף הרואה כלאים של תורה על חצירו בשוק צריך לקורעו מעליו מיד, ואמאי הא כיון דאינו יודע שצגדו כלאים הוא ליה מתעסק וליכא איסור דאורייתא ומותר משום כבוד הצריות, אלא על כרחך דמתעסק הוא ג"כ איסור דאורייתא, אלא דלא חיבה התורה קרבן עליו. והאמנם יש לדחות דכלאים דאיסורו הגאת חימום הוא כמו חלצים ועריות

מקרבן, אצל מ"מ מקרי שגגת איסור, אצל מה דממעטיין מטעם דמלאכת מחשבת אסרה תורה, היכא דליכא מלאכת מחשבת אינו בכלל מלאכה ולא נעשה עצירה כלל, עכ"ל הגרע"א ז"ל.

ובאמת חילוקו של הגרע"א מסתבר מאוד, דהרי קרא דאשר חטא זה גזי חטאת כתיב בפרשת (ויקרא ד'), וא"כ מתעסק דממעטיין מקרא זה רק מחיוב חטאת דמיירי ביה ממעטיין, אצל מלאכת מחשבת דכתיב צמשכן דמיניה ילפינן דלא מקרי מלאכה לענין שבת אלא דומיא דמלאכת המשכן שהיתה מלאכת מחשבת, וכפירש"י חגיגה (י:) דמדסמך פרשת שבת לפרשת משכן אנו למדין מלאכת מחשבת לשבת עיי"ש, וא"כ היכא דליכא מלאכת מחשבת נמלא דאינה דומה כלל למלאכת משכן וממילא איננה כלל בגדר מלאכה שאסרה התורה, וליכא חטא כלל שהרי לא עשה שום מלאכה. אצל לחילוקו של הגאון בפענח רז"ל דאשר חטא זה פרט למתעסק בא למעט שאין במתעסק חטא כלל, קשיא, דמנלן דממעט דליכא חטא כלל, הלא פסוק זה בפרשת חטאת כתיב וא"כ אפשר דלא בא למעט אלא מחיוב חטאת הא איסורא מיהת איכא. ועיין תוס' יומא (לד:) דדבר שאין מתכוין מותר בשבת מן התורה משום דלא הוא מלאכת מחשבת עיי"ש ובתו"י וריטב"א שם. הרי מבואר דהיכי דלא הוא מלאכת מחשבת ליכא איסור תורה כלל.

דמתעסק חייב, מכל מקום העיקר כנ"ל, עד כאן תוכן דברי הגרע"א ז"ל צוה.

ובראיה זו יש לדון טובא, דצאמת בגמרא ברכות (יט:) איתא המולא כלאים בצגדו, דהיינו שהלבוש עממו מלאו, דצכה"ג פושטן אפילו בשוק, אלא דהרמז"ס (פ"י מכלאים הכ"ט) כתב דהרואה כלאים של תורה על חצירו אפילו היה מהלך בשוק קופץ לו וקורעו עליו מיד, וזהו הדין המצואר בשו"ע יו"ד (סי' ש"ג) הנ"ל, ומשיטת הרמז"ס הוכיח הגרע"א דגם מתעסק הוי עזירה דאל"כ אמאי קורעו מחצירו כיון דמתעסק הוא. ברם צאמת הלל כתב הב"ח יו"ד (סי' ש"ג) שגם הרמז"ס לא אמר דקורעו מעליו בשוק אלא כשהוא מזיד, שידוע שהוא לבוש כלאים, אבל אם הלבוש הוא שוגג אינו חייב לקורעו עיי"ש. וכן כתב הגאון מו"ה אהרן שמואל קאידינבור ז"ל בהגהות תפארת שמואל על הרמ"ש (ה' כלאי בגדים סי' ו') שבש"ס נדה (סא:) עיי"ש. אבל כשהוא שוגג י"ל דצאמת פטור משום דהוי מתעסק ואין צו איסור כלל. ועיין בשאגת אריה (סי' ח"ן) שהאריך להוכיח שאם רואה חצירו לבוש כלאים בשוגג חייב להפרישו, דכיון דחצירו יעבור על איסור תורה בקום ועשה לכן אין איסור נדחה מפני כבוד הצריות עיי"ש. ברם להנ"ל יש לדון דאין זה איסור דקום ועשה כלל, כיון שהלבוש הוא מתעסק, וא"כ בלא"ה אינו מחוייב להפרישו כיון שהלבוש לא עבד איסורא כלל.

והנה מה דנקט הגרע"א ז"ל בפשיטות צדעת השולחן ערוך שם דחייב לקורעו מחצירו אף בשוגג, היינו משום שאחרי שהציא המחבר הך דינא דהרמז"ס הנ"ל דקורעו מחצירו, כתב עליו הרמ"א דיש אומרים שאם היה הלבוש שוגג אין צריך לומר לו בשוק עיי"ש, וזהו שיטת הרמ"ש, ומשמע דלדעה הראשונה חייב לקורעו מעליו אף בשוגג. ברם צאמת אין זה הכרח, די"ל דהמחבר העתיק רק לשון הרמז"ס ולא פירש אם מיירי במזיד או בשוגג הואיל שדבריו סתומין, והרמ"א הביא דעת הרמ"ש שכתב צדעיה דשוגג אין צריך לפרוש, אבל יתכן דגם הרמז"ס מודה בזה אלא שהרמ"א הביא דברי הרמ"ש המפורשין. שוב ראיתי בשו"ת נודע ביהודה (קמא או"ח סי' ל"ה) שהוכיח דלהרמז"ס קורע מחצירו אף בשוגג, ודייק כן מלשון הטור שהציא דברי הרמ"ש בלשון פלוגתא על הרמז"ס, וגם במחבר ורמ"א נראין שהרמז"ס והרמ"א הן שתי דעות חולקות עיי"ש. ועיין בזה בשו"ת דברי חיים (ח"א או"ח סי' ל"ה) עיי"ש. ברם צאמת אין הכרח בזה וכנ"ל, וכבר הבאנו דברי הב"ח והגרש"ק שמפרשים צדעת הרמז"ס דשוגג אין צריך לקורעו מחצירו וכהרמ"א ש.

ועוד יש לדון בראיה זו, דהרי יסוד הראיה הוא עפ"י דברי תוס' שבת (עג.) ד"ה אלא, שאם שוחט צהמת קדשים בחוץ וכסבור שהיא של חולין הו"ל בכלל מתעסק, וא"כ הוא הדין אם היה לבוש צגד ולא ידע שיש צו כלאים הו"ל מתעסק ואמאי קורעו אפילו

בשוק, ומה מוכח דגם מתעסק הוי עבירה, וכמבואר כ"ז בתשו' רע"א שם - ברם באמת שיטת תוס' הנ"ל לאו דכולי עלמא היא, דבהדיא מבואר ברש"י כריתות (ג.) דשוגג דשוחט בחוץ היינו כסבור בהמת חולין היא עיי"ש, וזה דלא כתוס' שבת הנ"ל. וכבר העיר בזה הגרע"א ז"ל בשו"ת מכת"י (סי' ס"ד) שהולאתי לאור בעזה"י. ויתכן שגם דעת הרמב"ם כן הוא. וא"כ שפיר כתב הרמב"ם דהרואה כלאים על חצירו חייב לקורעו, דאף שאין חצירו יודע שהוא כלאים אין זה מתעסק אלא שוגג, אבל אילו היה מתעסק אפשר דאין נריך למונעו דאין צו עבירה כלל.

אולם מלאתי צס' לקוטי שו"ת רע"א - הולאת ירושלים תש"ז - (סי' כ'), שהגרע"א בעלמא נשאל בזה מדברי הר"ן הנ"ל, והשיב דהר"ן הלך מיידי צמוכרי כסות שאינו מכויץ ליהנות מהבגד כלל, אלא דהיה לן לאסור משום פסיק רישא, וע"ז כתב דבהנאה לא מהני פסיק רישא, וכל זה משום שאינו מכויץ ליהנות מהבגד, אבל בהולך צבג שהוא מתכוין ליהנות מהבגד אלא שאינו יודע שהוא כלאים צכה"ג מקרי נהנה ממנו, ובה שפיר אמרינן דהיכא דמקרי הנאה דהיינו שמכויץ ליהנות שוב אין צו דין מתעסק, דהווי כלל כלצים ועריות, כיון דהנאתו חשובה ומקרי נהנה, עכתו"ד עיי"ש.

ומה שכתב הגרע"א לדון דגם בכלאים כיון דאיסורו הוא הנאת החימוס הו"ל כלצים ועריות דחייב שכן נהנה - הנה בר"ן חולין (ג:) צקוגיא דריחא מילתא מבואר בהדיא, דרק בהנאת אכילה אמרינן דחייב צמתעסק שכן נהנה ולא בהנאת כלאים עיי"ש, וכ"כ המאירי סנהדרין (סג:) וז"ל, המתעסק כלצים ועריות חייב שכבר נהנה וכו', ואע"פ שאמרו (פסחים כו.) מוכרי כסות מוכרין כדרך ובלבד שלא יתכוין צחמה מפני החמה וצגשמים מפני הגשמים ואעפ"י שאי אפשר שלא יהנה, וכן מה שאמרו (פסחים סג) לענין ריח אפשר ולא מכויץ שרי, פירושם מפני שהנאת הכסות והריח אינה הנאה שיש בה ממש כלצים ועריות עכ"ל. ושזו ראיתי צס' אמרי צינה הנ"ל (ה' שבת סי' ח') שהציא מדברי הר"ן הנ"ל להשיג על הגרע"א ז"ל.

ולבאוריה יש להציא ראייה דצכל הנאה אמרינן דלא הוי מתעסק ולא רק כלצים ועריות, דהרי צתוס' סנהדרין (סג) ד"ה להצביה הקשו, דלמה ליה לשמואל צמתעסק צשבת פטור משום דלא הוי מלאתת מחשבת תיפוק ליה דכתבז אשר חטא צה, ותיירו די"ל דאינטריך לטעמא דמלאתת מחשבת צשבת אעפ"י שנהנה עכ"ד. וראיתי צס' ישועות יעקב (או"ח סי' ש"כ סק"ח) שהצין כונת התוס', דהנאה צמלאתת שבת היא צמה שגעשה מלאתתו ויש לו הנאה ממלאתתה זו, ולכן כתב צשכח ומל של אחר השבת צשבת, נהי דאין כאן תקון גצרא דהרי מל תוך שמונה ונריך עדיין להטיף דם צרית, מ"מ חשוב נהנה משום שאינו נריך למול פעם אחרת ודי צהטפת דם צרית, עיי"ש דלרכו צקודש. הרי דלא רק כלצים ועריות חשיב נהנה

שבת. ושוב ראיתי צחי' זקיני החת"ס ז"ל לשבת (עב) שציאר כונת תוס' סנהדרין הג"ל, דנהנה במלאכת שבת ע"י שקרעו צחמתו או מדליק נר או אם היה שבת והוציאה צפיו וכתוס' כריתות (יד) הג"ל עיי"ש. הרי דס"ל ג"כ דהא דהנאה מוציאה מידי מתעסק, כל הנאה צמשת ולא רק הנאת חלצים ועריות, והיינו כדעת הגרע"א והפנ"י וישועות יעקב הג"ל.

שוב ראיתי בשו"ת אחיעזר (ח"ג סי' נ"ז אות ד') דאין לפרש נהנה במלאכת שבת ע"י בליעתן היינו הנחתן וכנ"ל, דזה לא מקרי שכן נהנה, דאין ההנאה עצם העצירה כמו בחלצים ועריות עיי"ש. ולענ"ד אי משום הא לא איריא, דנהנה פטור דמתעסק הוא משום דנחשב כאלו לא עשה מעשה וכמש"כ בס' מקור חיים (סי' תל"א דיני דיקה וצטול אות א') עיי"ש, ולכן כשהנהנה לא הוא מתעסק וכמש"כ תוס' לקמן (לג) ד"ה איהו, דהא דצעריות גם האשה חייבת ואע"ג דלא עצדה מעשה, משום דרחתמא אחשביה להנאה כמעשה עיי"ש, וכיון דהנאה עושה מעשה ממילא פקע מיניה דין מתעסק. וכן ראיתי בשו"ת חלקת יואב (ח"א או"ח סי' ז') עיי"ש. ולפ"ז אף במלאכת שבת אף דאין ההנאה עצם העצירה מ"מ מועלת דלהוי על מעשיו דין מעשה וחייב. ובעיקר הדבר אם בחלצים ועריות הוי ההנאה עצם העצירה, עיין בס' אהו"ן דאורייתא (כלל כ"ד) ובס' מאורות נתן שצו"ת מאור החיים (ח"א סי' ט') ואכמ"ל. וכתע ראיתי בס' מגן

לענין דלא ליהוי כמתעסק, דהרי מלאכת שבת אין לו ענין לחלצים ועריות ומ"מ חשיב הנאה לענין דלא ליהוי כמתעסק. וכה ראיתי בס' פני יהושע שבת (עג) ד"ה בגמרא רבא אמר וכו', שהצין צכונת תוס' סנהדרין הג"ל דנהנה במלאכת שבת דלא הוי מתעסק היינו שנתכוין להגזיה את התלוש וחתך את המחובר שנהנה מהמלאכה שנעשתה עיי"ש, ומצואר דס"ל דהנאה לחלצים ועריות לאו דוקא אלא לכל הנאה מועיל לענין דלא ליהוי מתעסק. ועיין ס' גור אריה למהר"ל ז"ל שבת (עה) ד"ה ולחייב שכתב "ומתעסק גבי נהנה חייב", ומוכח דאף כשאינו נהנה בגופו אלא שנימול הוי בגדר הנאה ולא הוי מתעסק.

ברם לענ"ד נראה דכוונת התוס' צסנהדרין (סב) שכתבו דבנהנה במלאכת שבת לא הוי מתעסק, היינו למאי דמצואר בתוס' כריתות (יד) צהא דיט אוכל אכילה אחת וחייבין עליה ד' טטאות ר"מ אומר אם היה שבת והוציאו חייב, והקשו תוס' מה שייך זה לענין אכילה, ותירצו שהוציאו צפיו, דכיון שהניחו צפיו צרשות היחיד והוציאה צרשות הרצים מחייב משום הוצאה דבליעתו היא הנחתו עיי"ש. וכן בתוס' שבת (יא) ד"ה לא יעמוד עיי"ש. נמצא דמשכחת מלאכת שבת ע"י אכילה ממש, וצוה אי לאו טעמא דמלאכת מחשבת היינו מחייבין דלא הוי מתעסק דהא נהנה צאכילתו, וצוה מיירי תוס' סנהדרין הג"ל דנהנה במלאכת שבת לא הוי מתעסק היינו צנהנה צאכילה שיש צה איסור מלאכת

אצות להגר"מ צנעט זל"ל (סוגי' דמתעסק ד"ה וצחוי"ט דף מ' ע"ג), שכתב דרש"י לא ס"ל כתום' דגם בשבת שייך נהנה, משום דדוקא בשאר איסורים תליא בהנאה שאיסורו הוא ההנאה, אבל בשבת המלאכה שאסרה התורה אינו מטעם הנאה עיי"ש. ויש להאריך בזה אך אין כאן מקומו.

וראיתי צס' אמרי צינה שם (ה' שבת סי' ח'), שהוכיח דרך צחלצים ועריות אמרינן ללא הוא מתעסק משום שנהנה ולא בשאר הנאות, מהא דפסחים (ג.) תאמר צמעילה שאם נתכוין להתחמם צגיזי חולין ונתחמם צגיזי עולה שמעל, וכן אם הושיט ידו לכלי ליטול חפץ וסך ידו צשמן של קודש מעל, ופירש"י דאע"ג דהוי מתעסק מ"מ צמעילה חייב אף מתעסק דכתיב וחתאה צשגגה כל דהוא עיי"ש, וקשה דהא כיון דנהנה מגיזי עולה ומשמן של קודש א"כ צלא"ה לא הוא מתעסק וכמו צחלצים ועריות, ומוכח דרך צחלצים ועריות מועיל ההנאה להושיא מידי מתעסק עכ"ד, וכן הקשה צשו"ת חלקת יואצ (ח"א או"ח סי' ו') עיי"ש. ולכאורה תקשי על כל הגאונים הנ"ל דפשיטא להו דגם בשאר הנאות לא הוא מתעסק.

האמנם מהא דהושיט ידו לכלי ליטול חפץ וסך ידו צשמן של קודש לא קשיא מידי, דהרי כבר הבאנו לעיל מלקוטי תשו' רע"א לחלק, דהיכי דאינו מתכוין ליהנות לא מקרי הנאה אלא צחלצים ועריות צלצד, אבל

כשמתכוין ליהנות מקרי הנאה גם בשאר הנאות, וא"כ כשהושיט ידו ליטול חפץ מכלי ולא התכוין להנאת סיכה כלל אה"נ ללא מקרי הנאה, אבל אם הושיט ידו ליסוך צשמן של חולין וסך צשל קודש שנתכוין להנאת סיכה י"ל דצכה"ג חייב צמעילה אף צלא קרא משום דמקרי הנאה, אלא דאכתי קשיא מנתכוין לחמם מגיזי חולין דהתם הלא התכוין ליהנות, ומ"מ אי לאו קרא מיוחד הוא אמנא דצמעילה פטור, ואמאי כיון דנהנה לא הוא מתעסק. אולם ראיתי שכבר עמד בזה צפני יהושע פסחים שם (ג.) וכתב, דהיכי שנתכוין ליהנות מגיזי חולין ונתחמם צגיזי עולה אין זה דומה לנהנה מחלצים ועריות, דהכא לא נהנה כלל מאיסור עולה טפי מאילו היה חולין גרידא שאין צהם אלא שינוי השם צלצד עיי"ש. ולפ"ז לק"מ. צרם יעויין צס' שפת אמת שם שמתמה על הפני יהושע עיי"ש ואכמ"ל.

נתבוין לזרוק שתים וזרק ארבע, לענין שבת מלאכת מחשבת בעינין: וציארו תוס', לענין צבת פטור ואפילו לאציי דמחייב צכה"ג צש"ס צבת (עג.), היינו דוקא צנתכוין לזרוק צ' ונמצאו ד' דומיא דנתכוין לחתוך התלוש וחתך את המחוצר דהיינו שהוא סצור שהוא תלוש ונמצא מחוצר, דאם נתכוין לזה וחתך לזה היינו מתעסק עיי"ש. ולפ"ז מה דפליג רבא צצבת (עג.) וס"ל צנתכוין לזרוק צ' ונמצא ד' פטור, היינו שאותו מקום צעצמו שחצו שהוא צ' נמצא שהוא ד', ומ"מ הו"ל מתעסק ופטור. וכן כתב צחי' הר"ן

את המחוצר דפטור, ואע"ג דעכ"פ איחעציד מחשבתו, ומאי שנא מנתכוין לזרוק צרה"י ונמנא אותו מקום שהוא רה"ר דחייב - ונראה דק"ל דצנתכוין לחתוך את התלוש הלא לא התכוין למעשה קצירה, וע"כ אינו דומה חתיכת מחוצר שע"ז עוקר דצר מגידולו לחתיכת דצר תלוש, דאע"ג דצנורת המעשה ובאופן עשייתו אין הבדל, מ"מ איכא הבדל צמולאזותיהם, וע"כ הו"ל כנתכוין לזרוק צרה"י ועברה האבן ונפלה לרה"ר. ויתבאר יותר עפ"י מש"כ הלח"מ (פ"ז משנת ה"ד) דע"כ הוי זומר וזרע אצ מלאכה אחת, דאע"ג שהם הפכים בצעולות דאינו דומה פעולת זרע לפעולת הזומר, מ"מ שוין הן באיכות הפעולה ששניהן מתכווין כדי שיצמח עיי"ש. הרי דלענין מלאכות שבת אזלינן בחר איכות הפעולה ותולאזותיה ולא בחר זורת הפעולה. וע"כ בחותך את המחוצר נהי דזורת הפעולה דומה לחותך את התלוש, מ"מ חלוקים הם באיכותם וצמולאזותיהם, דבחותך את המחוצר הרי הוא מפסיק את יניקת הפרי ממקום גידולו, משא"כ בחותך את התלוש, ודו"ק.

לענין גלות אשר לא צדה אמר רחמנא פרט לנתכוין לזרוק שתיים וזרק ארבע: רש"י כתב שני פירושים צוה, להפירוש הראשון חייב גלות צכהאי גוונא דכתיב ואשר לא נדה ושמתי לך מקום וגו' פרט לנתכוין לזרוק שתיים וזרק ארבע שאינו צתורת וכי יזיד איש וגו' אלא צתורת ושמתי לך מקום,

שבת (עג.), והוסיף לפרש דמה דאמרינן צצצת שם כצבור רשות היחיד ונמנאלת רשות הרבים רצא אמר פטור אציי אמר חייב, מיירי ג"כ שאותו מקום צעצמו שהצצ שהוא רה"י ורצה לזרוק לשם, הוא עצמו נמנא שהיה רה"ר עיי"ש.

ואולם צשיטה מקוצנת הביא צצם רצינו יונתן, דנתכוין לזרוק צ' כלומר שלא נחה האבן למקום שהצצ אלא שהלכה יותר צ' אמות, לענין שבת פטור וכו', וליכא לפרושי נתכוין לזרוק צ' וזרק ד' שלא היה חושב שיש צינו וצין אותו מקום שנתכוין לזרוק אלא צ' אמות והיה שם ד' אמות, שאם היה כן מיחייב משום שבת שהרי גמר מחשבתו אלא שלא היה חושב שהיתה מלאכת איסור אלא מלאכת היתר, וזהו שוגג האמור צתורה". וכ"כ שם צצם המאירי ז"ל עיי"ש. [ועיין מאירי שבת (עג.) שמצואר להיפוך]. וכן נראה דעת הרמב"ם (פ"א משנת ה"ח) "כגון שנתכוין לזרוק צכרמלית ועברה האבן לרה"ר שהוא פטור", וציארו ההמ"ג ז"ל שהכרמלית קרובה אליו ורה"ר רחוק ממנו עיי"ש. ומשמע דדוקא צכה"ג פטור שעברה לרה"ר ולא נפלה האבן למקום שרצה לזרוק, אצל כשצבור על אותו המקום שהוא רה"י ונמנא רה"ר צכה"ג חייב אף לרצא, וכשיטת רצינו יונתן הנ"ל.

ולשיטת רצינו יונתן והרמב"ם צ"ע הא דנתכוין לחתוך את התלוש וחתך

ולענ"ד נראה ליישז קושיית תוס', עפ"י מה שפירש רש"י בחומש (משפטים כ"א י"ד) וכי יזיד איש על רעהו, למה נאמר לפי שנאמר מכה איש ומת מות יומת שומע אני אפילו עכו"ם וכו' והשוגג ת"ל וכי יזיד ולא שוגג. והוא מהמכילתא שם. הרי מצואר, דכל עיקר הך דפטריין שוגג ממיטה ילפינן רק מקרא דוכי יזיד, והשתא ס"ד לומר דהא דממעטינן שוגג ממיטה מוכי יזיד היינו דוקא שוגג גמור, שלא התכוין לזרוק כלל, אבל בנתכוין לזרוק צ' זרק ד' הוי אמינא דהוי בכלל וכי יזיד, וע"ז אחיא קרא ואשר לא זדה לומר דגם צכה"ג הוי שוגג פטור ממיטה וחייב גלות. וממילא לא קשיא קושיית תוס' דלפטור ממיטה אין צריך קרא דשוגג ודאי פטור ממיטה, דהרי הא דידעינן דשוגג פטור ממיטה היינו רק מקרא דוכי יזיד, וא"כ אכתי י"ל דדוקא בשוגג גמור פטרו קרא, קמ"ל ואשר לא זדה דגם בנתכוין לזרוק צ' זרק ד' הוי ג"כ שוגג ופטור ממיטה וחייב גלות. וזה שכתב רש"י דקרא ואשר לא זדה צא להוציא מכלל וכי יזיד, דגם ואשר לא זדה דהיינו שנתכוין לזרוק צ' זרק ד' לא הוי בכלל וכי יזיד.

ועפ"ז יש ליישז גם איך קושיית התוס' על רש"י צמה שכתב דואשר לא זדה אחי לאפוקי דנתכוין לזרוק צ' זרק ד' דאינו בכלל וכי יזיד, דטפי הוי ניחא לפרש דלא הוי בכלל מכה איש ומת דכתיב לעיל מיניה מלפרש דלא הוי בכלל וכי יזיד דכתיב צתריה עיי"ש.

ולפיכך השני ואשר לא זדה פרט לנתכוין לזרוק שמים וזרק ארבע דפטור מגלות דהכי משמע שלא זדה שלא נתכוין לזדד ולזרוק אללו אז ינוק פרט לזה שזדה. ונראה שבמכות (ו:) מפרש רש"י כפירוש השני. והטעם דפטור, כתב הרמב"ם (פ"ו מרוח ה"י) משום דהוי קרוצ למזיד ואינן נקלטיין. וכ"כ צפי רצנו חננאל צסוגיין ובמכות (ו:), דצכה"ג לא מיכפר להו בגלות.

והנה צתוס' ד"ה פרט הקשו לפירושו הראשון של רש"י דאשר לא זדה צא לחייב גלות בנתכוין לזרוק צ' זרק ד', דאמאי איצטריך קרא לחייב גלות צכה"ג גוונא דמהיכא ס"ד דפטור, דלפטור ממיטה ודאי לא אחיא דפשיטא דשוגג פטור ממיטה, ותירלו דכיון דמקרא צלא דזייה דרשינן פרט לנתכוין לזרוק צזד זה זרק צזד אחר דפטור וממאי קרא הוה פטרינן אפילו נתכוין לזרוק צ' זרק ד' עכ"ד. ועדיין קשה לפירוש"י ז"ל, דהרי הא דנתכוין לזרוק צזד זה זרק צזד אחר דפטור, הוא משום דהוי קרוצ לאונס וכמש"כ הרמב"ם (פ"י מרוח ה"י) עיי"ש, וא"כ לפי פירושם של תוס' ז"ל דס"ד דגם נתכוין לזרוק צ' זרק ד' לפטור משום אונס, ואלו רש"י ז"ל פירש להיפוך דנתכוין לזרוק צ' זרק ד' ס"ד דהוי קרוצ למזיד, שהרי כתב דואשר לא זדה צא למעט דנתכוין לזרוק צ' זרק ד' אינו צתורת וכי יזיד, וא"כ הדרא קושיית התוס' לדוכתא דאיך ס"ד לחייב מיטה דאף דהוי קרוצ למזיד מ"מ שוגג הוא.

כיון דשוגג דיליה מזיד הוא. אולס עיקר הקושיא לק"מ לענ"ד, דהרי כל עיקר הך דינא דזעינן התראה ילפינן צסנהדרין (מא). מהך קרא דוכי יזיד שהתרו צו ועדיין מזיד הוא עיי"ש, וע"כ שפיר פירש רש"י דמוכי יזיד ממעטינן שוגג, דאי לאו וכי יזיד הוא אמיינא דגס שוגג חייב, דהא אז לא הוי ידעינן גס דלריך התראה. והשתא דכתיב וכי יזיד למעט שוגג, ממילא ידעינן גס דזעינן התראה כדי לדעת שעדיין מזיד הוא ולא שכת דאס שכת ההתראה הו"ל שוב שוגג ופטור, וז"פ.

רש"י ד"ה לענין ד' דברים פטור. דאע"ג דהכיר צה הויא שכתה שוגג ולא פשיעה: מצואר דשכתה לא הוי פשיעה. ויש לעיין מכמה מקומות. שו"ר צשו"ת עבודת הגרשוני (סי' צ) שהעיר מכאן.

רש"י ד"ה לענין שבת פטור. ואע"ג דמקריא שגגה לענין גלות, פטור צשצת דזעינן מלאכת מחשבת שנתכוין לעשות מלאכה וכסבור שהיוס חול וזה לא נתכוין: יש לדקדק שלא כתב גס שכתה שמתלכה זו מותרת וכלעיל ד"ה מלאכת.

תוס' ד"ה בשגגה מכלל דה"ל ידיעה. משום דגצי גלות כתיב טוצא צשגגה דריש לה: ציאר דצריהס, דצגלות חייב רק שוגג ממש ולא קרוצ למזיד ולא קרוצ לאונס ומשום דכתיב טוצא צשגגה. ולכן אומר מותר פטור

ולדברינו א"ש, דצאמת פירש רש"י צחומש סס דאשר לא צדה היינו שלא חרב לו וצדה אינו לשון צד אלא לשון חרב עיי"ש, ולפ"ז לכאורה הרי אין ללמוד מואשר לא צדה דצנתכוין לצרוק צ' וצרק ד' דפטור ממיטה, דהרי הא דאמרין דולא צדה מיירי צנתכוין לצרוק צ' וצרק ד' היינו משום דמפרשינן צדה מלשון צד וכפירש"י צמכות (ו:), אצל אס צדה הוא מלשון חרב א"כ לא מיירי קרא כלל צנתכוין לצרוק צ' וצרק ד' ולא ממעטינן ליה ממיטה, ואפשר דצכה"ג חייב ורק צשוגג גמור שלא חרב לו כלל פטור, צרס השתא דכתוב וכי יזיד, ומינייה ממעטינן שוגג, והיינו שוגג גמור, שוב דרשינן קרא דולא צדה גס מלשון צד (וכפירש"י דיש לפרשו גס צלשון צד), דאף דלא הוי שוגג גמור אלא שנתכוין לצרוק צ' וצרק ד' דמ"מ פטור ממיטה וחייב גלות, דגס צכה"ג לא הוי צכלל וכי יזיד אלא דנינן ליה כשוגג, ויפה כתב רש"י דאחי לאפוקי דלא הוי צכלל וכי יזיד.

ועיין צשפתי חכמים צפ' משפטים סס שהקשה על פירש"י דוכי יזיד אחיה למעוטי שוגג ממיטה, דהא שוגג צלא"ה פטור דהא כל חייבי מיטות צריכין התראה ושוגג אין שייך צו התראה, ותירך דמיירי צחצר שאין צריך התראה עיי"ש. ותמוה, דאס הך שוגג דהכא מיירי צחצר שאין צריך התראה, א"כ מאי קאמר רש"י יזיד אחיה למעוטי שוגג כי האי לפטור ממיטה, הלא למ"ד חצר א"צ התראה אה"נ דחייב מיטה

דקרוז למוזד הו"ל ידיעה פטור דהוי קרוז
לאונס. ועי' שטמ"ק.

באו"ד. ומהאי טעמא נמי ממעטינן צריש
אלו הן הגולין (מכות דף ז: ושם ד"ה
אלא) אומר מותר מבשגגה לגבי גלות אע"ג
דגבי שבת וע"ז כתיב בשגגה ומחייבין אומר
מותר צפרק כלל גדול (שבת דף סה: ושם):
ומצואר דחילקו בין חיוב גלות, דצאומר מותר
פטור מגלות, ובשבת חייב גם צאומר מותר
עיי"ש. ונראה דלכאורה יש להסתפק, בחיוב
תשלומין בצדס המזיק, אם הוא צא מחמת
שהוא עשה מעשה הנזק, או מחמת ענש
המעשה שנעשה מעשה נזק על ידו, ונפק"מ
לפי דברי הנמוק"י (צ"ק כג.) הנ"ל צורק חז, דהמעשה מצדו נגמר בשעת זריקתו, אבל ענש
הדבר לא נעשה אלא בשעה שהיה צמאיאות.
א"כ לפי"ז יש להסתפק, מתי צא חיוב הנזק,
בשעה שעשה המעשה מצדו, או בשעה
שנתקיים צאמת.

ונראה, דצמזיק עיקר החיוב צא מחמת
מעשה הנזק צמאיאות, דהא הכא
מרבין דאף שוגג ומוזד בין ער בין ישן חייב.
והנה בעשה מעשה בשבת שלא צמחשבה,
צודאי לא חייב מעשה כלל, דמלאכת מחשבת
אסרה תורה, היינו משום דכיון דעיקר המצוה
בשבת שישבות, וכיון דנעשה מלאכה על ידו
שלא צמחשבה, א"כ לא הטריח ענמו כלום,
ולא הוי מעשה כלל, ופטור. ואף שוגג לא
הוי, ואין צריך כפרה, וכמו שכתב הגרע"א

בשבוה (ח"א סימן ח') לחלק בין מתעסק ובין
מלאכת מחשבת, דצמתעסק יש כאן מלאכה
כיון שנתכוין עכ"פ לעשות איזה פעולה, אבל
צמלאכת מחשבת אין שום מלאכה עיי"ש.
וא"כ צניזקין כיון דחייב אף צלא מחשבה,
דהיינו שחייבה תורה אף היכי שלא עשה
מעשה כלל, עכ"פ כיון דצגרמיתו נעשה, חייב,
על כרחק שכל החיוב צא מחמת ענש הניזקין,
ולא מחמת העושה, דהא ליכא עשיה כלל.

ועוד נראה, לפי מה שכתבו האחרונים - ס'
אחון דאורייתא (כלל כ"ד) - דמעשה
שלא צמחשבה או שהיה צאונס, לא מתייחס
אליו כלל, כאילו הוא לא עשא, א"כ ע"כ
דניזקין חייב על ענש המעשה. זהו החילוק
בין שבת וניזקין. והחילוק בין שבת לחיוב
גלות, דחיוב גלות צא על זדון הלצ שלא נזהר
והרגו אפילו בשוגג, וע"כ צאומר מותר פטור
לגמרי, אבל בשבת על המלאכה הקפידה
תורה, ומלאכה מיהו היא, דהא מתכוין לזה,
וכמו שפירש רש"י צסוגיין. עיי"ש.

תום' ד"ה פרט למתכוין. ותימה דהא פליגי
רבי ורבנן צנשמט הצרול מקתו ומן
העץ המתצקע דמר מחייב צהאי ומר מחייב
צהאי צריש אלו הן הגולין (מכות ז:). אמאי חייב
והא הוי כמו נתכוין לצורק שתיס וצרק ארצע
שנתכוין לצקע עניס שלפניו והלך למרחוק:
צשטמ"ק תי' צשס רשצ"א דנתכוין צ' וצרק
ד' פטור משום פשיעה וצעץ המתצקע ליכא
פשיעה דצמלאכתו עסיק ולכן הוי שוגג וחייב.

שקירב אלא שגם מת על ידו צפועל, וקירב גרידא אינו מחייב.

זרק תנוק מראש הגג ובא שור (מועד. רש"י) וקבלו בקרניו (ומת. רש"י), פלוגתא דר"י בנו של ר"י בן ברוקה ורבנן, דתניא ונתן פדיון נפשו דמי ניזק, ר"י בנו של ריב"ב אומר דמי מזויק: פירש"י, דלר' ישמעאל דכופר צמזיק שיימינן משלם כופר אבל לרבנן דשיימינן צניזק האי לא הוה ליה דמיס ופטור. אבל הר"ח פירש להיפוך, דלרבנן דלמרי דמי ניזק חייב צעל השור צכופר שהרי שורו הרג, ולר"י דלמרי צדמי מזיק פירוש המזיק הוא היה חייב מיתה מפני שלא שמר שורו והו"ל כאילו הוא הרג ורחמנא חס עליה לשלם כופר לפי שלא עשה מעשה צדיים, והכא אפילו הוא צעלנו צכי האי גוונא לא היה מתחייב עיי"ש, והציאו הרשב"א והשטמ"ק שס. - ויש לעיין לפי ר"ח למאי דמסקינן לקמן (מ. וצמכות (צ)), דלכו"ע כופרא כפרה והיינו דצא לכפר על עצמו שהוא חייב מיתה צידי שמים וכפירש"י ז"ל צמכות (צ) ד"ה כופרא, א"כ הוה ליה להש"ס למימר דלהלכתא לכולי עלמא פטור דכיון דהוא עצמו צכה"ג הי' פטור ע"כ פטור גם מכופר. וצלמא לפירש"י א"ש, דאיציעית הש"ס אינה תלויה אי כופרא כפרה, דאף אם כופרא כפרה מ"מ כיון דצניזק שיימינן פטור שהרי אין לו דמיס, אבל לפי הר"ח קשה, וצ"ע.

אולם תוס' לא יכלו לתרץ כן, דס"ל דנתכוין לזרוק צ' זורק ד' וכן נתכוין לזרוק לצד זה זורק לצד אחר פטור משום אונס, ולכן הקשו דהו"ל למנקט לא צדה צרישא וכקושייתם לעיל ונמעט נתכוין לזרוק צלד זה, דפשיטא טפי, אבל להרשב"א לק"מ קושייתם לעיל דאדרבה שפיר נקטו אשר לא צדה ללמוד נתכוין צ' זורק ד' דזה פשיטא טפי דהוי פושע יותר. וצאמת גם מרש"י צפירושו השני מוכח דנתכוין לזרוק צ' זורק ד' פטור משום פושע וכמש"כ פרט לזה שצדה והיינו כהרשב"א, וא"כ לק"מ קושיית התוס' עליו.

רא"ש סי' מזו. ורש"י פי' שזרקו צעל הכלי, לפי שהיה קשה לו למה לא פירש רצה דין הזורק, ולא נהירא דמילתא דפשיטא היא דפטור המשצר דאצידה מדעת היא: עי' שטמ"ק שיטת הראצ"ד דגם הזורק פטור דשמא לא הי' נשצר עיי"ש, אלמא דאין הכרח שיישצר וא"כ לא הוי אצדה מדעת. אלא דמ"מ צ"ע דכיון דעכ"פ איכא ספק פן ישצר א"כ כשזרקו הפקירו וצ"ע. ואם אמדו שלא יישצר א"כ אמאי צעל המקל פטור.

כז.

ר' יהודה בן בתירא אומר בזה אחר זה האחרון חייב מפני שקירב מיתתו: אע"ג דגם הראשונים קרבו מיתתו מ"מ לא מתו תחת ידיהם צפועל, אבל האחרון לא רק

פרק שלישי

ממילא נעשה היתר, כיון שצנפול הסיצה נפל
האיסור, ולא צריך להרוצ לפעול אלא פעולה
אחת, דהיינו רק לסלק ולא להוסיף שם היתר
כי ממילא נעשה היתר.

ודבר זה נלמד (חולין יא.) מסנהדרין, דכתיב
ציה (שמות כ"ג ז') אחרי רבים להטות,
דאם יש רוצ דעות לזכות מצטל מיעוט
המחייבין. וגם שם הענין הוא כן, דלהרוצ
א"צ רק לסלק דעות המחייבין, וא"כ אם אין
מחייב אז ממילא הוא זכאי, כי הזכות אין צריך
לסיצה, רק החיוב צריך לסיצה, ואם נתצטל
סיצת החיוב אז ממילא נעשה רק זכות, כי
הזכות היא רק העדר סיצת החיוב. משא"כ
צממון, דאנו דנין אם הממון הוא של ראובן
או של שמעון, א"כ אם הרוצ יאמר שהממון
הוא של שמעון, אז צריך שהרוצ יפעול צ'
פעולות, חדא להוציא מראובן, פירוש לסלק
צעלות ראובן. ועוד, להוסיף עליו שם צעלות
דשמעון. וזה א"כ לו לפעול, דמקור דין רוצ
הוא מסנהדרין, ושם הלך אין צריכין לפעול
רק לסלק ולא להוסיף, שצזה אין כוחו של רוצ.
ודו"ק צכל זה.

כז:

אין הולכין בממון אחר הרוב: והקשו תוס'
ד"ה קמ"ל מאי שנא דצדיני נפשות
הולכין אחר הרוב עיי"ש.

ויש ליישב, ובהקדם טעם חדש, צהא דאין
הולכין צממון אחר הרוב, מאי שנא משאר
דוכתי, דהנה לא מצינו שהרוצ יכריע את
המיעוט רק צכגון איסור שנפל לתוך היתר,
וההיתר הוא הרוב, אז עי"ז יש צכח הרוב לצטל
ולסלק שם האיסור מעל החפץ, ואז ממילא
נעשה היתר, דכבר ידוע שדצר שהוא היתר
אין פירוש שחלות דין של היתר יש עליו, אלא
פירוש רק שאין עליו חלות דין איסור, ואם
אין עליו איסור אזי ממילא הוא היתר. והטעם,
דההיתר אין צריך לסיצה שיהיה היתר, אדרבה
האיסור צריך לסיצה שייחסר, ואם נסתלק
הסיצה של האיסור אז ממילא נעשה היתר, כי
ההיתר הוא עצם, והאיסור הוא מקרה, וע"כ
צצטול דצר איסור צרוצ היתר א"צ רק שהרוצ
יפעול שסתלק שם האיסור מעל החפץ, ואז

כמו"כ לא מהני ספק ספיקא. שוב ראיתי שהקשה כן צפני יהושע כתובות שם עיי"ש באריכות.

ונראה לומר, דתוס' לשיטתייהו דס"ל הכא דהא דאין הולכין צממון אחר הרוב, משום דאיכא מיעוטא וחזקה טובה, וזה שייך רק היכי דאתינן עלה מכח רובא דעכ"פ גם הרוב מודה דאיכא מיעוט עכ"פ בעולם, כגון צהא דלעיל (כו.). אפילו אם רובא קרי לכדא כדא וכו', עכ"פ צודאי דאיכא גם מיעוטא דקרי לכדא חציתא וכו', ע"כ א"א לסמוך על רובא, כיון דאפשר דהויא מהמיעוט, דהא המיעוט צודאי איתא, וגם יש לו חזקה דממונא דאלים טובא, דמסייעו שפיר אין הולכין צממון אחר הרוב. משא"כ אם צאים מכח ספק ספיקא, דהיינו ספק אונס ספק רצון שהוא ספק הראשון, ועי"ז נעשה כמחצה על מחצה. ואם יש עוד ספק אחד, אז יש שלשה רבעים על ז', ורביע אחד על ז' השני. וזה עדיף מסתם רוב. דאטו צרור שיש כאן רביע אחד, דאפשר שאין כאן שום מיעוט, דהא זהו הספק, דאפשר שאין כאן שום רצון, ואף לא גדולה, א"כ ליכא מיעוטא כלל, משא"כ צתתם רובא צודאי איכא מיעוט מוחלט, אצל צספק ספיקא אולי אין כאן מיעוט כלל.

וע"ב שפיר הספק ספיקא עדיפא מרובא, דצרוצ אין הולכין אחריו גבי צממון, הואיל דאיכא מיעוט צודאי וגם חזקה

ובעיקר הסברה, דכל דצר היתר הוא ענא ואיסור צריך לסיצה חדשה, כצר הזכיר הג"ר יוסף ענגיל ז"ל צס' ציונים לתורה וצס' צית האוצר עיי"ש, ואינן תחת ידי לעיין צס.

באו"ד. תימה מ"ט אין הולכין צממון אחר הרוב, לתי צק"ו מדיני נפשות דחמירי ואזלינן צהו צתר רובא, דיני ממונות לא כ"ש וכו'. וי"ל דהתם דאיירי צדיינים שאני דחשיב מיעוט דידהו כמאן דליכא, וליכא למימר התם אוקי ממונא צחזקת מריה, דהא צי"ד מפקי מיניה, אצל גצי שאר צממון דאיכא מיעוט וחזקה לא אזלינן צתר רובא: משמע מדצריהם דהואיל דאיכא מיעוטא וחזקה צממון אלים טובא, כמצואר צצצ שמעתתא (שמעתא ד' פכ"ד) עיי"ש, על כן לא אזלינן צתר רובא. ומשמע דחזקת צממון גרידא לא מהני, רק מכח מיעוטא דאיכא ג"כ. ודו"ק צדצריהם.

ולפ"ז יתיישב צטוב קושיית התוס' צכתובות צסוגיא דפתח פתוח (ט). ד"ה ואי, דהקשו דכיון דאיכא ספק ספיקא, ספק צאונס ספק צרצון, ואי תמצי לומר צרצון ספק קטנה ספק גדולה, ופתוי קטנה אונס הוא, וא"כ מכח ספק ספיקא יטול הכתובה עיי"ש. ולכאורה צ"ע דמשמע מדצרי התוס' דמכח ספק ספיקא מוציאין צממון, והא לשיטת הרשב"א (סי' ת"א הוצא צש"ך יו"ד סי' ק"י סקס"ד אות כ"ו) דספק ספיקא מטעם רובא, א"כ כמו דאין הולכין צממון אחר הרוב

דממונא, משא"כ צספק ספיקא דליכא
 צודאי את המיעוט, ע"כ אינו מנטרף לחזקה
 דממוניה, והולכין אחריו. ודו"ק.

ועפ"י"ז יש ליישב גם כן קושיית השז
 שמעתתא (שמעתא ד' פ"ח) צסם אחיו
 מוהר"ר יהודה כ"ץ ז"ל, דמה תירלו התוס'
 דצמנון איכא מיעוטא וחזקה, הלא גם צדיני
 נפשות איכא חזקה דגופיה, דעדיף כמו חזקה
 דממונא עיי"ש. ולפי הג"ל אחי שפיר, כיון
 דלא סגי חזקה לחודיה רק צנירוף מיעוטא.
 וצסנהדרין ליכא מיעוטא כלל. השז שמעתתא
 שם הקשה מרובא דליתא קמן, דגם צזה
 אזלינן צנפשות צתר רוב, ושם לא שייך תירוך
 זה והוא דצמנון צאחרונים, ועיין צשו"ת
 מהר"ם שיק חיו"ד צכתז ליישב קושיית
 הפמ"ג צפתיחה להלכות תערובות, דאם
 נתערב איסור חד צתרי דמותר לאכול שלשתן
 צצת אחת, ואמאי הלא צסנהדרין דמיניה
 ילפינן רובא, שם המיעוט סצרות צטילין
 צרוב ואינן קיימין כלל. אצל הכא הלא גם
 המיעוט איתא צעולם. ותירלו האחרונים דגם
 צסנהדרין איתא להמיעוט, רק שנהפך להיות
 להרוב, כגון אם המיעוט מחייצין אז הרוב
 מכריע, ואז גם המיעוט מוצין. דצסנהדרין
 צעינן שהדין יופסק ע"י כולם אז ע"י עשרים
 ושלשה אז שצעים ואחד, ואם יש מיעוט
 החולקין על הרוב אזי המיעוט נהפך להיות
 כמותן, וגם הם פוסקין כהרוב. עיין צספר
 משמרת שלום שם שהציא כן עיי"ש, ואינו
 תחת ידי.

והשתא מיושב שפיר קושיית השז שמעתתא
 צסם אחיו הג"ל, דאע"ג דגם
 צנפשות איכא חזקה דאליס טובא, אצל
 המיעוט אינו צעולם, הואיל דהמיעוט נהפך
 להיות להרוב, וכצבאר. וזהו צכתזו התוס'
 צלשונם, דשאני גצי דיינים דהמיעוט דידהו
 כמאן דליכא עכ"ל, והיינו משום דנהפכים
 להיות כהרוב, עיין ודו"ק.

באו"ד. וי"ל דהתם גצי דיינים שאני דחשיב
 מיעוט דידהו כמי שאינו, וליכא למימר
 התם אוקי ממונא צחזקת מריה דהא צ"ד
 מפקי מיניה: לכאו' אמאי הוצרכו להוסיף
 דליכא למימר חזקה, הלא כיון דהמיעוט כמי
 שאינו א"כ לא שייך לומר סמוך מיעוטא
 לחזקה. ולכאורה י"ל דזה תליא זצ"ז, דאי הוי
 מיעוט דיינים כמאן דאיתא אז גם חזקתו הוי
 חזקה, דהנה החזקה מראה שהוא שלו והיכי
 דאיכא פסק צ"ד שאינו שלו לא מהני חזקה
 וכמש"כ תוס' דצ"ד מפקי ממונא מיני', צרם
 אם המיעוט כמאן דאיתא א"כ יש לו זכות
 חזקה עפ"י המיעוט, ולכן כתבו דהמיעוט
 כמאן דאיתא וממילא גם החזקה ליתא.

תוס' ד"ה קמ"ל דאין הולכין בממון אחר
 הרוב. תימה מה טעם אין הולכין לימי
 צק"ו מדיני נפשות וכו'. וי"ל דהתם גצי
 דיינים שאני דחשיב מיעוט דידהו כמי שאינו
 וליכא למימר התם אוקי ממונא צחזקת מריה
 דהא צ"ד מפקי מיניה, אצל גצי שאר ממון
 דאיכא מיעוט וחזקה לא אזלינן צתר רובא:

ציאור דצריהם נראה על פי מה דאיתא בטור או"ח (סי' תרי"ח) שכתב איכא מאן דאמר מדקתני מאכילין אותו עפ"י צקיין שמע מינה יחיד מומחה ומוחזק בצקיאות, ורופאים שאין חכמים ומומחים כל כך, הולכים אחר הצקיאות, ואינו נראה להרמז"ן אלא כיון שכולם רופאים ויודעים במלאכה אין דבריו של אחד במקום שנים ומ"מ צמופלב מהם בחכמה חוששין לדבריו אם אומר שצריך אפילו במקום שנים. וצ"ב יוסף ד"ה איכא מ"ד כתב, הרמז"ן כתב סברא זו וכו', שלא שמענו צקנהדרין שהולכין אחר רוב חכמה אלא אחר רוב מנין, ודאי אשכתן לענין הנשאל לחכמים דאמרין היו שנים אחד מטמא ואחד מטמא אחד מתיר ואחד אוסר, אם היה אחד מהם גדול בחכמה הלך אחריו, הלכך צמנין שיהו דרופאים הולכין אחר חכמה וצקיאות, ואע"ג דליתא הכי צדין סנהדרין, התם דיינים הם וכולם צריכין לאתו דין, ומדינא לא היה ראוי להיות דין עד שיסכימו כל הצריכין לדעת אחת, אלא דרשמנא אמר אחרי רבים להטות, אבל הכא שומעין לחכם, והשני אינו ראוי להיות נשאל צפני מי שגדול ממנו בחכמה ובטל הוא עכ"ד.

ביאור כונתו ז"ל נראה, דצקנהדרין כיון שהתורה אמרה כמה צריכין להיות דייני הסנהדרין, כ"ג או ע"א, נמצא דאי אפשר לומר על המיעוט שהם כמאן דליתא, דבלעדי המיעוט ליכא סנהדרין, והיינו כמו שכתב צשו"ת חתם סופר (או"ח סי' ק"מ) דלא

אמרין רובו ככולו אלא מתוך כולו עיי"ש, ויסודו ממה שכתב צשו"מ מהרי"ט (ח"א סי' ח"ן) דהא דצקנהדרין אזלין צתר הרוב היינו היכי שנמצאו שם כולם, אבל כשלא נמצאו כולם אין הסכמת הרוב מועיל, וכגון צדיני נפשות דצעינן כ"ג, אם יהיו י"ב דיינים בלבד וכולם מחייבים, לא נדון על פיהם, ואף דאיכא רוב של סנהדרי קטנה, דמכיון שאין שם כולם לא מהני רוב עיי"ש. וכ"כ צשו"מ הרשב"א המוצא צצ"י חו"מ (סי' י"ג) דאין רוב בכל מקום אלא הבא מתוך הכלל עיי"ש. ומצואר מזה, דדינא הוא דליכא סנהדרין אלא היכא דאיכא כל המנין, דהיינו כ"ג או ע"א, ועל כן אין לומר התם דאזלין צתר רוב חכמה והני שהם פחותים בחכמה כמאן דליתא, דזה אינו, דבלעדם של פחותי החכמה ליכא סנהדרין כלל ודינא של הרוב לא מהני, ועל כן צהכרח נלך צתר רוב מנין. אבל צאיסור והיתר או רפואה, דליכא התם דין כמה רופאים צריך לשאל או כמה חכמים צריכים לשאל, ועל כן אף אם אחרמי ששאלו לשנים ואחד מטמא ואחד מטמא, וכן צשני רופאים שחולקין אם החולה צריך לחבול, אזלין צתר מי שגדול בחכמה, דזה הקטן בחכמה הוא כמאן דליתא נגד מי שגדול בחכמה, דהא ליכא דין שצריך לשאל שני חכמים או שני רופאים, ועל כן זה שהוא פחות בחכמה הוא כמאן דליתא, וכאילו לא היו שואלין אותו מעולם דהא אין לנו שום צורך צו להענין הנדון. אבל צקנהדרין אין לומר דהמיעוט בחכמה הוא כמי שלא שאלו אותם מעולם, דאם לא שאלו אותם כלל אז גם פסקם

של הרוצ ליתא, דדינא הוא צסנהדרין ולא מהני רוצ אלא כשיש מספר שלם של סנהדרין.

ומערתה למאי שכתב הרמב"ן ז"ל דצסנהדרין היה מדינא ראוי להיות שלא יהיה דין עד שיסכימו כל הזריבין לדעת אחת אלא דרחמנא אמר אחרי רצים להטות, יוצן מה שכתבו תוס' דגבי דיינים שאני דחשיב מיעוט דידהו כמי שאינו, וליכא למימר התם אוקי ממונא בחוקת מריה דהא צ"ד מפקי מיניה, אצל גבי שאר ממון דאיכא מיעוט וחוקה לא אזלין צתר רוצא. וצס' גט פשוט (צכללים שצסוף הספר סוף כלל א') ציאר כונת התוס', צמה שכתבו דגבי דיינים חשיב מיעוט דידהו כמי שאינו, דכיון דאמרה תורה אחרי רצים להטות, מיעוט הדיינים הם מצטלין דעתם מפני סצרת הרוצ, ואינם יכולין להורות כפי סצרתם אלא כסצרת הרצים, ואף צצ"ד של שלשה אינן המיעוט יכול להורות נגד סצרת הרוצ, ואם הוצרכו צצ"ד של ג' לחתום פסק דין, מחוייב הדיין השלישי לחתום עם הרוצ וכמש"כ צ"י (עיין פתחי תשובה חו"מ סי' י"ט סק"ד), וזוהי כונת התוס' דגבי דיינים לא שייך לומר אינן הולכין צממון אחר הרוצ ויאמר המוחזק קים לי כמיעוט הדיינים, דאותו מיעוט כיון שנחלקו עליו הרצים הוא כמאן דליחא והמיעוט אינם יכולין להורות אלא כסצרת הרצים עיי"ש. ולדברי הרמב"ן יצואר יותר, דצהכרח צריך לומר דהמיעוט צטלין לגמרי לדעת הרוצ, דמדינא היה ראוי להיות שלא יהיה דין עד שיסכימו כולם

לדעה אחת, דהא אמרה תורה שיהיו כ"ג או ע"א סנהדרין, אלא דלא יתכן לזוהי שכולם יסכימו לדעה אחת דהא כולם חייבין לומר את דעתם כפי הצנתם צאמת, ועל כן צהכרח אמרה התורה דאחרי רצים להטות, דאל"כ לא נדע איך לעשות, אצל אחרי שאמרה תורה אחרי רצים להטות, צריבין המיעוט לכוף דעתם ולהורות כהרוצ, משום דפסק הדין צריך להיות עפ"י כ"ג או על פי ע"א, ואחרי דאיכא רוצ ומיעוט חייבין המיעוט לכוף דעתם לדעת הרוצ, והוי להו כאלו כולם מסכימים לדעת הרוצ, ונמצא דלא נשאר שום מיעוט, ולא יוכל המוחזק לומר קים לי כהמיעוט דהא ליכא מיעוט כלל. ועיין צזה צתומים (קצור תקפו כהן סי' קצ"ג קצ"ד), וצחי' חת"ס כאן.

תוס' ד"ה אמאי פטור. דיותר יש לו לשמור שלא יזיק משלא יזיק: הסצרה צזה י"ל דמזיקין יש הרצה ואין אדם יכול לשמור מכולן, אצל שלא יזיק צריך לשמור רק על עצמו והו"ל לשמור עצמו. ולכאורה י"ל דשלא יזיק צריך לדקדק משום דאיכא איסור להזיק, אצל ז"א דגם איכא איסור להזיק צגופו משום חוצל וצממונו משום חוצל.

באו"ד. וקצת קשה הא דאמר רצא לעיל כי אית לך רשות לסגויי עילאי, ואמאי אית ליה רשות לסגויי, הא צהמה נמי איצעי לה לעיוני כדמוכח צהפרה (לקמן דף נב) דשור פקח ציום פטור: לכאורה י"ל דצהמה

להשמיט ור"ז לדקדק ואף שהי' יכול להשמיט העליון בנחת. ור"ע דכיון דהי' רשאי להרוג העליון ע"י השמטת התחתון אמאי חייב כשדחף העליון הרי הי' רשאי להורגו.

שהיה לו לשמטו ולא שמטו: צ"ח חו"מ (סי' שפ"ג סק"ב) הביא ממדרכי צסוגיין, ב' אנשים שמכין זה את זה וצא אחד ודחף אחד מחצירו, חייב לעשות לו דין דהו"ל לשומטו בנחת עכ"ד. צ"ח דעל המוכה עצמו אין חיוצ לשומטו בנחת, וכמבואר במשנה למלך (סופ"ח מחובל) דהא דאם יכולין להציל באחד מאצריו של רודף דאין הורגין אותו, היינו רק באיש אחר שבא להציל מהרודף, אבל הנרדף אינו מדקדק בזה עיין שם. וכמו כן י"ל לענין הכאה, דהמוכה אין צריך לדקדק לשומטו בנחת. אולם יעויין בתה"ד (מ"ב סי' ר"ח) - שזיינו הש"ך שם - דגם אם דחפו המוכה וחסרו אצ"ח חייב ע"ש. ואין זו סתירה לסברת המל"מ הנ"ל, די"ל דצנרדף להורגו דבהיל על נפשו אין צריך לדקדק להציל באחד מאצריו וכמ"כ סברא זו בס' כנסת הגדולה (צמ"ה על הרא"מ פ' וישלח שצסוף חיו"ד דף קמ"ה) עיין שם, וכן צריב"ש (סי' רל"ח) המוצא במל"מ שם, אבל צנרון התה"ד מיירי שהרגיש שלא צא עליו דרך אכזריות ולכן לא היה להציל עצמו במכת רשע להחסיר אצ"ח עיין שם. ולדינא נראה שאם המוכה הרגיש שהמכה לא צא בדרך אכזריות ויכול לשומטו בנחת ה"ז מתחייב על חבלתו. ושלוס על ישראל.

מעיינת שלא להזק וע"כ נוהרת מצור, אבל אינה נוהרת שלא להזיק בהמה אחרת, שו"ר צשטמ"ק צשם הרא"ש.

תוס' ד"ה ושמואל אמר באפילה שגו. דגניבה קרוצה לאונס ואצידה קרוצה לפשיעה: הסברא דאינו יכול לשמור מכל הגנבים ולכן הוי אונס, אבל אצדה א"צ לשמור אלא עצמו. והוא כעין סברת תוס' לעיל דיותר יש לו לשמור שלא יזיק וכמו שכתבנו לעיל בהסברו.

בבא

שור שעלה ע"ג חבירו להורגו: צאצן עורא פ' משפטים כ' דצשור לא שייך לשון עמיתו. אבל חצירו שייך די"ל דלשון חכמים לחוד ולשון תורה לחוד, או י"ל דעמיתו לא שייך וחצירו שייך. ועי' שבת (קנ.) אם שייך צעכו"ס לומר חצירו של ישראל.

מאי לאו במועד דליבא פסידא: צ"ע מה ראי' דעביד אינש דינא לנפשיה, הלא הכא צדיעצד מיירי, וא"כ י"ל דאף דלא עביד דינא לכתחלה מ"מ אם עבר ועצד פטור דכדין עבד. וכן יש להקשות על להלן צנרע. ור"ל דאם לכתחלה אסור אז צדיעצד חייב.

שהיה לו לשמטו ולא שמטו: עי' סמ"ע (סי' שפ"ג סק"ו) דר"ל שהיה לו לשמטו השור העליון בנחת, אבל שור התחתון רשאי

מא"י זה וזה פאה, לפוטרו מן המעשר: לכאורה נימא דמה שהפקיר צעה"צ את הפאה מנד אחד היא הפקר בטעות דאלו ידע שהעניינים יקחו מנד אחד לא הי' מפקיר צד זה. וי"ל דטעם פאה פטור ממעשר משום וצא הלוי וכמש"כ תוס', והנה אילו הי' הלוי נוטל פאה מיד כשאמר צעה"צ שצד זה יהי' פאה הי' מועיל ואף אם יטול העני מנד אחד מ"מ נשאר פאה, וא"כ הוא בגדר וצא הלוי ופטור ממעשר, ועי' כריתות (נד). בשור הנסקל שהוזמו עדיו דכל הקודם זכה ונימא הפקר בטעות לא הוא הפקר, וי"ל דהזמה אינו עושה הפקר בטעות למפרע אלא דגזה"כ שהמזימין נאמנין, אבל פסק צ"ד אינו בטל למפרע. ועי' ירושלמי שזיין בגליון הש"ס כריתות שם דר"ל ס"ל דהוי יאוש בטעות.

רש"י ד"ה איסורא. ורשאי להלקותו ולהפרישו: עי' נתה"מ חו"מ (סי' ג') ומשובצ נתיבות שם צוה. והקשה"ח שם כתב דצמ"ע שמכין עד שתלא נפשו כריך צ"ד אבל באפרושי מאיסורא אין מכין עד שתלא נפשו עי"ש, ול"ע דבעובר על מצ"ע בשוא"ת הורגין עד שתלא נפשו ובעובר על לאו בקום ועשה אין הורגין בתמיה. ועי' להורות נתן סו"פ תולדות.

בבא

אמאי אנום הוא ואנום רחמנא פטריה דכתיב ולנערה לא תעשה דבר:

הרמב"ן ז"ל (תנא כ"צ כ"ג) ציאר צוה וז"ל, "ענין נערה המאורסה, כי כאשר יראו עדים מרחוק איש תופס בנערה ושכב עמה בעיר והרימו העדים קולם והתרו בהם, על דעת רבותינו יתחייבו שניהם סקילה, שגם האשה בחזקת מזנה לדעת כיון שלא נעקה כלל, כי דרך כל אנוסה לנעוק בעיר להושיעה ולהצילה. ואם יראו אותה בשדה שיחזיק בה וישכבנה הרי זו בחזקת אנוסה ופטורה. וטעם נעקה, יתכן שנעקה, או טעמו אם נעקה אין מושיע לה דכי אפילו שמעו שלא נעקה פטורה כיון שאין מושיעים לה". ויש לעיין דמה נפקא מינה צין עיר לשדה, דהא מבואר ברמב"ם (פי"ב מסנהדרין ה"ב) "וכי"ל מתרין צו אומרין לו פרוש או אל תעשה שזו עזירה היא וחייב אתה עליה מיתת צ"ד או מלקות, אם פירש פטור, וכן אם שתק או הרכין בראשו פטור, ואפילו אמר יודע אני פטור עד שיתיר עצמו למיתה ואמר על מנת כן אני עושה ואחר כך יהרג". ומבואר דליכא חיוב מיתה אלא כשהתרו צו והתיר עצמו למיתה ואמר על מנת כן אני עושה. והוא מש"ס סנהדרין (מ:). וא"כ מאי נפקא מינה בנערה המאורסה אם היא בשדה או בעיר, דממה נפשך, אם לא התירה עצמה למיתה ולא אמרה על מנת כן, א"כ אף בעיר איך נהרגת, ומה מהני צוה חזקת מזנה לדעת הואיל דלא נעקה כלל וכמש"כ הרמב"ן, הלא כיון דשתקה ולא התירה עצמה למיתה בהדיא הרי זו פטורה, דמשום חזקת מזנה מדעת אי אפשר להורגה כיון דבעינן דוקא שיתיר

עלמנו למיתה צפירוש, וכן צשדה אם התירה
 עלמנו למיתה תיהרג כיון שאומרת צהדיא
 שהיא מזיד. וצ'רמז"ס (פ"א מנערה צתולה ה"צ)
 כתב, כל הנצעלת צשדה ה"ו צחוקת אנוסה
 ודין אותה צדין אנוסה, וכל הנצעלת צעיר
 ה"ו צחוקת מפותה מפני שלא זעקה עיי"ש
 וצכס"מ, והנה הרמז"ס מיירי שם לענין קנס
 דמפתה ושישא האונס אנוסתו, ולענינים אלו
 ודאי דמהני חוקה, אצל קרא דמיירי לענין
 חיוב מיתה וכדכתיב ולנערה לא תעשה דבר
 אין לנערה חטא מות, קשיא, דכיון דלא
 התירה עלמנו למיתה צהדיא גם צעיר אינה
 חייבת מיתה.

ויתבן ליישב, למאי דמצואר צסנהדרין (פא):
 התרו צו ושתק התרו צו והרכין
 ראשו פעם ראשונה ושניה מתרין צו שלישיית
 מכניסין אותו לכיפה, ופירש"י דמששתק
 והרכין ראשו הראה צעלמו צמקצל ההתראה
 מיהו לא התיר עלמנו צהדיא. וכן פסק
 הרמז"ס (פח"י מסנהדרין ה"ה) דצחור פעם
 השלישיית ועצר והתרו צו, אע"פ שהרכין
 ראשו או שתק כונסין אותו לכיפה עד שימות,
 וכל אלו שלא קצלו עליהן ההתראה מכין
 אותן מכת מרדות הואיל וחטאו מכל מקום
 עכ"ד. והנה מצואר צסנהדרין שם צרש"י
 ד"ה והיכא, דהא דמכניסין אותו לכיפה הו
 הלכה למשה מסיני ויש לה רמו צקרא עיי"ש.
 ומעתה י"ל דקרא דולנערה לא תעשה דבר
 קאי לענין הכנסתה לכיפה אם התרו צה ג'
 פעמים ושתקה, שאם היא צעיר או איכא

חוקת מזנה לדעת ומכניסין אותה לכיפה
 מדלא זעקה, ואם היא צשדה אף שהתרו צה
 ושתקה אין מכניסין אותה לכיפה דחוקתה
 שהיא אנוסה. [ועיין צס' נתן פריו עמ"ס
 נדרים (ג.) שהצאנו מכמה מקומות אם קרא
 אחיא משום הללממ"ס עיי"ש]. ויתכן דאיכא
 נפקא מינה גם לענין מכות מרדות, ד"ל
 דהא דמכין אותה מכות מרדות צלא התראה
 הוא ג"כ דינא דאורייתא, דמצואר ציצמות (ז):
 שמעתי שצ"ד מכין ועונשין שלא מן התורה
 עיי"ש, וצודאי שיש להם כח מן התורה
 להלקות שלא מן הדין צמקוס הצורך למגדר
 מילתא, דאל"כ איך יעצרו על פן יוסף. ועל
 זה נאמר קרא ולנערה לא תעשה דבר, ר"ל
 דלא יכו אותה מכת מרדות, דצשדה יש לה
 חוקת אנוסה, אצל צעיר מכין אותה מכת
 מרדות דחוקתה מזיד. וצוה אחי שפיר לשון
 הקרא "ולנערה לא תעשה דבר אין לנערה
 חטא מות", והוא כפל הלשון, ולדרכנו א"ש,
 דלא תעשה לה דבר כלומר אפילו הכנסה
 לכיפה או מכת מרדות כיון דאין עליה שום
 חיוב, לא רק עונש מות, אלא גם חטא מות
 אין עליה, כלומר דאף לא עשתה חטא שחייבין
 עליה מיתה אילו התירה עלמנו למיתה,
 והטעם משום דהיא אנוסה ואין עליה שום
 חטא. והא דפריך וכי תימא הני מילי לענין
 קטלא, ר"ל דהרי הא דלוקה מכת מרדות
 היינו רק משים שעשתה עצירה שיש צו מיתה,
 וכיון דמיתה אי אפשר לחייבה דאונס הוא
 ממילא גם מכת מרדות אין לה, דמכת מרדות
 הוא רק תולאה מחיוב מיתה וא"ש.

גם נראה לומר, דבשדה אינה חייבת מיתה אף כשהתירה ענמה למיתה ואמרה על מנת כן, דחזקתה שאמרה כן מחמת פחד שלא יהרגנה, וכמבואר בסנהדרין (עג.) ר"י אומר אף האומרת הניחו לו שלא יהרגנה אין מזילין אותה בנפשו של הרודף דכתוב ולנערה לא תעשה דבר, ופירש"י האומרת למזילין הרודפין אחריו הניחו לו ואל תרדפו אחריו שלא יהרגנה קודם שתשיגוהו אע"פ דאנוסה היא ומיראה היא דקאמרה אין מזילין אותה עיי"ש, הרי דמשכחת שמחמת פחד שהאנס לא יהרגנה היא אומרת הניחו לו, וכשעדים מתרין אותה ואומרת על מנת כן, אם היא צעיר שיש לה מושיע הרי זו חייבת מיתה דהוי רצון, אבל בשדה שאין לה מושיע ולכן היא יראה שיהרגנה לכן אף באומרת על מנת כן פטורה, כיון דלא אמרה כן אלא מחמת יראה. ואע"ג דהרמב"ם (פ"א מרומה הי"ב) פסק דבאומרת הניחו לו אין שומעין לה ומזילין אותה בנפשו של הרודף עיי"ש, מ"מ אם לא יכלו להזיליה והיא אמרה הניחו לו, פטורה ממייתה לכולי עלמא אם היא בשדה שאין לה מושיע, דאז חזקתה דהא דאמרה הניחו לו ועל מנת כן היא רק מחמת היראה ואנוסה היא.

ועדיין יש לבאר, דמאי אינטריכנא קרא לפטור אונס מדכתיב ולנערה לא תעשה דבר, הלא בש"ס יומא (פה:) מסקינן דפקוח נפש דוחה שבת מדכתיב וחי זהם ולא שימותו זהם עיי"ש, הרי דאפילו לכתחלה מותר לחלל שבת כדי להנצל ממייתה, ומכל שכן

דאין עליו עונש כשעשה עצירה באונס ואמאי נריכיינן קרא ולנערה לא תעשה דבר. ואין לתרץ דקרא דוחי זהם ולא שימותו זהם לא נאמר בגילוי עריות, וכמבואר בסנהדרין (עד.) דבגילוי עריות אמרינן יהרג ואל יעבור עיי"ש, וא"כ אי לאו קרא ולנערה לא תעשה דבר הוי אמינא דהיא חייבת מיתה ואף שאנוסה היא הואיל דבגילוי עריות ליכא פטור דוחי זהם. זה אינו, דהרי מבואר בתוס' סנהדרין (עד:) ד"ה והא, דאשה כיון דהוי קרקע עולם אינה נריכה למסור נפשה אף בגילוי עריות וכמו שאמרו שם אסתר קרקע עולם הייתה עיי"ש, וא"כ אכתי תקשי דאמאי אינטריך ולנערה לא תעשה דבר לפטורה באונס, הלא בלא"ה פטורה משום וחי זהם, דהרי היכי דהוי קרקע עולם איכא וחי זהם אף בעריות. אך באמת לק"מ, דבאמת הך דינא דבקרקע עולם אין נריך למסור נפשה ג"כ ילפינן רק מקרא ולנערה לא תעשה דבר, וכמו שכתבו בתוס' סנהדרין שם דהא דבקרקע עולם אין נריך למסור נפשו משום דעריות מרומה ילפינן כדכתיב ולנערה לא תעשה דבר וגו' כי כאשר יקום איש על רעהו ורצחו נפש כן הדבר הזה, ורומה גופיה אין נריך למסור נפשו אלא כשעושה מעשה צידים עיי"ש, וא"כ אינטריך ולנערה לא תעשה דבר להודיענו דגם בגילוי עריות היכי שהוא בשב ואל תעשה הרי היא בגדר אונס ופטורה.

והא דאינטריך קרא דוחי זהם ולא ילפינן מולנערה לא תעשה דבר דאונס רחמנא

ברשותו. אבל רש"י (שם) גורס צ' דברים אינן שלו ועשאן הכתוב כאילו הן ברשותו. ונריך ביאור שינוי הלשון מרישא לסיפא דמתחלה כתב שאינן שלו וסיים דעשאן הכתוב כאילו הן ברשותו.

וגראה דרבינו חננאל ורש"י ל פליגי אם איסור הנאה הוא שלו, דהריטב"א צטוה (לד): כתב אהא דאמרו דאתרוג של ערלה ותרומה טמאה פסול, דפירש הראב"ד דהטעם הוא משום דכיון שהוא אסור צהנאה לא קרינן ציה לכס, והריטב"א השיג עליו וכתב דזה שפיר נקרא לכס והא דפסול משום דכיון דערלה מן הנשרפין כתומי מכתת שיעוריה עיי"ש. ועיין בתשו' הרשב"א (ח"א סי' תשמ"ו) שכתב ג"כ דאינו יולא מנות לולב באיסור הנאה משום דלא מקרי לכס עיי"ש. ועיין בקונטרס אחרון שצטו"ת הריב"ש שהאריך בשיטות אלו. ובקצות החושן (סי' ת"ז סק"א) כתב דאיסור הנאה הוא שלו ומכל מקום ברשותו לא הוא עיי"ש.

ובעתה נראה לומר דרבינו חננאל סובר דאיסור הנאה הוא שלו וכריטב"א, אלא דלא הוא ברשותו וכמו שכתב הקצ"ח, וע"כ גריס בגמרא שני דברים אינן ברשותו של אדם ועשאן הכתוב כאילו הן ברשותו, דבאמת חמץ הוא שלו ואף שאסור צהנאה, אבל אינו ברשותו וכמש"כ הקצ"ח דאיסור הנאה אף דהוי שלו מ"מ ברשותו לא הוי, וא"כ לא היה מן הראוי שיעבור צבל יראה, וכמו שכתב

פטריה, די"ל דהא דאונס רחמנא פטריה היינו היכי שכבר עבר את העצירה צאונס דליכא עונש, וכגוונא דנערה המאורסה שאינה נהרגת ואף שעצרה עצירה, אבל מזה אכתי ליכא ראייה דמותר לכתחלה לחלל שבת ולעבור עצירה כדי להנצל ממייתה, ולכן אתיא וחי צהם לומר דאף לכתחלה מותר לו לחלל שבת כדי שיחיה. שוב ראיתי מש"כ צזה במוס' עבודה זרה (נד). ד"ה מתקיף עיי"ש ואכמ"ל.

ובי תיבוא ה"מ לענין קטלא אבל לענין נזקין חייב: י"ל דתליא אם אונס רחמנא פטריה ר"ל כאילו לא הוא עשה את המעשה, דאם אין המעשה מתייחס אליו א"כ גם בנזקין פטור, ועיין מש"כ לקמן (מ:).

רא"ש סי' ד' ה'. דעד כאן לא מחייב שמואל אלא כשנחצט צקרקע כריית צורו כדאמרין לקמן (נג). דמודה שמואל אם נתקל בצור ונפל לאחור הצור דפטור, ומתני' איירי שהוזק צמקוס שפיכת המים: לכאורה צ"ע מה שקיים ומתני' איירי שהוזק צמקוס שפיכת המים, והלא התם לאו הוא כרה את הקרקע של מקום שפיכת המים.

כט:

שני דברים אינן ברשותו של אדם ועשאן הכתוב כאילו הן ברשותו: וכן גרס רבינו חננאל בצפסחים (ו:), שני דברים אינן ברשותו של אדם ועשאן הכתוב כאילו הן

זרשותו אינו עובר, וע"כ צחמץ מוכרחים לומר דעשאו הכתוב כאלו הוא זרשותו, ואי לאו דעשאו הכתוב כן לא היה עובר.

ברם מה שכתבנו בדעת רש"י דעשאו הכתוב כאלו הוא זרשותו, היינו דמכל שכן דהוי כשלו, ולכאורה אין זה מן ההכרח ד"ל דעת רש"י דאם יש זרשותו חמץ של ישראל אחר אף שאינו שלו עובר דקגי זרשותו גרידא. וכן משמע זרש"י פסחים (ה:): ד"ה לפי שנאמר ולא יראה לך, דמדכתב לך משמע מינה שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה בגבולין של אחרים כגון של נכרי עכ"ל, ופירש צס' פני יהושע (סס) דדוקא של נכרי אינו עובר, אבל זשל ישראל אחר עובר כל שהוא זרשותו של ישראל זה ואף שאינו שלו של צעל הרשות עיי"ש. ולפ"ז יוצא דצחמץ אין צריך להיות שלו אלא זרשותו, וא"כ מה שאמרו ועשאו הכתוב כאלו הוא זרשותו אין הכרח לפרש דמכל שכן שהוא שלו, דאף אם אינו שלו, אלא שהוא זרשותו עובר, דהרי לדעת רש"י כל שיש זרשותו חמץ של ישראל אחר עובר צעל הרשות ואף שאינו שלו.

ובן מוכח ממה שכתב הר"ש צפסחים צסם ובן מוכח מראש השנה נמי, וההוא שעתא לאו זרשותיה היא דלצטליה שהרי איסור הנאה היא ואינו שלו עכ"ל, וא"כ לא היה לו לעבור צחמץ על כל יראה כיון דלא הוי שלו, אלא שעשאו הכתוב כאלו הן זרשותו וכל שכן כאלו הוא שלו, דרש"י סובר ג"כ כשיטת הגאונים דחמץ אף שהיא שלו כל שאינו

הרא"ש פסחים (ה:): צסם הגאונים, דישראל שהפקיד חמנו אלל נכרי או אלל ישראל חזירו וקבל הנפקד עליו אחריות, הנפקד חייב צציעורו ולא המפקיד אע"פ שהוא שלו כיון שאינו זרשותו, והצ"ח ראה ממכילתא צצתיכס למה נאמר, לפי שנאמר בכל גבולך שומע אני כפשוטו ת"ל צצתיכס מה ציתך זרשותך אף גבולך זרשותך יצא חמנו של ישראל זרשות הנכרי שהוא שלו ואינו זרשותו עיי"ש. ומצואר דאע"ג דהחמץ הוי שלו מ"מ כיון שאינו זרשותו אינו עובר. וא"כ איסור הנאה דהוי שלו אלא שאינו זרשותו וכמש"כ הקצה"ת, אינו עובר עליו - ועל כן עשאו הכתוב לחמץ כאלו הן זרשותו ועובר עליו. וגריס אע"פ שאינו זרשותו עשאו הכתוב כאלו זרשותו, ולא גריס אע"פ שאינו שלו, דצחמת חמץ הוי שלו דאיסור הנאה הוי כשלו אלא שאינו זרשותו, וא"כ לא היה לו לעבור וכמש"כ הגאונים דצשלו ואינו זרשותו אינו עובר, ומ"מ שפיר עובר דעשאו הכתוב כאלו הוא זרשותו והו"ל שלו וזרשותו ועובר.

אבל דעת רש"י כהראצ"ד דאיסור הנאה אינו שלו [וכן מוכח זרש"י פסחים (ו)]. ד"ה אפילו מראש השנה נמי, וההוא שעתא לאו זרשותיה היא דלצטליה שהרי איסור הנאה היא ואינו שלו עכ"ל, וא"כ לא היה לו לעבור צחמץ על כל יראה כיון דלא הוי שלו, אלא שעשאו הכתוב כאלו הן זרשותו וכל שכן כאלו הוא שלו, דרש"י סובר ג"כ כשיטת הגאונים דחמץ אף שהיא שלו כל שאינו

אינן שלו, ומוכח דחמץ אינו שלו, נראה דדוקא בחמץ סבירא ליה לרש"י דהוי אינו שלו, דחמץ חמור יותר משאר איסורי הנאה, דבשאר איסורי הנאה אין חיוב להעבירו מן העולם כגון בשר בחלב אין חיוב לבערו, אם לא משום תקלה דהוי רק חשש דרבנן, אבל בחמץ הרי אמרו בגמרא לקמן (נח:): דחמץ הכל מצויין עליו לבערו, נמצא דחמץ של ישראל הוי כהפקר דהא כל אחד חייב לבערו מן העולם, וא"כ ודאי לא נחשב כשלו שהרי אין הוא יכול לעכב שום איש מליטלו ולשורפו, ובמה הוי שלו - וכבר כתבנו [עיין לקמן נח:]: דהטעם דחמץ הכל מצויין עליו לבערו, דהוא מדין כפיה על המצוות, וכמו שאמרו בכחוצות (פו). האומר סוכה איני עושה מכין אותה עד שתכל נפשו, ואם רואה חמץ אלל תצירו אין צריך להכותו שיבער את החמץ ויקיים מצותו תשציתו ולא דבל יראה, דיכול לכופו על ידי שיבער את החמץ, וכמש"כ בס' מחנה אפרים (דיני רצית סי' א') דבנדקה אף דליכא שיעבוד נכסים מ"מ יורדין לנכסיו, דעד שאתה כופהו ליתן נדקה ממנו תרד לנכסיו ותיטול נדקה מנכסיו צעל כרחם דבעלים, וזוהי הכפיה הטובה ביותר עיי"ש. וכ"כ הרמב"ן צ"ח בפרק (קעד). והוצא בקנה"ח (סי' ל"ט סק"א) עיי"ש. - וכיון דחמץ הכל מצויין עליו לבערו, א"כ ודאי דלא הוי שלו של הבעלים, דהא כל אחד יכול לצוא ולשורפו והוי ליה כהפקר. והא דעובר צבל יראה היינו משום שעשאו הכתוב כאלו הוא ברשותו ולו

ולא של ישראל, אבל אם הישראל יכול לבערו עובר ואף אם החמץ אינו שלו, וא"כ אף בחמץ שהוא איסור הנאה לא הוי שלו מ"מ כל שהוא ברשותו ואף שאינו שלו עובר, דהא חמץ זה הרי הוא יכול לבערו ולא גרע מחמץ של נכרי ברשות ישראל שאם יכול לבערו עובר.

אולם בס' לקט יושר לתלמיד צעל תרומת הדשן ז"ל (או"ח עמ' ז"י) כתב לפרש דברי רש"י בפסחים (ה:): שכתב ש"ך אי אתה רואה אבל אתה רואה בגבולין של אחרים כגון נכרי, וכתב בלקט יושר דלאו דוקא נכרי ורש"י נקט אורחא דמילתא דלאו ברשיעי עסקינן עיי"ש. [ועיין ביאור הגר"א או"ח (סי' תמ"ג סק"א), ועיין רש"י פסחים (מו:): ד"ה לא זהו חמץ, ועיין שיטה מקובצת בכורות (יג:): אות א', ותוס' ש"ך בכורות שם הגדמ"ת, ועיין פני יהושע פסחים (ט:): וס' תורת חיים פסחים (ד). ואכמ"ל]. ולפי זה יוצא דאף בחמץ של ישראל אחר שהוא ברשותו אינו עובר כיון שאינו שלו ואף שהוא ברשותו, וא"כ בהכרח צריך לפרש דמה שאמרו שעשאו הכתוב כאלו הוא ברשותו, היינו כאלו הוא ברשותו וגם שלו, דאי משום דהוי ברשותו גרידא אינו עובר צבל יראה.

ומה שכתבנו דרש"י סובר כהרא"ז דאיסור הנאה לא הוי שלו, הנה באמת י"ל דצבל איסורי הנאה סובר דהוי שלו וכשיטת הריטב"א, ומה שכתב דגרסינן שני דברים

ושוב ראיתי בשו"ת חתם סופר (או"ח סי' ק"פ) שכתב דאף אם שאר איסורי הנאה הוא שלו, מ"מ חמץ לא הוא שלו כיון דכל שעתא ושעתא מחוייב לצערו ועובר בעשה דתשציתו, משא"כ בשאר איסורי הנאה ליכא צל יראה עיי"ש.

שני דברים אינן ברשותו של אדם ועשאו הכתוב כאילו הן ברשותו: בשטמ"ק הקשה דאיכא גם שור מועד שאסור בהנאה ועשאו הכתוב כאילו ברשותו, ור"ל דשור מועד שהרג חייבין הצעלים כופר. ולכאורה לר"ת בתוס' לעיל (כד.) אינו אסור בהנאה אלא לאחר סקילה. וגם לשאר שיטות י"ל שהועד צ"ד ואח"כ ערק טרם שנגמר דינו והרג דחייב כופר. וז"ע אם צכה"ג חייבין הצעלים כיון דלאו ברשותיה הוא.

שני דברים אינן ברשותו של אדם ועשאו הכתוב כאילו הן ברשותו, ואלו הן בור ברשות הרבים וחמץ משש שעות ולמעלה: וצשיטה מקוצצת הקשה רבינו יצחק מווינא, דאמאי לא תשיב שור המועד ג"כ דאע"ג דאסור בהנאה אעפ"כ עשאו הכתוב כאילו הוא ברשותו וז"ע עכ"ל. ולא זכיתי להבין, דהא שור הנסקל אינו נאסר בהנאה אלא לאחר שנגמר דינו ליסקל וכמבואר במשנה לקמן (מד:), ואם עד שלא נגמר דינו הקדישו צעליו מוקדש ואם שחטו בשרו מותר, וכ"כ הרמב"ם (פי"א מנזקי ממון ה"ט) עיי"ש, ונמנא דצשעה שהרג את הנפש לא נאסר עדיין

בהנאה והיה של הצעלים ושפיר היה ברשותו. ועיין רמב"ם (פי"א מנזקי ממון ה"ח) דשור כיון שנגמר דינו לסקילה אין לו צעלים שיתחייבו בזקיו עיי"ש. וא"כ לא משכחת שיתחייב לשלם ממון אחר שנאסר בהנאה ולא הוא שלו. וז"ע. שוב הראוני הצחורים המופלגים כמר שמואל שלזינגר נ"י וכמר יוסף משה שמרלר נ"י, שכבר עמד בדברי השיטה מקוצצת בספר אמרי הנצי עמ"ס צבא קמא (כט:), ובס' ערוך לנר כריתות (כד.). ועיין שו"ת צאר יצחק להג"ר יצחק אלחנן ז"ל (יר"ד סי' כ"ג), ובשו"ת שצוקף שו"ע הרב ז"ל (סוף סימן י"ד).

אלא אמר רב אשי כשהפכה לפחות מושלשה: ופירש"י ומיהו היכא דנתכוין לזכות מחייב משום ממונו דאיכא למ"ד הצטה צהפקר קני צלא הגצעה צפרק הצית והעלייה (צ"מ קיח.) עכ"ד. וכ"כ תוס' ד"ה אלא אמר. ויש להקשות לכאורה דצציה (פה.) איתא והמקושרין והמנוענין צכל מקום אסורין משום גזל. ופירש"י שהראשון שקשרן או נענען קנאן צהגצהתם שהפקר נקנה צהגצהה. ואם כן רש"י ז"ל סותר למה שכתב צסוגיין דצהפקר לא צעינן הגצעה. אלא די"ל על פי מה שציארו ציש"ש, דאע"ג דמסקינן צשלהי צ"מ דהצטה צהפקר לא קני, מ"מ כיון דאיכא מ"ד דהצטה צהפקר קני, ע"כ גם לדידן עכ"פ מהני צהפקר דלא יצטרך הגצעה ג' טפחים וסגי צהגצהת טפח עיי"ש. וכ"כ צפלפולא חריפתא. וכן צתוי"ט (פ"ד דשקלים מ"א) עיי"ש. ולפ"ז א"ש דברי

דהכא זקנין מטלטלין אין זריך כונה ללא
אלים חזקת הצעלים עליהם דהם נכסים שאין
להם אחריות ונקנין זקל, אבל זקרקע אלים
חזקת צעלים וזריך כונה לקנותה קודם שתלא
מרשות הצעלים עיי"ש. ומצואר דרק זקרקע
צעין כונת קנין ולא זמטלטלין.

אולם מנינו זראשוניס דלא כתוס' ישנים,
אלא דגם זמטלטלין אינו קונה אלא
זכונת קנין, והוא זטור יו"ד (סי' קל"ז), היה
הנכרי מודד הגזיהו תחילה לקנותו קנאו
נמצא כשמערה אח"כ למדוד שלו הוא, לא
הגזיהו תחילה לקנותו אסור. וזיאר הז"י
זסם הרשז"א, דאע"פ שהגזיהו זשעה שהוא
מודד לא קנה, מפני שאותה הגזיהו לא
היתה לקנייה אלא למדידה עכ"ד. הרי דאף
זמטלטלין אינו קונה זלא כונה. וכן זטור
חו"מ (סי' ער"ה) זסם הרמ"ה, שכתז שאס
הלזנים היו של גר אע"פ שהגזיהס ראשון לא
קנה, כיון שלא כיון לקנותם אלא על ידי זנין
וזזה לא קנאס הלכך זתרא קנה הכל עכ"ד.
הרי דגם זמטלטלין אמרינן דאינו קונה זלא
כונת קנין.

ובאמת גוף דזרי תוס' ישנים קשה, זמה
שכתז דרק זעודר זנכסי הגר
וכזזור שלו הן לא קנה משום דזקרקע דאלים
חזקת צעלים זריך כונה לקנות קודם שתלא
מרשות הצעלים, ותמוה דהא התם מיירי
זנכסי הגר שהוא הפקר ואין לו צעלים, וא"כ
לא שייך לומר דאלים חזקת הצעלים להזיאו

רש"י ז"ל זזיה, דס"ל דגם זהפקר צעינן
עכ"פ הגזיהו כל שהוא וואע"ג דזעלמא ס"ל
לרש"י כתזות (לא). דהגזיהו צעינן דוקא ג'
טפחים, מ"מ זהפקר סגי זכל שהוא. יעויין
ר"ן קידושין (כה). ד"ה הגזיהו, ואכמ"ל].

והנה תוס' זזיה שס כתזו על פירש"י,
ולא נהירא דלא שייך כאן הגזיהו
אלא כדאמרי' דהזטה קונה זהפקר הזיל
ומתעסק הוא זהן קלת. וכ"כ תוס' ז"מ (ז).
דהזטה זהפקר קני כשעה מעשה כל דהו
כגון שגדר גדר קטן. אלא דיש לעיין שהרי
זסוגיא דז"מ (קית). מסיק רזא דהזטה
זהפקר לזולי עלמא לא קני, וכן קיי"ל זשו"ע
חו"מ (סימן רע"ג סי"א), וא"כ איך תתפרש
זרייתא דזיה דהמקושרין וכו' אסורין משום
גזל, וז"ע.

אך דזזרי תוס' שס זזיה לא יתפרש כפירושו
של הי"ש"ש הנ"ל, שהרי זהדיא כתזו דלא
שייך כאן הגזיהו, ומשמע דאף הגזיהו טפח
לא שייך כאן וז"ע. שז ראייתי מש"כ זזה
זשטמ"ק זיה שס, וזשעה"מ (פ"ז מנדרים)
ע"ש.

לוקמה למעלה מג' ואע"ג דלא נתכוין
לזכות בה חייב: זתוס' ישנים יזמות
(זז) הקשו מכאן אהא דאיתא התם עודר
זנכסי הגר וכזזור דשלו הן דמשמע דלא קני,
דלקניה צעינן כונה, ואילו הכא אמרינן לוקמה
זלמעלה מג' טפחים וזשלא מתכוין, ותיראו

מרשותו, דהא אינו נריך להוניה מרשות
הבעלים כלל, דהא הוי הפקר, ונימא דאין
נריך כונת קנין כמו במטלטלין ונע"ג.

באו"ד. דשאני הכא משום דאפילו הצטו
צהפקר קני: עיין תוס' צ"נה (כה.).

באו"ד. א"נ כשמגציה צידו לכיון שהוא צידו
קני צפחות מג': עי' נתה"מ (סי' קצ"ח
סק"ג) דקונה מטעם חלר.

ל.

אמר רב יהודה האי מאן דבעי למהוי
חסידא לקיים מילי דנזיקין: והוא
פלאי, דצטציל שאינו מוסיק נקרא חסיד.
ונראה על פי דברי תוס' נדה (יז.) אהא
דאמרו שם שלשה דברים נאמרו צנפרנים,
שורפן חסיד קוצרין דיק זורקן רשע, וכתבו
התוס' טעם דשורפן חסיד, דשריפת צפורן
שהוא דבר האדם מן האדם מוקפת לאדם, ולכך
הוא חסיד שמחמיר לשורפן אע"ג שעל ידי
זה הוא מוסיק לעצמו עכ"ד. הרי דחסיד נקרא
מי שמוטב לו להוסיק לעצמו כדי שלא יוסיק
לאחרים. וכן כתב רש"י שצת (קג.) דחסיד
מקרי מי שמוותר משלו בכל דבר שיס צו
נדנד עזירה עיי"ש. ועיין תוס' לעיל (כג.)
ד"ה וליחייב, דיותר יש לאדם ליזהר שלא
להוסיק לאחרים מליזהר שלא יהא ניזוק צעצמו
עיי"ש. וזה שאמרו, מאן דבעי למהוי חסידא
לקיים מילי דנזיקין, ואין הכונה שלא יוסיק
אחרים דזה פשיטא, צרם הכונה לקיים מילי
דנזיקין כלומר שיקיים גם דבר הגורם היוסיק
לעצמו, כי החסיד נוה לו להנזק מלהוסיק
אחרים.

רש"י ד"ה מושש שעות ולמעלה. אין חמץ
צרשותו: עיין רש"י פסחים (ו:) דכתב
דאינו שלו. ומשמע דלא רק שאינו צרשותו
אלא גם קנינו לא הוי דאל"כ ה' עובר צצ"י
אף שאינו צרשותו. ועי' קצ"ה"ח (סי' ת"ו
סק"א) צוה.

רש"י ד"ה כשהפכה לפחות מג'. דמתחילה
לא הגציה שלשה הלכך לאו הגציה
היא דכצור פתוח דמי ולא נסתם הצור
מעולם: צ"ע מממ"פ אס אין הגלל יכול להוסיק
כשהגציה פחות מג' טפחים א"כ גם צהגציה
פחות מג"ט והחזירו יהא חייב דהוי כצור
שטממה וגילהו דחייב. ודוקא לדיני שצת
וכדומה איכא הללממ"ס דלצוד צפחות מג"ט.

באו"ד. דאיכא למ"ד הצטו צהפקר קני צלא
הגציה: ומ"מ צעינן הגציה כל דהוא
כתוס' צ"מ (צ) ד"ה דצראה.

תוס' ד"ה אלא אמר רב אשי כשהפכה
בפחות מג'. מכאן אין לדקדק דלא צעי
הגציה ג' טפחים כדי מתכוין קני צהגציה
פחות מג': צשטמ"ק הביא מראצ"ד דצאמת
לא קני אף צמתכוין אלא דמ"מ כיון שרנה
לצות הוי צגדר מפקיר נוקיו. וצ"ע הסצרא.
ועי' און"ו צ"מ (פ"א סי' כ"ד).

אמר רב יהודה, האי מאן דבעי למהוי חסידא לקיים מילי דנוזיקין, רבא אמר מילי דאבות, ואמרי לה מילי דברכות: נראה דרב יהודה סובר, דעיקר החסידות הוא צמנוות שצין אדם לחצירו, והיינו דקאמר מאן דצעי למהוי חסידא לקיים מילי דנוזיקין שזיהר שלא יזיק לחצירו. וכן כתב רש"י שבת (קכ.) ד"ה חסיד, דחסיד יש לו לוותר משלו בכל דבר שיש בו נדנוד עצירה, וחסיד לא מקרי אלא אם כן מוותר משלו עיי"ש. וכ"כ תוס' נדה (יז.) ד"ה שורפן. ורצא אמר לקיים מילי דאבות, אשר שם מצוואות דרכי החסידות הן צמנוות שצין אדם לחצירו והן צמנוות שצין אדם למקום. ואמרי לה לקיים מילי דברכות, שהם רק מצוות שצין אדם למקום, דלשיטה זו תליא החסידות בקיום מצוות שצין אדם למקום בשלימות. שו"ר קרוז לזה צמהרש"א.

גם י"ל עפ"י מה שאמרו צ"ס ברכות (לה): הנהנה מן העולם הזה בלא ברכה כאילו גוזל להקצ"ה וכנסת ישראל עיי"ש. וזה שצאו להשמיענו, דהאי מאן דצעי למהוי חסידא לא סגי אם יקיים מילי דנוזיקין כלפי בני אדם שלא יגזלם ויזיקם, אלא שיקיים גם מילי דברכות כדי שלא יזיק להקצ"ה כציכול ולכנסת ישראל שגזול ברכותיהם, ואם ידקדק גם בזה אז מקרי חסיד.

ועוד יתפרש, דהנה זה שצא לנהוג מדת חסידות איכא למיחש פן ע"י הוספתו יצוא לידי גריעותא, כי הוא יחשוב שעושה דבר

של חסידות צעוד שצאמת אינו אלא עצירה. כי מי שאינו צא לעשות מדת חסידות אלא שמקיים כל המצוות ככל מה שכתוב בתורה בכל פרטיה ודקדוקיה, הרי זה צטוח שלא יצא לידי קלקול, שהרי הוא עושה את המצוה בדקדוק ככל מה שכתוב ומפורש לא פחות ולא יותר, אצל האי מאן דצעי למהוי חסידא ולראה לעשות לפניו משורת הדין, יתכן מאוד שיטעה ויהא טועה בדבר מצוה ויחשוב על עצירה שהיא מצוה, וכאמרם ולא עם הארץ חסיד. ולכן הזהירונו חז"ל שהצא לנהוג מדת חסידות ידקדק בשלשה דברים, חדא דלקיים מילי דנוזיקין, שעל ידי חסידותו לא יצאו אחרים לידי היזק של ממון או היזק של עוולה כל שהיא. שנית, שיקיים מילי דאבות, כלומד שלא יזיח ע"י חסידותו את מסורת אבותיו וכאמרם ז"ל (צ"ה ד:) הזהירו צמנהג אבותיכם צדיכם. גם יתפרש על פי מה שכתב הרמב"ם והוצא בהקדמת התויו"ט למסכת אבות, דאבות היינו חכמי ישראל, והרצוה לעשות מדת חסידות יראה מקודם אם יש מחכמי ישראל הנדיקים הנוהגים צמדה זו, ואם לא ימצא מי מהחכמים הנוהג כך, קרוז לומר שאין זו מדת חסידות, דאל"כ ודאי שאתד מחכמי ישראל היה נוהג כך. והשלישית, שיקיים מילי דברכות, וכהא דמצינו צ"ס ברכות (לה.) כל הנהנה מעוה"ז בלא ברכה מעל מאי תקנתיה ילך אלל חכם, ופריך הא עמיד ליה איסורא, אמר רבא ילך אלל חכם מעיקרא וילמדנו ברכות שלא יצא לידי מעילה עיי"ש. הרי דמצינו שהזהירונו חז"ל גבי ברכות שילך אלל חכם וילמוד שלא

שטר שכתוב בו ריבית קונסין אותו ואינו גובה לא את הקרן ולא את הריבית, דברי רבי מאיר: וכתבו תוס' ד"ה שטר, נראה לר"י דרבי מאיר קונס להפקיד החוב לגמרי אפילו צהודאה ועדות אחרת, כדמשמע לישנא דאין גובה לא את הקרן ולא את הריבית, דמשמע דאין גובה כלל. והקשה הריב"א, שאם יפקיד כל חוב לגמרי נמצא הלוה חוטא נשכר עיי"ש.

ולע"ד יש ליישב, לפי מה שכתב בתשו' מהרלנ"ח ז"ל (ח"א סוס"י ק"ג) דהמלוה צלצד עובר על הלאו דלא תשימון משעת שימה, אבל הלוה אינו עובר אלא משעת נתינה, ודייק כן מרש"י צבא בתרא (ד:): שכתב "התם משעת כתיבה קעצר המלוה אלא תשימון עליו נשך". והוצא צמשנה למלך (פ"ד ממלוה ה"ב) עיי"ש. ועיין בהגהות הגרע"א לשו"ע יו"ד (סי' ק"ס ס"א). ולפ"ז אחי שפיר הא דלא קנסו ללוה אלא למלוה, דדוקא מלוה עביד איסורא משעת כתיבה דעבר על לא תשימון, אבל הלוה הלא לא עבר משעת כתיבה א"כ לא הוי חוטא נשכר כיון דעדיין לא עבר.

ואע"ג דלוה עובר גם כן בצפני עיור וכמבואר בש"ס צבא מניעה (עה:): עיי"ש, ולא זו נראה דעובר מיד בשעת הכתיבה, דכיון דהמלוה עובר צלא תשימון משעת הכתיבה נמצא ללוה מכשיל את המלוה צלאו דלא תשימון כבר משעת הכתיבה. אולם אין זה

יצא לידי איסור, ועל זה אמרו דהאי מאן דצעי למנהוי חסידא לקיים מיילי דמנצני גבי צרכות, ומאי הוא הך מיילי, שילך אלל חכס וילמוד אס ראוי לעשות מדת חסידות זו ולא יסמוך על חכמתו צלצד.

רש"י ד"ה מפני שהוא רשות מצוה. כלומר משום רשות צ"ד דמנצני מיפטרי: י"ל צמנצני פטור דאל"כ ימנע מלעשות מצוה שמא יתחייב.

תוס' ד"ה וחייב בעל הכותל. וי"ל דמ"מ ראוי המנציני להתחייב: עי' רא"ש ונמוק"י.

תוס' ד"ה אפילו תימא רבי יהודה. וא"ת והא מתני' קתני כל הקודם צהן זכה, וי"ל דכל הקודם צהן לאחר שלשים יום זכה: לפ"ז צ"ע דהו"ל לתוך עיקר הקושיא דהזוק צהן אחר חייב היינו לאחר ל'. שו"ר שכן הקשה צמהדורא צתרא למהרש"א. וי"ל דהש"ס קושטא קאמר דחייב אף תוך ל' אע"ג שהוא צרשות. אבל על כל הקודם זכה א"א לומר דמיירי צתוך שלשים דא"כ צטלה תקנת יהושע דמי יוציא וצלו.

ל':

דבר שאין בו שבח לא קנסו: יל"פ דכיון דאין הגלל משצת צהוצאתו לרה"ר ליכא חששא שיוציאו ולכן א"צ לקנסו.

אולם תירון זה אחי שפיר לכאורה, רק אם נימא שהמלוה אינו גוצה כלל את חובו אף אם הלוה מודה או שיש עדים אחרים, דאז יתכן לומר שהלוה כבר זכה בהחוב, אבל אם נימא דמה שאמרו בשטר שיש בו רבית שאינו גוצה חובו היינו דנעשה כמלוה על פה, ונמנא דשפיר גוצה המלוה את חובו על פי הודאת הלוה או כשיש עדים אחרים, ונמנא דלפי זה לא זכה הלוה בהחוב, וא"כ אכתי תקשי דאמאי לא הסתפקו גם בשטר שיש בו רבית אם קנסו בנו אחריו או לא.

וגראה דהתוס' התם אזלי לשיטתייהו, שכתבו בתוס' בסוגיין ד"ה שטר, דלרבי מאיר דס"ל דשטר שיש בו רבית קונסין אותו ואינו גוצה לא את הקרן ולא את הרבית, הכונה דרבי מאיר קונס להפסיד החוב לגמרי, אפילו בהודאה ועדות אחרת, כדמשמע ליטנא דאין גוצה לא את הקרן ולא את הרבית, דמשמע דאין גוצה כלל עיי"ש. וכיון שהפסיד את החוב לגמרי זכה בו הלוה, ממילא ודאי דגם בנו אינו יכול לגבות את החוב, שהרי הלוה כבר זכה בזמון זה, שהרי קנסוהו להפסיד לגמרי את החוב, והלוה נפטר לגמרי ואף אם מודה שהוא חייב ואף אם יש עדות אחרת.

אבל בתוס' צבא מליעא (עב). ד"ה שטר כתבו בשם הריב"ם, דהא דשטר שיש בו רבית קונסין אותו ואינו גוצה לא את הקרן ולא הרבית, היינו דאינו גוצה ממשעבדי, אבל מצני חרי שפיר גוצה על פי אותו השטר עיי"ש.

מילתא דפסיקתא דהלוה עוצר בלפני עיור, וכמבואר במשנה למנא (פ"ד דמלוה ה"ב) בשם תשו' פני משה דהיכי דהלוה רואה שהמלוה מוזיק הני זוזי לישראל אחרינא אינו עוצר בלפני עיור דלא הוי כחרי עצרי דנהרא. ועיין פתחי תשובה יו"ד (סי' ק"ס סק"א) בזה. ולכן לא קנסו ללוה. ועוד יתכן לומר דמשום דעצר על לפני עיור לא נקרא חוטא נשכר, דלאו זה אינו חטא בעצמותו אלא משום שמכשיל לחצירו, וכדמשמע בתוס' צבא מליעא (י: ד"ה דאמר, דצכהן דאמר לישראל קדש לי אשה גרושה לא מקרי בר חיוצא, דאע"ג דהישראל עוצר בלפני עיור כשמקדשה לכהן, כיון דאם מקדשה לעצמו לא מיחייב לא מקרי בר חיוצא עכ"ד. ומשמע דמשום לפני עיור לא נקרא בר חיוצא בעצירה זו. והכי נמי יש לומר דלא נקרא חוטא נשכר בעצירה זו.

שטר שכתוב בו רבית (שכתוב בו שלוח ברבית. רש"י) קונסין אותו ואינו גובה לא את הקרן ולא את הרבית דברי רבי מאיר, וחכמים אומרים גובה את הקרן אבל לא את הרבית: בתוס' גיטין (מד:) ד"ה נטייבה כתבו, ובשטר שיש בו רבית שקונסים אותו דמשמע לעולם אפילו בנו כיון דקנסו זכה בו הלוה עכ"ד. ציבור כוונתם, דלכאורה קשה דאמאי לא הסתפקו בגמרא התם גם בזה אם קנסו בנו אחריו או לא. ועל זה תירנו התוס', דודאי דקנסו גם את בנו שלא יוכל לגבות את חוב של אביו, דכיון דקנסו לאביו א"כ כבר זכה הלוה בזמון, ושבו אין הבן יכול לגבות.

על נכסי הלוה עד שאינו יכול לגבות ממשעבדי דהיינו מנכסים שמכר הלוה, וכיון שהלוה זכה שבטל שיעבודו של המלוה ואינו יכול לגבות מלקוחות, שוב גם בנו של המלוה אינו יכול לגבות ממשעבדי, כיון דכבר זכה הלוה בנכסיו עד שאין המלוה יכול לטרוף מן הלקוחות היכי שהלוה מכרו לאחרים, וא"כ ודאי שקנסו בנו אחריו, שהרי כבר זכה הלוה בזכות זה שאין נכסיו משועבדים למלוה כשימכרהו לאחרים ואינו יכול לטרוף מן הלקוחות. נמצא דתירוץ של תוס' צגיטין אחי שפיר גם לשיטת הרי"ם ז"ל.

עד כאן לא קאמר ר"מ התם אלא דמושעת בתיבה דעבד ליה שומא: נדל"ל סי' מה. ולכאורה אכתי תקשי דאמאי קנסו לר"מ גם הקרן הלא קרן בהתירא, וי"ל דכיון דאיכא לאו דלא תשימון א"כ גם הקרן הוא איסור, שהרי שימת הריבית הוא שתמורת קרן של ק' ישלם ק"כ ונמצא דאיסור השימה חל על הקרן. ועי' חת"ס (ח"ו סי' כ"ו) שנסתפק אי לאו איסור ריבית אס חייב לשלם מדין ממון, והנה אס חייב לשלם ריבית תמורת הקרן נמצא דהקרן עצמו הוא בכלל איסור.

עד כאן לא קאמר רבי מאיר התם אלא דמושעת בתיבה דעבד ליה שימה: ובתוס' ד"ה דמשעת, כתבו, תימה לרבינו יצחק מה שימה יש כאן ומה מוקת עדותן ללוה והלא לא יגבו צית דין הרבית על ידי שטר זה כיון שניכר בתוכו ריבית עכ"ד. והניחו בתימה.

והנה לדעת הרי"ם אין לומר דבשטר שיש בו רבית ודאי שקנסו גם בנו אחריו משום דכבר זכה בו הלוה, דבאמת הלוה לא זכה בגוף החוב, והוא חייב לשלם אס יודה או שיש עדים אחרים, וגם על פי אותו שטר עצמו גובה הצעל חוב מצני חרי, ורק ממשעבדי אינו גובה. וא"כ תקשי דאמאי לא הסתפקו בגמרא גם בשטר שיש בו רבית אס קנסו בנו אחריו, דלהרי"ם אין לומר דודאי דקנסו בנו אחריו משום שכבר זכה הלוה בהחוב, דהא לשיטתו לא זכה כלל בהחוב שהרי הוא חייב לשלם מצני חרי.

ואולם נראה לומר, דאף לדעת הרי"ם יש לומר דבשטר שיש בו רבית פשיטא שקנסו בנו אחריו, דאע"ג דהלוה לא זכה בכל החוב והוא חייב לשלם מצני חרי, אבל עכ"פ זכה שלא יטרוף לשלם ממשעבדי, וגם זוהי זכות להלוה אס אי אפשר לגבות מהשדות שכבר מכר לאחרים ואי אפשר לטרוף מן הלקוחות, ומכיון שקנסוהו חכמים דאינו גובה בשטר שיש בו קנס והוי כמאן דליכא שטר, אלא דהוי כמלוה על פה שאינו גובה אלא מצני חרי, נמצא שהלוה זכה שהמלוה אינו יכול לטרוף ממשעבדי, דהיינו מנכסיו שכבר מכר והם מצויים ציד הלקוחות, ומה שזוכה שאי אפשר לגבות ממשעבדי גם זוהי צגדר זכות, דהרי הא דהמלוה גובה ממשעבדי היינו משום שהנכסים משועבדים להמלוה, אבל השתא שחז"ל קנסוהו למלוה ועשאוהו כמי שאין לו שטר, נמצא שקנסו לבטל את שיעבודו

אלא איסור הרצית דלא מצי למגזי מיניה
דזי דינא לא מודקדק ליה עכ"ל. הרי שכתב
ג"כ דאינו חייב ברצית מדיני ממונות אלא
כשנתחייב בקנין ובשעבוד נכסי.

ובענין נתייבשה שפיר תמיהת התוס' ז"ל,
דודאי דאיכא שימה על ידי השטר,
דאי לאו השטר ליכא שימה כלל, מכיון שהלואה
לא נתחייב כלל ליתן רצית על ההלוואה שקיבל,
וכמו שכתב החת"ס דאי לאו שטר לא ליכא שום
חיוב לקיים הבטחתו ליתן את הרצית, ואף בלא
איסור רצית ליכא שום חיוב מדיני ממונות,
ואם כן מה שימה איכא כיון דלא נתחייב
ברצית כלל, ומה שקצ"ו ליתן רצית אינו אלא
פטומי מילי בעלמא, וליכא לאו דלא תשימון
כיון דליכא צמתיאות שום שימה. מה שאין כן
כשכתבו שטר, דעל ידי זה נתחייב הלואה לשלם
את הרצית מדיני ממונות, הנה בזה איכא
שימה מעלייתא ועבר על לא תשימון. ואע"ג
דהצית דין לא יגבו על פי שטר זה כיון שניכר
בחוכו הרצית, מכל מקום הועיל השטר להיכי
שהלואה רוצה לשלם מרצונו הטוב בלא כפיית
צית דין, דאי לאו שכתב שטר לא ליכא עליו שום
חיוב לשלם את הרצית אף לא מדיני ממונות,
והשתא שכתב שטר הרי עי"ז נתחייב לשלם
את הרצית מדיני ממונות אי לאו דאסרה
תורה, והנה עי"ז עבר על הלאו דלא תשימון,
דהתורה אמרה דמי שמתחייב עצמו ליתן
ריצית באופן המועיל מדיני ממונות הרי זה
עובר בלאו. אבל בלא שטר ליכא מציאות של
שימה כיון דהבטחת הלואה לשלם ריצית לאו

ולע"ד נראה ליישב, למאי שכתב בתשו'
זקיני החתם סופר ז"ל (חלק ששי סי'
כ"ו) לחקור, דאי לאו שאסרה תורה ליקח
רצית, עכ"פ צמה יתחייב הלואה לשלם יותר
מההתחייבות שלו, ואמנם על התורה לא קשיא
מידי דמיירי דשניהם רוצים לשלם הרצית
ואסרה התורה, ואה"נ אם לא היה רוצה
לשלם לא היה מחוייב, אבל מעיקר הדין מנלן
דחייב לשלם יותר, דהרי אפילו גוף החוב אינו
חייב אלא מטעם פריעת בעל חוב מצוה, וא"כ
מהיכי תיתי לכופו לשלם יותר ממה שהלואה,
ואפילו קנין לא מהני דהוי קנין אתון. וכתב
דאה"נ צמלוה על פה לא נתחייב ואפילו אם
לא אסרה התורה, אבל בשטר שפיר מתחייב
דקיי"ל האומר חייב אני לך מנה בשטר חייב
וכמבואר בחו"מ (רס"י מ'), אי נמי כששעבד
נכסיו בקנין על זה דהיינו נמי שטר דקנין
לכתיבה עומד עי"ש. ומנא תי סייעתא לדברי
החתם סופר ז"ל מתשו' מהרי"ט (ח"ב יו"ד
סי' מ' ד"ה ונראה צעניי), שכתב לענין רצית
של דצריהם וז"ל, דשאני הכא שחיוצו ברור
ומדעתו נתחייב, ואמרין צ"מ (סא.) מאי
טעמא דכתב רחמנא לאו בגול לאו ברצית,
ואמרין רצית דמדעתיה יהיב אינטריך
למיכתב, ומכיון שנתחייב לו בקנין ובשעבוד
נכסי, מההוא שעתא קם ליה צרעותיה דמלוה
דאדם מתחייב צמה שאינו חייב כדאמרין
צ"מ (ג.) דמוקי ההוא דמנא שטר חוב
בשטר אקנייתא, דמההיא שעתא נתחייב
אע"פ שכתב ללוות ולא ליה, אף כאן מההיא
שעתא נתחייב לו הלואה, ואין מוציא מידי חובו

כלום הוא, וספיר אמרו דמשעת כתיבה עמיד שימה.

והנה מה שהתוס' ז"ל לא תירצו כן, נראה דלשיטתייהו אזלי, שכתבו לעיל ד"ה שטר דיש עצירה בהלוואה ברבית אפילו בלא שטר, ואע"ג דאמרינן דמשעת כתיבה עמיד שימה, בלא שטר נמי איכא איסורא בהלוואה עכ"ד. ומצואר דאף במלוה על פה איכא לאו דלא תשימון. ולכאורה תקשי דלמאי דמצואר בחת"ס דבלא שטר או קנין ושעבוד ליכא שום חיוב על הלואה ליתן את הרבית, אם כן מה שימה איכא בזה, ובכהאי גוונא כיון דהשימה לאו כלום הוא אמאי יתחייב משום לא תשימון.

ונראה לומר למאי שהעלה בס' חות דעת יו"ד (סי' קס"א סק"ה), היכי דהלוה לחזירו מעות ברבית קלוה ואין הלואה רונה לשלם את הרבית מחמת איסור, דרשאי המלוה לתבוע מעותיו בחזרה בתוך זמנו, משום שאומר לו, לא הלויתיך רק אדעתא דרבית, וכיון דאסור לי לקחת רבית תחזיר מעותי עיי"ש. ובאמת כן מצואר בהדיא בבית יוסף יו"ד (סו"י קע"ב) בשם הריטב"א, שכתב במשכנתא שיש בה אצק רבית והלוה מיחה שלא יאכל, דכופין את הלואה לפרוע מיד שלא קבע המלוה זמן אלא עד שיאכל פירות עיי"ש. והציאו בחי' רעק"א על שו"ע שם (סי' קע"ב ס"א). [גם מה שהעלה שם החות דעת, שאם יתן אחד לחזירו חפץ בשכירות על מנת שיעשה לו מלאכה אסורה כגון

לחרוש בשבת, ולא חרש, ודאי יטורח להחזיר לו החפץ, דלא נתנו אלא אדעתא שיעשה את המלאכה עיי"ש. ומלאתי בעזה"י ראייה ברורה לזה מרש"י ראש השנה (כג) ד"ה מאתים זוז נתונים לך במתנה "ותהא רשאי לעבדן ואע"פ שלא השלמת תנאי שלך לשוכרך דיש רשות לב"ד לקנוס ממון ולעשותו הפקר". הרי דאי לאו משום קנס היה צריך להחזיר הממון ואף ששכרוהו לעשות דבר איסור דהיינו עדות שקר עיי"ש]. ומעתה אחי ספיר מה שכתבו התוס' דאיכא לאו דלא תשימון אף בלא שטר, ולא תקשי דכיון דהשימה לא הועיל כלום כיון דלא נתחייב ברבית א"כ אמאי עובר - ולדרכנו אחי ספיר, דהן אמת דבמלוה על פה לא חל עליו חיוב לשלם את הרבית, מכל מקום הרי חייב הלואה להחזיר ההלוואה תוך זמנו הואיל דהמלוה הלואה רק אדעתא דהכי שיתן לו את הרבית, ואם לא יתחייב הלואה ליתן את הרבית הרי אז אסור לו להחזיק במעות והוי ליה גזל אצלו, וכשאינו מחזיר את ההלוואה מחמת שהתחייב ליתן רבית, נמצא דהשימה הועילה כדי שיוכל להחזיק במעות ולא יהיה גזל צידו, וזהו איסור השימה, ועבר בלאו דלא תשימון.

ובעיקר חקירת החתם סופר ז"ל, דאף אם לא אסרה התורה לקחת רבית במה יתחייב הלואה לשלם יותר ממה שקיבל בהלוואה, נראה להעיר, דהנה החת"ס שם רצה לומר דהלוה מחייב ליתן את הרבית מדין שכירות, דהו"ל כמשכיר כליו ונוטל שכר פעולת כליו ובהו ספיר משתעבד במשיכת הכלים, והכי

לגזלן הימנו: ז"ע מה קמ"ל, פשיטא כיון דזכה, אף שזכה מהפקר צ"ד, מ"מ כשזכה נעשה שלו מה"ת והוי גזל. ואולי ק"ד דהוי שלו משום דרכי שלום והוי גזל דרצנן וז"ע. ואולי ק"ד דהצעה רשאי לקחתו בחזרה.

רש"י ד"ה קא מוזקא. עמיד להזיק: נראה דר"ל דהתנן עדיין לא הזיק אלא שעלוו להזיק.

רש"י ד"ה בהלכה ואין מורין בן קמפולגו. ואי אחי מרישא לקמן לאימלוכי אמרינן ליה אסורין משום גזל: משמע דלא הפקירו צ"ד אלא אחר שקדם וזכה דאז פטור להשיב. ועי' שטמ"ק דאף איסור צידי שמים ליכא, וז"ע לשון אסורין משום גזל.

תוס' ד"ה שמר שיש בו רבית. אכל צרצית יש עזירה דהלואה צרצית אפילו בלא שטר: וצ"ס צבא מזיעא (עב.) תוס' ד"ה שטר כתבו דכאן עיקר עזירה בשטר כדאמרינן התם משעת כתיבה עמיד ליה שומא ולכך לא קנסו אלא בשטר עכ"ד. ותמוה, אטו דהלואה גרידא ליכא איסור, ומה אמרו דעיקר האיסור בשטר וע"כ לא קנסו רק בשטר. ותוס' כאן כתבו דצרצית ההלואה ג"כ אסורה, וזה קותר לכאורה דיבור התוס' דהתם.

ולענ"ד ליישב כונתם, עפ"י מה שכתב בתשו' חת"ס (ח"ו סי' כ"ו), דאף אם לא

נמי משחעבד במשיכת המעות לשלם לו שטר פעולת מעותיו. אלא שדחה דבר זה, דהתם הכלי חוזר צעין לצעליו ונטול שטר פחתא, אבל הכא מלוה להוצאה ניתנה והני זוזי אזלי לעלמא ומשלם לו אחרים תחתיהן טבין ותקילין א"כ צמה יתחייב עכ"ד. צרם נלע"ד לומר, על פי המצואר צ"ס יצמות (קו.) צת חמוה דרב פפא נפלה לפני יבם שאינו הגון לה, אתא לקמיה דאביי וכו' אמר ליה חלוץ לה על מנת שתתן לך מאתים זוז, לבתר דחלץ לה אמר לה זיל הב ליה. ופירש"י ז"ל, הב ליה דהא קבילת עליה, ואע"ג דחליצה דהכי לא מיפסלא (דחליצה מוטעת כשרה) מיהא אחייבא לקיומי תנאה מדינא כשאר שכירות עכ"ל. ומצואר מזה דהיכי שראובן עשה פעולה לשמעון צתנאי ששמעון יתן לו כך וכך, הרי שמעון חייב לשלם מדין שכירות, ואף היכי דהמעשה קיים גם צלי קיום התנאי מכל מקום חייב לשלם לו מדין שכירות. ומעתה גם צ"ד כשראובן מלוה ממון לחצירו צתנאי שישלם לו רבית, הרי נתחייב הלוי לשלם את הרבית מדין שכירות, הואיל דראובן עשה לו מעשה נתינת ההלוואה. ואף אם נימא דעל שכירת המעות אינו חייב לשלם וכמש"כ החת"ס הנ"ל, אחתי חייב לשלם להמלוה מדין פועל שכיר. ועיין עוד צס' נתן פריו על שו"ע ה' שמיטה ופרוזבול (ס"ק י"ד) צזה.

רש"י ד"ה אבולה מתניתין קאי. האי אסורין משום גזל ואפילו אהתנן וקש, הלכך הכי קאמר דלאחר שקדם וזכה צהם אחר אסור

גליון הש"ס ד"ה גמ' אמר רנב"י גלל קרמיות. תמוה לי לכו"ד ללא מחלק בך, הו"ל למפרך ממתני' דלעיל (דף יט ע"ג) אכלה מתוך הרחצה משלמת מה שנהנית הא הפירות נעשו הפקר וכל הקודם בהן זכה, ועי' לעיל (כא ע"א) תוס' ד"ה דרב סבר ונע"ג: יש לעיין דהא באמת לא חייבו אלא במחזרת דאז לא הוי תקלה, אבל כשהניחה ברחצה והוי תקלה באמת פטור וכמש"כ תוס' ש"יין עליו בגהש"ס, ונ"ע כונת הקושא.

לב.

בעא מיניה רבה בר נתן מרב הונא המזיק את אשתו בתה"מ מהו, כיון דברשות קעביד פטור או דילמא איבעי ליה לעיוני: וראיתי בשו"ת צאר יצחק להג"ר יצחק אלחנן ז"ל (תו"מ סי' ד'), שהקשה הא הוי צבעלים וכמבואר בצבא מליעא (ו:), ולא עדיף מכל מזיק שלא זכונה למיפטור צבעלים וכמו שכתב המשנה למלך (פכ"א מאישות ה"ט) עכ"ל. ולענ"ד לא קשיא, דפטור דצבעלים נאמר רק בשומרים, אבל הצעל אינו שומר על אשתו, ומה שהיא משועבדת לו לתה"מ אינו מדין שומרים, והיא אינה שאולה לו ולא שכורה לו לענין תה"מ וממילא אי אפשר לפוטרו מדין צעלים, דליכא פטור דצבעלים אלא לגבי שומר כשפשע בדבר שהיה נריך לשומרו, אבל הצעל אין לו דין שומר על אשתו. והא דאמרו צב"מ (ו:) דצאשה הוי שמירה צבעלים, שם מיירי

אסרה תורה ריבית ליכא חיוב לשלם ריבית רק צמלוה בשטר, דאדם יוכל לחייב עצמו בדבר שאינו מחוייב ע"י שטר כצחו"מ (סי' מ'), אבל צמלוה על פה ליכא חיוב, ולא אסרה תורה ריבית צבאחי גוונא אלא אם רזונו לשלם, ואף דמדיני ממונות הרי הוא פטור עיי"ש. ולפ"ז י"ל דדוקא בשטר קנסו, כיון דעיי"ז יחייב צתשלוס הריבית מדיני ממונות וכיון דחייב עצמו לשלם על כן קנסוהו, וע"כ עיקר האיסור בשטר הוא דעיי"ז יתחייב לשלם גם מדיני ממונות, אבל צמלוה על פה נהי דודאי אסור הריבית, מ"מ איסורו אינו תמור כל כך בשעת השומא כמו בשטר, כיון דאם אינו רוניא אינו מחוייב לשלם את הריבית מדיני ממונות דו"ק.

ועוד יותר יבואר, עפ"י מה שכתב בפירושי אגדות מהר"ל מפראג ז"ל הנדמ"ח לכו"מ (ע"א), דעיקר איסור ריבית מנד הלוח הוא משום שמתחייב לשלם עיי"ש, וע"כ דוקא בשטר איכא איסורא כיון דע"י שטר מתחייב, וזוהי עיקר החיוב.

תוס' ד"ה וחבמים. ואמאי הלא עדים פסולים הם שחתמו על שטר מוקדם: עי' רע"צ שביעית (פ"י מ"ה) שאומרים שלא באנו לחתום על הזמן. ונ"ע דעכ"פ רשע הוא שנתן יד למכשול. אך י"ל שאומרים שלא הרגישו צומן מוקדם. ועיין שו"ע (סי' מ"ג ס"ז) וצמ"ע וש"ך שם.

צבעל זנכסי אשתו, דלגזי נכסי אשתו הוי צעל או שואל או שוכר, ולפי המסקנא הוי ליה לוקח, וכיון דס"ל דדינו כשוכר או שואל לכן אמרו שיש לפוטרו משום שאילה צבעלים, כי האשה עושה מלאכת צעלה תדיר כפירש"י שם ד"ה שאלה צבעלים הוא, אבל כשהזיק את גופה של אשתו לא יתכן לפוטרו מדין צעלים, כי גופו של אשתו אינו שואל להצעל ואין הוא עליו שום שומר, ופשיטא דצוה לא שייך לפוטרו מדין צעלים. ומה שכתב המל"מ דצאינו מתכוין להזיק פטור צבעלים, היינו רק היכי שהאשה הזיקה כלי שהיה שואל לה, אבל כלי שלא היתה עליו דין שומר, פשיטא דאי אפשר לפוטרה מדין צעלים, דפטור דצעלים לא נאמר אלא צשומר ולא צמזיק שאינו שומר. ועיין צשו"ת דצר אצרהס (ח"א סי' מ' צהגה) מה שדן בקושיית צאר יצחק הנ"ל.

הבא איהו קעביד מעשה והיא לא, והבתיב ונברתו הנפשות העושות (גואף וגואפת במושמע. רש"י) מקרב עמם, הנאה לתרוייהו אית להו איהו מעשה הוא דקעביד: וכתבו תוס' ד"ה איהו קעביד מעשה, ומיהו לענין חטאת ולענין מלקות חייבת דרחמנא אחשביה להנאה מעשה עכ"ד. ועיין רש"י כריתות (ג.) ד"ה דאמר רבי אבהו. ולכאורה יש להקשות, למאי דכתבו תוס' דהנאה אחשביה רחמנא למעשה, א"כ אמאי אמרו - סנהדרין (עד: ועיין רש"י יומא (פג.) ד"ה אף נערה המאורסה, ותוס' שם ד"ה מה - דצקרקע עולם אינה צריכה למסור נפשה משום דליכא

מעשה, הלא כיון דעכ"פ נהנה א"כ הנאה אחשביה למעשה. ואין לומר דטובתן של רשעים רעה היא אלל צדיקים וכמו שכתבו תוס' יומא (פג.) גזי יעל (יצמות קג:), חדא דזה נאמר רק אלל צדיקים כיעל ולא צאינש דעלמא, ועוד דהא כתבו תוס' ציומא שם דאי אפשר שלא תיהנה קצת עיי"ש. ומצואר צר"ן חולין פרק גיד הנשה (דף ל"ב ע"א מדפי הרי"ף) דכיון דהמתעסק בחלצים ועריות חייב שכזר נהנה על כן אף כשלא התכוין ליהנות חשיבא הנאה עיי"ש. [ועיין ר"ן שבת (סו"פ שמונה שריים) שכתב, דפסיק רישא אף דלא ניחא ליה אסור, והא דמוכרי כסות מוכרין כדרכן היינו טעמא, לפי שלא אסרה התורה אלא מלבוש שסתמו להנאה, אבל כל שאין לו הנאה ממנו אינו מלבוש אלא משוי צעלמא עיי"ש, וזה לכאורה סתירה לדבריו בחולין שם שכתב דצמוכרי כסות ודאי מטי הנאה אלא כיון דלא מכיון לה לא חשבינן ליה מידי ואע"ג דהוי פסיק רישא עיי"ש, ואלו צשצת כתב דצמוכרי כסות ליכא הנאה, דאל"כ היה לן לאסור ואף שאינו מתכוין ומשום דהוי פסיק רישא. ואכמ"ל]. וא"כ גם צאונס שההנאה צאה לה צעל כרחה ליהוי כמעשה, דצחלצים ועריות אף כשאינו מתכוין להנאה חשיבא הנאה, וא"כ גם היכי דהוי קרקע עולם ליהוי כמעשה, ואמאי אינה חייבת למסור נפשה כאלו עזיד מעשה.

וצריך לומר, דהא דרחמנא אחשביה להנאה מעשה צעריות, היינו רק צהנאה

שצאה לה צרנון, אצל צהנאה הצאה לה צעל כרחה, נהי מחשבת להנאה וכמש"כ הר"ן חולין הנ"ל, מכל מקום הנאה כזו לא אחשביה רחמנא למעשה, ועל כן בקרקע עולם אינה חייבת למסור נפשה, דאע"ג דנהנית מ"מ הנאה כזו הצאה לה צעל כרחה לאו מעשה היא.

הנפשות העושות, הרי דצעינן מעשה דוקא, וא"כ הא דבקרקע עולם כשהיא חונק פטורה, משום דליכא מעשה, דהא ההנאה צאה לה שלא צרנון, וצכאי גוונא לא אחשביה רחמנא כמעשה, והיכי שהוא מרצונה עושה הרצון את המעשה ולכן חייבת, נמצא דחיוצ המיתה תלוי במעשה. ודברי תוס' ז"ל כריכין עיון].

והשתא לפ"ז תקשי מה שכתבו התוס' ציומא (פב:) סוד"ה מה להוכיח ד"לענין מיתת צ"ד אין חילוק בין עבד מעשה ללא עבד מעשה, דהא אשה צרנון חייבת אע"ג דהוי קרקע עולם" ולא עבד מעשה, ולהמצואר ודאי דלענין מיתת צ"ד איכא חילוק בין עבד מעשה ללא עבד מעשה, והא דאשה חייבת צרנון אף בקרקע עולם, היינו טעמא, משום דכיון דנהנית צרנון, הנאה כזו אחשביה רחמנא למעשה, אצל צאונק אע"ג דנהנית מ"מ לא אחשביה רחמנא למעשה ולכן פטורה. נמצא דצאמת מחלקינן גם לענין מיתת צ"ד בין עבד מעשה לבין לא עבד מעשה, והא דחייבת צרנון אף שהיא קרקע עולם, משום דהיכי דאיכא רצון גם קרקע עולם נחשב למעשה, הואיל דהיא נהנית מרצון, והנאה זו הצאה צרנון רחמנא אחשביה למעשה. וא"כ אכתי תקשי קושיית התוס' ציומא שם דמנלן דאונק רחמנא פטריה אף דאיכא מעשה. [וצהכרח לריך לומר דהא דצרנון חייבת אף שהיא קרקע עולם, היינו משום דרחמנא אחשביה להנאה הצאה ע"י רצונה למעשה, דהא בקרא כתיב

בע"ש מאי ברשות איבא: עי' שטמ"ק צ"ט ר' יונתן דודאי דאיכא רשות להכין לשבת, אלא דפריך דציהשמ"ש שכבר הכין מה רשות איכא ומשני מדר"ת. ועפ"ז א"ש דלא קתני דרהיט לצינהכ"ס לאפוקי צחול כפ"ק דצרכות (ו:), דזה פשיטא דהוי צרשות.

תוס' ד"ה איהו קעביד מעשה. ומיהו לענין חטאת ולענין מלקות חייבת דרחמנא אחשביה להנאה מעשה: עי' להורות נתן פ' ויקהל. ומאור החיים (ח"א ע' כ"צ). וכע"ז צתוס' לקמן (קא). ד"ה או וכו' אע"פ שאין זה ע"י מעשיו מ"מ נהנה גופו.

רא"ש סי' י"א, הגה"ה. וכן פרש"י מתוך כך יש ללמוד דלאו דוקא בין השמשות אלא משעה שמתחילין לתקן לרכי שבת לאפות ולצשל ולללות הרי הוא צרשות דהיינו מחזי היום ולמעלה שמתחיל היום להעריב: צ"ע דמצואר צטור ה' שבת (סי' ר"ג) דמנאה להתחיל להכין לשבת מהצוקר. וא"ל דעכ"פ צהילות ליכא אלא אחר חנות ולכן אמרו צצין השמשות.

לב:

פטור אלא משום שכיון שאמדוהו אנוס הוא, ואע"ג דקתני ליה צהדי הנך לא דמי להו, תדע דהא אמרינן בגמרא התם אע"ג דגמיר מצוה קא עביד ולא מקשינן משליח צ"ד דאלו לא עבר לאו מצוה היא ונימא דהשתא נמי לאו מצוה עכ"ל. וזה יתכן דעת רש"י. ולשיטה זו לא תקשי קושיית התוס' במכות (ת. ד"ה אע"ג, דמ"מ קשה משליח צ"ד דכיון דאלו לקה כבר לאו מצוה קא עביד וכו', דשליח צ"ד לאו מטעם מצוה פטור אלא משום אונס, וכמש"כ הרמב"ן.

אולם הרמב"ם (פ"ה מה' רוצה ה"ו) כתב "וכן הרב המכה את תלמידו או שליח צ"ד שהכה את בעל דין הנמנע מלצוה לדין והמיתו צשגגה פטור מגלות, שנאמר לחטוב עינים לדברי הרשות, יאל האצ המכה את בנו והרב הרודה את תלמידו ושליח צ"ד, שהרי שגגו והרגו צשעת עשיית מצוה". הנה מבואר דהרמב"ם מפרש דהא דשליח צ"ד פטור הוא משום מצוה, והוכיח כן מדמני ליה צהדי אצ ורב, וע"כ הוצרך לפרש דמיירי בשליח צ"ד שהכה בע"ד שנמנע לצוה לצ"ד, דצכה"ג פטור מטעם מצוה, דאלו שליח צ"ד המלקה למי שנתחייב מלקות ארבעים בלא"ה פטור משום אונס. והנה החת"ס ז"ל תמה גם ע"ז, דפשיטא דפטור כיון שדינא הוא שעושים הרדפה ומכות ועונשים, ושיטת הרמב"ם היא דאפילו באיסור דרבנן מכין אותו עד שתלא נפשו כשיש לפניו לעשות ציוויים ואינו רוצה וכמש"כ תויו"ט (פ"ד דנזיר מ"ג)

בואו ונצא לקראת כלה מלכתא: עי' ר"ח ורא"ש. ומכאן רמז למנהג ארז"ל לנאת לשדה לקבל שבת, דאל"כ למה רץ. ולכאוי מה ראה מר' חנינא דלא נאמר שרץ אלא אמר צואו ונלא, ונאמת צ"ח כ' שריקד וצנמוק"י גרס דרב ינאי רקד, ומשם הראיה. גם י"ל דכיון דשבת נקרא מלכתא ואמרו (בבבא ט:): לעולם ירוץ לפני מלכים, הרי דמנהג לרוץ לפני מלך וה"ה לקראת שבת, וא"כ הוי צרשות.

מתניב רבא הוסיף לו (שליח בית דין למו שחייב מלקות. רש"י) רצועה אחת (יותר על מה שאמדוהו בית דין שיכול לקבל. רש"י) ומת הרי זה גולה על ידו וכו': וכן איתא במכות (ת. יאל האצ המכה את בנו והרב הרודה את תלמידו ושליח צ"ד, ופירש"י, המלקה ארבעים לחייב מלקות. וזה מבואר גם צמשנה שם (כצ:): שאם מת תחת ידו פטור, ופירש"י דשליח צ"ד הוא. והמאירי ז"ל שם תמה על פירוש זה דאם הכהו בתוך האומד הרי ודאי אנוס הוא. ורזנונו לומר דצכה"ג אף אם לאו מצוה היא פטור משום אונס. וכן הקשה מדנפשיה צתשו' זקני החת"ס ז"ל (או"ח סי' קע"ז) דאין זה חידוש שפטור כיון שאמדוהו לחיים שיכול לסבול, ואם טעה הרופא שאמדו מה עשה השליח שהוא אנוס ציווי צ"ד עיי"ש. אולם הרמב"ן ז"ל כתב, דהא"נ דשליח צ"ד לאו משום מצוה

עכ"ד. ולפע"ד ליישב דודאי שאני דין מלקות ארבעים מדין מכין אותו כדי לעשות מנוה, דהיכי שנתחייב מלקות ארבעים ואמדוהו שהוא יכול לסובלו ולא ימות, פשיטא שהשליח צ"ד פטור מטעם אונס צ"ווי צ"ד, דמאי הוה ליה למיעבד, שהרי הוא מחוייב להלקותו לא פחות ולא יותר כמספר המלקיות שאמדוהו שיוכל לעמוד בהן, וע"כ שפיר הקשה החת"ס על פירושו של רש"י וכו"ל. אבל קושייתו ז"ל על פירוש הרמב"ם נראה דלא קשיא, דהיכי שהכהו כדי לקיים מנוה וכגון שנמנע לצוא לצ"ד, אע"ג דמכין אותו עד שתלא נפשו, הנה זה מותר רק אחרי שהכהו מכה קלה ולא הועיל דאז מותר להוסיף ולהכותו עד שתלא נפשו, והשתא כשהכהו מכה רבה בשוגג כבר מתחלה עד שי"א נפשו, צוה אין לפוטרו מטעם אונס צ"ווי צ"ד שהרי לא הותר לו עדיין להכותו מכה רבה, ומ"מ פטרינן ליה מטעם מנוה כיון שתחלת כניסתו להכאה היתה למנוה ונכנס ברשות. ועיין שטמ"ק כתובות (פו:) שסם תלמידי רבנו יונה, דמה שאמרו מכין אותו עד שתלא נפשו ר"ל שאין שם שיעור ידוע אלא שיחלישו כחו עיי"ש. וא"כ כששגג והכהו מיד מכה רבה לא הוה אונס צ"ווי צ"ד אלא דפטור משום שנכנס ברשות דמנוה היא.

והנה הראב"ד ז"ל השיג על הרמב"ם הנ"ל, וכתב שלח צ"ד היינו שהוא מלקה יותר ממנה שאמדוהו צ"ד ומת תחת ידו. ותמהו עליו דככה"ג הרי מפורש במכות

(כג:) צמתני' דגולה. וכ"כ צמאירי. וצס' שיח יתקן כתב שט"ס בראב"ד ז"ל שאינו מלקה יותר ממנה שאמדוהו, עיי"ש. גם צס' ערוך לנר כתב שהראב"ד ס"ל כרש"י, אולם לא כתב שצריך להגיה בדצ"ו. צרם החת"ס ז"ל בתשובה שם כתב צכוונת הראב"ד, דמיירי שהכהו מכה אחת יותר מהאומד ע"י שטעה במספר והיה קצור שעדיין לא כלה מספרו, ואפ"ה כיון שמתחלת כניסתו לענין הכאה היתה למנוה, אע"פ שכבר כלתה מלוותו מ"מ פטור עיי"ש. ודברי החת"ס ז"ל תמוהין מאוד לכאורה, דהרי בצוויין הקשו אהא דתנן הוסיף לו רצועה אחת ומת ה"ז גולה על ידו, דהא שוגג קרוב למוזד הוא דאיבעי אסקוי אדעתיה דמייתי אינשי צדא רצועה וקתני ה"ז גולה, ומשני דטעי צמנינא, ופריך אטו הוא מני הלא הדיין מונה, ומשני דטעה דיינא גופיה עיי"ש. הרי מפורש שאם טעה במספר הרי זה גולה. [וראיתי צס' ערוך לנר שכתב דלפי סוגיין אם טעה השליח צמנינא הו"ל קרוב למוזד ואינו גולה ורק אם טעה הדיין גולה, והוסיף שכן כתב הריטב"א עיי"ש. ואני לא מצאתי כן בריטב"א, גם איני רואה צעני שום הכרח לחילוק זה, דודאי דגם אם טעה השליח צ"ד הו"ל שוגג, דמה שדחי צס"ס הך שינויא דטעי צמנינא היינו רק משום שהיא נגד המציאות וכדפריך אטו הוא מני, וע"כ מוקי ליה דטעה דיינא גופא, אבל אם אירע שהשליח טעה צמנינא ג"כ הוה שוגג ושפיר גולה]. ודברי החת"ס ז"ל תמוהין מאוד לכאורה.

שהעיר צוה וזה לשונו, ואם טעה הדיין צמנין
ההכחות ה"ז גולה וכו', וגדולי המחברים
(הוא הרמב"ם) כתבו צה שגולה ולא הזכירו
צה טעות מנין, ושם סתם הדברים כך הוא
רוצה לומר שהוספת צטעות מנין היתה ולא
ראו עצמן צריכין לפרש עכ"ל. אולם לפע"ד
מפשטות דברי הרמב"ם משמע דמיירי אף
כשלא טעה צמנין אלא שהוסיף צמוזד, שהרי
כתב שאם מת גולה ואם לא מת עובר בלאו,
וע"כ דמיירי שהוסיף צכונה.

אולם מנלתי צתשו' שצות יעקב (ח"ג סי'
ק"מ) שגם הוא הקשה על הרמב"ם
בקושיית המאירי, וכתב לתרץ דהך אוקימתא
דהש"ס דמיירי צטעה צמנינא לאו דהלכתא,
ולדינא אם הוסיף צכונה רצועה אחת גולה
והיכי שטעה צמנינא אינו גולה משום שהתחיל
להכותו צרשות, וכתב דזהו גס דעת הראש"ד
שמפרש דשליח צ"ד דאינו גולה היינו שמלקה
יותר ממה שאמדוהו, דר"ל שטעה צמנין
דאינו גולה, דס"ל ג"כ דהך דסוגיין לאו
דהלכתא היא עיי"ש. והן הן דברי החת"ס ז"ל
צכונת הראש"ד שדבריו הם דברי השצות יעקב
דלדינא נקטינן שאם טעה צמנינא אינו גולה.

מתניב רבא הוסיף לה רצועה אחת ומת
הרי זה גולה על ידו, והא הבא
דשוגג קרוב למוזד הוא וקתני הרי זה גולה,
אמר רבי שימי מנהרדעא דטעי במנינא,
טפח ליה רבא בסנדליה א"ל אטו הוא מני
והתניא גדול שבדיינין קורא והשני מונה

וראייתי צס' שושנים לדוד על משניות מכות
שהציא מס' קול הרמ"ז ליישב דברי
הראש"ד, דהא דתנן שאם הוסיף רצועה
אחת גולה מיירי דטעי צמנינא וכצ"ס צ"ק
(לצ:), והראש"ד מיירי שהוסיף צכונה והו"ל
שוגג קרוב למוזד ואינו גולה. וזהו ממש
היפוך דברי החת"ס שכתב דהראש"ד מיירי
צטעי צמנינא ואשר דבריו ז"ל קשין מאוד
מהש"ס דצ"ק וכנ"ל. אולם צס' שושנים לדוד
השיג על הרמ"ז דאם הראש"ד מיירי צמוזד
א"כ מאי קמ"ל לשליח צ"ד אינו גולה משום
דעסיק צמנוה תיפ"ל דבלא"ה לאו צר גלות
הוא צמוזד, ועוד דאי צמוסיק צמוזד לאו שליח
צ"ד הוא צהוספה זו אלא רשע הוא ועובר
על לא יוסיף והיכי קאמר דעסיק צמנוה
הא עצירה היא. וע"כ העלה דמה שנמלא
צראש"ד "יותר" ממה שאמדוהו, ט"ס הוא,
והגירסא הנכונה צדברי הראש"ד כמו שהוא
לפניו צהשגות שהוא מלקה ממה שאמדוהו
צ"ד עכת"ד. וכן ראיתי גירסא זו צסס רמב"ם
דפוס קושטא שנת שס"ט.

ברם שצתי ומנלתי להלדיק דברי הלדיק
דמעיקרא החת"ס ז"ל, דהנה הרמב"ם
(פט"ז מה' סנהדרין הי"צ) כתב, שאם הוסיף
רצועה אחת על האומד ומת הרי החזן גולה,
ואם לא מת הרי החזן עובר על מלות ל"ת
שנאמר לא יוסיף עכ"ל. ויש לתמוה דהרי
מסקינן צסוגיין דאינו גולה אלא אם טעה
צמנינא, ואלו מדברי הרמב"ם משמע דגולה
אף אם הוסיף צמוזד. ומנלתי צמאירי כאן

הז"ד, דאס לא כן איך ממיתין ומלקין ע"י עכו"ם הרי אין שליחות לעכו"ם, אלא ודאי דאין לורך צוה לדין שליחות, אלא שהשליח ז"ד מלקה על פי ז"ד ואיוויים ועל כן נקרא שליח ז"ד, אבל אין צו דין של שלוחו של אדם כמותו.

ולבן היכי דהדיין טעה בזמינא והשליח ז"ד הלכה על פיו שלא כדין והמית, לא שייך לומר דהשליח ז"ד יהא פטור מגלות משום דשליחותיה דז"ד קעבד, ונימא צוה יש שליח לדבר עזירה הואיל דהשליח ז"ד היה שוגג, דזה אינו, דבהלקאת השליח ליכא כלל דינא דשליחות ואין הכאחו נחשבת כהכאת הז"ד, אלא שהוא מלקה עפ"י איווי של הז"ד, אבל הלקאתו מתייחסת אל עצמו ולא אל הז"ד הואיל דליכא צוה שום דין שליחות, ואין השליח יכול להפטור מטעם שהלקה בשליחותם של הז"ד ויתחייב המשלח, דבאמת איהו לא נעשה מעולם שלוחם של הנ"ל, ומעשהו מתייחס אל עצמו ונחשב שהוא עצמו הלקה שלא כדין. ועל שהוטעה ע"י הדיין שטעה, הנה על ידי זה נעשה דינו כשוגג וגולה, אבל אינו יכול לפטור עצמו מגלות ולומר דכיון שהלקה בשליחות הז"ד לכן ייחשב כאלו הדיין המשלח הלקה ולא השליח, דזה אינו, דאיהו מעולם לא נעשה שלוחו של הדיין, כיון דמעולם לא היתה חובת גזרא על הדיין להכות.

ובע"ז כתב צחי' חת"ס גיטין (כב) דמותר לשלוח צפורים משלוח מנות ע"י קוף

והשלישי אומר הבהו, אלא א"ר שימוי מנהדרדעא דטעה דיינא גופיה: מכאן הקשה בקלות החושן (סי' שמ"ח סק"ד) על מה שכתבו תוס' צבא מליעא (י:) ד"ה אי צעי לא עבד "כיון שאין השומר יודע שהוא גנוב הוא ליה כחצר דבעל כרחו מותיב ציה". וקשה דאי נימא הכי דהיכי דהשליח לא ידע שלוחו כמותו אפילו לדבר עזירה, א"כ שליח ז"ד אמאי גולה כיון דאינו אלא שליח ז"ד והז"ד הוא המשלח, אלא ודאי דאפילו בשוגג נמי אין שליח לדבר עזירה ומשו"ה שליח ז"ד גולה, וזה ראיה ברורה עכ"ל.

ולע"ד לא קשיא, דהא דשליח ז"ד מלקה את החייב מלקות, אין זה מדין שלוחו של אדם כמותו, דודאי דאלו היה חובת גזרא על הז"ד להלקות, כי אז הייתי אומר כי זה המלקה הוא שלוחם של הז"ד ושלוחו כמותו, אבל באמת ההלקאה אינה חובת גזרא על הז"ד, אלא שהז"ד פוסקים דהאי גזרא חייב מלקות, אבל זה שמלקה אינו נעשה כמו הז"ד ולא נחשב כאלו הז"ד עצמו הלקו, והראיה דהא כתב בשו"ת הרשב"א (ח"א סי' שנו"ו) שיכולין ז"ד לזוות לגוי לזרוק פתילה לתוך פיו מי שנתחייב שריפה, שאין הגוי אלא שלוחו של ז"ד ואין מיתת ז"ד לריך גופו של ז"ד, ותדע לך דאטו לאציי דלית ליה דשליחותיהו קא עבדין כבגיטין (פת:), וכי היה סבור שבארץ ישראל המומחה בעצמו היה מכה וחובט, אלא מומחה מצווה והדיוט חובט על פיו עיי"ש, הרי מצוה דההלקאה אינה חובת גזרא על

רש"י ד"ה מאן דמתני לה אסיפא. פטור מגלות שאינו דומה לער כ"ש ארישא: משמע לכאן דרק לענין פטור מגלות אמרי' כל שכן, ולא לענין ד' דברים. אבל בתוס' ד"ה מאן, משמע שגם לענין ד' דברים אמרינן כש"כ.

לג.

ובצא פרט לממציא את עצמו: בתשו' רבי עקיבא איגר (מכת"י או"ח סי' ל"ח) כתב, דהא דממציא את עצמו פטור אין הטעם דלא היה להזורק אפן לאסוקי אדעתיה דימציא זה ראשו והוי אנוס, דהא נריך הוא ליזהר שלא יזרוק דשמה יש שם אדם מכבר, אלא דגוזה"כ הוא דדוקא אס צשעת זריקת האפן הוא שם שראוי ליפול עליו ולהמיתו אבל אס הוציא ראשו אח"כ פטור מגלות עכ"ד. הנה מש"כ ז"ל דלא הוי אנוס משום דנריך ליזהר שלא יזרוק דשמה יש שם אדם מכבר, לשון זה ז"ע, דהרי צממציא את עצמו אחר שינא האפן מתחת יד הזורק, הלא שפיר נוהר לראות שאין שם אדם מכבר, אלא שאחר הזריקה צא לשם והמציא ראשו, ונראה כונת רבינו ז"ל דנריך גם ליזהר שלא יהא שם אדם אשר יכול להוציא את ראשו אחרי זריקת האפן, ומשלא נוהר צוה לא הוי אנוס.

והנה הרמב"ם (פ"ו מה' רוח ה"ח וט') הביא הך דפרט לממציא את עצמו הן לענין הסותר כתלו ואחר שנפלה האפן צא זה וישב

ונכרי, דדוקא אילו הוה דינא שהוא מחוייב להוליך את המנות בעצמו, אלא שיכול לעשות שליח, כי אז הוה אמיינא דאינו יכול לשלוח ע"י נכרי דאין שליחות בנכרי, אבל מכיון שמעולם לא נתחייב ליתן את המנות בעצמו, ממילא כשמוליך ע"י שליח לא נחשב השליח כמותו של המשלח, וע"כ כשר גם ע"י נכרי וקוף שאינו צר שליחות עיי"ש. וכמו כן צנ"ד השליח צ"ד שמלקה אינו מלקה בתורת שלוחו של אדם כמותו של הדיין, כי הדיין מעולם לא נטוה ללקות בעצמו, אלא שמלקה בכחו של עצמו, ולכן כשהלקה בעצירה אינו יכול לפטור עצמו בטענה שהוא עשה שליחותו של הדיין, כי הדיין אינו המשלח וכנ"ל. ומידוש שהקנה"ח ז"ל לא עמד צוה. שו"ר צשו"ת דבר אברהם (ח"א סי' כ' וח"ג סי' א' אות ה') שהאריך בדברי הקנה"ח ליישב קושייתו בדרך אחרת, ולענ"ד נראה לומר בפשיטות כדרכנו.

אלא אמר רב שימוי מנהרדעא דטעה דיינא גופיה: ויש לעיין אס טעה דיינא גופיה אמאי הלוקה גולה, ולהוי כשווג קרוצ לאונס שהרי ברשות צ"ד הוא לוקה, ואטו נריך לאסוקי אדעתיה שהדיין טעה.

רש"י ד"ה חייב בד' דברים. ורישא דשלא ברשות פטור מד' דברים דליכא פשיעה אבל אנוק חייב: אע"ג דרישא מיירי צמת וכמו שפירש רש"י דפטור מגלות, אך ר"ל דאילו לא מת אלא הוזק הי' חייב צנוק. וז"ע בדעת רש"י אס חייב דמיס צמת, ועיין קנה"ח.

שם ונפלה עליו ומת דפטור והן לענין הזורק את האבן ואחר שיצאת מידו הוציא הלה את ראשו וקבלה פטור עיי"ש, וז"ע שהוצרך להכפיל דין זה.

דתניא יושם השור בבית דין דברי רבי ישמעאל, רבי עקיבא אומר הוחלט השור וכו', מאי בינייהו, הקדישו ניוק איבא בינייהו: פירש"י, לרבי ישמעאל לא קדיש ליה לרבי עקיבא קדיש. ובשיטה מקובצת הוציא להקשות בשם תוס' הרא"ש וז"ל, ואם תאמר, והאמר ר' יוחנן (לקמן סח:) גזל ולא נתייבשו הצעלים שניהם אינן יכולין להקדישו זה לפי שאינו שלו וזה לפי שאינו ברשותו, אלמא חזינן דהנגזל שהוא שלו ולא נתייבש ממנו אינו יכול להקדיש לפי שאינו ברשותו, ואם כן הניזק שמעולם לא בא לרשותו היאך יכול להקדישו. ויש לומר דאחר שגבאו וצא ברשותו ולא קיבל הדמים, לרבי עקיבא אנו רואין כאילו מעיקרא כשהקדישו היה כבר צא ברשותו, וכן בגזל נמי אם הקדישו נגזל ואחר כך העמיד הגזלן בדין והוציאו מידו צצית דין הכי נמי דקדיש, והא דאמר ר"י דאינו קדוש הוא היכי שלא הוציאו צצית דין עכ"ל.

ולבאוריה יש ליישב קושיית הרא"ש ז"ל צפשיטות, למאי שכתב הרשב"ם צצא צתרא (פת). ד"ה ברשותא, דהיכי דלאו אדעתא למיגזל שקליה שפיר יכול להקדישו ואף שאינו ברשותו עיי"ש. וכן כתבו תוס' צצא מצינעא (ו). ד"ה הקדישה, דכיון דאודי ליה

הוי כפקדון שיש לו ציד אחרים דיכול להקדיש עיי"ש. וכן מצואר צתוס' לקמן (ע). ד"ה לא, דיש כח לאדם להקדיש פקדון שיש לו ציד חצירו עיי"ש. ועיין צרא"ש פסחים (ה): דכיון דהשאלה הנפקד את ציתו להמפקיד לשמירת ממנו קרינן ציה ציתו של המפקיד עיי"ש. וכ"כ בשטמ"ק צצא מצינעא (לד). ד"ה נעשה בשם הראב"ד ז"ל דפקדון כל היכא דאיתא ברשותא דמאריה איתא ומצית הצעלים קרינן ציה עיי"ש. וכ"כ רשב"ם צצא צתרא (פה). ד"ה המופקדין, דמסתמא הקנה לו נפקד למפקיד את רשותו לנזק פירותיו. והוצא צטור חו"מ (סי' קפ"ט), ועיין קצה"ח (סי' קפ"ט סק"א). וכן מצואר צרש"י לקמן (מת). ד"ה הוי שן צתאר הניזק, דכיון דהיצ ליה צעל חצר רשותא לעילוי דוכתא חקני ליה צגויה וה"ל חצר הניזק עכ"ל. ומעתה נתיישבה שפיר קושיית תוס' הרא"ש, דדוקא היכי דנחית אדעתא דגזלנותא הוא דאמרו דאין הנגזל יכול להקדישה משום שאינו ברשותו, אבל צשור המזיק לרבי עקיבא דס"ל הוחלט השור וקנאו, ואין המזיק רוצה להחזיק צהשור צתורת גזלן והוא ציית דינא, ודאי שהניזק יכול להקדישו, דמיד כשהוזק קנה את השור והו"ל צצית המזיק כפקדון, וכל שעה שירצה ליטלו יכול ליטלו, הוי ליה שפיר ברשותו ושפיר יכול להקדישו.

אולם יש מקום לומר דגם הרא"ש ז"ל מודה דהיכי שהפקיד אלל חצירו שפיר יכול להקדישו וכשיטות הראשונים הנ"ל, ומכל

לא היה עדיין צרשותו. וזוה מדוקדק לשון קושיית תוס' הרא"ש שכתב "ואם כן הניזק שמעולם לא בא צרשותו היאך יכול להקדישו", הנה דקדק להקשות דכיון שמעולם לא בא השור לרשות הניזק א"כ אינו דומה למי שהפקיד חפץ לחצירו דיכול להקדישו, דהתם שאני שהחפץ כבר היה צרשותו ולכן אינו יוצא מרשותו על ידי הפקדתו ציד השומר, אבל הכא שהשור לא היה מעולם צרשותו ועדיין הוא צרשות המזיק אינו יכול להקדישו.

ועיין בעל המאור לקמן (לו.), דהא דגזל ולא נתייאשו הצעלים שניהם אינם יכולים להקדישו, היינו רק כשהגזלן מסרצ להחזירו, אבל כשרוצה להחזירו יכולין הצעלים להקדישו. והרמב"ן שם חולק וכתב, שאע"פ שהלה רוצה להשיב אינו קדוש כיון שצמורת גזל הוא אללו עיי"ש. אולם גם הרמב"ן ז"ל מודה דהיכי שהפקידו דיכול המפקיד להפקידו, דדוקא היכי דבא לידו צמורת גזלה ונמצא שיצא מרשות הצעלים, שהרי הגזלן קנאו בקנין גזלה והמקום שבו החפץ מונח לא נקנה להצעלים, לכן אין הצעלים יכולין להקדישו אף כשרוצה הגזלן להחזיר, כיון דעדיין לא החזיר ואיך נכנס החפץ לרשות הגזלן, אבל כשבא לידו צמורת פקדון דמעולם לא יצא החפץ מרשותו שהרי גם כשנתנו ליד הנפקד היה החפץ מונח צרשותו כיון דרשות הנפקד נקנית להמפקיד, צוה לכולי עלמא יכול להקדישו.

מקום שפיר הקשה כאן דאיך יכול להקדישו, והוא עפ"י מה שכתבו תוס' פסחים (ו). ד"ה התם וז"ל, הקשה ר"י דבב"מ (ע:) אמר דהמקבל לאן ברזל מן הנכרי הולדות פטורים מן הצורה אע"ג דמצי מסלק ליה לנכרי צוזוי וכו', ומירץ ר"י דשאני התם שמתחלה היתה הצהמה של נכרי, וכיון דאי צעי צוזוי ולא משכח שקיל צהמה לא נפקא מרשותיה, אבל כשהצהמה של ישראל ומצי מסלק ליה לנכרי צוזוי לא נכנסה לרשותו עכ"ל. ומצואר דהיכי שהדבר הוא שלו מעיקרא אלא שאתה רוצה להוציאו מרשותו, הנה אין הדבר יוצא מרשותו עד שיעשה מעשה רצה, וכל היכא דמצי לסלוקי צוזוי אינו יוצא מרשותו, אבל בדבר שמעולם לא היתה צרשותו אלא שאתה רוצה להכניסו צרשותו, הנה לענין ההכנסה צרשותו לא מהני הסברא דמצי לסלוקי ליה צוזוי. ובגליון הש"ס שם זיין לתוס' צבא צתרא (ג.) ד"ה קסצר שכתבו ג"כ סברא זו עיי"ש. ומעתה יש לומר, דעד כאן לא כתבו הראשונים שאם הפקיד חפץ לחצירו דיכול להקדישו, אלא משום שהחפץ הנפקד היה של המפקיד מעולם, וגם עכשיו כשהוא צרשות הנפקד הוי ג"כ כאילו הוא צרשות המפקיד דמסתמא הקנה לו הנפקד את המקום, ולכן שפיר יכול להקדישו דהוי כאילו הוא צרשותו ממש. משא"כ צנדון דידן דאמר רבי עקיבא הוחלט השור, כיון דהשור לא היה מעולם צרשות הניזק וגם עכשיו הוא עדיין צרשות המזיק, נהי דדינא הוא דהוחלט השור לניזק מכל מקום אינו יכול להקדישו כיון שמעולם

אינו זרשותו אלא זרשות המזיק, ולכן שפיר
הקשה הרא"ש דאיך יכול הניזק להקדישו כיון
דהוי אינו זרשותו.

והנה הרא"ש ז"ל תירץ, דאחר שגזאו וזא
השור לרשותו אנו רואין לרבי עקיבא
כאילו מעיקרא כשהקדישו כבר זא זרשותו,
וכן בגזל אס הקדישו הנגזל ואחר כך העמיד
את הגזלן בדין והוליאו מידו הכי נמי דקדיש
עכ"ד. ויש לעיין דכיון דזשעה שהקדיש לא
היה הדבר זרשותו איך מועיל ההקדש, ומה
צריך דאחר כך זא זרשותו מכל מקום הלא
זעינן שזשעת דיצורו יהא החפץ זרשותו, ואס
זשעת דיצורו לא אהני הקדשתו כלום היאך
חוזר וניעור כאשר זא הדבר לרשותו הלא
זאותה שעה כבר ליתא לדיצוריה. [ועי' סי'
רע"א ז"צ (מג.) ד"ה והנה זאמת] ולכאורה
יש להציא ראייה לסברת הרא"ש, מסוגיא
דפסחים (:): איתמר זעל חזב אביי אמר
למפרע הוא גובה ורזא אמר מכאן ולהצא
הוא גובה וכו', כי פליגו דקדיש מלוה אביי
אמר למפרע הוא גובה כיון דמטא זמניה
ולא פרעיה איגלאי מילתא למפרע דמעיקרא
זרשותיה הוי קאי ושפיר אקדיש, ורזא אמר
מכאן ולהצא הוא גובה כיון דאילו הוו ליה זוי
הוה מסליק להו צווי אישתכח דהשתא קא
קני. ופירש"י, כי פליגו דאקדיש מלוה זתוך
הזמן את הקרקע המשועזד לו ולא הקדיש
את החזב אלא הקרקע, והשתא כשהגיע הזמן
ולא פרעו זה והוא זא לגבותה מן הלוי חוזר
זו מן ההקדש עכ"ד. הרי מצואר דאע"ג

ובאמת נראה ליישב דברי תוס' הרא"ש
ז"ל זפשיטות, דהנה הטעם דיכול
להקדיש חפץ הנפקד זיד המפקיד, הוא
משום דמקום שזו מונח הפקדון הוי רשותו
של המפקיד, והיינו משום דמסתמא הקנה
לו נפקד למפקיד את רשותו לזורך פירותיו
וכמש"כ רש"ס ז"צ (פה.) הנ"ל, וציארו
קלות החושן (סי' קפ"ט סק"א) דהנפקד
קנה את המקום ע"י קנין חזקה עיי"ש. וכל
זה שייך רק אס החפץ מונח שס זרנונו של
הנפקד דאז י"ל שהוא הקנה את המקום
להמפקיד, ושפיר הוי זרשותו של המפקיד
ויכול להקדישו. אבל זנדון דידן, נהי שהניזק
קנה את השור המזיק לרבי עקיבא דהא
הוחלט השור, מ"מ כיון דהשור עומד
בזית המזיק והרי המזיק לא הסכים לשומרו
זתורת פקדון, ומרגע שהוחלט השור להניזק
רנונו של המזיק שהניזק יקח את השור לזיתו
כי מעולם לא קיבל עליו שמירת שורו של
הניזק, וממילא לא הקנה המזיק את מקום
השור להניזק, ולכן אע"ג דהניזק קנה את
השור והוי ליה שלו, מכל מקום זרשותו לא
הוי אלא שהוא זרשות המזיק. ואינו דומה
לפקדון שנחשז זרשות המפקיד, דהתם קיבל
עליו הנפקד שמירת החפץ וניחא ליה זכך
שהחפץ יהא מונח זרשותו, ולכן הקנה את
המקום להמפקיד והו"ל זרשות המפקיד
ויכול להקדישו. אבל הכא מעולם לא הסכים
המזיק להיות שומר לשורו של הניזק ומעולם
לא הקנה להניזק את מקום עמידתו של השור,
ולכן נהי דהשור הוא של הניזק והוי שלו אבל

שכתבו דאינו יכול להקדיש, דס"ל דשם מוזיק ישנו עליו אלא דמכיון שהזיקו זא"ז אין שעבוד החיוב מתחיל לחול אצל מוזיק מיהו הוי, ולכן בתם כיון שא"ז לשלם אלא ח"נ א"כ כשמועד הזיק נ' ותם מ' משלם מועד ל'.

תום' ד"ה הקדישו ניזק איבא בינייהו. ה"מ למימר דלמר יכול לסקלו ולמר אינו יכול לסקלו: לע"ד קושיית הגמ' על מה דפליגו רי"ש ורע"ק בכונת הקרא אס לב"ד אזר או לניזק ומוזיק, ופריך כיון דסו"ס לתרוייהו מקבל הניזק רק ממון, דלרי"ש נתן המוזיק ממון ולרע"ק מוכרין - ובאמת גם לרע"ק המוזיק קודם לקנייה - וא"כ מאי צינייהו, ומשני להקדישו ניזק, אצל במשנה דמיירי שהמוזיק שיה מנה פשוט דאיכא נפק"מ דלרע"ק הוחלט השור לניזק ומקבל שור ולא ממון.

תום' ד"ה איבא בינייהו. וי"ל דלמאן דאמר למפרע הוא גובה היינו היכא דגבאו לבסוף, אצל הכא אס נתרצה ניזק לבסוף לקבל המעות ולא גבאו לרבי ישמעאל אין קדוש ומכל מקום לרבי עקיבא קדוש: מש"כ נתרצה ניזק היינו לרע"ק, אצל לרי"ש לאו צניזק תליא אלא צמויק.

באו"ד. [צעמוד צ'] ואע"ג דקיי"ל פלגא נזקא קנסא מכל מקום אס העידו עדים ששורו נגח ציוס א' צצצת ואתו עדים אחריני ואמרו ציוס א' הייתם עמנו אלא

דהשתא כשצא לגבות את הקרקע חוזר צו מן ההקדש, מכל מקום שפיר חלה הקדשתו למפרע כיון דלמפרע הוא גובה, ואע"ג דצצעה שהקדיש עדיין לא היה הקרקע צרשותו מ"מ חל ההקדש למפרע. והכי נמי לרבי עקיבא הוחלט השור ודאי חל ההקדש למפרע משעה שהקדיש.

תום' ד"ה והוציא הלה את ראשו. לא דמיא ליה תחתיו כריס וכסותם דשלהי כי"ל הרגל (לעיל כו:) דאין לו לחשוב שיסקלו הכריס וישצרו הכלים: עיין שטמ"ק מה שהקשה ע"ז. ועי' מהר"ס שיף.

תום' ד"ה אי דשביח בשוקא מאי טעמא דאחרים. פירוש ימתינו עד שימלאהו צשוק חוץ לצית, ואית ספרים דגרסי אי דשביח צמתא דכיון שאין רגיל לצאת חוץ מעירו הרצה פעמים ימלאהו חוץ לציתו, אצל לא שכיח צמתא כעין רוכל המחזור צעירות יש להם רשות ליכנס שלא ילך לו: אצל לגי' הראשונה כל שמצוי צשוקא אין לו רשות ליכנס לציתו.

תום' ד"ה שני שוורים תמים שחבלו זה בזה ב'. תימה דכולה מתניתין שאין לריכה היא: עי' רא"ש שכ' עפ"י רש"י דהמועד משלם מותר רק מותר שהזיק התם עיי"ש, והיינו דס"ל דמה שהזיקו זא"ז צשוח אינו צגדר מוזיק כלל וע"כ מתחיל החשבון רק אחרי השוויון צהיזוק. והתוס' שלא תירצו כן ואף

ותיפ"ל בלא"ה משום לאפרושי מאיסורא. וי"ל
דמשום אפרושי מותר רק להכות ולא להרגו.

לג:

רש"י ד"ה לרידיא. שאם חרש צו לוקח אינו
נותן דמי החרישה לניזוק: ז"ע אמאי
יתן דמי חרישה הלא לרי"ש קיימינן ולדידיה
אינו אלא שעבוד בעלמא, ואף לכתחלה מותר
לחרוש דהקונה לא גרע מהמוזיק המוכר וכסם
שהמוזיק רשאי לחרוש כמו בכל שדה המשועבד
דהלוא נהנה מהשדה כל זמן שלא גבאו.

גליון הש"ס. תוס' ד"ה (ע"א) איכא בו'
דר"ע אית ליה בו'. תמוה

לי טוצא דמאי קושיא, דהתם כיון דלרי"ך
גט שחרור מש"ה לא שייך לומר דלמפרע
נשתחרר משעת שהפיל שינו דהא הוא מחוסר
גט שחרור, אצל בעלמא וכמו הכא בתם שפיר
י"ל דלמפרע קם צרשותו כאילו גבה אז את
נוקו, ומאי דמיון זה לזה וזע"ג: לע"ד י"ל
דדעת תוס' עפמש"כ ריטצ"א קידושין (טז).
דבעד איכא קנין ממון וקנין איסור ומשו"ה
המפקיר עצדו ינא לחירות ולרי"ך גט שחרור
דע"י ההפקר נסתלק דין ממון ולרי"ך גט
שחרור לסלק דין איסור. וא"כ שפיר הקשו
תוס' דמשהפיל שינו ואח"כ עינו הו"ל לשלם
צעד עינו דע"י השן נסתלק דין ממון, ואע"ג
דלרי"ך גט שחרור היינו רק לסלק דין איסור
ודו"ק. ועדיין יש לעיין בסוגי' דגיטין שם
(מצ): אם תירוך זה עולה יפה.

צע"ש נגח דמשלמין, דצעידנא דקמסהדי
גברא לאו צר תשלומין הוא, דכל זמן דלא
נתגלה הדבר שלא העידו עליו חשיב לאו צר
תשלומין וכו': ויש לתמוה על מה שכתבו דקנס
הטעם דלא הוי צר תשלומין כיון שלא נתגלה
הדבר כל זמן שלא העידו עליו, דלפ"ז גם
צממון נימא כן, ומאי צין קנס לממון וז"ע.

באו"ד. [צעמוד צ'] אלמא משמע דקנס לא
זכי עד שעת העמדה דצין: עי' רא"ש
לעיל סופ"ק אות כ' צסם ראצ"ד דקנס דאונס
משמתינן בצבל ע"ש. ומשמע דקנס חל אף
בלא פסק צ"ד. ועי' מש"כ לעיל (טו:). ועי'
תוס' לקמן (עד). ד"ה דאכתי. ועי' תוס'
כתובות (לח): ד"ה יש.

רבינו חננאל. מתני' שור שורה מנה וכו'.
קסבר ר' עקיבא שותפי נינהו,
וכי כתיב ומכרו את השור החי ותלו את כספו
לניזק ומזיק מזהר להו רחמנא, והרשות ציד
הניזק למכור: ז"ע צמה כחו דניזק יותר
מהמוזיק, ובגמ' אמרו לניזק ומזיק מזהר
משמע דשניהם שוין. דאע"ג דהניזק שותף לא
עדיף ממזיק. ואם שיכולין לחלוק השותפות
ולמכרו, א"כ קרא דצבל שותפות חולקין כשיש
צו חלוקה.

רא"ש סי' י"ג. כדאמרינן לעיל (כה). צנרנע
שנשא שפחה כנענית וכלו ימיו שרבו
מותר לחבול צו לאפרושי מאיסורא: והא
דאינטריך קרא צרודף דמותר להזילו צנפשו

לד.

רש"י ד"ה שאלמלא בו'. כלומר הועיל. ז"ל
הואיל.

באו"ד. ולא מצי אל מאי אפסדתיך הא
שצח טפי משום דאמר ליה ניזק אי
לא אזיקתן הוי שצח וקאי על תמני מאה:
משמע דאי לאו דאל דהוי שצח וקאי על ח'
מאות הו"א דאין המזיק משלם כלל כיון דלא
הפסידו, ומזה מוכח דאע"ג דצענא עשה
היזק שהרי חבל צחמשים זוז מ"מ כיון דההיזק
הדר לצעלים דאשתצח ה"ז פטור. וזה דלא
כהחלקת יואב שכתב דמזיק משלם על ענא
ההיזק. ועיין מש"כ לעיל (ג.).

לו.

תום' ד"ה ש"מ. ונראה לפרש דצנאי שורים
שהיזק שור וכו': לכאורה מיירי גם צנה
יכול וזה יכול ומ"מ חייב ואף דלאו אורחיה
דצנזקין י"ל דחייב בכל גוונא. וכבר הסתפק
ריט"א - עיין ס' שמחת יו"ט (סי' נ"ט) אם
גם צנהמה שנים שעשאוהו פטורין. [ועיין
שו"ת להורות נתן (ח"ג סי' ט') צנה].

לד:

בל המקלקלין פטורין חוץ מחובל ומבעיר:
עי' מאור החיים (ח"א ע' ל"ו).

לה:

רש"י ד"ה אמר סומכוס אפילו ברי וברי.
דשניהם טוענים טענת צרי ואפילו
היכא דנתצע טוען צרי לי שאיני חייב וכו': י"ל
הטעם דכשנתצע טוען צרי לא נימא דחולקין,
די"ל צטעם דסומכוס עפ"י קושי' כנה"ג
[הוצא צתומים (סי' כ"ה קינור תקפו כהן אות
כ"ג)] דאמאי ספק ממון להקל דאיכא ספק
גזל, ותי' ר"י צסאן דאיכא ספק גם להשני.

לו:

ההוא גברא דתקע לחבריה שלחיה וכו'
אמר ליה ההוא גברא הואיל ופלגא
דזוזא הוא לא בעינא נתביה לעניים, הדר
אמר ליה נתביה ניהלי איזיל ואברי ביה
נפשאי אמר ליה רב יוסף כבר זכו ביה
עניים ואע"ג דליכא עניים הכא אנן יד
עניים אנן: הנה צס"ס צצא מליעא (מט.).
איתא, האומר לחצירו מתנה אני נותן לך
יכול לחזור צו, ופריך פשיטא, ומשני אלא
מותר לחזור צו, א"ר פפא ומודה ר"י
צמתנה מועטת דקמכא דעתייהו. צפי' רצינו
חננאל הציא מירושלמי, ר"א צסס ר' יוחנן,
אמר ליתן מתנה לחצירו מותר לחזור צו

יכול לחזור צו, משום שלא היה צידו, ולהכי הוֹצֵרֵךְ לומר דאֵין יד ענייִם הוִיִין וקנאו הענייִם משום מעמד שלשתן, אַזל הכא הוי צידו, מכל מקום עכ"פ ראייה ליכא דהרי התם איכא יד ענייִם, והניח צ"ע.

ולענ"ד נראה פשוט, דמה שכתב הב"י דמסוגיין איכא קצת ראייה שאין הנותן יכול לחזור צו, דהרי אמרו דרב יוסף הוי יד ענייִם ופירש"י דרב יוסף גבאי הוי וכדלקמן (ג.ג.) עיי"ש, הרי דגבאי הוי כיד ענייִם ולכן אין הנודר יכול לחזור צו. וא"כ יש לומר גם בנדון דידן, כשראוֹנֵן נתן חפץ צידו של שמעון ואמר לו הולך לעני פלוני, נעשה שמעון יד של ענייִם, לכל אדם המחזיק ממון ענייִם הוא בגדר גבאי, ואין הנותן יכול לחזור צו כיון דבא ליד גבאי דהוי יד ענייִם וכבר זכו צו ענייִם. וכמו גבי רב יוסף דנחשב הגבאי ליד ענייִם, וע"כ מהני דין זה שיקנו הענייִם מדין מעמד שלשתן ואף שלא בא הדקדקה ליד רב יוסף, כמו כן הכא נחשב שמעון לגבאי שהרי נאמר לו הולך ליד ענייִם, וכיון שהדקדקה באה לידו הוי כאילו הגיע ליד הענייִם ממש דהא שמעון נעשה יד ענייִם. והבית יוסף כתב דהוי רק קצת ראייה, דשמא רב יוסף שאני שהיה גבאי קבוע לענייִם, אַזל הדרישה כתב דהוי ראייה גדולה, כיון דכל אחד יכול להעשות גבאי לענייִם ונעשה יד ענייִם, ושמעון שנאמר לו הולך מנה זה לעני נעשה גבאי, וידו כיד ענייִם וקנאו העני, ואין הנותן יכול לחזור צו.

וכו' הדא דאית אמר צעשיר אַזל צעני נעשה נדר עכ"ד. וכתב בשו"ע חו"מ (סי' רמ"ג סעיף ז'), צמה דברים אמורים (שאני יכול לחזור צו) כשאמר לו זכה צמתנה זו לפלוני, אַזל אס אמר לו הולך לפלוני מנה זה, יכול לחזור צו כל זמן שלא הגיע ליד המקבל, ואם המקבל עני אינו יכול לחזור צו אס היא מתנה מועטת עכ"ד. והטור שם כתב, אס המקבל עני אינו יכול לחזור צו דאמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט. וכתב עליו הבית יוסף, אין דברי רבינו מכוונים, שלא אמרו אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט אלא לגבי הקדש כמבואר פ"ק דקידושין (כה:), אַזל עני הדיוט מקרי, ועוד דלפי דבריו מאי איריא אמר לאחד הולך לפלוני מנה, עדיפא מינייהו"ל לאשמעינן דאס אמר נתן לפלוני מנה אס הוא עני אינו יכול לחזור צו דאמירתו לגבוה וכו'. ומכל מקום יש להציא קצת ראייה לדין זה, מדגרסינן בצ"ק (לו:): ההוא דתקע לחצריה וחיצייה למיתב ליה פלגא דזוזא, אמר לא צעינא ניתציה לענייִם, הדר אמר ניתציה נהלאי, אמר רב יוסף כבר זכו ענייִם, ואע"ג דליכא ענייִם הכא אֵין יד ענייִם אֵין עכ"ד. ועל מה שכתב הב"י שיש קצת ראייה מצ"ק, כתב צדרישה שם (סק"ז), ולי נראה שהיא ראייה גדולה עיי"ש. אַזל הקצות החושן (סק"א) תמה על הבית יוסף שהציא מצ"ק ראייה לסתור, דאדרבה משם משמע דאי לאו יד ענייִם אֵין הוי איתיה בחזרה, ואע"ג דמבואר צרי"ף שם דהא דהוצרך לומר דיד ענייִם אֵין ולא סגי לומר דנודר לענייִם אינו

ומה שכתבנו לדון אם גם מי שאינו גבאי קבוע
נחשב ליד עניים, ראיתי כעת בשו"ת
נודע ציהודה (תנינא חו"מ סי' נ') בתשובת בן
המחבר ז"ל שהאריך בזה עיי"ש.

בל כסף האמור בתורה כסף צורי ושל
דבריהם כסף מדינה: נראה דאין הכונה
דכסף של תורה הוא כסף שהיה צורי בזמן
נתינת התורה, דאם תאמר כן תקשי דמנא לן
מה היה שיעור הכסף צורי באותו זמן, ומה
הועילו חכמים צהודעת שיעור זה דכסף של
תורה היינו כסף צורי, כיון דאין ידוע לנו מה
היה שיעור כסף צורי בזמן נתינת התורה,
שהרי לא נאמרה בשום מקום מה היה שיעור
כסף צורי בזמן נתינת התורה, אלא הכונה
דכסף האמור בתורה הוא כשיעור כסף צורי
של זמן חז"ל בשעה שנאמרה מימרא זו, ובזמן
חז"ל היה ידוע להם שיעור מטבע של צורי,
וכסף של תורה נלמד משיעור כסף צורי שבזמן
חז"ל.

ועיי' רמב"ם (פ"ג מטוען ונטען ה"ב) שכתב,
כל כסף האמור בתורה הוא שקל
הקודש והוא עשרים מעה, וכל כסף של
דבריהם ממוטבע ירושלים שהיה הסלע
שלהם אחד משמונה צו כסף והשאר נחושת
עיי"ש. ולא הזכיר מענין כסף צורי, כי
לדין אין נפקא מינה בזה שאין לנו יודעין
כסף צורי מהו, ולכן כתב שהוא שקל הקודש
שהוא עשרים מעה. וכבר כתב שם (הלכה
א') דשתי מעין הם משקל ל"ב שעורות
כסף מזוקק, וממילא ידעין דעשרים
מעין - שהוא שקל של תורה - הן שלש
מאות ועשרים שעורות כסף מזוקק. ועיי'
רמב"ן צמאמרו שבסוף פירוש התורה
שכתב, שהמטבע צואג"ד שבזמנו צעכו היו
קורין דינר צורי כי צור הקרוצה לעכו היו
מטביעין אותו עיי"ש. וכנראה שגם בזמן
חז"ל היה הדינר מקורו צורי, וע"כ נתנו
סימן לכסף של תורה שהוא כדינר צורי בזמן
חז"ל.

פרק רביעי

לח.

שור של ישראל שנגח שור של כנעני פטור וכו' א"ר אבהו אמר קרא (חבוק ג' ו') עמד וימודד ארץ ראה ויתר גוים, ראה שבע מצוות שקיבלו עליהם בני נח כיון שלא קיימו עמד והתיר ממונן לישראל: כתב הרמב"ם (פ"ח ממלכים ה"י י"א) וז"ל "וכן נזהר משה רבינו מפי הגבורה לכופ את כל באי העולם לקבל מצוות שנצטוו בני נח וכל מי שלא קיבל יהרג וכו', כל המקבל שבע מצוות ונוהר לעשותן ה"ז מחסידי אומות העולם ויש לו חלק לעולם הבא, והוא שיקבל אותן ויעשה אותן מפני שזוהו צהן הקב"ה בתורה והודיענו ע"י משה רבינו שצני נח מקודם נצטוו צהן, אבל אם עשה מפני הכרע הדעת אין זה גר תושב ואינו מחסידי או"ה ולא מחכמיהם" עכ"ל. ומצאנו דהא דאומות העולם חייבין לקיים שבע מצוות בני נח, היינו רק משום שכך הודיענו משה רבינו בתורה מפי הקב"ה, ואי לאו שכתוב בתורה משה אין עליהם שום חיוב אחר לקיים את שבע המצוות. והנה

התורה כולה רק לישראל נתנה ולא לעכו"ם, וכמו שכתב הרמב"ם שם (הלכה י') "משה רבינו לא הנחיל התורה והמצוות אלא לישראל שנאמר מורשה קהלת יעקב", ונמצא לפ"ז דצאמת אין שום נתינת מצוות לבני נח אף לא לשבע מצוות שלהם, שהרי כל עיקר ענין שבע מצוות ידעינן רק מתורת משה והרי תורת משה לא ניתנה אלא לישראל ולא לבני נח. אלא שכתב הרמב"ם שמה רבינו נצטוו מפי הגבורה לכופ את כל באי העולם לקבל מצוות שנצטוו בני נח, והיינו דהחיוב הוא על ישראל שהם יכופו את בני נח לקיים את מצוותם, דאילו על בני נח עצמם לא שייך מצוה כלל כיון שלהם לא ניתנה התורה.

ולבאורחא יש להוכיח ממה שאמרו בסוגיין ראה ויתר גוים ראה שבע מצוות שקיבלו עליהם בני נח כיון שלא קיימו עמד והתיר ממונן לישראל. ומשמע שעל בני נח עצמן איכא חיוב לקיים שבע מצוות, דקאמרי שקיבלו עליהם בני נח. ועוד יש להוכיח כן, דהרי הא דאמרו דהתיר ממונן לישראל ואשר על כן שור של ישראל שנגח שור של עכו"ם

הרוצה שלא יהא פתחון פה לאותם האומות לומר שלא היה לנו מהיכן ללמדה, עיי"ש. ויש לעיין, דמה אמרו היאך למדו אומות של אותו הזמן תורה, הא מצוה צבאה דרין (נט.) דעכו"ם שעוסק בתורה חייב מיתה שנאמר תורה זוהי לנו משה מורשה, לנו מורשה ולא להם, וחייב משום גזל או משום נערה המאורסה עיי"ש. וא"כ אסור לעכו"ם ללמוד תורה, ואיך אמרו דכתבו את התורה בשצעים לשון כדי שהאומות שצאיתו הזמן ילמדו תורה, והלא אסור ללמד להם תורה וצתוס' חגיגה (יג.) כתבו, שישראל המלמד תורה לעכו"ם עובר בלפני עיור עיי"ש, וא"כ איך כתבו ישראל את התורה בשצעים לשון כדי שהעכו"ם ילמדו תורה, הלא אדרבה עברו על לפני עיור.

ולבאורה היה אפשר לומר, דהא דאסור לעכו"ם ללמוד תורה, היינו תורה שצעל פה, אצל תורה שצכתב מותר, וא"כ שפיר כתבו התורה בשצעים לשון. ושוד ראיתי שכן כתב בהגהות מהר"ם סוטה (לה:) שס פוסקים דתורה שצכתב שרי. וכן ראיתי בהגהות על המאירי סנהדרין (נט.) שכתב, דראה מוצא שס שיטה מקובצת לחלק צין תורה שצכתב לתורה שצעל פה. ולא ראיתי איה מקום כבודם של הפוסקים שחילקו כן. ויש להוכיח מתוס' צבוגיין שלא חילקו צוה, וכן צתוס' חגיגה (יג.) ד"ה אין, הקשו, אהא דאמרו שס אין מוסרין דצרי תורה לעכו"ם דכתבי מגיד דצרי ליעקב חוקיו

פטור, נראה דדין זה היה קיים משעת מתן תורה, ואי נימא דעל צני נח עזמן ליכא חיוב כלל אלא שמהה צנינו נצטווה לכוף את העכו"ם לקיים מצוותן, א"כ איך יתכן לומר שהקצ"ה ראה שאין צ"נ מקיימים מצוותיהם ולכן התיר ממונן, הלא צשעת מתן תורה עדיין לא היה מי שיכופס לקיים את המצוות ואמאי התיר ממונן, ומוכח דלצן נח אין חילוק צין קודם מתן תורה לאחר מתן תורה, דהם נתחייבו לקיים מצוותיהם מלד קצלתם. אלא דלכאורה יש לדחות ראייה זו, דאפשר דהא דקי"ל דשור של ישראל שנגח שור של עכו"ם פטור, נתחדש רק אחר מתן תורה משראה הקצ"ה שאין צני נח מקיימים מצוותיהם, ודבר זה גילה לנו הנצי"א חקוק צאמרו ראה ויתר גויס. אלא דמ"מ תמוה לומר דעד מתן תורה לא נתחייבו צני נח לקיים מצוותיהן, וצ"ע וצירור וצאתי רק להעיר.

ובבר שלחה מלכות רומי שני סרדיוטות אצל חכמי ישראל למדונו תורתכם קראו ושנו ושלשו: וצתוס' ד"ה קראו הקשו, והא אמרינן צבוגינה (יג.) המלמד תורה לעובד כוכבים עובר צעשה דמגיד דצרי ליעקב עיי"ש. והנה כמו כן יש להעיר צהא דצגמרא סוטה (לה:) אמרו, ת"ר כי"ד כתבו ישראל את התורה, רצי יהודה אומר על גצי אצנים כתובה וכו' ואחר כך סדו אותן צסיד, אמר לו רצי שמעון לדצריך היאך למדו אומות של אותו הזמן תורה ופירש"י הלא לא נצטוו לכותבה בשצעים לשון אלא לצו וללמדה כל

ומשפטיו לישראל לא עשה כן לכל גוי וגו', והרי אמרו בסנהדרין (נט.) עכו"ם העוסק בצורה חייב מיתה עיי"ש. ומאי קושיא הרי יש לתרץ דבסנהדרין מיירי בצורה שבעל פה, שהרי אמרו עכו"ם העוסק בצורה, וכתב הטו"ז (או"ח סי' מ"ז סק"א) דעסק היינו פלפול התורה עיי"ש, וזה אסור, אצל הך דאין מוסרין דברי תורה לעכו"ם היינו תורה שכתב, דלעכו"ם עצמו ליכא איסור ללמדה לעצמו, ועל כן ישראל המלמד תורה שכתב אינו עובר בלפני עיור, ומ"מ איכא על ישראל איסור ללמד לעכו"ם אף תורה שכתב משום לא עשה כן לכל גוי. ומוכח דאף תורה שכתב אסור לעכו"ם ללמוד ואם לימדו ישראל עובר בלפני עיור.

וראיתי במאירי סנהדרין (נט.) שכתב, שאם חקירתו לדעת לצוא עד תכלית שלימות תורתו עד שאם ימצאנה שלימה יחזור ויתגייר, וכה"ג מכבדין אותו אפילו ככהן גדול עיי"ש. ולפי זה יש ליישב הא דכתבו את התורה בשבעים לשון, כדי שילמדוהו עכו"ם ויצאו להתגייר דככה"ג שרי ללמד. וכן משמע מלשון רש"י סוטה (לה:) שם "הלל לא נטוו לכותבה בשבעים לשון אלא לצוא ללמדה כל הרואה שלא יהא פתחון פה לאותם האומות לומר לא היה לנו מהיכן ללמדה", ומשמע דתכלית כתיבת התורה בשבעים לשון כדי שיצאו האומות ללמדה ולקיימה, וכה"ג שרי ללמד.

ועיין מהרש"א שצט (לא.) שהקשה אהא דאמרו שם דהלל למד מקרא לגר, וקשה דאיך לימדו תורה, הא אמרו בסנהדרין (נט.) דעכו"ם הלומד תורה חייב מיתה. ותירץ דהכא כיון שצא לגייר שרי ללמוד תורה עיי"ש. ולכאורה מאי קשיא, הרי הלל לימדו מקרא שהוא תורה שכתב. ומוכח דפשיטא להמהרש"א ז"ל דגם תורה שכתב אסור ללמד לעכו"ם, וגם על זה נאמר דחייב מיתה. צרם מה שחירץ דכיון שצא לגייר שרי ללמד תורה, הנה יתירה מזו כתב המאירי ז"ל הנ"ל, שאם לומד תורה שרואה לדעת תכלית שלימות תורתו עד שאם ימצאנה שלם יחזור ויתגייר דשרי, ומכל שכן כענין הש"ס שצט שכבר ראה להתגייר. ועיין בשו"ת הגרע"א ז"ל (ח"א סי' מ"א) שכתב לדחות ראית המהרש"א ז"ל להתיר ללמוד תורה כשצא להתגייר, והעלה לדינא דלא כדברי מהרש"א עיי"ש. צרם במאירי מצואר כסדרת המהרש"א. והנה הגרע"א לא התיר לו ללמוד מקרא וסדר תפלה עיי"ש. ומשמע ג"כ דפשיטא ליה דאף תורה שכתב אסור ללמד לעכו"ם, ויש לתמוה על מהר"ז חיות הנ"ל שכתב בשם פוסקים דתורה שכתב מותר ללמד לנכרי, ולא ידענא מי הם פוסקים הללו, ואדרבה מוכח מהפוסקים הנ"ל שלא חילקו צוה.

שוב ראיתי בשו"ת מהר"י אסקא (או"ח סוס"ד) צהגה מן הממחר שכתב, דהא דאסור ללמוד תורה לעכו"ם היינו דוקא תורה שבעל פה, אצל תורה שכתב נמסרה

כתורה שזעל פה שלא הניח הקצ"ה לכתבו
שלא יהפכו למינות, אבל תורה שזכתה שהיא
כתובה ומכל שכן שהיא כתובה בשבעים לשון,
אין ראייה מזה לאסור. ושוב ראיתי בשו"ת
מתנה חיים (ח"א סי' ז') שהאריך ללמוד
עם גוי תורה שזכתה או פשטות דינים צלי
פלפול אסור רק משום מגיד דבריו ליעקב,
וא"כ כשרונה להתגייר מותר ללמוד עמו
דבר זה וליכא לפני עיור עיי"ש. ועיין בשו"ת
בן יהודה (סי' י') בענין לימוד תורה כדי
להתגייר.

ועיין הגהות מהר"ח סוטה (לה:): שכתב
לתרץ עוד, דמשו"ה אמרו בגמרא
שם לדברין איך למדו אומות של אותו הזמן
תורה, דדוקא נקט של אותו הזמן, דלהם
הותרה מטעם שפירש"י כדי שלא יהא להם
פתחון פה לומר שלא היה לנו מהיכן ללמוד
עיי"ש. וא"ע דזה כבר היה אחר מתן תורה,
וא"כ מאי שנא מאותו הזמן לזמן אחר, ואם
יש להתיר ללמוד תורה לעכו"ם כדי שלא יהא
להם פתחון פה א"כ גם צדורות המאותרים
יהא מותר.

ועיין טורי אבן חגיגה (יג.) שכתב דבר חדש,
דכיון דהאיסור ללמוד תורה לעכו"ם
הוא משום גזל, וכדאמרו לחד מ"ד צנאדריין
(נט.), א"כ כשישראל נותן לו רשות ללמוד
ליכא גזל, ואע"ג דצנאדריין של שותפות לא סגי
ברשות של שותף אחד, הני מילי היכי דמחסרו
ממון אבל הכא דלא מחסרו ממון סגי ברשות

לכל, וכתב שכחילוק זה מנא צמ' המנרף (סי'
ז') עיי"ש. וכן כתב הגאון מהר"י אסאד
בשו"ת שם (חיו"ד סי' קל"ו), דמילתא דפשיטא
דהא דאין מוסרין דברי תורה לנכרי דוקא
תורה שזעל פה קאמר, ולא תורה שזכתה
שמסורה הוא לפניהם, והרי תורה שזכתה
נכתב צאר היטב בשבעים לשון גלוי לכל
האומות כדי שילמדו אר"ה כדאיתא בקוטה
(לה:): עיי"ש. ובהסכמת הגאון מוה"ר יוסף
שאל ז"ל לשו"ת מהר"י אסאד, כתב לתמוה
על החילוק בין תורה שזע"פ לתורה שזכתה,
וכתב דבתוס' צבא קמא (לת.) ד"ה קראו
ושנו מבואר דאסור ללמוד תורה לעכו"ם ולא
חילקו, וזיין לי"ש"ש שם (סי' ט') מש"כ בזה.

אולם צאמת אין ראייה מתוס' צ"ק לאסור
תורה שזכתה, דהא בגמרא אמרו
קראו ושנו ושלשו, ובשיטה מקובצת הביא
מהרש"צ"א, שקראו מקרא ושנו משנה ושלשו
תלמוד עיי"ש, וכיון דמירי שלימדום תורה
שזעל פה צמשה וצתלמוד, ולכן שפיר הקשו
תוס' דהא אסור ללמד תורה לעכו"ם. וגם
מהים של שלמה שם אין ראייה שכונתו לאסור
אף תורה שזכתה, ואדרבה הא כתב שם "וה'
מסר תורה בצבלה למשה לומר ליהושע
ויהושע לזקנים וכו', ולא הניח לכתוב תורה
שזעל פה כדי שלא יהפכו למינות כדאיתא
בפרקי דרבי אליעזר, א"כ אותן האנשים
החוטאים צנפשותם וצגופן להפר ענת ה'
אשר לומדים עם האומות לפע"ד גדול עונם
מנשוא" עכ"ל. ומשמע דעיקר איסור הוא

ישראל אחד עיי"ש. אולם לפי מש"כ מהרש"ל
 צ"ס של שלמה צבא קמא (פ"ד סי' ע') שאין
 ללמוד תורה שצ"פ לעכו"ם דלא הניח
 הקצ"ה לכתוב תורה שצ"פ כדי שלא יהפכו
 למינות עיי"ש, נמצא דעל ידי לימוד תורה
 לעכו"ם איכא ריעותא לישראל, הוי שפיר
 בגדר זה חסר, ולא מהני רשות של שותף אחד,
 דעיי"ז חז לאחריני.

תום' ד"ה קראו ושנו ושלשו. אי נמי עשו
 ענמם גריס: עי' ח"א מהרש"א שצת
 (לא.) ד"ה א"ל מקרא.

פ.

רבנן סברי כופרא ממונא הוא ורבי
 ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה
 סבר כופרא בפרה: צטמ"ק כתב דנפקא
 מינה צפלוגתא זו אי מועלת מחילה כופר
 ולמ"ד כופרא אין המחילה מועלת. וכ"כ תוס'
 לקמן (מג.) ד"ה מאי, כופר אינו יכול למחול.
 [וצאמת פלג שלא קאמר הנפק"מ המפורש
 צמכות (צ:) דאי כופרא כפרה אין הזוממין
 משלמין כופר. שו"ר שכבר עמד צזה צערל"ג
 שס.] וכ"כ תוס' כתובות (ב:) ד"ה זר ותוס'
 פסחים (כט.) ד"ה מאן, דצתשלומי תרומה לא
 מהני מחילה משום דהוי כפרה עיי"ש. ועיין
 ר"ש תרומות (פ"ו מ"א) מש"כ צזה.

ויש להעיר מגיטין (עד:) האומר לחצירו
 קונס שאתה נהנה לי אם אי אתה נתן

לצני כור א' של חיטין דיכול להחיר נדרו שלא
 עפ"י חכם ואומר הריני כאלו התקבלתי.
 וציארו הר"ן נדרים (נד.) צסם הרשב"א ז"ל
 דכיון שאפילו אם היה מקבל ממנו היה יכול
 להחזיר לו, אף מעכשיו יכול לומר הריני כאלו
 התקבלתי והחזרתיו דאפוכי מטראתא למה
 לי עיי"ש. והשתא נימא דה"ה צכפרה מועיל
 אם אמר הריני כאלו התקבלתי והחזרתיו,
 דהרי היכי שקיבל והחזיר הרי הועילה כפרתו
 וא"כ הפוכי מטראתא למה לי. צרם לכאורה
 י"ל דהרי מצואר צסוגיא דגיטין שס, דהיכי
 דלצעוריה קמכוין לא מהני לומר הריני כאלו
 התקבלתי עיי"ש, וכ"כ אי אמרינן דכופרא
 כפרה הו"ל ג"כ לצעורי קמכוין.

אלא דצאמת לא צרירא לן מילתא דא, דהנה
 יש להסתפק למ"ד כופרא כפרה אם
 הכפרה היא מה שנתחסר ממנו של צעל
 השור או מה שנתרצה ממנו של יורשי הניזוק.
 והנה אי אמרינן דהכפרה היא ע"י קבלת
 הניזוק ולא ע"י נתינת המזיק, א"כ שפיר יכול
 לומר הריני כאלו התקבלתי דלא דמי להך
 דלצעורי קמכוין, דדוקא התם לא מהני הריני
 כאלו התקבלתי משום שהקפידא היא שיחוסר
 ממנו של זה שהרי כונתו לצערו, והא דמהני
 הריני כאלו התקבלתי היינו דוקא כשהעיקר
 הוא קבלת המקבל דהו"ל כאלו קיבל, אצל
 כשהעיקר הוא נתינת הנותן אין אמירת הריני
 וכו' נחשבת כאלו נתן הנותן. [ואף לסצרת
 הר"ן צסם הרשב"א ז"ל דהפוכי מטראתא
 למה לי, אין זה מועיל אלא לגצי המקבל

הריטב"א שס, דלמ"ד כופרא כפרה לא שייך הזמה, דהא עיקר עדותם לחייבו מיתה צדי שמים הוא כדכתיב וגם צעליו יומת, ועדותן לשמים לא מעלה ולא מוריד, שאם הרג שורו את הנפש בלא עדותן של אלו יחייבוהו בשמים, ואם לא הרג, מפני עדותן לא יחייבוהו, שאין השמים צריכין לעדותן כלל, וכיון דלגבי המיתה לא שייך ועשיתם לו כאשר זמם לעשות אף כופר לא שייך צהו שהכופר במקום מיתה עכ"ד עיי"ש.

ובם' מנחת חנוך (קומץ המנחה מזהו נ"א) תמה על הרמב"ן שכתב בפשיטות דכופר אין ממשכנין ועל זה נאמר ואם כופר יושת, וקשה שלא הביא שהוא איבעיא דש"ס צבא קמא (מ). אם ממשכנין על הכופר ולא איפשטא, ולחד דאמרין דהוא חייב אלא דאין ממשכנין אותו, ואלו דצדרי הרמב"ן מצוואר דאין חיוב כלל, ומאי שנא מחייבי חטאות דאע"ג דאין ממשכנין מ"מ חיובא איכא, א"כ הכי נמי כופר, והניח צ"ע ג. גם צס' כלי חמדה (פרשת משפטים) האריך לתמוה על הרמב"ן ז"ל עיי"ש.

ולע"ד נראה לומר דדעת הרמב"ן ז"ל, דסבירא ליה דבאמת אין חיוב בתשלומי כופר, דעיקר העונש הוא מיתה צדי שמים וכמש"כ הריטב"א הנ"ל, אלא שאם רוצה להפטר ממיתה צדי שמים יכול לצוא לצ"ד שישיטו עליו חיוב ממון, וישימו דמי המזיק או דמי הניזק וכדפליגי בזה תנאי צסוגיין,

משום שצידו להחזירו ועכ"פ צידו שלא ליהנות מנתינתו של הלה, וע"כ גם השתא טרם שקיבל הו"ל כאלו קיבל והחזיר, דכל שצידו לאו מחוסר מעשה הוא, אצל לגבי הנותן הרי אחרי שנתן אין צידו להחזירו לעצמו וע"כ גם עכשיו קודם שנתן א"א למחשציה כאלו נתן והוחזר לו שהרי ההחזרה לאו צידו הוא ודו"ק]. וא"כ כופר יתכן דהעיקר הוא קבלת הניזק ומה שהניזק מקבל את הממון דבר זה גורם הכפרה, והשתא כשאומר הריני כאלו התקבלתי והחזרתי י"ל דשפיר מהני, וז"ע.

א"ל תנן חייבי ערבין ממשכנין אותן חייבי חטאות ואשמות אין ממשכנין אותן, חייבי כופרין מאי, כיון דכפרה הוא כחטאת ואשם דמי מחמיר חמיר עילויה ולא בעי משכונגיה או דלמא וכו': כתב הרמב"ן על הכתוב (משפטים כ"א ל') אם כופר יושת עליו ונתן פדיון נפשו ככל אשר יושת עליו וז"ל, צעבור היות הכופר כפרה כענין הקרצנות, ואם הוא אינו חפץ צה אין מכריחים אותו לצוא לצ"ד לחייבו בכך, ואפילו אם חייבוהו אין ממשכנין אותו, צעבור זה אמר אם עכ"ל. וכן כתב צחי' הרמב"ן למס' מכות (ג), צהא דאמרו שם דאין העדים זוממין משלמין כופר משום דכופרא כפרה והני לאו צני כפרה נינהו, וציארו הרמב"ן וז"ל, דכיון דכופרא כפרה ועיקר חיוציה צדי שמים הוא צדלא יחיב כופריה, אין עדות כאן אלא לשמים שאינו צריכין לעדותו עכ"ל. וציאתר ציאר

הב"ד וחייבוהו לשלם. וזכה"ג יש נד לומר שממשכנין אותו.

ובזה שהקשה המנחת חנוך ז"ל דמאי שנא מחייבי חטאות דאע"ג דאין ממשכנין אותו מ"מ חייבא איבא, שנא ושנא, שהבאת חטאת הוא מנזה למי שחטא בשוגג, ולא נתנה לו התורה שום דרך להפטור מהחטאת, ועל כן מן הראוי לכופו כדי שיקיים מצוותו, אלא שמכל מקום אין ממשכנין אותו וכמבואר בסוגיין וזרש"י ד"ה חייבי הטעם דכיון דלכפרה אחי לא משהי ליה קרבנו עיי"ש, ובאמת מבואר ברמב"ן במלחמות בסוגיין, דלאחר שעברו עליו שלש רגלים ממשכנין גם בחטאות ואשמות, וכופין נמי במילי ושוטי דזכולהו כתיב ועשית וכענין שאמרו (כתובות פו.) בשאר מצוות מכין אותו עד שתלך נפשו עיי"ש, והביאו גם המשנה למלך (פ"ד ממעשה הקרבנות הי"ו). וכל זה בחטאת ואשם דחובה עליה רמיא להציאן ואינו תלוי ברצונו. משא"כ בכופר לא חייבתו תורה לשלם כופר ואדרבה גם בעליו יומת כתיב, דשורש החיוב הוא מיתה צידי שמים, אלא דחס עליו רחמנא ונתנה לו האפשרות לפדות את מיתתו ע"י תשלומי כופר, אבל אם לא ירצה צפדיון נפשו אין מחייבין אותו וישאר צעונש מיתה צידי שמים. וכל זה טרם שבא לב"ד, אבל אם כבר בא לב"ד וחייבוהו בתשלומין, שוב נעשה הכופר חיוב גמור שהרי כבר נתחייב לב"ד לשלם, דמכיון שנתחייב לב"ד לשלם נעשה החוב כמלוה וכנ"ל, וע"ז איבעיא ליה להש"ס

ואז יתחייב בתשלומין אחרי שהב"ד שת עליו חיוב תשלומי כופר, אבל אם הוא אינו רוצה לבוא לב"ד כלל ואינו רוצה שישיתו עליו חיוב תשלומין ודאי שאין מכריחים אותו לבא לב"ד, כי דבר זה ברצונו תליא. ועיין חזקוני ז"ל (פרשת משפטים) שצ"ח לשון אם כופר יושת עליו, כלומר אם היורשים רוצים ליקח כופר מהריגת אביהם, אז רשאים לב"ד לשום עליו כופר הואיל והיורשים מתרצים בדבר, מאחר שלא הרגו צידים עיי"ש. והכונה, דאע"ג דגבי רוצח בגופו נאמר (פ' מסעי ל"ה) ולא תקחו כופר לנפש רוצח אשר הוא רשע למות כי מות יומת, אבל אם שורו הרג רשעין ליקח כופר אם היורשים מתרצים בדבר. והרמב"ן ז"ל שלא כתב שהיורשים צריכים להתרצות בדבר, סבירא ליה דעכ"פ הוא עגמו צריך להתרצות ליתן כופר ועי"ז ליפטור ממיתה צידי שמים, אבל אם הוא עגמו אינו רוצה להפטור ממיתה צידי שמים ואינו רוצה לשלם, אין הב"ד מחייבין אותו. והא דאיבעיא ליה צחיצי כופר אם ממשכנין אותו, הכונה אחרי שבא לב"ד לחייבו בכופר והב"ד שם את חובו בדמי מזיק או בדמי ניזק ועי"ז נתחייב לשלם, בזה איבעיא להו אם ממשכנין אותו, דאחרי שכבר שמו הב"ד עליו חיוב תשלומין נעשה זה כחוב גמור, דנעשה החוב כמלוה. וכמבואר בש"ס גיטין (ח"י) אונס קנס ופיתוי וכחובת אשה שזקפן במלוה משמטין, מאימתי נזקפין במלוה משעת העמדה בדין עיי"ש. הרי דכבר משעת העמדה בדין הו"ל כמלוה. וכופר נעשה מלוה עכ"פ משעה ששמו

משום דהוי ענין כפרה ואפשר שיפסע ולא יציא משום דהממון הוא לחצריה ולא לגבוה לכן פסקינן לחומרם שממשכנין אותו עכ"ד. וכעין זה כתב צ"ס של שלמה ז"ק שם (פ"ד סי' ט"ו), דמאחר דכופרם כפרה וחומרם דאיסורא היא ספיקו להחמיר וממשכנין וכאשר כן פסק הרמב"ם עכ"ד. ולכאורה יש לתמוה על דצרייהם שכתבו דכיון דכופרם כפרה לכן מחמירין דממשכנין, והלא אדרבה אם כופרם ממונה צדין הוא להחמיר עוד יותר דממשכנין, שהרי חייבי ערכין דממון הוא ממשכנין וחייבי חטאות דכפרה נינהו אין ממשכנין וכמבואר בסוגיין. ברם נראה לומר דדעת הרמב"ם ז"ל, דהרי אי לאו דאיבעיא לן צ"ס אי ממשכנין כופר, הרי היה פשיטא לן דודאי ממשכנין, שהרי בכל חיוב ממון שהאדם חב לחצירו כופין אותו צ"ד לשלם וממשכנין, וא"כ מסבירא חיוביה ודאי דממשכנין, אלא דאיבעיא ליה להש"ס דשמה כיון דכופרם כפרה א"כ הו"ל דומה לחייבי חטאות ואשמות דאין ממשכנין, או דשמה דוקא התם אין ממשכנין משום דהממון אזלא לגבוה ולכן לא משהי כפרתו, אבל כופר דהממון הוא לחצריה לא חמיר עליה, וכמבואר בגמרא. והשתא כיון דלא איפשיטא האיבעיא ממילא דהרינן לסבירא חיוביה דודאי ממשכנין ככל חיובי ממון לחצירו, דהרי לא מצינו דאין ממשכנין אלא בחטאת דאזלא לגבוה, ולא שייך הכא לומר דספק ממון לקולא, דהרי זה ודאי שהוא חייב ממון אלא דהספק הוא אם ממשכנין אותו, ולענין זה לא מהני חזקת

אם ממשכנין אותו כיון דכבר נעשה חוב גמור, אבל אם הוא עצמו אינו רוצה לשלם כופר ודאי שאין צ"ד מחייבין אותו ופשיטא דאין ממשכנין אותו.

ובזה אחי שפיר מש"כ הרמב"ן מכות (ב): דליכא כאשר זמם כופר הואיל דעיקר עדותן לשמים, והכונה דכיון דאין צ"ד מחייבין אותו כופר כלל עד שהוא עצמו יתראה לשלם, וא"כ העדים שצאו לחייבו כופר לא יכלו לחייבו ממון כלל, שהרי אף אם האמת הוא ששורו הרג מ"מ אינו חייב עד שהוא עצמו יתראה, וכל עדותן הוא רק כלפי שמיא לחייבו מיתה צידי שמים, וע"ז כתב הרמב"ן דלענין חיוב מיתה צידי שמים אין עדותן מעלה ומוריד, שאם האמת הוא ששורו הרג בלא"ה יחייבוהו צידי שמים ואם אינו אמת הנה לא הועילה עדותן כלל. ועפ"ז יתיישב שפיר מה שהקשה הגר"ז מלנר ז"ל בזהגהותיו על הרמב"ן מכות שם, דאכתי תקשי לאותו דהאיבעיא דממשכנין את הכופר עיי"ש, ולדרכנו ניחא, דאף להנ"ד שממשכנין אותו אין ממשכנין אלא לאחר שהלה רוצה לשלם כופר וא"כ עדותן לא הועילה כלל.

והנה הרמב"ם (פ"י מנזקי ממון ה"ד) כתב דאע"פ שהכופר כפרה ממשכנין מי שנתחייב כופר בעל כרחו. וכתב הלחם משנה שם, דאע"ג דצ"ס ז"ק (מ.) היא צעיא דלא איפשיטא, תפיס לה רבינו האי צעיא לחומרם

ממון דהנתצע. ושוז ראייתי צס' מנחת חנוך
(מזוה נ"א) שכתב כעין זה עיי"ש.

והרמב"ן ז"ל שנקט צפשיטות כהלד שאין
ממשכנין, יש לומר דס"ל דכיון
דלשיטתיה אין חיוב כופר אלא כשהוא עצמו
רוצה בכך, ואי לא הכי אין צ"ד כופין אותו,
נמצא דאין זה דומה לכל חיובי ממון דעלמא,
שהרי הכא אינו מתחייב אלא ברצונו, וא"כ י"ל
דצוה אמרינן מסברא חילונה דאין ממשכנין
אותו אף אם כבר נתחייב צ"ד כיון דכל עיקר
חיובו מרצונו צא, וכיון דלא איפשט איצעיא
צ"ס"ס אס ממשכנין אותו, שוז נקטינן כסברא
חילונה דאין ממשכנין.

וראייתי צשו"ת זקיני הפנים מאירות ז"ל
(ח"א סי' צ"ט) שהקשה, לפי מש"כ
צהגות אשר"י צצא צתרא (י:) דהא דאין
מקצלין דקה מן העכו"ס ואע"ג דמקצלין
מהם נדרים ונדבות, משום דנדרים ונדבות לא
קאתי לכפרה אצל דקה לכפרה אחי ולכן אין
מקצלין מהן כדי שלא תהא כפרה לעכו"ס,
וקשה דהא קיי"ל דחייבי חטאות ואשמות
אין ממשכנין משום דלכפרה אחיין וא"כ
אמאי ממשכנין על הדקה עכ"ד. ולעג"ד
י"ל דחילוק גדול יש בין דקה ובין חטאות
ואשמות, דחטאות ואשמות אינן צאין אלא
על חטא וכל תכלית הצאתן היא רק משום
כפרה, ועל אותו החטא שהוא צריך כפרה
- וכגון שאכל חלב צשווג - אין כפרה אחרת
אלא בחטאת, ולכן אין ממשכנין אותו, דכיון

דלכפרה צאה ודאי ללא משהי את קרבנו,
שהרי אס לא יציא קרבנו לא תהא לו כפרה
אחרת. משא"כ צדקה, אף שאמת היא שהיא
מכפרת, צרם עיקר המזוה לאו משום כפרה
היא, ואף מי שהוא צדיק גמור חייב צדקה
שהיא אחת ממזוהות התורה, ועוד דאין שום
חטא אשר עליו נאמר שאינו מתכפר אלא
צדקה צלצד, וא"כ שפיר ממשכנין על
הצדקה, דאין לומר דודאי יתן דקה כדי
לכפר על חטאו, חדא דמאן יימר שהוא חטא
עד שצריך כפרה ע"י דקה ושמה צדיק גמור
הוא, ועוד דמאן יימר שהוא ירצה לכפר על
חטאו ע"י דקה דוקא, הלא כמה דברים
מצינו שהם מכפרים, וכגון שולחנו של אדם
מכפר (ברכות נה). וכן תורה מכפרת (ראש
השנה ח). וא"כ מנלן שירצה להתכפר דוקא
ע"י דקה, ולכן שפיר ממשכנין על הצדקה.
ועל פי זה יש מקום ליישב מה שהקשה צס'
דעת תורה (יו"ד ה' דקה סי' רנ"ד ס"צ) על
הגהות אשר"י ממלחמות (צצא קמא פ"ד)
עיי"ש, דאין סתירה ציניהם.

חייבי חטאות ואשמות אין במשכנין אותן:
צס"ס צצא צתרא (ממ). איתא, יקריב
אותו לרצונו, (ויקרא א' ג') מלמד שכופין
אותו, יכול צעל כרחו תלמוד לומר לרצונו
הא כיצד כופין אותו עד שיאמר רוצה אני.
ובתוס' שם ד"ה יקריב כתבו, לא דמי להא
דאמר צפרק שור שנגח ארבעה וחמשה חייב
חטאות ואשמות אין ממשכנין אותו, משום
דכיון דלכפרה קאתו לא צעי משכוני, דדוקא

דכיון דפריעת צעל חוצ מנזה, והלוה הזה אין לו ממון אחר לקיים מנזה זו אלא אם יתבע בחזרה את הריבית, לכן כופין אותו עד שיאמר רוזה אני לתבוע את הריבית, כדי שיהיה לו ממנה לשלם ולא יהא צלל לזה רשע ולא ישלם. ושז חזר צו הקצה"ח וכתב דאין לכופו, שהרי כתב צעל העיטור דצאנסוהו לקנות אינו קונה, ואם כן הכי נמי אי אפשר לכופו שיתבע את הריבית וירצה לזכות בה, דזוהי כפייה על לקנות דלא מהני עיי"ש. צרם לדברינו שפיר יש לכופו, דכיון דצתציעת הריבית מיד המלוה הלא הלוה מנזה קעציד, וכמש"כ הקצה"ח כדי דלא להוי לזה רשע ולא ישלם, נמנא דזכייית הריבית מנזה היא, וצמנזה מועלת הכפיה גם על לקנות וכנ"ל. ופלא גדול על רבינו הקצה"ח ז"ל שלא הרגיש בכל זה.

ובעיקר דברי הקצה"ח ז"ל שכתב דצחטאות ואשמות לא מהני כפייה משום דהוי אנסוהו לקנות ולכן אין ממשכנין אותו, הנה צתוס' ראש השנה (ו). ד"ה יקריב מוכח דאחר שעברו שלש רגלים ועובר צבל תאחר שפיר ממשכנין אף צחטאות ואשמות עיי"ש. וכ"כ הרמב"ן והוצא צמשנה למלך (פי"ד ממעשה הקרנות הי"ז) עיי"ש. ולדברי הקצה"ח הלא אין כפיה מועלת כלל צחטאות ואשמות.

מ:

אלא הכא במאי עסקינן כגון דאקדים בי דינא ותפסיה אי הכי בעלים אמאי

חטאות ואשמות שצאות על חטא לא צעי משכוני שרצה שמאותו חטא יהיה לו כפרה עיי"ש. וראיתי צקנות החושן (סי' ט' סק"א) שכתב ליישצ קושיית תוס' לפי מש"כ צעל העיטור - הוצא צחידושי הרשב"א קידושין (ג). וצ"י חו"מ (סי' ר"ה) ורמ"א שם (סי"ג) - דצאנסוהו לקנות לא מהני, וא"כ דוקא גבי עולה אמרו שכופין אותו עד שיאמר רוזה אני, משום דשם הכפייה היא להקנות, דהיינו שיקדישנו לגבוה, ותו אין צריך דעתו, אבל צחטאות ואשמות צעינן רצון צעלים צכפרה, ואי לא ניחא להו צכפרה לאו כלום הוא, ואין לכופו על זה דאינו להקנות אלא כמו לקנות, ואם תלוהו לקנות לא גמר לקנות עכ"ד. צרם לפע"ד דברי הקצה"ח ז"ל תמוהין, דעד כאן לא שייך לחלק צין אנסוהו להקנות או לקנות אלא צדבר הרשות, וצזה מיירי העיטור, אבל צדבר מנזה שפיר מועלת הכפיה גם על לקנות כמו על להקנות - עיין ס' להורות נתן עה"ת (פרשת יתרו) - ומעתה כיון דמנזה היא להתכפר על חטאו ע"י חטאת ואשם, ודאי דמועיל הכפיה צזה וצודאי אמרינן דע"י הכפיה נתגלה רצונו האמיתי דניחא ליה צכפרה.

ובזה נסתר מחמתו גם מה שכתב הקצה"ח שם, צאחד שאין לו ממון אלא מה שלקחו ממנו ריבית, והוא אינו רוזה לתבוע את הריבית בחזרה מהמלוה, ועי"ז אין הלוה יכול לשלם את חוצו שהתחייב לאחר, שכתב צזה הקצה"ח דכופין את הלוה לתבוע את הריבית,

משלמים חצי נזק נימא ליה אתפסתי
 לתוראי בידא מאן דלא מצינא לאשתעווי
 דינא בהדיה וכו', משום דא"ל סוף סוף לאו
 מעלייה הוו משתלמי: הנה ראיתי צמזמת
 הגאון צעל מחזה אברהם הנדפסת בקובץ דגל
 התורה (סימן מ"ו), שרצה להוכיח דהמזיק
 לחצירו ולא נעשה הפסד להצעלים אינו חייב,
 מהא דאמרינן צעלים אמאי משלמים חצי נזק
 נימא ליה אתפסתי לתוראי צידא מאן דלא
 מצינא לאשתעווי דינא בהדיה וכו', משום
 דא"ל סוף סוף לאו מעלייה הוו משתלמי.
 ואי נימא דמזיק חייב אף צליכא הפסד לניזק,
 א"כ מאי קאמר סוף סוף לאו מעלייה הוו
 משתלמי, מ"מ היוק לשורו וחייב לשלם אף
 דלית ליה הפסד, אלא ודאי דצליט ליה הפסד
 אינו חייב עכ"ד.

ולענ"ד אין משם ראייה, דצמזמת כבר הקשו
 תוס' ד"ה הוה, דמה טענה היא זו
 דהוה מעריקנא וכו' דא"כ היה עושה שלא
 כדין, ותירצו שרונה לומר שמתוך דברים אלו
 שהייתי עושה היה ניזק מתפטר עמי צדצר
 מועט והיה מוחל לי ונמנא שהפסדתני כל
 היתרון עכ"ד. נמנא דמה דאתפסתי צידא
 מאן דלא מצי משתעי דינא בהדיה, אינו היוק
 צעמס שהרי צדין הוא שישלם צעל השור, אלא
 דההיוק הוא רק צמה שהפסיד את היתרון
 שהיה הניזק מוכרח להתפטר עמו אי לאו
 דאתפסתי צידה, והשתא טוען סוף סוף
 לאו מעלייה הוו משתלמי, היינו טוען שלא
 היה לך שום יתרון שהפסדת דצלא"ה היית

צריך לשלם וממילא לא הזקתי לך כלום ופטור.
 ומעתה י"ל דודאי היכי שעשה לו היוק צפועל
 וכהא דמכה צמה שהרג את הבהמה, י"ל
 דאע"ג דלא הפסיד לצעלים מ"מ חייב כיון
 דעכ"פ עשה מעשה היוק שהרי הרג הבהמה,
 אצל צנ"ד דהתפסד צד צ"ד אינו מעשה
 היוק צעמס שהרי צדין הוא שיתפסוהו צית
 דין, אלא שהצעלים טוענים שע"ז גרס לו
 הפסד שאינד היתרון, ע"ז טוען שפיר שלא
 הפסיד לו היתרון כי לא היה לו יתרון. ולדינא
 העלה הגאון צעל מחזה אברהם דהמזיק שלא
 גרס הפסד אין צריך לשלם דלא חסוב מזיק
 כלל.

דתניא רבי נתן אומר מנין לנושה בחברו
 מנה וחברו בחברו מנין שמוציאין
 מזה ונותנין לזה ת"ל ונתן לאשר אשם לו:
 צקלות החושן (ח"מ סי' פ"ו ס"ק א') הקשה
 דלמה לן קרא לדינא דר' נתן, וכי לא ידעינן
 דכל אשר יש ללוה הן צצית והן צצדה הכל
 משועבד למלוה וא"כ כשיגיע זמן פרעון ודאי
 טורף המלוה עיי"ש.

ולענ"ד י"ל עפ"י מש"כ הר"ן כחצות
 (פה): אהא דאמרו המוכר שטר חוב
 לחצירו וחזר ומחלו מחול, והציא צסס ר"ת
 דאע"ג דמכירת שטרות מועיל מדאורייתא
 יכול למחול, ששני שיעצודים יש לו למלוה על
 הלוי, שיעצוד גופו של לוי שהוא מתחייב
 לפרוע והוא עיקר השעצוד, ושעצוד על נכסיו
 אם הוא לא יפרע מדין ערב כדאמרינן (צצא

אינו עובר ללוי ממילא גם שיעבוד נכסים אינו עובר, דאין שיעבוד נכסים בלא שיעבוד הגוף.

ועל כן אינטריכנא לדינא דר' נתן דאעפ"כ לוי גובה מראובן את שיעבוד הגוף מגורת הכתוב, הא חי לאו קרא הוה אמינא דאין לוי גובה חובו מראובן, משום דשיעבוד הגוף דראובן אינו עובר ללוי, וממילא אין הנכסים משועבדים ללוי. ועיין בקצה"ח מה שכתב בדרך זו.

מא.

ת"ד ממשמע שנאמר שקול יסקל השור איני יודע שנבלה היא ונבלה אסורה באכילה, מה תלמוד לומר לא יאכל את בשרו מגיד לך הכתוב שאם שחטו לאחר שנגמר דינו אסור באכילה: ונתוס' ד"ה איני יודע הקשו דאינטריין לזן פקועה לרזנן דרבי מאיר ללא בעי שחיטה (חולין עד.), וי"ל בלאו הכי פריך שפיר, ולפי המסקנא ניחא דנפקא לן מצשרו אע"ג דשחיטה ועזדיה כעין בשר.

ובדעת זקנים מצעלי תוס' (פרשת משפטים) כתבו וזה לשונם, ואם תאמר אימא דלא יאכל אתא לזן פקועה דניתר בשחיטת אמנו, ואתא האי קרא למימר דאם אותו זן פקועה נגח ונסקל שאע"פ שאינו נבלה יהא אסור, ויש לומר כיון דזן פקועה ניתר בלא שחיטה, אס כן הוה ליה כמו שנשחט קודם

בחרה קעד.) נכסוהי דבר אינש אינון ערצין ליה, ושיעבוד הגוף שיש למלוה על הלואה לאו בר מכירה הוא, הלכך אינו נמכר אלא שיעבוד נכסים בלבד ואע"פ שאינו נמכר לא פקע, אבל כי חזר ומחלו פקע שיעבוד הגוף וממילא פקע שיעבוד נכסים שאינו אלא מדין ערב עיי"ש. ומצואר דשיעבוד הגוף אי אפשר למכור. והטעם נראה משום דשיעבוד הגוף ליכא ממשות שיחול עליו הקנין, דדוקא שיעבוד נכסים יכול למכור דכיון דהנכסים איתיה בעין א"כ חל עליו מכירה, אבל שיעבוד הגוף אינו אלא התחייבות בעלמא אבל אין בו מששא וע"כ לא חל עליו קנין, דקנין אינו חל אלא על דבר שיש בו ממש.

ומעתה מיושז קושיית הקנות החושן, דאי לא דינא דרבי נתן אס ראוובן חייב ממון לשמעון ושמעון חייב ללוי, אין לוי יכול לגבות הממון מראובן, דכשם ששיעבוד הגוף אי אפשר למכור כמו כן שיעבוד הגוף שיש לראובן על שמעון אינו עובר ללוי, ואין לוי יכול לקנות את שיעבוד הגוף של ראובן שהוא משחעבד לשמעון, דשיעבוד הגוף אי אפשר להעביר מגברא לגברא כיון דאין בו ממשות, וכיון דשיעבוד הגוף אינו עובר מראובן ללוי, ממילא גם שיעבוד נכסים הוי רק מדין ערב על שיעבוד הגוף וכיון דשיעבוד הגוף לא עבר מראובן ללוי, ממילא הוי כאילו שמעון מחל את שיעבוד הגוף לראובן, וממילא גם שיעבוד נכסים אינו עובר ללוי, דהנכסים היוין כערב על שיעבוד הגוף וכיון דשיעבוד הגוף

להו דבן פקועה לא הוי דינו כנשחט, ולכן הוצרכו לתוך צדק אחרת.

ושוב ראיתי צשיטה מקוצנת שהביא צסם רבינו ישעיה ז"ל, דלא מצי לאוקמי צבן פקועה, דאדרבה לא הוי מיתסר, דלא דמי לשחטו אחר שנגמר דינו אלא לקודם שנגמר דינו, דמכיון שנשחטה אמו הוא שחוט עכ"ד. והרי זה כשיטת צעלי התוס' צדעת זקנים. ושוב הביא מתלמידי רבינו פרץ שכתבו וז"ל, דמבן פקועה שמעינן שפיר דשחטו לאחר שנגמר דינו אסור דהא בן פקועה סקילתו זו היא שחיטתו, וא"כ הוי ליה שחיטתו לאחר שנגמר דינו עכ"ל. הרי דס"ל דרק סקילתו הוי שחיטתו ולא שחיטת אמו, ולפ"ז מה שניתר צשיטת אמו אין זה משום דחשבינן ליה כאלו נשחט אלא דגזירת הכתוב הוא דאף שלא נשחט מ"מ מותר. וא"כ מצואר דראשונים אלו פליגו, אם היתר דבן פקועה הוא משום דנחשב כנשחט, וא"כ הו"ל כנשחט קודם גמר דינו, וזוהי שיטת רבינו ישעיה ושיטת צעלי תוס' צדעת זקנים, וכן נראה דעת הרא"ש צשמ"ק עיי"ש. אבל שיטת תלמידי רבינו פרץ דבן פקועה לא נחשב כנשחט ע"י שחיטת אמו אלא דגזירת הכתוב הוא להחירו בלא שחיטה.

וראיתי דבר חדש צס' מושב זקנים עה"ת (פרשת משפטים) שכתב ליישב קושיית התוס' הנ"ל, וזה לשונו, ועוד י"ל דכי נמי מוקמינן קרא לבן פקועה, שמעינן מהתם

גמר דינו דקים לן דמותר צשיטה עכ"ל [עיינן תוס' פסחים (כה). ד"ה מה לחמך, וצתוס' הרשב"א שם וצהגהות זהב שצא שם (אות צ'). וצענין בן פקועה אם הוי כנשחט, עיין צס' אור שמח (ה' מקואות פ"א ה"ח) צהערה למטה (דף קכ"א ע"א)].

ונראה לומר מה דלא ניחא להו לתוס' הכא לתוך כתיובן צעלי התוס' צס' דעת זקנים, דהנה האחרונים ז"ל חקרו צהך דינא דבן פקועה ניחר צשיטת אמו, אם הכונה דעל ידי שחיטת אמו נחשב כאלו נשחט גם בן הפקועה, ושחיטת אמו היא שחיטת בן פקועה, או אפשר דגזירת הכתוב דבן פקועה אינו צריך היתר שחיטה כלל, דמכיון שנשחטה אמו ממילא הותר בן הפקועה בלא שחיטה. ועיין צסמ' פרה (פ"ג מ"א) רבי אליעזר אומר פרת חטאת המעוברת כשרה וחכמים פוסלין, ופירש הרא"ש ז"ל, דרבי אליעזר לטעמיה דס"ל צתולין (נת). עובר ירך אמו הוא והוי כגופה דפרה, ורבנן סברי לאו ירך אמו הוא והוי כשוחט שתי פרות דפסולה עיי"ש. ומדהוי כשוחט שתי פרות מוכח דחשבינן כאלו נשחט גם בן הפקועה. ושוב ראיתי שכבר העיר צזה צס' אהוון דאורייתא (כלל י"ד) עיי"ש צבריכות. ומעתה י"ל דתירוש של צעלי התוס' צדעת זקנים אחי שפיר רק אם נימא דע"י שחיטת האם נחשב כאלו נשחט גם העובר, דאו אפשר לומר דבן פקועה הו"ל כנשחט קודם גמר דינו דמותר, והתוס' צסוגיין דלא ניחא להו צתירובן זה י"ל דצצירא

שחטו לאחר שנגמר דינו אסור באכילה, דבן פקוע כששחטו לאחר שנגמר דינו הוא, דאע"פ שמותר בשחיטת אמו היינו דוקא לאחר שמת או נסקל, דאל"כ לא לישתמיט דלימא דאזר מן החי מותר ולוקמא צבן פקוע, אלא ודאי אינו מותר בשחיטת אמו עד שימות או יסקל, הלכך סקילתו זוהי שחיטתו, ונמצא שבן פקוע נמי נשחט לאחר שנגמר דינו, ואפילו הכי קאמר לא יאכל. ואי משכחת בשום מקום דבן פקוע מותר בשחיטת אמו קודם שימות לא קשיא מידי, דא"כ הו"ל שחטו קודם שנגמר דינו דמותר, כך פירש ראש"י עכ"ל. ומצואר מזה דבר חדש, דבן פקועה אע"ג שאינו נריך שחיטה מ"מ אסור לאוכלו כל זמן שהוא חי. וכן כתב בתוס' ריב"א על התורה (פרשת משפטים), דבן פקועה מותר בסקילה כמו בשחיטה שאינו נריך רק מיתה עכ"ל. ומשמע דמיתה מיתה נריך וכל זמן שהוא חי אסור. וכן ראיתי בשטמ"ק בשם רבינו ישעיה וז"ל, דלא משני דאינטריך משום בן פקועה משום דמ"מ נחירה צעי [כנ"ל] עכ"ל. וכן נראה דעת תלמידי הר"פ שהבאנו שכתבו דסקילתו זוהי שחיטתו, ומלשון זה משמע דמיתה מיתה צעי אלא דא"כ דדרך שחיטה וסגי בסקילה.

ולבאורה זהו חידוש דין גדול שלא נזכר בגמרא, דהא בש"ס חולין (עה): אמרו דלתנא קמא הפריס על גבי קרקע טעון שחיטה, וזה אינו אלא מדרבנן וכפירש"י

שם דאחי לאחלופי לאכול צהמה בלא שחיטה עיי"ש. ומדברי הראשונים הנ"ל מצואר דאף מדאורייתא טעון מיתה עכ"פ, שהרי הם באו ליישב דרשת הש"ס דמלא יאכל ילפינן דשחטו אחר שנגמר דינו אסור. ושם ראיתי צ"כ פרשת דרכים (דרוש ראשון) שכתב וז"ל פשיטא לי דהא דבן פקועה דשרי בלא שחיטה, הוא דוקא דלא צעי שחיטה אכל נחירה צעי, ואי לא, אסור משום אל תאכלו על הדם, שהרי כתב הרמב"ם (פ"א מה' שחיטה ה"ב) וז"ל, ואסור לאכול מן השחוטת כל זמן שהיא מפרכסת, והאוכל ממנה קודם שתלא נפשה עובר בלא תעשה והרי הוא בכלל לא תאכלו על הדם ע"כ, ופשיטא דלא גרע בן פקועה ממפרכסת, ואף דחשוב כשחוט בשחיטת אמו מ"מ קודם שתלא נפשו אסור משום לא תאכלו על הדם דומיא דמפרכסת, עכ"ל הפרשת דרכים. והנה עיקר דינו מצואר צראשונים הנ"ל. אלא דממשמעות דברי הראשונים הנ"ל משמע דלאו משום לא תאכלו על הדם אחינן עלה אלא משום איסור אזר מן החי, וצבירא להו דכשם שאמרינן למ"ד דאין שחיטה לעוף מן התורה מ"מ נחירה צעי, וכמצואר בתוס' חולין (ב). ד"ה לא, ורש"י חולין (כו): ד"ה אין שחיטה לעוף עיי"ש, וכן צכמה דוכתי, - ויש צו משום איסור אזר מן החי, עיין צ"כ מלוא הרועים (ערך עוף אי יש לו שחיטה מה"ת אות ט"ו) - כמו כן נהי דאין שחיטה צבן פקועה מ"מ נחירה מיתה צעי. ומזה מוכח דצבירא להו דהא דבן פקועה אין צו דין שחיטה לאו משום דחשבינן ליה כאלו

נשחט, דא"כ ודאי דפקע מינייה איסור אבר
מן החי, אלא דבזבן פקועה אין נורף בשחיטה
כלל, וא"כ דוקא מדין שחיטה איתמעייט אצל
נחירה מיהת צעי.

ומה שהביא הפרשת דרכים מהרמב"ם
דהאוכל ממפרנסת קודם שתלך נפשה
עובר בלאו, והוא מש"ס סנהדרין (סג.) -
הנה ברש"י חולין (קכא.) ד"ה השוחט בהמה
וכו' חולק על הרמב"ם, וכתב דהא דאסור
לאכול מצהמה קודם שתלך נפשה, מדרבנן
הוא. וכ"כ שם (קכא:) ד"ה וממחין, דהך
דלא תאכלו על הדם אסמכתא דרבנן בעלמא
הוא עיי"ש, והביאו הלח"מ על הרמב"ם שם.
ברם מדברי הראשונים הנ"ל מצואר דסברי
דבן פקועה קודם נחירתו אסור מן התורה,
ולדעת רש"י אין לומר בטעם איסורן משום
לא תאכלו על הדם דאינו אלא אסמכתא, אלא
דס"ל דנהי דאין נריף שחיטה מ"מ לא הוא
כנשחט, וממילא נחירה מיהת צעי דלא ליהוי
אבר מן החי, דומיא דעוף למ"ד אין שחיטה
לעוף מה"ת.

והנה בס' מושב זקנים הנ"ל הקשה עוד,
דמנלן ללמוד מלא יאכל שאם שחטו
לאחר שנגמר דינו אסור באכילה, אימא
דאינטרף לעוף למ"ד (חולין כו:) אין שחיטה
לעוף מן התורה, ומנינו עוף שנסקל וכדאמר
צעדיות (פ"ד מ"א) מעשה שנסקל תרנגול
צירושלים על שהרג את הנפש עיי"ש. ובאמת
י"ל למאי שכתבו תוס' חולין (כ.) דאף אם אין

שחיטה לעוף מן התורה נחירה מיהת צעי
עיי"ש, וא"כ סקילתו זוהי נחירתו, וממילא
מוכח דשחטו אחר שנגמר דינו אסור באכילה.
ואף למאי דמצואר ברש"י חולין (כח.) ד"ה
לטהרה, דצעוף צעינן נחירה צסימנין דוקא,
וכ"כ תוס' חולין (כ.) שם דנחירה צסימנין,
וכן ברש"י חולין (כו:) ד"ה אין שחיטה, ואלו
סקילה לא הוי כנחירה צסימנין דיתכן שצשעת
סקילה לא נקרעו הסימנין, ברם מ"מ אחי
שפיר, דממה נפשך אם סקילה לאו כנחירה
היא א"כ ודאי דקרא דלא יאכל מיותר דהרי
בלא"ה אסור משום דמחוסר נחירה וע"כ
מוכח דשחטו לאחר שנגמר דינו אסור, ואם
סקילה הוי כנחירה א"כ גם כן מוכח דשחטו
אחר שנגמר דינו אסור, דהא סקילתו היינו
שחיטתו ומ"מ אסור ודו"ק.

וראייתי בס' שער המלך (פ"ג מאיסורי מוצח
הי"א), שהקשה אהא דש"ס בצורות
(ו:) דפריך חלב צהמה טהורה מנלן דשרי
ולא הוי אבר מן החי, ומשני מדגלי רחמנא
צפסולי המוקדשין תוצח ולא גיזה צשר ולא
חלב, הא חלב דחולין שרי. וקשה דאמאי לא
משני דלעולם חלב צהמה טהורה אסור
משום אבר מן החי, וקרא דצשר ולא חלב
אינטרף לחלב בן פקועה, דמשום אבר מן
החי ליכא כיון דאינו טעון שחיטה עיי"ש.
ברם לדברי הראשונים הנ"ל לא קשיא מידי,
דבאמת גם בזבן פקועה איכא איסור אבר
מן החי אלא דאין נריף שחיטה אלא נחירה.
וראייתי צהרי"ט אלגזי לצבורות שם, שכתב

צפשיטות דצבן פקועה ליכא משום אצר מן החי, כיון דמן התורה כשחוטא דמיא, וגם כתב צפשיטות דחלב של בן פקועה ליכא משום זשר בחלב דדינו כחלב שחוטא. וכן דעת השער המלך שם. זרם לדעת הראשונים הנ"ל ודאי דחלב בן פקועה אסור דאינו דומה לחלב שחוטא דהרי הוא מחוסר נחירה. וזאמת גם דעת הנודע ציהודה (מהדו"ת יו"ד סי' ל"ו) דבחלב בן פקועה איכא איסורא דזשר בחלב עיי"ש מטעמא אחריןא. ועיין בזה בשו"ת חתם סופר (חיו"ד סי' י"ד) שהעיר השואל כהערת הנודע ציהודה בזה.

והנה בשו"ת חתם סופר (יו"ד סי' י"ד) חקר בגונז בן פקועה וטבחו ומכרו אם חייב ארבעה וחמשה, והציא מסוגיא דלקמן (קו:), ודן לומר לכיון דטביחת הבן פקועה אינה לזורך הכשר אכילתו לכן לא מחייב עלה. וכמו כן הסתפק בשוחט בן פקועה בשבת אי חייב, ודן לומר דשחיטת בן פקועה הוא מקלקל ואין בו לורך תיקון להוציאו מידי אצר מן החי עיי"ש. זרם לפי דברי הראשונים הנ"ל דגם בן פקועה צעי נחירה, א"כ יתכן דגם לענין טבח ומכר דינו כשחיטה, וכן לענין שבת תקנו להוציאו מידי אצר מן החי, ואכמ"ל. וכעת ראיתי צפירוש הגרי"פ פערלא ז"ל לספר המלוות לרס"ג (ח"ג מלאים סי' ח' דף רנ"ג ע"א) שהציא שיטת רבינו ישעיה שבשיטה מקובצת הנ"ל, דבן פקועה צעי נחירה, והבין בכונתו דדוקא נחירה צסימנים צעי, אבל אם נהרג צסקילה או מת מאליו הו"ל נבלה ואסור

באכילה, ועפ"ז הקשה עליו כמה קושיות עיי"ש שהאר"י. זרם זאמת הלל צהדיא מצואר צס' מושב זקנים וצמוס' ריב"א וצמוס' תלמידי הר"פ שהצאנו, דאף צסקילה וצמיטה הותר בן פקועה, ופשוט דזוהי גם דעת רבינו ישעיה הנ"ל, ונחירה דנקט לאו דוקא, וזה פשוט.

שאם שחטו לאחר שנגמר דינו אסור באכילה: לכאוי לר"ת לעיל (כד). דשור הנסקל אינו נאסר אלא לאחר שחיטה, ונראה דהיינו אחר הפרכוס דאז הוא כנסקל ונתקיים וצערת הרע מקרצן, אבל צמפרכסת דהוי כחיה לכל דבריה עדיין לא נאסר צהנאה, א"כ שחטו דהכא היינו שכבר מתה וז"ע.

בהנאה מנין ת"ל ובעל השור נקי: יש לעיין אמאי שור הנסקל אסור צהנאה, ונימא דכיון שנסקל ונעשה מלוותו הותר איסורו, וכהא דתוס' תמורה (ג: ד"ה הנשרפין אפרן מותר, דנשרפין כיון שזיה הכתוב לשורפן אחר שעשה כאילו נעשית מלוותו, ואין לך דבר שנעשית מלוותו ומועלין בו, וה"נ כיון שנעשית מלוותו הלך איסוריה עיי"ש, והכי נמי נימא צשור הנסקל. שוב ראיתי צהגהות רש"ש פסחים (כז: ששמד בזה עיי"ש. ועוררוני שכן הקשה בשו"ת שואל ומשיב (תנינא ח"א סי' פ"ח), ותירך ללא הותר אלא אותו דבר שעושה בו המזוה, וכגון ששורף את הדבר ונשאר האפר מהדבר הנשרף שפיר נקרא נעשה מלוותו, אבל כאן

מא:

שמעון העמסוני ואמרי לה נחמיה העמסוני היה דורש כל אתין שבתורה, כיון שהגיע לאת ה' אלקיך תירא פירש, אמרו לו תלמידיו רבי כל אתין שדרשת מה תהא עליהם, אמר להם כשם שקבלתי שכר על הדרישה כך קבלתי על הפרישה, עד שבא רבי עקיבא ולימד את ה' אלהיך תירא לרבות תלמידי חכמים: וכתב מהרש"א (פסחים כג:) הא דלא פירש כשהגיע לקרא ולהצט את ה' אלקיך דכתיב לעיל מיניה בהיה פרשתא, דאיכא להשוות אהצת תלמיד חכם למקום, אבל מורא המקום שהוא מפני יראת שכר ועונש אינו דומה להשוות לו תלמיד חכם, כיון שאין שכר ועונש של אדם ציד תלמיד חכם עכ"ד. אולם צלמת מלינו דגם תלמידי חכמים צכחם להעניש, וכמו שאמרו (אבות פ"ג מ"י) והוי מתחמם כנגד אורם של חכמים והוי זהיר בצלחתם שלא תכיה, שנשיכתם נשיכת שועל ועקיפתן עקיפת עקרב ולחישתם לחישת שרף וכל דצריהם כגחלי אש עיי"ש. [ומה שאמרו והוי מתחמם כנגד אורן של חכמים והוי זהיר בצלחתן שלא תכיה, הכונה דאע"ג דמנחה להתדבק בתלמידי חכמים וללמוד מתורתם ונדקתם וכנאמר ולדבקה זו, מכל מקום לא יתקרב יותר מדי אל החכמים כאילו יש לו חצרותא עמהם, דומיא דמי שצא להתחמם כנגד האור כאשר קר לו, דמ"מ צריך להיזהר שלא יתקרב אל האור יותר מדי פן יכיה, וכמו כן

צמה שסקל את השור לא ניתר הצצר דצמה נעשה המנחה בהצצר צמה שקטל ונטל החיות מהשור עכ"ד. ואינו מוצן, דודאי שכאשר סקל את השור ונטל את החיות מן הצצר נעשה המנחה בצצר. ועוד כתב, דלטו מה שהשור נסקל הוא צציל השור צעממו, רק כדי שהצעלים יהיו מכופרים שהם נתחייבו מיתה והשור צמייתה, א"כ לא נעשה המנחה צשור שיהיה ניתר השור עיי"ש. אולם הרמב"ן (פ' נח ט' ה') כתב, דטעם סקול יסקל השור ולא יאכל את צשרו, אינו להעניש את צעליו צממו, כי אפילו שור המדבר צייב מיתה (כצ"ק מד:), אלא שכל חיה שתטרוף את האדם תיטרף כי גזרת המלך הוא וכנאמר (צראשית ט' ה') מיד כל חיה אדרשנו עיי"ש. ומצואר דסקילת השור אינו עונש על האדם אלא על השור עצמו.

ואולי י"ל, דרק צדצר שנעשה משום מנחה הוא דאמרינן דאחר שנעשה מנחותו אין מועלין צו, דכל עיקר האיסור היה רק משום שהוקפה למנחותו ומנעשה מנחותו הותר, אבל סקילת השור שהרג את הנפש הוא צגדר עונש על השור וכמש"כ הרמב"ן הנ"ל, ואין סיצת איסור ההנאה משום שהוקפה למנחותו, אלא שזהו חלק מהעונש שיסקל וייאסר בהנאה, וצוה אין לומר דאחר שנסקל ונעשה מנחותו אין מועלין צו, דגם מה שאסור בהנאה לאדם הוא המשך מנחות העונש, דעל ידי שאסור בהנאה לאדם אין עליו לשור לעלות מחי למדבר.

אף שנצטווינו להתקרב אל תלמידי חכמים מכל מקום צריך לזכור תמיד שמעלת החכמים גדולה ממעלתו].

ויש לומר דדוקא רבי עקיבא דרש את ה' אלקיך תירא לרבות תלמידי חכמים, דמצינו בגמרא פסחים (מט:): תניא אמר רבי עקיבא כשהייתי עם הארץ אמרתי מי יתן לי תלמיד חכם ואנשכנו כחמור אמרו לו תלמידיו רבי, אמור ככלב אמר להן זה נושך ושובר עלם, וזה נושך ואינו שובר עלם. גדולה שנאה ששונאין עמי הארץ לתלמיד חכם, יותר משנאה ששונאין אומות העולם את ישראל. נמצא שרבי עקיבא הרגיש בעצמו עד היכן מגיעה שנאת עמי הארץ לתלמידי חכמים עד שרוצה לנשכנו כחמור שהוא שובר עלם, דהיינו ששובר את העצמות וכאילו מכלהו לגמרי ח"ו, - ועל כן הצין רבי עקיבא דהתורה צריכה להזהיר לירא מתלמידי חכמים, דלעומת השנאה הגדולה שיש לעם הארץ לתלמידי חכמים, צריכים להזהיר לעמי הארץ לירא מתלמידי חכמים, כדי שידעו שתלמידי חכמים יכולים להעניש וכאמרם שנשיכתן שועל ועקיבתן עקיפת עקרב ולחישתן לחישת שרף, ולעומת עם הארץ הרוצה לנשוך לת"ח כחמור מכל מקום אין צווחו להמית את הת"ח כי נשיכת החמור אינו ממית אבל נשיכת ת"ח יש צווחו להמית וכענין עקיפת עקרב ולחישת שרף, והוצרכה התורה להודיע כי יש לירא מתלמידי חכמים.

וביותר יש לומר, דרבי עקיבא עשה תשובת המשקל, דכיון דמתחילה היה שונא לת"ח ורצה לנשכו כחמור, לכן הגיע להשגה גדולה שצריך לירא מתלמידי חכמים שנשיכתן נשיכת שועל ועקיבתן עקיפת עקרב וכו'. וזוהי תשובת המשקל תחת השנאה דמעיקרא שרצה לנשכו כחמור, ועכשיו הצין דאדרבה ת"ח הם שבכוחם להעניש עוקרי דצדק שנשיכה ועקיפה ולחישתה.

גם נראה לומר הא דדוקא רבי עקיבא דרש את לרבות ת"ח, דאמרו במדרש תנחומא (בראשית סי' ח') דר' עקיבא דורש אחין וגמין ורצויין, וכן אמרו בגמרא (צבא בתרא קלח:): רע"ק דייק לישנא יתירא, והא דדוקא רע"ק דרש כל רצויין, דמצינו צמנחות (כט:): בשעה שעלה משה למרום מצאו להקצ"ה שיושב וקושר כתרים לאותיות (כגון התגין. רש"י) אמר לפניו רבש"ע מי מעכב על ידך (מה שכחצת שאתה צריך להוסיף עליהן עוד כתרים. רש"י) אמר לו אדם אחד יש שעתיד להיות צקוף כמה דורות ועקיבא צן יוסף שמו שעתיד לדרוש על כל קוץ וקוץ תילין תילין של הלכות עיי"ש. הרי שרבי עקיבא ידע לדרוש אף את הקולין שבתורה, כי רבי עקיבא ידע שאין שום דבר מיותר בתורה אף לא קוץ אחד, וא"כ מכל שכן שחיבה שלימה של "את" אינה מיותרת, ועל כן צהכרח דרש כל האתין וגם את ה' אלקיך תירא לרבות תלמידי חכמים.

והנה אמרו בגמרא מנחות שם, דאמר משה

רבינו להקצ"ה אמר לפניו רבש"ע הראהו לי אמר לו חזור לאחורך הלך וישב בסוף שמונה שורות ולא היה יודע מה הן אומרים תשש כחו. ונריך ציבור אמאי ישב משה רבינו דווקא בסוף שמונה שורות. ונראה עפ"י מה שכתב מהר"ל צס' אור חדש, דמספר שבעה מורה על הנהגה טבעית צעולם הזה, כי העוה"ז נברא בשבעה ימים, וכחוס' סנהדרין (לה). ד"ה חלצה עמודיה שבעה, ומספר שמונה מורה על הנהגה למעלה מדרך הטבע. והנה התורה נמסרה לישראל ע"י משה רבינו שהוא הנהגה צדק הטבע, כי תורה לא צשמים היא, ומסרה לגמרי לישראל, וכמו שכתב צדרשום הר"ן (הדרוש החמישי) שהקצ"ה נתן את התורה לידי חכמי הדור שיתנהגו כפי מה שמצינים צדעתם את רזון הצורא. וכתב הרמב"ן (אמור כ"א י"ז) כי התורה לא הסתמכה צהלכותיה על הנסים אלא צדרך הטבע.

ומה שנרמז צתגין וקולין הוא השגה דקה למעלה מן הטבע, ועל כן משה רבינו השיג רק עד דרגה שביעית, כי משה רבינו מסר התורה שיצינו עפ"י דרך הטבע לפי שכל האדם, ועל כן לא השיג את כוונת הקולין והתגין שהם למעלה מן הטבע, אבל רבי עקיבא שדרש קולין ותגין השיג גם את חלק התורה שהיא למעלה מדרך הטבע, וע"כ הוצרך משה לישב דוקא בסוף שמונה שורות, להראות כי תילי תילין של הלכות שדרש רע"ק מהקולין הם למעלה מן הטבע

הנרמז צמספר שמונה. ואמרו ולא היה יודע מה הן אומרים, כי ידיעה היינו חיבור, ומשה רבינו מכיון שהוא היה מקבל התורה צשציל ישראל, לכן הוכרח להיות שכל אופן השגתו יהיה צדרך הטבע שהוא עד מספר שבעה ולא שמונה, ואילו השיג משה גם את הקולין והתגין שהם למעלה מן הטבע, לא היה יכול למסור את התורה לישראל, כי צני ישראל שצעולם הגשמי משיגים התורה לפי הטבע.

ואמרו צגמרא שם שכאשר משה לא ידע מה שרע"ק דורש תשש כוחו כיון שהגיע לדבר אחד אמרו לו תלמידיו רבי מנין לך, אמר להן הלכה למשה מסיני, נתיישבה דעתו, וכו', אמר לפניו רבינו של עולם הראיתי תורתו הראיתי שכרו, אמר לו חזור חזר לאחוריו ראה ששוקלין צשרו צמקולין (כדאמר - צצרכות (סא:)) - שסרקו צשרו צמסרקות צרזל. רש"י, אמר לפניו רבש"ע זו תורה זו שכרה א"ל שתוק כך עלה צמחשצה לפני. והכונה שהקצ"ה הראה למשה דמה שרע"ק משיג תורה למעלה מדרך הטבע, כי הוא משולל לגמרי מעניני גשמיות שבעוה"ז, עד שלא הרגיש צער שסרקו צשרו צמסרקות של צרזל, ואמר כל ימי הייתי מצטער מתי יבא לידי ואקיימנה, ואין זה לפי מדרגת כל העולם שהוא טבעי וגשמי. וע"כ דוקא רע"ק שהוא היה למעלה מן הטבע, וכמו שאמר שכל ימיו היה מצטער מתי יבוא לידי ואקיימנה, הוא שזכה להשיג את התורה למעלה מדרך הטבע.

ששמעון העמסוני עסק בתורה באופן שאינו אמת ח"ו. ועל זה השיב שמעון העמסוני שלא היתה יגיעתו לריק, דאדרבה על ידי שרצה לדרוש כל האתין ומשהגיע לאת ה' אלוקיך תירא נודע לו שאי אפשר לדרוש את האתין, נמצא שהרויח שנודע לו דחיבת את לאו לדרשה קא אתי. וזה שאמר כשם שקבלתי שכר על הדרישה, בשעה שחשצתי שיש לדרוש את האתין, כך אקבל שכר על הפרישה ר"ל כאשר נודע לי מתוך הדרשות שאי אפשר לדרוש את האתין, זהו שכרי. ואי לאו שהיה דורש מתחילה כל האתין, לא היה נודע לו בשום פעם כי אין לדרוש את האתין, דאי לאו שרצה לדרוש כל האתין אפשר שלא היה מגיע לאת ה' אלוקיך תירא ולא היה נודע לו דאין לדרוש את האתין. ועיין מהרש"א מה שכתב צ"ב.

עד שבא רבי עקיבא ולימד את ה' אלוקיך לרבות תלמידי חכמים: וזוה יתפרש שפיר הא דאמרו צמסנה קוטה (מט). משמת רבי עקיבא צטל כבוד התורה, ופירש"י שהיה נותן לבו לדרוש כל קוץ וקוץ של כל אות, וכל שכן תיבות יתירות ואותיות יתירות כגון צת וצת אני דורש, וזהו כבוד התורה גדול שאין צה דבר לצטלה עכ"ל, והנה ע"י שדרש רבי עקיבא את ה' אלוקיך תירא לרבות תלמידי חכמים, נמצא שאיגלאי מילתא דגם כל האתין שדרש שמעון העמסוני הן אמת, ונתגלה שאין בתורה תיבה אחת של אות לצטלה, וזהו כבוד התורה, והוא נגרס ע"י דרשת רבי עקיבא.

והלימוד מכל זה, שהקצ"ה נתן את התורה באופן שאנו יכולים להשיגו בשכלנו בדרך הטבע, ועל כן חייבים אנו להתעסק ולעסוק בתורה בכל כוחינו, ולא יאמר שאינו יכול להצין את התורה, כי הקצ"ה נתן לנו את התורה לפי השגת שכלנו, וזה תלוי ביגיעתו של כל אחד ואחד ועל כן אמרו יגעת ומנחת תאמין. ועל כן מצרכין, אשר נתן לנו תורת אמת וחיי עולם נטע בתוכינו צורך אתה ה' נותן התורה, ר"ל שהקצ"ה נתן לנו את התורה כפי כוחנו הטבעי, והיינו וחיי עולם נטע בתוכנו, שהשגת התורה תלוי בעצמנו, שלפי יגיעתנו נשיג את התורה.

ביון שהגיע לאת ה' אלוקיך תירא פירש אמרו לו תלמידיו רבי כל אתין שדרשת מה תהא עליהם אמר להם כשם שקבלתי שכר על הדרישה כך קבלתי על הפרישה: וצריך ציבור מה זו שאלה כל אתין שדרשת מה תהא עליהם, וכי מה יעשה אם נודע לו עכשיו שאי אפשר לדרוש את העשין. וצ"ע פסחים (כג:) כתב דשמעון העמסוני חזר צו מכל הריצויין שדרש, דמדהא של את ה' אלוקיך תירא לאו לרצויי אתא, כולהו נמי לאו לרצויי אתא עיי"ש, וא"כ מכיון שנודע לו עכשיו שכל הריצויין אינם אמת, א"כ מה שייך להקשות כל אתין שדרשת מה תהא עליהם. ויתכן לפרש, דשאלו התלמידים דאיך יתכן דשמעון העמסוני ציטל את זמנו על דבר שאינו אמת, דהרי עכשיו שנודע שאין לדרוש אתין, נמצא שכל יגיעו היה לריק אפשר

אך יעויין צתשובות הרשב"א (ח"א סי' קי"ד) שהקשה השואל, דהרי קיי"ל כר"י דשור של הפקר אינו נהרג. והשיב לו הרשב"א ז"ל "אפשר שהרב [הרמב"ן] ז"ל לא נתכוין צפירושי התורה לומר שכן הלכה, אלא לומר שאין העונש מקנס הצעלים, שהרי שור המדבר חייב לרבי מאיר, ולא נחלקו רבי מאיר ורבי יהודה בדבר זה לומר שזה מדין קנס הצעלים לרבי יהודה, ולרבי מאיר מגזירת הכתוב עכ"ל.

ולענ"ד מוכח צהדיא דגם רבי יהודה דפוטר בשור של הפקר אינו משום דס"ל דהריגת השור הוי מטעם קנס לצעלים. דהרי צסוגיין אמר רבי יהודה דאפילו נגח ולצסוף הקדיש נגח ולצסוף הפקיר פטור, שנאמר והועד צצעליו והמית וגו', עד שתהא מיתה והעמדה צדין שוין כאחד עיי"ש. ולכאורה אי נימא דהא דפוטר ר"י בשור של הפקר ושל הקדש משום דאין פסידא לצעלים א"כ הצעלים מרויחין מזה, דהרי כשאמר הרי עלי עולה והפריש את שורו שנגח לשם הקדש, - (ע"כ צכת"י. חסר ההמשך).

ומה שסיים רבינו הרמב"ן ז"ל 'ואיזה כן צצני נח כישראל', נראה פשוט דהכונה היא דגם צ"ג מצווה להרוג את שורו שהמית, והוא מכלל הדינים שצן נח נטווה עליו. וראיתי צמנחת חינוך (מנחה נ"א אות צ' ד"ה ואם צעל השור) וז"ל, ושור של צן נח שהרג לישראל, אפשר להרמב"ן [וישלח ל"ד י"ג] דמצווה על

וכשמת רבי עקיבא לא היה מי שיכול לדרוש כן ואז צטל צצוד התורה.

מד:

שור המדבר וכו' הרי אלו חייבין מיתה רבי יהודה אומר שור המדבר וכו' פטורין מן המיתה לפי שאין להם בעלים: כתב הרמב"ן ז"ל על הכתוב (נח ט' ה') ואך את דמכס לנפשותיכם אדרוש מיד כל חיה אדרשנו. "מיד כל חיה אדרשנו, תמה אני, אם הדרישה כמשמעה, מיד החיה כמו מיד האדם להיות עונש צצבר, ואין צחיה דעת שבעונש או שתקבל שכר. ואולי יהיה כן צענין דם האדם לצדו, שכל החיה שתטרוף אותה תטרף כי גזרת מלך היא, וזה טעם סקול יסקל השור ולא יאכל את צצרו (שמות כ"א כ"ח), ואיננו להעניש את צעליו צממון, כי אפילו שור המדבר חייב מיתה. ולזה כן צצני נח כבישראל", עכ"ל.

ובאמת צצ"ס צסוגיין פליגי תנאי אי שור המדבר חייב מיתה, דת"ק סבר דחייב, ורבי יהודה אומר שור המדבר שור ההקדש שור הגר שמת פטורים מן המיתה לפי שאין להם צעלים עיי"ש. ולפי"ז היה נראה לכאורה, דחידושו של הרמב"ן ז"ל דהריגת השור אינה לעונש צעליו, לא יתכן אלא לת"ק דס"ל דאף שור של הפקר חייב, אבל רבי יהודה ס"ל דהריגת השור היא לעונש הצעלים וע"כ כשאין לו צעלים לא יהרג.

וכל אחד מחוייב לצערו, כגון חמץ צפסקה דאמרו לקמן (נח): גול חמץ לפני הפסקה וצא אחר ושרפו צמועד פטור שהכל מצווים עליו לצערו עיי"ש. ומצואר דצפסקה הכל מצווין לצער את החמץ של ישראל ואף שאינו שלו, וכן עיר הגדחת הכל מצווין לשרפו. ויש איסורי הנאה שאין חיוב לצערו מן העולם, כגון ערלה שכתב הריטב"א סוכה (לה). דערלה אינו בחיוב שריפה משא"כ עיר הגדחת ואשרה דחייב בשריפה עיי"ש, וכן מצואר צשו"ת חתם סופר (או"ח סי' ק"פ) שלא ראה אלל רבותיו שישרפו ערלה, וצרמז"ס ושו"ע לא נזכר שיהא חיוב לשרפה עיי"ש, וצאמת כן מצואר בריטב"א הג"ל. ומעתה נראה לומר, דעד כאן לא כתב הריטב"א דערלה הוא לכס ואף שהוא אסור בהנאה והוי שלו וצרותו, אלא משום דערלה אין שום חיוב לשרפה, ואין אדם ראוי ליכנס לצית חצירו לשרוף פירות ערלה, ועל כן שפיר כתב דכיון שהוא צרותו של אדם ואין לאחרים צו שום רשות ושום זכות, לכס קרינא ציה. משא"כ צחמץ צפסקה דהכל מצווין עליו לצערו, ויש רשות לכל אדם לשרוף חממו של ישראל חצירו, והא איכא מצוה דתשציתו וצו יראה, וזה מצוה דרמיא על כל ישראל לצער חממו של ישראל, צוה אין לומר דאין לאחרים רשות צו דהא יש לו רשות לשרפו, ולכן ודאי דאיסור הנאה כזה לא הוי שלו, ועל כן שפיר אמרו דחמץ אינו צרותו של אדם. וכמו כן הא דאמרו דשור שנגמר דינו מכרו אינו מכור ונעשה הפקר, דכיון דנגמר דינו למיתה, א"כ יש עליו רשות צ"ד

שהרי הצ"ד יסקלוהו צעל כרחם של הצעלים, וא"כ ודאי שהשור ינא מרשותו, כיון דאין לו רשות ויכולת לעכב את מיתת השור, וצוה גם הריטב"א מודה דלא הוי שלו. ועל פי זה א"ש גם מה שכתב הריטב"א פסחים (ו): צסם רצו הרא"ה דחמץ אין צו דין ממון, עיי"ש, משום דצחמץ דהכל מצווין עליו לצערו, ודאי דאין לו צו דין ממון כיון דאינו צרותו כלל דהא כל אחד יכול לשרפו. ורק דאיסור הנאה שהוא דומיא דערלה שאין מצוה על שום איש לצערו, צוה כתב הריטב"א דכיון שהוא צרותו ואין לאחרים רשות עליו הוי שלו. וצעיקר החילוק צין חמץ לשאר איסוה"ג, עיין צשו"ת חת"ס (או"ח סי' ק"פ).

גם יש לומר צאמת דלא קשיא, דהריטב"א דייק בלישניה וכתב צסוכה (לה). "דודאי כל מידי דהוי דידיה וצרותיה דלית ציה זכות לאחרים, לכס קרינא ציה", וכן כתב שם לעיל (כט): ד"ה של אשרה "דודאי כל שהוא צרותו של אדם ואין לאחרים צו שום רשות ושום זכות אע"פ שהוא מאיסור הנאה לכס קרינא ציה" עכ"ל. הרי דלא אמר דאיסור הנאה הוי לכס אלא צדבר שהוא צרותו ושלו ואין לאחרים שום זכות ורשות עליו. ואם כן צשור הנסקל שנגמר דינו שהשור הוא צרות צ"ד, וצכל רגע הם עתידים להמיתו צעל כרחם של הצעלים - ועיין לקמן (נח). דשור הנסקל כיון דגמר דינא לקטלא לא משהינן ליה - ודאי דלא הוי שלו כיון שיש לאחרים רשות עליו. ורק צערלה וכיוצא צו

דעתה והוי מקח טעות עיי"ש. נמלא דגס
 בערלה איכא שויות כל שהיא, דהא ראוי
 ליהנות ממנו שלא כדרך הנאתו, ורק לענין
 קידושין אמרו דאינה מקודשת משום שהאשה
 לא סמכה דעתה על הנאה שלא כדרכה, ולכן
 הוי ערלה שפיר בגדר לכס כיון דעכ"פ יש
 לה שויות כל שהיא. וצתוס' עצודה זרה (סג).
 ד"ה צדמיהן הקשו, דאמאי המקדש בערלה
 אינה מקודשת והא ראוי ליהנות באפרן, דכל
 הנשרפין אפרן מותר וכש"ס תמורה (לד),
 ותירצו דכיון שכל זמן שהוא צעין אסור למכרו
 מן התורה, כמו כן אסור לקדש צו אשה דהוי
 כמו מכירה ויש צו הנאה כשמקדש את האשה
 עיי"ש. הרי דעכ"פ הוא יכול ליהנות מאפרן,
 אלא דלקדש צו אסור כל זמן שהוא צעין. ולכן
 הוי בגדר לכס כיון דעכ"פ יכול ליהנות ממנו
 הנאה כל שהוא דהיינו באפרן.

כתב הריטב"א דהוי לכס, כיון שאין לאחרים
 שום זכות צו ואינו ברשות אחרים. ומכל שכן
 כשהוא גדל על אילנו של הצעלים והוא ברשות
 הצעלים צוה כתב דהוי לכס, דאע"ג דאסור
 בהנאה, מ"מ לא פקע בעלותו ממנו כיון שאין
 לאחרים שום רשות עליו, ושום איש אינו יכול
 להוציאו מתחת ידו בעל כרחו, ואינו דומה
 לשור הנסקל אשר צוה הצ"ד מוציאו מרשותם
 של צעלים בעל כרחם, ולכן לא הוי לכס ונעשה
 הפקר.

ויש להסביר יותר עפ"י תוס' קידושין (נו):
 שהקשו דאמאי המקדש בערלה אינה
 מקודשת לפי שהוא אסור הנאה, הא שרי
 ליהנות ממנו שלא כדרך הנאתו, ותירצו
 צמד תירוצא דכיון שהאשה סצורה שיש לה
 צו ליהנות כדרך הנאתו ואינו כן לא סמכה

פרק חמישי

היא מסבירה דאי אפשר להוציא ממון על פי טענת בעל דין בלא ראיה. [ונריך לומר לפ"ו דהא דרבנן ס"ל דכלל גוונא אמרינן דהממע"ה, ואפילו היכא דראוי להסתפק בלא טענת הבעל דין, היינו משום דילפי להו מכל איסורין שבתורה דאזלינן בהו צתר חזקה קמיימא, וכמו שהאריך בזה בקונטרס הספיקות (כלל א' אות ה') עיי"ש].

ולפ"ו נראה, במה שהסתפק בתשו' רמ"ע מפאנו ז"ל (סי' פ') וז"ל, ספק פטר חמור ציד ישראל, פודהו והפדיון לעצמו וחייב צמעשר בהמה, דתנן בפ"ק דזכורות (יא.) נכנס לדיר להעשיר, ומכאן פשיטא לן בריש בבא מציעא (ו:) שאם תקפו כהן מוציאין מידו, דאי ס"ד אין מוציאין מידו, אלמא כי לא תקפו נמי דינא איתא ליה [לכהן] עילויה, והוי האי ישראל פוטר עצמו בממון חצירו. ומדלית ליה לכהן דינא בהדי ממונו של ישראל, ודאי הוא דהו"ל כהן מוציא מחצירו, ואין לו ראיה להביא. וכל היכא דמוקמינן ממנא אחזקתיה ודאי ממון הוא אכלל המוחזק, וליכא למימר ספק ממון הוא זה, דהא ספיקא לאו

מו:

א"ר שמואל בר נחמני מנין להמוציא מחבירו עליו הראיה, שנאמר מי בעל דברים יגש אליהם וכו'. מתקיף לה רב אשי הא למה לי קרא סברא היא, דכאיב ליה כאיבא אויל לבי אסיא: וצ"ח צשיטה מקובצת צשס הרא"ה ז"ל, דקושיית רב אשי היא "דצהא אפילו סומכוס מודה דזמנין דהמוציא מחבירו עליו הראיה, וצמאי דפליגי סומכוס ורבנן ליכא ראיה מקרא כלל" – וכונתו מצוורת, עפ"י מש"כ תוס' לעיל (לה:) ד"ה זאת אומרת, דהא דס"ל לסומכוס דממון המוטל בספק חולקין, היינו רק בגוונא דשור שנגח את הפרה, דגם בלא טענת הבעל דיין ראוי להסתפק לבית דין, אבל במקום שהספק צא על פי דבריהם לא פליג סומכוס עיי"ש. וכ"כ תוס' צ"מ (ס.) ד"ה ויחלוקו עיי"ש. וזו היא כונת הרא"ה ז"ל, דמקרא דמי בעל דברים יגש אליהם וכן מסביר דמאן דכאיב וכו', ליכא למיפק רק לגוונא דהספק צא על פי דברי הבעל דיין, דצהא ודאי דפשיטא

דאזתה סביבה שמציאה את אמה לנגוח היא המציאה גם את הולד לנגוח, דכיון דהאס וולדה קשורים זה בזה וכל מה שרואה האס רואה גם הולד והולד רואה באמצעות עיניו של האס, וכשם שהאס נתפתחה לנגוח על ידי שראה את האדם כן נתפתחה הולד לנגוח על ידי שראה באמצעות עיני האס.

גם יש להסביר, דהרי שור אינטדין אימתעיט מהא דנאמר כי יגח ולא שיגיחוהו וכמבואר במשנה לעיל (לט.), והיינו דכיון שהסיתו אותו לנגוח ולימדוהו לכך הרי כאלו לאו הוא עצמו נגח מרצונו אלא אחרים הגיחוהו, וגם בשעת הנגיחה אינו נוגח מרצונו אלא מנד ההסתה, והוי כנוגח באונס ולכן אינו נחשב כאלו נגח בעצמו, דכל מעשה אונס אינו מתייחס אל עושהו והוי כאלו נעשה מאליו - עיין בזה בס' אטון דאורייתא (כלל כ"ד) - אצל בולד הנוגח בשעת נגיחת האס, הנה גם הולד מרגיש רצון לנגוח, ואף אם נימא דרצון זה נתעורר מחמת רצונה של האס, מכל מקום אינו דומה לשור האינטדין דהתם בשעת הנגיחה גופה הוא נוגח רק מאונס ההסתה, וליכא רצון, אצל בולד הנוגח, הנה בשעה שנוגח אף הולד רואה בכך, כנלע"ד לפי חומר הקושיא.

מז:

הנותרן עם המות לפני בהמת חבירו פטור מדיני אדם: וכתב הש"ך חו"מ (סי')

בר עשירי הוא וכו' עכ"ל. ולדרכנו יש לומר דספיקתו לא שייך רק בגוונא דידיה, וכגון צספק פטור חמור דהספק הוא אף בלא טענת צ"ד, דצוה ליכא סברא וילפותא מקרא, אצל כשהספק צא רק מחמת תציעת הצע"ד, צוה נראה דודאי דמחזקינן ליה לממונו ודאי, דמהיכי תיחי לן לאירועי חזקתיה מחמת טענת הצעל דין בלא ראייה ברורה וז"פ. [ועיין ח' זקיני החת"ס ז"ל לכתובות (ד') פיעטרקוב תרס"ג], צחי' סוגיא דמומין (עה.) ד"ה המין השני מהחזקות].

מז.

תום' ד"ה מאי טעמא גופה היא. אך משמעתיך יש להוכיח כי ליתא לפרה להשתלם משתלם מן הולד ואס לאו ירך אמו למה משתלם מולד חלקו וחלק הפרה אטו שני שוורים תמים שהזיקו אס נאבד אחד מהן מי הוה משלם חלקו וחלק חצירו: הקשה הגאון צעל חלקת יואב ז"ל צקוני' קבא דקשייתא (קושיא כ"ג), למאי שכתבו תוס' - וכן בחידושי הר"ן סנהדרין (פ.) - דלמ"ד עובר לאו ירך אמו הוא, הא דולד הנוגח אסור למוצח משום דהוי כשני שוורים שהרגו, וקשה הא קיי"ל כרב בצבא קמא (מ:) שור האינטדין כשר למוצח, ולמה יגרע העובר משור האינטדין, דהא העובר ודאי אנוס הוא עכ"ק.

ולע"ד נראה ליישב, דהא דגם הולד נוגח לאו משום שאמו אונסו לנגוח, אלא

משיכה דוקא, ונקבלת שמירה בלעד אינו מתחייב, א"כ תקשי מהא דההיא איתתא דעלתה למיפא דההוא ביתא ואתי ברחא דמרא ביתא ואללה ללישה ומת, וחייבה רבא לשלומי דמי ברחא, מטעם דקבלה עליה שמירה דידיעו דהצעלים יסתלקו מחמת נגיעות, וקשה הרי עכ"פ לא משכה עיי"ש.

ולבאוריה יש לומר, למאי שכתבו תוס' בזכורות (יח:): ד"ה אקנויי, דהיכי דאנן סהדי דגמיר ומקנה אין לריך מעשה קנין דגמר ומשעבד נפשיה עיי"ש, וכעין זה כתבו תוס' כתובות (קג): ד"ה אליבא, דהואיל וטריח למכתב שטרך גמר ומשעבד נפשיה שהרי אפילו צאמירה צעלמא יש דברים הנקנים עיי"ש. ועיין רש"ש בזכורות (יח:): מה שהציא סברא זו מכמה מקומות. ועיין בחכמת שלמה להגרש"ק לשו"ע או"ח (סי' תל"ד ס"ד), ובס' ליונים לתורה (כלל ל"ט דף נ"ו ע"א) בזה. וא"כ הכי נמי היכי דצהכרח יסתלק צעל הצית מן החצר משום נגיעות, א"כ אנן סהדי שהאשה קבלה עליה שמירה, ומהני אף בלא משיכה, ועד כאן לא כתבו הפוסקים דבעינן משיכה אלא היכי דליכא אנן סהדי.

אולם בלא"ה י"ל דהכא אין צריכין משיכה, שהרי הצהמה מתה על ידי פירותיו ונמנא שצעל הפירות הוא מויק, ואין זה דומה לשומר דעלמא דלריך דוקא משיכה, דהתם נתחייב לשומרה מכל היזק שהיא, ואם הוזק חייב השומר לשלם משום שלא שמר, ולהתחייב

שפ"ו סקכ"ג) דהוא הדין כשעירב סם המות צמאכל הראוי לה פטור עיי"ש. ואע"ג דסם המות ודאי שממית ואעפ"כ פטור משום דהוי רק גרמא. ויש לעיין צהא דאמרו שהנותן סם המות לפני צהמת חצירו פטור, ואף צעירב סם המות צמאכל הראוי לה פטור, והלוא מצואר צשו"ע חו"מ (סי' שצ"ד ס"ג) המעמיד צהמת חצירו על גבי קמת חצירו, המעמיד חייב לשלם מה שהזיקה, ואפילו הפירות צרשות הרצים חייב דהוי כמזיק צידים, וכתב הסמ"ע שם (סק"ט) דאע"ג דצהיזק שן ורגל נתצאר צסימן שצ"א דאם הזיק צהן צרשות הרצים אין צעל הצהמה משלם אלא מה שנהנית, שאני הכא כיון דהעמידו שם הוי ליה כמזיק הפירות צידים ומשום הכי משלם נוק שלם עיי"ש. וא"כ כמו כן כשנתן צהמת חצירו על קמת חצירו חייב משום דהצהמה תאכל צודאי והוי כמזיק צידים, כמו כן כשנותן סם המות המעורב צמאכל צהמה אשר הצהמה ודאי שתאכל את המאכל, נימא דהוי כמזיק צידים והוי כאילו האכילה צידים. ולריך עיון. ואכמ"ל.

מח.

ההיא איתתא דעלתה למיפא בההוא ביתא אתא ברחא דמרי דביתא אכלה ללישא חביל ומית חייבה רבא לשלומי דמי ברחא: הקשה הגאון צעל חלקת יואב ז"ל צקוני' קצא דקשייתא (קושיא כ"ד), לשיטת הקוצרים צחו"מ (סי' רצ"א ס"ה) דשומר לריך

זוה צריך שיעשה משיכה. אצל הכא חיוצו הוא משום שהוא הוא המזיק, ואע"ג דמצואר לעיל (מו:): דאף הנותן קם המות לפני בהמת חצירו פטור מדיני אדם ומשום דהוה לה שלא תאכל, וציארו התוס' שם ד"ה הוה דכיון שצמתכיון מציאה עליה דצר שמזיקה אינו ראוי זה להתחייב צכך עיי"ש וצרא"ש, מכל מקום היכי שבעל הפירות נכנס ברשות, ובעל הבית ליכא לשמור ה"ז גרע טפי ונתחייב לשמור שממונו לא יזיק, והא דצעינן דוקא שיעשה משיכה היינו רק לענין שיתחייב מדין שומרים גם על היזק הצא מעלמא. ועיין לשון הרמב"ם (פ"ג מנקי ממון הי"ד).

דמפקיר הגללים לעלמא, אצל צאצדה שהבהמה היא ברשות המוצא שהוא שומר הצאצדה, י"ל דאי לאו דטרחה צו לא הוי מפקיר את הגללים, כיון דהוא תחת יד השומר ואינו מתייאש ממנה. דאל"כ נימא דמותר ליטול גללים של בהמת חצירו אף מחצר הצעלים, וזה ודאי אינו - עיין צסוגיא דצ"מ (קצ). הזבל של בעל הבית וכו' - אלא ודאי דגללים לא הוי צגדר דצר שאין בעל הבית מקפיד דהוי הפקר, אלא דוקא כשהבהמה הטילה גללים ברשות אחרים הוא דהוי הפקר כיון דמתייאש ממנו, אצל היכי שהוא ברשותו או ברשות השומר ודאי דמקפיד עליו ואינו מפקירו, ולהכי הוצרך רש"י לפרש צצ"מ (כו). שהוא מפקיר למי שטרחה צו, הא אי לאו האי טעמא אינו מפקירו כיון דהוי ציד השומר.

אמרי סתם גללים אפקורי מפקר להו: וכן איתא צש"ס צצצא מניעא (קג). צרש"י ד"ה ותורי דאתו מעלמא "וסתם גללים אפקורי מפקרינהו בעלים וקניא ליה חצירו ואפילו קדם השוכר והגציהן לא זכה צהן" עיי"ש, ומצואר שהוא מפקיר גללים לכולי עלמא. ויש לעיין דצש"ס צצא מניעא (כו). איתא ואימא לגללים הוא דאתא גללים אפקורי מפקר להו, פירש"י אפקורי מפקר להו למי שטרחה צו ולא אתא קרא לרצויינהו דאין לו תוצעין הוא עכ"ל. משמע דגללים אינו מפקיר אלא למי שטרחה צו ולא לעלמא.

מט:

ואמאי תקני ליה חצירו דהאמר רבי יוסי בר חנינא חצירו של אדם קונה לו שלא מדעתו, אמרי הכא במאי עסקינן דליתיה בל היכא דאיתא לדידיה וכו': צמרדכי צצא מניעא (כה): כתב "מנא צגל או צכותל ישן הרי אלו שלו, תנא מפני שיכול לומר של אמוריים הם וכו', ולא שייך צהאי גוונא למימר חצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו וכו', דכיון דאין דצר ההוה כשאר המציאות שפעמים הוויס לצוא לא זכה צו, כי כשקנאו לא העלה על לב לקנות המטמון, הלכך לא זכה, דלא זכה אלא צדצר שירצה

ונראה ליישב, דהא דסתם גללים אפקורי מפקרינהו, היינו צגוונא דמיירי צסוגיין וצ"מ שם, דהבהמה נכנסה לרשות אחרים ואינה ברשות שומרים, צוה י"ל

לקנות (ר"ל שעלה על לב. הגהה), דחזרו קונה לו דבזר הבז לחזרו אחר כך, אבל דבזר שלא היה דעת המוכר למכור ולא דעת הקונה לקנות לא קנה, ודמי להא דאמרין בפרק שור שנגח (ב"ק מט:): ותיקני ליה חזירו מדרבי יוסי בר' חנינא, ומשני כל היכא דאיתא לדידיה דאי צעי למיקנא קני קניא ליה חזירו, אבל היכא דאיתא לדידיה דאי צעי למיקנא לא קני חזירו נמי לא קנה ליה, והכי נמי אין הקונה מעלה על לב לקנות המטמונות הלכך חזירו נמי לא זכי ליה וכו'. ומעשה בראשית שקנה גדיל מן העכו"ם לכסות גבו, ושזב נמלך ומכרו לישראל חזירו בחזקת גדיל, ונמנא שכולו כסף מצפנים אך מבחון היה מחופה גדיל, ותצבו דין שאינהו, ופטרוו אבי העזרי שאמר שלא זכה צו כשקנאו מן העכו"ם כיון שלא ידע ולא נתכוין לקנות הכסף, מן הראיה שכתבתי לעיל, והודה לו ר"ת. וכן אירע מעשה לפני ריב"א שמת גר צביתו והחזיק אחד מן התלמידים בזהב שבצבנתו, וריב"א אמר ללא קניא מטעם חזירו דאפילו חזר המשתמרת אינה קונה דבר שלא היה לו לידע יותר משאר בני אדם" עכ"ל. הנה מה שכתב דחזר אינו קונה דבר שלא העלה על לבו שהוא נמנא שם, כן כתבו תוס' בצא בתרא (נד.), עיי"ש טעמא במילתא.

ברם מה שהציא ראייה מהא דסוגיין דחזרו אינו קונה אלא כל היכא דאיתא לדידיה וכו', אבל היכא דאיתא לדידיה דאי צעי למקני לא קני חזירו נמי לא קנה ליה, כריך עיון דמה זו ראייה, הלא כתבו תוס' ד"ה והלכתא דהא

דאינו קונה היכא דאיתא לדידיה, משום דהוי חזר שאינה משתמרת ולא קנה אלא"כ עומד בצד שדהו עיי"ש, וצוה אף אם התכוין לקנות אינו קונה משום שאינו עומד בצד שדהו וליכא דין חזר כיון דהוי אינה משתמרת. ולפירש"י שכתבו תוס' דמיירי בחזר המשתמרת, מ"מ סלקא אדעתין דש"ס דגם בחזר המשתמרת צעינן שיהא עומד בצדה עיי"ש, אבל אין החסרון שם משום חסרון דעת לקנות, וא"כ אפשר דבחזר המשתמרת ובעומד בצדו קונה אף דבר שאינו הווה להיות. ומוכח דהמרדכי פירש דברי הש"ס בדרך אחרת שלא כדרך של תוס' ונ"ע.

גם כריך עיון מה שכתב, מעשה בראשית שקנה גדיל ונמנא שכולו כסף מצפנים דפסק אבי העזרי ללא קנאו מן העכו"ם, כיון שלא ידע ולא נתכוין לקנות הכסף, וקשה דמה דמיון בין זה לבין חזר שאינו קונה דבזר שאינו הווה להיות, דדוקא בחזר אינו קונה כשאינו הווה להיות, משום דבאמת גם בחזר צעינן כונת קנין, והא דאמרו דחזרו קונה שלא מדעתו, היינו שאין כריך שיתכוין בהדיא לקנות חפץ זה דוקא, ומשום דדעתו לקנות כל מה שיצא בחזרו ואיכא דעת כללית על כל מה שיצא בחזרו - וכמו שכתבו בס' נתן פ"ד עמ"ס בצא מניעא (כו.) עמוד ק"מ - ולכן דבזר שאינו מצוי לבוא ונמנא שלא התכוין לקנותו, אינו קונה דליכא כונת קנין. אבל כשקנה גדיל ונמנא כסף בתוכו, הרי הוא התכוין לקנות חתיכה זו בקנין המועיל אם בכסף אם

במשיכה, וא"כ מה צדק שנמנע כסף מצפנים, הלא קנין כסף או משיכה מועיל גם להכסף, ונמנע שעשה קנין המועיל לכסף ואמאי לא קנה את הכסף, הלא הוא התכוין לקנות חתיכה זו ועשה זה מעשה קנין המועיל צין שהוא צדיל וצין שהוא כסף, ולמה לא יקנה. ודוקא בחצר אינו קונה כשאינו דצר ההווה, דאז הוא כאלו לא התכוין לקנות וקנין צעי כונה, אצל הכא הרי התכוין לקנות חתיכה זו, ומה נפק"מ אם הוא כסף או צדיל הלא לשיניהם מועיל הקנין שעשה.

ולבאוריה יש לומר ציישוב דברי המרדכי ז"ל, דהנה קיי"ל צשו"ע חו"מ (סי' רג"ל ס"א) דהמוכר לחצירו מין ממיני הפירות ונתן לו מין אחר אין כאן מכר ושניהם יכולים לחזור בהם, כיצד מכר לו חטים לצנות ונמנע אדומות עיי"ש, וא"כ ישראל זה שקנה מן העכו"ם צדיל ונמנע כסף, הלא הוא מקח טעות ולא קנה, ונמנע דמנע קנין כסף או משיכה שעשה לא קנה דהא הוא מקח טעות ולאו דידיה הוא. וא"כ הישראל השני שקנה את הצדיל מישראל הראשון אינו צריך להחזיר לישראל הראשון, שהרי הישראל הראשון לא קנאו. אלא שהיה לנו לומר דהישראל הראשון קנאו מדין חצר, דהא הישראל הראשון אינו חייב להחזירו לעכו"ם, דהא טעות עכו"ם מותר וכשו"ע חו"מ (סי' שמ"ח ס"ב), ועיין חו"מ (סי' רס"ו ס"א) דאצדע עכו"ם מותרת, וא"כ כיון שאינו חייב להחזירו לעכו"ם נימא דהישראל הראשון קנאו צקנין חצר. צרם

מכל מקום לא קנאו מטעם חצר, דהא אמרו ציצמות (צב) העודר צנכסי הגר וכצבור שלו הן לא קנאו, וכן הוא צשו"ע (סי' ער"ה סכ"ה), והיינו משום דליכא כונת קנין, והכי נמי הרי הישראל הראשון סצר שכצר קנאו צקנין כסף או משיכה, שהרי לא נודע לו מהאונאה אלא לאחר שמכרו לישראל אחר, ונמנע דצשעה שהצדיל היה צחצרו לא התכוין לקנות, שהרי כצבור שהוא שלו, ולכן לא קנה. ואע"ג דחצרו של אדם קונה שלא מדעתו, הכא גרע טפי שהרי הוא יודע שהצדיל צחצרו ואינו מתכוין לקנותו, וצכהאי גוונא אין חצרו קונה וכמו שכתבו התוס' צבא צתרא (נד). דהיכי שיודע שהוא צחצרו ואינו מכוין לקנותו לא קנה עיי"ש, וכיון שהישראל הראשון הלא ידע שהצדיל נמנע צחצרו ולא התכוין לקנותו, דהא כצבור שהוא שלו, ולכן לא קנאו מדין חצר. והשתא לפ"ז אתי שפיר מה שלמד המרדכי צענין הצדיל דאינו קונה מהא דאמרו דחצר אינו קונה אלא צדצר ההווה ומשום שלא היתה צדעתו לקנות, דלכאורה הוה אמינא דכיון דחצרו של אדם קונה שלא מדעתו א"כ אף היכי דכצבור שהוא שלו קונה החצר כיון דלא תלוי צדעתו כלל, צרם מכיון דחזינן דהיכי שאינו מעלה על דעתו לקנות אינו קונה וכמבואר צמרדכי שם, הרי זה מוכיח דהא דחצרו של אדם קונה שלא מדעתו לאו משום דלא צעינן דעת כלל, אלא משום דאמרינן דמסתמא דעתו לקנות כל מה שנכנס צחצרו, וא"כ תינח היכי שאינו יודע כלל שהצדיר נכנס לחצרו, אצל כשיודע שהצדיר צחצרו ואעפ"כ

אינו מכויין לקנות, הו"ל כהיפוך כונה ואינו קונה וכמוס' ז"צ הנ"ל, ולכן בהך מעשה דבדיל לא קנאו חזרו דהא ידע שנמנא בחזרו ולא התכוין לקנותו דכסבור שהוא שלו. כן נראה ליישב דברי המרדכי.

ואמאי תקני ליה חצירו דהאמר רבי יוסי בר חנינא חצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו: בקצות החושן (סי' קס"ח סק"א) הביא מתשו' מהרי"ט (ח"א סי' ק"ט), דאע"ג דאמרו ציממות (נב) העודר בנכסי הגר וכסבור שלו הן לא קנה לפי שלא נתכוין לזכות בה, מ"מ ידו עדיף מעודר דאשכחן דחזרו של אדם קונה לו שלא מדעתו, ואמרינן צפ"ק דצ"מ (י:) דחזר משום ידה אתרצאי דתניא אין לי אלא ידו גגו חזרו וכו' מנין וכו', וכיון דחזרו קונה שלא מדעתו כל שכן ידו, ועודר שאני דמדנין חזקה היא ולא מתורת זכיה דידיה. וכתב עליו הקה"ת, דמה שכתב דידי קונה שלא מדעתו מכל שכן דחזרו, תליא צפלוגתת רש"י ותוס' בכתובות (לא:) אם צידו צעינן הגבזה ג' טפחים, דלרש"י דידי אינו קונה אלא בג' טפחים, א"כ אינו קונה לו בתורת חזר אלא בתורת קנין הגבזה, וכל קנין צריך כונה ושלא מדעתו אינו קונה, אבל לתוס' דס"ל דכל דצידו אין צריך הגבזה ג' טפחים, א"כ כל שצידו לא גרע מחזרו, וא"כ גם לענין שיקנה שלא מדעתו לא גרע מחזרו עיי"ש.

ולענ"ד נראה, דיש לומר דאף לרש"י דסובר דאינו קונה צידו אלא בהגבזה ג'

טפחים, לאו משום דצירא ליה דקנין יד הוא מגדר הגבזה, אלא משום דבפחות מג' טפחים סמוך לקרקע אין ליד חשיבות של חזר דצטלה אגב קרקע, וזה מתבאר מהא דכתובות (לא:) רב אשי אמר כגון שזירף ידו למטה משלשה וקבלו כדרכא דאמר רבא ידו של אדם חשובה לו כד' על ד', ופירש"י חשובה לענין הנחת שבת כמקום ד' על ד', וכי היכי דלענין שבת חשוב מקום לענין מיקנא נמי חשוב מקום. למיקני כאלו הגביהה למעלה משלשה עיי"ש, וכבר תמהו התוס' שם ד"ה רב אשי על רש"י, דמה ענין חשיבות מקום ד' דלענין שבת לקנין עיי"ש, ברם נראה בכוונת רש"י ל דסצירא ליה ליד קונה בתורת חזר, אלא דס"ל שאם הוא ג' טפחים סמוך לקרקע הוא ליה כרשות בעלים ואינו קונה מדנין חזר, דכל דהוי ג' טפחים סמוך לקרקע צטל לגבי הקרקע כדאמרינן לצוד ואין לו חשיבות של רשות וחזר, ולכן צעינן הגבזה ג' טפחים דאז אינו צטל להקרקע ויש לו דין חזר וקנה מטעם חזר. אבל לרבא דס"ל דידי של אדם חשובה לו כד' על ד', ומבואר דאף דבאמת ליכא שיעור מקום הנחה דהא ליכא ד' אעפ"כ חשובה היד כמקום ד' על ד', דהיד יש לה חשיבות לעצמה, א"כ נחשב מקום חשוב גם לענין קנין, ואע"ג שלא הגביה ג' טפחים מ"מ אינה צטלה לגבי הקרקע, דיד הוא דבר חשוב ואינה צטלה להקרקע אף בפחות מג' טפחים סמוך לקרקע, וא"כ שפיר קונה מטעם חזר ואף שהיא סמוכה לקרקע ג' טפחים כיון דיש לה חשיבות לעצמה. וכעין זה אמרו בסוכה (ו.)

דצטצת מגו דהוי דופן לענין שצת הוי דופן לענין סוכה. וכיון שיש ליד דין חצר א"כ שפיר קונה אף שלא מדעתו וכמהרי"ט.

ובנתה"מ (סק"ז) כתב, דודאי לידו לא גרע מחצרו, אלא דצעינן שיהיה כל החפץ מונח בחלל ידו ואז הוי כחצרו, אצל אס תופס רק מקצתו צידו והשאר מונח חוץ לחלל ידו, דצחצרו ג"כ כשמונח מקצתו חוץ לחצרו לא קנה, ואז גם צידו לא קנה מטעם ידו דהוי כחצרו אלא מטעם הגצהה, ואז צעינן הגצהה ג' דוקא עכ"ד. וכ"כ הרי"ט אלגזי (בכורות רפ"ג אות י"ז דף י" ע"א) שאם כל החפץ צידו קונה משום חצר. ועיין שו"ת אבני נזר (או"ח סי' תצ"ד). ועל פי זה יש ליישב לנכון מה שהקשו תוס' כתובות (ג.) ד"ה דאי, על רש"י שכתב דלמטה מג' לא הוי הגצהה, וקשה דמה שייך הגצהה דצבר שהוא תופס צידו או צפיו, דונתן צידה אמר רחמנא, ואמרינן צגיטין (ע"ה). זרק לתוך קלתה מגורשת עיי"ש. וכעין זה הקשו תוס' כתובות שם (לא): ד"ה רב אשי על רש"י דיליף קנין יד צפחות מג' משצת דידו חצובה כד' על ד', וקשה דהא אין נריך שום ראייה להציא דקניא ליה ידו דפשיטא דונתן צידה אמר רחמנא עיי"ש. אצל לדברי הנתה"מ אחי שפיר, דהא דכתיב ונתן צידה צגט, היינו כשכל הגט נמצא צידה ואינו יוצא חוץ מחלל היד, ואז קונה מטעם חצר, והא דצעינן הגצהה ג' טפחים היינו כשהחפץ הנקנה יוצא מחלל היד, דאז אינו קונה מדין חצר אלא מטעם

הגצהה ואז צעינן שיהא הגצהה ג' טפחים, ולרצא סגי גם צפחות מג' טפחים משום לידו של אדם חצובה כמו בצבת. שוב ראיתי צס' תורת גיטין (סי' קל"ט סי"ד) שהאריך צזה. ועיין צפתחי תשובה אהע"ז (סי' קל"ט סק"ד) שהציא מתשו' הגרע"א ז"ל (ח"א סי' רכ"ג אות כ"ג) דצגט צעינן שיהא הגט צידה לגמרי עפ"י הירושלמי עיי"ש. וצפתחי תשובה האריך שם צדין זה.

ובעיקר דברי תשו' מהרי"ט הנ"ל, עיין צשו"ת חת"ס (יו"ד סי' שי"ח) שהשיג על מהרי"ט ז"ל מתוס' צצא צתרא (נד). עיי"ש, וכן השיג על הש"ך צנתה"מ (סי' ער"ה סמ"ב) עיי"ש. ועיין משנה למלך (פי"ז מגזילה ואצדה ה"ח). אולם יעויין שו"ת להורות נתן (ח"א סי' מ"ט) מה שכתבנו ליישב דברי מהרי"ט ז"ל.

ג.

רש"י ד"ה לאושין. יסוד לחומת ציתו: עי' רש"י צרכות (כ"ה). ד"ה לאשיתא, שפ"י כותל ציתו. וכ"כ ערוך ע' אשיתא.

נא.

היתה רה"ר גבוה ממנו עשרה טפחים ונפל מתובה לתוכו פטור: עי' שו"ת להורות נתן (ח"ב סי' קי"א אות ח').

א"ל שאני בית דכל פחות מעשרה לאו בית
הוא: עי' בזה בשו"ת להורות נתן (מ"ו
סי' קל"ה אות ה').

אלא להביא בורה אחר בורה שסילק
מעשה ראשון: ויש לומר שגרמו בקרא
(משפטים כ"א ל"ג) דכתיב וכי יפתח איש צור
או כי יכרה איש צר ולא יכסנו. צור ראשון
מלא וצר שני חסר. כלומר שהראשון כרה ט'
טפחים והשני כרה טפח אחד והשני חייב. ועל
כן כתיב צר חסר, שבאמת לא כרה צור שלם
אלא טפח אחד בלבד ומ"מ חייב. שוב שמעתי
שכן הוא בשם הגר"א ז"ל.

תום' ד"ה האחרון. אבל ראשון ח' וזה ט'
כולם חייבין בנזקין: אבל עיין שטמ"ק
לעיל (י.) בשם ר' יונתן.

נא:

השותפין שגדרו הנאה זה מזה אסורין
ליבנם לחצר, רבי אליעזר בן
יעקב אומר זה נבנם לתוך שלו וזה נבנם
לתוך שלו, במאי קמיפלגי ר"א בן יעקב
סבר יש ברירה האי לדנפשיה עייל והאי
לדנפשיה עייל, ורבנן סברי אין ברירה:
ויש לעיין מה הנורח כאן לדין ברירה, הלא
בסוכה (מצ:) איתא, יו"ט הראשון של חג
שחל להיות בשבת מוליכין את לולביהן להר
הצית ומלמדין אותם לומר כל מי שמגיע
לולבי צידו הרי הוא לו במתנה. וכע"ז כתב

בהגמ"י (פ"ו מחמץ) בשם רוקח, דכשאוּפין
מנה כמה בני אדם ציחד יאמרו כל מי שיגיע
לידו מנה שלי הרי הוא לו במתנה. ובס' שאגת
אריה (סי' ז"צ) הקשה דהא קיי"ל דאורייתא
אין ברירה, וא"כ מה מהני כשאומר כל מי
שיגיע לולבי ומנתי צידו הרי הוא שלו, דכיון
דאין ברירה לא אמרינן דהוצרר למפרע
שחל עליו שם מתנה בשעת האמירה, דאין
בעה"צ יודע שיגיע לולבו ומנתי לחצרו, ואין
מועיל המתנה. ותירץ, דהא דאין ברירה,
היינו רק כשרוצה שאחרי שיתצרר או יחול
הדבר למפרע, וכגון בזה דגיטין (כד:) כתוב
לאיזה שארצה אגרש צו, דלרתיך שם דלשמה
לחול בשעה כתיבה, ונמא שיתטרך לומר
דהלשמה חל למפרע בשעת כתיבה, וזה אי
אפשר דאין ברירה, אבל כשמתנה שמי שהלולב
והמנה יגיע לידו יקנה לו מכאן ולהבא
בשעה שיגציהנו, ולא שיקנה למפרע משעת
האמירה, בכהאי גוונא לכולי עלמא מהני
ואע"פ שהתנאי היה קודם לכן עיי"ש. וכ"כ
קנה"ס (סי' ס"א סק"ג) בשם שו"ת מהרי"ט
(שו"מ סי' כ"ג) דהיכי שאין לרתיך שיהא החיוב
מעכשיו אלא בשעה שיתצרר שפיר יש ברירה.
וכן הביא שם מר"ש (פ"ה דמע"ש) ותוס'
לקמן (פט.) עיי"ש. ומעתה קשה, אמאי ס"ל
לרבנן דאסור ליכנס לחצרו משום דאין ברירה,
נימא דהוצרר הדבר דבשעה שהוא עומד בתוך
החצר הרי הוא שלו, ולא נקנה לו למפרע
אלא משעה שהוא עומד שם, וא"כ בשלו הוא
נכנס באותה שעה ואמאי אסורין ליכנס, ומאי
שנא מהאומר מי שיגיע לולבי צידו הרי הוא

לו צמתנה, וה"נ כל אחד מהשותפין אומר מי שישתמש בחצר קניו לו החצר באתה שעה, ואע"ג דכל אחד אינו קונהו אלא באתה שעה, מה צרך, הרי כתב הר"ן צנדרים (מה): דשפיר יכול להקנותה לראשון חודש ולשני חודש וכמו נכסי לך ואחריך לפלוני, ואין צורך לומר שקונה למפרע אלא שקונה מכאן ולהבא, וצכה"ג לכו"ע יש צריכה, וז"ע.

ולבאוריה י"ל דנדון דידן אינו דומה להא דמלמדין אותם לומר כל מי שיגיע לולצי לידו הרי הוא לו צמתנה, דהתם הרי כשמגיע הלולצ לידו הוא עושה מעשה קנין של הגצה והלולצ הוא צידו של הקונה, ולכן מועיל אמירתו הקודמת שיקנה כשיעשה מעשה הגצה שהוא מעשה קנין, אבל צנ"ד אם לא נאמר שכל אחד מהשותפין קונה למפרע את המקום בשעה שהוא משתמש בו, א"כ צמה יקנה את המקום שדורס עליו, הרי בשעה שדורס עליו אינו עושה מעשה קנין, ואם משום שבשעה שעשה את השותפות עשה מעשה קנין - וכמובאר בחו"מ (ריש סי' קע"ו) דשותפות צעי קנין - מ"מ אותו קנין לא מהני לעכשיו, וכהא דאיתא בכתובות (מב) דאומר משוך פרה זו ולא תהא קנויה לך עד לאחר ל' יום לא קנה אלא כשאמר מעכשיו, וביארו תוס' יצמות (ג). הטעם לפי שבשעת הקנין כבר פסקה לה המשיכה עיי"ש. וה"ה הכא אותו קנין שעשה בשעה שנעשו שותפין כבר פסקה עכשיו, ולכן צעינן שיחול הקנין למפרע.

אך צאמת אין צוה כדי יישוב, חדא דא"כ נימא שאם המודר נכנס לחצר ועשה מעשה קנין כגון דרפק ציה פורתא דעשה מעשה קנין חזקה, דצכה"ג נימא דמותר אף לרבנן, דהא כשעושה קנין אין צריך שיחול הקנין למפרע, ואין צורך לדין צריכה, ואמאי אמרו דאסור ליכנס, והול"ל שיעשה מעשה קנין, ועוד דלפמ"ש"כ הר"ן צנדרים (מה): דלכל אחד מהשותפין איכא קנין הגוף צחי החצר, והיינו בכל משהו ומשהו, אם כן נימא דכשאחד השותפין נכנס להשתמש בחצר קונה את החצי השני בקנין חצר, דחצר קונה מחובר וכדמשמע בס' יערות דבש (ח"צ דרוש ט' צחי' סוגיא דשמי גינות דף קמ"ח ע"א) - אולם צנתה"מ (סי' רמ"א סק"ג) כתב דאין קרקע נקנה בחצר. וצ"ס המקנה (ח"א דף ע"ח) הוכיח להיפוך מתוס' לעיל (יב). - גם י"ל דכיון דהם שותפין, ואם הוא לא יסכים להקנות את החצר לחצרו אז גם חצרו לא יסכים להקנותו לו, לכן קונין זה מזה גם מעכשיו, וכעין מש"כ תוס' יצמות שם (ג). דצקידושין של כסף שקידש אלאחר ל' יום מקודשת, כיון דחייב להחזיר הכסף אם לא התקדש עיי"ש. ועיין בחו"מ (סי' ר"ח) דאע"ג דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, מ"מ אם רואה גם לקנות מחצירו דשלצ"ל שפיר מקנה, דאגב דרואה לקנות מקנה עיי"ש.

אך י"ל לפי מה שכתב בתוספות זקני רבינו עקיבא איגר ז"ל צנדרים, דהך משנה דהשותפין שנדרו הנאה זה מזה, מיירי שאסרו

נכסיהן זה על זה, דאס צנדרו שלא יהנו זה מזה, הא לא מהנה לשותפו מידי דהרי הוא נותן לו מה שמחוייב ליתן. וכן הוכיח מקושיית הרא"ש כתובות (פ"ה ס' ט"ז) - וכן בתוס' כתובות (נט:) - שהקשו דע"י קונס יפקיע כל אדם את צעל חובו ויאסר עליהם צקונס, משמע ג"כ דמיירי באוסר נכסיו, דצאוסר ליהנות ממנו, הרי פרעון חוב לא מקרי נהנה ממנו. וגם מדכתב הר"ן דקונמות מפקיעין משעבוד השותפות מוכח דמיירי שאסר נכסיו, דאס הנאתו הרי אין זו הנאה, כיון דצדין הוא נכנס לחצרו של שותפין עיי"ש. ומעתה אם נימא דהשותף שנכנס צחצר קונה את החצר רק עכשיו, אצל מתחלה היה רשותו של השותף האחר, א"כ הו"ל כאומר קונס לציתך שאני נכנס דאינו מותר אלא צמכרו לאחר, וכמבואר בר"ן נדרים (מו.) ד"ה מת, שאם מכרו לו אסור כיון דליכא הפסק צין המדיר למודר, ולכן מן ההכרח לומר שקונה את החצר למפרע ולא הוי כאילו צא מיד המדיר להמודר, וא"כ אינטריכנא לדין צרירה.

אלא דיט לפקפק בזה, די"ל דדוקא אם מכרו מרצונו אסור, אצל צשותף שכל אחד נוטל חלקו צחצר צעל כרחו של חצירו, אפשר דליכא איסור צמה צצא מיד המדיר ליד המודר כיון דאינו תלוי צרצון המדיר, ויתכן דהוי כאילו מכרו לאחר דמותר. אולם יש להוכיח דאף היכי צצא מרשות מדיר לרשות מודר צעל כרחו של מדיר מ"מ אסור, דהרי כתב הר"ן צנדרים (מו:) ד"ה אצל, צצם

הרצ"א, דצחצר שיש צו דיין חלוקה צצרי הכל אסור ואף אחר החלוקה, והטעם דצשחלקו הוי כאילו לקחה ממנו ואסור דצאמרינן שם (לד:) גצי כצרי עליך דאסור ליתן צמתנה וכן תנן צקונס ציתך שאני נכנס דמותר רק אם מכרו לאחר אצל מכרו לו אסור עיי"ש. הרי דאע"ג דמתלק צעל כרחו מ"מ הוי כמכרו לו ואסור. וע"כ אף צאין צו דיין חלוקה לא שרי ליכנס לחצרו אלא מדין צרירה, דאי משום דכל אחד מהשותפין רשאי ליכנס לחצר ולקנות את החלק שמשתמש צו צאותה שעה, הנה טעם זה צלצד לא סגי להחיר ליכנס דכיון דהוא זקוק להקנאת חצרו הוי כמכרו לו ואסור, אצל אם יש צרירה ונמצא שקנאו מכצר מתחלה צשעה שששו את השותפות, והשתא אין צריך כלל להקנאת המדיר שפיר מותר ולא הוי כמכרו. וצאמת צהגרות הרש"ש שם (מו:) הקשה על הר"ן צצם הרצ"א שהציא רציה דגם אמר חלוקה אסור מהא דקונס ציתך שאני נכנס דצמכרו אסור, דמה רציה הלא התם אסר את הצית ולכן אסר אף אחר המכירה דהוי צשעת המכירה כציתו, אצל הכא שלא אסר אלא הנאתו א"כ כל שיצא מרשות המדיר מותר, וקיים דלולי הרצ"א מפרש דאסר עליו נכסיו עיי"ש. והנה להגרע"א צהכרח צריך לומר דאסר עליו נכסיו, דאם אסרו צהנאה אין זה מהנה דהא כל אחד רשאי ליכנס שהרי לשם כך נשתתפו, וגם דאל"כ לא שייך דקונמות מפקיע כיון דליכא איסור על החפצא וכנ"ל.

נב.

משום דאמר ליה צעל השור לצעל הצור שותפותאי מאי אהניא לי (בלא שותפות נמי פלגא הוא דמשלמנא וכיון דצעל הצור נמי כוליה הזיקא עביד משלם ג' חלקים. רש"י), איבעית אימא לעולם קסצר האי פלגא הזיקא עביד והאי פלגא הזיקא עביד, ודקא קשיא לך צעל הצור משלם פלגא וצעל השור משלם רביע ואידך ריבעא נפסיד, משום דאמר ליה צעל השור לצעל הצור, אנא תוראי צריך אשכחיתיה את קטלתיה, מאי דלית לי לאשתלומי מהיאך משתלמנא, מאי דלית לי לאשתלומי מהיאך משתלמנא ממך. וכתבו התוס' ד"ה לעולם, דהא דיכול לומר אנא תוראי צריך אשכחיתיה, וקשה דמה סברא היא זו דמשום דאשכחיה צור משלם יותר ממה שהזיק, והיה רוצה ר"י לפרש דהכי קאמר האי פלגא הזיקא עביד צעלמא כגון צעני שוריים שהזיקו, אבל הכא צעל שדחף חצירו לצור, הצור כוליה הזיקא עביד, ולכן מאי דלית לי לאשתלומי מיניה משתלמנא מינך, וחזר צו ר"י מפירוש זה אלא דפירש דצור נמי פלגא נזקא עביד, ומשום שגמר ההזיק ודומה כמי שעשאו כולו, אמרינן כי ליכא לאשתלומי מצעל השור משתלם מצעל הצור עכ"ל.

ובעתה קשה על הגאון ז"ל, שהביא ראייה מהך דרבי נתן דצעכו"ם וישראל שותפין שאינאו את ישראל יתחייב ישראל לשלם כל דמי האונאה, דאמרינן כל היכא דלא אפשר לאשתלומי מהאי משתלם מהאי, ומה זה דמיון, ולא מצעיא למ"ד דהאי כוליה

וביוון שמסר ליה מפתח כמאן דאמר ליה לך חזק וקני: עיין בפסחים (ד.) ד"ה אס, ועיין לקמן (עט.) מה שכתבנו צוה.

נג.

הא מני רבי נתן הוא דאמר בעל הבור הזיקא קא עביד וכל היכא דלא אפשר לאשתלומי מהאי משתלם מהאי דתניא שור שדחף את חבירו לבור וכו': והנה הש"ך (חו"מ סי' רכ"ז סקי"ד) הביא מים של שלמה צבא קמא (סופ"ה סימן מ"א), שכתב צבא גאון ז"ל, שישראל ועכו"ם שאינאו לישראל אחר, וצדין עכו"ם אינו יכול להשתלם מן העכו"ם החזי אונאה שאומרים לו ע"ד המליצה פתח עינך וראה, א"כ ליכא לאשתלומי כלל מעכו"ם, צריך ישראל להחזיר לו הכל, דקיי"ל כרבי נתן כל היכא דליכא לאשתלומי מהאי משתלם מהאי עכ"ד.

ויש לעיין דמה הדמיון של ישראל ועכו"ם שותפין שאינאו את ישראל להאי דרבי נתן, דדינא דרבי נתן נאמר בגמרא, צעל שדחף את חצירו לצור, דאמר רבי נתן צעל הצור משלם ג' חלקים וצעל השור רביע, והיינו צתם, ואמר רבא רבי נתן דיינא הוא ונחית לעומקא דדינא, לעולם קסצר האי כוליה הזיקא עביד והאי כוליה הזיקא עביד, ודקא קשיא לך לשלם האי פלגא והאי פלגא,

היזקא עביד והאי כוליה היזקא עביד, נמנא דבעל הצור עשה את כל ההיזק ועל כן משלם כולו, כיון דבעל הצור בעצמו עשה כל ההיזק, והצור בעצמו היה יכול להרוג את השור, משא"כ בעכו"ם וישראל שותפין שאינאו את ישראל, הלא הישראל לא אינה את ישראל חצירו אלא בחצי המקח דהא החצי השני אינו שלו, ונמנא שמעולם לא מכר הישראל את החצי השני שהוא שייך לעכו"ם, וגם לא הרויח מדמי האונאה אלא חציו כפי מה שיונא לחלקו, וא"כ אמאי ינטרך להחזיר כל דמי האונאה הלא הוא לא אינה אלא בחציו. ולא שייך בזה לומר דהישראל עביד כוליה אונאה, דהישראל לא היה יכול לאנאות את ישראל חצירו אלא בחציו שלו ולא ככולו, וא"כ אינו דומה כלל לבעל הצור, דהתם היה יכול בעל הצור בעצמו להרוג את השור. ואף למ"ד דקסבר האי פלגא היזקא עביד והאי פלגא דהיזקא עביד, הלא מסיק הר"י בתוס' דבעל הצור משלם כולו כי ליכא לאשתלומי מבעל השור, דמשום שגמר את ההיזק דומה כמי שעשאו כולו, דאומר בעל השור לבעל הצור אנא תוראי בצירך אשכחיתיה את קטלתיה, אבל הכא אין הישראל המאונה יכול לומר לישראל אנא תוראי בצירך אשכחיתיה את קטלת, דהא הישראל אינו צעלים אלא על חציו, והוא לא מכר לו ולא אינה אלא בחציו, ואין לישראל יותר חלק באונאה משיש לעכו"ם השותף, וא"כ אמאי ינטרך הישראל לשלם את כל האונאה, הא בזה לא שייך סברת רבי נתן.

וליישב דברי הגאון ז"ל המוצא צ"ס של שלמה נראה לומר, דהנה יש לעיין צדין שותפות אם הכונה שלכל אחד מהשותפין יש רק חצי חלק, או הכונה שלכל אחד הוא צעלים על כולו אלא שצהכרח יחלקו הוהיל דכל אחד הוא צעלים על כל נכסי השותפות. והנה צר"ן נדרים (מה:): ד"ה השותפין כתב "דאי אפשר לומר דכל חד קני לכוליה חצר קנין הגוף לעולם, דאי דמר לאו דמר" עיי"ש. אולם צרש"י לקמן (5). ד"ה לא עשו ולא כלום כתב "ולא דמו לשותפין דעלמא דהתם יש לזה חלק ככולו ליטול חצי וכן לזה" עיי"ש, ומשמע שלכל אחד מהשותפין יש זכות ככולו ליטול עכ"פ חציו. וכעין זה בשיטה מקובצת כתובות (ג). ד"ה ואי לא מצי לאהדורה שכתב בתוך דבריו "לכל הפחות קונה מחצה כמו שנים שהגצוהו מציאה, פירוש שמפני שזה זוכה ככולה וזה זוכה ככולה לפיכך יחלקו ואינו קונה אלא מחצה" עיי"ש. ומשמע דשותפין יש לכל אחד זכות ככולו אלא דצהכרח יחלקו כיון דאי אפשר שניהם ישתמשו ככולו.

ובערתה יש לומר, דשותפין ישראל ועכו"ם שמכרו לישראל והישראל הקונה נתאנה על ידם, הוי לה כאילו כל אחד מהם אינה את הישראל הקונה בכל המקח, כיון דכל אחד מהשותפין מכר את כל החפץ הנקנה, שהרי כל אחד מהשותפין הוי צעליו של כל החפץ וכנראה משיטה מקובצת ורש"י הנ"ל, ולכן סובר הגאון המוצא צ"ס של שלמה,

נג:

מאי טעמא דרבנן דאמר קרא ונפל שמה שור או חמור, שור ולא אדם חמור ולא בליים: עיין צע"ת (פרשת משפטים) שהקשה דלמה לי שור ולא אדם תיפוק ליה מדכתיב והמת יהיה לו, מי שהמת שלו, ילא זה שאין המת שלו דהמת אסור צהנאה, ותירץ די"ל דמיירי צעזד כנעני של ישראל שלא מל ולא טבל דשרי צהנאה עיי"ש. עיין מל"מ (פי"ד מאכל הכ"א) מה שהאריך, אי מת עכו"ס מותר צהנאה. ועיין מש"כ להוכיח מתוס' לעיל (י.) ד"ה שהשור, דס"ל דעזד שקיבל עליו מצות ג"כ מותר צהנאה, ויש להעיר מדצרי תוס' על התורה, דכתב צהדיא רק צעזד שלא מל וטבל וצ"ע צזה.

מאי טעמא דרבנן דאמר קרא ונפל שמה שור או חמור, שור ולא אדם חמור ולא בליים: ולא דרשינן להיפוך, דחמור דרכו לישא משא ועל כן ממעטינן מחמור כליים שעליו.

דגם צזה נאמר הדין דכל היכא דלא אפשר לאשתלומוי מהאי משתלם מהאי, ולא תקשי דהתם שאני משום דהאי כוליה היזקא עזד והאי כוליה היזקא עזד, דהרי גס צשותפין שאינאו כל אחד מהם עושה היזק שלם, דכל אחד מהם הוי צעלים על כל החפץ הנמכר, ונמנא שהוא מוכר את כולו וכל אחד עושה הונאה שלימה, אלא דהיכא שנייהם משלמין ודאי דסגי אס כל אחד ישלם חזיו, אצל כשאחד מהשותפין הוא עכו"ס שאינו משלם אונאה, משתלם מישראל השותף כל האונאה, דומיא דשור שדחף חצירו לצור דצעל הצור משלם כולו היכי דליכא לאשתלומוי מצעל השור, כיון דצעל הצור עזד ג"כ כוליה היזקא. וצעיקר האי ענינא אס שותף הוי צעלים על כולו, עיין צס' דצרי חיים להגר"י אויערבך ז"ל (יו"ד סי' מ"ג).

רש"י ד"ה נפל לפניו. דאי האי כרייה הוי כורה חייב דאין שליח לדבר עבירה: עי' משנה למלך (פ"צ מרוצח ה"צ).

פרק ששי

נד.

שס. וכבר קדמוהו בזה בשו"ת חכם לצי (סי' קל"ח) וחות יאיר (סי' קס"ו) ותומים שס. וכולם העלו, דעונש צידי שמים ודאי איכא אף כשלא שכר, ומה שאמרו השוכר עדי שקר דחייב צדיני שמים היינו רק לענין שיתחייב לשלם מדיני שמים ללזה צעינן שיסבור דוקא עיין שס. וצאמת כן מצואר בשטמ"ק בשם המאירי וז"ל, כל מה שכתבנו עליו כאן שהוא חייב צדיני שמים פירושו שהוא חייב צהשבון, הא לענין איסור אף מה שהוא פטור צו מדיני שמים איסור מיהא קא עביד, אלא שלענין השצה נאמרה עכ"ל. הרי דאף היכי דפטור מדיני שמים איסורא מיהא איכא, וממילא נריך כפרה.

ועל פי זה יש ליישב דברי הריטב"א שצמסנה למלך (פ"צ מה' רוחה ה"צ) שהביא מהריטב"א (פרק האיט מקדש), דדוקא השוכר להרוג דעביד מעשה חייב צדיני שמים אצל דציבורא לא מיחייב, והוסיף המל"מ, ואפשר שלזה כיוון רבינו צמס"כ או ששלח עבדיו והרגוהו, דדוקא עבדיו שהם שכורים לו עכ"ד. ויש לעיין דאין יתכן לומר דאם לא

השובר עדי שקר וכו' אלא לחבריה: בתוס' ד"ה אלא, כתבו, דהא דאמרו דהשוכר עדי שקר להעיד חייב צדיני שמים, היינו דוקא שוכר, אצל אמר פטור גם מדיני שמים דסבור שלא ישמעו לו עכ"ד. והש"ך צחו"מ (סי' ל"ב סק"ג) הקשה מהא דקידושין (מג.) דאע"ג דאין שליח לדבר עבירה מ"מ חייב צדיני שמים צדינא זוטא, הרי דאף בשליחות צעלמא ולא השכירו חייב עכ"פ צדיני שמים עיין שס. ותירך הקנה"ה שס, דהתוס' דצ"ק מיירי לענין חיוב תשלומין צדיני שמים, דהשוכר עדי שקר אינו חייב לשלם את ההיזק מדיני שמים אלא כששכרו ולא צאמירה צעלמא, אצל עונש צידי שמים ודאי דאית ליה אפילו אם אינו שוכרן, דאף דאין שליח לדבר עבירה ענוש הוא צידי שמים צדינא רבא או צדינא זוטא וכמצואר בקידושין שס, והתם בקידושין דמיירי בשולח להרוג את הנפש לאו מדיני תשלומין איירי וצודאי דחייב צעונש שמים צדינא זוטא או צדינא רבא עיין

שכרו אלא ששלחו להרוג צדיצורה בעלמא ליכא חיוב אף צדיני שמים, הלא כתב המג"א (סי' תר"ג) בשם באר שבע, באחד ששכר חצירו לילך בדרך ונהרג נכון שיקבל תשובה עיין שם. וכן הוא בתשו' מהר"י וי"ל (סי' קכ"ה) וז"ל, מ"ש איך שצשליחותך נהרג ר' עזרא הי"ד, גרסינן באגדת חלק (סנהדרין נה). אמר לו הקדוש ברוך הוא לדוד עד מתי יהא עון זה טמון בידך, על ידך נהרג נוצ עיר הכהנים, על ידך נהרגו דואג ואחיתופל, על ידך נהרגו שאול ושלשת בניו, רצונך יכלה זרעך או תימסר ציד אויב וכו', אלמא אף על גב דדוד המלך ע"ה לא פשע צמידי רק שעל ידו באו לתקלה אפילו הכי נענש, כ"ש הכא שצשליחותו בא אליו הרעה הזאת דאיכא למיחש לעונש יסורין וכו', ואמרין צמס' שצת פרק שואל (קמט:): כל שחצירו נענש על ידו אין מכניסין אותו צמחיתו של הקדוש ברוך הוא עכ"ל. ובתשו' צמח צדק (סי' ו') השיג על מהרי"ו וכתב דכשהוא שליח בשכר אין המשלח צריך כפרה, דצשכיר נאמר (תנא כ"ד י"ד) לא תעשוק שכיר וגו' ואליו הוא נושא את נפשו, ופירש"י אל השכר הזה הוא נושא את נפשו למות עלה צכש ונתלה באילן, וא"כ מתחילה כשנשכר למלאכה אסיק אדעתיה לשמא יפול וימות, ולמה יתחייב בעל הצית ששכרו, ומה שהציא מהרי"ו ראייה מדוד שנענש צשציל נוצ ודואג ושואל, התם שאני מפני שדוד היה הגורם שהוא נתן המכשול עיין שם. ומעתה כששלח שליח להרוג את חצירו לית דין ולית דיין דצריך כפרה, דמה אם עשה שליח ונהרג כתב

מהרי"ו דהמשלח צריך כפרה, ואף שצודאי לא התכוין המשלח כלל להרע להשליח, והשליח איהו דהרע לנפשיה שהלך ונהרג, ומ"מ צריך המשלח כפרה משום שהוא גרם לדצר ואף שצאמת הוא אונס גמור, והיכי שהוא היה הגורם ונתן מכשול כמו גצי דוד צוה גם הצמח צדק מודה דצריך כפרה, א"כ מכל שכן כששלח שליח צכונה תחילה להרוג את ישראל חצירו פשיטא שצריך כפרה, דאין לך גורם גדול מזה, ואיך כתב הריטב"א דאם לא שכרו אלא ששלחו צדיצורה בעלמא אינו חייב צדיני שמים. וצאמת חפשי צריטב"א קידושין ולא מצאתי מה שמוצא צשמו צמל"מ.

ולבאורה מציינו צריטב"א גופיה דקותר משנתו לדצירו המוצאים צמל"מ הנ"ל צשמו, והוא צהא דקידושין (מצ): השולח את הצעירה ציד חרש שוטה וקטן פטור מדיני אדם וחייב צדיני שמים, שילח ציד פקח פקח חייב דאין שליח לדצר עצירה, וכתב הריטב"א וז"ל, הפקח חייב פי' והשולח פטור לגמרי ואפילו מדיני שמים כיון שכבר נשתלם הניזק מן הפיקח, משא"כ צשוכר עדי שקר שפטור מדיני אדם וחייב צדיני שמים דלא אישתלים ניזק מנזקיה עכ"ל. משמע דהשולח את הפיקח לא נפטר מדיני שמים אלא משום שכבר נשתלם הניזק ע"י הפיקח, הא לאו הכי היה חייב צדיני שמים, ואמאי הלא שילח את הפיקח לא מיירי ששכרו אלא ששלחו צדיצור בעלמא וא"כ לא ליחייב צדיני שמים כלל, וכמו שכתב הריטב"א המוצא צמל"מ הנ"ל, ומוכח

דס"ל דאף כששלחו צדיבור בעלמא ג"כ חייב צדיני שמים וסותר משנתו למאי שמוצא בשמו בעלמ"מ הנ"ל.

ברם למאי שנתצאר נראה, דמה שכתב הריטב"א שצמסנה למלך שס דדוקא השוכר להרוג לעציד מעשה חייב צדיני שמים אבל צדיצורה לא מחייב, אין הכונה צדיצורה ליכא עליו חיוב ועונש כלל, דבדאי לא גרע מהשולח שליח ונהרג בדרך ההמשלח לריך כפרה וכמש"כ מהרי"ו הנ"ל, ברם כוונתו, דהיכי דשכר את ההורג מתחייב השוכר צדיני שמים כאלו הוא הרגו בעצמו, וכמו שכתב הרמב"ם (פ"ג מרוצח ה"ב) דהוי שופך דמים ועון הריגה צידו ונענש צדינא רבא, דילפינן כן מקרא דכתיב מיד איש אחיו אדרוש, וע"ז כתב הריטב"א דדין זה שיענש כאלו הרגו בעצמו ועון הריגה צידו נאמר רק כששכרו דרק צכהאי גוונא מיירי קרא, הא צדיצורה בעלמא לא הוי כאלו הרגו בעצמו, מיהא ודאי שנענש עכ"פ צדינא זוטא, וכמצואר בקידושין (מג.) דאף לת"ק אף על גב דאין שליח לדבר עבירה מ"מ נענש צדינא זוטא דהוי כגורם וכפירש"י שם. ומש"כ הריטב"א בקידושין (מב) בשלח ציד פקח דהשולח פטור ואפילו מדיני שמים כיון שכבר נשתלם הניזק מן הפיקח, והקשינו דהא בלא"ה פטור השולח משום ששלחו רק צדיבור בעלמא, ודברי הריטב"א סתראי נינהו. ברם למש"כ אחי שפיר, דאי לאו שנשתלם הניזק ע"י הפיקח היה השולח חייב צדיני שמים עכ"פ עונש משום שהוא גרם את

ההיזק, ואף דחיוב ממון ליכא עליו אף מדיני שמים עונש מיהא ליכא וכמש"כ האחרונים והמאירי הנ"ל, ברם מכיון שכבר נשתלם הניזק ע"י הפיקח שוב ליכא עליו עונש שמים כלל וא"ש.

והיודע עדות להבירו ואינו מעיד לו במאי עסקינן, אילימא בבי תרי פשיטא דאורייתא הוא: לכא"ו אע"ג דדאורייתא הוא מ"מ אכתי אין ראה דחייב לשלם צדיני שמים ושמה רק עציד איסורא. אלא דמוכח דהא דחייב צדיני שמים ר"ל לעציד איסורא, דהרי מסיק אלא בחד ופירש"י דילמא לא הוי משתבע שיקרא ומשלם. והנה זה אינו אלא ספק ובדאי פטור לשלם אף צדיני שמים, ומוכח דעיקר החיוב הוא דהוי עבירה בעלמא. שו"ר בטל תורה צוה.

העושה מלאכה במי חטאת: נשאלתי אם יש קדושת דמים צמי חטאת. ולכאורה לא מצינו שום קדושה צמי חטאת, ובש"ס מנחות (נא:): אר"ש שבעה דברים התקינו צ"ד וזה אחד מהן וכו' ועל פרה שלא יהא מועלין באפרה, ופריך דאורייתא היא דתניא חטאת היא מלמד שמועלין בה, היא צה מועלין באפרה אין מועלין, אר"א שתי תקנות הוי, דאורייתא צה מועלין באפרה לא מועלין, כיון דחוי דקא מזוללי צה וקעבדי מינה למכתן גזרו צה מעילה, כיון דחוי דקא פרשי מספק הזאה (משום מעילה. רש"י) אוקמוה אדאורייתא עכ"ד. ומוכח דליכא קדושה גם צמי חטאת,

דאל"כ תקשי דאיך שרי להזות בספק הזאה דמועלין זמי חטאת, וע"כ דלית ציה קדושה כלל. ועיין רש"י קידושין (נח:) גבי באפר פרה וזמי חטאת מקודשת, וזחידישי הגרע"א לשו"ע יו"ד (סי' רנ"ד ס"ח). ועיין תוס' מנחות (נא:) ד"ה חטאת, וזשיטה מקובצת שם (אות י"ז).

רש"י ד"ה טמון איתמר. שכיסה קמת חזירו וכו' ושו"י טמון וגרס להפסיד את הניזק: ז"ע אמאי הוי זה גרס הפסד, הלא צדין הוא מיפטר דהתורה פטרה את הטמון, ודוקא כשעושה נזק ורוצה לפטור עצמו משום דהוי רק גורם אבל הנזק צעצם נעשה הוא דחייב בד"ש, אבל היכי שגורם שיפטר באמת צדין תורה אמאי חייב בד"ש.

תוס' ד"ה אילימא דמטיא. ואל"ת כיון שאין חילוק בין מקרב דבר אלל האש ובין מקרב האש אלל הדבר וכו': וכן כתבו התוס' סנהדרין (עו.) ד"ה סוף חמה לצוא, ושם כתבו דלא מסתבר לחלק בין שחיטה לממון כיון דאפילו לענין מיתה גמרינן מממון עיי"ש. וכעין זה כתב הטו"ז (יו"ד סוס"י רע"א) דדפוס הוי ככתיבה, דמה לי שדוחק את העט על הנייר או שדוחק הנייר על האותיות של עופרת עיי"ש.

ועל פי זה יש להקשות אדינא דמבואר בשו"ע יו"ד (סימן ז') יכול אדם לקבוע סכין בגלגל של אבן או של עץ, ומסבב הגלגל

צידו או צרגלו ומשים שם צואר הבהמה או העוף עד שישחט בסביבת הגלגל, ואם המים הם המסבבים את הגלגל ושם הצואר כנגדו בשעה שסבב ושחט הרי זו פסולה. וכתב הש"ך (סק"צ) הטעם לפסולה דבעינן כח גזרא עיי"ש. והנה להמבואר אל"כ כשנתן סכין בגלגל המסבב על ידי המים והוא שם את צואר הבהמה כנגדו ושחטו, אמאי פסול, דמאי שנא צין שהוא נוטל סכין ומעבירו על גבי צואר בהמה דהוי שחיטה ע"י כח גזרא, ובין שנוטל צואר הבהמה ומקרבו אל הסכין המתגלגל ושחטו, דהוי כמקרב את הדבר אל האש דנחשב מעשה דליה, וליהוי שחיטה כשרה.

ברם נראה ליישב, דהנה צחולין (ז:) אמרו אין ושחט אלא ומשך, וכתב רש"י חולין (כו.) ד"ה דלא לשוייה גיטורא, דפסול דרסה בשחיטה ילפינן מהא דאין ושחט אלא לשון ומשך עיי"ש, הרי דאע"ג דשחיטה כתיב וזבחת מפרשינן ליה כמו ושחטת, ופירושו זבחה על ידי משיכה, דהיינו זבולכה והזאה ולא על ידי דרסה. וכיון דילפינן מלשון וזבחת דבעינן שיזבח דוקא זבח אדם, אל"כ נלמד מזה דמשיכת הסכין דהיינו ההולכה וההזאה צריכה שתהא דוקא זבח אדם. ועל פי זה אתי שפיר הא דאם קירצ את צואר הבהמה להסכין שנקבע בגלגל דלא הוי כח גזרא, דאע"ג דודאי נחשב שהאדם עשה את מעשה חתיכת הסימנין, דאין חילוק צין שמקרב את הסכין אל הבהמה או את הבהמה אל הסכין וכנ"ל,

מ"מ שחיטתו פסולה דדינא היא דההולכה וההצאה כריכין שתיעשה זכח האדם, והרי ההולכה וההצאה לא היו זכח האדם, והיו כאילו חתך את הסימנין בלא דינא דוזבחת דהיינו בלא הולכה והצאה. ודוקא בזוקין וזרמיחה חייב גם זכחאי גוונא, ואם קירצ נואר האדם לחרצ שבגלגל והרגו חייב, דהתם חייב אף אם לא עבד מעשה בחרצ עצמו, וסגי אם עבד מעשה בהאדם, וכן לענין נזקין ליכא דינא דלריך דוקא שיקרב את האש אל הדבר הניזק, וחייב אף אם קירצ את הדבר הניזק אל האש, ועל כן אף אם זרק חפץ חצירו לתוך האש חייב ואע"ג דלא עבד שום מעשה עם האש עצמו, דבזוקין חייב אף אם הזיק באופן שלא היה כח אדם בקירוב האש, דאין נפקא מינה באיזה אופן נשרף חפץ חצירו, או באיזה אופן הרג את האדם, אם ע"י קירוב החרצ אל האדם או קירוב האדם אל החרצ. אבל בשחיטה דכתיב ציה וזבחת דהיינו ומשכת, דינא הוא שהאדם כריך לעשות דוקא את מעשה ההולכה וההצאה, ואם קירצ את נואר הבהמה אל הסכין שבגלגל, אע"ג דנחשז שהוא עצמו שחט את הבהמה זכחו, דאין חילוק בין שמקרב את הסכין אל הבהמה או שמקרב את הבהמה אל הסכין, מכל מקום לא נתקיים ענין וזבחת שפירושו שהוא כריך לעשות דוקא את ההולכה וההצאה, וזה לא נעשה על ידי הגזרה, דאע"ג דחתיכת הסימנין נעשה על ידי הגזרה וזכחו, אבל לא ההולכה וההצאה, ועל כן שחיטתו פסולה. ומה שכתבו התוס' סנהדרין (עו.) ד"ה סוף

דלא מסתבר לחלק בין שחיטה לממון, הנה התם כתבו כן לענין דינמא דנפלה סכין מידו דהוי כאילו הפילה כמו זבחיית אבנו וסכינו זראש גגו ונפלו חייב משום אשו עיי"ש, והיינו דבנפלה ליהוי כאילו עשה ההולכה והצאה צידים, אבל כששחט באופן דליכא הולכה והצאה צידים ודאי לא מהני.

והנה המג"א (סי' רנ"ב סק"כ) כתב, דישאל הנותן חטים לרחיים בשבת אינו חייב חטאת עד שיטחון ברחיים של יד עיי"ש. וכן אגלי טל (טוחן סק"ה אות ו') תמה מתוס' בסוגיין שכתבו דאין חילוק בין מקרב הדבר אל האש או מקרב האש אל הדבר, וכ"כ בתוס' חולין (טו.) ד"ה אבל, וכמו כן אין חילוק בין ריחיים של יד שמנענע את הרחיים צידיו ובין שנותן החיטים בתוך הרחיים עיי"ש. וכעיי"ז בשו"ת מהר"ם שיק (או"ח סי' י"ד) עיי"ש. ולדרכנו היה מקום לומר, דדוקא ברזאח ומזיק אין חילוק בין שמקרב האש אל הדבר או שמקרב הדבר אל האש, דבנהי עיקר האיסור הוא הנפעל כלומר הפועל היוצא, דהקפידא הוא דהגזרה לא יי הרג וכן שלא יהיה נזק להניזק, ולכן אין נפקא מינה באיזה אופן נעשה ההריגה או הנזק כיון דעכ"פ הפעולה נגמרה, אבל צמלאת שבת אין הקפידא בהנפעל כלומר בהפועל היוצא והקפידא הוא רק שהגזרה לא יעשה את המלאכה, וכמו שאמרו צירושלמי (רפ"ב דשבת) לא תעשה כל מלאכה אבל נעשית היא מאליה [ומהאי טעמא כתב צס' בית מאיר לאהע"ז (סי' ה') דצמלאת

לשו"ע או"ח (סי' רנ"ב), דאין ראייה מזורה ורוח מסייעתו, דהתם כן היתה מלאכתו במשכן ע"י רוח, משא"כ בטחינה לא טחנו ברחיים של מים אלא בשל יד. ועפ"ז כתב לדחות ראיית המג"א ממדציק פת בתנור ונאפה דחייב והוא הדין ברחיים של מים יתחייב, דשאני מדציק פת בתנור דכך היה במשכן שהרי כל צישול ואפיה נעשה ממילא, אבל טחינה במשכן היה ברחיים של יד עיי"ש. ועיין מש"כ עוד בזה בשו"ת להורות נתן (ח"א סי' י"ז).

וראיתי בשו"ת מהר"ם שי"ק (או"ח סי' י"ד) שרצה להביא ראייה להמג"א דבנותן חטים לרחיים של מים פטור, מחולין (טו). שאמרו בסרנא דמיא כחכ שני שחיטתו פסולה דלא מקרי מה שאתה זוכה, והכי נמי לענין מלאכת שבת לא מקרי מעשה ידיה עיי"ש. ובעניי לא הבנתי מה זו ראייה, דהיכי שנותן חטים ברחיים ומיד הוא נטחן הרי זה כח ראשון כיון שנטחן מיד בגלגל הראשון, ואה"נ מה שנטחן בגלגל השני ודאי דפטור. וכן ראיתי באגלי טל (טוחן סק"ה אות ט') דבנותן ברחיים של מים בסיבוב שני ודאי פטור עיי"ש.

והנה צמרה"ם שיק ז"ל שם הקשה אסוגיא דחולין, דאמאי אמרו דבכח שני שחיטתו פסולה, הלא כל המעשה מכחו בא ולמ"ד אשו משום חליו ליחשב כאילו הוא עשה המעשה כולו, ועפ"ז כתב דסוגיא דחולין אחיא כמ"ד אשו משום ממונו ולא ק"ל דבסופו לצוא חייב

שבת לא שייך שליחות כיון דעכ"פ גופו של המשלח שובת ולא עבד מלאכה, וכ"כ בתשו" חת"ס (או"ח סי' פ"ד) עיי"ש]. וכיון דהאיסור הוא בעצם מלאכתו של הגביר, לכן בעינן שיהא דומה למלאכת המשכן, ולא רק תולאת המעשה יהא דומה לתולאת מלאכת המשכן אלא גם אופן עשיית המלאכה בעינן שיהא דומה לאופן עשייתה במשכן, וכיון דטחינה שצמשן היה בכעין רחיים של יד כלומר שכתשו את הסממנין בידיים, לכן ליכא חיובא דטוחן אלא כשטוחן בידיים דבכה"ג הוי דומיא דטחינה שצמשן, אבל כשנותן חטים ברחיים של מים נהי דהפועל יוצא דומה למי שטוחן בידיים, מ"מ כיון דאופן עשיית המלאכה אינה דומה לאופן עשייתה במשכן ה"ו פטור. ועיין הרב המגיד (פ"ו משנת ה"ד). ואכמ"ל.

ובהיותי בזה ראיתי צ"כ אבן העוזר (או"ח סי' שכ"ח), שתמה על המג"א מהא דאמרו בש"ס לקמן (ס). זורה ורוח מסייעתו חייב דמלאכת מחשבת אסרה תורה, ק"ו בנותן חטים לרחיים עיי"ש. ולע"ד יש לדחות ראייה זו, למאי שכתב הרא"ש שם דזורה ורוח מסייעתו אע"ג דלא הוי אלא גרמא בעלמא מ"מ מלאכת מחשבת אסרה תורה, כלומר בהכי חייבתו התורה, כיון דמלאכה זו עיקר עשייתה ע"י רוח עכ"ד, וא"כ גם במשכן עשו את הזרייה באופן זה ע"י רוח ולכן חייב, אבל בטחינה כיון שצמשן טחנו ברחיים של יד י"ל דבנותן בשל מים פטור וכנ"ל. ושם ראיתי שכבר כתב כן זקניי החת"ס ז"ל בהגהותיו

לפי שלא טען הוא, מאי הוה ליה למימר דצרי הרב ודצרי התלמיד דצרי מי שומעין, והרי הטעם דאמרינן אין שליח לדבר עבירה הוא גם כן משום אותה טענה דצרי הרב ודצרי התלמיד דצרי מי שומעין, ואי נימא דצדיני שמים חייב, הא התם דיני שמים הוה וא"כ לא הוה מועיל הטענה דצרי הרב כו' נגד הקצ"ה משום דיני שמים הוה, אלא ודאי אין שליח לדבר עבירה אפילו צדיני שמים עכ"ד הש"ך.

ובחנהות הגרע"א ז"ל לשו"ע חו"מ (סימן ל"ב בהשטמות) הקשה על ראית הש"ך, דהא אמרו בקידושין (מג.) באומר לשלוחו אכול את החלב פטור לכולי עלמא דלא מצינו זה נהנה וזה נתחייב, והכי נמי הנחש לא נהנה ואמאי חייב הנחש, והניח צריך עיון.

ולענ"ד יש לתמוה על הקושיא, דהא דאמרו בקידושין (מג.) דלא מצינו זה נהנה וזה נתחייב, היינו היכי שאנו רוצים לחייבו מדין שלוחו של אדם כמותו, וצוה אמרו דבאומר לחצירו לא ואכול חלב לא אמרינן שלוחו של אדם כמותו - ואף לשמאי הזקן דאית ליה דיש שליחות לדבר עבירה - דזה נהנה וזה נתחייב לא אמרינן, ולא שייך לומר שייחשב המשלח כאילו אכל את החלב בעצמו מדין שלוחו של אדם כמותו, דזה נהנה וזה נתחייב לא מצינו, ולא שייך צוה שלוחו של אדם כמותו. וכל זה אם אנו רוצין לחייבו מדין שלוחו של אדם כמותו. אבל צנחש הרי אנו

עיי"ש. ולענ"ד נראה דלא קשיא, דצטרנא דמיא הלא ליכא אלא הסרת המניעה, ולכן לא חשיב כחו אלא מה שצא מכח ראשון, אבל היכי שהדבר צא מכחו מממש, צוה הוה כחו אף אם הכח הולך למרחוק, ולכן כשהדליק אש אע"ג שהזיק לחצירו צריחוק מקום מ"מ חשיב חציו כיון דהכל מכחו צא, אבל הכא המים הלא הולכין מכח עצמם והוא הסיר רק את המונע, ולכן לא מקרי כחו אלא הגלגל הראשון ולא השני, כי הוא מסיר את המניעה מן המים הנוגעים צדיקא, והמים האלו מונעים את המים שמאחוריו, והמים שמאחוריו מונעים את המים שמאחורי אחריו, ולכן בגלגל השני הוה רק כח כחו, וכעין הא דמכות (ת.) האי מאן דשדא פיסא ומחיה לגרמא וכו' דהוה כח כחו. אבל היכא שהדבר צא מכחו מממש ולא ע"י הסרת המניעה, הו"ל כחו מממש ואף שהולך למרחוק דומיא דחך שנורק לרחוק דחשיב כחו תמיד ודו"ק.

תוס' ד"ה אלא לחבריה. ודוקא שוכר, אבל אמר פטור מדיני שמים דסבור שלא ישמעו לו וכו', דצפירקין תנן (נט:) השולח את הצערה ציד חש"ו פטור מדיני אדם וחייב צדיני שמים שלח ציד פקח הפקח חייב משמע דשולח פטור אף מדיני שמים: ובש"ך חו"מ (סי' ל"ב סק"ג) הביא ראיה לתוס' דהמשלח פטור אף מדיני שמים, מהא דסנהדרין (כט.) מנין שאין טוענין למסית מנחש הקדמוני, דאמר רב שמלאי הרבה טענות היו לו לנחש לטעון ולא טען ומפני מה לא טען לו הקצ"ה

וייש להציא ראייה דנחש לא שייך לפטור משום דלא מצינו זה נהנה וזה מתחייב, דהא בתוס' סנהדרין (כט.) ד"ה דצרי הרב ודצרי התלמיד כתבו, ואם תאמר אם כן כל מסית יפטר עצמו באותה טענה, וי"ל דדוקא נחש שלא נטוה שלא להסית ולא נענש אלא לפי שבאת תקלה על ידו, אבל מסית שננטוה שלא להסית נמצא כשמסית עובר עכ"ד. הרי דעצירת הנחש הייתה משום שבאת תקלה על ידו, והוא כעין הלאו דלפני עיור לא תתן מכשול. והנה בלאו דלפני עיור מצוהר בפסחים (כז:) מנין שלא יושיט כוס יין לנזיר ואבר מן החי לזן נח"ל ולפני עיור לא תתן מכשול עיי"ש, הרי דכשמכשיל את חצירו אי אפשר לפטור את המכשיל בטענה דלא מצינו זה נהנה וזה מתחייב, ועל כן גם כשמכשיל את הנזיר בשתיית כוס יין שהנזיר נהנה ואעפ"כ חייב המכשיל. וכמו כן בנחש שחיובו הוא משום שבאת תקלה על ידו והכשיל את חוה, שפיר נתחייב ולא שייך לפטרו משום דלא מצינו זה נהנה וזה מתחייב, דטעם זה לא ניתן להאמר אלא לענין שלוחו של אדם כמותו, דלענין דליהוי הנחת השליח כהנחת המשלח זה לא מצינו.

ובאמת אם יש מקום לקושיית הגרע"א ז"ל על הש"ך, כי אז קושיא זו קשיא על הגמרא סנהדרין (כט.), שאמרו שהנחש היה יכול לטעון דצרי הרב ודצרי התלמיד דצרי מי שומעין, ואמאי לא אמרו דהיה לו לטעון דלא מצינו זה נהנה וזה מתחייב, ויפטר הנחש

באין לחייבו מדין מסית, ולא מדין שליחות, ובדאי שמעשיו של הניסח אינן נחשצין כמעשיו של המסית, ומכל מקום חייב המסית הואיל שהסית ופיתה את חצירו לעצירה, והאיסור הוא ההסחה ואף שאינו נחשב כאילו המסית עבר בעצמו - ובאמת מאן יימר דהנחש הוי צר שליחות, ומנלן שנתחדש דין שליחות קודם מתן תורה - אלא שאנו רוצים לחייב את הנחש מדין מסית, ומה לא שייך לומר דהמסית פטור משום דזה נהנה וזה מתחייב לא אמרינן, דהא בכל הסתה החיוב הוא משום ההסתה גרידא ואינו נחשב כלל כאילו עשהו המסית בעצמו, ואעפ"כ חזינן דמהני הסברא דצרי הרב ודצרי התלמיד דצרי מי שומעין לפטור את המסית אף מדיני שמים, ומזה מוכח דאף בשליח לדבר עצירה פטרינן את המשלח מדיני שמים משום הסברא דצרי הרב ודצרי התלמיד דצרי מי שומעין, ושפיר הציא הש"ך ראייה דגם בשליחות פטור המשלח אף מדיני שמים, ומשום דסברת דצרי הרב וכו' מועיל לפטור לגמרי, וכדחזינן שגם במסית פטרו לגמרי את הנחש. ואין לומר דהנחש היה יכול ליפטר משום דלא נהנה, דצמסית ליכא חסרון צמה שהמסית לא נהנה, דהחיוב שלו אינו משום דנחשב כאילו עשה את העצירה בעצמו אלא משום עצם ההסתה, ולענין זה חייב אף אם לא נהנה. ושם ראיתי צפני יהושע בסוגיין שדן בסברא זו לחלק בין מסית לבין שליח עיי"ש. ועיין בס' פרשת דרכים (דרוש ב' דף י"ג ע"ב).

מחמת טענה זו, אלא ודאי דנחש שנידון על שהביא תקלה לא שייך טענה זו, דטענה של זה נהנה וזה מתחייב לא מזניו, שייך רק היכי שאנו רואין לחייבו משום דין שליחות, דצמקום שהשליח נהנה לא שייך לחייב את המשלח. אלא דאי משום הא י"ל דאדרבה יתיישב לשון הגמרא בסנהדרין שם, שאמרו הרבה טענות היה לו לנחש לטעון ולא טען וכו', מאי הוה ליה למימר דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין, ויש לקדקד שמתחלה אמרו דהרבה טענות היה לו לטעון לנחש, ולצסוף לא כתבו אלא טענה אחת והוא דדברי הרב וכו', ולדברי הגרע"א ז"ל יש ליישב, דצממת יש הרבה טענות לנחש, דמלצד הטענה דדברי הרב וכו' היה לו לטעון ללא מזניו זה נהנה וזה מתחייב, אלא שהגמרא הביא רק את הטענה העיקרית דדברי הרב וכו', ומכל מקום נראה דטענת לא מזניו זה נהנה וזה מתחייב שייך רק גבי שליחות, ולא נחש שנדון משום תקלה וכנ"ל, ולא קשיא על הש"ך ז"ל.

תום' ד"ה פשיטא אם לא יגיד וכו'. ודוקא צ"ד כשאומרים אין לנו יכולים להעיד דכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד וכו': מצואר דהיכי שהעד אמר בתחלה שאינו יודע שוב אינו חוזר ומגיד. אצל הצית יוסף (חור"מ סי' כ"ט) הביא מראשונים דצואמר איני יודע שפיר חוזר ומגיד עיי"ש. ציאר פלוגתתם נראה לומר דתליא צטעם הך דינא דאינו חוזר ומגיד, דרש"י ז"ל בכתובות (מ"י) ד"ה כיון כתב "דגבי עדות חדא הגדה כתיבא אם

לא יגיד". וכ"כ ברש"י סנהדרין (מד): "כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד דבר המכחיש את הראשון דכתיב אם לא יגיד אהגדה קמייתא קפיד קרא". וכ"כ רש"ס ז"ל צבא צתרא (קסת). דנפקא לן בצצועות (לצ). מאם לא יגיד עכ"ד. [וצממת לריך עיון היכן ילפינן כן צש"ס שצועות שם]. אצל הריטב"א ז"ל בכתובות (מ"י) כתב דילפינן "מדכתיב על פי שנים עדים יקום דבר, אלמא על מה שהעידו צצית דין יתקיים הדין לזכות או לחוב לאלתה, ואם יכולים לחזור ולהעיד היאך יקום דבר". [והריטב"א השיג על רש"י שכתב משום אם לא יגיד, דחיוצ שצועה דמיניה מיירי קרא דאם לא יגיד, אינו אלא צמי שכצש עדותו, ולא שייך ציה למידרש מידי צמי שהעיד צצית דין עכ"ד. ולענ"ד י"ל צכוונת רש"י"ל, דהלימוד הוא, דדוקא אם לא יגיד אפילו חדא הגדה אזי חייב משום שצועת העדות, משום שעדותו היתה יכולה להועיל, אצל אם כצר הגיד חדא הגדה, אף שכצש הגדה שניה ליכא חיוצ, משום שההגדה השניה צלא"ה אינו מועיל כלל דכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד, ואלו הוי דינא דחוזר ומגיד א"כ משכחת שיתחייב צקרצן שצועה גם על כצישת הגדה שניה היכי דהזיקו על ידי שכצש עדותו השניה. ועיין רש"י צסוגיין ד"ה אם לא יגיד. וצסמ"ע (סי' כ"ט סק"ד) צזה].

ובפלוגתת רש"י וריטב"א צטעם הך דינא דאינו חוזר ומגיד, יש לומר דתליא גם מה דפליגו הראשונים ז"ל היכי

הגזר, דכיון דהעיד פעם אחת שוב אינו חוזר ומגיד, ולכן אף שהוכחשה עדותו ולא הועילה כלום מ"מ הגדה מיהת איכא ואינו חוזר ומגיד, ולדעת הריטב"א דאיתין עלה משום יקום דבר, נמלא הא דאינו חוזר ומגיד הוא דין על הדבר והענין שהעידו עליו, דכיון דכבר הוקם דבר זה ע"י עדותם של השנים שוב אי אפשר לבטל הקמה זו ע"י שחוזר ומגיד, ולכן כשהוכחשו ע"י כת אחרת דנמלא דמעולם לא היתה הקמה, שפיר חוזר ומגיד.

ויש לעיין לדעת הריטב"א ז"ל דהא דאינו חוזר ומגיד ילפינן מדכתיב עפ"י שנים עדים יקום דבר, א"כ צעד אחד נימא דחוזר ומגיד, ובאמת גם צעד אחד אינו חוזר ומגיד, ועיין ש"ך חו"מ (סימן מ"ו ס"ק קי"ט) דאפילו צעד אחד ככתב אינו חוזר ומגיד כיון דמחייב שבועה. אך באמת א"ש, דכיון דאמרו (שבועות מ.) לא יקום עד אחד באיש לכל עון ולכל חטאת, לכל עון ולכל חטאת הוא דאינו קם אצל קם הוא לשבועה, נמלא דעד אחד לשבועה הוא כשני עדים צממו, ואמרה תורה שעל ידי העד אחד יקום דבר ואינו חוזר ומגיד.

ולענין עד אחד באיסורין אם חוזר ומגיד, הנה ההפלאה ז"ל כתובות (עד:): כתב בפשיטות, דעד אחד אינו יכול לחזור בו באיסורין אלא תוך כדי דיבור עיי"ש. וזריך עיון, דהא קרא דאם לא יגיד נאמר רק בדבר שזריך עדות צבית דין, אצל עד אחד שנאמן

שהעד אמר בתחלה שאינו יודע אם שוב חוזר ומגיד, וי"ל דלרש"י דסובר דהא דאינו חוזר ומגיד ילפינן מדכתיב אם לא יגיד, א"כ כל דאיכא הגדה כל שהוא שוב אינו חוזר ומגיד ואפילו כשאמר שאינו יודע, דגם איני יודע הוא עכ"פ צגדר הגדה. אצל לדעת הריטב"א ז"ל דילפינן מדכתיב עפ"י שנים עדים יקום דבר, א"כ כשאמר איני יודע דליכא הקמת דבר כלל, דבאמירתו איני יודע לא הקים שום דבר לא לזכות ולא לחיוב אלא כדקאי קאי, א"כ שפיר חוזר ומגיד.

ובספר שער המשפט (חו"מ סימן כ"ט סק"צ) עלה והסתפק, בשתי כתי עדים המכחישות זו את זו כגון שנים אומרים לזה ושנים אומרים לא לזה, וכת אחת חזרה מדבריה, אם אמרינן גם כזה דאינו חוזר ומגיד דהוי תרי ותרי, או דלמא כיון דשנים מכחישים אותם גם הם יכולין לחזור מדבריהם הראשונים עיי"ש. ולדרכנו י"ל דספק זה תליא ג"כ בטעם הדין דאינו חוזר ומגיד, דלרש"י דילפינן מאם לא יגיד, א"כ י"ל דגם כשהוכחשו ע"י שנים אינו חוזר ומגיד, כיון דעכ"פ היתה הגדה חדה ואינו חוזר ומגיד, אצל להריטב"א דילפינן מיקום דבר, א"כ היכי דהוכחשו ע"י שנים דנמלא דעדותם של הכת הראשונה לא הועילה כלל להקים דבר, דהא תרי ותרי הויין ואוקמינן אחזקה הראשונה, ונמלא דע"י עדותם לא נתחדש כלום וליכא הקמת דבר, וא"כ צוה שפיר חוזרים ומגידים. ולרש"י הא דאינו חוזר ומגיד הוא דין על

באיסורין אינו צריך צית דין כלל, ואמאי אינו חוזר ומגיד. ועיין נתיבות המשפט (סימן ל"ח סק"א) שכתב דבאיסורין אפילו במקום דלר"ך צ' עדים מכל מקום לא צריך הגדה בצית דין עיי"ש. וצויתר ציאר בצספר חוות דעת (יו"ד סימן ז"ח סק"א), דלע"ג דכלל מקום דלכשר רחמנא עד אחד כגון לשבועה ולסוטה ולעדות אשה ולענין קרבן, ודאי דבעינן הגדה בצית דין דוקא, דכל זמן שאינו מעיד בצית דין לאו שם עד עליו, מ"מ באיסורין הא דמהימן עד אחד, הן מכת סברת רש"י ציצמות (פח.). דלאו הכי אין לך אדם אוכל משל חצירו, והן מכת סברת התוס' [גיטין ב: ד"ה עד אחד] דילפינן וספרה לה לעצמה, לא קרי לה רחמנא שם עד כלל ולא מטעם עדות הוא, דהא אין צריך הגדה בצית דין כלל עכ"ד. ומעתה איך יתכן לומר צעד אחד באיסורין דכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד, הלא צעד אחד באיסורין ליכא ציה דין הגדה צצ"ד כלל, ולא שייך ציה אס לא יגיד, וכן לא שייך עפ"י שנים עדים יקום דבר, כיון דאינו צגדר עדות כלל.

שוב ראיתי צחוות דעת (יו"ד סימן קפ"ה סק"ה) שכתב, דעד אחד באיסורין כיון דהימניה רחמנא, אינו יכול להיות חוזר ומגיד, דמאי שנא מעד אחד לשבועה ולסוטה דאינו חוזר ומגיד, וראיה ממש"כ הרמב"ם (פט"ו מסנהדרין) דהכי דאמר עד אחד חלב כליות הוא זה וצא אחד ואכלו דלוקה, ואי מועיל חוזר ומגיד איך לוקה והלא הוא התראת ספק עכ"ד. וקשה, דודאי שנא ושנא עד אחד

באיסורין מעד אחד לשבועה וסוטה, דצשבועה וסוטה דבעינן הגדה בצית דין, לכן שייך צהו ג"כ כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד, אצל צעד אחד באיסורין דליכא דין הגדה ועדות, ליכא משום חוזר ומגיד, וכמו שחילק החוות דעת ז"ל צעצמו לעיל (סימן ז"ח) הנ"ל. ומה שהוכיח החו"ד ז"ל דאס חוזר ומגיד איך לוקה כשאכל חלב שהחזק עפ"י עד אחד דשמא יחזור צו, הנה צאמת צתוס' גיטין (ג.). ד"ה ואפקעינהו הקשו דאיך נזיר ששתה יין לוקה ושמא ישאל על נזירותו והוי התראת ספק, ותירלו דמוקמינן אחזקתיה כמו שהוא עכשיו עיי"ש. ועיין תוס' שבת (ד.) ד"ה קודם, ותוס' מכות (טו:) ד"ה צמאי. והכי נמי כיון דעד אחד העיד שהוא חלב מוקמינן אחזקתיה שלא יחזור צו ושפיר לוקה צאשר הוא שם. וכיוצא צזה יש להעיר על מש"כ צס' שצ שמעתתא (ש"ו פ"ו) שתמה על הרמב"ם (פט"ו מסנהדרין) שאס החזק האיסור צעד אחד שוב לוקין עליו, ותמה דהא צעד אחד מהני חזרה צאמתלא וא"כ איך לוקין עליו עיי"ש. צרס לדרכנו י"ל דאוקמינן אחזקתיה שלא יחזור ע"י אמתלא וכתוס' גיטין הנ"ל. ועיין צשו"ת רמ"א (סי' צ) מש"כ צהא דהחזקה נדה צצכנותיה צעלה לוקה עליה, והוצא צטו"ו יו"ד (סי' קפ"ה סק"צ). ואכמ"ל.

אולם מצינו מקור לומר דגס צעד אחד באיסורין אמרינן כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד, והוא צתוספתא (כתובות פ"ב) - והוצא צחו"ד (סי' קפ"ה) - כללו

בשצועה או בעגלה ערופה דגלי קרא דעד אחד נאמן בהן, הוי ליה כשנים, אבל עד אחד באיסורין כיון דלא גלי קרא אינו חשיב כשנים עיי"ש. אולם בטו"ז יו"ד (סימן א' סקכ"ג) הביא ממהרי"ק, דגם צעד אחד באיסורין אמרינן דכל מקום שהאמינה תורה עד אחד הרי כאן שנים עיי"ש. ובחידושי רעק"א שם הביא, שכן דעת תוס' כריתות (יא:) ד"ה אמרו לו, ודלא כהריטב"א. ועיין בטו"ז יו"ד (סי' קפ"ה סק"ג) ובשו"ת רעק"א מכת"י (סי' ע"ח) צוה.

ולבאורח נראה לומר, דפלוגתתם תליא במקור הך דינא דעד אחד נאמן באיסורין, דרש"י יבמות (פח.) ד"ה ואמר, כתב, דהא דעד אחד נאמן באיסורין הוא משום דאל"ה אין לך אדם אוכל משל חבירו ואין לך אדם סומך על בני ביתו עיי"ש. ולפ"ז ליכא צוה דין עדות כלל אלא נאמנות בעלמא. וכן נראה צהדיא ברש"י תולין (י:) ד"ה עד אחד נאמן באיסורין, "דכל יחיד ויחיד האמינתו תורה וזכתה מבקרך ומנאלנו וגו' ולא הזקיקו להעמיד עדים בדבר, ולא הנריכה תורה עדים אלא לעונש ממון או מיתת צ"ד ולעריות דגמרינן דבר דבר מממון". הרי דבאיסורין ליכא דין עדים. וא"כ ודאי דלא הוי כשנים הואיל דליכא אלא נאמנות בעלמא. אבל בתוס' גיטין (ב:) כתבו, דעד אחד דנאמן באיסורין ילפינן מקרא דוספרה לה עיי"ש. א"כ יש לומר דגילתה תורה דבאיסורין מועיל עד אחד כמו דמועיל בשצועה וסוטה ועגלה

של דבר עדים שהעידו לטמא ולטהר לרחק ולקרב לחסור ולהתיר לפטור ולחייב, עד שלא נחקרה עדותן בצ"ד אמרו דדאין אנו הרי אלו נאמנין, משנחקרה עדותן בצ"ד אמרו דדאין אנו אין נאמנין" עכ"ד. הרי צהדיא דגם באיסור והיתר אחר שנחקרה עדותן בצ"ד אינן נאמנין לחזור בהם ולומר דדאין אנו. ובשו"ת הר"ן (סי' מ"ו) כתב, דמכאן מוכח דאפילו בעדות אשה שאין לריך הגדה בצ"ד מכל מקום כל שהגיד חוץ לצ"ד הרי זה חוזר ומגיד, דהרי בתוספתא שנינו גם לאסור ולהתיר ואעפ"כ אמרו דכל שלא העידו בצ"ד חוזר ומגיד, והטעם לפי שאין אדם מדקדק בדבריו צמה שאמר חוץ לצ"ד עיי"ש. ועיין במש"ב נתיבות (סי' ל"ח) צוה. ומבואר דגם באיסורין אמרינן דאינו חוזר ומגיד. ומעתה תקשי דאמאי צאמת אינו חוזר ומגיד, הלא באיסורין ליכא דין הגדה ועדות ולא שייך ציה אס לא יגיד, וגם לא שייך ציה עפ"י שנים עדים יקום דבר, ומנלן דאינו חוזר ומגיד.

וירבן צוה, דהנה הנמוקי יוסף יבמות (פח.) הביא בשם הריטב"א, דהא דאמרו כל מקום שהאמינה תורה עד אחד הרי כאן שנים, היינו רק בעדות אשה דבעינן שנים והאמינו לעד אחד שאומר מת כשנים, אבל באיסור דעלמא דסגי צחד, כיון שלא האמינוהו אלא צחד, כי אמת אחרנית ומכחיש ליה הו"ל צחד לגבי חד עיי"ש. וכתב הש"ך יו"ד (סימן קכ"ו סק"ד), דהוא הדין צעד אחד

ערופה, והלימוד מקרא דוספרה לה אינה
לנאמנות צעלמא אלא גילנה קרא דאיכא ציה
דין דעד אחד, וממילא הו"ל כשנים.

ולפ"ז מנינו גם טעם לומר דגם צעד אחד
צאיסורין נימא דכיון שהגיד שוב אינו
חוזר ומגיד, וכדמשמע מהתוספתא והר"ן
הנ"ל, והיינו משום דס"ל דקרא דוספרה
לה גילה לן דצאיסורין איכא גם כן דין עדות
ועד אחד נאמן בו, וממילא שייך ציה הך
דינא דאינו חוזר ומגיד כמו בשאר עדויות,
וכמו צעד אחד צשועה דאיכא ציה הקמה
גם צעד אחד. ומ"מ לדעת רש"ז"ל ודעימיה
דעד אחד צאיסורין אינו מדין עדות, לכאורה
נראה דליכא ציה גם משום דאינו חוזר ומגיד.
ופלא שההפלאה ז"ל והחו"ד ז"ל לא ציירו
צזה. ושזב ראיתי צס' שצ שמעתתא (שמעתא ו'
פ"ח) מה שדן אס צעד אחד איכא דינא דאינו
חוזר ומגיד עיי"ש. ועיינ עוד צשו"ת רע"א
(ח"א סוסי" פ"ה) צסס ההפלאה כתובות (כג).
דצאומרת צפני צ"ד אשת איש אינה חוזרת
ומגדת צאמתלא עיי"ש. וכן צתשו' רע"א (סס)
סי' ק"י, ואכמ"ל.

נד:

המעמיד בהמת חבירו על קמת חבירו
חייב: צס' אצן העוזר (או"ח סי'
שכ"ח) כתב לאסור להעמיד עלוקה צשצת,
דהא קיי"ל צחו"מ (סי' שז"ד ס"ג) המעמיד
צהמת חבירו על גצי קמת חבירו חייב לשלם

נוק שלם דהוי מוזיק צידים, ולכאורה קשיא
דא"כ אמאי מותר צשצת להעמיד צהמתו ע"ג
עשצים (שצת כצב). ונימא דהוי כתולש צידים,
וכמו צנוקין דחייב משום דהוי כמוזיק צידים,
ואין לחלק צין נוקין לצין שצת, דהא צש"ס
לקמן (ס). צליצה ולצתה הרוח אס יש צלצוי
כדי ללצותה חייב ואס לאו פטור, ופריך וליהוי
חורה ורוח מסייעתו דחייב, ואמר רב אשי כי
אמרינן זורה ורוח מסייעתו הני מילי לענין
שצת דמלאכת מחשצת אסרה תורה, אצל הכא
גרמא צעלמא הוא וגרמא צנוקין פטור, הרי
דאף דלענין היזק פטור מ"מ לענין שצת חייב,
וא"כ אס צהעמיד צהמת חבירו על גצי קמת
חבירו חייב, מכל שכן שהיה לן לחייב צהעמיד
צהמה ע"ג עשצים צשצת, ועל כרחך צריך
לומר דהא דשרי להעמיד צהמה ע"ג עשצים
צשצת, דצשצת הכל תלוי צמלאכת מחשצת,
ועל כן דוקא צורה ורוח מסייעתו שהוא רוצה
שהרוח חצבר את הפסולת מן האוכל לכן
חייב, אצל צמעמיד צהמתו ע"ג עשצים שאין
מחשצתו על שום מלאכה, רק צהמתו תאכל
ותמלא כריסה, ואין מחשצתו על המלאכה
כלל, לכן פטור, וא"כ צעלוקה שעיקר
מחשצתו שתעשה חצורה צאדם ותוציא דם
מאדם דמלאכה גמורה היא, שפיר נלמד צקל
וחומר מזורה ורוח מסייעתו דאע"ג דפטורה
צנוקין מ"מ חייב צשצת, קל וחומר צעלוקה
דצכהאי גוונא חייב צנוקין כמו מעמיד צהמה
על גצי קמת חבירו דהוי כמוזיק צידים, מכל
שכן דחייב לענין שצת דהוי מלאכה דידיה
עכ"ד.

לא עשה אלא גרמא ואין המעשה מתייחס אליו, וחיוצו הוא משום שהוא הכין את התצואה להיות מצוררת ע"י הרוח, והמלאכה היא צהכנת התצואה לצירור, ומלאכת ההכנה הרי עשאה צעמנו צידים שהרי הוא זרה את התצואה לרוח.

ובערתה לא תקשי דאיך מותר להעמיד צהמה ע"ג עשדים צצנת דהא לענין נזקין חייב כשהעמיד צהמה על קמת חצירו, דצחמת אף דלענין נזקין הוי מעשה דיליה מ"מ לענין מלאכת צצנת לא נחשב מעשה דיליה, וכמבואר בשיטה מקובצנת לעיל (נו.) צסם הרא"ה וז"ל "ומיהו אכתי קשה דיני מיתה אדיני נזקין, דאלו גבי נזקין אמרינן צצנת צתרא (כצ.) מרחיקין את הסולם מן השוץ ארבע אמות כדי שלא תקפוץ הנמיה, ומשמע התם דאי צהדי דמנח ליה קפנה גיריה נינהו ומחייב לשלומי, ואפילו כי אחיא לצתר הכי נמי חשבינן ליה גיריה דיליה כיון דכי אחיא וקפנה לאלתר הויא היזקא דגיריה, וכיון דכן אע"ג דצהא לא מחייב לשלומי מחייב ודאי לסלוקי, ואלו לגבי מיתה אמרינן צכנהדרין (עמ.) השיך צו את הנחש ר"י מחייב וחכמים פטוריין, וא"ר אחא צר יעקב וכו' לדברי חכמים ארס נחש מעמנו הוא מקיא לפיכך וכו' ומשיך פטור, והשתא ודאי תמיהא מילתא דצהא ליפטור משיך, ואלו גבי נמיה היכא דצהדי דמנח לה קפנה מחייב לשלומי, ונראה לי דהפרש איכא צין חיוצ מיתה לחיוצ נזקין, דנזקין מחייב על גרמתו כיון דהוי גיריה, ומיתה ליכא לחיוצ

הנה מה שהצ"ח ראה מלקמן (ס.) דצצנת כיון דמלאכת מחשבת אסרה תורה לכן מתייחס אליו המעשה טפי מלענין נזקין, ולכן אם צמעמיד צהמת חצירו על קמת חצירו חייב מכל שכן דצצנת כשהעמיד עלוקה הוי מעשה דיליה - צרם צרא"ש לקמן (ס.) כתב גבי זורה ורוח מקשיעתו דחייב "דהתם מלאכת מחשבת אסרה תורה אע"פ שלא הוי אלא גרמא צעלמא צהכי חייבה תורה, כיון דמלאכה זו עיקר עשייתה על ידי רוח, אכל הכא גרמא צעלמא וגרמא צנזקין פטור", וכונתו דצורה כך היא דרך מלאכתו שהוא זורה את התצואה מול הרוח, וחייבת התצואה מול הרוח זוהי מעשה האיסור, וכסם צצנישול הלא אין האדם עושה את מעשה הצישול דהרי האש היא המצלת, ואע"כ אסרה תורה לצל דהיינו להעמיד את הקדרה על האש, דאע"ג דהצישול נעשה ע"י האש, אכל התורה אסרה את הכנת הקדרה לכדי שהמכל יהא ראוי לצישול ע"י האש, וכמו כן צורה אע"ג דצירור האוכל מתוך הפסולת נעשה ע"י הרוח, אכל מה שהוא זורה את התצואה מול הרוח ומכין את התצואה שתהא ראיה לצירור ע"י הרוח, זוהי המלאכה שאסרה תורה. ומעתה יולא דודאי דאין צצנת חמורה מנזקין, וי"ל דמה שלא נחשב מעשה לענין נזקין גם לענין צצנת לא נחשב מעשה, והא דצורה חייב צצנת, היינו משום דהתם עושה הגצרא את כל המעשה שאסרה התורה, דהתורה אסרה את הצוריה נגד הרוח, ולא משום דנחשב כאלו הוא צירר את התצואה צידים, דלענין הצירור

חייב דמקרי מוזיק צידים מהא דנחש שהשיך דפטור, די"ל דשאני התם דאיכא הנאה לבהמה מאכילתה והוי צרי היזקא, אבל לנחש ליכא הנאה בנשיכתו ולא צרי היזקא עכ"ד. ולדרכנו יש ליישב צפשיטות, וכמו שכתב הרא"ה ז"ל הנ"ל, דצמעמיד צהמה על קמת חצירו חייב דהוי גיריה, ולענין ממון סגי בהכי לחייבו, אבל לחייב מיתה צהשיך נחש כיון דלא עביד מעשה בגופו פטור.

עוד כתב צס' אבן העזר לאסור להעמיד עלוקה, דהא היכי שהעלוקה שלו איכא צה משום שציתת צהמתו וכמש"כ לעיל (נה). ד"ה המנהיג, דגם צדגים איכא משום שציתת צהמתו צשצת, והרי צתוס' שצת (קכב). ד"ה מעמיד כתצו, דהא דמעמיד אדם צהמתו על גבי עשצים צשצת, הוא כדדרשינן צמכילתא למען ינוח שורך וחמורך יכול לא יניחנו תולש לא יניחנו עוקר ת"ל ינוח ואין זה נוח אלא צער, אבל לעלוקה ליכא צער אם לא יעמידנה, וא"כ אסור להעמידה משום שציתת צהמתו עכ"ד. ולענ"ד יש לדון צזה, דאף אם נימא דלעלוקה ליכא צער כשאינו מעמידה, אבל ודאי דאית לה נימא אם מעמידה, שהרי כך טבעה למנוץ דס, ועד כאן לא אסרה תורה לעשות מלאכה צבהמה אלא דצר שהיא טורח אצלה דזה הוי היפוך למען ינוח, אבל דצר שאין צו טורח אצלה דנמנא דאין צזה העדר נימא ליכא איסור. ומה שאמרו צמכילתא צבהמה אם אינה תולשת עשצים אין זה נוח אלא צער, לרווחא דמילתא כתצו כן דאפילו

על גרמתו, אפילו היכא דהוי גיריה, אלא צמזיק צגופו או צכחו, ואשו למ"ד משום חלוי וחלוי ממש כחו גמור חשצינן ליה, אבל צעלמא לא וכו', הלכך משיך דפטרינן לעיל לרצנן דוקא ממיטה, אבל צנויקין חייב דחשיצ גיריה" עכ"ל. ומצואר דאין ללמוד מנויקין למיתה, דנויקין מחייב על גרמתו היכא דהוי גיריה, משא"כ לענין מיתה צעינן שיהא צגופו ממש. וכמו כן אין ללמוד מנויקין לגבי חיוב מלאכת שצת, דנויקין דהוי ענין של ממון דמחייב אף צגיריה ואף דאינו צגופו ממש, אבל לענין שצת אינו חייב אלא כשעשה מלאכה צגופו ממש, וכמו שכתב צשו"ת חת"ס (או"ח סי' פ"ד) דלענין מנוחת שצת לא שייך שיהיה שלוחו כמותו דהתורה הקפידה על מנוחת גופו של ישראל ולא על גוף המלאכה עיי"ש. ועל כן לא תקשי קושיית האבן העזר, דאמאי צמעמיד צהמה על קמת חצירו חייב ואלו צשצת מותר להעמיד צהמה ע"ג עשצים, דהחילוק מצואר, דלענין מזיקין דחייב גם צגיריה לכן חייב כשהעמיד צהמה על קמת חצירו דהוי עכ"פ גיריה, וכמו נמייה שעלה צסולס דאי צהדי דמנח ליה קפלה חייב, אבל לענין שצת מותר להעמיד צהמה ע"ג עשצים, דמה שהצהמה אוכלת לא הוי כמעשה דידיה צגופו, וכיון דגופו של הגצרא ניח ה"ז פטור. ומעתה כמו כן צעלוקה צשצת כיון דאיהו לא עביד מעשה צגופו אין צו חיוב.

והנה צאבן העזר כתב, דליכא לאקשווי אהא דהעמיד צהמה על קמת חצירו

נער איכא, אצל אין הקפידא דוקא שזעדרו ייגרם נער, דמנלן הא, דאטו זקרא נער כתיב, הרי זקרא ינוח כתיב, וא"כ כל שאינו מבטל את הנייחא ליכא ציטול מצוה זו, וא"כ צעלוקה דנראה דזעהמדתה למנוץ דם לית לה נער שהרי כך טבעה, ואפשר דגם נייחא איכא לה, א"כ ליכא בזה משום איסור שציתת צהמתו. וזר מן דן, לא מצינו דין שציתת צהמתו אלא צצהמה חיה ועוף וכמש"כ הרמב"ם (פ"כ משנת ה"א), ולתוס' לעיל (נה). גם דגים דילפינן מהרצעה עיי"ש, אצל עלוקה שכמדומה שהיא מין שרץ ואינה בגדר דג, מנלן דאיכא בה דין שציתת צהמתו. וגם דין כלאים לא מצינו צשרצים. ועיין תוס' עבודה זרה (יב) ד"ה הצולע, דערקא הוא עלוקה היינו תולעת קטנה ומצויה צמים ומוצאת הדם עיי"ש. ומשמע שהיא שרץ.

עוד כתב האבן העוזר ראייה לאסור להעמיד עלוקה, מהא דפסק הרמב"ם (פ"י משנת הכ"ב) המשלח כלבים כדי שיודו לצאים וארנצים וכיו"צ וזרח הצבי מפני הכלב והיה הוא רודף אחר הצבי או שעמד צפניו והצהילו עד שהגיע הכלב ותפשו, ה"ז תולדת הנד וחייב עכ"ל, הרי דאף דלא צודהו האדם אלא הכלב חייב, ועל כרחק משום דמלאכת מחשבת אסרה תורה וכנ"ל, עכ"ד. ולענ"ד נראה, דדוקא היכא שעמד צפני הצבי והצהילו הוא דחייב, משום שהשתתף צעם מעשה הצידה, דהעמידה נגד הצבי והצהלה הוא חלק ממעשה הצידה ולכן חייב, אצל כשהעמיד

עלוקה הנה העמדת העלוקה על הצפר אינו חלק ממלאכת החובל, דההעמדה אינה אלא גורם שהעלוקה תוכל למנוץ דם, וזשעה שהעלוקה מנוץ דם כזר פסק מעשיו של האדם, אצל צנדון הרמב"ם הרי הוא עושה מעשה צהעמדה והצהלה צשעת הצידה ממש ונוטל חלק צמעשה הצידה ממש ולכן חייב. ואף למאי שכתב הרמ"א או"ח (סי' ט"ז ס"ב) דהמשקה כלב אחר חיה צשצת הוא צידה עיי"ש, ומשמע דאף דכשלא עמד צפניו ולא הצהילו ג"כ חייב - וכזר עמד המג"א שם (סק"ג) דצרמב"ם משמע דאינו חייב אלא צדעבד מעשה והרמ"א לאיסורא צעלמא קאמר עיי"ש - צרם אפילו נימא דכונת הרמ"א צשם הכלבו לחייבו, אכתי יש לחלק, דהתם מה שהכלב נד הוא מכחו של המשקה, דעל ידי שעורר את רוגזו של הכלב ושיסרו צהחיה לכן נד הכלב את החיה, ולכן י"ל דחייב דהוי כמעשה דליה, אצל הכא מה שהעלוקה מוצאת את הדם אין זה מכחו של האדם שהעמידו על הצפר, דטבע העלוקה למנוץ דם אף צלא שיסוי האדם, אלא צכל מקום שהיא מוצאת דם היא מוצאת - וכמו שכתבו תוס' עבודה זרה (יב) ד"ה הצולע, דהעלוקה כשנופלת על הצפר נתלית צו ומוצאת הדם עיי"ש - נמצא דהאדם רק הכשיר והכין את העלוקה שחובל למנוץ, אצל עצם מעשה המצינה שהוא מעשה האיסור, עושה העלוקה מכח עצמו צלא התעוררות מצד האדם, משא"כ צשיסה כלב הנה כל ענין צידת הכלב צא מכחו של האדם, דאי לאו שהאדם שיסה

דנפשיה עמיד, וחצירו שעומד ומצהילו הוי
מסייע אין צו ממש. והנה המשנה ברורה שם
(סק"י) כתב דהא דבעמד לפניו והצהילו חייב,
היינו משום שכן דרך הדיינים עיי"ש. ולפ"ז
אזדא ליה ראיית האבן העוזר מצידה לענין
העמדת עלוקה, דדוקא צידה חייב צכהאי
גוונא משום דכך היא דרך מלאכה זו, אבל
מלאכת חובל אינו דוקא ע"י העמדת עלוקה.

ושוב ראיתי בהגהות חת"ס לשו"ע או"ח (סי'
רנ"ג) שכתב לדחות ראיית האבן העוזר
לחייב צנותן חטים לתוך רחיים של מים מהא
לצידה הנ"ל, וכתב החת"ס דמנד צבי לק"מ
כיון דהצבי רץ מפני הכלב שרודפו, האדם
העומד לפניו לגדר דרכו, הוא הנד צידים,
כצבי צנית ואדם יושב על הפתח דחייב משום
ד' עכ"ד. והוא כעין דצרינו לעיל דעמידה
צפני הצבי הנרדף מן הכלב הוי חלק ממעשה
הצידה. עוד כתב החת"ס ז"ל שם לדחות דברי
האבן העוזר, דאין ראייה מזורה ורוח מסייעתו
לחייב צנותן חטים לתוך רחיים של מים, דשאני
זורה דהתם הכי הוה צמשכן דכל זורה הוי
על ידי הרוח, משא"כ רחיים של מים שטחנו
בשל יד עכ"ד. והנה זה כדברי הרא"ש לקמן
(ס.) שהצבאנו לעיל, דזורה ורוח מסייעתו חייב
משום דמלאכה זו עיקר עשייתה היא ע"י
רוח, והיינו כצורת החת"ס ז"ל וממילא אין
ראייה מזורה ורוח מסייעתו לאסור העמדת
עלוקה, דבמלאכת חובל אין דרכו להוציא דם
דוקא ע"י עלוקה, ואין לומר שכך היא דרך
מלאכת חובל, אבל צורייה כך היא דרכו ע"י

את הכלב ועורר רוגזו לאוד את החיה, לא היה
הכלב נד, דהא בלא שיסוי אין הכלב נד את
החיה, נמנא דמעשה הצידה נעשה בגרמיתו
של האדם וחייב. ולמאי שכתבנו לעיל בשם
הרא"ה לעיל (נו.) דלענין מיתה צעין שיעשה
מעשה בגופו, ודאי נראה דאינו חייב צסיסה
את הכלב אלא היכי דעמיד גם מעשה בעלמו,
דהיינו שעמד צפני הצבי והצהילו וכמש"כ
הרמב"ם.

ועיין במשנה ברורה (סי' ט"ז) שער הליון
אות י"ג) שהקשה על הרמב"ם שכתב
שאם עמד צפניו והצהילו חייב, דלמאי חייב
משום זה, לו יהא שאדם אחר היה לודה את
הצבי והוא הצהילו צודאי לא היה הוא מחייב
משום צידה צעצור שעמד והצהילו, דאינו
רק מסייע לצידת חצירו, וגרע מזה אינו יכול
וזה אינו יכול, דשם עושה עצם המלאכה
אבל הכא דהוא רק גרמא [ועיין בהגהות
הגרע"א לשו"ע או"ח (סי' שכ"ח) צמג"א
סקט"ז] כעין זה] עיי"ש. אולם נראה דהכא
גרע טפי, שהוא עלמו שיקה את הכלב, ולכן
מתייחס מעשה הכלב להאדם ששיסהו, והוי
כשור האינטדין שנגח דפטור וכמבואר לעיל
(מ:) משום דהוי אנוס עיי"ש, וה"נ הוי הכלב
צגדר אנוס ע"י השיסוי של האדם, ומתייחס
המעשה אל האדם, אלא שצריך שהאדם יעשה
מעשה בגופו צגוף הצידה, ועל כן צעין גם
שיעמוד ויצהילו. אבל כשאדם אחר לודה
לדעת עלמו והוא עומד צפני הצבי ומצהילו,
צזה המסייע פטור, דהאדם הצודה אדעתא

זרייה לרוח שהיא מסייעתו, והוא כדצרינו
צעוהי".

עוד כתב האבן העוזר דצנותן חטים לרחיים
של מים בשבת חייב, דהא אפילו צנוקין
צכהאי גוונא חייב כשזרק של חצירו לרחיים
וניזק דחייב כזרק בתוך האש, וקל וחומר
לשבת עיי"ש. וכבר הבאנו מהרא"ה דאין
ללמוד מנוקי ממון לענין חיוב מיתה וכנ"ל,
וכמו כן אין ללמוד מנוקין לשבת. [ומש"כ
האבן העוזר צנוק דצריו "גם מה שכתוב שם
דכל מקום צמ"ג וצמ"ק לא משמע
שם מידי", ז"ל "דכן משמע צמ"ג
וצמ"ק וכו'"]. ועיין עוד בשו"ת חלקת יואב
(ח"א או"ח סי' ט') מש"כ דצברי האבן העוזר,
ולמאי שנתבאר יש לדון דצבריו ז"ל ואכמ"ל.
ועיין צמ"ק אגלי טל (חורש ג' אות ג') שכתב
דאין דרך גדה ע"י שילוח כלבים עיי"ש, וזה
לכאורה דלא כהח"ס הנ"ל דדרך גדה בכלבים.
ועיין עוד שם (ס"ק י"ב אות ה') מש"כ בטעם
דצעהמדת עלוקה ליכא משום מחמר.

איתמר שומר אבדה רבה אמר בשומר
חנם דמי רב יוסף אמר בשומר
שבר דמי בהדיא הנאה דלא בעיא למיתבי
ליה ריפתא לעניא הוי בשומר שבר: ויש
לעייין, דאמאי לא אמרו דשכרו הוא שכר
המנוה שמקבל צעזר מעשה המנוה של
שמירת האבדה שהוא עושה, ושכר מנוה זו
ייחשב שכר אשר על ידי זה הו"ל שומר שכר.
דהרי צחי' הריטב"א ראש השנה (כח.) כתב

אהא דאמרו שם דמנוות לאו ליהנות ניתנו,
דאע"ג דאיכא שכר מנוה צהאי עלמא, אין
הנאה ההיא עם עשיית המנוה ממש שיהנה
הוא צעשייתה בשעת עשייה, אלא שהמעשה
גורם לו טובה, והא לא חשיבא הנאה צאיסורי
הנאה אלא כשהנאה מגוף הדבר האסור,
וכדאמריין צמודר הנאה ממעין שטובל צו
צימות הגשמים משום שאינו נהנה מגוף
המים, ואע"פ שגורם לו הנאה להעלותו
מטומאה לטהרה, אין הנאה זו נאסרת שאינה
מן המים עיי"ש. ומבואר דהא דשכר מנוה
לא חשיב הנאה לענין מנוה לאו ליהנות ניתנו,
היינו משום שאינו נהנה ממעשה המנוה
עצמו, אלא שמעשה המנוה גורם לו הנאה,
והא לא חשיבא הנאה לענין איסור הנאה.
וחוינן מזה דשכר מנוה נחשב הנאה, אלא
שאינו הנאה מגוף המעשה, אצל המעשה
גורם להנאת שכר המנוה. ומעתה לענין
שומר שכר דצודאי דגם גרם הנאה חשיב
שכר, דודאי דיש שאדם נשכר להיות שומר גם
צעזר גרם הנאה, דגם גרם הנאה יש צו שוה
פרוטה - וגם הא דמיפטר למיתב פרוטה
לעניא י"ל דגם כן הוי רק צגדר גרם הנאה
ואכמ"ל - וא"כ אמאי הוצרכו לומר דמשו"ה
הוי שומר שכר לרב יוסף דצההיא הנאה דלא
צעי למיתב פרוטה לעניא הוי כשומר שכר,
ותיפוק ליה דצלא"ה הוי שומר שכר משום
שמקבל שכר מנוה גם צהאי עלמא וכמש"כ
הריטב"א. וצגמרא אמרו דרצה אמר כשומר
חנם דמי דמאי הנאה קא מטי ליה עיי"ש,
וקשה דהא מטי הנאה של שכר מנוה.

וא"כ אי משום שכר מנזה לא הוא שומר שכר, והולרך לומר טעמא דמיפטר למיתב ריפתא לעניא דזהו שכר בעולם הזה. ועיין קדושין שם דאמר רב יוסף אילמלי דרשיה אחר להאי קרא כרבי יעקב בר ברתיא לא חטא עיי"ש, הרי דרב יוסף לידד דדרשת רבי יעקב, ולשיטת רבי יעקב הוכרח לומר דהוי שומר שכר משום דמיפטר למיתב פרוטה לעניא.

תום' ד"ה פשיטא. דלענין נזקים אקרו בעלים כל מי שצדו לשומרה: מזה משמע דהא דחייבה תורה נזקי ממון היינו משום שצדו לשמור את המזיק ולאו משום דהוי ממונו. ולתירוך שני של תום' י"ל דהטעם משום דהוי ממונו וה"נ חשיב ממון גזלן דקמה ברשותיה. וכבר כתבו בחקירה זו. עיין אבן האזל ה' נזקי ממון. ועי' לעיל (ד.).

ג.

השב אין לי אלא בביתו, לגינתו ולחורבתו מנין ת"ל תשיבם מכל מקום: יש לעיין, היכי שהודיע להבעלים שהאצדה נמנעת אלל המוצא, אם ילא צוה ידי חובת השבה, או דנימא דבעינן דוקא ששיב את האצדה לציתו. די"ל דהא דאמרו ששיב לציתו או לגינתו ולחורבתו, היינו לאפוקי שלא יניחנו אללו ויאמר שכאשר יצואו הבעלים ויחפשו את האצדה אז יחזיר להם, ולזה קמ"ל קרא דלא סגי בהכי אלא שאם יודע מי הוא בעליו הרי הוא חייב להחזירו לו לציתו ולא סגי במה

ויתבן ליישב, דהנה מה שהקשה הריטב"א דאמאי אמרינן מנזות לאו ליהנות ניתנו והרי איכא שכר מנזה צהאי עלמא, וצאמת מנינו צוה פלוגתא בגמרא קדושין (לט:): דרבי יעקב סובר דשכר מנזה צהאי עלמא ליכא, אצל במשנה פאה (פ"א מ"א) איתא אלו דברים שאדם אוכל פירותיהן בעוה"ז והקרן קיימת לו לעוה"ב, ומבואר דמקבל שכר פירות בעולם הזה, ומשנה זה פליג על רבי יעקב, וכדאמר רבא בקדושין שם רבא אמר הא מני רבי יעקב הוא וכו' וברש"י ותוס' שם. ועל כן שפיר הקשה הריטב"א על רבא דסובר מנזות לאו ליהנות ניתנו, דהא רבא גופיה אמר בקדושין שם דקתם משנה סצירא ליה דאיכא שכר מנזה צהאי עלמא, וא"כ איכא הנאה. אצל לרבי יעקב דס"ל שכר מנזה צהאי עלמא ליכא, לא קשיא אהא דמנזות לאו ליהנות ניתנו, דמשום שכר של עולם הבא לא נחשב הנאה בעולם הזה, ומשום דהנאות עולם הזה נמדדות רק לפי ענייני הנאות של עולם הזה, וכל דיני התורה התלויין בהנאה משמעותן הנאה גשמית של עולם הזה - ועיין תשו' הרי"ם (יו"ד סי' י"ד) דכל דיני התורה ניתנו כדרך עשייתן עיי"ש, וכמו כן דיני ההנאות הן כדרך הנאות של עולם הזה - ועל כן לא הקשה הריטב"א אלא משום דרבא ס"ל דאיכא שכר מנזה גם צהאי עלמא. ומעתה יש לומר, דהא דאמר רב יוסף דשומר אצדה הוי שומר שכר משום דמיפטר למיתב ריפתא לעניא, ולא אמר משום שכר מנזה, דסצירא ליה כרבי יעקב דשכר מנזה צהאי עלמא ליכא,

וחולה, אם יש חיוב על המוצא להחזירה לבית
הבעלים, מי אמרינן דחינו יוצא ידי מלות
השצה עד ששיצנה לידי הבעלים, וכיון דאין
הבעלים יכולים לבוא ולקחת את האצדה
ונמנא שהאצדה תישאר ביד המוצא, ולכן חייב
להחזירה לבית הבעלים, או אפשר דנימא דכיון
שהבעלים יודעים היכן נמצאת האצדה, וא"כ
אף שהם עצמם אינן יכולין לבוא, אבל הלא
צידם לשלוח שליח לקבל את האצדה, שוב אין
המוצא מחוייב להחזירה בעצמו לבית הבעלים.
ו"ע.

נח.

אבל נחבטה אימא מבריה ארי מנכסי
חבירו הוא ומה שנהנית נמו לא
משלם קמ"ל: פירש"י אימא האי בעל השדה
מצריח ארי מנכסי חבירו הוא שהגיל את
צמחת חבירו שלא נחבטה ומנא הוא דעצד
ומידי לא לשקול קמ"ל. אימא צמחנה (נדריס
לג.). המודר הגאה מחבירו שוקל את שקלו
ופורע לו את חובו ומחזיר לו אצדו. ובגמרא,
אלמא אצרוחי ארי בעלמא הוא ושרי, מאן
תנא א"ר אשעיא זו דברי חנן הוא. פירש
הרא"ש "שוקל לו שקלו, מחצית השקל חייב
כל אחד מישראל בכל שנה לזרוך קרצנות לצור,
והמדיר יכול לשקלו בשצילו למנא בעלמא
הוא דעצד, ואין דינו כפורע שאר חובותיו".
וצתוס' יו"ט תמה על הרא"ש ז"ל, דאפילו
כי אמרת מנא בעלמא עביד, הרי מכל
מקום נמנא שזה נהנה וניזול צחיצת ממון,

שמשמרו צביתו וינפה עד שיצואו הבעלים, וכל
זה אם הבעלים אינן יודעים שהאצדה נמצאת
אלו, דאז הוא חייב להשיב לבית הבעלים,
אבל אם הכריז והודיע שהאצדה נמצאת אלו
וגודע להבעלים שהאצדה נמצאת צבית המוצא,
יש לומר דחינו חייב המוצא לטרוח ולהציא
את האצדה לבית הבעלים, וסגי אם מודיע לו
שהאצדה נמצאת אלו, ורק היכי שאינו יכול
להודיע לו אז הוא חייב להשיב את האצדה
לבית בעליה. ועיין נמוק"י צבא מניעא (ג.).
שכתב "גבי השצת אצדה עיקר גוף המנא
השצה צבית הבעלים שזהו עיקר גוף כונת
המנא, והשאר הוי כעין מכשירי מנא, דודאי
אע"פ שצריך להשצת אצדה הנטילה וההצאה
קודם לכן, עיקר גוף המנא הוא ההשצה אל
ציתו" עכ"ל, צרם נראה דאין להוכיח מזה
דלא יצא ידי מנא אלא אם מחזירו לציתו של
האוצד, ד"ל דמה שכתב דגוף המנא היא
ההשצה לבית הבעלים, היינו היכי דלא סגי
בלאו הכי, וכגון שאינו יכול להודיע להבעלים
שיצואו לקחת את האצדה מצית המוצא, אבל
אם לקחו המוצא לציתו והבעלים יודעים שהוא
צבית המוצא ויכולים לקחתה, י"ל דכבר יצא
ידי מלות השצה כיון דהאצדה מוכנת להשצה
בכל רגע שיצואו בעליה.

גם יש להסתפק, דאף אם נימא דאין לזרוך
להשיבה לבית הבעלים ממש, וסגי אם
מודיע להבעלים שהאצדה נמצאת צבית
המוצא, אכתי יש להסתפק היכי דאין הבעלים
יכולים לבוא לקחת את האצדה וכגון צוקן

והרי מהנהו לרצנן דחנן עיי"ש, וצחידושי זקיני החת"ס ז"ל נדרים שם תמה על מש"כ הרא"ש "ואין דינו כפורע שאר חובותיו", דהא כיון דקיי"ל כחנן א"כ גם כל חובותיו מותר עיי"ש.

ברם צאמת מקור דברי הרא"ש ז"ל הוא עפ"י פירוש רש"י צכתובות (קמ.) דשם איתא, תנן התם המודר הנאה מחזירו שוקל לו את שקלו ופורע לו את חובו ומחזיר לו אצדתו וכו', ופריך צשלמא שוקל לו את שקלו מנזה קעציד דחנן תורמין על האצוד ועל הגזוי ועל העתיד לגבות, ומחזיר לו אצדתו נמי מנזה קעציד, אלא פורע לו את חובו קמשתרשו ליה, אמר רב אשעיא הא מני חנן הוא דאמר איצד מעותיו. ופירש"י, שוקל לו את שקלו "מנזה קעציד כלומר מנזה צשלמא קא עציד ואינו מהנהו לזה, שאם לא שקל עליו לא הפסיד כלום שיש לו חלק בקרצנות, דתנן תורמין את הלשכה צשלים קופות על האצוד וכו', ועל העתיד לגבות, ואפילו לא נגזה לאחר מכאן יש לו חלק בתרומה וצקרצנות אלא שחיסר מנזה, נמנא שכר מנזה על הנותן". ומצואר מזה, דגזי שוקל את שקלו ומחזיר את אצדתו אין אנו צריכין לדברי חנן, דבהני אף רצנן מודי דמותר ומשום דמנזה קעציד. והא דאמרנו צנדרים אלמא אצרותי ארי צשלמא הוא ושרי וכו' זו דברי חנן, קאי רק על פורע את חובו, וכמצואר צפירוש הרא"ש, ומשום דצפורע לא שייך לומר דמנזה קעציד, אצל צשוקל לו שקלו וצמחזיר אצדה דהוי מנזה

אף רצנן מודי דשרי. וא"כ שפיר כתב הרא"ש דאין דינו כפורע שאר חובותיו, ור"ל דצשוקל את שקלו דהוי מנזה גם רצנן מודי דמותר, ואע"ג דצשאר חובותיו אסור לפרוע לרצנן מ"מ צשוקל מותר, ומיושב קושיית החת"ס ז"ל.

אולם אכתי תקשי קושיית התיו"ט ז"ל, דמה צכך דמנזה צשלמא קעציד הא מ"מ נמנא שזה נהנה וניצול מתציעת ממון והרי מהנהו לרצנן דחנן. ולכאורה יש ליישב צפשיטות, למאי דמצואר צתוס' כתובות (קמ.) ד"ה ועל, צשם רש"י, דהא דתורמים על העתיד לגבות היינו אפילו לא נגזה לצסוף – ומדברי התוס' משמע שהצינו צדעת רש"י ז"ל, שאם צבר תרמו עליו שוב אין ממשכנין אותו על השקל כלל, שהרי הקשו על רש"י מהא דצצא מניעה (מט.) צני העיר צשקלו שקליהם ונגצו מהשלוחין וכו' אם עד שלא נתרמה התרומה נצצעים השלוחים לצני העיר וצני העיר שוקלים ומציאים אחרים תחתיהם, ואם כרש"י דאפילו לא נגצו לצסוף תורמין עליהם, אמאי צני העיר שוקלין ומציאין אחרים תחתיהם, אי משום מנזה אפילו משנתרמה נמי עכ"ק, ולכאורה מאי קושיא, הלא ודאי צריכין צני העיר להציא אחרים תחתיהם דאם לא כן ימשכנו אותם, ומה צכתב רש"י דתורמין על העתיד ועל שלא נגזה לצסוף, היינו שאם אירע שלא מישכנו אותו על שקלו ולא נתן דמ"מ לא איצד חלקו צקרצנות צבור, אצל ודאי דלא פקע חובתם

בני העיר שוקלים ומציאים אחרים תחתיים, דודאי שחייבים להציא אחרים תחתיים ואם לא יציאו ימשכנו אותם, אלא שאף אם אירע שלא מישכנו מ"מ לא איצדו חלקם בקרבנות. ומעתה הדרה קושיית התויו"ט ז"ל לדוכתה, דאיך שוקל את שקלו כיון דמהנה ליה צמה שניצול מתביעת ממון שלא ימשכנו אותו. והנה צשיטה מקובצת כתובות (קמ). שם כתב צשם רש"י מהדו"ק, דמיירי שכבר שקל שקלו אלא שאצד, ונמצא שכבר נפטר מלשקול פעם שנית עיי"ש. אבל צרש"י שלפנינו לא נזכר מזה, וגם הרא"ש לא כתב כן.

ברם נראה ביאור שיטת רש"י והרא"ש ז"ל, עפ"י מש"כ רש"י בסוגיין "אימא האי בעל השדה מצריח ארי מנכסי חצירו הוא שהציל את בהמת חצירו שלא נחבטה בקרקע ומצוה הוא דעבד ומידי לא לשקול קמ"ל", ומצוה דהיכי שחצירו נהנה ממנו אבל הוא לא עשאה לשם הנאת חצירו אלא משום שרואה לקיים מצוה, אין חצירו צריך לשלם בשביל הנאתו שקיבל, ומשום דהוי בגדר מצריח את הארי - ובתוס' ד"ה א"נ מצוה דהיכי שמצריח את הארי מדעתו אף דאית ליה פסידא פטור - והיינו דכיון דאינו מתכוין להנות את חצירו אלא לצורך עצמו משום מצוה, נהי דגם חצירו נהנה אינו חייב לשלם לו. ואע"ג דהיורד לשדה חצירו ונטעה שלא ברשות חייב בעל השדה לשלם וכמ"ש הר"ן בנדרים (לג:), היינו משום דהתם לא התכוין הנוטע אלא לטובת בעל השדה, אבל היכי

ליתן שקליהם. ומדלא תירלו כן, מוכח דסצירא להו צכונת רש"י שאם כבר תרמו על העתיד לגבות שוב אין ממשכנין אותו על שקלו - ומעתה לק"מ קושיית התויו"ט ז"ל דכששוקל שקלו נמצא שזה ניצול מתביעת ממון, דלשיטת רש"י בלאו הכי ניצול מתביעת ממון כיון דכבר תרמו עליו וכנ"ל, וגם הרא"ש ז"ל איזל צשיטת רש"י.

אלא דצמח יש לתמוה על התוס' ז"ל שהצינו צדעת רש"י דאין ממשכנין על השקלים אחר שכבר תרמו מן הקופה, דמה טעם יש בצד, אטו משום שכבר זיכו לו חלק בקרבנות לצור נפטר מחיובו ליתן מחצית השקל. ובשקלים (פ"א מ"ג) אמרו צעשרים וחמשה ישצו צמקדש משישצו צמקדש התחילו למשכן עיי"ש, וכי נימא דלא מישכנו אלא על שעת התרומה מן הקופה, והלא מצוה צמשה שם (פ"ג מ"א) צשלשה פרקים תורמין את הלשכה צפרוס הפסת, ופי' הרע"צ ט"ו יום קודם המועד קרי פרוס המועד עיי"ש, והיינו צראש חודש ניסן. ונמצא שלא מישכנו אלא חמשה ימים, וזה לא יתכן. אלא ודאי פשוט דגם רש"י ז"ל מודה דאע"ג שתרמו על העתיד לגבות ויש לו חלק בקרבנות לצור אף אם לא נגבה לצסוף, מ"מ ודאי שממשכנין וגזיין, אלא שאם אירע שלא מישכנו אותו ולא גבו ממנו אף לצסוף, מכל מקום לא איצד חלקו בקרבנות לצור של אותו שנה, כיון דהגזריין תרמו על כל ישראל. וא"כ לא קשיא מידי מה שהקשו תוס' מצ"מ (נה). דאמאי

שעושה מעשה ומתכוין לצורך עצמו אין חצירו הנהנה ממנו חייב לשלם מה שנהנה. וכיון דאין הנהנה נריך לשלם ממילא מותר דמודר ליהנות מזה דאין זה חשיב הנאה, וכדחזינן לחנן דהואיל דק"ל צפורע חוצו של חצירו שאיבד מעותיו לכן רשאי לפרוע חוצו של המודר, והכי נמי צמזמה שאין המודר הנהנה חייב לשלם אפילו לרבנן ומשום דהמדיר המהנה למזוה קמכוין, ולכן ליכא איסורא על המודר ליהנות ממעשיו של המדיר, לזה הוא רק בגדר מצריח את הארי אף לרבנן.

שייך לומר דלהנחת עצמו מכוין שהרי המזוה לאו דידיה הוא, אבל מכוין שהמזוה הוא של השוקל נמצא שהוא מכוין להנחת עצמו, וממילא אין המודר חייב לשלם לו עבור ששקל בשצילו, ולכן הוא רק בגדר מצריח ארי ושרי. ולפירוש רש"י והרא"ש, הא דאמרו צנדריס (ג.) אלמא מצרוחי ארי בעלמא ושרי מאן תנא וכו' זו דברי חנן, לא אינטריכנא אלא לפרוע את חוצו. דהתם ליכא מזוה, אבל בשוקל את שקלו וצמחזיר אצדתו אף לרבנן שרי משום דהוי מזוה.

ובסברת רש"י צסוגיין מצוארת גס צנמוקי יוסף נדריס (ג.), צהא דאמרו דמחזיר לו אצדה משום דכי מהדר ליה מידעס דנפשיה מהדר ליה, וז"ל "ואי משום מאי דטרח האי צמאי דאהדריה, לנפשיה עצידי משום מזוה דליה דשליחא ואגירא דרחמנא הוא, והוי הוא כאלו פרעו אחר מן השוק כדי שיחזיר לזה שהוא מותר." וכ"כ צשטמ"ק כתובות (קת.) צסס הריטצ"א עיי"ש. וכ"כ צשטמ"ק שס צסס מהרי"ט, דאע"פ שהמודר נהנה מ"מ הוא יכול לומר אני איני מתכוין להנחתו אלא לקיים מצוות צוראי עכ"ד. וזוהי גס שיטת רש"י והרא"ש ז"ל, דמשום הכי שוקל את שקלו משום דהשוקל מכוין לצורך עצמו דהרי מזוה קעצידי והמזוה נקראת על שמו, וצכה"ג הוי כמצריח את הארי גס לרבנן ושרי. ולכן דקדק רש"י צכתובות (קת.) לומר "נמצא שכר המזוה על הנותן", דאלו היה שכר המזוה על מי ששקל עבורו, דאז לא היה

אי נמי מבריה ארי מנכסי חבירו לית ליה פסידא: מכאן יש להעיר צהא דאיתא צש"ס צצא מציעא (קצ.) המשכיר צית לחצירו על השוכר לעשות לו מזוה, וכשינא לא יטלנה צידו ויונא. וכתבו תוס' שס (קא:) ד"ה לא יטלנה וינא, לפי שהמזיקין צאין צצית שאין צו מזוה וכשנוטלה כאלו מזיק אותן שידורו צצית. וכתב הצ"ח יו"ד (סי' רצ"א) דלפי זה חייב הצא לדור צציתו לאחרייו לשלם לראשון דמי המזוה שהניח צציתו עיי"ש. ומשמע דחיוצ התשלומין הוא משום שהראשון מנע היזק ממי צצא אחריו לדור שס. ויש לעיין דהא הראשון אינו אלא מצריח את הארי מן השני דפטור לשלם, ומצואר צתוס' צסוגיין ד"ה א"ג, דהיכי דמצריח את הארי מדעתו אף דאיכא פסידא פטור עיי"ש, וא"כ התם אף שיש לו פסידא שהרי הוא משאיר את המזוה שלו צצית, מ"מ כיון דמדעתו הוא אמאי חייב השני לשלם.

אולם נראה עפ"י מה שכתבו התוס' בסוגיין, הדיכא דברי היוזקא והדצר צרור שיצוא לידי הפסד ולידי דריסת ארי צוה אף מצריח את הארי חייב, וצרא"ש כתב שאם הדצר צרור וקרוב לודאי שיצוא לידי הפסד נוטל שכרו עיי"ש, וא"כ למאי שכתבו התוס' שהמזיקין צאין צבית שאין צו מוזזה וכשנוטלה כאלו מוזק אותן שידורו צבית, ומשמע מלשון זה שהדצר צרור או עכ"פ קרוב לודאי שהמזיקין צאין צבית שאין צו מוזזה, ועל כן אין דינו כמצריח את הארי וחייב לשלם.

וראיתי בפרי מגדים (או"ח סי' ט"ו מש"ו סק"צ), דהא דלא יטלנה צידו משום המזיקין היינו כשדריס שם צני אדם וכמש"כ הצ"י וד"מ יו"ד (סי' רנ"א) דמזיק לצני אדם הדריס שם, אצל אדם מסגיר הצית ואין דר שם שום אדם י"ל דרשאי עיי"ש. וז"ע דמלשון התוס' צש"ס צבא מניעה שכתבו "כאלו מוזק אותן שידורו צבית" משמע שמזיק לאלו שעתידין לדור צו, וכ"כ הצ"ח הנ"ל שהצבא לדור אחריו חייב לשלם, ומוכח דאף שאין אדם דר שם ג"כ אסור לטלו. ועיין מה שכתבו צוה באורח צשו"ת להורות נתן (ח"א סי' ז"ח-ק"א).

נט.

אליעזר זעירא הוה סיים מסאני אוכמי (לבש מנעל שחור כמנהג אבלות), וקאי בשוקא דנהרדעא, אשכחוהו דבי

ריש גלותא, וא"ל מאי שנא הני מסאני, אמר להו דקא מאבילנא אירושלים, אמרו ליה את חשיבת לאתאבולי אירושלים, סבור יהרא הוי, אתיוה וחבשוה: מצואר שאם מתאצל על דצר שאינו ראוי אליו נראה כיוהרא. ולכאורה הרי איתא צש"ע או"ח (סי' א'), ראוי לכל ירא שמים שיהא מיצר ודואג על חורבן צית המקדש, וליכא חשש יהרא. אך י"ל, דהנה צחורבן ירושלים וצית המקדש איכא תרתי לריעותא, חדא צער השכינה על חורבן צהמ"ק וצער ירושלים וצהמ"ק של מעלה, ועוד צער ישראל על הגלות והשפלות שצאה ע"י החורבן. והנה להצטער על צערה של ירושלים עצמה שהוא צער השכינה, צריך להיות ראוי לכך, כי לאו כל אדם משיג הצער, ואיכא חשש מחזי כיוהרא, אצל להתאצל על צער ישראל שצא ע"י חורבן צהמ"ק, יכול כל אחד, כי הוא דצר מושג לכל ישראל. ולכן צאליעזר זעירא שאמר שמתאצל על ירושלים, היינו על ירושלים של מעלה, ולזה צריך להיות גצרא רבה ועל כן חשדוהו כיוהרא. אצל צשו"ע נאמר שיהא מיצר ודואג על חורבן צית המקדש, והנה החורבן מורגש לכל אחד, ועל כן ראוי לכל ירא שמים להיות מיצר ודואג על זה.

ס.

אמאי ליהוי כזורה ורוח מסייעתו וכו': ראיתי צס' מנחת חנוך (מלאכת זורה) שכתב צפשיטות וז"ל, ונראה עוד חילוקים

ובן הוא צהדיא זלשון רצינו חנגאל צצנת
 (עד.) וז"ל, וכן אם נטל "צידו" אדם
 תצואה צתוצנא, וצפסולת שיט צה, וניפת צה
 צרות פיו, וצירר, חסוב הוא כזורה עכ"ל.
 הרי צהדיא דאף ציד איכא משום זורה. אך
 עיקר דצרי ר"ח צריך ציאור, שכתב שצורה
 צרות פיו חייב משום זורה, וצאמת זה עדיף
 יותר משאר זורה דרק הרוח מסייעתו, והו"ל
 צאמת רק בגדר גרמא וכסוגיין וש"ס צצא
 צתרא הנ"ל, אצל צורה צרות פיו הרי הוא
 עושה מעשה ממש, כיון דגם רוח פיו צא
 מכחו, וא"כ הו"ל לדמותו לצורר שעושה
 מעשה צידים, וצריך עיון וציאור.

והנה ציאור הלכה או"ח (סי' שי"ט סי"ז)
 אחרי שהציה דצרי רע"א ז"ל הנ"ל,
 הציה מס' אלפי מנשה שמפרש צכונת
 הירושלמי, דמיירי צמעציר ד' אמות צרשות
 הרצים ע"י הרוח, והוא על דרך דוגמא פירש,
 דכמו צורה אף דהרוח הוא המסייעתו אפילו
 הכי חייב, כן צרוקק דהעצרתו ע"י הרוח ג"כ
 חייב. וכתב עליו הציאור הלכה, והוא נכון
 עיי"ש. ולענ"ד יש לתמוה, דהא כתב הרא"ש
 צסוגיין גבי לצה ולצתה הרוח, אם אין צליצויו
 כדי ללצות וגם לא צרוח כדי ללצות ונצטרפו
 יחד וליצו פטור, ולא אמריין אע"פ שסייעו
 הרוח צעשיית האש הוי כאלו הוא עשהו לצדו,
 מידי דהוי אצורה רוח מסייעתו דחשצנין ליה
 כאילו עשה המלאכה לצדו, דהתם מלאכת
 מחשצת אסרה תורה אע"פ שלא הוי אלא
 גרמא צעלמא, צהכי חייצה תורה כיון דמלאכה

דודאי זורה אינו רק צכלי, כי פירוש זורה הוא
 צרחת, ואם אינו צכלי רק מערב ציד ועל ידי
 כך הרוח מפריחו לא הוי זורה, וצריך להצרות
 צו משום צורה, ואם הצרו צו משום זורה, אינו
 חייב, דזה לא הוי זורה כלל. עכ"ל. ושוב כתב
 "וגם צמלאכה זו דצורה חייב צרוח מסייעתו
 כמצואר צצ"ק (ס.) וצצא צתרא (כו.), א"כ
 דוקא צרחת דנקרא זורה, חייב צרוח מסייעתו,
 אצל אם עשה ציד ללא נקרא זורה רק צורה
 אינו חייב צרוח מסייעתו, כי דוקא זורה
 חייצתו תורה צענין זה" עיי"ש זלשונו. מצואר
 דמפרש ענין זורה, שהוא דוקא צרחת, ואם
 הצזיקו ציד אינו חייב צרוח מסייעתו. ודצרי
 צריכין עיון ממה דאיתא צירושלמי צצנת (פ"ו
 ה"צ) רקק והפריצתו הרוח חייב משום זורה,
 וכל דצד שהוא מחוסר לרוח חייב משום זורה.
 הרי דאף דליכא כלי מכל מקום חייב. ונהי
 דכבר כתב צתשו' זקני רע"א ז"ל (ח"א סי'
 כ') דש"ס דילן חולק על הירושלמי, דצצירא
 לן ללא שייך זורה רק צמפריש פסולת מעל
 האוכל, וצרוקק ליכא פסולת ואוכל, וכן כתב
 צס' חיי אדם, וכמו שהציהו גם המנ"ח שם.
 מכל מקום צעיקר הדין לא מצינו שש"ס דילן
 יחלוק, והיינו דש"ס דילן ס"ל דצרוקק ליכא
 זורה משום דליכא צצירה דפסולת מן האוכל,
 אצל לאו מטעמא דליכא כלי הוא חולק, ואם
 כן על כל פנים שמעיין מהירושלמי דאף צלא
 כלי חייב. וכפי הגדרתם דכל שהוא "מחוסר
 לרוח" חייב משום זורה ופירש הפ"מ שצלתו
 הרוח אי אפשר לעשותו, דיט צו חיוצ זורה,
 ואין נפקא מינה כלל אם הוא צכלי או לא.

זו עיקר עשייתה ע"י רות, אבל הכא גרמא צעלמא וגרמא צנוקין פטור עכ"ד. הרי דרק צורה חייב צרות מסייעתו, משום דמלאכה זו עיקר עשייתה ע"י רות וכך היא דרך מלאכה זו, אבל לענין מעביר ד' אמות ברשות הרבים שאין דרך להעביר ע"י הרות, ודאי שאם העביר ע"י הרות פטור שאין זו דרך מלאכה זו, ולא יתכן לומר שהירושלמי חולק בזה על הצבלי ופירוש הרא"ש, כיון דסברת הרא"ש ז"ל צרור מללו, ואיך יתכן ללמוד מעביר ד' אמות ע"י רות מזורה ורות מסייעתו, כיון דזרייה דרכה ע"י הרות, משא"כ מעביר ד' אמות צרה"ר שאין הדרך להעביר ע"י רות.

גם יש להעיר, דהא בסוגיין אמרו דזורה ורות מסייעתו חייב משום דצבצת מלאכת מחשבת אסרה תורה, ופירש"י נתקיימה מחשבתו דניחא ליה צרות מסייעתו אבל הכא גרמא צעלמא הוא וגרמא צנוקין פטור. ומצואר דזורה ורות מסייעתו הוי צאמת גרמא, אלא דמכל מקום חייב צבצת משום דמלאכת מחשבת אסרה תורה וכיון דנתעבד מלאכתו לפירוש רש"י ז"ל - לכן חייב אף דהוי גרמא, וא"כ למאי שכתב צס' יום תרועה ראש השנה (כט: וצס' כפות תמרים סוכה (גג.) דצמעביר ד' אמות כיון דהוי הלכתא גמירי וכדאמרו צבצת (נז:), ממילא לא צעין ביה מלאכת מחשבת דהא לא צעין שיהא דומה למשכן ואף כשלא היתה העקירה משעה ראשונה לשם העברה חייב עיי"ש, א"כ לענין מעביר ד' אמות ברשות הרבים לא

שייך לחייב היכי דרוח מסייעתו מדין מלאכת מחשבת, דהא צמעביר ד' אמות ליכא דין דמלאכת מחשבת ונשאר רק גרמא ופטור.

אלא דצאמת גוף דצרי ס' יום תרועה ז"ל קשיין ממה שכתב הרמב"ם (פי"ג משנת ה"ח) הולאה והכנסה מרשות לרשות מלאכה מאבות מלאכה הוא וכו', וכן למדו מפי השמועה שהמעביר ברשות הרבים מתחלת ארבע לסוף ארבע הרי הוא כמוציא מרשות לרשות וחייב עיי"ש, ומשמע דמעביר ד' אמות הוי כענין הולאה והיא מכלל מלאכת הולאה, וא"כ איכא ביה ג"כ דינא דמלאכת מחשבת כמו במלאכת הולאה. וכן מוכח בצעל המאור שבת (נז: דמעביר ד' אמות צרה"ר דהוי כמוציא מרשות לרשות דכל ד' אמות נחשב כרשות אחת עיי"ש. ועיין צס' טל נתן (מלאכת המוציא ס' י"ח) מה שכתבנו בזה.

גם יש להקשות מסוגיא דלעיל (כו:) דמצואר צנתכוין לזרוק שתיס וזרק ארבע פטור, וכן צנתכוין לזרוק ארבע וזרק שמונה פטור משום דמלאכת מחשבת אסרה תורה עיי"ש, הרי צהדיא דגם צמעביר ד' אמות ברשות הרבים צעין מלאכת מחשבת דומיא דמשכן, דהא כל עיקר מלאכת מחשבת ממשכן גמריין וכמצואר ברש"י שבת (ה:) וצכמה דוכתי. אולם יש ליישב על פי מה שכתב המאירי ז"ל צבצת (ג.) וז"ל, אנו קבלנו צפירושה שאף לדעת האומר צעלמא - שבת (קה.) - יש ידיעה לחצי שיעור, מודה הוא צו שלא אמרו כן

מסוגיא דלעיל (כו:) דמצואר דאיכא דינא דמלאכת מחשבת גם צמעציר, דודאי דגם צמעציר צעינן שתהא מלאכת מחשבת, צרם היינו דוקא צעאס ההעצרה, ולכן כשהתכוין לצרוק שתים וזרק ארבע שפיר חייב.

רב אשי אמר כי אמרינן זורה ורוח מסייעתו הני מילי לענין שבת דמלאכת מחשבת אסרה תורה אבל הכא גרמא בעלמא הוא וגרמא בנוזקין פטור: פירש"י מלאכת מחשבת נתקיימה מחשבתו דניחא ליה צרות מסייעתו. על פי זה יצואר הא דאיחא צצבת (קכ.) ועושין מחילה בכל הכלים צין מלאצין צין ריקנין צצציל שלא תעבור הדליקה. וצגמרא מצואר הטעם, דגרס כיצוי שרי דכתיב לא תעשה צו מלאכה, עשייה הוא דאסור הא גרמא שרי עיי"ש. ונריך ציאר דהרי כל מלאכות שבת ממשכן ילפינן, וכיון דצמשכן לא נעשו המלאכות ע"י גרם אלא עשייה ממש, א"כ למה לן למעט גרמא מקרא דלא תעשה צו מלאכה, תיפוק ליה דלא הוי דומיא דמלאכת המשכן, וכהא דמצואר צתוס' שבת (ה:) ד"ה אגוז וכו', צכלי צף ע"ג מים דאף דלגצי קנין חצר הוי הנחה, מ"מ לגצי שבת לא הוי הנחה כיון דממשכן ילפינן ושם לא היה מסתמא אלא כדרך שמלניעים חפצים צני אדם עיי"ש. וכהאי גוונא מצואר צירושלמי שבת (פ"א ה"א) דאע"ג דצכל מקום שנים שעשאוהו פטורין מכל מקום צמושיט אינו חייב רק ע"י שנים כיון שכך היתה עצודת הלויס צמשכן, והציאו תוס' שבת

אלא כשעשה איסור צהעלמה כגון כתצ אות אחת או אכל חצי זית חלב, שאע"פ שאינו חייב איסור מיהא איכא, אצל הוצאה שאינה עיקר מלאכה ולא מעשה, עיקר החיוב צהנחה הוא והכל נגרר אחריה, ואע"פ שאמרו (שם קג.) שהמעציר שתי אמות צשווג ושמים צמוזיד ושמים צשווג פטור, מכל מקום העצרה דומה למעשה יותר מן ההוצאה כך קצלו צענין זה עכ"ל. ומצואר דמחלק צין מוציא לצין מעציר, דצמוציא מרה"י לרשות הרצים עיקר החיוב צא ע"י ההנחה, אצל צמעציר ד' אמות החיוב הוא צעאס ההעצרה. ומעתה י"ל דהא דצעינן מלאכת מחשבת גם צעקירה והנחה, היינו רק דומיא דשבת (ה:) צמעציר חפציו מזוית לזוית ונמלך עליהן להוציאן, דצמלאכת הוצאה דהעקירה וההנחה היא מעיקר המלאכה לכן צעינן שיתכוין למלאכתן לעשותן צדרך איסור ואי לאו פטור, ומשום דצעינן מלאכת מחשבת גם צעקירה והנחה. משא"כ צמעציר דעיקר האיסור הוא צעאס ההעצרה, והעקירה וההנחה אינן אלא תנאי, צזה י"ל דלא צעינן מלאכת מחשבת אלא צעאס ההעצרה, אצל לא צעקירה והנחה.

ועל פי זה אחיין שפיר דצרי הכפות תמרים דצמעציר חייב אף כשלא היתה העקירה משעה ראשונה לכך, אצל לא מטעמיה, אלא משום דצמעציר אין העקירה וההנחה אלא תנאי צמלאכה, ולכן לא צעינן צהו דליהוי מלאכת מחשבת, וחייב אף כשלא היתה צשעה ראשונה דעתו לכך להעצירו. ולא תקשי

(ג.) ד"ה צעשיתה עיי"ש, וא"כ נימא כמו כן איפכא, דאף דגרמא הוי כעשייה מ"מ צשנת פטור כיון דאינו דומה למלאכת המשכן שהיתה ע"י עשייה, וזריך עיון לכאורה. צרם להמתצאר צסוגיין, דאף דהוי גרמא מכל מקום צשנת חייב כיון דמלאכת מחשבת אסרה תורה, וא"כ אי לאו מיעוטא דלא תעשה הוה אמינא דכל גרמא אסור משום דניחא ליה צכך והוי מלאכת מחשבת.

ובאמת אכתי זריך ציאור, דכיון דממעטינן מלא תעשה דגרמא שרי ולא אמרינן דכיון דניחא ליה צכך הו"ל מלאכת מחשבת, א"כ צורה ורוח מסייעתו לפטור צשנת כיון דהוי רק גרמא, וכבר העירו צזה. אמנס נלע"ד לחלק צין היכי דעל ידי גרמא שלו נעשתה המלאכה מיד, וצין היכי שאין המלאכה נעשית רק לאחר זמן, וכהא דמצואר צסנהדרין (עו.) כפתו צחמה ומת צלינה ומת חייב, סוף חמה לצוא סוף צינה לצוא פטור, ופירש"י ד"ה סוף חמה לצוא, כלומר אס לא היתה שם חמה צשעה שפפתו אצל סוף לצוא לכאן וסופו למות פטור שלא היה ההורג מזומן וגרמא הוא עכ"ל, הרי דכשהניחו צלל צמקום שאין שם חמה אף שסוף חמה לצוא פטור, וצכפתו צחמה חייב. ועל כן צורה ורוח מסייעתו, דצשעה שהרוח מסייעתו הרי הוא אוזו את התצואה צידו מול הרוח, ועל כן הוי ככפתו צחמה דחייב דהוי מעשה ממש ולא גרמא. משא"כ צעשיית מחיצה של כלים, הרי צמקום שעושה את המחיצה אין שם אש,

והו"ל כסוף חמה לצוא ופטור, ועל כן אי לאו מיעוטא דלא תעשה הא גרמא שרי, הוה אמינא דצכל גרמא חייב הואיל דהו"ל מלאכת מחשבת, ועל כן קמ"ל לא תעשה דצגרמא כי האי דסוף חמה לצוא פטור, ואינו חייב רק צורה ורוח מסייעתו דהוי דומיא דכפתו צחמה ודו"ק.

והנה צמדציק פת צתנור חייב אף כשנגמר מאליה, ולא אמרינן דהוי כגרמא, וכמו שכתבו חוס' צמנחות (נו:) ד"ה ומעשה וכו' עיי"ש, ורמז על מג"א או"ח (סי' רנ"ד). וראיתי לזקיני החת"ס ז"ל צחידושו צשנת (יז.) שכתב צטעמו, משום דכך היה צישולו צמשכן, ועל כן חייב צכל צישול דכהאי גוונא, וכ"כ צנתיב חייס צשו"ע או"ח עיי"ש. אמנס לפי מה שנתצאר אין צישול צגדר גרמא כלל כיון דהוי מעשה ממש, וכהא דסנהדרין דכפתו צחמה דחייב, וכתב צחידושי הר"ן ז"ל שם, דהא דכפתו צרעב פטור אף דהרעב מתחלת מעתה, מכל מקום שאני, דאילו צרעב הרי כפי מה שהוא רעב עכשיו אין צכחו להמיתו דהא עדיין חי הוא, ורק כשיצגבר רעצונו ימות, נמצא דעכשיו אין עדיין הרעב צעולם הממיתו והו"ל כסוף חמה לצוא דפטור, משא"כ צכפתו צחמה נהי דאינו מת צו צרגע רק לאחר שיצגבר עליו חוס השמש, מכל מקום החמה כבר קייס עכשיו כאן, ואוזו החמה שימיתנו לאחר זמן הרי הוא כבר עומד גס עכשיו כאן, ועל כן חייב עיי"ש. וא"כ הוא הדין צהדציק פת צתנור, נהי דאין הפת נאפה

עלמנו צממון חצירו וכמש"כ צפרשת דרכים הנ"ל, וזה סותר שיטתו ציומא (פג:).

ובלע"ד צזה, דהנה צסנהדרין (עג.) תניא מנין לרואה את חצירו שהוא טובע צנהר או שחיה גוררתו שחייב להלילו, ת"ל לא תעמוד על דם ריעך, ופריך והאי מהכא נפקא, מהתם נפקא צצידת גופו מנין ת"ל והשצותו לו, ומשני אי מהתם הו"א הני מילי צנפשיה (מחויב להלילו) אצל מיטרת ומיגר אגורי לא, קמ"ל (חזור על כל צדדין שלא יאד דם ריעך. רש"י). ומצואר דמחויב להוליא הולאות כדי להליל חצירו. וכן קיי"ל צשו"ע חו"מ (סי' תכ"ו ס"א) עיי"ש. והשתא לפ"י לכאורה קשה דלמה אסור להליל עלמנו צממון חצירו, הלא חצירו גופא מחויב להליל חצירו צממונו משום לא תעמוד על דם ריעך, ופשוט דכופין על לאו זה, ולכפייה על לאו א"צ אפילו בית דין, וכמש"כ צצנה"מ (סי' ג' סוסק"א) מהא דלעיל (כה). גצי נרעע שכלו ימיו דיכול רבו להכותו להלילו מאיסור שפחה עיי"ש וצמשוצב נתיצות שם, וכ"כ צצנ"ח (מצוה תקנ"ח), וא"כ ודאי דמותר להליל עלמנו צממון חצירו. [ועיין רמב"ן צ"ב (קעה): דכופין על מ"ע ע"י ירידה לנכסיו עיי"ש וצקנה"ח (סי' ל"ט סק"א) ואכמ"ל].

ובב"ב (סג.) תניא צשנים שהלכו צדרך וציד אחד מהן קתון של מים וכו' דרש צן פטורא מוטב שיטתו שניהם וימותו ואל יראה אחד מהם צמיתתו של חצירו, עד שצא

צרגע שהוא מדציקו צתנור, מכל מקום הרי אותה האש שאופאה לאחר זמן הרי הוא כבר קיים עכשיו, ועל כן לא הוי גרמא כלל וחייב כמו צכפתו צחמה דחייב.

ס:

מהו להציל עצמו בממון חבירו שלחו ליה אסור להציל עצמו בממון חבירו: הנה ממה שפירש רש"י ז"ל ד"ה ויצילה "שלא ישרפיה הואיל ואסור להליל עלמנו צממון של חצירו", הוכיח צס' צפרשת דרכים (דך) החיים דרוש י"ט) דצצירא ליה לרש"י דאסור לכתחילה להליל עלמנו צממון חצירו, וחולק על שיטת התוס' דצצירא להו דלהליל נפשו מותר אלא דחייב לשלם.

אלא שיש לעיין צזה דצשו"ת חת"ס (או"ח סי' ר"ח) העיר מיומא (פג:) דר' יהודה אחויה צולמוס קפחיה לרועה ואכליה לריפתיה עיי"ש, ומוכח דמותר להליל עלמנו צממון חצירו. וצהגות מהרצ"ח ציומא שם כתב, די"ל דהרועה הכיר חליו ונתן לו ככרו מעלמו. צרם החת"ס צשו"ת (חיו"ד סי' שי"ט סוד"ה ולא עוד) כשהעיר מהא דיומא הנ"ל כתב "ועיין לשון רש"י יומא פ"ג ע"ב ד"ה קפחיה". והוא דרש"י ז"ל כתב "קפחיה, כפ"א ונטל ככרו הימנו", ומצואר צהדיא דבעל כרחו נטלו. ומוכח דגם צכה"ג מותר. ומעתה לפ"י לכאורה צצרי רש"י ז"ל צריכיין ישוב, דהרי צסוגיין מוכח דס"ל דאסור להליל

שרי עיי"ש. וזלא"ה בגזל עכו"ם דקיל שרי,
ואכמ"ל.

רש"י ד"ה ויצילה. שלא ישרפוה הואיל ואסור
להזיל את עצמו בממון חצירו: עיין בס'
פרשת דרכים (דרך החיים דרוש י"ט) שתמה
על רש"י ז"ל דאין יתכן דמקום פקוח נפש
אסור להזיל עצמו בממון חצירו עיי"ש. אולם
בהגהות מהר"ם הביא מירושלמי עבודה זרה
(פרק אין מעמידין) דהאומר חמוס את חצירו
חייב למסור נפשו עיי"ש. וזרא"ה לכתובות
(יט.) הביא בשם תוספתא דסצירא ליה לרבי
מאיר דצאיסור גזל יהרג ואל יעבור עיי"ש.
ועיין בתשו' חתם סופר (חו"מ סי' א') בזה.

ועל פי זה יש ליישב הא דאיתא במתני' דאבות
(פ"ה מ"ה) לא הפילה אשה מריח בשר
הקודש. פירש"י שאילו הריחה בהן ובאת
לטעום מהן אין שומעין לה להאכילה בשר
קודש עכ"ל. ויש לתמוה דאין לך דבר העומד
בפני פקוח נפש, ומשנה שלימה שנינו ביומא
(פג.) עוצרה שהריחה מאכילין אותה עד
שתשיב נפשה, ופירש"י שאם אינה אוכלת
שניהן מסוכנין עיי"ש. וברש"י (שמואל א' כ"א
ה') כתב, בקושי אנו מאכילין לזרים אך זה
אי אפשר שיאכילנו צטומאה עכ"ל. ומבואר
דאיסור זרות הותר במקום פקוח נפש. וכ"כ
ברלב"ג שם (פסקו ז') עיי"ש.

ברם להמבואר אחי שפיר דהנה האוכל מבשר
הקודש, מלבד איסור מעילה יש בו

ר"ע ולמד חייך קודמין ע"ש, ועכ"פ ברור
שכשהמים מספיקין לשניהם דמחויב בעל
הקתון ליתן לחצירו משום ל"ת על דם ריעך,
ומותר לכפותו ולהזיל עצמו בממון חצירו.
אך נראה דכל זה שייך, אם חצירו בעל הממון
הוא לפנינו ונתחייב בלאו דלא תעמוד על דם
ריעך, ונתחייב להוציא הוצאות ע"ז, ממילא
שפיר יכול ליטול ממנו בעל כרחו ולהזיל
עצמו, שהרי כופין אותו על לאו שהוא נתחייב
בו, אבל כשבעל הממון אינו לפנינו ואינו רואה
בסכנת חצירו, וממילא לא נתחייב בלאו דלא
תעמוד וגו', שוב אי אפשר לכופו שהרי אינו
מחוייב במצוה זו.

ולפ"ז מיושצין דברי רש"י ז"ל, דבעובדא
דסוגיין י"ל שהמעשה הי' שהצעלים
של חלקת השדה לא היו שם וכדכתיב צפרשה
שם שנסו העם מפני הפלשתים ולא נתחייבו
להזיל, וע"כ אסור הי' לשורפו כדי להזיל
את עצמם - אבל בהך דיומא (פג:) שהרועה
הי' שם וראה את ר"י שאחזו בזלמוס, והי'
מחויב להזילו בכרכו משום לא תעמוד על
דם ריעך, ע"כ שפיר כפאו ר"י ונטל הככר
בעל כרחו, שהרי כופין על קיום הלאוין,
וא"ש. [וכעת מלאתי בשטמ"ק לקמן (קיו:)
בפסק הראצ"ד ז"ל, שכ' בהדיא שהצעלים
לא היו שם. ועיי"ש שרצה לחלק בין צפניו
ושלא צפניו. ובעיקר הך דיומא (פג:) נראה
שפשיטא לי' להחמ"ס ז"ל דרועה ישראל
הי', דאל"כ מבואר צירושלמי ע"ז (פ"ב
ה"ב) ושבת (פי"ד ה"ד) דישראל צעכו"ם

משום גזל, וכדמשמע בתוס' כתובות (ל:) ד"ה זר דבהקדש איכא דין גזל עיי"ש - ומתוס' אלו נריך עיון מה שכתב בשב שמתתא (ש"י פ"ד) עיי"ש - וכשאוכל מבשר הקודש העומד להיות מוקטר על גבי המזבח לא שייך בו השצה כלל, דאף אם ישלם מ"מ צטר זה לא יוקטר על המזבח ויחסר המזג. ומעתה אף אם יריח צטר קודש ויהא פקוח נפש לאוכלו, מ"מ אין שומעין לה להאכילה צטר קודש משום גזל. ולפי זה משנה זו אחיא אליצא דרבי מאיר דס"ל דנריך למסור נפשו שלא יעבור על איסור גזל.

סב.

מה בין גזלן לחמסן, א"ל חמסן יהיב דמי גזלן לא יהיב דמי, א"ל אי יהיב דמי חמסן קרית ליה והאמר רב הונא תלוה וזבין זביניה זביני, לא קשיא הא דאמר רוצה אני הא דלא אמר רוצה אני: ומצוה דהא דתלוהו וזבין זביניה זביני מיירי צאומר רוצה אני. אולם הרמב"ם (פ"י ממכירה ה"א) כתב "מי שאנסוהו עד שמכר ולקח דמי המקח אפילו תלוהו עד שמכר, ממכרו ממכר צין צמטלטלין צין צקרקעות, שמפני אונסו גמר ומקנה". ולא כתב שנריך שיאמר רוצה אני. וכבר תמה הלחם משנה ז"ל שם, דהא מפורש בש"ס צ"ק (סג.) דצעינן שיאמר רוצה אני.

ולבאורה יש להוכיח גם מסוגיא דצבא צתרא (מח.) דצעינן שיאמר דוקא

רוצה אני, דהא אמרו אלא כדתיא יקריצ אותו מלמד שכופין אותו, יכול צעל כרחו ת"ל לרצונו, הא כיצד כופין אותו עד שיאמר רוצה אני וכו', אלא מסיפא וכן אתה אומר צגיטי נשים כופין אותו עד שיאמר רוצה אני עיי"ש. ומעתה כיון דכל עיקר הך דינא דתלוהו וזבין זביניה זביני ילפינן מקרבן וגט דמהני צהו כפייה, אם כן כשם דצהני נריך שיאמר דוקא רוצה אני, ה"ה צתלוהו וזבין לא מהני אלא כשיאמר רוצה אני, אצל משום אונס גרידא לא מהני. וצאמת צבי קרבן וגט פסק הרמב"ם דצעינן שיאמר רוצה אני, וכמש"כ (פ"ד ממעשה הקרבנות הט"ו) "אף על פי שצאמר לרצונו כופין אותו עד שיאמר רוצה אני". וכן צבי גט כתב (פ"צ מגירושין ה"כ) "מי שהדין נותן שכופין אותו לגרש את אשתו ולא רצה לגרש, צ"ד של ישראל וכו' מכין אותו עד שיאמר רוצה אני". ומעתה תקשי דכיון דצקרבן וגט פסק דנריך שיאמר רוצה אני אמאי לא כתב גם צתלוהו וזבין דנריך שיאמר רוצה אני, דהא צגמרא משמע דדינס שוה. אלא די"ל דכיון דהש"ס מסיק דאין רחיה מקרבן וגט לתלוהו וזבין, דשאני התם דניחא ליה דתהוי כפרה, וכן שאני התם דמנזיה לשמוע דצבי חכמים, אלא סצבא הוא דאגב אונסא גמר ומקנה עיי"ש, וכיון דלפי המסקנא הא דתלוהו וזבין זביניה זביני הוא מנד סצבא דאגב אונסא גמר ומקנה, הגה מנד סצבא זו אין נריך שיאמר רוצה אני וסגי צמה דאנן סהדי דאגב אונסא גמר ומקנה ואף כשלא אמר רוצה אני. אלא דעדיין נריך

ציאור דגם צגט וקרצן נימא דאין צריך שיאמר
רוצה אני כמו בתלוה וזצין.

שוב ראיתי בלחם משנה (פ"צ מגירושין ה"כ)
שכתב, דהא דהשווה הש"ס תלוהו וזצין
לגט וקרצן, היינו רק לפי סברת המקשה ולא
אסיק אדעתיה טעמא דזווי, אצל להמסקנא
דקצירא ליה טעמא דזווי יש לחלק ביניהם,
דהיכי דאיכא זווי אינו צריך לומר רוצה אני
עיי"ש. ואכתי צריך ציאור, דהא כתבו תוס'
צ"צ (מת.) ד"ה אילימא, דקרצן וגט הוי כמו
מכר דכיון שהוא מחוייב להציא קרצן והוא
מחוייב לגרש את אשתו הוי כמכר עיי"ש,
נמלא דגם גט וקרצן הוי כאילו קיבל זווי
ואמאי צריך צהני לומר רוצה אני.

גם יש להקשות צמה שכתב הרמב"ם (פ"ד
מאישות ה"א) "האיך שאנקהו עד שקידש
צעל כרחו הרי זו מקודשת". וכתב עליו
הראב"ד ז"ל "והוא שיאמר רוצה אני". והרב
המגיד ז"ל יישב שיטת הרמב"ם, דקידושין
דומה למי שמוכר צאונס שהמכר קיים עיי"ש.
והנה הא גופא קשיא, דאמאי בקידושין ומכר
פסק הרמב"ם ללא צעינן שיאמר רוצה אני
ואילו בקרצן וגט צריך שיאמר רוצה אני. וכבר
עמד צוה הלחם משנה צה' אישות שם. ועוד
הקשה הלח"מ ז"ל, צהה דמזואר ציצמות
(קו.) דבחליצה מעושה צריך שיאמר רוצה
אני כמו צגט מעושה, ואילו צה' יבוס וחליצה
(פ"ד הכ"ה) כתב "לחצוהו ישראלים והכוהו
עד שחלץ אס כדין עשו חליצתו כשרה", ולא

כתב לצריך שיאמר רוצה אני. ומעתה תקשי
דגצי מכר וקידושין וחליצה לא כתב הרמב"ם
דצעינן שיאמר רוצה אני, וגצי קרצן וגט כתב
לצריך שיאמר רוצה אני. וצריך ציאור דמאי
שנא. ועיין בלחם משנה ז"ל (פ"ד מאישות)
מש"כ צוה צאריכות.

וגראה לע"ד צוה, דהנה היכי שהאדם עושה
מעשה כל שהוא, ויש צו שני עניני
מחשבה - א' כונה, צ' רצון. ושני ענינים
אלו אינם קשורים זה צוה, דיך שהוא מתכוין
לעשות מעשה זה אצל אין לו הרצון לעשות
אותו מעשה. והנה "כונה" היא צידו של
אדם, שאס רוצה מכוין כונה זו ואס אינו
רוצה אינו מכוין כונה זו, וככל עניני כוונות
לשמה ומצוות הצריכות כונה דתליין צחפלו
ורצונו. משא"כ "רצון" אינו צידו של אדם,
וכמו שכתב הגאון ר' יוסף ענגל ז"ל צס'
גבורות שמונים (אות ע"ג), להוכיח כן מהא
דשצת (קלג.) דמייתי קרא דמילה דוחה צרעת,
וקאמר שם דצעינן קרא צאומר אצי הצן לקוך
צהרת של צנו מתכוין (שרוצה לטהרו), ופריך
ואי איכא אחר ליעבד אחר (שאינו חושש לטהרו)
כיון דאפשר לקיים שניהם וצכה"ג אין עשה
דוחה לא תעשה עכ"ד הש"ס, ואי נימא
דהרצון הוא צידו של האדם, אכתי הוי אפשר
לקיים שניהם גם צאצ, שהרי צידו שלא ירצה
לטהר את צנו, וצודאי יש לו שלא לרצות כדי
שיוכל למוול את צנו, שהרי אס ירצה לא יוכל
לא למוול ולא לטהרו, ועל כרחך מוכח דסוף
סוף הרי רצונו צטהרתו ואין צידו שלא לרצות,

והוא הדין שאין צידו לרעות עיי"ש. ולע"ד נראה להציא רחיה גם מתוס' פסחים (כו): שכתבו, אהא דאמרו עלה עליה זכר פסולה וז"ל, וא"ת אמאי פסולה הא ודאי לא ניחא ליה להפסיד פרה שדמיה יקרים בשביל דבר מועט, וי"ל דאם נאמר כשרה הוה ניחא ליה ולכך אין להכשירה עכ"ל. וכ"כ בתוס' צבא מניעא (ג.) ד"ה אף. וקשה, אכתי צידו לרעות שלא יהא ניחא ליה ותהא כשרה. ועל כרחק מוכח דאין זה צידו כיון דעל כרחו ניחא ליה. ומוכח דניחותא ורצון אינו צידו של אדם, ורק הכונה היא צידו.

ובעצתה נראה לומר, שהוא הדין דהא דמהני כפייה ואונס היינו רק להכריחו לכיון, אבל לא יתכן להכריחו על הרצון כי הרצון אינו צידו של אדם, ודוקא כונה שהיא צידו של אדם יש מניאות להכריחו לכיון כמו שיש מניאות להכריחו לעשות מעשה כל שהוא, כי הכונה היא פעולה רצונית והיא צידו, אבל לא יתכן להכריחו לרעות דבר כי הרצון אינו צידו של אדם, ואף אם הוא אונס לעשות מעשה זה והוא מכויין לעשותו מתוך אונס אכתי חסר הרצון, ורצון הצא על ידי אונס לאו רצון הוא. ויש להוכיח כן ממה שכתב רש"י שבת (ג:) צהא דרבי שמעון פוטר צמוציא את המת, משום דהוי מלאכה שאינה צריכה לגופה, דכל מלאכה שאינה צריכה לגופה אלא לסלקה מעליו הוי מלאכה שאצל"ג, דצרכונו לא צאה לו ולא היה צריך לה הלכך לאו מלאכת מחשבת היא עכ"ד. וכן ביארנו תוס' שם (גד).

ד"ה רבי שמעון צסם רשיו"ל, דלד נחש שלא ישכנו או מכבה גחלת שלא יזוקו זו רביס הוי מלאכה שאצל"ג, דצרכונו שלא היה צעולם עיי"ש. ולכאורה קשה, מה צרך שצרכונו לא צא לו והיה ניחא ליה שלא יהיה, מכל מקום הרי עכשיו כשכבר צא הרי הוא צריך לאותו דבר, וכגון דל נחש נהי שהיה ניחא לו שלא יהיה ולא יצטרך לצודו, צרם עכשיו שצא נחש ומן ההכרח לצודו שלא ישכנו הרי רוצה לצודו, ואמאי הוי צגדר מלאכה שאינה צריכה לגופה, הרי עכשיו היא צריכה לגופה וליהוי מלאכת מחשבת. אלא ודאי דאזלין צתר הרצון הראשון והאמתי, וכיון דהרצון הראשון הוא שלא יצטרך לצוד את הנחש, לכן אף שעכשיו נאנס לצודו, אין האונס עושה רצון ולא הוי צגדר מלאכת מחשבת. ומצואר דאין צכחו של אונס והכרח לעשות רצון. ועיין כתובות (נא:) אמר רבא כל שתחלתה צאונס וסופה צרכון אפילו היא אומרת הניחו לו שאלמלא נזקק לה היא שוכרתו מותר מ"ט יצר אלצשה עיי"ש. הרי דרצון הצא על ידי אונס לאו רצון הוא.

ובדרך זו יזן הא דפסחים (כה:) איתמר הנאה הצאה לו לאדם צעל כרחו צבי אמר מותרת ורבא אמר אסורה. אפשר וקא מכויין לא אפשר וקמכויין כולי עלמא לא פליגו דאסור, לא אפשר ולא מיכויין כולי עלמא לא פליגו דשרי עיי"ש. וקשה מה מהני הא דלא מכויין, הלא קיי"ל (כריחות יט:) מתעסק צחלצים ועריות חייב שכן נהנה עיי"ש, וכיון דהנאה מסלק דין דמתעסק ממילא הוי

(כלל כ"ד) עיי"ש, ועל כן היכי דנהנה לא הוי מתעסק דהנהגה אחשביה למעשה וכמש"כ תוס' לעיל (לכ). ד"ה איהו עיי"ש. והנה ההנהגה מועלת דנחשב כאילו נעשה מעשה דנפיק מדין מתעסק ולכן חייב חטאת. אבל אין זכחה של הנאה לעשות כאילו גם ר"ה לעשות מעשה זה, אלא כאילו התכוין לעשות מעשה זה, ומשום"ה לא אפשר ולא קא מתכוין מותר לכולי עלמא, דאע"ג דנהנה מ"מ אינו חשיב כרצון, ועדיין הוא בגדר לא קא מתכוין דהיינו שאינו רוצה.

והנה צקרבן צעין דוקא רצון ולא סגי בכונה, דהרי צהדיא כתיב צקרבן "לרצונו" - ועיין כריתות (ו). מה חטאת ואשם אין מכפרין אלא על השצין, ופירש"י "לרצונו צעין", והנה תשובה צרפון תליא ולא סגי בכונה גרידא - וכן בגט לא סגי בכונה גרידא אלא דצעין שיהיה רצונו לגרש, וכמבואר ברמב"ם (פ"א מגירושין ה"א) "ועשרה דברים הן עיקר גירושין מן התורה ואלו הן, שלא יגרש האיש אלא ברצונו וכו', שנאמר והיה אם לא תמצא חן בעיניו וכו' מלמד שאינו מגרש אלא ברצונו, ואם נתגרשה שלא ברצונו אינה מגורשת" עכ"ל. והנה ענין מציאות חן או העדרה, אינו דבר שתלוי בכונה והוא דומה לרצון. והא דמהני כפייה בגט וצקרבן ואע"ג דאין הכפייה והאונס עושה רצון, הנה כבר ביארו הרמב"ם (פ"ב מגירושין ה"ב) וז"ל "מי שהדין נותן שכופין אותו לגרש את אשתו ולא רצה לגרש, בית דין של ישראל בכל מקום ובכל

מכוין, וליהוי כאפשר וקא מכוין דאסורה לכולי עלמא. ושזב ראייתו צפני יהושע שם שעמד צוה עיי"ש. צרם לדרכנו ניחא, דהא דמתעסק בחלצים ועריות חייב משום שנהנה, אינו מועיל אלא לעשותו כמכוין לעשות מעשה זה, דמתעסק היינו מעשה בלא כוונה, והיכי דנהנה אמרינן דהנהגה עושהו כאילו מכוין לעשות את המעשה וחייב חטאת, שהרי נתכוין לעשותה אלא שעשאו בשוגג - אבל הכא דצעין רצון דוקא, ומה שאמרנו "וקא מתכוין" היינו שרצונו ליהנות, הנה לענין זה אין ההנהגה מועיל דאין ההנהגה מועיל לעשות רצון, וכשם שהאונס אינו עושה אלא כונה ולא רצון וכמו שביארנו, כמו כן ההנהגה אינה גורמת אלא כונה ולסלק שם מתעסק דהוי כעושה מעשה בלא כונה, אבל אין זכחה של הנאה לעשות רצון. ומשום"ה בלא אפשר ולא קא מתכוין דהיינו שאינו רוצה הרי זה שרי לכולי עלמא, ואע"ג דנהנה הנה אין זכחו של הנאה לעשות אינו רוצה כרצונו. והא דאמרנו דמתעסק בחלצים ועריות חייב שכן נהנה, ומבואר דהנהגה מסלק דין מתעסק, היינו משום דמתעסק נחשב כאילו ליכא מעשה, ומנהאי טעמא כתב בס' מקור חיים (סי' הל"א דיני צדיקה וציטול אות א') דהיכי שאסרה תורה דבר שאין צו מעשה צוה אסור אף כשאינו מתכוין עיי"ש, ועיין צוה בהקדמת ס' אגלי טל, והיינו משום דהיכי דהוי מתעסק ליכא מעשה, דכיון שעשה המעשה בלא כונה נחשב כאילו המעשה נעשה מאליו ולא על ידי הגזר, וכמו שביאר צוה בס' אתון דאורייתא

סהדי דעל ידי הכפייה יש לו רצון אמתי. ועיין שו"ת חות יאיר (סי' ג"ה) מה שהאר"י בספרת הרמב"ם ז"ל.

והנהגה הא דצעינן רצון דוקא, היינו רק בקרבן וגט, אבל בקניינים אין צריך רצון וסגי בכונה גרידא, כלומר מכיון שהוא מכיון להקנות כבר קנה חצירו צמעה הקנין שעשה. והחילוק בין גט וקרצן ובין קנין, דבגט וקרצן אחרי שכפאווהו כבר נסתלק האונס והרי הוא מגרש ומציא קרבנו ברצון גמור והאיל דאיכא זהו מצוה, אבל בצאנסוהו למכור, הנה גם אחרי שאנסוהו אין לו רצון למכור, דהא אין צכחו של אונס לעשות העדר רצון לרצון, אלא שהאונס גורם שיכוין להקנות דאגב אונסי וזוי גמר ומקנה כלומר שמכוין להקנות, ובקניינים סגי בכונה גרידא ואף שאין לו רצון לכך. וצוה יובן לשון הרמב"ם הנ"ל "שאין אומרים אנוס אלא למי שנלחץ ונדחק לעשות דבר שאינו מחוייב צו מן התורה כגון מי שהוכה עד שמכר או עד שנתן", ולכאורה תמוה דהא לדינא קיי"ל דתלוהו וצין וצינייה וציני ולא אמרינן דהוי אנוס ולא מהני, וכבר עמד צוה הלח"מ ז"ל שם. צרם לדרכנו א"ש, דחילוק גדול יש בין אנוס למכור לצין אנוס ליתן גט, דכשאנסוהו ליתן גט צדיני ישראל, הנה מכיון שאנסוהו נסתלק האונס ונעשה רצון גמור והאיל דאיכא מצוה ונסתלק יצרו הרע, אבל בצאנסוהו למכור הנה גם אחרי האונס נשאר האונס וליכא רצון ועדיין הוא אנוס, כי אין צכחו של אונס להפוך חוסר רצון

זמן מכין אותו עד שיאמר רוצה אני ויכתוב הגט והוא גט כשר וכו', ולמה לא בטל גט זה שהרי הוא אנוס וכו', שאין אומרים אנוס אלא למי שנלחץ ונדחק לעשות דבר שאינו מחוייב צו מן התורה, כגון מי שהוכה עד שמכר או עד שנתן, אבל מי שתקפו יצרו הרע לבטל מצוה או לעשות עזירה, והוכה עד שעשה דבר שחייב לעשותו או עד שנתרחק מדבר האסור לעשותו, אין זה אנוס ממנו אלא הוא אנוס עצמו צדעתו הרעה, לפיכך זה שאינו רוצה לגרש, מאחר שרוצה להיות מישראל ורוצה הוא לעשות כל המצוות ולהתרחק מן העבירות, ויצרו הוא שתקפו, וכיון שהוכה עד שתשש יצרו ואמר רוצה אני כבר גרש לרצונו". ומצואר מזה, דהיכי שכופין אותו לקיים מצוה, הנה אחרי הכפייה אין הוא אנוס כלל, ואדרבה טרם שכפוהו היה אנוס ציד יצרו הרע, ועכשיו שאומר רוצה אני נתגלה רצונו האמתי, שהרי רצונו האמתי הוא לעשות מצוה. והא דלא מהני כפייה ואונס לעשות רצון, היינו רק בדבר של רשות, דאי אפשר להכריח על הרצון, אבל כשכופין אותו לדבר מצוה, הנה אז מתגלה רצונו האמתי כיון שישראל הוא ורוצה לקיים המצוה.

וסברת הרמב"ם הנ"ל היא מה שפירש הא דאמרו בש"ס צ"ב (מת.), שאני התם דניחא ליה דתהוי כפרה, וכן שאני התם דמצוה לשמוע דברי חכמים, כלומר דאין ללמוד מקרבן וגט לתלוהו וצין דמהני אונס, דקרצן וגט שאני דאית זהו מצוה, וצוה אנו

לרצון, וזה שכתב הרמב"ם "שאין אומרים חנוס אלא למי שנלחץ ונדחק וכו' עד שמכר" רצה לומר דכשאנסוהו למכור אע"ג דזכיניה זכיני מ"מ האונס נשאר גם אחר הכפייה ומ"מ זכיניה זכיני משום דאגב אונסיה מכיין להקנות, אבל בגט שהוא מנוה הנה אחר שאנסוהו וכפוהו נסתלק האונס ואיכא רצון גמור.

ובמו כן בקידושין סבירא ליה להרמב"ם דאין צריך רצון אלא כונה, שהרי קנין קידושין מדמיין לקנין של ממכר, וכמבואר בריש קידושין (ג.) גמר קיחה קיחה משדה עפרון כתיב הכא כי יקח איש אשה וכתוב התם נתתי כסף השדה קח ממני וקיחה אקרי קנין עיי"ש, ועיין רמב"ם (פ"ג מאיסות ה"כ), וכיון דקרא וכי יקח שבקידושין היינו קיחה של קנין, א"כ דינו כקנינים דסגי בהו כונה גרידא ואין צריך רצון, ולכן אם אנסוהו לקדש קידושו קידושין, דאע"ג דליכא מנוה ואין האונס עושה רצון, מ"מ האונס עושה כונה, ובקידושין סגי בכונת קנין ואף שאין לו רצון. וכמו כן בחליצה סגי בכונה כמו בקנין ואין צריך רצון, שהרי מבואר בשו"ת חכם נבי (סי' א') דהא דזעינן כונה בחליצה היינו כונת קנין דהיינו להתירה לעלמא ולהוציאה מזיקתו עיי"ש, והרי בקנין סגי בכונה ואין צורך ברצון.

ובערתה אתי שפיר הא דפסק הרמב"ם דבקרצן ובגט צריך שיאמר רוצה אני ואילו במכר וקידושין וחליצה לא כתב

דצריך שיאמר רוצה אני, דחילוק גדול יש ביניהם, דבגט וקרצן זעינן דוקא רצון ולכן זעינן שיאמר רוצה אני, וכל שעדיין לא אמר רוצה אני חיישינן שעדיין לא נאנס כל כך עד שיתרצה דשמא עדיין לא תשש כחו, ואחר שאומר רוצה אני אכן סהדי שתשש יצרו ונתגלה רצונו האמתי שרוצה לקיים מצוה, ולכן מהני הכפייה. אבל במכר וקידושין וחליצה אין צריך שיאמר רוצה אני, כיון דבהני אין צריך רצון כלל אלא כונה גרידא, ואף אם יאמר רוצה אני אין זה מעלה ומוריד כלל, דהרי אמירת רוצה אני גופא הוא רק מחמת האונס ואין זה מורה על רצון אמתי, ובאמת בהני אף אחרי הכפייה ליכא רצון, ומ"מ מהני הכפייה מכיון שהכפייה גרם שיכוין לעשות מעשים אלו אבל לא גרם שירצה לעשות מעשים אלו, ולכן אין שום צורך ותועלת באמירת רוצה אני. ודוקא בגט וקרצן מועיל רוצה אני ומשום דהני הויין מצוות, ובהני אמרינן דאחר הכפייה נתגלה רצונו האמתי לקיים את המצוה, ובהני זעינן דוקא רצון ולא סגי בכונה גרידא, ולכן זעינן שיאמר רוצה אני.

אלא דעדיין צריך יישוב, הא דמבואר בסוגיין דהא דתלוהו וזבין זכיניה זכיני היינו באומר רוצה אני, וזה דלא כהרמב"ם שפסק דבמכר לא זעינן רוצה אני. וגם צריך יישוב דהא ציבמות (קו.) מבואר דבחליצה זעינן רוצה אני ואילו הרמב"ם לא כתב בחליצה דצריך רוצה אני. ובקושיית הלח"מ ז"ל. ואף שתיארנו

מסבירא דבהני דהויין קנינים סגי צכונה גרידא ואין צריך רזון, ולכן לא צעין שיאמר רוזה אני, אכתי תקשי מדברי הש"ס המפורשים דגם בהני צריך שיאמר רוזה אני.

ונראה דס"ל להרמב"ם, דסוגיין וסוגיא דיצמות הנ"ל אחיין כהך מאן דאמר צכוגיא דצ"צ (מת.) דליף דינא דרב הונא דתלוהו וזין זכיניה זכיני מקרבן וגט, ולדידיה ודאי דצעין גם צמכר שיאמר רוזה אני כמו בקרבן וגט, ועל כרחך דסבירא ליה דאונס מהני גם לעשות רזון - אבל למאי דמסיק הש"ס דשאני קרבן וגט דניחא ליה דתהוי כפרה ושמונה לשמוע דברי חכמים, והיינו דסבירא ליה להתרצן דאין האונס מועיל לעשות רזון, וקרבן וגט שאני דכיון דהויין מנאות לכן מהני האונס לגלות את הרזון האמתי וכהסברת הרמב"ם ז"ל, והא דתלוהו וזין זכיניה זכיני הוא רק מסבירא דאגב אונסיה גמר ומקנה, הנה לפי זה נקטינן דבתלוהו וזין לא צעין שיאמר רוזה אני וצאמת אמירת רוזה אני אינו מעלה ואינו מוריד, כיון דאמירה זו עלמה היא צאונס ואין האונס יכול לעשות רזון, ועל כרחך דס"ל דצכנינים סגי צכונה גרידא ואין צריך רזון, וממילא אין צריך שיאמר רוזה אני, וכמו כן בחליצה דלא צעין אלא כונת קנין סגי צכונה גרידא ואין צריך לומר רוזה אני. והרמב"ם פסק כמסקנת הש"ס צ"צ (מת.) דלא ילפינן תלוהו וזין מקרבן וגט אלא מסבירא, ולכן פסק דלא צעין צמכר וחליצה וקידושין

שיאמר רוזה אני, וסוגיין וסוגיא דיצמות אחיא לדעת הך מאן דאמר שרזה לדמות מכר לקרבן וגט, ולכן אמרו שם דגם צמכר וחליצה צריך שיאמר רוזה אני, אבל לדינא לא קיימא לן הכי.

ולדרבנן יש ליישב גם דעת הראב"ד ז"ל (פ"א מגולה ה"ט), שכתב על מש"כ הרמב"ם שם "כל החומד עבדו או אמתו וכו' של חצירו וכו' והכביר עליו צרעים והפציר בו על שלקחו ממנו, אע"פ שנתן לו דמים רבים ה"ז עובר בלא תעשה שנאמר לא תחמוד", וכתב עליו הראב"ד "ולא אמר רוזה אני". וציארו הרב המגיד שם "מפני שאם אמר רוזה אני מקחו קיים ולא גרע מתלוהו וזין דאסיקנא צבא צתרא (מת.) דזכיניה זכיני וכדאיתא (פ"י ממכירה), וכיון שכן אין צו לאו, ולא כן דעת הראב"ד ז"ל אלא מקחו קיים אע"פ שעבר". ומשמע דס"ל להראב"ד דהא דתלוהו וזין זכיניה זכיני היינו רק כשאמר רוזה אני, והקשה עליו הלחם משנה (פ"ד מאישות ה"א) דהא הרב המגיד עלמו כתב בהלכות אישות שם צדעת הראב"ד דבתלוהו וזין זכיניה זכיני ואף שלא אמר רוזה אני, והביא ראיה ממה שלא הנריך הראב"ד (צפ"י ממכירה) לומר רוזה אני, וגמלא שדברי הראב"ד סותרין זה את זה עיי"ש.

ברם נראה לע"ד לומר, דודאי דדעת הראב"ד ז"ל דבתלוהו וזין זכיניה זכיני אף כשלא אמר רוזה אני, וכדמוכח מהא

סב:

גמל שהיה מעון פשתן ועובר ברשות הרבים ונכנס פשתנו לתוך החנות ודלקו בנרו של חנוני והדליק את הבירה בעל גמל חייב, הניח חנוני נרו מבחוץ החנוני חייב, רבי יהודה אומר בנר הנוכח פטור. אמר רבינא משמיה דרבא שמע מינה מדרבי יהודה נר הנוכח מצוה להניחה בתוך עשרה, דאי ס"ד למעלה מעשרה אמאי אמר רבי יהודה נר הנוכח פטור לימא ליה הוה ליה לאנוחה למעלה מגמל ורובבו וכו', לא לעולם אימא לך אפילו למעלה מעשרה וכו' כיון דבמצוה קא עסיק כולי האי לא אטרחוהו רבנן: וכתב הרא"ש דאע"ג דדחי הגמרא להאי דאסתייע למילתיה דרבינא ממתניתין, מכל מקום דצריז לא נדחו, ומצוה להניחה בתוך עשרה דטפי איכא פרסומי ניסא, דנר העשוי להאיר מניחין אותו במקום גבוה להאיר למרחוק, וכן היה אומר הר"מ הלוי ז"ל עכ"ד. וכן כתב הרא"ש בשם (כא): דאע"ג דדחי הש"ס ראייתו של רבינא משמיה דרבא, מצוה להניחה למטה מעשרה כדאמר רבינא משמיה דרבא, וגם איכא פרסום הנס טפי כשהיא למטה, דדבר העשוי לאור אין דרך להניחה כל כך למטה.

וייש להוסיף עוד, עפ"י המבואר בטור או"ח (סי' תל"ג) דעיקר תשמיש האדס הוא למעלה מיו"ד טפחים, ועיין צ"י וצ"ח שם, וע"כ מצוה להניח את נר הנוכח למטה מיו"ד

דשתק להרמז"ס (פ"י ממכירה) ולא כתב דצעינן רוזא אני, דלענין שיהא הממכר קיים אין צריך שיאמר רוזא אני, דלענין ממכר סגי בכונה גרידא ואין צריך רזון וכמו שציארנו בדעת הרמז"ס ז"ל. אלא דאיכא נפקא מינה לענין אס עובר בלא תחמוד, דהיכי בלא אמר רוזא אני, נהי דהמקח קיים כיון דעכ"פ התכוין להקנות, מכל מקום עובר בלא תחמוד, שהרי אינו מכוין להקנות אלא מחמת שהרצה עליו ריעים והפציר בו, וכל עיקר כוונתו להקנות הוא רק משום הפצרתו והכזרת עליו ריעים, ולכן עובר בלא תחמוד, דאע"ג דמקחו קיים ומשום דבל תחמוד לא גרע מתלוהו וזיין דזינינה זיני, מ"מ עובר בלא תחמוד כיון דליכא אלא כונה להקנות ולא רזון, דאונס ההפצרה אינו עושה רזון. אבל כשאמר רוזא אני, נמצא שהוא מקנה את החפץ ברזון שלם, ולא מחמת הפצרתו, דאילו מחמת הפצרתו לא היה לו צורך לומר רוזא אני, דזה המפציר אינו מפצירו שיאמר רוזא אני אלא שימכרנו ואף בלא אמירת רוזא אני המקח קיים, ומנה הכריחו לומר רוזא אני, ומדאמר רוזא אני הרי זה מוכיח, שהוא רוזא באמת אף לולא ההפצרה, וצבהאי גוונא ליכא משום בל תחמוד. ואף אס נימא דהפצרתו גרם לרזונו, מ"מ ליכא משום בל תחמוד, ומשום דליכא לאו אלא כשמוכרו בלא רזון ואך מחמת תוקף ההפצרה, אבל כשעל ידי ההפצרה הגיע לידי רזון, ונמצא שעכשיו מוכרו מרזונו ולא מחמת הפצרתו שוב ליכא משום בל תחמוד.

כדי שיהא ניכר שלא הדליקו לשם תשמישו
אלא למנוה, וה"ז דומה למה שאמרו בשו"ע
או"ח (סי' תרע"א סעיף ה') דכשמניחו על
שולחנו צריך נר אחר, ופירש"י (שנת כא:)
שיהא היכרא שהוא נר מנוה. הרי דכל שהוא
ניכר שהוא נר של מנוה עדיף טפי.

וראיתי להרשב"א ז"ל בשנת (כא:): שכתב
אהא דאמר רבינא משמיה דרבא
זאת אומרת נר חנוכה צריך להניחה בתוך
עשרה דאי ס"ד למעלה מעשרה לימא
ליה היה לך להניחה למעלה מגמל ורוכבו,
וז"ל, ותמיה לי אכתי בתוך עשרה מנא לך,
לימא דלריך להניחה למטה מגמל ורוכבו,
דהא גמל ורוכבו למעלה מיו"ד טפחים הוא
טובא, וי"ל דקסבר דכיון דאפקת ליה מכ'
אמה כסוכה וכמזוי, מוקמינן ליה לעשרה
שהוא הכשר סוכה נמי, שנתנו לו חכמים
שיעור אחד ידוע מן השיעורין הקבועים
בשאר המנוה, וכיון דמפקת ליה מעשרים
שהוא למעלה הרצה מגמל ורוכבו אוקמוה
[על] עשרה, ודחיא דלמא לא נתנו חכמים
שיעור אלא מניחו באיזה מקום שירצה, והוא
שיהיה למטה מעשרים דלהוי ליה היכרא
ופרסומי ניסא עכ"ל. הנה מצואר מדצריו ז"ל
דהא דמנוה להניחו למטה מעשרה, משום
שעשאוהו כסוכה דהכשרה צעשרה טפחים
שהוא משיעורי חכמים. וצעניי לא זכיתי
להצין, דא"כ הו"ל להכשיר נר חנוכה דוקא
כשהניחו למעלה מעשרה טפחים, וכמו צסוכה
שאינו כשר אלא צלמעלה מעשרה טפחים ועד

עשרים אמה וכמצואר בשו"ע (סי' תרל"ג),
ואלו צחנוכה עשו להיפוך ממש דמנוה להניחו
למטה מעשרה טפחים דוקא, וצסוכה כשהוא
למטה מעשרה טפחים פסולה. וצ"ע"ג.
וצחידושי הר"ן לשנת כתב, דהא דצענין צתוך
עשרה "דצהכי הוי רשותא דחשיב, וכן פי'
הרשב"א ז"ל" עכ"ל, וכוונתו צ"ע.

רבי יהודה אומר בנר חנוכה פטור: לעיל
(ל). איתא מפני שהוא צרשות. וכתב
צחידושי הרשב"א ז"ל צסוגיין, כלומר צרשות
דמנוה וכדאמרין צפרק המניח את הכד
[לעיל ל.]. גצי המוציא את צבנו. ומיהו לא כל
מוציא צרשות מנוה פטור, שאלו עשה סוכה
דמנוה על פתח ציתו מצחוץ והזקו צו חייב,
כדאיתא צירושלמי כגון אלו שעושין סוכות
צפתח חנויותיהם צחג מפני שהוא רשות
וצא אחר והזקו צו חייב, אלא כי קאמר רבי
יהודה צנר חנוכה שהוא מנוה להניחה על
פתח ציתו משום פרסומי מנוה [כצ"ל על
פי שיטה מקוצצת] עכ"ד. והנה המג"א (סי'
תרל"ז סק"ג) כתב, דלריך עיון שנהגו קצת
לעשות סוכה צרשות הרצים ואם כן סוכה
גזולה היא, ואין לומר דצני העיר מוחלין
להם דהא צרה"ר יש לכל העולם חלק צהם,
ואת"ל דכל ישראל מוחלין מכל מקום הרי
יש לעכו"ם חלק צהם עיי"ש. וצהגות זקני
החתם סופר ז"ל שם העיר מירושלמי המוצא
צרשב"א צסוגיין דצארץ ישראל עכ"פ מותרים
לעשות סוכה צרשות הרצים עיי"ש. והיינו
שהחת"ס ציאר דמיירי צארץ ישראל צמקום

שאין עכו"ם אלא ישראל, והם מוחלים זה לזה. ועוד דרשות מנזה לא שייך אלא בארץ ישראל, דנראה דבח"ל לא יתכן שיתנו חכמים רשות משום מנזה לגזול חלקם של עכו"ם, וכן הביא הגרש"ק ז"ל בחכמת שלמה לשו"ע או"ח שם מירושלמי הנ"ל. ובאמת כבר העיר בזה המג"א בעצמו בפירושו לתוספתא צבא קמא (סוף פרק ו') אשר משם מקור דברי הירושלמי, וכתב "לריך לומר שכן לב בית דין מתנה שמתר לעשות סוכה ברשות הרצים, וא"כ יש ללמוד מזה שגם עתה עושין סוכה ברשות הרצים אין בהן משום גזל" עכ"ל. ועל כרחק דמייירי בארץ ישראל וכמו שכתב החת"ם, דבחוק לארץ נראה דלא שייך לב צ"ד מתנה על נכסי עכו"ם.

וראיתי בס' מראה הפנים לירושלמי שהקשה על הרשב"א שפירש דהא דאמרו כגון אלו שהן עושין סוכות צפתחי חנויותיהם חייבין קאי גם על ר"י, דהא תוספתא ערוכה דהוא אליבא דרבנן עיי"ש, ובאמת בתוספתא אין יותר משמעות דקאי לרבנן מהלשון המועתק צירושלמי, ופשוט להרשב"א דקאי לר"י דאי קאי לרבנן אמאי אמרו דבסוכה צרה"ר חייב, הו"ל למימר רבותא יותר דאפילו צנר חנוכה חייב, דהא צנר חנוכה איכא מנזה של פרסומי ניסא והמנזה היא להניחו דוקא ברשות הרצים, אבל בסוכה ליכא מנזה לעשות דוקא ברשות הרצים, וכמו שכתב הרשב"א סצ"ח זו אליבא דר"י. ומה שכתב צמראה הפנים דסוכה איכא רבותא טפי דהוי מנזה

דאורייתא, הנה לענין רשות אין חילוק בין מנזה דרבנן או דאורייתא, דגם מנזה דרבנן הוא עושה ברשות כיון שכן זיוהו חכמים. ודברי הרשב"א צרויין. וכעת ראיתי בחידושי חת"ס סוכה (לא). שכתב על מראה הפנים שלא עמד בצוונת הרשב"א עיי"ש.

אמר רבינא משמיה דרבא שמע מינה מדרבי יהודה נר חנוכה מצוה להניחה בתוך עשרה: וכן נפקא צשו"ע או"ח (סי' תרע"א ס"ו) ומנזה להניחו למטה מעשרה טפחים. בצדק היום (סדר חנוכה) כתב וז"ל, ולא יגביה אותה למעלה מכ' אמה ולא למטה מיו"ד טפחים, ומנזה מיו"ד טפחים עד י"ח טפחים שכן גובהה של מגורה י"ח טפחים עכ"ל. ותמה עליו צאליה רבה (אות י"א) שהוא לכאורה נגד הש"ס וכל הפוסקים, דאף להרי"ף והרמב"ם דס"ל שאין מנזה להניחו למטה מעשרה מ"מ אין איסור להניחו למטה, ואף המרדכי לא כתב אלא שצומן הזה אין קפידא שיהיה למטה מיו"ד אבל איסורא לכולי עלמא ליכא. אולם מצאתי תנא דמסייע להסדר היום בחי' המאירי צסוגיין וז"ל, נר חנוכה שהניחה למעלה מעשרים אמה פסולה כסוכה וכמצוי, אבל למטה אין לה שיעור. ויש מצריכים צגובה עשרה טפחים כדין סוכה, ולענין הידור מנזה כך הוא צראוי, ומכל מקום אין הכרח צזה". וכן כתב בחידושי המאירי צשצת (כ"א): וז"ל, נר חנוכה שהניחה למעלה מעשרים אמה פסולה כסוכה וכמצוי שאין כאן היכר, ומכל מקום

למטה מעשרה מותר, לא הושווית לסוכה ומצוי אלא למעלה מעשרים, ומכל מקום הידור מצוה להגביה עשרה להרבות צפרסומה. ויש שפוסקים צהיפך, ממה שאמר רבינא זכאן זאת אומרת מצוה להניחה בתוך עשרה, ולא יראה כן שהרי נדחית בטעם הראוי כמו שתראה בסוגיא עכ"ל.

הנה מדבריו ז"ל יוצא דבר חדש מאוד, די ש הסוצרים דרב תנחום דאמר דנר חנוכה שהניחה למעלה מעשרים אמה פסולה כסוכה וכמצוי, חולק על רבינא משמיה דרבא דאמר דנ"ח מצוה להניחה בתוך עשרה, דכשם שמדמיין חנוכה לסוכה לענין למעלה מעשרים דפסולה כמו כן מדמיין לענין השיעור שלמטה, דלמטה מעשרה טפחים פסולה כמו צסוכה. והמאירי חולק ע"ז, דלענין שיעור דלמטה לא מדמיין חנוכה לסוכה אלא דעכ"פ

הידור מצוה איכא להדליקו בגובה עשרה טפחים, והיינו משום דלא קיי"ל כרבינא משמיה דרבא. והרי זה מקור גדול לדברי הסדר היום שלא ידליק למטה מיו"ד טפחים. ופלא ששיטה זו לא נזכרה בשאר הראשונים. שוב ראיתי בשערי תשובה (סק"ח) שהביא בשם מחזיק ברכה ליישב דברי הסדה"י, דכיון שהרי"ף והרמב"ם השמיטו הא דאמרינן צריך להניח למטה מיו"ד מסתמא דין חנוכה כסוכה וכמצוי ושכ"כ הרמ"ע צס' אלפסי זוטא עיי"ש. והנה מלינו כי דבר זה נפתח בראשונים בדברי המאירי ז"ל. ועיין צסה"ק דברי חיים על התורה לחנוכה, שכתב בשם הרמ"ע מפאנו ז"ל להדליק למעלה מיו"ד טפחים כי אין השכינה יורדת למטה מעשרה, והדברי חיים כתב להשוות צין הדעות, למעלה מעשרה מן הארץ ותוך עשרה של יד האדם למקום שידו של אדם מגעת עיי"ש עפ"י סוד. ואולי זהו שיעור י"ח טפחים וכמש"כ בסדר היום.

פרק שביעי

סב:

פרוטה איכא גזל מן התורה מ"מ אינו חייב
 בהשבתו, ואילו בהלכות גנבה שכתב ג"כ
 דאסור לגנוב כל שהוא דין תורה, לא כתב
 דאינו חייב בהשבת גנבה שאין צו שיהיה פרוטה,
 וקשה מאי שנא גנבה מגזלה.

וגרמא, דהנה בצנעה דרין (נג.) מצואה,
 דצפחות משוה פרוטה אין ישראל
 חייב בהשבת משום דמחיל ליה, ואע"ג דלערא
 בשעתא אית ליה עיי"ש וצ"ש. ולפי זה יש
 לומר, דדוקא בגזלה שהנגזל יודע שגזלו ממנו,
 וכמש"כ הרמב"ם (ה' גזלה פ"א ה"ג) איזוהו
 גזל זה הלוקח ממון אדם צחוקה כגון שחטף
 מטלטלין מידו, ומכיון שידע שגזל ממנו והוא
 פחות משוה פרוטה הרי הוא מוחלו ועל כן
 פטור מהשבה. אבל בגנבה אין הנגנב יודע
 שגנבו ממנו, וכמש"כ הרמב"ם (פ"א מגנבה
 ה"ג) איזוהו הוא גנב זה הלוקח ממון אדם
 צסתר ואין הצעלים יודעין עיי"ש, נמצא דאין
 הצעלים יודעין למחול וממילא חייב להחזיר
 אף פחות משוה פרוטה, דכשם שאסור לגנוב
 פחות משוה פרוטה כך חייב להחזיר פחות
 משוה פרוטה, ומשום הכי לא הביא הרמב"ם
 בהלכות גנבה דצפחות משו"פ פטור להחזיר,

מרובה מדת תשלומי כפל: יש לעיין כשגנב
 פחות משוה פרוטה אם חייב לשלם
 כפל, דהנה כתב הרמב"ם (פ"א מגנבה ה"א)
 כל הגונב ממון משוה פרוטה ומעלה עובר
 על לא תעשה שנאמר לא תגנוב, ואין לוקין
 על לאו זה שהרי ניתן לתשלומין שהגנב חייב
 אותו תורה לשלם וכו', אסור לגנוב כל שהוא
 דין תורה עכ"ל. ומצואה דאף חלי פרוטה
 אסור לגנוב מדין תורה.

ובעין זה כתב הרמב"ם (פ"א מגזלה ה"א) כל
 הגזול את חצירו שוה פרוטה עובר בלא
 תעשה שנאמר לא תגזול, ואין לוקין על לאו
 זה שהרי הכתוב נתקו לעשה, שאם גזל חייב
 להחזיר שנאמרו והשיב את הגזילה אשר גזל
 זו מלכות עשה וכו', ואסרו לגזול כל שהוא דין
 תורה. ושם (הלכה ו') כתב, הגזול פחות משוה
 פרוטה אע"פ שעבר אינו צחוקה השבת גזלה
 עיי"ש.

ויש לתמוה, שהרמב"ם בהלכות גזלה כתב
 בהדיא, דאע"ג דגם צפחות משוה

כתיב, והגנב לא גנבו מצית הצעלים אלא מצית השומר, ואמאי ישלם כפל.

ובאמת כן מפורש במשנה צבא מ'יעא (לג:), המפקיד אלל חצירו צהמה או כלים וגנבו וכו', נמצא הגנב משלם תשלומי כפל. וקשה אמאי ישלם כפל הלל לא גנבו מצית הצעלים אלא מצית השומר וא"כ ליכא וגונב מצית האיש.

אולם כבר כתב בשיטה מקובצת צבא מ'יעא (לד.) צ"ש הראב"ד ז"ל, דכשגונב מן השומר לא הוי כגונב אחר הגנב דפטור מכפל ואינו משלם לא לצעלים ולא לגנב, משום דפקדון כל היכא דאיתיה ברשותיה דמריה איתיה ומצית הצעלים קרינן ציה עכ"ד. וכן כתב הריטב"א שם. וכעין זה כתב הרא"ש פסחים (ה:), בישראל שהפקיד חמאו אלל ישראל חצירו וקבל הנפקד אחריות, דיס מן הגאונים שאמרו שחייב הנפקד צדיעורו ולא המפקיד, דאע"פ שהוא שלו, כיון שאינו ברשותו, והרא"ש חולק וכתב דדבר פשוט הוא דאע"פ שהנפקד קבל עליו אחריות מכל מקום עיקר הממון של הצעלים הוא, וכיון שהשאלו הנפקד ציתו לשמירת ממנו קרינא ציה ציתו עכ"ד. וכן כתב הרשב"ם צבא צתרא (פה.) ד"ה המופקדין, דמסתמא הקנה לו נפקד למפקיד את רשותו לזורך פירותיו, והוצא צטור חו"מ (סי' קפ"ט). וכן מצואר ברש"י לעיל (מח.) ד"ה הוי שן צחצר הניזק, דכיון

משום דצחצח חייב להחזיר. וא"כ יתכן דחייב גם כפל אף בצחות משו"פ. ושזב ראייתי צס' מחנה אפרים (ה' גולה סימן א') שכתב דצגנב פחות משוה פרוטה ולא נודע לצעלים שגנב חייב להחזיר. ולא הרגיש שהרמב"ם לא הביא צה' גנבה דפטור להחזיר מפחות משו"פ. ועיין צס' מנחת חנוך (מגוה ק"ל) מה שכתב צזה.

אין הגונב אחר הגנב משלם תשלומי כפל, ולא הטובה ולא המוכר אחר הגנב משלם תשלומי ארבעה וחמשה: פירש"י אין הגונב אחר הגנב משלם תשלומי כפל דכתיב וגונב מצית האיש ולא מצית הגנב עכ"ד. ולכאורה קשה דהא צקרא (משפטים כ"ג ו') כתיב, כי יתן איש אל רעהו כסף או כלים לשמור וגונב מצית האיש אם ימצא הגנב ישלם שנים, ופירש"י וגונב מצית האיש לפי דבריו, אם ימצא הגנב ישלם הגנב שנים לצעלים. ומצואר שאם גנבו הגנב מצית השומר חייב לשלם כפל. וכן הוא צגמרא לקמן (סג:), תניא אידך אם ימצא הגנב, צגנב עצמו הכתוב מדבר (מגיד הכתוב שגנב משלם כפל. רש"י), אתה אומר צגנב עצמו או אינו אלא צטוען טענת גנב (דאם נמצא הוא גנב משלם כפל. רש"י), כשהוא אומר אם לא ימצא הגנב הרי טוען טענת גנב אמור, הא מה אני מקיים אם ימצא הגנב צגנב עצמו הכתוב מדבר עיי"ש. הרי שאם הגנב גנבו מצית השומר לריך הגנב לשלם כפל. וקשה הלל וגונב מצית האיש

דיהיב ליה צעל החצר רשותא לעיולי, דוכתא חקני ליה צגויה והוי ליה חצר הניזק עיי"ש.

ומבואר מכל זה, דהיכי שהפקיד אלל חצירו צהמה או כלים, נעשה המקום שבו מונח הפקדון כציתו של המפקיד, כיון דהשומר הנפקד הקנה את המקום לצורך חפציו של המפקיד. ועל כן כשגנבו הגנב משם, הוי גונב מצית האיש, דהיינו מצית הצעלים, דהמקום שבו נמצא הפקדון נעשה צית הצעלים. ודוקא כשגנב מצית הגנב לא הוי כגונב מצית האיש, כי הגנב אינו מקנה את מקום החפץ להגנב, שהרי הוא מתכוין לגונבו לעצמו, ועל כן כשגנבו הגנב לא גנב מצית האיש דהיינו מצית הצעלים, אצל כשמחזיק את החפץ צחורת שמירה והוא רוצה להחזירו לצעלים, א"כ הפקיד את המקום לצעל החפץ ונקרא צית האיש, וכשגנבו משם הגנב הוי גונב מצית האיש. וכן כתבו החוס' צצא מצינע (ו). ד"ה הקדישה, שאם הפקיד פקדון ציד חצירו, אם השומר מודה שהפקדון אצלו, אז יכולין הצעלים להקדישו, ואינו דומה לגזל ולא נתייאשו הצעלים דשניהם אינם יכולין להקדישו זה לפי שאינו שלו וזה לפי שאינו צרשותו, דכיון דאודי ליה יכול להקדישו עיי"ש, והיינו משום דצכהאי גוונא הוי ליה צרשותו של הצעלים, כיון דהשומר הנפקד הקנה את המקום להצעלים והוי כציתו, ושפיר יכול להקדישו. ועיין צתום' רעק"א צמשנה ר"פ מרובה שכתב סצרא זו מדעת עצמו, והוא מצואר צראשוניס הנ"ל.

וראיתי צקנות החושן (סי' ל"ד סק"ג) שכתב, דכיון דקיי"ל דגונב אחר הגנב פטור מתשלומי כפל משום דכתיב וגונב מצית האיש ולא מצית הגנב, ומשום שאינו צרשותו של הצעלים, ממילא אין על הגנב השני תורת גזלן כלל, ואף דהדצב הגזול הוי של הצעלים כל היכא דאיתיה, מכל מקום השני אינו גזלן ולא גנב, דכיון דצבר נגנב מצית הצעלים ואינו צרשותו, תו לא עבר השני משום לא תגנוב או משום לא תגזול עיי"ש. והנה לפי זה יוצא, דיש מציאות שהדצב שהוא צידו הוא גזל, ומכל מקום מי שמחזיקו לא עבר על הלואו דלא תגזול ולא תגנוב, והיינו כשגנב מן הגנב.

ועל פי זה יש מקום ליישב קושיית חוס' סוכה (ט). ד"ה ההוא, דלמה לן קרא דחג הסוכות תעשה לך שאינו יוצא צסוכה גזולה, ותיפוק ליה דהוי מנזה הצאה צעצירה עיי"ש. ולדצרי הקצה"ח משכחת שגנב את הסוכה מן הגנב, דמנזה הצאה צעצירה ליכא, שהרי הוא לא גנבו ולא עבר על לא תגזול, ואעפ"כ לא יצא משום שאינו שלו, דכל היכא דאיתא הוא שייך לצעלים.

אולם צגוף חידושו של הקצה"ח ז"ל יש לעיין, דיש לומר דהא דצעינן שיגנוב מצית האיש ולא מצית הגנב, היינו רק לענין תשלומי כפל, דצקרא (משפטים כ"ב ו') כתיב כי יתן איש אל רעהו כסף או כלים לשמור וגונב מצית האיש אם ימצא הגנב ישלם שנים, ומזה מצואר דליכא חיוב תשלומי כפל אלא כשגונב מצית

האיש ולא מבית הגנב, אבל לענין הלאו ולא תגנוב ולא תגזול, דשם לא נאמר מבית האיש, אפשר דכשגנב מן הגנב ג"כ עובר בלאו, כיון דעכ"פ החפץ הגנוב נמלא צידו, וכל שגנב חפצו של חצירו הרי הוא עובר בלא תגזול ואף אם לא גנבו מבית חצירו.

ויש להביא ראיה לדברינו מש"ס צבא מניעה (כו:), ראה סלע שנפלה נטלה לפני יאוש על מנת לגזולה עובר משום לא תגזול עיי"ש. ומצואר דאע"ג דהסלע נפלה ממנו ברשות הרצים ואינו ברשותו של הגזול אעפ"כ עובר הנוטלה בלא תגזול, ואף שלא גולה מרשות הצעלים, כיון דעכ"פ לא נתייאש והוי שלו. וצשיטה מקובצת שם הביא מהריטב"א וז"ל, עובר משום בל תגזול, פירוש דכל שצשעת נטילה נתכוין לגולה הרי הוא גזל אע"פ שלא גולה מיד חצירו, דכיון דברשות מריה קיימא קודם יאוש כמי שנטלה מחצירו דמי וקרינן ויגזול את החנית עכ"ל. הרי דאע"ג שלא גולה מיד חצירו, מ"מ כיון דלא נתייאש הוי גזל, ואף שלא גולה מרשות חצירו. ומה שכתב הריטב"א דהוי ברשות מריה, הכונה שהוא קנין הצעלים הואיל דלא התייאש, וא"כ הוא הדין כשגזול אחר הגנב ועדיין לא נתייאשו הצעלים שפיר עובר בלא תגזול, ודברי הקצה"ח ו"ל כריכין עיון.

ולבאורה יש לתקן, לפי מש"כ הקצה"ח (סי' שמ"ט סק"א) שאם גנב מרשות הרצים ג"כ חייב ככל צגנבתו משום דיכול

להקדישו, והביא ראיה מצבא מניעה (לד). שאם גנב צהמה דקיימא צאגס חייב כפל ע"ש. ולפ"ז היה מקום ליישב דברי הקצה"ח, דיש לומר שאם גנב מבית הגנב לא עבר בלא תגזול כלל, והא דבראה סלע שנפלה ונטלה עובר בכל תגזול, היינו משום דצגנב מרשות הרצים הוי גנב, אבל צגנב מבית הגנב לא הוי גנב.

אולם לענ"ד, בקיימא צאגס שאני, שצעל הצהמה יודע שהצהמה צאגס ודעתו עלה, וע"כ הוי ברשותו ויכול להקדישו, וכשגנבוהו משם חייב הגנב בצפל, משא"כ בצלע שנפלה ממנו ברשות הרצים, וצעל הסלע אינו יודע כלל שנפלה ממנו, אינו יכול להקדישו, כיון שאינו יודע כלל שהסלע נפלה ממנו, ואין זה ברשותו כיון שאינו שולט עליו כלל, ואעפ"כ הנוטלה עובר בכל תגזול, ומוכח דאף כשגזול מבית הגנב עובר בכל תגזול אלא שפטור מכפל.

יצאו קרקעות שאינן מטרטלין (שאינו משלם כפל כשגנב קרקע): וצתוס' ד"ה ילאו קרקעות הקשו, דגניבה בקרקע היכי שייכא, וי"ל צמשיג גבול, אי נמי צמחוצר לקרקע כי ההיא דעשר גפנים טעונות וטוען שגנבו לו חמשה ונמלא שהוא גנבם (שצעות מצ). עכ"ד. מה שהוצרכו התוס' לכתוב תירוק שני ולא סגי בתירוק הראשון דמייירי צמשיג גבול, י"ל דבתירוק ראשון מוכח דצבירא ליה לתוס' דצמשיג גבול בקרקע איכא איסור גנבה ועובר משום לא תגזול. וכן הוא ברש"י (פ' שופטים

דצקרקע ליכא לא תגזול כיון דאי אפשר לזוזה ממקומה. והוא כדעת הטור לפי הבנתו של הפרישה. ועיין בס' פני יהושע צ"מ שם צדעת התוס'.

ובבואר דאין זה צרור דצמשיג גבול קרקע איכא לאו דלא תגזול, די"ל דכיון דאי אפשר לזוזה ממקומה לא שייך לא תגזול, ועל כן הוצרכו התוס' לומר תירוץ שני, דאי נמי צמחוצר לקרקע כי ההיא דעשר גפנים, דאי משום משיג גבול יש לומר דצקרקע ליכא לא תגזול, וממילא לא שייך צה כפל כיון דליכא גנבה.

יצאו עבדים שהוקשו לקרקעות: פירש"י דכתיב (צבר כ"ה מ"ו) והתנחלתם אותם וגו' עכ"ל. וצפשוטו נראה, דהראיה היא מדכתיב צעזד והתנחלתם אותם, ולשון נחלה שייך צקרקע וכנאמר (מסעי ל"ו ב') ויאמרו את אדוני זוה ה' לתת את הארץ בנחלה, וכמה פעמים נאמר שם צפרשה לשון נחלה צחלוקת ארץ ישראל. וכן (שם ל"ד ב') זאת הארץ אשר תפול לכם בנחלה ארץ כנען. אולם צש"ס מגילה (כג:) אמרו ועזד איתקש לקרקעות, דכתיב והתנחלתם אותם לצניכס אחריכס לרשת אחוזה עיי"ש. ומשמע דלפינין מדכתיב צעזד לרשת אחוזה, ולשון אחוזה שייך צקרקע שהיא נאחות ציד הצעלים ואי אפשר לזוזה ממקומה. ונראה דגם רש"י כאן התכוין לזה, שכתב "דכתיב והתנחלתם אותם וגו' ", ומשמע דהראיה היא מסיפא דקרא

י"ט י"ד) לא תסיג גבול ריעך, והלא כבר נאמר לא תגזול מה ת"ל לא תסיג, למד על העוקר תחום חצירו שעובר צשני לאוין, יכול אף צחוזה לארץ ת"ל צנחלתך אשר תנחל צארץ, צארץ ישראל עובר צשני לאוין, צחוזה לארץ אינו עובר אלא משום לא תגזול, והוא צספרי שם. וכן כתב הרמב"ם (פ"ו מגנבה הי"א) דצארץ ישראל עובר צשני לאוין צלאו של גניבה או של גילה וצלאו של לא תסיג, ואין חייצין צלאו דלא תסיג אלא צארץ ישראל.

אבל הטור חו"מ (סי' שע"ו) לא כתב דצמשיג גבול עובר צלא תגזול, וכתב הפרישה שם צדעת הטור, דס"ל דקרקע כיון דאינה נגזלת לכן ליכא לאו דלא תגזול ולא תגזבו, אלא דגזלן מדרצנן הוא עיי"ש. וכ"כ הסמ"ע שם (סק"צ). וצספר זרע אצרהם על הספרי (פ' שופטים י"ט י"ד) השיג על הסמ"ע שכתב צדעת הטור דצמשיג גבול ליכא לא תגזול, וכתב דגם להטור איכא לאו דגזלה, וכמש"כ הצ"י צחו"מ (סי' שע"ו) צדעת הטור, דמלצד הלאו דגזלה עובר גם צלא תסיג עיי"ש.

גם צתוס' צצא מצינעא (סא). ד"ה אלא לאו דגזל כתבו וז"ל, דהא דקרקע אינה נגזלת (כלומר שאינה קנויה לגזלן צשום יאוש דלעולם הוא צחוקת צעלים. כ"כ תוס' סוכה ל' ע"ב ד"ה וקרקע) אינו מן המקרא אלא משום דאי אפשר לזוזה ממקומה, אצל עצדי דניידי אע"ג דהוקשו לקרקעות יעצור צלא תגזול עכ"ל. ומשמע

דכתיב לרשת אחוזה, וכמזואר בגמרא מגילה הג"ל.

אולם בפירוש רש"י על צרייתא דרזי ישמעאל (שנדפס צראש ספר תורת כהנים) כתב "אלאו עצדים שהוקשו לקרקעות דכתיב (צבר כ"ח מ"ו) והתנחלתם אותם לצניכם אחריכם לרשת אחוזה, ונאמר (מסעי ל"ג נ"ד) והתנחלתם את הארץ", ומשמע דדריש גזרה שזה של והתנחלתם. אולם לא מצינו גזרה שזה זו דצרי חז"ל, ואין אדם דן גזרה שזה מעמנו, צרם נראה כונת רש"י דמדכתיב לשון והתנחלתם גבי הארץ, וכן מצינו לשון זה גבי עצדים, מוכח דאת העצדים נוחלים כמו את הקרקעות, ויש לעצדים דין קרקע.

והנה צמוס' מגילה (כג): ד"ה שמין, כתבו, דמשמע בגמרא שם דגם עצד עצרי איתקש לקרקעות, וקשה דרק בעצד כנעני כתיב והתנחלתם, אבל עצד עצרי לא מצינו כלל דאיתקש לקרקע עיי"ש. ועיין תוס' קידושין (ז). ד"ה אס כן. אולם צש"ס קידושין (כה). איתא, רבא לטעמיה דאמר רבא עצד עצרי גופו קנוי, אי הכי היינו קרקע, וכתב צמוס' ר"י הזקן שם דעצד הוא דומיא דקרקע עיי"ש. הרי דגם עצד עצרי איתקש לקרקע. ועיין הגהות רש"י קידושין (ז). שהעיר מגמרא הג"ל. שוב ראיתי צש"ך חו"מ (סו"ס ז"ה) שהאריך להוכיח דגם עצד עצרי איתקש לקרקע עיי"ש. ולריך עיון בכל זה.

תום' ד"ה מרובה. מי קתני אין צין כו'. משמע הכא היכא דתיין אין צין לא שייך למימר תנא ושייר, והקשה הר"י מאורליני"ש מהא דתנן צפ"ק דמגילה (ת). אין צין נדרים לנדבות אלא שהנדרים חייב צאחריותן ונדבות אינו חייב צאחריותן, ואכתי הא איכא שהנדבה צאה מן המעשר ונדר שהוא דבר שצחוזה אין צאה אלא מן החולין: לכאורה יש ליישב דתרוייהו חדא נינהו דמשום דנדר חייב צאחריות דהיינו שהוא חובת גברא א"כ הו"ל דבר שצחוזה ולכן אינו צא אלא מן החולין, משא"כ נדבה דאינו חייב צאחריות וליכא אלא חובה על החפלא א"כ לא הוא דבר שצחוזה ושפיר צא מן המעשר, וא"ל להשמיענו צמיחד.

תום' ד"ה יצאו קרקעות כו'. וא"ת כיון דלמעטי משבועה כדאמרינן צפרק הזהב (צ"מ ד' נו): תיפוק ליה דאין צהם כפל צטוען טענת גנב דלא משלם אלא צצבועה: לכאו' אכתי איצטריך מיעוטא לגנב שפטור מכפל צקרקעות וכו', דגנב צעלמא חייב כפל אף צלא צבועה, והא דפטור צהני תלת ילפי' מכלל ופרט וכלל וכמש"כ הרמב"ם פ"צ מגנבה. שו"ר צמוס' צצבועת (מצ): ד"ה על. אולם תוס' לשיטתם אזלי דכתבו לקמן (סג). סוד"ה דבר דצעינן קרא לחוד לגנב וקרא לטוען טענת גנב, וא"כ על כל דבר פשע קאי רק אטוען טענת גנב ולכן שפיר הקשו הכא דתיפל"ל דפטור משום דאינו נשצב. שו"ר צמהר"ם שם.

פג.

שלמה למעוטי דבר שאינו מסויים:
פירש"י למעוטי דבר מסויים שאין
לצעלים סימן צו שפטור מכפל. וכתוב'
הקשו על רש"י, דמה לי יש צו סימן מה לי
אין צו סימן עכ"ל. וכוונתם להקשות, דהא
את הקרן משלם הגנב אף בלא סימן אלא על
ידי עדים, דהיינו שהעדים ראו שפלוני גנב
את החפץ מבית הצעלים, וצטוען טענת גנב
מעידים העדים דמיד אחר שקיבל השומר את
החפץ מידו של המפקיד, גנבו לעצמו, וכגון
שראו שמכרו לאחר או שאכלו או שהשתמש
בו לעצמו, ואף לביא סימן שזהו אותו חפץ
שקיבל בשמירה, אולם הם ראו דמיד שהשומר
קיבל את החפץ מיד המפקיד, מיד גנבו
השומר לעצמו, ואז מתחייב השומר בכפל אף
בלא סימן.

וגו', ונאמר כי האדם יראה לעינים וה' יראה
ללצב עכ"ל. והכונה, דבאמת עדותם של שני
עדים אינה ראייה ברורה שדצרייהם הוא אמת
מוחלטת, דאפשר שהעידו שניהם בשקר, אלא
שגזרת הכתוב הוא שנאמין להם בכל עיני
התורה, דאם לא כן אי אפשר לחתוך שום
דבר בתורת ודאי, דשמא שקרו העדים, ואם
יבואו שני עדים ויעידו שפלוני ליה מצדירו
ממון, איך יפקדו הב"ד שחייב לפרוע, שמא
הם שקרנים, ונמצא שאין קיום לעולם, ועל
כן גזרה תורה שנאמין לשני עדים, ואף שאין
דצרייהם צירור של אמת לאמיתו דשמא הם
שקרנים מכל מקום כך גזרה התורה לסמוך
על עדותם של שני עדים, דאם לא כן אי
אפשר לחתוך את הדין בשום ענין שצעולם,
אם לא שהצית דין צעמם ראו את המעשה,
וזה אי אפשר שהב"ד יראו הכל, ובהכרח
נסמוך על עדים.

ובאמת קושיית תוס' על רש"י חמורה מאוד,
דמה זו סברה לומר דלא חייבה תורה
לשלם כפל אלא כשיש צו סימן, ואמאי לא סגי
צעדים.

ובעין זה כתב הרמב"ם בפירושו המשניות
(נויר פ"ט מ"ב), דהא דאזלינן בתר
חזקה, דאם לא כן הענין ילא לדבר שאין לו
תכלית כל זמן שנלך אחר האפשריות, ואמנם
העיקר שאם נתקיים איזה ענין שיהיה, נניחהו
בחזקתו עד שיבוא דבר מצואר שיצטלוהו מואת
החזקה, וכל דבר שיהיה צו ספק ואפשרות
אחר הרי זה לא יסלק החזקה עכ"ל. והכונה,
דהא דאזלינן בכל התורה בתר חזקה, אין זה
צירור גמור, דבאמת אף שהחזק הדבר פעם
אחת, אכתי יש לחוש שמא נשתנה הדבר
ממה שהיה, אלא שכך גזרה התורה ללכת

ונראה ליישב דברי רש"י, על פי מה שכתב
הרמב"ם (ה' יסודי התורה פ"ו ה"ו),
דמה שנצטונו לחתוך הדין על פי שני עדים
כשרים, ואע"פ שאפשר שהעידו בשקר,
הואיל וכשרים הם אצלנו, מעמידין אותן על
כשרותם, ודצריים האלה וכיוצא בהן נאמר
הנסתרות לה' אלקינו והנגלות לנו ולצנינו

באר חזקה דמעיקרא, דאס תחשוש על כל האפשריות שיכולות להיות, א"כ אין לדבר סוף, וכמעט שאין לקיים שום דין של תורה.

נמצא דשני עדים וכן חזקה אינם צירור על האמת המוחלטת, אלא שכך גזרה תורה שנתנהג על פיהם בכל הדינים, ואף שאפשר דקמי שמיא גליא שהעדים משקרים או שהחזקה נשתנתה.

אבל דבר שיש בו סימן, הנה הסימן הוא צירור ודאי, וכגון בגט שיש בו סימן, נקב יש צד אמת פלונית (גיטין כו:), הנה זה רחוק מאוד שארע שגם בגט אחר יהא נקב דוקא צד אמת פלונית, והיא אפשרות רחוקה ביותר שיהא לשני דברים אותו סימן מובהק עצמו, ועל כן הסימן הוא ראיה על אמינות הדבר גם לולא דין תורה.

ומעתה יש מקום להצין דברי רש"י ל"ל דליכא חיוב כפל בדבר שאינו מסויים היינו בדבר שאין בו סימן, והקשו תוס' דמה לי יש בו סימן או אין בו סימן - ולדרכנו יש ליישב, דבשלמא לענין משלום הקרן על ידי הגנב, ודאי דסגי בעדים המעידים שהוא גנב חפץ פלוני, ואע"ג דהעדים אינם ראיה מוחלטת על האמת, דשמא הם משקרים, מכל מקום מעמידים אותם בחזקת כשרות שהם מעידים אמת, דאם לא כן לקתה מדת הדין, שכמעט לעולם לא יהא אפשר לחייב את הגנב לשלם את הקרן שגנב, דאף אם אלק עדים יעידו

על הגנבה אכתי יחוש שמא הם משקרים, כי עדות אינה אמת מזוהרת ומוחלטת, וע"כ לענין משלום הקרן סגי בעדים.

אבל לענין משלומי כפל שאינו אלא קנס שהחמירה התורה בגנב שישלם כפל על גנבתו, יש לומר דאין קונסין אותו בקנס עפ"י העדאת שני עדים אלא על פי סימן, כי הסימן הוא הוכחה ודאית, ומכיון דאיכא הוכחה צרורה צלי ספק שגנב על כן ראוי לקונסו שישלם כפל, אצל היכי דליכא סימן שגנב אלא עדים, ועדים אינם ראיה צרורה שגנב, לא יקנסוהו בכפל, דאף אם האמת היא שגנב וישלם את הקרן עפ"י עדים אלא שלא ישלם קנס מחמת חסרון סימן, אין זה לקיימת מדת הדין, כי הקנס אינו הכרח גמור לסילוק היוק הגנבה, דכיון דעכ"פ ישלם את הקרן כבר נתמלא חסרונו של הגנב, וכיון שהקנס אינו הכרח לסילוק היוק של הגנב, לכן יש לומר דלא חייבה תורה לשלם את הקנס של כפל אלא דדאיכא סימן שזהו ראיה צרורה שגנב, ואז ראוי לקונסו.

תוס' ד"ה רעהו אמר רחמנא. ולא הקדש. תימה לר"י ומאי אינטריך רעהו למעוטי הקדש מכפל צטוען טענת גנב, הא ליכא שצוה בהקדש: ואין לתרץ כמו שתיירו התוס' לעיל (סב:) ד"ה ילאו קרקעות, שהקשו ג"כ דאמאי אינטריך קרא למעט קרקע מכפל צטוען טענת גנב, דכיון דקרקע נתמעטה משצוה וכש"ס צ"מ (נו:) א"כ

פשיטא דאינו משלם כפל דלא משלם אלא בשצועה, ותיירו דאיטריך להיכא דנשצב על ידי גלגול כדתנן קידושין (כו.) זוקקין הנכסים שיש להם אחריות עם הנכסים שאין להן אחריות לישצב עליהן, - ותירוך זה שייך רק בקרקע דשייך זוקקין כשיתצב כלים וקרקעות, ונתחייב לישצב על המטלטלין, דזוקקין המטלטלין את הקרקעות לישצב עליהן, אבל בהקדש לא שייך זוקקין כלל, כיון דלעולם אין נשצבין על שום הקדש, ולכן לא שייך בהקדש תירוטם של התוס' שכתבו גבי קרקעות משום זוקקין, דבהקדש אין מליאות לזוקקין.

באו"ד. וא"ת דלקמן נפקא לן צפרקין (עו.) למעט הקדש מגונב מצית האיש ולא מצית הקדש: ונראה ליישב, על פי מה שכתב הרמב"ם (פ"ג מגנבה ה"א) וז"ל, הגונב את העכו"ם או שגנב נכסי הקדש אינו משלם אלא הקרן בלבד, שנאמר ישלם שנים לרעהו, לרעהו ולא להקדש לרעהו ולא לעכו"ם, וכן הגונב קדשים מצית צעליהן צין קדשי קדשים צין קדשים קלים, צין קדשים שאין הצעלים חייבין באחריותן צין קדשים שהצעלים חייבין באחריותן, הרי זה פטור מן הכפל ותשלומי ארבעה וחמשה, שנאמר וגונב מצית האיש ולא מצית הקדש עכ"ל. ולכאורה קשיא, דכיון דגנב את הקדשים מצית צעליהן א"כ אמאי אתמעט כפל מוגונב מצית האיש ולא מצית הקדש, הרי הצהמה הוא צרשות הצעלים והוי גונב מצית האיש.

אולם צאמת לא קשיא, דהא מצואר צש"ס ראש השנה (ז.) דצאפריש קרבן ולא הקריב סלקא אדעתין דאינו עובר צבל תאחר, דאימא דכל היכא דאיתא צי גזא דרחמנא איתיה עיי"ש. ומצואר שהמקדיש צהמה לקרבן הרי היא נכנסה לרשות הקדש, וכל היכי דאיתא צי גזא דרחמנא איתיה. ועל כן אף שהוא צצית הצעלים, אעפ"כ כבר נכנס צגזא דרחמנא ונמלא צצית ההקדש. ועל כן הגונב קדשים מצית צעליהן פטור מכפל דכתיב וגונב מצית האיש ולא מצית ההקדש, דצקרבן שהוא קדשי מוצח כל היכי דאיתיה צי גזא דרחמנא איתיה והוי ליה צצית ההקדש ולא צצית הצעלים.

ואין לומר דצלא"ה פטור משום רעהו ולא של הקדש, דלא מצעיא היכי דחייב באחריותן דודאי דהוי צכלל רעהו שהרי הזיק להצעלים שצריכין להציא קרבן אחר - וכמש"כ הלח"מ צה' גנבה שם - אלא גם צקדשים שאינו חייב באחריותן, מכל מקום הפסיד להצעלים את הכפרה, וכמצואר צגיטין (גג.) הכהנים שפגלו צמקדש מוידין חייבין, ופירש"י חייב לשלם דמיהם שהרי צריכין להציא אחרים, ואי נמי נדבה היא קשה צעיניו שלא הקריב קרבן שהרי להציא דורון היה מצקש עיי"ש, ונמלא דגרם הזיק לרעהו, ומכל מקום פטור מכפל משום דצעין וגונב מצית האיש ולא מצית הקדש, והכא גנבו מצית ההקדש, דכל היכי דאיתיה צי גזא דרחמנא איתא, ואף שהוא צצית הצעלים נחשב שהוא צצית הקדש.

כשאינו חייב באחריותו, כיון שהפסיד את הכפרה או הדורון של הקרבן, ומ"מ פטור מכפל דליכא וגונז מצית האיש, כיון דכל היכי דאיתיה צי גזא דרחמנא איתא ולא גנזו אלא מצית ההקדש ופטור. וא"ש.

תום' ד"ה למה לי: עי' תוס' שזעו (מצ:) ד"ה על.

תום' ד"ה דבר שאינו מסויים. ומפרש ריב"א כגון ההוא דתנן (שזעו מצ:) אין נשבעין אלא על דבר שצמדה שצמשקל ושצמנין לאפוקי צית מלא מסרתי לך וכיס מלא והלה אמר מה שהנחת אתה נוטל, אבל זה אומר עד החלון וזה אומר עד היזו חייב, ומנא ליה הא סברא, אי לא משום דדרשינן משלמה: נראה לומר דתוס' לשיטתייהו אזלי, שכתבו לעיל ד"ה למה לי, דכפל ושזעוה הכל אחד, ונמנא דסיפא דקרא דכתיב שם שלמה קאי גם על שזעוה, ועל כן שפיר ממעטינן משלמה שאין נשבעין אלא על דבר שצמדה וצמשקל וצמנין, אבל לשיטת רש"י ד"ה ואי ס"ד דקרא קמא לענין שזעוה הוא דאחא, וקרא בתרא דכתיב צה שלמה נאמר רק לכפל, א"כ אי אפשר למילף משלמה דאין נשבעין אלא על דבר שצמדה וצמשקל וצמנין, דהא קרא דשלמה לא קאי כלל על שזעוה אלא על כפל, ולכן לרש"י לשיטתו אי אפשר לפרש דשלמה למעוטי דבר מסויים, היינו שאין נשבעין אלא על דבר שצמדה, דהא לרש"י קרא דשלמה לא קאי כלל על שזעוה.

ומה שכתב הרמב"ם צרישא דגנז נכסי הקדש אינו משלם כפל משום לרעהו ולא להקדש, ולא נפטר משום מצית האיש ולא מצית הגנז, דצרישא מיירי שגנז קדשי צדק הצית דזהו נכסי הקדש, וצקדשי הצית לא אמרינן דכל היכא דאיתיה צי גזא דרחמנא איתיה, וכמזכיר בחולין (קלט.) דס"ל לרב צמקדיש תרנגולתו לצדק הצית דקדושת דמיס צעלמא היא ואם מרדה פקעה קדושתיהו וחייבת צשילוח הקן, ושמואל אמר דפטור משילוח הקן דכל היכא דאיתיה צי גזא דרחמנא איתא דכתיב לה' הארץ ומלוואה, ומזכיר דס"ל לרב דצקדשי צדק הצית לא הוי צי גזא דרחמנא, ולכן כשהגנז גנזו מצית הצעלים הוי ליה שפיר וגונז מצית האיש ולא הוי גונז מצית ההקדש, דצקדשי צדק הצית לא אמרינן דהוי צי גזא דרחמנא - וע"כ כתב הרמב"ם דמכל מקום פטור מלשלם כפל אף שגנז קדשי צדק הצית מצית הצעלים, משום דלא הוי רעהו, דהרי החפץ הגנז הוא נכסי הקדש, ואין שום הדיוט התוצעו אלא הגזבר, ולא הוי רעהו.

ומעתה נתיישבה שפיר קושיית התוס' ז"ל, דרעהו ולא של הקדש צעינן היכי שגנז קדשי צדק הצית מצית הצעלים - ואה"נ כשהגנז מצית ההקדש צלא"ה פטור משום וגונז מצית האיש ולא מצית ההקדש - וקרא דוגונז מצית האיש ולא מצית ההקדש אינטריך צקדשי מוצח דיש תציעה להדיוט עליו, לא רק כשחייב באחריותו אלא אף

בא"ד. ועוד היינו יכולין לפרש דבר המסויים, כי ההיא דפרק הזהב (ב"מ מז.) מה נעל דבר מסויים לאפוקי חצי רמון וחצי אגוז דלא, וכן אמרינן לקמן (סד:) גבי דרשה דהמנא תמנא דאמר שדי חמור בין המנא תמנא למעוטי דבר מסויים, היינו חצי רמון וחצי אגוז דממעט להו מכפל: ובגליון הש"ס לזקיני הגאון רבינו עקיבא איגר ז"ל, זיין לתוס' שבת (ג:) ד"ה ואמאי. וכונתו להא דאמר גממרא שס, זה יכול וזה יכול רבי מאיר מחייב (לענין מלאכת שבת בשנים שעשאוהו וזה יכול וזה יכול), איבעיא להו צעינן שיעור לזה ולזה או דילמא שיעור אחד לכולם (פירש"י שיעור לזה כשהוציאו גרוגרת אוכלין אס חייבין), אמר רבא אכן נמי תנינא השותפין שגנבו וטבחו חייבין (תשלומי ד' וה' רש"י), ואמאי ליבעי שיעור טביחה לזה ושיעור טביחה לזה, לא משום דאמרינן שיעור אחד לכולם. וכתבו התוס' ד"ה ואמאי, אבל מגנבו דרישא לא מצי למיפרך, דהתם לא בעי שיעור דתשלומי כפל נוהג בכל דבר ובכל שהוא עכ"ד. ומצואר דתשלומי כפל אין לו שום שיעור ונוהג בכל דבר ובכל שהוא, וזה לכאורה דלא כתוס' צ"ק כאן דבחצי רמון וחצי אגוז ליכא כפל. וגם בגליון הש"ס בשבת שס זיין לתוס' כאן, וסיים דלריך עיון קצת.

ולבאורה יש ליישב צפשיטות קושיית הגרע"א ז"ל, דבש"ס שבת הלא מיירי שהשותפין גנבו שה שלם, אלא שכל אחד קנה רק חציו, נמנא דהדבר שגנבו הוא דבר מסויים

ועל כן חייבין כפל, אבל הכא מיירי שגנבו רק חצי רמון, נמנא שהחפץ שגנבו הוא דבר שאינו מסויים, ועל כן פטור מכפל. ושם הראוני נכדי הב' עמרם עקיבא נ"י שכן תירץ בס' קובץ שיעורים להג"ר אלחנן וסרמן ז"ל. ולכאורה יש לתמוה שהגרע"א ז"ל לא עמד בחילוק פשוט זה. אולם באמת הערת הגרע"א הוא על לשון התוס' בשבת שס שכתבו דתשלומי כפל נוהג בכל דבר ובכל שהוא, דמשמע דאין שום סייג לתשלום כפל, ועל זה זיין הגרע"א דלשון זה לאו דוקא, דהא בתוס' צ"ק מצואר דבחצי רמון וחצי אגוז ליכא כפל, נמנא דאין לומר דהכפל נוהג בכל דבר ובכל שהוא, דהא איכא חצי רמון שאין הכפל נוהג בו.

וישוב עוררוני מס' טל תורה להג"ר מאיר אריק ז"ל בצווגיין, שהקשה על מה שכתבו תוס' דבחצי רמון ליכא כפל, דהא מצואר לקמן (עמ:) דשותף שגנב שור או שה שיש לו חלק בו ומכרו פטור מארבעה וחמשה, דבעינן ומכרו כולו, ומוכח עכ"פ דכפל חייב, והא כיון דיש לו חלק בו, הוי כאילו גונב חצי אגוז דפטור, ותירך דהתם שאני שלקח צהמה שהוא דבר מסויים אף שהגנבה היתה רק בחציו עכ"ד. והוא כעין הסבא הג"ל שכתבנו.

בא"ד. ועוד היינו יכולין לפרש דבר המסויים כי ההיא דפרק הזהב (ב"מ מז.) מה נעל דבר מסויים לאפוקי חצי רמון וחצי אגוז: בס' קובץ ביאורים להגר"א ואסרמן ז"ל בחי' צבא קמא (סג.) הקשה, הא צהדיא תניא לקמן

(עח:): הגונז הקיטעת ואת החיגרת וכן הגונז
צהמת השותפין חייב, ואמאי חייב הא הוא דבר
שאינו מסויים, והניח צ"ע.

ונראה ללא קשיא, דצהמה חשיבותה בגלל
שהיא צעלת חי, ועל כן אף שנקטעה
רגלה מ"מ כיון שהיא חי נשארה חשיבותה
כצעלת חי כמקודם והוי דבר מסויים, אבל חזי
רמון חשיבותו רק כשהיא צריה שלימה כתחלת
צרייתו, וחזי רמון צטלה חשיבותו של צריה.
וצעל חי דהוי צריה ואינו צטל, נראה דהוי דינו
כצעל חי אף אם הוא קטוע אבר כיון דעכ"פ
הוא צעל חי. ואינו דומה לחזי רמון שאין צו
חיות ואם אינו שלם כתחלת צרייתו אצדה
חשיבותו ולא הוי דבר מסויים.

מהרש"א, תוס' ד"ה למה לי. צא"ד צין
לענין שצועה וכו', לכאורה הוא
תמוה וכו', ונראה דמה שכתבו לעיל וכו',
וכיון דליכא שצועה לא שייך צו כפל וכו': יש
לעיין בתירוטו ז"ל, דלכאורה חידושם של
תוס' דאינו נשבע בדבר שאינו מסויים דילפי'
משלמה היינו רק משום דכפל ושצועה חד
הוא, אבל להר"י דלאו חד הוא א"כ שלמה
דכתב רק ככפל וילפי' דצע' דבר מסויים לא
ילפינן לשצועה.

סג:

היבן פקדוני אמר לו נגנב משביעך אני
ואמר אמן והעדים מעידים אותו

שגנבו משלם תשלומי כפל: אע"ג דצקרא
כתיב ונקרב צעל הצית אל האלהים משמע
דצע' שצועה צפני צ"ד וכלשון תוס' לעיל
(סג:): ד"ה ילאו, ז"ל דמהני גס שצועה שלא
צפני צ"ד דילפי' שליחות יד משצועת ה' תהי'
צין שניהם ושם לא נאמר צ"ד.

השווען טענת גנב בפקדון משלם תשלומי
כפל טבח ומכר משלם תשלומי
ארבעה וחמשה: הקשה צני חיים נ"י
לפירש"י דשה משלם ד' משום שנתצוה א"כ
צטוען טענת גנז ישלם ה' דליכא צושה שהרי
השה צציתו. וי"ל דמשו"ה ה' ה' רש"י פירוש
אחר משום שור שעושה מלאכה.

תוס' ד"ה והעדים מעידים אותו שאכלו.
אכלו נקט לרבותא וכו': עי' תוס'
פסחים (נט.). ד"ה צדין, דצאכלו צהכרח
שגנבו.

סד.

רש"י ד"ה והכל בכלל. חיים דמשמע לרבות
כל צעל חיים למה לי: עי' תוס' לעיל
(יא.). דמחיים מרצינן דאין שמין לגנב, וא"כ
אינטריך חיים להכי. כן העיר הצ' משה גנז.

תוס' ד"ה יאמר. ואורי' דקוצר זה התנא
שאין לנו לתלות זה הדבר צלד טומאה
כיון שטומאה חלוקה יותר מדאי וכו': עי'
אשוון דאורייתא (כלל א').

סד:

שגנבו צידו ממנש, גגו חצרו כלומר שהכיסה
 צמקל מחצירו של צעל הצית ונכנסה לגגו
 חצירו וקרפיו עכ"ד. אולם צרש"י צבא
 מניעא (יו"ד): ד"ה גגו חצרו וקרפיו, כתב,
 מנין שאם נכנסה שם ונעל צפניה לגונזה
 שהוא חייב עכ"ל. וכן כתב רש"י גיטין (עו.)
 ד"ה אימא דגנב קנה ע"י חצרו "כגון נכנסה
 לחצרו ונעל צפניה".

וגראה דלתוס' לא נעשה גנב אלא אם עשה
 מעשה כל שהוא צבהמה ענמה, כגון
 שהכיסה צמקל מחצרו של צעל הצית ונכנסה
 לגגו וחצרו וקרפיו של הגנב, וילפינן מקרא
 דאם המצא תמצא, דאע"ג דהצבהמה נכנסה
 צרשות הגנב צבא ענמה, והגנב רק הכיסה
 צמקל כדי לגרום לכניסתה צחצר הגנב מ"מ
 חייב, כיון דעכ"פ עשה מעשה צבהמה ענמה,
 שהכיסה, וצוה נתקיים הדין "צידו" שהרי
 עשה מעשה צידו ע"י ההכשה.

אבל דעת רש"י, שאין צריך לעשות שום
 מעשה צבהמה ענמה, דאף אם הצבהמה
 נכנסה מאליה לחוך חצר הגנב, והגנב נעל
 את הדלת צפניה, כבר נעשה מעשה צידו
 של הגנב ע"י נעילת הדלת, ואף שלא נעשה
 מעשה צבהמה ענמה מ"מ נעשה גנב, דנעילת
 הדלת הו' כאילו נעשה מעשה צבהמה ענמה,
 ונתקיים הדין של "צידו".

והנה כיוצא בזה מצינו גבי מלאכת זידיה,
 צש"ס שבת (קו): צבי שנכנס לצית ונעל

רש"י ד"ה פרט למרשיע את עצמו. אע"פ
 שצאו עדים אחרי כן אין משלם כפל:
 הא דפירש"י דילפי' ממרשיע ענמו אף
 כשאח"כ צאו עדים, ולכאורה להלן קאמר
 דמ"ד תרוייהו צטוען טענת גנב קסבר
 דאח"כ צאו עדים חייב, מ"מ השתא קסבר
 דמאשר ירשיעון ממעטין אף כשאח"כ צאו
 עדים, דאל"כ מאי פריך המקשן ולמ"ד חד
 צגנב וחד צטוען טענת גנב אשר ירשיעון מאי
 דריש וע"כ דסובר דמפסוק אחד ילפי' דגם
 צבאו אח"כ פטור, ורק אח"כ מסיק דצעינן
 שני פסוקים.

רש"י ד"ה ההוא מיבעי לי' למורה בקנם
 דפטור. אם לא צאו עדים אחרי כן
 ואייתר ליה אם המצא תמצא לפטור אפילו
 צאו עדים דאי לא כתיב אלא חד קרא הו'
 מוקמינן ליה צלא צאו עדים: לכאוי' הי' סגי
 לכחוצ אם המצא תמצא דממילא נשמע
 שהעדים צאו קודם ההודאה דאל"כ לא שייך
 על עדותם לשון מציאה דאין מציאה אלא
 כשלא היה ידוע מקודם ואם כבר הודה אין
 זה מציאה.

סה.

ידו אין לי אלא ידו, גגו חצרו וקרפיו מנין,
 ת"ל אם המוצא תמצא מכל מקום:
 וכתבו התוס' ד"ה אין לי אלא צידו, פירוש

אחד צפניו חייב עיי"ש. הרי שאף שהוא לא עשה שום מעשה צנצי ענמו, אלא שנעל הדלת צפניו, כבר נתחייב משום צידה, וכאלו נדו צידים. והכי נמי כשנכנסה צהמת חצרו לתוך חצרו ונעל את החצר, אף שלא עשה שום מעשה צהמה ענמה, כבר נעשה גנב והוי בגדר אם המנאל תמנאל צידו.

עליו דכיון דמכוין גם לשמירת הצני הרי זה אסור. והשתא יש לעיין איך הדין כשנכנסה צהמת חצרו לחצרו, והוא נעל את הדלת כדי לשמור את ציתו וגם כדי שלא תנאל הצהמה, האם נעשה גנב לדעת הרשב"א דצכהאי גוונאל ליכא מלאכת צידה, האם נימאל גם דלא נעשה גנב. וז"ע.

ולפי זה נראה שאם נכנסה הצהמה לחצרו וננעלה הדלת מענמה, וכגון שנעלה הרוח, אע"פ שאינו פותח את הדלת כדי שתוכל הצהמה לחזור לצעליה, אעפ"כ לא נעשה גנב, כיון שלא עשה שום מעשה צידים. וכיונאל ציה כתב הר"ן שבת (קו.) צנכנס צני לציתו והוא נתכוין לנעול ציתו ולא נתכוין לצני כלל אע"פ שאחר כך מנאל הצני שמור צתוכו, שאינו מחויב לפתוח את דלת ציתו עיי"ש, ואע"ג דהתם עכ"פ עשה מעשה צידים שקגר את הדלת צשעה שהצני היה צתוכו, ואעפ"כ כיון שלא נתכוין כלל לצידת הצני אין זה מלאכת צידה, מכל שכן כשהצהמה נכנסה לחצרו וננעלה הדלת ע"י הרוח, והוא לא עשה שום מעשה אף שלא צכוניה, ודאי שאינו צגדר גנב.

ועייין קלות החושן (סי' שמ"ח סק"ב), דמדצרי רש"י צ"מ (יוד): מוכח דאף שהצהמה נכנסה לרשותו וחשב לגנבה, מ"מ כל שלא עשה מעשה ע"י נעילת הדלת לא נעשה גנב, וכן הביא משו"ת מהרי"ט (ח"צ חו"מ סי' פ"ח) עיי"ש. וכן כתבנו צס' נתן פריו עמ"ס צ"מ (יוד): עיי"ש. ועיין קנה"ח סי' (רמ"ג סק"י). – אכל יש להסתפק אם נעל את הדלת הן על דעת לגנוב את הצהמה והן כדי לשמור את ציתו, אם נעשה גנב, דהא חזינן דלגני מלאכת צידה אינו חייב צכהאי גוונאל לדעת הרשב"א ז"ל. ואף לדעת הר"ן שחולק על הרשב"א וס"ל שאם מתכוין לצוד וגם לשמור, חייב משום צידה, מ"מ כשלא ידע שהצני צצית ונעל הדלת אינו חייב לפותחו, ולפ"ז יש להסתפק אם נכנסה צהמה לחצרו והוא לא ידע, ונעל את הדלת, ואחר כך נודע לו שהצהמה צציתו ואינו פותח את הדלת, האם נעשה גנב, כיון דצשעה שנעל לא התכוין לשם גנבה. וז"ע.

אך יש לעיין, לפי מה שכתב הר"ן שבת (קו.) צסם הרשב"א, שאם נכנס צני לצית מותר לו לנעול את ציתו כדי לשמור את ציתו, ואעפ"כ שעל ידי כך ניצוד הצני, ואף שמתכוין גם לצוד את הצני מותר, כיון דנועל גם משום שמירת ציתו עיי"ש, והר"ן חולק

ואולי רק לגני מלאכת צידה צצבת כתב הרשב"א דצמתכוין גם לשמירת ציתו אינו חייב משום צידה, דצצבת מלאכת מצשבת

אסרה תורה וצעינן שיהא דומה למשכן, וצלידת תחשים צמשכן – עיין רש"י שבת (עג.) ד"ה הלך את הנצי – לא היתה לו כונה אחרת זולת לידה, וע"כ כשמכוין גם לנעול דלת ביתו כדי לשמור את ביתו, א"כ אינו דומה למלאכת משכן וע"כ פטור, משא"כ לגבי גנב י"ל דכיון דעכ"פ מתכוין לגונבו ע"י נעילת הדלת, אף שמתכוין גם לנעול כדי לשמור את הבית ה"ז חייב. וז"ע.

והנה צין לחוס' וצין לרש"י, הא דמרבינן מאם המנא תמנא גגו חלרו וקרפיפו, היינו דאף אם לא גנבו צידים ממש אלא שהכיש זה עד שנכנסה לחלרו או שנעל הדלת בצפניה ג"כ חייב כפל.

אולם צפירוש רבינו חננאל צבא מצינא (יוד): כתב, והתניא "אם המנא תמנא צידו, אין לי אלא שנמנאת צידו ממש, נמנאת בחלרו או בגגו או צקרפיפו מנין שחייב כאילו צידו ממש נמנאת, ת"ל המנא תמנא צכל מקום" עכ"ל. ומשמע דמפרש, דהא דמרבינן גגו חלרו וקרפיפו, לא קאי על שעת הגנבה אם גנבו צידים ממש או ע"י נעילתו בחלרו, אלא קאי על השעה שנמנא הגנבה אצל הגנב, ואנו רוצים לחייבו לשלם כפל, דצוה אמרינן דאף אם לא נמנא הגנבה צידו ממש אלא בגגו חלרו וקרפיפו ג"כ נתחייב צכפל.

ויש לעיין לדעת רבינו חננאל, איך הדין אם לא גנבו צידים, אלא שנכנסה צהמת חצרו

לחלרו ונעל לפנייה את הדלת לגונבה, אם חייב צכפל, דיש לומר דצכהאי גוונא פטור מכפל, דהא דמרבינן גגו חלרו וקרפיפו, היינו רק כשגנבו צידים ואחר כך הכניסה לגגו חלרו וקרפיפו ושם נמנאה הגנבה, צכהאי גוונא חייב צכפל ואף שלא נמנאה צידיו ממש, דמכל מקום חייב, כיון דעכ"פ גנבו צידים. אבל כשלא גנבו צידים, אלא שהצהמה נכנסה מאליה לחלרו ונעלה לפנייה, יש לומר דאף אם הצהמה נמנאה צידו פטור, ועכ"פ אם הצהמה נמנאה בחלרו י"ל דפטור מכפל כיון דמעולם לא גנבו צידים, וצכהאי גוונא ליכא ריבויי דאם המנא תמנא שיתחייב כפל, כיון שמעולם לא גנבו צידים.

או דיש לומר לרבינו חננאל, דפשיטא לן דאף שלא גנבו צידים אלא שנכנסה לחלרו ונעל לפנייה ג"כ חייב כפל, והא דמרבינן גגו חלרו וקרפיפו, היינו דצעינן שהצהמה תימנא עכ"פ בגגו וחלרו וקרפיפו דאז חייב כפל, ולאפוקי אם הצהמה נגנבה ממנו ואין הצהמה ציד הגנב, די"ל דפטור מכפל – והוא על דרך שכתב הריטב"א המוצא צשיטה מקוצנת צ"מ (יוד):, שמפרש צכונת רש"י שפירש שנכנסה הצהמה ונעל צפניה לגונבה דחייב, דר"ל דאנן לא קפדינן על מציאה דהשתא אם נמנאת הגנבה צידו או בגגו, דאפילו לא נמנאת צידו אלא שנאנסה ממנו נתחייב זה עכ"ד הריטב"א. והשתא י"ל דדעת רבינו חננאל היא להיפוך, דאינו חייב כפל אלא אם עכ"פ גם השתא נמנאת

משום דא"ל אנא פטימנא ואת שקלת:
 במנפסא אימן הקסה דהוי כיורד לשדה
 חזירו דמקבל רק הולאותיו. וי"ל דרק בקרקע
 הדין כך דלא ינא מרשות בעלים, אבל צבהמה
 שגול קנאו צקנין צגזלנותא. והא דלעיל (לד.)
 תוד"ה הכא, לא ירד אדעתא דגזלנותא.

התם נמי משום דאמרינן ליה מה לי קמלה
 בולה מה לי קמלה פלגא: לכאורה
 צכפל לא שייך קטלה וליחייב כשעת העמדה
 צדין.

האי מאן דגול חביתא דחמרא מחבריה,
 מעיקרא שויא זוזא ולבסוף שויא ד'
 זוזי, תברה או שתייה משלם ד': צקלה"ח
 (סי' ל"ד) כ' דמשלם ד' מדין מזיק ולא
 מדין גנב, דלא הוי כגונב מצית האיש שכבר
 גנבו. אבל צגמ' צ"מ (מג.) משמע דהוי גנב
 וכמבואר בלשונם. ומה שהקסה דלא הוי גונב
 מצית האיש, הנה לא צעינן מצית האיש אלא
 לענין כפל דהאי קרא צכפל כתיב, אבל קרן
 חייב לשלם אף כשלא גנב מצית האיש, ועיין
 רמב"ם (רפ"צ מגנבה) ולקמן (סא.). והנה
 כשגנב הפקיעו מרשות הנגזל, וכשצברו
 הפקיע גם את דין "שלו" של הנגזל והוי גולה
 חדשה וחייב ד' - ועי' שטמ"ק צ"מ (מג.)
 צס רמב"ן וריטב"א - וראשונים כתובות
 (לד.) צזה. גם י"ל דאין זה כגונב אחר הגנב
 דהתם השני לא הוליא מרשות הנגנב כלל, אבל
 הכא הלא הוליא מרשות הנגנב ואח"כ הוליא
 גם את השלו והוי גנבה אריכתא וחייב ד'. ועי'

הצהמה עכ"פ צגגו או חזרו, ולאפוקי אם
 הצהמה אינה צרשותו כלל צשעת המליאה,
 דפטור מכפל. אבל כשהצהמה נמנאת צגגו
 וחזרו ה"ז חייב, ואף אם לא גנבו צידים אלא
 שנעל צפניה את הדלת. וצ"ע.

ומעתה יולא, דיש ג' דרכים צציאור דצרי
 הגמרא גגו חזרו וקרפיפו מנין ת"ל
 המנא תמנא, דלרש"י ותוס' קאי על שעת
 הגנבה, אלא דלרש"י קא משמע לן דאף שלא
 גנבה צידים אלא שהצהמה נכנסה צחזרו ונעל
 צפניה את הדלת דנעשה גנב וחייב כפל, וזו
 דרך אחת, - ולתוס' אינו חייב אלא כשהכישה
 צמקל ועי"ז נכנסה הצהמה לחזרו דחייב,
 משום שעתה מעשה צבהמה ענמה, אבל
 צנעל לפניה פטור, וזו דרך שניה. - ולרצינו
 חננאל יש דרך שלישית, שהדרש קאי על שעת
 המליאה, שאם נמנאה הצהמה צגגו וחזרו
 של הגנב ג"כ חייב צכפל, ולאפוקי אם נגנבה
 ממנו והצהמה אינה צידו כלל, הרי זה פטור
 מכפל, משא"כ לרש"י ותוס' אין נפקא מינה
 אם הצהמה נמנאה עכשיו צרשותו של הגנב,
 דאף כשנגנבה ממנו ג"כ חייב וכמו שכתב
 הריטב"א.

אמאי קאמר רחמנא חיים בגניבה אחייה
 לקרן בעין שגנב: הקסה הצ' משה גנן
 דלעיל (יא.) ילפי' מחיים דאין שמיין לגנב. וי"ל
 דהכל חד הוא דמשום דצעינן חיים דהיינו
 שלם לכן אין שמיין ולכן כעין שגנב. ושלם הן
 צכמות והן צאיכות הצורה.

אור שמח (פ"ג מגנזה ה"ג) שהשיג על קצה"ת, ועי' נתה"מ (סי ל"ד) שהשיג על קצה"ת, ועי' קצא דקשייתא (קושיא פ"ג).

בעל הבית שמען טענת גנב בפקדון, ונשבע והודה ובאו עדים, אם עד שלא באו עדים הודה, משלם קרן וחומש ואשם, ואם משבאו עדים הודה משלם תשלומי כפל ואשם, וחומשו עולה לו בכפילו: פירש"י משלם כפל ואשם וחומש עולה לו בתוך הכפל שהרי חומש לצעלים הוא והוא שקל, ועל כרחק הא דרבי יעקב צשויין כאחד החומש והכפל קמייירי, דאי הוא כפילה טפי מחומשא, לאו חומשא הוא, ולא מיפטר ליה עד דמשלם חומש דחומש כפרה דשבעה הוא עכ"ל. ומצואר דחומש הוא כפרה על השבעת שקר שנשבע שלא גנבו.

ובן כתב הרמב"ם (פ"ו מגולה ואזדה ה"ח) וז"ל, אין הנשבע על כפירת ממון משלם חומש עד שיודה מעצמו, אבל אם באו עדים והוא עומד בכפירתו משלם הקרן בלעד על פי עדים, ואינו משלם חומש, שהחומש עם הקרבן לכפרה הם באים ואינו מציא אותן אלא על פי עצמו עכ"ל. ומצואר ג"כ דהחומש הוא כפרה. וכן כתב הרמב"ם צ"ס מורה נבוכים (חלק ג' פרק מ"א) שהחומש אינו רק כפרה על שבעת השקר עיי"ש.

ויש להקשות, מהא דמצואר צמשה לקמן (קג.) שהנגזל יכול למחול על החומש

עיי"ש, וקשה לכיון דהחומש הוא משום כפרה על שבעת שקר, א"כ אין מועיל צו מחילה, הרי מצואר צמשה תרומות (פ"ו מ"א) האוכל תרומה שוגג משלם קרן וחומש והם נעשין תרומה, אם רצה הכהן למחול אינו מחול, וכתבו התוס' כתוצות (ז:) ד"ה זר שאכל תרומה, דהא דאין הכהן יכול למחול תשלומי תרומה, משום דתשלומין ידידיה הוא כפרה ולא ממונא, ואפילו אכל תרומת עצמו דלא גזל מידי משלם כפרה לעצמו וחומש לכהן עיי"ש, ומצואר דכפרה אינו מועיל מחילה, וא"כ כיון דחומש דגזל הוא כפרה על שבעת שקר, אין מועיל צו מחילה.

ובאמת כבר עמד בקושיא זו הר"ש בתרומות (פ"ו ה"א) וכתב, דהא דאינו מחול תשלומי תרומה, היינו משום לכיון דגזרת הכתוב הוא שחייב לשלם דבר הראוי להיות קודש, ואין יכול לפטור עליו צדמים, אין הדבר תלוי בצעלים, אבל אין לומר משום דהוי כפרת עון כקרבן כיון דמחייב חומש, דהרי גזל חזרו ונשבע והודה דמוסיף חומש ותניא צ"ק (קג.) דיכול למחול עכ"ל. ומצואר מדבריו ז"ל, דדוקא בתשלומי תרומה אינו יכול למחול, משום דגזרת הכתוב היא שחייב לשלם דוקא דבר הראוי להיות קודש ואינו יכול לפטור עצמו צדמים, ועל כן לא מהני ציה מחילה, דאף דאם ימחול מכל מקום אכתי ליכא תשלומין צדבר הראוי להיות קודש, וגזרת הכתוב דצאוכל תרומה חייב לשלם על ידי שיפריש פירות הראויין להיות תרומה

ויחול שם תרומה על פירות התשלומין, אבל
בחומש דגזל דהעיקר שישלם ממון, על כן
מהני גם מחילה, ואף שהוא כפרה מ"מ
מועיל צו מחילה.

ובביאור דברי הר"ש נראה לומר, דבחומש
דגזל שפיר מועיל מחילה ואף שהוא
כפרה, משום דהתם החיוב הוא ליתן את
החומש להנגזל, והחומש הוא ממון הנגזל,
ועל כן הוא יכול למחול על ממונו, משא"כ
בתשלומי תרומה דבעינן שישלם דוקא בדבר
הראוי להיות קודש, ובעינן שקדושת תרומה
תחול על פירות התשלומין, נמצא שהוא חייב
את התשלומין להתרומה, דבעינן שתמורת
פירות התרומה שאכל יפריש פירות אחרים
שיחולו עליהם שם תרומה, ואין התשלומין
להכהן אלא להתרומה, והתרומה הרי אינה
מוחלת, וע"כ לא מהני צוה מחילת הכהן,
וכמו שכתבו התוס' בכתובות שם, דהרי
גם אם הוא אוכל תרומת עלמו דלא גזל
מידי משלם כפרה לעלמו וחומש לכהן. ומה
שכתבו דמשלם "כפרה לעלמו", הכונה דאף
דהתשלומין של תרומה נשאר ברשותו, מכל
מקום הוא חייב להפריש פירות דבר הראוי
להיות קודש, כי התשלומין הוא להתרומה,
והתרומה אינה מוחלת, אבל בחומש דגזל
שהממון הוא של הנגזל, ועל כן כשמוחל שפיר
מהני המחילה, דאדם יכול למחול את שלו.

אולם ראיתי בשו"ת אבני נזר (תו"מ סימן פ"ד)
שהקשה, לפי מה שכתב הרמב"ם (פ"ו

מהלכות גולה ואצדה ה"ח) שהחומש עם הקרבן
לכפרה הם צאים, א"כ איך יכול למחול את
החומש של הגולה, הלא מצוואר בתוס' לקמן
(ק"י) ד"ה כסף, דכסף דגזל הגר שמשלמים
לכהן אין הכהן יכול למחול, משום דהכסף
הוא כפרה וכמצוואר צגמרא שם דכסף מכפר
מחנה, וא"כ איך יכול למחול חומש דגולה
כיון דכפרה הוא עיי"ש. וצוה אין לתרץ כמו
שכתבנו ליישב מהא דתרומה דאינו מועיל
מחילה לתשלומי תרומה, דבתרומה שפיר
אמרו דאין הכהן יכול למחול משום דנריך
להפריש דבר הראוי להיות תרומה, ונמצא
שהתשלומין הוא להתרומה, והתרומה אינה
מוחלת, אבל בצכסי הגר שהממון ניתן לכהנים,
א"כ ליהוי כמו חומש דגזל דמהני צוה מחילת
הנגזל.

ובראיה לחלק בין חומש דגזל דמהני צוה
מחילה ואף דהוי כפרה, ובין כסף
דגזל הגר דלא מהני צוה מחילה משום דהוי
כפרה. דלכאורה נריך ציאר איך מהני
מחילה בחומש דגזל, הלא כיון דהגזלן חייב
לשלם חומש לכפר על שצועת שקר, א"כ
כשמוחלין לו ואינו משלם את החומש מהיכן
יש לו כפרה. אולם נראה עפ"י מה דמצוואר
בנדרים (כד.), דבנדר ליתן כור חיטין לפלוני,
יכול הלה לומר הריני כאילו התקבלתי והנדר
נתקיים, וציארו הר"ן שם צ"ש הרשב"א
דיכול למחול על ידי שיאמר הריני כאילו
התקבלתי, דהא אפילו אם היה מקבלו היה
יכול להחזיר לו, ע"כ אף עכשיו יכול לומר

הריני כאילו התקבלתי והחזרתך, דאפוכי מטראתא למה לי עיי"ש. נמנא דמחילה כוז לא הוי כסילוק בעלמא אלא נחשז כאילו קבלו והחזירו להנותן.

ועל כן בחומש דגזלן, שפיר יכול הנגזל למחול את החומש, דהא יכול לומר הריני כאילו התקבלתי והחזרתיו לך, ונמנא שנחשז כאילו כבר נתן את החומש, אלא שהנגזל החזירו לו דאפוכי מטראתא למה לי, וכבר נתכפר הגזלן ע"י מחילת הנגזל דנחשז כאילו קבלו.

ובל זה שייך צנגזל, שהוא היחיד שנתנה לו התורה את הזכות לקבל את החומש מן הגזלן, ועל כן יש צידו למחול ע"י שיאמר הריני כאלו התקבלתי, שהרי אין מי שיעכז צידו מלמחול. אבל צגזל הגר שחייב לשלם קרן וחומש לכל שבט הכהנים, נמנא שאין שום כהן שיש לו איזו זכות צממון זה, שהרי הוא יכול ליתן את הממון לאיזה כהן שירצה - ואע"ג דגזל הגר צריך לשלם לכהנים של אותו משמר, וכמבואר במשנה לקמן (ק:), ומבואר בגמרא שם דגזל הגר שאין בו שוה פרוטה לכל כהן וכהן לא ינא ידי חובתו, ומבואר לכלל כהן של אותו המשמר יש זכות צגזל הגר - מ"מ אין עליו חיוז להביא את הגזל דוקא צמשמר זה, ועל כן אין אחד מן הכהנים יכול למחול, שהרי הכהנים האחרים לא מחלו.

ואף אם ימחלו כל הכהנים של אותו משמר, אכתי יש לומר שאין צחם למחול, דהא

הגזלן אינו חייב לשלם את הגזל דוקא למשמר זה, דהא צידו לשלם בשבוע הבא אשר אז יהא משמר אחר, ואין שום משמר יכול לתובעו, דהגזלן יכול לדחות כל משמר למשמר אחר, ונמנא שאין לשום משמר זכות תציעה באותו ממון, ממילא אין שום משמר יכול למחול לו, דכיון דאין להם זכות באותו ממון, ממילא אין להם כח למחול, דמחילה לא מהני אלא אם מחל בעל הזכות.

מה שאין כן צגזלן שממון החומש שייך רק להנגזל, והנגזל הוא היחיד שיש לו זכות צממון של החומש, ממילא יש צחמו לומר הריני כאילו התקבלתי ולמחול את החומש, כי אין מי שיעכז צידו.

והשרתא יתיישבו כל הקושיות, דצטרומה אינו יכול למחול, דכיון דצריך להפריש דצר הראוי להיות קודש, נמנא דהחוב הוא כלפי הצטרומה, והצטרומה אינה מוחלת - וכמו כן צגזל הגר אינו יכול למחול כיון דשום אחד מן הכהנים אין לו זכות תציעה על ממון זה, ואין הממון שלו, וממילא אינו יכול למחול - משא"כ בחומש דגזלן, שחייב לשלם להגזלן, והוא היחיד שיש לו זכות תציעה על ממון זה, ממילא יכול גם למחול ואין אחרים יכולים לעכז. ואין להקשות דאין ימחול דעיי"ש ליכא כפרה כיון דלא שילם את החומש, דזה אינו, דצחמר הריני כאילו התקבלתי, נחשז כאילו כבר קיבל את החומש וכבר נעשתה הכפרה וא"ש.

רש"י ד"ה והכחישו. הגנב הכחישו צידים בטורח מלאכה או במקל: ז"ע כשמנע ממנה לאכול אי הו כחיש צידים.

תוס' ד"ה אין לי אלא בידו. פי' שגנבו צידו ממש גגו חזירו כלומר שהכישו במקל מחזירו של צעה"ב ונכנסה לגגו חזירו וקרפיו: עי' רש"ש הקשה להכישו הו משיכה ומהני אף בסימטא ורה"ר. וי"ל דבגנב לא מהני משיכה אלא כשיגיע לחזרו דבעינן צידו. דבגנב איכא צ' דינים, שיעשה מעשה קנין וגם שיהי' ברשותו, והכישו בסימטא קנין איכא - ולכן מועיל בכל מקח וממכר - אבל רשותו ליכא ובגנב בעינן צידו דהיינו ברשותו. ויותר י"ל דסימטא הו כחזרו וברשותו וכנראה בתוס' לקמן (עטו). ד"ה או. ועי' מל"מ ושעה"מ (פ"ג מגנבה). וא"כ הו דמהני הכישו לסימטא ילפי' מהמנא תמנא. ולרצינא דמשיכה קונה ברה"ר, י"ל דזה ג"כ נלמד מחזר דמשיכה הו כהכנסה לרשותו, ואי לא דמועיל חזר גם משיכה לא מהני. שו"ר כעי"ז בקובץ שיעורים ח"ב, ועי"ש עמ"ס צ"ב (פו). אות ש"ח.

באו"ד. ואיצטריך לרצויי חזר, לאשמועינן דחזר קונה אף לחוצתו, דלא תימא כשליח דמיא ואין שליח לדבר עזירה, קמ"ל דקונה, כדמפרש צפ"ק דבבא מציעא (יוד:): דיש שליח לדבר עזירה היכא דשליח לאו בר חיובא: וצריך ציבור, מה הוסיפו התוס' לומר דאיצטריך קרא דהמנא תמנא לרצויי חזר

לאשמועינן דחזר קונה אף לחוצתו, הו כזר כתבו דאיצטריך לרצויי חזר דנעשה גנב לחייב בכפל, לא רק כשגנבו צידו ממש, אלא אף כשהכישו במקל מחזרו של צעל הצית ונכנסה לגגו חזרו וקרפיו של הגנב - וברש"י צבא מציעא (יוד:): כתב דמרצין גגו חזרו וקרפיו שאם נכנסה הצהמה לשם ועל צפניה לגונבה שהוא חייב עיי"ש - וזהו חידוש, דאף שלא גנבו צידים אלא שהכישו במקל או שנעל צפניה אעפ"כ חייב כפל, וא"כ מה הוצרכו התוס' להוסיף דאיצטריך לרצויי חזר בגנב לאשמועינן דחזר קונה אף לחוצתו דלא תימא דאין שליח לדבר עזירה, הלא בלאו הכי איצטריך לאשמועינן חזרו לומר דאף שלא גנבו צידים חייב כפל.

ובראה בכונת התוס' ז"ל, שבאו ליישב, דבסוגיא דבבא מציעא (יוד:): וכן בסוגיא דגיטין (עו). משמע דכל עיקר הדין דחזרו של אדם קונה לו, ילפינן מדכתיב בגנב אם המנא תמנא צידו דנעשה גנב גם כשהצהמה נכנסה בגגו חזרו וקרפיו, ומזה ילפינן דחזרו קונה בכל מקום, ועל זה קשיא להתוס', דאמאי גילתה התורה דין דקנין חזר דוקא בגנב, והו ליה למימר דחזר קונה מדיני קנינים לאו דוקא בגנב, וממילא נדע דנעשה גנב ע"י חזרו מכיון דחזרו של אדם קונה לו. ועל זה תירצו דהו דאיצטריך לרצויי חזר דוקא בגנב, כדי לאשמועינן דחזר קונה אף לחוצתו דלא נימא אין שליח לדבר עזירה, וממילא ידעינן דמכל שכן דחזר קונה לו

בכל מקום היכי דקונה מרלון המקנה או מן
ההפקר, ולא צורך גנבה.

וזה שכתבו, ואיצטריך לרצויי חצר לאשמועינן
דחצר קונה אף לחוצתו, כלומר דאיצטריך
לרצויי חצר צגנב דוקא, ולא השמיענו התורה
דין חצר שלא צורך גנבה, לאשמועינן דאף
צגנב קונה בחצר ואף שהוא לחוצתו.

נמצא דמקרא אם המלא תמלא צידו ילפינן
שתי הלכות, חדא דגנב חייב צכפל
אף כשלא גנבו צידים, אלא שהכיתה צמקל
לחצרו וכמו שכתבו התוס' או שהזהמה
נכנסה לחצרו ונעל את הדלת וכפירש"י
צ"מ (יוד:). והשנית, דחצרו של אדם קונה
לו, דאי לאו דקונה לו, לא היה הגנב מתחייב
צמה שהזהמה נמצאה בחצרו ונעלה שם
או שהכיתה צמקל, דאין הגנב חייב אלא
כשעשה מעשה שמועיל לקנין, וכמו שכתבו
התוס' לקמן (עט:). ד"ה או, דאין הגנב
חייב אלא כשגנבו למקום שראוי לקנות,
ומדחזינן דעשה גנב כשהזהמה היא צגנב
חצרו וקרפיפו, מוכח דחצר קונה לכל מילי
ולא רק לגנב, וכמוצא חצר בתוס' שם, דאין
לחלק צין קניית גנב שאינו אלא להתחייב
צאונסין ולשאר קניות מדדרשינן גצי גנב
אין לי אלא ידו גגו חצרו וקרפיפו מנין
משמע דלא מחייב אלא צמקום שראוי לקנות
עיי"ש. הרי דמגנב למדו דחצרו קונה לא רק
צגנב להתחייב צאונסין אלא בכל מילי קונה
בחצרו.

וזה שכתבו התוס' כאן דמהמלא תמלא ילפינן
שני דינים, חדא דגנב קונה גם ע"י
שהכיתה צמקל לגגו וחצרו, ועוד דחצר קונה
בכל מקום אף לחוצתו, דלא תימא דהוי כשליח
ואין שליח לדבר עבירה. ועל כן איצטריך
להשמיענו דין קנין חצר דוקא צגנב, כדי שנדע
דגם לחוצתו מהני קנין חצר.

ובזה שכתבו התוס' ואיצטריך לרצויי חצר
לאשמועינן דחצר קונה אף לחוצתו דלא
תימא כשליח דמיא ואין שליח לדבר עבירה
קמ"ל דקונה - הנה צהגות הרש"ש כתב
שהלשון "דחצר קונה אף לחוצתו", תמוה,
דמה צכך שהוא לחוצתו, כיון דמדעתו
הוא, והכי הוי ליה למימר אף לדבר עבירה
וכדמסקי עכ"ד.

ולענ"ד שפיר כתבו התוס' דצגנב החצר קונה
לחוצתו, דצאמת הגנב אינו קונה את
הגנבה כלל, שהרי הוא חייב להחזירו, וכל
קנינו אינו אלא להתחייב צאונסין וכמו שכתבו
התוס' לקמן (עט:). ד"ה או, ואף אם מתכוין
לקנותו, אין כונתו כלום, כי הגנב אינו קונה
את החפץ, וכל קנינו הוא רק לענין שנתחייב
צאחריות אם ייאצד הדבר הגנוב, וקנין זה הוא
רק לחוצתו שהוא חייב צאחריות, ואין לגנב
שום טובה צקנין זה, וכל קנין החצר שלו הוא
רק לחוצתו דהיינו שהוא חייב צאחריות.

ובזה תאמר דעכ"פ מתכוין לקנותו לעצמו
וכמש"כ הרש"ש, הנה מכיון שאינו קונה

ולכא משום אין שליח לדבר עבירה, וכמש"כ התוס'.

סה:

בראשו וחמישיתו ממון המשתלם בראש מוסף חומש ממון שאין משתלם בראש אין מוסף חומש: נראה דגם לר' יעקב ילפי' מראשו אלא דס"ל דזה רק כשהכפל שיה לחומש ולא יותר וכרש"י דאל"כ מנא ליה לפטור מחומש דהוי כפרה.

הב"ע בגון שנשבע וחזר ונשבע ארבע פעמים והודה: ר"ל צ"ד אחר כמש"כ בשטמ"ק. ואף שטען טענת גנב ד' פעמים אינו חייב כפל אלא צפעס אחת. אצל חומש חייב על כל שצוה ושצוה.

אמר ליה כי השתא היינו טעמא דלא משלם משום דא"ל תורה גנבי ממך: ז"צ כיון דשינוי לא קני א"כ צרשות צעלים אתייקר ואמאי משלם כעין שגנב, ליהוי כתצרה ושתיייה דמשלם ד' וכרש"י לעיל דצרשות צעלים הוי עד השתא. וי"ל דהא כתיב וגונב מצית האישי ולא מצית הגנב דצעינן שיגנוב מרשות הגנב, וזה רק לענין כפל וד' וה', והא דטבת ומכר חייב ד' וה' ואע"ג דצאותה שעה של טביחה לא גנבו מצית הצעלים, ועכ"ל דמזרפינן תחלת גנבתו מצית הצעלים והוי גנבה אריכתא, וא"כ בהכרח אזלינן צתר שעת הגנבה מצית

לעצמו ממילא אין כונתו כלום וכנ"ל. ועוד דצאמת אין הגנב מתכוין לקנותו כלל אלא שהוא גונבו לעצמו בלא כונת קנין, ואף אם לא יקנה את הדבר מדיני קניינים מכל מקום הוא רוצה שיהא הדבר צידו צתורת גנבה, ואין שום גנב מתכוין לקנות לעצמו את הגנבה, כי הוא תופס את הדבר צתורת גנבה ומה לו לזורך בקנין.

ועוד דצאמת אין שום הכרח דהגנב מתכוין לקנות, כי צאמת הגנב נתחייב צאחריות ונעשה גנב אף כשלא התכוין לקנותו כלל, וכמו שכתב בס' המקנה (חלק א' כלל ט"ז פרט א') מש"ס לקמן (נח). הזורק מטבע של מצירו לים הגדול אם שקלו צידיה מגזל גוליה והשצה צעי למיעבד, ומשמע דאף שהגציהו לזורך זריקתו לים ולאצדו ולא התכוין לקנותו לעצמו, מ"מ הוי גזלן וכמש"כ צפני יהושע שם - ועיין צוה צשו"ת להורות נתן (ח"ד סי' קכ"ח אות ט"ו) - וממילא אין לומר דמשום הכי קונה חצר צגנב לחוצתו משום שהוא מתכוין לקנותו וכמש"כ הרש"ש, דצאמת הגנב קונה לאחריות אף אם לא התכוין כלל לקנותו, והוא קונהו צעל כרחו לחוצתו דהיינו שיתחייב צאחריות, וע"כ איצטריך קרא דאם המנא תמנא דגנב קונה ע"י חצרו, דאי לאו קרא הוה אמינא שאם אינו רוצה לקנותו לא יקנהו לענין חיוב אחריות, קמ"ל דגנב קונה ע"י חצר אף שהוא לחוצתו שנתחייב צאחריות. ואי משום דכשליח דמי ואין שליח לדבר עבירה, אי משום הא ג"כ קנה, דשליח לא צר חיובא הוא

דחשיב כלאחר ואין זה אותו שצא לידה צמורת
אתן וממאיס נמי לא מאיס".

ועל פי זה נראה ליישב דברי רש"י בסוכה
(ל: ד"ה וקרקע אינה נגזלת שכתב,
וקסבר יאוש גרידא לא קני אצל יאוש ושינוי
רשות קני ואי נמי קני מלוא הבאה בעצירה
הוי אס אתם תחטכוה מן המחוצר תהיו אתם
גזולים, עכ"ד. והקשה מהרש"א ז"ל, דא"כ
מאי פריך דלדונכרי גופייהו ליקניוהו צשינוי
מעשה ושינוי השם, הלא אחתי פסול משום
מלוא הבאה בעצירה. ותירך, דאף דבקנין
יאוש ודאי יהיו גזולים, מכל מקום בקנין שינוי
מעשה והשם שאחר כך לא יהיו גזולים, כיון
דכבר קנאוהו ביאוש גרידא בשעת גזילה, לכן
לא הוי מלוא הבאה בעצירה עיי"ש. וכוונתו
ז"ל נראה, דלא הוי מלוא הבאה בעצירה אלא
אס כן בשעת הקנין נעשתה העצירה, אצל
היכא דאיכא קנין אחר שאין בו עצירה, וכגון
הכא שמקודם קנאו ביאוש בעצירה ואחר כך
קנאו צשינוי המעשה או שינוי השם דאז כבר
ליכא גולה, לא הוי מלוא בע"ע. ומסברא קשה
להבין, דמה נפקא מינה אס איכא עצירה
בשעת הקנין, הלא קיום המלוא אינו בשעת
הקנין ואין בקנין שום מלוא, וא"כ מה איכפת
לן אס היתה עצירה בשעת הקנין כיון דבשעת
קיום המלוא כבר כלתה העצירה שהרי כבר
קנאו, וכאשר כך היא סברת התוס' שם (ל:).
ד"ה הא. וצויתר קשיא, דכיון שכבר קנאו
ע"י יאוש, א"כ מה שעושה אחר כך שינוי
השם או שינוי מעשה אינו גורם קנין חדש,

הבעלים דאל"כ ליכא וגונז מצית האיש ולכן
משלם כפל וד' וה' כעין שגנב, משא"כ לענין
הקרן דחייב אף כשלא גנז מצית הבעלים,
ולכן צמצמה ושתייה משלם כדהשתא לענין
קרן א"כ לומר דהוי גנבה אריכתא ונחשב
כאלו גנזו בשעת שצירה מחדש ולכן משלם
קרן כדהשתא ודו"ק.

נתן לה באתנגה חיטין ועשאן סולת וכו',
תני גוריון דמאספורק ב"ש אוסרין
ובית הלל מתירין: י"ל דצ"ש סוצרין דחיטין
ועשאן סולת לא הוי שינוי משום דאין זה שינוי
בעצם דאע"ג דקיבל לורה חדשה של סולת
מ"מ שורש הדבר שהוא חיטה לא נשתנה
והחיטה יש צמחו צפניים הסולת, ולצ"ה אזלינן
צתר הלורה החיצונית הגלויה ולא מה שבכח
ולכן הוי שינוי. וי"ל דצוה פליגי צ"ש וצ"ה
ר"פ צמה מדליקין (שנת כא:): אס מדליקין יום
א' שמונה כנגד ימים הנכנסים דכח איכא ח'
ימים ולצ"ה כנגד ימים היוצאים שהוא הגלוי
שכבר יצא לפנינו ואזיל צתר גלוי. ועיין מהר"ל
צוה. ועי' תשו' עמודי אור (סי' ק"י) בפלוגתת
צ"ש וצ"ה.

נתן לה באתנגה חיטין ועשאן סולת זיתים
ועשאן שמן ענבים ועשאן יין וכו' ב"ש
אוסרין וב"ה מתירין: ומפרש דצ"ה מתירין
משום דסוצרין דשינוי קונה עיי"ש. ומצואר
דלמ"ד שינוי קונה מועיל דין זה להמיר גם
אתן לקרבן, וצתוס' ד"ה הא כתבו "דאי
שינוי קונה א"כ ראוי הוא להמיר שינוי צאתן

למחילה משא"כ אשם, ואף שכ' תוס' כתובות (ז'): דתרומה צתשלומין לא ניתן למחילה דהוי כפרה, י"ל דדוקא תרומה דצעינן ונתן לכהן את הקודש דצר הראוי להיות תרומה ונמנא שרריך שישלם ע"י שיחול שם תרומה על הפרי וע"כ לא שייך מחילה, משא"כ הכא דקגי תשלומי ממון יכול לומר על החומש הריני כאלו התקבלתי. ולכא' תלי' אס מחילה כמתנה דלא מהני מחילה דלהוי כפרה או מחילה כסילוק ואז לא מהני לכפרה. ועי' מח"א. שו"ר צר"ש תרומות רפ"ו.

רש"י ד"ה נעשה שינוי בידו וקנאו. צשינוי להא מילתא דאס טבח ומכר שלו הוא טובח וכו' ופטור מד' וה' אצל קרן וכפל משלם קרן כי השתא וכפל כעין שגנב או כשעת העמדה צדין: עי' מהר"ם דמשלם כי השתא כמו לעיל בתצרא ושתיה דמשלם ד'. וז"ע דהכא כיון דקנאו צשינוי אמאי ישלם כי השתא דכשם שאינו משלם ד' וה' דשלו טובח ואלו מוכר כמ"כ אמאי ישלם ד' דהא דידיה נתייקר, ודוקא צחמרא משלם ד' צתצרא צברשות הנגזל נתייקר.

תוס' ד"ה בפילא. ומיהו צקונט' פי' דלית ליה כפרה צחומש כיון שאין ניכר ומוצלע צתוך הכפל: י"ל דפליגו צחקירה אס הוספה משנה את העיקר, דלתוס' אין ההוספה משנה ויש צכלל מאתים מנה וכשמשלם כפל ינא ידי חומש, ולרש"י כשמשלם יותר מכפל אין צוה חומש.

לא שייך קנין צדצר שהוא שלו ואין קנין אחר קנין - עיין צוה צשו"ת חיים שאל (ח"צ ס' ט"ל) ונל"ח צרכות (ד). וצס' נתן פריו עמ"ס מכות (עמוד קפ"ג), ושטמ"ק צכורות (טו): אות צ' - ונמנא שהוא קנאו צעצירה ע"י היאוש, דמה שעשה אחר כך שינוי השם ושינוי מעשה אינו קנין חדש, ולא קנאו על ידם יותר ממה שהיה קנוי לו עד עכשוי כשקנאו ע"י היאוש, וכיון דאחרי קנין יאוש היה פסול משום מנוה הצאה צעצירה, איך יסולק ממנו פסול זה ע"י שעשה שינוי השם ושינוי מעשה, כיון דהשינוי לא פעל שום קנין חדש וכמאן דלימא.

ברם למאי שנתצאר צקוגיין י"ל דרשיז"ל סובר דהוא הדין צמנוה הצאה צעצירה, היכי דהצבר נשתנה מכמות שהיה, פקע מיניה פסול דמנוה הצאה צעצירה דהוי כצבר אחר, ולכן אע"ג דאחר היאוש פסול משום מנהצ"ע, מכל מקום כשעשה שינוי מעשה או שינוי השם, אע"ג דאין לו צורך צשינוי כדי לעשות קנין דהא צבר קנאוהו ציאוש, מ"מ הועיל השינוי לסלק ממנו פסול דמנהצ"ע דהוי צצריה חדשה, ואין זה אותו החפץ שנעשה צו העצירה, והוי כאלו עבר עצירה צחפץ אחר.

רש"י ד"ה לצמוזן הדיומ. חומש דלאו אורח ארעא לערובינהו להדיא: י"ל הטעם דאע"ג דחומש הוי ג"כ כפרה מ"מ חלוק מאשם, דחומש דהוי ממון שחייב לנגזל ניתן

בא"ד. ואי הוה מפרש דחומשו עולה לו
כפילו שמשלם את החומש ועולה
לו לכפל הוה ניחא דהוה פריך שפיר: עי'
רש"א.

תוס' ד"ה הן ולא שינוייהם. תימה דצסמוך
נפקא ליה לרצה דשינוי קונה מקרא
אחרינא וכו': עי' קצה"ח (סי' ש"ס סק"א).

לוקה, שהרי הוא חייב לשלם דמיה, וכל לאו
שניתן לתשלומין אין לוקין עליו עכ"ל. ומצואר
ג"כ דאף היכי דליכא העשה דוהשיב את
הגזלה שהרי שרפו, מכל מקום עדיין חייב
לשלם דמיה. וזריך ציאור מנלן דחייב לשלם
דמי הגזלה אף כשאין הגזלה צעין, הרי קרא
דוהשיב את הגזלה מיירי כשהגזלה צעין
דדרשינן אשר גזל כעין שגזל.

סו.

אולם נראה דלא קשיא, דהא כתב הרמב"ם
(פ"א מגנבה ה"א) כל הגונב ממון משוה
פרוטה ומעלה עובר על לא תעשה שנאמר
לא תגנובו, ואין לוקין על לאו זה שהרי ניתן
לתשלומין, שהגנב חייבה אותו תורה לשלם
עכ"ל. ומצואר דגנבה ליכא כלל עשה דוהשיב
את הגזלה ולא הוי לאו הניתק לעשה, ומכל
מקום אינו לוקה עליו משום שהתורה חייבה
אותו לשלם, ולא שניתן לתשלומין אין לוקין
עליו. אלא שלא ציאר הרמב"ם היכן חייבתו
התורה לשלם את הגנבה.

ברם צספר המנזות להרמב"ם (לאוין רמ"ד)
כתב, שהזהירנו שלא לגנוב ממון, והוא
אמרו לא תגנובו, והעובר על לאו זה הוא
חייב לשלם, מה שזכר הכתוב את תשלומי כפל
או תשלומי ארבעה וחמשה או להשיב הקרן
לצד עכ"ל. וכוונתו להא דכתיב (פ' משפטים
כ"א ל"ז) כי יגנוב איש שור או שה וטבחו או
מכרו חמשה צקר ישלם תחת השור וארבע
הלאן תחת השה. ומצואר דאף שהגנבה כבר
אינו צעין שהרי טבחו או מכרו, ואינו יכול

אמר רבה שינוי קונה כתיבא ותנינא,
כתיבא והשיב את הגזלה אשר גזל,
מה ת"ל אשר גזל, אם בעין שגזל יחזיר ואם
לאו דמים בעלמא בעי שלומי: וזריך ציאור,
דמנלן דאם אינו כעין שגזל צריך עכ"פ לשלם
דמים צעלמא, ונימא דכיון דכתיב והשיב את
הגזלה אשר גזל ודרשינן אשר גזל כעין שגזל,
נמא דעשה דהשבת גזלה לא נאמרה אלא אם
הגזלה הוא עדיין כעין שגזל, אבל אם אינו כעין
שגזל כגון שנעשה צו שינוי ומכל שכן כשנתצער
מן העולם, נימא דליכא עשה דהשבת גזלה כלל
ופטור לשלם אפילו דמים, ואמאי אמרו דככל
גוונא חייב לשלם דמים צעלמא.

והרמב"ם (פ"א מה' גזלה ה"א) כתב, כל
הגזל את חברו שוה פרוטה עובר
צלא תעשה שנאמר לא תגזול, ואין לוקין על
לאו זה שהרי הכתוב נתקן לעשה שאם גזל
חייב להחזיר, שנאמר והשיב את הגזלה אשר
גזל, זו מנזות עשה, ואפילו שרף הגזלה אינו

להשיב את הגנבה עצמו, מכל מקום חייב לשלם ארבעה או חמשה. וכן שם (משפטים כ"ז א') אם במחמת ימצא הגנב וגו' אם זרחה השמש עליו דמיס לו שלם ישלם, אם אין לו ונמכר בגנבתו. הרי דמשלם את הגנבה אף אם אין הגנבה בעין, שהרי אם אין לו אז ונמכר בגנבתו. הרי מפורש בקרא דגנבה אף שאין הגנבה בעין חייב לשלם. והוא הדין בגולה דילפינן מגנבה, דאף כשאינו בעין, וממילא ליכא עשה דוהשיב את הגולה, מכל מקום חייב לשלם דמיס כמו בגנבה, אלא דהיכי דמחזיר בעין הוא לאו הניחק לעשה.

וישוב הראני נכדי הב' עמרם עקיבא געשטעטנער נ"י, בס' חידושי הרי"ם ז"ל על מס' צבא קמא בסוגיא, שעמד על הקושיא דאמאי צריך לשלם דמיס כשנשתנה הגולה, דהרי הא דלא לקי על הגול הוא משום דהוי ניתק לעשה דוהשיב את הגולה אשר גול, וכיון דצשינוי לא מקיים העשה דוהשיב כיון שאינו בעין שגול, א"כ ילקה ויפטר מן התשלומין, ותיירך דגול יש צ' דברים, שגול גוף החפץ, וגם שגול שוויו של החפץ שגולו דבר השוה ממונן, דהא יש חמסן דיהיב דמי ואינו גול אלא את גוף החפץ, ובגולן גול את שניהם, ולכן אע"ג דכשנשתנה אי אפשר לקיים והשיב בחזרת הדמים, מ"מ מה שגול את שוויו של החפץ זה שפיר מקיים בהשבת דמיו, ולענין גולה זו נקרא את גול שמחזיר לו שוויו של החפץ שגול, וכיון שיש תשלומין ליכא מלקות עיי"ש.

ולענ"ד יש לעיין אם מתקיים והשיב את הגולה אשר גול בהחזרת שווי הגול גרידא, דיתכן דכמו שהגולה היתה באופן שגול את השוויות על ידי גולת ענש החפץ, כמו כן ההשבה דבעינן שיהא כעין שגול צריך להחזיר את השוויות על ידי החזרת ענש החפץ, וכשמחזיר רק את השוויות ליכא השבה כעין שגול. ומה שהביא הרי"ם ז"ל מחמסן, עיין בחוס' לעיל (סג). דחמסן מן התורה לא הוי גולן אלא דלא צדלא יהיב דמי עיי"ש. ועוד דחמסן גול את החפץ ולא השוויות דהא יהיב דמי, אבל כשגול את השוויות ולא את החפץ יש לעיין אם הוי בגדר גולן דאורייתא, והענין צריך צירור וכעת אכמ"ל. ובפשיטות יש לומר כמו שכתבנו, דילפינן גולה מגנבה דחייב לשלם אף כשאין הגנבה בעין, והוא הדין בגול.

אלא דעדיין יש להקשות על הרמב"ם (פ"א מגולה ה"א) שכתב, שאין לוקין על הגולה שהרי הכתוב נתקו לעשה, ואפילו שרף את הגולה אינו לוקה שהרי הוא חייב לשלם דמיה וכל לאו שניתן לתשלומין אין לוקין עיי"ש, דמה הצורך ליתן שני טעמים דאינו לוקה, הן משום דהוי לאו הניחק לעשה והן משום דניתן לתשלומין, והרי היה סגי שיכתוב דאינו לוקה משום שניתן לתשלומין, וטעם זה סגי לפוטרו מן המלקות אף אם שרף את הגולה, ומה הצורך לומר דפטרור משום דהוי לאו הניחק לעשה. ושוב מצאתי בס' שער המלך על הרמב"ם (פ"א מחמסן ומנה ה"ג ד"ה ומהתימה),

את דמי הגזלה ונפטר ממלקות, אבל כל זמן שהגזלה היא בעין אינו יוצא ידי השצה במה שמשיב את דמי הגזלה, אלא שזריך להחזיר את הגזלה עצמה, ואם אינו מחזירה מיד נמצא שלא קיים את העשה, והוא לוקה. ואין לפוטרו מן המלקות משום דניתן לתשלומין, דהתשלומין אינו מועיל אלא אם שרף את הגזלה, אבל כל זמן שהגזלה היא בעין הרי הוא חייב להשיב את הגזלה עצמה, ואם הגזלה היא בעין ואינו משיבה הרי הוא עובר בלאו דגזלה ולוקה.

ועל פי זה מיושב דאמאי כתב הרמב"ם צראשונה דגזל הוא לאו הניתק לעשה ולכן אינו לוקה עליו, ולא כתב הטעם דניתן לתשלומין גרידא, דנפקא מינה היכי דהגזלה היא בעין ואינו מחזירה, דצכהאי גוונא אי אפשר לפוטרו ממלקות משום דניתן לתשלומין, דכל זמן שהגזלה הוא בעין הוא חייב לקיים והשיב את הגזלה אשר גזל שיחזיר את הגזלה עצמה, וצוה אי אפשר לפוטרו מן המלקות אלא אם מחזיר את הגזלה עצמה, דאז נפטר משום דהוי לאו הניתק לעשה והרי קיים את העשה דהשצה, אבל כל זמן שהגזלה הוא בעין ואינו מחזירה, לוקה, דהא הרמב"ם פוסק קיימו ולא קיימו, ואם לא קיים את העשה מיד ה"ז לוקה. ורק אם שרפו, דאז כבר אי אפשר לקיים את העשה של והשיב את הגזלה אשר גזל, אלא דמכל מקום חייב לשלם את דמיו, אז יפטר ממלקות משום דניתן לתשלומין ולא שניתן לתשלומין אין לוקין עליו.

שהציא כן בשם ס' יצין שמועה (סימן קפ"ד) להקשות על הרמב"ם, דאמאי ארכביה אתרי רכשי, והלא במה שאמר שאין לוקין על הגזלה מפני שניתן לתשלומין סגי עי"ש באורך.

ולענ"ד נראה ליישב, על פי מה שכתב הרמב"ם (ה' סנהדרין פט"ז ה"ד), אין אדם לוקה אלא בעדים והתראה וכו', עבר על לאו שניתק לעשה והתרו צו ואמרו לו לא תעשה דבר זה, שאם תעשה ולא תקיים עשה שצו תלקה, ועבר ולא קיים העשה, הרי זה לוקה, שאע"פ שהתראה בספק היא, שאם יקיים יפטר, התראה ספק התראה היא עכ"ל. וציארו הכס"מ שם בפירושו השני, דהרמב"ם גורס כהרי"ף דרבי יוחנן סבירא ליה קיימו ולא קיימו (עין מכות טו.), ועל כן כשעבר על הלאו ולא קיים מיד את העשה הרי זה לוקה עי"ש.

ובענין נראה, שאם גזל והתרו צו שלא יגזול ולא השיב את הגזלה מיד, נמצא שלא קיים את העשה דוהשיב את הגזלה, שהרי הגזלה היא בעין, הרי זה לוקה, דהא דלאו הניתק לעשה פוטר ממלקות היינו דוקא אם קיים את העשה מיד, אבל אם עבר ולא קיים את העשה הרי זה לוקה וכמש"כ הרמב"ם בהלכות סנהדרין הנ"ל. וצוה אין לפוטרו ממלקות משום דגזל הוא לאו הניתן לתשלומין, דהא דיוצא ידי השצה כשנותן את דמי הגזלה, היינו דוקא אם נשרף הגזלה ואינו יכול להחזירה בעין, דאז יוצא ידי השצה כשמשיב

ושזב אין הוא צעליו של החפץ. ועוד, שהגזלן קנה את החפץ על ידי השינוי שעשה בו, ואף אם לא עשה מעשה קנין חדש, מכל מקום קנאו על ידי עצם השינוי שעשה בו.

והנה הדין הראשון מצואר צסוגיין, והשיב את הגזלה אשר גזל מה ת"ל אשר גזל את כעין שגזל יחזיר ואם לאו דמים צעלמא צעי שלומי. ומצואר דעל ידי השינוי שעשה אינו חייב להחזיר להגזל את גוף החפץ, דהחפץ כבר ילא מרשות הגזל, וסגי אם משלם לו דמים.

והדין השני שהגזלן קנה את החפץ ונעשה שלו על ידי השינוי, יש ללמוד מהא דכתב הצית יוסף (או"ח סי' י"א) צס נמוקי יוסף, דאם גזל צמר ועשאן חוטיס כשר לציצית, דאע"ג דציצית הגזול פסול משום שאינו משלהם, מ"מ צעשאו חוטיס קנאו צשינוי הגוף. וכתב המג"א שם (סק"י) דהכונה היא שקנאן צשינוי מעשה עיי"ש. ולכאורה קשה, דאיך קנה את הציצית צשינוי מעשה, הלא צעשה שעשה את השינוי דהיינו שעשה חוטיס מן הצמר, הרי אינו מכוין לקנותו, ואין אדם קונה צלא כונת קנין, וכמצואר ציצמות (צ) העודר צנכסי הגר וכצבור שלו הן - ונמצא שלא התכוין לקנותו צחזקה - לא קנה עיי"ש. אלא ודאי מוכח, דאם הגזלן עשה שינוי מעשה, אז נכנס החפץ צרשותו אף צלא מעשה קנין וצלא כונת קנין [והטעם יצואר להלן]. וכן מוכח, ממה שכתב הריטב"א סוכה

אמר רבה שינוי קונה כתיבא ותנינא, כתיבא והשיב את הגזלה אשר גזל, מזה ת"ל אשר גזל, אם כעין שגזל יחזיר, ואם לאו דמים בעלמא בעי שלומי: פירש"י ד"ה שינוי קונה, היכא דשני להו צידיס פשיטא ליה דמדאורייתא ודאי קנה וכי מהדר לא צעי לאהדרינהו צעינייהו אלא דמים משלם כגון צמר ועשאו צגדים, דהא כתיבא צהדיא ותנינא עכ"ד. ומשמע דהא דאמרו כאן דשינוי קונה, היינו כעשה את השינוי צידיס, כגון צמר ועשאו צגדים.

ובקצות החושן (סי' שצ"ד סק"ג) הקשה, מהא דתנן צמשנה לקמן (צו) גזל צהמה והזקינה משלם כשעת הגזלה, והוא מטעם שינוי קונה כדמוכח צגמרא שם, והוא שינוי דממילא, והניח צצריך עיון.

ונראה ליישב, דהנה צכל שינוי מעשה יש שני חלקים, חדא שהוא מסיר מהחפץ את צורתו הקודמת, ועוד שהוא עושה לו צורה חדשה. וכגון צגזול עצים ועשאן כליס, הרי הסיר ממנו את השם של עצים הניתן לגולמי עצים, וגם הוסיף עליו שם של כלי. והשתא יש לעיין, מה היא הסיבה לקנין על ידי שינוי, האם הסרת הצורה הקודמת, או עשיית הצורה החדשה.

ונראה, דהנה צהא דשינוי קונה יש שני דינים, חדא שעל ידי השינוי שעשה הגזלן צהחפץ, ילא החפץ מרשותו של הגזל,

כונת קנין, דאין צריך כונה לקנין אלא כשעשה קנין שמחוץ להחפץ, וכגון שנתן מעות או משיכה וכדומה, אבל כשעשה חפץ חדש, הרי זה מעשה קנין בתוך החפץ דעצם החפץ נעשה ע"י מעשיו, וזהו קנין שאין צריך כונה כיון דעצם המעשה עושה את הקנין.

ויוסבר יותר, עפ"י מה שכתב הג"ר יוסף ענגל ז"ל בס' ציונים לתורה (כלל ל"ט דף נ"ו ע"א), דבכל קנין העיקר הוא גמירת הדעת והכונה לקנות ולהקנות, ומעשה הקנין אינו צא אלא לגלות את כוונתו שלא יוכל לומר משטה אני כך - ומהאי טעמא כתבו התוס' בכורות (ח"י) ד"ה אקנויי, דיש שהוא קונה בלא מעשה קנין, היכי דגמיר ומשעבד נפשיה עי"ש ובהגהות רש"ש שם - וע"כ בכל קנין צעין כונה עי"ש. ולפי זה נימא, דהא דבעינן כונה, היינו רק כשהקנין הוא מחוץ להחפץ דאז עיקר הקנין הוא הכונה, ועל כן בלא כונה אינו קונה, אבל היכי שהחפץ נעשה על ידו הרי זה קנין בעצם החפץ, ולא הכונה קנאו אלא המעשה, ועל כן צכהאי גוונא קונה אף בלא כוונה, דעל ידי עשייתן קנאו להיות שלו. וכדוגמתו בנו של שוטה דהוי בנו, ואף שאצו אינו צר דעת, משום דעצם המציאות עושהו לבנו ואין צריך דעת.

והשתא יוצא, דלענין להוציא את החפץ מרשות הנגזל, סגי בהסרת הצורה הקודמת, דהרי מיד ששינה את צורתו הקודמת איננו צדדר אשר גזל כעין שגזל ויצא

(לה:): דבגזל מנה ואכלה יצא צה, דקנאה בלעיסה ע"י שינוי מעשה עי"ש, והוצא בהגהות זקני הגרע"א ז"ל בשו"ע או"ח (סי' תנ"ד ס"ד) עי"ש. וקשה איך קנאה, הלא לא התכוין לקנותה בשעת הלעיסה. ועל כרחק מוכח דהא דשינוי קונה אין הכונה שקנאו רק לענין להוציאו מרשות הנגזל ולפוטרו מלהחזיר את הגזלה עצמה, אלא אמרינן גם דעל ידי השינוי מעשה קנאו הגזלן ונעשה שלו.

אלא דהשתא קשה, מנלן צאמת למילף מקרא דאשר גזל דהגזלן קונה את הגזלה בשינוי מעשה, דילמא קרא לא אחי אלא לומר, דמכיון שנשתנתה הגזלה ואינה כעין שגזל ממילא יצאה מרשות הנגזל, ואין הגזלן חייב להחזיר את הגזלה עצמה, אלא משלם דמים, אבל אחי מנלן ללמוד מזה דקנאו הגזלן ע"י השינוי, ונימא דאם רוצה הגזלן לקנותו, צריך שיעשה בו קנין חדש בכונה לקנות, כאילו צא לקנות חפץ מן ההפקר.

וברי ליישב זאת ציאר רש"י ל דהא דאמר רבה שינוי "קונה" מיירי שעשה שינוי צידים דוקא, נמצא דהחפץ נעשה על ידו, וצכהאי גוונא החפץ קנוי לעושהו, וכמו שכתב רש"י (פ' לך י"ד י"ט) ויצרכהו ויאמר צרוך אצרם לא' עליון קונה שמים וארץ, ופירש"י קונה שמים וארץ כמו עושה שמים וארץ (תהלים קמ"ו), על ידי עשייתן קנאן להיות שלו עכ"ל. הרי דמי שעושה חפץ הרי הוא קונה את החפץ על ידי עצם עשייתו. ואין צריך צוה

פירש"י לא הספיק ליתנו לו לראשית הגז לכהן, עד שצבעו פטור מראשית הגז דקנייה בשינוי, ואפילו דמים לא משלם דאין כהן יכול להזמינו צדין דיכול לומר לאחר אתנו, אבל קודם שצבעו מי שחטפו זכה צו עכ"ל. ויש לדקדק אמאי האריך רש"י להודיענו כאן דקודם שצבעו מי שחטפו זכה צו, דלכאורה דין זה אין מקומו כאן.

ובראיה, דהנה צגמרא חולין (קל:) אמר רב חסדא המזיק מתנות כהונה (קודם שנתן לכהן השליכס לאור או לים. רש"י) או שאכלן פטור משלם, מאי טעמא איבעית אימא דכתיב זה - וזה משפט הכהנים - (דמשמע צעודן קיימות חייב ליתן, אבל אין קיימות לא חייב הכתוב בהן תשלומין. רש"י), ואיבעית אימא משום דהוי ליה ממון שאין לו תובעים (אין לו בעלים שיוכלו לתובעו צדין שהוא יכול לומר לכהן אחר אני נותן ולא לך. רש"י). וכתבו התוס' שם ד"ה ואיבעית אימא, דללישנא דאין לו תובעין, נהי דאין יכול לתובעו צדיינין, צדיני שמים מהא מיחייב, וללישנא קמא דדריש מוזה אפילו צדיני שמים נמי לא מיחייב עכ"ד. וכן כתב הרא"ש שם, דללישנא קמא אפילו לצאת ידי שמים לאו מיחייב דרחמנא פטריה, וללישנא צתרא מיחייב אלא שאין הכהנים יכולין להוציא ממנו צדין, דמצי למימר לכל כהן התובעו, לא צעינא למיתב לך אלא לאחר.

אבל הר"ן בחולין שם כתב וז"ל, ואיבעית אימא משום דהו"ל ממון שאין לו

מרשות הנגזל. וזכהאי גוונא אין נפקא מינה אם השינוי נעשה ממילא או שנעשה צידים, דכיון שנשתנה החפץ א"כ אינו כעין שגזל ויאל מרשות הנגזל. אבל ההכנסה לרשות הגזול, אינו נעשה אלא על ידי שהוא עשה לו נזרה חדשה, ועל ידי עשייתו קנאו להיות שלו, וזוה צעינן דוקא שיעשה שינוי צידים, דכשעושה שינוי צמעשה ידיו, א"כ על ידי עשייתו קנאו להיות שלו. ועל כן כשאמר רצה שינוי קונה, דמשמע דלא זה צלצד שהחפץ יואל מרשות הצעלים אלא שנכנס לרשות הגזול, הוכרח רש"י לפרש שעשה את השינוי צידים, ועל ידי זה קנאו, דעל ידי עשייתו קנאו להיות שלו.

והשתא נתיישבה שפיר קושיית הקלות החושן (סי' שני"ד) הנ"ל על רש"י, מש"ס לקמן (זו:) דבהמה והזקינה משלם כשעת הגזלה, ומוכח דגם בשינוי דממילא קונה - דהתם מיירי לענין תשלומין כשעת גזלה, וזוה סגי צמה שיאל מרשות הנגזל, דכיון דלאו צרשותיה דנגזל נשתנה אינו אומר לו הרי שלך לפניך, ולענין זה סגי אף בשינוי דממילא, דכיון דעכ"פ נשתנה החפץ ממנה שהיה מקודם וא"כ לא הוי כעין שגזל ויאל מרשות הנגזל. אבל צמימרא דרצה דאמר שינוי קונה, והיינו דהשינוי מועיל גם להקנותו להגזול ולא רק שהוציאו מרשות הנגזל, זוה צעינן דוקא שינוי צידים וכפירש"י, דעל ידי עשייתו קנאו להיות שלו.

לא הספיק ליתנו לו עד שצבעו פטור:

אבל גוף מתנות כהונה הם של שבט הכהנים. ומה שאמרו דמתנות כהונה הוא ממון שאין לו תוצעין, פירושו שאין שום כהן יכול לתוצעו דצין ליתן לו את מתנות כהונה, שהצעלים יכולים לומר לכל כהן, שהוא רוצה ליתן את המתנה לכהן אחר, אבל אין הצעלים יכולים לומר שאינם רוצים ליתן לשום כהן, הואיל דכבר זכה צו שבט הכהנים גם מדיני ממונות. ואילו היה רק כהן אחד צעולם, היה כהן זה יכול לקחת את המתנה צעל כרחם של צעלים. ומהאי טעמא צמזיק מתנות כהונה צבא לצאת ידי שמים חייב לשלם, דהא הזיק את ממונס של שבט הכהנים.

אבל דעת הר"ן ז"ל, דצמתנות כהונה אין לשבט הכהנים שום זכות ממון כלל, אלא דאיכא מצוה על הגבירא ליתן את המתנות לכהנים. ועל כן כשהזיק מתנות כהונה, אף צבא לצאת ידי שמים פטור, דאע"ג דציטל מצוה על ידי שהזיק למתנות כהונה, מכל מקום אין זה מחייבו לשלם ממון, כיון דליכא לכהנים שום זכות ממון צמתנות כהונה טרם שניתנה להם. וזה שאמרו דמתנות כהונה הוא ממון שאין לו תוצעין, כלומר שאין לכהן שום זכות ממון צמתנות אלו אלא דמוטלת מצוה על הצעלים ליתן לכהן, ואפילו אם ליכא אלא כהן אחד צעולם אין הכהן יכול לתוצעו, וכי ליתנייהו צעינייהו אין כאן מצוה ולא דין ממון, ופטור לגמרי אף לצאת ידי שמים.

ועיין ריטב"א חולין (קל): שכתב, ואיצעית

תוצעין, אין לו צעלים שיוכלו לתוצעו צדין שזה יכול לומר לו לכהן אחר אני נותן ולא לך, ותמנהי, א"כ מאי איריא מזיק, אפילו אי איתנהו צעינייהו נמי אין להם תוצעים. ומשמע לי דהכי קאמר, כיון דמתנות כהונה ממון שאין לו תוצעין הוא, נהי דכי איתנהו צעינייהו מיחייב משום מצוה, כי ליתנהו צעינייהו אין כאן מצוה ולא דין ממון הלכך פטור לגמרי, ולפיכך נראה לי דאפילו צבא לצאת ידי שמים פטור. ולא נתחוויר לי מה שכתבו צתוספות דאיכא צין לישנא קמא ללישנא צתרא, דלמאן דמפיק לה מדכתיב זה אפילו צבא לצאת ידי שמים פטור, וללישנא צתרא כיון דלא פטור לה אלא משום דהוה ליה ממון שאין לו תוצעין צבא לצאת ידי שמים חייב, ולא ידעתי למה, דהנהו גווי דאמרין צצ"ק (קג:) וצצ"מ (לו:) צספק ממון דחייב צדיני שמים לא דמי להאי כלל, דהכא אי לא מיחייב משום מצוה משום מאי מיחייב עכ"ל. ומצואר דעת הר"ן ז"ל, דצמזיק מתנות כהונה דפטור, אף צבא לצאת ידי שמים פטור, ודעת התוס' והרא"ש דצבא לצאת ידי שמים חייב. וזריך ציאור צמאי פליגו.

ונראה לצאר פלוגתתם, דהתוס' והרא"ש סצירא להו, דצמתנות כהונה כיון שהתורה צייתה ליתנה לכהנים, ממילא זכו צו מיד שבט הכהנים, ויש לכלל הכהנים זכות ממון צמתנות אלו, ואע"ג שהצעלים יכולים ליתן את המתנות למי שירצו, היינו משום שהתורה נתנה זכות טוצת הנאה להצעלים,

יכול לתצוה אלא דמי טובת הנאה עיי"ש.
אבל לדעת הר"ן שאין לכהנים שום זכות
ממון צמתנות כהונה, ומהאי טעמא כשמזיקן
אינו חייב לזאת ידי שמים, ממילא אינו יכול
לתופסו, כיון דכל זמן שלא ניתן להכהן, אין
לכהן שום זכות ממון צמתנה, ואין לו כח
וזכות לתופסה.

והשתא מיושב שפיר דברי רש"י בסוגיין
שכתב בראשית הגז שצצו דפטור
ואפילו דמים אינו משלם דאין כהן יכול
להזמינו לדין דיכול לומר לאחר אחינו אבל
קודם שצצו מי שחטפו זכה בו עכ"ד,
ודקדקנו דאמאי הו"רן לסיים דקודם שצצו
מי שחטפו זכה בו. ולדרכנו אתי שפיר, דרש"י
מפרש דמה שאמרו בחולין (קל:) דמתנות
כהונה הוי ממון שאין לו תוצעין, היינו כדעת
התוס' והרא"ש וכן פירש"י בחולין שם, שיש
לכהנים זכות ממון צמתנות כהונה אלא שאינו
יכול להזמינו לדין משום דיכול לומר שיתנונו
לאחר, ועל פי פירושו מסיים רש"י לפני זה
יולא דקודם שצצו מי שחטפו זכה בו, כיון
דיש לכהנים זכות ממון צמתנות כהונה, ועל
כן כשתפסו כהן זכה בו אלא שצריך לשלם
להבעלים דמי טובת הנאה, וכמו שכתבו
התוס' ב"מ (ו:) וצ"ע עליו בגליון הש"ס
כאן, וכן צ"ע בגליון הש"ס ב"מ שם לדברי
רש"י כאן - ולאפוקי מדעת הר"ן והריטב"א
דמפרשים דהא דמתנות כהונה הוי ממון
שאין לו תוצעין היינו שאין לו זכות ממון כלל
צמתנות כהונה, ולשיטתם אף שתפסו לא זכה

אימא משום דהו"ל ממון שאין לו תוצעים,
פירוש שלא זכה בהן שום כהן עד שיגיע
לידו, וצדו ליתנה לכל כהן שירצה, ודוקא הא
ודכותיה, אבל המזיק הקדש עניים או שאכלו
חייב לשלם, דממונא גמור הוא וכו', ומי שיש
צדו ממון עניים הרי גזבר שלהם יכול לתצוה
ממנו, והוא הדין כל אחד מן העניים, דומיא
דתרי דאית להו ממונא צדדי חד, שאם דבר
המתחלק הוא כל אחד תוצע חלקו, ואם אינו
דבר המתחלק נמי תוצע הכל כדי להליל חלקו,
וזה דבר צרור, והו"רתי לכותבו מפני שטעו
בו מקצת חכמים עכ"ל. והיינו דהריטב"א
סבירא ליה כהר"ן צמתנות כהונה אין זכות
ממון לכהנים, וע"כ המזיק פטור לשלם
לגמרי, אבל בהקדש עניים כבר זכו בו העניים
משעה שהקדיש את הממון לעניים, ולכן
הגזבר יכול להוציאו מידו.

והנה צפולוגת התוס' והרא"ש עם הר"ן
- אם צמתנות כהונה יש זכות ממון
לכהנים או לא - תליא גם אם מועיל תפיסה
צמתנות כהונה, לדעת התוס' והרא"ש
דיש לכהנים זכות ממון צמתנות כהונה, אלא
שהבעלים יכולים ליתן את המתנות למי שירצו,
א"כ כשאחד הכהנים תפס את המתנות זכה
בהן ואין מוציאין מידו, אלא שישלם לבעלים
דמי טובת הנאה כפי מה שהיה יכול לקבל
על שנותנה דוקא לכהן מסויים. ודבר זה
מבואר בתוס' צ"א מלעיל (ו:) ד"ה והא,
צטעמא דתקפו כהן אין מוציאין מידו ואע"ג
שהבעלים יאמרו ליתן לכהן אחר, ותירצו דאינו

מידי דהוה אמוצא אברדה, מוצא אברדה לאו כיון דמייאש מרה מינה מקמי דתיתי לידיה קני ליה, האי נמו כיון דמייאש מרה קני ליה, אלמא קני, או דלמא לא דמיא לאברדה, אבידה הוא דכי אתאי לידיה בהיתרא אתיא לידיה, אבל האי כיון דבאיסורא אתאי לידיה מדרבנן הוא דאמור נקני מפני תקנת השבים: וכתבו התוס' ד"ה כיון דבאיסורא אתי לידיה, מכאן משמע שיאוש אינו כהפקר גמור, דאם כן אפילו צתר דאתי לידיה באיסורא יוכל לקנות מן ההפקר עכ"ד. ונריך ציבור, מה הנפקא מינה צין יאוש להפקר, הלכא דשניהם דינא הוא שיכולים לזכות בחפץ שנתיאשו ממנו או שהפקירוהו.

ובתב צנתיצות המשפט (סי' רס"ג סק"ג), דהחילוק צין יאוש להפקר, דצהפקר אע"ג דלא אתי לרשות זוכה יאש מרשותו, ואפילו המפקיר עצמו אם ירצה לזכות צו נריך לעשות קנין לזכות צו, אבל ציאוש אינו יואש מרשותו עד דאתי לרשות זוכה, ואם נתיאש מהאצדה וכלה היאוש קודם דאתי ליד זוכה אין נריך לחזור ולזכות צו, רק כיון שראוהו תיכף זכה צו, ואין שום אדם יכול לזכות צו שוב. וזוהי ראיית התוס' דאם לא תימא הכי רק דיאוש הוי כהפקר גמור, ואפילו אם לא אתי ליד הזוכה יאש מרשות צעלים, א"כ אפילו בגולה נהי דהגזלן לא קנה מטעם דבאיסורא אתי לידיה, מ"מ הא של הנגול ג"כ לא הוי, דהא יאוש הוי כהפקר לכל אדם, וא"כ היאך יכול לתצוע את גוף החפץ כיון שאינו שלו

צו, דליכא אלא מצוה על הגזרה ליתנה לכהן אבל אין לכהן שום זכות צה טרם שנתנה לכהן, ועל כן כשתפסה כהן מוציאין מידו, ואף כשליכא אלא כהן אחד צעולם ג"כ אינו יכול לתפוס כיון שעדיין לא זכו צו הכהנים.

ואף לדעת הנתיצות המשפט (ח"מ סי' ג' סק"א) שכל אדם יכול לכופ את חצירו לקיים מצוה ואף שאינו צית דין עיי"ש, מכל מקום אם תפס כהן את מתנות כהונה לא זכה צו מדין כפייה, שהרי הצעלים יכולים לומר שהם רוצים לקיים את המצוה וליתנה לכהן אחר. אלא היכי דליכא אלא כהן אחד צעולם יתכן דיכול לתפוס אף לדעת רש"י, ולא מדין זכות ממון שיש לו צה, אלא מדין כפייה על המצוה, דכיון דליכא אלא כהן אחד צעולם, נמצא דאין הצעלים יכולים לקיים את המצוה אלא על ידי נתינת המתנות לכהן זה, ואם אין הצעלים רוצים ליתן, יכול כהן זה לתופסו מדין כפייה על המצוה, וכעין מה שכתב הרמב"ן צצא צתרא (קעה:) והוצא צקנות החושן (סי' ל"ט סק"א) דכיון דפריעת צעל חוצ מצוה לכן יורדין לנכסיו אף אם שעצודה לאו דאורייתא, משום שכופין אותו לקיים את המצוה, ולמה יכופו אותו ע"י הכאה, טפי עדיף הכפייה צירידה לנכסיו עיי"ש. והכי נמי צמתנות כהונה אם ליכא אלא כהן אחד יכול לתופסו מדין כפייה ואף אם אין לכהן צה זכות ממון.

יאוש אמרי רבנן דנקני, מידהו לא ידעינן אי דאורייתא אי דרבנן, אי דאורייתא

וכשקנה הגזלן את גוף החפץ, ממילא חל עליו חיוב החזרת דמים, ולכך אם הוא חמץ שעבר עליו הפסח שאינו שוה כלום אינו יכול לומר הרי שלך לפניך, דהרי הוא חייב להחזיר דמים - דהא כבר קנה את גוף החפץ - וחמץ שעבר עליו הפסח אין לו דמים. משא"כ צמה דנפק מרשות הצעלים, דעכ"פ לא חל עליו חיוב החזרת דמים, שפיר יכול לפטור עצמו בהחזרת גוף החפץ ולומר הרי שלך לפניך עכ"ד.

ולענ"ד היכי דהחפץ יצא מרשות הנגזל אין יוכל הגזלן לומר הרי שלך לפניך, דהא אינו "שלך" שהרי כבר יצא מרשותו, ואם עבר עליו הפסח ונאסר, נמנע שהגזלן משלם בדבר שאינו שוה כלום, ואין זה תשלומין. וצ"ל היכי שהחפץ לא יצא עדיין מרשותו של הנגזל, צוה שפיר יכול לומר הרי שלך לפניך ואף שנאסר בהנאה, הואיל דלא נעשה שום שינוי בצעלות החפץ, ומעולם לא יצא מרשות הנגזל, והוי כאילו עבר עליו הפסח ברשות הנגזל שאין לו תביעה כלפי שום איש. אבל כשהגזלן גרס שנתיאשו הצעלים והחפץ יצא מרשותו, הנה צוה כבר נתחייב הגזלן להשיב ממון להנגזל, ואף אם הגזלן לא קנאו אינו יכול לומר על החמץ הרי שלך לפניך, דאינו יכול לשלם בדבר שאינו שוה כלום. ואע"ג דהגזלן לא קנאו אעפ"כ נתחייב בתשלומין, דאין חיובו של הגזלן בגלל שהוא קנאו לעצמו, אלא משום שהוציאו מרשות הנגזל, דלא גרע ממוזיק דג"כ חייב לשלם להניזק ואף שלא קנאו המוזיק,

שהרי הוא הפקר, רק דמים יכול לתצוה, ומיהי תיתי יהא עדיף אתי לדיה באיסורא מלא אתי לדי זוכה כלל, ומדבעינן אתי לדי זוכה בהיתרא, מוכח דאי לא אתי ליד זוכה כלל לא הוי הפקר עכ"ד.

גם צ"ב קצות החושן (סי' ת"ו סק"צ) כתב, דיאוש לא יצא מרשות צעלים עד דאתי לרשות זוכה ואינו כהפקר, והציא ראייה מש"ס צבא קמא (סו.). איתציה רב יוסף לרצה (דסובר יאוש קוניה), גזל חמץ ועבר עליו הפסח אומר לו הרי שלך לפניך, והאי כיון דמטא עידן איסורא ודאי מייאש, ואי ס"ד יאוש קנה אמאי אומר לו הרי שלך לפניך, דמי מעליא צעי שלומי ליה, א"ל כי קאמינא אנא זה מתייאש וזה רוצה לקנות, האי זה מתייאש וזה אינו רוצה לקנות עכ"ד הגמרא, ואי נימא דציאוש יצא מרשות צעלים, נהי דאינו רוצה לקנות, אכתי היכי מצי אמר הרי שלך לפניך צתר דמיאש מאריה מיניה, כיון דתו לאו דמאריה, אלא ודאי ציאוש אינו יוצא מרשות צעלים עכ"ד הקצ"ה"ת.

ובם' תרומת הכרי לחו"מ (סי' רס"ב) צהגהות הגאון ר' יהודא מאדערן ז"ל השיג על הקצ"ה"ת וכתב, דמי גילה רז זה דעל ידי דנפק מרשות צעלים אינו יכול לומר הרי שלך לפניך, דדוקא אם קנה הגזלן אינו יכול לומר הרי שלך לפניך, דהרי צהשצת גולה אמרה תורה דכל שאפשר בהחזרת החפץ צריך להחזיר החפץ ואם לאו יחזיר דמים,

ועל כן העלה שאם הוא חוזר מן היאוש אינו צריך לזכות בו מחדש הואיל דמעולם לא יצא מרשותו - ברם הרי מצינו בראשונים דמוכח מדצריהם צהדיא דצ'אוש יוצא הדבר מרשותו, והוא ברמז"ן פסחים (ג.), שכתב דהא דציטול מועיל בחמץ אף בלב, ואע"ג דצהפקר צעינן דוקא צפני שלשה, היינו משום "שאיין אדם עובר אלא על חמץ שלו שהוא רוצה צקימו ודעתו עליו, הא נתייאש ממנו ונתן דעתו שאינו רוצה בו מחמת איסורו ולא יהנה בו לעולם, אינו עובר, משל אצדה כיון שנתייאש ממנו בלבו יצא מרשותו, אך חמץ צומנו אצוד הוא מצעליו ויצא מרשותו צ'אוש". הרי צהדיא דעל ידי יאוש צאצדה יצא מרשותו, ומזה למד דגם בחמץ יצא מרשותו ע"י יאוש. ומוכח דאף דלא אחי ליד זוכה צבר יצא מרשותו, דהא בחמץ מועיל הצ'טול אף דלא זכו בו אחרים. וכן משמע מלשון רש"י צבא מציעא (כא.) ד"ה מצא פירות מפוזרין "נתייאש הצעלים מהן כדאמר צגמרא והפקר הן". וכן צרש"י גיטין (לא.) ד"ה יאוש "הוי הפקר", וכן שם ד"ה צחזקה, ושם (לט:.) ד"ה נתייאשתי "לשון הפקר הוא".

ובעתה, לפי שיטות הראשונים הנ"ל דיאוש הוי כהפקר, א"כ תקשי עליהם קושיית התוס' צסוגיין דא"כ גם צאתי לידיה צאיסורא יועיל יאוש כיון דהוי כהפקר גמור.

ובתוך כך נראה לענ"ד לומר, דודאי דיאוש עושה הפקר, דהיינו שהחפץ יוצא

וא"כ אם נימא דעל ידי היאוש יצא עכ"פ מרשות הגזול, א"כ איך יכול לומר הרי שלך לפניך, דאיך יכול לשלם צדבר שאסור צהנאה והגזלן הרי צבר נתייאש צתשלומין, אלא ודאי מוכח, דאף שנתייאש לא יצא הדבר מרשותו, ועל כן יכול לומר הרי שלך לפניך.

עוד הקשה צס' תרומת הכרי שם, לדעת הפוסקים דאיסור הנאה לית ליה צעלים, א"כ בחמץ שעבר עליו הפסח איך יכול לומר הרי שלך לפניך, הרי צבר יצא החפץ מרשותו עכ"ד. ולענ"ד יתכן לומר, דכיון דהא דאיסור הנאה מוצ'או מרשות צעלים, אין זה צסיצת הגזלן, אלא שהתורה גזרה כך, וצוה שפיר יכול לומר הרי שלך לפניך, דהא אף אם לא היה גזולו ג"כ היה נאסר החמץ כשעבר עליו הפסח, ונמצא דלא הגזלן גרם להוצ'את החמץ מרשות הצעלים, ולכן יכול לומר הרי שלך לפניך. ואף שאסורה צהנאה ויצא מרשות הצעלים, מ"מ לא צצביל זה נתייאש הגזלן לשלם, דגם אם לא היה גזולו גם אז היה החמץ נאסר צהנאה. אצל כשיצא החמץ מרשותו ע"י יאוש, והרי היאוש נגרם ע"י הגזלן, דהיות שהוא גזול והוצ'או מרשות הצעלים לכן נתייאשו צעלים, צוה י"ל שאם נאסר צהנאה אינו יכול לומר הרי שלך לפניך.

אולם צעיקר דצרי הנתה"מ שכתב צציאור דצרי התוס' צסוגיין דכוונתם דצ'אוש אינו יוצא מרשותו עד דאתי ליד זוכה, ואינו דומה להפקר שיוצא מרשותו מיד כשהפקיר,

מרשותו כהפקר, ומה שכתבו התוס' בסוגיין דיאוש אינו כהפקר גמור, הכונה, דכלל הפקר ההולאה מרשות הצעלים נעשה ע"י הצעלים עצמם, דמכיון שהפקירו נכסיהם מרצונם הרי זה יולא מרשותם - ועיין רש"י צ"מ (יב.) גבי זרק ארנקי "והפקירו לכל הקודם" דמשמע דבהפקר הרי הוא מקנהו לכל העולם, וכמו שכתבו התוס' שם דהוי דעת אחרת מקנה. וצתוס' גיטין (לח.) ד"ה המפקיר כתבו "אבל הפקר שמסלק רשותו מעליו", ומשמע שאינו מקנה לכל העולם אלא שהוא מסלק עצמו מן החפץ המופקר. אבל עכ"פ ההולאה מרשותו נעשתה צדיעתו וצוהסכמתו וצרכונו. אבל ציאוש אין הוא מתכוין כלל להוציא את החפץ מרשותו, אלא שמסית דעתו מן החפץ, וכפירש"י צבא מציעא (כא: ד"ה ומהשתא הוי יאוש "וכשיודע שוב אין דעתו עליו", ואינו לא סילוק ולא הקנאה, אלא דכיון שהסית דעתו מחפץ זה וחושב שדבר זה לא ישוב אליו לעולם, צוה חידשה התורה דעל ידי זה יאל החפץ מרשותו, ואף שהצעלים לא נתכוונו מעולם להפקירו - וכתב רש"י בסוגיין ד"ה מולא אצדה, דדין יאוש ילפינן צב"מ (כב.) מנין לאצדה ששטפה נהר הואיל ונתייאשו הצעלים שהיא מותרת, ת"ל אשר תאבד ממנו שאצודה ממנו ומצויה לשאר אדם, ינתה זו עיי"ש.

ובזה אמרו בגמרא דלא חידשה התורה דעל ידי יאוש יולא מרשותו אלא צאצדה דציהיתרא אחי לדיה, אבל בגולן דצאיסורא

אחי לדיה, לא חידשה התורה שעל ידי יאוש יאל החפץ מרשות הצעלים. ועל זה כתבו התוס' דיאוש אינו הפקר גמור, כלומר מה שהצעלים הסיחו דעתם מן החפץ הנגזל, אינו כהפקר אשר שם הצעלים מתכוונים להוציא את החפץ מרשותם ע"י הקנאה לכל העולם או ע"י סילוק, דציאוש הצעלים אינם מתכוונים כלל להוציא את החפץ מרשותם, כי כל ענין היאוש צא להם לאונסם ע"י ששטפה נהר או ע"י הגולן, והצעלים אינם רוצים להוציא את החפץ מרשותם כלל, אלא דהתורה היא שאמרה שאם נתייאשו הצעלים והסיחו דעתם אז התורה הוציאה את החפץ מרשותו. ודין זה נאמר רק צאצדה דציהיתרא אחי לדיה, אבל בגולן אף שנתייאש מ"מ לא הוציאה התורה מרשותו, כיון דצאיסורא אחי ליד הגולן.

וזה שכתבו התוס', דאילו הוי יאוש כהפקר גמור שהוא מדעתו ומרצונו, א"כ אפילו צתר דאחי לדיה צאיסורא יוכל לקנות מן ההפקר, דכיון שהוא מפקירו מדעתו וצוהסכמתו ודאי שכל אחד יכול לזכות בו, ואף הגולן, ברם ציאוש אין הוא מתכוין להפקיר כלל את החפץ הנגזל, אלא דהואיל שהוא מסית דעתו ממנו לכן אמרה תורה שהחפץ יולא מרשותו, ודין זה נאמר רק צאצדה ולא בגולן. וציאוש שעל ידי גול אין החפץ יולא מרשותו כלל.

ושוב כתבו התוס', דהא דאמרו צגיטין (לט:)

דצנתייאשתי מפלוני עבדי לא צעי גט

דמים ואיסור הנאה לא היו דמים, אבל מכיון שהגזלן לא התכוין לקנות, ע"כ אע"ג דהחמץ ילא מרשות הצעלים, מ"מ יכול לומר הרי שלך לפניך, דמה שהגזלן התייאש אין זה צסיצת הגזלן אלא צסיצת התורה שאסרה חמץ, ואף אילו לא היה גזלו היה נאסר צציתו של הגזלן. [אלא דיש לעיין דיכול לומר שאם לא היה גזולו היה יכול לצטלו, ויש לצרר אם יכול לצטל את חמצו שנמצא ציד הגזלן].

ובמה שכתב הנה"מ ז"ל, דראיית התוס' דציאוש לא ילא מרשותו, דאם לא כן איך יכול הגזלן לתבוע את גוף החפץ כיון שהחפץ ילא מרשותו - וכמו שהצאנו לעיל - הנה לדרכנו אין זו קושיא, דרק ציאוש של אצדה אמרה תורה שהחפץ ילא מרשותו, משום דציתתרא אחי לדיה, אבל צגול כיון דהגזלן גרם את הציאוש וצאיסורא אחי לדיה, אין החפץ יוא מרשותו של הגזלן, ועל כן כל זמן שלא קנאו הגזלן יכול הגזלן לתבוע את החפץ, אבל ציאוש של אצדה החפץ יוא מרשותו לגמרי, ואם הוא חוזר מציאשו הרי הוא נריך לתזור ולזכות צהחפץ הנאצד.

מידי דהוה אמוצא אבדה, מוצא אבידה לאו כיון דמייאש מרה מינה מקמי דתיתי לידיה קני ליה האי נמו כיון דמייאש מרה קני ליה: ופירש"י אם נתיאשו צעלים קודם שנמצאה זה קנה דתינא צצ"מ (כצ) מנין לאצדה ששטפה נהר הואיל ונתיאשו הצעלים שהיא מותרת. ת"ל אשר תאצד ממנו שאצודה

שחרור ולמדו כן מהמפקיר עצדו, ולכאורה יאוש אינו דומה להפקר, דצהפקר הצעלים הם שמפקירים מדעתם, משא"כ ציאוש הוא רק מסיח דעתו ממנו, על זה תירלו דכיון דעכ"פ נתיאש מעצדו והסיח דעתו ממנו, ממילא אין רשות לרבו עליו, שהרי הסיח דעתו ממנו ואינו רוצה להשתמש צו כעצד לכן מועיל יאוש ואף שאינו כהפקר.

ומעתה יוא, דצאמת גם ציאוש החפץ יוא מרשותו מיד, כמו צהפקר, ואם רוצה לזכות צו מחדש נריך לעשות קנין כמו צהפקר, אלא דהחילוק צין יאוש וצהפקר, דצהפקר הצעלים הם שמוציאים את החפץ מרשותם, וציאוש הצעלים רק מסיחים דעתם והתורה היא שמוציאה את החפץ מרשותו, וזה רק צאצדה דציתתרא אחי לדיה.

והא דצגול חמץ ועצר עליו הפסח יכול לומר הרי שלך לפניך, ואף דציעידן דמטי איסורא הוא מתיאש, ותקשי קושיית הקנה"ח דאם ע"י הציאוש יוא מרשותו א"כ איך אומר לו הרי שלך לפניך. צרם א"ש, דצחמץ שמתייאש מחמת דמטי זמן איסורו ונאסר צהנאה, אין זה צאשמתו של הגזלן, אלא שהתורה גזרה שהוא אסור צהנאה, ואף אם לא היה גזולו היה החמץ נאסר כשעצר עליו הפסח, ועל כן יכול לומר לו הרי שלך לפניך, שלא הגזלן גרם להזיקו. אלא דאילו היה רוצה הגזלן לקנותו, דאז לא מצי לומר הרי שלך לפניך כיון שקנאו והוי שלו, ונריך לשלם

ממנו ומנויה לשאר בני אדם יתה זו אלמא קני עכ"ד. והנה בש"ס צבא מניעה (כו.) איתא, מה שמלה מיוחדת שיש בה סימנין ויש לה תוצעין, אף כל דבר שיש בו סימנין ויש לו תוצעים חייב להכריז. ופירש"י, אף כל שיש לו תוצעין למעוטי מידי דידעין ציה דמיאש. ומצואר דמשמלה ילפינן דהיכי דמייאש אינו חייב להכריז. ואילו מפירש"י צסוגיין מצואר דילפינן מאשר תאצד ממנו. והקשה הרמב"ן צבא מניעה (כו.), דא"כ שמלה למה לי, דהא עיקר משמעותיה לדבר שיש לו תוצעין אתא כדאיתא בגמרא עיי"ש.

ולענ"ד נראה דאין סתירה בדברי רש"י"ל, דביאוש יש שני דינים, חדא דאצדה שנתייאשו צעליה ליכא צה חיוצ השצה ואינו חייב ליטלו ולהכריזה, ועוד שקנאו והוי ליה שלו, והס שני דינים שונים שאינם תלויים זה בזה, דאף אם נימא דליכא צו חיוצ השצה, עדיין אין רחיה שהאצדה היא שלו, דשמא לא נפטר אלא מהשצה אצל עדיין אין רחיה שקנאה. והרי יתירה מזו כתב היראים המוצא צמג"א (סי' תרל"ו), דגזל עכו"ם למ"ד דמותר דמכל מקום לא הוי צגדר לכס ומשום שלא קנאו עיי"ש. ומעתה אתי שפיר הא דהו"רכו שני פסוקים דשמלה ואשר תאצד ממנו, דמשמלה ילפינן דהיכי שנתייאשו הצעלים ליכא חיוצ השצה ואינו חייב ליטלה ולהכריזה, ועל כן בש"ס צבא מניעה שאמרו שאינו חייב להכריז אלא דצבר שיש לו תוצעין, ומיירי מדיני השצת אצדה, לכן למדו שפיר מקרא

דשמלה דצצבר שאין צו סימן ליכא חיוצ השצה ואינו צריך להכריז. אצל צסוגיין דמיירי צדין יאוש קונה, הציא רש"י מהא דצ"מ (כב) שאמרו מנין לאצדה ששטפה נהר הואיל ונתייאשו הצעלים שהיא מותרת ת"ל אשר תאצד ממנו שאצודה ממנו ומנויה לשאר בני אדם יתה זו אלמא קני עכ"ד, דמקרא זה ילפינן דהיכי דאתייאשו הצעלים, לא זה צלצד שאינו חייב להכריז וליכא חיוצ השצה, אלא שמותר ליטלו לעצמו שקנאו והרי היא שלו.

עוד הקשה הרמב"ן ז"ל, על מש"כ רש"י דהא דיאוש קונה ילפינן מהא דמנין לאצדה ששטפה נהר דמותרת שנאמר אשר תאצד ממנו, וקשה דהא התם יאוש שלא מדעת הוא ולא הוי יאוש, אלא התם רחמנא שרייה והוי הפקר עכ"ד. וכעיי"ז תמה צתוס' הר"א"ש צסוגיין המוצא צשיטה מקוצנת, דהתם אין הטעם משום יאוש דאפילו עומד וצווח שאינו מתייאש מותרת, דגזרת הכתוב הוא דנעשה כצווח על ציתו שנפל עיי"ש. וליישצ דעת רש"י"ל נראה, דצצירא ליה דצשטפה נהר דהוי אצודה מכל אדם מהני אפילו יאוש שלא מדעת, ורק היכי דאינו צגדר שטפה נהר, והוא מתייאש רק משום שאין צו סימן, צזה הוא דאמרו דיאוש שלא מדעת לא הוי יאוש, אצל צאצודה מכל אדם אפילו עומד וצווח שאינו מתייאש, לא מהני, דצטלה דעתו, דאין סהדי שהוא מתייאש, ואף היכי שאינו יודע כלל ששטפה נהר את אצדתו דהוי יאוש שלא מדעת מהני, וזהו הדין דילפינן מאשר

תאבד ממנו דהיכי דאינו מנזיה לכל אדם הוא יאוש צעל כרחו, אצל יקוד ההיתר הוא משום יאוש, אלא דבזה מהני אף יאוש שלא מדעת ואף היכי שעומד וזווח דלא מייאש, דאנן סהדי שהוא מתייאש. וכן נראה דעת הרמב"ם (פי"א מגולה ואבדה ה"י) "המונח אבדה צוטו של ים וכו' אע"פ שיש צה סימן ה"ז של מונחא שנאמר אשר תאבד ממנו ומנאסתה, מי שאבדה ממנו ומנזיה אלל כל אדם, ינאח זו שאבדה ממנו ומכל אדם שזה ודאי נתייאש ממנה", הרי דמטעם יאוש אחינן עלה. ועיין עוד ברמב"ם (שם פ"ו ה"ב) וצנו"כ שם. ועיין רש"י צ"מ (כג:) ד"ה מה היתרא וד"ה אף איסורא.

או דלמא לא דמיא לאבירה, אבירה הוא דכי אתאי לידיה בהתירא אתיא לידיה, אבל האי כיון דבאיסורא אתאי לידיה מדרבנן הוא דאמור רבנן ניקני מפני תקנת השבים: הנה צב"ס צבא מניעא (כו:) איתא, ואע"ג דחזרה לאחר יאוש מתנה הוא דיהיב ליה ואיסורא דעבד עבד. וכתבו התוס', וא"ת והלא לאו דלא תגזול מיקרי ניתק לעשה (צמולין קמא). א"כ כיון דלענין גזלה לא מיקרי מתנה גם השב תשיבס למה לא תיקן. וכן הקשה הצעל המאור עיי"ש. ותירץ הרמב"ן ז"ל (ואעתיק לשונו כפי מה שהוצא צמידושי הר"ן שם) "דאף על גב דלאו גזולה ניתק לעשה הוא, הני מילי גזלה גרידא שלעולם אינה נקנית כל כך שלא יהיה מחוייב בהשבת דמיה, הלכך כי מחזיר דמים או גזלה מקיים ליה

לעשה ומנתק לאו, אצל הכא דין אבדה פתיך ציה (ר"ל מעורב צו) דאבדה היא, ואבדה לאחר יאוש נקנית לגמרי שאין המונח מחוייב לא בהשבתה ולא בהשבת דמיה, הלכך כי אהדריה מתנה היא. וכי תימא א"כ נהוי כאבדה דאתאי לידיה קודם יאוש דלעולם אינה נקנית ציאוש, כדאיתא צריש פירקא (כא:), ומחייב לאהדורה צעיניה, ליתא דהיינו דוקא כשנטלה מתחלה על מנת להחזיר, דכיון דנעשה שומר של צעלים הוה לה אבדה זו כאלו הוא צרשות צעלים לגמרי, ומשום הכי יאוש הצא אחר כך אינו יכול להפקיע מהם האבדה זו שהוא צרשותם, שאין יאוש מפקיע ממונו של אדם שהוא צרשותו, אצל הכא כיון שעל מנת לגזלה נטלה אינו שומר שלהן, וכשנתייאשו הצעלים ממנה לא היתה עומדת צרשותם, ולפיכך יאוש מפקיע מהם, דהוה להו אבדה זו כאלו נתייאשו הצעלים ממנה קודם שצא ליד מונח, דקני לה ציאוש לגמרי, ואפילו צחורות דמים לא מחייב, הילכך כי מהדר מתנה צעלמא הוא דיהיב לה" עכ"ל. וכן הוא צמידושי הרמב"ן וצמלחמות שם צשינוי לשון קצת עיי"ש.

והר"ן ז"ל הקשה על הרמב"ן, דהא רצח גופיה אמר צסוגיין גצי יאוש דגזלה ד"ל דאינו קונה דלא דמיה לאבדה, דאבדה דכי אתאי לידיה בהיתרא אתאי לידיה, אצל גזלה כיון דצאיסורא אתאי לידיה אינו קונה ציאוש אלא מדרבנן משום תקנת השבים, אלמא דקולא דאבדה מגזלה אינה אלא משום דבהיתרא אתאי לידיה, אצל זו שנטלה על מנת

לגזולה ומתחלתה עבר על לאו ועשה דאצדה גופא, ודאי דצאיסורא אחאי לידיה ומחוייב צהשצתה או צהשצת דמיה כגולה גמורה עכ"ל. ולכאורה היא קושיא חמורה מאוד על הרמב"ן ז"ל. וכעין זה הקשה צחי' הגרע"א צצא מניעה (כא:), דמשמע צסוגיין דעיקר הטעם דלא ילפינן גזל מאצדה משום דצאצדה צהיתרא אחי לידיה וגזל צאיסורא אחי לידיה, הרי דאף דצגזול אין ידו כיד צעלים, מכל מקום כל דצאיסורא אחי לידיה לא מהני יאוש, א"כ מה צכך הא דפתיך [כג"ל, וכלשון הרמב"ן צצרי"ן, ומש"כ "דכתיב" ט"ס, וכן צריך להגיה שם צדיבור הקודם ד"ה והנה צעיקר, וז"ל "מכל מקום הא פתיך ציה גם כן אצדה" צציה אצדה צענין דלא נעשה ידו כיד צעלים, מ"מ לא ליכני ציאוש כיון דצאיסור אחי לידיה, דהא משמע דאין הפרש צין גזל לאצדה חלא דתלינן אי צהיתרא אחי לידיה או צאיסורא אחי לידיה עכ"ד עיי"ש.

ובדי ליישב דצרי הרמב"ן ז"ל נראה, דהרמב"ן מפרש הא דאמרו צסוגיין אצדה הוא דכי אחי לידיה צהיתרא אחאי לידיה חלא הא כיון דצאיסורא אחי לידיה מדרבנן הוא דאמר ניכני, דהחילוק צין גזל לאצדה היא, דצגזול הוציא הגולן מרשות הצעלים שלא כדיון, חכל צאצדה שמנאו חצוד מן הצעלים היה המוציא רשאי להצציה ואדרבא מנאו איכא צנטילתו, ואע"ג שנתכוין לשם גזולה מ"מ עכס המעשה הוא היתר גמור, ואס הגצציה על מנת לגזלו ונמלך

להחזירו קודם יאוש, אף מקיים מנות השצת אצדה, וזה שנקרא צאצדה דצהיתרא אחי לידיה שנטילתו היתה צהיתר, משא"כ צגזול נטילת החפץ מרשות צעלים הוא צאיסור. וזהו החילוק והטעם דצגזול אין היאוש מועיל, משום שנטלו מצית הצעלים צחזקה, חכל צאצדה נטילתו צהיתר היתה וע"כ מועיל צו היאוש. ולפ"ז היה ראוי שהיאוש יועיל צאצדה אף כצצא לידו קודם יאוש, כיון דעכ"פ צהיתר צא לידו, והא דאין היאוש מועיל צכהאי גוונא, משום דכיון שהצציהו על מנת להשיצה א"כ נעשה ידו כיד צעלים והו"ל שומר, ושצ אין היאוש מועיל דהוי צכרשות צעלים. ומה שאמרו צצ"מ (כא: דצהצציהו קודם יאוש צאיסורא הוא דאחי לידה, ר"ל שיש עליו איסור ליטלו לעצמו וממילא הצציהו לשם השצה וא"כ הו"ל ידו כיד צעלים, ועיין ריטב"א שם צזה. חכל היכי שהצציהו על מנת לגזלו ונמנא שמעולם לא נעשה ידו כיד צעלים, ממילא מועיל היאוש אף כשהצציהו קודם יאוש, ואינו דומה לגזל דצגזול הוציאו מרשות צעלים צחזקה ועכס ההצצה היא צאיסור, חכל צאצדה ליכא איסורא צמעשה ההצצה ולקיתתו לרשותו ואדרבא מנאו קעצדי, ואף אס נתכוין לגזלו אין זה חלא פסול צמחצצה - ועיין צשטמ"ק צצא מניעה (כו: צשם שיטה דנטלה לגזולה הכונה לחו מילתא היא עיי"ש - חכל עכס ההצצה צרשותו היתה צהיתר ונקרא צהיתרא אחי לידיה ועל כן יאוש קונה צו. כנלענ"ד ליישב דצרי הרמב"ן ז"ל שלא תקשה עליו מגמרא מפורשת.

והנה בקלות החושן (סי' רנ"ט סק"א) הקשה על הרמב"ן ז"ל, דמשמע מדבריו ללא מהני יאוש אלא היכי שהדבר אינו ברשותו, וקשה מהא דכריתות (כד.) א"ר יוחנן שור הנסקל שהוזמו עדיו כל המחזיק בו זכה בו, ומשמע אפילו אם השור עודנו בציתו וברשותו, ותיריך ד"ל דהתם מלד הפקר אחינן עלה, וכדמשמע מלשון הגמרא שם שאמרו אכל אמרו רבע שורו וכו' ולא מפקר ליה, וכן בלשון הרמב"ם (פי"א מנזקי ממון ה"ג) שכתב שור הנסקל שהוזמו עדיו כל הקודם בו זכה שהרי משנגמר דינו הפקירוהו בעליו, והפקר ודאי מהני אפילו ברשותו ממש עכ"ל. ועיין קלות החושן (סי' רי"א סק"ג) דהפקר אינו מועיל אלא בדבר שברשותו דוקא, אכל כשאינו ברשותו לא מהני הפקר וכדאיתא בש"ס צבא קמא (טו.) עיי"ש. ותיריך ביאור, דיאוש אינו מועיל אלא בדבר שאינו ברשותו דוקא, ואילו הפקר הוא להיפוך שאינו מועיל אלא בדבר שברשותו דוקא, ומאי טעמא.

ונראה דהפקר שנעשה על ידי דעתו ורלונו של הבעלים, הנה החפץ יואש מרשותו וקנינו על פי כחם של הבעלים, כי הבעלים הם מויליאים את החפץ מקנינם על ידי שהפקירוהו, וכיון שחלות דין ההפקר על החפץ נעשה על ידי הבעלים לכן צעינן שיהא דוקא ברשותו, דאז הוא יכול להיות בעלים על הפקרתו ולהחיל על החפץ דין הפקר, אכל כשהחפץ אינו ברשותו, אין צנחו להחיל עליו דין הפקר, וכמו שאינו יכול להקדיש דבר

שאינו ברשותו כמו כן אינו יכול להפקיר דבר שאינו ברשותו, וכמבואר כל זה לקמן (טו.) עיי"ש, והיינו דאין ציכולת האדם להחיל דין הקדש או הפקר על דבר שאינו ברשותו, ולכן בהפקר כיון שחלות דין ההפקר נעשה על ידי האדם לכן צעינן שיהא ברשותו דוקא. אכל ביאוש, הנה צאמת אין הבעלים מפקירים כלל את החפץ, כי למה יפקירוהו, ואדרכה הוא מצטער על שהדבר נאצד ממנו ואומר ווי ליה לחסרון כים וכצ"מ (כג.), אלא שאמרה תורה דכל היכי שהבעלים התייאשו מהחפץ, והיינו כפירש"י צ"מ (כא:) ד"ה מהשתא הוי יאוש "וכשיודע שוב אין דעתו עליו", ומשמע דיאוש היינו שמסיח דעתו מן החפץ - ועיין מה שכתבנו בס' נתן פריין עמ"ס צבא מליעא (כג.) צפיסקא אמר רב זציד - אכל אין הוא רוצה להפקירו כלל, אלא דגורה תורה דכל היכי שהבעלים מתייאשין מן החפץ הרי זה יואש מרשותם, וכדילפינן מקראי, וכפירש"י בסוגיין ד"ה מואל אצדה דילפינן צב"מ (כז:) דיאוש קונה מנין לאצדה ששטפה נהר הואיל ונתייאשו הבעלים שהיא מותרת ת"ל אשר תאצד ממנו שאצודה ממנו ומנויה לשאר בני אדם יתה זו עיי"ש. ועל כן כל שהדבר ברשותו אין היאוש מפקיעו מרשותו, דהא יאוש אינו אלא היסח הדעת מן החפץ, אכל אינו מויליאו מרשותו בצונה וצנאון, ורק היכי שהדבר אצודה ממנו אמרה תורה דיאוש מרשותו, אכל היכי שהדבר עדיין ברשותו נמצא שאינו אצודה ממנו כלל דהא ברשותו הוא, וממילא לא מהני בזה יאוש. ורק היכי

דאין כהן יכול להזמינו צדין דיכול לומר לאחר
 אהנונו אצל קודם שזעו מי שחטפו זכה צו:
 משמע דעכ"פ גוף החיוב קיים לשלם אלא
 דא"א לתוצעו, אך י"ל דכיון דא"א לתוצעו
 שוב ליכא חיוב דכל ממון שאין לו תוצעין
 אינו חייב מדיני ממונות. שו"ר צרא"ש חולין
 (קל): דלמ"ד משום שאין לו תוצעין חייב לנאת
 יד"ש, וכ"כ ש"ך יו"ד (סי' ס"א). וכן נראה
 דעת רש"י. וע"כ כ' דקודם שזעו מי שחטפו
 זכה צו ולא כתב דקודם שזעו איכא עליו
 מנזה, דצאמת מנזה איכא גם אחר צביעה
 לנאת יד"ש אלא שא"א לכופו, וקודם צביעה
 יכול לכופו ולחוטפו.

תום' ד"ה מוצא אבידה לאו ביון דאייאש
 מרה מינה בו'. אור"י דנפקא לן דיאוש
 קונה צאצידה מהא דאמר צאלו מציאות (צ"מ
 כו). מה שמלה מיוחדת שיש לה סימנין ויש לה
 תוצעים וכו': ולא כרש"י דליף משטפה נהר.
 והטעם עיין שטמ"ק.

תום' ד"ה מוצא אבידה. ומירץ דאע"ג
 דסימן לאו דאורייתא ואין מחזיר כי
 אם צעדים מכל מקום אין מתייאש מדבר שיש
 צו סימן ששואל לצני אדם ראיסת טלית שלי
 שאצדתי שהיה צו כך וכך סימנין וכו': הנה
 כן כתבו החוס' צש"ס צצא מציאה (כו). ד"ה
 מה שמלה. אלא ששם תירלו עוד "וגם המוצא
 לא יוציא השמלה להראותה לכל אדם אלא למי
 שיתן צה סימנים אע"פ שאינו מחזירה לו צכך
 מ"מ דומה שהיא שלו ומראה אותה לעדים"

שהדבר אינו צרשותו או אמרה תורה על
 ידי יאוש יוצא החפץ מרשותו. ואינו דומה
 להפקר אשר שם אינו מועיל צדבר שאינו
 צרשותו, דהפקר נעשה צכחם של הצעלים, כי
 הם הם המפקירים ומוציאים מרשותם, ואין
 צכחם להחיל דין הפקר ולהוציא את הדבר
 מרשותם אלא אם כן הדבר הוא צרשותם דאו
 צכחם לעשות שיחול עליו דין הפקר, אצל
 כשאין הדבר צרשותם אין להם כח להפקיר
 וכמו שאין צכחם להקדיש דבר שאינו צרשותם.
 אצל ציאוש, לאו הצעלים הם שמוציאים את
 החפץ מרשותם, אלא התורה היא המפקיעה
 את החפץ מרשות הצעלים, על ידי שהצעלים
 הקיחו דעתם מן החפץ והתייאשו ממנו,
 וצודאי שהתורה יכולה להפקיע קנינם של
 הצעלים אף כשאינו צרשותם.

רש"י ד"ה מלאים כרבעיקרא. כלומר צא
 לשלם מלאים כדמעיקרא: עי' תורי"ד.

רש"י ד"ה שינוי קונה. היכא דשני להו צידים:
 עי' להורות נתן פ' לך, דדוקא צידים
 קונה דע"י המעשה שינוי קונה. אך צ"ע אף
 קונה הגנב ע"י שינוי כיון דלא התכוין לקנות,
 ואין לומר ע"י משיכה הקודמת - וכס' קוצץ
 שיעורים - דכיון דצשעת משיכה לא קנה דליכא
 דעת מקנה שוב לא מהני המשיכה, וכהא
 דמושך פרה שיקנה אחר ל' יום דלא מהני.

רש"י ד"ה עד שצבעו פטור. מראשית הגז
 דקנייה צשינוי ואפילו דמים לא משלם

ואילו תוס' בסוגיין לא כתב אלא את התירוץ הראשון. אלא שתירוצם שם נריך ציבור דאמאי לא יתחייב להוציא את השמלה ולהראותה לעדים אף אם לא יתנו זה סימן, דשמא יכירוהו העדים ע"י טביעת עין. וז"ע.

תוס' ד"ה הבא נמי ביון דמייאש כו'. דצמציאה נמי נהי שלא היה קונה לענין זה שלא ינטרך להשיב ולהפטר לגמרי הואיל וכבר נתחייב בהשגה מ"מ היה קונה לענין זה שלא יתחייב לשלם כי אם דמים כמו לגצי גזל: ז"ע דלטעם זה ינטרך להחזיר גוף החפץ אף שנתייאש כיון דכבר נתחייב בהשגת גוף החפץ. וי"ל דכשמלא האבדה נתחייב על החפץ להחזיר וגם חובת גברא לשלם אם יאבד או יאכל, וכשנתייאש הועיל היאוש שיקנה את גוף החפץ, אבל אין היאוש מועיל לפטור את חובת גברא ושיעבודו לשלם, היאוש אינו מועיל אלא בחפץ ולא על שעבוד. ועי' קצה"ח (סי' ס"א) שם רמב"ן דבאבדה לא מהני היאוש משום דהוי ברשות הצעלים עיי"ש. ולפ"ז אף כשנתייאש נריך להחזיר גוף החפץ ולא סגי בדמים, ולא כתוס'. ועי' מחנה אפרים (ה' זכיה מהפקר) היאוש לא מהני על חוב. שו"ר אריכות בקצה"ח (סי' קס"ג). ופתח הבית (דף ס"ו ע"א). ועי' ש"ך (סי' ס"ו ס"ק כ"ה) וקצה"ח ונתה"מ שם.

תוס' ד"ה ביון דבאיסורא אתי לידיה. מכאן משמע שיאוש אינו כהפקר גמור: וכתב צנתיצות המשפט (סי' רס"ז סק"ג),

דמה שכתבו תוס' היאוש אינו כהפקר גמור, דלכאורה אינו מוצן דבאבדה ענין חלוק היאוש מהפקר, הא כמו שהפקר כל המחזיק בו זכה בו כמו כן ציאוש, אלא דהחילוק הוא, דבהפקר קי"ל דינא מרשותו ואף דלא אחי לרשות זוכה, ואפילו הוא צעמנו נריך לחזור ולזכות בו, אבל ציאוש לא ינא מרשותו עד דאחי לרשות זוכה, ואם נתייאש מן האבדה ואחר כך כלה היאוש קודם דאחי ליד הזוכה, אין נריך לחזור ולזכות בו, רק כיון שראהו תיכף זכה בו ואין שום אדם יכול לזכות בו שוב עיי"ש. ובשו"ת צאר יתחק (יו"ד סי' כ"ג ענף ד') הקשה עליו, מהא דגיטין (לת). דעבד קונה עצמו ציאוש, ואם לא נפק מרשות צעלים עד דאחי לרשות זוכה, א"כ הו"ל כמתנה והרי עבד אינו זוכה צעמנו ע"י מתנה עיי"ש. ועיין בס' נתן פריו עמ"ס גיטין (יז). מה שכתבנו ליישב קושיא זו.

עוד הקשה בשו"ת צאר יתחק שם מהא דחולין (קלט). דתרנגולת שמרדה אם של חולין הוא חייב צשילוח הקן, ומוכח דע"י היאוש נפק מרשות צעלים לגמרי, דאל"כ אמאי חייב צשילוח כיון שעדיין יש להן צעלים קודם שזכה בו, דהא תרנגולת שמרדה מטעם היאוש אחיין עלה דדומה לאבדה ואחתי הוי מזומן פטור משילוח עיי"ש. אולם יש לומר דלא קשיא מידי, למאי שכתב הר"ן שם על מה שכתבו התוס' שם ד"ה כיון דמרדו, שמעיין מהכא דחוזים ותרנגולים של חולין שמרדו צצעליהם והלכו להן הוה הפקר, והמחזיק

דהוי אצודה מכל אדם. ולא קשיא קושיית
הצאר יצחק על הנתייה"מ. משום דהך דינא
דתרנגולת שמרדה הוא מדין הפקר כמו מציל
מן הארי דהוי אצודה מכל אדם, ולאו מטעם
יאוש אחינן עלה עיי"ש.

עוד הקשה בשו"ת צאר יצחק שם, ממש"כ
הרא"ש בפירושו לנדרים (לד): ד"ה
לאפוקי דאי גנבה מגנב, צאומר ככרי עליך
והמודר גנב את הככר מהמודר, וז"ל דאי
לא נתייאש ממנו אכתי לא נפק מרשותיה
ואסור לו, ואי נתייאש ממנו הוי כמו נתנה
לאחר", ומוכח דס"ל להרא"ש דיאוש נפק
מרשות צעלים מיד, דאם נימא דלא נפק
מרשותו, א"כ יהא אסור ליהנות מהככר
אף דאיכא יאוש צעלים, דהא הגנב לא קנה
את החפץ עיי"ה יאוש, וכמצואר נדרים
(מג). דלרבי יוסי דס"ל דהפקר אינו יואש
מרשותו עד דאתי לרשות זוכה, אסור להזכה
ליהנות מהככר, אלא על כרחך מוכח דס"ל
דיאוש הוי כהפקר ונפק מרשותו מיד, ולכן
כשנתייאשו הצעלים מן הככר אף הגנב
צעמנו מותר לו ליהנות ממנו, והיא ראייה
ברורה עכ"ד. וכן כתבנו להעיר צם נתן
פריו עמ"ס נדרים (לד): עיי"ש. ושם כתבנו
דאין מזה הכרח דלא כהנתייה"מ, די"ל
דצנתנה לאחר עיקר ההיתר הוא משום
שאין המדיר מקנה להמודר, וא"כ גם בגנבו
ונתייאשו הצעלים אע"ג דלא יואש מרשותו
עד דאתי לרשות זוכה, מ"מ כיון דאין
המדיר מקנה מרצונו להמודר אלא שהמודר

בהן זכה, דהא הכא היינו טעמא כיון דמרדו
הוה הפקר וחייבין בשלות. עכ"ד. וכתב הר"ן
דהו"ל כהא דלקמן (קטו): בשירא שעמד
עליה גייס וטרפה לכל היכא דאין הצעלים
יכולין להציל יכול לומר מהפקירא קא זכינא,
הכא נמי כיון שמרדו ואי אפשר לצעלים
להחזירן יואש מרשותן וכל הקודם זכה בהן.
עכ"ד. והנה בשו"ע חו"מ (סי' קפ"א ס"א)
מצואר בשירא שעמד עליה גייס וטרפה
שאם עמד אחד מהם והציל לעצמו הציל,
וכתב הסמ"ע (סק"א) משום דודאי מתייאשי
מיינה. והקשה צנתיבות המשפט (סק"א) דהא
מצואר בשו"ע חו"מ (סי' שס"א ס"ה) דאם
נטלו הגולן שלא ברצונו לא הוי שינוי רשות.
ותירץ דגייס הוי כמציל מן הנהר שהיא אצודה
מכל אדם וכהפקר גמור הוא, והכא מהני אף
יאוש שלא מדעת כמו בצדקה ששטפה נהר
עיי"ש. וכיוצא בזה הקשה בחידושי רעק"א
ז"ל שם, דהא יאוש כדי לא קנה, ושינוי רשות
לא הוי כיון דהגולן לא נתן לו מדעת, רק
שזה הציל ולקח מהגולן שלא מרצונו כדאיתא
לקמן (סי' שס"א ס"ה), והניח צנע"ג. ובשו"ת
חתם סופר (חו"מ סי' קנ"ה) השיב להגרע"א
ז"ל דהך יאוש דהכא מטעם הפקר נגע ציה
כמציל מן הארי עיי"ש. והוא כעין דברי
הנתייה"מ ז"ל וכמו שהעיר שם צפתחי תשובה
(סי' קפ"א סק"ב). והנה לפי זה יואש דגם הך
דינא דתרנגולת שמרדה דעשה הפקר וכל
הקודם זכה, אשר מקורו מהך דינא דשירא
שעמד עליה גייס וכמו שכתב הר"ן חולין
הנ"ל הו"ל ג"כ הפקר מדינא דמציל מן הארי

זוכה צו מעלמו, ה"ז דומה לנתנה לאחר, עד כאן דברינו שם.

אלא שהגאון צאר יחזק ז"ל הביא מהא דנדרים (מג.) דלרבי יוסי דהפקר אינו יולא מרשותו עד דלתי לרשות זוכה אסור להמודר כיון דצא לידו מרשות המדיר. צרם לענ"ד יש לחלק בין יואש לצין הפקר, דכבר כתבנו - עיין בס' נתן פריו עמ"ס צבא מליעא (כא.) - דהפקר יולא החפץ מרשות צעלים על ידי כחם של הצעלים, כיון שההפקר נעשה על פי רוגנס וחפס, ומהאי טעמא לא מהני הפקר אלא כשהדבר צרשותו, דאין צמחו להחיל דין הפקר אלא כשהחפץ צרשותו שהרי ההפקר נעשה ע"י כחו, ואין לאדם כח על דבר שאינו צרשותו, אצל ציאוש אין הצעלים מפקירים את החפץ כלל, ואדרבה הוא מצטער על אצדת חפציו, אלא שאמרה תורה דכל היכי שהצעלים התייאשו מהחפץ הרי זה יולא מרשותם, ואין הצעלים מפקיעים את החפץ מצעלותם אלא התורה הפקיעה מהם את החפץ ע"י יואש הצעלים עי"ש. וכעת ראיתי שכעין זה כתב בס' תרומת הכרי (סי' רס"ג), דיאוש לא הוי דעת אחרת מקנה כי אין הצעלים מקנים כלום, אלא שהתורה התירה להזוכה ואיהו מנפשיה קא זכיא, אצל כשהפקיר לכל הקודם לזכות צו דהוי דעת אחרת מקנה אותו - וכרש"י צ"מ (יב.) - התם המפקיר הוא המקנה, אצל ציאוש ליכא מקנה כלל רק דהתורה התירתו. ועל פי זה כתב ליישב מה שהקשה, דאמאי אמרו דמליאת

חרש שוטה וקטן אין צהן גזל אלא מפני דרכי שלום, והרי מליאת הנקנית ע"י יואש ראוי שהקטן יחא זוכה צה מן התורה דחא איכא דעת אחרת מקנה, ולדעת הרבה ראשונים גם קטן קונה מן התורה דעת אחרת מקנה, וכתב שהקשה כן לאחיו צעל קצות החושן ז"ל שרצה לומר דמליאת הנקנית לקטן ע"י יואש זוכה צה מן התורה, צרם להמבואר לק"מ דציאוש ליכא דעת אחרת מקנה כלל עי"ש. ומבואר דאף אם נימא כהגתה"מ דיאוש אינו יולא מרשותו עד דלתי לרשות זוכה, מ"מ אין הצעלים מקנים את החפץ להזוכה, אלא התורה היא שזיכתה להזוכה, ואינו דומה להפקר אשר שם המפקיר הוא המקנה, לכל מי שזוכה צו.

ובעיתה י"ל דשפיר כתב הרא"ש שאם נתייאש מהכר מותר לגנב לאוכלה דהוי כמו נתנה לאחר, דאע"ג דכתב הגתה"מ שאין היאוש מוליא מרשותו עד דלתי מרשות זוכה, מ"מ כיון שהמייאש אינו מקנה ונותן כלום להזוכה, הו"ל כאילו נתנה לאחר, דליכא איסורא אלא אם צעל הכר מקנה להמקבל. והא דחזינן דלרבי יוסי דהפקר כמתנה אסור ליהנות מהכר המודר, התם שאני, דהפקר הוי הקנאה להזוכה צו, וא"כ המפקיר נתנו להזוכה ואסור, ועכ"פ אין להכריח מהרא"ש ז"ל דלא כהגתה"מ.

והנה צנתה"מ (סק"ג) כתב ליישב קושיות תוס' צסוגיין ד"ה כיון, שהקשו דכיון

להוכיח מראשונים דס"ל דעבד חשיב מוחזק בעצמו גם כלפי רבו עיי"ש. ולפ"ז אחי שפיר דברי הגתה"מ.

תוס' ד"ה כיון. מכאן משמע דיאוש אינו כהפקר גמור, דאם כן אפילו צתר דאתא לידיה צאיסורא יוכל לקנות מן ההפקר וכו': והנה קושיית התוס' קשיא לרש"י זש"ס צבא מליעא (כא). ד"ה מלא פירות מפוזרין, שכתב "נתייאשו הבעלים מהן וכו' והפקר הן", וכן צד"ה מעות מפוזרות כתב "איאוש" מיאש והו' להו הפקר". משמע דיאוש עושה הפקר ממש. וכן נראה ברש"י גיטין (למ). ד"ה צמקה, ושם ד"ה עמון ומואב טיהרו צסיוחן, וכן שם ד"ה יאוש "הוי הפקר" וקשה דא"כ גם היכי דאתי לידיה צאיסורא נימא דקנה, והרי מצואר זש"ס צבא מליעא (כא): דאפילו צאצדה היכי דאתי לידיה קודם יאוש דהיינו צאיסורא לא הוי יאוש ואע"ג דשמעיניה דמייאש לצסוף, ואמאי הלא כיון דהוי הפקר אמאי לא קנה.

וראיתי בקלות החושן (סי' שס"א סק"א) שכתב ליישב דעת רש"י"ל, עפ"י מה שכתבו תוס' עצודה זרה (עג). ד"ה ומאי, דהיכי דצאיסורא אחי לידיה לא מהני קנין משיכה, וא"כ צאצדה שאינו קונה אלא צמשיכה דהא ליכא ציה כסף, לא קנה אלא אם אחי לידיה אחר יאוש, אבל צאתי לידיה קודם יאוש דאתי לידיה צאיסורא אין משיכה קונה עיי"ש. ויש להעיר, דהיכי שהאצדה מונחת צציתו וחליירו

דיאוש אינו כהפקר גמור, א"כ אמאי אמרו בגיטין (לט): נתייאשתי מפלוני עבדי דלא צעי גט שחרור, והלא יאוש אינו כהפקר, ותיירך דהא דיאוש אינו הפקר היינו דיאוש לא יאש מרשות המתייאש עד דאתי לרשות זוכה, וא"כ צעבד שפיר מועיל היאוש דהא כבר אחי לרשות זוכה דהא העבד מוחזק בעצמו עכ"ד. והיינו כמצואר בתוס' גיטין (יז). ד"ה מפני, שהעבד הוא מוחזק בעצמו עיי"ש. ויש להעיר ממה שכתב הקה"ח (סי' רמ"א סק"ג), דצאמת עבד אינו מוחזק בעצמו, דהרי הוא להאדון כמו שורו וחמורו ואיך הוא מוחזק בעצמו נגד אדונו, ומה שכתבו תוס' בגיטין (יז). דעבד חסוב מוחזק בעצמו, דהתם מיירי צמוכר עבדו וכותב שטר שחרור צלא זמן, שיכול העבד לומר לרבו שני דשחרורו קדים לפי שהוא מוחזק בעצמו, דהתם לדברי העבד כבר יאש מרשות רבו ע"י שחרורו, וחזקת מרא קמא לא שייך שם, דממה נפשך יאש מרשות רבו ראשון, או ע"י שחרור או על ידי שמכרו לשני, וצוה מהני הסצרא דעבד מוחזק בעצמו כיון דכבר יאש צודאי מרבו ראשון, ומספק לא ישמעבד לשני, אבל היכא דליכא ספיקא, ודאי דלגצי רבו לא נקרא העבד מוחזק בעצמו עיי"ש. ולפ"ז לא יתכן לומר כהגתה"מ, דמשום הכי צנתייאשתי מפלוני עבדי מהני משום דהוי כאתי ליד זוכה דעבד חסוב מוחזק בעצמו, דלגצי רבו ראשון היכי דליכא ספק לא הוי כמוחזק בעצמו, ונמצא דעדיין לא אחי לרשות זוכה ולא מהני ציה יאוש. אולם יעויין צס' נתן פריו עמ"ס גיטין (יז). שכתבנו

יאוש שלאחר כך, ובאין צו סימן לא שייך לומר לידו כיד צעלים ללא נעשה שומר לצעלים, די"ל שאינו מחוייב בשמירה כיון דאינו עומד להתצרר להחזיר לצעלים, וכמו שמואל דבר שאין צו סימן ולא ידעו הצעלים מהנפילה, שאינו מחוייב להגזיה ולהחזירה עיי"ש. וא"כ אכתי תקשי על רש"י דאמאי לא מהני יאוש היכי שצא לידו קודם יאוש דבר שאין צו סימן, דהא צכהאי גוונא לא נעשה כיד צעלים ויועיל היאוש שלאחר כך. [ועיין בחי' רע"א שם, דעיקר כונת הרמב"ן דכיון דידו כיד צעלים וא"כ הוי כמונח ברשותו ולכן לא מהני יאוש, ולא כדמשמע בתוס' שם (כו). ד"ה בכותל חדש וד"ה וניזל דמועיל יאוש גם בנאצד חפץ בציתו עיי"ש. ומ"מ אכתי תקשי דנימא צאין כאחד, דהיינו דנימא דכיון דמועיל היאוש ואין המוצא חייב להחזירו, ממילא פקע מיניה דין של יד צעלים, ומהאי טעמא עצמו דפקע מיניה דין דיד צעלים מועיל היאוש כיון דהחפץ כבר יאל מרשות הצעלים].

ובראיה לומר דעת רש"י"ל הא ללא מהני יאוש היכי דצא לידו קודם יאוש, דצאמת יש להקשות צהא דצבא מליעאל (כז) דשטפה נהר מותרת משום שאצודה ממנו ואינה מצויה אלל כל אדם, ומזה ילפינן דיאוש קונה וכרש"י בצוויין ד"ה מוצא אצידה, וקשה דנימא דהוי יאוש בטעות, דאלו ידע צעל האצדה שיצוא ליד המוצא לא היה מתייאש, דהא יכול ליתן סימן ויחזירו

שפיר יקנה אף כשצא לידו צאיסורא, דהא צכהאי גוונא אין נורך צמשיכה דהא איכא קנין חזר. ולכאורה יש ליישב שיטת רש"י, עפ"י מה שכתב הרמב"ן צמלחמות צ"מ (כו): וז"ל, צשלמא שנטלה צתורת אצדה ולא על מנת לגזולה קודם יאוש, דאי אפשר לקנותה ציאוש מפני שידו כיד הצעלים ושומר שזר שלהם הוא, הלכך לעולם אינה נקנית ציאוש הואיל וישנה ברשות הצעלים, אצל צו שעל מנת לגזולה נטלה הרי היא לצעלים כמונחת צקרקע ונקנית ציאוש לגמרי כדן מוצא מליאה לאחר יאוש עכ"ל. ומצואר דהיכי שהגזיה את האצדה קודם יאוש, נעשה ידו כיד צעלים ושומר שזר שלהם, ולכן אף לאחר שהתייאשו הצעלים לא קנאו. ולפ"ז אף אם נימא דיאוש הוי כהפקר וכדעת רש"י, מ"מ אינו קונה לאחר יאוש הואיל דהמוצא את האצדה נעשה כשומר וכיד צעלים. וכדברי הרמב"ן כתב גם הריטב"א והוצא צשטמ"ק שם (כא): ד"ה ורצא אמר.

אלא דעדיין אינו מוצן, דמה צכך דצעת הגזנת האצדה נעשה כשומר של הצעלים, מכל מקום לאחר שנתיאשו הצעלים נימא דפקע מיניה דין שומר, דכיון שאינו חייב צהשצה ממילא אינו רוצה להיות שומר, ושז נימא דמטעם זה עצמו קנה את האצדה, ומאן ימר שהוא נעשה שומר של הצעלים לעולם. וראיתי צחידושי הגרע"א ז"ל צ"מ (כא): שכתב, דמשמע בצוויא דגם צאין צו סימן אם צא לידו קודם יאוש לאציי לא מהני

לו, ואף היכי שאין לו סימן נימא דהוי יאוש בטעות, דאלו ידע מי הוא המוצא הוא מציא עדים שהחפץ הוא שלו. ובאמת מצינו פלוגתא צירושלמי צ"ק (פ"ד ה"ח) בשור שהיה יואש ליסקל ונמצאו עדיו זוממין, רבי יוחנן אמר כל הקודם צו זכה, וריש לקיש אמר ייאוש טעות הוא, וכן עבד היוואש ליהרג ונמצאו עדיו זוממין ר"י אמר זכה בעצמו ור"ל אמר ייאוש טעות הוא עיי"ש. הרי דס"ל לריש לקיש דיאוש בטעות לא הוי יאוש, וא"כ תקשי בטעמה נהר אמאי הוי שלו, ונימא דהוי יאוש בטעות. וכן בכל אצדה אף שאין צו סימן נימא דהוי יאוש בטעות, דאלו ידע שימצאו את האצדה היה מציא עדים שהחפץ הוא שלו. ובש"ס צבלי כריתות (כד). איתא, א"ר יוחנן שור הנסקל שהזומו עדיו כל המחזיק צו זכה צו, ובגליון הש"ס שם כתב דצירושלמי צ"ק הנ"ל פליגו צוה ר' יוחנן ור"ל. ומצואר דפשיטא ליה לש"ס דידן דלא אמרינן צוה דיאוש טעות הוא, ותקשי דאמאי לא נימא באמת שהוא יאוש בטעות. ועיין בשו"ע הרב ז"ל בשו"ת (קוס"י י"ד), וקנה"ח (סי' ת"ו סק"א). ועיין צבא מלעא (סו:) דמחילה בטעות לא הוי מחילה עיי"ש. ותקשי דנימא יאוש בטעות לא הוי יאוש, וכל יאוש הוי יאוש בטעות.

וצריך לומר, דכך הוא גורת הכתוב שאם מצא אצדה שאינה מצינה ציד שום אדם, דצכהאי גוונא ליכא איסור גזל והרי הוא שלו וקנאו משום דצעת מציאה היה

צו יאוש בעלים. ויתירה מזו כתב בקנה"ח (סי' ל"ד סק"ג) דגונב מן הגנב ליכא על השני תורת גזלן כלל, כיון דכבר נגנב מצית הבעלים ואינו צרשותו וליכא וגונב מצית האיש, אלא דלא קנאו הגזלן כיון דאיתא לגזילה צעינא והוי של הגנב עיי"ש - ועיין בנתה"מ שם (סק"ה) - והכי נמי נימא דליכא חיוב השבת אצדה וליכא איסור גזל היכא שלא נטלו מרשות הבעלים, אלא שמצאו צרשות הרצים והבעלים התייאשו, או שהיא אצודה מכל אדם אף שיש צו סימן, דכך הוא גורת הכתוב דצכהאי גוונא ליכא איסור גזל וליכא חיוב השבה. ולא שייך צוה להקשות דהוי יאוש בטעות, דכך אמרה התורה דכיון שלא נטלו מרשות הבעלים, אלא שמצאו צרשות הרצים כשהיא אצודה, ובאותה שעה היה יאוש בעלים, אין צוה איסור גזל והרי הוא שלו, ואע"ג דהוי יאוש בטעות. ומהאי טעמא סצירא ליה לש"ס דידן בצריתות (כד). בשור הנסקל שהזומו עדיו דכל הקודם צו זכה ולא אמרינן דהוי יאוש בטעות, דילפינן מאצדה דאע"ג דהוי יאוש בטעות אעפ"כ קנאו, והכי נמי בשור הנסקל שהזומו עדיו. וריש לקיש צירושלמי סצירא ליה דהזומו עדיו שאני, כיון דהוי טעות מעיקרו ואינו דומה ליאוש שצאצדה. אולם היינו רק היכי שצא לידו צהיתרא, דהיינו שצא לידו אחר יאוש, אצל אס צא לידו קודם יאוש, צוה ליכא גורת הכתוב דנימא דיאוש בטעות הוי יאוש, אלא דאמרינן באמת דהיאוש אינו מועיל כיון דהוי יאוש בטעות.

סו:

האי זה מתייבאש וזה אינו רוצה לקנות: עי' קנה"ס (סי' ת"ו) בסופו שהוכיח מכאן דיאוש אינו יולא מרשותו דאל"כ איך יאמר הרי שלך לפניך כיון דעכ"פ ילא מרשותו ואף שאינו רוצה לקנות. ולע"ד אין ראוי דאפי' אם הצעה"צ מפקיר ממש את הגולה והגולן אינו רוצה לקנות ורוצה להחזיר שפיר אומר הרי שלך לפניך כיון דעכ"פ מחזיר כעין שגול ומקיים והשיצ אשר גול, ועוד צמה שהגול מייאש משום איסור חמץ אינו באשמת הגולן. שו"ר בשו"ת צאר יתחק (יו"ד סי' כ"ג) כן.

איתביה אבוי לרבה קרבנו ולא הגול. ובמסורת הש"ס צ"ל לרבא. רש"ל: עי' תוס' לקמן (סו: ד"ה רבא). ורש"ל נראה דהגיה על איתביה אבוי לרב יוסף.

איתביה אבוי לרבה (דסובר יאוש קונה) קרבנו ולא הגול, היכי דמי אילימא לפני יאוש למה לי קרא פשיטא (דאפילו קדשינהו אינו קדוש דגול ולא נתייאשו הבעלים שניהם אין יכולין להקדיש. תוס'), אלא לאו לאחר יאוש, שמע מינה יאוש לא קני: וראיתי צס' ים התלמוד, שהקשה, לפי מה שציאר דעת הרמב"ם דסובר ספיקא דאורייתא מן התורה לקולא, משום דהיכא דכתבה התורה את האיסור צפירוש אמרינן דודאי אסרה התורה ולא הספק, משא"כ היכא דכתבה את ההיתר צפירוש אמרינן

ומעתה אין להקשות לרש"י דצירא ליה דיאוש הוי הפקר דנימא דגם היכא דאתי לידיה צאיסורא יועיל שיקנה את החפץ כיון שהצעלים הפקירוהו, ולדרכנו לא קשיא, דצאמת הוי יאוש צטעות והיה צדין להחזירו אף היכי דאתי לידו אחר יאוש, אלא דהיכי דאתי לידו אחר יאוש איכא גזרת הכתוב דאין צריך להחזירו, אצל צאתי לידו צאיסורא קודם יאוש ליכא גזרת הכתוב, ואוקמינן ליה אדינא דיאוש צטעות לא הוי יאוש, ואף דיאוש הוי הפקר הנה הפקרו צטל למפרע וכמאן דלימא כיון שהיה צטעות. וא"ש שיטת רש"י ז"ל.

תוס' ד"ה ביון דבאיסורא אתי לידיה. מכאן משמע שיאוש אינו כהפקר גמור וכו' והא דאמר צהשולח (גיטין לט:): נתייאשתי מפלוני עבדי דלא צעי גט שחרור וכו' לא משום דכי מתייאש הרי הוא מפקירו דאי יאוש הוי הפקר וכו': אולם צרש"י שם ד"ה נתייאשתי, וכן שם (לה). ד"ה יאוש כתב, הוי הפקר. ואף לפי מה שכתב נתיבות המשפט (ח"מ סי' רס"צ ציאוריס ס"ק ג'): דיאוש לא הוי כהפקר ממש ולא ילא מרשותו עד דאתי לרשות זוכה, הנה מכל מקום שפיר מדמה יאוש להפקר דכתבו תוס' צגיטין (יז). ד"ה מפני דעצד הוי מוחזק צענמו, ומיד שהתייאש זכה העצד צענמו וילא מרשות אדון. ותוס' צסוגיין שכתבו צדרך אחרת, י"ל דצירא להו הכא דעצד לא הוי מוחזק צענמו. ועיין נתיבות המשפט שם. ועיין צדיצור הקודם.

ועיין צקונטרס הספיקות (כלל א' אות ח') שנסתפק צמי שמוחזק צממון מספק אם יכול לקדש צו אשה. ועיין בש"ך חו"מ (סי' ס"ו סקע"ט) דפשיטא ליה דאינו יכול לקדש צו אשה אלא מספק עיי"ש. ועיין מה שכתבנו צוה צסוף קונטרס ונתן לכהן. והנה אם נימא דספק ממון לא הוי שלו צמורת ודאי, א"כ יש מקום לקושיית ים התלמוד ז"ל.

אולם נראה ליישב קושיית ים התלמוד, דמשום ספק ממון אין צריך קרא דקרצנו, דהא הוסי' צי'ארו דמה שאמרו אילימא לפני יאוש למה לי קרא פשיטא, דאע"ג דקדשינהו אינו קדוש דהא גזל ולא נתייאשו בצעלים שניהם אינו יכולין להקדיש עיי"ש. והנה הא דצגזל שניהם אינו יכולין להקדיש מצואר הטעם צגמרא לקמן (סח:): דכתיב איש כי יקדיש ציתו מה ציתו שלו אף כל שלו עיי"ש, ואם אנו נוקטים דהתורה לא דצרה אלא מודאי, א"כ גם ספק גזל אינו יכול להקדיש דהא כתיב ציתו וצעינן ציתו שלו צודאי ולא ציתו ספק, וא"כ שפיר הקשה הש"ס דאילימא לפני יאוש למה לי קרא דקרצנו ולא הגזול, דאין לתרץ דנפקא מינה לספק גזל, דזה אינו, דאף אם צספק גזל ליכא לא תגזול משום דלא נאסר אלא גזל ודאי, מכל מקום לענין שיוכל להקדיש צעינן שיהא ממון שלו צודאי, דהא כתיב איש כי יקדיש ציתו וא"כ צעינן ציתו ודאי ולא ציתו ספק, ומכיון שציתו ספק אינו יכול להקדיש א"כ לא איצטריך קרצנו לומר דרק קרצנו ודאי

דדוקא היתר ודאי התירה התורה ולא ספק [וכן כתב צס' חוות דעת יו"ד (סי' ק"י) וכן צמידושי חתם סופר שצת (קלה). ויומא (עד). עיי"ש], ומתאי טעמא כיון דכתיבה התורה לא תגזול שהאיסור הוא צפירוש א"כ אמרינן דרק ודאי גזל אסרה תורה ולא ספק גזל ולכך ספק גזל מותר - וכן כתב התומים (חו"מ סי' כ"ה) דספק גזל מותר - וא"כ קשה דלמא אפי' קרא דקרצנו לאסור דספק גזל פסול לקרצן, דאי לא הוי כתיב קרצנו הוה אמינא דספק גזל כשר להקרצה דכיון דספק גזל לא אסרה תורה א"כ הוי שלו וכשר לקרצן, לכך כתיבה התורה קרצנו צפירוש להורות דצעינן שיהא קרצנו ודאי ולא ספק שספק אסור, וסיים שהוא קושיא גדולה ונפלאה עיי"ש.

ברם לענ"ד נראה ליישב, דכיון דספק גזל התירה התורה, נמנא דהוי שלו צודאי. דהא אינו חייב להחזירו, וא"כ הוי גם צגדר קרצנו, דהוי קרצן שלו צודאי, דספק גזל נעשה שלו ודאי. האמנא דעת היראים - והוצא צמג"א (סי' תרל"ז) - דאע"ג דגזל עכו"ם מותר מ"מ לא הוי לכס עיי"ש, וא"כ נימא גם צספק גזל דאע"ג דמותר מכל מקום קרצנו ודאי לא הוי. אך יש לחלק דדוקא צגזל ודאי מעכו"ם, לא הוי שלכס, משום שגם לעכו"ם יש קנינים ובעלות על ממון, אלא דלמ"ד גזל עכו"ם מותר, ליכא איסורא לגזול ממנו, אצל מ"מ לא קנאו דאין דבר יוצא מרשות צעלים צלא רצונו, אצל צספק גזל י"ל דכיון דהתורה לא אסרה א"כ ינא מכלל קנין צעליו הקודמים.

כשר להקרבה ולא קרצנו ספק, דהא בלאו הכי ידעינן דקרצן ספק פסול להקרבה דהא אינו יכול להקדישו דהא זעינן ציתו ודאי לא ציתו ספק. ואם ננקוט דספק גזל הוא בגדר קרצנו א"כ הוא גם בגדר ציתו ומועיל ההקדשה וההקרבה, ואם ננקוט דספק גזל לא הוא ממון שלו בתורת ודאי, א"כ ספק גזל לא הוא לא בגדר ציתו ולא בגדר קרצנו, וא"כ שפיר פריך הש"ס אילימא לפני יאוש למא לי קרא דקרצנו פשיטא, דאין לומר דנפקא מינה לספק ממון, דאם ספק ממון לא הוא קרצנו א"כ לא הוא גם ציתו ובלא"ה ידעינן דאינו יכול להקריבו דהא אינו יכול להקדישו וכמו שכתבו התוס'.

איתביה אבוי לרבה (דסבירא ליה יאוש קונה) קרבנו ולא הגזול, היכי דמי אילימא לפני יאוש למה לי קרא פשיטא, אלא לאו לאחר יאוש שמע מינה יאוש לא קני, א"ל רבא וכו' דגזל קרבן דחבריה: פירש"י שהקדיש חצירו, ולעולם לפני יאוש, ואינטריך לאשמועינן דאינו עולה לרצון כלל ואפילו לבעלים הראשונים ואע"ג דלא הוא יאוש. ובתוס' ד"ה דגזל קרבן דחבריה הקשו, תימה למא לן קרא, דאי בחטאת הא אפילו הוא עזמו אם אכל חלב אתמול והפריש קרבן אין מתכפר צאתו קרבן על חלב שאכל היום. וכוונת קושייתם, דחטאת אינה מכפרת אלא על חטא שהפרישה בשצילו, ואם הפריש חטאת על חלב שאכל אתמול אינה מכפרת על חלב שאכל היום, ומכל שכן כשגזל חטאת של חצירו ודאי דאינה מכפרת על החלב שאכל

הגזלן, ואפילו אם נשעת הפרשת החטאת על ידי בעליה כבר אכל הגזלן את החלב, אעפ"כ אינה מכפרת בשצילו, כיון שלא הופרשה בשציל הגזלן. וכן כתב הרמב"ם (פ"ג משגות ה"ג) בהפריש אצו חטאת ומת, והיה צנו מחוייב צאתו החטא, לא יציאנה הצן על חטאו עיי"ש. ועיין רש"ש כאן.

ולבאורה יש ליישב קושיית התוס', על פי מה שפירש רש"י דגזל קרבן דחבריה שהקדיש חצירו ולעולם לפני יאוש ואינטריך לאשמועינן דאינו עולה לרצון כלל ואפילו לבעלים הראשונים ואע"ג דלא הוא יאוש עכ"ד, והיינו דלא מצעיא אם הגנב הקריבו לצורך עזמו, ודאי דלא עלה לו לרצון, וכגון כשגזל חטאת והגנב הקריב את החטאת לכפרת אכילת חלב שאכל בעזמו, ודאי דאינו עולה לו לרצון, וכמו שכתבו התוס' דהא אפילו הוא עזמו אינו מתכפר על חלב שאכל אחר הפרשה, ומכל שכן כשלא הופרשה החטאת בכלל בשצילו. אלא דילפינן מקרצנו ולא הגזול, דאף אם הגזלן יקריבוהו לשם הבעלים שהפרישו את החטאת, ג"כ אינו עולה לרצון כיון שהוצא לצית המקדש להקרבה ע"י גזלן. נמצא דלפירוש רש"י נתיישבה שפיר קושיית התוס', דהילפותא דקרצנו ולא הגזול אחיא, דאף להבעלים אין החטאת מכפרת, ואע"ג דהוא לפני יאוש, ואע"ג שהציאוהו לכפרה על חטא שחטאו הבעלים, אעפ"כ גזרת הכתוב לכיון שהוצאה החטאת להקרבה ע"י גזלן לא מהני אף לבעלים.

שהחטאת והעולה לא הופרשה בשצילו, ועל זה לא אינטריך מיעוטא דקרצנו ולא הגזול, ואם הגזול הקריבה לשם צעלים, א"כ צאמת כשר הקרצן, ועל זה ליכא מיעוטא דקרצנו ולא הגזול, והדרא קושיית התוס' לדוכתא.

ובאמת ענין זה כתבו התוס' ע"מם צסוף דברייהם, ואין לומר שצא הכתוב לפסול הקרצן, דהא אמרינן לקמן (עו.) גצי גנב שאם שחט תמימים לפניו לשם צעלים חזרה קרן לצעלים עכ"ד. וכונתם כדצרינו, דאף אם נפרש שהגזול הקריב את הקרצן לשם הצעלים, אכתי תקשי דמהו הילפותא דקרצנו ולא הגזול, הלא צכהאי גוונא שהקריבו לשם הצעלים צאמת עלה הקרצן לשם צעלים, וכמו שאמרו דחזרה הקרן לצעלים, שאין להם שום הפסד, דהקרצן נתקבל לרצון בשציל הצעלים.

אולם נראה לפרש כוונת רש"י ל צדך אחרת, ועל ידי זה יתיישבו קושיות התוס', והוא דמה שכתב רש"י "ואינטריך לאשמועינן דאינו עולה לרצון כלל ואפילו לצעלים הראשונים ואע"ג דלא הוה יאוש", אין הכוונה שהגזול התכוין להקריבו לשם הצעלים, דצכהאי גוונא צאמת הקרצן כשר וכמו שאמרו לקמן (עו.) דגנב ששחט תמימים צפניו לשם צעלים חזרה קרן לצעלים, וזה לא אשמעט כלל מקרצנו ולא הגזול. דאדרבה, מכיון שהגנב מקריבו לשם צעלים ועל ידי זה חזרה קרן לצעלים, א"כ מקיים צוה מנזת השצת גולה דהא חזרה קרן לצעלים.

ועל פי דצרינו יש ליישב גם מה שהקשו התוס', דאי מיירי בעולה ושלמים הא אמרינן צפסחים (פט.): המוכר עולמו ושלמיו לא עשה ולא כלום עכ"ד. וכונת קושייתם, דאמאי נריך קרא קרצנו ולא הגזול, הא אפילו אם אינו לא עשה כלום. צרם לדרכנו ניחא, דהא רש"י פירש צפסחים (פט.): צד"ה המוכר עולמו להתכפר צה אחר לא עשה כלום ואין העולה קריבה אלא לשם צעלים הראשונים עכ"ל. ולפ"ז מיושבת קושיית התוס', דקרצנו ולא הגזול אחיא להיכא שהגזול רוצה להקריבו להתכפר צה הצעלים, דצכהאי גוונא היה מועיל הכפרה כשמכרו, דהא דלא מהני מכירה בעולה ושלמים היינו רק להתכפר צה אחר, אבל אם מכרו שפיר מהני להתכפר צו הצעלים, ועל כן אינטריך קרצנו ולא הגזול, שאם גזלו אין הגזול יכול להקריב ואף אם מקריבו לשם הצעלים.

אולם עדיין לא נתיישבה קושיית התוס', דהא מצואר לקמן (עו.) צשחט תמימים צפניו לשם צעלים חזרה קרן לצעלים, ופירש"י שם הואיל ולשם צעלים נצחו עכ"ד. הרי שגזול השוחט את הקרצן לשם צעלים חזרה הקרן לצעלים ועלתה לצעלים לשם חוצתם. ומצואר דאע"ג שהקרצן הוצא להקרבה ע"י הגזול, מכל מקום עלה לצעלים ויאלו ידי חוצתם. וא"כ הדרא קושיא לדוכתא, דמאי קא ממעט קרצנו ולא הגזול, דממה נפשך, אם הגזול מקריב את החטאת או את העולה לעצמו, א"כ ודאי שלא עלתה לו כיון

הגזול]. קמ"ל קרצנו ולא הגזול דכיון שהקרצן הוצא לצית המקדש ע"י גזול, אינו עולה לרצון כלל ואפילו להצעלים.

והא דאמרו בגמרא לקמן (עו.) דגגז ששחט תמימים לשם צעלים חזרה הקרן לצעלים, היינו משום ששחטו לשם הצעלים וצוה הוא מקיים מצות השבת גזילה, שהרי ע"י כונתו להקרצו לשם צעלים חזרה הקרן לצעלים, דהיינו שהגזלה הושבה לצעליה, וזה לא אחמעט מקרצנו ולא הגזול, דאדרבה ע"י הקרצו לשם הצעלים הוא מקיים מצות השבת גזלה, ורק היכי שרוצה להקרצו לצורך עצמו, ונמצא שאין הוא מתכוין להשבת גזלה כלל, אלא שרוצה להחזיק בגזולתו ולהקרצו את הקרצן לעצמו בחזרת גזלה, צוה ילפינן מקרצנו ולא הגזול דאינו מתכפר כלל אפילו לצעלים, דלגזולן עצמו ודאי שאינו מתכפר, דחטאת אינה מתכפרת אלא לצעליה, וכן עולה ושלמים אי אפשר למכור בצופן שיתכפר להלוקח, ומכל שכן שאינו עולה לרצון להגזול, אלא קמ"ל קרצנו דאף להצעלים אינו עולה לרצון כיון שהוצא להקרצה ע"י הגזולן.

ויש להסביר יותר, עפ"י מה שאמרו לקמן (סח:), גזול ולא נתייאשו הצעלים שניהם אין יכולין להקדישו, זה לפי שאינו שלו וזה לפי שאינו ברשותו. הרי דיש שני דינים בקנין, שלו וברשותו. וא"כ כשגזול קרצן והוא ציד הגזולן, נמצא שחסר להצעלים קנין של ברשותו, ואין הם צעלים גמורים על הקרצן, ולכן

והא דממעטינן קרצנו ולא הגזול, היינו היכי שהגזולן רוצה להקרצו את הקרצן לשם עצמו ולא לשם צעלים, דצוה פשיטא לן שלגגז עצמו ודאי שאין הקרצן עולה לרצון, וכמו שכתבו התוס' דחטאת אינה מכפרת אלא למי שהופרש בצצילו, וכן צעולה ושלמים אינו יכול למכרו כשרוצה שיתכפרו אחרים, ומכל שכן שאין הגגז מתכפר כשגגז עולה ושלמים או חטאת.

אלא דאי לאו הילפותא של קרצנו להוציא הגזול, היה אמינא דכיון דהקרצן הוא עדיין קנינם של הצעלים, שהרי לא התייאשו, וא"כ אף אם הגגז רצה להקרצו את החטאת והעולה לעצמו, מכל מקום יעלה לרצון להצעלים, שהרי הקרצן הוא של הצעלים והם הפרישוהו לשם חטאת או עולה, ואע"ג דהגגז רוצה להקרצו לעצמו אין רצונו מעלה ומוריד, כיון שאין הוא צעל הקרצן, והקרצן עולה לרצון לצעליו דהיינו הגזול, [ואפילו בחטאת דקיי"ל שאם שחטוהו שלא לשמה פסולה וכמשנה זכחים (ג.), מ"מ אי לאו מיעוטא דקרצנו ולא הגזול היה אמינא דהחטאת עולה לצעלים, מכיון שהכהן שוחטו לצעליו בסתמא, וכדאיתא בזכחים (ג.) דתנאי צ"ד הוא דלא לימא לשמו דלמא אחי למימר שלא לשמו, ופירש"י דתנאי צ"ד שישחטו סתם עיי"ש, ונמצא שהכהן שוחטו סתם לשם מי שהוא צעליו. וכיון דהצעלים האמיתיים הוא הגזול שהרי לא התייאשו, ממילא עולה לו הקרצן לרצון, אי לאו מיעוטא דקרצנו ולא

להקריב לשם צעליו, ועל כן אין הצעלים מתכפרים בו, כיון דחסרה להם הצעלות של צרשותו וכנ"ל.

ועדיין יש לבאר, דאמאי אינטריך קרא קרצנו ולא הגזול שאם הגזלן הקריב הקרצן לא עלה לצעלים, הלא בלא"ה ידעינן דלא עלה לצעלים דהא צעינן יקריב אותו לרצונו, וכשהקריבו הגזלן ליכא רצון צעלים וליכא שליחות להקרבה. אולם מכאן ראייה למאי שכתב צשו"ת זקני חתם סופר (יו"ד סי' רנ"ו) דאע"ג דאיכא מצות עשה שהצעלים ישחטו קרצנם צעצמם כדכתיב (ויקרא א' ה') ושחט את צן הצקר - ועיין רש"י פסחים (ז: ד"ה פסח וקדשים - או על ידי שלוחו שהוא כמותו, מכל מקום אם שחט אחד שאינו שליח הצעלים כלל, הקרצן כשר והצעלים ילאו ידי חובת נדרם, רק שלא קיימו מצות עשה של שחיטה עיי"ש. והכא נמי אי לאו קרצנו להוציא הגזול, הוה אמנינא שאם גזול עולה והקריבו הגזלן ילאו הצעלים ידי חובתם, כיון דעכ"פ קרצנם הוקרב על המוצת, ואף שלא נשחט בשליחותם, קמ"ל דכיון דהוי גזול אין הקרצן עולה לרצון לצעלים ואף שהוא שלהם, דהא הוי קודם יאוש, דמ"מ כיון דאינו צרשותו חסרה לו צעלות של צרשותו ולא הוי צגדר קרצנו. ועיין מה שכתבנו בצדרי החת"ס הנ"ל בס' נתן פריו עמ"ס נדרים (לה:).

ועיין תוס' רי"ד צסוגיין שכתב, צגול קרצן דחצריתה, דלצעלים אינו עולה אפילו לא

אם הגזלן לא התכוין להקריבו לשם צעלים אין הקרצן מכפר על הצעלים, ואף אם הוא קודם יאוש, דקרצן אינו מכפר אלא על צעלים גמורים, והכא מכיון שגזול הקרצן ונמנא דאין להצעלים צעלות גמורה על הקרצן, דהא חסרה להם הצעלות של צרשותו, לכן אין הקרצן עולה לו לרצונו, וזהו הלימוד מקרצנו ולא הגזול, דצעינן שיהא קרצנו שלו בשלימות הן מצד שלו והן מצד צרשותו.

ומעתה לא תקשי קושיית התוס' מחטאת שאפילו לעצמו אינו מכפר על חטא אחר, וכן מהמוכר עולתו ושלמיו דלא עשה כלום, דהתם מיירי שהאחרים רוצים להתכפר בהם, וצוה פשיטא דלא מהני, אבל הלימוד דקרצנו ולא הגזול אחיה, דאף להצעלים אינו עולה לרצון ואף דהוי קודם יאוש והקרצן הוא של הצעלים. ולא תקשי מהא דגנב ששחט תמימים חזרה קרן לצעלים ונתכפר לצעלים, דהתם מיירי שהגנב התכוין להקריב לשם צעליו וכפירש"י צפסחים (פט:), והיכי שמקריבו לשם צעליו מקיים צוה מצות השבת גזלה והוי של הצעלים הן מצד דין של שלו והן מצד דין של צרשותו. [ועיין צ"ש אהע"ז (סי' כ"ח סקט"ז) דאע"ג דגזול ולא נתייאשו הצעלים שניהם אינם יכולים להקדישו, מ"מ אם הגזלן והצעלים נתרצו שניהם שיהא הקדש, דאז חל ההקדש עיי"ש. והכי נמי היכי דהגזלן מתכוין להציאו לשם צעלים, נמנא דשניהם מסכימים לדבר אחד, וע"כ חזרה קרן לצעלים ונתכפר צו]. אבל צנודן דידן מיירי שאין הגנב רוצה

נהי דלא עלה לרצון לגזלן מכל מקום לא יהיה הקרבן פסול [וכלל] היכא דאיתא בגזא דרחמנא איתיה, קמ"ל קרבנו ולא הגזול דפסול כיון דשונא גזל בעולה עכ"ד.

ובבואר דקרבן הגזול איכא שני דינים, חדא דאינו עולה לרצון להגזלן, ועוד דאי אפשר להקריבו כלל והקרבן פסול, ואף בגזל קרבן דחזריה שבעליו כבר הקדישוהו, אעפ"כ כיון שהגזלן הציאו להקרבה לשם ענמו הרי הוא פסול בעצמותו דכתיב שונא גזל בעולה.

ועל פי זה יש ליישב קושיית התוס' דאמאי אינטריך תרי קראי, אדם כי יקריב מכס ולא הגזול וכן קרבנו ולא הגזול, דאי מאדם כי יקריב מכס הוה אמינא שאינו עולה לרצון להגזלן, ואם נדר להציא עולה אינו יוצא צוה שגזול, אבל אפשר דהקרבן כשר ומותר להקריבו, ולכן אינטריך קרבנו ולא הגזול לומר, דקרבן הגזול פסול לגמרי ואסור להקריבו דאני ה' שונא גזל בעולה, וכיון שהגזלן הציאו לעזרה הרי הוא פסול.

ועל פי זה יש ליישב לנכון, הא דהש"ס צסוכה (ג.) הציא צסס ר' שמעון בן יוחי מאי דכתיב כי אני ה' אוהב משפט שונא גזל בעולה, משל למלך צסר ודס שהיה עוצר על צית המכס, אמר לעצדיו תנו מכס למוכסים, אמרו לו והלא כל המכס כולו שלך הוא, אמר להם ממני ילמדו כל עוצרי דרכים ולא יצריחו עצמן מן המכס, אף הקצ"ה אמר אני

אייתא, ואפילו שהציא כהן לשם בעליו, דבעינן יציא אותו לרצונו ולא זה שהציאו שלא לרצונו, והבעלים מטפלין צו עד העזרה או שולחין אותו ע"י שליח, פרט לזה שלא עשאו שליח והקריבו שלא לדעת. ושצ כתב דלקמן (עו.) מצואר שאם הקריבו לשם בעלים עולה להם דחזרה קרן לבעלים עיי"ש. ולכאורה תקשי, דהא בעינן לרצונו של בעלים, ועל כרחך צריך לומר כמו שכתב החת"ס דאף אם הקריבו שלא מדעת בעלים הקרבן כשר.

קרבנו ולא הגזול: הנה צסוכה (ג.) איתא צסלמא לפני יאוש אדם כי יקריב מכס אמר רחמנא ולא דידיה הוא, וצתוס' ד"ה כי יקריב מכס כתבו, תימה דצמרוצה (צ"ק סו:) ממעט גזול מדכתיב קרבנו והכא ממעט ליה מדכתיב מכס, ואע"ג דאיכא דמוקי לה התם צגזל קרבן דחזריה, מכל מקום קשה למאן דלא מוקי ליה הכי.

ונראה ליישב, עפ"י מה שכתב הרמב"ם (פ"ה מאיסורי מוצח ה"ז) הגונב או הגזול והקריב, הקרבן פסול והקצ"ה שונאו, שנאמר שונא גזל בעולה, ואין צריך לומר שאינו מתקבל, ואם נתייאשו הבעלים הקרבן כשר עכ"ל. וכתב הכס"מ דמקורו מש"ס צ"ק (סו:) דקרבנו ולא הגזול. והקשה הרדב"ז שם, דכיון דקרא איירי לפני יאוש א"כ פשיטא ולמה לי קרא, ואף למאי שאמרו צבמרא שם דאיירי קרא צגזל קרבן דחזריה מ"מ פשיטא כיון דמוקמינן לה לפני יאוש, ותירץ דהוה אמינא

ה' שונא גזל בעולה ממני ילמדו בני ויבריחו ענמן מן הגזל. ונריך ציבור, אמאי הוה נריך רשב"י לומר גם מימרא זו ומשל זה, הלא כבר למדו רשב"י מוהבאתם גזול ואת הפסח דגזול אף אחר יאוש אין לו תקנה משום דהוי מנחה הבאה בעצירה.

ולמאי שכתב הרדב"ז דבקרנן גזול יש שני דינים, חדא שאינו עולה לרצון להגזלן, ועוד שהקרנן פסול בעצמותו ואי אפשר להקריבו כלל ולא אמרינן דכל היכא דאיתא בגזא דרחמנא איתא, ויקריבו הקרנן אף שאינו עולה לרצון הגזלן – ועל פי זה יוצן הא דהוצרכו בגמרא לשני הלימודים, דהלימוד הראשון דגזול אין לו תקנה אף ציאוש משום דהוי מנחה הבאה בעצירה, הנה מזה ידעינן רק שאינו עולה לרצון להגזלן, דכיון דהגזלן עבר עצירה וגזל את הקרנן, ולכן אין הקרנן מכפר עליו דהוי מנחה הבאה בעצירה. אבל אכתי הוה אמינא, דאע"ג דאין הקרנן עולה לרצון לגזלן ולא קיים מנחה, מכל מקום נימא דיקריבו להקרנן היכי דכבר הקדישוהו הבעלים והגזלן גזל לקרנן דחצריה, דנימא דכיון דהוא צגא דרחמנא דכבר הקדישוהו הבעלים יקריבוהו לקרנן ה' בעלמא – ועל כן הציאו מימרא שניה של רשב"י, כי אני ה' שונא גזל בעולה, דכל עולה שנעשה צו מעשה גזל הוא שנאווי להקב"ה, וע"כ אין הקב"ה רוצה לקבל קרנן שהציא גזלן לציית המקדש ואף אם לא יהא לרצון לגזלן, והמשילו משל במלך שלא רצה לקבל את המכס כדי שממני

ילמדו בני ויבריחו ענמן מן הגזל, ואע"ג דהמכס כולו של המלך אעפ"כ לא רצה לקבלו כיון שהגיע אליו בדרך הברחה, וזה למוד שאין הקב"ה רוצה לקבל כלל את הקרנן מידי הגזלן, ואע"ג דהקרנן הוא צלאו הכי של הקב"ה שהרי כבר הקדישוהו הבעלים וכבר נכנס צי גזא דרחמנא, אלא שהגזלן גזל את הקרנן מן הבעלים, ואעפ"כ אין הקב"ה רוצה לקבלו כיון שצא ליד ההקדש בדרך גולה, ומזה ילמדו ישראל להצריח ענמן מן הגזל, דהרי הכא אע"ג שהקרנן הוא של הקב"ה מכבר וציה גזא דרחמנא איתא שהרי הקדישוהו הבעלים, אעפ"כ לא רצה לקבלו כיון שצא ליד הקדש על ידי הגזלן.

ולמעמיך הא דתניא משכבו ולא הגזול: פירש"י איש אשר ישכב במשכבו גזירת הכתוב להוציא את המשכב הגזול שאינו נעשה אב הטומאה לטמא אדם. אבל בתוס' רי"ד, אחרי שהציא דברי רש"י דגזרת הכתוב הוא, כתב "ונראה לי שטעם גדול יש בדבר, דכי היכי דאם כפה סאה וישב עליו לא הוי מושב דבעינן המיוחד לשיבה, הכי נמי משכב דחצריה לא הוי אב הטומאה, דבעינן המיוחד לו שלא יוכל חצירו לומר לו קום ואעשה צו נרכי". וכעין זה כתב הראב"ד בפירושו לתו"כ (פ' מזורע פרשת וצ"ב ו' א'), דמשכב שאינו שלו ואינו שאלו למשכבו, הרי אומר לו עמוד ונעשה מלאכתינו, לפי שאין הבעלים מתייאשין ממנו, ואם יתבענו צ"ד נריך להחזירו לבעלים בעינו, ולא נפטר ממנו בחזרת דמים,

וז"ד אומרים לו עמוד ויעשה זה מלאכתו זו עיי"ש. ונראה לדעת רש"י ז"ל שכתב דהא דמשכבו ולא הגזול הוי גזרת הכתוב, א"כ גם בכהאי גונא שהבעלים התיימשו הוי ליה ג"כ בכלל גזול, כיון דעכ"פ לא קנאו, דהא קיי"ל יאוש אינו קונה וכמבואר ברמז"ס (פ"ג מגולה ה"ג), אבל לשיטת הראב"ד ותוס' רי"ד דהא דמשכב הגזול אינו מטמא הוא משום שאינו מיוחד למשכב שהבעלים יאמרו לו עמוד ונעשה מלאכתינו, א"כ היכי שנתימשו הבעלים ונמנא שלא יאמרו עמוד ונעשה מלאכתנו, שפיר מקבל טומאה.

והנה לפי המבואר יש ליישב מה שהקשה הלחם משנה (פ"ג מגולה ה"א) על הרמז"ס שפסק שם דיאוש אינו קונה, דהא פסק בה' כלים (פכ"ד ה"ז) שאם גזל משכב ונתימשו הבעלים טמא מדרס, ומשמע דיאוש קונה. עיי"ש. ברם לדרכנו אחי שפיר, דלענין קבלת טומאת מדרס לאו בקנין תליא, דאף אם יאוש אינו קונה, מ"מ כיון דעכ"פ נתימשו הבעלים ונמנא שלא יבואו לעולם לומר עמוד ונעשה מלאכתנו, ונמנא שבגד זה נתייחד למדרס הזב, וע"כ מקבל טומאה ואף שלא קנאו.

דתניא משכבו ולא הגזול, היכי דמיו אילימא דגזול עמרא ועבדיה משכב מי איבא למ"ד שינוי מעשה לא קני, אלא מאי אית לך למימר דגזול משכב דחבריה הכי נמי דגזול קרבן דחבריה: פירש רש"י,

הא דתניא גזי זב משכבו איש אשר יגע במשכבו גזרת הכתוב להוציא את המשכב הגזול שאינו נעשה אצ הטומאה לטמא אדם עכ"ל. וכתבו תוס' ד"ה דגזול משכב, משמע מתוך פירוש הקונטרס שר"ל משכב גמור של חצירו אם גזלו אין מטמא משכב דגזרת הכתוב הוא, וזהו תימה עכ"ל. ולא זיארזו מה היא התימה. ויתכן כוונתם ז"ל, למאי שכתבו בתוס' יצמות (פג:), אהא דאמרו שם שאין אדם אוסר דבר שאינו שלו, וז"ל, וא"ת מאי שנא מנותן נבלה או חלב בתצטיל חצירו שנאסר, ואומר ר"י דדבר התלוי במחשבה הוא דאמר הכי כגון משתחוה לבהמת חצירו בחולין (מ.) וכו', ואיסור כלאים נמי תלוי במחשבה עכ"ל. ומבואר דדבר התלוי במעשה ולא במחשבה יכול לאסור גם של אחרים. וכמו כן פשוט דיכול לטמאות של אחרים, דכיון דהטומאה בזה ע"י מעשה אין הבדל אם הדבר הנטמא הוא של המטמא או לא, דעל ידי מעשה יכול לגרום שיחולו דינים חדשים גם על חפצם של אחרים. ולכן תמהו התוס' ז"ל, דכיון דטומאת משכב הזב במעשה תליא א"כ גם משכב הגזול יכול לטמאות.

וקרוב לסברת תוס' יצמות הנ"ל דדבר התלוי במחשבה אין אדם אוסר דבר שאינו שלו, כתב גם הרמז"ס (פ"ג מטומאת אוכלין ה"א) דזהכשר אוכלין לקבלת טומאה צענין רזין צעלים דוקא. וצכס"מ שם הביא מרשב"א תולין (לא). דלא צענין רזין צעלים להכשר, והכס"מ כתב ליישב דעת הרמז"ס

דמשמע ליה דפשיטא דר' לון בעלים צעינן, דאין סברה דר' לון אחרים יגרום טומאה לדבר שאינו שלהם עכ"ד. והיינו כסברת תוס' הנ"ל דדבר התלוי במחשבה ור' לון צעינן דעת בעלים ואינו מטמא דבר שאינו שלו. ובמשנה למלך (פכ"ד מכלים ה"ז) למד מזה, דהוא הדין כל דבר שאינו מקבל טומאה אלא במחשבה צעינן מחשבת בעלים דוקא כדי לעשותו ראוי לקבל טומאה עיי"ש. וכיוצא בזה מצואר ברמ"א או"ח (סי' ש"ט ס"ד) שאם אדם הניח דבר מוקצה על של חצירו לא אמרינן דנעשה צסיס לדבר האסור דאין אדם אוסר של חצירו שלא מדעתו עיי"ש. והיינו דכיון דעשיית צסיס לדבר האסור במחשבה תליא, וכמצואר בשו"ע שם (סעיף ד') דצשכח אינו נעשה צסיס לדבר האסור ורק בהניחו מדעתו על דעת שישארו שם עיי"ש, לכן אינו יכול לעשות של חצירו לצסיס, וכסברת תוס' יצמות הנ"ל. ועיין בחי' זקני הגרע"א ז"ל לשו"ע או"ח (סי' ק"ס) דנעשה מלאכה במים חצירו יש לומר דאינו נפסל לנטילת ידי, דכיון דטעם הפסול הוא משום ששוינהו כשופכין, ולאו כל כמיניה לעשות מי חצירו שופכין ולא נעשה שופכין לגביה מעולם עיי"ש. והיינו נמי דעשיית מלאכה פוסלת במים משום שמתכוין לעשותה שופכין ומחשבה זו פוסלתה, וצ"ל חצירו אינו יכול לאסור ע"י מחשבה. [ובעיקר פלוגתת הרמב"ם והרשב"א אם בהכשר אוכלין צעינן ר' לון בעלים דוקא, י"ל עפ"י מש"כ בהגהות הגרע"א ז"ל לשו"ע או"ח (סי' רנ"ג ס"ב), לצאר בדעת הר"ש (כלאים

פ"ז), דדוקא בשוחט צהמת חצירו לעבודה זרה לא אסרה, משום דהמעשה צעממותה דהיינו השחיטה אינו איסור, ורק ע"י מחשבתו לע"ז משווי ליה לתקרובת ע"ז, ומשו"ה לא מהני מחשבתו לשל חצירו, וממילא אין כאן איסור לפנינו, אצל בעושה מלאכה צפורה, והמלאכה צעממותה אוסרת, אלא שהתורה אמרה דמלאכה צלא ניותא אינה פוסלת, א"כ כל דניחא לעושה המלאכה מקרי מלאכה גמורה וממילא נפסל צמעשה מלאכה. וכן צכלאים התערוצת ענמה הוא הכלאים, רק דאם דעתה לעקרה לא מקרי תערוצת, ומשו"ה כל שמערב צידים אקרי תערוצת גמורה, וממילא הוא כלאים. אצל דעת התוס' יצמות (פג:) דכל מעשה שאינו אוסר צלתי מחשבה אינו יכול לאסור דבר שאינו שלו. עיי"ש דצרים קלורין לעינים - וצשו"ע הגדולים הושמט דיבור זה - ונראה דדעת הרשב"א כהר"ש ז"ל, ובהכשר כיון לנתינת המים צעממותה מכשרת, סגי צניחותא לנותן. ויש עוד להאריך.]

וראיתי צפי' הראב"ד לתו"כ (פ' מזורע פרשת זבים פ"ב ו') שכתב וז"ל, צמשכבו ולא הגזול, יש מפרשים אפילו משכב המיוחד כגון כר וכסת וגזלו ושכב עליו אינו טמא מדרס משום דצעינן משכבו, ודמייא הך מילתא להא דאמרינן לעיל ולא שאומרים לו עמוד ונעשה מלאכתנו, וזה כיון שאינו שלו ואינו שאל למשכבו הרי אומר לו עמוד ונעשה מלאכתנו, לפי שאין הבעלים מתייאשין ממנו ואם יתבענו צב"ד צריך להחזירו לצעלים צעינו

ה"נ משכב דחזריה לא הוי אב הטומאה דבעינן המיוחד לו שלא יוכל חצירו לומר לו קום ואעשה בו זרכי עכ"ל. ומשמע דלא ניחא ליה לפרש צדעת רש"י דמשכבו ולא הגזול משום שהצעלים יאמרו עמוד ונעשה מלאכתינו, דהרי רש"י כתב שהוא גזרת הכתוב ומשמע דלאו משום עמוד ונעשה מלאכתנו אחי עלה, דאל"כ לאו גזרת הכתוב הוא אלא דינא הכי הוא דבעמוד ונעשה מלאכתנו לא נעשה מדרס. וזה שתמהו התוספות על רש"י דתימה היא לומר דגזה"כ הוא.

אולם נראה לומר דעת רש"י ל דאחי עלה מטעם גזרת הכתוב, דהנה ברש"י סוכה (יז: ד"ה הצגד וז"ל, הצגד ג' על ג' טפחים אם ייחדו למשכב הזב מטמא ליעשות אב הטומאה צמסכב הזב או צמדרכו עכ"ל. וראיתי צקונטרס אונר הספרא (על צרייתא דר"י משנה ה' אות י) להג"ר מנחם זעמבא ז"ל, שדקדק על לשון רש"י "אם ייחדו למשכב הזב", דלמאי צריך ייחוד למשכב הזב דוקא, אטו משכב המיוחד לטורור לאו משכב הוא, ומוכת קצת דאם יאמרו לטמא עמוד ונעשה מלאכתנו, יהא דינו כאין מיוחד לשכיבה עכ"ד. והנה סברא זו עולה צקנה אחת עם שיטת היש מפרשים המוצא צראצ"ד הנ"ל, דאף היכי שהדבר מיוחד למשכב מכל מקום כל שאינו מיוחד אלא למשכב הצעלים ולא למשכב הזב, וכאשר יבואו הצעלים יאמרו לזב עמוד ונעשה מלאכתנו, אינו נעשה מדרס, והיינו משום דבעינן שיהא

ולא נפטר ממנו בחזרת דמים, והס צית דין אומרים לו עמוד ויעשה זה מלאכתו זו, אצל גזב טמא שסתם גניבה יאוש צעלים ונפטר ממנו צדמים. ויש מפרשים משכבו ולא הגזול כשייחד הכלי שלו לשיבה הוא טמא מדרס, אצל אם גזלו וייחדו לשיבה אינו טמא מדרס לפי שאינו שלו ואין המחשבה שלו מחשבה, ודמיה להא דאמרינן עורות של צעה"צ מחשבה מטמאתן ושל עבדן אין מחשבה מטמאתן ושל גזלן אין מחשבה מטמאתן וכו', אצל המיוחד צין שלו צין של אחרים אם יש עליו טמא מדרס עכ"ל. ומעתה התבאר שיטת רש"י"ל, דמפרש כפירוש הראשון של הראצ"ד דצגול משכב דחזריה לא נעשה טמא מדרס משום שאומרים לו עמוד ונעשה מלאכתנו, ולא תקשי דכיון דהזב מטמא את המשכב על ידי מעשה ששכב עליו, א"כ יכול לטמאותו אף שאין הוא צעליו של המשכב כיון דהטומאה אינו תליא צמחשבה וכנ"ל, דכיון דמשכב אינו נטמא משום מדרס אלא כשהוא מיוחד לכך אצל כשאומרים לו עמוד ונעשה מלאכתנו לא נעשה מדרס, וצמסכב הגזול יאמרו הצעלים להגזלן עמוד ונעשה מלאכתנו. ומיושב שיטת רש"י"ל.

ברם כעת ראיתי צתוס' רי"ד ז"ל שכתב וז"ל, משכבו ולא הגזול, פי' המורה גזרת המלך היא להוניה משכב הגזול שלא יעשה אב הטומאה לטמא אדם, ונראה לי שטעם גדול יש צדבר דכי היכי דאם כפה סאה ויש עליו לא הוי מושב דבעינן המיוחד לשיבה,

מיוחד דוקא למשכבו של הזב ולא למשכבו של הצעלים. והנה דבר זה הוא גזרת הכתוב, דמקצרה הו' לן למימר דכיון דהדבר מיוחד למשכב, שוב אין נפק"מ אם הטמא השוכב הוא צעליו או לא, כיון דעכ"פ הוא שוכב על דבר המיוחד למשכב והו"ל בגדר משכב, מ"מ גזרת הכתוב הוא דצעטין שיהא מיוחד למשכב שלו דוקא. נמנא דיקוד הדין דמשכבו ולא הגזול הוא משום דצעטין שיהא מיוחד למשכב ולאפוקי שלא יאמרו לו עמוד ונעשה מלאכתנו, והא דהוסיף רש"י שהוא גזרת הכתוב, היינו דגם היכי שהוא מיוחד למשכב אכתי צעטין שיהא מיוחד למשכב הזב דוקא וכדמשמע ברש"י סוכה הנ"ל, דאל"כ יאמרו לו הצעלים עמוד ונעשה מלאכתנו, ודבר זה דצעטין דוקא שיהא מיוחד להזב היא גזרת הכתוב.

והרמב"ם (פכ"ד מכלים ה"ו) כתב "אין אדם מטמא במדרס משכב או מרכב שאינן שלו שנאמר והנוגע במשכבו, גזל משכב ודרס עליו בלא נגיעה טהור ואם נתיימשו הצעלים טמא". וכתב במשנה למלך שם, דעת הרמב"ם היא כדעת רש"י צ"ק (סו:) דהגזול משכב גמור של חצירו אינו מטמא משכב גזרת הכתוב הוא עיי"ש. ברם לדרכנו נראה לע"ד דחילוק יש בין דעת הרמב"ם לדעת רש"י, להיכי דשכב על משכב של הפקר, דלרש"י דממעטין משכבו לא הגזול משום שיאמרו לו עמוד ונעשה מלאכתנו וכנ"ל, א"כ בהפקר שאין לו צעלים ולא יאמרו

עמוד ונעשה מלאכתנו שפיר נעשה משכב, אבל להרמב"ם דמשמע דגזרת הכתוב הוא דאינו מטמא משכב שאינו שלו, א"כ גם של הפקר אינו מטמא כיון דעכ"פ לא הו' בגדר משכבו. האמנם המל"מ ז"ל שם רצה לפרש דדעת הרמב"ם דלא נתמעט אלא הגזול, אבל כשאינו גזול ה"ז מטמא אף שאינו שלו לפי שאין אדם מקפיד על דריסת כלי וחיצי כשלו לענין דריסה עיי"ש. ברם לענ"ד פשוט דברי הרמב"ם משמע דכל שאינו שלו אינו מטמא משום משכב והוא מגזרת הכתוב, וא"כ גם של הפקר אינו מטמא.

ובהיותנו בזה, יש לעיין במה שכתב הרמב"ם (פ"א מטומאת אוכלין ה"ב) דהמשקין המכשירין את האוכלין לקבל טומאה אינן מכשירין עד שיפלו על האוכלין ברצון הצעלים. וכן כתב שם (פי"ב ה"א) דלר"ך שינתן עליהן ברצון צעלים עכ"ד. ובכסף משנה שם הביא מהרשב"א חולין (לא). דלא צעטין רצון צעלים והפירות נעטין מוכשרין לקבל טומאה אף כשנפלו עליהם המים ברצון אחרים עיי"ש. ובתוס' לקמן (נח.) ד"ה הא כתבו וז"ל, וא"ת והאיך יכול אדם לפסול פרתו של חצירו והא צעטין עובד דומיא דעבד דניחא ליה, וי"ל הני מילי צנעטית המלאכה ממילא אבל צעושה המלאכה צידים לא צעיא אלא שיהא ניחא ליה לעושה, וכן בהכשר דצעטין יותן דומיא דכי יתן עכ"ל. ומשמע דגם בהכשר אין צריך רצון צעלים היכי דעבד צידים. ובתוס' גיטין (נג.) ד"ה העושה, כתבו ג"כ, דצעושה מלאכה צמי

חטאת אין צריך רצון בעלים כשעושה מעשה צידים. וכ"כ בתוס' צבא מניעא (ג.) ללא צענין במלאכה צפרת חטאת ניחותא דבעלים רק ניחותא דעושה מלאכה עיי"ש. ומעתה יש לעיין בדעת הרמז"ם דלענין הכשר מים כתב דצענין דוקא רצון בעלים, ואילו לענין פרה אדומה ועגלה ערופה כתב (פ"א מפרה אדומה ה"ו) שהעבודה פוסלת בהן עיי"ש, ולא כתב דצענין דוקא שהעבודה תעשה ע"י הבעלים, ומשמע דגם כשאחרים עשו בה עבודה נפסלה. וקשה דמאי שנא הכשר שאם הפילו אחרים מים על האוכלין לא הוכשרו ואף דאיכא מעשה, ואילו צפרה ועגלה ערופה נפסלה גם כשנעשית המלאכה ע"י אחרים וי"ע.

וגר"א לע"ד לומר דעת הרמז"ם, דחילוק גדול יש בין עבודה הפוסלת צפרה ועגלה ובין מים המכשירין לקבל טומאה, דצפרה ועגלה עצם העבודה היא הפוסלת אותן ולא מה שהעול מונח עליהן אלא מה שנעשה בהן עבודה ועצם המעשה פוסלתן, אבל בהכשר מים אין מעשה נפילת המים על האוכל מכשירתו כי אם מה שהמים נמצאים על האוכלין הוא שמכשירו לקבל טומאה ולא עצם הנפילה. ויסוד זה נראה להוכיח מהא דצבא מניעא (כג.), ת"ש עודהו הטל עליהן ושמה הרי זה צבי יותן נגזו אע"פ ששמה אינן צבי יותן, טעמא מאי לאו משום דלא אמרינן כיון דאיגלאי מילתא דהשתא ניחא ליה מעיקרא נמי ניחא ליה (וקשיא לרבא

דסובר דיאוש שלא מדעת הוי יאוש), ומשני שאני התם דכתיב כי יתן עד שיתן. ופריך אי הכי רישא נמי, ומשני התם כדר"פ דר"פ רמי כתיב כי יתן וקרינן כי יותן הא כיצד צענין כי יותן דומיא דכי יתן מה יתן לדעת אף כי יותן לדעת. ופירש"י מה יתן לדעת, שידע צנתינה והוכשר צעיניו ועודהו הטל עליהן עדיין הן צנתינתו עכ"ד. ומבואר דלא מהני ניחא ליה אלא כשעודהו הטל עליהן דאז הוי בכלל כי יתן, אבל משנגזו לא מהני ניחותא דיליה. ויש להקשות, דהרי מבואר צב"מ (ג.) לגבי פרה, שכן עליה עוף כשרה עלה עליה זכר פסולה מאי טעמא דצענין עובד דומיא דעבד מה עבד דניחא ליה אף עובד דניחא ליה עיי"ש. ובתוס' שם רצו לומר דבעלה עליה זכר אינו נפסל אלא כשידע בשעת עלייתו דומיא דהכשר מים דאם נגזו אינן צבי יתן עיי"ש. צרם הרמז"ם (פ"א מפרה ה"ו) כתב "עלה עליה זכר פסולה ואין צריך לומר שהמעוצרת פסולה", וכתב הכס"מ דהרמז"ם מפיק דמעוצרת פסולה מהא דעלה עליה זכר דפסולה עיי"ש. ומוכח דס"ל להרמז"ם דאף כשנודע לו אחר שעלה עליה זכר גם כן פוסל, דאל"כ מאי קאמר דאין צריך לומר שהמעוצרת פסולה, והלא משכחת מעוצרת שלא נודע לו בשעת עלייתו, וע"כ מוכח דצפרה לא צענין שיהא ניחא ליה בשעת העלייה וסגי בניחותא דאחר כך. והשתא קשה מאי שנא מהכשר דצענין שיהא ניחא ליה דוקא בעודהו הטל עליהן.

ידי ע"ס מעשה העבודה אצל הכשר זרעים
אינו על ידי ע"ס נפילת המים על הזרעים אלא
מפאת שהמים נתונים ומונחים על הזרעים.

ובע"תה נתיישב שפיר שיטת הרמב"ם
דבהכשר צעיין דוקא ר"ן צעלים
ובפרה ועגלה לא צעיין ר"ן צעלים, דהרי
כבר כתבו תוס' גיטין (נג.) ו"ק (תמ.) הנ"ל,
דגם בפרה לא צעיין ניותא דצעלים אלא
צעושה מלאכה צידים דאז סגי דיותא ליה
לעושה, אצל צנעשית המלאכה ממילא צעיין
ניותא דצעלים דוקא עיי"ש, והסביר צוה,
דצשלמא כשעושה צו מעשה סגי ניותא
דצעל המעשה הואיל דלענין מעשה זה נחשב
הוא לצעלים, כיון שהוא הוא צעל מעשה זו,
אצל צנעשית מלאכה מאליה ודאי דלא מהני
ניותא דלא של צעלים, דאילו לאחרים אין
שום שייכות לבהמה זו כיון דלא עבדי מעשה
כלל. והשתא סובר הרמב"ם דבהכשר מים
לקבל טומאה צעיין ניותא דצעלים אף היכי
שהפיל את המים צידים על האוכלין, דכיון
דכבר ביארנו דהכשר נעשה על ידי מה
שהמים נתונים על האוכלין ולא על ידי ע"ס
נתינת המים על האוכלין, נמצא דאף כשנתן
מים צידים הוא דינו כאילו נפל ממילא, דהרי
מעשה הנתינה אינו מעלה ומוריד כלל, כיון
דאין הנתינה גורמת את ההכשר אלא מה
שהמים נמצאים ונתונים על האוכלין, ולכן
ס"ל להרמב"ם דצעיין דוקא ר"ן צעלים כיון
דהכשר הוא צמה שהמים נתונים על האוכלין
והוי דינו כנפל ממילא. [ובענין מחשבה שלא

ומתוך כך נראה לומר, דחילוק גדול יש בין
עבודה הפוסלת בפרה ועגלה ובין
נתינת מים המכשיר את הזרעים לקבלת
טומאה, דבהכשר מים ההכשר נעשה לא
צע"ס נפילת המים על האוכל אלא צמה
שהמים מונחים על האוכל, וזה נלמד מלשון
כי יתן דמשמעותו צעשה שהמים הם נתונים
על המים, ולכן צעיין שיהא ניותא ליה צעשה
שהמים עדיין נתונים על האוכל, דאם ניותא
ליה לאחר הניגוב הנה צאותה שעה כבר צטלה
הנתינה, דנתינה פירושה שהוא נתון ועומד.
[ועיין גיטין (כ:) ה"ו גיטין והגייר שלי אינה
מגורשת, ופירש"י שלא נתן לה כלום. ואף
דאיכא נתינה בפועל מ"מ ונתן לא הוי אלא
כשהנתינה קיימת, דלשון נתינה אינה מוסבת
על ע"ס המסירה מיד ליד אלא מה שהוא
נתון ועומד. ומתנה ע"מ להחזיר הוי נתינה,
משום דאיכא נתינה לשעה. ועוד דהנתינה
מאד ע"מ קיימת לעולם אלא שצריך להחזירו
מאד התנאי]. אצל לענין עבודה בפרה, הפסול
הוא צע"ס מעשה העבודה ועליית העול, ולכן
סגי אף כשניותא ליה רק לאחר שכבר נפסקה
העבודה וירידת העול, כיון דמעשה העבודה
אינה צטילה לעולם, דאף לאחר שכבר נעשה
העבודה נשארית צמה זו פרה שנעשית צה
עבודה ודין זה אינו נמחק ממנה לעולם.
אצל בהכשר זרעים הנה ההכשר נעשה מאד
ההוה, כלומר מפאת שהמים עודו נתון על
הזרעים ולא על מעשה נפילה, וא"כ צעיין
שיהא ניותא ליה צעוד שהמים על האוכל.
והיוצא לנו מזה, דפסול פרה ועגלה הוא על

להלן (סו:) ד"ה ועיצבא, דאע"ג דעיצבא אס חישב עליה לקולעה טהורה עד שיקלענה, מ"מ כיון שראויה להשתמש בלא קילוע אין קילוע שלה חשיב שינוי מעשה כלל עכ"ד. ומצואר דלענין דליחשב מחוסר מעשה סגי אס חסר מעשה כל שהוא, אצל לענין דליהוי שינוי מעשה צעינן שיעשה שינוי מעשה גמור, וכמו כן בחולין שמחוסר להקדישו, אע"ג דחשיב מחוסר מעשה דעשיית חולין לקדשים הוי מעשה מכל מקום שינוי מעשה לא מקרי דצעינן מעשה הניכר.

ברם מה שכתב הר"י דגזל משכב היינו שגזל עורות של צעה"צ המחוסרין יחוד ויחדו למשכב דאחמעיט מדין משכבו ולא הגזול, ויש לעיין דאמאי אינטריכנא קרא למעטו שאין הגזול יכול לייחדו למשכב, הלא מסבירא ידעינן זאת דלאו כל כמיניה לייחד את של חצירו למשכב, וכמו שכתב הרמ"א בשו"ע או"ח (סי' ש"ט ס"ד) שאס אדם הניח דבר מוקצה על של חצירו לא אמרינן תעשה צקיס לדבר האסור דאין אדם אוסר של חצירו שלא מדעתו. ומקורו מאור זרוע (ה' שנת סי' פ"ו אות ג'). ועיין מג"א (שם סק"ח). והתם ליכא קרא אלא דידיענין מסבירא דאינו יכול לאסור דבר של חצירו על ידי ייחוד, שהרי אינו יכול לייחד חפץ שאינו שלו דאין ייחודו כלום, וא"כ אמאי אינטריכנא למיעוטא דמשכבו ולא הגזול.

וגרא"ה, דהא דאין אדם אוסר ומייחד דבר שהוא של חצירו, היינו כשהדבר

על ידי צעלים אס אוסרת, עיין צוה דצרים קילורין לעינים צחי' רע"א לשו"ע או"ח (סי' רנ"ג ס"ז) הנ"ל מה שצירא. ובשו"ע הגדולים הושמטו הדצרים. ואכמ"ל. ועיין שו"ת להורות נתן (ח"א סי' ח', כ"ד) צוה].

והנה התוס' פירשו בשם הר"י, דגזל משכב דחצריה היינו שגזל עורות של צעל הצית שאינן מחוסרין אלא יחוד ואין צריך שום תיקון ואין חסר רק מחשבה, והוי שפיר דומיא דגזל קרבן דחצריה, שאס היה גזול צהמה של חולין שמחוסרת קדושה זה היה כמו מחוסר מעשה גמור כעין עמרא ועצדיה משכב עכ"ד. הנה מה שסיימו דצהמת חולין המחוסרת קדושה הוי כמחוסר מעשה גמור, יתבאר עפ"י מש"כ רש"י תמורה (ג:) אהא דאמרו שם דתמורה הוי לאו שיש צו מעשה משום דצדיצורו עשה מעשה, ופירש"י "שעושה מחולין קדשים". הרי דעשיית קדשים מחולין הוי מעשה. ועיין רש"י מכות (כג.) דחולין וקדשים כלאים זה צוה עיי"ש. הרי שהם שני הפיכים, וכאשר משנה מחולין לקדשים הוי כצורא צריה חדשה ולכן נחשב למעשה. ולכאורה יש להקשות מהא דלקמן (סו:) דצהקדש איכא שינוי השם דמעיקרא חולין והשתא הקדש עיי"ש, והלא איכא גם שינוי מעשה כיון שנעשה מחולין קדשים. וצריך לומר דנהי דצהמת חולין נחשבת מחוסר מעשה לענין קדשים, מכל מקום שינוי מעשה לא הוי כשעשאו קדשים. וכעין שכתבו תוס'

והנה לפי זה יש להסתפק אם יכול לעשות צסיס לדבר האסור היכי דגזל ולא נתיישבו הצעלים. די"ל דכיון דהצסיס הוא צרשותו שפיר יכול לאוסרו, דשם ליכא קרא למעט. ומכל שכן בהשאלו בעל הבית, ודאי שהשואל יכול לעשותו צסיס לדבר האסור. ולדינא ז"ע.

ובבמו כן יש להסתפק, בצעל צית שגזלו את עורותיו אם יכול הצעה"צ לייחד את העורות למשכב, דאע"ג דהוי שלו, אצל אינו צרשותו, ושמה דומה להקדש גזול ולא נתיישבו הצעלים דשניהם אינם יכולים להקדישו זה משום שאינו שלו וזה משום שאינו צרשותו, וז"ע.

וראיתי בקלות החושן (סי' קי"ו סק"צ) שכתב אחדש צדעת רשיו"ל, דאע"ג דקדושת דמים לא חייל בדבר שאינו צרשותו דילפינן מכי יקדיש את ציתו קודש, היינו דוקא קדושת דמים אצל שור תס למזבח אפילו דבר שאינו צרשותו חיילא. ושז מנא צתשו' הריב"ש (סי' שני"ט) בשם תוספות הרא"ש שכתב אליבא דרש"י לחלק צין קדושת מזבח לקדושת דמים משום דכי יקדיש ציתו קדושת דמים הוא עיי"ש. צרם פשוט דגם צקדושת מזבח נהי דלא צעינן שיהא צרשותו מכל מקום צעינן דעכ"פ יהא שלו, דאל"כ מה יערוך אליו להקדישו כיון דאינו לא שלו ולא צרשותו ולא כל כמיניה להקדיש דבר של חצירו וכנ"ל. ועיין לצוש (יו"ד סי' קמ"ה אות ח') דהא דאין אדם

הוא צרשות חצירו, ונמנא שאין להאוסר שום זכות בחפץ זה ולכן ודאי דאינו יכול לאוסרו ולייחדו צלא דעת צעלים, אצל צגזלן נהי דלא קנאו כיון דהוי קודם יאוש, מכל מקום הוי עכ"פ צרשותו של הגזלן וכמבואר להלן (סח:): גזל ולא נתיישבו הצעלים שניהם אינן יכולין להקדיש זה לפי שאינו שלו וזה לפי שאינו צרשותו עיי"ש, וא"כ אי לאו משכבו ולא הגזול הוי אמינא דשפיר יכול הגזלן לייחד, כיון דעכ"פ העורות הן צרשותו, ואע"ג דלאו שלו הוא, הוי אמינא דסגי ציחוד דבעל הרשות, דהרי חזינן לקמן (סח:): דילפינן דגזלן אינו יכול להקדיש מדכתיב איש כי יקדיש את ציתו קודש מה ציתו שלו אף כל שלו עיי"ש, הרי דאי לאו קרא דאיש כי יקדיש ציתו הוה אמינא דהגזלן יכול להקדישו ואע"ג דלאו שלו הוא, ועל כרחק משום דעכ"פ צרשותו הוי, דאל"כ פשיטא שאינו יכול להקדיש דלאו כל כמיניה לייחד את של חצירו להקדש צלא דעת צעלים וכמו שכתב האור זרוע הנ"ל לענין לייחדו להיות צסיס לדבר האסור, וזה ידוע לן מסבבא ואין צריך קרא. וכמו כן לענין משכבו ולא הגזול הא דאצטריך קרא, היינו למעט אפילו כשגזל והוי צרשות הגזלן, דסלקא דעתך אמינא דיכול לייחדו הואיל והוא צרשותו, וקמ"ל קרא דרשותו לא מהני, וכמו בהקדש דלא מהני מה דהוי צרשותו וצעינן דוקא שיהא שלו, אצל היכי שאינו צרשותו וגם אינו שלו פשיטא דאינו יכול לייחדו כמו צצסיס לדבר האסור.

אוסר דבר שאינו שלו ילפינן מאיש כי יקדיש ציתו מה ציתו שלו וברשותו עיי"ש. ולדרכנו היכי שאינו לא שלו ולא ברשותו לא אינטריך למילף מאיש כי יקדיש ציתו דבלא"ה לאו כלל כמינייה לייחד לאיסור דבר שאינו שלו כלל.

ברם צעיקר דברי הקצה"ח הג"ל שהסתייע מריצ"ש ז"ל דבקדושת הגוף אין צריך שיהיה שלו משום דכי יקדיש ציתו בקדושת דמים מיירי - הנה המעיין בתוספות הרא"ש ליצמות (מו.) אשר עליו מסתמך הריצ"ש ז"ל, יראה דאדרבה דעתו דגם בקדושת הגוף צעיקר שיהא שלו וברשותו, והלשון שהביא הריצ"ש צ"ש תוס' הרא"ש דכי יקדיש את ציתו קדושת דמים הוא"ל ליתא כלל בתוספות הרא"ש, ואף אין צורך בזה שהרי הרא"ש שם חילק בין קדושת הגוף דמפקיע מידי שעבוד וקדושת דמים שאינו מפקיע מידי שעבוד, וכתב לחלק דאע"ג דהלוא היה יכול להקדיש בין קדושה"ג ובין קדושת דמים ומשום דאיש כי יקדיש ציתו קרינא ציה, מ"מ בקדושת הגוף כיון דאינו מועיל לו פדיון הוא הדין דאינו מועיל גוציינא על ידי צעל חוב, משא"כ קדושת דמים כשם שמועיל לו פדיון כך מועיל הפקעת קדושתו על ידי גציית המלוה. ועל פי זה סיים הרא"ש, דלפ"ז לא קשיא קושיית ר"ת על רש"י דמאי שנא קדושת הגוף שמפקיע משעבוד וקדושת דמים שאינו מפקיע, דאי כציתו חשיבי וכרשותו אף קדושת הגוף תפקיע, ולמאי שפירשתי הטעם לא קשיא, ור"ל דאע"ג

דמקרי ציתו ורשותו וגם בקדושת הגוף צעיקר ברשותו, מ"מ דוקא קדושה"ג מפקיע מידי שעבוד משום שאינו מועיל זה פדיון וכיון שחלה הקדושה שעה אחת שוב אינה נפקעת עיי"ש. ומה שהביא הריצ"ש צ"ש תוס' הרא"ש, דכי יקדיש ציתו קדושת דמים כתיב, אין כוונתו דרק בקדושת דמים צעיקר שיהא כי יקדיש ציתו מה ציתו ברשותו, דזה לא נזכר בתוס' הרא"ש כלל, ואדרבא בהדיא מפורש בראשית דבריו דגם בקדושת הגוף צעיקר שיהא ברשותו וקרינן איש כי יקדיש ציתו עיי"ש, צ"ש כוונת הריצ"ש כלפי השואל שהקשה דהא לדברי רש"י ז"ל אפילו הקדיש ליה ציתו לא מפקיע מידי שעבוד ור"ל דאף הביאו תוס' ראה דבהקדיש ליה קרינן ציה כי יקדיש ציתו כיון דלרש"י כשהקדיש ציתו לא מפקיע מידי שעבוד, על זה השיב לו הריצ"ש דכי יקדיש את ציתו, ר"ל אם הקדיש ציתו שקדושת דמים הוא ודאי דאינו מפקיע מידי שעבוד ומשום דיוצא גם על ידי פדיון וכמו שביאר בראשית דבריו, ואין כוונתו כלל על הפסוק כי יקדיש את ציתו, וזה צ"ל להמעין במקור הדברים. ודברי הקצה"ח ז"ל צ"ע"ג. ושוב מנלתי בשו"ת עטרת חכמים להגאון בעל ברק טעם ז"ל (ח"מ סי' ט"ו) שכתב על הקצה"ח שהמעין בתשובת ריב"ש יראה שלא נתכוין הריצ"ש למאי שכתב הקצה"ח צ"ש עכ"ד. וכוונתו כדברינו. וכעת שנתגלה לנו ספר תוספות הרא"ש צ"ש במקורו ודאי גלוי לעין שהכוונה על הדרך שכתבנו, ודברי הקצה"ח ז"ל צ"ע"ג עיון. [וכעת ראיתי בשו"ת אבני

נזר (א"ח ס' ש"א) שתמה על הקל"ח צזה ע"ש].

איתביה אב"י לרב יוסף (דאמר יאוש אינו קונה), עורות של בעל הבית מחשבה מטמאתן (בעל הבית אינו עשוי למוכרן ועושה מהן מטות ודולבקות וקטבלאות ומשחשב עליהן לדבר שראוי לו בלא חסרון מלאכה מקבלין טומאה מיד. רש"י), ושל עבדן אין מחשבה מטמאתן. של גנב מחשבה מטמאתן, ושל גולן אין מחשבה מטמאתן (ואע"פ שחישב עליהן לדבר שאין בו חסרון מלאכה כגון לכיסוי חבילות סוסים ופרדים כמו שעושין מעורות דובין, מאי טעמא דסתם גזילות ליבא יאוש, דכיון דידע מאן שקלה אויל ותבע ליה לדינא. רש"י): וגם צ"ש (כל"ס פרק כ"ו) פירש כרש"י. יש לדקדק, אמאי הוצרך רש"י לומר דוגמא גזי גולן שחישב לדבר שאין בו חסרון מלאכה כגון לכיסוי חבילות סוסים ופרדים, הלא כבר כתב דוגמאות לעיל גזי בעל בית שאינו עשוי למוכרן כגון מטות ודולבקות וקטבלאות, והו"ל לומר דוגמאות אלו גם בגולן, [דולבקות, עיין ערוך ערך דלפק, מין שולחן שמניחים עליו כלים, וקטבלאות היינו עור שמכסין בו בני אדם מלמעלה ומונע למטה].

ויתבן, דגולן העומד צדי דרכים ומלקטם את הצריות, אין רגילות שיהא לו מקום דירה קבועה, וינטרך למטה ודולבקות וקטבלאות - וכמו שמאכלו כמאכל בן דרוסאי

שאינו שלם, וכפירש"י שבת (כ.) דלסטים היה ומשגל צישולו שליש - ועל כן פירש דדבר שאין בו חסרון מלאכה היינו כיסוי חבילות סוסים ופרדים, שזה שייך גם בגולן שגולל סחורות וסוסים ופרדים ומכסה סחורותיו שלא ירדו עליהן מים מן הגשם. כן נראה על דרך הפשט, ולא ראיתי מי שהתעורר צזה.

אלא אמר רבא האי מילתא קשי בה רבה לרב יוסף עשרין ורתתין שנין, ולא איפרקה עד דיתיב רב יוסף ברישא ופרקיה, שינוי השם כשינוי מעשה דמי: יש לומר אמאי אמר רב יוסף דשינוי השם כשינוי מעשה דמי רק אחר דיתב רב יוסף ונעשה ראש הישיבה.

וי"ל עפ"י מה שכתב מהר"ל צ"ח גור אריה (פ' ושלח ל"ז ג'), על מה שכתב רש"י שם בשם מדרש [והוא צירושלמי ציכורים פ"ג ה"ג] שהעולה לגדולה מוחלין לו וענותיו, וציאר מהר"ל הטעם, דנשיא העולה לגדולה הוא צריה חדשה, דמקודם היה אדם אחד ועתה נחשב כמו הכלל והוא יותר מאדם פרטי עיי"ש. ועל כן רב יוסף כל זמן שלא נעשה ראש ישיבה ולא קיבל שם חדש, לא עלתה על דעתו דשינוי שם הוא כשינוי מעשה, אבל כשנעשה ראש ישיבה ועלה לגדולה, אז הרגיש שעל ידי שנעשה ראש נעשה כצריה חדשה, ומוזה למד דאף כשאין עושין שינוי מעשה בפועל אלא שמקבלים שם חדש נעשה שינוי מעשה. ועיין רמב"ם (פ"ג מה' תשובה ה"ד)

ולעשות טלה ולכו"ע הוא איל, אצל צמסכא ועשאו אכרזין הצעה"צ יכול לשנותו ולקרותו משכא ולעשותו צמורה לכלי אחר. שו"ר צתוס' לקמן ד"ה הא, וי"ל דכונתס ע"ד שכתבנו.

סז.

רבי זירא אמר שינוי החוזר לברייתו בשינוי השם לא הוא שינוי: עי' סוטה (טו:) צעי רצא נתאכמו והחזירן לתוך כצסן האש ונתלצנו מהו וכו', ולכאו' תלי' אי שינוי החוזר לברייתו הוא שינוי.

ואי אמרת שינוי השם מילתא היא אפי' קבעו ולבסוף חקקו נמי ליפסל: לכאורה מה צכך דשינוי שם מילתא סו"ס מחובר הוא. וי"ל דכיון דחזינן דחקקו ולצסוף קבעו פסול ואע"ג דנעשה מחובר מ"מ פסול משום שהי' עליו שם כלי, ומוכח דגם כשהוא מחובר נשאר עליו שם כלי, א"כ גם צקבעו ולצסוף חקקו וקיבל שם חדש דניור ליהוי ככלי ואע"ג דהוי מחובר מ"מ לא פקע שם כלי מיני'.

מיתבי הגב והגזלן והאנס הקדישן הקדש ותרומתן תרומה ומעשרותן מעשר (אלמא קני ליה לגזילה ביוש. רש"י). אמרי, התם איכא שינוי השם דמעיקרא טיבלא והשתא תרומה, הקדש מעיקרא חולין והשתא הקדש: וכתבו התוס' ד"ה מעיקרא טיבלא, ואע"ג דשינוי החוזר לברייתו על ידי

מדרכי התשובה להיות השצ צועק תמיד לפני ה' צצכי וצתחנונים וכו', ומתרחק הרצה מן הדצר שטטא צו, ומשנה שמו, כלומר שאני אחר ואיני אותו האיש שעשה אותן המעשים עכ"ל. הרי דשינוי השם הוא כאילו הוא איש אחר וצריה חדשה, ועל כן אמרו דשינוי השם כשינוי מעשה דמי. כי השם מורה על מהות הדצר, ואם משנים את השם הוא כאילו נעשה מהות אחרת וכשינוי מעשה דמי.

תוס' ד"ה דגזל קרבן. ואין לומר שצא הכתוב לפסול הקרבן: עי' פי' הרדצ"ז לרמז"ס (פ"ה מאיסורי מוצח ה"ו) דהקרצן פסול עיי"ש, ולכאורה קשה מלקמן (עו.) וכמו שהצאו התוס' וצ"ע. שו"ר דלק"מ דהרדצ"ז מייירי שהגזלן רצה להקריב לעצמו אז הקרבן פסול, אצל אם הקריבו לשם צעלים כשר וכצתוס'.

תוס' ד"ה ועיצבא. דכיון דראויה להשתמש צלא קיצוע אין קיצוע שלה חשוב שינוי מעשה כלל: דלענין דליחשב מחוסר מעשה סגי אם חסר מעשה כל שהוא, אצל לענין דלהוי שינוי צעינן שיעשה צצריה חדשה ולזה צעינן שינוי מעשה גמור.

תוס' ד"ה שינוי השם כשינוי מעשה דמי. אצל שינוי השם גרידא לא קני צלא יאוש או שינוי מעשה: צרצצ"א הציא ראוי דשינוי השם מועיל צלא יאוש מטלה ונעשה איל דפריך ונקניניהו צשינוי השם. וי"ל דדוקא התם שצעהכרת נקרא איל וא"א לשנותו

שאלה, מכל מקום לא חשיב להן שינוי החוזר
לברייתו כיון דלא שכיחא עכ"ד.

ולעג"ד יש לתרץ קושיית התוס' על דרך
פלפול קצת, דהנה בתוס' מכות (טו.)
וגיטין (ג.) הקשו, דאיך לוקין לנזיר שהיה
שותה יין, והא התראת ספק הוא דשמא
ישאל על נזירותו, ותירצו דאוקמינן אחזקתיה
דעכשיו הוא נזיר. והקשה בתשו' מחנה חיים
(אהע"ז ח"ג סי' מ"ז), דמה חזקה היא זו לומר
דכמו שהוא נזיר עכשיו כך ישאר בנזירותו,
הלא לא מצינו חזקה אלא כשדינין על רגע
זה שאנו עומדים בו אם נשתנה ממה שהיה
מקודם, דצוה מוקמינן על החזקה ואמרינן
דכמו שהיה מקודם לרגע זה כך הוא גם
עכשיו, דהוי חזקה על ההווה, אצל לא מצינו
חזקה על להבא, לומר דכמו שהוא עכשיו כך
ישאר גם להבא, דעל העתיד ליכא חזקה שלא
ישתנה, וכמו דאמרינן בגיטין (כת.) לשמא מת
לא חיישינן לשמא ימות חיישינן, והיינו משום
דאע"ג דעכשיו הוא בחזקת חיים, מ"מ אין
חזקה זו מועלת לומר שיחיה גם להבא. וכן
הקשה בשו"ת דו"ז חתן סופר (סי' ח' אות
ב'). ותירצו, דצנזיר הרי אם ישאל על נזירותו,
נמצא שנעקר נזירותו למפרע וכאילו לא היה
נזיר מעולם, דחכם עוקר נדר מעיקרו, וכיון
שעכשיו הוא נזיר, אמרינן דמוקמינן אחזקה
שלא ישאל על נזירותו, דהרי זוהי חזקה על
ההווה ולא על העתיד עכ"ד עיי"ש. ועיין
בס' נתן פ"ו עמ"ס מכות (טו:) מה שכתבנו
צ"ה.

ומעתה יש לומר דהא דאמרו צנזירין דשינוי
החוזר לברייתו לא הוי שינוי, היינו
צמריש שעשאו קורה צבית, דאע"ג דנשתנה
שמו דמעיקרא כשורה והשתא טללא, מכל
מקום כיון דיכול לחזור לברייתו על ידי
שיסתור את הקורה ויחזור להיות כשורה,
הוי ליה שינוי החוזר לברייתו ולא הוי שינוי,
דאין לומר דאוקמינן אחזקתו וכשם שעכשיו
הוא קורה וטללא כן יישאר שמו גם להבא,
דהא חזקה אלהבא לא אמרינן, ועל כן אע"ג
דעכשיו שמו קורה וטללא אפשר שצעתיד
יסתור את הקורה, והו"ל שינוי החוזר
לברייתו. משא"כ בתרומה, אם ישאל על
תרומתו, נמצא דנעקר שם תרומה למפרע,
דחכם עוקר נדר מעיקרו, וצוה שפיר איכא
חזקה שלא ישאל על תרומתו, דזה הוי חזקה
על ההווה, ועל כן לא נחשב שינוי החוזר
לברייתו, כיון דאיכא חזקה שישאר תרומה ולא
ישתנה ממה שהוא עכשיו.

ואל תתמה דסוף סוף ליחשב שינוי חוזר
לברייתו כיון דעכ"פ צידו לשאול על
תרומתו - ויתכן דדוקא לענין התראת ספק
כתבו תוס' דלא חיישינן לשאלה אצל לענין
שינוי אפשר דנקרא חוזר לברייתו כיון דאפשר
לשאול - דזה אינו, דהא חזינן שהתוס' כתבו
דכיון דלא שכיחא שישראל על התרומה לכן
אינו צגדר חוזר לברייתו, אלמא דאע"ג דלפי
האמת יכול לשאול על תרומתו, מ"מ כיון דלא
שכיחא לא נקרא חוזר לברייתו, כיון דאינו
רגיל לחזור לברייתו. הכי נמי נימא, דהיכי

ליד כהן, נמנא דזהפרשה גרידא ליכא שינוי רשות, דעדיין לא נכנס לרשות כהן, ועל כן גם זהקדש לא אמרו הטעם משום שינוי רשות.

והטעם שהתוס' מיאנו צתירונו של הרשב"א, יש לומר על פי מה שיש לחקור בטעם איסור טבל דחייב מיתה צידי שמים, האם האיסור הוא משום שהתרומה מעורבת בתוכה, ועל כן כשם שבאוכל תרומה חייב מיתה כך באוכל טבל חייב מיתה מחמת התרומה שבתוכו, או נימא דאיסור טבל הוא איסור צפני עגמו, וכשמפריש תרומה מן הטבל אז חל על התרומה איסור חדש. ובאמת מצינו ציה פלוגתא הראשונים, דברש"י יבמות (פו.) ד"ה מה תרומה טובלת כתב, שכל זמן שלא הופרשה תרומה חייבין מיתה על אכילתו של טבל דהא מיתה כתיב ציה בתרומה ומשמע דאיסור טבל הוא מחמת התרומה המעורבת בתוכו. ובתוס' שם הקשו על רש"י, דא"כ לא ליתקר טבל לכהן כיון דתרומה שריה ליה. [אבל בתוס' קידושין (לח:) ד"ה והוא הדין נראה דס"ל כדעת רש"י, שכתבו דטבל אין איסורו אלא מחמת תרומה עיי"ש. ועיין ר"ן נדרים (פד:) ד"ה קסבר, ורש"י פסחים (נג.) ד"ה שהיתה לו שעת הכושר, וס' גבורות ארי מכות (עז:), וס' אור החיים (ר"פ בחוקותי אות מ'), ובס' נתן פריו על מסכת מכות (יז.) ציה].

ובעתה יש לומר, דהרשב"א שכתב דבתרומה ליכא שינוי רשות, היינו משום

דאיכא חזקה שהשם יישאר כמו שהוא, וכגון בתרומה דאיכא חזקה שלא ישאל על התרומה, אינו צגדר שינוי החוזר לצרייתו, וכמו דדבר שאינו שכיחא לא מיקרי חוזר לצרייתו ודו"ק.

מיתבי הגב והגולן והאנס הקדישין הקדש: עי' קנה"ח (סי' רס"ב סק"א).

רש"י ד"ה אלו המרישות. אלמא בתר הכי קרי להו נמי מרישות: ר"ל אע"ג דמעיקרא כשורא והשתא טללה והוי שינוי השם, מ"מ שם מריש נשאר כבתחלה.

תוס' ד"ה הא לאו הכי. דאם לאו היאוש אין כאן שינוי השם: עי' מלחמות לקמן (קיד:).

תוס' ד"ה מעיקרא חולין והשתא הקדש. צקדשים שאין חייב באחריות לא הוה צריך ליתן טעם זה, דיש כאן שינוי רשות, אלא צעי לאוקמי אפילו בחטאת ובאשם ואע"ג דמעיקרא תורא דראובן והשתא תורא דראובן [וכדלקמן (עו.) עיי"ש] מכל מקום שינוי השם יש כאן: ובחידושי הרשב"א תירך, דצגררה דתרומה נקטיניהו לכולהו, דתרומה ממון כהן הוא ועד דאתי לידיה דכהן לא זכה צה, והלכך אין כאן אלא שינוי השם בצלצד עכ"ד. והכונה דדוקא זהקדש איכא שינוי רשות, משום דמיד שהקדישו נכנס לרשות הקדש, אבל בתרומה שצריך ליתנו לכהן, לא נכנס לרשותו של כהן על ידי הפרשת תרומה אלא כשנתנו

דסצירא ליה כרש"י (יצמות פו.) דטעם איסור טבל הוא משום שהתרומה מעורבת בתוכה, נמנא דגם קודם ההפרשה יש לשצט הכהנים זכות בתרומה זו, שהרי התרומה השייכת לשצט הכהנים מעורבת בתוכה, וכשהוא מפריש את התרומה ועדיין לא נתנה לכהן, ליכא שום שינוי רשות, דהא שצט הכהנים זכו בתרומה כבר קודם ההפרשה כשעדיין הייתה מעורבת בטבל. ועל ידי שהפריש את התרומה, לא זכו צו הכהנים יותר ממה שזכו צה קודם ההפרשה, דהא גם אחר ההפרשה טרם שנתנה לכהן לא זכה צה שום כהן פרטי, אלא שהוא עדיין ממונס של כל שצט הכהנים. נמנא דההפרשה לא עשתה שום שינוי רשות, דמעיקרא קודם ההפרשה כבר זכו צה שצט הכהנים - דהא הטבל אסור משום שהתרומה מעורבת בתוכה - וגם אחר ההפרשה היא עדיין צרשות כלל שצט הכהנים, ולא זכה צה שום כהן פרטי, נמנא דההפרשה לא עשתה שום שינוי רשות, ועל כן ספיר כתב הרשב"א דצהפרשת תרומה ליכא שינוי רשות, כיון דעדיין לא זכה צה שום כהן פרטי, ומה שזכה צו שצט הכהנים, הנה זה היה כבר קודם ההפרשה, נמנא דההפרשה לא פעלה שום שינוי רשות. ועל כן ספיר תירץ דצגררה דתרומה נקטינהו לכולה, דצהפרשת תרומה ליכא שינוי רשות.

אבל התוס' אזלי לשיטתייהו ציצמות (פו.), דצטבל ליכא תערוצת תרומה, וממילא אין שום זכות לשצט הכהנים קודם שהפריש,

ורק כאשר הפריש את התרומה אז קנה שצט הכהנים את התרומה, אלא שיש זכות לצעלים ליתן את התרומה למי שירצו, וכיון שעל ידי ההפרשה נכנסה התרומה לרשות שצט הכהנים, נמנא דההפרשה עשתה שינוי רשות, דינאה מרשות צעלים ונכנס לרשות שצט הכהנים, נמנא דגם צהפרשת תרומה איכא שינוי רשות, וא"כ אין לתרץ כהרשב"א דצגררה דתרומה נקט צכולהו משום שינוי השם משום דצתרומה ליכא שינוי רשות, דלתוס' לשיטתייהו גם צתרומה איכא שינוי רשות, ועל כן הוצרכו לתרץ תירוץ אחר, דצחטאת ואשם ליכא שינוי רשות משום דמעיקרא תורא דראובן והשתא תורא דראובן וליכא אלא שינוי השם.

ובזה שלא הקשו התוס' דגם צתרומה איכא שינוי רשות, דהא לשיטתייהו על ידי ההפרשה נכנס התרומה לרשות שצט הכהנים, יש לומר דכיון דדעת רש"י דליכא שינוי רשות צתרומה, א"כ אין להקשות קושיא דהו"ל להש"ס לומר דצתרומה איכא שינוי רשות, דאין זה דבר צרור דהא לרש"י ליכא שינוי רשות, ולא שייך להקשות קושיא אלא דצבר של ודאי, ואדרכה מדלא אמרו צגמרא דצתרומה איכא שינוי רשות, יש לכאורה ראייה לדעת רש"י דטבל אסור משום תרומה, ועל כן לא הקשו תוס' על תרומה, דאין זו קושיא צרורה.

באו"ד. צקדשים שאין חייב צאחריות: עי' הגהות רצ"פ צחו"מ (סי' ל"ז) ש"ך (ס"ק כ"ט).

תום' ד"ה אמר עולא. ע"כ נראה לר"י דבכל מקום לעולם יאוש לא קני, וההוא דהגזול בתרא (צ"ק קיד.) הוי יאוש ושינוי השם דמעיקרא משכא והשתא אצרוזין, ואע"ג דגבי קרבן נמי הוי יאוש ושינוי השם כדאמר לעיל דמעיקרא חולין והשתא הקדש, מכל מקום כיון דאין קנוי לו אלא מחמת שהקדיש [שעל ידי ההקדש נעשה שינוי השם] ולא היה קנוי לו קודם, פסליה רחמנא להקרבה משום מלואה הצאה צעזירה, [ומיהו אם היה קנוי לו קודם ההקדש לא היה חשיב מלואה הצאה צעזירה] כדמוכח בפרק לולב וערבה (סוכה ג.) דאמר להו רב להנהו אוונכרי כי זבניתו אסא מן הנכרים לגזוז אינהו וכו', ופריך וליקניניהו בשינוי השם, משמע דאי קנו ליה תו לא הוי מלואה הצאה צעזירה: ויש לעיין, אמאי ייפסל משום מלואה הצאה צעזירה, הלא המלואה היא רק בשעת ההקרבה ולא בשעת ההקדשה, וא"כ אף שלא קנאו הגזלן אלא בשעת ההקדש, דאז נעשה שינוי השם, מכל מקום יהא הקרבן כשר, כיון דבשעת ההקרבה כבר היה הקרבן קנוי, וליהוי כאסא שקנה בשעת האגד שאז נשתנה שמה להושענא דינא וכמבואר בסוכה שם, ואמאי נריך שיהא קנוי לו כבר בשעת ההקדש ואל"כ הוי מלואה הצאה צעזירה, הלא המלואה היא ההקרבה ולא ההקדשה.

ונראה לומר, דבאמת גם ההקדשה הוא חלק מן ההקרבה והכפרה, דהא בש"ס זבחים (ו.) איבעיא להו אם עולה מכפרת

על עשה דלחר הפרשה או לא מכפרת עיי"ש, ומוכח דהכפרה מתחלת כבר משעת ההפרשה, דאם לא כן אמאי לא תכפר עולה אעשה דלחר הפרשה, כיון דההפרשה אינה חלק מההקרבה, אלא ודאי דגם ההפרשה דהיינו ההקדשה היא חלק מן הכפרה, ועל כן שייך מלואה הצאה צעזירה אם ההקדשה היתה צעזירה.

ועוד נראה לומר, דאיתא בתורת כהנים (ר"פ ויקרא) אדם כי יקריב קרבנו לה', שיקדים הקדשו להקרבתו דברי רבי יהודה, ובפשוט הכוונה, דכל קרבן נריך להקדיש קודם שיקריבנו, ואי אפשר להקדיש בשעת ההקרבה. ועיין רש"י תמורה (כט.) ד"ה מנין למוקצה מן התורה, קס"ד דהכי קאמר מנין שחייב אדם להקנות קרבנו לשמים ולא יקריבנו מיד כשהקדישו - ועיין מה שכתבנו בזה בס' נתן פריו עמ"ס נדרים (ט:) - ומעתה מכיון דאי אפשר להקריב קרבן אלא אם הקדישו מקודם, נמצא דההקרבה מתחלת משעת ההקדש. וכמו שכתבו בתוס' ישנים כתובות (לא.) שאם לא היה אפשר לאכול בלא הגזבה מקודם היה מתחיל נמי האיסור לאכול החלב משעת הגזבה עיי"ש. ועיין בשו"ת אבני נזר (או"ח סי' ח"י הגהה לאות ל"ג) שלמד מזה, דבכל מלואה שאי אפשר לעשותה בלא שיעשה מקודם מעשה הכשר מסויים, דאז גם ההכשר הוא מכלל המלואה עיי"ש. [ומש"כ באבני נזר שם בשם תו"י דאי לא הוי אפשר להגזבה בלא אכילה, טעות סופר וז"ל "אכילה בלא הגזבה"].

קני אס כן אין לו כח להקדיש ואמאי פטור מארבעה וחמשה הא לא טבח דהקדש, אלא ודאי לכל מילי מודה עולא דיאוש קני רק לענין הקרבה לא קני, ולהכי פריך מדתני עלה דבחוך ענוש כרת, אלמא שהוא ראוי לפתח אהל מועד להקרבה עכ"ד תוס'. ומבואר מדבריהם דעולא מודה דיאוש קני ועל כן בגנז והקדיש יכול להקדיש את הבהמה וההקדש קנאה, ועל כן פטור מתשלומי ד' וה', ורק לענין הקרבה פסול משום מזהב הצאה בעצירה.

וקשה, לפי מה שביארנו צדעת התוס' להלן דגם בהקדשה איכא מנות הקרבה, ומשום הכי כשלא קנוי אלא בשעת ההקדש ולא קנאו מקודם פסול להקרבה משום מזהב הצאה בעצירה, משום דאין קנוי לו אלא משעה שהקדיש - וא"כ תקשי דאמאי בגנז והקדיש ואח"כ טבח ומכר פטור מתשלומי ד' וה' משום דיאוש קונה, ומבואר דחל ההקדש, וקשה מכיון דההקדש הוא חלק מההקרבה א"כ ליפסל גם ההקדשה משום מזהב הצאה בעצירה, ויתחייב בתשלומי ד' וה' כיון דלא חל ההקדש.

ובראיה ליישב, דהנה צמסנה חולין (יד.) איתא, השוחט בשבת וציום הכפורים אע"פ שמתחייב צנפשו שחיטתו כשרה. ויש להקשות הלא שחיטה הוא מזהב דהא מצרכינן עלה אשר קדשנו במצותיו וזונו על השחיטה, וכששוחט בשבת הוי ליה מזהב הצאה בעצירה

ומערתה נימא גם צנדון דידן, כיון דאי אפשר להקריב הקרבן אלא על ידי שיקדישנה מקודם, וכדאיתא בתו"כ הנ"ל שצריך להקדים הקדשו להקרבתו, ממילא מתחלת מנות ההקרבה משעת ההקדש, ועל כן אס איכא עצירה בשעת ההקדש איכא פסול דמנזהב הצאה בעצירה וכמו שכתבו התוס'. אבל באסא אין קריאת שם הושענא מעכבת, ואין חיוב לקוראו הושענא בשעת האגד, וע"כ קריאת השם אינה הכשר מזהב, וע"כ אף אס קנאו רק בשעת האגד מ"מ לא נפסל משום מזהב"ע. ועוד דאגד הלולב שהיא מציאות, וע"כ אף אס נעשה בדרך מזהב הצאה בעצירה יא, אבל בהקדש שהוא חלות שם, י"ל שאם נעשה ע"י עצירה נפסלה החלות וכאילו לא הקדישו ודו"ק.

אלא דעדיין צריך לבאר, לפי מה שכתבנו דגם בהקדשה איכא מנות הקרבה, ומאזאי טעמא פוסל זה מזהב הצאה בעצירה, דא"כ תקשי מה שכתבו התוס' לעיל בשם רבינו תם, דבכל מקום יאוש קונה לעולא ורק לענין קרבן פסול משום דהוי מזהב הצאה בעצירה, ומציא ראייה מגיטין (נה:) דפריך על עולא דסובר דיאוש לא קני, מההיא דגנז והקדיש ואחר כך טבח ומכר אין משלם ארבעה וחמשה (משום דכי טבח ומכר הקדש הוואי ואין תשלומי ד' וה' נוהגין בהקדש. רש"י סס), ותני עלה כהאי גוונא בחוך ענוש כרת, ואי אמרת יאוש לא קני כרת מאי בעידתיה, והשתא בלאו הווא דתני עלה הוה ליה למיפרך מגופה, דאי יאוש לא

והוי התחלת ההקרבה וכנ"ל, ועוד שעל ידי ההקדשה חל על הצהמה דין הקדש ונכנס לרשות הקדש. והנה כשגנב והקדיש, דנמנאל שהקדיש צעזירה, בזה אמרינן דכיון דהוי מנזה הצאה צעזירה לכן צטיל שם מנזה מן ההקדשה, ופסול להקרבה, אצל מכל מקום חלות ההקדש אינה צטלה, דחלות ההקדש היא כמתיר צטצילה ושחיטה, דאין ההיתר נפסל מחמת מנזה הצאה צעזירה וכרמז"ן הנ"ל, והכי נמי חלות ההקדש אינה צטלה מחמת מנזה הצאה צעזירה, ועל כן צגנב והקדיש אע"ג דפסול להקרבה משום מנזה"ע, מכל מקום ההקדש חל, ועל כן כשצבח ומכר פטור מתשלומי ד' וה', משום דצהקדש ליכא חיוב ד' וה'.

ובדאי טעמא כשהקדיש צצבת דנמנאל שהקדישו צאיסור, דהא אין מקדישין צצבת וכמזכיר צצ"ס ציצה (לו), מכל מקום לא נפסלה ההקדשה משום מנזה הצאה צעזירה - אף אם נימא דגם צאיסור דרצנן איכא משום מנזה"ע וכרש"י פסחים (לה:): ד"ה צבול מדרצנן - דמנזה הצאה צעזירה פוסלת רק את המנזה, וכאילו לא עשה מנזה ע"י ההקדשה, אצל אינה פוסלת את חלות דין ההקדש, וכמו שאינה פוסלת את המתיר צטצילה ושחיטה וכנ"ל.

באו"ד. מכל מקום כיון דאין קנוי לו אלא מחמת שהקדיש ולא היו לו קנוי קודם פסליה רחמנא להקרבה משום מנזה הצאה

ואין שחיטתו כשרה. אולם צחמת לא קשיא מידי, דצשחיטה יש שני דינים, מנזה ומתיר, דהשחיטה מתרת את הצהמה לאכול, ומנזה הצאה צעזירה פוסלת רק את המנזה אצל לא את המתיר, דהיתר שחיטה חל אף כשעשאה שלא צדרך קיום מנזה. וצברא זו מצוארת צחידושי הרמז"ן חולין (לא). אהא דאמרו שם דטמא שטבל צלא כונה וכן כששחט צלא כונה, דאיכא למ"ד שהוא טהור והשחיטה כשרה, ולכאורה קשיא דהא צראש השנה פליגו אם מנזות צריכות כונה, ולמ"ד מנז"כ נימא דצטצילה ושחיטה צלא כונה פסולה, ותירך הרמז"ן דצטצילה ושחיטה מלצד שהן מנזות הרי הן גם מתירין, דהצטצילה מטהרת את הטמא והשחיטה מתרת הצשר לאכילה, והמתיר חל אף צלא כונה עיי"ש. ומצואר דצדצר שיש צו מנזה ומתיר, אף היכי שלא קיים מנזה - וכגון שטבל ושחט צלא כונה דליכא מנזה דהא מנזות צריכות כונה - מכל מקום ההיתר נעשה והצטצילה טיהרו, וכן השחיטה התיירו לאכילה, דאין ההיתר תליא צקיום המנזה.

ובערתה מיושב דאמאי צגנב והקדיש וטבח ומכר אינו משלם תשלומי הארבעה וחמשה משום דיאוש קונה, אלא דלהקרבה פסול משום מנזה הצאה צעזירה, והקשינו דכיון דההקדשה היא מנזה א"כ נימא דלא חל ההקדש כלל ולתחייב צתשלומי ארבעה וחמשה. ולהמתצאר אתי שפיר, דצהקדשה איכא שני דינים, חדא דאיכא מנזה להקדיש

אולם כ"ז אחר היאוש אכל קודם יאוש גם
רשותו אין לו דכל רגע יצואו הצעלים ויטלוהו.

מפני ששנה בחטא: ר"ל דהחטא עצמו
לא נשתרש כיון דהגזלה תורת אלא
שנשתרש החטא אלל הגולן שהוא חזר והוציאו
מרשותו ונתנו לרשות לוקח והוי כאילו עשה
מעשה גולה מחדש, והוי כעצר ושנה ונעשה
לו כהיתר ונמצא שהשתרש החטא אללו.

ת"ש טבחו או מכרו מה טביחה שאינה
חוזרת אף מכירה שאינה חוזרת,
אימת אילימא לפני יאוש אמאי אינה
חוזרת, אלא לאחר יאוש, ואי סלקא
דעתך קנייה אמאי משלם ד' וה', שלו
הוא טובח שלו הוא מוכר, כדאמר רב
נחמן פרט לשהקנה לשלשים יום הבא נמי
פרט לשהקנה לשלשים יום: ופירש רש"י
ד"ה פרט לשהקנה לו לשלשים יום, כלומר
לעולם לפני יאוש והאי אינה חוזרת דקתני
לא למעוטי היכא דלא אהני מעשיו, דאע"ג
דלא אהנו חייציה רחמנא הואיל ושנה בחטא,
אלא למעוטי היכא דלא מכר גנב ללוקח אלא
לעשות צה מלאכה שלשים יום, דהוא כשכירות
צעלמא עכ"ל. ומצואר דרש"י מפרש, דמה
שאמרו פרט לשהקנה לשלשים יום דלא הוי
כמכר ופטור מד' וה', היינו כשמכרו גנב
ללוקח לעשות צה מלאכה שלשים יום, דלא הוי
מכירה אלא כשכירות צעלמא.

אבל הרמב"ם (פ"ב מגנבה הי"א) כתב, גנב

צעצירה: ר"ל כיון דהעצירה נעשית רק בגלל
המנוה ואי לאו מנוה ליכא עצירה, וה"נ אי
לאו הקדש ליכא שינוי שם וליכא קנין וממילא
לא נגמרה הגזלה, וכע"ז צרמב"ן יצמות
(קג.) גצי חליצה צע"ז.

פז:

מפני מה אמרה תורה טבח ומכר משלם
תשלומי ארבעה וחמשה, מפני
שנשתרש בחטא: לפ"ז נ"ע דגם כשטנחו
צלה יחייב דליתא צחורה.

תוס' ד"ה אף גזול דלית ליה תקנתא. אע"ג
דאמר לעיל (פה:) גנב טלה ונעשה
חיל נעשה שינוי צידו וקנאו מ"מ כמו שהוא
לית ליה תקנתא: ר"ל דכשנעשה השינוי הוי
כצריה חדשה ונמצא דהטלה אין לו תקנתא,
ומה שהוכשר הוי כדצר חדש, וכע"ז צחוס'
פסחים (ז): גצי כלי חרס שאינו יוצא מדופניו
לעולם דמ"מ מהני חזרה לכצונות דהוי צריה
חדשה.

פח:

ואי ס"ד יאוש קני אמאי משלם תשלומי
ארבעה וחמשה: ואי יאוש לא קני מהני
מכירתו ואע"ג דלאו שלו, דכ' הרמב"ן פ'
הגזול דקודם יאוש הצעלים מרדפין אחרי
הגזלה ע"ש. והציאור דלגזן איכא זכות של
רשותו ואע"ג שאינו שלו ולכן יכול למוכרו.

ומכר והקנה לאחר שלשים יום, וצחוק שלשים יום הוכר הגנב, אינו משלם אלא כפל. וכתב הלח"ם שם, דהרמז"ם מפרש, דמה שאמרו לשהקנה לשלשים יום, היינו שהקנה לו לאחר שלשים יום, וצחוק השלשים יום הוכר הגנב. דכיון דצחוק שלשים יום הוכר הגנב הרי היא חוזרת לבעליה קודם שתחול המכירה, ונמצא דאינו דומה לטביחה שאינה חוזרת, דהא מכירה זו חוזרת קודם שתחול ולכן פטור עליה עיי"ש.

וצריך ביאור צמאי פליגו רש"י והרמז"ם - ונראה לומר, דהנה כתב הרמז"ם (פ"ו מה' שכירות ה"ה) שהמשכיר חזרו לחזירו מכל מקום החזר קונה להמשכיר ואע"פ שהיא שכורה לאחרים, וכתב הרצ המגיד שם דרש"י צמק' צבא מניעא (קב). חולק על זה, וסובר דחזר המשכיר קונה לשוכר ולא למשכיר. והיינו דפליגו צמק' חזר לחזירו אם נחשב כאילו גם גוף החזר הוא של השוכר, וכמו שאמרו בגמרא צבא מניעא (נו: דשכירות ליומיה מכירה הוא, או דגוף החזר נשאר להמשכיר, והשוכר שכר רק את תשמישו של החזר ולא את גופו. ומה שאמרו דמכירה ליומיה מכירה הוא, היינו לענין תשמישו של החזר. ורש"י סובר דצמק' חזר לחזירו קנה השוכר גם את גוף החזר, ועל כן החזר המושכר קונה להשוכר, והרמז"ם סובר דגוף החזר נשאר להמשכיר, ועל כן סובר דחזר המושכר קונה למשכיר ולא לשוכר.

ומעתה יש לומר, דרש"י דסובר דשכירות היא כמכירה גמורה ליומיה, לכן לשיטתו שפיר פירש דמה שאמרו בגמרא מה טביחה שאינה חוזרת אף מכירה שאינה חוזרת היינו כשהשכירו לעשות צו מלאכה שלשים יום, דלדידיה הוא כמכירה גמורה, וא"כ היה סלקא אדעתין לחייבו בתשלום ד' וה', ועל כן איצטרך למעוטי ממה דמקשינן מכירה לטביחה דמכירה החוזרת אינה מחייבת לשלם ד' וה', דאע"ג דגם מכירה לשלשים יום דהוי כשכירות הוי מכירה גמורה, דשכירות ליומיה מכירה גמורה היא, אעפ"כ כיון דאינה מכירה עולמית שהרי חוזרת להמוכר אחר שלשים יום לכן אינו חייב לשלם ד' וה'. אבל דעת הרמז"ם דשכירות לא הוי כמכירה כלל, ומהאי טעמא סבירא ליה דחזר המושכר קונה למשכיר ולא לשוכר, משום דגוף החזר נשאר להמשכיר, וא"כ כשמכר את הצהמה לשלשים יום דהוי כשכירות וכפירש"י, ודאי שאינו צריך לשלם ד' וה', דאין זו מכירת הגוף כלל, דהא חזינו דחזר המושכר קונה למשכיר ולא להשוכר, וא"כ אין לומר פרט לשהקנה לשלשים יום דהיינו שמכרו לשלשים יום, דעל זה אין צריך היקש לטביחה לומר מה טביחה אינה חוזרת אף מכירה אינה חוזרת, דבלאו הכי ידעינן דצמק' גוונא פטור מלשלם ד' וה' כיון דליכא מכירת הגוף כלל. ועל כן מפרש הרמז"ם דמה שאמרו פרט לשהקנה לאחר שלשים יום, היינו שמכרו לאחר שלשים יום למכירה עולמית, וצוה ילפינן מהיקש לטביחה דצעינן מכירה שאינה חוזרת, שאם

שמע מינה דסבירא ליה אס אמרה הן נעשה מיד פקדון אכלה ומקודשת, ונעשה פקדון וקדושין כאחד, ולפי זה מה שאמר רבי יוחנן [ב"ק סח:] גזל ולא נתיאשו הצעלים שניהם אינם יכולים להקדישו, היינו כל אחד אינו יכול להקדיש אצל צריצוי שניהם נעשה הקדש עכ"ד.

ויש לעיין מה הפשיטות לומר דכשם שדבר שאינו צידו אינו יכול להקדיש כמו כן דבר שאינו צידו אינו יכול לקדש בו, הלא חילוק רב יש ציניהם, דצשלמא לענין להקדיש צעינן שיהא לגמרי שלו וצרותו, וכמו שאמרו בגמרא צסוגיין (סח:) איש כי יקדיש את ציתו קודש אמר רחמנא מה ציתו שלו אף כל שלו, וכן אמרו לקמן (סט:) מה ציתו צרותו אף כל צרותו עיי"ש, ואיכא גזרת הכתוב דכל דליכא ציה תרתי דהיינו שלו וצרותו אין ההקדש חל. משא"כ גצי קדושין, נימא דכל שהחפץ הוא שלו וקנינו אע"ג שאינו צרותו מכל מקום יכול לקדש בחלק של שלו. ואין הכי נמי היכי דגזלוהו אחרים ממנו, יש לומר דאינו יכול לקדש את האשה צמה שמקנה לה את חלק "שלו", כיון שאין היא יכולה ליהנות מן החפץ כלום, דכיון שהוא ציד הגנב א"כ מאי אהני לה צמה שהמקדש הקנה לה את החלק שלו, כיון דעכ"פ אין היא יכולה ליהנות כלום מן החפץ, שהרי החפץ הוא צרות הגנב והוא לא יתן את החפץ ליד האשה ולכן אינה מקודשת, אצל היכי שהאשה עצמה גנבה את החפץ מן המקדש דאיכא עליה מצוה להשיב

בחוק שלשים יום הוכר הגנב אינו משלם אלא כפל, כיון דעדיין לא חלה המכירה. אצל הרמב"ם לא מצי לפרש כפירושו של רש"י שמכרו רק לשלשים יום, דצכהאי גוונא ליכא מכירה כלל דהוי כשכירות צעלמא וכפירש"י, וצשכירות נשאר הגוף להמשכיר, וכדחזינן דס"ל דחצר המושכר קונה למשכיר ולא לשוכר, ואין כורך למעט מהיקש דטציחה דצעינן מכירה שאינה חוזרת, דצלא"ה פטור מלשלם ד' וה' כיון דליכא מכירה גמורה כלל.

רש"י ד"ה ששגה בחטא. ולעולם לפני יאוש ואע"פ דלא אהנו מעשיו מחייב: י"ל רצא לשיטתו צתמורה (ד:) אי עביד לא מהני ולקי דעבר אמימרא דרחמנא, הרי דנענש אף דלא מהני.

סח:

איש כי יקדיש את ביתו קודש אמר רחמנא מה ביתו שלו אף כל שלו: צשו"ע אה"ע (סי' כ"ח סעיף ח') כתב הרמ"א, אשה שחטפה מעות מאיש אחד, והוא ציקש ממנה שמתזירה לו ולא רצתה, ואמרה לה הרי את מקודשת לי צהם, ושתקה והתזיקה המעות, לא הוי קדושין, דהוי שתיקה דלאחר מתן מעות ולא כלוס הוא. וכתב הב"ש (סקט"ו) דלכאורה נראה, דאפילו אס אמרה הן לא מהני, כיון שאינו צידו אינו יכול לקדשה בו, כשם דאינו יכול להקדיש דבר שאינו צידו כן אינו יכול לקדש בו, מיהו מדכתב צהגה שתקה

את הגזלה אשר גזל וצית דין מוֹלֵיֵאִין מידה, וא"כ כשהבעל מקדש אותה בחפץ זה על ידי שהוא מקנה לה את החפץ ונעשה החפץ שלה, ואין היא מחוייבת להחזירה והיא יכולה להשתמש בחפץ זה, שהרי החפץ הוא צרשומה וצידה, נימא דשפיר היא מקודשת, שהרי הבעל נתן לה את חלק של שלו דהיינו את חלק קנינו, וחלק זה ודאי דשוה פרוטה, דהרי על ידי שקנתה את חלק השלו של הבעלים נפטרה מלהחזיר את הגזלה ואין צ"ד מוֹלֵיֵאִין מידה, וצודאי שהיתה נותנת פרוטה כדי לזכות בחלק שלו של הבעלים, וא"כ אם קדשה הבעלים בחלק שלו תהא מקודשת.

ודוקא בהקדש אמרו שאין הבעלים יכולין להקדיש את החלק של שלו, דהתם איכא גזרת הכתוב דצעינן שיהא דומיא דציתו מה ציתו צרשומה אף כל צרשומה, ואע"ג דגם החלק של שלו יש לו שויות של פרוטה עכ"פ, מכל מקום גזרת הכתוב דכל שאינו צרשומה אינו יכול להקדיש אף את החלק של שלו, אבל בקדושין הלא העיקר הוא שהיא תהנה מן המקדש שיעור שוה פרוטה, והרי צודאי שהיא נהנית מן המקדש שיעור שוה פרוטה כשמקדשה ונותן לה צמתנה את החלק שלו, ותהא מקודשת צוה, שהרי היא הרויחה צוה ריות גדול שאינה חייבת להחזיר את הגזלה ליד הבעלים ואין צ"ד מוֹלֵיֵאִין מידה. וי"ע.

גם מה שכתב ה"ש דכמו שאם אמרה הן נעשה מיד פקדון אללה ומקודשת ונעשה

פקדון וקדושין כאחד, כמו כן בגזל ולא נתייאשו הבעלים היכי דאיכא ריזוי שניהם נעשה הקדש עכ"ד. לכאורה יש לחלק, דיש לומר דדוקא לענין קדושין מהני אם אמרה הן, דעל ידי זה גילתה דעתה שהיא רוצה להחזיר את החפץ לבעליו, דהא המקדש אינו יכול לקדש כל זמן שאין החפץ צרשומה - לדעת ה"ש וכנ"ל - וא"כ כשאמרה שהיא רוצה להתקדש לו על ידי חפץ זה, א"כ גילתה דעתה שהיא רוצה להחזיר את החפץ לבעליה, וממילא חוזר החפץ לרשותו של בעליו, דמכיון שאמרה הן נעשה החפץ פקדון אללה, וכמצואר צממה ראשונים דהחפץ הנפקד נמצא צרשומה המפקיד כי השומר מקנה את מקומו של החפץ להמפקיד - עיין צוה צרש"ס צצא צתרא (פה). וצרא"ש פסחים פ"ק (ה). - ועל כן מיד כשנעשה פקדון אללה, קנאו הבעלים בצורה את החפץ לגמרי ונעשה הן שלו והן צרשומה, שהרי מעתה נמצא החפץ צרשומה המפקיד ועל כן שפיר מקודשת צו, דעל ידי שאמרה הן גילתה דעתה שהיא רוצה להחזיר את החפץ לבעליו כדי שיוכל לקדשה צו. משא"כ בגזל ולא נתייאשו הבעלים שאינם יכולים להקדישו זה משום שאינו שלו וזה משום שאינו צרשומה, מנלן לומר שאם הגזלן גם כן מסכים להקדישו דמהני הקדשו, ואמאי, הרי צמה שהגזלן הקדיש את החלק של צרשומה אינו ראה שהיא רוצה להחזיר את החפץ ליד הבעלים, דשמא הוא רוצה להמשיך ולהיות גזלן אללא שהיא רוצה להקדיש את מה שגזל, אבל הגזלן

ולגזלן יש קנין של צרשותו, וצכהאי גוונא שניהם אינם יכולים להקדישו זה משום שאינו שלו וזה משום שאינו צרשותו.

אלא דהיה אפשר לומר מסברא, דהיכי שניהם הוקדש הן החלק של שלו והן החלק של צרשותו, וצכהאי גוונא שפיר מהני דהא הוי דומיא דציתו שהוקדש הן שלו והן צרשותו. אבל אין לזה ראייה מדין קדושין הנ"ל, דצקדושין י"ל דשאני, דכיון שהיא רוצה להתקדש גילתה דעתה שהיא מסכימה שהחפץ ישוב לצעליו, ונמנא דנעשה של המקדש הן חלק שלו והן חלק של צרשותו. וגם צאמת מדד הסברא אין הכרח דהיכי שניהם מסכימים להקדיש דמהני, דיט לומר דגזרת הכתוב הוא דאינו יכול להקדיש אלא דומיא דציתו ממש שיש להצעלים צו קנין גמור, הן מדד שלו והן מדד צרשותו, אבל מי שאין לו אלא חלק שלו וכן מי שאין לו אלא חלק צרשותו אינם יכולים להקדיש כלל, דליכא לכל אחד אלא חצי צעלות ואינו יכול להקדיש חצי צעלות, ואע"ג דצין שניהם נעשה הקדש בצלימות, אפשר דלא מהני כיון דאין כח לשום אחד להקדישו בצלימות. ואריך עיון.

ומי קדוש והאמר ר' יוחנן גזל ולא נתייאשו הבעלים שניהן אינן יכולין להקדיש, זה לפי שאינו שלו וזה לפי שאינו ברשותו, אמרי הוא דאמר בצנעוין דתנן הצנעוין מניחין את המעות ואומרים כל הנלקט מזה

לא הסכים מעולם להיות השומר של הצעלים והחפץ לא נעשה פקדון אצלו. וממילא לא הוחזר החפץ מעולם לרשותו של המקדיש, ונמנא דליכא לצעלים המקדישים אלא חלק של שלו, ולגזלן ליכא אלא חלק של צרשותו, וצכהאי גוונא שניהם אינם יכולים להקדיש.

ובתום' צבא מצינא (ו.) ד"ה הקדישה כתבו, דצגזל ולא נתייאשו הצעלים דשניהם אינם יכולין להקדישו זה לפי שאינו שלו וזה לפי שאינו צרשותו, מכל מקום אם הגזלן אדוויי אודי ליה ומסכים להחזירו הוי כפקדון שיש לו ציד אחרים דיכול להקדיש עיי"ש, והיינו משום דהתם מיירי שהגזלן הודה שהוא גזלו ורוצה להחזירו לצעליו, ואז נעשה החפץ הנגזל כפקדון צרשות הגזלן, וכיון דהחפץ הנפקד הוחזר לרשותו של המפקיד דהיינו הצעלים, דהא המפקיד קונה את המקום שבו נמנא החפץ הנפקד וכראשונים הנ"ל, ולכן שפיר יכול להקדישו, דאחר שהודה הגזלן חזר להיות החפץ לגמרי צדי הצעלים הן מדד השלו והן מדד הצרשותו. וכל זה אם הגזלן מודה שהוא של הצעלים ורוצה להחזירו לצעליו דאז קנאוהו הצעלים לגמרי ויכולין להקדישו, אבל היכי שהגזלן אינו רוצה להחזירו כלל לצעלים אלא שהוא מסכים להקדישו, צוה מנלן שהוא רוצה להחזיר להצעלים, ושמא הוא רוצה להקדיש את החלק של צרשותו ורוצה שזכות ההקדש תהא לטובת הגזלן, ומעולם לא התכוון להחזירו ליד צעליו, וממילא נשאר הדבר כמקודם שהצעלים יש לו קנין של שלו

ואין זה יאוש שלא מדעת אלא יאוש מנד ספק, והחילול הוא לפי נד החשש שעוצרי דרכים גנבו מן הפירות ויאכלוהו, ולאיתו נד הוא מניח את המעות, והנה לפי אותו נד ודאי שהוא מתייחס, שהרי כל עיקר הנחת המעות הוא לפי הנד שעוצרי דרכים גנבו מן הפירות, ואין זה דומה כלל ליאוש שלא מדעת, דשם אינו עולה על דעתו כלל להתייחס כי הוא אינו יודע כלל שנפלה ממנו האצדה, ומה זה ענין ליאוש שלא מדעת וז"ע.

וישמא סבירא להו לתוס' ז"ל, דיאוש לא הוי אלא כשהוא מתייחס באופן מוחלט, דהיינו שהוא יודע שהדבר נאצד ממנו ולא יוחזר לו לעולם, דומיא דאצדה שאין לו סימן, אצל היכי שאינו ידוע לו באופן ודאי שהחפץ נאצד ממנו, אע"ג שידוע דאולי נאצד ממנו, אין זה בגדר יאוש המועיל, כיון דהיאוש הוי רק על הספק, ויאוש על הספק דינו כיאוש שלא מדעת, ועל כן כשמסתפק שמא ילקטו עוצרי דרכים מן הפירות, אין זה בגדר יאוש, כיון דאינו ודאי שגנבו ממנו את הפירות והוי בגדר יאוש שלא מדעת וז"ע.

והאמר רבי יוחנן גזל ולא נתייאשו הבעלים שניהן אינן יכולין להקדיש זה לפי שאינו שלו וזה לפי שאינו ברשותו: יעייין בקצה"ח (סי' שני"ג סק"א) בשם הדרישה, שרצה להביא ראיה לסברת הטור בשם הרא"ש דיאוש קונה לחומרא מספיקא, מהא דסוגיין אמר ר' יוחנן גזל ולא נתייאשו הבעלים

יהא מחולל על המעות האלו: ונתוס' ד"ה הוא דאמר כנועין, ואם תאמר והא לנועין מחללין אף אחר יאוש דהא קתם גנבה יאוש צעלים כרבנן דר"ש, א"כ קצרי לנועין דיאוש לא קני, וריש לקיש מודה דאין יכול להקדיש אחר היאוש דסבר יאוש קונה, וכי תימא דהוי יאוש שלא מדעת, שאינם יודעים אם לקטו אם לאו, הא גבי תמרי דזיקא אמרינן (ב"מ כב:) כיון דשכיחי דתרי חשיב יאוש מדעת, וי"ל דהכא לא שכיח כולי האי שילקטו שיראים מן הבעלים וכו' וחשיב יאוש שלא מדעת עכ"ל.

ויש לעיין במה שכתבו לנועין הוי בכלל יאוש שלא מדעת, הרי בסוגיא דצבא מליעא (כא:) פירש רש"י יאוש שלא מדעת, דבר שסתמו יאוש לכשידע שנפל ממנו וכשמלאו עדיין לא ידעו הבעלים שנפל מהן עכ"ל, והיינו דמיירי באצדה שאין הבעלים יודעים כלל שנפלה מהם האצדה, וממילא אינו עולה על דעתו כלל להתייחס, ועל כן לא הוי יאוש למ"ד דיאוש שלא מדעת לא הוי יאוש, משא"כ בצנועין שהם מניחין מעות אשר עליה יתחללו כל הפירות הנלקטים, הרי ודאי יודע שאפשר שעוצרי דרכים ילקטו מכרם רבעי, שהרי הוא מניח את המעות אדעתא דהכי כדי שיתחלל על מעות זה הפירות שילקטו עוצרי דרכים, א"כ אין זה יאוש שלא מדעת, שהרי כל עיקר מעשיו צנחת המעות הוא על הנד דשמא ילקטו עוצרי דרכים מן הפירות ועל כן רוצה לחללו, ונמצא דכל עיקר החילול הוא על הנד שעוצרי דרכים יגנבו מהפירות ויאכלוהו,

שניהן אינן יכולין להקדיש זה לפי שאינו שלו וזה לפי שאינו ברשותו, משמע הא נתייאשו הצעלים יכולין להקדישו מספיקא עיין שם. ויש לתמוה, דודאי דרבי יוחנן לא מספקא ליה כלל אם יאוש קונה, דהרי ס"ל לרבי יוחנן בסוגיין שאם טבח ומכר לאחר יאוש חייב ארבעה וחמשה דיאוש לא קני, ואם יאוש קונה מספק איך מויליין ממון מספק לחייב ד' וה' לאחר יאוש, ובהכרח מוכח דלר"י יאוש לא קנה בתורת ודאי. והטור צ"ס הרא"ש שכתב דיאוש קונה לחומרא מספק, היינו דמספקא ליה לדינא ומשום דרבה מספקא ליה אם יאוש קונה מדאורייתא או מדרבנן וכמבואר בדבריהם, אבל ר' יוחנן לא מספקא ליה כלל, והא דקאמר שלא נתייאשו הצעלים, לרבותא קאמר, דאפילו לא נתייאשו אינן הצעלים יכולין להקדיש וכמבואר בדרישה שם. ועוד דאם נתייאשו שפיר יכול הגזלן להקדיש אף אם יאוש לא קנה, וכמבואר לעיל (סז). הגנב והגזלן והאנס הקדשן הקדש, וכמש"כ בקנה"ח שם.

רש"י ד"ה גניבה בנפש. הגונב נפש ומכרו אין כאן יאוש שאין אדם מתייאש על עצמו: י"ל דדוקא כשאין החפץ ברשותו מתייאש דחושב שלא יחזור אליו, אבל הוא עצמו אינו מתייאש דמקווה לברוח מהקונה. גם י"ל דבדבר שברשותו לא מהני יאוש כמו בשעבוד חוב. ועוד י"ל עפ"י נתה"מ (סי' רס"ג סק"ג) וקצות החושן (סי' ת"ו סק"ב) דיאוש מועיל רק כשקנאו אחר, ובעצמו הוא

תמיד מוחזק קודם לאחרים. [ועי' שו"ת להורות נתן (ת"ד סי' קכ"ו אות ז)].

תום' ד"ה הוא דאמר בצנועין. אבל כרם רבועי [וצמסורת הש"ס הוסיף. אע"ג דממון גבוה הוא מ"מ] הצעלים זכאים לאוכלה צירושלים: ז"ע אם ממון גבוה הוא אמאי הוי שלו אע"ג דמשולחן גבוה זכי. ולענין קידושין לא מהני.

באו"ד. אבל כרם רבועי הצעלים זכאים לאוכלה צירושלים: ר"ל דבכרם רבועי הו"ל דינו כצעלים, וא"כ מה שגילתה תורה דמועיל חילול בכרם רבועי לא מצינו כן אלא בצעלים ולא באחרים, ומדחזינן דצנועין חיללו פירות שאינן ברשותן ש"מ דמ"מ נקרא שמו עליו והוי שלו והוי כצעלים, וא"כ ה"ה להקדיש אע"ג דצנועין דוקא צעלים גם בגזלו ממנו נקרא עליו שם צעלות משא"כ בחילול דהקדש לא צנועין דין צעלות כלל.

באו"ד. וא"ת אכתי הרי יכול לחלל מעשר שני של חצירו: עי' תמורה (ט). מי מתפס בדבר שאינו שלו.

באו"ד. ומיהו צפרק לולב הגזול (סוכה לט). משמע שיכול אדם לחלל דמי פירות שציעית של חצירו שלא מדעתו, דתניא אין מוסרין פירות שציעית לעם הארץ יותר ממזון שלש סעודות, ואם מסר אומר הרי מעות הללו מחוללין על פירות שיש לי בתוך ביתי

דהא יחרס כל רכושו כתיב, אצל להך ליטנא דמפיק ליה מהיקיטא דכתיב אלה הנחלות אשר נחלו אלעזר הכהן ויהושע בן נון וראשי האצות - וכי מה ענין ראשים אצל אצות (הו"ל למכתב וראשי המטות. רש"י), לומר לך מה אצות מנחילין את צניהם כל מה שירצו (מחלק נכסיו על פיו. רש"י), אף ראשים מנחילים את העם כל מה שירצו - א"כ מוכח ד"ד יכולין גם להקנות. והמקור"ח דחה דצריהם, וכתב דלא נכנסו דצריו לאזניהם, ואחר כך מצא בצפר גט פשוט שכתב להדיא לסצרא פשוטה שאין הצ"ד יכולין להקנות עיי"ש.

ויש לתמוה, שכדברי מאן דלוחי צבי מדרשא מצואר צחידושי הרשב"א גיטין (לו): שכתב, דמסוגיא שם שמעינן דכח צ"ד יפה להפקיר ממון מזה לזכותו לזה אפילו קודם שבאו לידו, וכן מוכח מקרא דאלה הנחלות אשר נחלו דמה אצות מנחילין ואומרים שדה פלוני לפלוני וזכה לו מיד ואף קודם שבאו לידו, אף ראשים מנחילים לכל מי שירצו ואומרים ממון ראובן יהא לשמעון וזכה בו מעתה שמעון עכ"ד. הרי צהדיא דלמאי דילפינן הפקר צ"ד הפקר מקרא דאלה הנחלות, יש כח ציד צ"ד גם להקנות ולא רק להוציא, ולא כדפשיטא ליה להגאון מקור חיים ז"ל.

אולם נראה, דהן אמת דמלשון התוס' מוכח דהפקר צ"ד הפקר מועיל גם להקנות ולהכניסו לרשותו של המחלל - וכמו שכתבו

וצא ואוכלן צתורת שציעית, וי"ל דאפקיניהו רבנן מרשות עם הארץ כדי שלא יהא נכשל ואוקמיניהו ברשות זה שיכול לחלל דהפקר צית דין הפקר: ומוכח מזה, דהפקר צ"ד הפקר מועיל לא רק להוציא מרשותם של הצעלים, אלא יש צכחם גם להקנות לרשות הקונה, שהרי כתבו דמה שיכול לחלל פירות שציעית היינו משום שעל ידי הפקר צ"ד הפקר אוקמיניהו ברשותו של זה כדי שיכול לחלל. וכן משמע בתוס' לקמן (ס"ט): ד"ה הו"א לנועין אית להו דר' דוסא, שכתבו "אלא מחמת תקנה הוא דאוקמי רבנן ברשותיה לחלל ולהפקיר".

ומבאין יש להקשות על מה שכתב צ"ק מקור חיים (פי' תמ"ח סק"ט), דהא דהפקר צ"ד הפקר היינו שיש להם כח מן התורה להפקיר ממון מרשות צעלים, אצל אין צכחם להקנות לאחרים, וכן משמע לשון הש"ס שאמרו מנין להפקר צ"ד הפקר ולא אמרו קנין צ"ד קנין עיי"ש. ותמוה שלא הציא מתוס' כאן שכתבו צהדיא דהפקר צ"ד הפקר מועיל גם להקנות. וקושיא זו הקשה צבי הרב הגאון מוה"ר עמרם יעקב שליט"א.

והנה צ"ק מקור חיים שם כתב, דלוחחא עליו צבי מדרשא, דהניחא להך ליטנא (צגיטין לו): דמפיק ליה דהפקר צ"ד הפקר מקרא דעזרא שאמר, וכל אשר לא יצא לשלשת הימים כעצת השרים והזקנים יחרס כל רכושו, א"כ אין ללמוד מזה רק שיכולין להפקיר,

לו אין צו קנין לא אימעט עיי"ש. וא"כ הוא הדין בחילול דמי פירות שביעית סגי אם אין עליו רשות אחרים והוא הפקר, אבל אין צריך שיהיה קנינו של המחלל, וא"כ אין הכרח דהפקר צ"ד הפקר מועיל גם להקנות, דאף אם אינו מועיל אלא להפקיר ג"כ מהני. ועיין צס' נתן פריי עמ"ס נדרים (לד): מה שכתבנו בדברי החת"ס הנ"ל, וצס' ונתן לכהן (עמוד קל"ט).

בא"ד. ומיהו דבר תימה דהיכי מדמי הקדש כלל לחילול, דלמה לא יוכל לחלל נטע רבעי ומעשר שני של חצירו שלא מדעתו, כיון דזכות הוא לו דזכין לאדם שלא בפניו, דהא דמצעי לן בהמודר (נדרים לו): התורם משלו על של חצירו צריך דעת בעלים או לאו, היינו טעמא כדאמר התם דלמא ניחא ליה למיעבד מנזה בממוניה, אבל הכא וכי אין טוב להם למלקטים שיחללו אותם הבעלים ממה שיאכלו בלא חילול: אולם בתוס' קדושין (נו.) ד"ה מתקין, תירצו קושיא זו, דעד כאן לא מציעא ליה התם בנדרים (לו): גבי תרומה, אלא משום דאמר ניחא ליה לאינש למיעבד מנזה בממוניה, אבל היכא דלא שייך כי אם זכות כי הכא עבדינן זכותיה, אבל בההוא דלנועיס ליכא למימר הכי, שהרי הגזלים ענמם אינם יכולים לתקן כלום מה שבידם, שהרי אינו שלהם והוי גזל ולא נתייאשו, וכיון דאינהו לא מני עבדי שליחיהו נמי לא מני עבדי עכ"ד. ויש לעיין אמאי נשאר התוס' כאן בתימה, והוי ליה לתרץ כתירוץ בקידושין דלנועיס

"ואוקמינהו ברשות זה שיכול לחלל דהפקר צ"ד הפקר" – מכל מקום מגוף הענין אין הכרח דהפקר צ"ד מועיל גם להקנות, דיש לומר דאף שאין אדם יכול לחלל דמי פירות שביעית של חצירו שלא מדעתו, היינו דוקא אם יש לרמיס זה בעלים, דכיון דדעת הבעלים מעכבים מלחללם אינו יכול לחלל שלא מדעת הבעלים, אבל כיון דהפקר צ"ד הפקר, א"כ יאלו הדמים מרשות הבעלים ונעשו הפקר, ושזו שפיר יכולים אחרים לחללו אע"ג דלא קנאו המחלל, דכיון דהוי הפקר א"כ ליכא דעת בעלים המעכבת מלחללם ושפיר מועיל חילול בהפקר. ועל כן שפיר כתבו התוס' דממה שאמרו בסוכה (לט.) דאם מסר דמי פירות שביעית לעם הארץ אומר הרי מעות הללו מחוללין על פירות שיש לי בתוך ביתי, ואין ראייה שיכול לחלל דמי פירות שביעית של חצירו שלא מדעתו, דכיון דהפקר צ"ד הפקר א"כ אפקעינהו מרשות הבעלים ונעשה הפקר, ועל כן יכול לחללו על פירות שיש לו בתוך ביתו, דאע"ג דהמחלל לא קנאו, ומשום דהפקר צ"ד אינו מועיל להקנות, מכל מקום עכ"פ יאלו מרשות בעלים וליכא בעלים שמעכבים מלחללו, וע"כ שפיר יכול לחללו דגם הפקר שאינו שלו יכול לחללו.

ויתירה מזו מוצא צשו"ת חת"ס (או"ח סי' ק"פ ד"ה ואפילו), דבקרובן לא כתיב שיקחנו לעצמו שיהיה שלו, אלא יקריב קרבנו ולא של אחר, וכן יקדיש ביתו ולא בית של אחר, אבל כל שאינו של אחר אע"ג דגם

כיון דאינו שלהם שהרי הוא גזל צידם לכן לא מני עבדי שליח לחלל.

ונראה עפ"י מה שכתב הב"ש (אה"ע סי' כ"ח סקט"ז), דמה שאמר ר' יוחנן גזל ולא נתייאשו הצעלים שניהם אינם יכולים להקדישו זה משום שאינו שלו וזה משום שאינו צרשותו, היינו כל אחד אינו יכול להקדישו, אבל צריכוי שניהם נעשה הקדש עיי"ש. וא"כ גם בחילול נטע רצעי, אף אם נימא דהצעלים אינם יכולים לזכות את החילול להגזלן דכיון דאינהו לא מני עבדי שליחיהו נמי לא מני עבדי, מכל מקום מכיון שגם הגזלן מתרצה לחלל, א"כ ליכא שום עיכוז להחילול, והוי כמו בהקדש דהיכי שנתרצו הגזלן והגזול יכולין להקדיש. ונמנא דלסצרת הב"ש לא שייך לתרץ כחירון התוס' דקידושין. ושוצ הראוני שבס' אבני מלואים (סי' כ"ח סקט"ג) עמד בזה דמתוס' קידושין הנ"ל מוכח לכאורה דלא כב"ש, וכתב ליישב לדרכו בקודש עיי"ש. [ומש"כ שם דבהקדש שפיר מועיל דהוי כפקדון כיון דיומא מרשות הגזלן, יש לעיין תינתן בקדושת דמים אבל בקדושה"ג גם השתא תורא דראובן ולא ימא מרשות גזלן. ועיין שאגת ארי' (סוס"י ז"ג)].

אולם נראה לומר דליכא קושיא מדברי התוס' בקידושין לסצרת הב"ש - וגם נבאר בעזה"י הטעם שבתוס' צבא קמא לא תירצו כחירוצם בתוס' קידושין - דהנה צעיקר סצרת הב"ש שכתב דהיכי דהגזול והגזלן מתרצים

להקדיש שפיר יכולים להקדישו, יש לחקור דאיך הדין אם הגזול הקדיש את הצהמה שגזלה, והגזלן לא הקדיש אבל הוא אינו מתנגד להקדש של הגזול, האם צבאי גוונא מועיל ההקדש.

ונראה דזה תליא צביאור הך דינא דגזל ולא נתייאשו הצעלים שניהם אינם יכולים להקדישו זה לפי שאינו שלו וזה לפי שאינו צרשותו, דיש לפרשו צבתי פנים, חדא דצבל חפץ יש שתי צעלויות, שלו וצרשותו, וצבול ולא נתייאשו הצעלים, הגזול הוא הצעלים על קנין "שלו", והגזלן הוא הצעלים על קנין "צרשותו", ושניהם אינם יכולים להקדישו משום דאיכא גזרת הכתוב מאיש כי יקדיש ציתו דהמקדיש צריך שיהיו לו שתי הצעלויות, הן שלו והן צרשותו, וצחקר לו אחת מהן אינו יכול להקדיש. וגם יש לפרש, דצבאמת רק הגזול צלצד הוא הצעלים שהרי הוא שלו, ומי שיש לו קנין "שלו" הוא הצעלים, והא דאם גזלו ממנו אינו יכול להקדישו, היינו משום דגזרת הכתוב הוא דאע"ג שהוא צעלים שלם, מכל מקום כיון שהדבר אינו צרשותו, ונמנא שאין הוא שולט על הדבר שהקדיש, שאינו יכול למסור להקדש את החפץ שהקדיש, ולכן אין הקדשו מועיל, ואע"ג שהוא צעלים גמורים מ"מ כיון שאין הוא יכול לנהוג מנהג צעלות צפועל, שהרי אין הדבר צרשותו, לכן אינו יכול להקדיש, דלענין שיהא יכול להקדיש צעינן שיהא צרשותו דמה ציתו צרשותו אף כל צרשותו.

את חלק השלו, והגזון יקדיש את חלק
ברשותו.

אבל להפירוש השני דצאמת ליכא אלא בעלים
אחד, דהיינו הנגזל שהצמחה היא שלו,
והא דגזול ולא נתייאשו הבעלים שניהם אינם
יכולים להקדישו, היינו משום דאע"ג דהנגזל
יש לו קנין שלם בדבר שהרי הוא "שלו",
מכל מקום לענין הקדש איכא גזרת הכתוב,
דכל שאינו יכול להשתמש בצעלותו צפועל,
דהיינו שאינו יכול למוסרו לידי הקדש, שהרי
אינו ברשותו והגזון מעכב עליו, לכן אין
הקדשו הקדש. ולפי זה אם הגזון אינו מעכב
עליו למסור את החפץ המוקדש להקדש,
כי אז שפיר יכולים הבעלים להקדישו, ואף
שהגזון לא הקדיש בהדיא, דסגי אם הגזון
אינו מעכב. דהא צאמת הגזון אין לו שום
צעלות על החפץ, דמה שהוא "ברשותו"
אינו נותן לו צעלות, אלא שאין הבעלים
יכולין להקדישו משום דכח הברשותו של
הגזון מעכבו מלצנע את ההקדש, ואינו יכול
למסור את החפץ ליד ההקדש, וא"כ אם
הגזון אינו מעכב מלמסור, בזה אף אם אינו
מקדיש בהדיא אעפ"כ נעשה הקדש, משום
דסגי לן בהקדשתו של הנגזל שהוא הבעלים,
ואין צורך שיקדישו גם הגזון, כי הגזון
אינו בעלים כלל, אלא שאם הגזון מתנגד
להקדש אז הוא יכול לעכב את ההקדש של
הבעלים, אבל כשאינו מתנגד להקדש אף
שאנו מקדיש בהדיא סגי בהקדשת הבעלים
גרדיא.

והנה צשני פירושים אלו תליא החקירה אם
הבעלים יכולים להקדישו היכי דהגזון
אינו מתנגד להקדש, אבל לא הקדישו
בעצמו - דאם נימא כהפירוש הראשון דיש
שני מיני צעלויות, שלו וברשותו, והבעלים
הנגזל יש לו צעלות של שלו והגזון יש לו
צעלות של ברשותו, א"כ אין הבעלים צלצד
יכולים להקדיש ואף אם הגזון אינו מתנגד
להקדש, דהא הבעלים אין צמחם להקדיש
אלא את החלק של שלו, אבל החלק של
ברשותו הרי אינו שלו, וממילא אין הוא
יכול להקדיש כלל, דגזרת הכתוב הוא דאינו
יכול להקדיש אלא אם הוא הבעלים הן על
"שלו" והן על "ברשותו". ומה שכתב הב"ש
דצרינוי שניהם יכולים להקדיש, היינו רק אם
גם הגזון מקדיש צפירוש את חלקו, דהיינו
מה שיש לו צעלות של "ברשותו" על החפץ,
דנמצא דהנגזל הקדיש את ה"שלו" והגזון
הקדיש את ה"ברשותו", ועל ידי שניהם
יחד הוקדש הן השלו והן הברשותו, ועל כן
הקדשן הקדש. אבל היכי שהבעלים הקדישו
חלקם דהיינו את הבעלות של "שלו", והגזון
לא הקדיש את הבעלות של "ברשותו", אינו
הקדש, דאף אם הגזון אינו מתנגד ואינו
מעכב, מכל מקום אין צמחם של הבעלים
להקדיש את החלק של ברשותו, שהרי על
החלק של ברשותו אין הוא הבעלים, וממילא
אינו הקדש כלל דאי אפשר להקדיש אלא
אם הוקדש הן השלו והן הברשותו, ועל כן
צעינן דוקא שהן הנגזל והן הגזון כל אחד
יקדיש צפירוש את חלקם, הבעלים יקדישו

שליח כלל על החילול, דכל החילול נעשה על ידי הצעלים שהוא הנגזל, והעיקר הוא רק שהגזלן לא יתנגד, ולזה סגי צמה שאנו יודעים דניחא ליה ואינו מתנגד, ואף שלא שמענו מפיו שאינו מתנגד על החילול, על זה הביאו תוס' הלשון דזכין לאדם שלא צפניו, דכל שאנו יודעין שהדבר הוא זכות לחצירו, מותר לעשות מעשה עפ"י ידיעה זו, ואף שחצירו לא אמר צהדיא דניחא ליה, דרשאים אנו לשער שבדאי מסכים להחילול כדי שלא ייכשל בצעירה לאכול בלא חילול, והוה דדין של זכין לאדם שלא צפניו, שאף בלא שאלת פיו רשאים אנו להניח שבדאי מסכים כיון דזכות הוא וניחא ליה.

אבל התוס' בקידושין סוצרים, דסצרת הצ"ש דצריצו שניהם יכולין להקדיש שייך רק אם גם הגזלן מקדיש צהדיא, דהנגזל צריך להקדיש את חלק "שלו", והגזלן צריך להקדיש את חלק "צרותו", דשניהם נחשבים צעלים, הנגזל על השלו והגזלן על צרותו - והוא הדין בצנועים צריכים אנו שהחילול ייעשה הן ע"י הנגזל שהוא הצעלים על ה"שלו" של כרס רבעי, והן ע"י הגזלן שהוא הצעלים על ה"צרותו", - ועל כן כתבו שפיר דאין לומר שהצעלים יחללו גם את חלקם של הגזלן משום דזכין לאדם שלא צפניו ונעשים שלוחים של הגזלן לחלל, דכיון דהגזלן אינו יכול לתקן כלום שהרי אין צידו אלא צעלות של צרותו גרידא, וכיון דאינהו לא מצי עבדי שליחיהו נמי לא מצי עבדי, דלא שייך שליחות אלא בדבר שהמשלח היה יכול לעשות צעמו, אבל

ומעתה נראה, דצחמת הן התוס' בקידושין והן התוס' בצצא קמא מודים לסצרת הצ"ש דצגול ולא נתייאשו הצעלים אם שניהם מתרצים להקדיש שפיר יכולים להקדיש - אלא דפליגו צשני דדי החקירה הנ"ל, דהיינו האם צעינן שהגזלן יקדיש צהדיא את חלק הצרותו, או דסגי אם אינו מתנגד להקדש כי ההקדש כולו נעשה על ידי הנגזל שהוא הצעלים - דהתוס' בצצא קמא סוצרים כהפירות השני, שהצעלים הם הנגזל גרידא שהרי הוא "שלו", והא דצעינן ריצו הגזלן, היינו רק לענין שלא יתנגד להקדש של המקדיש, אבל אין הגזלן צריך להקדיש צעמו, דהכל נעשה ע"י הצעלים גרידא - ועל כן שפיר הקשו דנימא דיכול לחלל נטע רבעי ומעשר שני של חצירו, דכיון דזכות הוא להגזלן וזכין לאדם שלא צפניו, וצודאי ניחא ליה להגזלן שהצעלים יחללו את הנטעי רבעי והמעשר שני.

ואין לתרץ כחירוצם בקידושין דכיון דהגזלן אינו יכול לתקן כלום מה שצידם וכיון דאינהו לא עבדי לא מצי משוי שליח, דצחמת אין הגזלן צריך לעשות שליח כלל, דכל החילול נעשה על ידי הנגזל בצצד שהוא הצעלים היחידי, אלא דצריך שהגזלן לא יתנגד ולא יעבז את החילול, ועל כן כיון דזכות הוא להגזלן שיתחלל ולא יאכלנו צאיסור בלא חילול, א"כ שפיר יכולין הצעלים לחלל. דאין לומר דכיון דהגזלן אינו יכול לתקן כלום ולכן לא מצי עבדי שליח, דצחמת אין הגזלן צריך לעשות

בחילול הלל הגזון המשלח לא היה יכול לחלל כלל כיון שאין לו קנין של "שלו" בפירות, ואילו משום קנין של "ברשותו" אינו מועיל כלום לענין חילול, וממילא לא מצי משוי שליח כלל לחלל. ועל כן לא שייך בזה סברת ה"ש דיעיל החילול על שניהם, דסברת ה"ש שייך רק בהקדש, דהיכי דהן הצעלים והן הגזון הקדישו בהדיא אז מהני ההקדש, כיון דאין צורך שאחד ייעשה שלוחו של השני, אלא שכל אחד הן הצעלים והן הגזון מקדישים את חלקם בעצמם, וצין שניהם יחד נעשה הקדש שלם, ואין צורך שהצעלים ייעשו שליח להגזון להקדיש, דהא הגזון בעצמו אומר יהא הקדש.

אבל בחילול אשר שם הגזון אינו עושה כלום, שהרי את המעות של החילול נותנים רק הצעלים, והגזון אינו עוסק בחילול כלל, ומעתה אם תרצה שגם הגזון יחלל את חלקו, א"כ תצטרך לומר שהצעלים המחללים הם שלוחי הגזון, ומועיל משום דזכין לאדם שלא בפניו וזכיה מטעם שליחות, ועל זה כתבו התוס' דבחילול לא שייך שהצעלים יהיו שליח להגזון, דכיון דהגזון בעצמו אינו יכול לעשות כלום, דאף שיש לו זכות של "ברשותו" מכל מקום אי משום זכות זו אינו יכול לחלל כיון דחסר לו הצעלות של "שלו", ועל כן לא מצי משוי שליח.

ועל פי דרכנו מדוייק גם הא דבתוס' קידושין כתבו דמועיל חילול הצעלים גם להגזון משום דין שליחות, ובתוס' צבא קמא לא

הזכירו ענין שליחות כלל, דבתוס' קידושין סוברים דהגזון הוא ג"כ צעלים מחמת ברשותו, ועל כן צריכים אנו גם לחילול, והצעלים ייעשו שליח על החילול של הגזון, ועל כן הזכירו שם דין שליחות, אבל בתוס' צבא קמא סבירא להו דהגזון אינו צריך לחלל כלל, כי אין הוא צעלים כלל, והעיקר רק שלא יתנגד ולא יעכב את החילול, וא"כ אין צורך שהצעלים המחללים שיהיה שליח הגזון לחלל, וסגי אם אנו יודעים שהגזון אינו מעכב את החילול משום דזכות הוא לו, ואף שלא שמענו מן הגזון שזכות הוא לו ואינו מתנגד להחילול, מ"מ רשאים אנו לסמוך דבדאי אינו מתנגד וכדקיי"ל דזכין לאדם שלא בפניו, דבדבר שהוא זכות רשאים אנו לשער דבדאי מסכים, אבל אין צורך בחילול לדין שליחות כלל, כי הכל נעשה ע"י הצעלים שהם המחללים, ועל כן לא הזכירו כלל ענין שליחות.

סט.

גופא אמר רבי יוחנן גזל ולא נתייאשו הבעלים שניהם אינם יכולים להקדיש זה לפי שאינו שלו וזה לפי שאינו ברשותו: מכאן הקשה בהגהות הרש"ש גיטין (יג.) אהא דאמר רבא היינו דקא מהדרי ליה צמתני' דאי צעי שקיל ארבעה זוזי מישראל ופסיל ליה. פירש"י, כשיצרכו עבדו שקיל ד' זוזי מישראל ומקני ליה ניהליה כל היכא דאיתיה. והקשה דלהמצואר הכא א"כ איך יכול למכור את העבד שצרכו דאינו ברשותו, ותיריך דהכא

אדרבה העבד אינו רוצה ללכת מרשות אדוניו, ועוד דבמקרקעי לא אמר כדאיתא בב"מ (ז.י.), ועבדא כמקרקעי דמי לרבנן עיי"ש.

הנה מה שכתב דכיון דעבד הוא כקרקע שפיר יכול למכרו, באמת בגליון הש"ס גיטין (לח.) כתב דאף אם עבדא כמקרקעי מ"מ בגזול קרקע ענמו אם אינו יכול להוציאו דיינייני אינו יכול להקדיש וכדאיתא בב"מ (ז.י.) עיי"ש, וא"כ בעבד שצד שצד אינו יכול להוציאו דיינייני דמאן יימר ששיגורוהו הדיינייני לא מהני צמה שדינו כקרקע. אלא שיש מקום לתרץ קושיית הרש"ש, עפ"י מה שכתב בגליון הש"ס צבא מניעה (ז.י.) דאף בגזול מטלטלין אלא שהגזולן לא עשה צו מעשה קנין דלא קם ליה צרעותיה ולא נתחייב באונסין, הוא דינו כקרקע דמנחי צרעותו של הגזול וספיר יכול הגזול להקדישו עיי"ש [ושם נדפס בטעות ו"ל "דלא קם צרעותיה דהגזולן"]. וא"כ בעבד שצד שצד הוא אכתי צרעותו של האדון. דאף אם נימא דהעבד הוא מוחזק בענמו וכתוס' גיטין (ז.י.) ד"ה מפני, מכל מקום לא יאמר מרשותו של האדון משום שהעבד לא עשה מעשה קנין גזלה שהצריחה אינה מעשה קנין. אולם יתכן דמה שיאמר מחזרו של האדון בלא רשות הוא כמעשה גזלה, דומיא דגזולן שהוציא מרשות צעלים דחייב וכש"ס לקמן (עט.) עיי"ש.

ובעיקר קושיית הרש"ש ז"ל, הנה דעת הרשב"א שצעות (ג:) דדוקא להקדיש אינו יכול דבר שאינו צרעותו

דגזרת הכתוב הוא מה ציתו צרעותו ממש אף כל צרעותו, אבל מצי לאקנוי אף דבר שאינו צרעותו עיי"ש. ובקצות החושן (סי' קכ"ג סק"א) כתב להפליא עליו עיי"ש. צרם מפשטות הגמרא צגיטין (יג.) איכא סייעתא לדבריו ז"ל.

ויש לעיין בצמהה שצריחה אם יכול להקדישה, דליכא רשות גזולן עליה ואינה צרעות אחרים אבל גם צרעות צעלים לא היא, ואינו דומה לציתו שהוא צרעותו. ועיין תוס' חולין (קלט.) ד"ה כיון דאווזים ותרנגולין של חולין שמרדו בצעליהם והלכו להן הוה הפקר והמחזיק בהן זכה עיי"ש, וא"כ צדאי שאינו יכול להקדישו. ועיין צחי' הרשב"א והר"ן ס.

אמר רבי יוחנן גזול ולא נתייאשו הבעלים שניהם אינם יכולים להקדיש זה לפי שאינו שלו וזה לפי שאינו ברשותו, ומי אמר רבי יוחנן הכי וכו': הנה נתבאר צסוגיין דלמ"ד אין אדם מקדיש דבר שאינו שלו וצרעותו כמו כן אינו יכול להפקיר דבר שאינו צרעותו עיי"ש. וקשה, דאמאי לא יועיל הפקר אף כשאין הדבר צרעותו, הלא בכל הפקר איכא גם יאוש, וכיון דיאוש מועיל צדבר שאינו צרעותו כמו כן יועיל הפקר. צרם באמת צבר הקשו כן צתוס' צסוגיין ד"ה כל שלקטו, דלמה לא יועיל כל שלקטו משום שאינו צרעותו דאטו מי גרע מיאוש, ותיירו דהתם אין היאוש פוטר ממעשר עיי"ש, וצטיטה

מקובצת תירלו דהתם אינו מתייחס עיי"ש.
ולפ"ז יולא דהיכי שמתייחס, אה"נ דמועיל אף
דדבר שאינו ברשותו, וכלל הפקר דאיכא יאוש
מועיל אף דדבר שאינו ברשותו.

ועפ"ז יש מקום ליישב מש"כ בתשו' הב"ח
(סי' קכ"ד) דהפקר מועיל דדבר שאינו
ברשותו, ותמה עליו הקנה"ח (סי' רי"א סק"ד)
מקובצין דמבואר דאינו מועיל דדבר שאינו
ברשותו עיי"ש, ולהל"ל ניחא, דבסוגיין מיירי
באופן שאינו מתייחס וכמש"כ בשטמ"ק, או
דאין היאוש מועיל לענין לפוטרו ממעשר
וכמבואר בתוס', אבל בעלמא מועיל הפקר אף
דדבר שאינו ברשותו דלא גרע מיאוש, וא"ש
דברי הב"ח.

ברם רבעי מציינין אותו בקווצות אדמה
(מוט"ש נותן פיסות רגבים סביבות
הגבולים להודיע שהוא כרם רבעי ואסור בלא
פדיון. רש"י) וכו', ושל ערלה בחרסית
(כתותי רעפים. רש"י) וכו', אמר רבן שמעון
בן גמליאל במה דברים אמורים בשביעית
דהפקר ניגהו (שהוא הפקר ובהיתר הן באין
לאכול. רש"י) אבל שאר שני שבוע הלעימהו
לרשע וימות: ולכאורה אמאי צריך לציין שלא
יאכל כרם רבעי וערלה, הרי זה שיאכל יסמוך
על הרוכז כרמים שהם היתר ולא יעשה שום
איסור, וכמש"כ בשו"ת פנים מאירות (ח"ג
סי' י"ט) דמי שאכל צמר ואח"כ נתגלה שהוא
טריפה אין צריך כפרה כיון שצהיתר אכל.
וכ"כ בשו"ת חת"ס צכמה דוכתי - עיין שו"ת

(חיו"ד סוס"י קע"ה) ושו"ת (תחו"מ סי' קנ"א
ד"ה ועוד) - שאם אכל דבר משום שממן על
הרוכז שהוא היתר אף שצאמת הוא איסור אין
צריך כפרה.

ונראה על פי מה דאיתא בקידושין (נו:) רבא
אמר לא אמרה תורה שלח לתקלה,
פירש"י רבא אמר סברא היא שהמשולחת
מותרת דלא אמרה התורה שלח לתקלה שמהא
למכשול עוון וילכדנה אדם ויאכלנה עכ"ל.
והקשה צספר המקנה שם (לטו.) דהא האפור
צטל צרובא דעלמא וליכא תקלה, ותיריך דאף
אם נימא דהא דאין מצטלין איסור לכתחילה
אינו אסור אלא מדרבנן, היינו רק היכי שאם
יצטל את האיסור לא יכיר המצטל עצמו את
האיסור, אבל אם המצטל יכול להכיר את
האיסור, פשיטא דאסור לגרום איסור לחצירו
שאינו מכיר, דכיון שהוא מכירו עובר על
ולפני עור לא תתן מכשול, ולכן אמרו דלא
אמרה תורה שלח לתקלה כיון שאותו משלח
יכול להכיר אותה צטביעת עין או צאיזה סימן,
א"כ אסור לספק לחצירו דאלו הוא ניכר
האיסור עכ"ד.

ובאמת י"ל עוד, לפי מש"כ בשו"ת נודע
ציהודה (תנינא יו"ד סי' מ"ה) לחדש,
דציצט ציצט ודאי שאסור לצטל לכתחילה מן
התורה הואיל דהאיסור הוא צעין עיי"ש.
וא"כ הכא דהוי יצט ציצט ודאי שאסור לשלחו
לעלמא דהוי מצטל איסור לכתחילה, דזה
אסור מן התורה. ושזו מצאתי כעין זה בשו"ת

חת"ס (יו"ד סי' ע"ט) ובחידושי חת"ס חולין (קטו.).

ויש לבאר יותר עפ"י מש"כ בשיטה מקובצת
 ז"מ (ו): ד"ה קפך, בשם הרא"ש
 מפלגה ז"ל, דהא דאמרין כל דפריש מרובא
 פריש אינו בתורת ודאי אלא שהתורה התירה
 את הספק כשיש רוב היתר עיי"ש. ועל כן
 אסור לשלחו על סמך שהמואל יהא מותר
 לאוכלו משום דכל דפריש מרובא פריש,
 דהיתר זה אינו בגדר ודאי, כלומר ללא אמרה
 תורה דמה שפריש מן הרוב הוא היתר גמור,
 אלא דאף דהוי ספק מכל מקום ראוי לסמוך
 על רוב היתר, אצל לכתחלה ודאי דאסור לו
 להכשיל את חצירו באופן שחצירו יסתמך על
 הדין של כל דפריש מרובא פריש, כי דין זה
 אינו עושה היתר ודאי ואין האסור נהפך
 להיות היתר, אלא דזה שאינו יודע מותר לו
 לסמוך על כד ההיתר, אצל זה שידע שהוא
 איסור, אסור לו להכשיל את חצירו שיאכל
 את הדבר על סמך דכל דפריש מרובא פריש,
 דהיתר זה אינו היתר ודאי.

ומעתה למאי שנתבאר נחא מה שצריך
 לציין שלא יאכל כרס רבועי וערלה,
 דאע"ג דזה שאוכלו שסומך על הרוב לא עבד
 איסורא, מ"מ אסור לחצירו להכשילו לכתחילה
 ללא אמרה תורה שלח לתקלה, ועל כן כשיש
 לו כרס רבועי או ערלה חייב לצינו להודיע
 שהוא אסור דאל"כ גורם תקלה לחצירו
 שיאכלנו.

בד"א בשביעית דהפקר ניהו: צמוד"ה
 והלנועין הסתפקו אם כרס רבועי
 נהג בשביעית, ועי' תוס' לקמן ע"ז ד"ה
 קודש, ואין להציא רא"י מהא דצד"א בשביעית
 דהפקר ניהו דמוכח דכרס רבועי הוא הפקר
 בשביעית, ו"א דה"ק צד"א בשביעית דהכל
 הפקר והלוקט יחשוב שאלין זה אינו כרס
 רבועי וע"כ הוא הפקר, ולכן מצינינו כדי שידע
 שזה כרס רבועי ואינו הפקר ושצריך פדיון.

והצנועין מניחין את המעות ואומרים כל
 הנלקט מזה מחולל על המעות
 הללו וכו', אמרי לא תימא כל הנלקט מזה,
 אלא אימא כל המתלקט מזה (שעתידין
 ללקוט. רש"י). ומי אמר רבי יוחנן הכי,
 והאמר ר' יוחנן צנועין ורבי דוסא אמרו
 דבר אחד, ורבי דוסא נלקט קאמר, דתניא
 רבי יהודה אומר שחרית בעל הבית עומד
 ואומר כל שילקטו עניים היום יהא הפקר,
 רבי דוסא אומר לעתותי ערב אומר כל
 שילקטו עניים יהא הפקר (לענין לקט קציר
 קמירי דקיימא לן שני שבולין לקט שלש אינו
 לקט ואין כל העניים בקיין בהלכה לפיכך צריך
 בעל הבית להפקיר. רש"י): ובקלות החושן (סי'
 ר"א סק"ד), הקשה מזה על הצ"ח צשו"ת
 הישנות (סימן קכ"ד) שכתב, דהפקר מועיל
 אף צדצר שאינו צרשותו, ואע"ג דמתנה
 אינה מועיל צדצר שאינו צרשותו, הפקר שאני
 שהוא מדין נדר וכמו שכתב הרמב"ם (ה'
 נדרים פ"ג), ועל כן כמו שנדר חל צכל ענין
 אף צדצר שאינו צרשותו ואף צדצר שלא צא

חמץ זה, ואע"ג דהחמץ עדיין אינו צרשותו, דהפקר וציטול חל גם דבר שאינו צרשותו עיי"ש.

והנה צדון הב"ח אין לנו זריכין שיחול הציטול אלא צרגע שצא החמץ צרשותו צפסח או צשעה שנחמץ לו קמח צפסח, וזוה סצירא ליה להב"ח, דכיון דצשעה שההפקר והציטול זריך לחול כבר נמצא החמץ צרשותו, לכן שפיר חל הציטול שציטל קודם הפסח גם על החמץ שצא לרשותו צפסח, דהציטול שציטל קודם הפסח חל מדין נדר גם על החמץ שיצא לרשותו צפסח, והאיל דהציטול אינו זריך לחול אלא צפסח צשעה שהחמץ יצא צרשותו, וכיון דהציטול חל צשעה שהחמץ צרשותו, לכן שפיר מועיל הציטול, דצשעת הציטול וההפקר כבר נמצא החמץ צרשותו, ועל כן אע"ג דצשעת דיצורו עדיין לא היה החמץ צרשותו, מכל מקום כיון דצשעת חלות הציטול וההפקר כבר קיים החמץ צרשותו, לכן שפיר חל הציטול וההפקר שהפקיר טרם שהיה החמץ צרשותו, כיון דצשעת חלות הציטול וההפקר נמצא החמץ כבר צרשותו.

ובעתה לא תיקשי קושיית הקלות החושן מהך דלנועין ורבי דוסא שאמרו שאין אדם מפקיר דבר שאינו צרשותו, דהתם מיירי שאנו רואים שההפקר יחול לעתותי ערב צשעה שכבר נטלו הלוקטים את הלקט ואת הכרם רצעי, דנמצא דצשעה שההפקר זריך לחול כבר ילאו הכרם והשזלין מרשותו, נמצא שאנו

לעולם, אף ההפקר חל על כל דבר ואפילו לא צא לעולם ולא צא צרשותו עכמו"ד הב"ח, וכתב עליו הקלות החושן, דאינו נראה, דודאי כשם שאינו יכול להקנות ולהקדיש דבר שאינו צרשותו, כן נמי אינו יכול להפקיר דבר שאינו צרשותו, וראיה ברורה מסוגיא דצבא קמא (סו.). דלנועין ורבי דוסא אמרו דבר אחד, לנועין הא דאמרן, רבי דוסא דתנן רבי דוסא אומר לעתותי ערב אומר כל שלקטו עניים יהא הפקר עיי"ש, ומבואר להדיא דמאן דסצירא ליה דאין אדם יכול להקדיש דבר שאינו צרשותו והוא הדין לחלל, סצירא ליה נמי דאינו יכול להפקיר, ולנועין הוא דסצירי אדם מקדיש דבר שאינו צרשותו, ומשום הכי לנועין ורבי דוסא אמרו דבר אחד, ואי נימא דהפקר מהני בדבר שאינו צרשותו, אס כן דרבי דוסא אינו דבר אחד עם לנועין עכ"ד הקלות החושן. ולכאורה תמוה שדברי הב"ח ז"ל הם נגד גמרא מפורשת.

ברם לענ"ד דברי הב"ח ז"ל נכונים, דהנה הב"ח דן שם אס יכול לצטל חמץ שעדיין לא צא לרשותו אלא שיצא לרשותו אחר כך או שלא נתחמץ עדיין, וכתב דכיון דציטול הוא מדין הפקר, והפקר הוא מדין נדר וכמו שכתב הרמב"ם (פ"ג מנדרים), לכן כמו שגדר חל על דבר שלא צא לעולם ואינו צרשותו, כמו כן הפקר וציטול דחמץ חל על דבר שאינו צרשותו, ואס ציטל חמץ קודם הפסח ובתוך הפסח צא חמץ לרשותו או שנחמץ לו קמח צרשותו, חל הציטול שהוא הפקר גם על

הוא צרשותו שפיר קדיש, והיינו משום דהקדש הוא כנדר ועל כן חל כשיצוא צרשותו. והכי נמי צחמץ אע"ג דזשעה שציטול והפקיר את החמץ לא היה צרשותו, מכל מקום אם אחר כך צא החמץ לרשותו שפיר מועיל ההפקר, הואיל דההפקר והציטול חל זשעה שהחמץ כבר צרשותו.

אלא דמכל מקום יש לחלק, דיש לומר דדוקא צגול ולא נתייאשו הצעלים והקדישוהו הצעלים ואח"כ הוציאו מיד הגולן הוא דמהני ההקדש, הואיל דזשעה שהקדישוהו הצעלים היה החפץ המוקדש עכ"פ "שלו" של הצעלים אלא שלא היה "צרשותו", ועל כן מועיל קנין השלו לענין שאם יצוא החפץ לרשותו יחול ההקדש, אצל צנדון הצ"ח שזשעה שציטול והפקיר את החמץ לא היה החמץ שלו כלל אלא שאחר כך צא לרשותו, יש לומר דאין ההפקר מועיל, כיון דזשעה שהפקיר לא היה לו צחמץ זה שום זכות כלל, דאף שלו לא היה. אלא דצחמץ איכא סייעתא להצ"ח מדצרי השיטה מקובצנת, דנראה דהא דמהני ההקדש לאחר שהוציאו מיד הגולן, ואע"ג דזשעה שהקדישו לא היה "צרשותו" – ואי משום דהוי עכ"פ "שלו", הנה מצד "שלו" גרידא אינו יכול להקדישו – ומכל מקום מועיל להקדש לאחר שצא צרשותו, משום דהקדש הוא כנדר, ונדר מועיל גם על דבר שאינו צרשותו, וא"כ הוא הדין צחמץ מועיל הציטול לאחר שיצוא החמץ לרשותו דמועיל מדין נדר.

רוצים שההפקר יחול זשעה שהחפץ המופקר כבר אינו צרשותו, וזוה אמרו שפיר לנועין ורבי דוסא דאין ההפקר חל, הואיל דזשעה שההפקר צריך לחול כבר אין הדבר המופקר צרשותו. אצל צנדון הצ"ח, דמייירי שציטול את החמץ זשעה שהחמץ לא היה צרשותו, אצל אין אנו צריכין שהציטול יחול אלא זשעה שהחמץ כבר הגיע לרשותו, זוה כתב הצ"ח דשפיר מועיל הציטול וההפקר, כיון דזשעה שההפקר צריך לחול כבר נמצא הדבר צרשותו, ודיצורו הקודם שהיה זשעה שעדיין לא היה החמץ צרשותו, מועיל שיחול הציטול זשעה שהחמץ צרשותו. והא דצננועין ורבי דוסא אמרו שאין ההפקר חל צדבר שאינו צרשותו, היינו היכי שאנו רוצים שההפקר יחול זשעה שגם זשעת חלות ההפקר אין הדבר צרשותו, דזוה אמרו דאין ההפקר חל. וזה פשוט. ויש להתפלא שהקצה"ח ז"ל כתב דמש"ס צ"ק איכא ראייה צרורה דלא כהצ"ח, ולדרכנו יש לחלק צפשיטות.

ולבאורה כדצרי הצ"ח ז"ל מפורש זשטה מקובצנת לעיל (לג.), שכתב זשם הרא"ש ז"ל, דאף לרבי יוחנן דגולן ולא נתייאשו הצעלים שניהם אינם יכולים להקדישו, מכל מקום אם הקדיש הגזול ואחר כך העמיד את הגולן צדין והוציאו מידו צצית דין, הכי נמי דקדיש, והא דאמר ר' יוחנן דלא קדיש היינו איכא שלא הוציאו צצית דין עכ"ד. הרי דאע"ג דזשעה שהקדיש לא היה צרשותו, מכל מקום כיון דזשעת חלות ההקדש כבר

והנה הצ"ח שם הביא ראייה לדבריו מהפקר מועיל אף בדבר שאינו ברשותו, מהא דכריתות (כד.) הנותן מתנה לחזירו ואמר הלה (המקבל. רש"י) אי אפשרי זה, לא הוא לשון הפקר אלא שרוצה לבטל את המתנה ולא מהני, ומבואר להדיא שאם אמר בפירוש לשון הפקר דהוי הפקר גמור וכל הקודם בו זכה, אלמא דיכול להפקיר אפילו לא בא עדיין לרשותו עיי"ש. ולכאורה מוכח מזה דעת הצ"ח דאף אם הדבר לא בא לרשותו כלל אף בשעת חלות ההפקר, ג"כ הוי הפקר, וזה דלא בדבריו דאף להצ"ח לא מהני אלא אם בשעת חלות ההפקר הוי ברשותו. אך יש לומר דהתם אי לאו שההפקר מועיל היתה המתנה נכנסת לרשותו, ורק משום שחל ההפקר לכן לא נכנסה המתנה לרשותו, לכן אמרינן צוה דההפקר חל, משום דשעה שחל ההפקר היתה המתנה עומדת להכנס לרשותו אי לאו שהפקירו, והוי ליה הכניסה לרשותו וההפקר באין כאחד, ובכהאי גוונא מועיל ההפקר הואיל דיש לו זכות בחפץ זה, דהא אי לאו שהפקיר היה החפץ נכנס לרשותו. אלא דלפי זה קשיא דאיך הביא הצ"ח ראייה מכאן דמועיל הפקר אף בדבר שאינו ברשותו, הלא לפי דבריו נחשב כאילו הוא ברשותו, דהא אי לאו שהפקירו היה החפץ נכנס ברשותו וי"ע.

דרתניא רבי יהודה אומר שחרית בעל הבית עומד ואומר כל שילקטו עניים היום יהא הפקר וכו': מכאן הקשה הקצות החושן (סי' ס"א סק"ג) על מה שכתב הר"ן בגיטין

(י"ג.), דכי אמרינן אין צרירה הני מיילי צמילתא דאי דהאי לאו דהאי, אכל צמעמד שלשתן כיון שאפשר להשתעבד לכל העולם צוה אחר זה, לכן לכולי עלמא יש צרירה, והרי מבואר צסוגיין רבי יהודה אומר שחרית צעל הביט עומד ואומר כל שילקטו עניים היום יהא הפקר, ואמרו שם דהיינו דוקא אם אמרינן צרירה, ופירש"י דאמר כל שילקטו וכי לקיט הוצרך שזו הפקר ואע"פ שאין צעה"צ יודע צשחרית דשמא לא ילקטו יותר על דינס, וקשה דהא האי דינא אחיא גם אם אמרינן אין צרירה דכיון דאפשר שיהא כולו הפקר אם ילקטו כל הכרם, והא לא שייך דין צרירה אלא היכי דאי דהאי לאו דהאי. וכן קשה צהא דאמרו לקמן (ס"ט:) דהא דכל המתלקט מזה מחולל על המעות דהיינו דוקא למ"ד יש צרירה, והא צוה נמי אפשר שיתחלל כל הכרם כשילקטו כל הכרם, עיי"ש שהאריך.

וגראה ליישב, והוא דדברי הר"ן צריך ציאור, דהן אמת שאפשר שיהא משועבד לכל העולם זה אחר זה, מכל מקום כיון דצכל פעם אינו משועבד אלא לאחד, נמצא דאינצטריכנא לדין צרירה כדי שיתצטר שצשעה זו הוא משועבד דוקא לאדם זה. ולכאורה יש לפרש דבריו ז"ל, למאי שכתב הר"ן נדרים (מה:): צשותפין שגדרו הגאה זה מזה, דקי"ל כרצי אליעזר צן יעקב זה נכנס לתוך שלו וזה נכנס לתוך שלו, דהיינו דאמרינן שותפין הללו צשעה שלקחו את החצר על דעת כן לקחיה צששעה שישתמש צה אחד מהם תהא כולה

גט כלל, וא"כ אכתי לא נתזרר עיקרו של דבר דשמא לא יגרש כלל, אבל הכא הלא ודאי שכבר נשתעבד להמלווה, אלא שלא נתזרר למי הוא עתיד להשתעבד, צוה אמרינן שפיר דיש צרייה, כיון דעלם השיעבוד כבר נתזרר מעכשיו, ומה שלא נתזרר מי הוא פלוני שנעשה לו משועבד אינו אלא דבר מועט. ומשו"ה צכה"ג יש צרייה.

אלא דאכתי צריך ביאור, דלפי דברינו אמאי הולך הר"ן לומר בצווגיין דמשום הכי לא שייך הכא צרייה משום שאפשר שיהא משועבד לכל העולם צוה אחר זה, הלא בלאו הכי ליכא כאן דין צרייה כיון דעכ"פ השיעבוד נעשה מיד ואין צורך לזרר אלא דבר מועט, וא"כ אף אם לא היה אפשר להשתעבד לכל העולם צוה אחר זה ג"כ לא הוי תליא דדין צרייה, כיון דעיקר השיעבוד כבר נתזרר עכשיו. אך בצאמת אחי שפיר, דהרי הר"ן ז"ל כתב סברתו צנדריס שם אליבא דר"א בן יעקב דקיי"ל כותיה, אבל רצנן הלא פליגו שם ואמרי דכיון דלא נתזרר לגמרי מעיקרא אמרינן אין צרייה וכמו שכתב הר"ן שם, ולכן פירש דצנדון דידן צמעמד שלשתן אמרינן צרייה אפילו לרצנן דהתם, ומשום דהכא עדיפא טפי דלא זה בלבד שעיקר השיעבוד כבר נתזרר עכשיו, אלא שיכול להשתעבד לכל העולם צוה אחר זה, נמצא דמה שנשאר להתזרר בעתיד אינו אלא מיעוטא דמיעוטא, וצוה אף רצנן מודים דלא שייך צוה אין צרייה.

שלו, וכשמשתמש בו הוזרר הדבר למפרע שמשעה ראשונה קנה אותה כולה לשעה זו, ואע"ג דבעלמא קיי"ל דאין צרייה, צרייה דהכא עדיפא מצרייה דעלמא, דהא דאמרינן בעלמא דאין צרייה לפי שאין ראוי שיוחל הדבר על הספק, ולפיכך כשאומר לסופר כתוב גט לאשתי ולאיוה מהן שארצה אגרש פקול לגרש צו, לפי שיש ספק משעה ראשונה צעיקר הגט לשם מי חל, ונמצא שהוא ספק גמור משעה הראשונה, אבל הכא עיקרו של דבר נתזרר משעה ראשונה ומיעוטו לאחר מכן, לפי שאף משעה ראשונה אין לנו מקופקין שלא יזכה כל אחד מהם בכל גוף החצר הזה, וכיון שעיקרו של דבר נתזרר מתחלתו, ומה שמתזרר אחר כך אינו אלא מיעוטא, דהיינו הזמן שרצה לזכות בגופה של חצר, כל כי האי גוונא יש צרייה, שאין המיעוט המסופק מתחלתו ומתזרר לאחר מכן מעכב את הרוצב שהיה צרור מתחלתו, ומשו"ה אע"ג דבעלמא קיי"ל דצדאורייתא אין צרייה הכא קיי"ל כראצ"י דיש צרייה, עכתו"ד עיי"ש. וכמו כן נאמר צנדון דידן, דעלם שיעבודו של הלואה להמלוה הרי כבר התזרר מתחלתו, וכבר מעכשיו משועבד הוא לשלם את המלווה, אלא דעדיין לא נתזרר מי היא המשעבד דאחי מחמתיה, והנה אין זה אלא ספק מועט, דכיון דבעלם השיעבוד ליכא שום ספק והוא חייב לשלם את הממון א"כ מה לי אם משלם לראובן או לשמעון, ואינו דומה לאומר לסופר כתוב לאיוה שארצה אגרש, דהתם שמא לא ירצה כלל ונמצא דליכא

ולמאי שנתבאר יתיישב לנכון קושיית הקלות החושן, דיסוד דברי הר"ן בסוגיא דגיטין מבוסס על סברתו בסוגיא דנדרים הנ"ל, דכל שנתבאר עיקר הדבר אמרינן יש צרירה, ולכן צמעמד שלשתן כיון דעלם השיעבוד כבר נתבאר אלא שעדיין לא נתבאר למי ישמעוד בעמיד, וכיון דהוא משמעוד לכל העולם בזה אחר זה ע"כ אמרינן בזה יש צרירה לכולי עלמא, כיון דלא נשאר אלא ספק מיעוטא דמיעוטא וכנ"ל. וא"כ צהך דסוגיין דכל שילקטו ענייני היום יהא הפקר, ודאי דאין צרירה למאן דסצירא בעלמא דאין צרירה, דהרי התם טרם שלקטו הענייני לא חל עדיין על שצולין אלו דין הפקר כלל, ורק לאחר שילקטו שצולין אלו יתחיל לחול על השצולין האלו שם הפקר, וכן צהא דכל המתלקט מזה מחולל על המעות, דטרם שלקטוהו אין החילול מתחיל לחול כלל, וצזה ודאי דאין צרירה, דמה צכך שאפשר שיתלקטו הכל ואפשר שיהיה הפקר הכל, מכל מקום כל שעיקר הדבר לא חל מעכשיו ורק עתיד להתבאר, בזה אמרינן אין צרירה למאן דאית ליה בעלמא אין צרירה. ועד כאן לא כתב הר"ן דהיכי שראוי לכל העולם אמרינן לכולי עלמא יש צרירה, אלא היכי שעיקר הדבר כבר נתבאר, וכהא דמעמד שלשתן דהשעבוד כבר התבאר מעכשיו דהרי כבר השמעוד להמלוה, ולא נשאר להתבאר אלא מי הם דאתיא מחמתיה, וצזה כיון דאפשר שכל העולם יבוא מחמתו, נמצא שהעיקר כבר התבאר ולא נשאר להתבאר אלא דבר מיעוט וצזה יש צרירה

לכו"ע, אצל צהני דצסוגיין דהעיקר עדיין לא נתבאר כלל, פשיטא דאין צרירה ודו"ק. [ועיקר דברי הר"ן צנדרים (מה): דהיכי שהעיקר כבר נתבאר ולא נשאר ספק אלא צדבר מיעוט אמרינן יש צרירה, עיין צס' נתן פריו לנדרים שם מה שכתבנו לצאר סצרא ז].

ובאמת י"ל דצמעמד שלשתן שיעבודו של הלוה כלפי המלוה אינו מתצטל כלל, ושיעבודו של המקצל נוצע מכחו של המלוה, וגם אחר שאמר המלוה תנהו לפלוני איכא שעבוד של לזה כלפי המלוה, אלא דכחו של המלוה נמסר להמקצל. וא"כ ודאי מוצן דעיקר השיעבוד כבר נתבאר מעכשיו, שהרי שיעבוד זה אינו עתיד להתצטל כלל אלא שיימשך להמקצל. ושצו ראיתי צשו"ת מהרי"ט (חו"מ סי' כ"ג), דהא דצאומר משמעודנא לך ולכל מאן דאתי מחמתך מהני ולא אמרינן דאין צרירה, "דהתם מתוך שנשתעוד לראשון שהוא מצורר שיעבוד גמור, יכול הוא להשתעוד לכל הצאים מכחו, דשלוחו וכיוצא צו הוא". והוא כעין דצרינו.

תום' ד"ה ברם רבעי בוי'. ק"ק דלא נקט ערלה תחלה: וי"ל דערלה אין פריו ראוי כ"כ לאכילה כמש"כ הרמב"ן ולכן אינו שכיח שיצטרך לעשות לו סימן כיון שאין פירותיו ראויין לאכילה, משא"כ כרם רבעי דראוי לאכילה.

תום' ד"ה חרסית. פירש הקונטרס כתומי

רעפיס: לכאורה כתותי רעפיס לאו היינו
לזינה כחושה, דרעפיס היינו מה שרגילין
לכסות צו הגג. ועי' תוס' חולין (פח.).

תוס' ד"ה והצנועין מניחין את המעות כו'.
אי שזיעית נוהג צכרס רצעי כדמשמע
[דאמילתיה] דח"ק [קאי] לריך לומר לזנועין
אשאר שני שזע קיימי דאי אשזיעית כיון
שהיו זוכים מן ההפקר לא היו יכולים לחלל:
לכאו י"ל להשיטות דשזיעית לאו אפקעתא
דמלכא - עי' צ"י (צשו"ת אצקת רוכל סי' כ"ג)
ומצ"ט (ח"א סי' י"א, כ"א) - וא"כ י"ל דלא
הפקירו הזנועין אלא אחר החילול, ואין
להקשות דא"כ הוי משומר בשעת הלקיטה,
ז"א דכיון דלא עיכז אחרים ללקוט אין זה
צגדר משומר דצמציאות ליכא שמירה ואינו
מקפיד, אע"ג דהוי קנינו של הצעלים עד
אחר חילול.

תוס' ד"ה כל הגלמא. וא"ת כי קאמר כל
המתלקט הא לא היה מועיל למה
שגדל אחר כך וי"ל וכו' ועוד דשמה היה
צטל צרוב: מדברי תוס' אלו הקשה המג"א
או"ח (סי' שי"ח סק"ח) אהא דכתב צשו"ע
(סעיף צ') אס קלץ פירות מן המחוצר לחולה
צשצת אפילו היה חולה מצעוד יום אסור
לצריא צשצת משום שגדל והולך צשצת יש
צו מוקצה עכ"ד. וקשה דמצואר צתוס'
דמה שגדל צטל צרוב. ועיין מחנית השקל
שס. ולכאורה יש ליישב קושיית המג"א, על
פי המצואר צצכורות (כג.) לטומאת משא

אינה צטלה עיי"ש, והכי נמי אסור טלטול
מוקצה הוי כטומאת משא ולא שייך צה
ציטול. ומה שכתבו התוס' צסוגיין דמועיל
ציטול, היינו לענין אסור אכילת כרס רצעי,
ולענין זה שפיר צטל מה שגדל והולך. ומה
שהציא המג"א שס מהא דלקמן (סי' ש"כ
ס"צ) צענצים שמתצקע צשצת צגיגית דמותר
לשחיתו צשצת, שכל יין היוצא מהענצים צשצת
מתצטל ציין צגיגית, הנה התם לאו משום
אסור מוקצה היה לן לאסרו אלא משום גזרה
שמה יסחוט, ולענין זה שפיר מועיל ציטול
דאינו דומה לטומאת משא.

ועיין מג"א (סי' ש"ט סק"ח) שכתב דאפר
שהוסק צשצת אסור דהוי דצר חדש שלא
היה צעולם, ואס נתערב צאפר של אתמול
צטל צרוב, דאע"ג דקמח צקמח מקרי לח צלח
וצעיין ששים וכמש"כ (סי' תנ"ג ס"ג), מכל
מקום הכא כיון דעיקר האיסור מדצריהם
סגי רוצא עיי"ש. ולכאורה כיון דהאפר
שהוסק צשצת אסור משום נולד, א"כ הוי ליה
כטומאת משא דאינה צטלה. אך י"ל דדוקא
לענין טומאה שחלה על החפצא צזה אמרו
דאינה צטלה, ואף צאיכא רוצ נגדו מ"מ הרי
הוא נושא את הטומאה המונחת צגוף החפצא,
אצל צמוקצה ונולד דרצנן דהוי אסור גצרא -
עיין צס' אהוון דאורייתא (כלל י') דכל איסורי
דרצנן הויין איסורי גצרא - על כן כשצטל
צרוב פקע ליה אסור גצרא, וזה דלא כמו
שכתבנו לעיל דמוקצה הוי כטומאת משא דלא
צטלה. וז"ע.

בא"ד. וי"ל וכו' דשמא היה צטל צרוב ואע"ג דדבר שיש לו מתירין אפילו צאלף לא צטיל מכל מקום מדאורייתא צטל: וצשיטה מקוצת תירץ בשם הר"ר ישעיה ז"ל, דהא דאמרינן דדבר שיש לו מתירין לא צטל היינו צאיסור שניכר ואחר כן נתערב, אבל זה שלא הוכר מעולם מתצטל עכ"ד. ויין עליו צהגהות הגר"צ רנצבורג ז"ל. ועיין צגליון מהרש"א.

והנה צשיטת רבינו ישעיה ז"ל, דצאיסור שלא הוכר מעולם ואחר כך נתערב מתצטל גם צדבר שיש לו מתירין, מצואר גם צמרדכי (סופ"ק דשבת), צגיגית מלאה ענבים שהיין יוצא מהם לגיגית, דמותר לשמות ממנו צשבת - וליכא משום מוקצה ונולד - שהרי משקים הרבה ילאו מערב צבת חוץ לענבים צגיגית, ואפילו אם יוצא יין מן הענבים גם צשבת, מתצטל היא צמשקים של היתר שכבר ילאו, ולא דמי לדבר שיש לו מתירין שיכול להמתין עד לאחר השבת דאפילו צאלף לא צטל, דהני מילי כשהאיסור צעין מתחלה ואחר כך נתערב צהיתר צמינו, אבל הני לא ניכרו מעולם, אלא מעט מעט שיוצאין מתערצין שם עם המשקין של היתר שילאו מאתמול עכ"ד. וכן פסק צשו"ע או"ח (סי' ש"כ ס"צ), שאם יש צגיגית יין ללול מערב צבת מותר, שכל יין ויין שילא צשבת מן הענבים מתצטל ציין שילא מערב צבת, וכתב שם הצ"י בשם המרדכי הנ"ל, דכיון שהאיסור לא ניכר מעולם אלא מעט מעט שילא מתערב עם המשקין שילאו אתמול

ה"ז מותר. וכן פסק הרמ"א יו"ד (סי' ק"צ ס"ד) דכל איסור שלא היה ניכר קודם צנתערב צטל אע"פ שהוא דבר שיש לו מתירין עיי"ש.

והנה מתוס' כאן מוכח דלית להו צסצרת המרדכי, אלא דאף צאיסור שלא הוכר מעולם אמרינן דדבר שיש לו מתירין לא צטל. וכבר העיר מתוס' כאן צצייאור הגר"א או"ח (סי' ש"כ ס"צ), וציו"ד (סי' ק"צ סקט"ז). וכן צצידושי רבינו עקיבא איגר ז"ל לשו"ע יו"ד (סי' ק"צ ס"ד), וכתב שכבר רמז על זה המג"א (סי' ש"ח סק"ח) עיי"ש.

אולם לענ"ד נראה לומר דליכא פלוגתא צין התוספות והמרדכי, וגם התוס' מודים דציין שילאו מן הענבים צשבת ונתערבו מיד ציין שילאו מערב צבת, דשפיר צטל ואף דהוי דבר שיש לו מתירין, ומשום שהאיסור לא היה ניכר מעולם, ורק צנטע רצעי שצריך חילול סצירא להו דדבר שיש לו מתירין אינו צטל, ואף שהאיסור לא היה ניכר קודם התערובות.

דהנה מה שכתב המרדכי דהיכי דלא הוכר האיסור צעין שפיר צטל אף צדבר שיש לו מתירין, נראה הטעם, דרק היכי דכבר היה האיסור צעין, ואנו צריכין שהרוב יצטל את האיסור, צזה אמרו שאם הוא דבר שיש לו מתירין אין הרוב מצטל את האיסור. אבל אם האיסור לא היה צעין מעולם, אלא שתיקף אחר שילאו היין מן הענבים צשבת נתערבו עם יין של היתר, צכהאי גוונא היין שילא צשבת

עיסה שכבר הורמה חלתה מנטרפת, דאע"ג דעכשיו פטורה מן החלה מ"מ כיון דכבר היתה מחוייבת בחלה ה"ז מנטרפת, וקשה הלא כיון דכבר הופרשה חלה מעיסה זו, א"כ ליהוי כעיסת עכו"ם או עיסת אורז שאינה מנטרפת, כיון דכבר פקע ממנה חיוב חלה.

וגראה ליישב עפ"י דאיתא בש"ס חולין (פ"ז: דרנ"א דזישרא (תולעים שזשאר) אסירי, דכוורי (תולעים שזדגים) שרי. ומדברי הרמב"ם (פ"ב ממאכלות אסורות הי"ז) מצואר, דמפרש דמיירי בצשר שחיטה דתולעים הנמצאים בו אסורים. וכתב הרב המגיד שם וז"ל, ונתנו טעם לדבר, לפי שצשר צהמה אינה מותרת אלא צשחיטה, וכל דבר חי שיצא ממנה אפילו לאחר שחיטה אסור, כיון שאי אפשר לו צשחיטה, אצל הדגים אינם צריכים שחיטה, וכל דבר הגדל בהיתר הוא גדל עכ"ל. ולכאורה אינו מוצן, דהא צשר צהמה לאחר שחיטה, הוי ליה כדגים שאינם צריכים שום היתר שחיטה, וא"כ מאי שנא תולעים שצצשר לאחר שחיטה דאסורין ואלו תולעים שזדגים מותרין. ברם בשו"ת אבני נזר (או"ח סי' תפ"ג) הוכיח מזה, דמזאת שחיטה הנעשית בצשר צהמה, מלזה זו מתירתו תמיד, ואין ענינה דמכיון שנשחטה הצהמה הוי ליה הצשר כשאר חתיכה דהיתרא שאינה צריכה לשום היתר, דא"כ מה צין צשר לדגים, אלא ודאי דהצשר צריך היתר שחיטה בכל רגע ורגע, אלא דהיתר זה מתעורר כל רגע מכיון שנשחטה פעם אחת והיתר שחיטה נמשך הוא, ומשום

לא נאסר מעולם, כיון דמיד צרגע שנולד כבר נתצטל, נמצא דהצטול צריך לפעול רק שלא יחול עליו שם אסור, אצל אין צריך לצטל אסור שכבר חל, וצדאי גוונא שפיר צטל אף צדשיל"מ, דהא דדשיל"מ אינו צטל נאמר רק היכי שאנו רוצים לצטל דבר שכבר נאסר, אצל צנדון דידן הצטול פועל רק שלא יחול האסור, ולענין זה מועיל צטול אף צדשיל"מ - דאין לומר צה הטעם דעד שתאכלנו צאסור תאכלנו צהיתר וכרש"י צינה (ג:) - דהכא אין התחלה להאיסור, ואם יאכלנו ע"י הצטול ליכא אכילת אסור כלל.

ובר"ז שייך צנדון המרדכי, שהיין שיצא צשצת לא הוכר צעין מעולם, ונמצא שמעולם לא חל עליו אסור כלל, וע"כ צטל אף צדשיל"מ, אצל צנדון התוס' שאנו רוצים לצטל אסור נטע רצע מהמיעוט שגדל אחר החילול, לא שייך זה, וכמו שיתצאר.

ונקדים מה שכתב הרמב"ם (ה' ציורים פ"ז ה"ה), עיסה שהיא פחותה מכשיעור מכאן, ועיסה פחותה מכשיעור מכאן, ועיסה שאינה חייבת בחלה צאמצע, כגון עיסת אורז וכו' או עיסת גוי, אע"פ שנוגעות זו בזו אינן מנטרפין, שהרי דבר הפטור מן החלה מצדיל צאמצע. היה צאמצע עיסה שהורמה חלתה מנטרפות, שהעיסה שציניהן כבר היתה מחוייבת בחלה עכ"ד. וכן כתב בשו"ע יו"ד (סי' שכ"ד ס"ו) וצש"ך שם (סקי"ד). וצריך ציאור, אמאי אמרינן שאם היתה ציניהן

הכי התולעים שאין להם היתר שחיטה חקורים, משא"כ דגים שאינם זריכים שחיטה כלל, הוי גדל צהיתר ומותר עיי"ש. ועיין בזה בס' זרע אברהם להגאון רבי מנחם זעמבאל ז"ל (סי' ז' אות י"ג), ובס' נתן פריו עמ"ס חולין (ז').

ובענין נימא דהוא הדין צהפרשת חלה מן העיסה, דההפרשה הוי היתר נמשך, וכאילו כל רגע הוא טבל אלא שניתר ע"י הפרשת החלה, וההפרשה שנעשתה פעם אחת פועלת כאילו הופרשה ממנה חלה כל רגע, וכמו שהשחיטה שנעשה פעם אחת פועלת היתר כאילו הצהמה נשחטת כל רגע. ועל כן עיסה שהורמה חלתה שפיר מנרפת את שתי העיסות שכל אחת היא פחות מכשיעור, דאיינה דומה לעיסת נכרי או אורז, דצעיקת נכרי ואורז ליכא חיוב הפרשה כלל, ואין צה דין הפרשת חלה כלל, ולכן אין צחקן לנרף שתי עיסות ולעשותן כעיסה אחת החייבת בחלה, כיון דצעיקת אורז ונכרי ליכא שום חיוב חלה ואין להם שייכות לשתי העיסות. משא"כ עיסה שכבר הופרשה ממנה חלה, עדיין היא חייבת צהפרשת חלה, אלא שההפרשה שנעשתה פעם אחת נמשכת פעולתה וכאילו הוא מפריש כל רגע ורגע, ונחשבת כאילו היא טבל כל רגע אלא שהוא מפריש ממנה חלה כל רגע ומסלק את איסור טבל, ועל כן שפיר יש צכה לנרף שתי עיסות שהן פחות מכשיעור ולחייבן להפריש חלה, כיון דגם עיסה זו המנרפתן, זריכה כל רגע

להיתר של הפרשת חלה, והוי צת מינה של שתי העיסות ומנרפן. ועיין בס' להורות נתן עה"ת (פ' שלח).

ובענין נימא דהוא הדין צנטע רצעי דנרף חיולול, אין הכונה שאחר שנתחלל נעשה כשאר פרי צעלמא שלא היה חיוב לחללו, אלא דהחיולול הוי היתר נמשך כמו שחיטה והפרשת חלה, דהיינו שנחשב כאילו כל רגע חל עליו איסור נטע רצעי אלא שהחיולול שנעשה צו פעם אחת פועל היתר חדש צכל רגע וכאילו מתחלל כל רגע.

והשתא נראה לומר דליכא שום פלוגתא צין התוס' והמרדכי, דגם התוס' מודים דהיין שינא צשצת מן הענבים צטל צרוב היין של היתר שינא מערב שבת, ואף דהוי דבר שיש לו מתירין, מכל מקום צטל משום שהאיסור לא הוכר צעין מעולם - והטעם, דכיון דהאיסור לא הוכר מעולם צעין והוא נולד צתערובת, דמיד כשינאו היין מן הענבים צשצת מיד התערב ציין שינאו מערב שבת, ונמנא שאין צורך צציטול האיסור כלל, כי היין שינאו צשצת לא נאסרו מעולם, דמיד כשינאו מן הענבים נתערבו ציין של היתר, ולא חל עליהם איסור מעולם, ואין הציטול צריך לפעול ציטול האיסור, אלא שפועל שהאיסור לא יחול כלל, ועל כן אף דהוי דשיל"מ שפיר צטל. דהא דדבר שיש לו מתירין אינו צטל, היינו רק אם כבר חל שם איסור על המיעוט ואתה רוצה לצטל את האיסור צרוב היתר,

באיסור נטע רבעי, אלא שהחילול מתירו בכל רגע, וא"כ אין לומר שהרוצ שנתחלל פועל שבמיעוט שגדל אחר החילול לא יתחיל האיסור של נטע רבעי כלל, דזה אינו, דהא אפילו צרוצ שכבר נתחלל נחשב כאילו כל רגע נאסר מחדש באיסור נטע רבעי אלא שצא החילול ומתירו, וא"כ מכל שכן במיעוט שגדל אחר החילול שלא נתחלל מעולם, ודאי שחל עליו איסור נטע רבעי מיד כשגדל, אלא שאחיה רוצה שמיעוט נטע רבעי יבטל צרוצ שכבר הותר ע"י חילול, ונמנא שהרוצ צריך לפעול ציטול איסור נטע רבעי שחל על המיעוט, והשתא כיון שהוא דבר שיש לו מתירין אין הציטול מועיל להתיר את האיסור.

ואין לומר דכיון דהאיסור לא הוכר מעולם לכן שפיר בטל אף בדשיל"מ וכסברת המרדכי, דזה אינו דהא דבלא הוכר האיסור מתבטל אף בדשיל"מ, היינו משום דהיכי דלא הוכר האיסור אין צורך שהציטול יפעול התרת האיסור, אלא שהציטול פועל שאין התחלה להאיסור, וכל זה שייך באיסור נולד ומוקצה שיש לומר דכיון דהאיסור לא הוכר מעולם בעין לכן לא חל מעולם איסור מוקצה ונולד, וע"כ שפיר הותר ע"י ציטול צרוצ היתר, דהרוצ צריך רק לפעול שהאיסור לא יתחיל לחול, וזה מועיל גם בצד שיש לו מתירין – אבל במיעוט נטע רבעי שנתערב צרוצ שכבר נתחלל, אין לומר שהציטול פועל שהאיסור לא יתחיל כלל וכאילו לא היה נטע רבעי מעולם, דהא אפילו צרוצ הפרי שנתחלל מכבר נחשב

בזה אמרינן דאם הוא דשיל"מ אינו בטל, אבל צדון המרדכי אין הרוצ של היתר צריך לפעול ציטול של איסור, אלא שהרוצ פועל שהאיסור לא התחיל כלל לחול מעולם, דמעולם לא נאסר המיעוט, דהיין שינאו מן הענבים בשבת לא נאסרו מעולם משום מוקצה או נולד, הואיל דמיד כשינאו מן הענבים בשבת נתערבו צרוצ היתר, ונמנא שלא חל עליו איסור מעולם, וממילא אין צורך כלל בציטול האיסור, כיון דליכא איסור כלל, וצכהאי גוונא גם בדשיל"מ מועיל להתיר, הואיל דאין הרוצ צריך לפעול ציטול של איסור אלא שפועל שהאיסור לא יתחיל לחול כלל.

ובר זה שייך ציין שינאו בשבת דאסורין משום נולד ומוקצה, והיכי שנתערבו מיד אין התחלה להאיסור ואין צורך בציטול, וע"כ מהני בדשיל"מ – משא"כ צדון התוס' שיש כאן רוצ של נטע רבעי שכבר נתחלל ונתערב צו מיעוט נטע רבעי שגדל אחר החילול, הנה בזה שפיר כתבו התוס' דאינו בטל משום דהוי דבר שיש לו מתירין, ואע"ג דמה שגדל אחר כך נולד בתערובות ולא הוכר מעולם, מכל מקום כיון דהוי דשיל"מ אינו בטל, דבזה אין לומר שאין הרוצ צריך לבטל את האיסור של נטע רבעי, אלא שצריך לפעול שלא תהא התחלה להאיסור והאיסור לא יחול כלל, דזה אינו – דלמאי שביארנו דחילול של נטע רבעי הוא היתר נמשך דומיא דהיתר שמיטה והפרשת חלה, והיינו דאף שחילל את הנטע רבעי פעם אחת מכל מקום נחשב כאילו כל רגע נאסר מחדש

כל רגע כאילו נעשה נטע רצעי מחדש, אלא שהחילול מתירו כל רגע משום החילול הוה היתר נמשך – וא"כ מכל שכן במיעוט שגדל אחר החילול ודאי שנאסר משום נטע רצעי, אלא שתרצה שהמיעוט יתבטל ברוב שכבר נתחלל, על זה אמרינן דכיון דהוי דשיל"מ אין הרוז יכול לבטל את האיסור שכבר חל. ודו"ק היטב.

באו"ד. ועוד דשמא היה בטל ברוב ואע"ג דדבר שיש לו מתירין אפילו צאלף לא בטיל מכל מקום מדאורייתא בטיל: הנה כתב הטור (או"ח סי' ש"כ) זיתים וענבים אסור לסוחטן ואם יאלו מעמנן אסורין וכו', ואם יש צגיגית יין ללול שיאל מערב שבת מותר, שכל יין ויין שיאל צשבת מן הענבים מתבטל ציין שיאל מערב שבת. וכתב הב"י צשם המרדכי (סופ"ק דשבת), דשרינן יין היואל צשבת ע"י שמתבטל ציין שיאל מערב שבת, ולא דמי לדבר שיש לו מתירין שיכול להמתין עד לאחר השבת ואפילו צאלף לא בטיל, דהני מיילי כשהאיסור צעין מתחלה ואח"כ נתערב צהיתר, אצל הני לא ניכר מעולם אלא מעט מעט שיאל מתערב עם המשקין שיאלו מאתמול עכ"ד. וכן פסק צשו"ע (ס"צ). וכ"כ הרמ"א צשו"ע יו"ד (סי' ק"צ ס"ד) דכל איסור שלא היה ניכר קודם שנתערב בטל אע"פ שהוא דבר שיש לו מתירין עיי"ש.

ברם מצינו לכאורה מי שחולק על המרדכי, והוא צתוס' דידן שכתבו צהא דאמרו

לענין כרס רצעי דהננועין מניחין את המעות ואומרינן כל המתלקט מזה יהא מחולל על המעות האלו, והקשו צתוס' דכי קאמר כל המתלקט הא לא היה מועיל למה שגדל אחר כך, ותיירו דשמא היה בטל ברוב, ואע"ג דדבר שיש לו מתירין אפילו צאלף לא בטיל מ"מ מדאורייתא בטיל. וצשיטה מקובצת תירץ צשם רצינו ישעיה, דהא דאמרינן דשיל"מ לא בטיל, היינו צאיסור שניכר ואחר כך נתערב, אצל זה שלא הוכר מעולם מתבטל עיי"ש. והוצא צהגהות מהר"צ רנצבורג. והנה סצרת רצינו ישעיה היא כדעת המרדכי, דהיכי שהאיסור לא ניכר קודם התערובת שפיר בטל אף צשיל"מ, והתוס' שלא תירו כן מוכח דלית להו סצרת המרדכי. וכבר העירו מדברי צתוס' צ"ק צציאור הגר"א או"ח (סי' ש"כ ס"צ) וציו"ד (סי' ק"צ סקט"ו), וכן צחידישי רע"א לשו"ע יו"ד (סי' ק"צ ס"ד) וכתב דכבר רמז על זה המג"א (סי' ש"ח סק"ח).

אולם לענ"ד אין הכרח לומר דצתוס' חולקין על המרדכי, דהנה צמרדכי חולין (פ' הורוע) הקשה אהא דיצמות (קה). יצמה שרקקה דם חליצתה כשרה לפי שאי אפשר לדם צלא צלוחי רוק, וקשה דנימא דהדס מצטל להרוק, ותיירץ דליכא למימר ציטול ברוב אלא צדבר שהיה ניכר צפני עצמו תחלה ואחר כך נתערב, אצל צדבר שתחלת ציאתו לעולם מעורב ליכא למימר דבטיל עכ"ד. וצפלתי (סי' ק"צ סק"ד) הקשה מזה על המרדכי שבת (פרק קמא) הני"ל, שכתב דהיכי שלא ניכר

האיסור קודם הציטול אמריין דגם דבר שיש לו מתירין בטל, ואלו במרדכי חולין הנ"ל כתב איפכא שאם אינו ניכר אז לא בטל כלל, ותירץ דהמרדכי בחולין מייירי שגם המצטל לא היה ניכר בעין קודם התערובת דהא הדם והרוק ילאו מפיו צבת אחת, ועל כן אין כח צדס שהוא הרוז לצטל את הרוק המועט כיון דגם הדם המצטל לא היה בעין, אבל בענבים שיאלאו ממנו יין בשבת לתוך יין שבגיגית, דהיין שבגיגית כבר היה בעין מערב שבת, נמלא דהמצטל הוי שפיר ניכר קודם התערובת, צכה"ג אמריין דגם דשיל"מ בטל עיי"ש. וכ"כ החות דעת (סי' ק"צ סק"ו) עיי"ש. וכן בשו"ת נודע ביהודה תניא (י"ד סי' נ"ד), וצ"ל"ח פסחים (לד:) עיי"ש.

ולבאורה תקשי לפ"ז, אהא דהקשו תוס' בסוגיין הנ"ל באומר כל המתלקט יהא מחולל דהא לא היה מועיל החילול למה שגדל אחר כך ותירצו דשמא היה בטל ברוב עיי"ש, וקשה דהרי הציטול אינו חל אלא בשעת הליקוט, דהרי רק אז איכא רוב מחולל דהיינו החלק שהיה בשעה שאמר כל המתלקט יהא מחולל, וממילא מתצטל המועט שאינו מחולל, אבל לפני הליקוט לא שייך ציטול כיון דצאותה שעה הכל אסור, ומעתה תקשי דאיך חל הציטול, הרי בשעת הציטול כבר מעורב המועט עם הרוז ונמלא שאין המצטל ניכר וצכה"ג לא שייך ציטול וכמרדכי חולין הנ"ל. ונריך לומר, דעד כאן לא כתב המרדכי בחולין שאם נולדו בתערובות ליכא ציטול, אלא היכי

שהמצטל לא היה צמאיאות בעין מקודם הציטול וכגון ציצמה שרקקה דס שהדס והרוק צאו לעולם צבת אחת, אבל בנדון תוס' צ"ק הנ"ל הרי הרוז המצטל כבר היה בעולם טרם שגדל המועט דהיינו החלק שגדל אחר שאמר כל המתלקט, ולכן נהי דשעת הציטול כבר לא היה המצטל בעין, מ"מ סגי בכך ויש צדחו לצטל את המועט. ברם כל זה נאמר רק היכי שהמועט אינו בגדר דבר שיש לו מתירין, דאז שפיר בטל כיון שהרוז המצטל כבר היה בעולם צמאיאות קודם מציאותו של המועט, אבל היכי דהמועט הוי דבר שיש לו מתירין, צוה נחתינן דרגא ואמריין דכיון דשעת הציטול היו המצטל והמצוטל מעורבין זה בזה, אין צדחו של המצטל לצטל המועט, דאע"ג דאיכא גריעותא כמצוטל שאינו ניכר, הרי גם צמצטל איכא גריעותא שכח המצטל לא היה מעולם בעין, דהרי החילול אינו חל אלא בשעת הליקוט ואז הרי הוא כבר צלול בהחלק שגדל אחר כך, ונמלא שהכח המצטל לא היה מעולם בעין. [ועי' פלתי (סי' ק"צ סק"ח), ובשו"ת להורות נתן (ח"ח סי' ס"צ וס"ג) עוד צוה].

תום' ד"ה אימא כל המתלקט. משמע דחל פדיון צמחוצר לקרקע: עי' ש"ך י"ד (סי' רנ"ד סק"י"ב).

תום' ד"ה כל שלקטו. ונריך לומר דבעל הצית אין מתייאש דאם היה מתייאש וחשיב יאוש מדעת כמו תמרי דזיקא וא"כ למ"ד יאוש כדי קני תקשה ליה מה מועיל

דינו כהפקר פטור, מ"מ לוי עשיר אינו יכול ללקוט ונמנא שאין לו חלק. אולם העירוני דבתוס' לעיל (כת.) כתבו דסגי אס לוי עני יכול ליקח וז"ע.

הגהות מהר"ב רנשבורג. דמידי ללא ניכר ללא הוא דבר שיש לו מחירין: עיין יו"ד (סי' ק"ג ס"ד) צרמ"א וצהגהות רע"א וצית מאיר שם.

סט:

אמרי סוף סוף אמאי קא אפכת לה למתניתין: ז"ל למתניתא.

אלא לבעלים נשלם: ר"ל כיון דהוי "שלו" של בעלים וכשגנב מהגנב נמנא שגנב גם מהבעלים מה ששייך להם, ועכ"ל דכיון דהבעלים איצדו את "הרשות" שיש להם על החפץ לא הוי להו בעלים גמורים ולא הוי וגונב מצית האיש דמשמע שהוא בעלים גמורים הן שלו והן צרשותו.

ליעביד כי האי סתמא דצנועין, משום דמסייע ליה קרא: ז"ע איך חולקין צנועין על ראייה מקרא דמה ציתו צרשותו, ואס יש לחלק צין הקדש לחילול א"כ גם לר"י נחלק צכך.

ואיש כי יקדיש את ביתו קודש לה' מה ביתו ברשותו אף כל ברשותו:

הפקר לפוטרו מן המעשר והלא כבר זכו בהן עניים בתורת גזל על ידי יאוש: עיי' שו"ת להורות נתן (ח"ה סי' קי"א).

באו"ד. ועוד דלמה לא יועיל כל שלקטו לכ"ע דאטו מי גרע מיאוש: פי' מהרש"א דכשם שיאוש מועיל צדו ה"נ יועיל, ור"ל אע"ג דהפקר אינו מועיל כשאינו צדו מ"מ הכא יועיל מטעם יאוש דבכלל הפקר איכא גם יאוש ויש בכלל מאתים מנה, וע"ז תירצו חוס' דיאוש דהכא לא מועיל לפטור ממעשר ורק הפקר ממש יועיל. ועיי' שטמ"ק. ולכא' יש להקשות א"כ אמאי אין הפקר מועיל בדבר שאינו צרשותו תיפ"ל מטעם יאוש דמועיל אף בדבר שאינו צרשותו. וי"ל אה"נ דבכל הפקר איכא יאוש, וכל זמן דאייאש רשאין לזכות בו אף כשאינו צרשותו. אצל נפק"מ אס פסק היאוש דאז אי משום יאוש זכה בו הבעלים וא"ל לזכות מחדש וכמש"כ הנתה"מ (סי' רס"ג סק"ג), אצל אי מטעם הפקר לא זכו בו אלא כשעשה קנין חדש.

באו"ד. אס כן יאוש דהכא לא הוי אלא כלפי דידיה והוי כמתנה בעלמא: יוסבר יותר עפ"י נתה"מ (סי' רס"ג סק"ג) דיאוש אינו קונה אלא כשזכו בו.

באו"ד. ואין מועיל לפטור מן המעשר עד שיהיה הפקר לעניים ולעשירים כשמיטה: ואע"ג דלקט פטור ממעשר משום שיש ללוי חלק בו וא"כ אף אס אין

להקדיש דנעשה פקדון, ועל כן כתב הרוקח
לנרץ למחות ואז אינו עובר עיי"ש.

ולענ"ד יסוד דצרי החכמת שלמה ז"ל, דכמו
דבהקדש אינו יכול להקדיש אלא
אם הוא שלו וצדקותו דכתיב ציתו, כמו כן
בשציתת צהמתו דכתיב וצהמתך אינו עובר
אלא אם היא שלו וצדקותו, הנה בלמנת יש
לומר דדוקא דבהקדש דכתיב ציתו צעינן שיהא
גם צדקותו ולא סגי צמה שהוא שלו גרידא,
דציתו הוא קרקע, וצוה מצואר צצצא מציעא
(ו.) דבגזל קרקע ויכול להוציאה צדיינין
(דאית ליה ראייה. רש"י) צדקותיה קיימא ויכול
להקדיש, ופירש"י דקרקע כל היכא דאיתא
צדקות מארייה קיימא דקרקע אינה נגזלת
עיי"ש, אצל צהמה דהוי מטלטלין אין הכרח
דמה דכתיב צהמתך הכונה דצעינן גם שיהא
צדקותו דאין הכרח שהצדקה היא צדקותו,
ונימא דסגי צמה שהיא שלו, ואף שהיא ציד
הגזלן, ועבר על לאו דשציתת צהמתו אם הגזלן
עושה צו מלאכה. ואף אם הנכרי הוא שואל
שלא מדעת ונעשה גזלן, מכל מקום עובר
הישראל דאכתי הוא שלו ונקראת צהמתך.

גם יש לומר, דדוקא בגזלן ממש הוא אינו
צדקותו ואינו יכול להקדישו כיון דהגזלן
אינו רוצה להחזירו לצעילו, ואין הצעלים
יכולין לכופו להחזירו, אצל צדון דידן אין הגוי
רוצה לגזול את הצדקה, ואף שהוא עושה צו
מלאכה בשצת צלל רשות ושואל שלא מדעת
הוי גזלן, מכל מקום אם יצאו הצעלים בשצת

הנה צצ"י או"ח (סימן רמ"ו) הציא מהרוקח
ו"ל, צהמת ישראל ציד עכו"ם אם העכו"ם
עושה צו מלאכה בשצת מאחר שאינו לוקח
שכירות מותר ואם ישראל רואה מוחה צידו
עכ"ד. וכתב עליו הציא יוסף שאין לו על מה
שיסמוך. וצחידושי חכמת שלמה להג"ר שלמה
קלוגר ז"ל לשו"ע או"ח (סי' רמ"ו ס"ג) כתב
לפרש דצרי הרוקח, דכיון דכתיב גצי שציתת
צהמתו לא תעשה כל מלאכה אתה וגו'
וצהמתך, א"כ צעינן דוקא שהצדקה תהא
צדקותו, אצל צאינה צדקותו לא מקרי צהמתך,
וכמו שדרשו צצ"ק (טו:) ואיש כי יקדיש
את ציתו קודש לה' מה ציתו צדקותו אף כל
צדקותו, וקיי"ל צצ"ק (טו.) גזל ולא נתייאשו
הצעלים שניהם אינם יכולין להקדישו זה
לפי שאינו שלו וזה לפי שאינו צדקותו, וא"כ
נימא גם לענין שציתת צהמתו היכי דהשאלה
או השכירה לעכו"ם, דיכול להקדישו והוי
צדקותו, ולכן הוא עובר גם על לא תעשה כל
מלאכה וגו' וצהמתך, אצל אם גזלה העכו"ם
או אם התנה עם העכו"ם שלא לעשות עמה
מלאכה בשצת והעכו"ם עושה צו מלאכה,
הרי הוי העכו"ם שואל שלא מדעת שהוא
גזלן, וצוה לא עבר הישראל, דהוי כמו גזל ולא
נתייאשו הצעלים דלא הוי צדקותו ואינו יכול
להקדישו, אלא דמכל מקום כשהישראל רואה
שהעכו"ם עושה מלאכה אז הוא נרץ למחות,
דאם אינו מוחה הוי כאילו הסכים להעכו"ם
שיעשה צו מלאכה בשצת, וצכהאי גוונא חוזר
הצדקה להיות פקדון ולא גזל, וכמש"כ הצ"ש
אהע"ז (סי' כ"ח) דצריצוי הגזלן והנגזל יכולין

וימחו צידו ודחי שלא יעשה צה מלאכה, שהרי התנה כן בשעת השאלה או השכירות שלא לעשות צה מלאכה בשבת, ונמצא שהגוי מוכן לחדול מלהיות גזלן והוי צרשות הצעלים וחייב על שציתתה. וגם יש לעיין אם צכהאי גוונא שעשה צה מלאכה שלא מדעת צעלים אם נעשה גזלן לענין שייצא מרשות צעלים, שהרי הבהמה צאה צרשות העכו"ם צהרשאת הצעלים שהשאלו לו, וגם כאשר עשה צה מלאכה ליכא שינוי רשות, כי העכו"ם לא הוציאה מרשותו וידו, וא"כ כמו שמקודם היתה הבהמה צרשות צעלים ע"כ גם עכשיו שהנכרי עושה צה מלאכה בשבת מסתבר דנקרחת שהיא צרשות צעלים ואיכא איסורא דשציתת צהמתו.

מועשר ממון גבוה הוא: ז"ע כשגנב מעשר שני או רצעי אם חייב לשלם כפל דלא הוי גונב מצית האיש וגם צקין ז"ע. ואולי חשיב רעהו ולא דמיא להקדש. לפמש"כ תוס' לעיל (סח:) דהצעלים זכאים לאכול צירושלים.

ע.

אמר אמימר אי תפס לא מפקינן מינה (מי ששלח שליח לגבות ממון מנאמן שהפקיד אצלו אם תפס השליח משל נאמן לא מפקינן מהשליח אע"פ דלא כתיב בהרשאה אפיק לנפשך), רב אשי אמר כיון דכתביה ליה כל דמתעני מן דינא קבילית עלי שליח שויה: ופירש"י כיון דכתיב צבילית עלי אלמא שליח

שויה וכו' ואי תפיס משל נאמן מפקינן מיניה דהא שליח צעלמא הוא והוי כתופס לצעל חוב. וקשה, הלא דעת רש"י ז"ל צ"מ (י:) דצעשאו שליח הוי תפיסה אף צתופס לצעל חוב, והכא הרי עשאו שליח. וש"כ מנצתי צהגות מלוא הרועים שעמד צה עיי"ש. וש"כ ראייתו שגם זקיני התומים ז"ל (סי' ק"ה סק"א) העיר צה.

וגראה ליישב, למאי דאיחא צירושלמי גיטין (פ"ו ה"א) דאין אדם עושה שליח לקבל דבר שאינו שלו, והא דכתב רש"י צ"מ צ"כ מצינא דצעשאו נושה שליח לתפוס מהני, היינו משום דכיון דהלוה חייב לפרוע א"כ הוא עושה שליח לקבל דבר שהוא שלו, ומהאי טעמא היכי דהלוה מת אין הנושה יכול לעשות שליח לתפוס מטלטלין מיתומים, וכן אינו יכול לעשות שליח לתפוס מצינא – ומעתה נראה לומר דהוא הדין צקוגיין, דמיירי ששלח שליח לצבוע מטלטלי דכפריה הנפקד, ונמצא כל זמן שלא יציא עדים צצית דין אינו יכול להוציאו ממנו צדין, וא"כ כל זמן שלא עמד והציא עדיי אינו נחשב כממון שלו, וכעין הא דצ"כ מצינא (י:) דאמר רב נחמן כל ממון שאינו יכול להוציאו צדיינין הקדישו אינו קדוש משום שאינו צרשות והיינו צמקותא דמטלטלי עיי"ש, ואע"ג דהתם פירש"י צ"כ שאינו יכול להוציאו צדיינין שאין לו רציה צצ"כ עיי"ש, הא אם יש רציה יכול להקדישו, מכל מקום לענין שיהא יכול לעשות שליח לקבל אינו מועיל אלא אם כ"כ נצצ"כ צעדים צפני צ"כ שאותו מטלטלין הוא שלו, דעד שלא

נתזרר איכא ספק אם יועילו עדיו, ולא מהני תפיסת השליח. ועד כאן לא כתז רש"י שאם עשאו הנושה שליח לתפוס דמהני התפיסה, אלא היכי שאין הלוי כופר את החוב, אלא שהנושה חושש שצעלי חוב אחרים יגזו ממונו של הלוי ולא יישאר לו ממנה לגבות ולכן שולח שליח לתפוס, דצכהאי גוונא שפיר מהני השליחות כיון שהוא שולח לקבל דבר שהוא שלו שהרי החוב מצורר ואין צו ספק, אבל כששולח לתפוס מטלטלי דכפריה הנפקד דאין החוב מצורר, לא מהני השליחות והוי כשולח לקבל דבר שאינו שלו, ואם השליח תפסו הו"ל כתופס בלא שליחות דלא מהני.

א"ר יוסי כשהלך אבא חלפתא אצל ר' יוחנן בן נורי ללמוד תורה וכו', אמר לו הרי שאכלה שנה ראשונה בפני שנים, שניה בפני שנים, שלישית בפני שנים, מהו, אמר לו הרי זו חזקה, אמר לו אף אני אומר כן אלא שרבי עקיבא חולק בדבר שהיה רבי עקיבא אומר דבר ולא חצי דבר וכו', ורבנן האי דבר ולא חצי דבר למעוטי מאי וכו', אלא למעוטי שנים אומרים אחד בגבה ושנים אומרים אחד בכריסה הני אמרי קטנה היא והני אמרי קטנה היא: וכתזו תוס' ד"ה למעוטי שנים אומרים אחד בגבה, ולא דמי לשנה ראשונה בפני שנים, דהתם ראו כל מה שהיו יכולין לראות באותה שנה. ורז אלפס פירש, משום דהתם מהני סהדותיהו לענין פירות שאכל צננה ראשונה שחייב לשלם אם לא ימנא עדים יותר עכ"ד.

והקישו התלמידים, דלסצרת הרז אלפס מאי טעמיה דרזי עקיבא שאומר דאף באכלה שנה ראשונה בפני שנים ושניה בפני שנים ושלישית בפני שנים לא הוי חזקה משום דהוי חזי דבר, והלא כיון דאיכא שני עדים על כל אחת משלש השנים שאכל את הפירות ומחייבין אותו לשלם, נמנא דאיכא עדים שאכל ג' שנים פירות שדה זו, ואמאי לא הוי חזקה. ועוד דהוי תרתי דסתרי, דהרי אתה מחייב אותו לשלם פירות של ג' שנים, והיינו משום דנקטינן לאמת שהוא אכל פירות שדה של חזירו ג' שנים, ואם כן איך תאמר שאין לו חזקה ג' שנים, הרי אכל פירות שדה זו ג' שנים וזהו הוכחה שהשדה שלו.

ולבאוריה יש ליישז דעת רזי עקיבא, דהנה התירזן שהציאו התוס' צסם רז אלפס, כתוז צרי"ף צצא צתרא (נו): וזה לשונו, הא שמעתא קמקשו צה רצותא הכי, מאי שנא גזי שני חזקה דהיא מתקיימת צשלשה כתי עדים, ומאי שנא גזי שתי שערות שאין מתקיימת צשתי כתי עדים, אם שתי כתי עדים לגזי שתי שערות חזי דבר, למה לא יהיו שלש כמות לגזי שני חזקה חזי דבר, והא לא קיימא חזקה עד דאיכא כולהו, ולא אשכחו להו פירוקא. והדין הוא פירוקא, לא דמיא חזקה לשתי שערות, דערות כל שחא ושחא משני חזקה דבר מעליא היא, דהא מיחייב לאהדורי פירי דתרתי שני אפומייהו כד לא אחיא כת שלישית, וכד אחיא כת שלישית ומסהדא דאכלה שניה שלישית הרי מלאו ליה תלת

שנין וקיימא ליה חזקה, ואי לא דינא דחזקה הוה מחייב לאהדורי פירי תלת שנין, אלא כיון דמלאו ליה תלת שנין, קיימא לה חזקה וקיימא ארעא צידיה ודידיה הוי קאכיל, והיינו טעמא דמנטרפו לענין חזקה, דמגו דהויא עדות לענין פירי הויא עדות לענין חזקה דהא צהא תליא, אצל שתי שערות ליכא למימר צהו הכי, דכיון דלא מסהיד אלא צחדא שיערה, שנים אומרים אחת צגצה ושנים אומרים אחת צכריסה, ואגן צעינן שתי שערות צמקוס אחד, לא הוי עדותן עדות, דחדא שיערה חזי דצר הוא ולא מהניא מידי, דלא עצדינן צה עוצדא וכמאן דליתיה דמיא, והוי לה כג' שנים שאינן רנופות הילכך לא מנטרפי, והרי איתצבר לך דשניאן שני חזקה משתי שערות ואיפריק קושיין כהוגן עכ"ל הרי"ף.

ולפי המצואר באריכות צדברי הרי"ף ז"ל, יש ליישב ספיר דמאי טעמא דרבי עקיבא דקוצר דהיכי דאיכא שני עדים על כל שנה ושנה לא מהני לענין חזקה, ואע"ג דמהני לענין שינטרף לשלם את הפירות שאכל – דהרי עיקר טעמייהו דרצנן דמהני חזקה היכי דאיכא שני עדים על כל שנה, הרי כתב הרי"ף משום דמגו דמהני עדות כל כת לחייבו לשלם את הפירות שאכל באותה שנה, ונמצא דעדות כל כת הוי צגדר דצר שלם ולא חזי דצר, שהרי עדות הכת הועילה לחייבו לשלם את הפירות, ועל כן מגו דהוי עדות לשלם את הפירות מהני העדות גם לענין חזקה – ורבי עקיבא סוצר דלא שייך צזה מגו, דהרי

הא דהועילה עדותן של כל כת לשלם, היינו משום דנקטינן שהוא אכל את הפירות שלא כדין כי השדה אינו שלו, ועל כן חייב לשלם להצעלים, וא"כ איך שייך לומר מגו דהוי עדות דצר שלם לענין חיוב תשלומי הפירות הוי דצר שלם גם לענין חזקת ג' שנים, הלא העדות המחייבתו תשלומי הפירות הוא היפוך ענין החזקה, דמה דהעדים מחייבין אותו לשלם את הפירות הרי זה מורה שהקרקע אינו שלו, דאל"כ אמאי חייב לשלם, וא"כ איך שייך לומר דמגו דמהני העדות לתשלומי פירות מהני העדות גם לענין חזקה, ולומר שהקרקע הוא של המחזיק, הלא שתי העדויות הללו הן דצר והיפוכו, דאם תחייבנו לשלם את הפירות משום שאכלן צגול דהקרקע אינו שלו, א"כ איך מהני אותה עדות עממה להחזיק את הקרקע צרשותו.

ועד כאן לא מצינו סצרת מגו, אלא כגון צהא דסוכה (א). דמגו דהוי דופן לגצי צצת הוי דופן לגצי סוכה, דהתם שניהם מורים שהוא צגדר דופן, ונמצא דתרווייהו שויס, אצל הכא אין לומר דמגו דהוי עדות לגצי תשלומי פירות הוי עדות לענין חזקה, דזהו סתירה מינייה וציה, דאם הוא עדות לתשלומין לא הוי עדות לחזקה, דאם חייב לשלם הרי זה סימן שהקרקע אינו שלו, וא"כ איך יועיל עדות זו להחזיק שהקרקע הוא שלו, דזהו סתירה מינייה וציה.

אולם עדיין קשה – שיטת רבי עקיבא –

עקיבא דהיכי דכת אחת מעידה שאכל שנה ראשונה, ושניה מעידה שאכל שנה שניה, ושלישית מעידה שאכל שנה שלישית דהוי חזי דבר, וקשה דכיון דמחייבין אותו לשלם על אכילתו, נמצא שאנו מאמינים שאכל פירות שדה זו שלש שנים, וא"כ נימא דיש לו חזקה ג' שנים ואין נימא דליכא חזקה.

וְלֹא־מִבּוֹאֵר יֵשׁ לִישׁב, דאם תאמר שיש לו חזקה ג' שנים, נמצא שאינו צריך לשלם מה שאכל ג' שנים, דהרי הוצרך שהשדה הוא שלו, דכיון שאכלו ג' שנים א"כ יש לו חזקה, ואם אין צריך לשלם מה שאכל, נמצא שעדותם של הכתות שהעידו כל אחת שאכל שנה אחת וביחד איכא עדות על אכילת שלש שנים הנה אין עדותם כלום, דכיון שאינו צריך לשלם א"כ ליכא על פי שנים עדים יקום דבר, דהא ליכא צעדותם שום דבר ואף לא חזי דבר, שהרי הרב אלפס כתב דהא דעדות כל כת שאכל שנה הוי בגדר "דבר", הוא משום שמחייב צתשלומין, נמצא שהועילה עדותו לחייבו צתשלומי הפירות ואיכא דבר שלם, אבל השתא שתאמר שעל ידי עדותם יש לו חזקה ג' שנים, א"כ יוצא שאינו צריך לשלם, דהא משלו אכל, שהרי נתצטר שהשדה היא שלו. ומכיון שאינו צריך לשלם את הפירות, א"כ יוצא שאין צעדותם כלום, דהא לא הועילה עדותם כלום לחייבו, וליכא יקום דבר. ואם עדותם לתשלומי פירות בטלה, א"כ ליכא צעדותם שום הקמת דבר, וממילא ליכא עדות על חזקה ג' שנים.

דסוף סוף כיון דקבלנו את עדותיהם של שלש הכתות, שכל כת העידה שאכל פירות השדה שנה אחת, וביחד איכא עדות שאכלה שלש שנים, ועל כן מחייבין לשלם מה שאכל, והשתא קשה דכיון דקבלנו את עדותן שהוא אכל פירות שדה זו שלש שנים וחייבו אותו לשלם, א"כ איך יתכן דלענין חזקה שלש שנים לא מהני עדותם, הרי זהו תרתי דסתרי, דאם מאמינים להעדים שאכלו שלש שנים ומחייבין לשלם מה שאכל, א"כ צהכרח נאמין שהוא אכל פירות שדה זו שלש שנים ואיכא חזקה. ואין אפשר דלענין תשלומי הפירות מאמינים שאכלה שלש שנים ולענין חזקת ג' שנים לא נאמין.

וְנִרְאָה לומר, עפ"י מה דאיתא בגמרא צבא מניעא (ג). צפרה אדומה אם עלה עליה זכר פסולה (שנאמר אשר לא עלה עליה עול. רש"י), והקשו התוס' ד"ה אף, דעלה עליה זכר אמאי פסולה הא ודאי לא ניחא ליה להפסיל פרה שדמיה יקרים בשביל דבר מועט, ותירלו דאם היתה כשרה הוה ניחא ליה, ולכך אין להכשיר עכ"ד. ומזה למד בס' צרוך טעם (דין אשה שאמרה לבעלה עמאה אני לך דף ע"ג ע"א) דהיכי דהוי שני הפכים בנושא אחד, שאיסור כרוך צעקבי היתר, צריך לחוש להחמיר עיי"ש, ועיין בזה בשו"ת מנחת אלעזר (ח"א סי' א'), ובס' נתן פריו עמ"ס צבא מניעא (ג).

ועל פי סברה זו יש ליישב לנכון שיטת רבי

עושין הגדלות או דהוי רק סימן], אבל גבי עדות חזקה כל כח מעידה שהוא מחזיק בה כאדם המחזיק בשלו שאוכל פירות שדהו, והוי כל כח עדות שלימה, ואע"פ שאנו זריכים לג' שנים, מ"מ כל שנה הוי התחלת העדות על החזקה עיי"ש. ומעתה י"ל, דרבנן סבירא להו דחזקת ג' שנים היינו שכל שנה מאטרפת ומוסיפה על החזקה, וע"כ כשמעידה כח אחת על שנה אחת לא הוי חזי דבר, כיון שעכ"פ העיד על חזקה של שנה אחת שהוא חלק משלש שנים. ורבי עקיבא סובר, דחזקת ג' שנים פירושו דכל ג' שנים ציחד הוי חזקה, וכעין מה שפירש רש"י (פ' זא"י כ"ז) ויהי חושך אפלה בכל ארץ מצרים שלשת ימים, פירש"י שילוש של ימים טיראניינ"א בלע"ו, וכן שבעת ימים שטיינינ"א של ימים עיי"ש, והיינו שכל שלשת ימים הם כחתיכה אחת. וכמו כן הא דמהני חזקת ג' שנים, היינו דכל הג' שנים הוי חתיכה אחת, אבל שנה אחת גרידא אינה עושה חזקה כלל ואינה התחלת החזקה, וע"כ כשמעידה על שנה אחת הוי רק חזי דבר לרע"ק ודו"ק.

רש"י ד"ה משום דר' יוחנן. דהואיל ואינו צרשות הצעלים אינו יכול להקנותו לשליח הלכך אם אצד יכול לחזור ולתבוע מיד הנאמן: והא דאיצטריך להקנאה ולא סגי שליחות גרידא, י"ל עפ"מ"כ חת"ס בשו"ת (או"ח סי' ר"א) דשליחות שייך רק בדבר שחל דין תורה. והכא כשעושהו שליח לגבות חוב אינו אלא מעשה קוף בעלמא ולא נתחדש שום חלות דין ולכן לא שייך בזה שליחות.

ועל כן סבירא ליה לרבי עקיבא דהיכי דכת אחת מעידה על אכילת שנה ראשונה ושניה על השנה השניה ושלישית על השנה השלישית, הוי ליה חזי דבר וליכא עדות על חזקת ג' שנים, ואע"ג דעדותם הועילה לחייבו בתשלומי הפירות שאכל בשלש השנים, מכל מקום אין לומר דלפי זה יש עדות על חזקת ג' שנים, דאם תאמר שיש לו חזקה ג' שנים, א"כ הוצרך הדבר שהשדה היא שלו ואינו צריך לשלם כלום, ונמצא שהעדים לא חייבוהו לשלם, וכיון שלא חייבוהו לשלם א"כ אין בעדותם שום הקמת דבר, ולא הוי עדות כלל והוי כמאן דליחא, וממילא ליכא עדות על חזקת ג' שנים. ואפשר דזהו הטעם שלא נראה להתוס' פירושו של הרי"ף ז"ל, דלדבריו ז"ל איך אמרו רבנן דהעדים מועילים לחזקת ג' שנים, הלא אם תאמר שיש לו חזקת ג' שנים, א"כ לא ישלם את הפירות, ונמצא שעדותם לא הועיל כלום וליכא יקום דבר. ודו"ק.

ובעיקר פלוגתת רבנן ורבי עקיבא דהיכי דמעידין שלש כתות כל אחת על שנה אחת אם הוי בגדר דבר ולא חזי דבר, יש לומר, דהנה הרמב"ן ז"ל צמלחמות כאן, כתב ליישב דאמאי בשנים אומרים אחת בגבה ושנים אומרים אחת בכריסה הוי חזי דבר, וצמעידין שלש כתות כל אחת על שנה אחת לא הוי חזי דבר, וכתב דקטנה כשמעיד כל כח על שיערה אחת, אין זה סימן גדלות כלל, דאף הקטנה שצקטנה אפשר שיהא לה שיערה אחת, ויעי' תשו' מהרי"ט (ח"א סי' נ"א) אם הסימנין

באומר לו עקוץ תאנה מתאינתי ותיקני ליה גניבותיך: הנה הסמ"ע חו"מ (סי' ר"ח סק"ג) כתב ליישב הקושיא מרצא על רצא, דהא רצא ס"ל בתמורה (ד: דדצר הנעשה צאיסור אין צמעשה ההוא ממש וצטל ומצוטל הוא דאי עמיד לא מהני, והוא גופא אמר צאיזהו נשך (צצא מצינא סה: גלימא מפקינן מיניה כי היכא דלא לימרו וכו' גלימא דרצינא היא, משמע הא לאו האי טעמא המכירה מכירה מעלייתא ואמאי הא מקח הנעשה צאיסור, וכל דאמר רחמנא לא תעמיד אי עמיד לא מהני, וכתב לתרץ דלא דמי כלל, דצגלימא המקח קיים משום דלא קנסינן היתרא אטו איסורא, וכיון שמכירת הגלימא עצמו צהיתר הוא כשמתחזיר המעות ולא קנסינן ליה אי לאו משום לזות שפתים, וכן אם הוסיף צשיווי המקח וכדומה אם אין לוקח מידו הריצית הרי צטיל ליה לאיסורא, משום הכי המקח קיים, משא"כ נשבע או נדר שאי אפשר צקיום המכר כלל אלא אם כן על ידי האיסור שעוצר על צצועתו, וחילוק זה פשוט הוא עכ"ל הסמ"ע. וכתב עליו הש"ך שם (סק"צ), דצהכי ניחא נמי דלא תקשי מהא דצצא קמא (ע: גצי טבח ומכר צצצת להוי מכירה אפילו אם המכירה נעשה צאיסור דאורייתא, כגון צהוציא מרשות לרשות, וכן צעקוץ לי תאנתך ותקנה לי גניצותיך דאמר רב גופא התם דהוי מכירה, וכן כתב הרצ המגיד (סוף ה' מכירה) דמוכח מירושלמי דמאן דעבר ואקני צצצת מקרקעי או מטלטלי הקנאתו הקנאה, אלא ודאי שאני צכל הני כיון דאפשר לעשות צהיתר, משא"כ

רש"י ד"ה כיון דכתיב קבילית עלאי. אלמא שליח שויה הלכך אי תפיס מפקינן מיניה וללישנא קמא נמי אי תפיס משל נאמן מפקינן מיניה דהא שליח צעלמא הוא והוי כתופס לצעל חוב: ז"ע דרש"י צ"מ (י.) כתב דצעשאו שליח קונה אף צתופס לצע"ת. וכאן עשאו שליח. שו"ר צהגהות מלוא הרועים כאן. ועי' תומים.

תום' ד"ה לא כתבינן אורכתא אמטלטלי. דוקא אמטלטלין דגזליה, אצל אמטלטלין דפקדון כתבינן דהא תלי טעמא צהקדש ויש כח לאדם להקדיש פקדון שיש לו ציד צצירו: לכאורה מלשון רש"י ד"ה משום, משמע דס"ל דגם צפקדון אינו יכול להקדיש שקראהו נאמן. ולכאורה י"ל כמש"כ הרשצ"א דגם צמלוה דלהוצאה נתנה אינו יכול להקדיש ולהרשות, וי"ל דמיירי הכא צמלוה. ועי' רש"י ד"ה לא מפקינן, ומ"מ ז"ע שקראהו נאמן.

באו"ד. ומשמע התם דאי לא קי"ו דמייהו הוה קדשי: עי' רשצ"ס שם.

באו"ד. ועיקר קרא צגונב מצית שומר כתיב: עי' שטמ"ק צ"מ (לד.) ד"ה נעשה צשם הראצ"ד.

עי:

גנב ומכר בשבת והתניא פטור, אמר רמי בר חמא כי תניא הדיא דפטור

ככל הני דתמורה או בנשבע שאי אפשר לעשות
אם לא שיעבור עכ"ד.

ולענ"ד יש לתמוה על הש"ך ז"ל, שרצה ליישב
הא דקיימא לן בסוגיין וזירושלמי
דזמכר בשבת הוי מכירה ולא אמרינן דכיון
שנעשה באיסור המקח בטיל, דלסדרת הסמ"ע
מיושב שפיר כיון דאפשר לעשות היתר,
משא"כ בנשבע שאי אפשר לעשות בהיתר -
וזה קשיא, דסדרת הסמ"ע לא שייך בזמכר
בשבת, דכונת הסמ"ע ז"ל, דהטעם דזהוסיף
על שיווי המקח בשביל המתנת מעות דמ"מ
המקח קיים, היינו משום דבאמת לא נעשה
שום איסור, דאע"ג דבשעת עשיית המקח
התנה עם הלוקח שיטריך לשלם יותר בגלל
המתנת המעות שהוא אסור משום ריבית,
מכל מקום לבסוף לא לקח המוכר כלום בעבור
המתנת המעות, ונמצא דבאמת לא נעשה
שום איסור כלל, ולכן המקח קיים. וכמו כן
כשפסק קודם שיצא השער, אע"ג דלכתחלה
אסור לעשות כן כיון שבכוונתו ליתן לו פירות
כשער הזול בגלל שהקדים לו מעות, מכל
מקום היכי שבאמת לא יתן כשער הזול אלא
כשער היוקר, ונמצא דבאמת לא נעשה איסור
כלל, לכן המקח קיים, כיון דבאמת לא נעשה
שום איסור, ואין אחד מהם יכול לומר דהואיל
דמעיקרא נעשה המקח בכונה לעשות איסור
לכן יהיה המקח בטיל, דכיון דבאמת לא נעשה
בסופו של דבר שום איסור לכן המקח קיים.
משא"כ בגדון הש"ך שמכר בשבת, נמצא
שאם יקויים המקח אם כן נעשה איסור,

שהרי המקח נעשה בשבת, צוה לא שייך סדרת
הסמ"ע, וצוה שפיר נימא דאם עביד לא
מהני, כיון שהמקח נעשה באיסור ולא ניתקן
האיסור כלל והמעשה נשאר באיסורו.

הן אמת דיס ליישב קושיית הש"ך אהא
דהמקח שנעשה בשבת קיים ולא אמרינן
דלא מהני, דיס לומר דהואיל דהיה יכול
לעשות את המקח בדרך היתר בחול, ונמצא
שאין האיסור בעצם המקח אלא בזמן המקח,
לכן אמרינן צוה דמהני, והוא כתירוץ הטו"ז
ח"מ (סי' ר"ח) דהיכי שהאיסור הוא מלד
הזמן אמרינן דאי עביד מהני עיי"ש. אבל
אין לזה ענין לסדרת הסמ"ע ז"ל, כי סדרת
הסמ"ע הוא דהמקח קיים בזהוסיף על שיווי
המקח וכן בפסק קודם שיצא השער דנמצא
דבסופו של דבר לא נעשה שום איסור, כיון
שאינו מוסיף על שיווי המקח ואינו נותן
כשער הזול, אבל בזמכר בשבת שנעשה באיסור
ולא ניתקן באיסור, לא שייך סדרת הסמ"ע
ז"ל ואכתי תקשי דנימא דלא מהני.

גנב ומכר בשבת חייב, והתניא פטור, אמר
רמי בר חמא כי תניא ההיא דפטור
באומר לו עקוין תאינה מתאינתי ותיקני
לי גניבותיך, אמרי וכיון דכי תבע ליה קמן
בדינא לא אמרינן ליה זיל שלים דמחייב
בנפשו הוא הא מכירה גמי לאו מכירה
היא: הנה בשו"ת כוכב מיעקב (סוס"י קנ"ח)
הקשה השואל, דכיון דהגנב אינו צריך לשלם
משום דקם ליה בדרבה מיניה, א"כ יתבטל

ויש להעמיק חקר זכונת דברי הגאון ז"ל, וכעת אין הזמן מספיק.

אלא אמר רב פפא באומר לו זרוק גניבותיך לחצרי ותיקני לי גניבותיך במאן בר"ע דאמר קלוטה כמי שהונחה דמיא (הזורק מרשות לרשות כיון שקלוטה האויר נתחייב משום שבת נמצא חיוב שבת וחייב מכירה באין כאחד שאויר חצר קנה ללוקח דכיון דסופו לנוח כמנוח דמי. רש"י): וכתבו התוס' ד"ה כמאן כרבי עקיבא דאמר קלוטה כמי שהונחה דמיא. ואם תאמר לרבי עקיבא נמי כיון דמטא לאויר תצירו חייב לענין שבת דרשות היחיד עולה עד לרקיע ולענין קנין לא קני באויר עד דמטי לתוך המחילות עכ"ד.

ומבואר דסבירא להו להתוס', דהא דאמרין דלא מחייב מיתה וממון משום דקם ליה דדרצה מיניה, היינו דוקא אם שני החיוצים באים כאחד ממש, אבל אם אחד מהחיוצים הקדים לבוא לחצרו מחייב תרתי, ולא רק היכי דנתחייב ממון קודם חיוצ מיתה – וכגון לרבנן דכיון דמטיא לחצר ביתו קנה ולענין שבת לא מחייב עד דמטיא לארעא וכדאיתא בגמרא – אלא אף אם נתחייב מיתה קודם חיוצ ממון ג"כ חייב תרתי, שהרי התוס' הקשו דגם לרבי עקיבא נימא דחייב תרתי, משום דחיוצ מיתה הקדים לבוא מיד דמטא לאויר תצירו דרשות היחיד עולה עד לרקיע, וחיוצ ממון איתא רק כשמטי לתוך המחילות – ומוכח דאע"ג דחיוצ מיתה עומד וקיים

המקח וינטרך להחזיר את התאנים כיון שהם צעין. ותירך הכוכב מיעקב, דהא דאמרין דבאינו משלם בטל המקח, היינו משום דהוי כאילו התנה עמו בשעת המקח שאם לא ישלם לו המעות יתבטל המקח, וא"כ צאומר לו עקוץ תאינה מתאינתי על מנת לשלם לו, אפילו לא שלם לא בטל המקח, דכיון דאין צריך לשלם לו משום דהוי קם ליה דדרצה מיניה, ואם התנה שישלם הוי מתנה על מה שכתוב בתורה דהתנאי בטל והמעשה קיים, ושפיר מקשה הש"ס והא אילו תבע ליה צדינא לא אמרינן ליה זיל שלים, דצכעין דא המקח קיים אף שלא שלם לו עכ"ד.

ולא זכיתי להצין דצרו לפוס ריהטא, דלדצרו ז"ל צאומר לו עקוץ תאינה מתאינתי ותקני לי גניבותיך, המקח קיים, דאע"ג דפטור מלשלם משום דהוי קלצ"מ, מכל מקום המקח קיים משום דהוי מתנה על מה שכתוב בתורה, ומה שמקשה הש"ס והא אילו תבע ליה צדינא לא אמרינן זיל שלים, היינו דצכעין דא המקח קיים אף שלא שלם, וקשה הא דדרצה קושיית הש"ס היא "וכיון דכי תבע ליה קמן צדינא לא אמרינן ליה זיל שלים דמחייב צנפשו הוא, הא מכירה נמי לאו מכירה היא", הרי דהקושיא היא דאין זו מכירה כלל, וכפירש"י ותוס' דהקושיא היא דאמאי קתני מכר הא לאו מכירה היא עיי"ש, ולדצרי הכוכב מיעקב ז"ל דדרצה המכירה קיימת ואף דהוי קלצ"מ משום דהוי מתנה על מה שכתוב בתורה, וזה היפוך דצרי הגמרא.

בשעת חיוב ממון אעפ"כ חייב ממון כיון דשני החיובים לא חלו בצת אחת.

ובאמת מצינו בזה פלוגתת הקדמונים, דבש"ע חושן משפט (סי' שני"א) איחא, יש גנב שפטור מלשלם, ואיזה זה שצא עם התשלומין חיוב מיתה, כגון הגונב כס בשבת, ולא הגזיהו ברשות הצעלים, אלא היה מגררו ומוציאו מרשות הצעלים לרשות הרבים, ואצדו שם הרי זה פטור מתשלומין, שאיסור שבת ואיסור גניבה והיזק צאים כאחד. וכתב הרמ"א שאם אצדו אחר כך חייב, וכל שכן אם עדיין הוא צעין שחייב להחזירו, ויש אומרים שאם אינו צעין בכל ענין פטור מלשלם. וביאר הסמ"ע (סק"ד) שאם איצדו אחר כך חייב, דכל שלא צא עליו חיוב מיתה וחיוב תשלומין יחד חייב, וכאן נמי כל זמן שהכיס עם המעות הוא צעין, ברשותו דמריה קאי ולא חל עליו חיוב ממון עד שעת תצירה, ואתצירה לאו חיוב מיתה הוא, והיש אומרים דסצירא דכלל ענין פטור מלשלם, טעמייהו, דמיד שהוליא הכיס חייב מיתה ולא פקע מיניה האיסור, ותו לא חל עליו חיוב ממון כיון דהוא חייב מיתה דקס ליה דדרצה מיניה עכ"ד. וכן הש"ך שם (סק"א) תמה על השיטה הראשונה דסצירא ליה שאם איצדו אחר כך חייב, דכיון דעדיין עומד בחיוב המיתה לשבת פטור כשאיצדו עיי"ש. [ועי' בזה בקצוה"ח (סי' שני"א סק"ב)].

והנה בתוס' כאן מצוהר צהדיא כהשיטה

הראשונה שאם נתחייב צממון אחר שכבר נתחייב מיתה הרי זה חייב וליכא פטור דקלצ"מ, שהרי כתבו דכיון דכי מטא לאויר חלר חייב מיתה משום שבת דרשות היחיד עולה עד לרקיע וחיוב ממון ליכא עד דמטי לתוך המחיצות, לכן צריך להיות חייב אף לרבי עקיבא, והרי זה כהשיטה הראשונה שצ"מ"א דהיכי דחיוב הממון צא לאחר שכבר נתחייב מיתה חייב לשלם. וחידוש שהפוסקים לא הביאו לדברי התוס' דכאן. ושוב ראיתי בהגהות חכמת שלמה לש"ע חו"מ (סי' שני"א) שכתב, דבסוגיא דעקון תאנה מוכח מהתוס' דסצירא ליה כהשיטה הראשונה עכ"ד, ולא פירש דבריו, וצודאי כונתו לתוס' דנן.

אלא אמר רב פפא באומר לו זרוק גניבותיך לחצרי ותקני לי גניבותיך (באומר לו זרוק גניבה לחצרי בשבת ואני אתן לך מעות וכן עשה וקנאה לוקח וזה נתחייב מיתה. רש"י), כמאן ברבי עקיבא דאמר קלוטה כמי שהונחה דמאי (הזורק מרשות לרשות כיון שקלטה האויר נתחייב משום שבת נמצא חיוב שבת וחיוב מכירה באין כאחד שאויר חצר קנה ללוקח דכיון דסופו לנוח כמונח דמי. רש"י), דאי כרבנן כיון דמטיא לחצר ביתו קנה, לענין שבת לא מוחייב עד דמטיא לארעא, ומשני, באומר לא תקני לי גניבותיך עד שתנוח: ויש להקשות, לפי מה שכתב הגמוקי יוסף צבא קמא (כב.), דלרבי יוחנן דס"ל אשו משום חליו, קשה דאיך שרינן ערב שבת עם חשיכה להדליק את הנרות והדלקתה הולכת

צשו"ת אבני נזר או"ח (סי' מ"ח אות ח') עיי"ש.

ולבאורה היה אפשר לומר, דמה שכתב הנמוק"י דצאשו חייב אף אם מת קודם שהספיק להדליק את הגדיש - והיינו משום דחייב למפרע משעת ההדלקה - זהו דוקא צאשו, דבזה חייבו התורה לשלם אף דהוי כעין גרמא, שהרי לא הדליק את הגדיש צידים אלא שהרוח הוליק את האש שהדליק, והגרמא כבר נעשה מעת שהדליק את האש, ועל כן חייב למפרע, דצאשו חייבתו התורה אף דהוי כעין גרמא - משא"כ לענין שבת דאמרו בגמרא שבת (קכ): לא תעשה כל מלאכה, עשייה הוא לאסור גרמא שרי, לכן כשזרק את הגנבה לחצר הלוקח ומטיא לארעא, אינו חייב למפרע משעה שזרקו, דבשעה שזרקו היה עדיין בגדר גרמא ובשבת פטור.

אולם זה אינו, דאם נימא דהזריקה הוי בגדר גרמא א"כ גם כשנח על קרקע רשות היחיד של הלוקח יהא פטור, כיון דהזורק לא עשה אלא גרמא דבשבת פטור. והרי ודאי דחייב בשבת על הזריקה מרשות הרבים לרשות היחיד וכמבואר במשנה שבת (לז), שכן היה במשכן, ואינו בגדר גרמא אלא מלאכה גמורה דחייב עליה. ועוד דאם נחלק בין אשו דנוקין לבין שבת, א"כ מה הקשה הנמוק"י דאיך מדליקין נר בערב שבת כיון דאשו משום חזיו, והו"ל לתרץ דאשו משום חזיו נאמר רק לענין

ונגמרת בשבת, דהא כיון דאשו משום חזיו והוי כאילו הצעירו צידיו, א"כ הרי הוא כאילו הצעירה הוא בעצמו בשבת. ותירץ, שהרי חיובו משום חזיו כוזרק החץ, שבשעה שינא החץ מתחת ידו צאותה שעה נעשה הכל, ולא חשבינן ליה מעשה דמכאן ולהבא, דאי חשבינן ליה הוי לן למפטריה דאנוס הוא שאין צידו להחזירה, והכא נמי אלו מת קודם שהספיק להדליק הגדיש, ודאי משתלם ניזק מאחריות נכסים ידיה, ואמאי מחייב הרי מת לאו בר חיובא הוא, אלא לאו שמע מינה, דלאו כמאן דאדליק השתא צידים חשבינן ליה, אלא כמאן דאדליק מעיקרא משעת פשיעה חשבינן ליה. וכן הדין לענין שבת, דכי אתחיל מערב שבת אתחיל, וכמאן דאגמריה צידים דהוא עידנא דלית ציה איסור חשיב עכ"ד.

וקשה, דלסברת הנמוק"י דכשזרק חץ כבר נגמרו מעשיו משעה שזרקו, א"כ מה אמרו דאי כרבנן כיון דמטיא לחצר ביתו קנה ולענין שבת לא מחייב עד דמטיא לארעא, והרי גם לענין שבת נחשב כאילו כבר גמר את מעשיו משעה שזרקו, נמלא דבשעה שקנאו כבר נתחייב מיתה משום מלאכת הולאה בשבת, ושפיר פטור משום דקם ליה דררבה מיניה. ושם עוררוני שכן הקשה בס' תרומת הכרי לחו"מ (סי' ש"ג) דלדעת הנמוק"י מצי אחיא אפילו כרבנן, דחיובא דשבת מעיקרא אחיא, דאחר כך אנוס הוא ונמלא חיוב מיתה ותשלומין צאין כאחד, ועפ"ז דחה דברי הנמוק"י עיי"ש. וכן מלאתי שהקשה

נזקין, ולא לענין שבת ללא הוי מלאכה משום דהוי צגדר גרמא - ומעתה הדרא קושיא לדוכתא, דאמאי אמרו דלענין שבת לא מחייב עד דמטיא לארעא, הלא כדמטיא לארעא הוא חייב למפרע משעת זריקה - וכמו שבאש חייב למפרע משעה שהדליק, דהא אף אם מת אחר שהדליק וטרם שרף את הגדיש, ג"כ חייבין לשלם מנכסיו וכמש"כ הנמוק"י, וכיון דחייב למפרע משעת זריקה נמלא דחיוב ממון ומיתה צאיין כאחד ואמאי חייב לרצנן על המכירה.

ברם נראה ליישב, דלא תקשי על הנמוק"י מסוגיין דאמרו דלרצנן כיון דמטיא לאחזר ביתו קנה ולענין שבת לא מחייב עד דמטיא לארעא, ולא אמרינן דכאשר מטיא לארעא נתחייב למפרע משעה שזרק את הגנבה - דסברת הנמוק"י דבאשו כאשר נשרף הגדיש נתחייב למפרע משעה שהצעיר את האש, וע"כ אף כשמת קודם שריפת הגדיש חייב לשלם משום דנתחייב מחיים הנה סברא זו מועלת רק לענין שיצטרך לשלם את הנזק של האש, משא"כ כשזרק בשבת את הגנבה לאחזר הלוקח, ואנו רוצים לפטרו מתשלומי ד' וה' משום דכיון דנתחייב מיתה משום מלאכת שבת פטור מתשלומי ממון דקם ליה צדרכה מיניה, הנה לענין זה אינו מועיל מה שהוא חייב למפרע מיתה משעת הזריקה, דאף שלמדו בש"ס לקמן (פג:): מקרא כדי רשעתו, דמשום רשעה אחת אתה מחייבו ואי אתה מחייבו משום שתי רשעיות, ועל כן כשנתחייב

מיתה וממון כאחד פטור, ומזה ילפינן ללא תשקול ממון מיניה ותקטליה עיי"ש, [ועייין שיטה מקובצת כתובות (לו.) דאע"ג שאמרו בגמרא שם דמקרא דכדי רשעתו ממעטינן מלקות וממון, ומקרא ללא יהיה אסון ענוש יענש ממעטינן מיתה וממון, מכל מקום לבחר דכתיב לא יהיה אסון קרא דכדי רשעתו מיירי בכל מידי אף צמיתה וממון עיי"ש], הנה פטור זה שייך רק אם בשעה שנתחייב צממון, באותה שעה נתחייב מיתה בפועל, אבל צדדון דידן שבשעה שהגיע הגנבה לאחזר כבר נתחייב ממון, א"כ אף שאחזר כך מטיא הגנבה לארעא ונתחייב מיתה, נמלא שחיוב המיתה חל אחר שכבר נתחייב ממון, הנה באופן זה ליכא פטור דאי אתה מחייבו על שתי רשעיות, דהא בשעה שנתחייב לשלם ממון עדיין לא נתחייב מיתה, ובשעת חיוב ממון ליכא אלא רשעה אחת.

ואע"ג דחייב מיתה למפרע משעה שזרק את החפץ, וכמו שכתב הנמוק"י דנחשב כאילו כבר גמר את מעשיו משעת הזריקה, מכל מקום כיון דבפועל לא חל חיוב מיתה אלא אחר שכבר נתחייב ממון, שוב ליכא בזה פטור דכדי רשעתו, דכיון דכבר נתחייב ממון בפועל משעה שהגיע החפץ לאחזר, א"כ איך יפטור אחר כך מן הממון על ידי דמטיא הגנבה לארעא, דקרא דכדי רשעתו כמו יפה רק למנוע שלא יתחיל החיוב, דמשום רשעה אחת אתה מחייבו ואי אתה מחייבו משום שתי רשעיות, אבל אם כבר נתחייב צממון ואח"כ

נתחייב מיתה למפרע, אין צכחו להפקיע את חיוב הממון כיון שכבר חל עליו חיוב הממון.

פוטרו מממון, כיון דכבר קנה את הממון, והרי אי תפס לא מפקינן מיניה.

ויש להסביר יותר, לפי מה שכתב רש"י צ"ח מצי"ע (נא). ד"ה רבא אמר, דאף צמקום מיתה נמי רמו תשלומין עליה, אלא שאין כח לעגשו בשמים, אצל ידי שמים לא יצא עד שישלם, אי נמי אי תפס לא מפקינן מיניה עיי"ש. ומבואר דהא דקים ליה צדרכה מועיל לפטרו, היינו רק לענין שאין כח ציד צית דין להוציא את הממון מן החייב מיתה, אצל אינו מועיל לפוטרו מן החוב. וא"כ נאמר דהא דאין כח ציד צ"ד להוציא את הממון היינו רק אם חיוב ממון ומיתה צאין כאחד, דנמצא דמעולם לא היה כח ציד צ"ד להוציא את הממון, דהא מיד כשחל חיוב הממון חל גם חיוב מיתה כאחד, ומעולם לא היה שעת הכושר לגבות את החוב ציד צ"ד. אצל צני"ד הרי כשזרק את הגנבה בשבת והגיע לחצר חצירו, כבר היה כח ציד צ"ד לגבות את הממון שנתחייב, שהרי צאותו זמן עדיין לא היה חיוב מיתה, וצוה י"ל דאף כשאחר כך מטיא הגנבה לארעא וחייב מיתה משום שבת, אעפ"כ לא נפקע כח צ"ד לגבות את הממון, דקרא דכדי רשעתו כחו יפה רק שלא יתחיל לחול שיוכל הצ"ד להוציא את הממון, אצל אין צכחו לצטל את כחו של הצ"ד אחרי שכבר ניתן להם הכח לגבות את החוב. ואילו היה גובה את הממון טרם שהגיע החפץ לארעא לא היה כח ציד צ"ד להוציאו, א"כ אף אם לא גבה את הממון עד שנתחייב מיתה למפרע, אין חיוב מיתה

אלא דיש לדון ממה שכתבו התוס' לעיל (לג): ד"ה איכא צניייהו, דצקנס לא זכי עד שעת העמדה צדין עיי"ש, וא"כ י"ל דדינא דרש"י דצקים ליה צדרכה מיניה אם תפס לא מפקינן מיניה וחייב לנצח ידי שמים, שייך רק היכי דחייב ממון מן הדין – וכגונא דש"ס צ"ח מצי"ע (נא). דמיירי צאתנן דהוי שכר פעולה – אצל צתשלומי ד' וה' דהוי קנס, נראה דאין צריך לנצח ידי שמים ואי תפס מפקינן מיניה, כיון דלא זכה צו אלא משעת העמדה צדין, וא"כ צקים ליה צדרכה מיניה דליכא פסק צ"ד אין חיוב כלל לנצח ידי שמים. אולם יעויין צרא"ש לעיל (טו): דמשמע דסובר דגם קנס חייצין אף צלא פסק צ"ד, ודלא כרצינו תם שם עיי"ש. ועפ"ז א"ש דברי הנמוק"י.

תוס' ד"ה למעוטי שנים אומרים אחד בגבה כו'. ולא דמי לשנה ראשונה צפני שנים כו' דהתם ראו כל מה שהיו יכולין לראות צאותה שנה, ורצ אלפס פירש משום דהתם מהני סהדותיהו לענין פירות שאכל צשנה ראשונה שחייב לשלם אם לא ימצא יותר עדים: הקשה הגאון צעל חלקת יואצ ז"ל צקוני' קצא דקשייתא (קושיא מ"ח), דאין מועיל עדי קינוי וסתירה אם הם שתי כתות, והלא הוי דבר ולא חצי דבר, וצשלמא לתוס' דהיכי שהעדים ראו כל מה שהיו יכולין לראות לא

הוי חזי דבר, אחי שפיר, אצל להרי"ף החולק וס"ל דאף אם ראו העדים כל מה שיכולין לראות הוי חזי דבר, א"כ צעדי קינוי וסתירה כיון ששום כת צפני עזמה לא פעלו צעדותן מאומה הוי חזי דבר עכ"ק.

ולענ"ד נראה, דעד כאן לא אמר הרי"ף - צסוגיא דצבא צתרא (נו:) - דאף היכי שראו כל מה שהיו יכולין לראות הוי חזי דבר, אלא צגונא דמייירי התם, כשאכלה שנה ראשונה צפני שנים ושנה שניה צפני שנים ושנה שלישית צפני שנים, דהתם העדים הרי רוצים להוכיח שהוא עשה חזקה צשדה זו, והרי ליכא חזקה אלא כשאכלה ג' שנים, ואכילת שנה אחת לאו כלום היא דאינה עושה שום חזקה, ונמנא שהכת האחת המעידה שאכלה שנה אחת אינה מעידה על שום דבר כי שנה אחת אינה חזקה כלל, דהרי תכלית עדותן אינה להוכיח שהוא אכל פירות שדה זו, אלא להוכיח שהוא מוחזק בהשדה, והרי שנה אחת אינה עושה חזקה כלל, והוי כשנים אומרים אחת צגבה ושנים אומרים אחת צכריסה, דכל אחת מעידה על חזי גדלות דלאו כלום היא. אצל צקינוי, אע"ג שאינה נאסרת על ידי קינוי גרידא מכל מקום הם מעידים על דבר שלם דהיינו על קינוי, דהתורה אמרה שכדי לאסור אשה על צבעה צריכים שיוקדמו לזה שני מעשים, קינוי וסתירה, וכדכתיב ועבר עליו רוח קנאה וקנא את אשתו, וכתיב ונסתרה והיא נטמאה, וכשמעידין על הקינוי הרי התקיים מה שאמרה תורה וקנא את

אשתו, וממילא הם מעידים על דבר שלם, דהיינו שנתקיים צה דין קינוי שאמרה התורה.

ועוד דהא ודאי דקינוי הוי דבר שלם, דהרי כתב הרמב"ם (פ"א מסוטה ה"ג) קינא לה על שנים כאחד ואמר לה אל תסתרי עם פלוני ופלוני ונסתרה עם שניהם כאחד ושהתה כדי טומאה, אפילו הם שני אחיה או אחיה ואחיה הרי זו אסורה עד שתשתה. וכתב הצ"ש אהע"ז (סי' קע"ח סק"צ) דאע"ג דהיחוד מותר עם אחיה מ"מ כשמקנא לה אסור להתייחד עמו. ועיין משנה למלך (פ"א מסוטה ה"ג) דאע"ג דצשני אנשים ליכא איסור יחוד מ"מ כשקינא לה משני אנשים הוי קינוי עיי"ש צאריכות. הרי שהקינוי עושה דין חדש, דהיינו שאסור לה להתייחד עם מי שהיתה רשאית להתייחד צלא הקינוי, וא"כ ודאי דהקינוי הוי דבר שלם לעזמו שהרי הוא גורם דין חדש שאסור לה להתייחד עם מי שקינאו לה.

ועיין טור וצ"י (אהע"ז סי' כ"צ) דלהרמב"ם הוי איסור יחוד רק מדצרי קצלה עיי"ש, וצקינוי נראה שאסורה מן התורה להתייחד עם מי שקינאו לה, דהא קינוי היינו התראה וכש"ס סוטה (ג.) אין קינוי אלא לשון התראה, וצרש"י (פ' נשא ה' י"ד) וקנא פירשו רבותינו לשון התראה שמתרה צה אל תסתרי עם איש פלוני. וצודאי נראה דע"י התראה אסורה להסתר עם פלוני מן התורה, דאל"כ מה מהני ההתראה ואמאי היא נאסרת ע"י

בו'. וא"ת והיכי דמי אי דקיימא גניבה צחזירו של לוקח בשעת עקיפה מאי פריך עלה וכיון דאי קתבע ליה כו' מכירה נמי לא הוי מכירה נהי דמחייב צנפשו מכל מקום קנייה ליה חזירו ללוקח ואלא דליתא צחזירו של לוקח דל חיוב שבת מהכא לאו מכירה היא דהא קי"ל כרצ נחמן דאמר פירות לא עבדי חליפין: הקשה הגאון בעל חלקת יואב ז"ל בקונ' קצא דקשייטא (קושיא נ"ב), על מה שפסק הרמ"א חו"מ (סי' קצ"ח ס"ה), דאע"ג דתקנו חכמים דמעוה אינן קונות מ"מ אס התנו צהדיא דמעוה יקנו קנה, וקשה מתוס' שהקשו אהא דאמרו שם באומר עקוץ לי תאינה מתאינתי ותקני לי גניבותיך דקנה, וקשה דאיך קנה דהא קי"ל צ"מ (מו:). דפירות לא עבדי חילופין - ומעוה אינן קונות וכמו שהקשה בשטמ"ק שם בשם מהר"פ - ולהרמ"א מאי קושיא, כיון דהש"ס רוצה לאוקומי באוקימתות, א"כ מה הקושיא, נימא דהכא מיירי שהתנה. וגם מה הקשו התוס' צ"א מניעא (לג:). דאיך קונה הכפל צמעוה הלא מעוה אינן קונות, והרי שם לא דברו כלל זה עם זה רק שאמדו חכמים דעתו של המפקיד שרוצה להקנות, וא"כ הוי כאלו התנה גם כן, עכ"ד.

ולענ"ד י"ל, דקושיית התוס' צסוגיין הוא על לשון הש"ס דאי אפשר לפרש דהתנה שיקנה לו מעוה, דא"כ הוי ליה להש"ס לפרש צהדיא שהתנה כן, אבל ממה שאמרו באומר לו עקוץ תאינה מתאינתי ותקני לי

עדי סתירה, כיון שהקיננו לא הטיל עליה שום איסור, וכל התראה פירושו שמתרין אותו שלא יעשה דבר עזירה, ואם ההתראה אינה כלום א"כ מה זו התראה. נמצא שהקיננו גרם שהיא אסורה להתייחד עם פלוני מן התורה, וא"כ ודאי שהקיננו הוי דבר שלם שהרי גרם דין חדש. ובגמרא סוטה (ג.) אמר רבי עקיבא דקיננו תוצה היא. ובזמנ"ס (פ"ד מסוטה הי"ח) כתב דמנחות חכמים על בני ישראל לקנאות לנשיהן שנאמר וקנא את אשתו עיי"ש ובכס"מ, וכיון דמנחה היא ודאי דהוי דבר שלם.

ואינו דומה לכת אחת המעידה שאכלה שנה אחת, דהתם כת זו לא העידה על שום דבר, דהא אכילת שנה אחת אינה עושה שום חזקה, והרי כונתם להעיד על החזקה והרי לא העידו על שום חזקה דשנה אחת לאו כלום היא, ונמצא שעדותן לא גרמה שום חלות דין חדש, אבל כשמעידין על הקיננו הרי עדותן גרמה לחידוש דין שהיא מקונאת, ונתקיים צה מה שאמרה תורה וקנא את אשתו, אשר על ידי זה נאסרה ביחוד עם מי שקינאו לה, וכן שעל ידי זה אס תסתר עם פלוני שקינאו לה תיאסר על צעלה, וזה עצמו מילתא היא שנתקיים צה צשלימות הדין של וקנא את אשתו, ואע"ג דעדיין לא נסתרה, מ"מ הקיננו גרידא הוי דין תורה שלם ולא הוי כמעדיין על חזי דבר.

תוס' ד"ה באומר לו עקוץ תאינה מתאינתי

תוס' דלא הוי כאלו התנה צהדיא דמעוה קונות, דצסתמא לא אמרינן שאינו רואה צתקנת חכמים, אלא אם הוא מגלה דעתו צהדיא דאי אפשי צתקנת חכמים.

גליון הש"ס. רש"י ד"ה בדינא. לומר החזר צתאינים. עיין סנהדרין דף עז ע"א ונ"ע: צחי" רע"א מפרש יותר קושייתו דהא קיי"ל דלא כרב צסנהדרין אלא דהיכי דהחפץ צעין חייב להחזיר. ולענ"ד המקשן כאן אזיל כרב, ד"ל פלוגתת רב ורבא, דרב סובר דצדמים קניניהו וליכא חיוב כלל של ממון דגוזה"כ דקונה צדמים וע"כ אף כשהחפץ צעין קנה ע"י דמים, ורבא סובר דקלצ"מ אינו פוטר גוף החיוב אלא שאין צ"ד יכולין לדונו ולכופו ולכן כשהחפץ צעין דהו"ל כפקדון צרשות הגנב ורש"י סנהדרין שם, לא קנה הגנב והגנב יכול להוציאו מידו לזוה לא צריך פסק צ"ד וכמו כל פקדון שיכולין הצעלים להוציא מיד השומר צלא פסק צ"ד, ורק כשאינו צעין ורואים לחייב הגנב צתשלומין משלו צוה צעינן פסק צ"ד. והמקשן שהקשה וכיון דכי תצע וכו' ולית לי' סברת רבא דלהלן עכנ"ל דס"ל כרב דצקלצ"מ ליכא שום חיוב, ולכן פירש"י דגם גוף התאנה א"צ להחזיר ורבא חידש דקלצ"מ אינו מפקיע עיקר החיוב אלא שאין צ"ד כופין ולכן הוי אמתן והוי מכירה. ולכן רבא לשיטתו צצ"מ (נא). דחייב לצאת יד"ש. ועפ"ז מיושב קושיית תוס' לקמן ד"ה אילו מסנהדרין (עב). גצי דכרי דחייב לצאת יד"ש, ולדרכנו א"ש דכיון דחשש רבא

גנבותין, אין צו לשון תנאי שיקנה לו צתורת מעוה, דודאי דמה שכתב הרמ"א שצבתנה צהדיא אמרינן דמעוה קונות, היינו כשהתנה צהדיא שיקנה צמעוה ולא ינטרך משיכה, אצל כשאומר לו סתם הילך מעוה ותקנה לי צו, אין זה צגדר שהתנה צהדיא, דשמא טועה לחשוב דמעוה קונה, דהרי כתב הצ"ח (סי' קצ"ח) דהא דמהני תנאי היינו משום דיכול לומר אי אפשי צתקנת חכמים וכמש"כ צנתה"מ שם (חידושים אות י"ח), והוצא צדברי המחבר ז"ל, וא"כ ודאי נראה דצריך שיאמר לשון שניכר צו שאינו רואה צתקנת חכמים, אצל צמה שאומר צסתמא הילך מעוה ותקנה לי, אין מזה ראייה שאינו רואה צתקנת חכמים, דשמא טועה לחשוב דמעוה קונה, ואלו ידע דמעוה אינו קונה מצתקנת חכמים היה רואה לקנות רק צמשיכה כתקון חז"ל, וא"כ צאומר עקוץ לי תאנה ותקני לי גנבותין, אין צלשון זה משמעוה שהוא מתנה צהדיא שתקנה לו מעוה שלא כתקון חכמים. וע"כ שפיר הקשו התוס' דאין לומר דמיירי שהוא מתנה שיקנה צמעוה, דא"כ עיקר חסר מן הספר צלשון הגמרא. ועל דרך זו יש ליישב גם הקושיא מתוס' צצא מליעא (ג:), שהקשו דאין קונה את הכפל צמעוה ונימא דהוי כאלו התנה, הנה גם התם תקשי דא"כ אמאי אמרו צגמרא שם נעשה כאומר לו לכשתגנב ותצלה ותשלמני הרי פרתי קנויה לך מעכשיו, והוי ליה לומר דהוי כאלו פירט דקונה לך מעכשיו צמעוה, דהא צלא תנאי צהדיא אין מעוה קונות, ונמצא דעיקר חסר מן הספר. ומזה הוכיחו

לרצ הרי לרצ ליכא חיוב לנאח יד"ש כיון
דנפקע עיקר החיוב.

עא.

מה מכירה ע"י אחר אף מביחה ע"י אחר:
ואע"ג דמכירה גם המוכר עשה מעשה
משא"כ בטביחה ע"י שליח, הנה מכיון
שנתן לו רשות לשחוט הו"ל כעשה מעשה,
ואה"נ אם שחטו שלא ברשות הגנב פטור.
והנה מכאן מוכח דבעושה שליח הוא כשנים
שעשאוהו, ועפ"ז יש ליישצ קושיית תשו' פני
יהושע (ח"א יו"ד סי' ג') דאמירה לעכו"ם
תיאסר משום יש שליחות לכרי לחומרא,
ולא"כ י"ל דבשבת צ' שעשאוהו פטור
וכעושה ע"י שליח הו"ל כצ' שעשאוהו. ועיין
ס' תמדת ישראל.

אלא דקם ליה בדרבה מיניה: מצואר
דקלצ"מ הוא חיוב בעצם אלא שאין
צ"ד כופין לשלם, והיינו כפירש"י צ"מ (נא).
דקלצ"מ חייב לנאח יד"ש ואי תפס לא
מפקינן מיניה.

השוחט בשבת וביום הכפורים אע"פ
שמתחייב בנפשו שחיטתו בשרה:
ויש להקשות, אמאי שחיטתו כשרה, ונימא
דפסולה משום דהוי מנזה הבאה בעצירה,
ושחיטה הרי מנזה היא דהא מצרכינן אשר
קדשנו במנזתיו ולונו על השחיטה. והרי
מצואר צסוכה (ג.) דלולב הגזול פסול משום

דהוי מנזה הבאה בעצירה, וכתבו התוס' שם
דכיון דעל ידי העצירה באה המנזה לכן אינו
יולא בגזל עיי"ש. ומכל שכן בשוחט בשבת
דהמנזה גופה דהיינו השחיטה היא מעשה
עצירה, ואמאי שחיטתו כשרה.

אולם נראה, עפ"י המצואר בחולין (לא).
בגדה שנאנסה וטובלה אמר רב יהודה
אמר רב טהורה לביטה דחולין לא צעי כונה.
וכן אמרו שם (לא): בהפיל סכין ושחט ה"ז
כשרה ואע"ג דלא התכוין לשחיטה עיי"ש.
וכתב הרמב"ן ז"ל שם, דהא דאמרו בטבילה
ושחיטה דכשרה אף בלא כונה, היינו דוקא
במנזות הללו שהן מתירים ויש בהם הכשר
לדבר אחר, דטבילה מתרת האשה לצעלה
ושחיטה מתרת בשר באכילה ואינן בעלמא דבר
שבחובה, אבל בשאר מנזות של חובה למ"ד
מנזות נריכות כונה לא יולא עיי"ש. ויש ללמוד
מזה, דמנזה הבאה בעצירה פוסלת רק היכי
דליכא אלא מנזה גרידא, אבל במנזה שהוא
גם מתיר כגון מנזת שחיטה שמתרת את
הבשר לאכילה ומנזת טבילה שמטהרת את
הטובל, בזה אף דהוי מנזה הבאה בעצירה
ולא קיים ידי מנזה, מכל מקום חל ההיתר
והשחיטה כשרה והבשר הותר לאכילה וכן
הטבילה כשרה וטיהרה את הטמא, דמנזה
הבאה בעצירה פוסלת רק את המנזה ולא את
המתיר.

והשתא לפי זה מיושצ שפיר הא דשוחט
בשבת שחיטתו כשרה, ולא תקשי

דהוי מנזה הבאה בעצירה וליהוי שחיטתו פסולה, דאע"ג דלא קיים מנזה מ"מ נעשה הממיר והשחיטה התירה את הצער לאכילה.

ויש לעיין, אם צכהאי גוונא כשצריך אקצ"ו על השחיטה אם הוי צרכתו לצטלה, דאיך יכול לומר וזונו על השחיטה, הלא מכיון ששחט בשבת והוי מנזה"ע א"כ ליכא מנזה ואיך יאמר וזונו. אולם יש לומר, דכיון דהשחיטה הועילה להתיר את הצער לאכילה, א"כ לא הוי צרכתו לצטלה, ואף קיים מנזה שחיטה ויכול לומר וזונו, שהרי הקצ"ה זנו לשחוט כדי להתיר את הצער לאכילה, והרי צאמת שחט והתיר את הצער לאכילה, נמצא דהשחיטה פעלה מה שהשחיטה צריכה לפעול, ושזו קיים מנזה שחיטה. ואע"ג דיש צה גם עצירה, מ"מ כיון דהשחיטה פעלה להתיר, והמעשה הגיע לידי תכליתה דהיינו להתיר את הצער באכילה, א"כ יש צה מעשה מנזה, ואף יש צה גם עצירה, אין העצירה יכולה לפסול את המנזה צכהאי גוונא, כיון דעכ"פ השחיטה פעלה היתר והפקיע את הצער מכלל איסור אבר מן החי ומכלל נבלה. ודו"ק.

דתנן השוחט בשבת וביוהב"פ וכו' שחיטתו כשרה: הרמז"ס צפיהמ"ט (חולין יד.) כתב "ואמר השוחט בשבת אם היה שוגג ולפיכך שחיטתו כשרה, ושמה תאמר ולמה לא תהא שחיטת מויד בשבת כשרה הואיל ואינו מחלל ואין שחיטתו פסולה אלא אחר גמר שחיטה, ואם שחט אחר כך שחיטה

שניה הוא שיהיה אסור, דע שמשיתחיל לעשות חצורה צוואר הבהמה הוא מחלל שבת קודם שישחוט שום דבר מן השטן והגרגרת. ואם תרצה לצאר יותר מזה תאמר, בשעת שישחוט קצת הסימנים קודם שיגמור השחיטה הוא מחלל שבת, ובשעה שיגמור השחיטה הוא פסול". וצחי' הר"ן שם השיג ע"ז וכתב, דבשבת נמי לא מחייב על גמר שחיטה, דמקמי הכי הו"ל מקלקל בחצורה דקיי"ל דפטור עכ"ל. והפלתי (סי' י"א סק"צ) ישב קושיא זו, דהואיל דדעתו לגמור השחיטה הו"ל מקלקל על מנת לתקן כמו קורע על מנת לתפור דחייב עיי"ש. אולם צחי' זקינו החת"ס שם הסביר לדברי הר"ן, דאע"ג דאינו מקלקל צאמת דהרי גומר שחיטתו והולך, אלא הכי קאמר דאי הוי פוסק צאמנע שחיטתו ולא גמר הרי הוי מקלקל, וא"כ צאותה שעה לא נעשה מומר עדיין דצכל רגע נוכל לומר השתא הוא שיפסוק ולא יחלל שבת, ואינו מומר על שציע מעשיו הרעים וגמר שחיטתו, ואז מומרותו ושחיטתו צאין כאחד ומותרת אותה שחיטה עכ"ל. ואין לומר דעכ"פ כשגמר שחיטתו נימא דאיגלאי מילתא למפרע שנעשה מומר מאז שהתחיל בשחיטתו, דזה אינו דכיון דיש לו חזקת כשרות א"כ אמרינן דהשתא הוא דאיתרע, ואף שגמר שחיטתו לצסוף ונעשה מומר, לא אמרינן דאיגלאי מילתא דלמפרע נעשה מומר, דאדרבה עד שלא גמר תלינן שדעתו היה להפסיק את השחיטה כדי שלא יעשה מומר. וכן מצאתי בשו"ת חת"ס (ח"ו סי' ל"ט) שצירא כן.

הר"ן דמשו"ה לא נעשה מומר צהתחלת השחיטה משום שכל רגע צידו להפסיק וכנ"ל, א"כ אף לתירוץ הראשון של תוס' דצשחיטה שדרכו צכך לא הוי קלקול, מ"מ אכתי לא נעשה מומר אלא צגמר שחיטה, כיון דעד שלא גמר הלא צידו להפסיק ומוקמינן ליה אחוקתיה דצודאי יפסיק.

אולם ציטוד דצרי הגרע"א ז"ל דלמאי דכתבו התוס' דצעינן שהתקון יצוא מיד, ממילא צשחיטה כיון דהתקון להוציאו מידי אצר מן החי אינו צא אלא צסוף הו"ל התחלת השחיטה צגדר מקלקל - יש לדון לע"ד, דכל זה שייך למ"ד צחולין (כט:): דאינה לשחיטה אלא לצסוף, ונמצא דעד שלא הגיע לגמר השחיטה לא התחיל כלל להוציאו מכלל אצר מן החי והוי שפיר צגדר מקלקל, אצל למ"ד ישנה לשחיטה מתחלה ועד סוף, נמצא דכל חיתוך וחיתוך צהסימנים גורם לסלק חלק אחד מאיסור אצר מן החי, ממילא אין זה צגדר מקלקל כלל. דדוקא למ"ד שאינה לשחיטה אלא לצסוף יש לומר דהתחלת השחיטה הוי צגדר קלקול, משום דהתקון לא התחיל עדיין כלל שהרי איסור אצר מן החי צתוקפו עומד ולא איקדיש כלל עד שגמר שחיטתו, והחיתוך שהוא עושה עד הגמר אינו אלא צגדר הכשר והכנה להתקון אצל התקון עצמו אינו צא אלא לצסוף, ולכן י"ל דההכנה וההכשר הוי צגדר מקלקל, אצל למ"ד ישנה לשחיטה מתחלה ועד סוף, נמצא שכל משהו מהחיתוך מקליש את איסור אצר מן החי והתקון מתחיל מיד

ברם יש להקשות למאי שכתב צס' צית הלל ליו"ד (סי' צ' סק"ג) דגם מחלל צצת צאיסור דרצנן נעשה מומר ושחיטתו פסולה עיי"ש, וא"כ נהי דצתחלת שחיטתו הו"ל מקלקל מ"מ נעשה עכ"פ מומר מחמת איסור דרצנן דהא גם מקלקל אסור מדרצנן. ולפ"ז י"ל דזהו צצמת טעמו של הרמב"ם דלא ניחא ליה צצירוינו של הר"ן, דס"ל דאע"ג דמתחלה הוי מקלקל ואפשר שיפסיק מלשחוט טרם יגמור שחיטתו ויתחייב מדאורייתא, מ"מ כבר עבר איסור דרצנן ונעשה מומר ושחיטתו פסולה. והר"ן יצבור דע"י איסור דרצנן לא נעשה מומר ואין שחיטתו פסולה. וכעת מנאכתי צעזה"י צחי' זקיני הגרע"א ליו"ד (סי' צ' ס"ה) שדרך צדרך זו עיי"ש צצאריכות. ועיין צחי' חת"ס צזה.

וראיתי צחי' הגרע"א שם - וכן צס' דרוש וחיידוש (מערכה ג') - דפלוגמת הרמב"ם והר"ן אס התחלת השחיטה הוי צגדר מקלקל או לא, תליא צצירויני התוס' צצצת (קו). ד"ה חוץ, דלתירוץ הראשון דחוצל וצריך לכלצו פטור משום דאין דרך לחצול צצציל כלצו, א"כ התחלת השחיטה שדרך לעשות כן כדי לגמור השחיטה, מחייב מיד צהתחלת השחיטה, אצל לצצרתם השניה דמשו"ה פטור משום שאין התקון מיד צשעת הקלקול, ה"נ צתחלת השחיטה אף דהוי תקון כדי לגמרו, מ"מ אין התקון מיד דהא עדיין לא יא' מידי אצר מן החי עד גמר השחיטה עכ"ד. צרם למאי דאצצריה החת"ס לצצרת

אלא שהוא מעשה תיקון אריכתא, ממילא אין זה בגדר מקלקל כלל כי התקון התחיל מיד. ודוקא בחובל וזריך לכלבו שאין הדם יונא אלא לאחר שנעשית החצורה וכמש"כ תוס' שבת סג, הוא דהוי מקלקל, משום שזשעת עשיית החצלה לא התחיל התקון כלל, אצל הכא מכיון שישנה לשחיטה מתחלה ועד סוף ממילא אין זה בגדר מקלקל כלל אלא מתקן כיון דכל חיתוך משהו עושה תקון ודו"ק. וא"כ למאי דפסק הרמב"ם (פ"ד משחיטה הי"ג) דישנה לשחיטה מתחלה ועד סוף, וכן פסק (פ"א מפסוהמ"ק הי"ח) עיי"ש, ממילא ליכא בשחיטה קלקול כלל ומיד כשהתחיל לחתוך הסימנים הו"ל בגדר מתקן. [ועיין בס' נתן פריו עמ"ס חולין (כט):] שכתבנו לדון למ"ד ישנה שחיטה מתחלה ועד סוף אם כל משהו מהשחיטה הוי בגדר מיגז גיז או מיקלש קליש, וכאיבעית הש"ס נדרים (סח.) עיי"ש].

ועפ"ז יוצן לנכון לשון הרמב"ם צפיהמ"ש הני"ל, שמתחלה כתב "שמשייתחיל לעשות חצורה צלואר הבהמה הוא מחלל שבת קודם שישחוט שום דבר מן הושט והגרגרת", ואחר כך הוסיף "ואם תרצה לבאר יותר מזה תאמר, שזשעת שישחוט קצת הסימנים קודם שיגמור השחיטה הוא מחלל שבת וזשעה שיגמור השחיטה הוא פסול", וזריך ציבור מה שכתב ואם תרצה לבאר יותר מזה וכו', דמשמע שמה שאמר מקודם יש לפקפק בו. ונראה דהנה בתוס' שבת (קו.) הני"ל הקשו לרבי יהודה דבחובל וזריך לכלבו ומצער

וזריך לאפרו הוי מקלקל ופטור דמאי שנא משוחט שזבת דחייב ולא הוי מקלקל, ותיירו דהתם אין דרך לחבול בשזיל שזריך לדם או לשרוף גדיש שזזיל שזריך לאפרו, אצל שוחט דרכו זכך, ושז תירו דבחובל ומצער אין התקון צא מיד אצל שוחט שזשעת הקלקול צא התקון שמוציאה מידי אצר מן החי עכ"ד. והנה לתירוך הראשון ליכא מקלקל אף שזשעת חיתוך העור טרם שפגע בסימנים, שהרי כך הוא דרך שחיטה לחתוך את העור, נמצא דהחיתוך הוי דרכו זכך ואין זה קלקול כלל, ואף למ"ד דאיינה לשחיטה אלא לצסוף אין זה בגדר קלקול. [וכעין מש"כ בס' יראים החדש (סי' רפ"א) להקשות, למ"ד דאיינה לשחיטה אלא לצסוף א"כ בקדשים כששחט חזי הסימן כזר נעשה מוס קצוע לפני ששחט, ותירך דכיון דדרך הכשר קעציד אינו קרוי מוס עיי"ש ואכמ"ל]. אצל להחיתוך השני דבעינן שהתקון יצוא מיד, א"כ תינח כשכזר התחיל לחתוך הסימנים הוי שפיר תקון, שהרי בכל חיתוך וחיתוך, הוא מקליש את איסור אצר מן החי למאי דקיי"ל דישנה לשחיטה מתחלה ועד סוף, אצל שזשעת חיתוך העור דליכא עדיין תקון כלל הו"ל שפיר בגדר מקלקל ועדיין פטור. והנה מתחלה כתב הרמב"ם שמשיתחיל לחתוך צעור הצואר כזר חייב, ואף שלא פגע עדיין בסימנים מ"מ לא הוי מקלקל משום שדרך שחיטה כך היא, אלא שטעם זה לא אחיא שפיר אלא לתירוך הראשון של תוס' שזבת שם - ולכן הוסיף הרמב"ם, שאם תרצה לבאר יותר, משום שיש לפקפק

בחירון הראשון, דשמא אף שדרכו צכך מ"מ
הוי מקלקל כל שלא התחיל התקון, וע"ז צא
להוסיף דעכ"פ צשעה שיתחיל לשחוט קנת
הסימנים, ונמצא שכבר התחיל לתקן את
איסור אבר מן החי, הו"ל מתקן אף לתירון
השני ושפיר מחייב.

ועפ"י המצואר יתיישב לנכון מה שתמהו
על הרמז"ם שכתב דמזיד שחיטתו
פקולה משום שנעשה מומר בתחלת השחיטה,
והלא צגמרא רצו לאוקמיה צמזיד וכרצי
מאיר. ולדרכנו ניחא, דהרי מצואר צפסחים
(סג.) דרצא ס"ל צשיטת רצי מאיר דאינה
לשחיטה אלא לצסוף, ועיי"ש רש"י ד"ה
וכדצבא - ומעתה אה"נ לר"מ דסצירא דאינה
לשחיטה אלא לצסוף, נמצא דעד שלא גמר את
השחיטה הו"ל מקלקל, וכיון דאין התקון צא
מיד הרי הוא פטור, ולכן לשחיטתו שפיר מצי
למוקמי דמתניתין מיירי צמזיד, אצל לדינא
דקיי"ל דישנה לשחיטה מתחלה ועד סוף,
ונמצא שהתקון מתחיל מיד כשהתחיל לחתוך
הסימנים, א"כ צהכרח מיירי מתניתין רק
צשוגג, דאלו צמזיד צבר נפסל ונעשה מומר
משהתחיל לחתוך הסימנים, והרמז"ם מפרש
המשנה אליצא דהלכתא וא"ש.

השוחט בשבת וביורהב"פ וכו' שחיטתו
כשרה: כתבו תוס' צחולין (יד.) ד"ה
השוחט, אפילו צמזיד. וצתשו' מהרשד"ם
(יו"ד סי' קט"ו) הקשה דאמאי כשרה ונימא
כל מילתא דאמר רחמנא לא תעבד אי עבד

לא מהני וכמצואר צתמורה (ד:) עיי"ש.
וכן הקשה צחות דעת ליו"ד (סי' א' סי"א),
וצנתה"מ (סי' ר"ח סק"צ) עיי"ש. ולע"ד נראה
לומר, דצאיסורי שצת לא שייך כלל הך דינא
דאי עבד לא מהני, והוא עפ"י מש"כ צס'
צית מאיר לזהע"ז (סי' ה' ס"ד) דצאיסורי
שצת לא שייך שליחות לעכו"ם לחומרא,
דוקא צעצירה שהמעשה מנד עלמו מתועב
לפני המקום דומיא דסירוס או חסימה, צהני
שייך שליחות לדבר עצירה הואיל דהעצירה
נעשתה מכל מקום, אצל צשצת דאיסור
המלאכה היא רק למען ינוח ישראל וכל אשר
לו, והמלאכה מנד עלמותה אינה עצירה
כלל, דהרי מותר להעמיד קדרה אצל האש
קודם השצת ויתצשל צשצת, וא"כ כשעשה
מלאכה ע"י שליח לא נעשתה שום עצירה
שהרי הישראל נח עיי"ש. וכיוצא צזה כתב
צתשו' זקיני הצת"ס ז"ל (או"ח סי' פ"ד) וצס'
ישועות יעקב או"ח (סי' רס"ג סק"ו) והדצרים
עתיקים.

ובעתה י"ל דעד כאן לא מצינו דאי עבד
לא מהני, אלא היכי שהאיסור הוא
צנפעל, כלומר שהתורה הקפידה שהפעולה
לא תהא לה קיום ומעמד, וכגון צאונס שגירש
דאין הקפידא על מעשה הגירושין שלא ייעשה
אלא שהאנוסה לא תהא מגורשת ולא תהא
קיום לגירושיו, וכן צתורס מן הרעה על היפה
דהקפידא שלא תחול שם תרומה על הרעה
כשהוא על היפה, וכן צתמורה דהקפידא היא
שלא תהא קיום לתורתו להפקיע את הצהמה

ולא יעשה מלאכה, הנה צכהאי גוונא אי עביד מהני, דאחרי שהגזר עשה את המלאכה כבר פסקה העבירה מהנפעל.

ועפ"ז מיושב גם מה שהקשה הש"ך בחו"מ (סי' ר"ח סק"א), דבעושה קנין בשבת דקיי"ל דהקנין קיים ואמאי לא נימא דאי עביד לא מהני עיי"ש, ולדרכנו א"ש דבאיסורי שבת ודאי דאי עביד מהני. ועיין מה שכתבו בזה בשו"ת מהרי"ט (ח"א סי' ס"ט), ובשער המלך (פ"ג מגירושין), ובתשו' זקני הגרע"א (מהדו"ק סי' קע"ד וקכ"ט), ובתשו' זקני פנים מאירות (ח"א סי' ל"ד) ואכמ"ל.

אף על פי שמתחייב בנפשו שחיטתו בשרה: יש לדקדק מאי אף על פי דקאמר. ומנא תי צט' צכור שור שעמד בזה, ותירץ דקמ"ל דלא תימא דדרשינן וזבחת ואכלת היכי דקרינן וזבחת כגון בחול קרינן ואכלת, אבל בשבת ויוהכ"פ ללאו זמן זביחה הוא ולא קרינן בהו וזבחת ה"נ דלא קרינן ואכלת ואסורה, קמ"ל דלא קרינן הכי, דשבת ויוהכ"פ זמן זביחה הוא לקרבנות וכהא דכריתות (ו: גזי המפלת יוס שמונים ואחד שחל להיות בשבת, ועוד הביא לתרץ בשם מהרי"ק ודרישה עיי"ש. ואולי י"ל דקמ"ל דלא תימא דכיון דהוי מלוא הבאה בעבירה ונמנא שלא קיים בשחיטה זו שום מלוא וא"כ נימא דה"נ דהשחיטה פסולה, קמ"ל דאע"ג דלאו מלוא קעביד מ"מ השחיטה כשרה, דהשחיטה מלכד שהיא מלוא הרי היא הכשר,

מקדושתו, וכן צמקדים תרומה לזכורים ומעשר, לתרומה ומעשר שני לראשון, אין הקפידא בזה משום קדר ההפרשה בלבד, דאל"כ כיון שכבר הפריש שלא כסדרן נימא דצדיעצד מהני, אלא שהקפידא היא שהפרשת הזכורים תועיל לכל הכרי וכן הפרשת תרומה תועיל לכל הכרי, ואם יפריש תרומה לפני זכורים ומעשר ראשון קודם תרומה, נמנא שלא הועילה הפרשת הזכורים והתרומה על הכרי, שהרי כבר הריס מקודם את התרומה, ואת מעשר ראשון. ואע"ג דזכורים אינו עושה טבל וכמצואר צמק' זכורים (פ"צ מ"ג) דאין הזכורים אוסרים את הגורן עיי"ש, מ"מ לריך שהזכורים יפטור את הפירות וכמש"כ הרמב"ן (פ' תבוא כ"ו ז') עיי"ש - וציארנו בזה בשו"ת מאור החיים (ח"א סי' ל"ב) צמאורות נתן שם - אלא שאם לא פטרו אינו מטבל ואוסר, אבל מ"מ חיסר מהפירות את התקון הבא ע"י הפרשת הזכורים, ואע"ג דצדיעצד אין חסרון תקון זה אוסר, חסרון מיהת הוי, וממילא כשהקדים לתרום לפני שהפריש זכורים, נמנא שחיסר הפרשת זכורים מאותו חלק של הפרי שנעשה תרומה, וממילא היה מקום לקפידא שלא תהא קיום להפעולה ונימא אי עביד לא מהני והפרשת התרומה תהא בטלה וממילא יפריש זכורים על כל הכרי, ולכן אינטרין קרא לגלות דמ"מ אי עביד מהני ודו"ק]. וכן בכל הני השנויין צסוגיא דתמורה שם - משא"כ צמלאכת שבת שאין הקפידא שהפעולה לא תהא לה קיום, והקפידא היא רק על הגזר שגופו יהא נח

הוא, ואפילו נפל ממילא הצטר לתוך החלב אסור, אבל נורס און צכור דממילא מותר אינו צבל תאכל אפילו נעשה צידים עכ"ד. ומעתה כיון דגם מעשה שבת אינו אסור אלא כשעשאו צידים, אבל כשנתצבל ממילא ליכא צוה איסורא, וכמבואר במשנה שבת (יט:): משלשלין את הפסח צתנור עם חשיכה, ופירש"י משלשלין את הפסח צתנור והוא נללה והולך משתמשך עיי"ש, וכיון דהיכי שנתצבל מאליו מותר בשבת, א"כ לא שייך צוה לאו דלא תאכל כל תועבה, וכמו נורס און צכור דלא נאסר משום לא תאכל כל תועבה הואיל דאס נורס און הצכור ממילא הרי זה מותר, לכן אף כשנעשה צידים אינו צבל תאכל.

אלא דיש להקשות על סברת התוס' תמורה (ד:): - דדבר שאס נעשה ממילא מותר אין לאסור משום לא תאכל כל תועבה - דהא צ"ס חולין (קיד:): אמרו, מניין לצטר צחלב שאסור צאכילה שנאמר לא תאכל כל תועבה כל שתיעצתי לך הרי הוא צבל תאכל (כל שתיעצתי כל שאסרתי לך לתעצו ולהתרחק ממנו הרי הוא צבל תאכל ע"י קטן או ע"י עכו"ם מאחר שתיעצתי לך אסור, והאי הרי תיעצתיו לך להתרחק מציסולו שלא לצלס יחד. רש"י), ופריך, אלא מעתה מעשה שבת (כגון המצבל בשבת. רש"י) ליתסרו (צאכילה לכל ישראל. רש"י) דהא תיעצתי לך הוא (דהא הזהרתיך לתעצו ולהתרחק ממנו ואנן תנן צמויד לא יאכל הוא משום קנס אבל אחרים אוכלין צפ"ק דחולין (טו.). רש"י). וקשה דמאי מקשה דהמצבל בשבת יאסר משום לא תאכל

וההכטר מועיל אף כשלא קיים מצוה. ואף למאי דמבואר צירושלמי שבת (פי"ג ה"ג) דהקורע על המת בשבת יאל ולא הוי מצוה הצאה צעצרה עיי"ש, ועיין צית יוסף יו"ד (סי' ש"מ), הנה י"ל דהא גופה קמ"ל מתניתין דהשוחט בשבת לא הוי מצוה הצאה צעצרה ולכן כשרה.

המצבל בשבת וכו', רבי יוחנן הסגדלר אומר בשוגג יאכל למוצאי שבת לאחרים ולא לו, במזיד לא יאכל עולמית לא לו ולא לאחרים, מאי טעמא דר' יוחנן הסגדלר וכו' ושמרתם את השבת כי קודש היא לכם, מה קודש אסור באכילה וכו', אף מעשה שבת אסורין באכילה וכו', יכול אפילו בשוגג ת"ל מחלליה מות יומת במזיד אמרתי לך ולא בשוגג: וכתבו התוס' צד"ה מה קודש אסור אף מעשה שבת אסורים, וא"ת ולא לכתוב לא קודש ולא לכם ואנא ידענא דאסירי מלא תאכל כל תועבה כל שתיעצתי לך הרי הוא צבל תאכל, וי"ל דאי מהתם הוה אמינא אפילו שוגג, להכי אינטריך למכתב הכא ולסמכיה למחלליה לומר צמויד אמרתי לך ולא בשוגג עכ"ל.

ונראה לתרך קושיית התוס' ז"ל דמעשה שבת ליתסר משום לא תאכל כל תועבה, על פי דברי התוס' תמורה (ד:): ד"ה רצא אמר, שהקשו דלמה לא נאסר נורס און צכור מכל שתיעצתי לך הרי הוא צבל תאכל כמו צטר צחלב, ותירצו דדוקא צטר צחלב נפיק מיניה

כל תועבה, הלא כשנתצשל בשבת מאליו אינו אסור, וא"כ אף כשצשלו צידים לא שייך לאסרו משום לא תאכל כל תועבה, וכמו שכתבו התוס' תמורה (ד): דאיסור שאם נעשה מאליו מותר בזה אף כשנעשה צידים ליכא משום לא תאכל כל תועבה.

אולם נראה ליישב, דהנה יש לחקור בזה דאסרה תורה לעשות מלאכה בשבת, אם הקפידא היא שהגברא לא יעשה מלאכה, או הקפידא היא שהמלאכה לא תיעשה. ובשו"ת חת"ס (או"ח סי' ר"א) כתב, דבשבת לא הקפידה התורה על עצם המלאכה הנעשית, אלא על אברי הגברא שינחו, וכדאיתא בירושלמי ששת ימים תעשה מלאכתך וציום השביעי, מכאן שפותקין מים לגינה בערב שבת ומתמלאת והולכת כל השבת עיי"ש. וכ"כ בשו"ת חת"ס (או"ח סי' פ"ד), ליישב קושיית שו"ת פני יהושע (ח"א יו"ד סי' ג'), דאמאי איצטריך לאסור אמירה לעכו"ם משום שבות, תיפוק ליה די שש שליחות לנכרי לחומר. ותירך החת"ס דלענין מנוחת השבת לא שייך שיהיה שלוחו כמותו, דהתורה הקפידה על מנוחת גופו של ישראל ולא על גוף המלאכה עיי"ש. ועיין בזה בס' אתוון צאורייתא (כלל יו"ד).

ונראה לומר, דחקירה זו תליא בצלוגתת רבי יוחנן הסנדלר עם רבי מאיר ורבי יהודה, אם דרשינן ושמתם את השבת כי קודש הוא מה קודש אסור באכילה אף מעשה שבת אסורין באכילה, וכדעת רבי

יוחנן הסנדלר, או דדרשינן היא קודש ואין מעשה קודש וכדעת ר"מ ור' יהודה. דר' מאיר ור' יהודה סוברין דבשבת האיסור הוא בעשיית הגברא, אבל אין הקפידא שלא תיעשה המלאכה, וע"כ דרשו היא קודש ולא מעשה קודש, משום דבמעשה עצמו ליכא איסור, ועל כן המצשל בשבת מותר באכילה מן התורה, כיון דאין איסור בעצם המלאכה. וכמו כן משלשלין את הפסח בתנור מערב שבת כדי שיתצשל בשבת מאליו, משום דליכא איסור בעצם המלאכה שנעשית בשבת, ועל כן מותר לגרום מערב שבת כדי שהמאכל יתצשל בשבת דאין קפידא בעצם המלאכה הנעשית בשבת.

ועל כן לא שייך לאסור מעשה שבת משום לא תאכל כל תועבה, דכיון דאם נתצשל מאליו מותר, הרי זה מוכיח שאין התועבה בעצם הבישול, אלא בפעולת הגברא המצשל, וממילא ליכא בזה משום לא תאכל כל תועבה, וכסברת התוס' תמורה (ד): דהיכי דאם האיסור נעשה מאליו מותר אז מותר גם אם נעשה צידים.

אבל לרבי יוחנן הסנדלר דסובר דמה קודש אסור באכילה אף מעשה שבת אסור באכילה, הנה הוא סובר דעצם המלאכה אסורה והוא נגד רבון ה', וע"כ כשנעשה בשבת מלאכה, הרי מנזיה התועבה בגוף הדבר שנעשה בו המעשה, ולדידיה שפיר יש מקום לומר דמעשה שבת יאסר משום לא תאכל כל תועבה כיון דהאיסור הוא בעצם המעשה.

דאמריין גזי שצת היא קודש ואין מעשה קודש, וממילא ליכא איסור בעצם המלאכה, ואם נעשה מאליה מותר, וממילא גם אם עשאו צידים ליכא משום לא תאכל כל תועבה.

ומערתה נתיישצה שפיר קושיית התוס' בסוגיין – דאמאי אינטריך לרבי יוחנן הסנדלר

קרא ושמתם את השצת כי קודש היא לכם מה קודש אסור באכילה אף מעשה שצת אסור באכילה, וקשה לא לכתוב לא קודש ולא לכם ואנא ידענא דאסורי משום לא תאכל כל תועבה כל שתיעבתי לך הרי הוא צבל תאכל – ולדרכנו אתי שפיר, דאי לאו הלימוד מקודש היא לכם דמעשה שצת אסור באכילה, אי אפשר לאסור משום לא תאכל כל תועבה, דאם אמריין דמעשה שצת מותר ומשום דילפיין מהיא קודש ואין מעשה קודש, א"כ מוכח דליכא איסור בעצם המעשה אלא בפעולת הגזרה, וממילא לא שייך בזה כל שתיעבתי לך אסור.

אלא דעדיין נריך לבאר, דלפי דרכנו דר' יוחנן הסנדלר סבירא ליה דצצת עגס המעשה אסור, א"כ הו לן למימר לשיטתו דאף אם נתבשל מאליו אסור, וכמו בצצר צחצב דאסור אף אם נתבשל מאליו, וכמש"כ רש"י חולין (קיד): דצצר צחצב אסור אף אם נתבשל ע"י קטן או עכו"ם, והרי בהדיא תנן צמשנה שצת (יע): משלשלין את הפסח צתנור עם חשיכה, ומוכח שאם נתבשל שצת מאליו מותר, ואטו נימא דר' יוחנן הסנדלר חולק על משנה זו. אולם נראה דלא קשיא, דאף אם

ומערתה לא תקשי על התוס' תמורה (ד): מהא חולין (קטו). דפריך אלא מעתה מעשה שצת ליתסרו משום לא תאכל כל תועבה, דהמקשן עדיין לא ידע דצצת ליכא איסור בעצם המלאכה, וסצר דהאיסור הוא בעצם המלאכה, ועל כן הקשה דא"כ מעשה שצת ליאסר משום לא תאכל כל תועבה, דקסצר דהאיסור הוא בעצם המלאכה. אצל אחר שתיריך הגמרא דאמר קרא כי קודש היא לכם היא קודש ואין מעשה קודש, בזה נודע לנו דצצת ליכא איסור בעצם המלאכה, דמהאי טעמא אין מעשה שצת גאסר דאין מעשה קודש, וממילא נודע לנו דלא שייך צמעשה שצת לא תאכל כל תועבה כיון דאין תועבה בעצם המעשה.

ומערתה אתי שפיר מה שכתבו התוס' צתמורה (ד): דהיכי דאם נעשה האיסור מאליו אז ליכא משום לא תאכל כל תועבה ואף אם עשאו צידים, והקשינו מש"ס חולין (קטו). דפריך דמעשה שצת ליאסר משום לא תאכל כל תועבה, ואף דמעשה שצת אם נעשה מאליו ה"ז מותר – ולהמצואר אתי שפיר, דהא דאמריין דמעשה שצת שנעשה מאליו מותר, היינו אחרי דדרשינן כי קודש הוא לכם היא קודש ואין מעשה קודש, דמזה נלמד דאין איסור בעצם המלאכה וממילא כשנתבשל מאליו מותר, אצל צקושיא עדיין לא ידענו סבירא זו. ועל כן מה שכתבו התוס' צתמורה (ד): דהיכי דאם נעשה מאליו מותר אז מותר אף צנעשה צידים, היינו לפי האמת

נימא דלר' יוחנן הסנדלר איכא איסור צענא
 מעשה שבת, מ"מ סבירא ליה שאס נתצטל
 מאליו מותר, דהא אמרו בסוגיין יכול אפילו
 בשוגג ת"ל מחלליה מות יומת צמזיד אמרתי
 לך ולא בשוגג, ומצואר דצנתצטל בשוגג ליכא
 איסור צענא מלאכת הציטול. ומעתה אס
 בשוגג מותר, מכל שכן שאס נתצטל מאליו
 מותר, דלא עביד שום מעשה וגרע משוגג,
 וע"כ גם ר' יוחנן הסנדלר מודה דצנתצטל
 מאליו מותר. [שז ראיתי צחידושי רע"א
 צסוגיין - והוא לקוח מס' דרו"ח לרע"א
 כתוצות (לד) - מה שכתב צזה].

והנה לפי מאי דס"ל לר' יוחנן הסנדלר
 דצמעשה שבת איכא איסור צענא
 המעשה מדאסרה תורה מעשה שבת, אלא
 דהיינו דוקא צמזיד אצל צסוגג ליכא איסורא
 צמעשה שבת דילפינן ממחלליה מות יומת
 צמזיד אמרתי לך ולא צסוגג - הנה לפי זה יש
 לומר, דלר' יוחנן הסנדלר איכא צמעשה שבת
 גם משום לא תאכל כל תועבה, כיון דהאיסור
 הוא צענא המעשה. ולא תקשי ממה שכתבו
 התוס' תמורה (ד): דהיכי שאס נעשה מאליו
 לא נאסר לא שייך ציה לא תאכל כל תועבה,
 וא"כ גם צמעשה שבת שנעשה מאליו הרי זה
 מותר גם לר' יוחנן הסנדלר דלא גרע משוגג
 - מ"מ יש לומר דסברת התוס' צתמורה
 (ד): שייכת רק צשאר איסורין, דלא חילקה
 התורה צין מויד לשוגג, דצהני אמרינן דכיון
 דאס נעשה ממילא מותרת אף גם צמזיד
 ליכא משום לא תאכל כל תועבה, אצל צשבת

דצהדיא גילתה התורה דצמזיד אסור מעשה
 שבת וצסוגג מותר, והיינו משום דצמזיד איכא
 איסור צענא המלאכה אצל צסוגג ליכא איסור
 צענא המלאכה, א"כ יש לומר דצמזיד אסור
 מעשה שבת גם משום לא תאכל כל תועבה,
 אצל צסוגג אינו אסור משום לא תאכל כל
 תועבה, שהרי התורה גילתה דמעשה שבת
 צסוגג מותר משום דצכהאי גוונא ליכא איסור
 צענא המעשה, וא"כ צסוגג ליכא לא תאכל כל
 תועבה. ומ"מ לא תקשי קושיית תוס' צסוגיין
 דלא לכחוצ קודש וליאסר מעשה שבת משום
 ל"ת כל תועבה, דאי לאו קרא דקודש הוה
 אמנא דצשבת ליכא איסור צענא המלאכה,
 וממילא לא שייך לאסור משום לא תאכל כל
 תועבה, אצל אחר שגילה קרא דקודש דמעשה
 שבת אסור צמזיד, שז יש לומר דמעשה שבת
 צמזיד אסור גם משום לא תאכל כל תועבה.
 ודו"ק.

תוס' ד"ה אילו. ומשני רצא אנתן אסרה
 תורה: צתוס' שס הגירסא אמר רצא
 צצא לצאת יד"ש אנתן וכו'.

תוס' ד"ה והא קי"ל דאין לוקה ומושלם.
 הכי נמי פריך אמתניתין דאלו נערות
 (כתוצות לב). ותימא דהא צקנס משמע דמודו
 כולי עלמא דלוקה ומשלם: לכאורה י"ל דצד'
 וה' איכא קרן דהוי ממונא וצוה אינו לוקה
 ומשלם וא"כ פטור גם על הקנס משום דד'
 וה' ולא ג' וד' וכרש"י לעיל (סח:). כן העיר
 הצ' ש"ו קופרשטיין.

תוס' ד"ה בשלמא. וי"ל כשנתן רשות לשליח לשחוט כרגונו ואפי"ו לע"ז דאין שייך לומר לנעורי צעלים קמכוין שהשליח סבור שהוא של גנב: לכאורה תקשי דהא השליח יודע עכ"פ דאסור לשחוט לע"ז וצבצת ואכתי נימא דצרי הרב וכו'. אף י"ל עפ"י מל"מ שאם זיה לוי לשחוט או לכתוב גט וכתבו צבצת הוי שליח כיון דלא זיה לכתוב דוקא צבצת, וה"ה הכא שלא זיה לשחוט דוקא צבצת ולע"ז אלא שזיה לשחוט ולכן יש שליחות. ועי' תוס' לקמן (עט.).

עא:

אלא למ"ד דרבנן אמאי פטרי רבנן אשאררא אע"ז ושור הנסקל: מוכח דאינו ראו מדרבנן הוי ראו מה"ת.

ורבי מאיר אמאי מחייב שוחט לעבודה זרה, כיון דשחט בה פורתא אסרה, אידך איסורי הנאה הוא ולא דמריה קא טבח: פירש"י, כיון דשחיט צה פורתא איתסרה משום זבחי מתים, דקא סלקא דעתך ישנה לשחיטה מתחלה ועד סוף ומתחלתה נאסרה משום זבחי מתים, ולענין תשלומין ד' וה' וטבחו כולו צעינן כדאמרינן לקמן, כי גמר לה לאו דמריה קטבח שכבר איצדה ממנו קודם שחיטה ונאסרה עליו, והוה ליה כמו שהשליכה לאור קודם שחיטה דמשלם קרן וכפל ותו לא עכ"ל.

ובתוס' ד"ה כיון ששחט צה פורתא אסרה,

כתבו, ואפילו למ"ד אין לשחיטה אלא צוק נאסרה צפורתא קמא, שהאיסור תלוי צמעשה ולא צשחיטה, כדאמרינן צחולין (מ.) אע"ג שאמר המשתחוה לצהמת חצירו לא אסרה, עשה צה צמעשה אסרה, ואההוא פורתא לא מחייב צתשלומי ד' וה' ואפילו למ"ד ישנה לשחיטה מתחלה ועד סוף כדאמרינן לקמן וטבחו כוליה צעינן עכ"ל. והיא לכאורה קושיא חמורה על רש"י שכתב לפרש דס"ד ישנה לשחיטה מתחלה ועד סוף וע"כ מתחלתה נאסרה משום זבחי מתים, והלא אף למ"ד אין לשחיטה אלא לצוק נאסר צפורתא קמא, משום שהאיסור תלוי צמעשה ולא צשחיטה וכמו שכתבו תוס'.

ונראה ליישב דצרי רש"י"ל, דהנה צתוס' לקמן (עב:) ד"ה דאי כתבו, דנראה לדקדק דתקרוצת צצודה זרה אסורה צהנאה דאורייתא, מדאמרו צגמרא צ"ק (עא:) דלר"מ שוחט לעצודה זרה אמאי חייב כיון דשחט פורתא אסרה אידך לאו דמרה קטבח, ואי דרבנן הוה חשיב שפיר דמרה עיי"ש. ועיין צשיטה מקוצנת כאן (עא:) צס רבינו ישעיה ז"ל. אולם צרש"י חולין (מ.) מוכח צהדיא דצצירא ליה, דמה שאמרו שאם עשה צמעשה צצהמת חצרו אסרה, אין זה אלא מדרבנן, דהא רש"י פירש שם ד"ה עשה צה צמעשה אסורה, אף להדיוט, וטעמא יליף צעצודה זרה (נד:) - כז"ל - מכל הכלים אשר הזניח המלך אחז צמלכותו צמעלו הכנו, ואמר מר מאי הכנו, שגנוזם דאקירי צהנאה ואע"ג

ללא ידידה הוּוּ שהיו כלי שרת עכ"ד. והנה
 צרש"י עצודה זרה (נד:) ד"ה איתקרו להו
 כתב, דהכלים שהזניחם אחו ושמשו לעבודה
 זרה "גזרו עליהם חזקיה וסייעתו איסור עולם
 אף להדיוט, דקתני גזוזם ולא אמרינן ליפרקו
 וליפקו לחולין". הרי דכלים דאחו אסורים
 רק מדרבנן, דחזקיהו וסייעתו גזרו עליהם
 לאוסרם להדיוט. ונמצא דמה שאמרו דזהמת
 חצירו אם עשה צו מעשה אסרו, אין איסורו
 אלא מדרבנן, דהא לדעת צרש"י הא דבעשה
 זה מעשה אסרו ילפינן מכלים דאחו שגאסרו,
 ושם גאסרו רק מדרבנן, דחזקיה וסייעתו גזרו
 עליהם.

ומערתה תקשי, דאמאי אמרו צסוגיין דצסוחט
 לעבודה זרה מכי שחיט לה פורתא
 גאסר ואידך לאו דמרה קא טבת, והיינו
 דגאסר צהגאה והוי כאילו השליכה לאור
 וכפירש"י, והלא אינו אסור צהגאה אלא
 מדרבנן, וא"כ שפיר חשיב דמרה, ושפיר חייב
 ארבעה וחמשה. [והתוס' לקמן (ע"ג) כתבו
 דיש לדחות דתקרוצת ע"ז אפילו אינו אסורה
 אלא מדרבנן חשיב ליה שפיר לאו דידה כיון
 דאסרו חכמים בכל הגאות עיי"ש, הנה כתבו
 כן רק דרך דחייה, דאין להוכיח מהסוגיא
 דתקרוצת ע"ז אסור מן התורה, משום דיש
 לדחות כדחיייתם, וכמו שכתבו צלשונס לדחות
 – אצל לשיטת צרש"י ודאי צרור דבעשה מעשה
 צזהמת חצירו אסור צהגאה רק מדרבנן וכמו
 שהוכחנו לעיל, וא"כ קשיא צפשוטו דאמאי
 אמרו דלאו דמרה קטבת].

ובדי לתרן קושיא זו פירש צרש"י, דכיון
 דשחיט צה פורתא איתקרא משום זבחי
 מתים דקא ס"ד דישנה לשחיטה מתחלה
 ועד סוף ומתחלתה גאסרה משום זבחי מתים
 – ודייק צרש"י צלשונו דהיכי דשחטו לעבודה
 זרה הוי צגדר זבחי מתים, וזה אסור צהגאה
 מן התורה וכדמוכח צהדיא צרש"י עצודה זרה
 (ג.), אהא דאמרו שם מנין לתקרוצת עצודה
 זרה שאין לה צטילה עולמית שגאמר ויגמדו
 לצעל פעור ויאכלו זבחי מתים, מה מת אין לו
 צטילה לעולם אף תקרוצת ע"ז אין לה צטילה
 לעולם, ואמרו שם דמאן דלא פריש צעינא
 כעין פנים, ופירש"י ד"ה כעין פנים כעין
 זבחים צצמקדש הוא דהוי תקרוצת כדכתיב
 (שמות כ"ג) וזבח לאלהים יחרס צלתי לה'
 לצדו, אלמא דומה כלפנים קרי זבח עצודת
 כוכבים עיי"ש. ומשמע צהדיא דתקרוצת
 עצודה זרה שהוא כעין זבחה צצפנים אסור
 מן התורה, דהוי צכלל וזבח לאלהים יחרס.
 וצצירא ליה לרשיז"ל דכל זה אם שחט עכ"פ
 מקצת שחיטה, ולמ"ד דישנה לשחיטה מתחלה
 ועד סוף א"כ הוי צכלל זבחי מתים וצכלל
 וזבח לאלהים יחרס, אצל למ"ד אינה לשחיטה
 אלא לצסוף, אם שחט צה פורתא ליכא איסור
 תורה, דהא ליכא זבחה. ואע"ג שאמרו
 דבעשה מעשה כל שהוא צזהמת חצירו אסור,
 היינו רק מדרבנן וכמו שהוכחנו לעיל, אצל
 איסור הגאה דאורייתא ליכא אלא כששחט,
 דאז הוי צכלל זבחי מתים וזבח לאלהים יחרס,
 ולמ"ד ישנה לשחיטה מתחלה ועד סוף סגי
 צשחיטה כל שהוא.

נמצא דיש שני מיני איסורי תקרובת לע"ז, דהיכי דעשה צבהמה מעשה כל שהוא שאינו בגדר שחיטה, כי אז איסורו מדרבנן דילפינן מאחז, ושם נאסר רק ע"י חזקיה וסייעתו, אבל כששחט זה פורתא למ"ד ישנה לשחיטה מתחלה ועד סוף, א"כ הו"ל בגדר זבחי מתים דאסור מן התורה, מדכתיב זבחה לאלהים יחרס.

ומעתה מיושב שפיר דאמאי פירש רש"י צסוגיין דכיון דשחטה פורתא איתסרה היינו משום זבחי מתים ואתיא כמ"ד ישנה לשחיטה מתחלה ועד סוף ועל כן נאסרה מתחלתה משום זבחי מתים - ולא תקשי קושיית התוס' דאפילו למ"ד אינה לשחיטה אלא לבסוף נאסרה כששחט זה פורתא וכמו שאמרו בחולין (מ.) דצבהמת חזירו אף שלא עשה אלא מעשה כל שהוא אסרה - ולדעת רש"י לא קשיא מידי, דמה שאמרו בחולין (מ.) דצעשה מעשה כל שהוא צבהמת חזירו אסור, אין זה אלא איסור דרבנן, דהא רש"י פירש בחולין שם דילפינן איסורו מכלים דאחז, והרי בכלים דאחז לא נאסרו אלא מתקנת חזקיה וסייעתו וכפירש"י בע"ז (נד): והוי איסורו רק מדרבנן, וא"כ צסוגיין אין לפרש דמכי שחט זה פורתא נאסר משום שעשה זה מעשה כל שהוא, דהא צסוגיין מיירי שנאסרה הצבהמה מן התורה, דאל"כ לא שייך לומר דלאו דמריה קא טבח, וכתחלת דברי התוס' לקמן (עב:) הו"ל - ועל כן הוכרח רש"י לפרש דצסוגיא דצ"ק שאמרו

דמכי שחט זה פורתא אסרה, היינו משום דאתיא כמ"ד ישנה לשחיטה מתחלה ועד סוף, וכששחט זה פורתא נעשה זבחי מתים והוי בכלל זבחה לאלהים יחרס, דאסור מן התורה וכדמוכח ברש"י עצודה זרה (ג.) הו"ל, אבל למ"ד דאינה לשחיטה אלא לבסוף, הנה כששחט זה פורתא לעבודה זרה לא נאסרה מן התורה, דאין זה בגדר זבחה לאלהים יחרס דהא ליכא זבחה כלל דהא אינה לשחיטה אלא לבסוף, [ואע"ג דכתבו תוס' ע"ז (ג.) ד"ה צעינן דכל מיני מאכל הוי כעין פנים עיי"ש, יש לומר דס"ל לרש"י דזהו רק מדרבנן, אבל מן התורה ליכא איסור אלא בזבחה ממש דכתיב זבחה לאלהים יחרס], ומכיון שלא נאסרה מן התורה, לא שייך לומר דלא דמריה טבח וכחוס' לקמן (עב:), וע"כ הוכרח רש"י לפרש דסוגיין אזיל למ"ד ישנה לשחיטה מתחלה ועד סוף, דאז כששחט זה פורתא אסור מן התורה משום זבחה לאלהים יחרס ולאו דמריה קא טבח וא"ש.

ורבי מאיר אמאי מחייב שוחט לעבודה זרה כיון דשחט בה פורתא אסרה, אידיך איסורי הנאה הוא ולא דמורה קא טבח: פירש"י לאו דמרה קטבח שכבר איצדה ממנו קודם שחיטה ונאסרה עליו והוה ליה כמו שהשליכה לאור קודם שחיטה דמשלם קרן וכפל ותו לא עכ"ד. ומצואר דאיסור הנאה יבא לגמרי מרשות הצעלים והוה כאילו השליכה לאור, דאין להם לצעלים כלום דצבר האסור בהנאה. וכן כתב הריטב"א סוכה (טו:)

זרשותיה קאי, וכדמוכח לעיל (מה). לשור הנסקל משנגמר דינו מכרו אינו מכור הקדישו אינו מוקדש, ופירש"י אינו מוקדש ללא זרשותיה דמריה קאי לאקדושיה. ומבואר דאיסור הנאה אף אם הוא שלו מכל מקום לא זרשותו קאי עיי"ש. ומעתה יש לומר דמה שאמרו בסוגיין דזשחטו צה פורתא אסרה אידך איסורי הנאה הוא ולא דמריה קא טבת, הכונה שאינו זרשותו של זעלים, דאיסור הנאה לאו זרשותו הוא וכמש"כ הקצה"ת, ועל כן ליכא חיוב ארבעה וחמשה, דכשחטו הגולן לא היתה הבהמה זרשותו של הגול.

אלא דיש להקשות על זה, דאיך יתכן לפרש דמה שאמרו דאם שחטו לע"ז לאו דמרה קא טבת היינו שאינו זרשות הגול, ולכן פטור מתשלומי ד' וה' - הלא כשגול בהמה ולא שחטו לעבודה זרה גם כן אין הבהמה זרשות הגול, וכמו שאמרו לעיל (סח): גזל ולא נתייאשו הבעלים שניהן אינם יכולים להקדישו זה לפי שאינו שלו וזה לפי שאינו זרשותו עיי"ש, הרי דבכל גזל אין הבהמה זרשות הבעלים, ואף על פי כן חייבה התורה לשלם ד' וה' כשטבחו או מכרו, הרי דאף כשאינו זרשות הגול חייב ד' וה' על טביחה ומכירה, וא"כ גם כששחטו לעבודה זרה נימא דחייב בתשלומי ד' וה', דאף דנאסר בהנאה מכל מקום אכתי הוי קנינם של הבעלים וכמש"כ הריטב"א, ואי משום דלא הוי זרשותו וכמש"כ הקצה"ת, מה צדק, דהא בכל גנבה אין הבהמה זרשות הבעלים

בשם הראב"ד דהא דלולב של אשרה דעכו"ם פסול ציוס ראשון - ואע"ג דלא מכתת שיעוריה כיון שהעכו"ם יכול לנטל עבודה זרה שלו - אלא כיון דהוי איסור הנאה לא קרינא ציה לכס.

אולם דעת הריטב"א סוכה (כט:), דודאי כל שהוא זרשותו של אדם ואין לאחרים בו שום רשות ושום זכות אע"פ שהוא מאיסור הנאה לכס קרינא ציה. וכן זריטב"א סוכה (לד:): הציא מהראב"ד הטעם דאתרוג של ערלה של תרומה טמאה פסול, משום דכיון דהו"ל איסור הנאה לא קרינא ציה לכס, דהא לית ליה צהו מידי ומאן דגזל לא הוי גולן, והריטב"א חולק וכתב דכל שהוא שלו ואין בו לאחרים רשות וזכות לכס קרינא ציה עיי"ש.

ומעתה יש להקשות להריטב"א דסובר דאיסור הנאה הוי שלו, א"כ מה אמרו בגמרא אידך איסורי הנאה הוא ולא דמרה קא טבת, והלא אף דהוי איסור הנאה מ"מ הוי דמרה וכמו שכתב הריטב"א, ונמלא דמרה קא טבת. ושזב ראייתי בהגהות הרש"ש כאן, שכתב דמדאמרו דלאו דמרה קא טבת מוכח דאיסור הנאה לא הוי שלו עיי"ש. וקשיא להריטב"א שכתב דאיסור הנאה הוי שלכס.

ונראה ליישב, לפי מה שכתב הקצות החושן (סי' ת"ו) דאף לדעת הריטב"א דאיסור הנאה הוי שלו, מכל מקום לאו

וכדחזינן שאינו יכול להקדישו, ואעפ"כ חייבתו התורה לשלם ד' וה' משום שהוא קנין הבעלים, וא"כ גם בשחטו לע"ז ונאסר בהנאה ויאל מרשות בעלים יתחייב ד' וה'.

אולם נראה, דודאי בכל גנבה כל זמן שהגנבה הוא צעין אף שהוא ציד הגנב אעפ"כ חשבו שהגנבה הוא ברשות בעלים, ורק כאשר הגנב טבח או יאל מרשות בעלים, וענין זה מפורש בגמרא לעיל (פס). האי מאן דגול חציתא דחמרא מחצריה מעיקרא שויה זוזא ולצוקף שויה ד' זוזי תצרה או שתייה משלם ד' איתבר ממילא משלם זוזא, ופירש"י תצרה צידים או שתייה משלם ד', וצצא מליעא (מג.). מפרש טעמא, דכל כמה דאיתיה צעינא ברשותיה דמרה קיימא, דהא צעי לאהדורה, הלכך ברשותא דמרה הוקרה, וההיא שעתא דתצרה ושתייה הוא דקא גזיל לה, אבל איתבר ממילא אמאי מחייבת לה אהיהא שעתא דגזלה, וההוא שעתא זוזא הוא דשוויא, וגבי טביחה ומכירה הוי כי תצרה או שתייה עכ"ל. ומצואר דכל זמן שהגולה קיימת צעין, אמרינן דברשותא דמרא קיימא דהא צעי לאהדורה, ועל כן כשטבחו או מכרו אז הוילאו מרשות הבעלים, ועל כן נתחייב ד' וה' על הגולה החדשה צמה שהוילאו מרשות הבעלים.

ומה שאמרו לעיל (סח:) גזל ולא נתייחשו הבעלים שניהם אינם יכולים להקדישו זה מפני שאינו שלו וזה מפני שאינו ברשותו, ומצואר דאין הבהמה הנגזלת ברשות בעלים

- הנה זה נאמר רק לענין הקדש, ולענין הקדש צעין שיהא ברשותו צפועל, כלומר שהמקדיש ילבוט על הדבר המוקדש, דצעין דומיא דציתו דהוי לגמרי שלו והוא שולט עליו ועושה בו כרצונו. אבל לענין שיתחייב ד' וה' כששחטו או מכרו, ודאי דנחשז ברשות בעלים כל זמן שהבהמה היא צעין והוא חייב להחזירה להבעלים. ועל כן אמרו שאם שחטו לעבודה זרה מיד ששחט זה פורתא נאסר בהנאה ויאל מרשות בעלים, וכמש"כ הקה"ח דאיסור הנאה לא הוי ברשותו, והוי כאלו השליכה לאור קודם השחיטה וכמש"כ רש"י, ועל כן אמרו דצכהאי גוונא פטור מד' וה' דלאו דמרה קא שחט, דהיינו שהבהמה כבר יאל מרשותו, ואף דהוי שלו להריטב"א דאיסור הנאה נחשז שלו, מכל מקום לאו דמרה הוא לענין שיהא ברשותו וכמש"כ בקה"ח.

ועוד נראה ליישב דברי הריטב"א ז"ל שכתב דאיסור הנאה הוי שלו, ולא תקשי מסוגיין דצשוחט לע"ז כיון דשחט זה פורתא הו"ל איסור הנאה ולא דמריה קא טבח, וכן אמרו בגמרא בשור הנסקל, דאיסורי הנאה נינהו לאו דמריה קטבח, ומצואר דאיסור הנאה לא הוי שלו - צרם נראה ליישב, דעד כאן לא כתב הריטב"א דאיסור הנאה הוי שלו, אלא כגון צערלה ואשרה של עכו"ם שאין חיוב על שום אחד לצערן מן העולם - ועיין שו"ת חת"ס או"ח (סי' ק"פ) דאע"ג דערלה הוי מן הנשרפין מ"מ אין מצוה לשורפו עיי"ש, - ועיין צוה צשו"ת להורות נתן (ח"י סי'

צפסח ושור הנסקל דמנווין לצערס. ועיין שו"ת להורות נתן (חי"צ סי' ט"ז) צוה.

ורבי מאיר אמאי מחייב שוחט לע"ז ביון דשחט בה פורתא אסרה אידך איסורי הנאה הוא ולא דמריה קא טבח: ולהשיטות דסוברין דאסויה"נ הוי שלו ורק לא הוי צרשותו וכקנה"ח (סי' ט"ז), מ"מ לא חייבה תורה צטבח ומכר אלא צצהמה שאם לא טבח והחזירה לצעלים הוי צרשות הצעלים, אצל צאסויה"נ אף אם יחזירו לצעלים לא הוי צרשותו וממילא לא מחייב משום טבח. גם י"ל דר"ל דע"י הטביחה לא הפסיד לגנב יותר ממה שהי' לו עד עכשיו דגם עד השתא הי' אסור צנהא ונמלא דלאו דמריה קטבח ר"ל שלא חסר ממריה כלום. שו"ר צרש"ש.

והקשה הב' משה גנן נ"י לר"ת בתוס' לעיל (כד.) דשור הנסקל אינו נאסר מחיים א"כ הוי דמריה. אולם צגמ' אמרו דשוה"נ מכרו אינו מכור, וצתוס' סנהדרין (פ.) כתבו דמ"מ מכור כדי לרכוז עד צית הסקילה ע"ש, ונ"ל דמכרו אינו מכור למוכרו בשווי בשלימות, אצל יכול למוכרו לרכוז עד צית הסקילה ולכן איתא צמכירה ואיתא צטביחה, עי' תוס' שם, והא דפריך לאו דמריה ר"ל דאין לו קנין בשלימות ואף קודם שחיטה כבר הפסיד הצעלים דהא אינו יכול למכור אלא כדי לרכוז עד צית הסקילה, וליכא וטבח אלא היכי דהוי בשלימות של הצעלים, ומשני צשומר ודצר הגורם למנון, ונמלא שהגנב

נ"ג) - ומכש"כ שאין מנוה על אחרים שאינם צעליו לשורפו, וכן אסרה של עכו"ם כיון דאפשר לצטלו ע"י עכו"ם ליכא חיוב שריפה. וצהני שייך לומר כצצרת הריטצ"א סוכה (כט:): "דודאי כל שהוא צרשותו של אדם ואין לאחרים צו שום רשות ושום זכות אע"פ שהוא מאיסורי הנאה לכס קרינא ציה", דצערלה ואסרה של עכו"ם ליכא לשום איש רשות וזכות צו.

אבל צצהמה ששחטה לעצודה זרה, הלא כתב הרמצ"ם (פ"ו מעצודה זרה ה"א) מצות עשה היא לאצד עצודה זרה ומשמשיה וכל הנעשה צצילה שנאמר אצד תאצדון את כל המקומות עיי"ש. הרי דמוטלת מנוה על כל אחד מישראל לאצד כל מה שנעשה צציל עצודה זרה, וא"כ גם צצהמה ששחטה לעצודה זרה שהוא צכלל דצר שנעשה צציל ע"ז איכא מנוה לאצדה, והיא מנוה המוטלת על כל אחד. וכן צשור הנסקל אמרו צגמרא לקמן (נא.) דכיון דגמר דיניה לקטלא לא משהינן ליה עיי"ש, וצית דין מנווין להורגו. נמלא דצהני ודאי דאיכא גם לאחרים רשות צהם, דהא כל העולם מנווה לצער צצהמה ששחטה לע"ז, וצ"ד מנווין להרוג את השור הנסקל, ועל כן צוה גם הריטצ"א מודה דלא הוי של הצעלים שהרי צעל כרחו יוציאו אותם מידו, וצהני ודאי דלא הוי שלו, ועל כן שפיר אמרו צשחטו לע"ז וצשור הנסקל דלאו דמריה קא טבח וצ"צ. ועיין צס' נתן פריו עמ"ס גיטין (כ.) לחלק צין איסור הנאה דעלמא לצין חמך

לעשות זה כחפזו, אבל פרה של שני שותפין הלך אין שום אחד יכול לעשות צפורה אלא בהסכמת שותפו, נמצא דבעלותו מוגבלת, דהא אף בחלקו אינו יכול לעשות כחפזו, ועל כן יש מקום להסתפק ולומר דאין זה בגדר אם בעליו עמו, דשותף לא מקרי בעלים שלימים.

ויש להמתיק עוד, עפ"י מה שכתב הר"ן נדרים (מה:): דצותפות אי אפשר לומר דכל חד קני לכוליה חזר קנין הגוף לעולם דאי דמר לאו דמר עיי"ש, ומשמע דגדר שותפות היינו שאין לכל אחד אלא החצי. אבל צרש"י לקמן (ו.) ד"ה לא עשו כתב דיש לכל שותף "חלק בכולו ליטול חצי" עיי"ש, ועיין בס' דברי חיים להגר"י אורבך ז"ל (חיו"ד סי' מ"ג) שדן בצריכות בגדר שותפות אם הוא כוליה דמר וכוליה דמר וכל אחד זוכה בכולו או דאין לכל אחד אלא החצי עיי"ש. ומעתה יש לומר דבספק זה תליא איצטית הש"ס צדא מניעא צשאלו משני שותפין ונשאל אחד מהם אם הוא בגדר בעליו עמו, דאם נימא דכל אחד מהם הם בעלים על כל הפרה, א"כ הוא שפיר בעליו עמו, כיון דכל שותף הוא בגדר בעלים שלימים, אבל אם כל אחד הוא רק בעלים על החצי א"כ אינו בגדר אם בעליו עמו, דחצי בעלים לא מקרי בעלים. דאע"ג דלשאר מילי כגון לענין חמשה בקר גם חצי בקר בכלל, מכל מקום לענין דין בעלות י"ל דלא מקרי בעלים אלא כשהוא בעלים גמורים בשלימות, דהמושג בעלות היינו שאין מי שמעכב צעדו ואינו תלוי צדעת אחרים כלל.

ששחט הפסיד את המחיר השלם שהרי ע"י שאינו יכול לומר הרי שלך לפניך חייב השומר לשלם בהמה שלימה ואי לאו ששחט ה"י מרויח בהמה שלמה נמצא דבהמה זו גורם לממון של מחיר בהמה שלימה. ועי' לקמן (נא:): צהרג שור הנסקל דמשלם עשרה זהובים, הנה לר"ת משלם גם מה ששוא למוכרו לרכוז עליו. ולפ"ז מיושב גם הראשונים דס"ל דאיסוריה"נ הוא שלו דמאי פריך ולא דמריה קא טבצח, ולדרכנו א"ש דמ"מ אין להבהמה השוויות שהי' להבעלים מתחלה וא"כ הפסיד גם בלעדי השחיטה וצכה"ג ליכא משום וטבצח.

אמר ליה חמושה בקר אמר רחמנא ואפילו חמושה חצאי בקר: מכאן הקשו תוס' צדא מניעא (ו.) ד"ה ונשאל אהא דבעי רמי צר חמא התם, שאל משותפין ונשאל לו אחד מהן מהו כולו בעליו צעינן והא ליכא או דלמא מההוא פלגא ידיה מיהא מיפטר, וקשה דמאי קמבעיא ליה דכיון דאם נשאלו לו כל הבעלים פטור מהכל השתא יפטר מחציו כדאמרינן הכא חמשה בקר אפילו חמשה חצאי בקר, וי"ל דהתם סברא הוא שישלם לפי מה שגנב, אבל שאילה צבעלים אין סברא לפטור והוי כחידוש ואין לך צו אלא חידושו.

ולענ"ד נראה לתרץ, דאע"ג דלענין חמשה בקר גם חצי בקר בכלל, מכל מקום לענין דין דבעליו עמו יש סברא לומר דבעינן שיהא בעליו של כל הפרה, דבעלים מקרי רק היכי שהוא שולט על כל הפרה והוא יכול

והאי דלא אמרי לך באורתא דלא אכלי
 בשרא דתורא: י"ל צדק נחות,
 דאתמול ה' שרי צתענית וכתוס', והי' רעב
 לאכול שור שלם ולכן אמר ולא חלאי צקר,
 והיום כבר אכל צקר ונתיישב דעתו צפחות
 מצקר שלם, צוה הדין דגם חזי צקר יש לו
 חשיבות וחייב לשלם.

תוס' ד"ה ביון שישחט בה פורתא אסרה.
 ואפילו למ"ד אין לשחיטה אלא צקוף
 נאסרת צפורתא קמא שהאיסור תלוי צמעשה
 ולא צשחיטה: צ"ע לשון ש"ס חולין (מ.) כיון
 ששחט צה סימן אחד וכו' ועי' רש"י שם.
 ולתוס' צ"ע אמאי נקט סימן אחד הלא חתיכה
 צעור סגי.

תוס' ד"ה איסורי הנאה ולא דמריה
 קשחיט. וא"ת ולמה לי טעמא דלא
 דמריה קשחיט תיפוק ליה דאין זה טביחה
 דמחתך צעפר צעלמא הוא: לכאורה לר"ת
 לעיל (כד.) דשור הנסקל לא נאסר מחיים -
 ורק לאחר מיתה ממש ולא צמפרכסת וכמו
 שכתבנו לעיל (מא.) - א"כ צשעת שחיטה
 עדיין לא הוי כמחתך צעפר.

באו"ד. ויש לומר דהתם נמי לא פריך אלא
 משום דצעי ראויה לפתח אהל מועד
 וכיון דנאסרה צשחיטה פורתא תו לא חזי לפתח
 אהל מועד: וצרש"י חולין שם משמע דמפרש
 דמחתך צעפר ממש - ועי' ר"ן גיטין (כ:) דלא
 שייך כחותי מכ"ש אלא היכא דצעינן שיעור.

באו"ד. וי"ל דהכא איכא למימר דנין שחיטה
 דעצירה משחיטה דעצירה שאסור
 לו לגנוב ולשחוט משחוטיו חוץ: הא דשחיטה
 הוי עצירה דחזינן דחייב עלה קנס ואם ליכא
 עצירה אמאי קנסיה רחמנא. ועי' רמב"ם
 (ה' גנבה) דוהשיב את הגולה אינו מקיים
 אלא כשמחזיר צעין, וא"כ כששחט מצטל
 האפשרות של והשיב את הגולה ונשאר רק
 חיוב לשלם.

באו"ד. והא דלא משני הכי צפרק כיסוי הדם
 (חולין פה.) משום דצשוחט אותו ואת
 צנו פעמים ששוחט את הטרפיפה קודם שהוא
 (שוחט השנית) שחיטת היתר: ויש להקשות
 דנימא צאמת דצאו"צ כששחט ראשון דהוי
 שחיטה דהיתר נילף מצבוח טבח דהוי היתר
 ונילף דשחיטה שאינה ראויה לא הוי שחיטה
 וכמו דמדמינן טביחת עצירה דגנב לשחיטת
 חוץ דעצירה. שו"ר צמהרש"א חולין שעמד
 צזה. ועי' מהר"ם.

וי"ל דצאו"צ כתיב לא תשחטו דקאי הן על
 אותו והן על צנו וא"כ תרוייהו דין אחד
 יש להם או שחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה
 או לא שמה שחיטה דהא חד לא תשחטו כתיב,
 וא"כ ודאי דנילף או"צ משחוטיו חוץ דאף
 להראשון יש דמיון לשחוטיו חוץ דצתרוייהו
 כתיב לשון שחיטה, אבל אם נילף מצבוח טבח
 א"כ להשני אין שום דמיון לטבח לא צלשון
 ולא צאיכות דזה איסור וזה היתר. והמהרש"א
 כ' קרוצ לזה.

חזירו וא"כ גרמי פטור מקנס לליכא מעשה
מזיק אלא גורס. ור"ש ס"ל דדבר הגורם
לממון חייב אף בקנס דס"ל דהוי ממון ממש.

תוס' ד"ה טבח והודה לאחד מהם מהו.
אליצא דמ"ד (לקמן עה.) מודה בקנס
ואחר כך באו עדים פטור מיצעי ליה דע"כ
כשיש עדים בדבר מיירי דאי באין עדים
בהודאה לא יתחייב בשום ענין: לכאורה יתכן
שהעדים מעידים רק על אחד השותפין שהוא
הצעלים ואינם יודעים מי הוא השותף השני
ושמא השותף השני הוא הגנוב עצמו, וע"י
שהודה להשותף הראשון נמנע דהו"ל על
החזי מודה בקנס ולא באו עדים, ואי לא
שהודה היה נפטר מאותו החזי דאם אין
יודעין שהוא גנוב שמא שלו טבח, וי"ע.

עב.

השוחט ונמצאת טריפה, השוחט חולין
בעזרה, משלם תשלומי ארבעה
וחמישה. א"ל רב חביבי מחוזנאה לרב אשי,
שמע מינה אינה לשחיטה אלא לבסוף,
דאי ישנה לשחיטה מתחלה ועד סוף, כיון
דשחט בה פורתא אסרה, אידך לא דמריה
קא טבח וכו', א"ל הכי אמר רב גמרא
משמיה דרבא כגון ששחט מקצת סימנין
בחוץ וגמזן בפנים: פירש"י כגון ששחט
מיעוט סימנין בחוץ וגמזן בפנים, או השלימן
לרוב דגמזן טביחה הוא דאיתסרה ועד השתא
דמריה קא טבח עכ"ל. ויש לדקדק בלשון

תוס' ד"ה וסבר. וי"ל דאיכא נמי סברה
למיימר איפכא, דע"כ לא מחייב רבי
מאיר אלא דדינא דגרמי כגון בשורף שטרות
של חזירו וכיוצא בו שראוי השטר לכל העולם
למכור ולגבות בו וכן צמסכך גפנו על גבי
תוצאתו של חזירו ראויה התצואה לכל העולם,
אבל דבר הגורם לממון כמו שור הנסקל
וקדשים שחייב באחריותן אינו ראוי אלא לזה
שיפטר בו עצמו לא יחייב רבי מאיר להכי
קאמר דסבר לה כרבי שמעון: י"ל הסברה
דכלל מזיק איכא מעשה המזיק והיזק של
הניזק, ודינא דגרמי ניזק איכא דהממון של
השטר שזה לכולי עלמא, אבל מזיק בידים
ליכא דהא לא הוי רק גורם, ודבר הגורם
לממון מזיק איכא דהא היזק בידים ושחט שור
הנסקל, אבל ניזק ליכא דממונו אינו ראוי רק
לשומר ולא לכל העולם. וצוה פליגו ר"ש ור"מ
אם אזלינן בתר מעשה המזיק או ממון הניזק.

באו"ד. אבל ממאי דמחייב רבי מאיר דדינא
דגרמי אין להוכיח שיחייב ארבעה
וחמשה בדבר הגורם לממון: י"ל הסברה
דהנה הא דפליגו אס דאין דינא דגרמי י"ל
דתלי אס הא דחייבה תורה למזיק לשלם
הוא משום מעשה ההיזק שעשה או משום
שהניזק הוזק, והנה דגרמי לא הוי מעשה
היזק מלד המזיק אבל הניזק הוזק ולמ"ד
דאין דינא דגרמי דס"ל דהחיוז על ההיזק
שהוזק. והשתא תינתן לענין קרן דשם הקפידא
על שהוזק ולא על המעשה, אבל בקנס י"ל
דהחיוז משום המעשה רע שעשה שהיזק

אמרין רק היכי דליכא כולו צפועל, דאז דינא הוא דרוצו ככולו, אכל אס יש כולו צפועל אז חלים כל הדינים על כולו. ועל כן כששחט את כל הסימנים עד גמירא יש דין שחיטה על כל המעשה, ועל כן פוסל שהייה - וכן שאר פסולי שחיטה גם צמיעוט צתרא, דכיון דשוחט גם את מיעוט הצתרא, אז צעין שגם שחיטת מיעוט צתרא תהא צכשרות. ועיין מה שהאריכו צענין שהייה צמיעוט צתרא צשו"ת חלקת יואב (ח"א י"ד סי' י'), ושו"ת אבני נזר (י"ד סי' י'), וצס' שיח השדה להגרא"צ פראמער ז"ל (שער הכללים כלל י"צ) צארך. ועיין ס' נתן פריי עמ"ס חולין (יט.) ושם (ז:).

והשתא מיושב שפיר מה שכתב רש"י "כגון ששחט מיעוט סימנין צחוץ וגמרן צפנים או השלימן לרוצ", דרש"י לשחיטתו אזיל דשהייה פוסלת גם צמיעוט צתרא, והיינו משום שאס הוא שוחט את כולו אז אין השחיטה נגמרת אלא אחר שגמר לשחוט את כולו, ועל כן אמרו צגמרא "כגון ששחט מיעוט סימנין צחוץ וגמרן צפנים", דהיכי דגמרן צפנים צפועל אז איתקרא רק צגמר טביחה צפועל, דליכא שחיטה שלימה אלא כשנשחט גם המיעוט האחרון, ואז נאסרה משום חולין צעורה. ועל זה הוסיף רש"י דמשכחת גם שנאסרה היכי שלא גמרו כולו צפנים אלא שהשלימן לרוצ צפנים, ולא שחט יותר רק את הרוצ, דאז נגמרה השחיטה צמשהו האחרון של שחיטת הרוצ, ואז נאסרה צשעת השלמת רוצ השחיטה דזהו גמר

רש"י שכתב "או השלימן לרוצ", דמשמע דהא דאמרו וגמרן צפנים היינו שגמרן ממש צשחיטת כל שני הסימנים, ועל זה הוסיף רש"י דמשכחת גם שלא גמרן אלא שהשלימן לרוצ, דגם צזה אמריין דצגמר טביחה - דהיינו צשחיטת רוצו - דאיתקרא, וקשה הלא לא משכחת שגמרן אלא אס השלים מקודם לרוצ, וא"כ לא משכחת שלא תיאסר אלא צגמר שחיטה ממש, דהא מכיון ששחט את הרוצ צבר איתקרא, והוא ליה לרש"י לפרש שגמרן צפנים היינו שהשלימן לרוצ, דשחיטת הרוצ היא הגמר לענין זה, ואמאי כתב "או השלימן לרוצ", דמשמע כאילו יש מציאות שיצטרך לגמור כל השחיטה ממש ולא סגי צהשלימן לרוצ.

ונראה ליישב, על פי המצואר צרש"י חולין (ז:): ד"ה תיקו, דשהייה צשחיטה פוסלת גם צמיעוט צתרא עיי"ש, וצתוס' ד"ה החליד. ולכאורה תמוה, דכיון דצשחיטה סגי אס שחט את רוצ הסימנים, ומשנשחטו רוצ הסימנים צבר נעשה הכשר השחיטה, א"כ אמאי פוסלת שהייה צמיעוט צתרא, הלא צבר נגמרה השחיטה צכשרות. אולם מזה מוכח, דצבירא ליה לרש"י"ל, דהא דמהני שחיטת רוצ הסימנים משום דרוצו ככולו, היינו רק היכי שלא שחט אלא את רוצ הסימנים ולא יותר, דצכהאי גוונא ליכא דין שחיטה אלא צרוצ דהא המיעוט לא נשחט כלל, אכל כששחט את כל הסימנים, אז יש דין שחיטה גם על שחיטת מיעוט הסימנים, דרוצו ככולו

שחיטתו. [ושזב ראיתי צט"ס חדש שהציא מרש"י דפוס ישן דליתא לתיבת "או השלימן לרוב"].

והנה יש לעיין בשיתת רש"י חולין (ג): דשהייה פוסלת צמיעוט צתרא, והלא איתא צתוספתא (חולין פא.) - והוצא צהגהות אשרי (חולין פ"א ס"י ה') ישראל ששחט ומירק (פי' גמר) עכו"ם שחיטה על ידיו שחיטתו פקולה, שחט צה רוב שנים שחיטתו כשרה עיי"ש. וקשה אמאי כשרה כששחט ישראל רוב שני הסימנים וגמר העכו"ם, הלא שהייה פוסלת גם צמיעוט צתרא, וא"כ גם שחיטת עכו"ם תפסול צמיעוט צתרא. ושזב ראיתי שכזר עמד צזה הדרישה והוצא צש"ך יו"ד (ס"י צ' סקכ"ז), ותירך דהכא שאני כיון שאחר גומר השחיטה עיי"ש.

ולענ"ד יש לתרך, דהנה הטעם דשחיטת עכו"ם פקולה, מצואר צתוספתא שם דכתיב וצחת ואכלת לא שזבח העכו"ם. וכן כתבו התוס' חולין (ג): ד"ה קסצר, דשחיטת עכו"ם פקולה דכתיב וצחת ואכלת, מה שאתה וזבח אתה אוכל, כלומר אותו שהוא צר וציתה, לאפוקי עכו"ם עיי"ש. הרי מצואר דשחיטת עכו"ם אינה צגדר שחיטה, דרחמנא אמר שאין הוא צר וציתה. ומעתה אחי שפיר, דוקא כששחטו ישראל ושחטו צדרך שהייה שהיא פסול בשחיטה, הוא דנפסל אף צמיעוט צתרא, כיון דעשה מעשה שחיטה צפסול, אצל כששחט עכו"ם למיעוט צתרא, הוי ליה כאילו

לא נשחט מיעוט צתרא כלל, דעכו"ם אינו צר שחיטה, ועל כן אינו פוסל דמעשיו הוי כמאן דליתא, ומכיון שישראל כשר שחט את רוב הסימנים הרי זו כשרה, ואין צכחו של עכו"ם לפסול את השחיטה על ידי ששחט למיעוט צתרא, דכיון דעכו"ם לאו צר וציתה היא, א"כ הוי ליה מעשיו כמאן דליתא וכאילו לא עשה כלום, ואין זו שחיטה פקולה אלא שאינה צגדר שחיטה כלל.

א"ל רב חביבי מחוזנאה לרב אשי ש"מ אינה לשחיטה אלא לבסוף דאי ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף כיון דשחט בה פורתא אסרה וכו': הרמז"ם (פ"א מפסוהמ"ק הי"ח) כתב, שחט מיעוט סימנים צחוץ וגמרון צפנים או ששחט מיעוטן צדרום וגמרון צצפון פסולין שיטנה לשחיטה מתחילתה ועד סוף עכ"ל. וכתב הכס"מ מקורו מחולין (כט): דאמר ר' יוחנן ישנה לשחיטה מתחלה ועד סוף וידוע דהלכה כר"י. ויש לעיין דהרי התם אמרו דלמ"ד ישנה לשחיטה מתחלה ועד סוף כששחט מיעוט סימנין צחוץ חייב, ואלו הרמז"ם לא כתב אלא שהן פסולין, ועדיפא הו"ל להשמיענו דחייב משום שחוטאי חוץ. שזב ראיתי צפרי מגדים (פתיחה כוללת לה' צנת) שהרגיש צזה עיי"ש.

ובראה, דלכאורה יש לעיין הא דפשיטא להש"ס התם דלמ"ד ישנה לשחיטה מתחלה ועד סוף אם שחט סימנין אחד או מיעוט סימנין צחוץ חייב, והלא צקרא דשחוטאי

מזואר צוצחים (לצ:) ושחט את הבקר לפני ה' שיהא הבקר לפני ה' עיי"ש בשטמ"ק (אות א'), והיינו דבשחיטה צעינן שתהא דוקא צפנים בעזרה - ועיין תוס' מנחות (ט.) ד"ה ומדכהונה - ולכן כששחט סימן אחד או מיעוט סימנין בחוץ, נהי ללא התחייב משום שחוטי חוץ כיון דליכא אשר ישחט בשלימות, מ"מ גם לא הוכשרה שחיטתו כיון דליכא ושחט לפני ה' דילפינן מיניה דצעינן שחיטה לפני ה' צפנים בשלימות, וכיון דישנה לשחיטה מתחלה ועד סוף צעינן דגם התחלת השחיטה תהא צפנים דאל"כ הרי חסר בתחלת השחיטה הך דלפני ה' ופסול.

ובענין נתיישבו שפיר דברי הרמב"ם דכתב בשחט מיעוט סימנין בחוץ דפסול ולא כתב דחייב, דהנה הרמב"ם פוסק דוטבחו כולו צעינן ולא מחייב אהאי פורתא, דהרי כתב (פ"ב מגניזה ה"ח) שאם שחטו חולין בעזרה משלם תשלומי ארבעה וחמשה ואע"פ שחולין שנשחטו בעזרה אסורין בהנאה הואיל ואיסורן מדצריהם ה"ז חייב לשלם תשלומי ארבעה וחמשה עיי"ש, ומזואר דאם חולין שנשחטו בעזרה אסור מן התורה היה פטור מלשלם ארבעה וחמשה ומשום דמכי שחיט לה פורתא אסרה אידך לאו דמריה קא טבח, ולא אמרינן דכי קא מחייב אההוא פורתא מחייב ומשום דוטבחו כולו צעינן, וכמזואר כל זה בסוגיין עיי"ש. וא"כ מוכח דפסק דוטבחו כולו צעינן ולפ"ז גם בשחטו חוץ לא מחייב אלא כששחט כולו צעינן. והא דאמרו צסוגיא דחולין דשחט

חוץ נאמר (אחרי י"ג) איש איש מבית ישראל אשר ישחט וגו' או אשר ישחט מחוץ למחנה ואל פתח אהל מועד לא הביאו וגו' ונכרת וגו', וא"כ נימא דאינו חייב אלא כששחט כולו, דאע"ג דישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף מ"מ ודאי דליכא שחיטה שלימה עד דשחט כולו, ונימא דלא הוי אשר ישחט עד דשחט כולו, ואמאי חייב בשחט סימן אחד או מיעוט סימנין. ועיין סוגיא דצוצחים (קו.) ורמב"ם (פח"י ממעשה הקרצנות ה"ג). זרם באמת סברא זו תליא בצלוגתא דסוגיין, א"ל רב חביבי מחזונאה לרב אשי ש"מ אינה לשחיטה אלא לצסוף דאי ישנה לשחיטה מתחלה ועד סוף כיון דשחט זה פורתא אסרה אידך לא דמריה קא טבח, א"ל רב הונא צריה דרבא כי קא מחייב אההוא פורתא, א"ל רב אשי לא תידחי וטבחו כולו צעינן וליכא אלא קשיא א"ל וכו'. ופירש"י וטבחו כולו משמע עיי"ש. הרי דפליגו אמוראי אם וטבחו כולו משמע או אף בשחיטה פורתא חייב. ומעתה י"ל דרבא דאמר בחולין דבשחט סימן אחד בחוץ חייב וכן רב יוסף דמחייב בשחט מיעוט סימנין בחוץ, סבירא להו כרב הונא צריה דרבא דוטבחו אף פורתא משמע - ורב הונא צריה דרבא אזיל בשיתת רבא אצוהו - ולכן גם בשחט סימן אחד או מיעוט סימנין חייב משום אשר ישחט דכתיב בשחטו חוץ. אבל לרב אשי דמסיק בצסוגיין דוטבחו כולו צעינן הוא הדין דלא מחייב משום שחטו חוץ כששחט סימן אחד או מיעוט סימנין בחוץ, כיון דאשר ישחט כולו צעינן. אלא דמ"מ שחיטתו פסולה, דהרי

מיעוט סימנין בחוץ חייב, אינו אלא למ"ד
 דמחייב נמי אההוא פורתא, משא"כ למ"ד
 וטבחו כולו זעינן אינו חייב בשחיטת מיעוט
 סימנין בחוץ. אלא דמ"מ פסול משום דעכ"פ
 חסר שחיטת פנים לאתו מיעוט סימנין
 ששחט בחוץ. ומעתה אחיא שפיר מה שפסק
 הרמב"ם דשחט מיעוט סימנין בחוץ פסול
 ולא כתב דחייב, דלשיטתו אזיל דפסק כמ"ד
 וטבחו כולו זעינן ולדידיה אין לחייב בשחוטאי
 חוץ אלא כששחט כולו בחוץ וא"ש.

אולם מה שכתבנו ציטוד דזרינו, דלמ"ד
 דוטבחו כולו זעינן הוא הדין דס"ל
 דאשר ישחט כולו זעינן ואינו חייב משום
 שחוטאי חוץ אלא כששחט כולו בחוץ, לכאורה
 דזרינו אלו נסתרים ממש"כ הפני יהושע
 צסוגיין, דמה שפירש"י וטבחו כולו משמע
 ר"ל דדריש מו"י יתירה מדלל כתיב וטבחו,
 ואין לפרש דפשוטא דוטבחו משמע כולו,
 דא"כ גזי שחוטאי חוץ וחולין בעזרה נמי נימא
 הכי דהא כתיב זהו זביחה ושחיטה עיי"ש.
 וכ"כ צטמ"ק צשם רבינו יונתן דמו"י
 יתירה דריש עיי"ש. וא"כ בשחוטאי חוץ דלא
 כתיב וי"ו יתירה שפיר חייב אף בשחט מיעוט
 סימנין בחוץ. ומ"מ נראה דשפיר נוכל לפרש
 דלאו מו"י יתירה דריש אלא דוטבחו משמע
 כולו מצד משמעות התיבה, וכמו כן אשר
 ישחט דכתיב בשחוטאי חוץ פירושו אשר ישחט
 כולו.

ומה שהביא הפני יהושע ראה מהא דחולין

בעזרה לאסור אף במקצת סימנין, נראה
 לענ"ד דיש להשיב עליה, דהרי צקידושין (נז):
 אמרו כי ירחק ממך המקום וזבחת בריחוק
 מקום אתה וזבח ואי אתה זבחת במקום קרוב
 פרט לחולין שלא ישחטו בעזרה עיי"ש, וא"כ
 ילפינן מזה דכל השחיטה בשלימות זריכה
 להיות במקום רחוק, ואף אם שחט מקצת
 שחיטה שלא במקום רחוק חייב. וזדאי אילו
 הוי כתיב לא תזבח צקירוב מקום, כי אז הוי
 דינא דלא מחייב אלא כשכל הזביחה היתה
 צקירוב מקום דזביחה כולה משמע, אצל
 השתא דכתיב וזבחת בריחוק מקום ילפינן מזה
 דהקפידא היא שהזביחה תהא בריחוק מקום,
 וכיון דזביחה כולה משמע ממילא זעינן שכל
 הזביחה תהא בריחוק מקום. ולכן שפיר אמרו
 דבחולין בעזרה חייב אף בשחט פורתא בעזרה
 ומשום דליכא כולה זביחה בריחוק מקום. ומה
 שהביא הפני"ו ראה משחוטאי חוץ דחייב אף
 במקצת שחיטה, הנה כבר כתבנו דהך מ"ד
 דסצירא ליה בחולין (כט): דחייב אף במקצת
 סימנין, סוצר כמ"ד צסוגיין דוטבחו משמע
 אפילו פורתא, אצל למאי דמסיק רב אשי
 וטבחו כולו זעינן אה"נ דגם בשחוטאי חוץ לא
 מחייב אפורתא משום דאשר ישחט כולו זעינן.
 וא"כ הרמב"ם דפסק וטבחו כולו זעינן ולא
 מחייב אפורתא וכמו שהוכחנו, שפיר פסק
 דגם בשחוטאי חוץ אינו חייב בשחט מיעוט
 סימנין אלא דמ"מ פסול משום דעכ"פ ליכא
 שחיטה שלימה צפנים, דכיון דכתיב ושחט
 לפני ה' זעינן כולו שחיטה לפני ה', והיכי
 דשחט מיעוט סימנין בחוץ נהי דאינו חייב

משום שחטוי חוץ כיון דליכא אשר ישחט, מ"מ אין הקרבן כשר כיון דליכא ושחט לפני ה', דבכל לשונות שחיטה אמרינן דשחיטה כולה צעינן ודו"ק. ועיין ס' קרית ספר להמצי"ט ז"ל (פ"א מפסוהמ"ק) שחט מיעוט סימנין בחוץ וגמרן צפנים או מיעוט דדרום וגמר בצפון פסולין דישנה לשחיטה מתחלה ועד סוף דהכל קרוי שחיטה וצעיף ושחט לפני ה' עכ"ל. הרי דאף אי לאו פסולה לשחטוי חוץ מ"מ נפסל משום דליכא שחיטה לפני ה' וכנ"ל.

א"ל רב חביבי מחזונואה לרב אשי, לימא קסבר ר' יוחנן חולין שנשחטו בעזרה לאו דאורייתא, דאי ס"ד דאורייתא מבי שחיט לה פורתא אסרה, אידך לאו דמרה קא טבח: ויש להקשות, למאי שכתב הריטב"א סוכה (לד): דאתרוג של ערלה אף שאסור בהנאה הוא לכם, דכל שהוא שלו ואין לאחריים רשות וזכות, לכם קרינן ציה. וכן כתב שם (כט:), דכל שהוא ברשותו של אדם ואין לאחריים צו שום רשות ושום זכות אע"פ שהוא מאיסורי הנאה לכם קרינא ציה עיי"ש, א"כ חולין שנשחטו בעזרה אע"ג דאסור בהנאה מכל מקום הוא של הצעלים, ואמאי אמרו דלאו דמרה קא טבח. ושזו ראיתי בהגהות הרש"ש לעיל (ע"א): שהעיר דאיסור הנאה לא הוא שלו.

ובבר כתבנו ליישב [לעיל (ע"א): פיסקא רבי מאיר], דהא דאמרו לעיל (ע"א): גצי עבודה זרה ושור הנסקל דלאו דמרה

קא טבח, ואע"ג דאיסורי הנאה היו שלו לדעת הריטב"א, אלא דעבודה זרה שאני שהמנזה מוטלת על כל אחד לאצדה, וכמש"כ הרמב"ם (פ"ו מע"ז ה"א) מנזה עשה לאצד ע"ז ומשמשיה וכל הנעשה בצצילה, וזו מנזה המוטלת על כל אדם, וע"כ יש רשות לכל אדם בעבודה זרה זו לאצדה ועל כן אינו שלו, וכן בשור הנסקל אמרו בצ"ק (נ"א). דכיון דגמר דיניה לקטלא לא משהינן ליה, וע"כ לא הוא שלו. ועד כאן לא כתב הריטב"א דאיסור הנאה הוא שלו, אלא צערלה דאין חיוב על כל העולם לשורפה. עד כאן דצרינו שם. אולם עדיין תקשי בסוגיין דמייירי בחולין בעזרה דליכא חיובא על כל אחד לאצדה - וצשלי תמורה (ג): אמרו דחולין שנשחטו בעזרה הוא מהנקבצין, ואין זה חיוב על כל אחד, שהרי בתמורה שם מנו גם צער בחלב בכלל הנקבצין, ולא מנינו שהרואה צער בחלב יהא חייב לקצרו - ונמנא דחולין בעזרה אין לאחריים צו שום זכות ורשות, ואמאי אמרו דלא הוא דמרה.

וגראה ליישב, דלכאורה נריך ציבור מה שכתב הריטב"א דאיסור הנאה הוא לכם משום שאין לאחריים רשות וזכות צו, וקשה דמכל מקום כיון שאסור בהנאה ואין צו שום שויות, א"כ צמה נחשב שהוא שלו כיון דאינו ראוי לשום שימוש שהרי אסור בהנאה. אולם יש לומר, למאי שהקשו התוס' עבודה זרה (סג). דאמאי אמרו דאסור לקדש צפירות ערלה משום דלית צו שזיה פרוטה, וקשה

דהא איכא שוה פרוטה באפרין, דאפר ערלה מותר וכדאימא בתמורה (לד.) כל הנשרפין אפרין מותר, ומירצו דכל זמן שהוא צעין אסור לקדש צו אשה דהוי חשונה כמו מכירה ויש צו הנאה כשמקדש צו אשה עיי"ש. ומצואר דצכל אסור הנאה הנשרפין, כגון ערלה, יש שוויות של שוה פרוטה באפרין, אלא דכל זמן שהוא צעין אסור לקדש צו דאסור ליהנות מהערלה כל זמן שהוא צעין.

ומערתה אחי שפיר מה שכתב הריטב"א דערלה הוי לכס ואף שהוא אסור בהנאה, והיינו משום דיכול לשורפו וליהנות מאפרו שיש צו שוה פרוטה, וכיון שיש אפשרות ליהנות מן הערלה, לכן הוי שלו והוי בגדר לכס.

ואולם כל זה שייך בערלה שהוא מהנשרפין ואפרו מותר לכן הוי בגדר לכס, אבל חולין שנשחטו בעזרה דהוי מן הנקצריין וכמצואר במשנה תמורה (לג:), ואמרו שם דהנקצריין אפרין אסור, נמצא דבחולין בעזרה אינו יכול ליהנות מאפרו, ונמצא שאין לו צו שום הנאה ושוויות, לכן בחולין בעזרה גם הריטב"א מודה שאינו שלו, כיון שגם אפרין אסור בהנאה.

ומערתה מיושב שפיר מה שאמרו בקוגיין דחולין בעזרה לאו דמרה הוא, ולא תקשי ממה שכתב הריטב"א דאסור הנאה הוי שלו, דהריטב"א מיירי שם בערלה שהוא

מהנשרפין ואפרין מותר, ולכן הוי שלו משום שיש לו שוויות של פרוטה באפרין, אבל חולין בעזרה שהוא מן הנקצריין שאפרין אסור, נמצא דאין לו שום שוויות שאינו יכול ליהנות ממנו כלום, לכן גם הריטב"א מודה דלא הוי שלו, ושפיר אמרו דחולין שנשחטו בעזרה לאו דמרה הוא.

ועל פי זה מיושב גם הא דאמרו לעיל (עא:) בשוחט לעבודה זרה ושור הנסקל דפטור מתשלומי ד' וה' משום דלאו דמרה קא טבח, דשור הנסקל הוי מהנקצריין וכמצואר במשנה תמורה (לג:) ואפרין אסור, וכן בשוחט לע"ז אף אם שרפו אפרין אסור, וכמו שכתבו התוס' בתמורה (לג:) ד"ה הנשרפין, דאשרה אסורה לעולם אע"פ שהזקיק לשורפה, משום דכתיב לא ידבק צידך מאומה מן החרס עיי"ש. [ועיין רמב"ם (פ"ו מע"ז ה"י) ע"ז או אשרה שנשרפה אפרה אסור בהנאה, וגם בשוחט לע"ז דהוי תקרובת ג"כ אפרה אסור, וכמש"כ הרמב"ם שם (פ"ו ה"ב) דתקרובת ע"ז הנהנה ממנה לוקה על לאו ולא ידבק צידך מאומה מן החרס עיי"ש, ומפסוק זה ילפינן דגם אפרה אסור, וכתוס' תמורה הנ"ל, ועיין ש"ס עצודה זרה (לג:) גצי פרש עגלי ע"ז]. וכיון שאפרין אסור, נמצא שאינו יכול ליהנות ממנו כלום, וגם הריטב"א מודה דלא הוי שלו, וע"כ שפיר אמרו דלאו דמרה קא טבח שהרי אינם שוים כלום דאפילו אפרין אסור בהנאה.

אולם עדיין יש לעיין ממה שכתב הריטב"א קידושין (נו:), אהא דאמרו שם המקדש צערלה וכלאי הכרם דאיסורי הנאה נינהו אינה מקודשת, וכתב הריטב"א, וכי תימא הרי אכתי ערלה וכלאי הכרם מן הגשרפין הם, וקיימא לן דכל הגשרפים אפרן מותר והוי דבר של ממון, ויש מתרפין דמיירי שאין באפרן שיהיה פרוטה, ומורי נ"י תירך, דאפילו יש באפרן שיהיה פרוטה, כיון דהשתא לית בהו דין ממון אינה מקודשת, דכי שריף להו לצערינהו לאו ידידה נינהו וכל הקודם זכה באפרן עכ"ל. ומצואר דעת מורו ז"ל, דערלה אע"פ דאפרן מותר בהנאה, מכל מקום אי משום הא לא הוי ממון שלו, משום דכאשר ישרוף את הערלה כל הקודם יכול לזכות באפרן, וע"כ אין לו בו שום זכות ממון ואינה מקודשת. והשתא תקשי, דאמאי כתב הריטב"א בסוכה (נט:): דאתרוג של ערלה הוי לכס משום שאין לאחרים זכות בו, וכתבו לפרש דהא דהוי שלו היינו משום שיכול ליהנות באפרן שיש בו שיהיה פרוטה, ולכאורה זה נסתר מחמתו ממה שכתב הריטב"א בקידושין (נו:): דאפרו אינו שלו וכל הקודם זכה בו, ונמצא שאין לו שום זכות בערלה ואף לא באפרן, ותקשי דאמאי הוי בגדר לכס.

ונראה ליישב, דהנה יש להסתפק באחרות דבעינן לכס, אם יולא בשל הפקר, ובגמרא סוכה (מא:): אמרו לכס משלכם להוציא את השאול ואת הגזול, מכאן אמרו חכמים אין אדם יולא ידי חובתו צו"ט

הראשון של חג צלולצו של חזירו אלא א"כ נתנו לו במתנה עיי"ש, ומשמע לכאורה דלא מיעטו אלא גזול ושאול שהם של חזירו, אבל הפקר שאינו של חזירו, שפיר יולא בו. ושם ראיתי בס' כפות תמרים סוכה (לא:): שדן אם הפקר הוי לכס, וכתב דלכאורה נימא לכס דקרא למעוטי גזול ושאול אחיא, אבל הפקר שפיר דמי, ושם הוכיח מתוס' שאינו יולא בשל הפקר עיי"ש, ובס' אמרי בינה (דיני יו"ט סי' כ"א אות ה') דחה ראיות הכפות תמרים מתוס' עיי"ש. ועיין בשו"ת מהר"י אסאד (יו"ד סי' שמ"א) שהאריך להוכיח דהפקר חייב בצכורה דהוי בכלל שלך עיי"ש. ועיין שו"ת להורות נתן (ח"ד סי' נ'). ומצואר מזה דיס מקום לומר דהפקר הוי בגדר לכס.

ובענין יש לקיים דצרינו שכתבו בטעמו של הריטב"א דערלה הוי בגדר לכס ואף שהוא אסור בהנאה, וכתבו הטעם משום דיכול ליהנות מאפרו שיש בו שיהיה פרוטה - ולא תקשי ממה שכתב הריטב"א בקדושין (נו:): בשם מורו דאפר של ערלה כל הקודם זכה באפרן משום דהוי הפקר, ומוכח דאין זה ממנו - ולהמצואר אחי שפיר, דודאי דלענין קידושין צעינן שהממון יהא של הצעל, ועל כן שפיר אמרו דהמקדש צערלה וכלאי הכרם אינה מקודשת, דאע"ג דיכול ליהנות מאפרן מכל מקום כיון דאפרן הוי הפקר אין זה ממנו של הצעל ואינה מקודשת, דלקידושי כסף צעינן שיהא דוקא ממון של המקדש ולא מהני משל הפקר. אבל לענין לזאת באחרות

ידי חובת לקיחה דזענין לכס, הגה גס הפקר הוא צגדר לכס כיון שיכול לזכות צו וכמו שכתבנו, ולכן שפיר כתב הריטצ"א דאתרוג של ערלה הוי צגדר לכס, דאף שהוא הפקר מכל מקום הוי לכס.

רש"י ד"ה אינה לשחיטה אלא לבסוף. הלכך כל כמה דטבח דמריה קא טבח וצגמר שחיטה הוא דמיתסר צהנאה: עי' לעיל (עא:): מש"כ צענין איסוה"ג אי הוי שלו.

עב:

איתמר עד זומם אביי אמר למפרע הוא נפסל, רבא אמר מכאן ולהבא הוא נפסל, אביי אמר למפרע הוא נפסל מההוא שעתא דאסהיד הוה ליה רשע והתורה אמרה אל תשת רשע עד, רבא אמר מכאן ולהבא הוא נפסל עד זומם חידוש הוא דהא תרי ותרי ניגהו מאי חזית דציית להני ציית להני, הלכך אין לך בו אלא משעת חידוש ואילך: וכתבו צתוס' ד"ה אין לך צו אלא משעת חידושו ואילך, אין להקשות מנא ליה דמהימני המזימין לפוסלן, נימא דאין לך לרצויי אלא חידושו ועשיתם לו כאשר זמם, אצל אין נפסלין, דודאי כיון שמשלמין ממון ונהרגים כל שכן שנפסלין, דלא המנינהו רחמנא לחלאין עכ"ד.

ויש לעיין, איך הדין כשהמזימין הזימו רק את אחד מן העדים, דצכהאי גוונא אין

עושין דין הזמה צהמוזמין, וכמצואר צמכות (ה:): מה שנים אין נהרגין עד שיהיו שניהם זוממין, וכן אס כצר הרגו את הנדון דצכהאי גוונא הרגו אין נהרגין עיי"ש, ומעתה יש להסתפק אס הזוממין נפסלין לעדות, מי נימא דאף דאין עושין צהן דין הזמה מגורת הכתוב דזענין דוקא שיזמו שניהם, וכן כשהרגו אין נהרגין דזענין כאשר זמם לעשות ולא כאשר עשה, מכל מקום הועילה עדותם של המזימין לפסול את העדים המוזמים, כיון דעכ"פ הזמו ע"י המזימין ואמרו עמנו הייתם, או דנימא דכיון דעדים זוממין חידוש הוא, א"כ לא מהני לפסולם אלא אס נתקיים צהם דין הזמה כהלכתה שהזמו כולם, אצל היכי שאין מקיימין צהן דין הזמה, צכהאי גוונא לא נפסלו המוזמין כלל.

והנה מדברי תוס' הנ"ל מוכח לכאורה כהלד השני, שהרי הקשו דכיון דעדים זוממין חידוש הוא א"כ מנלן דמהימני המזימין לפוסלן, ונימא דאין לך לרצויי אלא חידושו ועשיתם לו כאשר זמם לעשות, אצל אין נפסלין, ותירנו דודאי דכיון שמשלמין ממון ונהרגים כל שכן שנפסלין דלא המנינהו רחמנא לחלאין עכ"ד, ומצואר דצאמת היה מקום לומר דלא חידשה התורה שהמזימין נאמנים אלא לענין ועשיתם לו כאשר זמם לעשות, אצל לא לפסול את העדים המוזמין להיות פסולין לעדות אחרת, אלא שכתבו דאי אפשר לומר דהמנינהו רחמנא לחלאין, ואס המזימין נאמנים להורגם ולחייצם לשלם

ממון מכל שכן שהם נאמנים לפוסלם. ומעתה נימא, דדוקא היכא דרחמנא המניניהו לענין שיהרגו ושישלמו ממון, דאז הם נאמנים גם לפוסלם מעדות, דאי אפשר לומר דרחמנא המניניהו לחלאין, דאין נאמנות למחאה, אבל כשאין עושין צהן דין הזמה על פי עדותם של המזימין – משום שלא הוזמו כולם או סיבה אחרת נמצא דבנדון זה לא המניניהו רחמנא לעשות צהן דין הזמה, ממילא אינם נאמנים גם לפוסלן, דהשתא אמרינן להיפוך, דאין נאמנות למחאה, וכשם שאינם נאמנים לעשות צהם דין הזמה ולהורגם, כך אינם נאמנים לפוסלם.

אולם צאמת אין צוה מן ההכרח, דיש לומר דסברת התוס' דלא המניניהו רחמנא למחאה, שייך רק היכי דעושין צהן דין הזמה והם נהרגין או משלמין ממון, דצוה שפיר כתבו דכיון שהן נהרגין על ידי עדים והיינו משום דהמניניהו רחמנא להמזימין שהם שקרנים, דאם לא כן אמאי ייהרגו, וכיון דהמניניהו רחמנא שהם שקרנים עד שעושין צהן דין הזמה והורגין אותם, מכל שכן דהמניניהו רחמנא שהם שקרנים ונפסלו לעדות אחרת. אבל אין להוכיח מזה גם את ההיפוך, ולומר דהיכי שאין עושים צהם דין הזמה וכיון שאינם נאמנים לעשות צהם דין הזמה כמו כן אינם נאמנים לפוסלם, ומשום דאין נאמנות למחאה, דזה אינו, דצאמת גם היכי שאין עושין צהם דין הזמה, וכגון כשלא הוזמו שניהם, אין זה משום שהמזימים אינם

נאמנים, אלא דגזרת הכתוב הוא דאין העדים נעשים זוממין עד שיזומו שניהם, והיינו דצאמת כל עיקר העונש של ועשיתם לו כאשר זמם לעשות הוא חידוש, דמסברא הוא אמניא דאף שהמזומין רצו להרוג את הנדון, מכל מקום כיון שלא הרגו אמאי יתחייבו מיתה, דעל מחשבת זדון אין הכרח שיתחייב מיתה, אלא דכך גזרה תורה ועשיתם לו כאשר זמם לעשות, ולא גזרה לעשות צהם דין הזמה אלא כשהוזמו שניהם, אבל כשלא הוזמו שניהם אין נהרגין, ולאז משום חסרון נאמנות, אלא דכך גזרה תורה דצכהאי גוונא ליכא חידוש לעשות צהם דין הזמה כפי שזממו לעשות, אבל גם כשהזם עד אחד בלבד ג"כ אמרינן דהמזימין נאמנים, אלא דצכהאי גוונא ליכא דינא דועשיתם לו כאשר זמם לעשות – ומכל מקום יש לומר דעכ"פ נפסל לעדות ומחזיקין לעד זומם זה לשקרן.

ואין לומר צוה דאין נאמנות למחאה, דצאמת גם כשהזם רק עד אחד נאמנים המזימים, אלא דצכהאי גוונא אין מענישין את הזוממים להורגן, אבל אין זה חסרון בנאמנות, דאף אם מאמינים להמזימין מכל מקום אין זה מחייב להרוג את הזומם, דהרי כל עיקר הדין של ועשיתם לו כאשר זמם לעשות הוא חידוש, וליכא חידוש זה אלא כשהוזמו שניהם, וכן נתקיימו שאר התנאים שיש צדין הזמה, אבל לענין שיוחזקו כשקרנים ויפסלו לעדות, שפיר מהני עדותם של המזימין, ולא שייך צוה לומר דאין נאמנות למחאה.

העדים האחרונים נאמנים על הראשונים
עיי"ש.

ובאמת קשיא, דמנליה להרמז"ס והריטב"א
להכריע צודאי דאף כשאין עושין
דין הזמה מ"מ המוזמין נפסלין לעדות,
וקשה הלא כל עיקר דין הזמה חידוש הוא
ונימא אין לך צו אלא חידוש, וכאשר ליכא דין
הזמה להרגם ליכא דין הזמה לפוסלם לעדות,
וכמש"כ המאירי הנ"ל סברא ז'. ושזו ראיתי
בחומים (סי' ל"ח) שהציא בשם הרל"צ"ח שתמה
כן על הריצ"ש שכתב דהיכי שאין עושין דין
הזמה מ"מ נפסלו לעדות, ותמה דעד זומם
חידוש הוא ואין לך צו אלא חידוש.

ונראה ליישב דעת הרמז"ס ודעימיה
שכתבו דאף היכי שאין עושין צו
דין הזמה מ"מ נפסלו לעדות, ונקדים מה
שכתב הרמז"ן (שופטים י"ט) וכ"כ הטור
חו"מ (סי' ל"ח) לחלק בין הכחשה להזמה,
דזהזמה נאמנים העדים האחרונים, משום
שהם מעידים על גופם של העדים המוזמנים
לומר עמנו הייתם, והוה ליה כאלו העידו
עליהם שהם הרגו הנפש או חללו שבת,
דודאי דנאמנים האחרונים עיי"ש. ולכאורה
יש לתמוה, דלפי זה מה אמרו צסוגיין עדים
וזממים חידוש דהא תרי ותרי נינהו ומאי חזית
דליית להני, ומאי חידוש הוא, הלא צכה"ג
שהם מעידים על גופם של עדים צדין הוא
שיהיו נאמנים, וכמו שהם נאמנים כשהם צאים
לפוסלם בגזלנותא.

שוב ראיתי שנדון שאלתינו - אם העדים
המוזמנים נפסלים לעדות כשאין עושין
צהן דין הזמה - כזר נפתח בראשונים, דהנה
צמאירי מכות (ה). כתב וז"ל, עדים שהוזמו
אחר שהרגו שאין נהרגין, כתבו חכמי הדורות
שלפנינו שלענין פסול מיהא הזמה חלה
עליהם. ויש לפקפק, הואיל ועדים זוממין
חידוש הוא, יש לומר שאין לך צו אלא חידוש,
וכל שלא הרגו הזמה חלה עליהם, אבל לאחר
שהרגו הואיל ואין כאן הזמה לענין הריגה,
אין כאן דין הזמה אף לפוסלם, ואין דינם
אלא צהכחשה ר"ל ההורג או הנהרג עמנו
היה, ואין צדצר אללנו צכדי להכריע עכ"ל.
ומצואר ספיקתנו הנ"ל, דהיכי שאין עושין דין
הזמה - או משום שצבר הרגו את הנדון או
משום שהזום רק עד אחד - אם עכ"פ נפסלו
לעדות. והמאירי נשאר צספק.

ואולם צרמז"ס (ה' עדות פ"כ ה"א) כתב, אין
עדים זוממין נהרגין ולא לוקין ולא
משלמין עד שיהיו שניהם ראויין לעדות ויוזמו
שניהם אחר שנגמר הדין, אבל אם הזום אחד
מהן צלצד, או שהוזמו שניהם קודם גמר
דין, או שהוזמו שניהם אחר גמר דין ונמלא
אחד מהן קרוב או פסול, אין נענשין, אע"פ
שהוזמו ונפסלו לכל עדות צצחורה עכ"ל.
הרי מפורש דאף היכי שאין המוזמין גורמים
לעשות צמוזמין דין הזמה, וכגון שהזום רק
אחד מהם, מכל מקום נפסלין לעדות. וכן
הוא צריטב"א מכות (ב): סוד"ה תדע, דאף
היכי שאין עושין צהן דין הזמה מכל מקום

דהאחרונים נאמנים ולא גדונים כתרי ותרי
עיי"ש שך כונתו.

ובעתה נראה לומר, דבסברא זו פליגו צאמת
אציי ורצא צסוגיין אי עד זומס
למפרע הוא נפסל או מכאן ולהבא, דאציי
ס"ל דלמפרע הוא נפסל, ולכאורה הלך חזקה
טענת רצא דעד זומס חידוש הוא, דמאי חזית
דציית להני ציית להני ואין לך צו אלא משעת
חידושו ואילך. אולם להני"ל א"ש, דאציי ס"ל
דעד זומס לאו חידוש הוא, משום דצדין
הוא שנאמין להעדים האחרונים, כיון שהם
מעידים בגופם של העדים, והוי ליה כאילו
העידו עליהם בגזלנותא, דנאמנים האחרונים,
וכסברת הרמב"ן והטור. ורצא ס"ל לחלק
צינייהם, וסובר דשאני כשצאים לפוסלם
בגזלנותא, דעיי"ז הם נפסלים גם לשאר עדיות,
וע"כ הו"ל עדות בגופם של עדים ונאמנים
האחרונים, משא"כ צהזמה שאין נפסלין אלא
לעדות זו, ומה שהאחרונים נאמנים הוי חידוש
וכסברת תוס' רי"ד הנ"ל - והשתא למאי
דקיי"ל כאציי דעד זומס למפרע הוא נפסל,
וכמבואר צסוגיין וצרמב"ם וטור (סי' ל"ח),
ממילא שפיר כתבו הרמב"ן והטור דעדי
הזמה הוי עדות בגופם של עדים וכאילו צאים
לפוסלם בגזלנותא, שהרי אציי דהלכתא כוותיה
סבירא ליה כן, ומה שאמרו בגמרא דעד זומס
חידוש הוא, היינו רק לרצא דמחלק כסברת
תוס' רי"ד, אצל לאציי ליכא חידוש כלל.

והשתא אחי שפיר מה שכתב הרמב"ם

ויתירה מזו קשיא, דהא צסוגיין מבואר
צהדיא דהזמה אינו דומה להיכי
דצאים לפוסלם בגזלנותא, דהרי בגמרא
אמרו איכא דאמרי רצא נמי כאציי ס"ל
דאמר למפרע הוא נפסל, והכא היינו טעמא
דרצא משום פסידא דלקוחות, מאי צינייהו
דפסליניהו בגזלנותא, להך לישנא דאמרת
משום חידוש ליכא, להך לישנא דאמרת משום
פסידא דלקוחות איכא. הרי מבואר להדיא,
דצפסליניהו בגזלנותא לא הוי חידוש ורק
עדי הזמה הוי חידוש, ואילו לכסברת הרמב"ן
והטור שניהם שוים, כיון שהם מעידים על
ענמם של עדים. ומנאחי שכבר עמד צקושיא
זו על הרמב"ן צחידושי זקיני חתם סופר צ"צ
(לא: וצהגהותיו לצ"ק (עב) שכתב דקושיא זו
לע"ג. וכן תמה צתומים (סי' ל"ח) דאינו מוצן
מה החילוק צין כשצאים להזימם או שצאים
לפוסלם בגזלנותא, דאידי ואידי על גופם של
עדים הם מעידים. ועיין נתה"מ שם (סי' ל"ח
סק"צ) ושם (סי' מ"ו סק"צ).

אולם כבר עמד צתמיה זו צתוס' רי"ד
כתובות (כ.), וכתב לצאר, דכשפוסלין
אותם בגזלנותא, נמצא שפסלו להו לכל עדות
דעלמא, וע"כ הו"ל עדות בגופם של עדים,
ומהימנין לאחרונים כיון שהם מסלקין את
הראשונים מדין עדים, שלא יהיו עדים גם
צשאר עדיות, משא"כ צעדי הזמה אין פוסלים
אותם אלא לעדות זו ולא לשאר עדיות דעלמא,
וע"כ לא מיחשב זה כפסול בגופם של עדים,
ועל כן צעדי הזמה הוי חידוש מגזרת הכתוב

בגזלנותא (שלא הזימוהו אלא העידו שנים על אלו שהן גולנין והבא ליבא למימר סמוך אהני דהא מילתא אחריתי הוא. רש"י) להך לישנא דאמרת משום חידוש ליבא, להך לישנא דאמרת משום פסידא דלקוחות איבא: הנה צ"ס כתובות (יט:) ת"ר שנים חתומין על השטר ומתו, וצאו שנים מן השוק ואמרו ידענו שכתב ידם הוא אצל אנוסים היו קטנים היו פסולי עדות היו הרי אלו נאמנים, ואם יש עדים שכתב ידם הוא זה או שהיה כתב ידם יוצא ממקום אחר משטר שקרא עליו ערער והוחזק בצ"ד אין אלו נאמנין. וכתבו תוס' ד"ה ואם, ופסולי עדות דקמני לא שאומרים שעדיין פסולין הם דא"כ אמאי אין נאמנים, אלא פסולי עדות הוו או ועתה מודים שהם כשרים, וא"ת מכל מקום אמאי אינן נאמנים, להימנו צמגו דאי צעו אומרים עדיין הם פסולין, וכן בכל שתי כתי עדים המכחישות זו את זו אמאי לא מהימני בתראי צמגו דאי צעו פסלי לקמאי בגזלנותא עכ"ל. ובגליון תוס' תירצו וז"ל "הא דבתראי מהימני חידוש הוא דמאי חזית סמכת אהני וכו', הלכך אין נאמנים צמגו שיכולין לפוסלן בגזלנותא אלא כשאומרים כן בפירוש" עכ"ל. וקשה בתרתי, חדא דהא צהדיא מצוחר צבוגיין דרק עד זומם הוי חידוש, אצל לפסלינהו בגזלנותא דהאחרונים נאמנים לא הוי חידוש, וכדליתא בגמרא אי נמי דפסלינהו בגזלנותא להך לישנא שאמרת משום חידוש ליבא עיי"ש. ועוד דגוף סצרת הגליון אינה מוצגת, דמה צכך דהוי חידוש מכל מקום הרי יש לו מגו דהיה יכול

דצהוזם עד אחד נפסלים עכ"פ לעדות, וכן מה שכתב המאירי צסם חכמי הדורות דכשכבר נהרג הגדון דאין נהרגים ומ"מ הם נפסלים, ולא תקשי עליהם הקושיא הנ"ל דמנלן דנפסלים כיון דעד זומם חידוש הוא ואין לך צו אלא חידושו, וכשאין עושין צהם דין הזמה מנלן דהאחרונים נאמנים לפוסלו וכתמיהת המאירי הנ"ל - ולהמצוחר אחי שפיר, דלמאי דקיי"ל כאציי דלמפרע הוא נפסל וכמש"כ הרמב"ם (ה' עדות פ"י ה"ד), א"כ עד זומם לאו חידוש הוא כלל, דצדין הוא שיהיו האחרונים נאמנים, כיון שהם מעידים צגופם של עדים, וכמו שהם נאמנים כשצאים לפוסלו בגזלנותא, וכמש"כ הרמב"ן והטור, - וגם הרמב"ם סוצר דלדינא עדים זוממין לא הוי חידוש, וכמש"כ צפירוש המשניות מכות (ה:): - ועיין מה שכתב הגר"ש לנדא ז"ל צשו"ת נודע ציהודה (תנינא אה"ע סי' נ"ו ד"ה ומתחלה) - ועל כן אף כשאין עושין צהן דין הזמה, וכגון שהתם רק אחד מהם, מ"מ שפיר נפסלין לעדות עכ"פ וא"ש. ועיין מה שכתבתי ציה עוד צס' נתן פריו עמ"ס מכות (ה:).

רבא אמר מכאן ולהבא הוא נפסל עד זומם חידוש הוא וכו' איבא דאמרי רבא נמי כאביי סבירא ליה דאמר למפרע הוא נפסל והבא היינו טעמא דרבא משום פסידא דלקוחות (שחתמוהו על שטר מכירה בינתים. רש"י), מאי בינייהו (בין הני תרתי לישנא דרבא. רש"י) וכו' אי נמי דפסלינהו

לפסול בגזלנותא. ומנאמי שכבר עמד צוה
 בחידושי זקניי החת"ס ז"ל כתובות שם והניח
 בקושיא.

והנה לקושיא הראשונה י"ל עפ"י המצואר
 בתוס' סנהדרין (כו.) ד"ה לאסהידו
 בשם רבנו תם ז"ל, דגרסינן בגמרא לאסהידו
 ציה תרי לחד ופסלינהו בגזלנותא, פירוש
 לאחד נפסל בגזלנותא והשני הוזם עיי"ש.
 וכ"כ בשטמ"ק בסוגיין (עג.) עיי"ש. ומנא
 דזה שנפסל בגזלנותא נפסל ע"י שנים ולכן
 ליכא חידוש, אבל כשצאו לפסול שניהם
 בגזלנותא י"ל דהוי חידוש. אבל מכל מקום גוף
 סברת הגליון אינה מובנת, לאכתי יועיל משום
 מגו דעכשיו שחידשה התורה דנאמנים לפסול
 בגזלנותא יהא נאמן במגו.

ונראה לומר עפ"י מה שיש לבאר דין מגו
 בשתי דרכים - חדא, דכיון שהיה
 יכול לטעון טענה מעליא שאנו מוכרחים
 לקבלה, הרי זה ראייה שאומר אמת גם בטענה
 זו שטוען עכשיו, ולכן מקבלין את הטענה
 שטוען עכשיו. או יש לומר, דכיון שהיה יכול
 לטעון טענה מעליא להצדקתו ואותה טענה
 הרי היינו מוכרחים לקבלה, לכן מקבלין
 באמת לאותה טענה האחרת שהיה יכול
 לטעון, ואף על פי שלא טען כן בהדיא, מכל
 מקום מקבלין את הטענה כאילו היה טוען
 כן בהדיא, וכעין הא דאמרו בכתובות (לו.)
 כגון זו פתח לאלם הוא, ובכל מגו מקבלין
 את הטענה הטובה שהיה יכול לטעון ואף

שלא טענו בפועל. ונראה דסבירא ליה לגליון
 תוס' דהא דמהני מגו היינו משום דמקבלין
 את הטענה שהיה יכול לטעון ואנו דנין על
 פיה לזכותו - ומעתה אתי שפיר הא דלא
 שייך מגו דהיה יכול לפוסלו בגזלנותא, דכיון
 דכל עיקר הנאמנות לפסול בגזלנותא הוא
 חידוש, וא"כ אין לך צו אלא חידוש, ולא
 האמינה התורה להעדים אלא כשאומרים כן
 בהדיא ובפירוש שהראשונים הם גזלנים, אבל
 כל זמן שלא אמרו כן בפירוש אין הם נאמנים
 לומר שהראשונים הם גזלנים. ומעתה לא
 שייך לומר מגו שהיו יכולין לפסול בגזלנותא,
 דהא כל כחו של המגו הוא שאנו מקבלין את
 הטענה שהיה יכול לטעון, וזה שייך רק היכי
 דהטענה היא טובה מצד שורת הדין ואינו
 בגדר חידוש, דנמלא דיס מציאות ותוקף
 לטענה זו אף טרם שטען כן בפועל, ולכן
 יש לומר שפיר שאנו דנין לפי הטענה הזאת
 אף כשלא טען כן בפירוש, כיון דהטענה יש
 לה תוקף גם כשעדיין לא נטענה בפועל כיון
 דהיא קיימת זכת. אבל בטענה דגזלנותא
 שלא האמינה התורה אלא אחרי שאמרו
 כן בפירוש, וכל זמן שלא טענו כן בפירוש
 אכתי אין שום תוקף לטענה זו וליכא לטענה
 זו מציאות כלל, דהרי כל זמן שלא אמרו כן
 בפירוש לא חידשה התורה שהיו נאמנים
 לומר כן, ומעתה אין לומר דהב"ד מקבלים
 אותה טענה שהיו יכולין לטעון שהם
 גזלנים, דטענה זו הרי אינה קיימת אלא
 אחרי שנטענה בהדיא, אבל טרם שאמרו כן
 בהדיא עדיין ליחא לטענה זו מציאות כלל ולא

שייך לקבלה, ולכן לא שייך בזה מגו, ודו"ק היטב.

רש"י ד"ה במלה כל העדות. אבל כשהוזמו שניהם: ז"ל שניה כרש"י סברי"ף.

תוס' ד"ה דאי ס"ד דאורייתא. ומיהו יש לדמות דתקרוצת ע"ז אפילו לא אסורה בהנאה אלא מדרבנן חשיב ליה שפיר לאו ידידה: וראיתי בתוס' ע"ז (יב:) ד"ה אלא, דבתקרוצת ע"ז לוקין אף כשהנאה שלא כדרך הנאתן משום דלא כתיבה בה אכילה באורייתא אלא בדברי קבלה דכתיב ויאכלו מזבחי מתים עכ"ל. ובגליון הש"ס לוקיני הגרע"א ז"ל שם תמה, דהתינה אם היה האיסור נכתב בתורה ולשון אכילה לא נזכר אלא בדברי קבלה, אז הוה אמיינא שפיר דכיון דצמקור האיסור בתורה לא נכתב לשון אכילה לכן לוקה אף שלא כדרך הנאתן, אך הלא באורייתא לא כתיבי האיסור כלל רק בקרא דדברי קבלה ויאכלו מזבחי מתים, ובהואו קרא הא כתיב אכילה, וא"כ לא נזכר שום איסור אלא בלשון אכילה ונריך עיון, עכ"ל. ובעניי לא זכיתי להבין תמיה זו, דהרי בהדיא מצואר בגמרא שם דתקרוצת ע"ז אסורה מדכתיב לא ידבק צידך וגו', וכן מצואר ברש"י ע"ז (יב:) וצרמז"ס (פ"ז מע"ז ה"ב). וכ"כ התוס' ענמס להלן בע"ז שם (מג): ד"ה אמרו לו עיי"ש. ושם ראיתי בתוס' רבינו אלחנן בע"ז (יב:) שכתב בהדיא דבע"ז אסור אף שלא כדרך הנאתן משום דלא כתיב ביה לשון הנאה

באורייתא אלא ולא ידבק צידך מאומה ורק בדברי קבלה כתיב ויאכלו מזבחי מתים עיי"ש. וזוהי גם כוונת תוס' דידן בעבודה זרה.

האמנם נראה דתמיהת הגרע"א ז"ל היא עפ"י תוס' בסוגיין - שזיין עליה בגליון הש"ס שם - שזדדו לומר דתקרוצת ע"ז אינו אסור בהנאה אלא מדרבנן עיי"ש, ומוכח דס"ל דלאו דלא ידבק צידך לא קאי לאסור תקרוצת ע"ז, ועפ"ז שפיר הקשה הגרע"א ז"ל. ברם באמת תוס' בע"ז שם ס"ל דתקרוצת אסור בהנאה מקרא דלא ידבק וגו', וכמש"כ להלן בדבריהם (מג): וכמפורש ברבינו אלחנן שם, ולשיטתייהו שפיר כתבו דלוקה אף שלא כדרך אכילתן וכמש"כ בתוס' רבינו אלחנן שם. ומה שהוצרכנו גם לקרא דויאכלו מזבחי מתים, כבר כתב בשער המלך (פ"ה מאישות ה"א) דויאכלו הוי גילוי מילתא דקרא דולא ידבק קאי גם על תקרוצת עיי"ש. ועיין בטעה"מ שם ובמל"מ (פ"ה מיסודי התורה). ומיושב קושיית הגרע"א ז"ל. ובאמת לא הזנתי מש"כ תוס' בסוגיין דתקרוצת ע"ז אינו אסור מן התורה, דהרי בהדיא אמרו בע"ז (יב:) מ"ט דאמר קרא לא ידבק צידך וגו' נהנה הוא דאסור עיי"ש, ונריך עיון.

ובני הרב ר' שלמה נ"י העירני, למש"כ בחי' רע"א על הרמז"ס (ה' ע"ז פ"ז ה"ב) שכתב לתמוה על מש"כ הרמז"ס שם, דתקרוצת ע"ז אסורה משום ולא ידבק, ותמה דהא צסוגיא דע"ז (כט): למדו זה מויאכלו

זכאי מתים, ומשמע דולא ידבק קאי רק על ע"ז ולא על תקרובת ותשמישיה, וזאמת מלשון המשנה (מד): וכתוב בתורתכס ולא ידבק וכו' משמע דהכל בכלל ולא ידבק, וכן בר"ש (פ"ג דערלה מ"ח) דין נסך ועורות לזבאים אסור בכ"ש משום ולא ידבק, וז"ע, עכ"ל. ברם לדברי שער המלך הנ"ל א"ש, דויאלכו הוי גילוי מילתא דולא ידבק קאי גם על תקרובת וכנ"ל.

באו"ד. דתקרובת ע"ז אפי' לא אסורה צהנאה אלא מדרבנן חשיב ליה שפיר לאו דידיה: עי' ח"י הרשב"א קידושין (נמ.).

תום' ד"ה רבא אמר מכאן ולהבא הוא נפסל. וי"ל דלמאי דמחלק התם צין אותו עדות לעדות אחרת ניחא דכיון דהוחזקו משקרים על אותה קרקע חו לא מהימני עליה: ואע"ג דגם הכא מעידים על אותה צהמה, מ"מ א"ש דצקרקע שתי העדויות מכוונות להוכיח שהוא צעליו של קרקע, חדא דהי' של אציו ועוד דאלכו ג' שנים, אצל צהמה עדי גנבה רוצים לחייבו כפל ועדי טביחה רוצים לחייבו ד' וה' והו"ל שני חיוצים שונים.

תום' ד"ה אין לך בו אלא משעת חידושו ואילך. ואם תאמר ולמה הוי חידוש כלל, והלא מן הדין יש להאמין בתראי, צמיגו דאי צעו הוו פסלי לקמאי צגולנותא, וצמיגי כיתי עדים המכחישות זו את זו ליהמני בתראי צמיגו צין לרצ הונא צין לרצ חסדא: ונראה

ליישב על פי מה שכתבו תוס' קידושין (מג:): ד"ה והשתא, אהא דאמרו שם צגמרא שצדיני ממונות אם שלח הלוא את חובו להמלוה על ידי שנים אמרינן דהן הן שלוהו והן הן עדי, ופריך הש"ס והא הני נוגעים צעדות נינהו דאי אמרי לא פרעניה אמר להו פרעוני (שאם לא יאמרו מעידין לנו שקבלם המלוה, יאמר להם הלוא פרעוני מה שמסרתי לכם. רש"י), ומסיק הש"ס דהשתא דתקון רבנן צצועת היסת (אף צכופר הכל) משתצעי הני עדים דיהיצנא ליה, ומשתצע מלוה דלא שקיל ליה ופרע ליה לוח למלוה. והקשו התוס', דמכל מקום למה לא יהיו העדים נאמנים לאחר שנשבעו לומר פרענום - ולא יאטרוך הלוא לפרוע למלוה - שהרי שוצ אינס נוגעים צעדות, ואומר ר"י דלכך אינס נאמנים לאחר שנשבעו, משום דרחמנא אמר (דברים י"ט) על פי שנים עדים יקום דבר, דמשמע הנאמנים צדיצור צלצד, אצל העדים הטעונים לישבע קודם שיאמנו צצריהם, אין ממש צעדותם עכ"ד.

ובבואר מדצרי התוס' ז"ל, דאין העדים נאמנים צעדותם אלא היכי דסגי צדיצורם צלצד, אצל היכי דצריכים איזה דבר מלצד דיצורם לא מהני עדותם. וציאור הענין נראה, על פי מה שכתב הרמב"ם (ה' יסודי התורה פ"ז ה"ז) שנצטוינו לתתן הדין על פי שני עדים כשרים, ואע"פ שאפשר שהעידו צשקר, הואיל וכשרים הם אצלנו מעמידין אותן על חזקתם, וצצריים האלו וכיוצא צהן נאמר הנסתרות לה' אלקינו והנגלות לנו

ולבנינו, ונאמר כי האדם יראה לעינים וה' יראה ללבב. וכן שם (פ"ח ה"ב) כתב, שציונו לחתוך הדבר על פי עדים ואע"פ שאין לנו יודעים אם אמת העידו אם שקר עיי"ש. וכן ברמב"ם (ה' סנהדרין פכ"ד ה"א) שצריך הדיין שידון כפי מה שיראה לו שהוא דין אמת, א"כ למה הנריכה התורה שני עדים, שבזמן שיצאו לפני הדיין שני עדים ידון על פי עדותם אע"פ שאינו יודע אם באמת העידו או בשקר עכ"ל. ומצואר מכל זה דעדים אינם צירור גמור שהוא ודאי אמת, אלא דגורת הכתוב הוא לסמוך עליהם. ומעתה י"ל לליכא גורת הכתוב לסמוך על דברי העדים, אלא כשהם נאמנים דיצורם בלבד, אבל היכי שצריכים דבר נוסף כדי שייאמנו, ליכא גורת הכתוב שיהיו נאמנים, דהתורה נתנה נאמנות לעדים רק באופן דסגי דיצורם בלבד, וכנאמר על פי שנים עדים יקום דבר.

ומערתה נראה, דהוא הדין היכי דהעדים אינם נאמנים אלא ע"י מגו, נמצא דאין לנו מאמינים להם על פי עכס דיצורם בלבד, אלא שהם זקוקים לסייעתא נוספת על נאמנותם מחמת המגו, וכהאי גוונא אין הם נאמנים כלל, וכמו שכתבו התוס' דהיכי דהעדים צריכים להקדים שבועה לעדותם אין צעדותם ממש. והרי הדברים קל וחומר, דמה היכי דהשבועה אינה צאה לחזק את נאמנותם, אלא שקודם השבועה הם נוגעים בדבר ופסולים לעדות, ועל ידי השבועה נסתלקה הנגיעה דהא אינם צריכים לשלם

ללוה ששלחם אל המלוה למסור לו את חצו, ונמצא דאחר השבועה נסתלקה נגיעתם, שוב הם צריכים להיות נאמנים על ידי דיצורם גרידא, ואף על פי כן כתבו התוס' דעדותם בטלה, משום דאמרה תורה על פי שנים עדים יקום דבר דמשמע הנאמנים דיצורם בלבד, ולא שיצטרכו לישבע קודם כדי שייאמנו דצריהם, ואע"ג שאחר השבועה אין לנו צריכים לחזק את דצריהם ע"י השבועה, אלא שמכיון שנשבעו ונסתלקה נגיעתם והוכשרו להיות עדים שוב הם יכולים להיות נאמנים על פי דיצורם גרידא, ואע"כ כתבו התוס' דצכהאי גוונא אין ממש צעדותם, משום שהוצרכו להקדים את השבועה - מכל שכן צמעדין על זוממין, שמאז עכס דיצורם אין צעדותם ממש דמאי חזית דליית להני ציית להני, והם שתי כתי עדות המכחישות זו את זו, אלא שאנו רוצים לומר דכיון דיש להם מגו לכן יסייע המגו לנאמנותם, הנה צוה ודאי דנימא כסצרת התוס' בקידושין דהתורה לא האמינה לשני עדים אלא היכי שהם נאמנים מחמת דיצורם בלבד, אבל היכי שהם צריכים לסייעתא לנאמנותם מחמת מגו ודאי שצכהאי גוונא אין ממש צעדותם. ונתישבה שפיר קושיית התוס' ז"ל, דנאמנות עדות המזימין הוא חידוש, דאי משום שיש להם מגו דאי הוא צעו פסלי לקמייתא בצולנותא, הנה משום זה אינם נאמנים, כיון דעדותם צריכה סיוע נוסף של מגו, וצכהאי גוונא אין ממש צעדותם ודו"ק. ולכאורה הדברים צרורים עד שיש לתמוה שהתוס' ז"ל לא כתבו כן.

ובעיקר קושיית התוס' שהקשו דאמאי אמרו דעד זומם חידוש הוא והלא מן הדין יש להאמין בתראי במגו דאי צעי הוו פסלי לקמאי בגזלנותא, - לכאורה תמוה, דהא אין זה מגו כלל, דאילו היו צאים לפוסלם בגזלנותא, אע"ג דעדותם של הכת הראשונה תהא בטלה מכל מקום לא ייעשה בהם דין הזמה, אבל השתא שהם מעידים עמנו הייתם א"כ מעידים שיעשו צעדים דין הזמה ויקויים בהם ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו, וייענשו צעונם שהם רצו להטיל על הנדון, ועל זה ליכא מגו, דהא אם העדים הזוממין יופסלו בגזלנותא לא ייעשה בהם דין הזמה, אלא שלא תתקבל עדותם ותהא בטלה כמאן דליתא, נמצא דעל עדותם שהם זוממין צעמנו הייתם ליכא מגו כלל. ובשלמא מה שהקשו עוד דגצי שתי כיתי עדות המכחישות זו את זו ליהמני בתראי במגו דאי צעו הוו פסלי להו בגזלנותא, הנה צוה הקשו שפיר, דהא צשתי כתי עדות המכחישות זו את זו פסלוהו רק מהיות עדים דצהדי סהדי שקרי למה לי, ולענין זה שפיר איכא מגו דיכלו לפסול קמאי בגזלנותא. אבל לגבי עדים זוממין שצאים לחייבו לעשות בהם דין הזמה, על זה ליכא מגו, דאף אם יפסלוהו בגזלנותא אין עושין צו דין הזמה, ועל זה תקשי דמה הקשו התוס' דנאמין לבתראי משום מגו.

ואולם נראה דשפיר הקשו התוס' דצעדים זוממין נאמין לבתראי במגו דאי צעו הוו פסלי בגזלנותא, דהא בצווגיין פליגי אציי

ורצא לענין אם העדים זוממין נפסלין למפרע, ורצא סובר דרק מכאן ולהבא הוא נפסל משום דעד זומם חידוש דמאי חזית דציית להני ציית להני, ומצואר דאף מה שהם נפסלים סצירא ליה לרצא דהוי חידוש - ולעיל כתבו תוס' דהוי חידוש שהם נפסלין ודאי ולא רק מספק - ולענין הפסול שפיר הקשו התוס' דמה שהעדים נאמנים לפסול את הזוממין אין צו חידוש, כיון דיש להם מגו דאי צעו הוי פסלי לקמאי בגזלנותא, ואע"ג דאי פסלי בגזלנותא אין עושים בהן דין הזמה, אבל עכ"פ הם נפסלו להעיד בתורת ודאי, וא"כ תקשי דאמאי אמר רבא דרק מכאן ולהבא הוא נפסל משום שגם מה שנפסלו הוא חידוש, והלא מה שנפסלו אינו חידוש כיון שיש להם מגו שיכולין לפסולו בגזלנותא.

אלא שיש לעיין דאכתי הוי עדים זוממין בגדר חידוש, שהרי הזוממין צאים להעיד על שני דברים, חדא שעדות הזוממין היא שקר דהא עמנו הייתם, ועוד שיש לקיים בהם דין הזמה ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו, והנה לענין העדות הראשונה דהיינו לפוסלם כשקרניים יש מגו דאי צעו פסלי להו בגזלנותא, אבל לגבי החלק השני של העדות - דהיינו לעשות בהם דין הזמה - הרי ליכא מגו וכנ"ל, וא"כ יתכן דכל עדותם בטלה גם צמה שרצו לפוסלם כשקרנותא, דכיון דאין קיום לכל עדותם לכן אין צעדותם ממשות כלל. והענין צריך צירור וצאתי רק להעיר.

בא"ד. ועוד נראה דקצת דמי האי מגו למגו במקום עדים, שהרי יש עדים נגד האי מגו להכחישם, ואע"פ שיש כמו כן עדים עם המגו, אין בכך כלום ללא עדיף מגו מעדים, שאם היו עדים מסייעים לאלו לא היה להם כח להכחיש את אלו, דהא תרי כמאה, וכל שכן מגו: הנה מה שכתבו דקצת דמי האי מגו למגו במקום עדים, ומשמע דאינו דומה לגמרי למגו במקום עדים, ואע"ג דהכא יש עדים המכחישים את העדים שיש להם מגו, מכל מקום אינו דומה לגמרי למגו במקום עדים, דכנדון דידן אם נימא מגו אם כן ליכא עדות נגד המגו, שהרי אם נאמין להמוזימין מחמת המגו המסייעם, נמלא דהעדים הזוממין נפסלו, וא"כ ליכא עדים נגד המגו ולא הוא מגו במקום עדים. ועד כאן לא אמרו דמגו במקום עדים לא מהני, אלא היכי דהמגו אין בכחו לצטל את העדים, כי העדים נשארים בנאמנותם - וכגון בלוה שאמר פרעתי במקום פלוני, והוא רוצה שנאמין לו במקום שהיה יכול לומר לא לוייתי כלל, ויש עדים שלא פרע במקום פלוני, בזה לא מהני המגו של הלוה דיכול לומר לא לוייתי, כיון דאיכא עדים נגד טענתו ומגו במקום עדים לא אמרינן, ואין בכח המגו להכחיש ולצטל את העדים ועל כן צטל המגו ותייב לשלם. אבל הכא אם נאמין להמוזימים מחמת המגו, א"כ ליכא כלל עדים נגד המגו, כיון דאם נאמין להמוזימים א"כ העדים הזוממים נפסלו וליכא עדות נגד צעל המגו.

ועל כן כתבו התוס' דרק קצת דומה למיגו במקום עדים, דאע"ג דאם נאמין לצעל המגו שוב ליכא עדים נגדו, מכל מקום לא מהני המגו, דכדי לפסול את הזוממין צריך מקודם שיהא להמוזימין מגו, והרי אין להם מגו, דהא איכא עדים המכחישים והיינו הכת הראשונה, ועל כן הוא עד זומם חידוש, דאין לומר דנאמן במגו, דהכא הוא כמגו במקום עדים, ואע"ג דאם נאמין לצעל המגו תצטל העדות, אבל כדי שתצטל העדות צריכין אנו מקודם להאמין לצעל המגו, ומכיון שצשעה שאנו צאים להאמין לצעל המגו, עדיין לא נצטלה העדות, א"כ הוא מגו במקום עדים וליכא מגו. אלא דמ"מ יש לומר דלא הוא מגו במקום עדים, דכיון דאם נאמין לצעל המגו תצטל העדות שכנגדם, שוב אמרינן דהעדות שכנגדן צטלה מדין צאין כאחד, וכעין מש"כ תוס' כתובות (יא.) ד"ה מטבילין, דגר קטן מטבילין מדין זכיה, ואע"ג דאין זכין לעכו"ם, מ"מ כיון דצהך זכיה נעשה ישראל הו"ל כישראל גמור לענין זכיה ע"ש.

והנה בספר שצ שמעתתא (שמעתא ו' פרק כ"ב) כתב להסתפק, בזה דקיי"ל בצא בתרא (לא:): תרי ותרי ספיקא דרצנן הוא, דמן התורה אוקמינן אחזקה קמייתא וליכא ספק כלל משום דאולינן בתר חזקה קמייתא - והסתפק היכא דליכא חזקה, אבל איכא רוצא המסייע לחד מן הכחות, אם אולינן בתר העדות שהרוצ מסייעם, וכתב דאע"ג דרוצא עדיף מחזקה, מכל מקום היכא דליכא חזקה

מהני רוב המסייע לאחת מן הכחות, וכמו דלף מהני מגו לסייע לאחת מן הכחות, הנה יש לחלק, דיט לומר דדוקא מגו לא מהני לסייע לאחת מכתי העדים, דהמגו צא לחזק את נאמנות העדים של כת אחת, דאמריין דהעדים לא משקרי והראיה שיש להם מגו שהיו יכולים לשקר, וצוה כתבו התוס' דלף מהני, דליכא צוה ראייה חדשה לנדקת טענותיהם של כת אחת, אלף היא חיזוק לנאמנות אותה הכת, וצוה אמריין דתרי כמאה, כיון דליכא ראייה חדשה אלף חיזוק נאמנות הכת שכבר העידה. אלף כשיט רוב המסייע לכת אחת, הנה אין הרוב צא לחזק את נאמנות העדים של אותה כת, אלף הרוב מורה שהדבר צעמנו הוא אמת, ואינו סיוע לנאמנות העדים, אלף הוכחה נוספת מלכד העדאתם של העדים, ונמלא דאיכא שתי ראיות שהדבר אמת, העדאת העדים והרוב, וצכהאי גוונא אפשר דמהני גם נגד תרי. ודו"ק.

באו"ד. ואור"י דלף שייך מיגו אלף צאדס אחד, אלף צשני צני אדס לא שייך מיגו, דאין דעת שניהם שיה ומה שירצה לטעון זה לא יטעון זה: "ע"א אס צאו כאחת א"כ היו יכולין להתדבר מה ישקרו, והלף גם עכשיו אומרים שניהם דבר אחד ואמריין שהם שקרנים. ועי' נתה"מ (סי' פ"צ) כללי מגו (אות ט"ו).

באו"ד. ואומר ר"י דלף שייך מיגו אלף

אלף רוב הו"ל ספיקא דאורייתא, ומשום דתרי סהדי עדיף מרובא, ואין הרוב יכול להכריע צתרי ותרי, ודוקא היכא דאיכא חזקה קמיימת היא דמהני מן התורה, משום דאיכא לפנינו ספיקא דתרי ותרי, אזליין צתרי חזקה ואינו יכול להוציאו מחזקתו קמא עד שיתצבר שינא מחזקתו הראשונה, אלף רובא אינו אלף ראייה שנוטה להתיר יותר לאיסור, וא"כ כיון דאיכא תרי ותרי הוי ליה לעולם ספק השקול, ואין הרוב יכול להכריע צמקום עדים כלום, משום דתרי כמאה ומכל שכן תרי ותרי ורובא דלף עדיף מתרי. ולפ"ז היכי דשני עדים אומרים שנמלא יותרת צצהמה והיא טריפה, ושנים מכחישים שלף היתה יותרת, לא מהני רובא דרוב צהמות כשרות הן להכריע כהעדים המכשירים – וחזקה ליכא כיון דלדצרי העדים שנמלאה יותרת נולדה טריפה מצטון – והו"ל ספיקא דאורייתא לחומרא, והציא ראייה מתוס' צסוגיין שהקשו צזהא דאמריין מאי חזית דסמכת אהני דליהמני לצתראי צמגו דפסלי לקמאי צגולנותא, ותיירו דמגו לא עדיף מעדים, דהא מגו צמקום עדים לא אמריין, ותרי כמאה – והיכא דאיכא מגו אחד כת הוי כאילו יש כת עדים המסייעים לכת זו דלף מהני דתרי כמאה – וא"כ הוה הדין צתרי נגד תרי ואיכא רוב צהדייהו, לא מהני הרוב לסייע לכת אחת כמו דלף מהני מגו, עכתו"ד השצ שמעתתא ז"ל.

ולענ"ד מה שהציא השצ שמעתתא ז"ל ראייה מדצרי תוס' דצתרי ותרי לא

באדם אחד אצל צשני בני אדם לא שייך מיגו דאין דעת שניהם שוה ומה שירצה לטעון זה לא יטעון זה: הנה בכתובות (יח:) כתבו התוס' ד"ה אין נאמנים, דצשני עדים לא אמרינן מגו. וכתוס' קידושין (מג:) ד"ה והשתא, כתבו הטעם שאין האחד יודע מה צדעת חזירו לטעון. וכן כתבו תוס' בכתובות (יט:) ד"ה ואם עיי"ש. והקשה בני הצ' חיים נ"י, הלא היו יכולין להידבר צנייהם מה לטעון כשם שהצית דין חושדין עכשיו שמשקרים ונדברו צנייהם מה לשקר. צרם למאי שכתבו התוס' צסוגיין דאין דעת שניהם שוה ומה שירצה לטעון זה לא יטעון זה, ומשמע שאינם יכולים להשתוות צנייהם מה לטעון, אחי שפיר.

בא"ד. והא דאמר צפ"צ דכתובות (דף יח: ושם) שנים החתומים על השטר ואמרו קטנים או אנוסים היינו כו' אם אין כתב ידם יוצא ממקום אחר הרי אלו נאמנים האי לאו מיגו הוא שאין השטר מתקיים אלא על פיהם והפה שאסר הוא הפה שהתיר: צר"ן כתובות כתב דהתם הוי מגו דשתיק, וכתוס' כאן נראה דהכא ליכא מגו כלל אלא דכיון דאין השטר מתקיים אלא על ידם וכיון דאמרו אנוסים היינו א"כ ליכא קיום שטר כלל והפה שאסר וכו'. ור"ל דהא דלא מהני מגו צשנים היינו רק היכי דע"י המגו רוצה לסתור דבר שהוא קיים, אצל הכא אין התחלה להשטר עדיין כיון שהעדים המקיימין אמרו שאינו שטר כלל וממילא אין התחלה להקיום.

בא"ד. והא דאמר צפ"צ דכתובות (יח:) שנים החתומים על השטר ואמרו קטנים או אנוסים היינו וכו' אם אין כתב ידם יוצא ממקום אחר הרי אלו נאמנים, האי לאו מגו הוא שאין השטר מתקיים אלא על פיהם והפה שאסר הוא הפה שהתיר כדאמרינן התם צההוא פירקא (כצ.) וכו': כתוס' כתובות (יח:) ד"ה הרי אלו נאמנים, הקשו דלמה נאמנים והא מגו צמקום עדים הוא דאין סהדי שלא היו אנוסים ולא פסולי עדות עיי"ש. ומדברי תוס' צסוגיין מתצאר דהכא עדיף מגו דהוי הפה שאסר, וכתוס' התם י"ל דאין זה פה שאסר דדוקא שם (כצ.) שאין חשש איסור כלל צלא פה שאסר, אצל הכא איכא שטרא ורק מדרצנן צריך קיום, ואם אין מקיימין מצטלין את השטר. והא דאמרו בכתובות (יח:) צשלמא רצנן לטעמייהו שהפה שאסר וכו' שיגרא דלישנא הוא.

בא"ד. צ"ל דפסולי עדות דקאמר היינו קרוצים דאי גזלנים הוי אלו נאמנים אפילו הוי צפנינו: הא דנאמן לומר שאינו קרוצ ואף שאינו נאמן שאינו גזלן, דצגזלן פסלוהו העדים מנאמנותו לגמרי ולשיטת העדים אין הוא נאמן כלל לומר שאינו גזלן, אצל צקרוצ גס העדים מודים שיש לו נאמנות אלא שלענין זה הוא קרוצ, וכיון שיש לו נאמנות ה"ז נאמן לומר שאינו קרוצ.

תוס' ד"ה מוכאן ולהבא הוא נפסל. נראה שאם לא נראה השטר עד לאחר הזמה

נפסל הני כיון דאתומו להו אנגיבה איגלאי מילתא למפרע דכי אסהרו אמביחה פסולין הו, אמאי משלמין אמביחה, אמרי הכא במאי עסקינן כגון שהוזמו על הטביחה תחילה, אמרי סוף סוף כי הדרי מיתומו אנגיבה איגלאי מילתא דכי אסהרו אמביחה פסולין הו אמאי משלמי אמביחה, והלכתא שהעידו בבת אחת והוזמו: ופירשו התוס' ד"ה שהעידו צנת אחת והוזמו, דכיון שהעידו צנת אחת, ליכא למימר בשעת עדות טביחה פסולין היו, אע"ג דלמפרע הוא נפסל, דכיון שהעידו צנת אחת כשרים היו כשהעידו על הטביחה, כיון שהיו יכולין לחזור בהן על העדות של גנבה דתוך כדי דיבור הוה עכ"ד.

וצריך ביאור, דמה זו סברא דכיון שהיו יכולין לחזור בהן על העדות של הגניבה בתוך כדי דיבור לכן לא נפסלו בשעת עדותן על הגנבה, הלא סוף סוף לא חזרו בהן מעדותן, ונמצא דאיגלאי מילתא למפרע דשעת עדותן על הטביחה פסולין היו.

ושוב ראיתי בשו"ת אבני נזר (ח"מ סימן נ"ח ד"ה ולכאורה), שעמד על התוס' לפי מש"כ הרמב"ם (ה' שיעות פ"ג הי"ז) דטעם חזרה תוך כדי דיבור משום דהוי כטועה, וא"כ היכי דלא חזר דאיגלאי מילתא דלא הוי כטועה, למה לא נפסל תחלה, ומירץ דכיון שצידס לצטל עדותם תוכ"ד, חשיב כאילו לא הוציאו עדותם מתחת ידם דלא חשיב עדות,

אף על פי שזמנו מוקדם להזמה מודה רבא דלא משגיחין בהו דמי יודע שמא אחר הזמה כתבו אלו המזימים זה השטר והקדימו זמנו: והא דלא חיישינן בכל שטר שמא הקדימו, דהתם כשם שנאמנים העדים על גוף ההלוואה נאמנים גם על הזמן שלא הקדימו, אבל הכא, השתא אין העדים נאמנים שכבר נפסלו. ועוד דהתם ליכא שום ריעותא בשטר אבל הכא איכא ריעותא שעכשיו העדים נפסלו, והוה כמו נפלו, עיין פ"ק דצ"מ (י"ט.) וצתוס' ד"ה אבל.

עג.

אי נמי דפסלינהו בגזלותא: הא דפסול גזלותא לא הוי חידוש משום שהגדון מעיד על עצמו שאינו גזלן ואינו נאמן, והא דעד זומם הוי חידוש ואע"ג דמעיד על עצמו דהי' במקום העדות ולא עמנו הייתם, וכמש"כ הטור, ז"ל דהשאלה אם עמנו הייתם אינו דין של הלכה ואינו פוסל או מכשיר את העד זומם, אלא שאם עמנו הייתם ה"ז סימן שלא הי' במקום העדות אבל כשפסלו בגזלותא הנה אם הוא גזלן זה עצמו פוסלו ונוגע לעצמו ואינו נאמן.

תנן גב על פי שנים וטבח ומכר על פיהם ונמצאו זוממין משלמין את הכל, מאי לאו שהעידו על הגניבה וחזרו והעידו על הטביחה, והוזמו על הגניבה וחזרו והוזמו על הטביחה, ואי סלקא דעתך למפרע הוא

שיגמור השחיטה כבר הוא מחלל שבת, ונמנע
 דבשעה שיגמור את השחיטה פסול הוא
 עכ"ד. אולם בחידושי הר"ן חולין שם השיג
 על זה וכתב, דבשבת נמי לא מחייב עד גמר
 שחיטה, דמקמי הכי הו"ל מקלקל צחורה
 דקיימא לן דפטור עכ"ד.

והפליתי (סי' י"א סק"ב) יישב השגת הר"ן
 וכתב, דהואיל דדעתו לגמור את
 השחיטה הו"ל מקלקל על מנת לתקן, כמו
 קורע על מנת לתפור דחייב עיי"ש. וכן כתב
 הקצות החושן (סי' נ"ב סק"א) עיי"ש. אולם
 בחידושי זקניי חתם סופר חולין שם כתב
 להסביר דברי הר"ן, דאע"ג דאינו מקלקל
 באמת שהרי גומר שחיטתו והולך, אלא הכי
 קאמר דאי הוי פוסק באמצע שחיטתו ולא
 גמר הרי הוי מקלקל, וא"כ באותה שעה לא
 נעשה מומר עדיין, הואיל דבכל רגע נוכל
 לומר השתא הוא שיפסיק ולא יחלל שבת,
 ואינו מומר עד שצ"ע מעשיו הרעים וגמר
 שחיטתו, ואז מומרותו ושחיטתו באין כאחד,
 ומותרת אותה שחיטה עכ"ד. ולכאורה קשיין
 דברי החת"ס ז"ל דנימא דעכ"פ כשגמר
 שחיטתו איגלאי מילתא למפרע שנעשה מומר
 מאז שהתחיל בשחיטתו, אולם זה אינו, לכיוון
 דיש לו חזקת כשרות א"כ אמרינן דהשתא הוא
 דאתרע, ואף שגמר שחיטתו ולצדק נעשה
 מומר, מכל מקום לא אמרינן דאיגלאי מילתא
 דלמפרע נעשה מומר, דאדרבה עד שלא
 גמר שחיטתו תלינן שדעתו היה להפסיק את
 השחיטה כדי שלא יעשה מומר. וכן מלאתי

וכמש"כ הרי"ף יצמות פ"ג (דף ט' ע"א מדפי
 הרי"ף) עיי"ש. אולם יש להעיר על דברי האבני
 נזר ז"ל, דנדון דידן אינו דומה לנדון הרי"ף,
 דהרי"ף מיירי התם צעדים שחתמו על
 השטר והשטר תחת יד העדים, דצוה אמרינן
 דכל כמה דלא נפקא לה סהדותא מתחת ידי
 העדים כמי שלא העידו דמיא, דהא אי צעי
 כצאי ליה לשטרא ולא מסקדי עיי"ש, והיינו
 משום דכל כמה שלא הוציאו העדים את
 השטר מתחת ידם אין התחלה לעדותם, ודמי
 כאילו לא העידו כלל, דעדות פירושו שהם
 מעידים לפני הצ"ד על מעשה שהיה, ואם לא
 הוציאו את השטר מתחת ידם א"כ לא העידו
 כלל, אבל בנדון דידן הלא הם כבר העידו על
 הגנבה לפני צ"ד, אלא שתאמר דכיון דיכולין
 לחזור בו הוי כאילו לא הוציאו העדות מתחת
 ידם, צוה מנלן הא, דהא הכא צריכין לנו
 לציטול מעשה העדות ע"י חזרה, וא"כ נימא
 דכל שלא חזרו הוי כאילו כבר נגמרה עדותו
 בשעת אמירה ופסול למפרע.

אולם נראה ליישב דברי החוס' עפ"י מה
 דאיתא במשנה חולין (יד.) השוחט
 בשבת וציוס הכפורים אעפ"י שמתחייב
 בנפשו שחיטתו כשרה. וכתב הרמב"ם בפירוש
 המשניות שם, דמיירי בשוחט בשבת בשוגג,
 דאם שחט במזיד הוי ליה שחיטת מומר
 ופסולה, ואין לומר דאינו נעשה מומר אלא
 בגמר שחיטה, וא"כ נימא דשחיטתו כשרה
 דבשעת השחיטה עדיין לא היה מומר, דזה
 אינו, דמשעה שישחוט קצת סימנים קודם

בש"ת חת"ס (חלק ו' סי' ל"ט) שצ"ח כן עיי"ש.

והשתא על פי סברת החת"ס ז"ל, יוצנו שפיר דברי התוס' בסוגיין שכתבו, דבשעה שהעידו על הטביחה כשרים היו כיון שהיו יכולין לחזור בהן על העדות של גניבה דתוך כדי דיבור הוה, והקשינו דסוף סוף כיון שלא חזרו בהן מעדותן נמלא דאיגלאי מילתא למפרע דבשעת עדותן על הטביחה פסולים הוו, ולסברת החת"ס ז"ל אחי שפיר, דכיון שהיו יכולין לחזור מעדותן על הגניבה גם בשעה שהעידו על הטביחה, א"כ מוקמינן ליה אחזקת כשרות, דעד שלא גמרו עדותן על הטביחה היה צדעתן לחזור בהן מעדותן, ורק לצסוף כשגמרו עדותן ולא חזרו בהן מעדות השקר, אז אחרע חזקת כשרות ידיהו ונעשה רשע, וא"כ אף שלא חזרו בהן מעדותן מכל מקום לא נפסלו אלא אחר שגמרו עדותן, דאז כבר אינו יכולין לחזור בהן, אבל בשעת עדותן עדיין כשרים היו וע"כ עדותן היו עדות ושייך בהן הזמה. נמלא דסברת החת"ס ז"ל נלמדת מדברי התוס' ז"ל.

אמרי סוף סוף כי הדרי מיתומי אגניבה איגלאי מילתא דכי אסהדו אמביחה פסולין הוו אמאי משלמי אמביחה: נראה דהתראן סובר דהא דעד זומס למפרע נפסל ר"ל שזה דין המחדש מציאות חדשה שנפסל למפרע, וטרם שהזום לא נולד עדיין מציאות זו, ומש"ה כשהזמו על טביחה תחלה שפיר

הזמו דציאותה שעה עדיין לא נולד המציאות של פסול למפרע, והמקשן סובר דכשנפסל למפרע ר"ל שהזמה רק מגלה את המציאות שהי' פסול למפרע ואינו צריך לחדש מציאות חדשה ולכן קאמר איגלאי מילתא ר"ל רק גילוי ולא צריאת מציאות חדשה ונמלא שנחגלה המציאות שכשהעיד על הטביחה הי' פסול.

רש"י ד"ה פסידא דלקוחות. שחתמוהו על שטר מכירה צינתים: לכאורה משמע דרק בשטר מכירה איכא פסידא דאף אם המוכר מודה שכתב השטר מ"מ המקח בטל דליכא שטר קנין, כיון דהעדים בטלים, אבל בשטר מלוה ליכא פסידא דלא חיישי' שהלוה יכחיש דלא משוינן רשיעא. וז"ע. ועי' לעיל תוד"ה רבא. וי"ל דלדינא גם רש"י מודה דבכל ענין ממון כשר למפרע, אלא דמפרש דשורש הדין הוא משום שטר מכירה ואגב שטר מכירה אמרו בכל שטר שבממון דכשר למפרע.

רש"י ד"ה איתזמו להו [נמוי] אגניבה. האי איתזמו לאו הזמה דוקא נקט לשלם ממון אלא איפסלו להו אגניבה משום פסול עדות: הא דלא פירש"י דכיון דחצי העדות בטלה צמה שהעידו על הטביחה ממילא בטלה העדות על הגנבה, ופירש דהפסול הוא מנד העדות, דבמכות (ה:): נראה דהא דעדות שבטלה מקצתה בטלה כולה היינו כשבטלה מנד פסול העדים דילפי' מעפ"י שנים או

דמסיק התוס' דא"ל ע"מ, דהא דידעינן
שהשטר אמת ע"י קיום השטר צחותמיו, ואין
לומר דא"כ איכא צינייהו כשלא נתקיים השטר
צחותמיו, דאם לא נתקיים אין השטר כלום
לכולי עלמא.

תוס' ד"ה אי נמי דפסלינהו בגולנותא. והוי
מצי למימר איכא צינייהו לענין דיני
נפשות או לאסור אשה לבעלה: עי' הגהות
חכמת שלמה חו"מ (סי' ל"ד ס"ח) ותמוה
שלא ראה דברי התוס' כאן. ומש"כ שם בשם
תוס' דאף לייכא פסידא לא פסלו משום לא
פלוג, ז"ע אנה מנא כן בתוס', וגם אינו מוצן
דאם ליכא פסידא ומשום שלא חתמי ציני וציני
וכמש"כ חכ"ש שם, א"כ איך שייך לומר צוה
איכא צינייהו, הלא כיון דלא העידו כלל ציני
ציני א"כ אין שום נפק"מ אם נפסלו למפרע
או לא.

תוס' ד"ה שהעידו בבת אחת והוזמו. לכיון
שהעידו צנת אחת ליכא למימר בשעת
עדות טציחה פסולין היו דא"ל דלמפרע הוא
נפסל לכיון שהעידו צנת אחת כשרים היו
כשהעידו על הטציחה כיון שהיו יכולין לחזור
צהן על העדות של גניבה דתוך כדי דיבור
היה: משמע דא"ל ג' שאינו חוזר לא אמרינן
דאגלאי למפרע שהמעשה נגמר בשעת
אמירתו דאל"כ נימא דכשלא חזר נעשה פסול
למפרע משעת עדות על הגניבה. אבל ברש"י
ד"ה ה"ג לא כתב סברה זו דיכול לחזור, וי"ל
דס"ל דצאמת כשלא חזר תוכ"ד נעשה פסול

שלשה דעל העדים קאי. אלא דלר"ע איך
נפסל על הגניבה למפרע הלא צאותה שעה
כשר היה ואטו כשנעשה רשע בשעה שמעיד
על הטציחה האם נעשה רשע למפרע על
השעה שהעיד על הגניבה ואטו כשמחלל שנת
נעשה רשע למפרע בתוך כדי דיבור. ותי'
הב' ש"ז קופרשטיין דכיון דהוי עדות אחת
צתוכ"ד הוי כאילו כשר ופסול העידו ביחד
והוי כנמנא א' קרוב או פסול דצטלה כולה.
ועי' תוס' תולין (יד.) בשוחט צצנת ללא
נעשה מומר אלא אחר השחיטה. ואי נימא
דכשנעשה רשע הו"ל רשע למפרע תוכ"ד
א"כ בשוחט צצנת נעשה רשע כבר בשעת
השחיטה שהרי נפסל למפרע, ועכ"ל דצאמת
אינו נפסל למפרע אלא דהוי כנמנא א' קרוב
או פסול דהכשר נשאר צכשרותו ומ"מ עדותו
פסולה משום שהתחבר עם פסול. וכעת
ראיתי צוה צצב שמעתתא (ש"ג פ"ד) עיי"ש.
והוא סייעתא לדצרינו. אך עיין מש"כ צע"צ
דמשמע מרש"י דנחשב כפסול בשעת אמירה
ראשונה. שו"ר צמהרש"א ופנ"י צוה. ועיין
קנה"ח (סי' נ"צ).

תוס' ד"ה משום פסידא דלקוחות. י"מ
דהא דחיישינן לפסידא דלקוחות היינו
דוקא היכא דאיכא עדי מסירה דידעי שהשטר
אמת: לכאורה כשהתקיים חתימת העדים ע"י
שהכירו הכתב א"כ ידעינן שהשטר אמת,
ואת"ל דחיישינן שמה כתבוהו לאחר שהוזמו
י"ל דמייירי שראו השטר קודם שנפסלו וכתוס'
לעיל ד"ה מכאן. וצאמת ז"ל כן דלמאי

למפרע, ומ"מ יכול להזימו על הטביחה דכסם שיכול להזימו על הגנבה ואע"ג שנפסל ע"י עדות גנבה מ"מ כן היא גז"כ דיכול להזים ה"ה דיכול להזים על הטביחה דהוי עדות אחת עם הגנבה.

באו"ד. ותוך כדי דיבור כדיבור דמי כדאמר בסמוך: עיין שטמ"ק מה שיישב, ועיין פנ"י על רש"י ד"ה אגנבה דלא איתזמו.

עג:

אמר רבא עדים שהוכחשו ולבסוף הוזמו נהרגין דהבכחשה תחלת הזמה היא: פירוש ולא אמרינן דכיון דכבר הוכחשו א"כ ליכא עדות ושזב אין מה להזים, אלא דההכחשה הוי הכשר והתחלה להזמה וכולה חדא הזמה נינהו, ומזה למד רב ששת בכחצות (יט): דכמו דהזמה צעינן לפנייהם כך בהכחשה. וצשיטה מקוצצת שם הביא מריטצ"א דלאו דווקא תחילת הזמה ממש דהא אין הזמה צאה אחר הכחשה ולא דמי אהדדי כלל עיי"ש, ולריך עיון דודאי דהזמה צאה אחר הכחשה וכנסוגיין, ושפיר דמיין אהדדי דאי לאו דהכחשה תחילת הזמה לא הוי מוזס אחר הכחשה.

אמר רבא עדים שהוכחשו ולבסוף הוזמו נהרגין דהבכחשה תחילת הזמה היא אלא שלא נבמרה: י"ל דתליא אס הזוממין מתחייבין על שעת עדותן ולכן אף שהוכחשו

אחר העדות מ"מ כיון דצשעת עדותן רלו לחייב הרי זה חייבין ונעשין זוממין, או דהחיוז על הזוממין הוא משום שמה שרלו לחייב הוא עומד וקיים וא"כ כשהוכחשו מקודם דנמצא דצטל חיובן שזב ליכא הזמה.

גם י"ל דתליא אס הזוממין נענשין כמו שרלו או שמעמידין אותן צאותו מצב שרלו להעמיד את הגדון, דאס נענשין כמו שרלו להעניש א"כ כשכבר הוכחשו נמצא דכבר צטל העונש ולכן לא נעשה זומם, אצל אס מעמידין אותן צאותו מצב, א"כ אף שהוכחשו מ"מ לא נתצטלה עדותן לגבי מצבו של הגדון, דרק אין מענישין מספק אצל מצבו לא צטל צודאי.

רש"י ד"ה בדיבור דמיו. וכחד עדות דמי והרי פסולין היו צאותה שעה: צ"ע איך נעשה פסול צאותה שעה אטו מועיל תוכ"ד לעשות את הדיבור השני כאילו היה צשעת דיבור הראשון, הלא כיון דהדיבור עדיין ליתא צעולס איך יהי' כאילו היו מקודם, ואס ר"ל דדיבור הראשון נמשך להשני מ"מ לא גרע מאס העיד ומיד מת צתוכ"ד דמועיל עדותו אע"ג שמת צתוכ"ד.

וי"ל דהא דתוכ"ד נמשך הדיבור היינו משום דעדיין יכול לחזור, וצמת שאינו יכול לחזור חל הדיבור מיד. והכא שהעיד על הגנבה לא נסתייס דיבורו ולא קיבל תוקף עד שהעיד על הטביחה וכיון שצשעה שהעיד על הטביחה הי' רשע נמצא דצשעת חלות

תוּם' ד"ה כי לית ליה לרבי יוסי כדי שאילת תלמיד לרב, וי"ל דסבר לה כברייתא דמי שאמר הריני גזיר ושמע חזירו ואמר ואני: ר"ל מהמשך הברייתא שם דאמר וכמה תוכ"ד כדי שאילת תלמיד וכו'. ועיי' רא"ש.

בא"ד. וכן הלכתא דתוך כדי דיבור כדיבור דמי, והכי פסקינן הלכתא צנדרים צפרק בתרא (פו). דתוך כדי דיבור כדיבור דמי חוץ ממגדף וכו': הטעם דצמגדף לא אמרינן דתוכ"ד כדיבור דמי, עיין ר"ן צנדרים שם. ויש לומר עפ"י המבואר צנדהרין (סה). שאני מגדף הואיל וישנו בלב, ופירש"י שעיקר חיוב מגדף תלוי בלב שמתכוין לצרך את השם עיי"ש, וצחי"ה הר"ן שם כתב דמגדף חייב לשמים אף על המחשבה דכתיב למען תפוש את בני ישראל בלבם וכמבואר בקידושין (לט:). עיי"ש. אלא דאין ציט דין ממייתין אלא כדיבור, דצלא דיבור מנלן שהוא מגדף בלב. ומבואר דעיקר חיוב מגדף הוא על המחשבה, והדיבור אינו צא אלא לגלות את המחשבה. ועיין רמב"ם (פ"א מיסוה"ת ה"א) "וכל המעלה על דעתו שיש שם אלוה אחר חוץ מזה עובר בל"ת שנאמר לא יהיה לך" וגו', הרי דאף במחשבה גרידא עובר בלאו. ועיין רמב"ם (פ"ג מעכו"ם ה"ו). ולפ"ז נראה דאע"ג דמגדף אינו חייב אלא כשהוליא מפיו, מ"מ אחרי שהוליא מפיו הרי הוא חייב למפרע משעה שחשב מחשבת גידוף, כיון דצאמת עיקר החיוב הוא מחמת המחשבה. ועפ"ז מוצן הא דבגידוף לא מהני

הדיבור הראשון הי' רשע ופסול. ומכאן מוכח דתוכ"ד ר"ל שאין הדיבור נגמר עד אחר תוכ"ד כל שיכול לחזור, דאל"כ אמאי נחשב כפסול בשעת עדות ראשונה כיון דכבר גמר דיבורו. אך י"ל דתוכ"ד ר"ל דאין זה נחשב הפסק והכל כחדא נחשב וי"ע.

תוּם' ד"ה ונמלך תוך כדי דיבור כו'. למאי דסבר נמי השתא דרבי יוסי סבר תוך כדי דיבור לאו כדיבור דמי נראה דכשמתכוין לכך ואמר היום תמורת שלמים ולמחר תמורת עולה דאין דבריו קיימים והווי כמו דברים שבלב: עיי' רש"א קידושין (י:). דשסותר דבריו דברים שבלב לא הוי דברים. וה"נ סותר דבריו דכשאמר תמורת עולה משמע רק עולה.

בא"ד. ודוקא תוך כדי דיבור הוא דמהני דלענין לפרש דבריו מהני תוך כדי דיבור: משא"כ צהעיד על הגנבה ואח"כ תוכ"ד העיד על טביחה, אין הטביחה פירוש על עדות גנבה ולא הוי כדיבור בתוכ"ד ולכן שפיר מקשה וסבר ר"י תוכ"ד וכו'.

תוּם' ד"ה תרי. וה"פ דברייתא אס לכך נתכוין תחילה כלומר שאומר תוך כדי דיבור קטן שדומה לנתכוין תחילה לכך דבריו קיימים ואפי' לא נתכוין נמי כיון דכדיבור דמי: יתבאר עפ"י ר"ן נדרים (פו). דתוכ"ד דלא צגמר דעתו עושה ודעתו שיכול לחזור צו תוכ"ד, נמצא דמתחלה נתכוין שיכול לחזור וזה ר"ל אס לכך נתכוין מתחלה.

חזרה בתוך כדי דיבור, דכיון דשיעור תוכ"ד הרי אומדין משעת דיבורו, והנה משעת דיבורו הרי איכא כבר יותר משיעור של כדי דיבור משעת העצירה, שהרי העצירה היא המחשבה ומחשבתו כבר היתה קודם דיבורו, ולכן לא מהני חזרה בתוכ"ד כיון דהחזרה היא ציותר מכשיעור תוך כדי דיבור.

ולדרבננו יש ליישב גם מה שכתבו תוס' מנחות (פא:) דזהקדש לא מהני חזרה תוכ"ד משום דאמירה לגבוה כמסירתו להדיוט עיי"ש, וצחי' זקניי החת"ס ז"ל לצבא קמא (עג:) תמה דהא בתוכ"ד ליכא עדיין גמר אמירה לגבוה ואמאי לא יועיל חזרה. ולהנ"ל יש לומר, דכיון דהקדש חל במחשבה וכש"ס שזעות (כו:), א"כ אף שחזר מדיבורו בתוך כדי דיבור, מ"מ הרי כבר עבר יותר מכשיעור תוכ"ד דלא מהני. [ועיין בס' נתן פריו עמ"ס מכות (ו.) זוהא]. שוב ראיתי בס' קרית ספר להמצי"ט ז"ל (פט"ו ממעשה הקרבנות) שכתב "אין חזרה זהקדש ואפילו תוכ"ד כיון דסגי בגמר צלצו ולא הוציא בשפתיו כדכתיב כל נדיב לב, והוא כד' דברים שאין בהם חזרה מגדף וע"ז ומקדש ומגרש", ונראה דכוונתו ז"ל על דרך שכתבנו, דכיון דההקדש חל במחשבה א"כ כשחזר בתוך כדי דיבור הוי ליה כבר אחר שיעור תוכ"ד וכנ"ל.

ובדרך אחרת נלע"ד לומר, שצדצר דתליא במחשבה לא שייך כלל הך דינא דחזרה תוך כדי דיבור, דדוקא צדצר דתליא צדיבור

וכגון עדות יש לומר דצחזר צו בתוכ"ד נתצטל דיבורו הראשון, אצל אין צכחו של דיבור לצטל מחשבה, והוא כעין דאמרו בצבחים (ג.) מינה מחריצ צה שאינה מינה לא מחריצ צה עיי"ש, ודיבור לגצי מחשבה כלאו מינה הוא שלא מחריצ צה. ולכן צמגדף לא מהני חזרה כיון דעיקרו צמחשבה וכנ"ל, ואין צכח הדיבור לצטלו. והא דאמרו צקידושין (נט:): דדיבור מפיק מיד מחשבה עיי"ש, הנה התם אין הכונה שהדיבור מצטל את המחשבה ועוקרה למפרע, אלא הכונה דהדיבור או המעשה של עכשיו מצטל את המחשבה מכאן ולהבא, דודאי דדיבור או מעשה אלימי ממחשבה וצכחם לצטל את המחשבה מכאן ולהבא, אצל אין צכחו של הדיבור לצטל את המחשבה למפרע ולעשותה כאילו לא היתה מעולם, דהו"ל לאו צת מינה ואינו מחריצ, ולכן צמגדף כיון דצדיבורו שהוא חוזר מן הגידוף אין צכחו לצטל את המחשבה למפרע ולעשותה כלל היתה, ונמצא דמחשבת הגידוף צמקומה עומדת, ומשו"ה חייב ואף שחזר צו. וכמו כן י"ל לענין הקדש. ויתכן להעמיס כונה זו צדצרי קרית ספר הנ"ל. וצעיקר ענין תוכ"ד, עיין צס' נתן פריו עמ"ס מכות (ו.) ד"ה כל חד.

באו"ד. ושיעור כדי שאילת שלום תלמיד לרצ מפרש ר"ת דהיינו טעמא דכשאדם מעיד עדות או עוסק צמקח וממכר וחצירו נתן לו שלום או רצו ע"כ יש לו להשיצ ולהפסיק: מלשון התוס' ושיעור כדי דיבור

לחצירו ואין מחזיר נקרא גזלן שנאמר גזילת העני צבתיכם ולכך תיקנו חכמים שלא יהיה זה חשוב הפסק: מוכח דעד תוכ"ד ועד בכלל לא הוא הפסק ורק יותר מתוכ"ד הוא הפסק. ועי' תוס' הרא"ש נזיר (כ:).

עד.

הלכך קמאי הוא דקא מתבכחי מצייעאי לא מתבכחי מידוי: וצ"ד סבור דגם מנייעאי איכתיש צמה דקאמר רק שינו ולא עינו, והשתא מקשה דהכא עכ"פ לא נתבטלה העדות דמהני עדותו לשינו וכפירש"י ד"ה סיפא נמי, אבל הכא צננים אומרים הרג לא נשאר מהעדות כלל.

תום' ד"ה דאבתי. הכא כיון ללא עמד צדין לא חשצין לגברא צר חיובא לענין קנס: וי"ל דרש"י ס"ל כדעת הראב"ד והרא"ש - כפי שציארנו לעיל פ"ק (ה). - דקנס חייב אף בלא פסק צ"ד. וי"ל דצוה תליא הא דמודה בקנס פטור אם ההודאה עושה פטור או דרק אינו יכול לחייב, דלתוס' דליכא קנס בלא פסק צ"ד א"ל שההודאה יעשה פטור דבלא"ה ליכא חיוב.

תום' ד"ה ונמצאו זוממין קמאי. אבל צרישא אע"פ שבאו לסוף פסקינן דינא אפומייהו: לכאורה צ"ד דהוכיח רצא מרישא דהכחשה תחלת הזמה דנחשצין מנייעאי כמוכחשין, קשה איך פסקו הצ"ד על

שאלת שלום תלמיד לרצ מפרש ר"ת וכו', משמע דרק השיעור הוא מדרבנן אבל עכ"פ הדין דמהני חזרה צתוכ"ד הוא מה"ת אלא שהשיעור הוא מדרבנן, וי"ל דהתורה סמכה על רבנן שהם ישערו עד כמה יכול לחזור ואמדו דעת האדם דעד אז לא נגמר דיבורו וכמש"כ הר"ן נדרים (פו). דצתוכ"ד לא נשלמה דעתו, וי"ל דדעת אדם שיוכל לחזור צתוכ"ד שייך שיערו חכמים שכך רצון האדם שיוכל להשיב לרצו שלום, וממילא הוא כן מה"ת. ולפ"ז לק"מ קושיית ר"ן על ר"ת צנדרים (פו). דאיך עקרו רבנן דין דאורייתא וא"ש. אולם עיין ספר הישר לר"ת (סי' ק"ו) דמשמע דלר"ת בכל דין דאורייתא לא אמרי' תוכ"ד כדי דיבור, ועי"ז קשה וכמש"כ בגליון הגהות חיד"א על ס' ארעא דרבנן עיי"ש.

ויש להסביר יותר דודאי דגם מה"ת יכול לחזור תוך זמן מועט דעיקר הדיבור הוא גמירת הדעת וליכא שלימות גמירת דעת אלא זמן מועט אחר הדיבור דאם לא חזר צו ה"ז סימן דליכא גמירת דעת, וחז"ל נתנו שיעור כדי שאלת תלמיד דאין סהדי שעד שיעור זה לא החליט האדם על שלימות דיבורו דחושש שמה יזדמן רבו וינטרך להשיב שלום. ועל ספר הישר קשה דכאן אמרו צנמלך תוכ"ד דשאלת רב מהני אף לר"י ואף דמה"ת הוא עולה ולא שלמים. ועיין שו"ת דברי שאול לר"י ש"ז דצתוכ"ד קטן גם ר"ת מודה דהוא דאורייתא.

באו"ד. כדאמר צרכות (ד' ו): הנותן שלום

פיהם כיון דהוכחשו. כן הקשה הב' משה גנן נ"י.

ויר"ל דמיירי שכת ראשונה העידו צ"ד אחר שהפיל וסימא ואתי מליעאי והעידו צ"ד זה שסימא והפיל, ואותו צ"ד לא ידע מה שהעידה כת ראשונה צ"ד אחר ולכן נגמר הדין על פיהם, וצשעת הזמה נודע שמליעאי כבר הוכחשו צ"ד אחר ומ"מ נעשין זוממין ומוכח דהכחשה תחלת הזמה.

עד:

סימא את עינו והפיל את שינו ניפוק בעינו ושינו: כעיי"ז צשצת פראד"מ (קלג): לזינין שאין מעכצין כל זמן שלא הפסיק מותר לחותכו ודוחה שצת, והיינו משום דכל זמן שלא הפסיק הו"ל הזינין חלק ממזנות מילה דדוחה שצת ואף שלא מעכב.

ואי סלקא דעתך ר"א הוא דאמר נהרגין אמאי לוקין הוה ליה לאו שניתן לאזהרת מיתת בית דין וכו': צשטמ"ק כתב צשס תוס' שאנך וו"ל, דעדים זוממין לוקין משום כאשר זמם כגון שמעידים על פלוני שהוא חייב מלקות והזממו, והוא ניהו דנחשב קנס לר' עקיבא התם וכו', אבל בן גרושה ובן חלוה לקי על עון עדות שקר ההוא לאו קנסא הוא עכ"ל. הנה מצואר דבר חדש, דעדות צ"ג וצ"ח ללוקין לאו משום קנס הוא. ולפ"ז קשה, דהא רש"י צמכות (ד:) ד"ה

גמר פירש דהא דילפינן מעדים זוממין דלאו שאין צו מעשה לוקין היינו צעדי בן גרושה ובן חלוה, והשתא מאי פריך התם מה להצד השוה שצבן שכן קנס, הלא אכן צעדים זוממין דצ"ג וצ"ח קיימין דלאו קנסא הוא.

ולדברי התוס' שאנך פריך לפרש דהא דקאמר ר"ל צמכות (ד:) גמר מעדים זוממין דלאו שאין צו מעשה לוקין עליו, היינו מעדים שהעידו על פלוני שחייב מלקות דלוקה משום קנס, וזה ז"ע דתינת לר"מ דלוקה גם משום לא תענה א"כ שפיר מוכח דלאו שאין צו מעשה לוקין עליו, אבל לרצנן דלוקה ארבעים רק משום כאשר זמם א"כ מה זו רחיה דלאו שאין צו מעשה לוקין עליו, הלא צעד זומם אינו לוקה כלל משום הלאו, אלא דגזה"כ הוא דועשיתם לו כאשר זמם לעשות, והלא אפילו הורגין אותו עפ"י דיבורו כשרחיה לחייב את חבירו צמיחה, אבל בלאו י"ל שפיר דאם אין צו מעשה אין לוקין עליו. [ומה שפירש רש"י מעדי צ"ג וצ"ח דוקא, היינו משום דמהא דמחייבין מלקות צהעיד על פלוני שחייב מלקות אין ראי' דהתם לקי לרצנן משום כאשר זמם גרידא וכמו שפירש"י צמתני' מכות (ד:). ועיין מה שכתבנו צס' נתן פריי עמ"ס מכות (ד:) צדברי רש"י ד"ה גמר מעדים זוממין]. ועוד דבצמנת גם לר"מ לא אתיא, דהנה מה שכתב התוס' שאנך דצמעידים על פלוני שחייב מלקות דלוקה משום קנס, היינו מה שלוקה משום כאשר זמם, דזה הוי קנס, אבל

מעשה ברבן גמליאל שסימא את עין טבי עבדו והיה שמח שמחה גדולה (לפי שעבד כשר היה והיה מתאוה לשחררו אלא שהמשחרר עבדו עובר בעשה. רש"י), מצאו לרבי יהושע אמר לו אי אתה יודע שטבי עבדי יצא לחירות, אמר לו למה, אמר לו ששמייתו את עינו, אמר לו אין בדבריך כלום וכו' שכבר הודית (ומודה בקנס פטור): וכתב הרשב"א ז"ל, אמר לו אין צדדיך כלום שכבר הודית, מהא שמעינן דקנס כל שאין שם עדים אפילו לנאת ידי שמים אינו חייב ליתן, דאם כן יוצאו רבן גמליאל לחירות כדי לנאת ידי שמים, וכן אמרו צירושלמי בעלמא (כתובות סופ"ג) ודייקינן לה מהא דרבן גמליאל עכ"ל.

ויש לתמוה, מה זו ראייה מכאן דבקנס צלא עדים אין צריך אף לנאת ידי שמים, דילמא הכא שאני שאי אפשר לו להחמיר על עצמו לנאת ידי שמים שהרי המשחרר עצדו עובר בעשה וכמש"כ רש"י, ואם אינו מחוייב לשחררו מן הדין אינו יכול להחמיר על עצמו לנאת ידי שמים, אצל היכא דליכא איסורא י"ל דשפיר חייב לנאת ידי שמים. ושם מצאתי צ"ל שער המלך (ה' עבדים פ"ה ה"ו) שעמד צוא והניח צקושיא.

ברם נלע"ד ליישב, לפי מה שכתב הרשב"א גיטין (לת). צ"ל הרמב"ן ז"ל, דהא דהמשחרר עצדו עובר בעשה, הוא משום שלא ליתן להם מתנת חנם כענין דכתיב צנכריס לא תחנם, אצל כשהוא משחררו לצורך מצוה וצורך

מה שלוקה עוד ארבעים משום לא תענה לא הוי קנס, דהא צוה שפיר לוקה מדינא משום עדות שקר, וכמו מלקות דעדי צ"ג וצ"ח דלא הוי קנס לדעת התוס' שאנן משום דהוי עדות שקר ולוקה מדינא, - והשתא אף אם נימא דסוגיא דמכות אזלי אליצא דר"מ, מ"מ קשיא, דהרי הא דאנו למידין מעדים וזממין דלאו שאין צו מעשה לוקין עליו היינו רק ממה שלוקה גם משום לא תענה, דמה שלוקה משום כאשר זמם אין לו ענין עם לאו שאין צו מעשה דהא אין זה לאו כלל וכמו שכתבנו, וכיון דכל הילפותא היא רק ממה שלוקין על לא תענה דהוי לאו שאין צו מעשה ולוקין עליו, א"כ מאי פריך הש"ס מה להנ"ד השוה שצ"ח שכן קנס, הלא לא תענה צעדים וזממין לאו קנסא הוא דצדין הוא שילקה משום עדות שקר. וא"כ ממנ"פ קשיא, דאם הוכחה הש"ס דלאו שאצ"מ לוקין עליו הוא ממה שלוקה על לאו דלא תענה, א"כ מאי פריך שכן קנס הוא, הלא לא תענה אינו קנס, ואם הוכחה הוא ממלקות דכאשר זמם, הלא אין זו הוכחה כלל דזה אינו לאו כלל אלא גזה"כ הוא שיעשה לו כאשר זמם לעשות, ונע"ג.

מודה בקנס ואח"כ באו עדים פטור: י"ל תליא אם הודאה צקנס הוי פטור דאז אף שצאו עדים פטור, או דרק לא הוי חיוב.

מעשה בר"ג שסימא את עין טבי עבדו: נזכר בצרכות (טו): ופסחים (עד). יומא (טו). וצרכות (צ).

הרב, כגון ברבי אליעזר ששיחרר עצדו לרפּו לעשרה לתפלה, דליכא חנינה, מותר עיי"ש. ומעתה צנדון דידן שמשחררו משום מנזר וזורך הרב שרופה לנאח ידי שמים, ממילא ליכא איסורא לשחררו, ומדאמר ר"י שאין צדצריך כלום שמעינן דליכא מנזר כלל לנאח ידי שמים וא"ש.

רש"י ד"ה מאי חזית דסמכת בו'. צשלמא הזמה חידוש גזירת הכתוב הוא: לכאורה למאי דקי"ל כאציי דעד זומס למפרע נפסל, וגם סוגיא דהכא אזיל לאציי דמשני צצא הרוג צרגליו, א"כ עד זומס לאו חידוש הוא, והא דנאמנים משום שמעידים על גופס של עדים וכמש"כ הטור ורמב"ן. ונ"ל לרש"י דגם אציי מודה עד זומס חידוש הוא ומ"מ פסול למפרע דכיון דהאמינה תורה למוזימים שהזוממין שקרנים א"כ נאמנים אלמפרע.

רש"י ד"ה ואינו משלם ד' וה'. על הודאח עלמו דמודה צקנס פטור: י"ל הטעם דמודה צקנס פטור עפמש"כ תוס' לעיל (עמוד א') דקנס צריך פסק צ"ד. ואס מודה צעלמו א"כ שוב אין צורך צבר צפסק צ"ד, דצ"ד א"צ אלא לכפות וכאן אין צורך צכפיה ונמנא דליכא פסק צ"ד ולכן פטור.

רש"י ד"ה והיה שמח. לפי שעצד כשר היה: צרכות (טז:).

הגהות הגר"א. גמ' שכבר אין לו עדים.

נ"צ ש"מ דאף לנאח ידי שמים אין צריך צקנס צלא עדים: לכאורה י"ל דהכא שאני שא"א להחמיר לנאח יד"ש ולשחררו דהא המשחרר עצדו עובר צעשה וכפירש"י, ואס אינו מחויב לשחרר מן הדין אינו יכול להחמיר לנאח יד"ש ונ"ע. שוב מנאחי שכן הקשה השעה"מ (פ"ה מעצדים ה"ו) עיי"ש. ועי' ציון ירושלמי צירושלמי כתובות סופ"ג.

ונלע"ד ליישב עפמש"כ רשב"א גיטין (לה). צסס רמב"ן דהא דמשחרר עצדו עובר צעשה היינו כדי שלא ליתן לו מתנת חנס וע"כ כשמשחררו משום מנזר וזורך הרב ליכא חנינה ומותר עיי"ש. וא"כ צנ"ד שמשחררו משום מנזרות הרב שרופה לנאח יד"ש ממילא ליכא איסור לשחררו וא"ש.

גם י"ל דכיון דחייב לשחררו לנאח יד"ש א"כ ממילא ליכא משום לעולם וגו', דכיון דחייב לצי"ש מוכח שצנן שמים שיסחרר, וא"כ אין יתכן לומר דאיכא עשה שלא לשחררו.

גם י"ל דהו"ל חצי עצד צאיכות דליכא עשה וכמש"כ רשב"א דצחציו צ"ח ליכא עשה.

באו"ד. נ"צ ש"מ דאף לנאח ידי שמים אין צריך צקנס צלא עדים: משמע כתוס' (עמוד א') דקנס אינו חייב צלא פסק צ"ד ולכן פטור לנאח יד"ש, ולהחולקין י"ל דחייב קנס אף צלא פסק צ"ד אלא דדינא הוא שאס מודה

מיפטר, ותוס' ס"ל דמודה לא הוי פטור אלא חסרון חיוב.

באו"ד. נ"צ ש"מ דאף לזאת ידי שמים אין צריך בקנס בלא עדים, ירושלמי פ"ג דכתובות: לכאורה יש להוכיח עוד דמודה בקנס פטור לז"ש, דרש"י כ' צ"מ (זא). דכשחייב לז"ש אי תפס לא מפיקין מיניי, ועד חשיב מוחזק בעלמנו וכתוס' גיטין (יז). ד"ה מפני, ועיין רא"ש לעיל סופ"ק בשם רמז"ן, וא"כ העד ילא לחירות, ומוכח דאינו חייב לזאת יד"ש. ועי' קנה"ח ורע"א, בענין תוס' גיטין הנ"ל, ועי' קנה"ח (סי' א').

גליון חש"ם. מתני', וטבח ומכר ע"פ עד אחד. והו"ל חשוד דכנגדו נשבע ונטל היינו דבקנס אינו צריך לישבע נגד העד כיון דאילו מודה מיפטר: י"ל הטעם עפ"י תוס' לעיל (עמוד א') דקנס ליכא אלא ע"י פסק צ"ד, ולכן דוקא צ"ד עדים שהם נאמנים על ממון פסקינן קנס, אבל עד אחד שאינו נאמן על ממון ליכא חיוב על קנס, דכל זמן שב"ד לא פסקו דחייב קנס ליכא חיוב קנס בעולם ואמאי ישבע. אך זה תליא אס עד אחד מחייב שבועה אלא שאס אינו נשבע צא חיוב ממון, או דעד אחד מחייב ממון אלא שפוטר עלמו בשבועה, ואס נימא כד השני א"כ גם בע"א בקנס איכא שבועה, דע"י העד אחד פסק הב"ד דחייב קנס אלא דיכול לפטור עלמו בשבועה. אך נ"ע מאי מקשה הש"ס על פי עד אחד פשיטא ומה פשיטא דקמ"ל

דעד אחד אינו משציע בקנס. ואס הכונה דכיון דאמרו להלן דאינו משלם עפ"י עלמו דמודה בקנס פטור שוב ידעינן דעד אחד אינו משציע וכתירוץ רע"א, א"כ הול"ל הלשון תרתי למה לי ולא לשון פשיטא. שו"ר ציש"ס צוה.

עה.

עד כאן לא קאמר ר' אלעזר בר' שמעון התם אלא משום דקא מודי מחמת ביערותא דעדום: נ"ע כיון דגוה"כ מאשר ירשיעון דמודה פטור א"כ אף דמודה משום ציעותא יפטור.

אבל אמר לא גנבתי ובאו עדים שגנב וחזר ואמר טבחתי ומכרתי ובאו עדים שטבח ומכר חייב שהרי פטר עצמו מכלום: פירש"י שפטר עלמו בעדות טביחה. אבל הרמז"ס (פ"ג מגנבה ה"ט) כ' שפטר עלמו בתחלה, ר"ל כשאמר לא גנבתי, ומשמע דרק כשגילה דעתו שרוצה לפטור עלמו לגמרי הוא דמודה בקנס חייב, אבל בחצי נוק שאין צו קרן כלל מודה בקנס פטור כיון דאין מה להודות, ועפ"ז מיושב קושיית מל"מ (פ"ג מגנבה) ממשציע עדי קנס דפטור, דהתם אין מה להתחייב. שוב מנאחי כן ציש"ס כאן.

רש"י ד"ה גנבתי. וחייב עלמו בקרן: ר"ל דחושב שהעדים צאים להעיד עליו רק משום שרוצים שישלם הקרן ולא איכפת להו

לצעלים, ולכן פירש"י שהזוממין משלמין לגנב והגנב לצועלים דהם שני חיובים שונים.

רש"י ד"ה הודאה. ומה דמחייב צקן וכפל משום עדות האחרונים הוא ולא משום הודאתו: לכאורה הקרן שפיר נתחייב עפ"י הודאתו. עיין מל"מ (פ"ג מגנבה) שעמד צוה. וז"ע.

רש"י ד"ה רבנן פטרי ליה. וקנסא לא משלם מאי טעמא דהני סהדי צתראי אינן עדים דאינן יכול להזימם ולקיים צעדות זו דין הזמה שהרי הוא הודה תחילה שצפניהם גנב ועל פיו צאו להעיד ולא עדות היא: ז"ע מה צרך שעל פיו צאו מ"מ יתכן שהם שקרנים והגנב עצמו מסכים שישקרו. ואטו כשהציב הגנב העדים והזימוהו לא הזמה הוא. וז"ע. ואולי י"ל דאף אם יזמו לא ינטרכו לשלם קרן כיון דהגנב עצמו מודה שחייב וא"כ לא רצו לחייבו שלא כדין ושזו גם על הכפל פטורין לשלם דאין עושין דין הזמה למחנה וז"ע.

עו.

גנב והקדיש ואחר כך טבח ומכר משלם תשלומי כפל ואינו משלם תשלומי ארבעה וחמשה וכו' ודקא קשיא לך מה לי מכרו להדיוט מה לי מכרו לשמים, מכרו להדיוט מעיקרא תורא דראובן והשתא תורא דשמעון. מכרו לשמים מעיקרא תורא דראובן והשתא תורא דראובן: ופירש"י

על הקנס, ולכן קדם והודה על הקרן כדי שיחזרו לאחריהם, והיינו דמשני שחזרו עדים לאחריהם, ולכאורה למ"ד אח"כ צאו עדים חייב אמאי חוזרים לאחריהם הלא עדיין יכולין לחייבו קנס, אלא ודאי אין כונת העדים אלא לחייבו קרן.

עה:

רש"י ד"ה אין גנבתו. והך הודאה דגנב לאו הודאה היא דהא מחמת הני עדים דקאמרי ליה גנבת הוא דמודה: ואע"ג דהוצרך דעדים זוממין הן, ס"ל לחכמים כר"א בר"ש לעיל דהיכי דמודי משום ציעותותא לאו הודאה היא.

רש"י ד"ה ואייתי בעל הבית סהדי. אחריני דגנב וטבח ומכר וקאמרי רבנן דהן משלמין תשלומי כפל לגנב והגנב לצועלים: לעיל ד"ה אילימא כ' רש"י שהזוממין משלמין כפל שצילו לצועלים, והכא כתיב דמשלמין לגנב והגנב משלם לצועלים, דלעיל איירי דס"ל לסומכוס דאע"ג שהזמו עדי גנבה מ"מ לא ציטלה עדות דטציחה ועדיין דין גנב עליו, וממילא חייב הגנב כפל לצועלים, וע"כ אמרינן דהזוממין יתנו מיד הכפל לצועלים שצביל הגנב דאפוכי מטרחתא למה לי, אצל הכא דמיירי שהזמו עדי גנבה וממילא צטל מיניה דין גנב ורק אח"כ כשצב צעה"צ ואייתי סהדי שגנב הוא דנעשה גנב, נמלא דצעה שהזמו עדי גנבה עדיין לא נתחייב הגנב לשלם כפל

דצמכרו לשמים עדיין שם המקדישו עליו שקרוי עולתו של פלוני עכ"ד. ויש להסתפק היכי שהגנב הקדיש הבהמה כדי שיתכפר צו חצירו אם חייב ארבעה וחמשה, מי נימא דעדיין קרוי עולתו של פלוני ולא הוא כמכירה, או אפשר כיון דהקדישו כדי שיתכפר צו חצירו נעשה חצירו צעליו, והוי כאילו מכרו שהרי ילא מרשותו וחייב ארבעה וחמשה. והנה צתוס' לקמן (עט.) ד"ה גנב כתבו, דהא דהשתא תורא דראובן משום דקרצן קרב לכפר על הצעלים ונשחט לשמו ושם צעליו עיי"ש, ומשמע דמי שמתכפר עליו זה נקרא צעליו, וכהא דחולין (מא.) כיון דקניא ליה לכפרה כדידיה דמיא עיי"ש. וכיון דצכפרה תליא מילתא, א"כ כשהפריש קרבן לחצירו נעשה חצירו צעליו לענין כפרה, וכמש"כ רש"י צנדרים (לו:) ד"מאחר שהפריש לזרכו קנאו המתכפר", וכן ברש"י תמורה (ג:) ד"ה ומתכפר שכתב דכיון שהופרש לזרכו קרינא ציה קרבנו דצתה המתכפר אזלינן", וכן ברש"י זבחים (ו.) ד"ה ומתכפר עושה תמורה ד"חיהוהו צעלים ידיה", וכן ברש"י יומא (:) ד"ה והמתכפר דהמקדיש "לאו צעלים ידיה הוא". וכן ברמב"ם (פ"א מתמורה ה"ד) "המתכפר הוא שעושה תמורה אבל לא המקדיש וכו' לפי שאינן שלו". הרי דהקרצן הוא של המתכפר ולא של המקדיש, וא"כ הוי כמכירה וחייב ארבעה וחמשה.

אך לכאורה גם המקדיש נחשב עדיין צעלים, וכלשון הר"ן צנדרים (לו:) "מקדיש קרוי

צעלים לענין שצריך להוסיף חומש הצעלים בלבד מוסיפין חומש כשפודין את קדשיהם". ומוכח דעדיין אגידא הקרבן גם דהמקדיש. וכן נראה ברש"י יומא (נא:) דפריך ולטעמין אחיו הכהנים אי לאו דקנו צגויה היכי מכפר ליה אלא שאני צי גזא דאהרן דאפקריה רחמנא, ופירש"י "אפקורי אפקריה לגבי הך כפרה", ומשמע דרק לגבי הך כפרה אפקריה רחמנא, ומכל מקום אכתי אהרן הוי צעל הקרבן כיון דממונא ידיה הוא, אלא דלאחיו הכהנים יש להם צעלות וקנין לענין כפרה. וא"כ י"ל דאינו חייב ארבעה וחמשה אלא היכי דמכרו לחלוטין וליכא שום שיעור לצעלותו של הגנב, וכדמשמע צתוס' צסוגיין ד"ה והשתא, דצגנב והקדיש אע"ג דהוי כיאוש ושינוי רשות לענין דחל ההקדש לאחר יאוש, מ"מ לא הוי כמכירה דליתחייב עליו ארבעה וחמשה עיי"ש. ועיין רש"י ד"ה ר"ש היא. ומשמע דאע"ג דנכנס לרשות הקדש מ"מ לא הוי כמכירה לענין חיוב ד' וה' משום דאכתי שם צעליו עליו לענין כפרה. וא"כ יתכן דהוא הדין כשהקדיש כדי שיתכפר צו חצירו, אע"ג דלענין כפרה הוי של חצירו, מ"מ כיון דלענין פדיון הוי עדיין שלו, ליכא מכירה גמורה ופטור מארבעה וחמשה וז"ע.

מברו לשמים מעיקרא תורא דראובן והשתא תורא דראובן: וכתבו צתוס' ד"ה והשתא, והא דאמר לקמן (עט.) ד"ה גנב והקדיש חייב ד' וה' דהוי כמוכרו להדיוט, היינו צקדשי צדק הצית דלא מיקרו על שם

צעלים. וכן כתבו תוס' לקמן (עט.) ד"ה גנז דקדשי מוצח שקרבן קרב לכפר על הצעלים ונשחט לשמו ושם צעליו עליו עיי"ש. ועל פי זה יש ליישב דברי התוס' כריתות (יג:) ד"ה ארבע, שכתבו, דמוקדשין אחר שנשחטו ונזרקו דמן כהלכתן ליתנייהו בשאלה. ומשמע דעד שלא נזרק דמן שפיר איתנייהו בשאלה. ותמה הרי"ט אלגזי ז"ל (בכורות פ"ד סימן ל"ה) דאיך מהני שאלה אחר שצא ליד הגזבר ואף קודם שחיטה לא תועיל שאלה. וכן רמז ע"ז במשנה למלך (פי"א ממעשה הקרבנות ה"ד), והציא מהא דנדרים (נט.) דתרומה דאחי ליד כהן לא מנז למתשיל עליה. וגם הציאו מתוס' סוטה (ו:) שהקשו במנחת סוטה אמאי נשרפת יישאל עליה ותצא לחולין. הרי דמועלת שאלה אף אחר שצא ליד גזבר עיי"ש.

ברם להמבואר נלע"ד ללא קשה מידי, דחילוק גדול יש בין קדשי צדק הצית שהן קדושת דמים ובין קדשי מוצח, דקדשי צדק הצית מיד שהקדישו נעשה ממונו של הקדש, ומכל שכן כשמסרו ליד גזבר יצא לגמרי מרשות צעלים, משא"כ בקדשי מוצח לא יצאו מרשות צעלים אף אחר שצא ליד גזבר, וכמבואר בסוגיין מכרו לשמים מעיקרא תורא דראובן והשתא תורא דראובן, וכתבו התוס' דהא דגנז והקדיש חייב ד' וה' דהוי כמוכרו להדיוט, היינו בקדשי צדק הצית ללא מקרי על שם צעלים. וכ"כ תוס' דקדשי מוצח כיון שהקרבן קרב לכפר על הצעלים ונשחט לשמו שם צעליו עליו עיי"ש. וכן מבואר

ברמז"ם (פ"ו מערכין ה"ח) וז"ל, המקדיש קדשי מוצח לצדק הצית הרי ההקדש חל עליהן וכו', אבל המקדיש קדשי צדק הצית למוצח ואמר הרי זה עולה וכו' לא עשה כלום, ואין הקדש מוצח ולא החרס חל על קדשי צדק הצית שאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו עכ"ל. הרי מפורש דקדשי מוצח הוי שלו וקדשי צדק הצית הוי של גזבר. וכ"כ תוס' יצמות (פח.) ד"ה אי קדושת הדמים, דקדושת דמים לא חשיב צרשות צעלים שהקדישו. וכן בתוס' חולין (קלח:) ד"ה יצא זה דגזבר לא שייך אלא בקדשי צדק הצית. וכ"כ תוס' ישנים כריתות (יג:) ד"ה ואשם אחד, דמעילה בקדושת דמים ליכא אלא כשיש בה שוה פרוטה, אבל בקדשי מוצח איכא מעילה אף כשאינו שוה כלום. וכ"כ נתיבות המשפט (סי' כ"ח סק"צ). והיינו משום דאין צה דין ממון הקדש. ועיין ס' מקור חיים לכריתות (ו.) דהא דאמרנו לדבר שנעשה ממונו אין מועלין בו היינו רק בקדשי מוצח דמעולם לא היה בו אלא קדושת הגוף, וכיון דנעשה ממונו ואזדא קדושתה אזדא לה המעילה, אבל קדושת דמים שהיא ממונו של הקדש לא שייך בה נעשית ממונו דלעולם היא מעות הקדש עיי"ש.

ובעתה נתיישרה שפיר קושיית המל"מ והרי"ט אלגזי מתוס' כריתות (יג:) דמועיל שאלה אף לאחר שצא ליד גזבר, דהתוס' הלא מיייר בקדשי מוצח שאין הגזבר זוכה בהם כלל דמעיקרא תורא דראובן והשתא תורא דראובן, ועד שעת הזריקה צרשות

בעלים הם, ורק אחר הזריקה זוכין בהם הכהנים לאכילה, ואפילו לרבי יוסי הגלילי דקדשים קלים ממון בעלים הן, מ"מ מצואר לעיל (יב:) דלאחר שחיטה אפילו ריה"ג מודה דמשולטן גזבה קזי ועיין תוס' שם, ועל כן מועיל בהם שאלה עד הזריקה דעד אז הוא ממון בעלים. [מלכד הריטב"א צמכות (כא).] דנראה דכ"ל דאף בקדשי מוצח לא מהני שאלה משבא ליד גזבר]. אבל בקדשי צדק הציח לא מהני שאלה משבא ליד הגזבר, וכמו שציאר הש"ך בחו"מ (סי' רנ"ה סק"ו) דמסירתו לגזבר הוא משיכה ולא גרע ממשיכת הדיוט ללא מהני זה שאלה, דעל קנין ממון לא מהני שאלה וכמש"כ הר"ן נדרים (פה.).

(לו.) שאם הקריב שלא בשליחות הבעלים כגון שפיגל אין הקרבן כשר עיי"ש. אם הכא אמאי כשר. וזריך לומר דכ"ל לסוגיין דכהני שלוחי רחמנא נינהו. ולפי זה יש לומר דצוה פליגו רב דימי ורצין, דרב דימי סבר שלוחי דרחמנא נינהו, ורצין סבר שלוחי דידן נינהו. אולם י"ל דהכא אף סהדי שהבעלים מסכימים להקרבה, דמה ירווחו אם לא יסכימו, דהרי הגנב מקריבו על כרחם והקרבן ייפסל, והתוס' בקידושין מייירי שהבעלים אומרים צהדיא שאינם רוצים שכהן זה יקריב קרבנם - עיין יומא (יט:) תוד"ה מי - וי"ע.

אמר רבי יצחק בר אבין שגשפך הדם: לכאורה כיון דצשעת שחיטה הי' ראוי להיות כשר והוי שחיטה מעלייתא איך יחייב על השחיטה ד' והי' כיון שהיתה צהכשר והוי תחלת חזרת קרן לבעלים. וי"ל דודאי אילו הי' נזרק הדם אף סהדי דהבעלים רוצים בשחיטה שהקרבן יעלה לו לרצון והוי חזרת קרן לבעלים, אבל מכיון שגשפך איגלאי מילתא דאדעתא דהכי לא רצו הבעלים בשחיטה ונמצא ששחטו שלא ברצון בעלים וחייב ד' והי'.

רש"י ד"ה ר"ש היא. ומיהו לענין טביחה פטור דאע"ג דצרות גנב קיימא דאם אצדו חייב צאחריותם להקדש חל עליה מיהא שם הקדש לאפוקי מרשות מרה קמא ולא דמרה קא טבח: לכא' ממנ"פ אם עדיין צרות גנב קיימא א"כ ליכא שינוי רשות

כי אחא רב דימי אר"י בשוחט תמימים מבפנים לשם בעלים (גנב בהמה ושחטה לשם בעלים בעזרה חייב ארבעה וחמשה דהוי שחיטה ראויה), והרי חזרה קרן לבעלים: ופירש"י הואיל ולשם בעלים נזבחו עיי"ש. ולכאורה איך חזרת הקרן לבעלים, והרי כיון שהקרבן הוקרב שלא בשליחות הבעלים שהרי הוקרב בשליחות הגנב בלא ידיעת הבעלים, א"כ הקרבן פסול ולא חזרה קרן לבעלים. ומוכח כדברי החת"ס ז"ל צשו"ת (יו"ד סי' רנ"ו וסי' שכ"א) דגם כששחטו שלא בשליחות הבעלים מכל מקום הקרבן כשר, אלא שהבעלים לא קיימו מצות הקרבה. אלא דתקשי לתוס' קידושין (כג:) דכתבו דלמ"ד שלוחי דידן נינהו אם שחטו שלא לדעת בעלים אינו כשר. וכ"כ צחידושי הרשב"א נדרים

והו"ל יאוש גרידא דאינו קונה ואכתי ברשות גנב קיימא וליחייב על הטביחה.

אך י"ל דודאי דכשהקדיש נכנס לרשות הקדש אלא דנשאר להגנב דין שלו אצל לא רשותו דכל היכא דאיתא צי גזא דרחמנא איתא, ואפילו בפקדון יכול להקדיש דהוי כברשות מפקיד, וכיון דכבר פקע הרשות של הגנב לכן כשטבח פטור, דעכשיו אין להגנב צו לא שלו ולא רשותו, דאיכא יאוש ושינוי רשות, דע"י שינא מרשות גנב ונכנס לרשות הקדש איכא שינוי רשות וע"כ כשטבח פטור, אצל מ"מ מכירה לא הוי דכיון דהגנב חייב באחריותו א"כ הו"ל שלו של הגנב וליכא מכירה.

גם י"ל דמעיקרא נכנס לגמרי לקנין הקדש ולכן איכא יאוש וש"ר, אלא דכיון דהגנב חייב באחריות לכן חוזר לקנין הגנב, ולא הוי מכירה צכה"ג, ולכן דיין רש"י דגם אצדו חייב באחריותם "להקדש".

גם י"ל דלענין דלחייב משום מכר צעינן מכירה שלימה צלי שיעור וכיון דחייב באחריות איכא שיעור צקינינו ופטור, אצל צטביחה לא מחייב אלא אם ברשות צעלים לגמרי.

רש"י ד"ה דר' יוסי הגלילי. לישנא אחרינא צטביחה משום הכי לא מחייב דצשעת טביחה דהקדש נינהו דאמר צפ"ק (יב) דכי

אמר רבי יוסי הגלילי ממון צעלים מחייב אצל לאחר טביחה לא אלא משלחן גבוה קא זכו: צ"ע ללישנא אחרינא הלל כל זמן שלא גמר השחיטה הוי של צעלים ורק צסוף השחיטה ינא מרשותו וליחייב. ואין לומר דכיון דע"י שחיטה נכנס לרשות הקדש לכן גם צשעת שחיטה פטור דצאין כאחת, דא"כ איך משכמת טבח דחייב נימא דע"י שחיטה הוי שינוי מעשה והוי יאוש ושינוי מעשה, ועכ"ל דצשעת שחיטה אכתי ליכא שינוי מעשה. ועיין תוס' לעיל (עא): ד"ה איסורי.

באור"ד. אצל צשעת טביחה אכתי ממון צעלים הס: לכאורה י"ל דתליא אם יכול לשאלו על הקרבן אחר שחיטה קודם זריקה, דדעת הלישנא אחרינא דאחר שחיטה ליתא צשאלה וא"כ נעשה הקדשה חדשה דהא עכשיו כבר ליתא צשאלה וע"ז לא גילה קרא דמעלה צה' דקדשים קלים ממון צעלים, דרק אחר הקדשתו של הגבירה הוי ממון צעלים אצל אחר שחיטה נעשה הקדשה חדשה, ודעת רש"י דאיתא צשאלה עד אחר זריקה ולכן רק אז נעשה ממון הקדש. ועיין תוס' ורש"י כריתות (יג). ותשו' חת"ס (חיו"ד סי' רמ"ג).

רש"י ד"ה מברו להדיוט מעיקרא תורה דראובן. אצל מכרו לשמים עדיין שם המקדישו עליו שקרוי עולתו של פלוני: לכאורה כיון דהקרבת פסול להקרבה משום מנהב"ע א"כ איך נקראת עולתו של פלוני כיון דא"א להקריבו על שמו.

הגנב לא הוא מכר, אצל לענין דלהוי שינוי
רשות שייאל מרשות צעלים סגי בשינוי רשות
כל דהו שנעשה ע"י שהקדיש.

תוס' ד"ה שחיטה שאינה ראויה היא ולא
שמה שחיטה. לגבי ארבעה וחמשה
דגמר מוטבות טבח והכן צר מלגבי לאו
דשחוטין חוץ דהכי חייב רחמנא: עי' תוס'
לעיל (עב.) ד"ה דאי, ורש"י חולין (פ:) ד"ה
קמא.

באו"ד. ואין לך מוס גדול יותר משחיטה: עי'
חולין (כט:). ועי' יראים שהקשה דכל
שחיטת קדשים עושה מוס למ"ד דאינה אלא
לצסוף, ותירץ דרך דרך שחיטה, וא"כ בשחוטין
חוץ דפוסל הוי השחיטה בכלל מוס. וצחי'
הגר"ח הקשה דמה מוס הוא פיגול להפדות
על ידו, וליראים א"ש דכשמפגל הוי השחיטה
כמטיל מוס. וכמדומה שכ"כ מנ"ח דמפגל
עובר משום מטיל מוס. גם הקשה דכשנתקדש
צבלי שרת ליכא פדיון. י"ל דצפגול אינו מקדש
דליכא דעת.

עו:

רש"י ד"ה תהי. ופריך לרבי. נראה דל"ל לר'
דימי. ועי' מהרש"א. ועיין שטמ"ק.

רש"י ד"ה לן לפני זריקה. קדשים הנפסלין
להיות נותר צלילה אחת: ז"ע כיון
דמוקי דשחטו קודם שקיעת החמה, א"כ

רש"י ד"ה אמילתא אחריתא קאי. אלא
אגונב הקדש שהקדישו צעלים קאי
דכיון דחייב צעלים באחריות כי קא טבח
דמריה קא טבח: לכאורה ז"ע נהי דנקרא של
מריה משום דחייב באחריות, מ"מ גם בהקדש
הלא שותף דודאי שהוא ברשות הקדש, וא"כ
הוי כבהמה של שותפין להקדש והדיוט
דפטור על טביחה.

וי"ל דאין להקדש קנין ממון כלל בקדוה"ג
וכמש"כ להורות נתן (פ' נח), וכל
קדוה"ג שייך לצעלים בצד משום שיש להם
אחריות, ומ"מ אף כשאין אחריות לא הוי
כמכר משום דיט לו שיעור צוכות שנקראת על
שמו.

באו"ד. כי קא טבח דמריה קא טבח דדבר
הגורם לממון כממון דמי: ביאור הדבר
דכיון דכל זמן שהבהמה צידו א"ל לקנות
בהמה אחרת ונמאל שדמי בהמה נשאר צידו
נמאל שבהמה זו גורמת מניעת הפסד ולכן
הוי ממונו, ות"ק סובר דרק דבר שמציא
לו ריות הוא הוי ממון אצל דבר שרק מונע
הפסד לא הוי ממון.

תוס' ד"ה והשתא. אומר ר"י אע"ג דמיקרו
על שם צעלים ולא הוי הקדש כמכירה
מ"מ למ"ד יאוש לא קני חשיב כיאוש ושינוי
רשות לענין דחל הקדש אחר יאוש: הסברא
צוה דלענין דלחייב משום מכר צעינן מכירה
שלימה צלי שום שיעור ומשו"ה כשנקראת ע"ש

ואינו מחוסר מעשה מלמול דהא מיד אחר הטבילה הוא יכול למוול, נימא דהוי חציצה וי"ע.

ולבאוריה יש ליישב, למאי שכתבו תוס' בסוגיין ד"ה והלא, ללא אמר רבי שמעון דכל העומד לזרוק כזרוק דמי אלא במקום שמנוה לזרוק עיי"ש. ועיין בזה בשו"ת חת"ס (או"ח סי' מ"ו). וא"כ כשטבל ולא מל דליכא מנוה למוול והוא יכול לחזור מגירותו, לא הוי כנימוול דמי ולא הוי חציצה. אולם ראיתי בשו"ת חלקת יואב (ח"צ סי' ח') שהאריך להוכיח דהיכי שטבל ולא מל כופין אותו הב"ד שיגמור גירותו על ידי מילה, כיון דעל ידי הטבילה חל עליו חיוב מילה באיסור כרת כישראל וגם חל עליו ענין אמירה לגבוה צמה שקיבל עליו המצוות להיות כישראל גמור עיין שם. ומעשה תקשי דנימא דבשעת טבילה הוי חציצה כיון דבהכרח יצטרך למוול ונימא כל העומד ליקצץ כקצץ דמי והוי חציצה וי"ע.

באו"ד. דמנוה הוא להמתין מלזרוק עד שתקבל כל דם הנפש: ע"י תוס' ב"ק (ק:.) ד"ה ואי, ותוס' מעילה (ה.) ד"ה היתר.

באו"ד. הלכך בגמר השחיטה שעדיין לא נתקבל כל הדם לא אמרינן כזרוק דמי: ע"י מנחות (ת.) מנחה לא צריך קומץ דידיה, ורש"י שם. ומבואר דהיכי דצריך הוי כמאן דקמנחה. והכא כל זמן שלא נתקבל כל הדם עדיין לאו כצריך ולא הוי כזרוק דמי.

אף כשלא לן הצער נפסל משום דליכא זריקה דהא הדם נפסל בשקעה"ת, וא"כ אף בקדשים הנאכלין לז' ימים נפסלו. ועוד אמאי תני לן לפני זריקה וקראו נותר, הלא בפשיטות פסול משום דלא נזרק הדם.

תוס' ד"ה כל העומד לזרוק כזרוק דמי. ועוד י"ל דקסבר ר' אושעיא כיון דלא אמרינן כזרוק דמי עד שתקבל צכום כדמשמע בפ"ק דפסחים (יג:) דמנוה הוא להמתין מלזרוק עד שתקבל כל דם הנפש הלכך בגמר השחיטה שעדיין לא נתקבל כל הדם לא אמרינן כזרוק דמי: על פי זה יש להעיר בזה דאיתא בש"ס יצמות (מו:.) נתרפא מטבילין אותו מיד. וכתבו תוס' משמע שהמילה קודם טבילה וכדאמר אין גר עד שימול ויטבול. וכתב הרמב"ן ז"ל, דמיהו אם טבל ואחר כך מל הרי זה גר, ללא שנא מילה וטבילה ולא שנא טבילה ומילה עיי"ש. ויש לעיין, דאריך מהני הטבילה קודם המילה, נימא דכיון דאחר הטבילה הוא עומד לימול א"כ ליהוי הערלה בגדר חציצה. ובתשו' זקניי החת"ס ז"ל (יו"ד סי' קנ"ה) נשאל בדבר הכלות שטובלות ושערותיהן ארוכות ועמידות לקולצן לליהוי חציצה, והשיב עפ"י תוס' דילן דכיון דבין שחיטה וזריקה איכא מצות קבלת דם לא אמרינן בשעת שחיטה כל העומד לזרוק כזרוק דמי, וה"ה הכא דבין טבילה לקצינת שערות איכא צעילת מנוה נמנא דאיכא הפסק בין טבילה לגלות ולכן לא הוי כקצץ עיי"ש. וא"כ בגר שטבל שאין שום הפסק בין טבילה למילה,

עז.

הסוגיא דלא כהלכתא, דלא קיי"ל כוותייהו, ובשגס שרש"י ז"ל לא רמו ע"ז כלום. שוב ראיתי בתוס' יוכ"פ שם, שכתב דמיירי בתרגומל שנשחטה ומלא צה צינים גמורות עיי"ש. ולפ"ז יוצא דתרגומל צחייה לא הוי אוכל, וז"ע לכאורה.

ואיין לומר דכיון דהתרגומל עומדת לאכילה, וא"כ עתידה להיות אוכל לאחר שחיטתה, וע"כ גם עכשיו כאוכל דמי, וכהא דכל העומד לשרוף כשרוף דמי - דזה אינו, דהרי כתבו תוס' צסוגיין ד"ה פרה (הראשון) דהא דכל העומד ליעשות כעשוי דמי לא מהני לשאינו אוכל כמו צעלי חיים ליחשב כאוכל עיי"ש, וגם כתבו דהא דלא אמרי' דצהמת קדשים מקבלת טומאה מחיים הואיל דעומדת לישחט וכשחוט דמי, משום שמחוסר מעשה דשחיטה עיי"ש - ועיין שו"ת זקיני הת"ס ז"ל (חיו"ד סי' קצ"ה) בזה - וע"כ ה"ה צנ"ד א"א לומר דהתרגומל צחייה הוי אוכל כיון דעומדת להיות אוכל אחרי שחיטתה, הואיל דהוי מחוסר מעשה דשחיטה.

אך נראה דלא קשה ולא מידי, דמדקדוק לשון רש"י ציומא (פ.) שכתב דצהמת צחייה "לאו אוכל מיקרי לענין טומאה", משמע דרק לענין דין טומאת אוכלין איין עליה דין אוכל, אבל לגבי שארי דינים, כיון שהיא עומדת לאכילה שפיר יש לה דין אוכל - ומשמע כן בהדיא צסוגיא דחולין (יד): דרובה הש"ס למילף לאסור צהמה שנשחטה צצת

פרה מטמא טומאת אוכלין הואיל והיתה לה שעת הכושר: ופירש"י דהויא לה שעת הכושר לאכול משנשחטה וירדה לה תורת אוכל. ומשמע דצחייה איין לה תורת אוכל, וכ"כ תוס' ד"ה פרה (הראשון) דצעלי חיים לא הוי אוכל. ואולם צציה (ג.) איתא, אוכלה דאפרת הוא, ופירשו תוס' אוכל הנפרד מן האוכל. ומצואר דסצירא להו דתרגומל צחייה הוי אוכל. וצ"ס יומא (פ.) איתא, טומאת אוכלין צציה מנלן, אר"א א"ר אלעזר דאמר קרא מכל האוכל אשר יאכל, אוכל הצא מחמת אוכל, ואיזה זה צינת תרגומל, ופריך ואימא גדי, ומשני, מחוסר שחיטה. ופירש"י ז"ל, מחוסר שחיטה "כשיצא מתוך האוכל שנוצר צו, לאו אוכל מיקרי לענין טומאה, לא הוא ולא אמו, דהא מחסרי שחיטה" עכ"ל. הרי מצואר, דצינת תרגומל הוי אוכל הצא מחמת אוכל, ומוכח דתרגומל אף צחייה מיקרי אוכל.

אלא דצחמת צריך ציאור, דהרי צגדי פירש רש"י ז"ל דלא הוי אוכל לא הוא ולא אמו משום דמיחסרי שחיטה, וכיון דתרגומל צעי שחיטה אמאי תיחשב אוכל צחייה. ולכאורה יתכן לומר דסוגיא דיומא אחי' כר"א צן הקפר דס"ל צחולין (כת.). דאיין שחיטה לעוף מן התורה עיי"ש, וכן כר"מ צחולין (קצ.). דאצב מן החי אינו נוהג צעוף, וע"כ הו"ל אוכל גם צחייה, אלא דקשה לאוקמי

משום נולד מדקאמר ר' יהודה דכלי שנשבר בשבת כל שאין עושין מעין מלאכתן אסור בטלטול, ומסיק מ"י דמי, התם מעיקרא כלי והשתא שבר כלי, והו"ל נולד ואסור, הכא מעיקרא אוכלא ולבסוף אוכל, אוכלא דאפרת הוא, ופירש"י וז"ל, "הכא מעיקרא אוכלא, דע"כ בהמה בחייה לאכילה עומדת וכו' ללא נולד חשבינן ליה" עכ"ל, הרי דכיון דעומדת לאכילה הו"ל אוכל אף בחייה - ובטעם החילוק בין דין אוכל לענין טומאה ובין שארי ענינים, יש מקום לצאר באריכות אך אכ"מ.

עז:

תום ד"ה אומר. אע"ג דתנן בשקלים (פ"ד ה"ב) שהיא מתרומת הלשכה, היינו לפי שזריכין לה כהנים העוזדים קרבנות חשיב לורך קרבן, ולכ צית דין מתנה עליהם, דאפילו מלמדי הלכות קמינה לכהנים נוטלין שכרן מתרומת הלשכה, ואפילו צלא צ"ד מתנה על הלשכה יכול להיות שצאה ממנה מן התורה, הואיל ולורך קרבנות היא: ויש לתמוה שהסתפקו צהא דפרה אדומה צאה מתרומת הלשכה אם הוא דינא דאורייתא או רק משום דלכ צ"ד מתנה, והרי צהדיא מצואר צספרי ויקחו מתרומת הלשכה. וציאר הרב מלצ"ס ז"ל שס, דהיינו כמצואר ציומא (ג.) שכל מקום שנאמר ויקחו אליך הוא משל צבור והוא מתרומת הלשכה. הרי דדינא דאורייתא הוא שצאה מתרומת הלשכה דאל"כ איך צאה משל צבור. וצ"ש פרה (פ"ב סוף משנה ג')

כתב, דפרה עיקרה מתרומת הלשכה צאה, ומיהו יכול אדם להתנדב ולמסור לצבור, ואם נפדית אין דמיה נופלין לתרומת הלשכה דאדעתא דהכי לא אקדשיה עיי"ש. ולפ"ז יש מקום ליישב קצת ספיקת התוס' ז"ל, דכיון דסגי שהיחיד יתנדב וימסרנו לצבור, נמצא דאפשר לצאת הך דינא דויקחו אליך משל צבור ע"י שהיחיד יתנדב, ואין לורך ליקח מתרומת הלשכה המיוחדת לצרכי קרבן אם לא דלכ צ"ד מתנה. ועדיין ז"ע.

גם י"ל עפ"י ש"ס מנחות (נא.) ת"ר פר העלם דבר של צבור וכו' בתחילה מגבין להן דברי ר"י, ר"ש אומר מתרומת הלשכה. הרי דאף כשאין צאין מתרומת הלשכה אלא דגובין מן הצבור הוי כשל צבור. ולכן נסתפקו אם לריך דוקא מתרומת הלשכה או דסגי אם גובין מן הצבור. ושזב ראיתי צספר זרע אצרהם להג"ר מנחם זעמצא ז"ל (סי' ד' אות כ"א) מה שכתב צזה. ומה שכתבו התוס' דפרה אדומה הוי לורך קרבן, עיין צזה בתוס' שבת (נא.) ד"ה שמחת צית השואצה, ותוס' פסחים (סו:) ד"ה והא.

עח.

שור או כשב פרט לכלאים: הנה הטו"ז (או"ח סי' תרמ"ט סק"ג) הביא מהלבוש, דאתרוג מורכב פסול משום שנעבדה צו עבירת ההרכבה, דגם צן נח מצווה על זה, ועל כן אסורה דומיא דצהמת כלאים דפסולה

לקרבן, והקשה הטו"ז מהכא דילפינן מאו כצב פרט לכלאים דפסול לקרבן, וקשה למה לן קרא תיפוק ליה דפסול משום מנזה הבאה בעצירה, אלא ודאי דלא שייך כאן מנזה"ע משום שנשתנה עיי"ש. וכונתו ז"ל, דאע"ג דמנז דין קרבן הרי הוא נפסל משום שנעצדה בו עצירה ואף שנשתנה וכנ"ל, מ"מ מנז מנזה הבאה בעצירה שהיא דין במנזה, אינו נפסל, משום דאיכא שינוי, דככה"ג ליכא פסול דמנזה הבאה בעצירה.

מקיים מנזה בהקרבת הקרבן. ועיין בזה בס' נתן פריין עמ"ס חולין (כג) באריכות. והנה הא דמנזה הבאה בעצירה לא הוי מנזה, אין זה אלא שנפסל חלק המנזה מן הקרבן, אבל מכל מקום ענש הקרבן כשר וגם ינא ידי חובתו, כיון דעכ"פ הביא קרבן חטאת לצית המקדש והקריבו ע"ג המזבח. ואף שהוא לא קיים מנזה משום שעשאה באופן שהיא באה ע"י עצירה והעצירה פוסלת את המנזה, מכל מקום אין זה פוסל את הקרבן ואף לא מונע את כפרתו ע"י החטאת, דעכ"פ שילם חובתו להקדש.

ברם לענ"ד יש ליישב קושיית הטו"ז דליפסל כלאים משום מנזה הבאה בעצירה, דהנה בקרבן יש שני דינים, חדא שהוא מקיים מנזה בהקרבת הקרבן, ועוד שבהקרבת הקרבן הוא ינא ידי חיובו, וכגון כשנתחייב חטאת איכא בזה שתי מנזות, חדא דמנזה עליו להתכפר מחטאו ע"י קרבן, ועוד שהוא חייב קרבן למקדש והוא כעין חיוב ממון, וכמש"כ רש"י כריתות (כו). חייבי חטאות ואשמות ודאין שעבר עליהן יום הכפורים חייבין להביא קרבן אחר יוכ"פ משום דממונא הוא, ופירש"י "ממונא דמחייב לגבוה וכיון דאפשר לשלם לא פטר ליה יום הכפורים וצתשלומי ממון לא שייך כפרה", הרי צהדיא דחיוב חטאת הוא חיוב ממון להקדש. וכעין זה בשבת (ע). ומאי יומת בממון ופירש"י לאפושטי בקרבנות עיי"ש. ואף היכי דליכא עליו חיוב להביא חטאת אלא שהביא קרבן נדבה, יש בזה שני דינים, חדא שהוא מקדיש קרבן להקדש וזוהי נתינת ממון להקדש, ועוד שהוא

ובעין זה מבואר ברמב"ן חולין (לא), צהא דאמרו שם בשוחט שלא בכונה דשחיטתו כשרה, וכן בטובל שלא בכונה שעלתה לו טבילה, וכתב הרמב"ן דאף למ"ד דמנזות נריכות כונה, מ"מ השחיטה והטבילה כשרה ועלתה לו, כיון שהן מתירין, שהשחיטה מועלת להחיר את הצער לאכילה, והטבילה מועלת להחירה לצעלה, וע"כ אע"ג דלא קיים מנזה בשחיטה וצטבילה כיון שעשאן שלא בכונה, מ"מ הועילה השחיטה והטבילה את ההיתר וההכשר שהן צריכין לפעול עיי"ש. והכי נמי כשהביא קרבן שנעצדה בו עצירה, נהי דאיכא בו משום מנזה הבאה בעצירה, מ"מ אין זה מויק אלא לענין שלא נחשב כאלו קיים מנזה דלא יתכן לקיים מנזה ע"י עצירה, אבל מ"מ אין זה פוסל את הקרבן, דאף אם הקריב את הקרבן שלא בדרך מנזה ע"י שהיתה בעצירה, מ"מ הקרבן כשר וינא

כתצניתה נשארה נכונה כמות שהיא ראוייה להיעשות, ואין ניכר בה שמן עבירה ולמנוה תיחשב, אבל היכי שהמנוה היא עמס עשיית המעשה כגון תפילין ומנא ועשאה צעזירה, כיון שהמנוה והעזירה גופים אחדים הם, לכן לא יחול שם מנוה על העזירה עיי"ש. וזה עולה בקנה אחת עם יסוד דברינו הג"ל. ולדרכנו הוספנו, שאם מל באיסור או תרס תרומה או הקריב קרבן באיסור, נהי דינא ידי חובתו כיון דעכ"פ נעשה הפועל ינא ותכלית המנוה, מ"מ לא נחשב כאילו הגזרע עשה מנוה כיון שעשאה צעזירה, אלא דמ"מ ינא ידי חובתו.

ולדרבנו יש ליישב מה שכתבו תוס' פסחים (סג.) דצשוחט את הפסח על החמץ הפסח כשר עיי"ש, ובשו"ת בית יצחק (ח"מ דרשות דרוש י"צ אות ז') הקשה דליפסל משום דהוי מנוה הבאה צעזירה עיי"ש. ולהמבואר א"ש, דפסול דמנוה הבאה צעזירה פועלת רק שהגזרע לא קיים מנוה, אבל אין זה פוסל את החפלא לקרבן וכנ"ל. ובס' להורות נתן (מועדים ח"צ דדרוש לשבת הגדול שנת תש"ט) הארכנו בזה בעזה"י.

עח:

בעי רבא הרי עלי עולה והפריש שור ובא אחר וגנב, מי פטר גנב נפשיה בבבש: ופירש"י דאמר ליה (גנב) עולה קא מחייבת ועולה משלימנא לך ולא אפסדתיך תו מידי

ידי חובת קרבנו, דקיום המנוה אינה תנאי בהכשר הקרבן, וע"כ אף אם נימא דכלאים הוי מנהצ"ע מ"מ אין זה פוסל את הקרבן. וכל זה שייך רק היכי שלא נגמרה המנוה ע"י עשיית המעשה גרידא, אלא דצעינן שיחול איזה דין כתולאה מן המנוה, וכגון צשחיטה שעל ידי ששוחט את הצהמה שהוא מעשה מנוה נגרס היתר לצהמה, וכן בקרבן ע"י שהקריב את הצהמה וזה מעשה מנוה נעשה הצהמה צגדר קרבן והוא ראוי על גבי מזבח וינא ידי חובת קרבנו, אבל צאתרוג שכל עיקר מנוותו אינו אלא עמס הנטילה, ואינו גורם שום חלות דין זולת עמס מעשה המנוה, בזה אם נעשה ע"י עזירה נמנא דלא קיים מנוה, וממילא אין צידו כלום וצריך ליטול אתרוג אחר, כיון דזולת עמס קיום מעשה המנוה אין בו שום ענין אחר, ואם עמס מעשה המנוה נפסל מחמת העזירה א"כ הוי כאלו לא נטל אתרוג כלל.

ובעת ראיתי צס' שו"ת ראש הצרול להג"ר עזריאל ז"ל אצ"ד לוצלין הנדפס מחדש (סי' צ') שכתב, דלא שייך מנוה הבאה צעזירה אלא היכי דהמנוה היא עמס מעשה המנוה וכגון תפילין ולבישת לציית ואכילת מנה, אבל כשהמנוה היא הפועל ינא דהיינו שהדבר ייעשה כגון מילה או הפרשת תרומה או הקרבת קרבן, דהעיקר הוא שיהא נימול ושיתרס תרומתו ושיוקרב קרבנו, בזה ליכא פסול דמנא"ב, דצהני אף שהעושה עשאה באיסור, מ"מ העושה חלף הלך לו, והמעשה

וכ"כ בשו"ת חכם נצי (סי' קי"ד) עיין שם. ועיין בזה בחי' זקני חתם סופר גיטין (נד): ד"ה כהנים שפגלו, באריכות קצת.

ובהיותי בזה ראיתי בשו"ת מהר"ם מינץ (סי' קי"ב) שהקשה דאמאי פטר גגב נפשיה בכבש, תיפוק ליה דעור של שור שיה טפי מעור הכבש ונמנא שהגגב הפסיד את העור, ואין לתרץ דהעור לא הוי של בעלים אלא של כהן, דאכתי קשה דמי לא איירי היכי דהגודר היה כהן דהעור הוי שלו עיין שם. ולע"ד נראה דאין צריך לשלם העור, דאע"ג דעורה לכהן וכמבואר בש"ס לקמן (קט:): דעורה שלו דכתיב ואיש את קדשיו לו יהיו עיין שם, מ"מ אין כהן זוכה בעורה אלא לאחר זריקת דמים, אצל לפני הזריקה הוי של הקדש ומועלין בו וכמבואר ברש"י ראש השנה (כת). ד"ה של עולה דלאחר זריקה אין מעילה בעורה עיין שם, הא לפני זריקה הוי של הקדש ומועלין בו, והרי אפסידא דהקדש פטור לשלם וכמבואר ברש"י בסוגיין שם דמצית האיש כתיב ולא הקדש. ועיין שטמ"ק בשם הראב"ד דהקרן ודאי דמשלם דמי שור ולא מצעיא ליה אלא לענין כפל לבעלים עיין שם. ולפ"ז ודאי דלק"מ. ואכמ"ל.

והתניא שותפין שגגבו חייבין: הנה בש"ס צבא מלעיל (ת). פירש"י והאחד הוציאה מרשות בעלים לדעתו ולדעת חבירו דאמרינן צב"ק (עמ): דחייבין. ותוס' שם ד"ה ושותפין פירשו דשותפין שגגבו היינו

דהא יולא בזה אתה ידי נדרך. ומוזה כתב בעל חלקת יואב - קובץ שערי תורה, וארשא אדר תרע"ת, חלק ט' קונטרס ה' סימן מ' - להעיר דמוכה דגגב משלם רק כפי מה שהפסיד. אצל צאמת אין ראייה משם, דהרי השור אינו שלו אלא של הקדש ולכן אינו משלם אלא כפי ההפסד ולא כפי השויות עכ"ד. וצאמת כן מבואר ברש"י ד"ה גגב פטור עגמו, דאחשלומין דבעלים מחייב והרי הוציאו ידי נדרו ואפסידא דהקדש מיפטר דמצית האיש כתיב ולא הקדש עכ"ד. ומבואר דמנא דהקדש פטור לשלם וכל חיובו אינו אלא משום שהבעלים חייבים בתשלומין, וא"כ סגי שישלם כפי שהבעלים חייבים. וכיוצא בזה כתב המשנה למלך (פט"ז) ממעשה הקרצנות ה"ו) צמי שקנה אתרוג מהודר צדמים יקרים וגגבוהו ופסלוהו, אי מני הגגב לפטור עגמו צנתינת אתרוג כשר שאינו מהודר כל כך, ובשו"ת מהר"ם מינץ (סי' קי"ב) רצה לדמותו להא דצ"ק (עמ): גגב מני פטור נפשיה בכבש והבעלים לא מני אמרי אנא מנזה מן המוצחר צעינא למיעבד, וה"ה הכא אין הבעלים יכולין לטעון שרוינין לקיים מנזה מן המוצחר באתרוג הד. אצל המל"מ כתב דהכא שאני, דהתם השור שהפריש לעולה אין לו דמים כלל וכדקיי"ל (פסחים פט): המוכר עולתו לא עשה כלום, נמנא שאין חיובו של הגגב אלא משום חיוב תשלומו של הנודר ומשו"ה מני פטור נפשיה בכבש, אצל באתרוג יכולין הבעלים לומר אנא הוה מזבנינא ליה צדמים יקרים ונמנא שיש כאן חיוב דמים שהפסידו עכ"ד.

שהגזייה שניהם. וצ"ל קול שמחה (י"א ע"ב) כתב ליישב שיטת רש"י, דאין לפרש דשותפין שגנבו היינו שהגזייה שניהם, דאם כן אף בלא הסברא דמגו דזכי לנפשיה וכו' נעשו שניהם גנבים, כיון דשניהם עשו מעשה גנבה עיי"ש. ולכאורה יש לתמוה, דהא אינו נעשה גנב אלא אם עשה מעשה קנין, וכמבואר בכתובות (לא). הגונב כיס בשבת (הגזייה ברשות הצעלים והוליאיו לרשות הרבים. רש"י) חייב (במשלומין אע"פ שנהרג. רש"י), שכבר נתחייב בגנבה (לשלם להגזיה קונה בכל מקום וקמה לה ברשותיה אף להתחייב צאונסים. רש"י) קודם שיבוא לידי איסור סקילה. היה מגרר ויואל מגרר ויואל (שלא הגזייה ברשות הצעלים ולא קנאו אלא בהולאה מרשות הצעלים. רש"י) פטור, שהרי איסור שבת וגניבה באין כאחד עיי"ש. הרי בלא נעשה גנב עד שקונה את הגניבה מדיני קניינים. וכן במשנה לקמן (עט.) היה מושכו ויואל ומת ברשות הצעלים פטור הגזייה או הוליאיו מרשות צעלים ומת חייב עיי"ש. וא"כ אף בהגזייה שניהם את הגנבה, אי לאו הסברא דמגו דזכי לנפשיה זכי נמי לחבריה לא נעשה גנב, דכיון דאי לאו סברא זו אין זה מעשה קנין, כיון דלכל אחד הוא כמי שחזיו השני מונחת על גבי קרקע וכמו שאמרו בגמרא צבא מניעא (ת.), ומדחזינן דשותפין שגנבו חייבין ונעשים גנבים, הרי זה מוכיח שהגזיה שניהם מועילה גם בקניינים, דאם אין זה מעשה קנין א"כ לא נעשו גנבים, וא"כ אכתי לא נתיישבו דברי רש"י ל"צוה.

אלא דנראה לקיים תירוץ זה, דהנה צמוס' עבודה זרה (עא: ד"ה ואי, הקשו אהא דאמרו בגמרא שם ואי ס"ד משיכה צעכו"ס אינו קונה אמאי בן נח נהרג על גזל פחות משה פרטה, ופירש רש"י דהא לא קנייה וכל היכא דאיתיה ברשותיה דאשראל הוא, והקשו עליו צמוס' דהא ישראל נמי לא קנה הגזלה להיות שלו ואפ"ה קנייה להתחייב צאונסין החיוצ דשייך ציה, והכי נמי יש לנו לומר צבן נח שקנאו להתחייב צה מיתה דהיינו החיוצ דשייך צה. והקשה צחי' זקני הגרע"א ז"ל שם על צמוס', דמה הקשו דאשראל נמי לא קנה הגזלה להיות שלו, דהא מ"מ חזינן דבגזול בלא מעשה קנין אינו חייב, דהרי משך ברשות צעלים אינו חייב וכצ"ק (עט.), וכן בכתובות (לא). במגרר ויואל פריך אי לר"ה איסור גנבה ליכא, הרי דהכלל הוא דבלא מעשה קנין לא נעשה גזלן, אלא שאינו יכול לקנות שלא מדעת חזירו להיות שלו, אבל לזה מהני הקנין שנעשה עכ"פ גזלן, וא"כ פריך הש"ס שפיר דכיון דבנכרי ליכא קנין משיכה א"כ ליכא מעשה קנין ולא נעשה גזלן, והניח צנריך עיון עיי"ש.

ובישוב קושיית הגאון רבינו עקיבא איגר ז"ל נראה, דעד כאן לא אמרו דצעינן שהגנב יעשה מעשה קנין וצלה זה לא נעשה גנב, אלא היכא דליכא הכנסה ברשותו ממש וכגון שהוליאיו לרשות הרבים או שהגזייה ברשות הצעלים, צוה אמרינן דאע"ג דצמאיאות עדיין ליכא מעשה גנבה שהרי

יעשה צו מעשה קנין, אלא דכיון שנמצא צידו והוליאו מרשות הצעלים הרי נשלמה גניבתו, וקרינן ציה אס המנא תמנא צידו. ולא צעינן מעשה הקנין אלא היכי דאין הגנבה צידו ממנא, וכגון שמשכו לקימטא או לרה"ר או שנמצא בחצרו דסלקא אדעתין לומר דאין שליח לדבר עזירה, או שהגזייהו ברשות צעלים. ומעתה שפיר הקסו התוס' בעבודה זרה (ע"א:) דאף אס משיכה בעכו"ס אינו קונה מ"מ שפיר משכחת שיהרג כשגזל, וכגון שהוליא את הגנבה מרשות הצעלים והיא נמצאת צידו ממנא, דבזה נעשה גנב גמור וכדכתיב ואס המנא תמנא צידו, ואף אס משיכה אינו קונה, מה צכך צידו מיהת הוי, ונעשה גנב גם צזה כיון שהוליאו מרשות צעלים ונמצא צידו. וכבר כתבנו כן בהערה לס' חי' רע"א מכת"י - ירושלים תשמ"ז - (עמוד ע"ד) עיי"ש.

והשתא לפי זה יש לקיים תירוטו של ס' קול שמחה, דסבירא ליה לרש"י דאס מיירי ששניהם הגזייהו את הגנבה והיא נמצאת צידם, צזה נעשו גנבים אף בלא קנין, ואף אס לא נימא הסבירא דמגו דזכי לנפשיה זכי נמי לחצריה ג"כ חייב משום גנבה, כיון דהגנבה היא צידו ממנא, ובכהאי גוונא אמרו דשותפין שגנבו חייבין.

ובעיקר דברי רש"י נראה לומר הא דהוכרח לפרש דמיירי שהאחד הוליאיה לדעתו ולדעת חצירו ולא הגזייהו שניהם ביחד כמו שפירשו תוס' וכלעיל, דהנה רש"י צ"מ (ח).

עדיין לא צא הגנבה לרשותו ולידו ממנא, מ"מ הוי גנב להתחייב באונסין הוליא דעשה מעשה קנין, אבל היכי שהוליא את הגנבה מרשות הצעלים והיא נמצאת צידו של הגנב וברשותו פשיטא דנעשה גנב, ולא משום שעשה מעשה קנין, אלא משום שעשה מעשה גנבה, שהרי אין מעשה גנבה גדולה מזו שהגנבה ילאה מרשות הצעלים ונכנסה לרשותו וידו. וראה לזה, דהא בתוס' לקמן (ע"ט.) ד"ה או, כתבו הטעם דגנב צעינן מעשה קנין, מדדרשינן לעיל (ס"ה.) גצי גנב אס המנא תמנא צידו אין לי אלא צידו גגו וחצרו וקרפיפו מנין, משמע דלא מחייב אלא במקום שראוי לקנות כי היכי דדרשינן בגט ונתן צידה עכ"ד. הרי דמפורש בקרא דנעשה גנב כשנמצא צידו, וא"כ אף אס לאו צידו הוי קנין מכל מקום נעשה גנב שהרי צידו הוא וקרינן ציה אס המנא תמנא צידו. וכן מוכח מהא דהתוס' דימו צידו דכתיב בגנב לקרא ונתן צידה דכתיב בגט, והרי בגט לא צעינן שיקנה את הגט צידו, וסגי צמה שהגט נמצא ציד האשה אף אס לא קנתה האשה את הגט, וכמש"כ הקה"ח (ס"י ר' סק"ה) ואכמ"ל - ולא אינטריך ריבויא בגנב אלא לחצרו, וכמש"כ תוס' לעיל (ס"ה.) דקמ"ל חצרו כלומר שהכשיה במקל מחצרו של צעה"צ ונכנסה לגגו וחצרו, ואינטריך לריבויא חצרו לאשמעינן דחצרו קונה אף לחוצתו, דלא תימא דכשליח דמיא ואין שליח לדבר עזירה עיי"ש. אבל היכא שהגנבה נמצאת צידו ממנא, הרי אין לך גנבה גדולה מזו דמה הוי ליה למיעבד עוד, והיכן מצינו בתורה דצעינן דוקא שהגנב

שאיני חייב: ע"י רש"י גיטין (נג.) גזי כהנים
שפגלו במקדש.

ע"ט.

היה מושכו ויוצא ומת ברשות הבעלים
פמור: כתבו בתוס' ע"ז (ע"א:) ד"ה ואי
ס"ד, קשה דהא ישראל נמי לא קנה הגולה
להיות שלו ואפ"ה קנייה להתחייב באונסין
החיוז דשייך ביה, וה"נ י"ל צ"נ נח שקנאו
להתחייב זה מיתה דהיינו החיוז דשייך זה.
וי"ל דודאי אי גזל שזה פרוטה דהוי ממנא
לגזי ישראל וחסרו חייב, אבל פחות משה
פרוטה שלא חסר ישראל דלאו ממנא
הוא וגם ממון העכו"ם לא נתרצה שהרי
לא קנאו משו"ה פריך אמאי נהרג עכ"ד.
וראיתי בחי' רע"א (בסו"ס שו"ת ח"ג) תמה,
דהא חזינן דבגזול בלא מעשה קנין אינו חייב,
דהרי מצואר בסוגיין שאם משך ברשות בעלים
אינו חייב, וכן בכתובות (לא) במגרר ויוצא אי
לרה"ר איסור גנבה ליכא דמשיכה ברה"ר
אינו קונה, אלמא דבעי מעשה קנין, וא"כ
פרכינן הכא לכיון דבנכרי ליכא קנין משיכה
א"כ ליכא מעשה קנין ואמאי חייב, והניח
צ"ע. וכן הקשה צ"ק קהלות יעקב למהרי"י
אלגזי (ערך משיכה). וכן הקשה הרש"ש צע"ז
(ע"א), ואף הוסיף לתמוה על תירוץ דהיכי
שחסרו לישראל אה"נ דחייב, והלא בכתובות
שם ובצנח בתרא (פו.) חסרו לישראל ומ"מ
פטור אם לא קנאו עיי"ש.

ד"ה פטור כתב, דהא דאין שליח לדבר עזירה
דדברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין,
וציאלרו הסמ"ע (סי' קפ"ב סק"ב) שיאמר
המשלח סברתי שלא ישמע לי לעשותו לכן אין
המשלח חייב עיי"ש, והקשה הגרע"א בחי'
צ"מ (י:) דא"כ בשותפין שגנבו דחייבין מטעם
מגו ואמאי יש צורך במגו, הלא כיון שגנבו
ביחד והמשלח ראה שהשליח עושה גניבה
לעצמו, א"כ מהיכי תיחי לא ישמע לו להיות
שלומו להגזיה גם בשבילו, וא"כ לא שייך בזה
אין שליח לדבר עזירה כלל, ומה הצורך במגו
עיי"ש. ועל כן הוכרח רש"י לפרש דמיירי
שרק האחד הגזיהו לדעתו ולדעת חבירו,
וחבירו לא היה שם ולא ראה את המעשה,
ולכן יכול לומר דסבר שלא ישמע לו, וא"כ
בהכרח נריך לומר דרק מטעם מגו הועיל
שליחותו. ועפ"י זה אחי שפיר מה שרש"י
פירש שם לעיל ד"ה פטור דהא דקיי"ל אין
שליח לדבר עזירה הוא משום דדברי הרב
ודברי התלמיד דברי מי שומעין, ויש לדקדק
דמה הצורך להשמיענו הכא הטעם דאשלד"ע,
הלא הלכה רווחת הוא דאין שליח לדבר עזירה
יהא הטעם מה שיהא, אלא שכונתו להקדים
בזה לתת ציבור לפירושו בזה דשותפין שגנבו
שהאחד הגזיה לדעתו ולדעת חבירו, ולא
ששניהם הגזיהו, דא"כ לא שייך בזה מגו
וכנ"ל.

רש"י. גמרא או דלמא מצי א"ל וכו'. דמצי
אמר אנא צעינא למיקרב קרבן אף

עוד. והיכן כתיבא בתורה ללא הוי גנב אלא כשקנאו מדיני קניינים, ולא אינטריין מעשה קנין אלא היכי שאינו צידו ממש או שלא הו'איו עדיין מרשות צעלים והגזיהו ברשות צעלים, צוה קמ"ל קרא דאע"ג דאינו ברשותו ממש מ"מ נעשה גנב כיון דעשה מעשה קנין.

ובעתה שפיר הקשו תוס' בע"ז דאף אם משיכה צערו"ם אינו קונה מ"מ שפיר משכחת שייעשה גנב אף בלא קנין, וכגון שהו'איו החפץ מרשות צעלים והוא צידו ממש, דצוה אף דאינו קונה מ"מ נעשה גנב, דהא כתיב אם המנא תמנא צידו והרי צידו הוא, וה"ה אם חיסרו אע"ג דאינו קונה נעשה גנב וא"ש.

בך שכירות נקנית בכסף בשטר ובחזקה: מכאן הקשו תוס' צפסחים (ד.) ד"ה אם על דברי רש"י שם ד"ה מסירת מפתח, שכתב דמסירת המפתחות הוא קנין שכירות ואם עד שלא מסר המפתח נכנס ליל י"ד חלה חובת הצדיקה על המשכיר. והקשו מהא דצ"ק (עט.) דקנין שכירות הוא צכסף שטר וחזקה ולא קאמר מסירת מפתח, ועוד דלעיל (ג.) מצואר דמסירה מהני רק דליהוי כאומר לך חזק וקני.

ולענ"ד י"ל צדעת רשיו"ל, למאי שכתב הנתה"מ (סי' קצ"ב סק"ו) דצשכירות דליכא קנין הגוף אינו מועיל חזקה דנעל

ולענ"ד לק"מ, דעד כאן לא מנינו דבעינן שהגנב יעשה מעשה קנין, אלא היכי שלא הכניסו לרשותו ממש, וכגון שהגנב הגזיהו ברשות הצעלים דנעשה גנב משום דהגזיהו קונה אף ברשות הצעלים, וכן היכי שהו'איו לרה"ר פטור למ"ד דמשכיה אינו קונה צרה"ר, והיינו משום שלא הו'איו ברשות הגנב, וצכה"ג אמרינן דאע"ג דלא צא ברשות הגנב מ"מ חייב כיון דעשה צו מעשה קנין, אבל היכי שהגזיהו צאה לידו של הגנב ממש ואינו ברשות צעלים ומכש"כ כשהגנב הכניסו לחצרו, פשיטא דנעשה גנב ואף אם אינו קונה, וצוה אין נריך מעשה קנין דהרי אין לך גנבה גדולה מזו שהו'איו מרשות צעלים והכניסו לידו ולחצרו.

וראיה לזה דהרי בתוס' ד"ה או שהו'איו כתבו הטעם דצגנב צעינן מעשה קנין, מדדרשינן לעיל (סה.) גבי גנב אין לי אלא צידו וגו' חצרו וקרפיו מנין ת"ל אם המנא תמנא צידו, משמע דלא מחייב אלא במקום שראוי לקנות עיי"ש. הרי דמפורש בקרא שנעשה גנב כשימנא צידו, וא"כ אף אם לאו דידו קונה מ"מ נעשה גנב שהדי צידו הוא, ולא אינטריין ריבויא אלא לחצרו וכמש"כ תוס' לעיל (סה.) ד"ה אין לי, דקמ"ל שאם הכישה צמקל לחצרו מחצר צעה"צ דחצרו קונה אף לחצרו דלא תימא דכשליח דמיא ואין שליח לדבר עבירה עיי"ש, אבל היכי שנמנא צידו ממש או שהגנב הכניס את הגזיהו בחצרו צידו ממש, פשיטא שאין לך גנבה גדולה מזו, דמה הו"ל למיעבד

תום' ד"ה גנב והקדיש. ואיירי צקדשי צדק
הצית: וכ"כ תוס' יצמות (פ.ת.) ד"ה
אי קדושת, דצקדושת דמיס לא חשיב צרשות
בעלים ע"ש.

תום' ד"ה נתנו לבכורות. וי"ל דהנהו לא
ידיעי דלתי לידה צאיסורא אלא סבורין
שהיה שלו, וצין ללישנא דמפרש צפ"ק דצבא
מזיעא (י:) טעמא דאין שליח לדבר עבירה
משום דשליח צר חיוצא הוא ודברי הרב ודברי
התלמיד דברי מי שומעין, וצין ללישנא דאי
צעי עמיד אי צעי לא עמיד אין שייך לכאן,
דהתם אין יודע שהשליח יעבור, אבל כאן יודע
הוא שיקח, מאחר שהוא סבור שהוא שלו: הנה
נתבאר דצבירא להו דצשליח שוגג יש שליח
לדבר עבירה. אולם הנמוקי יוסף חולק וצבירא
ליה דצשליח שוגג אין שליח לדבר עבירה
עיי"ש. צבירא פלוגתתם י"ל על פי מה שכתב
הסמ"ע (סי' קפ"ב) צבירא דברי רש"י צ"מ
(י:) ד"ה צר חיוצא הוא, שכתב התם פטור
השולח דאמרין ליה דברי הרב ודברי התלמיד
דברי מי שומעין ולא היה לו לעשות. וצבירא
הסמ"ע, דלא סמך המשלח שהשליח יעשה את
השליחות כיון שהוא דבר עבירה ויאמר שסבר
שלא ישמע לו. וצבירא דזשי זקניי הגרע"א שם
כתב עליו, דא"כ צמומר נימא דמהני שליחות
לדבר עבירה, וכן הקשה משותפין שגנבו
צ"מ (ת.), שהקשו תוס' שם דנימא אין שליח
לדבר עבירה, והתם צודאי יעשה השליחות
כיון שהוא עצמו גוזל הוא. והעלה דהפירוש
הוא, דהיה לו לשמוע דברי הרב והוי שליחות

וגדר ורק חזקה של השתמשות, וצס' מחנה
אפרים (ה' שכירות סי' א') כתב שאם שכר
קרקע מצבירו וצבר כליו לתוכו ה"ז חזקה,
דכיון דאינו זוכה צגוף הקרקע אלא צפירותיו
שיש לו זכות השתמשות, א"כ כדרך תשמישו
כך דרך זכייתו עיין שם. ומעתה י"ל דמה
שאמרו צצ"ק (נ.צ.) דמסירת מפתח הוי רק
כאומר לך חזק וקני, היינו כשקונה קרקע
צתורת לוקח, דכיון שקנה את גוף הקרקע
לכל תשמישו לכן לא מהני חזקה ע"י מסירת
מפתח, הואיל דמסירת מפתח מורה רק על
זכות ההשתמשות אבל עדיין אינו מורה על
קנין צגוף הקרקע, אבל צשכירות קרקע
דמיירי צרש"י פסחים שם, הנה גם מסירת
מפתח מהני דהרי הוי כהחזיק צה להשתמש
צו, דכיון שמסר את המפתח הרי זה מורה
שהוא יכול ליכנס למקום זה ולהשתמש צו צלא
עיכוז הבעלים. ומעתה לא קשיא דאמאי לא
מנו גצי קנין שכירות קרקע גם קנין מסירת
מפתח, דצאמת מסירת מפתח אינו קנין חדש,
אלא שהוא צכלל קנין חזקה שקונה צשכירות
קרקע ואכמ"ל.

רש"י ד"ה תיקנו משיבה בשומרים. שלא
יתחייב שומר צשמירה עד שימסור:
צ"ע לפי זה מה הציא ראי' מנתנו לצכורות
וכו' ש"מ תיקנו משיכה לשומרין, הלא התם
א"צ משיכה לדין שומרין אלא שיהא כשליחו
של הגנב והמשיכה מועלת שיהא להמשלח דין
גנב אבל א"צ משיכה לדין שומרין. ועי' תוס'
ד"ה תיקנו.

באיסור ואין יכול להעשות שליה בזה דיותר
נריך לשמוע דברי הרב עכ"ד.

ובתבתי צימי חורפי לנריך ציבור, דאטו
התורה אמרה דלא מצי להעשות
שליה עד דנימא אי עביד לא מהני, אלא
שהתורה אמרה שאסור לו לעשות את
מעשה העצירה, אבל אם הוא רוצה לעבור
נימא דמהני קבלת השליחות, דעכ"פ חלה
השליחות, ויועיל גם לחייב את משלחו. אלא
דבאמת א"ש, דהנה התורה נתנה עליו
שיעבוד וחיוב שלא לעשות מעשה עצירה זו,
וזה החיוב אי אפשר לו לפרוק מעצמו, כי הוא
מושבע ועומד מהר סיני שלא לעשות מעשה
זה, ואף אם עבר וגזל ועבר על חיובו, מכל
מקום עצם החיוב קיים ועומד בכל שעה,
והשתא שהוא התחייב עצמו להיות שלוחו
לגבו, דהיינו שהוא שיעבד גופו לעשות
מעשה גזילה להמשלתו, הרי שיעבד עצמו
לשני שיעבודים, חדא לעשות את עצם מעשה
הגזילה, ועוד לעשות את מעשה הגזילה לשם
המשלתו, וזה אי אפשר כיון שהתורה שיעבדו
שלא לגזול, ואין זכחו לשעבד עצמו היפוך
משיעבד התורה, וע"כ לא מצי להיות שליחו
של חצירו לדבר עצירה, כי עצם ההשתעבדות
לעשות עצירה הוא היפוך התורה.

ולפי"ז יוצא, דאף היכי שעבר השליח בשוגג
ג"כ אין שליח לדבר עצירה, דהא גם
שוגג עצירה הוא, והוא לא יכול לשעבד עצמו
לדבר עצירה. ומעתה י"ל דפלוגתת תוס'

ונימוק"י תליא אם נימא כטעמו של הסמ"ע
דאז בשוגג לא שייך אשלד"ע, ולטעמו של
הגרע"א אף בשוגג אשלד"ע. אלא דבאמת זה
אינו הכרח, דאף אי אמרינן כסדרת הגרע"א
דהוא אינו יכול לשעבד עצמו לשם גזילה כיון
שיש עליו חיוב מן התורה שלא לגזול, וא"כ גם
על שוגג יש עליו חיוב, הנה באמת י"ל דהא
דשוגג נריך כפרה היינו משום שעצם המעשה
אסרה תורה והקפידה שלא יעשה, וע"כ אם
עשה את המעשה נריך כפרה כיון שמעשה
העצירה נעשתה על ידו. אבל חיוב התורה לא
היתה עליו רק על מזיד, פירוש דהתורה לא
יכולה לומר שיש על הגברא חיוב והשתעבדות
שלא לעשות את המעשה בשוגג, כיון דזה לאו
בידו הוא, והתורה אינה יכולה לאסור אלא
מעשה מזיד, ועל מזיד יש עליו חיוב שלא
לעשות, אבל על שוגג אי אפשר שיהיה עליו
חיוב ושיעבדו שלא לעשות, כיון דזה אינו בידו
כלל, ורק אם עבר על העצירה נריך כפרה
משום דעצם המעשה הוא עצירה והעצירה
נעשתה על ידו.

וביתר ציבור יש לומר, דנעושה עצירה
שבתורה הרי הוא עובר בשני דברים,
חדא שעבר על מה שנתחייב שלא לעשות
העצירה, שהרי הוא מושבע ועומד שלא
לעשותה, ועוד על עצם מעשה העצירה, וזה
לא שייך רק בזמזיד. אבל בשוגג אין לומר שעבר
על החיוב שלא לעשותה שהרי לא היה רוצה
לעבור, אלא שנריך כפרה על עצם מעשה
העצירה. וא"כ כיון שאין חיוב ושיעבוד על

כלל. והשתא שפיר אינטריק לאו ללא תגזול
לחסור זכה"ג, שגזול בשליחותם של אחרים,
דבל תתאוה ובל תתמוד ליכא ובל תגזול איכא.
ועיין עוד בס' נתן פריו עמ"ס צבא מניעא
(סא.) ד"ה אלף לא.

ע"ט:

אמר רבי מאיר בא וראה כמה גדול כח
של מלאכה, שור שביטלו ממלאכתו
חמשה, שה שלא בטלו ממלאכתו ארבעה,
א"ר יוחנן בן זכאי בא וראה כמה גדול
כבוד הבריות, שור שהלך ברגליו חמשה,
שה שהרכיבו על כתפו ארבעה: י"ל דגם
לר"מ תליא צביון, אלא דלריצ"ז תליא צביון
דגנז ולר"מ תליא צביון דבעל הצית, דאמרו
חז"ל (נדרים מט:): גדולה מלאכה שמכבדת את
בעליה, וא"כ כשגנזו את שורו ועל ידי זה הוא
צטל ממלאכה נמצא דצטלוהו מכבודו ועל כן
משלם חמשה.

א"ר יוחנן בן זכאי בא וראה כמה גדול
כבוד הבריות, שור שהלך ברגליו
חמשה, שה שהרכיבו על כתפו ארבעה:
צריך ציבור אטו יש לחוש לכבודו של גנז. אך
צאמת כשאדם מתצוה צאיזה דצר הרי זה ציון
גם לצני אדם אחרים, שהרי כולם הם ממין
אחד וצ"לם חלקים צרא אותם, ואם מצוה את
עצמו הרי זה ציון לכל המין האנושי, משל
למלך שמצוים את כללם ודמותו שהוא ציון
למלך. ונמצא שציון של הגנז הוא ציון לעולם

השוגג, ממילא שפיר מצי להיות שליח לדבר
עצירה בשוגג ויכול לשעבד עצמו על זה.
ועפ"ז אחי שפיר הא דשוגג דרצנן אין צריך
כפרה וכמש"כ נתה"מ (סי' רל"ד), משום
דרצנן לא חסרו את עצם מעשה העצירה, רק
הטילו חיוב על האדם שלא לעשותה, וכשעבר
עצירה הרי ציטל את החיוב. וכל זה שייך
צמיד, אבל בשוגג ליכא ציטול החיוב, שהרי
אין הוא יודע כלל שיש צוה מעשה עצירה,
ואלו המעשה מצד עצמו אין צו איסור, לכן אין
צריך כפרה.

באו"ד. וצין ללישנא דמפרש צפ"ק דצבא
מניעא (י.) טעמא דאין שליח לדבר
עצירה משום דשליח צר חיובא הוא וכו', אין
שייך לכאן דהתם אין יודע שהשליח יעבור,
אבל כאן יודע הוא שיקח מאחר וכו': על פי
דברי התוס' כאן נראה ליישב מה שהקשה בס'
מנחת חינוך (מנוה ל"ח), צפ"ס צבא מניעא
(סא.) דפריך למה לי דכתב רחמנא לאו צגול
ולילף מריצית ואונאה, וקשה הלך צלא"ה
אין צריך לאו צגול דהרי כתב הרמב"ם (פ"א
מגולה הי"ב) דצגול עובר משום לא תתאוה
ולא תתמוד עיי"ש. ולהמצואר דבעשה שליח
לגנוז והשליח ידע שהוא גזילה צוה אמרינן
אין שליח לדבר עצירה, וממילא השליח חייב,
ועיין ש"ך חו"מ (סי' שמ"ח סק"ה ו'). צרם
נראה דאף דהשליח עובר משום לא תגזול,
מ"מ אינו עובר צבל תתאוה ובל תתמוד, דהא
השליח אינו חומדו שהרי לא גזלו לצורך עצמו
אלא לצורך המשלח ולדידיה אין לו צורך צו

לשאר הבריות. והנה כשישלם הגנז ויציא שה להגנז הרי ישאו על כתפו ונמצא לציב ציון לבריות, ולכן סגי שיציא ד' שה כדי שהציון יהא פחות, משא"כ צשור יציא וישלם ה' שורים, שצבחתם ליכא ציון.

א"ר יוחנן בן זכאי בא וראה כמה גדול כבוד הבריות, שור שהלך ברגליו חמשה, שה שהרכיבו על כתפו ארבעה: והוא פלג שהמורה חסה על כבוד גנז שגרם הציון לעצמו. וי"ל עפ"י מה דציב לקמן (ז): זה הכלל הכל לפי כבודו אמר ר' עקיבא אפילו עניים שבישראל רואין אותם כאילו הם בני חורין שירדו מנכסיהם שהם בני אברהם יצחק ויעקב עיי"ש. והנה הגנז הוא צגדר עניים שירדו מנכסיהם, עני צדעת, ומ"מ יש לו דין צשת מכיון שהם בני אברהם יצחק ויעקב. ומזה מוסר השכל עד כמה גדול כבוד הבריות ואף צפחות שבישראל. גם נלמד מזה, כי כל דיני העונשים שצחורה הם צחצון וצדקדוק, ואף הגנז אין מענישין אותו יותר ממה שראוי לו, וכיון שנתצוה צנשיאת השה על כתפו, מנכין לו ציון זה מעונשו ומשפטי ה' ישרים.

יונק ממנה משחרית לשחרית, לימים נכנסו חבריו לבקרו, כיון שראו אותה העו קשורה בכרעי המטה הזרו לאחוריהם ואמרו לסטים מזויין בביתו של זה ואנו נכנסים אצלו, ישבו ובדקו ולא מצאו בו אלא אותו עון של אותה העו, ואף הוא בשעת מיתתו אמר יודע אני שאין בי עון אלא עון אותה העו שעברתי על דברי חברי: וכתב צשיטה מקוצנת שם צשם המאירי ז"ל, דמהאי עובדא חזינן דאע"פ שצמקוס פקוח נפש הותרו האיסורין להתרפאות צהן, דצר שנאסר מכת תקנה ומחשע פסידת אחרים ראוי להחמיר צו ציותר עכ"ד. ויש להצין, דהא לעיל (ס:) איציעיא להו מהו שיציל עצמו צממון חצירו, וציארו התוס' דאיציעיא להו אס חייב לשלם כשהציל עצמו משוס פקוח נפש עיי"ש. ומשמע דודאי דמותר להציל עצמו צממון חצירו צמקוס פקוח נפש, אלא דאיציעיא להו אס חייב לשלם, אצל ליכא איסורא להתרפאות צממון חצירו. ועיין רש"י ושטמ"ק שם. וא"כ אמאי מצאו עון צאותו חסיד, הלא כיון שהיה צו משוס פקוח נפש הותר לו להשהות עז צתוך ציתו, ואס יזיק לאחרים שלם.

ונראה על פי מה שכתבנו לעיל (ל.) לפרש מאמרס מאן דצעי למהוי חסידא לקיים מילי דנויקין, שאין הכונה שלא יזיק לאחרים דזה פשיטא, אלא הכונה לקיים מילי דנויקין, כלומר שיקיים גם דצר הגורס היזק לעצמו, כי החסיד נוח לו להנזק מלהזיק

פ.

ת"ר מעשה בחסיד אחד שהיה גונח מלבו, ושאלו לרופאים ואמרו אין לו תקנה עד שינק חלב רותח משחרית לשחרית, והביאו לו עז וקשרו לו בכרעי המטה והיה

פ:

תום' ד"ה אומר לנברי ועושה. והיה נראה מתוך ה"ג להחיר ציוס שני אפילו של ר"ה לעשות ברזל ע"י ישראל, שהרי מת דלף שרי לקבור על ידי נכרי כדמוכח בפ"ק דר"ה (דף כ.) אפילו הכי אמר בפ"ק דצ"ה (דף ו. ושס) ציו"ט שני יתעסקו בו ישראל אפילו ציו"ט שני של ר"ה, כ"ש מילה דשרי ע"י נכרי איקורא דאורייתא בשבת כדפי' בהלכות גדולות ושרי נמי ע"י ישראל ציו"ט שני של ר"ה. ומיהו אין זה ק"ו דמן הדין הוה ליה למישרי לקבור מת בשבת אלא לפי שהוא מכוער ומגונה ומתצייש שנקבר בשבת שנעשה באיסור שבת אפילו ע"י נכרי מידי דהוה אההיא דתנן בפרק השואל (שבת דף קנא.) עשה נכרי ארון וספר קבר אס בשביל ישראל לא יקבר בו עולמית ולא שרי בכדי שיעשו כמו בחי מטעם דפרישית וכו': הקשה הגאון בעל חלקת יואב ז"ל בקו' קצא דקשייתא (קושיא ע"א), על מה שפסק בספר האגודה (צ"ק פא.), דצמילה ציו"ט שני מותר גם מכשירין בק"ו ממת, ודלף כתוס', ורביס עשו מעשה כהאגודה ונסעו ציו"ט שני למול מילה בזמנו, ותמוה מירושלמי ראש השנה (פ"ג ה"ג), דמוצא שם צרייתא דמוהל ההולך למול יש לו אלפים אמה לכל רוח משום שינא ברשות, ומוקי הירושלמי להצרייתא דאתיא כרבי אליעזר דמכשירי מילה דוחה שבת, וקשה דלהאגודה משכחת גם לדידן דלף קי"ל כרבי אליעזר, דהיינו שהולך למול חוץ לתחום ציו"ט

אחרים. ומעתה יש לומר, דודאי דמדינא היה רשאי להשהות העו צציתו משום סכנת נפשות, אבל כיון שהיה חסיד, והרי חסיד צעי לקיים מילי דנזיקין והיינו אף דצרים שמזיק לעצמו, דמוטב לו להזיק לעצמו משזיק אחרים, ומשום הכי הקפידו עליו חצרו. ולכן הקדימו לומר מעשה בחסיד אחד, דאי לאו שהיה חסיד לא היו חצרוי מקפידין עליו כיון דמדינא היה לו היתר בכך, ורק מכיון שהיה חסיד היה ראוי לו להזיק לעצמו ולא להזיק לאחרים. וצ"ע דברי המאירי ז"ל דאף במקום פקוח נפש ראוי להחמיר שלא להזיק לאחרים, יעויין בחידושי הרא"ה כתובות (יט.) שכתב צדעת רבי מאיר דאף בגזל יהרג ואל יעבור עיין שם. ועיין שאלות ותשובות חתם סופר (חו"מ סימן א') בזה, ובאמת צמעשה דחסיד אחד הנ"ל, הלא לא היה חשש גזל שהרי העו היה קשור בצרעי המטה, אלא דמכל מקום איכא עצירה על דברי חכמים שאקרו אף כשקשור בצרעי המטה, ועיין תוס' ד"ה מהו, ולכן אמר בשעת מיתתו שאין צי אלא אותה עון שעצרתי על דברי חצרי, כלומר שאין צו עון גזל כלל אלא עון של עצירה על דברי חכמים שאקרו להשהות העו גם צכהאי גוונא.

תום' ד"ה לבי ישוע הבן. ור"ת פי' שנולד שם בן ועל שם שהולד נושע ונמלט ממעי אמו: ז"ע דלפ"ז גם צבת ראוי לעשות סעודה ואמאי קרי ישוע הבן.

שני או ציו"ט שני של ראש השנה, ולמה צריך הירושלמי לאוקמי דוקא כרבי אליעזר. וגם קשה דאיך למד האגודה בק"ו ממת, הרי תנן במס' ידים (פ"ג מ"ד) דאין דנין דברי סופרים מדברי סופרים, והניח צנע"ג.

גם בק"ו טל תורה להגר"מ אריק ז"ל בהגהותיו לירושלמי ר"ה (פ"ג ה"ג) עמד בזה, והניח בקושיא. ושם ציין לשו"ת בית יצחק (או"ח סי' מ"ג) שהאריך צדין זה אם מותר למוהל לילך חוץ לתחום ציו"ט שני במילה בזמנה, והעלה שהמקיל לא הפסיד עיי"ש. ולא הביא מדברי האגודה שהקיל בזה.

ומה שהקשו הגאונים חלקת יואב וטל תורה ז"ל מירושלמי הנ"ל, שלא אמרו דברייתא מיירי ציו"ט שני, נראה לתרץ עפ"י מש"כ בתשו' הרא"ש (כלל כ"ו סי' ה') דמילה שלא בזמנה אינה דוחה יו"ט שני של גליות - ודלא כרמב"ם (פ"א ממילה ה"טו) שהתיר - והא דקתני בשבת (קלו.) שני ימים טובים של ראש השנה נימול ל"ב, הוא הדין ציו"ט שני של גליות, אלא שהמשנה נשנית בארץ ישראל עכ"ל. וכ"כ התשב"ץ (ח"ג סי' רפ"ד), דתנא דנקט ב' ימים טובים של ראש השנה, תנא דירושלמי הוא דלית להו יו"ט שני של גליות, ובזמן שמקדשין עפ"י הראייה מתנייא מתניתין דלית להו יו"ט שני של גליות, ומשו"ה נקט ב' ימים טובים של ראש השנה, וזהו טעמו של הרא"ש בתשובה המובא בטור יו"ד (סי' רס"ו) דמילה שלא בזמנה

אינה דוחה יו"ט שני של גליות, ולא פירש לנו טעמו, ונראה שמטעם זה אמרה הרא"ש עיי"ש. והנה חכם עדיף מנביא, שכן הוא באמת בתשו' הרא"ש דתנא דמתניתין שהיה בארץ ישראל לא מיירי מיו"ט שני של גליות, והתשב"ץ לא היו לפניו תשובות הרא"ש. [ועיין רש"י מגילה (לא). ל"ה ה"ג ת"ר דהברייתא נשנית באר"י].

ובעתה י"ל דהוא הדין והוא הטעם, הא דירושלמי ראש השנה הנ"ל אוקמי לברייתא דאף הבא למול את הקטן שמהלך אלפיים אמה כרבי אליעזר, ולא אוקמי ציו"ט שני של גליות, דתנא דברייתא שנשנית בארץ ישראל לית ליה יו"ט שני של גליות, וקאי שם על המשנה שאמרו גבי עדים של קדוש החודש דהתקין ר"ג הזקן שיהיו מהלכין אלפיים אמה לכל רוח, ולא אלו בלבד אלא אף חכמה שבאה לילד והבא להציל מיד הדליקה ומיד הגייס יש להן אלפיים אמה לכל רוח, ועל זה אמרו דברייתא תני אף הבא למול את הקטן עיי"ש, הרי דמיירי בזמן שקדשו עפ"י הראייה דליכא יו"ט שני בארץ ישראל.

ואף דהאגודה התיר אף ציו"ט שני של ראש השנה ואף שזה נוהג גם באר"י, מכל מקום לא תקשי דלוקמי לברייתא ציו"ט שני של ראש השנה, דהאגודה לא התיר אלא בזמן הזה שאנו בקיאין בקביעותא דירחא ויו"ט שני של ר"ה לא הוא מדרבנן, אבל המשנה דמיירי בזמן שקדשו עפ"י הראייה,

פא.

תום' ד"ה ומעין היוצא בתחילה בני העיר
 מוסתפקין [מזמנו]. למאי דאמר לקמן
 דתנאים שהתנה יהושע אפילו צה"ל יש
 לתמוה הא דאמר צפרק כל הלמים (ע"ז
 דף מו. ושם) המשתחוה למעין מימיו מהו
 לנכסים, ופשיט ליה מהא דאמר מים של רבים
 אין נאסרים, ומשני דנצעי מארעיה, והשתא
 אכתי של רבים הם מתנאי יהושע: לכאורה
 י"ל למאי דמצוה לקמן ע"ז לרצה צ"ר הונא
 נותן לו דמים, אם כן מוכח דהמעין הוא של
 בעל השדה דל"כ למה נותן לו דמים אלא
 דחייבוהו למכור. ואע"ג דמסיק דלית הלכתא
 כוותי', י"ל דסוגיא דצ"ק אחיא כרצה צר"ה.

תום' ד"ה אין מחייבין אותו לעקור. ולר"ע
 אינטריך דאמר צפרק צתרא דע"ז
 (סד.) וצמכות (כא): המקיים צללים לוקה
 ולא מלקות ממש דלאו שאין צו מעשה
 בעלמא הוא: וכיוצא בזה כתבו תוס' יומא
 (לו: ד"ה לאו, דהא דפריך צמכות (יח.)
 וילקי נמי משום וצפרק צתרא דע"ז ור"ע
 לאו מלקות ממש קאמר אלא איסורא בעלמא
 עיי"ש. ועל פי זה לא קשיא מה שהקשו תוס'
 צמכות (ד: ד"ה הא, דמשמע דלר"ע דאית
 ליה דעדים וזממין קנסא לית ליה לאו שאין
 צו מעשה לוקין עליו, וקשה דהא ר"ע אמר
 שם (כא): המקיים צללים צכרם לוקה, ופירש
 צפרוק דהיינו שמינת אותו צסוף שדהו
 כשמנאה זרועה דהוי לאו שאין צו מעשה

היה צו"ט שני של ראש השנה ספק איסור
 דאורייתא דשמא היום קודש, ואז צודאי שהיה
 אסור לזאת חוץ לתחום למול אח התנוק
 וא"ש. ועיין שו"ת חתם סופר (יו"ד סי' נ"ד)
 מש"כ צענין התשצ"ך הנ"ל.

ובאמת היה מקום לדון להתיר ללכת למול
 חוץ לתחום צו"ט שני, דהא איכא
 ג' שבותים, דצו"ט שני של גליות הוי מדרבנן,
 ותחומין עד י"צ מיל הוי לכו"ע מדרבנן,
 והפרי חדש (או"ח סי' תנ"ה סק"ג) העיר
 דתחומין צו"ט ליהוי רק מדרבנן דצקרא
 כתיב אל יצא איש ממקומו ציום השביעי ולא
 הוי בגדר מלאכה עיי"ש, וכן כתב צטורי
 אבן חגיגה (ז:). ועיין בזה בשו"ת חת"ס
 (או"ח סי' קמ"ט, קנ"צ) דהוי דאורייתא
 ואכמ"ל.

ומה שהקשה בעל חלקת יואב ז"ל מהא
 דמשנה ידים (פ"ג מ"ב) דאין דנין דצרי
 סופרים מדצרי סופרים, לכאורה י"ל דהיינו
 רק לחומרין אין דנין, וכגוונא דמיירי התם
 דאין ללמוד דשני עושה שני מהא דכתבי
 קודש שניים מטמאין את הידים דאין דנין
 ד"ס מד"ס עיי"ש, אצל לקולא שפיר דנין.
 אולם צתפארת ישראל שם (אות י"ט) כתב דגם
 לקולא אין דנין. ועיין ידים (פ"ד מ"ג) שכל
 המחמיר עליו ראייה ללמד. ועיין מג"א (סי'
 ש"ה סקי"א) דאין לדמות גזרות חכמים זו לזו
 עיי"ש.

ובאמת מה דפשיטא להו לתוס' ז"ל דרע"ק
 ס"ל דלאו שאין צו מעשה אין
 לוקין עליו, יעויין תוס' שזועות (ד.) ד"ה
 רע"ק ובמהרש"א שם דאף לרע"ק דעדים
 זוממין קנסא הוא מ"מ ס"ל דלאו שאין צו
 מעשה לוקין עליו עיי"ש, ועפ"ז מיושבת
 שיטת הערוך צפשיטות. אלא דלפ"ז ז"ע
 מהתוספתא דמפורש שם דהמקיים בכלאים
 אינו לוקה משום שהוא לאו שאצ"מ. ולכאורה
 מוכח מזה כמש"כ הכס"מ (פ"א מכלאים ה"ג)
 דגם רבנן מודי דאיסורא מיהת איכא במקיים
 עיי"ש, וא"כ י"ל דהתוספתא אחיא כרבנן,
 אבל לרע"ק שפיר לוקה. ועי' ירושלמי (פ"ח
 מכלאים ה"א) דנראה דרע"ק ס"ל לאו שאצ"מ
 לוקין עליו, ועיין בגליון הש"ס שם, ובס'
 לפלגות ראובן (ח"ג סיומא דמס' מכות פלג ו').

ולכאורה יש ליישב שיטת הערוך עפ"י
 המצואר צההמ"ג (פ"ג משכירות
 ה"צ) דחסמה בקול חייב דכיון דחסימה ישנה
 צמעשה גמור אף החסימה בקול היא כמעשה
 עיי"ש. וא"כ הוא הדין המקיים כלאים כיון
 שישנו ע"י מעשה וכגון שעשה גדר מסביב
 השדה וכמש"כ תוס', ע"כ גם צלא מעשה
 לוקה. וכ"כ בס' שיח יחזק במכות (ד.). אולם
 מלשון ההמ"ג משמע דלא אמר סברתו אלא
 בחסמה בקול דהוי עכ"פ מעשה זוטא, וזוה
 אמרינן דכיון דמשכחת ליה חסימה צמעשה
 גמור ע"כ לוקה גם צמעשה זוטא, אבל
 כשאינו עושה מעשה כלל אינו לוקה ואף
 שמשכחת ליה צמעשה. וא"כ צמניח צשדהו

עיי"ש. והנה להמצואר צתוס' צסוגיין דלאו
 מלקות ממש קאמר דלאו שאין צו מעשה
 הוא אלא איסורא צעלמא, א"ש שיטת הערוך.
 ולכאורה יש להוכיח דר' עקיבא לאו מלקות
 ממש קאמר, דהרי צתוספתא מכות (פ"ד ה')
 אמרו, המשייר חמץ צפסח והמקיים כלאים
 עובר צלאו תעשה אבל אין לוקה עליהם את
 הארבעים לפי שאין צהם מעשה עיי"ש,
 ומימרא זו על כרחך כר' עקיבא אחיא, דהא
 לרבנן אין איסור כלל צמקיים כלאים, וכדמוכח
 צתוס' צסוגיין עיי"ש, וכן מוכח צש"ס
 ע"ז (סד.) וכמש"כ המל"מ (פ"א מכלאים
 ה"ג), וכן האריך צזה צטורי אבן מגילה (יג):
 עיי"ש, ומ"מ ס"ל דאין לוקין עליו משום
 דהוי לאו שאין צו מעשה, א"כ מוכח דאף
 לרע"ק אין לוקין צמקיים כלאים, וכתוס'
 צסוגיין.

ועיקר קושית התוס' על הערוך י"ל עפ"י
 המצואר צרמז"ס (פ"א מחמץ ומנא
 ה"ג) דאינו לוקה משום צל יראה אלא
 כשקנה חמץ צפסח עיי"ש, א"כ ה"ה י"ל
 דהא דלוקה לרע"ק צמקיים כלאים ואינו
 עוקרו היינו כשקנה שדה של כלאים ולא
 עקרו, דצכה"ג שפיר לוקה דעביד מעשה.
 ולדינא שפיר י"ל כהערוך דכשמניח אותו
 צסוף שדהו כשמנלא זרועה ג"כ הוי מקיים.
 ולפ"ז י"ל דמה שאמרו צתוספתא מכות
 הנ"ל דהמקיים אינו לוקה משום דהוי לאו
 שאין צו מעשה, היינו כשמנלא כך צשדהו ולא
 קנהו.

שאני אומר אפילו בחוצה לארץ: ז"ל
דצמור"ל הי' צמחו של יהושע לתקן מדין
הפקר צ"ד הפקר דהרי התם לא הנחיל.

פ.ב.

דתניא וילכו שלשת ימים במדבר ולא
מצאו מים, דורשי רשומות אמרו
אין מים אלא תורה וכו', כיון שהלכו
שלשת ימים בלא תורה גלאו, עמדו
נביאים שביניהם ותקנו להם שיהו קורין
בשבת ומפסיקין באחד בשבת וקורין בשני,
ומפסיקין שלישי ורביעי וקורין בחמישי,
ומפסיקין ערב שבת כדי שלא ילינו ג' ימים
בלא תורה: וצריך ציבור הלל צאותו זמן
עדיין לא נתנה התורה ומה יקראו. גם צריך
ציבור לשון דורשי רשומות. גם צריך ציבור
אמאי דוקא אחר קריעת ים סוף נלאו אחר ג'
ימים בלא תורה, הלל כבר הלכו ז' ימים קודם
קריעת ים סוף ואמאי לא נלאו צאותם הימים.

וי"ל עפ"י ההפלאה צפנים יפות ז"ל (פרשת
שלח) שכתב לפרש קרא שם, ויסע משה
את ישראל מים סוף, ופירש"י הסיען צעל
כרחם שעטרו מזרים סוסיהם בתכשיטי זהב
וכסף ואבנים טובות והיו ישראל מונחין אותם
צים, וגדולה היתה ציזת הים מציזת מזרים
וכו' לפיכך הוצרך להסיען צעל כרחם. ופירש
שזהב וכסף היינו נלוות קדושות שהוציאו
ישראל ממזרים, וציזת הים נתוספו נלוות
יותר ממה שהוציאו ממזרים, ולא היה צמח

כלאים דליכא מעשה כלל אינו לוקה. ועפ"ז
תחיישב מה שהקשה בהגהות מעשה חושב
(סי' קל"ח) שעל הס' שעה"מ (ה' חמץ ומנה
פ"א ה"ג), צמח"כ הרמב"ם דאינו לוקה על
כל יראה אלא צמחמץ בידים, דלסדרת ההמ"ג
כיון דמשכחת שיעבור ע"י מעשה א"כ צריך
ללקות אף בלא מעשה עיי"ש. ולדברינו א"ש,
דקצרת ההמ"ג נאמרה רק היכי דליכא
עכ"פ קצת מעשה, אצל צמחמץ חממו
דליכא מעשה כלל אינו לוקה. ועיין לח"מ
(פי"ג משכירות ה"ב) ומל"מ (פ"ד ממלוה ה"ו)
ושעה"מ שם. וכעת מנלתי כן צנוצ"ת (או"ח
סי' ע"ו).

פ.א:

מר זוטרא חסידא שקיל ומהדר: כיון דחסיד
הי' החזיר אף שלא הי' מחוייב, וי"ל דז"ש
לעיל (ג.) מאן דבעי למהוי חסידא לקיים מילי
דנוקין, וי"ל דר"ל אפילו מה שאינו מחוייב.
וכן הא דאמרו להלן דר"י בן קנוסא כל מעשיו
לש"ש ולא הלך בצדי דרכים, דאע"ג דכך
התנה יהושע דמותר להזיק לצעל השדה, מ"מ
לא רצה להזיק, והיינו מילי דחסידא.

אמר רב פפא והאי דידן אפילו מל קשי
לה: י"ל דצ"י שהקרקע קשה וכש"ס
שבת פ' כלל (עד.) ולכן עד רביעה שניה ליכא
הזיק, אצל צמחמץ ר"פ צבצל דהארעא רפי אף
טל קשי לה, ותנאי יהושע צ"י הי' דקרקעה
קשה.

ישראל בלבד להוציא נלוות אלו מן המנרים. וע"כ הוצרכו לכתו של משה, והיינו שהסיענו צעל כרחם שמרע"ה סיעים צוה עיי"ש. והנה ע"י שנכנסו בקרבם הנלוות הקדושות הרגישו למאון לתורה, כדי לקדש את הנלוות. וע"כ צו' ימים שעברו שעדיין לא קבלו הרבה נלוות קדושות לא הרגישו למאון לתורה, ודוקא עכשיו אחר שנטלו ציזת היס שהיתה מרובה מציות מנרים וקבלו הרבה נלוות קדושות. הרגישו למאון לתורה ונלאו, והיינו דורשי רשומות, שרישומן של הנלוות ניכרת בקרבן ונדרשו לקדש בתורה.

ועל כן עמדו נציאים שציניהם ותקנו להם שיהיו קורין בשבת וצו' וה', ר"ל שעכשיו קבלו עליהם שכאשר יזכו לקבל את התורה לא יעברו ג' ימים בלא תורה, ולזה הוצרכה צחינת נצואה שיודעין עמידות והם כבר הרגישו את קדושת התורה העמידין לקבל, ותקנו להם שיהיו קורין - בעתיד - בשבת וצו' וה'. ועי"ז כבר שצעה נפשם מקדושת התורה ופגה מה שנלאו כי קבלת התורה בעתיד כבר השפיעה קדושתה מעכשיו.

דורשי רשומות אמרו: סנהדרין (קד:).

ושתהא אשה חופפת וטובלת (חופפת במסרק ביום טבילתה משום חציצה. רש"י), דאורייתא היא דתניא ורחין את בשרו במים שלא יהא דבר חוצץ בין בשרו למים, את בשרו את הטפל לבשרו ומאי

ניהו שער (בשרו במים משמע שיוע בשרו למים. רש"י). אמרי דאורייתא לעיוני דילמא מיקמר אי נמי מאוס (מלובלך. רש"י) מודי משום חציצה, ואתא איהו תיקן חפיפה (במסרק להרחקה דמילתא. רש"י): כתב הטור (יו"ד סי' קצ"ט) שסם הרמב"ן ז"ל וזה לשונו, דין תורה שתהא הטובלת מעיינת צענמה סמוך לטבילה, וצדקת כל גופה שמא יש צה דבר שמוץ בטבילה, ועזרא וצית דינו תקנו שתהא חופפת בכל מקום שער שצה צמים חמין, וסורקת אותן או מפספסת אותן צידיה יפה יפה כדי שתחיר שערותיה אם יש צהם קשר עכ"ל. ומצואר דמן התורה נריך לעיין בגופו קודם טבילה שמא ימלא צו דבר חוץ, ומקורו מהא דאמרו בסוגין דאורייתא לעיוני. וכתב צביאור הגר"א יו"ד (סי' קצ"ט סק"ד) דהך טעמא שאמרו בגמרא אי נמי מאוס מודי משום חציצה איכא בכל הגוף, ועל כן נריכין לעיין בכל הגוף לפני הטבילה.

ויש לעיין היכי שטבל צלי שעיין תחלה בכל גופו, מי אמרינן דהוי כאילו לא טבל ודאי והוא טמא ודאי, ומשום דלינא הוא דליכא טבילה אלא על ידי עיון תחלה, וצלי עיון אף אם קמי שמיא גליא שלא היתה עליו חציצה מכל מקום הוי ליה טבילתו כמאן דליתא, ומשום דהעיון הוא תנאי מטהרת הטבילה. או דנימא דהיכי ללא עיין קודם טבילה הוי ליה טמא רק מחמת ספק דשמא היתה עליו חציצה, ואם קמי שמיא גליא שלא היתה עליו חציצה שפיר עלתה לו הטבילה.

ולכאורה נראה דלמאי דפסק הרמב"ם דספיקא דאורייתא מן התורה לקולא וכמש"כ (פי"ח מאיסורי ציאה הי"ז), א"כ תקשי דלמאי נריך לעיין קודם טבילה מן התורה, והלא ליכא אלא ספק חציצה ונימא דמן התורה לקולא ורשאי לטבול, ומשום שהוא יכול לתלות שאין עליו חציצה. ואין לומר דכיון שצידו לעיין אם יש עליו חציצה, לכן אין לו לסמוך על הך כללא דספיקא דאורייתא לקולא, הואיל דיכול לזרר את הספק, וכדמצינו גם בחזקה דהיכי דאיכא לזרורי מזרינין וכמש"כ המגן אברהם (או"ח סי' ה' סק"א) עיי"ש, ואפשר שאפילו מדאורייתא יש עליו חיוז לזרר היכי דאפשר - ובאמת כן כתב בשו"ת מהרי"ט (ח"צ יו"ד סי' א') דהיכי דאפשר לזרר הספק אסור מן התורה, עיין ס' נתן פריו סוגיות (ח"א סי' ס"ה) - ברם זה אינו, דאם כן נימא דהיכי שאינו יכול לעיין וכגון בסומא וכיוצא בו שאין מי שיכול לעיין, דינמא דיכול לטבול מן התורה אף בלא עיון, ובפשוטו נראה דכיון דעיון דאורייתא א"כ אף צאינו יכול לעיין אין טבילתו מועלת. ומתוך כך מוכת, דאף אם קמי שמיא גליא שאין עליו שום חציצה מכל מקום דינא דאורייתא היא שנריך בדיקה ועיון קודם הטבילה, ולכן לא מועיל בזה לומר דספיקא דאורייתא מן התורה לקולא, דהכא דינא הוא לנריך דוקא עיון קודם טבילה.

והטעם נראה לומר, על פי המצואר בש"ס סוטה (כטו.) והבשר אשר יגע בכל

טמא לא יאכל (נו ז' י"ט), ודאי טמא הוא דלא יאכל הא ספק טמא וספק טהור יאכל וכו', כל טהור יאכל בשר, ודאי טהור הוא דיאכל בשר הא ספק טמא וספק טהור לא יאכל עיי"ש, ומצואר דהיכי שאמרה תורה טמא היינו טמא ודאי, והיכי שאמרה טהור היינו טהור ודאי. ועל פי זה כתב בס' חות דעת (סי' ק"י) בטעמו של הרמב"ם דספיקא ליה ספיקא דאורייתא מן התורה לקולא, משום שכשאמרה תורה לא תאכל נבלה הכונה שלא יאכל נבלה ודאי, אצל ספק נבלה מותר לאכול מן התורה הואיל דהתורה לא דיברה אלא מודאי, וכמו כן במצה צעינן שיהא מצה ודאי דאמרינן בערב תאכלנו מצות היינו מצות ודאי עיי"ש. וכן כתב החתם סופר ז"ל בחידושו ליומא (עד.). ומעתה כיון דאמרה תורה דין טבילה ורחץ את בשרו במים, א"כ צעינן שתהא רחיצה ודאי, דרחץ ודאי משמע, ולכן נריך לעיין בגופו קודם טבילה שלא יהא עליו חציצה, דבלי עיון הרי ליכא ורחץ את בשרו ודאי, ועל כן אף אם קמי שמיא גליא שלא היה עליו שום חציצה, מכל מקום כיון דאין לא ידעינן אם היה ורחץ בשרו ודאי שוב ליכא טבילה כלל, וכמו באכל ספק מצה אף אם קמי שמיא גליא שהיתה מצה כשרה מכל מקום לא ינא בתורת ודאי, כיון דהתורה חייבתו לאכול דוקא מצה שהיא כשרה ודאי, ואם אינה כשרה ודאי הוי ליה פסולה בתורת ודאי, כמו כן אם ליכא ורחץ את בשרו ודאי הוי ליה פסול בתורת ודאי, דאין זה כלל ורחץ שאמרה תורה.

ובעת מלאתי צם' נפנת פענת על הרמז"ס
 (ה' איסורי ציאה פ"ד סוף ה"ח) שכתב
 וז"ל, ועיין בהך דצ"ק (פג.) גבי הך דחפיפה
 פרייך שם הגמרא דאורייתא היא שלא יהא
 חוץ עיי"ש, ומוכח שם דצעי שגדע שאין
 שם דבר חוץ, דאל"כ מאי מקשה, היאך
 מוכח מקרא דלרייך לחוש לחציצה, ועל כרחק
 משום דלרייך לידע שאין זה דבר חוץ, ועיין
 בהך דחולין (יז:) גבי צדיקת סכין אמר שם
 ג"כ כהאי גוונא דלרייך לידע מן התורה
 שהסכין אין זו פגימה, והוא ג"כ משום זה
 דכל דבר שהתיקון הוא עפ"י גורת הכחוש
 לרייך לעשותה כתקונה עכ"ל. ובשו"ת נפנת
 פענת - ירושלים תשכ"ה - (סימן ס"ז) כתב
 במש"כ תוס' סוכה (מג.) בשוחט את התמיד
 שאינו מצוקר כהלכתו בשעת חייב הטאה,
 דאפילו נמלא תם חייב, וז"ל, ונפקא מינה אם
 דבר הרייך לצדוק, אם כל זמן שלא נתברר
 הוה כמו ודאי, וכן הדין גבי חפיפה (צ"ק
 פג.) דאורייתא לעיוני, וכן צדיקת סכין, וכן
 מקום הצדוק צפרה עיין זבחים (ק"ג.) ובתו"כ
 בזה, וכן בצדיקת חמץ עיי"ש. הרי שעמד על
 המחקר בטעם דבעינן עיון בטצילה מן התורה
 וכן בצדיקת סכין. ולדרכנו הטעם הוא משום
 דכל דיני התורה צעינן שיהיו ודאיים, וע"כ
 צעינן טצילה ודאי ושחיטה ודאי.

ברם עדיין יש לעיין, דאמאי כתב הרמז"ן
 ז"ל דדין תורה שצריכה לצדוק כל גופה
 קודם טצילה שמא יש זה דבר חוץ, וכן הוא
 בשו"ע יו"ד (סי' קצ"ט ס"א) שצריכה האשה

לעייין בעצמה וצצורה וצדקת כל גופה
 סמוך לטצילתה, ושם (סעיף ח') איתא שם
 חפפה במקום שיער ולא עיינה בשאר גופה
 שלא עלתה לה טצילה שעיון הגוף דבר תורה
 עיי"ש, וקשה דהא מצואר צעירוין (ד:) דבר
 תורה רובו ומקפיד עליו חוץ ושאינו מקפיד
 עליו אינו חוץ, אבל צרובו ואינו מקפיד או
 מיעוטו ומקפיד אינו חוץ מן התורה עיי"ש,
 ומעתה תקשי דאמאי צריכין מן התורה לצדוק
 בכל גופו שמא ימלא עליו דבר חוץ, והלא מן
 התורה סגי אם יצדוק רוב גופו, דכיון דיצדוק
 רוב גופו וימלא שאין זו חציצה, א"כ אף אם
 איכא חציצה על מיעוט גופו מכל מקום אין
 זה פוסל את הטצילה כלל, דהא מן התורה
 אינו חוץ אלא רובו ומקפיד, וכיון דצדק
 רוב גופו ונתברר דליכא חציצה על רוב גופו
 שיקפיד עליו, א"כ שוב לא איכפת לן אם איכא
 חציצה על שאר חלקי גופו, כיון דעכ"פ ליכא
 רובו ומקפיד, וא"כ כבר ינא ידי דאורייתא,
 ואמאי כתב הרמז"ן ז"ל דמן התורה לרייך
 לצדוק את כל גופו דוקא, והלא סגי צרוב
 גופו. והיא תמייה גדולה לענ"ד ולא מלאתי
 מי שעמד בזה. [כעת ראייתי בסדרי טהרה (סי'
 קצ"ח סקני"א) שכתב, דהא דבעינן צדיקה אף
 במיעוט הגוף, ואע"ג דמיעוטו ומקפיד חוץ
 רק מדצרי סופרים החמירו זו ע"ש. ולרייך
 עיון דמלשון הרמז"ן משמע דמן התורה לרייך
 צדיקה בכל גופו].

ובדי ליישב קושיא חמורה זו נראה לענ"ד
 לומר דבר חדש, דהא דמיעוטו ומקפיד

אינו חוץ מן התורה, היינו דוקא אם ראה את החנינה והוא יודע שיש עליו חנינה זו, ומקפיד להסירה בעתיד, אבל אינו מקפיד להסירה מיד קודם טבילה, אלא שהוא מסכים שהחנינה תהא עליו עכ"פ בשעת הטבילה, ונמנע ששעת הטבילה אינו מקפיד להסירה, אז אינו חוץ מן התורה כיון דעכ"פ על שעת הטבילה אינו מקפיד. אבל היכי שהוא מקפיד גם על שעת הטבילה צכהאי גוונא ודאי דחוץ. והטעם צוה, דהנה צרש"י סוכה (ו): ד"ה אין מקפיד עליו, כתב הטעם דרובו ואינו מקפיד אינו חוץ מן התורה, דכיון דאין מקפיד עליו "הוה ליה כגופיה הואיל ואין סופו ליטול וצטיל לגביה ולא חייך". ומצואר דהא דבאינו מקפיד אינו חוץ אף צרובו, הוא משום דאין סופו ליטול ועל כן צטיל לגופיה. ולפ"ו יש לומר דהא דבמיעוט ומקפיד אינו חוץ מן התורה, אע"ג שסופו ליטול דהרי הוא מקפיד ואינו צטיל להגוף, מכל מקום כיון דעכ"פ אינו מקפיד להסירה קודם הטבילה, ונמנע דלעת עתה אינו מקפיד, אלא שמקפיד שלא להשאירה עולמית, ולכן כיון דעכ"פ בשעת הטבילה אינו מקפיד משו"ה אינו חוץ, דבמיעוט מהני לצטלו להגוף צמה שאינו מקפיד בשעת הטבילה. אבל כשהוא מקפיד גם בשעת הטבילה, ואילו היה רואה את החנינה היה מסירה מיד כי אינו רואה לצטלה לגופו כלל, הנה צכהאי גוונא חוץ מן התורה אף במיעוט. ומעתה אחי שפיר הטעם דבעינן מן התורה שיעיין בכל גופו ולא סגי בעיין צרובו, דדוקא כשיעין בכל גופו ולא מנא

שום חנינה שמקפיד ליטלו מיד, אז אמרינן דמיעוט המקפיד אינו חוץ, דאע"ג דמקפיד ליטלה בעתיד מ"מ כיון שאינו מקפיד ליטלה בשעת הטבילה לכן צטלה החנינה לגופו בשעת הטבילה, אבל כשלא עיין כלל במיעוט גופו, א"כ אפשר שתימנע עליו חנינה אשר אילו היה רואה אותה עכשיו היה מסירה מיד, כי הוא מקפיד שלא להשאירה אף רגע אחד, ולכן לא מהני טבילתו, דשמא יש עליו חנינה שהוא מקפיד ליטלה מיד, וחנינה כזו חוץ מנא גם במיעוט.

ועל פי המצואר יש מקום ליישב הא דמצואר בשולחן ערוך יו"ד (סי' קצ"ט ס"ט) דהא דעיון קודם טבילה מעבד היינו רק בשאר כל הגוף, אבל צצית הסתרים כיון שאין צריכים לציאת מים, אם לא עיינה אותם קודם לכן ואחר כך עיינה אותם ולא מנא צהם שום דבר עלתה להם טבילה עיי"ש, והקשה הטו"ו שם (סקי"א) דהא גם צצית הסתרים צעינן עכ"פ שתהא ראוי לציאת מים, ומאי שנא צצית הסתרים משאר כל הגוף, ותירץ דצצית הסתרים כיון שהוא נסתר אין דרך לצוא שם דבר החוץ עיי"ש. ויש לעיין דהא כתב הרמב"ם צציהמ"ש (מקואות פ"ט מ"א) שצצית הסתרים יש שם מן הזוהמא והזיעה כי לזה המקום ישפכו המוררים תמיד וע"כ צריך שם חפיפה עיי"ש. צרם למאי שכתבנו הטעם דהא דבעינן עיון מן התורה בכל גופו הוא משום דכיון דכתיב ורחץ את צצרו צמים א"כ צעינן רחינה ודאי, א"כ צצית הסתרים

הזוהמא פירש"י, מרכיני את הידים ומצליעין
 צהן את זוהם התצטיל עכ"ל. דהא מצואר
 דמיס חמין מועילין להעביר את החצילה
 ואיך יתכן לחשוש להיפך שמצליעין צידים
 זוהם התצטיל. והרמז"ס (פ"ו מצרכות הט"ו)
 כתב, אחרונים אינן ניטלין צחמין והוא שיהיו
 המיס שהיד סולדת צהן, מפני שאין מעצירין
 את הזוהמא שאינו יכול לשפסף צהן, אצל היו
 פושרין נוטלין מהן באחרונה עכ"ל. ומצואר
 הטעם דצחמין לא, דכיון דהיד סולדת צהן
 לכן לא יוכל לשפסף, אצל טעמו של רש"י ז"ל
 דהחמין מצליעין את הזוהמא צידים, נריך
 עיון.

פב:

עשרה דברים נאמרו בירושלים, אין הבית
 חלוט בה, ואינה מביאה עגלה
 ערופה, ואינה נעשית עיר הנדחה, ואינה
 מטמאה בנגעים, ואין מוציאין בה זיוין
 וגזומראות, ואין עושין בה אשפתות וכו':
 הנה צמשנה (כלים פ"א מ"ו) עשר קדושות
 הן, ארץ ישראל מקודשת מכל הארצות
 ומה היא קדושתה שמציאים ממנה העומר
 והצבורים ושתי הלחם וכו'. לכאורה כשתמנה
 כל הקדושות תמנא י"א קדושות ולא עשר
 קדושות. וכתב הרע"ב (משנה ט') דפירשו
 הגאונים דארץ ישראל אינה ממנין הקדושות,
 לפי שבשאר קדושות יש צהן כבוד למקום
 שמונעים ממנו קצת טומאות או שמונעים
 מקצת בני אדם ליכנס אליו, ואין צמתם ארץ

דמצואר בקדושין (כה). ורחץ צשרו צמיס מה
 צשרו צאצראי אף כל צאצראי, ומוזה למדו דצית
 הסתרים אין נריך לצית מיס וסגי אס הוא
 ראוי לצית מיס עיי"ש, ונמנא דקרא דורחץ
 את צשרו לא קאי על צית הסתרים כלל, והא
 דצעינן שיהא ראוי לצית מיס הוא רק מדין
 כל הראוי לצילה אין צילה מעכצתו, וממילא
 לא צעינן צוה רחיצה ודאי, ועל כן אין נריך
 עיון מן התורה וסגי אס הוא יודע שאין שם
 חצילה, אצל אין דין מיוחד שיהא רחיצה ודאי
 ואשר על כן ינטרך לדעת קודם הטצילה שטבל
 כהוגן. וכל שצדק אחר הטצילה ולא מנא
 חצילה, אשר עיי"ו מסתבר שלא היה שם חצילה
 צשעת טצילה סגי.

רש"י ד"ה רשומות. מקראות. וכן פירש"י
 סנהדרין (קד:) רשומות, פסוקים. אצל
 צרש"י צרכות (כד.) פי' צענין אחר ע"ש.

תום' ד"ה ושתהא אשה חופפת. כמו
 שנוהגין גם עכשיו לרחוך כל גופה
 צמיס חמין: וכן מצואר צשו"ע יו"ד (סי' קצ"ט
 ס"א) דלפני הטצילה נריכה שתחוף כל גופה
 ותשטוף צמיס חמין צשעת חפיפה גופה
 ושערה. וכן שם (ס"ו) ותדיח צית הסתרים
 צמיס חמיס שהחמו ואפילו ציוס טוב עיי"ש.
 ומצואר דמיס חמין מועילין להעביר חצילה.

ועל פי זה יש לעיין צהא דאיתא בחולין (קה).
 אחרונים אין נוטלין אלא צלונן מפני
 שהמיס מפעפעין את הידים ואין מעצירין את

והנראה צוה, דהנה יש לדקדק בדברי הרמב"ם ז"ל (פ"ו מצית הנחירה הי"ד) שכתב "ירושלים מקודשת משאר העיירות המוקפות חומה, שאוכלין קדשים קלים ומעשר שני לפנים מחומתה, ואלו דברים שנאמרו בירושלים אין מלינין בה את המת, ואין מעצירין בתוכה עצמות אדם, ואין משכירין בתוכה בתים, ואין נותנין בתוכה מקום לגר תושב, ואין מקיימין בה קברות וכו', ואינו מטמא בנגעים, ואינה נעשית עיר הנדחת, ואינה מציאה עגלה ערופה לפי שלא נתחלקה לשבטים" עכ"ל. ומקורו מסוגיין עיי"ש. הרי שמנה כמה דברים דליתנייהו במשנה שלפנינו, ובמשנה לא אמרו אלא שירושלים מקודשת מהם שאוכלים שם קדשים קלים ומעשר שני, ותו לא.

אך נראה, דהנה בש"ס מנחות (פג:) אמרו דשתי הלחם אינן באין אלא מן הארץ דכתיב ממושבתיכם תביאו ולא מן חוץ לארץ עיי"ש. ובמנחות (סט:) צעי רבי זירא חיטין שירדו בעצין מהו, למאי למנחות אמאי לא, אלא לשתי הלחם מאי ממושבתיכם אמר רחמנא לאפוקי דחוה לארץ דלא אכל דעצים שפיר דמי, או דילמא ממושבתיכם דוקא ואפילו דעצים נמי לא ע"ש. והרמב"ם (פ"ח מתמידין ומוספין הי"ג) כתב וז"ל, חיטים שירדו בעצים יש בהם ספק אם אני קורא בהם ממושבתיכם או אינם ממושבתיכם, לפיכך לא יביא ואם הביא כשר עכ"ל. וביאור ספיקת הש"ס נראה, דאיבעיא להו בעיקר

ישראל קדושה זו, והצאת זיכורים ועומר ושתי הלחם ולחם הפנים אינם כקדושות הללו. ואית דמפרשי דת"ק דחשיב עשר קדושות רבי יוסי הוא דאית ליה דצין האולם ולמזבח שוה להיכל בחמשה דברים, ולדידיה לא הו אלא עשר עכ"ל. והך אית דמפרשי הוא פירוש הרמב"ם בפירושו למשניות (מ"ט) וכמש"כ התו"ט עיי"ש.

אך הרמב"ם ז"ל (פ"ו מה' בית הנחירה הי"ב) כתב וז"ל, כל ארץ ישראל מקודשת מכל הארצות ומה היא קדושה שמיצאין ממנה וכו' עשר קדושות הן בארץ ישראל וזו למעלה מזו, עיירות המוקפות חומה וכו' עכ"ל. מבואר דס"ל להרמב"ם ז"ל דארץ ישראל אינה בכלל עשר קדושות, והעשר קדושות הן בתוך ארץ ישראל גופא. ויש לעיין, דבשלמא במשנה לא מנו אלא עשר קדושות, היינו משום דסבירא ליה לתנא כרבי יוסי דאין חילוק בין האולם ולמזבח וצין היכל ולדידיה ליכא אלא עשר, וכמש"כ הרמב"ם בפיהמ"ש, אבל להרמב"ם ז"ל דלית ליה לדברי יוסי וכמבואר בדבריו (פ"ו מציהב"ה הי"ב) עיי"ש, אם כן הוה ליה למנות אחד עשר קדושות. והרמב"ם ז"ל השכיל ידו וכתב דארץ ישראל לא הו צין עשר קדושות, ומנא ליה הא, וי"ע. וכבר עמדו צוה. והן אמת שהגאונים פירשו דארץ ישראל אינה ממנין הקדושות וכמו שהצאנו מהרע"ב ז"ל, צרם הרמב"ם בפיהמ"ש לא הביא טעם זה של הגאונים, אלא שכתב דמתניתין אתיא כרבי יוסי, ומשמע דלא ס"ל כהגאונים ז"ל.

חסרון הכשר דכהן. ועיין שו"ת להורות נתן (ח"א סי' ד') ואכמ"ל].

והנה ספק זה שייך רק היכי דאמרינן דאין הכשרו אלא במקום מיוחד, כגון צעומר ושתי הלחם בארץ ישראל, וכן שחיטה שתהיה דוקא צעורה, או אכילת קדשים קלים דזענין דוקא בתוך חומת ירושלים, דככל הני יש להסתפק אם המקום הראוי עושה את ההכשר בקום ועשה, או דמעלת המקום הוא רק צמה שאין צו החסרון והפסול של שאר המקומות. אצל צהני דאסור הכניסה לטמאים, כגון עיירות מוקפות חומה שמשלחין ממנו מזורעין וכן כל הני הנמנים צמתניתיין דכלים הנ"ל, וכן היכי דאסור לעשות איזה מעשה באיזה מקום, כמו כל הני המצואים צסוגיין עשרה דברים נאמרו צירושלים ומנאום הרמז"ם ז"ל (פ"ו מצית הצחירה הי"ד) הנ"ל, צזה ודאי דהטעם הוא משום מעלת המקום ולא משום פסול מקומות אחרים, וכמוצן. דדוקא היכי דאמרינן דאין הכשר רק במקום זה, אז יש להסתפק אם הטעם הוא משום מעלת מקום זה או משום החסרון שצשאר המקומות, וספק כזה יתכן רק דצבר שצחיוצ, אצל צצבר שצשלילה כגון שאסור לעשות איזה מעשה באיזה מקום או שאסור ליכנס באיזה מקום, הרי על כרחך שהטעם הוא מצד מעלת עצמן, וזה פשוט.

והנה כשנדקדק בכל עשר הקדושות שהציא הרמז"ם ז"ל (פ"ו מצית הצחירה הי"ג),

הך דינא דזענין צשתי הלחם דוקא מארץ ישראל וכדכתיב ממושבותיכם, האם הקפידא היא שיהיה דוקא מארץ ישראל וא"כ חיטים שירדו צעצים ללא הויין מאר"י לא הוכשרו לשתי הלחם, או אפשר דהתורה הקפידה רק שלא יהיה מחוץ לארץ והיינו דצצצואת חו"ל איכא פסול שפסולו לשתי הלחם, וא"כ צחיטים שירדו צעצים דליכא פסול דחו"ל שפיר כשרים לשתי הלחם, דאעפ"י שאין צהם דין צצואת ארץ ישראל אצל גם פסול צצואת חוץ לארץ אין צהם. והנה ספק זה יש להסתפק גם צעומר דזענין דוקא מארץ ישראל דילפינן מוכי צצואו אל הארץ - עיין מנחות (פד.) ולחם משנה (פ"ז ממתידין ומוסיפין ה"ה) - וכן ציכורים דאינו חייב אלא מארץ ישראל, ויש להסתפק אם הא דפסול מחוץ לארץ הוא מטעם פסול דחוץ לארץ וא"כ צצצואה שירדו צעצים כשר לעומר שהרי אין עליו פסול דחו"ל, או אפשר דזענין דוקא שיהיה מארץ ישראל וע"כ גם כשירדו מעצים פסולין. [וכן נסתפקתי צשוחט חטאת צדרום דפסולה, אם הפסול הוא משום חסרון לפון או משום פסול דדרום. ועיין זצחים (לו.) דפליגו אם חטאת ששחטה צדרום הוא צכלל הלאו ללא תזבח לה' אלקיך וכו' כל דצבר רע עיי"ש, ולמ"ד דהוי דצבר רע משמע שהשחיטה צדרום הוא פסול ולא רק חסרון הכשר דלפון. ועיין תוס' נדה (מ.) ד"ה זאת ושם (מ:) ד"ה והנתנין. וצמק"א הארכנו צזה צצעה"י. וכן יש להסתפק אם זרות לעצודה הוא פסול או

מזד מעלת המקום ולא מפאת הפחיתות שמחוץ להמקום. צרם צמה שהוסיף הרמז"ס צמעלות ירושלים דאין מלינין צה את המת וכו' שהם דצרים שצשלילה, מזה מוכח דגם ירושלים קדושה מזד מעלת עצמה ככל שאר הקדושות.

ולפי"ז א"ש מה שכתב הרמז"ס ז"ל צפירוש המשניות דמתניתין אחיא כרצי יוסי ולדידיה גם ארץ ישראל הוי צכלל עשר הקדושות, דאע"ג דארץ ישראל אין מעלתה צהצחא העומר ושחי הלחם מזד מעלת עצמה אלא מזד שאיננה חוץ לארץ, והראיה מחיטים שירדו צעבים דכשרים צדיעצד, ואילו שארי כל הקדושות הויין מעלתן מזד עצמן דהא צכולס הויין דצרים שצשלילה וכנ"ל, וא"כ לכאורה אינו דומה קדושת ארץ ישראל לשאר קדושות, ומ"מ שפיר מנו צמשנה ארץ ישראל צכלל שאר קדושות, דצמשנה הרי מנו גם את ירושלים ואמרו שקדושתה היא שאוכלים שם קדשים קלים ומעשר שני, והנה גם צשני אלו אין הכרח שהטעם הוא מזד מעלת ירושלים דאפשר דהטעם הוא משום שאין צה חסרון דחוץ לירושלים, ועל כרחך דתנא דמשנה מנה צכלל עשר הקדושות גם את אלו שאין צהן מעלה מזד עצמן אלא שאין צהן החסרון שמחוזה להם, וא"כ שפיר מנה גם ארץ ישראל צין עשר הקדושות - משא"כ הרמז"ס ז"ל צספר היד החזקה שהוסיף על ירושלים גם הני שנמנו צסוגיין, והם הויין דצרים שצשלילה דהיינו דצרים שאסור לעשותן

נווכח לראות שכולס הם דצרים שצשלילה, דהיינו כל מה שאסור לעשות צאותן המקומות ושאסור לסוגי הטמאים ליכנס לשם, כגון צעיירות המוקפות חומה אסורה הכניסה למנורעים, הר הצית מקודש ממנו שאין זצין וצצות וכו' נכנסין לשם, החיל מקודש ממנו שאין עכו"ם וכו' נכנסים לשם, עזרת נשים מקודשת מן החיל שאין טצול יוס נכנס לשם, וכן כולם, דוק ותשכח. מלצד צירושלים כתב המשנה דצר שצחיוצ, דהיינו שאוכלים שם קדשים קלים ומעשר שני, והרמז"ס ז"ל גם כן הציח שתי מעלות אלו, אך הוסיף עליהם, ואילו דצרים שנאמרו צירושלים אין מלינין צו את המת ואין מעצירין צתוכה עצמות אדם וכו', והן הויין דצר שצשלילה עיי"ש. - והטעם, דהנה הא דצירושלים אוכלין דוקא קדשים קלים ומעשר שני ולא חוץ לירושלים, יש להסתפק אם זה מטעם מעלת קדושת ירושלים, או שזה מפאת שאין צו פסול דחוץ לירושלים, וכמו איצעית הש"ס גצי חיטים שירדו צעבים ועל דרך שנתצאר לעיל. ולפי מה דמסקינן גצי חיטים שירדו דצדיעצד כשר לשחי הלחם וכמו שפסק הרמז"ס (פ"ח מתמידין ומוספין ה"ג) וכנ"ל, והיינו משום דנקטינן דהעיקר הוא שלא יהיה מחו"ל, וכמו כן יש לומר צקדושת ירושלים דהא דאוכלין צה קדשים קלים ומעשר שני, אין הטעם משום מעלת ירושלים אלא משום דאין צה הפסול של חוץ לירושלים וכנ"ל. ונמצא דקדושת ירושלים אינה דומה לשאר הקדושות, דשאר הקדושות כיון שהם דצרים שצשלילה, על כרחך שהן

משום שאין זה פסול דח"ל, והמעלה אינה בחיוב אלא בשלילה שאין זה פסול, וע"כ אינה דומה לשאר עשר קדושות ודו"ק.

ואין מלינין בה את המת וכו': כתב זשיטה מקובצת, באבות של רבי נתן שנינו שאין מעצירין עצמות המת צירושלים וכו' יש מי שאמר שם שאין דין סורר ומורה צירושלים וכן שאין ממזר נכנס צירושלים, עכ"ד. והוא באבות דרבי נתן (פי"ג מ"ח) שאין ממזר נכנס לירושלים כל עיקר שנאמר (ירמי' ט') וישב ממזר באשדוד והכרתי גאון פלשתים. וכתב צפי' בנין יהושע שם, דאע"ג דאיתא בהוריות (יג.) ממזר תלמיד חכם קודם לכהן גדול עם הארץ, מ"מ קדושת ירושלים אינה סובלת אותה, דהקדושה היא כל כך גדולה דמי שאינו מיוחס כגון ממזר, לא יכול להיות לו ישיבה צירושלים עכ"ד. ולפ"ז יש להעיר דבמס' כלים (פ"א מ"ח) איתא לפנינו מן החומה מקודש מהם, שאוכלים שם קדשים קלים ומעשר שני. דהוי להו למנות גם מעלה זו בקדושת ירושלים. ונריך לומר דתני ושייר, וכמש"כ הר"ש ז"ל בשאר מילי עיי"ש. ומזה מקור למש"כ תוס' כתובות (ק"ג ד"ה ואין, שלא רזו שיהיו צירושלים עצדים אלא מיוחסים עיי"ש.

וראיתי מקשין לדברי האבות דר"ג דאין ממזר נכנס לירושלים כל עיקר, דא"כ איך משכחת הא דאחז"ל הוריות (יג.) דממזר תלמיד חכם קודם לכהן גדול ע"ה, הרי כהן גדול לא יכא מעולם מירושלים, ואילו ממזר

צירושלים, ומזה מוכח דירושלים איכא זה קדושה מלך מעלת ענמה, ומעתה לא יתכן למנות בין שאר הקדושות גם את ארץ ישראל, דאילו כל שאר הקדושות לרבות קדושת ירושלים הויא קדושתן מלך מעלת ענמן, משא"כ הא דאין מציאין עומר ושתי הלחם אלא מארץ ישראל אין הטעם מלך מעלת ארץ ישראל אלא מלך שאין זו פסול דח"ל – דהרי חזינן דגם חיטים שירדו בעצים כשרים – וא"כ אין אר"י דומה לכל שאר הקדושות, וע"כ הרמב"ם בחיבורו יד החזקה הוכרח להבדיל בין קדושת ארץ ישראל לשאר הקדושות, ומנה עשר קדושות מלכד אר"י, כי אר"י אינה דומה לכל שאר עשר הקדושות אשר מעלתן מלך ענמן, אבל מעלת אר"י הוא רק בהעדר הפסול דחוץ לארץ.

ועפ"י המבואר יש לפרש דברי הגאונים ז"ל שהביא הרע"ב ז"ל הנ"ל, דאין ארץ ישראל נמנית בתוך עשר קדושות, "לפי שבשאר קדושות יש בהם כבוד למקום שמונעים ממנו קצת טומאות או שמונעים מקצת בני אדם ליכנס אליו ואין צקתם אר"י קדושה זו, והבאת זיכורים ועומר ושתי הלחם אינם כקדושות הללו" עכ"ל, ודבריהם נריכין ביאור. ולפי דרכנו מתבאר בפשיטות, דבכל הני שמונעים ליכנס לשם מקצת הטומאות, על כרחך דזהו מפאת מעלת קדושת ענמן, וזה מורה על קדושת המקום, אבל הא דמציאין עומר ושתי הלחם דוקא מארץ ישראל, י"ל דזה אינו מלך מעלת המקום של אר"י אלא

לא נכנס כל עיקר. ולכאורה משכחת לה טרם שצאו לירושלים. אך י"ל דמשכחת צכהן גדול שעבר מכהונתו לכל מנזות כהן גדול עליו לכדו, ומכל מקום יוצא מירושלים, דהנה צמנחת חנוך (מנזה קל"ו) כתב הטעם דאין כהן גדול יוצא מירושלים, משום שכה"ג מנזותו להקריב כל יום מנחת חציתין, והמקריב קרבן אותו יום טעון לינה צירושלים עיי"ש. והנה כהן גדול שעבר אין עליו חיוצ הקרבת מנחה וכמבואר צמנחה מגילה (ט). אין צין כהן משמש לכהן שעבר אלא פר יוכ"פ ועשירית האפיפה עיי"ש וצ"ש, נמצא דכה"ג שעבר שפיר יוצא מירושלים, ומ"מ ראוי לכדו. וצוה אמרו דממזר ת"ח קודם לכהן גדול ע"ה. ועיין עוד צוה צס' להורות נתן עמ"ס אצות (עמוד ש"ל).

ת"ר כשצרו בית חשמונאי זה על זה, היה הורקנוס מבפנים ואריסטובלוס מבחוץ, ובכל יום היו משלשלים להם בקופה דיגריין והיו מעלין להם תמידים, היה שם זקן אחד שהיה מכיר בחכמת יוונית, אמר להם כל זמן שעוסקין בעבודה אין נמסרים בידכם, למחר שילשלו דיגריין בקופה והעלו להם חזיר, כיון שהגיע לחצי חומה נעץ צפרניו בחומה, ונודעועה ארץ ישראל ארבע מאות פרסה על ארבע מאות פרסה, באותה שעה אמרו ארור האיש שיגדל חזירים וארור האדם שילמד את בנו חכמת יוונית: הנה דוקא הזקן שלמד חכמת יוונית הוא שנתן ענה לצטל את עצודת

צית המקדש, כי עיקר מעלת מקום המקדש הוא צגלל העבודה, וכמש"כ הרמב"ם (רפ"א מה' צית הצחירה) מנזת עשה לעשות צית לה' מוכן להיות מקריצין צו הקרצנות עיי"ש, ולולא שאותו זקן היה מכיר צחכמת יוונית, לא היה מעלה צדעתו לצטל עצודת צית המקדש, כי אפילו צני אריסטובלוס שהיו מצחוץ וצרו על הורקנוס שמצפנים לא עלה על דעתם לצטל את התמידים, צרם זקן זה שהיה מכיר צחכמת יוונית והיתה חכמתו מצד הטומאה, הוא שהיה מכיר צגודל ערך כחו של עצודת צית המקדש, כי הוא הרגיש את המתנגד אליו, והוא שנתן ענה לצטל את העבודה. וזקן זה היה צכחו ליתן ענה לצטל את העבודה מציבת שצית חשמונאים היו צריס זה על זה, כי צית חשמונאי שנלחו את היונים והחזירו את העבודה לצית המקדש, היה כחס לצטל את חכמת יון ולקיים את עצודת צית המקדש, צרם היות שצרו זה על זה וצרו לשלוט זה על זה, וכפירש"י שהיו מריצין על דצר המלוכה, ולכן נסתלקה חכמתם וכאמרם ז"ל (פסחים סו.) כל המתיהר אס חכס הוא חכמתו מסתלקת עיי"ש, ועל ידי שהיו מריצין ומתיהרין זה על זה נסתלקה כח חכמתם שמצד הקדושה אשר מקומה צצית המקדש, ולכן היה כח צענתו של הזקן שלמד חכמת יוונית לשלוט צהם, כי כאן מצא צעל חוצ לגצות את חוצו.

והנה חכמינו ז"ל קראוהו זקן, שהוא תואר לחכס התורה כענין זקן שקנה חכמה

ותירץ רבינו תם דהיינו דוקא דצבר העומד לאכילה, אבל אם מגדלן למשוח עורות בשומן או למוכרן לישראל שימשח בהן שרי, וכל חלב מותר למכור היבא דלא קאי לאכילה עכ"ד. וכעיי"ז כתבו בתוס' פסחים (גג.) דלמשוח ולהדליק מותר אפילו בחזירים אי לאו משום שגזרו שאסור לישראל לגדל חזירים עיי"ש. ויש לעיין ממה שכתב בס' מושב זקנים (פרשת שמיי) וז"ל, והקשה הר"י היאך אנו נהנין מן החלב שקורין אויינט, הכתיב בחזיר לא תאכלו א"כ הוא אסור בהנאה. וי"ל הא דאמר ר' אבהו (פסחים כא:) אחד איסור אכילה וכו' מיירי דצבר הראוי לאכילה, מדאפקיה רחמנא בלשון אכילה דכתיב לא תאכלו, אבל מידי דאינו ראוי לאכילה לא, ולכך מותר ליהנות מן החלב שקורין אויינט, שאינו ראוי לאכול. ומהאי טעמא נמי מותר לרכוב על סוסים, דהא אינם ראויים לאכול, וגם מותר ליהנות מעורות של שפנים ומשאר עורות של חיות טמאות שאינם ראויים לאכילה. וא"ת כיון דקפיד קרא מידי דראוי לאכילה, היאך אנו סכין מחלב בהמות טמאות והא ראוי לאכילה, וי"ל דלהתרפאות שרי כדאמרינן ספק נפשות להקל עכ"ל.

ולפי זה יוצא דשלא במקום חולי אסור לטקן בחלב בהמה טמאה ומשום דהוי איסור הנאה, ויש לתמוה מהא דש"ס נדה (לג.) שאמרו דסיכה כשתיה לענין יום כפורים ותרומה, וכתבו התוס' ד"ה וכשמנ "ועוד אומר רבינו תם, דדוקא סיכת שמן אסמכוה

(קידושין לג.), לומר שלא היה תוכו כצרו, כי לפניו היה זקן של תורה וצקרב לבו היה מכיר בחכמת יונית, ואמרו דוקא מכיר, כי לא היה חכם מפורסם בחכמת יונית כי צקרבו ישים ארצו ומצחוץ נדמה כחכם התורה. ולפי מהותו יען להעלות דוקא חזיר, כי גם החזיר אינו מגלה טומאתו, וכאמרם במדרש רבה (פ' תולדות פס"ה) החזיר הזה צשעה שהוא רוצץ הוא מפשיט את טלפיו כלומר שאני טהור עיי"ש, ואי לאו שהיה מראה מצחוץ סימני טהרה להטעות את הצריות, לא יתכן שצני אריסטובלוס יקבלו עצתו להעלות חזיר צבית ה', צרם המחלוקת סימא את עינים וראו רק סימני טהרה החיצוניים של החזיר, ולא הרגישו בטומאתו הפנימית, וכמו שלא הרגישו בעצת אותו רשע. ולכן כאשר הגיע לחצי חומה ונעץ כפרינו אז הודעוהו אר"י, דוקא כפרניו אשר שם מראה טלפיו לומר טהור אני, וזה אשר גרם לארץ ישראל שיזדעזע, דאלו לא היה צא בערמה אלא שטומאתו היתה נראית לעין כל, לא היה צורך להזדעזע כי ממילא ניכרת טומאתו, לכל מי שרואה להכיר, ואין סכנתו מרובה, צרם היות שפשט טלפיו הנראים כטהורים עד שקימא עיניהם של ישראל לומר טהור אני, לכך הוצרכה ארץ ישראל להזדעזע כדי לגלות קלונו לכל לטעות אחריו.

באותה שעה אמרו ארור האיש שיגדל חזירים: וכתוס' הקשו תיפוק ליה דאסור לעשות סחורה בכל דברים טמאים וכו'

רצנן אקרא ואסור מדרצנן, אצל סיכה של שומן חזיר ושל חלב שריא, וצפרק כל שעה (פסחים כד:) אמר המניח חלב של שור הנסקל על גבי מכתו פטור אצל אסור הוא משום דאסור בהנאה, משמע אצל חלב דעלמא אפילו איסורא ליכא". הרי מצואר דליכא שום איסור לסוך בשומן חזיר. וקשה דנהי דמשום סיכה כשתיה ליכא, ומשום דרק סיכת שמן הוי כשתיה אצל סיכת שומן לא הוי כשותה שומן חזיר, אכתי יאסר לסוך בשומן חזיר משום דקיימא לן כרב אצוה דכל מקום שנאמר לא תאכלו גם איסור הנאה במשמע, וכמו שפסק הרמב"ם (פ"ח ממאכלות אסורות הט"ו) עיי"ש. ובשלמא חלב בהמה טהורה שפיר מותר לסוך בו, דהרי בהדיא התיירה התורה ההנאה בחלב טהורה, וכמצואר צפסחים (כג:) דכשהותרה נצלה היא וחלצה הותרו או מקרא דיעשה לכל מלאכה עיי"ש, וכ"כ הרמב"ם (פ"ח ממאכלות אסורות הט"ו) דחלב מותר בהנאה דכתיב יעשה לכל מלאכה. ומהאי טעמא לא כתבו בעלי התוס' בס' מושב זקנים דסיכה בחלב מותר רק משום רפואה אלא בחלב בהמה טמאה בלבד, דאילו חלב בהמה טהורה מותר בהנאה וכנ"ל. אצל שומן חזיר דהוי חלב בהמה טמאה דלא פרט בה הכתוב היתרא, אמאי מותר לסוך בו, הלא אסור בהנאה מדרב אצוה. ובאמת בתוס' יומא (עו.) ד"ה דתנן כתבו, דחלב מותר לסוך בו משום דמותר בהנאה, ולא כתבו שומן חזיר, ומשום דמיירי בחלב בהמה טהורה דזה הותר בהנאה וכצפסחים (כד:) הנ"ל, אצל בתוס' נדה (לג.) כתבו דגם

שומן חזיר מותר לסוך בו, וכן בתוס' הרא"ש שם, וזה קשיא דהא חלב בהמה טמאה לא הותר מקרא ואיך ראוי לסוך בו שלא במקום חולי הלא אסור בהנאה.

ובענין זה גם מה שכתבו תוס' בסוגיין דאם מגדלן למשוח עורות בשומן או למוכרן לישראל שימשח בהן שרי, וכל חלב מותר למכור היכא דלא קאי לאכילה. וכן מה שכתבו בתוס' פסחים (כג.) דלמשוח ולהדליק מותר אפילו בחזירים אי לאו משום שגורו שאסור לישראל לגדל חזירים עיי"ש. ג"כ קשה, דהא שומן חזיר אסור בהנאה מדרבי אצוה וכנ"ל.

ברם ראינו צצית יוסף (יורה דעה סי' קי"ז) שהביא בשם ספר א"ת, דכיון דילפינן מקרא דיעשה לכל מלאכה דמותר לעשות סחורה בחלב, לכן יש מי שמתיר לעשות סחורה גם בחלב חזיר, שלא חילק הכתוב בין חלב טהורה לטמאה. וכתב עליו הצ"י דאינו נראה, דהא קרא בחלב נצלה וטריפה מיירי, ילא חזיר וכיוצא בו דלא שייך בהו נצלה וטריפה. וגם הצ"ח השיג על הא"ת, וכתב דלא נקרא חלב אלא דשור וכשב ועו, אצל חלב טמאה חלצם כצערם עיי"ש. וכ"כ הש"ך שם (סק"ד). והנה מצינו סיעתא רבתי לשיטת הא"ת, מדברי רבינו תם ותוס' הרא"ש הנ"ל שהתירו לסוך ולמשוח עורות בשומן חזיר, דעל כרחך משום דצירא להו דכשהותרה חלב בהמה טהורה בהנאה הותרה נמי חלב בהמה טמאה, וכשב

מיוחדת היא: וירושלים היא כזיהכנ"ס של כרכים שאינו מיוחד לבעלים ולכן פטור ממזוזה - עיין יומא פ"ק (יא): צוה.

תוס' ד"ה ואסור לאדם שילמד בנו חכמת יוונית. א"נ אי היה צעי למיקס צארור לא היה מיקרי עצריין אבל לצקוף איכא גזירה דרבנן: הקשה הגאון בעל חלקת יואב צקוני' קצא דקשייטא (קושיא מ"ב), לפי מה שכתבו תוס' דהיכא שקללו צארור עדיין אין עליו איסור, ואם מקבל עליו לטותא דרבנן עדיין לא מקרי עצריין, דא"כ איך הוכיח הש"ס בקידושין (סמ). דצחיצי עשה מודה רבי עקיבא דקידושין תופסין, מקרא דכי תהיינה לאש שתי נשים האחת וגו' שנואה, והלא שפיר משכחת דקרא מיירי צחמותו לאחר מיתת אשתו, דשיטת רש"י ציבמות (נד): דאין צוה כרת וליכא אלא משום ארור שוכב עם חותנתו, וא"כ אין צוה איסור לתוס' צ"ק הנ"ל, ועל כן שפיר קידושין תופסין צוה, אבל מנלן דלרבי עקיבא חייבי עשין קידושין תופסין צוה עכ"ק.

ולענ"ד עד כאן לא כתבו תוס' דעל ידי ארור לא הוא עצריין, אלא צארור דרבנן וכגון צוה דמיירי צב"ק דארור האדם שילמד צו חכמת יונית עיי"ש, אבל היכי דכתיב בקרא ארור ודאי דהוי איסור גמור, ורק דרבנן אמרינן דאלו היתה כוונת חז"ל לאיסור היו אומרים בלשון איסור ולא בלשון ארור. ועיין צסוטה (לו): דמארורים צצמסנה תורה למדו שישראל קבלו עליהם ערצות על כל המצוות.

שלדעת הא"ח אין צחלב טמאה איסור סחורה כמו כן לדעת ר"ת אין צו איסור הנאה. ואלו צעלי התוס' צצס' מושב זקנים שכתבו דאיסור לסוך צשומן חזיר אלא צמקום חולי, היינו משום דצצירא להו כדעת הצ"י והצ"ח והש"ך דחלב טמאה לא הותרה מקרא דיעשה לכל מלאכה, וממילא נשאר עליו האיסור הנאה מדרב אבהו, והא דהוצרכו חז"ל לגזור שלא לגדל חזירים ואע"ג דבלא"ה אסורין צהנאה, היינו כשמוכר מחיים דצכהאי גוונא לאו אוכל נינהו ואינן אסורין צהנאה וכמו שכתבנו.

וראיתי להצ"ח ציו"ד שם שהעלה דשומן חזיר איסור לסחור צו משום דלא הותר מקרא דיעשה לכל מלאכה, אבל מותר לסוך צו צשרו אפילו לחולה שאין צו סכנה, משום דלענין זה סיכה לאו כשתיה עיי"ש, ומשמע דאף צאינו חולה כלל שרי לסוך צשומן חזיר משום דסיכה לאו כשתיה. וזה קשיא, דאם שומן חזיר אינו צכלל חלב ומהאי טעמא איסור צסחורה, א"כ איסור גם לסוך צו, ולא משום דסיכה כשתיה, אלא משום דאיסור צהנאה משום דרב אבהו, ולא התירו לסוך צו אלא צחולה שאין צו סכנה דאז הותר לסוך צו כיון דהוי שלא כדרך הנאתן. ודברי הצ"ח ז"ל צריכינן עיון. וחיודש שהפוסקים לא העירו צשומן חזיר מדין איסור הנאה דרב אבהו. ועיין ציאור הגר"א אור"ח (סי' שכ"ו ס"י) וציאור הלכה שם.

רש"י ד"ה עריך. משמע שאתה יודע למי

ועוד דהא מצואר בשצועות (לו). אמן צו קבלת דברים דכתיב ארור אשר לא יקים את דברי התורה הזאת וגו' ואמר כל העם אמן עיי"ש, והרי גם על ארור שוכב עם חותנתו נאמר ואמר כל העם אמן, נמצא דהוי קבלה גמורה על ידי אמירת אמן, וכשעובר על קבלתו הרי איכא איסורא. ושור' בתשו' זקיני חת"ס (ח"ו סי' ק"ב) שכתב דארור הוה איסור עשה או יותר ממנו, והוכיח כן מסוגיא דקידושין הנ"ל עיי"ש.

תום' ד"ה ועל אותה שעה שנינו מעשה שבא בו'. דצית חשמונאי לא היה כי אם ר"ס שנים קודם החורבן כדאמר צפ"ק דע"ז (דף ט.): ז"ל מאתים ושש, וכע"ז (ט.) עיי"ש. וצתוס' היה כתוב מאתים ושש, והמעתיק העתיק מאתים וששים, והמדפיס עשאו ר"ס, וז"ל ר"ו. שור' צרש"ש שעמד צה. ועי' רמב"ם (רפ"ג מחנוכה ה"א) שהחשמונאים מלכו יותר ממאתים שנה, והוא כש"ס ע"ז הנ"ל שמלכו ר"ו שנה.

פרק שמיני

והוא מש"ס גדה (מד:). אולם בסנהדרין (פד:)
גריס מכה נפש, והתוס' שם הגיהו דל"ל איש
כי יכה כל נפש. ומ"מ התוס' לא הביאו הך
דסנהדרין (פד:) ונדה הנ"ל דלגירסא דידן
מכה נפש כתיב.

פד:

רש"י ד"ה ופגם. צושת לאו קנס הוא: לכאוי
איך יתכן צושת דלהוי ממון דמאי הזיקו
ומאי אפקדי' ומוכח דאע"ג ללא הפסידו
כלום מ"מ כיון דהוי דבר השוה ממון דאין
אדם מתצייש בצנס, נריך לשלם. ומוכח
כהחלקת יואב (בקובץ שערי תורה וארשא, אדר
תרע"ח, חלק ט' קונטרס ה' סימן מ' - וכעת נדפס
בספר חלקת יואב כרך ז' חו"מ סימן ז'), דנזק
משלמין אף כשלא הפסידו. ועי' לעיל (ג.)
מש"כ על הגליון.

פה.

דבי רבי ישמעאל אומר ורפא ירפא מכאן
שניתן רשות לרופא לרפאות: ראיתי
צשו"ת צנין ציון (ח"א סי' קי"א), שהביא
ראיה דמותר לעשות רפואה לחולה כדי

פג:

ועוד כתיב בתריה כאשר יתן מום באדם
בן ינתן בו ושמע מינה ממון: פירש"י
צחומש (פ' אמור) דכתיב לשון נתינה דבר
הנתון מיד ליד.

ש"מ לנפש רוצח אי אתה לוקח כופר אבל
אתה לוקח כופר לראשי אברים שאינן
חוזרין: עי' רמז"ן משפטים (כ"א כ"ד) שאף
אם אין לו ממון לא נכרות אותו אלא יהי'
עליו החוב עד שתשיג ידו ונגאל. וצנס א"ע
כ' שאם לא יתן כפרו יתחייב צכריתת אצרו.

רש"י ד"ה נילף ממכה אדם. שנהרג ממס
והכא נמי כי יתן מום מום ממס: ר"ל
הא דכתיב כי יתן מום וגו' כן ינתן צו, מום
ממס ינתן צו.

תוס' ד"ה אף הבאה. דאיש כי יכה כל נפש
אדם מוקמינן צהנשרפין (סנהדרין עח.)
צקטלא: וצנש"י צחומש (פ' אמור) כ' ג"כ
דקאי על קטלא וקמ"ל דאף צהורג את הקטן
חייב. וכ"כ רש"י פ' משפטים (כ"א י"צ).

שתלילו ממות ואף דאפשר שעי"ז ימות מהר יותר, מהא דאמרו ורפוא ירפא מכאן שניתן רשות לרופא לרפאות, ופירשו הטור יו"ד (סי' של"ו) שלא יאמר מה לי לצער הזה שמה אטעה ונמצאתי הורג נפשות בשוגג, הרי ללא צריך הרופא לחוש לזה, וכי חמור איסור ספק רציחה מספק חילול שבת, שהרי התירו לחלל שבת לחולה שיש בו סכנה אע"ג דאפשר שאעפ"כ ימות, מכל מקום התירו לכל ספיקות לחלל שבת החמור דאיסור סקילה, מכל שכן שיש להחיר ספק איסור רציחה דבסייף משום ספק פיקוח נפש עיי"ש.

אלא דגוף ראייתו צריך עיון, שכתב דמה אם התירו לחלל שבת צודאי משום ספק הנלח נפש מכל שכן שיש להחיר ספק רציחה משום ספק הנלח נפש, והרי איכא למיפריך, דדוקא איסור חילול שבת שנדחה מפני פיקוח נפש דהא קרא חציב וחי זהם, ופירש"י ציומא (פה:) ד"ה דשמואל "אשר יעשה אותם האדם המנוה שיחיה זהם ודאי ולא שיצוא צעשייתה לידי ספק מיתה", והיינו דכל המצוות נדחות מחמת חיותו של אדם, ואף ספק חיותו של אדם דוחה את המצוות ושבת בתוכן, ולכן כמו דצודאי הנלח נפשות מותר לחלל שבת כמו כן צספק הנלח נפשות ג"כ דוחין את השבת, דספק הנלח נפשות לא גרע מודאי הנלח נפשות. וכל זה לענין דחיית איסור שבת. אבל מנלן לדחות ספק איסור רציחה מחמת ספק הנלח נפשות, והלא פשיטא דאיסור רציחה ודאי אינו נדחה מחמת הנלח נפשות ודאי,

וכמבואר ציומא (פב:) צאמרו לו קטול פלניא ואי לא קטלינא לך דיתן עצמו לקטלה ולא יקטול חבריה, דמאי חזית דדמא דידך סומק טפי דילמא דמי דהוא גצרא סומק טפי, ופירש"י "מאי דעתיך למשרי מילתא משום וחי זהם ולא שימות זהם, טעמו של דבר לפי שחציבה נפשן של ישראל לפני המקום יותר מן המצוות, אמר הקב"ה תצטל המנוה ויחיה זה, אבל עכשיו שיש כאן ישראל נהרג והמנוה צטילה, למה ייטב צעיני המקום לעצור על מצוותו, למה יהיה דמך חציב עליו יותר מדם חצירך ישראל" עיי"ש, וא"כ כמו דודאי הנלח נפשות אינו דוחה איסור דודאי רציחה, ואינו רשאי לעצור על איסור רציחה ודאי כדי להציל נפש אחת מישראל, כמו כן אפשר דאינו רשאי לעצור על איסור רציחה מספק כדי להציל מספק נפש אחת מישראל. וא"כ מנלן דמותר ליתן לו רפואה אשר על ידה אפשר שימות דהוי ספק רציחה, כדי להצילו מספק דשמא יחיה, ונימא דכמו דודאי רציחה אינו נדחית מחמת ודאי הנלח נפשות, כמו כן ספק רציחה אינה נדחית מחמת ספק הנלח נפשות [ויש לעיין אם ספק איסור רציחה נדחית מחמת ודאי הנלח נפשות. ועיין כס"מ (פ"א מרוצה הי"ד) מירושלמי, דחייב להכניס עצמו צספק סכנה כדי להציל נפש חצירו. ועיין אור שמח (פ"ו מרוצה) והעמק שלמה (שאלתא קמ"ו סק"ד). ואכמ"ל]. ואע"ג דאיסור שבת שבסקילה חמור מרציחה שהוא צסייף, וכמו שכתב הבנין ציון, מ"מ לענין דחיה מחמת הנלח נפשות איסור רציחה חמור טפי, דגבי

שפיות דמיס אמרינן הסברא דמאי חזית וכו'. [ועיין ס' אור שמח (פ"ו מרוח) שראה מציאים מהרדב"ז שחייב לקוף לעצמו אבר כדי להציל חצירו ע"ש. וצאמת צרדב"ז (ח"ג ס' תרכ"ו) כתב דאינו חייב רק מדת חסידות י"ש. ועיין פתחי תשובה יו"ד (ס' קנ"ו סקט"ו) חו"מ (רס"י תכ"ו) צוה].

מבוא שניתן רשות לרופא לרפאות: הלשון "מכאן שניתן רשות לרופא לרפאות" ריכה ציחור, דמשמע כאלו אין חיוב על הרופא לרפאות אלא רשות. וכבר עמד צוה הטורי זהב (יו"ד סימן של"ו סק"א), על מה דאיתא צשו"ע שם (סעיף א') "נתנה התורה רשות לרופא לרפאות ומנוה היא וכלל פקוח נפש הוא ואם מונע עצמו הרי זה שופך דמים, ואפילו יש לו מי שירפאנו, שלא מן הכל אדם זוכה להתרפאות", וכתב הטו"ז "קשה כיון דצאמת מנוה היא למה קרי לה תחלה רשות, ונראה דהכי הוא כונת ענין זה, דרפואה האמתית היא על פי צקשת רחמים דמשמיה יש לו רפואה כמו שנאמר מחנתי ואני ארפא, אלא שאין האדם זוכה לכך אלא שצריך לעשות רפואה על פי טבע העולם, והוא יתצרך הסכים על זה ונתן הרפואה על ידי טבע הרפואות, וזהו נתינת רשות של הקדוש ברוך הוא, וכיון שכבר צא האדם לידי כך יש חיוב על הרופא לעשות רפואתו".

דקיימא לן דשליח שוייה - עיין שצעות (לג): ותוס' שם ד"ה צבא צהרשאה מש"ס צ"ק (ע): דשליח שויה, ועיין גיטין (פח): אכן שליחותייהו קא עצדינן ופירש"י הם נתנו לנו רשות - ומעתה יתפרש אמרס "מכאן שניתן רשות לרופא לרפאות", היינו שניתנה לרופא השליחות לרפאות, כי הוא השליח מהקצ"ה לרפאות. ועל כן כתוב צשו"ע הנ"ל "נתנה התורה רשות לרופא לרפאות ומנוה היא", כלומר שלא תאמר כי רשות זו היא כדבר הרשות צעלמא שאם ירצה יעשה ואם לא ירצה לא יעשה, אלא שהרשות של הרופא לרפאות היא מנוה וחיוב, כי רשות זו שליחות היא, אלא שכדי להעשות שליח של צשר ודם תליא צרנונו של השליח ואין אדם נעשה שליח צעל כרחו, אצל אס הקצ"ה מטיל עליו שליחות הרי עשיית השליחות נעשתה מנוה וחובה. וככל שהרופא עושה את מלאכתו מתוך ידיעה שהוא שלוחא דרחמנא לרפאות, כך הוא מקבל כחות יותר ויותר מכפי שיעור טבעו, כי כשם ששלוחו של אדם כמותו (קידושין מא:), שהשליח מקבל כחו מהמשלת, כך צביכול שלוחו של מקום מקבל כחות אלקיים, למעלה מדרך הטבע, כדי שיוכל למלא את שליחותו להציל רפואה לעולם.

פו.

רש"י ד"ה נשא. סס המשיר את השיער ואינו חוזר: עיין צמכות (כ): דסך חמש אצבעותיו נשא, פי' הריצ"ן, שמשיר את

ברם צאמת מנינו לשון נתינת "רשות" על הטלת שליחות, וכמו לשון "הרשאה"

ד"ה ורבי, דר"מ קוצר דפרט למתכוין ללד זה והלכה ללד אחר שמעינן משגגה ע"ש. יתכן דלפי האמת גם ר"מ קוצר דצבלי דעת פרט למתכוין הוא דאתא, אלא דק"ל דאי הוי דינא דסומא אינו גולה אז לא היה לורך למעט זה מצבלי ראות דזה היה נשמע גם מצבלי דעת, וכמו שמצואר ציתר שאת בצוגיא דנדריס (פו): דר"מ קוצר דכתיב צבלי דעת כל דבר מידע הוא וסומא לאו צר מידע הוא, ופירש הר"ן שם משום סומא אינו יכול לידע ולכוין מקום חצירו ממש, ואי אמרת בלא ראות פרט לסומא, מצבלי דעת נפקא ליה, ואז לא הוי ממעטינן מצבלי דעת פרט למתכוין, דלר"מ קרוב יותר למעט סומא דלאו צר מידע הוא. ומדכתיב בלא ראות, ע"כ דאתיא לרבות סומא, וכוונת הכתוב הוא דאף אם הרגו בלא ראות דהיינו שהוא סומא ג"כ גולה. והשתא דמסקינן דגם סומא גולה, ממילא אוקמינן קרא דצבלי דעת למעט מתכוין.

ועפ"ז יש ליישב קושיית תוס' בצוגיין ד"ה ואין, אהא דאמרו לר"מ דאין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות, דלא ליכתוב שום מיעוט וממילא איתרבי, והניחו צתימא. ולדרכנו י"ל, דודאי דאיצטריך למיכתב צבלי דעת כדי למעט מתכוין, אלא דאי לאו דכתיב בלא ראות ומפרשינן דבא לרבות סומא דגולה, אז הוי מוקמינן קרא דצבלי דעת למעט את הסומא דלאו צר מידע הוא, דר"מ ס"ל דקרוב יותר למעט מצבלי דעת את הסומא מלמעט את המתכוין דעכ"פ צר מידע הוי

השיער והסד ממנו אינו נומח שיער בגופו. משמע דרק צכהאי גוונא חייב, אבל כשקן צסם שמשיר את השיער רק לפי שעה ואח"כ חוזר ונומח, אין זה קרחה. אולם מסתימת לשון הפוסקים שכתבו צסתמא דהקורה צסם חייב, משמע אף כשחוזר ונומח חייב, עיין רמב"ם (פי"ב מע"ז הט"ו) ושו"ע יו"ד (סי' ק"פ ס"ט). ועיין מאירי מכות שם דנשא היא לצב העוקרת את השער. שוב ראיתי צר"ש ורע"ב (נגעים פי"מ"י) דקרחת היינו שאינן חוזרין ומגדלין שער, וצתוס' יו"ט שם האריך בזה, וכתב דהרמב"ם חולק וס"ל דגם כשחוזר ומגדלן שער נקרא קרחת עיי"ש. ועיין צפי' הראצ"ד לתו"כ פ' תזריע (פ' נגעים פרק י). ונראה דגם הריצ"ן ס"ל כשיטת הר"ש והרע"ב.

והנה הא דפשיטא להש"ס צמכות דגם הקורה ע"י סם חייב, נראה פשוט משום דצקרא לא כתיב לשון תלישה אלא קרחה כתיב, וקרחה פירושו שראשו ריק משערות, וע"כ אין נפק"מ אין נעשתה הקרחה. ועיין ערוך לנר שם. וצמשנה נגעים שם מצואר דסקן צנשם הוי ג"כ קרחת, וכמצואר צגמרא מכות שם לענין איסור קרחה.

פו:

ורבי יהודה ההוא בבלי דעת פרט למתכוין הוא דאתא: כתבו התוס' צמכות (ט):

אלא שלא התכוין ללד זה, אבל השתא דכתיב
 בלא ראות ובהכרח מפרשינן דאתי לרבות את
 הסומא, ממילא מוקמינן בבלי דעת למעט את
 המתכוין. ודו"ק.

אלא מוטל על האב לחנכו. ועיי' ר"ן ברכות
 (כ.) ורמב"ן שם.

פ.ח.

ורבנן אחיו הוא במצות: פירש"י כל מצוה
 שאשה חייבת בה עבד חייב בה וכו'.
 לפי זה נריך ביאור הא דבש"ס בלא מציעא
 (נא.) קא מציעיא ליה באומר לעבדו לא והשאל
 עם פרחי מהו, תיבצי למ"ד שלוחו של אדם
 כמותו הני מיילי שליח דבר מצוה הוא אבל עבד
 דלאו בר מצוה לא. פירש"י, ושליחות נפקא
 לן (ב"מ עא:) מאתם גם אתם לרבות שלוחכם
 דבעינן דומיא דמשלח שיהיו דיניו נוהגים בו,
 וזה אין דין שואל נוהג בו וגם משאל שאין לו
 כלום בלא רבו עכ"ל. ויש לעיין דאמאי נחשב
 עבד שאינו בר מצוה בענין שאלה, דהרי עבד
 מצווה במצוות כאשה בכסוגיין, ודוקא עכו"ם
 ממעטינן שם (עא:) מה אתם בני צרית אף
 שלוחכם בני צרית, דעכו"ם ליתא במצוות
 כלל ואין דיני התורה נוהגים בו, אבל עבד
 דיני התורה נוהגים בו והא דאינו יכול לשאל
 ולהשאל, לאו משום שאינו מצווה במצוה
 זו, אלא משום שאין לו כלום בלא רבו, ואין
 זה אלא חסרון ממון, אבל לאו חסרון בעלמ
 השייכות להמצוה, דודאי דגם עבד מצווה
 במצוות הנוהגות בישראל כדיני ממונות, וא"כ
 אמאי חשיב עבד שאינו בר מצוה.

אולם נראה כונת הגמרא באמרם דעבד לאו
 בר מצוה לענין שאלה, דכיון דעבד אין

תום' ד"ה ואין מיעוט אחר מיעוט אלא
 לרבות. תימנה לא ליכתוב שום מיעוט
 וממילא אתרבי: עיי' שנות אליהו שביעית
 רפ"ח, וס' הליכות עולם שער ד' דף מב,
 ותויו"ט ערלה רפ"א.

גליון הש"פ. רש"י ד"ה בעדים זוממין וכו'
 היאך יעיד. תמוה לי הא יכול
 להעיד שראה קודם שנסתמא שזה קטע ידו
 והחיוז על המעשה שלו שהיה צעידן סומא
 וה"נ צדשת ו"ע: לכאורה י"ל דהא באמת
 העד זומם הלא לא ראה כלום דהא עמנו
 הייתם, אלא שדינן על שעת עדותו כאלו היה
 ראוי להיות עדותו אמת, ולכן צעידן שיהיה
 ראוי לראות בשעה שמעיד, ולא מהני כלל מה
 שהי' יכול לראות קודם, כיון דטרם שהעיד לא
 הותחל עדותו כלל שהרי באמת לא ראה כלום,
 ואנו דינן רק על שעת עדותו ודו"ק. ועדיין
 ז"ב.

פ.ז.

תום' ד"ה וכן היה ר' יהודה פוטרו מכל
 המצות [האמורות] בתורה. ולא דמי
 חיוב דסומא לחיוצא דקטן שהגיע לחינוך שאין
 אלא לחנכו: י"ל דר"ל שאין הקטן עצמו חייב

ומוכח ללא צעין שיהא על הצעלים דין שאלה וסגי אם הוא עושה מלאכה להשואל במציאות, מ"מ בעבד לא שייך זה, דרבו יכול לעכבו בכל רגע שלא יעשה מלאכה להשואל.

שוב ראינו צשיטה מקובלת שם שהביא להקשות בשם הרמב"ן ז"ל, על רש"י שכתב דעבד דלאו בר מצות הוא לא, משום דשליחות נפקא לן מאתם גם אתם, וקשה דהא עבד בר שליחות הוא הואיל דשייך במצוות, וכמבואר בגיטין (כג:) מה אתם בני ברית אף שלוחכם בני ברית לרבות את העבד שהוא בן ברית, ולא אמרינן מה אתם ישראל אף שלוחכם ישראל להוציא את העבד עיי"ש. ולכאורה יש לומר דדעת רש"י ז"ל, דהא דאמרו מה אתם בני ברית אף שלוחכם בני ברית לרבות עבד שהוא בן ברית, היינו רק במצוה דאיתא בעבד, אבל מצוה דאיתא בעבד כגון שאלה, שפיר ממעטינן מאתם גם אתם, דצעין שהשליח יהא דומה להמשלה. ובסוגיא דגיטין (כג:) שאמרו דעבד לא מימעיט מאתם גם אתם ומשום דהוי בן ברית, מייירי במצוה דאיתא בעבד כגון תרומה דאיתא בעבד, וכפירש"י שם ד"ה הא צמילתיה דאיתא, כגון תרומה שאסור לעבד לאכול טבל ואם יש לו טבל שניתן לו על מנת שאין לרבו רשות צו מפריש תרומה הימנו ותרומתו תרומה דעבד כאשה בכל מצוות עיי"ש, ועל זה אמרו שם דבתרומה דאיתא בעבד אין להפקיעו מכלל שליחות מקרא דאתם גם אתם, דמאתם לא ממעטינן אלא עכו"ם שאינו בן ברית, אבל

צו מציאות שיהא שואל או משאיל דהא אין לו משלו כלום, א"כ מוכרח דהתורה שאמרה וכי ישאל איש מעם רעהו וגו' אם צעליו עמו לא ישלם, אינו מדבר מעבד, דהא בעבד ליכא מציאות של כי ישאל, וכיון דפרשה זו לא נאמרה לעבד נמנא שהוא מופקע ממצוה זו ואינו יכול להיעשות שליח. אלא דאכתי יש לעיין, דהא כששלח את עבדו להיות צמקומו של משאיל, הרי העבד לא נשלח אלא לעשות את מלאכתו של השואל, והרי צמלאכת השואל שפיר איתא גם העבד. ובשלמא אילו היה שולחו להיות שואל או משאיל, צוה י"ל דליתא בעבד, דבעבד לא נאמרה פרשת שואל ומשאיל, אבל כששלחו הצעלים את העבד לעשות מלאכתו של שואל צמקום הצעלים, מה חסרון איכא צמה שאין העבד צפרשת שואל, הלא העבד אינו צריך להיות שואל או משאיל אלא שהוא שלוח לעשות עבודת השואל צמקום הצעלים, ואמאי נחשב העבד כמי שאינו בר מצוה לענין זה. צרם נראה, דמה שאמרה תורה אם צעליו עמו לא ישלם, הכונה שגם צעליו השאיל עצמו להשואל, וצריך שיחול דין שאילה על הצעלים כדי שייחשב צעליו עמו, וכיון דעבד ליתא צדין שאלה, ממילא כשעושה מלאכת השואל צמקום הצעלים אין הוא נחשב כאילו הוא נשאל להשואל צשליחות הצעלים, דהא עבד ליתא צדין שאלה, וכל שאינו נשאל להשואל לא הוי צגדר אם צעליו עמו, דצעליו עמו פירושו שהוא נשאל להשואל. [ואף למאי דמבואר צטור שו"ע חו"מ (סי' שמ"ו) דגם כשנשאל מעצמו הוי שאילה צצעלים עיי"ש,

עבד שהוא בן צרית לא אימעיט מקרא זה. אבל במנחה דליתא בעבד כגון שאלה, אה"נ דאימעיט מקרא דאתם כיון דאינו דומה להמשלח.

אלא דעדיין קשיא, מה שהקשה הריטב"א בשיטה מקובצת שם, על מש"כ רש"י שאין דיני שואל נוהג בעבד כיון שאין לו כלום בלא רבו, והלא משכחת לה שנתנו להעבד ממון על מנת שאין לרבו רשות בו ונמנא דאפשר בשאלה עיי"ש. ועוד יותר תקשי, דהא רש"י ז"ל בעצמו כתב בגיטין (כג:) ד"ה הא במילתא, דעבד איתא בתרומה שאם יש לו טבל שניתן לו על מנת שאין לרבו רשות בו מפריש תרומה עיי"ש, וא"כ ודאי דתקשי דאמאי ליתא בשאלה הלא משכחת שאלה אלל עבד כשנתנו לו דבר על מנת שאין לרבו רשות בו. [ועיין ס' שפתי חכמים (ר"פ בראשית) בשם ס' נחלת יעקב, דעבד שירש ממון אין לרבו רשות בו עיי"ש, וא"כ משכחת גם בכהאי גוונא שירש ממון ומשאלו לאחרים. ועיין בס' להורות נתן (ר"פ בראשית) מה שכתבנו בחידושו של הנחלת יעקב הנ"ל]. ברם נראה לומר, למאי שכתבנו לעיל דמה שכתב רש"י דעבד ליתא בשאלה, היינו שאינו יכול להשאל את עצמו, וממילא אין הוא יכול להיות בגדר אם בעליו עמו שפירושו שהבעלים ישאלו את עצמו להשואל, והנה עבד אינו יכול להשאל את עצמו שהרי הוא משועבד להאדון. וזוה אין לומר דמשכחת שיהיה לו ממון כשנתנו לו על מנת שאין לרבו רשות בו, דסברא זו מועיל

רק לענין דאיתא בהשאלת ממון, דמשכחת שיהא לו ממון של עצמו ואף שהוא עבד, אבל אין מציאות שיוכל להשאל את עצמו, שהרי הוא משועבד להאדון, נמנא דליכא מציאות שיתקיים בו אם בעליו עמו, ולכן אינו יכול להיעשות שליח שייאמר עליו דין דבעליו עמו ויהא כאילו הבעלים עצמם השאלו עצמם להשואל, דבעבד ליכא דין דבעליו עמו כיון שהוא אינו יכול להשאל עצמו לאחרים בשום גוונא, וממילא אינו יכול להיות שליח בדין בעליו עמו.

שוב ראיתי בשו"ת זקני חתם סופר (אהע"ז ח"א סי' י"א), שכתב ליישב קושיית הרשב"א דאמאי ליתא לעבד בדין שואל הלא לכשיסתחרר יחייב לשלם, וכן למ"ד דיש קנין לעבד בלא רבו הלא משכחת שיהא לו ממון שנתנו לו על מנת שאין לרבו רשות בו וישאלנו לאחרים, ותירך דאנו דיין עכשיו על הדין של בעליו עמו שהעבד יהיה עתה במקום רבו לענין בעליו עמו, וזה לא שייך בעבד כלל, דאף אם משכחת שיהיה לו ממון וישאלנו לאחרים, מכל מקום אי אפשר לו להשאל את עצמו שהרי הוא ברשות אדונו, ולזה נתכוין רש"י ל עיי"ש. והוא כדרכינו בעזה"י.

אלא מעתה לרבי יהודה (דעבד לאו אחיו הוא) זוממי עבד לא יהרוגו דכתיב ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו, אמר רבא אמר רב ששת אמר קרא ובערת הרע מקרבך מכל מקום: נראה לומר דהך

בעצד כיון דכאשר זמס לא מיירי בעצד ממילא
 כשר אף עדות שאי אתה יכול להזימה. מ"מ
 עכ"פ העיד צו והזם צו לא שייך ביה, כיון דלא
 נאמר דין הזמה צמעידי על עצד שהוא חייב
 מלקות וכנ"ל. ועדיין צריך צירור צוה וצאתי
 רק להעיר.

רש"י ד"ה אינן בכל המצות. אלא צמקת
 דהא אשה מחוייבת בלאוין ועונשין וקטן
 ישנו צמילה: מזה משמע דהקטן עצמו מקיים
 מצוה כשמלין אותו. וכן מוכח דאל"כ א"כ
 כשיגדל ונתחייב צעצמו צמילה ליחס צכאילו לא
 קיים מצוה מילה כיון שכבר נימול צקטנותו,
 ואה"נ שהוא מהול מ"מ הופקע ממצוה
 מילה. ועכ"ל דכשמלין אותו צקטנותו נחשב
 כאילו הוא עצמו קיים המצוה.

רש"י ד"ה גר אין לו חיים דכתיב וזרמת
 סוסים זרמתם. ואע"ג דכתיב בלאדן
 צן בלאדן ה"מ צגיותן אצל נחגיירו הצנים לא
 נתיחסו אחר אציהם צפרק הצא על יצמתו
 (יצמות דף טז). ומצואר דלא אפקריה רחמנא
 לזרעיה אלא לאחר שנתגייר הצן. אולם עי'
 תוס' כתובות (ג:) ד"ה ולדרוש כתבו, דאין
 ישראלית חייבת על ציאת מצרי דרחמנא
 אפקריה לזרעיה דמצרי דכתיב וזרמת סוסים
 זרמתם עיי"ש, ומשמע דצצירא להו דגם
 צגיותן אמרינן דרחמנא אפקריה לזרעיה,
 דהא התם צשעת ציאתו עכו"ס הוא, ועי' צוה
 צשו"ת להורות נתן (ת"ז סי' ע"ה אות ג' וד'),
 ושם (ת"ט, קונ' וחי צהם, פ"ד סי' ד' אות ז').

וצערת הרע מקרצן אינו שייך אלא צמקום
 חיוב מיתה, דמצוה היא לצער מן העולם את
 המחויב מיתה, אצל צחייבי מלקות ליכא וצערת
 הרע מקרצן, [ועיין מה שכתבנו צוה צס' נתן
 פריו עמ"ס מכות (ה:) עמוד מ"ג]. ועפ"ז
 י"ל דדוקא זוממי עצד שרצו לחייבו מיתה
 שפיר יהרוגו משום וצערת הרע מקרצן, אצל
 זוממין שרצו לחייב את העצד מלקות אינן
 לוקין, דהרי לאו אחיו הוא, ואם משום וצערת
 הלא צחייבי מלקות ליכא וצערת. וגם הרמב"ם
 (פ"ט מה' עדות ה"ד) כתב, דהעצדים פסולים
 לעדות מן התורה שנאמר ועשיתם לו כאשר
 זמס לעשות לאחיו, מכלל שאחיו כמיהו מה
 אחיו צן צרית אף העד צן צרית עכ"ל. הרי
 דפסק דעצד לאו אחיו הוא ואינו צדין ועשיתם
 לו כאשר זמס לעשות. והשתא י"ל דאי אפשר
 להעיד כלל על עצד שהוא חייב מלקות כיון
 דהוי עדות שאי אתה יכול להזימה.

ולפ"ז יתכן לכאורה לפרש קושיית הש"ס
 צמכות (ח:), עצד צר עדות הוא, שעל
 עצד אי אפשר להעיד כלל שהוא חייב מלקות
 וא"כ א"א לפרש שהעיד צו והזם. ולפי
 פירוש זה מתיישב היטיב הלשון דכוותיה צגי
 עצד וכו', דהוי דומה ממש לכותי, דצתרוייהו
 מיירי שישראל מעיד עליהם.

ואף אם נימא כצברת תוס' ריש מכות (ב).
 ד"ה מעידין דבעדי צ"ג כשר אף עדות
 שאי אתה יכול להזימה משום דכאשר זמס לא
 נכתב בעדי צ"ג וצ"ח עיי"ש, וא"כ י"ל גם

צ.

אדם קנינו אלא קנין הקצ"ה, שנאמר (יחזקאל י"ח ד') הנפשות לי הנה, הלכך לא תועיל הודאתו דבזר שאינו שלו וכו', וכי היכי דאין אדם ראוי להרוג את עצמו, כן אין אדם ראוי להודות על עצמו שעשה עבירה שחייב עליה מיתה, לפי שאין נפשו קנינו" עכ"ל. וכיון דגם כבודו אינו שלו אלא של הקצ"ה, שהרי נכרא דמותו של הקצ"ה, א"כ איך ראוי לבייש את עצמו.

רש"י ד"ה לא עשו ולא בלום. ולא דמו לשותפין דעלמא דהתם יש לזה חלק זכולו ליטול חתי וכן לזה: עי' ר"ן נדרים ר"פ השותפין (מה:): בגדר שותפות.

צ:

אמר לו רבי תן לי זמן ונתן לו זמן שמרה: עי' רש"י ברכות (ג.) ד"ה ושמר.

אך נראה ליישב, דהרי הא דאמר דאדם ראוי לבייש את עצמו, הרי מיירי אליבא דרבי עקיבא עיי"ש, והנה איתא בתורת כהנים על הכתוב (קדושים י"ט י"ח) וזהבית לרעך כמוך, רבי עקיבא אומר זה כלל גדול בתורה, בן עזאי אומר, זה ספר תולדות אדם (בראשית ה' א'), זה כלל גדול מזה, וביאר הראב"ד ז"ל דאלו מן הפסוק הראשון לא שמענו אלא כמוך, הרי שנתבזה הוא או נתקלל הוא, ונגזל ונחבל, יתבזה חבירו עמו ויתקלל עמו, לכך נאמר זה ספר תולדות אדם ציוס צרוא חלקים אדם צדמות חלקים עשה אותו, את מי אתה מצוה ואת מי אתה מקלל דמות דיוקנו של מקום זה הכלל גדול מן הראשון עכ"ד. נמצא דרבי עקיבא לית ליה הך דבן עזאי ולית ליה איסור ציוי מטעם שצדמות חלקים עשה אותו, וא"כ לשיטתו ספיר אמר דמותו לבייש את עצמו.

גליון הש"ס. גמ' מאי הוי ליהדר ולדייניה. ק"ל הא מצואר צפ"ק דף יג ע"ב דלר"י נגח ואח"כ הפקיר או הקדיש פטור וכו' ועי' בהרא"ש וכו': עי' בשו"ת שצקו"ס שו"ע הרב ז"ל (סי' י"ד) מש"כ בקושיא זו.

צא:

לא מבעיא בושת דאדם ראוי לבייש את עצמו אלא אפילו חבלה דאין אדם ראוי לחבל בעצמו: וקשה דאיך ראוי לבייש את עצמו, דהא כיון שהוא נעשה צדמותו של חלקים, א"כ על ידי שמבייש את עצמו הרי הוא מבייש את דמות האלקים שבו. וכשם שאסור לחבול בעצמו משום שגופו אינו שלו אלא של הקצ"ה, וכמו שכתב צפי' הרדב"ז על הרמב"ם (פ"ח מסנהדרין ה"ו) צטעם דאין אדם משיס עצמו רשע" לפי שאין נפשו של

ולדינא פסק ציס של שלמה צ"ק (פ"ח סי' י"ט) שאסור לחבול ולבייש את עצמו

ואפילו לצורך ממון אסור עיי"ש. וכן פסק בשו"ע הרב ז"ל (ה' נזקי גוף ונפש ס"ד) וז"ל, אסור להכות את חבירו אפילו הוא גותן לו רשות להכותו, כי אין לאדם רשות על גופו כלל להכותו, ולא לזיישו ולא לערו בשום זערה, אפילו בזמניעת חיזה מאכל או משתה, אלא אם כן עושה בדרך תשובה, שנער זה טובה הוא לו להציל נפשו משחת עכ"ל. ובקונטרס אחרון שם (אות ב') הקשה על היש"ש הנ"ל שכתב דאסור לזייש את עצמו אפילו לצורך ממון, דהא אמרו בפסחים (ק"ג): א"ל רב לרב כהנא פשוט נבילתא בשוקא ושקיל אגרא ולא תימא כהנא אגרא וגברא רבה אגרא וסניא בי מילתא. וגם מה שאסור לער גופו בשביל ממון לע"ג מיעקב אבינו שאכלו חורב וקרח עכ"ד.

ולענ"ד נראה ליישב, דהא דאסור לזייש את עצמו בשביל ממון, היינו רק כשעושה דבר שהוא צושה לכל אדם, וכחא דלעיל (ב'): באשה שגילתה ראשה כדי לאסוף את השמן שנשפך מהכד שנשבר עיי"ש, והנה פריעת ראש באשה הוא ציון לכל וגנאי גדול, וכמבואר ברש"י (פ' נשא ה' י"ח) ובספרי שם דגנאי הוא לאשה שתלא בפריעת ראש, ואין אשה שתגלה ראשה אף בשביל הפסד ממון, וצושת כוז אסור לעשות לעצמו. אבל זהא דרב כהנא דפשוט נבלה בשוק, הנה כמה אינשי איכא שפושטין נבילה בשוק לשם פרנסתם, ואין זה בגדר ציון בעצמותו, אלא שלגבי רב כהנא שהיה כהן וגברא רבה איכא ציון, ועל כן אמר ליה רב פשוט נבלה בשוק ואל תאמר

כהן וגברא רבה אגרא, דכיון דהצושה היא רק מלד שהוא כהן וגברא רבה ואינו לפי כבודו, לכן מותר כשצריך לפרנסתו להרווחת ממון. וכן מה שיעקב אבינו יער גופו שאכלו חורב וקרח, הנה עשה כן לצורך מלאכתו ופרנסתו ואין צוה איסור, דהרי חזינן בשכיר שנאמר צו (כי תלא כ"ד ע"ו) ואליו הוא נושא את נפשו, ופירש"י אל השכר הוא נושא את נפשו למות, עלה בכבש ונתלה בצילן עיי"ש, ותקשי דאיך רשאי להכניס עצמו בסכנת מיתה, והרי כתב הרמב"ם (פי"א מרוח ה"ד) דכל מכשול שיס צו סכנת נפשות מלות עשה להסירו ולהשמר ממנו ולהזהר בדבר יפה יפה שנאמר השמר לך ושמור נפשך, והרבה דברים אסרו חכמים מפני שיס צהם סכנת נפשות, וכל העובר עליהן ואומר הריני מסכן בעצמי ומה לאחרים עלי צכך או איני מקפיד צכך מכין אותו מכת מרדות עיי"ש, וא"כ צודאי שאסור לתלות בצילן או לעלות בכבש היכי דאיכא סכנה שיפול, ואיך יתכן ששכיר יהא רשאי להסתכן צוה. ועל כרחק משום דכך הוא דרך העולם להסתכן בצגון זה כדי להרווח פרנסתו, לכן אין צוה איסור, והא דאסור לסכן נפשו היינו בדבר שאינו מדרך העולם להסתכן בצגון זה לשם הרווחת ממון. וא"כ לא תקשי דאיך יער עצמו יעקב אבינו שאכלו חורב וקרח, דהרי כך דרכו של עולם ששכיר יער גופו ויאכלו חורב וקרח כדי לשמור את הלאן ואין צוה איסור. ועיין רמב"ם (ה' שכירות פי"ג ה"ו) דחייב הפועל לעבוד בכל כחו שהרי יעקב הצדיק אמר כי בכל כחי עצדתי את אביכן לפיכך נטל

ברם צאמת דצרי החת"ס ז"ל קשיין מאוד, דהרי הך דסוגיין דאמרו צשור העומד להריגה וצא חצירו והרגו דלריך לשלם דאמר אנא צעינא למיעבד הא מנאה, הנה לא מיירי צשור החייב סקילה ונאסר צהנאה, וכמש"כ צציאור הגר"א חו"מ (סי' שפ"ב סק"א) שכתב אהא דמצואר צשו"ע שם, והוא מהרמז"ס (פ"ו מחובל ומזיק הי"ג), וז"ל, שור שהיה עומד להריגה מפני שהוא מזיק את הצריות, ואילן שהוא עומד לקלינא מפני שהוא מזיק את הרצים, וקדם אחר ושחט שור זה וקצץ אילן זה שלא מדעת הצעלים, חייב לשלם לצעלים וכו', שהרי הפקיעם מלעשות מנאה עכ"ל השו"ע והרמז"ס, וכתב שם צהגר"א, דר"ל לא צשור שהמית וצומן הסנהדרין, דא"כ אסור להורגו דהא לריך לדוגו צכ"ג אלא אף צומן הזה וצנגתן, וכצפ"ק דצ"ק משום דר' נתן עיי"ש, והיינו הא דאמר ר' נתן לעיל (טו:) מנין שלא יגדל כלב רע צתוך ציתו וכו' ת"ל לא תשים דמים צציתך עיי"ש. וצאמת מן ההכרח לפרש דלא מיירי צשור החייב סקילה מחמת שהמית אדם, דמלצד דכן משמע מלשון הרמז"ס והשו"ע שכתבו "שהיה מזיק לרצים", ולא כתבו שהמית אדם, כן מוכרח גם מהא דמחייצין לשלם לצעל השור ממון על שחטף ממנו את המנאה, דזה שייך רק צשור שלא נתחייב מיתה צצ"ד, דאז מוטלת המנאה על הצעלים להורגו כדי שלא יזיק משום לא תשים דמים צציתך - וצרמז"ס (ה' רוצה פי"א ה"ב) כתב, דכל מכשול שיש צו סכנת נפשות מנות עשה להסירו ולהשמר ממנו וכמו

שכר זאת אף צעולם הזה עיי"ש, וגם מה שאכלו חורב וקרח הוא מצד שצכל כמו עבד, ואין זה יוצא מגדר מנהגו של עולם וליכא צוה איסור.

ועל פי המצואר יש להעיר צהא דכתב המחבר צשו"ע חו"מ (סי' רס"ג ס"ג) דאע"ג דוקן ואינו לפי צכודו רשאי להתעלם מן האצדה מ"מ העושה לפנים משורת הדין מחזיר את האצדה אף כשאינו לפי צכודו עיי"ש, ויתכן דהיינו דוקא כשאינו צזיון לשאר צני אדם אלא לזקן, אצל צדבר שהוא צזיון גם לשאר צני אדם ליכא מנאה לצוות ענמו אף כשרוצה לעשות לפנים משורת הדין, ואפשר דאף איסורא איכא וז"ע.

א"ל לא תתרגם מתניתך בשור העומד להריגה ובאילן העומד לקציצה אי הכי מאי קא טעין ליה דא"ל אנא בעינא למיעבד הא מצוה: עי' שו"ת להורות נתן (ח"ב סי' ק"ו).

אמר ליה לא תתרגם מתניתך בשור העומד להריגה וכו', אי הכי מאי קא טעין ליה, דאמר ליה אנא בעינא למיעבד הא מצוה: צשו"ת חת"ס (או"ח סי' ק"פ) מציא מכלן ראייה דאיסור הנאה הוי שלו. דמצואר צשור העומד להריגה דהוי של צעליו, ואע"ג דשור הנסקל אסור צהנאה מחיים, וכתוס' סנהדרין (פ.). ד"ה צשור עיי"ש.

היו זכות של ממון, וא"כ כשחטף לחם הפנים מחצירו, ועל ידי זה ציטל את חצירו מלקיים מצות אכילת לחם הפנים, נמצא שהזיק לו עשרה זהובים ולכן נקרא חמסן. צרם עדיין קשה, דהא התם מיירי שחטף מגרגרן, וא"כ מוכח שלא הגיעו אלא כפול שהוא פחות מכזית ואין מקיימין צו מצות אכילה, וכפירש"י ד"ה הלנועין דהלנועין מושכין את ידיהן משום דלא מהני להו מידי עיי"ש, ועיין תוס' ישנים יומא (לט.) צוה, ונמצא שלא חטף שום מצוה מחצירו שהוא גרגרן כמותו וכמו שכתבו התוס' ד"ה מאי, דהא הגרגרן אינו מקיים מצות אכילה כיון דלא הגיעו אלא כפול, ואמאי נקרא החוטף בשם חמסן.

ולבאורו מוכח מכאן דאיכא מצוה גם בצאכלת חצי כזית מדין חצי שיעור, וכמו שהביא בשערי תשובה (או"ח סי' תע"ה סי' וסי' תפ"ג), שיש פוסקים דאיכא מצות אכילה גם בחצי כזית מדין חצי שיעור באיסורין דאסור מן התורה, ועל כן מי שחוטף מן הגרגרן נקרא חמסן משום שחטף מחצירו מצוה של חצי שיעור. ואף להפוסקים דליכא מצוה בחצי שיעור, עיין בשו"ת שצות יעקב (ח"צ סי' ח"י), היינו רק צמנה דשם המצוה היא אכילת המצה ואם אינו אוכל כזית י"ל דאינו מקיים שום מצוה, אבל בצאכלת קדשים הרי כתב בשו"ת חתם סופר (או"ח סי' מ"ט) דאע"ג דליכא מצוה גמורה בצאכלת פחות מכזית מ"מ איכא מצוה לקבל מתנות כהונה אפילו כשהוא פחות מכזית עיי"ש, ועל כן

שנאמר השמר לך ושמור נפשך, ואם לא הסיר והניח המכשולות המציאין לידי סכנה, ציטל מצות עשה ועבר על לא תשים דמים עיי"ש. ועיין רש"י חולין (קלט.) ד"ה ובערת - אבל צבור הנסקל מוטלת מצות סקילתו על הצ"ד ולא על הצעלים. נמצא דהך דשור העומד להריגה לא מיירי צבור הנסקל שאסור צהנאה, וצדאי שהוא ממון הצעלים. וע"כ יש לתמוה על החת"ס ז"ל שהביא משם ראייה דאיסור הנאה שם צעליו עליו וז"ע. [שו"ר צס' לקוטי הערות לשו"ת חת"ס או"ח סי' ק"פ שהביא משו"ת ריב"א (או"ח סי' צ') ושו"ת לצושי מרדכי משנת תרל"ז (סי' קי"ג) שהעירו כעין זה].

ומעשה באחד ששחט וקדם חבירו וכסה וחיבו ר"ג ליתן לו עשרה זהובים: צוה יש לבאר מה דאיתא בקידושין (נג.) מעשה באחד שחטף חלקו וחלק חצירו והיו קוראין אותו צן חמסן, פירש"י ד"ה מאי קרא, וחמסן לשון חמסן עכ"ד. ויש לעיין אמאי נקרא חמסן, דכיון דלחם הפנים הוא ממון גבוה ולא קנאו הכהן, א"כ אמאי נקרא החוטף בשם חמסן. ובגמרא אמרו שם להלן, רבה אמר מהכא למדו היטב דרשו משפט אשרו חמוץ, ופירש"י החזיקו יד הגזול להצילו מיד עושו עכ"ל. וקשה אמאי נקרא הכהן גזול ועשוק, כיון דלא נטלו ממנו ממון שהוא שלו. ולכאורה יש לומר למאי דאיתא הכא באחד ששחט וקדם חצירו וכסה דחייבו ר"ג ליתן לו עשרה זהובים עיי"ש, הרי דזכות מצוה

ובע"ז רוצה לצנות שם כדי להרחיב את ציתו, כי ציתו נר מהכיל את משפחתו יחיו, אם מותר להעביר את האילנות משם כדי שיוכל להרחיב את ציתו.

הנה כתב הרא"ש ז"ל כאן, וכן אם היה צריך למקומו נראה דמותר עכ"ל. והטו"ז ז"ל יו"ד (סי' קט"ו סק"ו), אחרי שהציא דברי הגמרא והרא"ש הנ"ל, כתב וז"ל, ומזה התרתי לאחד שהיה לו קרקע עם אילנות, לקוץ האילנות, אע"פ שיש בהם פירות, כדי לצנות צית דירה עליה עכ"ל. וא"כ צדדון דידן שצריך למקומו הרי היתר פשוט לדעת הרא"ש והטו"ז ז"ל. אולם ראיתי צמידושי הראצ"ד לקמן (כ"ג), אהא דאמרו שם רק עץ אשר תדע וכו' יכול אפילו מעולה דמיס ת"ל רק, ופירש הראצ"ד "יכול אפילו היתה קורתו מעולה דמיס יותר מפירותיו, שיוכל לקנות דמיו אילן עושה פירות יותר ממנו, יהא מנזה לקיימו, תלמוד לומר רק" עכ"ל. ומשמע דהא דצמעולה דמיס מותר לקולטו, היינו דוקא אם יכול לקנות דמיו אילן העושה פירות יותר ממנו, אבל צריך למקומו ואין כונתו כלל לקנות דמיו אילן העושה פירות אחר, ליכא היתרא דמעולה דמיס, ודלא כהרא"ש ז"ל שמתיר צריך למקומו. ורש"י ד"ה ואם היה מעולה דמיס כתב "דמיו יקרים לצנין יותר משבח פירותיו", וכן שם (כ"ג) ד"ה יכול אפילו מעולה דמיס כתב "לקורה יותר מפירות יהא סרק קודם לו" עיי"ש, ומשמע דהא דמותר לקוץ היכי דהוי

אף כשחטף ממנו פחות מכזית נמנע החוטף ביטל מחצירו את האפשרות לקיים מצות קבלת מתנות כהונה, ולכן נקרא חמסן.

והא דלא חייבוהו לשלם לחצירו עשרה זהו ציטט על חטיפת מנזה, אפשר לליכא חיוב תשלומין אלא צמנזה גמורה דומיא דכסוי דם והריגת שור העומד להריגה וצאילן העומד לקליפה. ועיין בתוס' ד"ה וחייבו, מעשה באחד שקראו שליח לצור לקרות בספר תורה, וצא אחר וקדם וקרא, ושאל לר"ת ואמר לו שיתן לו תרנגולת לשחוט תחת אותם שתי ברכות עיי"ש. וא"כ גם צה שחטף לחם הפנים מגררן חצירו היה יכול לשלם לו על ידי שיתן לו צפעס אחרת מלחם הפנים ונמנע ששילם לו חוצו. ואפשר דזהו הרצותא שאמרו שקראו לו בן חמנן עד יום מותו, דאע"ג דהחוטף שילם להחטף צפעס אחרת מלחם הפנים, אעפ"כ קראוהו בן חמנן עד יום מותו, כדי לייסר את החוטפין שלא יעשו כן. ועיין לעיל (כ"ג) דחמסן יהיב דמי עיי"ש, והנה גם התם שילם לצסוף ויהיב דמי מכל מקום קראוהו חמסן על שחטף מעיקרא.

אמר רב דיקלא דמען קבא אסור למקצצה, מיתיבי כמה יהא בזית ולא יקצצו רובע, שאני זיתים דחשיבי, א"ר חנינא לא שכיב שיבחת ברי אלא דקן תאינתא בלא זמנה, אמר רבינא ואם היה מעולה בדמים מותר: נשאלתי, צמגרש שסציב צית מגוריס יש כמה אילני מאכל,

מעולה צדמים, היינו רק היכי שהוא רונה ליהנות מהעץ עצמו לצנין ולקורה, דבכהאי גוונא נמצא דליכא השחתת האילן כלל, כיון דעדיין הוא נהנה מן האילן עצמו לצורך צנין, אבל היכי שהוא קוצץ את האילן להשליכו, אלא שעל ידי זה הרויח את מקום האילן, אפשר דאין זה בגדר מעולה צדמים ואסור לקולטו כיון דעכ"פ האילן עצמו נשחת, אלא שיש לו ריוח מלד אחר דהיינו שיכול לצנות שם.

והרמב"ם (פ"ו מה' מלכים ה"ח) כתב "כל הקוצץ אילן מאכל דרך השחתה לוקה, אבל קולטין אותו אם היה מזיק אילנות אחרות, או מפני שמזיק בשדות אחרים, או מפני שדמיו יקרים, לא אסרה תורה אלא דרך השחתה". וצפשוטו נראה דדמיו יקרים היינו שהעץ עצמו דמיו יקרים לצנין ולקורה יותר מלפירות, וכפירש"י ז"ל. ומכל מקום אין מזה ראיה דהרמב"ם לית ליה כהרא"ש דאף צנריך למקומו מותר, דהרמב"ם לא הביא רק מה שמפורש בגמרא להיתר, דהיינו צמזיק אילנות אחרים דמפורש לקמן (צג). גבי שמואל אייתי ליה אריסיה תמרי וכמש"כ הכס"מ שם, וכן מוזיק שדה אחרים שהכס"מ הביא מקורו מסוגיא דצבא בתרא (כה): דמרחיקין את האילן מן הצור עיי"ש, וכן מה שכתב שדמיו יקרים, הוא פירוש למה שאמרו בגמרא אם היה מעולה צדמים. אבל אפשר דמודה להרא"ש שגם צנריך למקומו מותר לקצוץ כיון דאינו בגדר השחתה, אלא שלא הביא דוגמא זו כיון שאין דרכו של הרמב"ם להביא

דין שאינו מפורש בגמרא. ועיין פתחי תשובה יו"ד (סי' קט"ו סק"ו) בשם שו"ת צשמים ראש (סי' של"ד) דצנריך למקומו נראה דמותר, כי הרמב"ם אמר דעיקר איסורו דוקא דרך השחתה, ואפשר דאם צריך למקומו לא מקרי דרך השחתה עיי"ש. ועיין ס' החינוך (מנהג תקכ"ט) שכתב "שלא אסרה תורה שלא לקצוץ אילני מאכל אלא בקוצץ אותם דרך השחתה, אבל ודאי מותר לקצוץ אותם אם ימצא צדצר תועלת, כגון שיהיו דמי אותו העץ יקרים וזה רצה למכרו, או לסלק בקצירתו נזק כגון שהיה מזיק אילנות אחרים טובים ממנו, או מפני שמזיק בשדות אחרים, בכל דברים אלו ובכל כיוצא בו מותר" עכ"ל. ולא אחזרר לן אם כונתו להחיר גם צנריך למקומו, דבכל הני דוגמאות שנקט, היינו או שצריך את העץ עצמו להשתמש בו, וכמו שכתב שדמיו יקרים ורונה למכרו, דהיינו שרונה למכרו כדי שישתמשו בהעץ לצנין או לורך אחר, וכן כשמזיק, והוי ליה למנקט דצר השכיח שהוא צריך למקומו. אלא דאפשר דנקט רק דוגמאות שנאמרו בגמרא וכדרכו של הרמב"ם ז"ל, אבל באמת גם צנריך למקומו מותר וכהרא"ש. וכעת מלאתי בשו"ת צית יצחק (יו"ד ח"א סי' קמ"ב אות א'), שכתב, דהרמב"ם לא חשיב אלא תלת מיילי המצוארים בגמרא, אבל צנריך למקומו שאינו מצואר בגמרא לא כתב, כי אין דרכו של הרמב"ם להביא דין שאינו מפורש, אבל באמת י"ל דגם הרמב"ם מודה דצנריך למקומו מותר וכהרא"ש עיי"ש. והוא כדברינו בעזה"י.

נראה דעת הרמב"ם שלא הציאו היתר זה עיי"ש. גם בנשוא' משיב דבר להגאון ר' נזי"ב ז"ל (ח"ב סי' נ"ו) כתב דעת הרמב"ם דצנריך למקומו לא הותר לקוך אינן, וגם כתב די"ל דלא הותר השחתה אלא כשהנאה צאה בשעת ההשחתה, משא"כ כשרואה לצנות שם שמא לא יסתייע מילתא לצנות, וכהא דמגילה (כו:) לא ליסתר אינש צי כנישתא וכו' משום פשיעותא עיי"ש. ועיין בס' דרכי תשובה יו"ד (סי' קנ"ז סקנ"א) שהציא עוד אחרונים דפליגו אם מותר לקוך כצנריך למקומו עיי"ש. ועכ"פ מלד זה בלבד אין צוה היתר מורווח. ובאמת מה שכתב בשו"ת משיב דבר לדמות להך דמגילה (כו:) דלא ליסתר צי כנישתא עד דבני צי כנישתא אחריתא, אין הכרח צוה, די"ל דדוקא צי כנישתא הקפידו שלא לסתור עד שיצנה אחר, כי חו"ל רצו שיהא צי כנישתא מקום להתפלל, אבל בהשחתת אינן מאכל שאמרה תורה לא תשחית, וכתב הרמב"ם דאינו אסור אלא דרך השחתה, א"כ אם קלצו בכונה לצנות שם צית ולא קלצו דרך השחתה אלא צרנון להרויח, י"ל דליכא לאו, ואף אם נאנס אחר כך ולא צנה שם צית, מכל מקום בשעת הקציצה לא עשאו בדרך השחתה ולא עביד איסורא. אלא די"ל דקפידת התורה היא שלא תהא השחתה צמציאות, ואם קצץ אדעתא דלצנות שם צית ושוב לא צנה, נמצא דאגלאי מילתא שהקציצה היתה השחתה שהרי לא צנה שם דבר המעולה צדמים וי"ל דאסור. ומכל מקום אין הכרח לסבא זו, די"ל דהאיסור רק אם קלצו בכונה השחתה. ומכל מקום אין זה דרך מורווח

ובעיוני צפריים ראיתי שיש צוה מצוכה באחרונים ז"ל אם יש להתיר צנריך למקומו, דהנה בשו"ת למח נדק (סוס"י מ"א) הסכים להרא"ש דצנריך למקומו מותר עיי"ש, וליין עליו בשו"ת חת"ס (יו"ד סי' ק"צ) עיי"ש. וכן צידד להתיר הרב חיד"א ז"ל בשו"ת חיים שאל (ח"א סי' כ"ב), והציא מרבינו ירוחם (צמישרים נתיב ל"א ח"ב) שכתב דצנריך למקומו מותר, ושכן הסכים הרב כנסת הגדולה (יו"ד סי' קי"ו הגהות צ"י אות ל"א) עיי"ש. גם בשו"ת השיב משה (יו"ד סי' ל"ו) כתב להתיר לקוך אינן מאכל כדי לצנות צית צמקומו, דהבני צמקומו חשוב ויקר יותר מהאינן, שהרי היכי דמעולה צדמים מותר לקצוך, ואין לומר דהיינו דוקא אם האינן גופא מעולה צדמים אחר הקיצוך, אבל צנרון דידן דהאינן נשחת אלא שהמקום לצנות יקר אללו אסור, זה אינו דמשמע צמב"ם וסמ"ג (לאין רכ"ט) דקציצת אינן מאכל והשחתת שאר צברים דין אחד להם, אלא שזה מדאורייתא וזה מדרבנן, ומבואר שם צמ"ג דמותר להשחית כדי להטיל אימה משם ששכר אימה יקר יותר מהשחתתו, ואף שהדבר נשחת לגמרי, ואעפ"כ מותר, א"כ גם לצורך לצנות צמקומו מותר עיי"ש. ויש להתפלל שלא הציא מהרא"ש צקוויין שכתב בהדיא דצנריך למקומו מותר.

אבל בשו"ת מהר"י אשכנזי (יו"ד סי' ל"ג) כתב דנראה משאר הפוסקים דלית להו כהרא"ש דמותר לקוך לצורך מקומו, וכן

להיתר, כיון שיש פוסקים הסוברים ללאו כולי עלמא מודים להרא"ש דזנריך למקומו מותר.

אלא שצשו"ת נטע שורק (יו"ד סוס"י מ"ב) פקפק על המכירה לנכרי, דהא כתב צס' צכור שור (פסחים כא.) דצדאורייתא לא מהני הערמה, וא"כ הכא דמיירי צאיסור דאורייתא לא מהני הערמה צמכירה לנכרי עיי"ש. וכן ראיתי צשו"ת דודי זקיני ערוגת הצושס ז"ל (יו"ד סי' קכ"א), שפקפק על מה שכתב צשו"ת בית שלמה (יו"ד ח"א סי' קצ"א) שימכור את האילנות לנכרי והנכרי יקנצס אחר כך, דהא לדעת הצכור שור לא מהני הערמה צדאורייתא, והסכים עמו הגאון צעל דעת קדושים (צפתיחה לשו"ת נטע שעשועים) וצתשו" צית אפרים (או"ח סי' ל"ג) עיי"ש.

וייש להתפלל צנגדון דידן ליכא הערמה כלל, דהצכור שור מיירי לענין שאסור למכור צהמות לנכרים לימי הפסח כדי שהנכרי יאכילס חמץ, דצוה איכא חשש של דאורייתא שהישראל נהנה ממה שצהמותיו אוכלין חמץ צפסח, ועל זה כתב הצצואות שור דאע"ג דלענין מכירת חמץ עצמו מועיל מכירה ומשום דמדאורייתא צציטול צעלמא סגי, ומשום חשש דרצנן מועיל מכירת החמץ לנכרי, ואע"ג שיש צו הערמה שהנכרי יודע שאחר הפסח יוחזר החמץ לישראל, אצל מוכר צהמותיו לנכרי צפסח כדי שהנכרי יאכיל את הצהמות חמץ, דאיכא איסור דאורייתא שהישראל נהנה מן החמץ, צוה לא מהני

אלא שלכאורה יש להעיר עוד טעם להתייר, משום שהאילנות פירותיהם כמעט שאינם ראויים לאכילה כיון שהם מתולעים וגרועים – אולם אי משום הא אינו צרור להתייר, דהא מצואר צרמצ"ס (פ"ו ממלכים ה"ט) שאס האילן מוציא רצע קצ זית ודקל המוציא קצ תמרים אסור לקנץ עיי"ש, ויתכן שהאילנות הללו מוציאים פירות צמות מועטת לפי ערך שקצעו חז"ל הנ"ל. ועיין דרכי תשובה (סי' קט"ו סקנ"א) צסס שו"ת נטע שורק (יו"ד סי' מ"ב) ותצורת ש"י (תנינא סי' קס"ה) דאף כשמוציא פירות מתולעים אסור לקנץ עיי"ש.

ברם כתב צשאלת יעצ"ן ז"ל (ח"א סי' ע"ו), להתייר היכי שהוא מעציר את האילן למקום אחר לנוטעה, ועוקרה יחד עם קרקעו עד שיוכל לחיות, דצכה"ג קיי"ל צערלה צאילן שנעקר והסלע עמו אס יכול לחיות פטור מן הערלה, דפשיטא דאין זו קציצה כלל, דהרי הוא כנטועה צמקומה עיי"ש, וצשו"ת חתם סופר (יו"ד סי' ק"ב) הסכים להיתר זה היכי דצריך למקומו עיי"ש. וכן הסכים להיתר זה צשו"ת מהר"י אשכנזי (יו"ד סי' ל"ג) עיי"ש. ונוסף על כך יש לעשות כמו שכתב צשו"ת בית שלמה (יו"ד ח"א סי' קצ"א) שימכרו את האילנות לנכרי קודם הקציצה צקינין כסף

המכירה, כיון שהנכרי יודע שמיד אחרי הפסקה יוחזרו הבעמות לבעליהם הישראל, והוא הערמה דלאורייתא ולא מהני. אבל בנדון דידן כשישראל מוכר את האילנות לנכרי כדי שיקצצם הנכרי, הרי הישראל מוכרן במכירה גמורה, ואין בדעתו לחזור ולקנות את האילנות הנקצצים מן הנכרי כי הם אינם שוים כלום, והאילנות הנקצצים ישארו ביד הנכרי לעולם, א"כ ליכא שום הערמה במכירה, שהרי הן הישראל והן הנכרי יודעים שהמכירה היא עולמית והאילנות ישארו ברשות הנכרי לעולם, וליכא בזה הערמה, ועל כן ודאי שאם עשאו קנין המועיל בנכרי מהני לכולי עלמא. ועיין ס' מקור חיים (סי' תמ"ח סק"ט) דהערמה היינו שרונה לחזור ולזכות בו עיי"ש, והכא לא שייך זה. שוב עיינתי עוד בשו"ת צית שלמה שם וכנראה שרמזו על דברינו דלא שייך כאן הערמה.

עוד יש לדון בנדון דידן דמותר לקפוץ את האילנות לנכרי דירת בני ציתו וילדיו הקטנים והגדולים, על פי מה שכתב ההפלאה ז"ל בס' פנים יפות (פ' שופטים) שאם קופץ לנכר מלוא כגון עני מזבח או סוכה, ליכא איסורא דלא תשחית, דלא גרע מאם היה מעולה דמיים דמבואר בצ"ק (נא: דמותר עיי"ש. והרי מבואר בש"ס כתובות (ג.) עושה דקה בכל עת זה הזן בניו ובנותיו כשהן קטנים. ועיין בשו"ע יו"ד (סי' רנ"א ס"ג) הנותן לבניו ובנותיו הגדולים שאינו חייב במזונותיהם כדי ללמד את הבנים תורה

ולנהיג הצנות בדרך ישרה, הרי זה בכלל דקה עיי"ש. ועיין בשו"ע אהע"ז (סי' ע"א ס"א) חייב אדם לזון בניו ובנותיו עד שיהיו בני שש ומשם ואילך זן כתקנת חכמים עד שיגדלו עיי"ש. ומבואר דיך מלוא לפרנס ולזון את בניו הקטנים והגדולים, אם מתקנת חכמים אם מדין דקה. וא"כ כשבוה צית דירה כדי שיהיה מקום לגור בהרוחה לבניו ובנותיו, ועי"ז יוכל ללמדם תורה ולהנהיגם בדרך ישרה, ודאי דמקיים בזה מלוא רבה, והו"ל כאם היה מעולה דמיים דמותר לקפוץ לנכר מלוא. ועיין בשו"ת דברי חיים (יו"ד ח"ב סי' נ"ז) דמותר לקפוץ אילנות לנכר בניית מקוה דהוי מלוא ושל רבים וליכא סכנה. ועיין בשו"ת גידולי טהרה - שצט"ס גד"ט על מקוואות - (סי' כ"ט) אם מותר לעקור אילן כשרוצים לבנות שם צית הכנסת, וכתב דידועים דברי הטו"ז (יו"ד סי' קט"ז) דצנריך למקומו מותר, אלא שהצנועים מושכים ידיהם בדבר דאיכא חשש סכנה, מ"מ לנכר מלוא דרבים כדאי שתגן עליו שלא תצוא תקלה על ידה, והוצא כ"ז בס' דרכי תשובה (סי' קט"ז סק"א) עיי"ש. וגם לגדל בניו ובנותיו הוי כמלוא דרבים שיעמידו פירות רבים.

עוד כתב בס' פנים יפות שם, דיך מקום לומר דלנכר מלוא כגון עני סוכה או עני מזבח מותר לקוף את האילן, משום דעשה דוחה לא תעשה, אלא די"ל למאי דמבואר בצפרי (פ' שופטים) כי ממנו תאכל זו מלוא עשה, ופירש המג"א ז"ל בס' זית רענן על

הילקוט שהקוצץ אינן עובר בעשה ולא תעשה, וא"כ לא אחי עשה דסוכה ודוחה לא תעשה ועשה, ועוד דהא מצואר בשבת (קל"ב) דאין עשה דוחה לא תעשה אלא היכי דבעידיניה דעקר ללאו מקיים את העשה עיי"ש. אולם יש לדון צנדון דידן שהפירות הם מתולעים וגרועים, וקרוב לומר דליכא צוה עשה דכי ממנו תאכל, כיון דצקל יכול להכשל באיסור אכילת שרצים - וצוית רענן שם כתב והוצא צפניס יפות דהא דאיכא עשה לאכול את הפירות, הוא עפ"י הירושלמי (קידושין פ"ד הי"ב) דעתיד אדם ליתן דין וחשבון על שראה את הפירות ולא אכלם עיי"ש, וא"כ יתכן דצפירות מתולעים שקשה לצודקן ליכא מצוה זו, וממילא ליכא עשה לאכול, ושזו שפיר נאמר דעשה דוחה לא תעשה. [ועיין בשו"ת בית יצחק (יו"ד ח"א סי' קמ"ג אות ב' ובשולי המכתב) שחמה על הפנים יפות שכתב להתיר לקצוץ לעצמי סוכה משום עשה דוחה לא תעשה, דהא לא הוי בעידיניה עיי"ש, ותמוה שהרי הפנים יפות בעצמו עמד צוה עיי"ש].

גם יש לומר, דגידול צניו וצנותיו לתלמוד תורה ודרך ישראל הוי עשה חמור, וכתוס' פסחים (פ"ח:) ד"ה כופין דפריה ורציה הוי מצוה רבה דלא תוהו צראה לשבת יצרה עיי"ש, ועיין תוס' שבת (ד.) ד"ה וכי אומרים, דחציה שפחה וחציה צת תורין שממציאה עצמה לאיסורין לרצים הוי מניעתה מצוה דרצים עיי"ש, והנה מצואר צתוס' פסחים

(נט.) ד"ה אחי דעשה חמיר דוחה עשה הקל אף שלא בעידיניה עיי"ש, וא"כ עשה דגידול צניו וצנותיו צדך ישראל, דיס צוה משום לא תוהו צראה לשבת יצרה - וכרש"י (ר"פ צראה) דהעולם נצרא צצזיל תורה וצצזיל ישראל שנקראו ראשית - ונמצא דאי לאו שמגדל צניו וצנותיו לתלמוד תורה אין קיום לעולם, וממילא הוי גידול צניו וצנותיו לתורה צגדר מצוה לא תוהו צראה לשבת יצרה, והוי עשה דחמיר דדוחה לעשה אף שלא בעידיניה. ונמצא צצנדון דידן ליכא עשה דממנו תאכל, דהעשה נדחה מפני העשה דמצוה רבה שצונה צית לגידול צניו וצנותיו צדך ישראל. ואם תאמר דהא אחי איכא לא תעשה ואין עשה דוחה ל"ת אלא בעידיניה, צוה י"ל עפ"י פסקי תוס' וצחים (זו:) דהיכי דאי אפשר לקיים העשה צענין אחר לא צענין בעידנא דמיעקר לאו מקיים לעשה עיי"ש, ועיין משנה למנך (פ"י מקרנן פסח ה"א) שכתב שהוא חידוש גדול. וא"כ צנדון דידן שאי אפשר לו לקיים מצוה רבה לצנות צית לצניו וצנותיו אלא אם יעקור את הלאו שלא בעידיניה, שפיר נדחה הלאו דלא תשחית את עצמה, ואי משום דאיכא עשה גם כן, הלא העשה נדחה מפני עשה חמור וכנ"ל. גם יש לדון ממש"כ התוס' חולין (קמ"א.) צצס הריצ"א דאף דאין עשה דוחה ל"ת ועשה מ"מ הלא תעשה נדחה, רק שנשאר העשה, וא"כ צנ"ד דאיכא עשה דחמור הרי זה דוחה לעשה הקל ונמצא שנדחה הן העשה והן הלאו ואכמ"ל.

ותבנא לדינא, דהנהגה לדעת הרא"ש לקמן אם נריך למקומו ליכא משום לא תשחית, והכא הרי נריך למקומו, והרבה מגדולי הפוסקים הסכימו עמו לדינא וכמו שכתבנו לעיל, והטו"ז ז"ל עבד עובדא כהרא"ש וכמבואר בדבריו צ"ד (סי' קט"ז סק"ו). וכן הסכים בשו"ת בנין ליון (ח"א סי' ס"א). אלא דמשמע מראשונים דלא ס"ל כהרא"ש, וכדנראה בחידושי הראב"ד לז"ק (נב), וכן קצת אחרונים הוכיחו משאר ראשונים דלא ס"ל כהרא"ש ז"ל. ועוד דהא כתב בשאלת יעב"ץ ז"ל (ח"א סי' ע"ו), דאע"ג דנריך למקומו מותר לקנח מן הדין, מכל מקום לא משנת חסידים הוא וכדמוכח מהא דלקמן (נב). דאר"ח לא שכיב שיצת צרי אלא דקך תאנתא בלא זימנא עיי"ש. וכנראה שזהו גם כונת לוואת רבינו יהודה החסיד (אות מ"ה) שכתב דאילן העושה פירות אין לקנח אותו עיי"ש, והיינו דהחמיר אף צמעולה בדמים, דמדינא מותר לקנח, וכמש"כ בהגהות מקור חסד שם. אלא דיך לזה ענה מה שכתב בשאלת יעב"ץ שם, שיעקור את הגפן ממקומה והסלע עמו ולנטעה במקום אחר וזה ליכא צית מיחוש עיי"ש, וגם בשו"ת חת"ס (יו"ד סי' ק"א) כתב דנריך למקומו ועקר את האילן עם שרשו וקרקע גוש עפר עמהם שיכול לחיות ממנו שרי עיי"ש. ועוד יוסף על זה ענה שו"ת צית שלמה (יו"ד ח"א סי' קצ"ב) שימכור את האילנות לנכרי והנכרי יקנחם אחר כך עיי"ש. ובשו"ת מהר"י אשכנזי (יו"ד סי' ל"ג) כתב שאם עוקר את האילן עם

השורש ועפר שיכול לחיות עמו ויטע במקום אחר, מותר לעשות כן על ידי עכו"ם עיי"ש, ולא כתב שימכרו דוקא לעכו"ם אלא שלא יעשה הישראל צעמו. והורה כן למעשה לאדם גדול עיי"ש. ובשו"ת צית יחזק (יו"ד ח"א סי' קמ"ב) החמיר יותר וכתב, במקום דנריך את המקום לצית דירה ימכור האילנות והקרקע לנכרי, וישראל אחר יאמר לנכרי שיעקור האילנות עם גושיהן על פי צקיאין שיהיה דבוק העפר עם השרשים שיכולו לחיות עיי"ש. ובשו"ת דברי חיים (ח"ב יו"ד סי' נ"ו) כתב, דלצורך מצוה ורצים מותר לקנח נריך למקומו עיי"ש, ונדון דידן הוי ג"כ צורך מצוה לתת דירה לצניו וצותיו לגדלן, ויחכן דהוי צדד צורך רצים שהרי הם יגדלו ויעשו פרי רצים. ועל כן נראה צדד שאם ימכור את האילנות לנכרי – ואולי גם את הקרקע וכדברי הצית יחזק – ויעקור הנכרי את האילנות עם עפרו באופן שיכולו לחיות ולנטען במקום אחר, ליכא שום חששא, ולרווחא דמילתא יבנה חדר אחד לצורך קיום מצוה הכנסת אורחים ולימוד תורה דהוי לצורך מצוה ולרצים ודאי דמגינא ומנלי, וסלו' על ישראל.

רש"י ד"ה עומד להריגה. שור שהמית: עי' ביאור הגר"א חו"מ (סי' שפ"ב אות א').

שלפי הגבורים אות ג'. ולפ"ז יעלה יפה מה שכתבתי דאדם יכול למכור המצות שלו ויעלו לאיש הקונה וכו': עי' מג"א (או"ח סי' ש"ו סק"ט) וצ"ש כאן.

צב.

מאסון שיט צללו ננים ופחים כדאיחא צפרק
אלו נערות [כתובות ל.], וא"כ הוי תנאו
כמפליג בדברים שאינו תנאי, ודוכתייה הוא
דא"ר יהודה דלריך הפרה, וטעם נכון הוא".
וכעין זה מצואר בתוספות שלפנינו מכות (יא):
ד"ה אפילו.

ובספר מושב זקנים שם הציא צשם רבינו
אפרים ז"ל, דמשו"ה אינטריך הפרה
משום שיהודה לא קיים את התנאי, דהא לא
אהדר לזנימין ולא אוקמיה לקמיה, תדע
דהא כתיב (מ"ה כ"ו) ויפג לבו וכו' ולא חזינן
שיעקב שאל לזנימין מענין יוסף, שאילו היה
שב אליו כבר היה שואל אליו, והיה סומך על
דבריו יותר משאר אחים שהרי הוא לא היה
צמכירחו, מכלל דלא סליק צהדייהו עכ"ד.
וכן הציא צספר האשכול (ה' מועד קטן
ואבלות סי' מ"ו) שיטת רבינו אפרים זו, אלא
שהקשה עליו, דא"כ מאי נידוי על תנאי הוא
הלא יהודא לא קיים את דיבורו כלל, ועוד
דודאי החזיר את צנימין שהרי נמנה עם
יורדי מצרים. אולם שיטת רבינו אפרים ז"ל
מתיישבת שפיר עפ"י המצואר צריטצ"א וז"ל,
"ומורי הרב ז"ל היה מתוך שלא אמרו אלא
כגון הא דיהודה שלא קיים תנאו להציאו ממש
לאציו, ואע"פ שרינה ליעקב לא היה עולה
זה צדעתם צשעת הנידוי, ואפשר שדין זה
אף צמנדין אס לא יפרעו לפלוני וריצה אותו,
[ויש לחלק] דהא הוא צפרעון וצית דין גם כן
דעתם לכך" עכ"ל. וממילא לא קשיא קושיות
האשכול, דהרצותא היא דאע"ג דיהודה ריצה

בל אותן ארבעים שנה שהיו ישראל
במדבר היו עצמותיו של יהודה
מגולגלין בארון: פירש"י לא היה שלדו קיימת
ומחוצרת מפני נידוי דקאמר ליה ליעקב אס
לא הציאותיו אליך וחטאתי לך כל הימים,
ואע"פ שנתקיים התנאי נפקא לן צמסכת
מכות (יא): קללת חכם אפי' על תנאי היא צאה
עכ"ד. וכ"כ הריטצ"א והמאירי צמכות (יא):
דאע"פ שנתקיים התנאי צריך הפרה. וכ"כ
הטור ציו"ד (סי' של"ד) עיי"ש. וכתב צספר
מושב זקנים עה"ת לצעלי התוס' ז"ל (פ'
מקץ מ"ג ט') שהרציה הוא מיהודה דאעפ"י
שקיים את התנאי והציא את צנימין לפני יעקב
אעפ"כ היה נידוי צריך הפרה. וכ"כ הכסף
משנה (פ"ו מתלמוד תורה הי"א) צשם רבינו
צחיי, שיהודה קיים את התנאי והציג את
צנימין לפני יעקב וע"כ היה צצור שלא צריך
התרה.

אלא שטעם הדבר צריך ציאור, דכיון שנידה
על תנאי וקיים תנאו אמאי צריך הפרה.
וכבר עמדו הראשונים ז"ל צזה. וז"ל הריטצ"א
"ותימנה מה ענין התומרה הזה צנידוי יותר
מצנדרים וצצועות שהם על תנאי דפקעי
צקיום התנאי, ועוד מעשים צכל יוס דמנדים
על תנאי ואס מקיים תנאו אין מתירין אותו,
תירלו צתוספות דהא דיהודה שאני שהתנה
צדבר שאינו צידו, חדא כי אולי יעכצנו האיש
אדוני הארץ, ועוד כי יעקב היה מתיירא

את יעקב ומחל לו את נידויו, מ"מ כיון שלא קיים את התנאי בפועל ממש היה צריך הפרה. וגם המאירי ז"ל הביא שיטת רבנו אפרים בשם גדולי קדמונינו שבגרבונה שכתבו כן בשם מקצת גאונים, והקשה עליו ג"כ דאם כן מאי רבותא שנענש יהודה הלל צדין נענש שלא קיים תנאו וכקושיית האשכול, וכתב דהרבותא היא אעפ"י שהיה הנדוי מפי עצמו והיה לנו לדונו כעין נדרי זירוזין, אבל כל שקיים התנאי ודאי אין צריך הפרה עכ"ד. ודבריו ז"ל צריכין הצנה, שהרי בגמרא אמרו דנידוי על תנאי צריך הפרה מנלן מיהודה ומשמע דהרבותא היא משום שיש בו תנאי, ולהמאירי ז"ל הלל הרבותא שהיה הנדוי מפי עצמו, וז"ע.

וראיתי לרבינו אליהו מזרחי ז"ל (פ' מקץ מ"ג ח) שכתב "דליכא למימר דעונשו של יהודה הוה משום דכל תנאי שאינו כתנאי בני גד ובני ראובן התנאי בטל והמעשה קיים, ויהודא דלא כפליה לתנאיה הוי ליה כאילו אמר שלחה הנער אתי וחטאתי לך כל הימים, דאי אפשר לומר שיהודה היה טועה צדין הזה שלפחות היה אצו מודיעו כדי שלא יכשל, אבל בנידוי על תנאי שצריך הפרה אפשר שהיו יהודה וגם אצו טועין בו מפני שלא נודע זה רק ממקרה שקרה ליהודא שנכשל בו כדאיתא בש"ס מכות, משא"כ התנאי שצריך להיותו כתנאי בני גד ובני ראובן שהוא מצואר בתורה, ואי אפשר לומר שיהודה ואצו היו טועין בו" עכ"ל. והאור החיים ז"ל שם האריך להשיג על דבריו, וכתב

דשפיר י"ל דעונשו של יהודה היה משום שלא כפל לתנאו להיותו סוצר כדעת ר"ח בן גמליאל בקידושין (סא.) שאין צריך תנאי כפול עיי"ש. ובאמת דבר זה כבר נפתח בראשונים, והוא צס' מושב זקנים עה"ת לצעלי התוס' ז"ל (מקץ מ"ג ט') שכתב דיהודה היה צנדיין ואף שקיים את התנאי משום שלא כפל לתנאו דהו"ל לומר ואם הביאותיו לא תצקשנו מידי, ואפילו רבנן דפליגי עליה דרבי מאיר בגיטין (עה.) ס"ל דהיכא דאם עשה תנאי בלשון אם כענין שכתוב בתורה דכתיב (במדבר ל"ג כ"ט) אם יעצרו כו' ואם לא יעצרו כו' צעי תנאי כפול, ואם לא כפלו אינו תנאי כלל והמעשה קיים ולפיכך היה יהודה צנדיין עכ"ד. הרי מצואר כהאזה"ת ז"ל. אלא שמה שסיים צס' מושב זקנים שכשעשה תנאי בלשון אם גם רבנן מודי דצעינן תנאי כפול, צריך ביאור ואין כאן מקומו להאריך בזה.

עוד כתב צס' מושב זקנים שם הטעם שנענש יהודה ואף שלא היה התנאי אלא אם צנימין יהרג והלל לא נהרג, משום דאמרין צמכות (יא.) קללת תלמיד חכם אפילו על תנאי חל עכ"ד. וכ"כ בתוס' על התורה (פ' צרכה ל"ג ז'). וכעין זה כתב האור החיים ז"ל שם דהא דנידוי על תנאי צריך התרה הוא כטעם דין קללת חכם שאפילו על תנאי היא צאה עיי"ש. וזה מאלו פתרון למאי שכתב רש"י בצווגין אהא דאמרו כל אותן מ' שנים שהיו ישראל צמדצר היו עצמותיו של יהודא מגולגלין צארון, ופירש"י "מפני נידוי דקאמר

ליה ליעקב אם לא הציאותיו אליך וחטאתי לך כל הימים, ואע"פ שנתקיים התנאי נפקא לן במסקנת מכות (יא:): קללת חכם אפילו על תנאי היא בזה". והגאון רבי ישעיה פיק ז"ל בהגהותיו על הגליון כתב ד"ל דנידוי על תנאי נריך הפרה, וכדאיתא ב"ש"ס שלפנינו. ברם גם ברש"י סוטה (ז:): כתב דמהא דנענש יהודא נפקא לן במס' מכות דנידוי של חכם אפילו על תנאי הוא בזה. והוא ברש"י בסוגיין הנ"ל. ובאמת שגם בסוטה שם הגיה הג"ר ישעיה פיק ז"ל דלריך לומר דנידוי על תנאי נריך הפרה, אך לא מייסדברא מילתא שטעות נשתרצה בשיני המקומות. אולם נראה ברור דרש"י ז"ל מפרש באמת דהא דנידוי על תנאי נריך הפרה הוא משום דקללת חכם אפילו על תנאי הוא בזה, וכמו שמפורש טעם זה בדברי רבותינו בעלי התוספות ז"ל הנ"ל, ואין לורך בהגהה כלל. ולפ"ז יוצא דאף קללת חכם על תנאי אם התירה שפיר מתבטלת וכמו שנידוי על תנאי מועיל לו הפרה.

מי גרם לראובן שיוודה יהודה: וכתבו תוס' דאע"ג שראובן חזר בתשובה לפני מעשה דיהודה מ"מ לא הודה ברבים עד מעשה יהודה. וכ"כ תוס' במכות (יא:): ד"ה מי. וכן בתוס' על התורה (וישג ל"ו כ"ט) שלא הודה צפרהסא עד שהודה יהודה אצל צננעא חזר בתשובה לפני זה ולבש שק. הנה למדנו מזה דלא סגי בתשובה שבננעה אלא נריך לפרסם תשובתו כדי שילמדו אחרים ממנו להיטיב דרכיהם, וכמבואר ציומא

(פו:): דצחטא מפורסם כתיב מכסה פשעיו לא ילנית, ופירש"י שטוב לו שיודה ויתבייש עיי"ש. ומלבד הנושה יש לו כפרה ע"י פרסום התשובה, שכמו שהחטא גרם לחילול השם ועי"ז החטיא גם אחרים, כך יכפר ע"י תשובה צפרהסא שיש בו קידוש השם וילמדו אחרים ממנו לטובה.

ועפ"ז יתפרש המדרש (מוצא צלקוט ראובני פ' ויא) הדודאים נתנו ריח זה ראובן שהניל את יוסף ועל פתחיו כל מגדים זה נר חנוכה. כי מראובן למדנו שלא סגי בתשובה שבננעה אלא שנריך דוקא שיפרסם תשובתו, וזה נרמז בקרא הדודאים נתנו ריח דקאי על תשובה וכמבואר במדרש שיר השירים (פרשה ז') והנה שני דודאי תאנים וגו', הדוד אחד תאנים טובות מאד זו גלותו של יכניה, והדוד האחד תאנים רעות מאד זו גלותו של דקיה, אין תימר גלותו של יכניה עשה תשובה וגלותו של דקיה לא עשה תשובה ת"ל הדודאים נתנו ריח שני הדודאים הטובים והרעים נתנו ריח. הרי דנתנו ריח רומז תשובה. [וכע"ז צצצת (פת:): נרדי נתן ריחו, נתן ולא הסריח דעדיין חציבותא היא גבן ע"ש. והטעם דריח רומז על תשובה, הוא כענין המבואר בספרים שאדם הראשון חטא בכל חושיו מלבד חוש הריח. וזה נרמז גם בזה דברכות (גג:): עתידים בחורי ישראל שלא טעמו טעם חטא שיתנו ריח טוב כלצנן. הרי דהעדר חטא היינו ריח טוב. וכענין וירח את ריח בגדיו ויצרכו ויאמר ראה ריח בני כריח שדה אשר צרכו ה' (תולדות

כ"ז). והיינו דאמרו בסנהדרין (ג:) גצי משית, והריחו ציראת ה' דמורת ודאין, ופירש"י שמריח צאדם ושופע ויודע מי החייב. כי ריח טוב מורה על תשובה והעדד חטא]. והנה נר חנוכה מלכותו דוקא על פתח ביתו מצחוץ משום פירסומא ניסא וכרש"י שבת (כא:), ללא סגי מה שמודים על הנס בחדרי הלז ובגנוזי נסתרות, אלא שזריך לפרסם דוקא לקדש שמו צרבים ולהודיע הנס כדי להוסיף בשבת השי"ת וכרמז"ס (ה' חנוכה פ"ד הי"ב). וזה נלמד ממעשה ראובן שאע"ג שכבר עשה תשובה בסתר ועסק בשקו ותעניתו מ"מ נתן ריחו צרבים וחזר בתשובה צפרהסיא וכנ"ל. והיינו שאמרו הדודאים נתנו ריח זה ראובן שהליל את יוסף, שממעשה ראובן למדים על החוצה לקדש שם שמים צרבים כענין נתן ריח להרגשת כל, ומזה למדנו כי על פתחינו דייקא כל מגדים זה נר חנוכה, ללא סגי להניח נר חנוכה על שולחנו צננעא ודיו, אלא להניחו דוקא על פתחינו לפרסומי ניסא. [עיין מעין זה בחידושי חתם סופר שבת (כב:)].

לא הוה ידע מאי קאמרי רבנן ולמשקל ומיטרח בהדי רבנן ידיו רב לו: י"ל דידי רב לו היינו למישקל ולמיטרת, דכך דרך המתפללים להורות צאצבע בשעת פלפולס.

מנא הא מילתא דאמרי אינשי בתר עניא אולי עניותא, אמר ליה דתנן עשירים מביאים ביכורים בקלתות של זהב ושל כסף, ועניים בסלי נצרים של ערבה קלופה,

הסלים והבכורים נותנים לכהנים: ומצואר שהסלים אין מחזירים להעניים, ואלו הקלתות של זהב מחזירים הכהנים למציאי ביכורים - עיין ר"ש ביכורים (פ"ג מ"ח) בסלים של נצרים. פירוש אסלי נצרים של ערבה קלופה דוקא קאי, כדמוכח בשלהי החובל דדייק מהכא דצתר עניא אולא עניותא, דעניים סליהם לכהנים, אצל עשירים שהיו מציאין בקלתות של כסף ושל זהב כשהולכין נושאין אותן עמהן - ולכאורה הא גופא קשיא, דאמאי לא יחזיר הכהן את הסלים לעניים, הא לפעמים הסל הפשוט של נצרים לגבי עניים חשוב יותר מקלתות הזהב של העשירים. אולם צאמת מה שאין הכהן מחזיר לו הסל להעני, היא טובה גדולה בשבילו, שהרי רש"י כתב (תצו כ"ו ט"ז) שכאשר הביאו ביכורים לצית המקדש, צת קול מצרכתו, הצאת ביכורים היום תשנה לשנה הצאה, דהיינו שלשנה הצאה יציא כפל כפליים. והנה העני שהציא ביכורים צסל של נצרים מערבה קלופה שאינו שוה הרבה, מה התועלת בצרכה של הצת קול תשנה לשנה הצאה, שלשנה הצאה יציא כפל כזה, ומה ירויח העני אם יהיה לו עוד סל זול ופשוט כזה, ואיזו צרכה היא זו. ולכן כשהעני הביא סל פשוט לקחו הכהן ממנו, לומר שלשנה הצאה לא יציא ביכוריו צסל פשוט אלא צסל של זהב שיתעשר על ידי המנוה, ולכן לעשירים החזיר הכהן את הקלתות של זהב, כדי שלשנה הצאה יוכה להציא כפלי כפליים בקלתות הרבה של זהב, תשנה לשנה הצאה, אצל את הסלים הפשוטים של העני לקח הכהן

ממנו ולא החזירו לו, להורות שלא יציא יותר
 זיכורים בכל פשוט אלא בשל זהב. והיינו בתר
 עניא אזלי עניותא, שהעני שהציא זיכורים
 הכהן מצרכו שהעניות שלו ילך ממנו ויתעשר.
 ומצואר שהזיכורים היה צמחו להעשיר את
 מצביאיהם.

צב:

בירא דשתית מיניה לא תשדי ביה קלא:
 ע"י שטמ"ק שהרי"ף לא רצה לדון
 צצית המרתך שנהנה ממנו, ואם זה צדומס
 מכש"כ צצני אדם חיים עיי"ש.

צג:

ההוא ארנקא דצדקה דאתי לפומבדיתא
 אפקדה רב יוסף גבי ההוא גברא,
 פשע בה אתו גנבי וגבוה, חייביה רב יוסף,
 א"ל אביי והתניא לשמור ולא לחלק לעניים
 (כי יתן וגו' לשמור דהפקידו אצלו לשמור חייב
 בפשיעה ולא כשהפקידו אצלו על מנת לאבד או
 על מנת לחלק לעניים דלא קרינא ביה לשמור
 דכיון דאמר ליה חלקהו תו לא דמפקיד גינהו
 ומאן קתבע ועניים לא מצי תבעי דלכל חד וחד
 מצי אמר לאו לדידך יהיבנא אלא לאחריני.
 רש"י), א"ל עניי דפומבדיתא מויקץ קיין להו
 ולשמור הוא (קיין להו ממון כך וכך לשבת לכל
 אחד הוה ליה ממון שיש לו תובעין וקרינא ביה
 לשמור. רש"י): הנה מצואר מדצרי רש"י"ל,
 דהטעם דאמרינן לשמור ולא לחלק היינו

משום דכיון דאמר ליה חלקהו תו לא דמפקיד
 יניהו ומאן קתבע. ואם כן היכי דהגבאי מסרו
 להשומר לשם שמירה ולא שהשומר יחלקהו
 לעניים, הרי הוא כשומר דעלמא וחייב. ולפ"ז
 צריך לפרש דרב יוסף מסר להוא גברא כדי
 לחלק, דאל"כ מאי מקשה ליה אצ"י מלשמור
 ולא לחלק. וש"כ ראייתו שכן מפורש בשיטה
 מקוצנת בשם רבינו יונתן וז"ל, וצריך לפרש
 דרב יוסף הפקידו לאותו האיש שפשע צהן
 לחלקם לעניים, שאם לא הפקידו אצלו לחלק
 אלא לשמור הלא יכול רב יוסף שהוא יד עניים
 דכולי עלמא לתבעם מאותו האיש ולא יוכל
 להשמט ממנו צדין, אלא לאו ש"מ דלחלק
 לעניים הפקידו אצלו נמצא שנתחלק רב יוסף
 מאותו האיש לגמרי, ואלמלא דהוה קאיץ
 להו לעניים היה מיפטר לגמרי אותו הנפקד
 עכ"ל. וכ"כ המאירי וז"ל, הפקיד אצלו על
 מנת לחלק לעניים ופשע צו או אצדו צדיס
 פטור שכיון שאמר לו לחלק לעניים נסתלק
 מהם וכו', ומ"מ אם זה הגבאי הפקידו
 לשמור ולהשיצם לידו שיהא הוא מחלק, הרי
 הוא תוצעו כדין מי שהוא יד עניים וחוזר
 וגובה מהם עכ"ל. וכן מצואר צנמוקי יוסף
 לקמן (ק"ו): והיכי שלא נתן לו לחלק לעניים
 אלא לשמור ולהחזיר לו והוא יחלקנו חייב
 עיי"ש. והמרדכי צסוגיין כתב, שאם הגבאי
 אמר לשומר שמור לי לצורכי ארנקי של צדקה
 ואם תפשע תתחייב לי חייב והוא אינו יכול
 לפטור עצמו אלא משלם לגבאי עיי"ש. וכ"כ
 הגהות מיימוני (רפ"ה דשאלה). והיינו כשיטת
 הראשונים הנ"ל דהא דפטרינן לשמור ולא

לחלק היינו רק אם נתן על מנת לחלק, אבל אם נתנו רק לשמור הרי זה חייב.

והנה צ"ע חו"מ (סי' ש"א ס"ו) כחז המחבר ז"ל, מי שהפקידו אלנו מעות עניים ופשע בהם ונגנבו פטור שנאמר לשמור ולא לחלק לעניים והרי הוא ממון שאין לו תוצעין. והוסף הרמ"א ז"ל, שאם הגבאי אמר לשומר שמור לי חייב כשאר שומר. ומקורו במרדכי הנ"ל. וביאר בנתה"מ שם (סק"ח), דלא פטרה רחמנא רק אם נאבד אלל מי שהיה לו רשות לחלק, דנגדו הוא ממון שאין לו תוצעין דלכל עני שיבוא יכול לומר לאחר אתן, אבל הגבאי שיש לו רשות לחלק שנתן לאחר לשמור הוא ממון שיש לו תוצעין עיי"ש. וכדבריו ז"ל מצואר בראשונים הנ"ל.

וראיתי צפתחי תשובה חו"מ (סי' ש"א סק"ה) שהביא משו"ת חות יאיר (סי' קצ"ט), דאפילו צ"ש גבאי נדקה והוא המחלק לעניים מכל מקום לא נקרא מצד זה ממון שיש לו תוצעין לולא דקיץ להו עיי"ש. והנה דבר זה הוא דלא ככל הראשונים הנ"ל. ועיינתי צפנים שו"ת חות יאיר ז"ל וראיתי בו מקום עיון רב, כי הרבה להקשות בצוגיא דצ"ק (נג.) אשר צרוצן עמדו עליהן הראשונים ז"ל, וכדי לצרר הך שמעתא צעה"י נפרטס אחת לאחת. והנה תחלת דינו להקשות, דאיך חייב רב יוסף לשלם ועשה דין לעצמו והו"ל לעשות דין לפני דיין אחר עכ"ק. וכבר עמד בזה הרמ"ה והוצא בשטמ"ק, וכתב דהא דחייביה ר"י לאו למימרא דאיהו דייניה אלל שהודיעו דחייב צתשלומים וכמאן דחייביה דמי.

עוד הקשה דאיך עשה ר"י שלא כהוגן שהפקידו ציד אחר והא ר"י שומר עניים הוא כדמסיק דלשמור הוא עיי"ש. הנה מלצד דיש לומר דר"י היה רגיל להפקיד מעות נדקה ציד והוא גברא, וצכה"ג הרי מותר למוסרו צידו וכמצואר בחו"מ (סי' רצ"א סכ"א) עיי"ש. עוד זאת דצנ"ד ודאי היה ראוי למוסרו למי שרצו צעיניו, דהרי הטעם דשומר שמסר לשומר חייב מצואר צ"מ (לו.) דאומר לו אין רצוני שיהא פקדוני ציד אחר או משום דא"ל את מהימנית לי בצבועה היאך לא מהימן לי עיי"ש, והנה צנ"ד נהי דרב יוסף נעשה שומרם של העניים, מ"מ הרי לא הם מסרו את הממון צידו, ואילו היו הני צעלי

ובם' נחלת צבי שם תמה על הנתה"מ מסוגיין, דרב יוסף אפקדיה להווא גברא רק לפי שעה ולא לחלק ואפ"ה אי לאו דעניי דפומצדיתא מיקץ קיץ הוא פטור, וכתב דצ"ל דרב יוסף אפקדיה על מנת לחלק עיי"ש. ובאמת כקושיא זו הקשו על הרמ"א צשו"ת שער אפרים (חו"מ סי' קכ"צ) וצשו"ת חות יאיר (סי' קצ"ט) עיי"ש. צרם כבר הבאנו מהראשונים הנ"ל דמפרשי דרב יוסף אפקדיה להווא גברא על מנת לחלק ולכן פטור אי לאו דקיץ ליה. וכן כתב בתשו' רבינו אליהו מזרחי (סי' נ"ג) עיי"ש בצריכות. ועיין תשו' פני יהושע (ח"צ סי' ק"ג) צוה.

וכמש"כ תוס' שם צטס ר"ח, ועיין מהר"ס שם, אבל צממון זה שר"י הוציאו מתחת ידו מלחלקו ונתנו להאי גברא על מנת לחלקו, נמצא דהאי גברא נעשה עליו גבאי דקה ואין לר"י תביעה עליו. גם הקשה החו"י, למאי שפירש"י דכיון דאמר לו חלקהו תו לא דמפקיד נינהו, וא"כ אינו פטור אלא אם נתנו על מנת לחלק ואילו ר"י לא נתנו על מנת לחלק. וכבר הבאנו דברי הראשונים שפירשו דר"י מסרו לחלק.

גם הקשה החו"י ז"ל, למאי שפירש"י דהא דאין המפקיד יכול לתובעו היינו משום דלאו ידידה הוא ואתמעיט מלשמור, ור"י השיב לאצ"י דאע"ג דפטור מטעם לשמור מ"מ חייב מלד תביעת העניים דמיקץ קיץ להו, וא"כ קשיא מה דמסיים הגמרא ולשמור הוא, וכן פירש"י וקריין ציה לשמור, והלא השתא לאו מטעם לשמור מחייבין אלא משום דהוי ממון שיש לו תובעין, והרא"ש פירש צאמת דהו"ל כאלו העניים נתנוהו לשמור עכ"ק. ולע"ד נראה דבהכרח השיב ר"י ולשמור הוא, דאי לאו דהוי בכלל לשמור מה מהני דהוי ממון שיש לו תובעים, שהרי אם לא נתחייב צדיני שומרים אי אפשר לחייבו לשלם אף כשפשע, דהא דשומר משלם כשפשע אינו אלא מדיני שומרים שחידשה תורה, ואם הוא אינו בגדר לשמור כלומר שאין עליו דין שומר, א"כ אינו חייב לשלם לעניים, ואף שהם התובעים והממון שלהם הוא מ"מ הוא לא נתחייב להם לשלם דהא לאו שומר הוא, וע"כ

ארנקי נותנים את הארנקי לידו של ההוא גברא שנתן לו ר"י, האם היו יכולין העניים למחות צידם, הלא בעלי הדקה רשאים ליתן ממונם כדי לחלקם לעניים למי שירצו, וא"כ אין העניים יכולין לומר אין רצוני שיהא פקדוני ציד אחר או את מהימנת לי בצצועה, כיון דהפקדת המעות ומינוי שומר עליו אינה תליא בדעתן של העניים כלל, ומה לנו ולרצונם, וכיון דההוא גברא היה נאמן לרב יוסף שפיר מסר לידו. ומה שכתב הרא"ש צסוגיין דכיון דמיקץ קיץ הו"ל כאלו הפקידו העניים ציד השומר עיי"ש, אינו ענין לכאן, דכוונת הרא"ש דכל מי שהמעות צידו נחשב כשומר של העניים, אבל מי יהיה השומר הזה, דבר זה אינו תלוי ברצון עניים כלל, וזה פשוט.

עוד הקשה החות יאיר ז"ל, דלמה ליה לר"י למימר דחייב משום דמיקץ קיץ להו בלאו הכי חייב מפני שהוא גבאי דקה והו"ל ממון שיש לו תובעין וכמו שאמר ר"י בעצמו בצ"ק (לו): אכן יד עניים אכן אף דליכא עניים עכ"ק. צרם אחי שפיר, דהא כבר פירשו הראשונים הנ"ל דר"י מסר את המעות לההוא גברא כדי לחלק, ונמצא שר"י סילק עצמו לגמרי ממעות זה להיות גבאי עליו, וכמו שכתב רש"י דכיון דאמר ליה חלקהו תו לא דמפקיד נינהו. וכ"כ בהדיא צטטמ"ק צטס רבינו יונתן ומאירי הנ"ל שנסתלק ר"י מאותו איש לגמרי. והא דגבאי דקה יכול לתובע היינו צממון שהוא ממונה עליו לשומרו ולחלקו, וכהא דלעיל (לו): שקנה ר"י את המעות צמעמד שלשתן

למצוה ממון עניים כיון שלא נתמנה להיות
גבאי על ממון זה דוקא, ולכן ר"י שמעולם לא
נעשה גבאי על ממון לא היה יכול למצוה. ולא
כמו שהצין הפתחי תשובה בדעתו ז"ל וגבאי
נדקה לא היו מצוה בשום גוונא, וזה היפוך כל
הראשונים הנ"ל.

ברם יעויין בתשו' מהרי"ט (ח"צ יו"ד סי'
ל"ט) שכתב ז"ל, וא"ת והא ההוא
ארנקי דאפקדיה ר"י גבי ההוא גבא ופשע
זה ממון שיש לו תוצעים הוא, דר"י עצמו
גבאי הוא כדמוכח לעיל (לו:): דאמר ר"י אגן
יד עניים אגן, וי"ל דמכל מקום לא עדיף
ההוא שומר מגבא דאחי מחמתיה, שאילו
ר"י עצמו שפשע זה מיפטר אף שומר שצא
מכחו פטור עכ"ל. ומצואר מדבריו ז"ל,
דאף אם גבאי נדקה מסרו רק לשמור ולא
לחלק ג"כ אינו יכול למצוה, דהשומר לא גרע
מגבא דאחי מחמתיה וכסם שהגבאי פטור
אם פשע כן השומר. וזה לכאורה דלא כרש"י
וככל הראשונים הנ"ל שכתבו דאינו פטור אלא
כשמסרו על מנת לחלק.

ברם ראיתי צס' מחנה אפרים (ה' שומרים
סי' ט"ו) דמתחלה רצה להוכיח דלא
כמהרי"ט, ממה שכתב הנמוקי יוסף לקמן
(ק"ו): דהיכי דלא נתן לו לחלק אלא לשמור
בלבד חייב. ושם כתב ד"ל דהנמוקי"י מיירי
שהבעלים מסרוהו לשמור, וכיון שלא נסתלקו
מן הממון שהרי לא מסרו אלא לשומרם
ולהחזירם להם, לכן חייב, אצל הך דר"י

גם לרש"י"ל פשוט דמפרשינן כהרא"ש דכיון
דמיקץ קיץ להו הוא כאלו העניים הפקידוהו
צידו ונעשה שומר להעניים ונתחייב בפשיעה,
ור"י לא מסרם אלא בשליחותם של העניים.

גם הקשה, צמא שאמרו עניי פומצדיתא
מיקץ קיץ להו, והלא הארנקי מחוץ לעיר
צא דרך מקרה ומה שייך צמא מיקץ קיץ
כך וכך לשבת לפירש"י. הנה לפע"ד י"ל
דכיון שהעניים יודעים שאם יש ממון בקופה
מקבל כל אחד כך וכך לשבת, וכשצא הארנקי
מפומצדיתא ידעו העניים שיקבלו מזה כך
וכך, הו"ל כאלו צא לידו והו"ל ממון שיש לו
תוצעים. ועיין שטמ"ק צענין מיקץ קיץ.

והנה מתוך כל הקושיות הנ"ל העלה החות
יאיר ז"ל, דר"י לא הפקיד ממון זה
להוא גבא, כי הוא לא היה גבאי נדקה
אלא על מעות הנגבית בפומצדיתא עצמה
וההוא ארנקי הוצא אליו ממקום אחר, ועוד
טרם שלקחו צידו נזה לזה שהציאו שיתננו
ציד ההוא גבא, ועל כן לא היה יכול למצוה
מדין גבאי נדקה משום דעל ממון זה לא היה
גבאי נדקה, אלא שתצוהו משום דקיץ להו
והו כאלו כבר נמסר לעניים והם הפקידו לו
עיי"ש. והנה המעיין בדבריו ז"ל יראה, דהיכי
דהגבאי צעמנו הפקיד צידו ודאי דהו ממון
שיש לו תוצעין, וכמו דפשיטא ליה בתחלת
דבריו שהקשה דהו ליה לר"י לגבות כיון
דהו גבאי נדקה, אלא דס"ל דגבאי נדקה
דעלמא - שאינו גבאי על ממון זה - אין צידו

מיירי דהצעלים מסרו לר"י כדי לחלקם וכבר נסתלקו הצעלים מן הממון, ואילו היה ר"י פושע צהם היה פטור, ולכן כי מסרם לההוא גברא ג"כ פטור, דההוא גברא לא גרע מר"י דאחי מיניה עכ"ד. ולפ"ז גם מרש"י אין סתירה לסברת המהרי"ט ז"ל, דמש"כ רש"י דלשמור ולא לחלק היינו שמסרו על מנת לחלקו ותו לא דמפקיד הוא, י"ל דמיירי כשמסרו לו הצעלים, ולכן כל זמן שלא נתנו לו על מנת לחלקו אלא לשמור נמנע דהצעלים לא נסתלקו מן הממון ומשו"ה חייב, אבל הך עובדא דר"י דמיירי שהצעלים כבר נסתלקו מן הממון שהרי מסרוהו לר"י כדי לחלקו, לכן כשמסרו ר"י לההוא גברא אמרינן שפיר הסברא דההוא גברא לא גרע מר"י דאחי מיניה. ולפ"ז יש לפרש שפיר גם לרש"י דמיירי שר"י מסרו רק לשמור ולא לחלק וכדמשמע מפשטות הגמרא, ועל כן שפיר הקשה לו אצ"י והתניא לשמור ולא לחלק, ור"ל דכיון דר"י עצמו היה פטור לשלם הואיל דמסרו לו על מנת לחלק ולא לשמור, א"כ גם ההוא גברא מיפטר דהא לא גרע מר"י דאחי מחמתיה. והשיב לו ר"י דעניי דפומבדיתא מיקץ קיץ להו ולשמור הוא, ר"ל דגם ר"י עצמו היה חייב לשלם אם פשע צו מכיון שהעניי הם התובעים אותו הואיל דכבר קנו את המעות כיון דמיקץ קיץ, וממילא נתחייב גם ההוא גברא. ונמנע דאין שום סתירה על המהרי"ט ז"ל מדברי רש"י ונמוק"י כנ"ל, וי"ל דגם לשיטתם אם מסרו הגבאי לשמור ולא לחלק פטור, דכיון דהגבאי

היה ראוי לחלקו לכן לא גרע השומר מגברא דאחי מיניה. אלא דמדברי ר' יונתן שבשיטה מקובצת ומדברי המאירי והמרדכי הנ"ל, ודאי דאיכא סתירה לדברי המהרי"ט, שהרי הם כתבו דהדיא דאף כשמסרו הגבאי לשמור ולא לחלק הרי זה חייב. וכן דעת תשו' הרא"ם כראשונים הנ"ל.

וראיתי צס' מחנה אפרים (ה' שומרים סי' ט"ז י"ז) שהביא שיטה אחרת מס' הראצ"ן, דאפילו אם הפקידו הצעלים צידו כדי לשמורו ופשע צהם הרי זה פטור משום דרשה דלשמור לאפוקי הני זוזי דהרי הם עומדים לחלק. וכתב דזוהי גם דעת הרשב"א המוצא צרבינו ירוחם (מיישרים נחיצ' ל' ח"ב). וכן מוכח דעת רבינו שמשון צ"ר אצרהם המוצא צמרדכי צבא צתרא פ"ק (סי' תק"ג) שהקשה דלמה לן קרא לשמור ולא לחלק תיפ"ל דהוי ממון שאין לו תובעים, ותיריך דר"י גבאי היה ותובע מההוא גברא שהפקידו, ומוכח דמקרא דלשמור ממעטינן אף כשתובעו גבאי עכ"ד. ועיינתי צס' הראצ"ן צ"ק (ג). וראיתי שכתב וז"ל, וכן גבאי של זדקה שנתן כיס של זדקה לאדם אחד לשמור, ופשע צו שלא שמרו צקרקע כדרך כספים דאמר שמואל (צ"מ מצ). כספים אין להם שמירה אלא צקרקע ונגנב הכיס או אצד פטור, דתניא לשמור ולא לחלק לעניי שאמר לו כיס של זדקה הוא ועומד לחלק לעניי, דכיון דעניי שכיחי כל שעתא וצריך לחלק להם אין עליו לשמרו צקרקע, והוא הדין לגבאי עצמו אין לו לשמרו צקרקע

ושעתה חיישין דילמא אחי עניי, ואי עבד
 להו נטירותא כדשמואל דאמר כספים אין
 להם שמירה אלא בקרקע אפשר דאתו עניי
 ולא שכיחי להו זוזי, ואמטו להכי לא חייביה
 רחמנא אפשיעותא, דכיון דלא אחי לידיה
 בחורת שמירה ולא יכול למקצרינהו בקרקע
 ולא לאזנועינהו, אלא נריך לאזנועינהו
 בדוכתא דלהוי שכיחי ליה בכל שעתא, לא
 מצי לנטורינהו שפיר, אצל היכא דהנהו עניי
 קיץ להו ומידע ידע שומר ולאו אדעתא
 דשקלי מיניה בכל שעתא אפקדוה גביה,
 ודאי לשמור הוא ואיבעי ליה למקצרינהו,
 ואי פשע צהו ואגנוב חייב עכ"ל. וזה כשיטת
 הראב"ן.

ובבואר דשיטת הראב"ן ז"ל אינה כהצנת
 המחנה אפרים ז"ל דכל היכי
 שהפקידו אללו מעות דקה פטור משום
 שהמעות עומדת להתחלק, וזה אינו ודאי
 שאם מפקידו על מנת לשמרו ואינה עומדת
 להתחלק אלל השומר ודאי דחייב, ורק היכי
 שהפקידה צידו ויודע שהמעות עומדת
 להתחלק בכל שעה אף כשהיא ציד השומר,
 הוא דפטור. וא"כ שיטת הראב"ן אינה
 כשיטת הרשב"א המוצא צרצונו ירוחם הנ"ל
 שכתב וז"ל, נתן ארנקי של דקה לשמור ופשע
 פטור ואם היה צהן דצר קצוב לכל עני מן
 העיר חייב, דהוי כאילו כל אחד מן העניים
 הפקיד צידו קצבתו אפילו שלא נתנו צידו על
 דעת לחלק לעניים וכו' וכ"כ הרשב"א, ודעת
 התוס' דאם נתן לו לחלק פטור ואם נתנו לו

כיון דבכל שעה נריך לו לחלק, אצל אין נריך
 לחלק כל שעה כגון צאתה דלא שכיחי עניים
 לעולם ועניי העיר אין מחלקין להם אלא
 משנה לשנה או משבת לשבת, צין הגבאי עצמו
 צין שהפקידו צידו חייב אם לא שמרה כדרך
 השומרים בקרקע, דההוא ארנקי דדקה
 דאתאי לפומצדיתא אפקדה ר"י שהיה גבאי
 לההוא גבאי, פשע צה ולא שמרה בקרקע
 א"ל ר"י עניי ישראל דפומצדיתא מיקץ להו
 לשנה או לחודש ולשמור הוא, כלומר מידע
 ידע דלשמור נתתי לו ולא לחלק דהא לא
 צריכנא עכ"ל. ומצואר שיטתו, דהיכי דהפקיד
 מעות דקה לשמרו ודאי דחייב, ולא אתמעטי
 מלשמור ולא לחלק אלא היכי שהמעות עומד
 להתחלק לעניים בכל שעה, דצכהאי גוונא
 אן סהדי שלא רצה להפקידו על מנת לשמרו
 בקרקע כדרך השומרים, שהרי הממון נריך
 להיות מוכן ומזומן כל שעה לחלקו לעניים,
 ולכן היכי שאין מחלקין אלא בזמן ידוע משבת
 לשבת או משנה לשנה חייב.

ובעין זה כתב בשטמ"ק צסג"א לפרש בשם
 הרמ"ה צפריטיו וז"ל, מאן דאפקיד
 ארנקא דדקה גבי חצריה ופשע ציה ואיגנבי
 או איתצד, דחזינן אי הנהו עניים דהוו קיימי
 הנהו זוזי לדידהו לא קיץ להו למיתב להו כך
 וכך לשנה או כך וכך לחודש, אלא כל אימת
 דאתו שקלי פטור דלא קרינן ציה לשמור,
 דהא אי אחי זוזא לידיה לאו אדעתיה דשמירה
 אתו לידיה דומיא דכל שומר, אלא אדעתא
 דלהוי מצויין לעניים תדיר, דהא בכל שעתא

לשמור חייב עכ"ל. ומשמע דלדעת הראשונה היכי שנתנו על מנת לשמור ואפילו שלא לחלק הרי זה פטור. ואין זו שיטתו של הראב"ן, דלהראב"ן אינו פטור אלא כשהמעות זריך להיות מוכן ומזומן לחלקו לעניים בכל שעה, אבל היכי שנתנו על מנת לשמור לאיזה זמן וצתוך זמן זה יודע שלא יחלקו ממנו הרי זה חייב. וכן הוא גם דעת הרמ"ה ז"ל.

והרמב"ם (פ"ה משאלה ה"א) כתב, מי שהפקידו אללו מעות של עניים או של פדיון שבויים ופשע בהם ונגנבו פטור, שנאמר לשמור ולא לחלק לעניים והרי הוא ממון שאין לו תוצעים. ובס' מחנה אפרים (ה' שומרים ס' ע"ז) תמה, דקתמיות דצריו משמע דמיירי אף כשהפקידו צידו לשמור, וא"כ אף כתב דהוי ממון שאין לו תוצעים הלא הצעלים יכולים לתוצעו, וכנראה מפירש"י דכשהצעלים הפקידו לשמור הרי הם התוצעים עיי"ש. אולם הקמ"ע (ס' ש"א סק"ט) פירש דצרי הרמז"ס – אשר לשונו הועתק צשו"ע שם (ס"ו) – דמיירי שמסרו ליד השומר על מנת לחלק ולא שיחזירהו אליו לאחר זמן, ואם תאמר א"כ יהא זה שומר של העניים שיחלק להם המעות, על זה קאמר דהוי ממון שאין לו תוצעים הואיל דליכא עניים מיוחדים עיי"ש. וכן כתב דעת הרמז"ס צשו"ת שער אפרים (ח"מ ס' קכ"ז). וכ"כ בתשו' פני יהושע (ח"צ ס' ק"ג) דעת הרמז"ס דהיכי שמסרו לידו שלא על מנת לחלק אלא להחזירו הרי זה חייב דהוי ממון שיש לו תוצעים עיי"ש.

ומעשה יולא לדעת רוב הראשונים דהא דממעטינן לשמור ולא לחלק, היינו רק כשנתן על מנת לחלק, אבל כשנתנו על מנת לשמור ולהחזירו להמפקיד חייב, וזוהי דעת ר' יונתן והמאירי והנמוק"י והמרדכי, וכן נראה דעת רש"י, וכ"כ כמה פוסקים דדעת הרמז"ס, וכן דעת הראב"ן והרמ"ה, וכן פסק הרמ"א צשו"ע חו"מ (ס' ש"א ס"ו). וכ"כ הגתה"מ שם דגבאי שנתן לאחר לשמור הוי ממון שיש לו תוצעין וחייב. ועיין רמ"א יו"ד (ס' רנ"ח ס"ה) דהיכי שהגבאי יכול לתוצעו מקרי ממון שיש לו תוצעין עיי"ש. וכן דעת התוס' המוצא צרבינו ירוחם שאם נתנו רק לשמור חייב.

והשי"טה שניה היא דעת הרשב"א המוצא צרבינו ירוחם דכשמסרו לשמור פטור אף שלא מסרו על מנת לחלק, וזה נגד שיטות כל הראשונים הנ"ל. ונראה דהרשב"א המוצא צרבינו ירוחם, הוא רבינו שמשון זר' אברהם ז"ל אשר תשובתו מלויה צמרדכי צבא צתרא פרק ראשון (ס' תק"ג), שהקשה אהא דאמרו צבוגיין לשמור ולא לחלק לעניים וז"ל, ואם תאמר תיפוק ליה דהו"ל ממון שאין לו תוצעין וכו', וי"ל התם ממון שיש לו תוצעים הוה דרב יוסף גבאי היה ותוצע מההוא גברא את אשר הפקידו והוי ממון שיש לו תוצעים, הלכך אפילו היכא דלא הוה קייץ להו הוי חייב אם לא שכתוב לשמור ולא לחלק לעניים עכ"ל. הרי דאע"ג דהגבאי הוי תוצע והוי ממון שיש לו תוצעים מ"מ פטור משום לשמור ולא

לחלק. ועל כרחק מיירי שמסרו שלא על מנת לחלק רק לשמור, ואם מסרו על מנת לחלק א"כ הו"ל כממון שאין לו תוצעים שהגבאי כבר סילק עצמו מממון זה. וזוהי דעת הרשב"א המוצא צרבינו ירוחם. וצ"ל מחנה אפרים (ה' שומרים סי' ט"ז י"ז) כתב דדעת רבינו שמשון צרבי אברהם הג"ל הוא כדעת הרשב"א המוצא צרבינו ירוחם. ברם לענ"ד רבינו שמשון צרבי אברהם הוא הוא הרשב"א המוצא צרבינו ירוחם, ובשאר ראשונים לא נמצא שיטת רשב"א צה.

ובאמת נראה לע"ד לומר, דגם רבינו שמשון מודה לשיטות שאר הראשונים דהיכי שמסרו על מנת לשמור בלבד דחייב, והא דר"י מיירי שמסרו על מנת לחלק ולכן פטור אי לאו דקייץ להו לעניים, ומה שכתב דהגבאי הוא תוצע, היינו אף כשמסרו על מנת לחלק, וכיון דרב יוסף היה גבאי א"כ היה כיד עניים וכמו שאמרו לעיל (לוי), ולא סילק עצמו מלחלק אלא אם יחלקו האי גבאי, אבל אם אינו מחלק אלא שאיבדו שוב הו"ל תוצע דהרי הוא כיד עניים, והוי שפיר ממון שיטת לו תוצעין, שהגבאי רב יוסף תוצע בשם העניים. ועל זה אחי קרא דלשמור ולא לחלק דכיון דמסרו לו לחלק פטור ואף דאיכא גבאי התוצע. מלבד היכי דקין לעניים, דאז הוא כאלו כבר הגיע לידי העניים, והעניים עצמם הם התוצעים, וצ"ל ג"כ אינו מיפטר דנחשב כאלו העניים עצמם מסרוהו צידו לשמור דחייב וכמש"כ הרא"ש צ"ק שם.

ועל פי זה יתיישב מה שיש להקשות על הרמ"א ז"ל שפסק בצו"מ (סי' ש"א ס"ו) שאם הגבאי אמר לשומר שמור לי חייב כשאר שומר, ומקורו צמרדכי צסוגיין המוצא דרכי משה שם, וקשה דהא דרכי משה אחרי שהציא דברי המרדכי הג"ל הוסיף "וצמרדכי פ"ק דצ"א בתרא תשובה צה", והוא תשובת רבינו שמשון צרבי אברהם הג"ל. ומעתה תקשי דאמאי פסק צסוגיין כשיטת המרדכי צסוגיין דאם מסרו לשומר חייב, ואמאי לא פסק כתשובת רבינו שמשון צמרדכי צ"א בתרא דגם צכהאי גוונא פטור, דכיון דהוי ספיקא דממונא אמאי פסק לחומר. ועוד דמלשון הדרכי משה משמע כאלו אין פלוגתא בין שתי הלכות אלו צמרדכי, דאל"כ הו"ל למימר דצמרדכי צ"ל חולק. אלא ודאי נראה דפשיטא ליה להרמ"א ז"ל שאין שום פלוגתא בין שני דיבורי המרדכי, דגם רבינו שמשון מודה שאם מסרו על מנת לשמור בלבד ולא לחלק דחייב וכמרדכי צ"ק, ומה שכתב דמלשמור ולא לחלק ממעטיין אף כשהגבאי הוא תוצע, כונתו כשהגבאי מסרו על מנת לחלק דמכל מקום הוא הגבאי תוצע כיון שהוא יד עניים, דאע"ג דכבר סילק עצמו מממון זה מכל מקום נשאר עליו דין תוצע כיון דהוא גבאי צדקה של העיר, וכמבואר צרמ"א יו"ד (סי' רנ"ח ס"ה) שהמחייב עצמו צקנס לצדקה ועבר צריך ליתנם לעניים שצער ולא יוכל לומר שיתנם לעניים אחרים ויוכל הגבאי לתוצעו דמקרי ממון שיטת לו תוצעים עיי"ש, והוא מהמרדכי פרק צני העיר.

הרי דגבאי זדקה של העיר מקרי תוצע ואף כשהזדקה לא מתחת ידו ינאה. וזאמת בתשו' חות יאיר (סי' קנ"ט) תמה דכיון דהממון לא ינא מתחת ידו של הגבאי אמאי מקרי ממון שיש לו תוצעין עיי"ש, צרם צאמת סבירא ליה להרמ"א דגבאי זדקה של העיר מקרי תוצע לגבי כל מעות הזדקה שצער כיון שהוא יד עניים של אותה העיר. וזוהי שיטת רבינו שמשון הנ"ל דגבאי זדקה מקרי תוצע, ולכן אי לאו קרא דלשמור ולא לחלק הוא אמינא דחייב אף כשמסרו על מנת לחלק, כיון דהגבאי הוא תוצע והו"ל ממון שיש לו תוצע, והשתא דאיכא מיעוטא דלשמור ולא לחלק ממעטינן היכי שהגבאי מסרו על מנת לחלק, אכל היכי שמסרו לשמור בלבד ולהחזירו לגבאי, ודאי דחייב אף לרבינו שמשון. ולכן הביא הרמ"א דררכי משה שני דיבורי המרדכי הנ"ל ולא העיר שהם פליגו זה בזה, דבאמת אין שום סתירה ביניהם, דהיכי דמסרו לשמור בלבד הכל מודים דחייב. ומעתה לא נשאר אלא רבינו ירוחם בלבד הסובר צרם הרשב"א דגם כשמסרו לשמור פטור.

ובזה אחי שפיר הא דהרמ"א בחו"מ (סי' ש"א ס"ו) כתב צרם המרדכי "אם הגבאי אמר לשומר שמור לי חייב כשאר שומר", ואף שבמרדכי עצמו כתוב שאמר צהדיא שמור לי ואם תפשע תתחייב לי, והרמ"א לא כתב תנאי זה. וכבר עמד בזה הנתה"מ שם (סק"ח). צרם באמת פשיטא ליה להרמ"א ז"ל דמש"כ המרדכי שאמר שתתחייב לי לאו דוקא,

דעיקר הטעם הוא משום דהגבאי הוא תוצע וכל שמסרו רק לשמור ולא לחלק לא אתמעט מלשמור וכדעת כל הראשונים הנ"ל. וכלשון הרמ"א ז"ל מנאיתי גם צרם האגודה (צ"ק אות קי"ג) שכתב "ומיהו אי אמר הגבאי לשומר שמור לי לזורכי חייב לשלם לגבאי". ולא כתב דצעינן שיאמר שאם תפשע תתחייב לי. והוא מקור נאמן לדברי הרמ"א.

שוב ראיתי בריטב"א חולין (קל:), שכתב אהא דאמרו שם דמזיק מתנות כהונה פטור דהוי ממון שאין לו תוצעין, וזה לשונו, ודוקא הא ודכוותיה, אכל המזיק הקדש עניים או שאכלו חייב לשלם דממונא גמור הוא, תדע דהתם אי לאו קרא דכתב לשמור ולא לחלק לעניים הוא מחייב בזה שומר כפקדון דעלמא כדאיחא צ"ק (גג.), ומי שיש צידו ממון עניים הרי גזבר שלהם יכול לתוצעו ממנו, והוא הדין כל אחד מן העניים דומיא דתרי דאית להו ממונא צהדי חד שאם דבר המתחלק הוא כל אחד תוצע חלקו ואם אינו דבר המתחלק נמי תוצע הכל כדי להציל חלקו, וזה דבר ברור והזכרתי לכותבו מפני שטעו בו מקצת חכמים עכ"ל. ובשו"ת שאל ומשיב (מהדורא תנינא ח"א סי' פ') התפלא עליו מאד שהוא נגד כל הפוסקים שכתבו דלשמור ולא לחלק לעניים פטור משום דהוי ממון שאין לו תוצעים עיי"ש. צרם באמת נראה ברור דשיטת הריטב"א הוא כשיטת רבינו שמשון צרבי אברהם שבמרדכי צבא בתרא כנ"ל, דודאי דהגבאי הוא תוצע ומקרי ממון שיש לו

מבואר צריטצ"א וכן דעת רבינו שמשון צר"א שצמרדכי צ"צ הנ"ל. ועיין נתה"מ (סי' ש"א סק"ח), ויש להתיישב בדבריו ז"ל אם הם עולין בקנה אחת עם דבריו צס' חות דעת הנ"ל ואכמ"ל.

והשיטה השלישית היא דעת המהרי"ט ז"ל שמחלק בין שמקרוהו הצעלים להשומר דחייב, ובין שמסרו הגבאי דפטור, דיכול השומר לומר לא גרע אני מגברא דאחינא מיניה. ומדברי רבינו יונתן ומאירי שצטמ"ק הנ"ל מבואר דלא סבירא להו סבירא זו, וגם מסתימת שאר הפוסקים משמע דלא מחלקי צכך, וגם הרמ"א ז"ל פסק דלא כוותיה. והא דשאר הפוסקים לא חששו לסברת המהרי"ט ז"ל, ואף דמנינו כסברת לא גרע מגברא דאחי מיניה צס"ס צ"מ (לה). ושם (קא:): ובחור"מ (סימן ק"ג ס"י וסימן שי"צ סי"ג), ונראה דסברתם היא עפ"י המבואר צס"ך חור"מ (סי' קכ"ו ס"ק פ"ו) דיד הגבאי הוא כיד העניים עצמם והוא כאילו העניים עצמם עומדים שם ועדיף משליח עיי"ש. ועיין צתשו' מהריא"ז עגזיל (סי' ג' ד') מה שפלפל עם הגאון נתיבות המשפט ז"ל אם חזר הגבאי קונה לעניים. ועיין נתה"מ (סי' ל' סק"א), ועיין חות דעת (סי' ק"ס סק"י). ולכן אין השומר יכול לומר דלא גרע הוא מהגבאי דאחי מחמתיה, דצאמת הוא אינו צא מחמת הגבאי אלא מחמת העניים עצמם, ונחשב כאילו העניים עצמם מסרו הממון לידו לשומר, דהגבאי הוא כיד עניים ממש ולא

תוצעים, אלא דגזרת הכתוב הוא שאם מסרו לשומר פטור משום לשמור ולא לחלק, ואה"נ אם מסרו רק לשמור ולא לחלק חייב דהוי ממון שיש לו תוצעים, ומהאי טעמא לא פטור אלא כשמסרו לשומר דצוה איכא גזרת הכתוב דלשמור ולא לחלק, אבל צמזיק הקדש עניים חייב דממון גמור הוא ויש לו תוצעים. ועיין פתחי תשובה חור"מ (סי' ש"א סק"ו) שהביא כמה אחרונים דצממון דצקה אף צמזיק צידים פטור דהוי ממון שאין לו תוצעים עיי"ש, צרם צריטצ"א מבואר דצמזיק צידים חייב דהוי ממון שיש לו תוצעים. ושזו ראיתי צס' חות דעת (סי' ק"ס סק"י) שהאריך לחלוק על המשנה למלך שכתב דצדקה אפילו מזיק פטור דהוי ממון שאין לו תוצעים, והחות דעת ז"ל האריך להוכיח דצדקה אינו דומה למתנות כהונה דלא זכו צהו הכהנים כלל רק שצמנה מוטלת על הצעלים להפריש ולכן הוי ממון שאין לו תוצעים, ומשו"ה המזיק והגזול פטור, אבל דצקה שצא ליד גזבר הוי כאילו הגיעו לידי העניים ממש והגזול והמזיק חייב, ורק מדין שומרים אצמטעי דצעינן כי יתן איש לשמור שיהא צשעת קצלת השמירה צעל ידוע, אבל מגזול ומזיק לא נתמעט עיי"ש צאריכות. והנה יסוד דבריו ז"ל מבואר צריטצ"א חולין הנ"ל. [וכעת מצאתי שכ"כ צס' דברי חיים לחור"מ דיני שומרים סי' ט"ז]. וצשו"ת אמרי יוסר (ח"צ סי' ל"ה חות צ') תמה על החו"ד שכתב דהעניים יכולין לתצוה דהא מבואר בחור"מ (סי' ש"א ס"ו) דהוי ממון שאין לו תוצעין עיי"ש. אבל כדבריו

כשלוסם. ודומה למי שעשה שליח שימסור פקדונו לשומר לשמור, והשליח התנה שאין עליו שום חיובי שומרים, דודאי דאין השומר יכול לטעון דלא עדיפנא מהשליח דאחינא מחמתיה, כיון דהשליח לא מסרו צידו בתורת שומר שמסר לשומר אלא בתורת שליחו של צעל הפקדון, והוי כאילו צעל הפקדון עצמו מסרו לידו ומחמתיה דצעל הפקדון הוא צא, דאין זה גט דבעי נתינה מיד ליד דוקא, ואף בגט מהני נתינה ע"י שליח. ולכן השומר שקיבלו מיד הגבאי הוי כאילו קבלו מיד העניינים ממש וחי"ב.

ולפי דרכנו יש ליישב מה שהקשה הנתיבות המשפט (סי' ש"א סק"ו) על הרמ"א שכתב שאם הגבאי אמר להשומר שמור לי דחייב כשאר שומר, וקשה דיתחייב השומר לגבאי רק צדמי טובת הנאה כמו בגונב תרומה, ותיירך דהגבאי מזכיר את העניינים שרואה לחלק להם ואמרינן צרירה שלהם נתרצה תיכף והן הן התוצעין וצממון אמרינן צרירה, ואף דבגט צב"ג כגון לאיזה שארצה אגרשה פסול, ולא אמרינן הוצרר שלזאת נתרצה מעיקרא, שאני גיטין דבעי צרירה חזקה אצל צממון אמרינן צרירה עכ"ד. והנה צמנה שכתב דצממון יש צרירה, לע"ד יש לעיין, דהא מצוה צב"ג (לת). דצדאורייתא אין צרירה, והתם צאיסור קמיירי, ומכל שכן צממון דכספיקו אזלינן לקולא לנתבע שמוחזק צו דודאי דאין להוציא ממנו ממון על ידי צרירה, דשמא אין צרירה וספיקא

דממונא לקולא וצ"ע. צרם לדרכנו נראה לומר בצשיטות, דהגבאי הוי כיד עניינים ממש וכאילו העניינים עצמם נתנו הממון ליד השומר, ולעניינים עצמם הלא לא רק טובת הנאה יש להם צממון זה אלא הממון עצמו שלהם הוא וחי"ב, ואינו דומה לגונב תרומה שאין לישראל דין גבאי ואין לו אלא זכות טובת הנאה. ועיין מחנה אפרים (ה' שומרים סי' ע"ו) שהעיר ג"כ מדין טובת הנאה צוה עיי"ש. ועיין עוד צחות דעת (סי' ק"ס סק"י). וצמנה שכתבנו דאין להוציא ממון ע"י צרירה דספיקא דממונא לקולא, עיין שער המלך (פ"ג מגירושין ריש ה"ד), ופני יהושע גיטין (כה). צענין אחין שחלקו לקוחות הן ומחזירין ציובל עיי"ש.

ולדינא ודאי דצני ישראל יוצאים ציד רמ"א, דהיכי שהגבאי מסרו לידו כדי לשומרו ולא לחלק הרי זה חייב, וכאשר כן הוא שיטת כל הראשונים מלצד הרשב"א המוצא צרצני ירוחם, ואף אם לא אמר לו צהדיא שתתחייב לי מ"מ חייב, וכמש"כ צנתה"מ וכן כתב צס' האגודה כלשון הרמ"א. וכן העתיקו לדינא צס' ערוך השולחן חו"מ (סי' ש"א).

ההוא ארנקא דצדקה דאתי לפומבדיתא אפקדה רב יוסף גבי ההוא גברא, פשע בה אתי גבני גבוה. חייביה רב יוסף, א"ל אביי והתניא לשמור ולא לחלק לעניים, א"ל עניי דפומבדיתא מיקץ קיץ להו ולשמור הוא: צטור יו"ד (סי' ק"ס) כתב, צמעות של הקדש שהוקדשו לעניינים או

תשובה אחרת וז"ל "ומעות של הקדש עניים מסתברא שמותר להלוותן קרוז לשכר ורחוק להפקד כמעות של יתומים, וקרוז אני לומר שאין ריבית אף להקדש עניים, לפי שמעות אלו אין להם צעלים ידועים, וגזר לא בשל עצמו הוא מלוה ונמצא שאין ריבית זה בא מלוה למלוה, ואחר שאין למעות הללו בשעת הלוואה צעלים, מי נאסר, ולא מחמת שהגזר מלוה אותם נאסר, שכל שהממון אינו שלו אלא שנעשה עליו אפוטרופוס או גזר מותר, ובלבד שלא יהא צעל הממון עסוק בריבית כדחניא בתוספתא דמניעא ישראל שאמר לו עכו"ם הילך שכרך ולא והלוה מעותי בריבית מותר אבל אסור מפני מראית העין, ישראל שנעשה אפוטרופוס או סנטר מותר ללוות ממנו בריבית, ומכל מקום לא למעשה אני אומר להלוותם בריבית קלוואה, אבל קרוז לשכר ורחוק להפקד נ"ל שמותר כמעות של יתומים" עכ"ל.

הנה מה שכתב "ובלבד שלא יהא צעל הממון עסוק בריבית כדחניא בתוספתא דמניעא ישראל שאמר לו עכו"ם הילך שכרך ולא והלוה מעותי בריבית מותר", לריך ציאור, דצעל הממון הרי הוא העכו"ם, וא"כ אמאי אינו רשאי להיות עסוק בריבית, ואדרבה אם העכו"ם ילווה את המעות בעצמו לישראל עדיף טפי. ועוד דבתוספתא ב"מ (פ"ה ח') ליתא ללשון זה, אלא דאיתא התם ישראל שאמר לכותי הילך שכרך ולא והלוה מעותי בריבית אסור עיי"ש. אולם מנאתי תשובה

לתלמוד תורה או לזרך בית הכנסת מותר להלוותן בריבית דרבנן אבל אסור להלוותן בריבית דאורייתא. וצ"י שם הביא מקורו משו"ת הרא"ש (כלל י"ג סימן ח') שכתב, ללא הותר ריבית קלוואה אלא בהקדש צדק הציית, דכתיב אחיך ולא של הקדש שהוא לגבוה כדדרשינן שור רעהו ולא של הקדש, אבל הקדש שצומן הזה שהוא לעניים או לתלמוד תורה, העניים והתלמידים הם בכלל אחיך ורעהו הוא, ומהר"ם מרוטנבורק ז"ל הביא ראיה מצ"ק (נג.), דההוא ארנקי דלדקה דאחי לפומצדיתא, ואפקדיה רב יוסף גבי ההוא גברא וגנב מנייה וחיבייה רב יוסף, וא"ל אבי והתניא לשמור ולא לחלק לעניים, א"ל שאני פומצדיתא דמיקץ קייץ להו, ואם איתא דעניים לאו רעהו נינהו אמאי לריך למדרש לשמור ולא לחלק לעניים, תיפוק ליה מדכתיב צפקדון איש כי יתן אל רעהו כסף או כלים לשמור, כדדרשינן [לעיל לז:] שור של ישראל שנגח שור של הקדש שור של רעהו אמר רחמנא, אלא ודאי עניים בכלל רעהו הם עכ"ד. ודברי מהר"ם מר"צ הם בשו"ת מהר"ם מר"צ (דפוס קרימונא סימן ק"א ק"ט).

אולם הבי"י שם הביא מתשו' הרשב"א (ח"א סי' תרס"ט), שכתב על מה סמכו להלוות מעות תלמוד תורה בריבית לישראל, ואפשר היה לדון ולהתיר כיון דאין ריבית בא מלוה למלוה שאין לממון זה צעלים ידועים, אלא שאין ראוי לעשות כן פן יפראו גדר כזה במקום אחר. ועוד הביא מהרשב"א

זו צשו"ת הרשב"א (חלק ד' סימן ס"ג) ושם כתוב "ובלבד שלא יהיה צעל הממון אסור צריצת, וכדתניא בתוספתא דצ"מ (פ"ה ח') ישראל שאמר לכותי הילך שכרך ואלהוה מעותי צריצת אסור, וכותי שאמר לישראל הילך שכרך ואלהוה מעותי צריצת מותר אבל אסור משום מראית העין, ישראל שנעשה לו לכותי אפטרופוס או סנטר מותר ללוות ממנו צריצת, וכותי שנעשה אפטרופוס או סנטר לישראל אסור [ללוות] ממנו צריצת, ומכל מקום לא למעשה אני אומר וכו' עכ"ל הרשב"א. וצ"י כאן הועתקה צחיסור. ונוסחא זו אחיא שפיר, דהיכי דצעל הממון הוא ישראל ונמצא שהוא אסור צריצת, אסור לו להלוות על ידי עכו"ם כיון דצעל הממון הוא ישראל, ואם צעל הממון הוא עכו"ם מותר לו להלוות את המעות על ידי ישראל אלא דאסור משום מראית העין.

אלא דלריך לזכר מה שכתב הרשב"א דהקדש עניים שאין לו צעלים ידועים וגזר לא צעל עצמו הוא מלוה ליכא ריבית הצאה מלוה למלוה, ונראה דיסוד הענין מבואר צש"ס יומא (יב) דצית הכנסת של כרכים פטור ממזוזה ושל כפרים חייב צמזוזה, ופירש"י ד"ה דכרכים "שהוא מקום שווקים ומתקצצים שם ממקומות הרצה והיא עשויה לכל הצא להתפלל ואין לה צעלים מיוחדים", וצ"ה דכפרים כתב "כל צעליו ניכרים והרי הוא כצית השותפין". הרי מבואר דצית הכנסת של כרכים כיון שהיא עשויה לכל הצא

להתפלל ואין לה צעלים מיוחדים, אינו צגדר ציתך להתחייב צמזוזה, ורק ציהכנ"ס של כפרים אף שהוא של רבים מכל מקום כיון שיש לו צעלים מיוחדים, דהיינו כל צני הכפר, הו"ל צגדר ציתך של שותפין וחייב צמזוזה. וכעין זה מבואר צחולין (קלו.) רש"י ד"ה צתי כנסיות, דצית הכנסת אמתעיט ממעקה מדכתיב ועשית מעקה לגגך אבל צתי כנסיות "אין חלק לאחד מהן צו שאף לצני עבר מן הים הוא". ועיין חידושי הרא"ה צינה (לט.). דהא דאם נדרו הגאה זה מזה אסורין צצית הכנסת, היינו של כפרים עיי"ש, והיינו דצשל כפרים דשייך רק לצני הכפר וממילא יש להם צעלים ידועים, ולכן יש להנודר חלק צו ואוסר על חצירו, אבל ציהכנ"ס של כרכים שאין לו צעלים מיוחדים, אין הצעלות מתייחסת אל היחידים ואינו יכול לאסור על חצירו כיון דהאוסר אינו צעליו. ועיין ס' גור אריה למהר"ל (ר"פ ויקרא א' ב'), דצשותפין המציאין קרצן צומן שהם צמספר נקראים קרצן יחיד, אבל צבור שאין להם מספר מפורש לאו יחידים הם עיי"ש. והיינו דצאין לו מספר ונמצא שאין לו צעלים ידועים אינו צגדר שותפות, כיון שאין הקנין מתייחס לכל אחד מהיחידים. ועיין צוה צשו"ת להורות נתן (ח"א סי' כ"ד, וח"ג סי' נ"ז ס"ו), וס' נתן פריו עמ"ס נדרים (מו:). וזהו יסוד סצרת הרשב"א ז"ל דמותר להלוות צריצת מעות של צדקה שאין לו צעלים מיוחדים, דכיון דאין לו צעלים מיוחדים ממילא אין הצעלות על המעות מתייחסת לשום אדם, והגזר אינו כצעל המעות, ונמצא

דהריצית אינה צאה מלוה למלוה, דהא ליכא מלוה.

ומערתה יתכן לומר, דמה שכתב מהר"ם מרטונצורק המצואר בתשו' הרא"ש הנ"ל דמעוה של דקה יש צו איסור ריצית דנקרא רעהו, היינו רק היכי דהמעוה דקה מיועדת לעניי אוחה העיר או לתלמוד תורה של אוחה העיר, דנמצא דיש לו בעלים ידועים דהא אין יכולין ליתן ממעוה זה לעניי דעלמא, כי המעוה הללו הוקדשו לעניי אוחה העיר, וא"כ יש מספר לבעליהם, והקנין מתייחס לכל אחד ואחד, והו"ל שפיר בכלל רעהו. אבל מעוה דקה שאינה מיועדת דוקא לעניי אוחה העיר, והגוזר יכול ליתן ממנה לכל עניי העולם, א"כ אין למעוה זו בעלים ידועים, וליכא ציה רצית. ובאמת כן משמע מתוך דברי מהר"ם מר"צ ז"ל עלמו, שהרי הביא ראייה דמעוה עניים הוי רעהו מהא דסוגיין בארנקי דלדקה דאחי לפומצדיתא דהוי בגדר רעהו, והרי התם נראה ודאי דהמעוה היתה מיועדת רק לעניי פומצדיתא, דהרי שולחי הארנקי שלחוהו לפומצדיתא, ומסתבר דכוונתם היתה שיחולק צין עניי פומצדיתא, והרי למאי דמסיק דמיקץ קיץ להו ופירש"י דקיץ להו ממון כך וכך לשבת לכל אחד עיי"ש, א"כ ודאי שהיתה מיועדת רק לעניי אוחה העיר, ואף טרם שתירך דמיקץ קיץ להו הוי פשיטא ליה דהמעוה מיועדת רק לעניי אוחה עיר, אלא דס"ד דלא קיץ ממון כך וכך, אבל ודאי נראה דהיה מיועד רק לעניי אוחה העיר, וממילא

איכא בעלים מיוחדים והם עניי אוחה העיר. אבל דקה המיועדת לכל עניי העולם, י"ל דגם מהר"ם מר"צ והרא"ש מודים דליכא ציה ריצית כיון דלית ליה בעלים כלל. ומעתה לא תקשי על הרשב"א מהא דסוגיין דמוכח דגם דקה דעניים הוי רעהו וכראיית מהר"ם מר"צ, דהתם מיירי שהמעוה היתה מיועדת רק לעניי אוחה עיר ועל כן היו לו בעלים מיוחדים, אבל הרשב"א מיירי דמעוה שאינם מיועדים לעניים מיוחדים ואין לה בעלים מיוחדים, דצוה ליכא ריצית כיון דליכא מלוה.

ועיינן בכות דעת (יו"ד סי' ק"ס סק"י) שכתב, דלדקה שנתן ליד הגוזר הוי כנתן ליד עניים ממש דיד הגוזר כיד עניים ממש ונעשה ממון עניים, והגוזל או מזיק ממון זה כגוזל ומזיק ממון שיש לו בעלים כיון שכבר זכו בהן העניים, ואף שאין הבעלים מצוררים, ודמי לאחד שזיכה על ידי אחר לאחד מעשרה שאתרכה אחר כך דהגוזל זה הוי כגוזל ממון שיש לו בעלים, דגזלן דרצים שמה גזלן עיי"ש. צרם לדרכנו היינו דוקא צלדקה המיועדת לעניים מיוחדים דהיינו של אוחה העיר או שיש להם סימן היכר אחר, דאז הוי כאילו יש לו בעלים מיוחדים וכעין צית הכנסת של כפרים, אבל כשהמעוה ניתנה לגוזר לחלקה לכל עניי העולם, נמצא שאין לזה בעלים מיוחדים כיון דעניי העולם אין להם מספר ידוע והו"ל כצית הכנסת של כרכים שאינו בגדר ציתך וגג, ואינו דומה למי שזיכה ע"י אחר לאחד מעשרה שאתרכה, דהתם הרי

איכא צעלים ידועים, שהם אחד מהעשרה והוי שפיר בגדר גולה מצעלים, אצל כשאין לו צעלים ידועים ליכא נגזל, דשום אחד מעניי העולם, לא חשוב צעלים וכמו שפטור ממזוזה וממעקה כיון דאין לו צעלים.

ועל פי המבואר יש ליישב מה שכתב בשו"ת בשמים ראש המיוחס להרא"ש (סי' כ"ז) - ואין עליו הפתחי תשובה יו"ד (סי' ק"ס סקי"ט) - בהקדש עניים שאין בו רביית, שהצעלים לא הלוו כלום ואין לו צעלים ידועים בשעת מעשה, ומי הוא המלוה העובר, והמלוה עצמו אינו לוקח רביית עכ"ד, ובהג"ה שם תמה דהא הרא"ש בתשובותיו (כלל י"ג סי' ח') כתב דאסור להלוות מעות עניים צריית, ונמצא דהרא"ש סותר דבריו. ברם לדרכנו יש ליישב, דמה שאסר הרא"ש בתשובה היינו היכי שהמעות מיועדים לעניים מקויימים, ויש להמעות צעלים ידועים וכעין בית הכנסת של כפרים, וזה אסור, אצל בתשובת בשמים ראש מיירי שאין לו צעלים מיוחדים והיינו שמעות זו מיועדת לעניי דעלמא, וזוה יש להחיר דליכא מלוה. ועיין תשובת הרשב"א המיוחסות להרמב"ן (סי' רכ"ב) "שאלה מעות שצד גזברים שהקדישום צעלים לעניים אם מותר להלוותם צריית או לאו, תשובה שורת הדין נ"ל להלכה שמותר שלא אסרה תורה אלא רביית הצאה מיד לזה למלוה, וכאן אין כאן מלוה שהרי המעות הללו אין להם צעלים ידועים, ואין לך עני שיוכל להוציא חלקו מיד הגזברים אלא הם

מחלקין כרזונם, לזה הרבה ולזה מעט או לא כלום וכו', והיינו טעמא דאליטריכא למעוטי הקדש גזוה מריצית (צ"מ נו:), משום דהקדש גזוה הרי הוא כמעות מיוחדים לאחד דהיינו לגזוה ממש, ודכוותה בהקדש עניים דעלמא אילו הקדיש מעות לעניים ידועים, אצל מעות הללו כהקדשות הנהוגים במקומותינו שאין להם צעלים ידועים מותר, ולהלכה אמרתי ולא למעשה" עכ"ל. והוצא בקצרה צ"י (סי' ק"ס). הרי מבואר ג"כ החילוק בין שהמעות הוא לעניים ידועים דאז אסור ובין היכי שהמעות אינם לעניים ידועים דאז מותר. וממילא לא תקשי על הרשב"א ראיית המהר"ם מרוטנבורק ז"ל שכתב לאסור מהא דסוגיין, דהתם היה המעות של עניים ידועים דהיינו של בני פומבדיתא, וכל אחד מהעניים היה לו זכות לקבל ממעות זה שנשלח בארנקי לפומבדיתא, ולא היה גבאי יכול לומר לעני מסויים שאינו נתן לו כלום כל שהוא בגדר עני, וע"כ הו"ל בכלל רעהו, אצל כשאין לו צעלים ידועים כגון שהגבאי יכול לומר לעני מסויים שאינו נתן לו כלל, או שהוא מיועד לכל עניי העולם שאין מספרם ידוע, י"ל דמותר דליכא מלוה.

אמנם שצתי וראיתי דמה שכתבתי דגם הרא"ש מודה דהיכי דהמעות מיועדת לעניי כל העולם ונמצא דאין להם צעלים ידועים דמותר, ולא אסר אלא היכי שהמעות מיועדת לעניי אותה העיר, יש לפקפק על זה - דראיתי בשו"ת הרא"ש

וכעין זה כתב מהרי"ט (ח"ג יו"ד סי' מ"ה) עיי"ש. ובשו"ע יו"ד (סי' ק"ס סי"ח) פסק דריצית דרבנן מותר במעות של הקדש עניים וכן נוהגין להקל עיי"ש, ומשמע דלא משכחת שיהא מותר להלוות מעות של הקדש עניים. צריצית קלוזה אף צאין לו צעלים ידועים. ובש"ך שם (סק"ו) כתב דבכל מקומות שהייתי לא ראיתי מנהג זה שילוו אף צריצית דרבנן אלא שמלוין בדרך היתר כמו שאר מעות עיי"ש.

ועיין ברמ"א יו"ד (סי' ק"ס סט"ז) דמותר לומר לחזירו לך והלוה לי מעות מפלוני ישראל צריצית, ומותר לתת אחר כך הריצית לשליח להציאו לו, דלא אסרה תורה אלא ריצית הצאה מיד ליה למלוה, והשליח אינו עושה שום איסור דהאי ריצית לאו דידיה היא, ואי משום ששלוחו של אדם כמותו אין שליח לדבר עבירה, ואין לפרסם הדבר בפני עם הארץ, וכן עיקר אע"ג דיש מפקפקין בהיתר זה ומחמירין לאסרו יש לסמוך עליו לעת הצורך עיי"ש. ובשו"ת חת"ס (ח"ו סי' כ"ו) כתב, דאע"ג דהרמ"א כתב דאין לפרסם הדבר, מ"מ השתא הכא צומנינו דרוב מחייתם בזה ולא ישמעו למפסק חיותא ונכשלים צריצית דאורייתא במזיד אלא שנעשה להם כהיתר, היה טוב לפרסם ויאכלו בשר תמותות שחטות ואל יאכלו בשר נבלות עכ"ד. וכעין זה כתב בחכמת אדם (כלל קכ"ג צינת אדם אות ד') דאף שהרמ"א כתב שאין לסמוך ע"ז כי אם לעת הצורך, אין לנו עת הצורך גדול מצומן הזה

(כלל י"ג סי' י"ז) שכתב "וששאלתם על ענין מעות של הקדש שהלוו צריצית קלוזה, הו ידועים שלא הותרה ריצית קלוזה אלא להקדש שהוקדש לבדק הצית וכו', אבל צהקדשות שמקדישין האידנא לתלמוד תורה ולפרנסת עניים ולשמע ולמפטיר כולם הגאח הדיוט הן וקרינן ציה אחיך וכו', כללו של דבר אין הקדש צומן הזה שיהא מותר להלוות צריצית קלוזה" עכ"ל. ומשמע דליכא שום מציאות צומן הזה שיהא ראוי להלוות מעות של הקדש עניים צריצית קלוזה, ואף אם המעות הן לעניי כל העולם שאין לה צעלים ידועים.

אולם לדינא, הנה מצואר צשו"ת מהרי"ט (ח"א סי' קט"ז) דבכל ענין אין לסמוך למעשה על מה שכתב הרשב"א דצאין לו צעלים מיוחדים מותר להלוות צריצית קלוזה, חדא שלא הודו לו כל סיעתו ואמרין צפ"ק דעבודה זרה (ו). כל מקום שאחד אוסר ואחד מתיר ושניהם שקולים צשל תורה הלך אחר המחמיר, ועוד שהרשב"א עצמו לא הורה למעשה, ואמרו צפרק יש נוחלין (צ"צ קב:) אין למדין הלכה מפי מעשה עד שיאמרו לו הלכה למעשה, והואיל והרשב"א עצמו אמר להלכה ולא למעשה, אע"פ שצתשובה אחת תלה הטעם פן יפרצו גדר צמקום אחר, מ"מ צתשובותיו המיוחדות לרמב"ן כתב דלהלכה אמרתי ולא למעשה, וצין כך וצין כך מכיון שלא הורה להלכה ולמעשה אע"ג שהיה מטעם פריצת גדר אין למדין ממנה עיי"ש.

נתן

בבא קמא דף צג.

פרי

תקיג

עיי"ש. וראיתי בשו"ת דובז מישרים (ח"א סי' י') שכתב דגזבר לא חשיב כשליח אלא כבעלים ענמס, וכמבואר אחד דעה צירושלמי תרומות (פ"א ה"א) דגזבר כבעלים עיי"ש. אולם עיין צ"י יו"ד (סי' ק"ס) בשם תשובת הרשב"א, דגזבר של הקדש עניים לא חשבו כבעלים ולא

נחשב כאילו ליה משל ענמו ולא הוי בגדר מלוה עיי"ש.

ההוא ארנקי דצדקה דאתי לפומבדיתא: צדקה נופים ניין לרא"ש צסנהדרין פ"ו סי' כ"ד: וז"ל צצצועות.

פרק תשיעי

צד.

בשער הניזון (אות ו') שבס' משנה ברורה (סימן קצ"ו) - אם כן מותר לו לאכול בלא ברכה, דאיסור גזל אינו עובר באכילתו את הפת דהרי כבר קנאו בשינוי ורק דמיס צעי שלומי, וזרכת הנהנין אסור לו לצרף משום צו' צירך ניאך ה', ונמצא שאם אוכל בלא ברכה אינו גוזל את הברכה מהקצ"ה, דהא אדרבה אסור לו לצרף, וא"כ מותר לו לאכול לכתחלה בלא ברכה. אלא דיש לומר למאי דמזו'ר צרכות (לה). דכל הנהנה מעולם הזה בלא ברכה מעל, ופירש"י כנהנה מן ההקדש, וא"כ אם גזל חיטים ועשה ממנו לחם וקנאו בשינוי, אע"ג דאינו רשאי לצרף עליו משום צו' צירך, וא"כ ליכא ציה משום גזל הברכה, מכל מקום אסור לאכולו דכיון דאוכל בלא ברכה הוא כאלו מעל ונהנה מן ההקדש, ואע"ג דאינו רשאי לצרף, מ"מ הוא ליה כאוכל הקדש שאי אפשר לפדותו בצרכה דאסור. וצריך עיון וצאתי רק להעיר. ועיין רבינו יונה ברכות (לה). שהאוכל בלא ברכה חייב קרבן מעילה עיי"ש. והוא פלאי. ועיין רא"ש ברכות (מה). והגהות תפארת שמואל שם (אות ז'). [ובענין האוכל בלא ברכה אי הוא כגזול את הברכה או כגזול את המאכל,

הרי שגזל סאה של חמין טחנה לשה ואפאה והפריש ממנה חלה כיצד מברך אין זה מברך אלא מנאין: ויש לעיין, צמי שגזל פת ואוכל בלא ברכה אם עבד איסורא כמי שאוכל בלא ברכה, דהא אמרו בש"ס ברכות (לה): כל הנהנה מן העולם הזה בלא ברכה כאלו גזול להקצ"ה, ופירש"י שגזול להקצ"ה את ברכתו. ומשמע דלא הוא כאלו גזול את המאכל אלא שגזול את הברכה. ואם כן כשגזל את הפת מחצירו דאינו רשאי לצרף עליו ברכת הנהנין משום צו' צירך ניאך ה', נמצא שאם אוכלו בלא ברכה לא הוא כגזול את הברכה, דהא אדרבה אסור לו לצרף משום צו' צירך ניאך ה', אלא דעושה איסור צמה שהוא אוכל את הדצר הגזול. ולפי זה כשגזול חיטים וטחנן ואפאם ועשאן פת דקנאו בשינוי, ומכל מקום אסור לו לצרף עליו ברכת הנהנין משום צו' צירך, וכמו שכתב המג"א (סי' קצ"ו) בשם בית יוסף - וכן משמע ברש"י ברכות (מו). ד"ה הא לא חזי, וכמו שכתב

טבל - וצטעות הושמט שם הך דהפריש חלה - אלא כונתם להציא ראייה דהיכי שאוכלין טבל שהוא אכילת איסור אין מומנין, מהא דחזינן דהמצרך על הגזל הוי מנאך, וכיון דהוי מנאך לא שייך צוה זימון, וכמבואר במהרש"א שם עיי"ש. ועיין בתוס' ר' יהודה החסיד צרכות שם. שוב ראייתו בהגהות רש"ש צסוכה (ב). שכתב דבגזל סאה וכו' לא נפטר ממנות הפרשה מחמת מלואה הצאה בעצירה עיי"ש. ובאמת פשיטא דלא נפטר מאיסור טבל מחמת ניאוך, דודאי דחייב בהפרשת חלה והעיסה לא פקע ממנה איסור טבל, אלא דלא קיים מלואה וכו"ל.

בי קאמר הלכה ברבי שמעון בן אלעזר דשינוי במקומו עומד בהכחשה דהדר וכי קאמר שמואל התם אין שמין לא לגב ולא לגזלן אלא לגזלן בהכחשה דלא הדר אלא לאביי דאמר כי קאמר רשב"א בהכחשה דלא הדר קאמר מאי איכא לבימר: הקשה הגאון צעל חלקת יואב ז"ל צקוני' קצא דקשייתא (קושיא מ"א), דלמ"ד שינוי במקומו עומד, יכול לומר הרי שלך לפניך אף שמתה או נשברה - וכמבואר בגמרא שם אלא לאציי דאמר כי קאמר רשב"א בהכחשה דלא הדר, ופירש"י כגון מתה או נשברה - קשה דא"כ איך יפרשו קרא אס לא שלח ידו במלאכת רעהו, ואם שלח ידו חייב מטעם גזלן, והלא צעורה ומתה יכול לומר הרי שלך לפניך. ואף שהיה שומר, מ"מ כיון ששלח יד נעשה גזלן, וא"כ למה יתחייב צמת

עיין צוה צס' להורות נתן על התורה (פי' קדושים עמוד קפ"ה) באריכות].

והנה ממנה שאמרו גזל סאה של חיטין וכו' והפריש ממנה חלה אין זה מצרך אלא מנאך, משמע דהניאוך הוא רק על הצרכה, אבל הפרשת חלה שפיר חל אחר שקנאה, ולא נפסלה משום מלואה הצאה בעצירה, דככל מתיר אע"ג שנעשה בעצירה מכל מקום ההיתר חל ורק המלואה לא נעשתה. וכהא דאמרו בחולין (יד.) השוחט צצצת שחיטתו כשרה, וקשה אמאי שחיטתו כשרה הלא שחיטה מלואה היא ונימא דהוי מלואה הצאה בעצירה והשחיטה פסולה. אלא ודאי אע"ג דלא עמיד מלואה מכל מקום נעשה היתר שחיטה, דהשחיטה מתרת אף אס לא נעשתה צדרך מלואה. וכמו כן בהפריש חלה מעיסה גזולה אחר שקנאה, אע"ג דהמלואה צאה על ידי עצירה ועל כן צרכתו הוי ניאוך, מכל מקום הפרשת החלה הוי הפרשה ויאלה מידי טבל, דאע"ג דלא קיים מלואה משום שצאה על ידי עצירה מכל מקום העיסה יאלה מידי טבל.

ובגליון הש"ס צסוגיין זיין לתוס' צרכות (מה). ד"ה אכל טבל, שהציאו ראייה

דאם שלשתן אכלו טבל אין חייבים לזמן, מהא דש"ס הכא הרי שגזל סאה חיטין וכו' ואפאה ואכלה, ולא גרסי והפריש חלה עיי"ש. אולם צמהרש"ל שם מחק ענין זה מתוס' שם, ועיין מהרש"א שם. ובאמת נראה דאין כונת התוס' שם לפרש דצרי הש"ס שזה שגזל אכל

או נשצר הרי יכול לומר הרי שלך לפניך, והניח
צנע"ג.

ולענ"ד יש לומר צפשיטות, דלמ"ד שינוי
צמקומו עומד אף צהכחשה דלא
הדר, מה שנאמר בקרא שאס מת או נשצר
או נשצה חייב לשלם אם שלח ידו צמלאכת
רעהו, היינו כשהצהמה שמתה או נשצרה
ליתא צעולם, ואינו יכול לומר הרי שלך לפניך,
דאז חייב לשלם, דאי לאו ששלח ידו היה פטור
שהרי שומר שכר הוא ופטור מאונסין, והשתא
ששלח ידו נעשה גזן ונחתיי צאונסין, ואה"נ
אם הצהמה המתה או השצורה היא לפנינו
ודאי שאומר לו הרי שלך לפניך כמו בכל גזן,
אבל אם ליתא צעולם חייב לשלם. ועיין רש"י
צבא מניעא (מג.) ד"ה ילקה, דצשלח יד אם
הגזלה צעין אף שהחלה אומר הרי שלך לפניך
כדאמרינן גבי מטבע ונפסל תרומה ונטמאת.
וכן שם (מג:) רש"י ד"ה צ"ש שצברי שליחות
אינה צריכה חסרון "ומששלח זה יד אע"פ
שלא חסרה הויה גזילה וקמה צרשותיה,
וכשהחלה צרשותו החולה, ואם היתה צעין
אומר לו הרי שלך לפניך, עכשיו שהוציאה
משלם כשעת שליחות יד" עכ"ל. וכמו כן
למ"ד שינוי צמקומו עומד אף צהכחשה דלא
הדר, אם המתה והשצורה צעין, אומר הרי
שלך לפניך, ואם אינה צעין אלא שהוציאה,
משלם. ואף למאי שכתב המשנה למלך (פ"ג
מגולה ה"ד) דאף צהיזק שאינו ניכר שיכול
לומר הרי שלך לפניך, היינו רק כשלא היזק
צידים, אכל כשעשה את ההיזק צידים פשיטא

שאינו יכול לומר הרי שלך לפניך עיי"ש, אולם
היכי שרק שלח ידו אבל לא המיתו או שצרו
צידים, יכול לומר הרי שלך לפניך למ"ד דשינוי
צמקומו עומד אף צמתה או נשצרה.

תוס' ד"ה ואפאה. א"נ משום דהיכא דאין
תחילתו עיסקא אין מתחייב צחלה עד
אחר אפיייה נקטה הכי: עי' תוס' סנהדרין (ו):
ד"ה טחנה.

צד:

רש"י ד"ה אין חייבין להחזיר. דכתיב והשיב
את הגזלה אשר גזל והני לא גזול מידי
דקניניהו צשינוי רשות וקסצר רשות יורש
כרשות לוקח דמי: משמע דלמ"ד לקמן (ק"ב).
דרשות יורש כרשות לוקח הוי ריבית כגזל
ממש, וכתוס' לקמן שם ד"ה אע"פ. ומ"מ
צ"ע אמאי פירש"י דלא כמסקנא דרמי צ"ח
דלאו כרשות לוקח דמי. שו"ר שהקשה כן
צמל"מ (פ"ד ממלוה ה"ב) ועי' הקדמת שו"ת
רע"א ח"א צזה.

צו.

בעי רב פפא נחלקה התיומת מהו: פירש"י
(סוכה לז.) שני עלין עליונים אמנעים
ששם השדרה כלה נחלקו זה מזה ונסדקה
השדרה עד העלין שלמטה מהם עכ"ל. נראה
דאין הכונה להעלה העליונה שהיא כפולה
ומחוצרת צגזה, דא"כ הו"ל לרש"י לפרש כן

זהדיא דהא רש"י פרשן הוא, ועד עכשיו לא כתב רש"י שהעלה האחת הכפולה נקראת שתי עלין, אבל הכונה לשני העלין הכפולים היוצאים מראשו של השדרה, ואף שצבוב פעמים יש עלה אחת אמנעית הגבוהה יותר מהעלה שאולה, מ"מ שתיים נקראין שני עלין עליונים כי הם עליונים מהאחרות. שו"ר צ"י או"ח (סי' תרמ"ה דף ש"ז ע"א) שכתב דאין סברא לומר דכולהו אעלה אחד אמנעי קיימי, ומאי דקרו להו התוס' והרא"ש שנים היינו משום דאם יחלקו לעשותם חופיא הו"ל שנים עכ"ד. הרי כדברינו בעז"ה.

והרא"ש צ"ש צקוכה (פ"ג סי' ו') וכן בסוגיין (סי' ד') הביא תשובת הגאונים, דתיומת הוא אותו הוצא העליון שצראש הלולב שאין הוצא למעלה ממנו והוא כשני הולין דבוקין זה בזה ונקראת תיומת, ובעי רב פפא נחלקה התיומת מהו, פירוש נפרד אחד מחזירו אותו הוצא העליון שצבולב עד שדומה לשנים ע"כ, וכתב עליו הרא"ש דלדצריהם לא נמנא לולב כשר צבלנו כי צטורח נמנא שיהא לנו תיומת בזה הענין, וי"ל שאף לדצריהם אינו פסול אלא א"כ נשתנה מצרייתו שהיתה מתחלה תיומת מחוברת בזה הענין ונחלקה, אבל אם לא היתה התיומת מחוברת מתחלה כשר עכ"ד. הנה מה שהקשה הרא"ש על תשובת הגאונים (והיא נדפסה בשו"ת הגאונים שערי תשובה סי' ש"ו) דצטורח נמנא שיש לנו תיומת בזה הענין, וכעין זה הקשו התוס' כאן ד"ה נחלקה עיי"ש, לכאורה י"ל דכונת

הגאונים דשני העלים העליונים ציותר הם הנקראים תיומת, ושני העלים הללו זריכין שיהיו מחוברין. והרי בכל לולב איכא שני עלים העליונים ציותר, ואף שאין שניהם שוין לגמרי כי רוב פעמים יש עלה אחת העליון מכולן, מ"מ העלה העליונה ציותר והשניה הצאה אחריה, הן הנקראין הוצא העליונים ציותר וזריכין שיהיו דבוקין. אלא שהרא"ש והתוס' הקשו על לשון הגאונים שכתבו "אותו הוצא העליון שצראש הלולב שאין הוצא למעלה ממנו והוא כשני הולין דבוקין זה בזה", ומשמע שההולין הדבוקין שניהם הם עלין שאין למעלה מהן ושני אלו הן שוין בגובה, ואין אחת מהן גבוהה מחברתה. ומ"מ יש ליישב דברי הגאונים דר"ל דשני ההולין יחד שהן כהוצא אחד, אין הוצא למעלה ממנו. אבל צאמת שני הולין אלו שהן כחדא יש שאחת מהן גבוהה מחברתה.

והשו"ז או"ח (סי' תרמ"ה סק"ד) הביא מהר"ן, דיש המחמיר דנחלקה התיומת אפילו צמיעוט פסול, וכתב עליו הטו"ז דהאי מיעוט לאו כל שהוא לגמרי קאמר, דא"כ גם צחגירת הצפורן יהא פסול, וא"כ הוי ליה לימנות צהדי ג' פגיומת צש"ס חולין (יז'), וכיון דאינו פוסל צחגירת צפורן אין להחמיר אף צפחות מטפת, וכדמסיק שם צסוגיא דצסיד של המוצא אינו פוסל אלא או טפת או כזית עיי"ש. וכתב צמחצית השקל (סק"ד) דכיון דהרמב"ם (סופ"צ מה' צית הצחירה) פסק כמ"ד טפת, א"כ גם צנחלקה

התיומת אינו פוסל אלא בטפח עכ"ד. ויש לעיין מנלן הפשיטות ללמוד שיעור טפח או כזית ממוצת, דהא י"ל דדוקא גזי מוצת שהיה גוצהו עשר אמות – עיין רמב"ם (פ"ג מצית הנחירה ה"ה) – ולכן לעומת זנין של עשר אמות לא מקרי פגימה צפחות מטפח או צפחות מכזית, אבל לענין לולב שכל שיעורו הוא ד' טפחים נימא דמקרי פגימה אף צפחות מטפח או כזית. ועיין צמסנה צרורה (סי' ל"ג סל"ט) צביאור הלכה, שכתב דלענין פגימה צריצוע של תפילין אין לומר דשיעורו טפח כמו צמוצת, דכל התפילין אינם מחזיקין כך עיי"ש, הרי דיתכן פגימה אף צפחות מטפח, וא"כ אפשר דגם צלולב אע"ג שהוא מחזיק ד' טפחים מ"מ אפשר דפגימתו פוסלת צפחות מטפח ול"ע.

צו:

אמר רב פפא האי מאן דגול עפרא מחבריה ועבריה לבינתא לא קני וכו', ואמר רב פפא האי מאן דגול נסבא מחבריה ועבד זוזי לא קני וכו': כתבו תוס' דוקא עצדיה זוזי, אבל עשה מן הנסכא כלי כגון כוס של כסף קני אע"ג דהדר עמיד ליה נסכא, דלא גרע מנסכים ועשאן כלים, אבל זוזי ולצינה אין תורת חשיבות עליהן כל כך. וכתב עלה צחידושי הרשב"א, ואינו מחזור צעיני דאין לך חשיבות יותר גדול מן המטבע שהוא נעשה דמים על הכל, ולצינה נמי למה לא יחשב כלי חשוב ככלי אדמה.

וראיתי להגאון צעל חלקת יואב צקונטרס קבא דקשיייתא (קושיא ג') שהקשה על פי דברי הרשב"א ז"ל, דהא דאיתא צשצת (ו.) צלצינה צרשות הרצים גצוה ג' ורחב ד' דהוי כרמלית, דהרי לצינה כלי הוא, ואין כרמלית צכלים וכתוס' צצת (ה.) ד"ה כאן.

ויש ליישב צפשיטות, למאי שכתבו תוס' צצת (יא:): ד"ה אלא, דאע"ג דאין כרמלית צכלים כיון שמחוצר לקרקע לא שמה כלי עיי"ש, אס כן משכחת כרמלית צלצינה מחוצרת לקרקע.

ההוא גברא דגול פדנא דתורי מחבריה אזל כרב בהו כרבא (חרישה. רש"י) זרע בהו זרעא לסוף אהדרינהו למריה אתא לקמיה דרב נחמן וכו' האי אינש גולנא עתיקא הוא ובעינא דאיקנסיה: הנה צגיטין (מד.) א"ר יהושע צן לוי המוכר עבדו לעכו"ס קונסים אותו עד מאה צדמיו וכו', ת"ש דאמר ריש לקיש המוכר צהמה גסה לעכו"ס קונסים אותו עד עשרה צדמיה. וכתב הרי"ף, וחזין לגאון דקאמר, לא מגצינן האי קנסא אלא צארץ ישראל, אבל צחוץ לארץ לא, דלא מגצינן קנסא צצבל. ותמה הרא"ש שם (פ"ד סי' מ"א) על דברי הגאון, דמה ענין זה לקנסות דאין גוצין צצבל, דהתם מיירי צקנסות שחיצה תורה, ואין גוצין אותם צצבל משום דצעינן מומחין ואין סמיכה צצבל, אבל אס תקנו קנסות לעשות סייג לתורה למה לא יגצו אותה צצבל.

שמעינן דקנסין צכי האי גוונא ואפילו צחוך
 לארץ, דהא רב נחמן צבבל הוי וקא קנס, ועוד
 דגרסינן צפרק נגמר דיין (סנהדרין מו.) שצית
 דין מכין ועונשין שלא מן התורה לעשות סייג
 לתורה, עכ"ד. ומצואר דהרי"ף ענמו כתב
 שקונסין גם צחוך לארץ. ומה שכתב הרי"ף
 צסוגיא דגיטין (מד.) צסם גאון דאין קונסין
 צחו"ל, כתב צקרנן נתנאל דקנס גדול לקנוס
 עד עשרה או מאה צדמיו אין להם כח לצבות
 קנס זה צבבל, ודייק הרי"ף לכתוב שם "דלא
 מגצינן האי קנסא", לומר דרק קנסא כהאי
 שהוא קנס גדול הוא דלא גצינן צחו"ל, עכ"ד
 הקרנן נתנאל.

ולפי זה לא קשיא קושיית התומים ז"ל על
 סתירת הרמ"א, דציו"ד הסכים לפסק
 המחבר שפסק כהרי"ף צצמוכר עצדו לעכו"ס
 אין דנין דיני קנסות אלא צצ"ד מומחין, ואילו
 צחו"מ (סי' א') פסק כהרא"ש דקנסות שתקנו
 חכמים דנין אף צצית דין שאינן מומחין,
 שהרי הרי"ף ענמו כתב דדנין דיני קנסות
 גם צזמן הזה, ורק צמוכר עצדו לעכו"ס פסק
 דאין דנין קנס צצ"ד שאינן מומחין, משום
 שהוא קנס גדול, וכמו שחילק הקרנן נתנאל
 הנ"ל.

אלא דגוף חילוקו של הקרנן נתנאל שכתב
 לחלק צין קנס קטן דדנין אף צזמן הזה
 וצין קנס גדול דאין דנין, נריך תכלין, דמה
 הסצרה לומר דקנס גדול אין דנין צזמן הזה
 ורק קנס קטן דנין.

והנה המחבר צשו"ע יו"ד (סימן רס"ו ס"פ)
 פסק, המוכר עצדו לעכו"ס קונסים
 את האדון לפדותו עד עשרה צדמיו, וקנס זה
 אין גוצין אותו ודנין צו אלא צצ"ד מומחים.
 והיינו כדעת הרי"ף צסם גאון דלא מגצינן
 קנס צבבל משום דליכא שם צ"ד מומחין. אולם
 צשו"ע חו"מ (סימן א' ס"ה) כתב הרמ"א,
 דאע"ג שדיינים שאינם סמוכים צארץ ישראל
 אין מגצינן קנסות, כל זה דוקא צקנסות
 הכתובים, אבל קנסות שצאים חכמים לקנוס
 מענמן על תקנתן גוצין צכל מקום עיי"ש.
 והקשה התומים (סימן א' סק"ה), דציו"ד (סי'
 רס"ו ס"פ) פסק המחבר כהרי"ף צסם גאון
 דצמוכר עצדו לעכו"ס אין קונסין אותו אלא
 צצ"ד מומחים, והרמ"א ז"ל לא השיג שם
 כלום והסכים לזה, ואילו צחו"מ (סי' א') פסק
 הרמ"א כהרא"ש החולק על הרי"ף, וס"ל
 דקנסות שקנסו חכמים מענמן על תקנתן
 גוצין אף צצ"ד שאינן מומחים עיי"ש. וצגלין
 מהרש"א יו"ד שם כתב שגם צצ"ד כנסת
 הגדולה חו"מ (סי' א') תמה כן.

ונראה לתרץ, דהנה צאמת הרי"ף צענמו כתב
 צסוגיין גצי ההוא גצרה דגול פדנא
 דתורי מצצריה אזל וכרצ צהו כרצא (חרש צהו
 חרישה. ר"ן) וזרע צהו זרעא, לסוף אהדרינהו
 למרייהו, אחת לקמיה דרב נחמן אמר להו
 זילו שומו שצחא דאשצת, ופריך סוף סוף גולה
 היא והדרא צעינה דתנן כל הגולנין משלמין
 כשעת גולה, ומשני האי אינש גולנא עתיקא
 הוא וצעינא דאיקנסיה. וכתב הרי"ף, מהא

כן בסוגיין, אצל ציו"ד דמיירי צמוכר עבדו לעכו"ס שהוא עצירה שצין אדם למקום, צוה פסק כהרי"ף דגייטין דלא קנסינן אלא צב"ד סמוכין שבארץ ישראל.

צז:

אי הכי של בבל והן בבבל למאי חזו, חזו רובין בהו בהמה ומסיק לירושלים: וכתבו תוס' ד"ה דוצין צוה, ואם תאמר והתניא צפרק האיך מקדש (קדושין נה:) אין לוקחין צהמה צמעות של מעשר שני וכו' וטעמא דאין לוקחין צהמה ממעשר מעשר שני פירש צקונטרס צקדושין משום כחשא וכו'. הנה שם פירש"י ד"ה אין לוקחין צהמות צמעות מעשר שני, חוץ לירושלים דכתיב ורתת הכסף צידך (דברים י"ד) ועוד שמא תכתיב צטורת הדרך. וכתבו התוס' שם, פירש צקונטרס חוץ לירושלים משום דכתיב ורתת הכסף צידך דהתורה הקפידה צכסף לורה וכו', ולא נהירא דהא דצעינן כסף לורה היינו דוקא דרך חילול כגון לקנות דבר שאינו אוכל שאז צריך לחזור ולמכור, אצל צמקא להוליך צהמה ולאכולה צירושלים שרי ולא צעינא כסף לורה, והכי נמי אמר צב"ק (צז:) מי שיש לו מעות צבבל שאינם יוצאין צירושלים צצין צהמה צבבל וממטי לה צירושלים, אלמא לא צעינן כסף לורה עכ"ד. והריטב"א שם כתב דאין לוקחין צהמה צמעות מעשר שני, משום דטיבעא אפירי לא מחללינן עכ"ד, והיינו כמצואר צגמרא צצא מציעא (מד:) דטבעא

ברם לענ"ד נראה, דהרי"ף חילק צין תקנת חכמים צענין שצין אדם לחצירו שלא יצוא לידי גזל, לצין תקנה צענין שהוא צמאה כלפי שמיא, דהנה צסוגיין מיירי צהוא גצרא דגזל פדנא דתורי מחצריה ואזל וכרצ צהו כרצא, והוא אינש גזלנא עתיקא הו וקנסוהו, וצוה כתב הרי"ף דגם צבבל קנסינן, כיון שהתקנה הוא להציל עשוק מעושקו שלא יצאו לידי גזל, דהרי זה שגזל תורי מחצריה וחרש צו היה גזלן עתיק, אלא שרצה לפטור עצמו צהשצת השור, אצל הוא עשה שלא כדת שגזל שורו של חצירו ועשה צו מלאכה, ועל כן קנסינן ליה אף צזמן הוה דליכא צב"ד סמוכין, כיון דתקנה כזו היא קיום העולם, כי עון גזל הוא השחתת העולם, וכדמצינו גצי מצול שלא נחתם גזר דינא אלא על הגזל (רש"י פ' נח ו' י"ג), ואם חכמים לא יעמדו צפרץ אז ימלא הארץ חמס, ועל כן קנסינן גם צזמן הוה אף דליכא צב"ד סמוכין. אצל המוכר עבדו לעכו"ס והמוכר צהמה גסה לעכו"ס, דהויין עצירה רק כלפי שמיא, צעצד שפסקיעו מן המלוות וצמוכר צהמה גורה אטו שאלה ונסיוני, צוה פסק הרי"ף כהגאון דלא קנסינן ליה אלא צב"ד סמוכין בארץ ישראל.

ומעשה אחיין שפיר פסקי הרמ"א ז"ל, דצחו"מ (ס"ו א') דמיירי צקנסות הנוגעים לממון חצירו, וכמו שמדובר שם בכל הסימין דמיירי צדיני ממונות שצין אדם לחצירו, צוה שפיר כתב הרמ"א דקונסין אף צב"ד שאינן סמוכין, שהרי הרי"ף עצמו פסק

אפירא לא מחללינן, ופירש"י שם דרחמנא אמר וזרת הכסף עיי"ש. וזוהי גם כונת רש"י בקדושין דכיון דכתיב וזרת הכסף לכן טיבעא אפירא לא מחללינן.

ומה שהקשו תוס' מסוגיין דזמעות של צבל קויןן צהמה להעלותה לירושלים, הנה כבר כתבו התוס' צבצא מניעא (מד: ד"ה וטבעא, אהא דאמרו שם טיבעא אפירא לא מחללינן, דאע"ג דצב"ק (ז:)) אמרו זמעות של צבל דזבין זהו צהמה אלמא מחללינן טבעא אפירי, התם שאני שהפירות הם כזדים להוליך ולקנות מעות ירושלים מלכיות מקפידות ולא אפשר אלא לקנות צהמה עכ"ד. וזוהו גם דעת רש"י. ואע"ג דרש"י צב"מ (מה:)) כתב צד"ה ואין מחללין, דהא דטבעא אפירא לא מחללינן הוי איסור דאורייתא עיי"ש, היינו היכי דאפשר להוליך המעות לירושלים, אצל זמעות צבל דאי אפשר, צכהאי גוונא גם מן התורה מותר לקנות צהמה ולהוליכה לירושלים, אצל כשאפשר להוליך מעות לירושלים צזה אמרו דאין לוקחין צהמה זמעות מעשר שני דכתיב וזרת הכסף שיוליך דוקא הכסף לירושלים. ומיושב שפיר שיטת רש"י ז"ל. ועיין ריטב"א צ"מ (מד:). ובשטמ"ק בסוגיין.

אלא דעדיין נריך ליישב שיטת רש"י מהא דהתוס' - בסוגיין ובקידושין (נה:)) - הציאו מסוגיא דסוכה (מ:), אחד שביעית ואחד מעשר שני מחללין על צהמה חיה ועוף צין חייין צין שחוטין דצרי רבי מאיר,

וחכמים אומרים על שחוטין מחללין על חייין אין מחללין גזרה שמא יגדל מהן עדרים, ומצואר דהא דאין מחללין על צהמה היינו רק משום גזרה שמא יגדל מהן עדרים, ולא משום דטיבעא אפירא לא מחללינן משום דכתיב וזרת הכסף. וצאמת צתוס' סוכה שם הקשו אהא דאמרו דאין מחללין על שחוטין גזרה שמא יגדל מהן עדרים, והרי צב"מ (מד:)) אמרו דטיבעא אפירא לא מחללינן, ותיירו דהיכא שמחללו על מנת להעלותו לירושלים ליכא משום טיבעא אפירא לא מחללינן עיי"ש. וא"כ תקשי על רש"י שכתב דאין לוקחין צהמה זמעות מעשר שני משום דכתיב וזרת הכסף, ומשמע דאסור אף אם דעתו להעלותו לירושלים, וקשה מהא דסוכה דאמרו הטעם משום גזרה שמא יגדל צהן עדרים.

וברא"ה, דהנה התוס' סוכה שם ד"ה על חייין כתבו, דהא דשביעית ומעשר מחללין על צהמה חיה ועוף וחכמים אומרים על שחוטין מחללין על חייין אין מחללין, מיירי זמעשר שני חוץ לירושלים, דצירושלים מותר לקנות ממנו זכחי שלמים עיי"ש, ברם דעת רש"י נראה לומר דמפרש דמיירי צתוך ירושלים, ואע"ג דצירושלים מותר לקנות ממנו זכחי שלמים, היינו היכי שקונה צהמה על מנת להקריבה מיד, אצל הך צרייתא דאחד שביעית ואחר מעשר שני מחללין על צהמה חיה ועוף וכו', מיירי דרך חילול ולא דרך קניה, ומשמע שאינו קונה את הצהמה על מנת להקריבה מיד אלא שמחלל את מעות

אדרבה מצוים את זקניהם וחוששים כי הם פקחים וחכמים יותר מדור העבר. וע"כ היו מטבע של ארבע"ה צחור וצתולה מלד זה וזקן וזקנה מלד אחר, להורות כי שני הדורות הם מטבע אחד, וצחור וצתולה נריך ללכת צעקות זקן וזקנה.

ועפ"ז יתבאר המדרש (צ"ר ס"ה ט'), אצרהם זקן צא צימים, עד אצרהם לא היתה זקנה אצרהם חידש זקנה. ר"ל עד אצרהם לא ידעו להעריך ולהוקיר ערכה של זקנה, כי חשבו שזקנה אין זה תועלת, ואצרהם חידש זקנה שהוא חידש גדול ערכה של זקנה, וכנאמר (דברים ל"ב ז') שאל אצין ויגדך זקניך ויאמרו לך.

צח:

דאמר רבה גזל חמין לפני הפסח ובא אחר ושרפו במועד פטור שהכל מצווים עליו לבערו (ר"ל דהשורף פטור לשלם משום שמצווה לבערו), אבל אם שרפו לאחר הפסח לר"ש דאמר דבר הגורם לממון כממון דמי חייב (האי ששרפו לשלם לגזלן דמיהם דדבר הגורם לממון הוא שאם היה בעין היה מחזירו גזלן לבעליו ופטור דתנן גזל חמין ועבר עליו הפסח אומר לו הרי שלך לפניך, ועכשיו שאינו בעין יחזיר דמיו לבעליו. רש"י): ונריך ציחור אמאי הכל מנזוים עליו לבערו, הלא החמין אינו שלו ואינו עושה שום איסור ואמאי יהא מנזוה לבערו. וצגמרא פסחים (ה): אמרו לא יראה

מעשר שני צידו להתפייס את קדושתה על צהמה חיה ועוף, וזוה אמרו לאסור משום גזרה שמא יגדל מהן עדרים, ואף שהוא צחור ירושלים, וזוה ליכא איסורא דטיבעא אפירא לא מתחלל, כיון שלאחר זמן רוצה לאכלו צירושלים, ואסור רק משום גזרה שמא יגדל מהן עדרים. ומה שכתב רש"י סוכה (מא). ד"ה והכתיב, דצמעשר ממש אסור לחללו על צהמה משום וזרת הכסף, והרי צירושלים מותר להחליף פירות מעשר על צהמה, ברם אחי שפיר דאינו מותר אלא דרך מקח וממכר שרוצה לאכול את הצהמה מיד, אצל כשמחלל פירות מעשר על צהמה ואינו רוצה לאכלה מיד, וזוה אסור משום וזרת הכסף וכפירש"י שם דצדריך חילול אינו מתחלל אלא צכסף נורה. ומה שאמרו צקידושין (נה): דאין לוקחין צהמה ממעות מעשר ופירש"י משום וזרת הכסף, משום דמיירי חוץ לירושלים, וזוה אסור לקנות ממנו צהמה אף אם רוצה להעלותו לירושלים ולאכלו שם, דצתורה לא נאמרה להעלות אלא כסף נורה וא"ש.

ממבע של אברהם אבינו זקן וזקנה מצד אחד בחור ובתולה מצד אחר: והכוונה, כי כל מלך מוציא מטבע וצר עליו נורה שיפרסם את מה שחשוב צעיניו, והנה אצרהם אצינו שהיה הראשון שהכיר את צוראו חידש גדול שהיה הצנים הולכים צעקות אצותיהם וילמדו ממעשי הזקנים, משא"כ אצל אומות העולם ועכו"ם הולך כל אחד צדרכו ואין הנערים לומדים מהזקנים,

לך שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של
אחרים, ופירש"י כגון נכרי. וכתב הפני יהושע
דדוקא בשל נכרי אינו עובר אבל בשל ישראל
אחר עובר. אולם צ"ל לקט יושר להתה"ד
(או"ח עמוד 51) כתב, דלאו דוקא נכרי, ורש"י
נקט אורחא דמילתא דאטו ברשיעי עסקינן
עיי"ש. ועיין ביאור הגר"א או"ח (סי' תמ"ג
סק"י) ורש"י פסחים (מו): ד"ה לא זהו חמץ.
וכל זה כשהחמץ של ישראל אחר הוא ברשותו
של ישראל זה, דאז י"ל דכיון דיש ברשותו חמץ
של ישראל אחר הרי הוא חייב לזער משום
שהוא צעל הרשות. אבל כשרואה חמץ אצל
חבירו שאין לו שום שייכות אליו, אמאי יהא
מתוויב לזער עד שאמרנו דחמץ הכל מכוון
עליו לזער.

וברי ליישב זאת נקדים מה שכתב רש"י
צ"ה (כו:), דחלה שנטמאת אסור
לתתה לכלבו ציו"ט, דאין מצערין קדשים
טמאים מן העולם ציו"ט ואפילו ע"י אכילת
בהמה, דקיי"ל דאין שורפין קדשים ציו"ט,
ולא תימא דוקא הצערה אסור משום דהוי
שלא לצורך, דהא הדלקת נר ציו"ט לצורך
אכילה היא ואפ"ה צמנן תרומה טמאה לא,
והוא משום דגזרת הכתוב הוא שאין קדשים
טמאים מתצערין ציו"ט, דרחמנא אחשביה
להצערתן דכתיב צאש ישרף, הלכך מלאכה
היא עכ"ד רש"י. ומבואר, דכיון דרחמנא
אחשביה לזיעורו לכן אף אכילת בהמה הוי
כמלאכה ואסור. והקשה הפני יהושע צפסחים
(ה:): אהא דאמר שם רבא דמדאמר רבי עקיבא

דאסור לזער חמץ ציו"ט, שמע מיניה דס"ל
דאין זיעור חמץ אלא שריפה, ופירש"י דאל"כ
זיעורו ע"י שיאכילנו לכלבו או ישליכנו לים,
וקשה דאף אם נימא דיש לזער חמץ שלא ע"י
שריפה מ"מ אסור ליתן לכלבו ציו"ט משום
דרחמנא אחשביה, דהא יש חיוב לזער את
החמץ, ונמלא דרש"י צפסחים קותר סברתו
צ"ה שכתב דאף לכלבו אסור ליתן משום
דאחשביה.

ותירין צשו"ת נודע ציהודה (קמא או"ח סי'
ט"ו), שיש חילוק גדול בין זיעור
קדשים ותרומה טמאה לזיעור חמץ, דמנות
שריפת קדשים היא מצוה צפני עצמה ולא
מצד הצעל שהקודש שלו, וכל מי ששורף
קדשים מקיים מצוה, וע"כ מחמת חשיבות
קיום המצוה חשובה מלאכה, וכן בתרומה
טמאה, ולדעת רש"י גם להאכיל לבהמתו הוי
כשריפה וחשיב מלאכה, משא"כ זיעור חמץ
אינו מצד החמץ עצמו אלא מצד צעל החמץ
דאיהו מצוה עליו להשיתו, אבל מי ששורף
חמץו של אחר לא נעשה מצוה כלל, ועל כן
בחמץ לא שייך לומר דמנותה אחשביה, כיון
דליכא מצוה זיעור אלא על צעל החמץ ולא
על אחרים, וא"כ איך נימא דרחמנא אחשביה
שתיחשב מלאכה לזעל החמץ ואילו לגבי אחר
לא תיחשב מלאכה, ולא מצינו צשבת ויו"ט
שתהיה מלאכה לזו ולא לזוה, עכ"ד הנו"ב.

וראיתי צשו"ת בנין שלמה להגר"ש הכהן
מיולנא ז"ל (או"ח סי' ל'), שתמה

דאשתמיט מהגודע ציהודה גמרא ערוכה
 צ"ק (נח): דחמץ הכל מצוין עליו לצערו,
 הרי צהדיא דגס גצי חמץ מוטל המצה על כל
 העולם, והניח צ"ע"ג.

ונראה ליישז דברי הנו"כ, וצ"ק דם כשנעין
 דאמאי אמרו בחמץ דהכל מצוין עליו
 לצערו, והלא לא יראה לך כתיב. ונראה עפ"י
 המצואר בכתובות (פו.) דכשאומרים לו עשה
 סוכה ואינו עושה מכין אותו עד שתלא נפשו,
 וכתב בנתה"מ (סי' ג' סק"א) דכל אדם מצווה
 להפריש חצירו מאיסור אפילו מי שאינו בכלל
 צ"ד, וכדמוכח לעיל (נח.) גצי נרע שכלו
 ימיו דיכול רבו להכותו כדי להפרישו מאיסור
 שפחה עיי"ש - ועיין בס' משוצב נתיבות (סי'
 ג') לצעל קצה"ח מש"כ בזה - וא"כ בחמץ
 כשהצעלים לא ציערוהו ועוצר בעשה דתשציתו
 וצלאו דבל יראה, מצווה כל אחד לכופו לקיים
 את העשה ולפרוש מן הלאו. ואם הצעלים
 ענמם אינם מצערים חייב כל אחד לצערו,
 דאין לך כפיה גדולה מזו, וכעין מה שכתב
 בס' מחנה אפרים (דיני ריבית סי' א') שאם אינו
 רוצה ליתן נדקה צ"ד יורדין לנכסיו ונוטלין
 ממנו, והע"ג דצדקה ליכא שיעצוד נכסים,
 מ"מ כיון דקיי"ל דכופין על המצוות עד
 שתלא נפשו, מכל שכן שיורדין לנכסיו, דעד
 שאתה כופה אותו בגופו נכוף אותו בממונו
 עיי"ש. וכן הוא בקצה"ח (סי' ל"ט סק"א) בשם
 הרמב"ן צ"ח צתרא (קעד.) דירידה לנכסיו
 הוא בכלל כפייה עיי"ש.

ובעצתה בחמץ כשרואה שחצירו לא ציער חממו
 ועוצר בעשה ולא תעשה, חייב הוא
 עצמו לצערו מדין דכופין על המצוות, ועד
 שנכוף את צעל החמץ לצערו חממו נצער את
 חממו ואין לך כפיה טובה מזו. וע"כ אמרו
 בחמץ דהכל מצוין לצערו, והוא מדין כפייה
 על המצוות ולאפרושי מאיסורא. משא"כ
 בשאר איסורי הנאה כגון צער בחלב, דליכא
 איסור תורה צמה שמשהה את הצער בחלב,
 ממילא ליכא חיוב לכופו, וממילא לא שייך
 לומר בזה דהכל מצוין לצערו.

ועל פי המצואר יש לקיים שפיר דברי הנו"כ
 ז"ל ציישוב קושיית הפנ"י - שכתב לחלק
 בין שריפת תרומה דגם כשמאכיל לכלב הוי
 מלאכה משום דהוי מצוה על כל אחד, וע"כ
 המצוה מחשבהו למלאכה, משא"כ חמץ
 שאינם מצוין רק הצעלים לא שייך אחשביה
 דכיון דליכא מצוה אלא על הצעלים לא
 שייך לומר דהוי מלאכה לזה ולא לזה - ולא
 תקשי עליו ממה שאמרו דבחמץ הכל מצוין
 עליו לצערו, דהא דהכל מצוין לצערו אין
 זה מצוותו של המצער, אלא שהוא כופה את
 צעל החמץ לקיים מצוותו, וכשציער חממו של
 חצירו אין המצער מקיים מצוות ציעור חמץ,
 אלא שהציל את חצירו מעצירה, והמצוה
 נוקפת לצעל החמץ, וא"כ שפיר י"ל כסברת
 הנו"כ דלא שייך בזה אחשביה, כיון דהמצוה
 אינה מוטלת אלא על הצעלים ולא על
 אחרים.

דאמר רבה גזל חמין לפני פסח ובא אחר ושרפו במועד פטור שהכל מצווים עליו לבערו: על פי זה יש ליישב הא דתנן בקידושין (נו:) המקדש צערלה צלאי הכרם וכו' אינה מקודשת. והקשה תוס' רי"ד ז"ל דאמאי לא תגא חמין צפסח. והניח בקושיא. וכן הקשו בתוס' שם ד"ה המקדש. ולענ"ד נראה, עפ"י מה שכתב הריטב"א סוכה (כט:): דכל דבר שהוא צרשותו של אדם ואין לאחרים צו שום רשות וזכות, אע"פ שהוא מאיסורי הנאה, לכס קרינא ציה עיי"ש. ומצואר דס"ל דאיסור הנאה הוא קנינו של אדם. אולם כל זה צאיסור הנאה שאין חיוב כל רגע לצערו מן העולם כגון ערלה וכלאי הכרם ודומיהם, אבל צחמין צפסח שעוצרים צכל רגע צצל יראה, ומצואר צגמרא כאן דחמין צפסח הכל מצווים לצערו עיי"ש, צזה פשיטא דהוי הפקר, דהא צכל רגע צעמוד ושרוף קאי, וכל אחד יכול ליטלו ולצערו ורחמנא אפקריה. ושצ ראיתי יסוד זה צצו"ת תחס סופר (או"ח סי' ק"פ) דאף אם איסור הנאה מקרי שלו מכל מקום חמין צפסח ודאי אינו שלו, כיון דהכל מצווים עליו לצערו וכל שעה עוצר צצמות עשה דתשציתו עיי"ש. ועיין ר"ן גיטין (כ.), דהא דגט שכתצו על איסור הנאה כשר, היינו צכל איסורי הנאה, מיהו צאותן שצריכין להתצער מן העולם, למ"ד כל העומד לשרוף כשרוף דמי, משמע דלא הוי גט דכמאן דליתגייהו דמי עיי"ש. ועל כן צחמין צפסח לא איצטריך למתני צמשנה תחס דאינה מקודשת, דכיון דהכל מצווין עליו לצערו והוי הפקר וכמאן

דליתגייהו דמי, פשיטא שאינו יכול לקדש, דהא החמין אינו של המקדש כלל דהוא הפקר וכמאן דליתגייהו דמי, אבל צשאר איסורי הנאה הוי אמינא שיכול לקדש צו כיון דעכ"פ הוי שלו, קמ"ל דאינו יכול לקדש משום שאין צו שיה פרוטה, או כמו שכתצו התוס' שם דאף אם יש צו שיה פרוטה שלא כדרך הנחתו מ"מ האשה סצורה שיש לה ליהנות דרך הנחתן עיי"ש, אבל צחמין פשיטא דאינה מקודשת כיון דלא הוי שלו כלל, וגם דהוי כמאן דליתגייהו ואין צו ממש וכמאן דלא יהיב לה מידי דמי. ועיין מה שכתצו צס' נתן פריו עמ"ס גיטין (כ.).

גזל חמין לפני הפסח ובא אחר ושרפו במועד פטור שהכל מצווים עליו לבערו, לאחר הפסח מחלוקת רבי שמעון ורבנן לרבי שמעון דאמר דבר הגורם למבזון במבזון דמי חייב: ומצואר דמתלקינן צין תוך המועד לאחר המועד, דצתוך המועד אין דמים לחמין כלל משום שהכל מצווין עליו לצערו, משא"כ אחר המועד דליכא חיוב ציעור. מכאן יש להקשות אהא דאימא צחולין (ד.) חמין של עוצרי עצירה אחר הפסח מותר מיד מפני שהן מחליפין. פירש"י (ד:) ד"ה מפני, וי"א שאף לעצמו מותר וטעות הוא צידם דא"כ מציינו דמים לחמין צפסח ולשור הנסקל שאם רצה מוכרו לעוצר כוכצים ותנן האוכל תרומת חמין צפסח פטור מן התשלומין ומדמי עצים עכ"ד. וקשה, דאין הוכיח רש"י דהמוכר חמין לעכו"ס אחר הפסח דמי

כשלא נתנו לכהן וכמבואר במס' תרומות (פ"ו מ"ב) ובר"ש שם, ועיין מל"מ (פ"י מתרומות ה"א), ועל כרחק הא דהאוכל תרומת חמץ בפסח אין לו תשלומין לאו משום דהכל מנווין לצערו הוא, אלא משום דאסור בהנאה ולא מידי שויה וכפירש"י פסחים שם, וא"כ שפיר מוכח שאם מכרו לאחר הפסח דמיו אסורין דאל"כ מנינו דמים לחמץ בפסח.

ועפ"י דברינו יש ליישב גם מה שיש להקשות עוד על רש"י דמנא ליה להוכיח דחמץ אין לו דמים כשמכרו לעכו"ם מהא דהאוכל תרומת חמץ אין לו דמים, הלא התם בפסח מיירי דאז איכא עשה דתשציתו וא"כ ודאי שאינו יכול למכרו לעכו"ם דמבטל מנות עשה דתשציתו, אבל הכא דלאחר הפסח מיירי דליכא עשה דתשציתו שפיר יכול למכרו לעכו"ם וליהנות מדמיו. ברם לדרכנו אתי שפיר, דההוכחה היא אליבא דרבי יהושע דס"ל דבתרומה ליכא עשה דתשציתו דלאו ידידה הוא ומ"מ אין לו דמים, וא"כ מוכח דכשמכרו לעכו"ם דמיו אסורין בהנאה להמוכר. אלא שקושיא זו יש ליישב גם באופן אחר, עפ"י המבואר במג"א (סי' תמ"ו סק"ב) דהמונא חמץ ציו"ט יוציאנו ע"י עכו"ם עיי"ש, ומוכח דאפשר לקיים מנות תשציתו גם ע"י עכו"ם - ועיין מה שכתבנו צוה בשו"ת להורות נתן (ת"א סי' כ"א) - וא"כ בתרומת חמץ עדיין יכול למכרו לעכו"ם בצרובה על מנת שהעכו"ם ישרפנו מיד ויהנה בהסקתו תחת תבשילו, דהעכו"ם יתן

אסורים להמוכר, דאל"כ מנינו דמים לחמץ בפסח ואמאי האוכל תרומת חמץ בפסח אינו משלם אפילו דמי ענים, ומה זו ראייה, הלא התם מיירי באוכל תרומת חמץ בתוך המועד דהכל מנווין עליו לצערו, וא"כ ודאי דאין לו דמים דלא גרע מאילו היה שורפו דפטור, אבל הכא דמיירי אחר המועד דליכא חיוב ציעור אפשר דדמיו מותרין להמוכר. וראיתי בס' דברי חיים להגר"י אורבך ז"ל (או"ח דיני חמץ סי' א') שהעיר צוה בקלרה עיי"ש. ושם ראיתי ברמז"ן בחולין (ד). שעמד בכע"ז דהחמץ אינו דבר הגורם לממון אלא דבר העומד לשרף הם עיי"ש.

ברם נראה ליישב, דהנה בפסחים (מו). איתא, כינא מפרישין תלה צטומאה ציו"ט, אמר ר' יהושע לא זה הוא חמץ שמוזהרין עליו צבל יראה וצבל ימנא. ומבואר דלרבי יהושע ליכא צחלה של חמץ צל יראה, וכמו שפירש"י שם (מו): דלאו ידידה הוא לאחר שקרא עליה שם, וקרא כתיב שלך אי אתה רואה וזה אינו שלך ולא של חצירך דאכתי לא מטא ליד כהן עיי"ש. ומעתה אין לומר דהא דהאוכל תרומת חמץ בפסח פטור מתשלומין משום דהכל מנווין עליו לצערו, דהא בתרומת חמץ שעדיין לא הגיע ליד כהן ליכא מנא לצערו לדעת רבי יהושע, דהא ליכא צוה אסור דצל יראה, ולא מנינו שרבי יהושע יחלוק על משנה זו, והך דינא שייך אף כשלא הגיע התרומה ליד הכהן, דהרי חיוב תשלומין צוה האוכל תרומה איכא מיד אחר ההפרשה אף

לו פרוטה עבור הנאת ההסקה, ונמצא ללא יתבטל עשה דתשציחו ע"י מכירתו לעכו"ם, ומדלא מצינו דמיס לתרומת חמץ מוכח דאם מכרו לעכו"ם אסור להמוכר ליהנות מהדמים שקיבל תמורת החמץ, וזוהי הוכחת רש"י ל"ו"א"ש.

מאי טעמא אומן קונה בשבח כלי: בש"ס צבא מצינא (ק"ב). כתב רש"י ד"ה אומן קונה בשבח כלי. וזוכה צמה שהשציחו ומשום קבלנותו יוצא לו וכשמחזירו לו הרי הוא כמוכר לו שצח שהיה לו בתוכו. צביאור הגר"א לשו"ע יו"ד (סי' ק"כ סקכ"ח) כתב דאף אם אומן קונה בשבח כלי אינו קונה אלא את השבח, וזיין לעיין ברש"י התם. והיינו דדייק מלשון רש"י שזוכה רק צמה שהשציחו והוי כמוכר לו שצח שהיה לו בתוכו, דמשמע שאין לו צו אלא השבח. וכן כתב התרומת הדשן (ח"א סי' ש"ע) דהא דאומן קונה בשבח כלי אינו קונה רק כנגד השבח עיי"ש. ועל פי זה הקשה הגר"א ז"ל שם, על מה שכתב הרמ"א יו"ד (סי' ק"כ ס"י) צאומן ישראל שעשה כלי לעכו"ם וקנאו ממנו יטבלנו בלא ברכה אם העכו"ם נתן כל המתכות, ואמאי לא יברך על הטבילה כיון דהישראל לא קנה אלא את השבח בלבד, והרי מצואר צרמ"א שם צישראל שנתן כסף לאומן עכו"ם לעשות לו כלי אם מקצת הכסף שנעשה ממנו הכלי הוא משל עכו"ם צריך טבילה, דכיון שיש צו מקצת משל עכו"ם דינו כשל עכו"ם וכמצואר צרמ"א שם (סי"א), וא"כ היכי שהישראל אומן קנה רק את השבח

והעיקר הוא של עכו"ם יטרך טבילה בצרכה עיי"ש.

ולבאוריה יש ליישב, דדוקא היכי שהעכו"ם נתן מקצת הכסף דנמצא שיש לו חלק בכלי שהוא לגמרי שלו, לכן כשקנה ממנו חייב בטבילה, דאוחו חלק של עכו"ם דומה למעשה מדין. וכן צישראל ועכו"ם קנאו כלי בשותפות, דהחלוקה היא צכמות הכלי, וצחצי כמות הכלי יש לעכו"ם קנין גמור, וע"כ כשקנה ישראל ממנו את חלק העכו"ם נתחייב בטבילה, דחלק העכו"ם בכלי דומה למעשה מדין. אצל כשאומן ישראל קנה את חלק השבח של הכלי, נמצא דאיכא שיור צאיכות הקנין של הכלי, דחלק השבח אי אפשר לחלקו צכמות מן הכלי, ונמצא דליכא כלל חלק שלם של העכו"ם כיון דבכל משהו מן הכלי יש קנין של ישראל הוא קנין השבח שהוא צאיכות קנין הכלי, ועל כן אינו דומה למעשה מדין ופטור מטבילה. ואף למאי שכתב הקצ"ח (סי' ש"ו) דהא דאומן קונה בשבח הכלי אינו קנין צגוף החפצא עיי"ש, מכל מקום יש להאומן זכות השבח בכל הכלי, ונמצא שאינו דומה למעשה מדין שחלק העכו"ם היה כולו של עכו"ם בלא שיור. ועיין לשון רש"י לעיל (ג.) ד"ה לא עשו, דיש לכל שותף "חלק צכולו ליטול חצי", ומצואר דיש לכל שותף חלק צכולו. ועל כן בשותפות עכו"ם וישראל בכלי יש לעכו"ם חלק בכל משהו מן הכלי. אצל היכי דהישראל קנה את השבח, הנה צחלק השבח אין לעכו"ם חלק כלל, וא"כ אינו דומה למעשה מדין.

דאומן קונה בשבח כלי, אם על ידי השבח יש לו זכות בגוף הכלי או רק זכות ממון. ויש להאריך בזה לעניינינו הנ"ל ובאחי רק להעיר.

רש"י ד"ה ואכפייה רפרם לרב אשי. שטרף שטר חצירו צילדותו: עי' טו"ז או"ח (סי' שמ"ג סק"צ).

צט.

תא שמע הנותן טליתו לאומן גמרו והודיעו אפילו מכאן ועד עשרה ימים אינו עובר עליו משום לא תלין: בשו"ע חו"מ (סי' של"ט סעיף ו') איתא, נתן טליתו לאומן לתקנה שקבלנות וגמרה, כל זמן שהטלית ציד האומן אינו עובר, נתנו לו אפילו בחצי היום כיון ששקעה עליו חמה עובר משום כל תלין שקבלנות כשכירות לפורעו בזמנו. וכתב הסמ"ע (סקי"צ), דהטעם שקבלנות כשכירות משום דקיי"ל אין אומן קונה בשבח כלי, ועל כן הו"ל שכר פעולה לגביה צעל הצית ולכן עובר עליו, אצל למ"ד אומן קונה בשבח כלי, נמצא דאחר כך כשמסר האומן את הכלי לצעל הצית הרי הוא כאילו מכר לו הפועל משלו, ולא מחשבי הדמים כשכר פעולה אלא כהלוואה ואינו עובר עכ"ד. וכתב עליו הש"ך (סק"א) "עיינן באצן העזר (סי' כ"ח סט"ו) שם כתוב צ' דעות בזה, ור"י סבירא ליה דקונה, היינו משום חשש קידושין חוששין גם לדעת ר"י ומקודשת מספק, אצל לענין ממונא הכריע דלא כר"י. וכן פסק צ"י שם (ס"ג), אמנם

וראיתי בחידושי חתם סופר לשו"ע יו"ד (סי' ק"כ סק"י) שכתב לחלק בין אומן ישראל שעשה כלי לעכו"ם דקונה את השבח דיטבול בלא ברכה, ובין היכי שהעכו"ם וישראל קנו כלי בשותפות דחייב בטבילה, וכתב לחלק דהא עיקר חיוב טבילה בא על שבח כלי שהרי הקונה מתכות מגוי לא צעי טבילה רק כלי דוקא, לכן אין זה דומה לישראל וגוי שקנו כלי בשותפות ששיהם יש להם קנין בשבח הכלי, משא"כ הכא למ"ד אומן קונה בשבח כלי, אין להגוי הזה כלי כי אם המתכות בעלמא אצל בשבח הכלי הגורם חיוב טבילה הוא לישראל, ומהיכי תיתי יחייבנו בטבילה עיי"ש. ברם יש לדון בדברי החתם סופר ז"ל, למאי שכתב בקצות החושן (סי' ש"ו סק"ד) לזדד דהא דאומן קונה בשבח כלי אינו קנין גמור להיות כשלו ממש, אלא קצת קנין אית ליה בגביה, ואם צעל הצית יסלק לו שכרו שוב אין לאומן קנין בכלי עיי"ש, וא"כ יוצא דיש להגוי חלק לא רק במתכות אלא גם בגוף הכלי, שהרי הגוי יכול לסלקו בדמים והכלי הוא שלו צעל כרחו של ישראל האומן ודו"ק.

ועיינן ס' מקור חיים (סי' תל"א אות ג') שכתב לבאר הפלוגתא אם טובת הנאה ממון, דודאי דהוי ממון דהא חזינן שמשלמים ממון עבור טובת הנאה, אלא דפלוגא אם טובת הנאה הוי זכות בגוף החפץ או מחוזה לה, דלמ"ד אינו ממון ס"ל דאף דיש בו שוויות של ממון אין זה זכות בגוף החפץ אלא זכות מבחוץ עיי"ש. והנה כמו כן יש להסתפק בזה

דצרי הטור צשם הרא"ש נריך עיון וסתרי
אהדדי" עכ"ל.

אהדדי, וצאמת כבר עמד עליו הדרכי משה
הנ"ל ותירלו כנ"ל.

ויש לעיין צמה שכתב הש"ך דלענין ממונא
פסק הרמ"א דלא כהר"י אלא דאין
אומן קונה צשצח כלי ומהאי טעמא פסק
כאן דצקבלנות עובר צבל תלין, וקשיא דהא
הכא הוי ג"כ איסורא, דהא צל תלין איסור
הוא וכמש"כ הקצה"ח (סק"א) דצבל תלין
אזלינן לחומרא ככל ספק איסור. והוי ליה
להש"ך למימר דצאמת תרוייהו הן איסורא,
אלא דלענין קידושין איכא חומרא אס נפסוק
כהר"י דאומן קונה צשצח כלי, דאז היא
מקודשת, וע"כ פסק שם לחומרא כהר"י,
ואלו לענין צל תלין איכא חומרא אס נפסוק
דלא כהר"י אלא דאין אומן קונה, ועל כן
פסק הכא דלא כהר"י, ושניהם הם איסורא
ופסק הכא לחומרא והכא לחומרא. וצאמת
כן מצאנן דדרכי משה (אהע"ז סי' כ"ח אות
ח') צדעת הרא"ש ז"ל, שכתב דצפרק המקבל
(צבא מניעה קיב.) הביא הרא"ש דצרי הרי"ף
דצאומן עובר צבל תלין והיינו כמ"ד אין אומן
קונה צשצח כלי, ואלו צפרק האיש מקדש כתב
לענין קדושין דאומן קונה, והיינו משום דאזיל
הכא לחומרא והכא לחומרא, וע"כ לענין
קידושין דאיכא חומרא אס אמרינן דקונה,
וע"כ פסק דקונה וחוששין לקידושין, ולענין
צל תלין איכא חומרא אס אינו קונה, וע"כ
פסק דצאומן איכא צל תלין ומשום דאין אומן
קונה עיי"ש. וזהו יישוב גם על דצרי הש"ך
כאן שכתב דצרי הטור צשם הרא"ש סתרי

אלא דצעיקר דצרי הדרכי משה שכתב דהן
צקידושין והן לענין צל תלין קיי"ל
לחומרא דהוי ספיקא איסורא, ורק צאומן
שקילקל דנוגע לממון אס חייב לשלם אמרינן
דהמוציא מחצירו עליו הראיה וכל ספק ממון
הוי קולא לנתבע וחומרא לתובע עיי"ש, ויש
לעיין דנימא גם צבל תלין דכיון דדין זה אס
אומן קונה צשצח כלי או אינו קונה, הוי דין
צממונות, ואס יצאו לפנינו להתדיין אס
האומן קנה או לא, הרי נפסוק מספק קולא
לנתבע והוי האומן מוחזק וקנה מספק,
וא"כ כאשר יקדש האומן צכלי זה נימא
דכיון דהאומן הגתבע החזיק צו מספק לכן
אס קידש שפיר חיישינן לקידושיו, דהא כבר
פסקנו דקנאו מספק, ולענין צל תלין הוא
להיפוך שאינו עובר, דכיון דכבר פסקנו
שהאומן קנאו, דהא מצד דין ממון זה שמוחזק
ידו על העליונה, וא"כ האומן שהוא מוחזק
קנאו מספק, ממילא כשאנו צאין לדון אס
צעה"צ עובר צבל תלין נימא דאינו עובר, דהא
כבר פסקנו שהאומן קונה צשצח כלי וא"כ
ליכא צל תלין.

ועייין סמ"ע (סק"י) שכתב צטעם דכל זמן
שהטלית ציד האומן אינו עובר, דאז
אין פעולת השכיר מוטל על צעה"צ לעבור
עליו שהרי תופס משלו כנגדו עכ"ד. וצפתחי
תשובה שם (סק"ב) הביא משו"ע הגרש"ז

ז"ל שכתב, דמזה יש ללמוד שאם נותן משכון לפועל אינו עובר כלום אף אם יש לו מעות עי"ש. ויש לעיין כשנתן משכון לאומן בעל כרחו של האומן, כי האומן רוצה שבעה"צ ישלם ממנו ובעה"צ נתן לו משכון אם עובר. ויש לעיין בזה צדין נתינה בעל כרחו, עיין בסוגיא דגיטין (עד:) ובראשונים שם. ועיין בשו"ת הלכות קטנות (ח"ג סי' ל"א) שכתב, שאם זיכה להפועל את שכרו על ידי אחר, כל שציד הפועל ליקח ממנו שוב אינו עובר אף כשלא נתרצה הפועל דליכא לא תלין אתך.

ישנה לשכירות מתחילה ועד סוף, כל פרוטה ופרוטה כשנגמרה נתחייב זה בעל המלאכה לפועל בשכירות עשיית המלאכה, הלכך כשמחזירין לה ההוא היא לה מלוה למפרע עכ"ד. וזריך ציאור, דאמאי כתב רש"י דהוי מלוה רק למפרע, הא מיד שהפועל עשה איזה מלאכה שיש בה שוה פרוטה, נתחייבה האשה לשלם לו את הפרוטה, ואם אינה משלמת מיד את הפרוטה נעשה פרוטה זו מלוה מיד, ואף טרם שהחזיר לה את הכלי נעשה מלוה.

ועיין בקצות החושן (סק"צ) שהביא מתשו' מהר"א ששון (סי' קי"ט) צמי ש"ו לסופר שיכתבו לו כתובה והסופר כתבה וחתמה, אם עובר צבל תלין אם אינו נותן שכרו, והעלה דאינו עובר, דאע"ג דקיי"ל אומן אינו קונה בשבח כלי, היינו באומן שאין לו כלום בכלי אבל באומן שהכלי עמנו שלו ודאי דדמי למכר עי"ש. ויש להעיר דאף אם אומן קונה בשבח כלי, אולם כתב בקצה"ח (סי' ש"ו סק"ב) בשם הרא"ש, דנצטע שאין צו ממש לא קנה, וא"כ צדיו של הכתובה שאין צו ממש לא קנה הסופר את הכתובה.

ובורבח מלשון רש"י דמי שנתן זהב לפועל לעשות ממנו כלי, כל זמן שלא גמר את כל מלאכתו, אין בעל הזהב חייב לשלם כלום, ורק אחר שגמר את הכלי ורוצה להחזירו לבעל הזהב, אז נתחייב בעל הזהב למפרע לשלם על כל מלאכה שעשה ואז נעשה מלוה למפרע. אלא דלכאורה זה הוי תרתי דסתרי, דאם תאמר שאין בעל הזהב חייב לשלם על כל פעולה ופעולה של הפועל אלא אחר שגמר את כל המלאכה, א"כ אמאי נעשה מלוה למפרע, ונימא דליכא התחלת חיוב תשלומין אלא בשעה שמחזיר את הכלי. וזריך לומר דלמ"ד ישנה לשכירות מתחילה ועד סוף, הכונה, שבעל הזהב חייב לשלם בעד כל פעולה ופעולה שיש בה שוה פרוטה, והא דליכא חיוב אלא בשעת החזרת הכלי, הכונה דהוי ליה כאילו התנה שכל זמן שלא יחזירו לא ישלם לו כיון דבעל המלאכה רוצה כלי שלם, והחזרת הכלי הוא רק תנאי לחיוב

עשה לי שירים נזמים וטבעות ואקדש אני לך כיון שעשאת מקודשת דברי רבי מאיר, וחכמים אומרים אינה מקודשת עד שיגיע ממון לידה וכו' אלא הכא בישנה לשכירות מתחילה ועד סוף קמיפלגי: ופירש"י בקידושין (מת.) ד"ה אלא צמקדש,

התשלום צפועל, אצל לאחר שהחזיר את הכלי הרי הוא נתחייב לשלם למפרע על כל פעולה ופעולה. ועדיין צריך עיון. ושׁוּב ראיתי מה שכתב צוה צדרישה אה"ע (סי' כ"ח אות ו') ופרישה שם (אות ל"ו) וצטו"ז שם (סקכ"ז).

ודבולי עלמא המקדש במלוה אינה מקודשת: הנה בקידושין (ו:) אמר אצ"י המקדש במלוה אינה מקודשת. פירש"י, דקיסה משדה עפרון גמרינן דיהיב מידי בשעת קדושין ומלוה להוצאה ניתנה וכבר הן שלה ומעות אחרים היא חייבת לו עכ"ד. ומצואר, דהא דהמקדש במלוה אינה מקודשת, היינו משום שהמקדש אינו נתן לה כלום בשעת הקדושין, דמה שהוא נתן לה את דמי ההלוואה תמורת הקדושין אינה בגדר נתינה, כיון שכבר קנאה את המעות הללו וכבר הן שלה. וכן כתב רש"י שם לקמן ד"ה לא נריכא דארווח לה זמן "אצל כי מקדש לה בעיקר המעות לאו מידי יהיב לה שכבר הם צרשותה והם שלה". אצל הרמב"ם (פ"ה מאישות הי"ג) כתב "המקדש במלוה אפילו היתה בשטר אינה מקודשת, כיצד כגון שהיה לו אצלה חוב דינר ואמר לה הרי את מקודשת לי בדינר שיש לי בידך, אינה מקודשת, מפני שהמלוה להוצאה ניתנה ואין כאן דבר קיים ליהנות צו מעתה שכבר הוציאה אותו דינר ועברה הנאתו" עכ"ל. ומשמע דאין החסרון צמה שהמקדש לא יהיב לה מידי וכלשון רש"י, אלא צמה שהיא אינה מקבלת עכשיו כלום ואינה נהנית מן המקדש.

ויתבן לומר דשני פירושים אלו תליין, צמה שהסתפק בס' משנה למלך (פ"ה מאישות ה"א) באשה שהיא חולה שיש צו סכנה וקדשה באיסורי הנאה שהותרו לה ליהנות מהן אם מקודשת, מי אמרינן דטעמא דהמקדש באיסורי הנאה אינה מקודשת הוא משום דמה שנתן לה אינו מועיל לה כלום, שהרי אינה יכולה ליהנות ממנו, ולפ"ז בחולה שיש צו סכנה שיכולה ליהנות ממנו ה"ז מקודשת, או דילמא טעמא דאינה מקודשת משום דלמקדש אינו שוה כלום ונמנא שלא נתן לה פרוטה, ולפ"ז אף אם היא הייתה חולה אינה מקודשת, דנהי דלדידה שרי, מכל מקום המקדש לא נתן לה כלום כיון דלדידה אסור צהנאה. והצ"ח מהריטב"א קידושין (ו:) שכתב צמקדש באיסורי הנאה אפילו אם היא ראויה ליהנות צה אינה מקודשת דלא ממנא יהיב לה, אלא אם כן אומר לה הרי את מקודשת לי באותה הנאה שיש לך שנתתי לך דבר שתתפאי צו ויש באותה הנאה שוה פרוטה. אצל הר"ן שם (נה). כתב, דלמאי שכתב רש"י חולין (ד:) דדמי איסור הנאה שאין תופסין דמיהם מותרין לאחרים אצל למוכר עצמו אסורין, שאם קידש צדמי איסור הנאה אע"פ שהדמים אסורין להמקדש מ"מ מקודשת, דכיון שהיא מותרת ליהנות צה וקנאתן מחמתו מקודשת, דומיא דמקדש בגזל של אחרים דאע"ג דיאוש כדי לא קנה וכל זמן שהוא צידו של המקדש אינו קנוי לו, אפ"ה כיון שקנאתו היא צנתניתו מקודשת, והכא נמי הנאה הצאה לו מחמתו היא עיי"ש.

הו"ל לפרש דמקדש צמלוה אינה מקודשת משום דהאשה לא קיבלה כלום, וכמו שכתב הרמב"ם ז"ל.

אולם יש לומר דרש"י סובר דצעינן דוקא נתינה מנד המקדש ולא סגי צמה שהאשה מקבלת מחמתו, והא דמכרן וקידש צדמיהן מקודשת ואף דלמקדש אסור בהנאה, י"ל דצירא ליה לרש"י דאיסור הנאה חשיב שלו, וכמו שכתב צשו"ת חת"ס (או"ח סי' ק"פ) דאיסור הנאה הוא לכס - וכמש"כ הריטב"א סוכה (לד:) ושם (לא.) וכ"כ מג"א או"ח (סי' תרמ"ט סק"כ) דכיון שהוא שלו אע"ג דאסור בהנאה לכס קרינן ציה עיי"ש, ועיין צקונטרס אחרון שצתשו' הריצ"ש מה שהאריך צזה. ועל כן המקדש צחילופי איסור הנאה מקודשת, משום דאע"ג דאסור בהנאה להמוכר וכמש"כ רש"י, מ"מ הוא שלו, ונמצא שנתן לה מעות שהוא של המקדש והו"ד דומיא דשדה עפרון, וכיון דלאחרים מותר נמצא שהיא יכולה ליהנות מדמי איסור הנאה, וע"כ מקודשת דהא יש לה הנאה ממה שנתן לה, ואין להקשות דאיהי לא יהיב לה מידי, דס"ל לרש"י דאיסור הנאה הוא של המקדש וממילא יהיב לה מממון שלו. משא"כ צמקדש צמלוה דלהוצאה ניתנה וצשעת קידושין ליכא לממון צעולם, נמצא דהמקדש לא יהיב לה מידי ולכן אינה מקודשת.

והנה צגמרא קידושין (מז.) להלן איתא, ושום צמכר שזה קנה אי אמרת מלוה להוצאה

הרי מצואר דפליגו הראשונים היכי שקידש צדבר דלדידיה לא הוא ממון ולהאשה הוא ממון אס מקודשת, והיינו דפליגו אס צקדושין העיקר הוא שיתן המקדש ממון להאשה, או שהאשה תקבל ממון מן המקדש. ולפ"ז יש לומר דהרמב"ם שכתב דמקדש צמלוה אינה מקודשת משום שאין כאן דבר קיים ליהנות ממנו, סצירא ליה כצצרת הר"ן דהעיקר הוא שהמקודשת תיהנה, וא"כ צמלוה שאין היא נהנית מן המלוה צשעת הקדושין, שהרי צבר הוציאה את הדינר ועצרה הנאתו, לכן המקדש צמלוה אינה מקודשת. וליכא חסרון צמה שהוא לא יהיב לה מידי, דאילו היתה האשה נהנית עכשיו מן המעות היתה מקודשת, ואף אס הוא לא יהיב לה עכשיו מידי וכצצרת הר"ן. אצל רש"י סובר דהעיקר שהמקדש יתן לה ממון, ועל כן פירש דהמקדש צמלוה אינה מקודשת משום דאיהו לא יהיב לה מידי.

ברם לכאורה זה אינו, דהא הר"ן שס כתב צדעת רש"י צהא דערלה שמכרן וקידש צדמיהן מקודשת, דס"ל דדמי איסור הנאה אף דאסור למוכר מ"מ יכול לקדש צו דכיון שהיא מותרת ליהנות צהן וקנאתן מחמתו מקודשת עיי"ש, וא"כ מוכח דגס רש"י סצירא ליה דצקידושין אין צורך צנתינה מנד הצעל והעיקר שהאשה תקבל הנאה מחמתו של הצעל, וא"כ שוב תקשי דאמאי פירש רש"י דמקדש צמלוה אינה מקודשת משום דלא יהיב לה מידי, הלא לדעת רש"י לא צעינן שהצעל יתן מידי דהעיקר שהאשה תקבל הנאה, וא"כ

ניתנה במאי קני. ומצואר דמקדש במלוה וכן קונה מכר במלוה דינס שוה. וכמו דמקדש במלוה אינה מקודשת כמו כן הקונה במלוה אינו קונה. אולם הרמב"ם פסק (פ"ה מאישות הי"ג) דמקדש במלוה אינה מקודשת, ואלו במכר פסק (פ"ה ממכירה ה"ד ופ"ז ה"ד) דקנה במלוה, והקשה הרא"ש דהא מקדש במלוה אינה מקודשת ומאי שנא מכר. וכחצ הרב המגיד דהרמב"ם הכריח מסוגיא דצ"מ (מו:). דמכר במלוה קונה עיי"ש.

ואבתי צריך ציבור דמאי שנא קידושין ממכר, ואם מקדש במלוה אינה מקודשת אמאי במכר מהני מלוה. ונראה עפ"י מה שכתב צ"ט ציונים לתורה להגר"י ענגל ז"ל (כלל ל"ט) דחילוק גדול יש בין קניני ממון לקידושין, דבקניני ממון אין מעשה הקנין עושה את הקנין, דהעיקר הוא רצון המוכר למכור והקונה לקנות, ומעשה הקנין הוא רק הוראה וסימן על רצונם, ומהאי טעמא כתבו תוס' בכורות (יח:) דהיכי דגמר ומשעבד נפשיה מועיל אף בלא קנין, כי הקנין אינו אלא סימן לגמירות הדעת לקנות ולהקנות, והיכי דאנן סהדי שרצונם בקנין אין צריך מעשה קנין, אבל בקידושין המעשה בעצמותו פועל את הקידושין ובקידושי כסף ע"כ נתינת הכסף הוא שעושה את הקידושין עיי"ש באריכות.

דמלוה להוצאה ניתנה נמצא דליכא כסף ולא יהיב לה מידי ורש"י בקדושין (ו:) הנ"ל ושם (מו:). ד"ה להוצאה, וכן ברמב"ם (פ"ה מאישות הי"ג) דמקדש במלוה אינה מקודשת דאין שום דבר קיים ליהנות ממנו, וכיון דבקידושין צעין כסף ומלוה לא הוא כסף לכן אינה מקודשת, אבל במכר הלא לא ע"כ הכסף עושה את הקנין, אלא שעל ידי נתינת הכסף למוכר הוא מגלה דעתו שרואה בקנין, וזה אף כשמחל את החוב של המלוה ג"כ מועיל, כיון דעכ"פ איכא גילוי דעת על רצונו להקנות ולקנות, דהא קיי"ל דמחילה אינה צריכה קנין וכמצואר בחו"מ (סי' רמ"א ס"צ), וא"כ כשמחל את החוב תמורת קניית החפץ הרי גלה דעתו שרצונו בקנין, כיון שהוא ויתר על ממונו כשמחל את החוב, ואינו יכול לחזור ממחילתו, א"כ אין לך גילוי דעת גדול מזה מה שהוא רואה בקנין, ולכן במכר מהני אף במלוה, אבל בקידושין דשם צעין כסף דוקא דמעשה נתינת הכסף עושה את הקידושין, א"כ במלוה דליכא כסף דהא להוצאה ניתנה ועכשיו כבר ליכא כסף בעולם, לכן אין הקידושין חלין.

ולבאורה יש לומר, דחקירת המשנה למלך תליא במקור הך דינא דיכול לקדש בכסף, דבקידושין (ד:). למדוהו משדה עפרון וגם מויצאה חנם אין כסף, דאם הלימוד הוא משדה עפרון, א"כ ודאי צעין שהמקדש יתן לה ממון, דומיא דשדה עפרון שאצרהס נתן כסף לעפרון וכדכתיב נתינת כסף השדה

ומצואר דמקדש במלוה וכן קונה מכר במלוה דינס שוה. וכמו דמקדש במלוה אינה מקודשת כמו כן הקונה במלוה אינו קונה. אולם הרמב"ם פסק (פ"ה מאישות הי"ג) דמקדש במלוה אינה מקודשת, ואלו במכר פסק (פ"ה ממכירה ה"ד ופ"ז ה"ד) דקנה במלוה, והקשה הרא"ש דהא מקדש במלוה אינה מקודשת ומאי שנא מכר. וכחצ הרב המגיד דהרמב"ם הכריח מסוגיא דצ"מ (מו:). דמכר במלוה קונה עיי"ש.

ואבתי צריך ציבור דמאי שנא קידושין ממכר, ואם מקדש במלוה אינה מקודשת אמאי במכר מהני מלוה. ונראה עפ"י מה שכתב צ"ט ציונים לתורה להגר"י ענגל ז"ל (כלל ל"ט) דחילוק גדול יש בין קניני ממון לקידושין, דבקניני ממון אין מעשה הקנין עושה את הקנין, דהעיקר הוא רצון המוכר למכור והקונה לקנות, ומעשה הקנין הוא רק הוראה וסימן על רצונם, ומהאי טעמא כתבו תוס' בכורות (יח:) דהיכי דגמר ומשעבד נפשיה מועיל אף בלא קנין, כי הקנין אינו אלא סימן לגמירות הדעת לקנות ולהקנות, והיכי דאנן סהדי שרצונם בקנין אין צריך מעשה קנין, אבל בקידושין המעשה בעצמותו פועל את הקידושין ובקידושי כסף ע"כ נתינת הכסף הוא שעושה את הקידושין עיי"ש באריכות.

ומעתה י"ל דדוקא בקידושין אמרינן דמקדש במלוה אינה מקודשת דכיון

אחר וכמבואר בקדושין (ד:), וא"כ נהי דמנד
הלימוד דשדה עפרון הוה אמיינא דיכול לקדש
במלוה כיון דבעפרון גופיה היה יכול לקנות
השדה ע"י מלוה להרמז"ס דצמכר מהני גס
המלוה, מכל מקום מנד יש כסף לאדון אחר
בעינן דוקא שהאשה תקבל הנאה מהמקדש,
וכענין יש כסף לאדון אחר שזריכה לקבל כסף
בשעת קדושין, וכיון דבשעת הקדושין אין לה
הנאה מן המלוה דכבר הוציאה, ממילא אינו
דומה ללימוד דוינאה חנם ואינה מקודשת,
זוהי שיטת הרמז"ס. אבל רש"י דסוחר
כשיטת שאר הראשונים דגס צמכר אינו יכול
לקנות במלוה, וכמבואר בתוס' צבא מציעא
(טו.) ד"ה דשטרע עיי"ש ובש"ך הנ"ל, ועל
כן שפיר כתב דכשם שצדה עפרון לא קנה
במלוה דהא בעינן דיהיב מידי כמו כן בקדושין
אינה מקודשת. אבל הרמז"ס לשיטתו לא מצי
למילף משדה עפרון דבעינן דיהיב דמי, דהא
הרמז"ס פוסק דצדה גופא קונה במלוה.

ושוב ראיתי צס' אבני מילואים (סי' כ"ח
סקט"ז), שכתב צטעס דהרמז"ס ז"ל
שמחלק בין קדושין למכר, דבשלמא קדושין
ילפינן משדה עפרון ומה התם יהיב דמי
דכתיב וישקול אצרהם לעפרון הוא הדין
בקדושין יהיב דמי, משא"כ קנין קרקע ילפינן
בקידושין (כו.) מקרא דשדות בכסף יקנו,
וע"כ שפיר קונה גס על ידי מלוה ע"ש.
ומבואר מדבריו ז"ל, דאע"ג דצדה עפרון
גופא היה אפשר לקנות על ידי מלוה, דהא
להרמז"ס קרקע נקנית במלוה, מכל מקום

קח ממני, ובעינן דוקא נתינה מנד המקדש,
ועל כן הציא רש"י שם (ו:) לימוד זה דילפינן
משדה עפרון, דמשו"ה המקדש במלוה אינה
מקודשת דלא מידי יהיב לה. אבל אם הלימוד
הוא מאין כסף לאדון זה אבל יש כסף לאדון
אחר, א"כ העיקר הוא שיהא כסף לאדון אחר,
וא"כ העיקר הוא שהאשה תקבל כסף דבזה
מתקיים דינא דיש כסף לאדון אחר, וא"כ
בדידה תליא מילתא, ואף דליכא נתינה מנד
המקדש מכל מקום כל דאיכא קבלת ממון
מנד האשה ה"ז מקודשת.

ועוד נראה לבאר פלוגתת רש"י והרמז"ס
צטעמא דמקדש במלוה אינה מקודשת,
אם משום דלא יהיב לה מידי או משום
דהאשה אינה נהנית מהמקדש, דהנה
הרמז"ס כתב (פ"ה ממכירה ה"ד) דקרקע
נקנית במלוה ומטלטלין נקנה למי שפרע
עיי"ש ובלח"מ. ועיין בשו"ע חו"מ (סי' ר"ד
ס"י) ובש"ך חו"מ (סי' ק"ט סק"א). וא"כ אי
אפשר לומר דמקדש דשדה עפרון ילפינן
דמקדש במלוה אינה מקודשת דבעפרון
יהיב דמי וכפירש"י, דלהרמז"ס זה אינו,
דהא סבירא ליה דמלוה צמכר קנה, וא"כ
גס שדה עפרון גופה היה אפשר לקנות על
ידי מלוה, ועל כן הוצרך לפרש דהא דמקדש
במלוה אינה מקודשת היינו משום שאין האשה
נהנית עכשיו מן המקבל, ובקדושין בעינן
דוקא שהאשה תקבל הנאה מן המקבל, דהא
קדושי כסף ילפינן גס מוינאה חנם אין כסף
ואמרינן אין כסף לאדון זה אבל יש כסף לאדון

(קעה:) דשיעבודא דאורייתא נפקא לן מקרא דיוציא אליך העבט, וכיון דאמרינן בפסחים (לא): דישראל מנכרי לא קנה משכון. א"כ כל שכן הוא דשיעבודא לאו דאורייתא עכ"ד. וא"כ אף להרמז"ס דס"ל דמלוה צמכר קנה, מ"מ שפיר ילפינן משדה עפרון דקידשה צמלוה אינה מקודשת, דהא צודה עפרון דמיירי בעכו"ס לא קנה צמלוה, ושפיר ילפינן מינייה לקדושין דלא יכול לקדש צמלוה.

אך נראה לענ"ד להעיר צדרי המקנה ז"ל, מהא דכתבו חוס' צצא צתרא (קעה:) ד"ה דבר תורה, דאף אי שיעבודא לאו דאורייתא מ"מ מינייה פשיטא דגוצין צין צקרקע צין צסוצין עיי"ש, ולפי זה כשרוזה לקנות מהעכו"ס קרקע ע"י מלוה, ניהו דצעכו"ס שיעבודא לאו דאורייתא מ"מ חסוב שפיר הכסף שהוא צעין, כיון דצידו לצבות המלוה מהקרקע שהוא רוזה לקנותו, דהא מינייה גוצין אף אי שיעבודא לאו דאורייתא. ואף למאי שכתב הקלות החושן (סי' ל"ט סק"א) דהא דגוצה מינייה, לאו משום דצמינייה דידיה איכא שיעבודא, אלא משום דפריעת צעל חוב מצוה וצכל מצות עשה כופין אותו ומכין עד שתלא נפשו וכמש"כ הרמז"ן ז"ל עיי"ש, וא"כ יש לומר דכיון דעכו"ס לאו צר מצוה הוא א"כ פשיטא דאין כופין אותו, וא"כ אינו גוצה אף מינייה דידיה. צרם זה אינו, דהא גם עכו"ס מצווין עכ"פ על הדינין ועל הגזל, ופשוט דגם עכו"ס מצוויין לשלם חובו אף מינייה דידיה וכופין אותו צדינייהם, ושוב שפיר

כיון דצמציאות מיירי התם דאצרהס יהיז דמי, על כן אי אפשר ללמוד מינייה לקדושין רק צגוונא דמיירי התם, דהיינו דיהיז דמי. אולם יש להוכיח מתוס' דלית להו סצרא זו, דהרי כתבו צקידושין (ג.) ד"ה ואשה, וא"ת היכי סלקא אדעתין דנילף משדה עפרון שתקנה אשה צחילופין והא שדה עפרון גופיה לא מקני צחליפין דלא מצינו חליפין צעכו"ס, ותיירו דחליפין קונה צעכו"ס עיי"ש, ולכאורה אכתי קשה, דנהי דצעפרון היה אפשר לקנות ע"י חליפין, מ"מ הרי האמת היא שלא נקנה ע"י חליפין אלא צכסף, וא"כ איך נילף מינייה לקדש אשה ע"י חליפין. ועל כרחק מוכח דכל קנין שהיה אפשרי צעפרון אפשר ללמוד מינייה לקדושין, וע"כ אפשר ללמוד גם קידושי חליפין. ולפ"ז כיון דצעפרון היה אפשרי לקנות ע"י מלוה וכפסק הרמז"ס, א"כ הוא הדין דיש ללמוד מינייה לקדושין ולומר דהמקדש צמלוה מקודשת, וזה דלא כצצרת האצני מילואים ז"ל. [ויש להעיר ממש"כ צס' אור החיים (פ' חיי שרה כ"ג ט') דאצרהס אצינו קנה השדה מעפרון צחליפין עיי"ש].

אבנבם ראיתי צס' המקנה צקידושין (ו.) שכתב לחדש, דאף אם נימא דמלוה צמכר קנה, היינו רק צישראל ולא צעכו"ס, והטעם, דצשלמא צישראל י"ל דהמלוה הוי כמו כסף צעין, כיון דשיעבודא דאורייתא והנכסים המשועצדין הן צעין, אצל צעכו"ס שיעבודא לאו דאורייתא, דהא כתב הרש"ס צצא צתרא

גוצה מן הקרקע שהעכו"ס רוצה למכרו, וחשוב שפיר בעין, וקונה אף במלוה ואפילו בעכו"ס. וא"כ בעפרון אילו היה לאברהם מלוה גביה שפיר היה יכול לגבות ממנו קרקעו, ושוב שפיר היה צידו לקנותו ע"י מלוה. וא"כ אי אפשר למילף מיניה דמקדש במלוה אינה מקודשת לשיטת הרמב"ם ז"ל. ועיין עוד בשו"ת חלקת יואב (ח"מ סוס"י י"ג) בזה. ועיין שו"ת חתם סופר (חיו"ד סי' קכ"ו). ובענין חיוב פריעת צעל חוב עיין בס' נתן פריו (סוגיות ח"א סי' מ"ח).

ק.

והוא את הוא דאמרת רבי מאיר הוא דדאין דינא דגרמי וכו': בש"ס צבא מליעא (עו:) איתא, השוכר את האומנין והטעו את צעל הבית או צעל הבית הטעה אותן, אין להם זה על זה אלא תרעומת. ובתוס' ד"ה אין להם זה על זה אלא תרעומת כתבו, קשה לר"י דהא קי"ל כר"מ דדאין דינא דגרמי (בב"ק ק). א"כ אמאי לא יתן להם כפועל בטל כיון שעל ידו נתצטלו אותו היום. בח"י הגרע"א ז"ל הקשה, דאף למ"ד דלא דאין דינא דגרמי, היינו צלל נשתעבד עצמו לכך, אצל נשיעבד עצמו וזה מפקיד על פי דבריו, הוי כמו קנין, והכא ששכרן ועפ"י דיצורו מניחין לבעה"ב, הוי כאומר זרוק מנה לים ואחייב אני לך, והניח ז"ע. ולענ"ד נראה ליישב, ודאי כששכרו לזרוק מנה לים וזרק, חייב לשלם, שהרי עשה את המעשה אשר צעברו שכרו צעל הבית.

אצל הכא הרי שכרן כדי לעשות מלאכה אצלו, והרי לא עשו, ולא שכרן כדי שיניחו מלאכת בעלי בתים אחרים, דזה נעשה ממיילא. וכיון ששכרן לעשות מלאכה ולא עשו את המלאכה אשר שכרן לעשותה, א"כ אין חיוב לשלם מדין שכירות, אלא מדינא דגרמי הואיל שהפסידו ממלאכתן.

והנה צקצה"ח (סי' של"ג סק"ב) הביא מתשו' מהר"ם מרוטנבורג ז"ל (דפוס פראג סי' תתכ"א), דצשוכר והטעהו דאין לו עליו אלא תרעומת, ואין עליו לשלם להפועל מה שגרס שלא ישתכר, דהמבטל כיסו של חבירו פטור. וזה דלא כשיטת התוס' והרא"ש ב"מ (עו:) שכתבו דבעה"ב חייב לשלם לפועלים משום דינא דגרמי, דס"ל למהר"ם מר"ב דכיון דלא גרס אלא מניעת הריח ה"ו פטור. ומסיק הקצה"ח דכיון דדעת מהר"ם דפטור ממיילא מספיקא לא מפקינן ממונא עיי"ש. אולם בס' מחנה אפרים (ה' שכירות סי' ח"י) כתב צראובן שאמר לשמעון הכבד ושצ היום צביתך ואני אתן לך חלק ממה שארויח צטרסרות, ועתה חוזר צו ראובן, והעלה דכיון ששמעון הפסיד מלהרויח עפ"י הצטחת ראובן, הרי הוא חייב לשלם כל מה שהפסיד עפ"י דיבורו, והוכיח כן מתוס' ורא"ש ב"מ (עו:) דבעה"ב חייב לשלם לפועלים מה שנתצטלו על ידו מדינא דגרמי - וכן קי"ל בשו"ע חו"מ (סי' של"ג ס"ב) וסמ"ע (סק"ח) - והיינו משום דעפ"י דיבורו של בעה"ב נתצטלו ממלאכתם והפסידו. וכן הביא ממרדכי בב"ק (פ' הגזול

לשלם משום שגרס לציטול כיסם של הפועלים שנמנעו מלהרויח במקום אחר, וזוה ס"ל למהר"ם דפטור משום דאינו אלא גרמא. אבל בגדון המחנה אפרים שאמר לו בהדיא הכד ושז צייתך וישלם לו עבור זה, נמצא שהתחייב בהדיא לשלם לו על ציטולו מכל מלאכה, וזה ישז צייתו ועשה כפי המצוקה, וזה גם מהר"מ מודה דחייב לשלם כיון דהתחייב לשלם עבור מניעת כיסו. וזוהי כסדרה שכתבנו לעיל ליישז קושיית הגרע"א ז"ל.

אולם צעיקר דברי מהר"ם שהציא הקנה"ח דצשוכר את הפועלים והטעו זה את זה דאינו חייב לשלם משום דינא דגרמי דהו"ל מצטל כיסו של חצירו, יש לתמוה דצתשו' מהר"ם (דפוס קרימונה סי' רנ"ב) כתב בהדיא דכל שאין הפועל מוצא להשתכר במקום אחר חייב לשלם לו מדינא דגרמי, וכדעת התוס' והרא"ש עיי"ש. ותשובה זו הוצאה בס' מחנה אפרים (ה' שכירות פועלים סי' ד' עיי"ש). נמצא דתשובת מהר"ם מר"צ צתראי נינהו וז"ע. ועיין וזה צשו"ת להורות נתן (ח"ב סי' ק"א).

ובעיקר קושיית התוס' הציא בקצות החושן שם להקשות, דמה צכך שנתצטלו ממלאכתם על ידו דהא קיי"ל המצטל כיסו של חצירו פטור וכן נועל חנותו של חצירו פטור, וא"כ אפילו אם מצאו אמש להשתכר והיום לא מצאו נמי אין צו משום מוזיק כיון דאינו אלא כנועל חנותו של חצירו, ורצה לתרץ דשאני נוקי ממונ מנזקי גופו, והוא דצאדס דאזיק

קמא) עיי"ש. וזה דלא כפסקו של קנה"ח שכתב עפ"י תשו' מהר"ם מר"צ דפטור. ואע"ג שהמחנה אפרים שם הציא להסתייע מתשו' מהר"ם מר"צ (דפוס קרימונה סי' ר"ג) צראובן שאמר לשמעון לא מעירך לדור צעיר פלוני ואני אסייעך צכך וכך, או שאמר לו קנה חפץ פלוני ואני אסייעך צכך וכך, ואחר שעקר ממקמו וקנה החפץ חזר צו ראובן, וכתב דהיכי דגורס לו הפסד נותן לו מה שהתנה עמו עכ"ל מהר"ם, ומזה הוכיח המחנה אפרים דכל שחצירו הפסיד על פי דיצורו אף שלא עשה לו שום מלאכה ה"ז משלם לו כל מה שהתנה עיי"ש. צרם אין זו סתירה לתשובת מהר"ם מר"צ שהציא הקנה"ח, דגדון המוצא צמחנה אפרים הרי גרס ראובן ששמעון יוציא הוצאות לצאת מעיר פלוני ולקנות חפץ פלוני ולכן חייב, ועל כאן לא פטר מהר"ם אלא צגרס לצטל כיסו שהוא רק מניעת הרויח.

ומבל מקום נראה דפסקו של המחנה אפרים ז"ל אינו נסתר מתשו' מהר"ם המוצא צקנה"ח הנ"ל, דמה שפטר מהר"ם צגרס לצטל כיסו של חצירו, היינו צגדון דמיירי ציה ששכר את הפועלים ואח"כ חזר צו, דצוה הלא לא התחייב מעולם לשלם להם מה שנמנעו מלהרויח במקום אחר, אלא שנתחייב לשלם להם צעד שכר עבודתם שיעצדו אללו, ועכשיו שחזר צו ואינם עושים לו שום עבודה ונמצא דאינו מגיע להם שום שכר עבודה שהרי לא עשו כלום, אלא שאתה רוצה לחייבו

שור ליכא אלא נזק, אבל אדם לאזיק אדם חייב בארבעה דברים ואחד מהן שבת, ואפילו שבת שלא במקום נזק חייב וכגון דאדקיה באנדרוניא נמי חייב וכדלעיל (פה:), ומש"ה במצטל כיסו של חצירו או נועל חנות חצירו דליכא שבת צנזקי ממון משום הכי פטור, אבל באדם לאזיק אדם דחייב בשבת כמו צנזק, וא"כ לר' מאיר דלאין דינא דגרמי הוי גורם לשבת וחייב עליה. ושוצ כתב דהיכי דאינו מזיק ממנא אלא מחמת דינא דגרמי אינו חייב אלא צנזק ולא צד' דברים, וא"כ אפילו נחצטלו הפועלים ממלאכתן פטור כיון דאי אפשר לחייבו אלא משום שבת וגרמי דשבת פטור, ואינו חייב משום שבת אלא היכי דאדקיה באנדרוניא עכ"ד. ובאמת חילוק זה מצואר צהדיא צרא"ש לעיל (פה:), דהא דאדקיה באנדרוניא וצטלו ממלאכתו דנותן לו דמי שבת, מסתברא דמיירי שהכניסו לחדר וסגרו בתוכו, אבל אם היה כבר בחדר וסגר עליו את הפתח גרמא צנזקין הוי ופטור מדיני אדם עיי"ש. וכן הוא צשו"ע חו"מ סי' ת"כ סי"א). ופלא על הקצה"ח שלא הביאו. גם צנתה"מ (סק"ג) רצה לחלק צין נדון דידן להדקיה באנדרוניא, ולא הביא מהרא"ש ושו"ע הנ"ל. והנה הגתה"מ כתב, דמה שכתבו תוס' דלר' מאיר חייב לשלם משום דינא דגרמי, אי אפשר לומר בצונתו דדין גמור הוא, דלא דמי להדקיה באנדרוניא, דהא אילו הדקו באנדרוניא על חצי יום ודאי דאין צריך לשלם מה שהזיקו צמה שאינו יכול להשכירו על חצי יום האחר, ואין משלם לו רק הזק שסגרו

[כז"ל], וצפועל שהשכיר עצמו משלם לו צעד כל היום, אלא ודאי דאין זה צדין שבת דכל שלא נתכוין להזיק אינו משלם לו ארבעה דברים עיי"ש. ובאמת יש לעיין דמנלן לומר צפשיטות צהדקיה באנדרוניא דאינו חייב לשלם לו צעד חצי היום האחר שמנעו ממלאכתו, כיון דהפסד שכר חצי היום האחר הוא תוצאה ממשעיו שהדקו באנדרוניא וצ"ע.

תום' ד"ה טיהרה. ועוד היכא דקס דינא למה לא יתחייב אפילו לרבנן דלא דייני דינא דגרמי, מאי שנא מכהנים שפגלו צמקדש דמזידין חייצין צין לר' מאיר וצין לרבנן אע"ג דצדיצור צעלמא מיפסל ולא חשיב דינא דגרמי, ונראה לפרש דכל היכא דקס דינא אפילו צדיצור חשיב כמעשה ולא כגרמא ומחייב אפילו לרבנן, אבל היכא דאילו הוי קמן הוי הדך כגון מראה דינר וכגון טעה דצבר משנה לר"מ חייב ולרבנן פטור, דהא ודאי גרמא הוא מה שהאכילו אחרי כן על פיו: ומשמע דס"ל דצדיצור חשיב כמעשה גבי פיגול, וכן נראה לקמן שכתבו וצ"ע לרבנן מ"ש דפטרי צשורף שטרות חצירו מטימא הטעור וכהנים שפגלו דלא חשיב דינא דגרמי, דמה לי אם גורם לו הפסד ע"י ששורף שטרותיו ומה לי ע"י דיצורו. וצ"ל דדיצור חשיב כמעשה והוי מזיק צגוף הממון צידים, אבל צשורף שטר אינו נוגע צגוף הממון וניירא צעלמא הוא דקלי מיניה ואין זה אלא גרם צעלמא, עכ"ד. ומשמע ג"כ דצדיצור דפיגול חשיב מעשה.

ומעתה להשיטות דפיגול האיסור הוא
 בהמחשבה הוא דינא דגרמי, וא"כ
 נריך לומר דבעינן דוקא דיבור ולא מחשבה,
 אבל להשיטות דפיגול הוא במעשה השחיטה
 א"כ אף שנפסל במחשבה מ"מ לא הוא דינא
 דגרמי כיון דהאיסור הוא המעשה.

והנה כפלוגתא הרמב"ן ורמב"ם מנינו
 גם בנדריס (לו.) תקן הכהנים שפגלו
 במקדש מזידין חייבין הא שוגגין פטורין אלא
 שפיגולן פיגול, א"א בשלמא שלוחי דשמיא
 הוו היינו שפיגולן פיגול (דרחמנא שוינהו
 שלוחי לכל מילי. ר"ן) אלא א"א שלוחי דידן הוו
 אמאי פיגולן פיגול לימא ליה שליחא שותיך
 לתקוני ולא לעוותי, ופי' הר"ן א"א שלוחי
 דידן נינהו אמאי פיגולן פיגול, שוגג הוא
 דקשה ליה, בשלמא במזיד נהי דשלוחי דידן
 נינהו פיגולן פיגול דכיון שמפגל במזיד אינו
 עושה שליחותו, אלא אדעתא דנפשיה קעביד
 וקי"ל בחולין (מ.) דאדם אוסר דבר שאינו שלו
 ע"י מעשה, אבל בשוגג אי שלוחי דידן נינהו
 אמאי פיגולן פיגול דהא כיון דשוגג הוא לאו
 אדעתא דנפשיה קעביד שמתכוין הוא לעשות
 שליחותו ולימא שליח שותיך לתקוני ולא
 לעוותי עכ"ד. ומבואר דהמפגל חשיב עביד
 מעשה, ומשמע דהאיסור הוא בזביחה ולא
 במחשבה.

ובאבות זרא"ש שם לא מחלק צין שוגג
 למזיד ומשמע דס"ל דלא הוא מעשה
 וא"כ פשיטא שפיר אף ממזיד. ולכאורה מוכח

ונראה דתוס' לשיטתו דס"ל בזבחים (ד):
 דהא דמפגל במחשבה היינו דדיבור
 וכן בתוס' סו"פ המפקיד (בבא מציעא מג: ד"ה
 החושב). אולם המשנה למלך (פי"ג מפסוהמ"ק
 ה"א) כתב דדעת הרמב"ם שכתב שלש
 מחשבות הן שפוסלות את הקרבנות ואלו הן
 מחשבות שינוי השם ומחשבת המקום ומחשבת
 שינוי הזמן, ומשמע דקגי במחשבה גרידא
 עיי"ש. ולפי"ז מקשה דאמאי כהנים שפגלו
 חייבים לרבנן דאין לומר דדיבורו הוא כמעשה
 דהא א"כ דיבור כלל וקגי במחשבה וצוודאי
 דמחשבה לא הוא כמעשה.

אך י"ל דיש להסתפק בפיגול אם האיסור
 הוא מה ששוחט וזורק במחשבת פיגול
 או צמה שמחשב מחשבת פיגול כששוחט
 וזורק. ולכאורה פליגי בזה הראשונים
 דהרמב"ם (פי"ח מפסוהמ"מ ה"א) כתב כל
 המחשב מחשבה שאינה נכונה בקדשים ה"ז
 עובר בלא תעשה שהרי הוא אומר לא יחשב,
 מפי השמועה למדו שכלל דין זה שלא
 יפסיד הקדשים במחשבה שה"ז דומה למטיל
 מום בקדשים, ואעפ"כ אינו לוקה שאין
 המחשבה מעשה עכ"ד. ומשמע דהאיסור
 הוא המחשבה. אולם הרמב"ן צמנין המלוות
 - הוצא במשנה למלך שם - כתב שכל המחשב
 מחשבה שאינה נכונה בקדשים עובר בלאו
 דלא תזבח לה' אלוקיך כל דבר רע שפי'
 דיבור רע. וכ"כ רש"י על התורה, וא"כ
 האיסור הוא הזביחה דהא הלאו הוא מלא
 תזבח.

צמעשה הזריקה, וע"כ הו"נרכו לתוך דדיבורא חשיב כמעשה.

אולם קושיית התוס' תקשי להרמב"ם דס"ל דלאו דפיגול הוא מלא יחשב ומשמע דהאיסור הוא המחשבה, וגם משמע דאין צריך דיבור צפיגול, וא"כ תיקשי לדלידיה גס לרבנן יפטר צכהנים שפיגלו צמקדש כיוון דליכא מעשה איסור ממש לא שייך לומר דדיבורא הוא כמעשה כיון דלדידיה לא צעין דיבור, ולא שייך לא תירוך התוס' ולא תירוך הרי"ד.

בא"ד. ונראה לפרש דכל היכא דקם דינא אפילו דדיבור חשיב כמעשה ולא כגרמא ומחייב אפילו לרבנן: יש לעיין צמזיק ממונו של חצירו על ידי עין רע אם חייב לשלם. צשו"ע חו"מ (סי' שע"ח ס"ה) איתא, אפילו צראייתו אם יש צו היזק לחצירו אסור להסתכל צו, לפיכך אסור לאדם לעמוד על שדה חצירו צשעה שעומדת צקמותיה. ומקורו צש"ס צ"מ (קו.). ופירש"י שם דאסור לעמוד על שדה חצירו צשעה שעומדת צקמותיה שלא יפסידנה צעין הרע. [ובצ"ע משפט שם לא לויין סכן נפסק צשו"ע הנ"ל]. צרם אף דחזין דאסור להזיקו ע"י עין הרע, אכתי אין הכרח שאם הזיקו צוה דחייב לשלם. וראיתי צהגהות חכמת שלמה להגרש"ק ז"ל לחו"מ שם, שהציא מש"כ צכס"ק משנה (פי"ג ממאכלות אסורות הכ"ח) דצהזיק שאינו ידוע לכל העולם אלא לישראל או ליודעים צטיבם

דפיגול אין האיסור צהמעשה, דהא אמרינן צצבחים (כ"ט): א"ר ינאי מנין למחשב צקדשים שהוא לוקה ת"ל לא יחשב א"ל רב אשי לאו שאין צו מעשה הוא ואינו לוקה - הרי דאין צו מעשה, וקשיא להר"ן. וז"ל דאע"ג דהאיסור הוא צמעשה הזביחה מ"מ הוי כלאו שאין צו מעשה לענין מלקות, דצעין שיהא דומה ללאו דחסימה ושם הוי האיסור צע"כ המעשה ואין צו שום תנאי של מחשבה, אכל צפיגול אף אם נימא דהאיסור הוא ששחט צצירוף מחשבת פיגול, מ"מ כיוון דהמעשה גרידא אינו אסור אלא צצירוף המחשבה שוב אינו דומה ללאו דחסימה ואינו לוקה. והרי גדולה מזו חזין דאיכא למ"ד צלאו שמשכחת צלא מעשה אינו לוקה אף דצעיד מעשה - עיין חינוך (מנזה שמ"ה) והרב המגיד (פי"ג משכירות ה"צ) - והיינו משום שאינו דומה ללאו דחסימה, וה"נ לענינינו.

שוב ראיתי צתוס' רי"ד גיטין (ג.). שכתב דאפילו למ"ד גרמא צניזקין פטור הכא מחייב מפני שעושה מעשה צדים, וכל הני דמתני' מטמא ומדמע ומנסך ומפגל אית צהו מעשה משא"כ צגרמא, דמפגל נמי אע"פ צצדיבור צעלמא הוא מעשה גמור יש שם שהוא שחט וזורק צאותו הדיבור ופוסל צדים, עכ"ד. הרי כדצרינו, דמפגל חשוב מעשה גמור דהאיסור הוא השחיטה והזריקה צמחשבת פגול. ותוס' צסוגיין ס"ל דהאיסור של פיגול הוא רק צהדיבור או צמחשבה ולא

כל שלא נתכוין להזיק אין לחייבו לשלם עיין שם. וא"כ צדקן דידן כשהזיק ע"י עין הרע צשוגג, י"ל דאינו חייב לשלם דיתכן דהוי צגדר הזיק שאינו ידוע לכל העולם. ולכאורה יש לומר, דכמו דקיי"ל צחו"מ (סי' שפ"ה ס"א) דהמזיק את חצירו הזיק שאינו ניכר מן התורה פטור אבל חכמים קנסוהו לשלם עיין שם, ועל כרחק הטעם משום דלא מצינו צתורה שיתחייב לשלם אלא צהזיק שהוא ניכר, ועל כן אף על גב דחיסר ממון חצירו מ"מ מכיון שלא מצינו צתורה חיוב תשלומין צהזיק כזה אין צנו כח לחייבו לשלם. כמו כן נימא היכי שמוזק צדרך שאינו ניכר כגון ע"י עין רע כיון דלא נעשה מעשה כלל פטור לשלם מן התורה, דלא מצינו חיוב תשלומין צאופן כזה. וגם מדרבנן אי אפשר לחייבו כיון דלא מצינו שצכהאי גוונא קנסוהו.

גם יש לדון דהמזיק ע"י עין הרע הוי צגדר גרמא דפטור וכמש"כ רמ"א (סי' שפ"ו ס"ג), דהרי כתב הסמ"ע (סי' שפ"ו סק"א) דלא דינין דינא דגרמי אלא היכי צברי הזיקא, וכן היכי צצשעת מעשה נעשה ההזיק עיין שם צאריכות, אבל צעין הרע נראה דלא הוי צגדר צרי הזיקא, וגם אין ההזיק נעשה מיד, והוי רק צגדר גרמא דפטור. וצלא"ה נראה דקשה לצרר שההזיק נעשה צצירור ע"י עין הרע ואי אפשר לחייבו.

ואם הזיק על ידי שם יש לעיין אם חייב לשלם, דלכאורה י"ל דהתורה לא חייבה

צנזקין אלא כשהזיק צדרך הטבע. וסמוכין לזה ממש"כ הרמב"ן ז"ל (אמור כ"א י"ו) כי לא תסמוך התורה צאזהרותיה על הנס עיין שם, וכן שם (צמדצר א' מ"ה) כי התורה לא תסמוך על הנס. ושם (נשא ה' כ') כי אין צכל משפטי התורה דצר תלוי צנס זולת פרשת סוטה עיין שם. וכמו כן נימא צדקן דידן שהתורה לא נתנה הלכות צדצר התלוי צנס, וכשאמרה דיני נזקים דצרה רק כשהזיק צדרך הטבע. ועיין פיהמ"ש להרמב"ם (יומא פג.) כי אין עוצרין על המצוות אלא דצברים המרפאים צטבע, והוא דצר אמתי הוציאו הדעת והנסיון הקרוצ לאמת, אבל להתרפאות צצברים שהם מרפאים צסגולתן אסור כי כחס חלוש אינו מצד הדעת ונסיגויו רחוק עיין שם. ולכאורה נימא דאף שכחס חלש וספק אס הם מרפאים, מ"מ יהא מותר לדחות מצוות צצצילן, דהא גם ספק פקוח נפש דוחה צצת. ולכאורה יש ליישב, לפי מאי שכחצנו דדיני התורה נתנו רק צדרך הטבע, וא"כ הא דאמרה תורה דפקוח נפש דוחה המצוות היינו רק צהצלה צדרך הטבע. אלא דא"כ תקשי דגם כשהסגולה מועלת צודאי נימא דאינו דוחה המצוות, ומהרמב"ם מוכח דהא דסגולה אינו דוחה מצוה היינו משום שכחס חלש וצ"ע.

ועיין חוס' גיטין (פד.) ד"ה על מנת שתעלי לרקיע, דצצ"מ (דד.) גרסינן אס נתקיים התנאי ה"ז גט, ומימא היאך יכול לקיימו, ויש לומר על ידי שם עיין שם. ומשמע דמה שנעשה על ידי שם הוי כאלו עשאו צעצמו

ומה שהציא החת"ס שם להקשות דלמ"ד שציתת כלים דאורייתא איך כתב משה רבינו בקולמוס בשבת ואף שכתבו ע"י שם והשצעת קולמוס עיין שם. ולענ"ד יש לומר, דאע"ג דלגבי משה רבינו גם כתיבה ע"י שם היו כדרכה, כיון שהיה איש אלוקים וכל מעשיו היו למעלה מן הטבע, מכל מקום לגבי הקולמוס עצמו היו כתיבה ע"י שם צגדר שלא כדרכה, וליכא איסור דשציתת כלים אלא אם הכלי עושה מלאכה כדרכה, והנה ודאי דכתיבה ע"י שם היו לגבי הכלי עצמו שלא כדרכה וליכא משום איסור שציתת כלים וא"ש. ועיין עוד בזה בס' להורות נתן עה"ת (ר"פ ויקהל). [ועיין שו"ת מחנה חיים ח"ג או"ח סי' ה'.]

שוב ראיתי בשו"ת הלכות קטנות (ח"צ סי' ז"ח) שכתב דההורג נפש ע"י שם או כישוף אפשר דכיון דצדיצור עבד מעשה הו"ל דומיא דמימר דחייב מלקות (תמורה ג:), וכזורק חץ להורגו ועליהם נאמר חץ שחוט לשונם עכ"ד. ולכאורה מנגן דהתורה חייבה כשהרג שלא כדרכו, דהרי כל דיני התורה הוא אם עשה מעשה כדרכו, וצאובל איסור שלא כדרך אכילתן פטור. ואולי י"ל דצדריגה האיסור הוא מה שהלה נהרג, ולכן אין נפקא מינה איך נהרג, משא"כ בצאובל לא סגי בהנאת מעיו וצעינן גם הנאת גרונו, וכל שאכלו שלא כדרכו ליכא הנאת גרונו. וצריך צירור ואכ"מ. ושזב ראיתי בס' קהלות יעקב (ב"ק סי' ל"ט) שדן צמי שהזיק ע"י עין הרע

וא"כ נתקיים התנאי שתעלי לרקיע. אך י"ל דהתם סגי אם הוא נמצא צרקיע, ואף אם נימא דהעליה לרקיע לא היה מכחו כיון שהיה על ידי שם, מ"מ התנאי צבר נתקיים, דאין התנאי על עצם מעשה העליה אלא שיהיה צרקיע. ועיין שו"ת חתם סופר (ח"ו סי' כ"ט) צשם של"ה ז"ל, דמשה רבינו כתב י"ג ספרי תורה ציום פטירתו על ידי שם, ועל כן היה ראוי לכתבו אף שהיה שבת עיין שם. ומוכח דכתיבה ע"י שם הוא ככותב צענמו, דאם לא כן איך יוכשר הספר תורה, כיון דצעינן שייכתב ע"י צר חיובא. ומכל מקום קשיא דאיך יוכשר כתיבת ספר תורה ע"י שם, כיון דהוי כתיבה שלא כדרכה, והרי כל מלוות התורה צעינן שיעשו כדרכן דוקא, וכמש"כ בשו"ת הרי"ס (יו"ד סי' י"ד) וצס' אגלי טל (פתיחה אות ג') צזה, ועיין צס' קובץ שיעורים פסחים (כג.) ושם כתובות (סו.). וצריך לומר דמשה רבינו שאני שכל מעשיו היו שלא כדרך הטבע, ולכן לגבי דידיה גם מה שהוא שלא כדרך הטבע הוי כדרכו. שזב ראיתי שהחת"ס צענמו העיר שם דכתיבה ע"י שם הוי שלא כדרכו ולא גרע מכתיבה צשמאל עיין שם. וצריך עיון דהרי מצואר צשו"ע יו"ד (סי' רע"א ס"ו) דספר תורה צריך לכתבו צימין עיין שם, וכי נימא דספרים שכתבן משה רבינו אינם כשרים. אלא ודאי דלגבי משה גם כתיבה ע"י שם הוי כדרכה, וכמו איטר יד שמאל דידיה הוי ימין וכמש"כ הש"ך ציו"ד שם (סקי"צ), כמו כן כתיבה ע"י שם אכל משה רבינו הוי כימין של כל אדם.

תום' ד"ה ולא יצבע בו. וקשה לפי' דהא צעי למפשט מהכא דחזותא מילתא היא ודחי דשאני הכא דגלי קרא משמע דלא אתא קרא למיסר שלא כדרך הנאה אלא למיסר אע"ג דליכא אלא חזותא בעלמא: לכאורה י"ל דכיון דבעלמא חזותא לאו מילתא ורק הכא אסור מגוזה"כ א"כ גם שלא כדרך הנאתן אסור דאין לחלק בין כדרך הנאתן לשלא כדה"נ אלא דדבר שיש בו הנאה באמת, אבל הכא דחזותא בלא"ה לאו מילתא ואינו כנהנה מן הנצבע ומ"מ אסור מגוזה"כ א"כ אין חילוק בין כדרך הנאתן לשלא כדה"נ דגם כדרך הנאתן הוא שלא כדרכו. ועי' כע"ז בתוס' פסחים (כג.) ד"ה ור"ש וכו' כיון דקצר אין בגידין בנותן טעם סצרא הוא דכי אסור צהנאה נמי אסור דלא שייכא ציה אכילה.

קא:

רבא רמי תנן ממין הצובעין ספיהי סמים וקוצה יש להן שביעית ולדמיהן שביעית: פירש"י שאין עושין מהן סחורה דרמנא אמר לאכלה ולא לסחורה ואסור לנצוב צהן דהיינו סחורה, אבל מותרים הן להסיקן קודם זמן הדיעור דהיינו דומיא דלאכלה. וקשה דמה ענין סחורה לכאן הרי הוא נוצע את בגד שלו.

אולם אנהרינהו לעיינין ברש"י סוכה (לט.) שכתב, אהא דאמרו שם דאין מוסרין דמי פירות שביעית לעם הארץ, וזה לשונו,

אם חייב לשלם, וכתב דלא צרי הזיקא וגם אם יארע הזיק אינו צריך שעל ידי הצטעה שלו הוא צא, ואלו יתברר שהצטעה הזיק יתכן דחייב לשלם עיין שם, ושם דן גם דצצרי הלכות קטנות הנ"ל. וכעת ראיתי צשו"ת מהר"י אסאד ז"ל (או"ח סי' קצ"ט) שכתב דההורג ע"י שם חייב, דכתיב ומכה אדם יומת, והרי מנינו במשה רבינו דכתיב ציה ויך את המצרי והרי הרגו צשם המפורש וכפירש"י צפסוק הלהרגני אתה אומר כאשר הרגת את המצרי (שמות צ' י"ד), וא"כ מוכח דגם הריגה ע"י שם הוא בכלל הכאה, וממילא הוא בכלל ומכה אדם יומת. וגם כיון שם לס' דצש לפי (מערכת מ' אות ה') מש"כ צה.

ק:

לצבוע לו אדום וצבעו שחור שחור וצבעו אדום רבי מאיר אומר נותן לו דמי צמרו: עי' שו"ת להורות נתן (ח"ה סי' קי"א אות ד').

קא.

תום' ד"ה או דלמא. ויש לחלק דהנאה דהכא אין צאה ע"י מעשיו ולא ע"י מעשה צהמתו וצתחב לו חצירו אע"פ שאין זה ע"י מעשיו מכל מקום נהנה גופו: והנאת גופו הוא כמעשה דידיה וכמש"כ תוס' לעיל (כג.) ד"ה איהי.

המועטים שהמוכר מקבל יצוערו לפני זמן הציעור, שהרי אינו מוכר להצניע ולהתעשר.

וע"ז יוצן מש"כ רש"י סוכה (מא.) אהא דאמרו שם מי שיש לו סלע של שביעית וביקש ליקח צו חלוק, ופירש"י "ואינו יכול להתורה אמרה לאכלה בתוך הזמן ולא לסחורה וזה מתקיים לשנה הבאה", והצ"ח ז"ל מחק "ולא לסחורה", וכוונתו דמה ענין סחורה לכאן. ברם בצמ"ט א"ש, דלדעת רש"י כל עיקר איסור סחורה אינו אלא משום שמצניעו לאחר שביעית וכמש"כ בסוכה (לט.), ולכן אין קוין צדמי שביעית חלוק, שהרי החלוק נתפס בקדושת שביעית והוא משאירו לאחר הציעור ואינו מצער, והיינו איסור סחורה. וכן מתבאר שיטת רש"י מהא דאמרו בסוכה (מ): אחד שביעית ואחד מעשר שני מתחללין על צהמה חיה ועוף צין חייין וצין שחוטין דצרי ר"מ וחכמים אומרים על שחוטין מתחללין על חייין אין מתחללין גזירה שמה יגדל מהם עדריס, ופירש"י "שמה יגדל מהם ישהה אללו לגדל ולדות וכו' וגבי שביעית נהנה מהן להתעשר והתורה אמרה לאכלה ולא לסחורה אלא להפקיר ולצער בשביעית עד שלא תכלה לחיה מן השדה הוא זמן ציעור לפירות ולדמיהן". הרי דאע"ג דאינו עושה סחורה כלל שהרי התם דרך חילול מיירי, וכפירש"י שם ד"ה מתחללין דרך חילול בפדייה ולא במקח וממכר, ומ"מ אסור לחלל פירות שביעית על צהמה חיה ועוף חייין משום איסור סחורה, ולכאורה מה ענין סחורה

דהתורה אמרה לאכלה ולא לסחורה, שכל פירות שביעית חייצין להתצער בשביעית הן ודמיהן ולא שיעשה צהן סחורתו להצניע לאחר שביעית ולהעשיר, ועמי הארץ חשודין על כך, לפיכך אין מוסרין להם דמים ליקח מהם כלום צדמים דקעצב אלפני עיור לא תתן מכשול עכ"ל. ומבואר מזה דאין איסור סחורה אלא אם הוא מצניע את הפירות או דמיהן עד לאחר ציעור. וצויתר מבואר ברש"י סנהדרין (כו.) ד"ה צדמי תרומה "דמותר למכור שביעית על מנת לאכול היא ודמיה קודם הציעור". הרי צהדיא שאם מוכרו על מנת לאכלו קודם הציעור ליכא איסורא כלל. ונראה דשורש שיטת רש"י היא, דלכאורה קשה מנלן לדרוש לאכלה ולא לסחורה, אטו כשעושה צו סחורה אינו מקיים הך דלאכלה, הלא הקונה לוקחו כדי לאכלו וא"כ מתקיים לאכלה גם אם עושה צו סחורה. ולכן ס"ל לרש"י ל דבצמ"ט אין איסור סחורה מלד עצמו, וכל איסורו אינו אלא אם עושה סחורה כדי להצניעו לאחר ציעור, שהרי דרך הסותרים להצניע או פירות סחורתם או דמיהן שהם מרויחים, ואם יעשה סחורה נמנא שלא יקיים מצוות ציעור כשיצוא זמן הציעור. ולכן כתב שאם מוכרו על מנת לאכול קודם ציעור שרי. ומהאי טעמא מותר ליקח כדי מן וכן מותר למכור אם נתותר אללו, משום דאין איסור בסחורה אלא כשעושה סחורה כדי להצניע את הפירות או את הדמים, וכשקונה או מוכר מעט מעט שמוכרו לשם אכילה לאלתר ליכא איסורא שהרי יאכלנו קודם הציעור, וגם הדמים

לכאן, אלא דבאמת אין איסור בסחורה מלך
ענמו דאטו ולא לסחורה כתיב בקרא, אלא
איסורו משום שמהה ומנניע את הפירות או
דמיהן עד לאחר הדיעור, ולכן אסור גם דרך
חילול כיון דעכ"פ מנניעו לאחר הדיעור ואינו
מקיים מצות דיעור בזמנו.

ועפ"ז יתבאר לנכון הא דסוכה (מ:) צוא וראה
כמה קשה אצקה של שביעית, ופירשו
התוס' דעיקר איסור בעבודת קרקע כגון
חרישה וזריעה, אבל משא ומתן אינו אלא
עשה בעלמא דלאכלה ולא לסחורה עיי"ש.
וקשה אטו עשה לאו איסור גמור הוא ואמאי
קרי ליה אצקה. ולדרכנו א"ש דבאמת אין
איסור בסחורה מלך ענמה אלא דאסורה
משום שע"ז לא יקיים מצות דיעור, ולכן
נקראת הסחורה אצקה של שביעית. וכעת
מלאתי הדבר מפורש בעזה"י בס' הערוך (ערך
אצק) וז"ל, אצקה כמו ריח איסור שביעית,
שעיקר איסור שביעית האוצר פירות שביעית
עד שמינית וסחורה אינה עיקר האיסור אלא
מדרשה לאכלה ולא לסחורה כמו אצק ריבית
שאינו ריבית גמור עכ"ל. ומזה יסוד שיטת
רש"י ז"ל דכל עיקר איסור סחורה משום
שמנניעו לאחר הדיעור.

דמה ענין סחורה לכאן הרי הוא נוצע את צד
שלו. ברם באמת אחי שפיר, דלרש"י ז"ל כל
עיקר איסור סחורה אינו אלא משום שמנניעו
ואינו מצערו, ולכן אסור גם לנצוה צדו משום
שהוא דבר המתקיים ואינו מקיים מצות
דיעור, והיינו איסור סחורה. שוב ראיתי כע"ז
צפני יהושע, וכתב דהא דאמרו דשביעית
ניתנת לנציעה היינו נצבע שאין לו דיעור
עיי"ש. ועיין סנהדרין (כו.) משרצו ממציאי
מעות לעניים ואולי עניים ואספי להו ומייתי,
ופירש"י "ואולי עניים אספו להו בשביל
המעות והוי להו סוחרי שביעית ורחמנא אמר
לאכלה ולא לסחורה". וקשה אמאי קרי להו
סוחרי שביעית הלא העשירים שאספו בשבילן
לא מכרו הפירות אלא הנניעו לענמם, ואם
משום שנתנו מעות לעניים לאסוף והו"ל
כאילו קנו הפירות, אכתי אמאי הויין סוחרי
שביעית הלא כתב בשו"ת נודע ביהודא (קמא
אה"ע סי' ע"ו) דשביעית האיסור על המוכר
ולא על הקונה עיי"ש. אבל לדרכנו א"ש, דכיון
דאוספין פירות הרבה להנניע לאחר הדיעור,
א"כ עברו על איסור סחורה, דזהו עיקר
איסור סחורה.

והנה הצעל המאור בסוכה (לט.) הקשה
על פירש"י שכתב, דאין מוסרין דמי
פירות שביעית לע"ה משום דתורה אמרה
לאכלה ולא לסחורה, וכתב עליו צעה"מ
"ול"נ שאין צה משום סחורה אלא בלוקח
מהן חלוק או טלית דבר שאינו ראוי לאכילה,
ואין הטעם צוה אלא גזרה דלמא משהי להו

ומעתה יוצן מש"כ רש"י בסוגיין "שאין
עושין מהן סחורה דרחמנא אמר
לאכלה ולא לסחורה ואסור לנצוה צהן דהיינו
סחורה, אבל מותרים הן להסיקן קודם זמן
הדיעור דהיינו דומיא דלאכלה", והקשינו

תום' ד"ה שהנאתן. אבל נצט הנאתן וציעורן שיה הנאתן כשלושן ואז הוא כלה ומתצער הנצט מיום אל יום: לכאורה הוא סגי למימר דהנאה כשלושן וכרש"י ומ"מ כיון דהציעור רק אחר ההנאה הוא כהנאתן וציעורן שיה דלכאורה עיקר הקפידא שיה הנאה נשעה שיטנו צעולס ואין קפידא שייכלה מן העולס נשעת ההנאה והעיקר שלא יהא ההנאה כשצבר כלה.

קב.

תום' ד"ה ה"ג. ואס תאמר לר' יוסי היאך מותרין ע"ס צארך ישראל להסיק צהן תנור והלא יש צהן איסור שציעית לאחר הציעור: נ"ע דצע"ס להסקה ליכא זמן ציעור כיון דאינו כלה לחיה מן השדה ומותר לעולס.

מרדכי אות קבב. ואס לא לקח רשות להוציא כשיצטרך (להחזיר) הרי שלא יד צפקדון: ציש"ס (סי' ק"ט) השמיט תיצת "להחזיר", ונכון.

תדע דתנן אחד המקדיש נכסיו ואחד המעריך את עצמו אין לו בבסות אשתו ולא בבסות בניו ולא בצבע שצבע לשמן וכו': כתב הטור חו"מ (סי' ק"ט) "וכן אס אדם אחד [נראה דל"ל: אחר, וכ"ה צפ"י] אמר למוכר, כסף השדה קח לך ממני ומכור שדך לפלוני, ואותו פלוני עשאו שליח אלא שהנותן נתן את הכסף משלו, או

ע"ה לאחר הציעור" עכ"ד. והראצ"ד ז"ל צהשגותיו השיצ על המאור "צדהי פירושא דקצי למה לי, ואי לא משהי ליה לאחר ציעור מי ליכא למיחש דלמא זצין מיייהו חלוק והיינו לסחורה כמו שפירש הרצ ז"ל" עכ"ד. ומשמע שהראצ"ד ז"ל הצין צדצרי רש"י דליכא איסור סחורה אלא אס עם הארץ יקנה חלוק וחשש זה איכא גס קודם הציעור. צרם לדרכנו נראה צדעת רש"י"ל דכל עיקר החששא הוא שמה ינניע עד לאחר הציעור, והא דאיסור לקנות חלוק גס כן איסורו רק משום שהוא מנניע את החלוק עד אחרי ציעור ואינו מצערו וכמש"כ רש"י צסוכה (מא.). ד"ה וציקש, ואין איסור צע"ס קניית החלוק אלא משום שמנניעו לאחר הציעור. ומה שהקשה המאור דמה ענין איסור סחורה לכאן, הנה צבר כתצנו צדעת רש"י"ל דאין איסור צסחורה מצד הממכר עצמו וכל איסורו אינו אלא משום שמקיימו לאחר הציעור.

רש"י ד"ה יש להן ולדמיהן שביעית. שאין עושין מהן סחורה דרסמנא אמר לאכלה ולא לסחורה ואסור לצצוע צהן דהיינו סחורה אבל מותרים הן להסיקן קודם זמן הציעור דהיינו דומיא דלאכלה: נ"ע אס אסור לצצוע משום סחורה נמצא דאינו רשאי להשתמש צו צאופן שיהא הנאתן וציעורן שיה וא"כ אין שייך צו קדושת שציעית דהא אינו צגדר לאכלה ולא מייירי ציה קרא. ועיין רש"ש.

גם שלוחו של המזכה, ולכן אם המזכה הוא נכרי אי אפשר לזכות לאחרים דאין שליחות לנכרי. וכן כתב צחידושי הר"ן צ"ח מציעא (יא:): והוצא צנתה"מ (סי' קצ"ה סק"א), דלר"ך שיהיה שלוחו של צעל הממון עיי"ש. והיינו דלר"ך שצעל הממון יעשה אותו שליח לזכות להמקבל, ולא סגי צמה שהוא עושה עצמו שליח של המקבל לזכות מן המזכה, אלא דלר"ך שצעל הממון שהוא המזכה יעשה אותו שליח לזכות להמקבל.

ובע"תה כשנותן מעות לחצירו ואומר לו הילך מנה ותהא שדך מכורה לפלוני, נמצא שאינו אומר לו שהוא עצמו יהיה השליח לקנות את השדה לפלוני, אלא שעל ידי נתינת מעות אלו יקנה צעל השדה את השדה לפלוני, לכן צע"ן שהמקבל יעשה את הנותן שליח ליתן את המעות - וכמו שכתב הטור - דאז נחשב כאילו המקבל עצמו נתן את מעותיו לצעל השדה, ושפיר קנה. אבל אם המקבל לא עשה שליח ליתן את המעות לצעל השדה, א"כ איך יקנה המקבל את השדה. הלא צעל השדה אינו רוצה לזכות את השדה להמקבל על ידי פלוני שנתן לו את המעות, שהרי זה שנתן את המעות אומר לו הילך מנה ויהיה שדך מכור לפלוני, ואין צמשמע בלשון זה שהוא נעשה שליח לזכות את השדה להמקבל, אלא שצעל השדה עצמו יקנה את השדה להמקבל, וזה לא יתכן, דודאי אילו היה צעל השדה מזכה את השדה להמקבל צאמצעות השליח, דהיינו נותן המעות, כי אז היה מועיל

שאפילו לא עשהו הלוקח שליח ואמר הוא למוכר שדך קנויה לי בכסף שנתן לך פלוני, קנה". הנה הא דצע"ן דפלוני עשה שליח, מקורו ברש"י קדושין (ו.) ד"ה הילך מנה והתקדשי לפלוני "והוא שלוחו אלא שמקדשה משלו מקודשת ואע"ג דממונה לאו של משלח הוא". וביאר בקרבן נתנאל על הרא"ש שם (אות פ'), דאי לאו שעשה פלוני שליח אינה מקודשת דאין חצין לאדם שלא בפניו ולא ניחא ליה למיתסר בקרובותיה עכ"ד. ולפי זה צמכר דליכא חוב ללוקח, אין צריך שיעשה הלוקח שליח את הנותן, ותקשי מה שכתב הטור דצע"ן שאותו פלוני עשה שליח. שוב ראיתי בקצות החושן (סק"צ) שכתב, דהכא לא צע"ן שעשה פלוני שליח, כיון דזכין לאדם שלא בפניו, וכדאמרין בש"ס צ"ח קמא (קצ:): צמקדיש נכסיו דאין לו להקדש בצגדי אשתו ולא בצ"ב שצ"ב לשמן, ומשום דזכה הצעל בשעת משיכתו לאשתו, ואע"ג דלא ידעה כלום ולא אמרה מידי עיי"ש. וכן עמד בזה בהגהות אמרי צרוך צשו"ע כאן (ס"ד).

וליישב דברי הטור נראה לענ"ד, דהנה מצואר צתוס' צ"ח מציעא (ע"א:): ד"ה צשלמא, דישראל הצא לזכות מעות מנכרי לישראל חצירו, אין לו כח לזכות, משום שאם כן היה הישראל הממוצע שלוחו של הנכרי לזכות צמעותיו של ישראל, ואין שליחות לעכו"ס עיי"ש. ומצואר, דהיכי שזכה לאחרים מדין זכין לאדם שלא בפניו, לא סגי אם הוא נעשה שלוחו של הזוכה, אלא שצריך שייעשה

לפלוגי שאמר לו הממונע, וא"כ איך יקנה את השדה.

קד:

רש"י ד"ה שכיב רבי אבא. דוקן הוא וכבר בטל שליחותו קודם שתקבלם: מלשון זה משמע דכשמת משלח בטל שליחותו. ועיין קצה"ח (סי' פק"ח). ועי' רש"י גיטין (ט: ד"ה לא יתנו. ושם (סו). ד"ה לאחרי. ומש"כ על הגליון שם.

תום' ד"ה אגב. וההיא דפרק הזהב (בבא מציעא מו.) גבי היה עומד בגורן דפריך וליקני ליה אגב ארעא, ומשני דלית ליה ארעא, התם מדאורייתא דענין דאית ליה ארעא וכו': מצואר דלענין דאורייתא לא מהני אודיתא. ובקצה"ח (סי' קנ"ד סק"ד) הקשה דהא קנין דרבנן מהני לדאורייתא. ולפע"ד יש לומר דאודיתא לא הוי קנין עגס אלא נאמנות גרידא שאנו מאמינים לו שהקנה, וע"כ לענין דאורייתא דענין שיהא צאמת שלו לא מהני נאמנות, כיון דלא קנאו צאמת. אצל היכי דתקנו רבנן קנין מהני גם לדאורייתא.

תום' ד"ה חוץ מפחות שוה פרוטה בקרן. תימה אמאי איצטריך למיתני הא כיון דצרישא תנן שוה פרוטה משמע אצל פחות לא: י"ל דצרישא מיירי דבתחלה ליכא אלא שו"פ וע"כ פטור. אצל הכא שהיה שו"פ אלא שמתל לו עד פחות משו"פ הו"א דאכתי

כדין זכין לאדם שלא צפניו, שהממונע נעשה שליח הן של המקבל והן של בעל הממון דהיינו בעל השדה שהוא המזכה, אצל צנדון דידן הרי לא אמר בעל השדה שהממונע יזכה את השדה לצורך המקבל, אלא שהקנין נעשה ע"י בעל השדה מחמת שקיבל מעות, וכיון שהמעות אינן של המקבל אלא שהממונע נתן מעות שלו לבעל השדה, א"כ איך זכה המקבל בהשדה, כיון דהמעות אינן שלו וגם לא עשה שליח ליתן מעות, ולכן כתב הטור דענין דוקא שהמקבל יעשה אותו שליח ליתן את המעות, דאז קנאו המקבל כאילו נתן בעצמו את המעות.

והא דצסוגיין קנתה האשה את הבגדים ואף שלא עשתה שליח את הבעל לזכות בשזילה, דהכא התכוין המוכר להקנות את הבגד לבעל עצמו, ולא בתורת זכיה לאשה אלא שהמוכר מוכר את הבגד לבעל, דהא המוכר אינו יודע כלל למי קונה הבעל את הבגד, ועל כן כיון שהוא התכוין להקנות הבגד לבעל שהוא נותן לו מעות, והבעל התכוין להיות שליח של האשה, א"כ שפיר זכתה האשה בצגד. וצכהאי גוונא אין צריך שהמוכר יעשה את הבעל שליח לזכות לאשה וככל זכיה דענין שיהא שליח של בעל הממון וכנ"ל, דהכא אין המוכר רוצה לזכות להאשה אלא שמקנה את הבגד לבעל שנתן לו מעות, והבעל שפיר קונה לצורך האשה כי הוא עושה עצמו שלוחה של האשה. אצל צנדון דידן, הרי בעל השדה אינו מתכוין להקנות את השדה לממונע, אלא

נשאר חיובו כיון דצא משיעור שלם. וכה"ג מנינו צצא מחתיכה גדולה. ע"י כריתות, וכן בגרדומי מנות צצ"ס מנחות (לת:).

קז.

דאמר רבה מפני מה אמרה תורה מודה מקצת הטענה ישבע וכו': פירש"י צצ"ס צצא מניעה (ג.), ולא חשבו כמשיב אצדה לפטור שלא כפר זכולו. אבל תוס' פירשו, יהא נאמן צמגו דאי צעי כופר הכל או ילף מהכא דלא נימא מגו צעלמא עיי"ש.

וגראה מה שרש"י"ל לא כתב דליפטור מטעם מגו אלא דליחשב כמשיב אצדה, דהנה הרא"ש ז"ל צמס' שזעות (מה:): הציא דעת הר"י מגאש ז"ל דלא אמריין מגו לאפטורי משזועה אלא לאפטורי מממון עיי"ש. והר"ן שם הקשה עליו מסוגיין דאמר רבה מפני מה אמרה תורה מודה צמקלת הטענה ישבע כלומר למה לא פטרה אותו משום מגו דאי צעי כופר זכוליה עיי"ש. צרם צאמת לרש"י"ל נראה דלק"מ, דודאי דלא אמריין מגו לאפטורי משזועה, אולם היינו דוקא צגוונא דמיירי ציה הר"י מגאש ז"ל שהוא רואה לפטור עצמו לגמרי, וכגון צהא דמיירי צסוגיא דשזעות (מה:): דפריך שזעות השומריין דחיצה רחמנא היכי משכחת לה מתוך שיכול לומר לו לא היו דברים מעולם יכול לומר לו נאנסו עיי"ש, והנה צגוונא זו אין זה משיב אצדה כלל שהרי רואה לפטור

עצמו לגמרי מתשלומין, ומגו כי האי ודאי דלא מהני לפטור משזועה. והא דאמר רבה מפני מה אמרה תורה מודה צמקלת הטענה ישבע, היינו משום שהוא מודה עכ"פ צמקלת הטענה והוא ליה משיב אצדה דאי צעי היה כופר הכל, ומגו כי האי שפיר אמריין דמהני גם לפטור משזועה. ואע"ג דמצואר צרש"י צצא מניעה (ד:): ד"ה אינו דהא דמשיב אצדה פטור מן השזועה חכמים הוא דפטרוהו עיי"ש, ומשמע דאין סברא לפטור משיב אצדה מן השזועה אלא מדרבנן אבל מדאורייתא היה לו לישבע. ומוכח דאין זה מגו מעליא לפטור משזועה מן התורה. צרם כבר עמד ציה צצמ"ק שם וכתב דמדאורייתא צלא"ה פטור משזועה צמשיב אצדה ולא הוצרכו לטעמא דמשיב אצדה אלא לפוטרו משזעות היסת עיי"ש, ולפ"ז דמשיב אצדה הוא סברא מן התורה לפוטרו מן השזועה, ומה שכתב רש"י דחכמים הוא דפטרוהו כוונתו שפטרוהו גם משזעות היסת דרבנן מטעם משיב אצדה.

וראיתי צנתיבות המשפט (סי' פ"צ כללי מגו אות כ"ח) שכתב ליישב שיטת הר"י מגאש מהא דאמר רבה מפני מה אמרה תורה מודה צמקלת הטענה ישבע, עפ"י מה שחידש דהא דמגו לאפטורי משזועה לא אמריין היינו דוקא צמקום שאין שזועה זו מחייבתו ממון כשאינו יכול לישבע, רק שזועה צעלמא מועלת עליו מחשש הוראת היתר כגון צשזעות השותפין, אבל היכי

לענין מודה במקצת ועד אחד לא תירץ כלום
וע"ג.

ובעיקר הדין דמגו לאפטורי משבועה לא
אמרינן, כתב הסמ"ע (סי' רנ"ז
סק"א) בטעמו, דדוקא בהולאת ממון הקילו
לומר מגו כי קשה להוליא ממון מיד בעליו,
אבל היכי שנפטר בשבועה מהולאת ממון לא
רזו חז"ל לפוטרו משבועה מכח המגו עכ"ד.
והטור"ז שם הקשה על טעמו של הסמ"ע,
דהא איכא מאן דס"ל (סי' פ"ב) דאמרינן מגו
להוליא, הרי דמגו מועיל גם להולאת ממון
מצעליו. ולכן כתב טעם אחר, דאף די שפירא
טובה מכח המגו שטענתו אמת, מ"מ כל מה
דאפשר לצרורי מצררינן, כיון שי"ל שעל ידי
השבועה יפרוש אנו עושין כן, דוגמא לדבר
דאזלינן בחר רוצא בכל מקום ומ"מ כל היכא
דאיכא לצרר לא סמכינן על הרוב וכמש"כ
המרדכי בשם הר"י הלוי עכ"ד. ודברי
המרדכי בשם הר"י הלוי הציאו הטור"ז גם
ציו"ד (סי' ל"ט סק"א). ועיין בשו"ע שם (סי'
א' ס"א) ברמ"א, וצביאור הגר"א ז"ל יו"ד
(סי' ס"ה סי"ג), ובמג"א (סי' ח' סקי"א).

ברם יש להקשות על הטור"ז, דכיון דלדידיה
מגו לא עדיף מרובא, וכשם שצבוצא
היכי דאיכא לצרורי מצררינן הוא הדין בצמגו,
וא"כ מוכח דס"ל דמגו לא הוי צירור גמור
אלא כעין רוב שכתב בשטמ"ק צ"מ (ו:) דהוי
ספק אלא שהתורה התירה עיי"ש, וכיון דמגו
לא עדיף מרובא אמאי מהני מגו להוליא למאן

דהשבועה מחייבתו ממון כשאינו יכול לישבע
כגון במודה במקצת דכשהוא חשוד או שאמר
איני יודע חייב לשלם, דאלמא דרחמנא
האמינה לחובע כל זמן שאין הנחבע נשבע,
וכיון דעיקר החיוב דהייציה רחמנא הוא
ממון, הוי המגו לאפטורי מממון וממילא
פטור אף משבועה מקל וחומר, דמה במקום
דלא הימניה רחמנא לנחבע כלל אף בשבועה
וכשיש לו מגו מהימן בלא שבועה, מכש"כ
במקום דרחמנא האלים כחו של הנחבע
להאמינו בשבועה מכש"כ כשיש לו מגו שיהא
מהימן בלא שבועה, והא דבשבועת שומרים
כתב הר"י מגאש ז"ל דלא מהני מגו לאפטורי
משבועה דהתם איכא חיובא דממונא, התם
היינו טעמא דבאם טוען נאנסו חיישינן
שמה אומר כן רק צדדמי והטיל עליו רחמנא
שבועה כדי שעי"ז ידקדק בצבריו וכמש"כ
ראשונים סבירא זו, ולכן לא מהני לפוטרו
משבועה ע"י מגו עיי"ש. [ועיין קנה"ח
סי' ע"ב ס"ק כ"א בשם ג"ת]. ולא זכיתי
להצין דברי הגאון ז"ל, דהרי בהדיא מצואר
צראשונים - הרא"ש הרמב"ן והר"ן -
בשבועות (מה): בשם הר"י מגאש ז"ל דגם
במודה במקצת וכן צעד אחד לא אמרינן מגו
לפוטרו משבועה. וכן הוא בספר חי' הר"י
מגאש בשבועות שם. הרי מפורש דאף היכי
דהשבועה באה לפוטרו מממון, ואם אינו
יכול לישבע משלם וכגון צעד אחד ומודה
במקצת, גם בזה ס"ל להר"י מגאש דלא מהני
מגו לפוטרו משבועה. ותיירו של הנחה"מ
ז"ל הועילה רק לענין שבעת השומרינן, אבל

דס"ל כן, הלא אין הולכין בממון אחר הרוב, וע"כ מוכח דסצ"ל דמגו עדיפא מרובא, דאע"ג דרובא הוא רק בגדר ספק ולכן אין מו"יאין ממון על ידו, מ"מ צמגו מו"יאין ממון משום דהוי צירור גמור. וא"כ מה קאמרת דמגו לאפטורי משצועה לא אמרינן משום דכיון דאיכא לצורתי צצועה לא סמכינן על מגו, והלא גם המגו הוא צירור גמור ואמאי הו"א לצירור ע"י צצועה. ועוד, דהא על כרחך מוכח דמגו הוא צירור טפי משצועה, דהרי צמגו מו"יאין ממון למאן דס"ל כן, ואילו צצועה ודאי דאין מו"יאין מן התורה ממון מחזקתו לכולי עלמא, וא"כ כשיש לו מגו אמאי יצטרך לצרר ע"י צצועה הלא אדרבה המגו הוא צירור טפי משצועה. ועכ"ל דצ"ר ליה להר"י מגאש וסייעתו דמגו להו"יא לא אמרינן, ומשום דקוצרין דמגו לא הוא צירור גמור להו"יא ממון ולא מהני אלא להחזיקו ממון, וא"כ לא קשיא קושיית הטו"ז על הסמ"ע מהך מ"ד דצ"ר ליה מגו להו"יא, דהא הר"י מגאש וסייעתו ודאי קוצרין דמגו להו"יא לא אמרינן, דאל"כ אמאי לא יפטור המגו מן הצצועה.

ס"ל להר"י מגאש דמגו לאפטורי משצועה לא אמרינן. ולטעמו של הטו"ז קשה, דכיון דלא הוא ליה למידע א"כ ודאי דאי אפשר לצורתי ע"י צצועה, וא"כ צכהאי גוונא נימא מגו לאפטורי משצועה, דצוה אין לומר כצצרת הטו"ז דע"י הצצועה יפרוש שהרי אינו יודע וגם לא הו"ל למידע. וצשלמא להפוסקים דהיכי דלא הו"ל למידע לא אמרינן דמתוך שאינו יכול ליצבע משלם וכדעת תוס' ורא"ש לעיל (מו.) עיי"ש, מוצן שפיר הא דהיכי דהו"ל למידע משלם, דשפיר חשיב אפשר לצורתי ופע"י הצצועה יפרוש מהכחשתו, דהואיל דהו"ל למידע א"כ צמה שאומר אינו יודע ערומי קמערים וכמש"כ הראצ"ד צה' שאלה ופקדון הנ"ל, וע"י חיוצ צצועה יודה על האמת ולכן לא מהני מגו לפוטרו. צרם לדעת הר"י מגאש עצמו דס"ל דכל גוונא אמרינן דמתוך שאינו יכול ליצבע משלם, וצדאי דלא מהני מגו לפוטרו, קשה דכיון דאי אפשר לצרר אמאי לא יועיל מגו, ונמא דשיטות הר"י מגאש סתרי אהדדי ו"ע. ועיין תה"מ הנ"ל שם.

ובעיקר דעת רש"י"ל שלא פירש קושיית רבה משום מגו דאי צעי כופר הכל, י"ל עפ"י מה שהקשה המרדכי צצ"ס צצא מצינא שם דאיך מהני מגו כופר הכל הלא הוא מגו מממון לממון דלא אמרינן עיי"ש. ועיין ש"ך חו"מ (סי' פ"צ כללי מגו אות י"ג). ולכן פירש רש"י דהכא דהוי משיצ צצדה עדיף טפי ויעיל לפטרו משצועה.

גם יש להקשות על הטו"ז ז"ל, דהרי כתב הרמב"ם (פ"ה משאלה ופקדון ה"ו) צצם הר"י מגאש ז"ל דצצומר אמרינן מתוך שאינו יכול ליצבע משלם אף כשלא הוא ליה למידע עיי"ש וצראצ"ד, ועיין מה שהאריך צוה הש"ך צצו"מ (סי' ע"צ סקנ"א) וצשו"ע (סי' ע"ה סט"ז). וצפשוטו נראה דגם צכהאי גוונא

קז:

תוס' ד"ה כגון שמוען טענת גנב וחזר ומוען
 טענת אבד. ואיפכא לא מצי למימר
 דאם כן לא מיחייב כפל כדאמר לעיל שכבר
 יא ידי בעלים בשבועה ראשונה והכי פירושו
 וחזר וטען טענת אבד ואומר מה ששבעתי
 שנגנב לא כי אלא אבד והיה לי לישבע שאבד
 אבל אין לפרש שאמר אחר שבועה אבד שא"כ
 לא ה"מ למפטר נפשיה צאבד כיון שהיא
 ברשותו בשעה ששבע דאיהיא שעה ששבע
 לשקר מתחייב באונסין ולא מחייב אהך שבועה
 חומש ואשם דלא הויא כפירת ממון אלא
 כשבועת ציטוי בעלמא: הקשה הגאון בעל
 חלקת יואב ז"ל בקו' קבא דקשייתא (קושיא
 נ"א), אהא דכתבו תוס' צבא מציעא (ב:) ד"ה
 ולחזי, דהיכא דנחלקו בעלי הדינים דזה אומר
 אני קניתי חפץ זה וזה אומר אני קניתי, ועד
 אחד מסייע לאחד מהם שהוא קנאו, דלריך
 השני לישבע שבועה דאורייתא מדין שבועת
 עד אחד, ואף שאין נפקא מינה לענין הדמים,
 דגם אם לא יתן לו החפץ לא יהא לו הפסד
 בדמים, מ"מ מחייבו עד אחד לישבע על
 החפץ שהוא שלו, ואלו בתוס' לפנינו פשיטא
 להו דהיכי ששבע לשקר ואמר שאינו מגיע
 לחזירו אלא הדמים ולא החפץ, נקראת
 שבועת ציטוי ולא כפירת ממון, כיון דעכ"פ
 מודה שמגיע לו הדמים ואף שמכיש את
 החפץ, וא"כ למה יתחייב שבועה דאורייתא
 על ידי העד אחד כיון דלא נקרא כפירת ממון
 עכ"ק.

ולענ"ד נראה לתרץ, דלענין שבועת עד אחד
 ודאי מחייבין ליה לישבע על פי עד
 אחד אף היכי שרובה לשלם דמים אלא שרובה
 להחזיק את החפץ לעצמו, דשבועת עד אחד
 לא נאמר כלל דבעינן שיהא עליו שם כפירת
 ממון, אלא דהתורה אמרה לא יקום עד אחד
 לכל עון ולכל חטאת, ואמרו חז"ל (שבועות מ.)
 לכל עון ולכל חטאת הוא דאינו קם אבל קם
 הוא לשבועה, וכל מקום ששנים מחייבין אותו
 ממון עד אחד מחייבו שבועה עיי"ש. ובספרי
 (שופטים י"ט ט"ו) והוצא צרש"י על התורה
 שם איתא, לא יקום עד אחד לכל עון ולכל
 חטאת, להיות חזירו נענש על עדותו לא עונש
 גוף ולא עונש ממון, אבל קם הוא לשבועה
 עיי"ש. וכיון דאם צאו שני עדים ואמרו שחפץ
 פלוני הנמצא ברשות ראובן שייך לשמעון, הרי
 ודאי שמוציאין את החפץ מיד ראובן ונותנין
 לשמעון, ואף אם ראובן רוצה ליתן לשמעון
 את דמיו, וכיון דשני עדים מחייבין ליתן את
 החפץ בעצמו, כמו כן עד אחד מחייב לישבע
 על החפץ שהוא שלו. ואף אם נימא שאין
 על זה דין כפירת ממון כיון דראובן רוצה
 עכ"פ לשלם את הדמים, מ"מ כיון דשני
 עדים מוציאין את החפץ מידו, א"כ צעד
 אחד חייב לישבע על זה. וכ"כ בקצה"ח (סי'
 ע"ג סק"ב) שצ"ח עליו בעל החלקת יואב ז"ל,
 דהיכא שהתובע אומר שחפץ זה מכרת לי
 והלה רוצה ליתן דמיו, ודאי דהצ"ד נזקקין
 ליתן לו את החפץ, ואם איכא עד אחד חייב
 לישבע, והוכיח כן מתוס' צבא מציעא הנ"ל
 עיי"ש.

ועיין עוד בזה בס' אור שמח (פ"ג מגנזה ה"ג ד"ה ודע דקצרת רב).

קח.

נמצא הגנב משלם תשלומי כפל, טבח ומכר משלם תשלומי ארבעה וחמשה, למי הוא משלם למי שהפקדון אצלו: ממה שחזר לומר "למי הוא משלם", משמע דמתניתין תרתי קאמר, חדא דהגנב חייב לשלם כפל וארבעה וחמשה ואף שגנב מצית השומר ולא מצית הצעלים, ועוד שמשלם למי שהפקדון אללו. שהיה מקום לומר שהגנב מן השומר אינו משלם כפל כלל, דהא מצוהר לעיל (ס"ט): דאין הגנב אחר הגנב משלם כפל, דלגנב ראשון לא משלם דכתיב וגונב מצית האיש ולא מצית הגנב, ולא לצעלים לפי שאינו צרשותו עיי"ש, וכן כתב הרמב"ם (פ"א מגנזה ה"ו) הגונב מאחר הגנב אינו משלם תשלומי ארבעה וחמשה, לגנב הראשון אינו משלם שהרי דין הצהמה הזאת לחזור צעיניה לצעלים ולא קנייה הגנב, ולא לצעלים אינו חייב לשלם הכפל או ארבעה וחמשה מפני שלא גנב מרשותו עכ"ל, וא"כ היה מקום לומר דגם בגנב מצית השומר ליכא כפל וארבעה וחמשה, דהא השומר לא קנאו וליכא גנבה מרשות הצעלים. ולכן קמשמע לן מתניתין דבגנב מצית השומר שפיר חייב ככפל וארבעה וחמשה, והטעם הוא כמו שכתב בשיטה מקובצת צבא מליעא (לד). צ"ס

מוש"ב צ"דן שצועת כפירת ממון דמחייב חומש ואשם, הלכא התם כתיב (ויקרא ה' כ"ד) או מכל אשר ישבע עליו לשקר ושלם אותו צראשו וחמישיתיו יוסף עליו וגו' ואת אשמו יציא לה', והרי ושלם אותו צראשו פירושו שישלם את הקרן וכפרש"י שם צראשו הוא הקרן ראש הממון. ועיין לעיל (סה:) צראשו וחמישיתו ממון המשתלם צראש מוסף חומש עיי"ש וצראש"י דצראשו היינו קרן. וצוה אף שמכחיש את החפץ מ"מ כיון שאינו מכחיש את דמי הקרן, כבר נפטר מחומש ואשם, דהתורה לא חייבה לשלם חומש ואשם אלא אם נשבע לשקר על ראשו דהיינו על הקרן, והיכי שלא נשבע להכחיש את הקרן דהיינו ראשו ליכא חומש ואשם, ואף שמכחיש את גוף החפץ, מ"מ כיון שאינו מכחיש את דמיו כבר ילא ידי שילום ראשו, וכמו שצחומש משלם רק את הדמים, כמו כן לענין הקרן ילא אם שילם את הדמים ולא כחשו, ואף שכיחש את גוף החפץ מ"מ אינו נשבע. ולהמתבאר יולא, דגם לענין שצועת העדות אם תבע לשנים שיעידו לו שפלוני מכר לו חפץ פלוני, דחייבים העדים קרבן שצועה, דאלו היו מעידים היו הצ"ד נזקקים להוציא את החפץ מהמוכר ואף שרובה לשלם דמים.

וישוב ראיתי בס' אור שמח (פ"ח משצועות ה"ח), שהאריך להוכיח, דהיכא שכפר את גוף החפץ אף שרובה לשלם דמים הוא כפירת ממון וחייב צחומש ואשם, והעיר מתוס' צ"ק (ק"ו): דמצוהר להיפוך עיי"ש.

(סח:) ד"ה קטן. וצני הר"ר יהודה נ"י הקשה מכאן על מה שכתבו תוס' בכתובות (יא.) סוד"ה מטבילין, אבל הכא שזכות גמור הוא לו יש לו שליחות, דאמאי אינטריך לדין שליחות הלא צדעת אחרת מקנה קטן קונה מן התורה. אך לק"מ דתוס' התם לית להו דדעת אחרת מקנה קונה מן התורה, כדמוכח ממה שכתבו שם לעיל דרק צירש את אמו יש לו ממון, וע"כ אינטריך לשליחות. אבל אה"נ להשיטות דצדעת אחרת מקנה קונה מן התורה אין לריכין לדין שליחות, דדעת המקנה מועיל אף בלא דין שליחות. אך באמת פליגו בזה הקלות החושן (סי' רל"ה סק"ד) והחת"ס (שו"ת חו"מ סי' ס"ו) אם דעת אחרת מקנה הוא מגדר שליחות ונפקא מינה אם מועיל דעת אחרת מקנה להקנות לעכו"ם.

באו"ד. ובקטן שנתגייר עם אביו מיירי דלכו"ע מטבילין אותו: הנה בכתובות (יא.) תוס' ד"ה מטבילין כתבו, משכחת לה גר קטן מן התורה צמעות שנתגיירה כדאמרינן צפרק הערל (יצמות עה.) עובדת כוכבים מעוברת שנתגיירה צנה אין לריך טבילה והוי גר מן התורה דישראל גמור הוא ואית ליה ממון מן התורה כגון שירש את אמו, עכ"ד. לריך עיון איך יורש אמו כיון דשניהם נתגיירו. והנה מתוס' משמע דאף כשאביו נתגייר עמו לא הוי גר מן התורה, דאל"כ הו"ל לתרך דמיירי שנתגייר עם אביו וכתוס' צסוגיין, ועל כרחק דסצירא להו התם

הראצ"ד ז"ל, דכשגונב מן השומר לא הוי כגונב אחר הגנב לפטור מכפל ואינו משלם לא לבעלים ולא לגנב, משום דפקדון כל היכא דאיתיה צרשותיה דמריה איתא ומצית הבעלים קרינן ציה עיי"ש. וכעין זה כתב הרא"ש פסחים (ה:), דכיון שהשאל הנפקד את ציתו להמפקיד לשמירת ממון, קרינן ציה ציתו של המפקיד עיי"ש. וכ"כ רש"ס צצא צתרא (פה.) ד"ה המופקדין, דמסתמא הקנה לו נפקד למפקיד רשותו לצורך פירותיו עיי"ש, והוצא צטור חו"מ (סי' קפ"ט), ועיין קלות החושן (סי' קפ"ט סק"א). וכן מצאנו צרש"י לעיל (מה.) ד"ה הוי שן צחצר הניזק, דכיון דיהיב ליה צעל חצר רשותא לעיולי דוכתא אקני ליה צגויה והוי ליה חצר הניזק עיי"ש. ועל כן כשגנב מצית השומר חייב כפל דו"ה דקרינן ציה וגונב מצית האיש. שוב הראוני צריטצ"א - הישנים - צצא מניעא (ג:.) שכתב, דהא דמשלם כפל ואף שגנבו מצית השומר והרי צעינן וגונב מצית האיש, דכיון דפקדון צרשותיה דמריה הוא קרינן ציה מצית האיש ע"ש. והוא כהראצ"ד. ושור"ר צחיודשי הרי"ם צצא מניעא שעמד על כפל הלשון למי משלם, ותירך כעין דרכנו עיי"ש.

קט:

תום' ד"ה קטן. וי"ל דדוקא מציאה דאין דעת אחרת מקנה אותו לא הוה אלא מדצריהם, אבל כשדעת אחרת מקנה אותו קני מדאורייתא: וכן כתבו תוס' צסנהדרין

וגם אציו אינו יכול לגיירו אלא מטעם זכייה, וכיון דאין זכייה לקטן מן התורה אם כן גם בנתגייר עם אציו הוא רק גר דרבנן.

קי:

וארבע בירושלים הבכורה והביכורים והמורם מן התורה ואיל גזיר ועורות קדשים: במסכת כלים (פ"א מ"ח) איתא, לפנינו מן החומה מקודש מהם, שאוכלין שם קדשים קלים ומעשר שני. ויש לעיין מדוע לא מנה התנא גם ביכורים שאין אכילתו אלא בירושלים, ולעיל (משנה ו') גבי ארץ ישראל כתב הגר"א ז"ל דלא גרסינן ביכורים, וביארנו בס' נתן פריו סוגיות (ח"א סי' ז"ד) משום דמנחת ביכורים מעיקרא אינו חלה אלא בפירות ארץ ישראל, והו"ל חובת הארץ ואינה נוהגת אלא בארץ דומיא דתרומות ומעשרות עיי"ש, אך לגבי קדושת ירושלים, כשם שמנו מעשר שני דאסור לאוכלו חוץ לירושלים הוא להו למנות גם ביכורים דמנחתו בכך דומיא דמעשר שני. [ועיין תוס' מכות (יח:) ד"ה בכורים וכו' שמנחתו בפנים בעזרה. ומשמע לכאורה דמנחתו לאכול בעזרה. אך ברש"ש שם כתב דלריך למחוק "בעזרה". ועיין תוס' שם ותמנא כונת תוס' דיש שם טעות סופר. ועיין בס' נתן פריו שם].

ולבאורה י"ל הטעם דלא מנאו ביכורים בין מעלות ירושלים, די"ל דנהי

דגזרת הכתוב היא דביכורים אינו נאכלת אלא בירושלים, מ"מ אף אי לאו הכי מ"מ לא הוא שרי להוויא, והוא דביכורים דבעינן הנחה לפני ה' יש צו ענין קרבן וכמש"כ בס' טורי אבן מגילה (כ:) - ועיין בזה בס' נתן פריו סוגיות ח"א (סימן ז"ד) - ועיין תוס' מכות (יט.) דהא דבעינן ביכורים בפני הצית דוקא, היינו משום הנחה לפני מוצא, ומשום אכילה. והנה כתב הרדב"ז ז"ל על הרמב"ם (פ"א מציכורים ה"ד) דהא דעורות קדשים נקראין מתנות ירושלים, משום דאיכא ציון קדשים אם מוויאין אותו חוץ לירושלים, וע"כ אפילו דמיהן אינן נאכלין אלא בירושלים עיי"ש. הרי דכל קרבן אע"ג דאינו נפסל ציולא מ"מ איכא ציון להוויא למקום שהקרבן נפסל ציולא. וכעין זה כתבו תוס' מנחות (ח.) ד"ה ולרבי חנינא, דדבר שנתקדש בכלי שרת גנאי הוא לתמו בכלי חול עיי"ש. וא"כ הוא הדין ביכורים כיון דיש צו ענין קרבן, אסור להוויא חוץ לירושלים משום ציון. ואע"ג דמבואר בחולין (סח:) דאין ביכורים נפסלין ציולא, מ"מ לכתחלה אסור להוויא. וא"כ אינו דומה ענין אכילת ביכורים בירושלים לשאר ענינים המנויין. אך אכתי לא הועלנו בזה, דהרי מנו במתניתין קדשים קלים, והרי גם צדידהו איכא ציון קדשים להוויא חוץ לירושלים. ועוד דהרי מדחינן דצהולא בת ביכורים חוץ לירושלים איכא ציון קדשים, מזה עצמו שמעינן דיש בירושלים מעלה וקדושה יתירה. ועדיין קשה דאמאי לא מנו גם ביכורים.

צמרדכי כתובות (פרק אעפ"י) דס"ל כהרשב"א הנ"ל. וכן תמה צוה בשו"ת חת"ס (ח"מ סי' קמ"ו) עיי"ש.

ברם יש ליישב, דדוקא צהך דהכא דהכסף שנותן לכהנים אינו נותן אלא צתורת תשלומין דכך הוא מצוותו ליתן גזל הגר לכהנים, אבל לא התכוין מעולם ליתנו לזורך נדקה, ולכן אם נימא דאינו מכפר מחלצה נמצא דליכא מצוה כלל ושזב הדר הכסף לרשותו, דאנן סהדי דאדעתא דהכי לא נתן - משא"כ צנדון הרשב"א והראצ"ה שגדר מעות לנדקה, וצוה הרי כתב האור זרוע הגדול (ה' נדקה סי' ז') דצכל גוונא אין הממון חוזר לרשותו אלא שצריך לעשות צוה צרכי מצוה, ונמצא דהממון צלא"ה לא יישאר צרשותו שהרי צהכרת יצטרך ליתנו לנדקה, י"ל דליכא אןן סהדי דאדעתא דהכי לא נתן ליתומה, דאפשר דכיון דצלא"ה לא יוחזר ממון לידו ולא ירויה צו כלום אפשר דכצב הסיח דעתו מן הממון ואינו חוזר אליו וצו צו היורשים. ועכ"פ אין להקשות מהגמרא דסוגיין, דהכא הרי אם לא ינתן הממון לכהנים יוחזר הממון לרשותו, וצכה"ג ודאי דאנן סהדי דאדעתא דהכי לא נתן ורואה צקצ שלו. [ועי' שו"ת להורות נתן ח"צ סי' ע"ז].

תום' ד"ה למאי נ"מ לגזל חמין ועבר עליו הפסח. תימה אמאי לא פשיט ליה מדידיה דאמר לעיל גזל הגר שאין צו שוה פרוטה לכל אחד ואחד לא ינא אלמא מקצלי

ולבאורה י"ל דלא נקט רק מעשר שני לרצותא קאחי, דמצואר צתמורה (כא): דס"ד דמעשר שני יהא נאכל צכל הרואה אף צצנין עולמים, והיינו אף מחוץ לירושלים, ופירש"י דס"ד דמעשר שני כיון דאין צו מתן דמים ע"כ מותר צכל הרואה קמ"ל. ורצותא זו אשמעינן מתניתין. אבל ציכורים דצעינן הנחה לפני מוצח, הו"ל דומיא דצכור דמצואר צסוגיא שם וצפירש"י דפשיטא דאינו נאכל אלא צירושלים. והא דנקט גם קדשים קלים, דצאו לומר דהן מה שנקרב על המוצח והן מה דלא צעינן הקרצה כגון מע"ש, הכל אינו נאכל אלא צירושלים, אבל צציכורים דליכא רצותא לא מני ליה. ועדיין צ"ע. [ויש להעיר מתוס' זצחים (ק"ט). דציכורים לא קרצו צנוצ וגצעון הואיל דאין שם מוצח עיי"ש. וצתוס' פסחים (לו): כתצו דנהגו ציכורים צנוצ וגצעון. ועיי"ש (לח): צתוס' שם].

נתן את הכסף לאנשי משמר [ובר'] אמר אביי ש"מ כסף מכפר מחצה דאי לא מכפר הוה אמינא מהדר ליורשין מ"ט אדעתא דהכי לא יהב ליה: הנה הצית יוסף צחו"מ (סי' רנ"ג) הציא מתשו' הרשב"א צמי שגדר מעות ליתומה להשיאה ומתה, יורשיה יורשין אותה. וכן פסק צשו"ע שם (סט"ו). וצתשו' חת"ס (יו"ד סי' רל"ח) הקשה על הרשב"א מהא דאמרינן דאי לאו דכסף מכפר מחלצה מהדר ליורשין משום דאדעתא דהכי לא יהיב ליה עיי"ש, ונימא גם כאן דאדעתא דהכי לא יהיב ליה. וכן הקשה על הראצ"ה המוצח

הבעל מתיר בעצם כמו גט, וטב למיתב טן 17
לא שייך צמת הבעל כמש"כ מהר"ם מר"צ
הוצא צ"י (אה"ע"ו סי' ק"מ) צמומר לעכו"ם
עכ"ק.

ולענ"ד יש לתמוה על הקושיא, דהרי צהדיא
מצואר צסוגיין דאמריין טב למיתב
טן 17 גס כשמת הבעל, דהרי אהא דפריך
הש"ס אלא מעתה יצמה שנפלה לפני מוכה
שחין תיפוק צלא חליצה דאדעתה דהכי לא
קידשה עצמה (ופירשו חוס' דמיירי צנפלה מן
האירוסין), משני הש"ס התם אן סהדי דמינח
ניחא לה צכל דהו דטב למיתב טן 17 מלמיתב
ארמלתא, ופירש"י דמינח ניחא לה להתקדש
לראשון שהוא שלם על ספק זה שאם ימות
תזקק לאחיו עכ"ד, הרי דאע"ג דהבעל צבר
מת מכל מקום אין הקידושין צטלין למפרע
משום דאדעתה דהכי לא נתקדשה, אלא
שהקידושין קיימין משום טב למיתב טן 17.
וא"כ שפיר למדו דמיתת הבעל מתיר מקרא
דאיש אחר יקחנה, דאל"כ היאך הותרה לאחר,
כיון דהקידושין הראשונים קיימים ולא אמריין
דאדעתה דהכי לא נתקדשה, ומשום דטב
למיתב טן 17 והסכימה להתקדש מעיקרא על
הספק.

ומה שהציא רחיה ממש"כ מהר"ם מר"צ
- הוצא צ"י אה"ע (סי' ק"מ ד"ה אצל
אם המיר דף מ"ו ע"א) - דצמומר לעכו"ם
לא אמריין טב למיתב טן 17, הנה התם
מיירי שרונים לצכות גט להאשה שבעלה

מתנות הוו דאי יורשין הוו אמאי לא ינא מאי
דשצק להון צצוהון יהב להון: לכאורה י"ל
דכשמחזיר הגזל עצמו שגזל שהוא צעין י"ל
דשפיר יוצא אף צחמץ שעבר עליו הפסח וכמו
שיוצא צגולן עצמו כשהחזיר לו חמץ שעבר
עליו הפסח דאומר הרי שלך לפניך דזהו
השצה מעלייתא, והא דאין צו שו"פ לכל או"א
לא ינא היינו כשמחזיר דמי הגזלה, דהשצת
דמיס לא הוי השצה אלא כשמגיע שו"פ
לכ"א.

תום' ד"ה כסף מכפר מוצה. מכאן נראה
דכהן אין יכול למחול כיון דהוי כפרה:
עי' תוס' כתובות (ז:) ד"ה זר שאכל.

תום' ד"ה דאדעתא דהכי לא קדשה נפשה.
נראה דצנפלה מן האירוסין איירי דאי
מן הנישואין ודאי מקדשה נפשה כדי שתהא
נשואה לצעלה דמשום אחר מיתת צעלה
לא מסקא אנפשה מלהיות נשואה אלא מן
האירוסין איירי דמקדושין אין לה שום טובה:
הקשה הגאון צעל חלקת יואצ ז"ל צקוני' קצא
דקשייתא (קושיא ל"צ), על מה שכתבו תוס'
דרק צאירוסין אמריין אדעתא דהכי לא
קידשה אף צצבר הנולד אחר כך, ולא אחר
הנישואין, א"כ מה הוכיח הש"ס קידושין (יג):
דמיתת הבעל מתיר מקרא דאיש אחר יקחנה,
והרי שם צאירוסין גרידא איירי, וא"כ אף
דמיתת הבעל אינו מתיר מכל מקום ניתרת
לאיש אחר צמיתתו מטעם דאדעתא דהכי לא
נתקדשה לו, אצל מנלן דמן הנישואין מיתת

להכנס להספק משום טב למיתב טן דו, וזה פשוט.

בא"ד. אבל הכא דקדושין צדידה קיימא והוא אינו חושש היאך דעתה להתקדש: יל"פ דקדושין לא איכפת לבעל אף אם האשה הי' עושה תנאי שאם ימות ותפול לפני מוכה שחין שיתצטלו הקידושין דמה איכפת לו שהקידושין יתצטלו אחרי מותו, אבל במקח ודאי שהמוכר אינו מסכים להתנאי שאם יתקלקל יתצטל המקח, וכיון שנתן לו ממון ודאי דמחל תנאי זה. ועי' תוס' כתובות (מז:): ד"ה שלא. ועי' תוס' ישנים יבמות (ב) אות א' בשם מהר"י מקורבלי ועי' מל"מ (פ"ו מוכיה) באריכות צענין אומדנא. [ועי' שו"ת להורות נתן (חט"ו סי' ז"ה)].

נעשה מומר, וזוה דעת מהר"ם דשפיר זוכין לה דאין זה חוב לה כיון דבעלה נעשה מומר, וזוה אין לומר טב למיתב טן דו, דודאי כיון דעכשיו נעשה בעלה מומר ודאי ניחא שתגרש ממנו עיי"ש, והיינו משום דמיירי שכבר הוא מומר ולכן באותה שעה ודאי דלא אמרינן טב למיתב טן דו ודודאי ניחא לה להתגרש ממנו, אבל צנ"ד שצשעה שקידשה עדיין לא מת הבעל ושמא יחיה וישאנה, ודאי אמרינן דטב למיתב טן דו וניחא לה להתקדש אף אם יתברר אחר כך שמת בעלה קודם הנישואין, ואין הקידושין צטלין למפרע, משום דצשעה שנתקדשה היה לה ספק שמא יחיה בעלה וישאנה, ולכן נתקדשה צלי שום תנאי ואף אם יתברר לצסוף שימות קודם נישואין, משום דניחא לה

פרק עשירי

אלא כל זמן שלא גבה מן הראשון, אצל אס גבה מהראשון פשיטא שאינו גובה מן השני – וכן מלמדי צהדיא צשיטה מקובצת צסוגיין צסם הרמ"ה ז"ל – ואס נימא דהשני חייב כיון דגול חפץ מהצעלים וגזירת הכתוב הוא דמזיק חייב אף שאינו עושה הפסד להצעלים, א"כ גם אס גבה מן הראשון יוכל לגבות עוד הפעם מהשני, דאיך יכול השני לפטור את עצמו מחיובו ע"י תשלומי הראשון. וע"כ מוכח דנהי דהצעלים יכולים לגבות גם מהראשון, מ"מ כיון דצשעת הגזילה לא גבו עדיין והיתה הגזילה צרשות צעלים וכמצואר צגמרא דכל כמה דלא נתייאשו הצעלים צרשותיה דמאריה קאי, וצא הגולן השני והוציאו, הו"ל כאילו הוציאו מרשות צעלים וגזלו ועשה לו הפסד, דאי לאו שגזלו היתה הגזילה עדיין קיימת צרשותיה דמאריה, ואע"ג דהצעלים היו יכולין לגבות מן הגולן הראשון, מ"מ כל כמה שלא גבוהו עדיין הפסדן קיים והגולן השני הוא שגרם להם ההפסד וחייב לשלם. אצל כשצבר שילם הראשון אינו יכול לגבות מהשני משום שכבר נסתלק הפסדו. [ועי' שו"ת להורות נתן ח"צ סי' ק"ו ק"ז וק"ח].

קיא:

אמר רב חסדא גזל ולא נתייאשו הבעלים ובא אחר ואכלו ממנו רצה מזה גובה רצה מזה גובה מאי טעמא כל כמה דלא נתייאשו הבעלים ברשותיה דמריה קאי: כתב הרב צעל חלקת יואב ז"ל צקובץ שערי תורה (וארשא, אדר תרע"ט, חלק ט' קונטרס ה' סימן מ') להציא ראייה, דהמזיק חייב לשלם אף אס לא נגרם הפסד להניזק מהא דגזל ולא נתייאשו הצעלים וצא אחר ואכלו רצה מזה גובה רצה מזה גובה, ואע"ג דהגולן הראשון צבר נתייאשו הצעלים, וע"כ ציש לו לשלם דאס אין לו אף לאחר יאוש יכול לגבות מן השני מטעם שיעבודא דר"נ וכמצואר צפוסקים, ומוכח דאע"ג שלא הפסיד להצעלים מידי דהרי צבר נתייאשו להם הגולן הראשון וגם יש לו לשלם, מ"מ חייב השני, ועל כרחק כיון דהחפץ של הצעלים יכול לגבות מהשני צתורת גולן או מזיק עכ"ד.

ולע"ד אדרצה מכאן יש להציא ראייה איפכא, דהרי ודאי דאינו יכול לגבות מהשני

עיי"ש. והכי נמי כשהגזלן נתן לו ככר וכסבור
המקבל שהוא של הגזלן, לא נעשה המקבל
גזלן כלל שהוא שוגג. ובאופן זה כתבו התוס',
דאע"ג דבשעה שהככר צא לרשות המקבל
היה קודם יאוש, מ"מ כיון דבשעת האכילה
כבר נתייאש פטור השני. אבל היכא שהמקבל
ירד לדעתא דגזלנותא, וגזל את הככר מיד
הגזלן, ועשה בו שינוי או אכלו או השתמש בו,
י"ל דחייב וכדעת הגתה"מ ז"ל.

ובעיקר דברי הקצה"ח ז"ל שם (סי' ל"ד
סק"ג), שכתב דהגזול אחר הגזול לא
הוי גזלן, וראיה מהא דאמרנו לעיל (סה.) האי
מאן דגזל חביתא דחמרא מחבריה מעיקרא
שויא זוזא ולבסוף שויה ד' זוזי תצריה או
שתייה משלם ד', איתבר ממילא משלם זוזא,
והלא ודאי שהגביה את החבית אחר דשויה ד',
ועוד דהא בתצירי הוא וכל שעתיה ושעתיה
גזליה, ואמאי אינו משלם ד', אלא על כרחך
כיון דכבר גזלו ואינו צרשותו דגזול תו לא
מחייב משום גזלה, אלא בתורת מזיק כשאכלו
או תצריה, והיינו טעמא משום דאין הגונב
אחר הגנב משלם תשלומי כפל, דכתיב וגונב
מצית האיש כדאיתא לעיל (סט:): משום דאינו
צרשותו, וא"כ לא הוי על השני תורת גזלן כלל
ואינו עובר בצל תגזול עיי"ש.

אולם צ"ס צא מניעה (מג.) איתא, דתצריה
או שתייה משלם ד' מאי טעמא, כיון
דאי איתא הדרה למרה צעינא, הדיא שעתא
דקא שתי ליה או דקא תבר לה קא גזל מינייה,

תוס' ד"ה גזל ולא נתייאשו הבעלים ובא
אחר בו'. אבל נתייאשו אין גובה אלא מן
הראשון כיון דאכלו האחרון ואפי' היכא דאילו
לא אכלו היה חייב להחזיר כגון היכא דליכא
שינוי רשות שנתייאש אחר שצא ליד השני:
הקשה הגאון בעל חלקת יואש ז"ל צקוני' קצא
דקשייתא (קושיא פ"ג), על הגתיות המשפט
(סי' ל"ד סק"ה) שכתב, בגזול מן הגזלן, והשני
הפקיע יותר מרשות הבעלים - דהיינו שעשה
בו שינוי או אכלו או השתמש בו - דחייב, ולא
כקצות החושן שם דס"ל דהגזול מן הגזלן
פטור אף מן האונסין, והקשה מתוס' שכתבו
בדינא דרב חסדא דגזול ולא נתייאשו הבעלים
וצא אחר ואכלו רצה מזה גובה רצה מזה גובה,
דמיירי אף אם גזל השני לפני יאוש, מ"מ אם
האכילה היתה אחר היאוש פטור, הרי ללא
נעשה השני גזלן ואף שגזלו לפני יאוש. [כן
נראה כונתו ז"ל ונדפס בשיבוש].

ויתבן ליישב דברי הגתה"מ ז"ל, דבאמת
בתוס' לא כתבו אלא דלרב חסדא אף
שנתייאש אחר שצא ליד השני דפטור אף
שאכלו, אבל לא כתבו תוס' דמיירי שהשני
נחית לדעתא דגזלנותא, ויתכן דמיירי שהשני
לא ידע כלל שהוא גזול ציד הראשון, ותשב
שהוא של הראשון, דצכהאי גוונא לא הוי גזלן,
וכמש"כ הקצות החושן (סי' כ"ה סק"א) ללא
אמרו אדם מועד לעולם לרבות שוגג כמזיד
אלא גבי מזיק, אבל בגניבה וגזלה לא מרבינן
שוגג כמזיד, וכשלקח חפץ של ראובן ונתנו
לשמעון כסבור שהוא של שמעון ה"ז פטור

ותנן כל הגזלין משלמין כשעת הגזלה עיי"ש, ומשמע מלשון זה דמדין גזל אחינן עלה ולא מדין מוזיק. ועיין שטמ"ק שם. והביאור בזה, דבכל דבר יש לבעלים שני קניינים, שלו וזרשותו, וכש"ס לעיל (פ"ט). גזל ולא נתייאשו הבעלים שניהם אינן יכולים להקדישו זה לפי שאינו שלו וזה לפי שאינו זרשותו עיי"ש, וכשגנב מצית הבעלים והואיאו מרשותו, גזל מהבעלים את הקנין של זרשותו, אבל הקנין של שלו עדיין קיים, ללא פקע קנינו של הבעלים מן החפץ, וכאשר שתייה או תזריה, עיי"ז גזל גם את קנין השלו מן הבעלים ונעשה גזלן מחדש. [ושוב ראיתי בהמשך דברי הגאון ז"ל כאן, שכתב דהא דשתייה או תזריה נעשה גזלן וכז"מ (מג.), היינו רק בגזלן עצמו שתזרו, דהגזלן מחוייב כל רגע להעמיד הדבר זרשותו ולכך נעשה גזלן מחדש, ולגבי הגזלן נקרא שגזול בכל רגע את השלו ואת הזרשותו עיי"ש. ולענ"ד אינן בזה הכרח, דכמו כן יש לומר כשתזרו או שתאו גנב שני, דנעשה גזלן, דעד עכשיו שהיין היה בעולם חל עליו קנין "שלו" של הבעלים, דכל היכא דאיתא הוא קנין של הבעלים, ועכשיו ששתאו או תזרו ואזרו מן העולם, נמצא שהפקיע את קנין השלו מן הבעלים ונעשה גזלן, ואין חילוק בזה בין גזלן ראשון לשני, דמי שתזרו או שתאו ציטל את קנין השלו מן הבעלים ונעשה גזלן].

ומה שכתב הקצה"ח ללא חייב הגזלן השני משום דלא הוא גונב מצית האיש, הנה באמת לא מצינו דין מצית האיש אלא לענין

כפל, דהאי קרא צכפל כתיב, אבל קרן חייב לשלם אף כשלא גנב מצית האיש אלא מצית הגנב. וראיה לזה, דהרי לעיל (עו.) אמרו, וכן הגונב הקדש מצית הבעלים פטור מ"ט וגונב מצית האיש ולא מצית הקדש עיי"ש, והרי מצואר ברמב"ם (פ"ג מגנבה ה"א) הגונב את העכו"ם או שגנב נכסי הקדש אינו משלם אלא הקרן בצד שנאמר ישלם שנים לרעהו, לרעהו ולא להקדש ולא לעכו"ם, וכן הגונב קדשים מצית בעליהן ה"ז פטור מן הכפל ומתשלומי ד' וה' שנאמר וגונב מצית האיש ולא מצית הקדש עיי"ש, הרי צהדיא דהך מייעוטא דמצית האיש לא בא לפטור אלא מן הכפל ולא מן הקרן. [ומה שהוררכנו בהקדש שני מייעוטים, מרעהו ומצית האיש, נראה דבגנב נכסי הקדש שכתב הרמב"ם דממעטינן מרעהו, היינו קדשי צדק הציט שהיא קדושת דמים, וזה ממועט מרעהו, כיון דליכא הדיוט שהוא רעהו התוצע את הגזלה אלא גוצר שאינו צגדר רעהו, אבל אינו ממועט מצית האיש ומצית ההקדש, דס"ל דצקדושת דמים לא אמרינן כל היכא דאיתא צגזא דרחמנא איתא וכרצ צחולין (קלט.) עיי"ש, והוי שפיר זרשות איש, ולא אתמעט רק מרעהו, דציט גוצר הוי שפיר צגדר ציט איש, ורק מקרא ישלם שנים לרעהו ממועט, כיון דאינן התשלומין שייכים להגוצר שהוא רעהו. אבל גונב קדשים דממועט מצית האיש, היינו שגנב קרבן, וצעל הקרבן תוצעו, דאף צקדשים שאינן הבעלים חייבים צאחריותן מ"מ עכ"פ הפסידו הבעלים את

הדורון שלא הציא, וכרש"י גיטין (נג.) ד"ה חייבין, ועל כן הוא שפיר בגדר רעהו כיון שהצעלים שהם הדיוט תוצעים את הגזלה, ואימעט רק מצית האיש, ומשום דצקדושת הגוף כל היכא דאיתא צי גזא דרחמנא איתא וכש"ס ראש השנה (ו.), וליכא מצית האיש דו"ק].

ועב"פ מצואר דמצית האיש לא ממעטינן אלא כפל, אבל קרן חייב בכל גוונא, וא"כ גם בגזול אחר הגזלן שפיר חייב בקרן, וכשאלו חייב מטעם גנב ולא רק מטעם מוזיק. ועיין רמב"ם (פ"א מגנבה הי"ז) הגונב מגנב אחר אינו משלם תשלומי כפל עיי"ש, הא קרן משלם וכנ"ל.

והנה יסוד דברי הקצה"ח (סי' ל"ד סק"ג), שעמד על הרמ"א שם (ס"ז) שהציא מהריצ"ש דהחולק עם הגנב אינו נפסל לעדות, והציא מהתומים ז"ל שתמה על זה, דכיון דצידו ממון של חזירו ומעכצו צידו הו"ל רשע דחמס, והקצה"ח רצה לתרץ דהגונב מן הגנב דפטור אינו בגדר גזלן כלל, דהא אינו משלם תשלומי ד' וה', ולא עבר צבל תגנוב או צבל תגזול, וע"כ כשר לעדות עיי"ש. ברם מלאתי צס' קרית ספר להמצי"ט ז"ל (פ"ו מגנבה) וז"ל, נראה דמן התורה אסור לקנות שום גנבה דבר הידוע שהוא גנוב בפחות משווי וקודם יאוש לעכצו צידו וכו', ואפשר דילפינן הא מילתא מדאמרינן הגונב מן הגנב פטור מכפל כדילפינן לעיל

מן וגונב מצית האיש, הא קרן חייב לצעלים, דאם ידע שדבר זה שגנב היה גנוב ולא אייחש מריה, אינו חייב קרן לגנב שהיה גנוב אחר, שהרי אינו שלו, וא"כ מה שלקח מן הגנב בפחות הוא נמי דצעלים, והוי נמי כגונב ע"י שליח דאע"ג דאין שליח לדבר עזירה, היינו לענין אסור לאו לא תגנוב דשליח הוא דעציד ולא משלם, אבל מי שהגניבה צידו אע"ג דלאו באיקורא אחי לידיה שלא גנבה הוא, אפ"ה חייב להחזירה לצעליו, דאפילו מאי דאתא לידיה בהיתרא הוי גזל צידיה כמציאה ושכר שכיר, ומשום ולפני עיור לא תתן מכשול נמי אסור מדאורייתא עכ"ל. ומצואר, דממקום שבא הקצה"ח ז"ל להציא סייעתא לסברת הריצ"ש, לומר שהחולק עם הגזלן אינו עובר צבל תגזול מדממעטינן וגונב מצית האיש ולא מצית הגנב, משם הוכיח המצי"ט להיפוך, דאדרבה אם יש צידו דבר הגזול חייב להחזירו לצעלים, ומשום דלא ממעטינן מצית האיש אלא כפל ולא קרן. והוא כדצרינו צעוה"י. גם מה שהציא שם הקצה"ח מהריצ"ש שצעשאו שליח לגנוב לא יפסל לעדות משום דאין שליח לדבר עזירה, ואין צריך להחזיר עיי"ש, הנה מצואר במצי"ט הנ"ל דאף אם אין שליח לדבר עזירה מ"מ חייב להחזירה לצעלים. שו"ר צס' אור שמח (פ"ג מגנבה ה"ב) שדן עפ"י ס' קרית ספר הנ"ל דצברי הקצה"ח הנ"ל עיי"ש. ועיין עוד שם (פ"א הי"ז). ועיין עוד צס' קבא דתירווא (קושיא ז"י) מה שכתבנו דצברי הקצה"ח ז"ל.

קיב.

תום' ד"ה אע"פ שהן יודעין שהם של רבית. וי"ל דאע"ג דמדעת נתנס לו איתנייהו גביה בתורת גזילה דהוי כנתינה בטעות דלא נתן לשם מתנה אלא בתורת רבית ומיקרי גזילה צעינייה כיון שהמעות צעין וכו': לכאורה מוכח דסבירא להו לתוס' דריבית אף אחר שבאו ליד מלוה לא קנאה. אולם בש"ס צבא מליעא (סה). איתא, ואמר אבי האי מאן דמסיק ארבעה זוזי לריביתא בחצריה ויהיב ליה גלימא צגוייהו כי מפקינן מיניה ארבעה מפקינן מיניה גלימא לא מפקינן מיניה, רבא אמר גלימא מפקינן מיניה מאי טעמא כי היכי דלא לימרו גלימא דמכסי וקאי גלימא דרבייתא הוא, וכתב הרא"ש, משמע דוקא משום דלא לימא מכסי בגלימא דרבייתא הוא דמהדרין ליה, הא לאו הכי המקח קיים ולא אמרינן כיון דנעשה באיסור נתבטל המקח, מכאן פסק רב האי גאון ז"ל בתשובה היכא דאיכא איסורא צוצינא דאוסוף צדמיה משום אגר נטר או פוסק על הפירות עד שלא ילא השער ונתקיים המקח בקנין ולא נתייקר השער המקח קיים ואין יכול לבטל המקח בשביל שנעשה באיסור עכ"ל. וכעין זה כתב הריטב"א קדושין (ו): "אבל ודאי אפילו ריבית גמורה אם כבר פרעתו לו וחזר וקדשה בו מקודשת, דמעות דרבייתא שפרעם ליה למלוה קנינהו לגמרי וממון גמור הם לו, אלא שיש עליו חובה להחזירו וצית דין מויליין ממנו, ואם מת אין בניו חייבין להחזיר אלא בצבר מסויים משום

כבוד אביהם, ולא עוד אלא דאפילו בחזרה לא מיתקן לאויה כדמתקן לאו דגול צהשצון". ובחידושי הריטב"א החדשים לצבא מליעא (סה): כתב "ורצינו פירש צשם רצו הרמב"ן, דהא דאמרינן לעיל חמשה מפקינן מיניה משום דרביצית אחא לדיה, לאו הני חמשה ממש אלא דמי חמשה, וכפי דמיהם של עכשיו צין שהולו צין שהוקרו, אבל אינהו גופייהו לא מהדר דהא קנינהו צמשיכה, דהא תלמודא ממון של ריבית ממון גמור הוא, וקני ליה מאי דשקיל ליה שהרי אין יורשיו חייבין להחזיר, אלא דרחתמנא רמא עליה לשלם, הלכך קנייה אלא דהוא חוב עליו לשלמו, ואילו קדש בו את האשה מקודשת, ואם אסר נכסיו סתם אף זה בכלל". הרי דגם דעת הרמב"ן ז"ל דריבית הוי של המלוה אלא שמלוה עליו לשלמו.

שוב ראיתי צס' מתנה אפרים (ה) מלוה ולוה דיני ריבית סימן צ) שהציא דברי הריטב"א הנ"ל צשני המקומות, וכתב על הריטב"א קידושין הנ"ל וז"ל, ודברים אלו הם קשים לע"ד, דאפילו אם נודה לו לדבריו צמה שכתב דזוזי דרבייתא אחר שבאו ליד המלוה קנאם, ואם חזר וקידש צהם את האשה מקודשת, מכל מקום כשעדיין לא צאו לידו אין סבירא שיוכל לקדש צהם את האשה, דכיון דריבית קלוה יולאת צדיינים לאו מילי קא יהיב לה עכ"ל. ולא זכיתי להצין השגה זו, דהא הריטב"א עצמו כתב "אפילו ריבית גמורה אם כבר פרעתו לו וחזר וקדשה צו מקודשת", הרי דרק אם כבר פרעתו לו,

שהריצית צאה לרשות המלוה, רק אז הוא מקודשת בממון זה, הואיל דכבר קנה המלוה את המעות, אלא שיש עליו מצוה לשלם להאשה, אבל כשעדיין לא צאה הריצית ליד המקדש, ודאי דאינה מקודשת אם קדשה בממון זה משני טעמים, חדא דכיון דעדיין לא קיבל המלוה את הריצית והאשה אסורה עליה ליתן א"כ לאו מידי יהיב לה (והמתנה אפרים כתב משום דריצית קפוצה יוצאת דייניס, ברם היכי שעדיין לא נתנה את הריצית אין צורך לצוא מטעם דיוצאת דייניס, אלא משום דהיא ודאי שאינה מחוייבת ליתן את הריצית דהא אסורה קעציד ונמצא שלא נתן לה מידי), ועוד דהוי כמקדש במלוה שאינה מקודשת כיון דעדיין לא נתנה כלום וליכא אלא חוב עליה ליתן. ורק אם כבר פרעה האשה את הריצית להמלוה, אז כתב הריטב"א דהמלוה יכול לקדשה בממון זה, הואיל דקנה את הממון הזה.

א"ל דבס' מתוס' מתוס' בסוגיין הנ"ל שכתבו, דריצית אע"ג דמדעת נתנם לו, איחתייהו גביה בתורת גולה דהוי כנתינה בטעות, דלא נתן לשם מתנה אלא בתורת ריצית, ומיקרי גזילה בעיניה כיון שהמעות צעין, והצנים היו חייבין להחזיר אי לאו דרשות יורש כרשות לוקח דמי והוי שינוי רשות עכ"ד. ומוכח דס"ל לתוס' דריצית אף אחר שבאו ליד מלוה לא קנאה, וצריך להחזיר אותן דמים עצמן או אותם בגד עצמו שלקח בריצית עיי"ש. ולכאורה כן מוכח גם מהא דבבא מציעא (סא.) אמר רבא למה לי דכתב

רחמנא לאו צריצית לאו בגול לאו צאונאה, ופירש"י ילמדו זה מזה שצבולן חסרת ממון שמחסר את חצירו עכ"ד. ויש להקשות, דהא רבא גופיה אמר צב"מ (סא.) דמאן דיהיב גלימא צריצתא גלימא דמכסי וקאי גלימא דריצתא דלא לימרו גלימא דמכסי וקאי גלימא דריצתא היא, ומזה הוכיח הרא"ש שם דדוקא משום דלא לימא דמכסי בגלימא דריצתא הוא דמהדרין ליה, הא לאו הכי המקח קיים ולא אמרינן כיון דנעשה צאיסור נצטל המקח עיי"ש, והיינו משום דריצית לא הוי דומיא דגול, שאין הגולן קונה את הגול כל זמן שהוא צעין, דריצית כיון שנתנו הלוה מדעתו שפיר קנאו המלוה אלא שיש עליו מצוה להחזיר, ועל כן סגי אם ישלם את דמיו ואין צריך להחזיר את הגלימא עצמה. וא"כ תקשי דמאי קאמר רבא למה לי דכתב רחמנא לאו צריצית לאו בגול, הלא ריצית אינו דומה לגול. אלא דיש לומר דחילוק זה עצמו אמרו בגמרא שם (סא.), דאי כתב רחמנא לאו צריצית משום דחידוש הוא דאפילו צלוח אסרה רחמנא, ואי כתב רחמנא לאו בגול משום דבעל כרחיה עיי"ש, נמצא דמזה עצמו שהוצרך רחמנא לכתוב לאו מיוחד צריצית ובגול ולא ילפינן מהדדי, מזה מוכח שהם שני איסורים שונים, דריצית הואיל דהוי מדעתיה דלוה לכן קנאו המלוה אלא דיש עליו מצוה להחזירו דאחד ליה כי היכי דנחיה צהדך. והתוס' שכתבו דריצית הוי כגול, היינו לאחר שהתורה צויתה להחזיר את הריצית ללוה, נעשה דינה כנתינה בטעות והוי כגול ולא קנאו. ומה שהוצרך

רצא לומר דגלימא מפקינן מיניה כי היכי
 ללא לימרו דמכסי בגלימא דרביהא, ולכאורה
 תיפוק ליה דהוי גזל תחת ידו וכתוס' בסוגיין
 הנ"ל, ברם יש לומר דנפקא מינה היכי שהלוא
 מסכים שהגלימא תישאר ציד המלוה ונמנא
 לייבא ציה גזל, דמכל מקום חייב להחזיר את
 הגלימא כי היכי ללא לימרו למכסי בגלימא
 דרביהא.

שבתי וראיתי דמה שכתבו התוס' דרביהא הוי
 כגזילה, היינו רק לרמי צר חמא דאמר
 זאת אומרת רשות יורש כרשות לוקח דמי,
 ולדידיה מוכח דסובר דרביהא הוי כגזילה,
 דאל"כ אף אם לאו כרשות לוקח דמי פטורים
 הצניס להחזיר וכקושיית התוס'. אבל לרצא
 דפליג על רמי צר חמא ואמר לעולם אימא לך
 רשות יורש לאו כרשות לוקח דמי ושאי הכא
 דאמר קרא אל תקח מאתו נשך ותרביה אהדר
 ליה כי היכי דנחי צהדך לדידיה קא מזהר ליה
 רחמנא לצריה לא מזהיר ליה רחמנא עיי"ש,
 א"כ מוכח דרצא סובר דרביהא אינו דומה
 לגזילה אלא דהמלוה קונה את הריבית, ואין
 עליו אלא מנות חזרה משום וחי אחיך עמך.
 ומשום הכי סובר רצא דגלימא מהדר ליה כי
 היכי ללא נימרו לציץ גלימא דרביהא, הא
 אי לאו הכי אין צריך להחזיר את הגלימא אלא
 שקנאו המלוה, דרצא לשיטתיה דרביהא אינו
 דומה לגזל וקנאו. ושבו ראיתי צמשה למלך
 (פ"ד מה' מלוה ולוה ה"ד), שהביא מריב"ש
 (סי' ע"ה) שכתב צ"ש הרשב"א צ"מ (סא:),
 דרביהא אין צ"ד יורדין לנכסיו ומחזירים

ללוה, כיון לייבא שיעבוד נכסים כלל, דהא
 חזינן דרק איהו חייב להחזיר הריבית משום
 עשה דוחי אחיך עמך אבל לא צניו, וכתב
 המשנה למלך שם דהיינו דוקא לרצא דס"ל
 דדריש מקרא דהצניס אינס חייבים להחזיר
 הריבית, ועל כרחק דהמלוה קנה את הריבית,
 אבל לרמי צר חמא דטעם הפטור של הצניס
 הוא משום דרשות יורש כרשות לוקח הוי
 רביהא דומיא דגזל עיי"ש. ומצואר דרמי
 צר חמא ורצא פליגו בצבצרא זו אם רביהא
 הוי כגזילה או לא, וא"כ לא תקשי קושיית
 המחנה אפרים הנ"ל מתוס' בסוגיין על סברת
 הריב"צ"א שכתב דרביהא הוי קנין המלוה ויכול
 לקדש צו אשה, דהריב"צ"א כתב כן אליבא
 דרצא דקי"ל כותיה, ואילו התוס' בסוגיין
 אליבא דרמי צר חמא, ולדידיה אה"נ שאינו
 יכול לקדש צו אשה ללא קנאה וא"ש. שו"ר
 כעין זה בנתיבות המשפט (סי' ר"ח סק"א).

ובזה שכתבנו לעיל לדעת התוס' דרביהא
 הוי כגזילה, צריך לומר דהא דאמר
 רצא דגלימא מפקינן מיניה כדי שלא יאמרו
 שמכסה בגלימא דרביהא, היינו דנפקא מינה
 היכי שהלוא מסכים שתישאר הגלימא ציד
 המלוה דמ"מ צריך להחזירה שלא יאמרו וכו',
 הנה כעת ראיתי צמשה למלך (פ"ח ממלוה
 ה"א ד"ה מי שהיה) צ"ש גדולי תרומה (ח"צ
 סי' י"ב), שכתב צבצרא זו להקשות על הרא"ש
 הנ"ל, דמגליה להרא"ש להביא ראיה מעובדא
 דגלימא דהמלוה קונה את הריבית, ודילמא
 אתא לאשמועינן דאפילו שניהם מתרמים

במכר אפילו הכי מפקינן גלימא מטעמא דלא לימרו עיי"ש.

ועיינן שו"ת חת"ס (ח"ו סי' כ"ו) שכתב לחקור דאף אם לא אסרה תורה ריבית במה יתחייב לשלם ריבית יותר מממה שהלווה, כיון דגם עיקר החוב אינו חייב לשלם אלא משום פריעת צעל חוב מנזה, אבל יותר מכדי חובו מנלן עיי"ש. ומכל מקום אתי שפיר מש"כ הרא"ש והריטב"א דהמלוה קנה את הריבית, דאף אם נימא שאין הלוה חייב ליתן את הריבית מדיני ממונות, מכל מקום אחרי שנתן ריבית למלוה מרצונו, שפיר קנאו המלוה שהרי צא לרשותו מרצון המקנה הוא הלוה, ולא גרע ממתנה.

ומה שכתב הרא"ש ששם רב האי גאון ז"ל דהיכא דאיכא איסורא בזביגא המקח קיים, הנה צבית יוסף חו"מ (סי' ר"ח) הוסיף בזה, שכתבו תלמידי הרשב"א ששם רבינו האי בתשובה דהיכא דאית ציה איסורא דאוסקיף צדמיים משום אגר נטר לי, לא צטלן זביגי אלא קיימין צין על לוקח וצין על מוכר, ומייהו הלוקח ודאי יכול לחזור צו שלא ליתן צין כשער היוקר שהרי לא לכך ירד שמתחלה כשער הזול פסק עמו עכ"ד. ועיינן בזה במשנה למלך (פ"ח מה' מלוה ולוה ה"א ד"ה מי שהיה לו). והנה כעין סברת רבינו האי מצואר צ"י יו"ד (סוס"י קע"צ) ששם ריטב"א, במשכנתא שיש צה אצק ריבית והלוה מיחה שלא יאכל, דכופין אותו לפרוע מיד, שלא קבע זמן אלא על שיאכל

פירות עיי"ש, והוצא צחידושי הגרע"א לשו"ע יו"ד (סי' קע"ב ס"א). ועיינן חות דעת יו"ד (סי' קס"א סק"ה), שאם יתן אחד לחצירו חפץ צשכירות שיעשה לו מלאכה אסורה כגון לחרוש צשצת ולא חרש, ודאי דינטרך להחזיר לו החפץ, ולא דמי למתנה על מה שכתב צתורה שהתנאי צטל ומעשה קיים, דזה דוקא אם נתן לו צמתנה על מנת שתעשה דבר אסור שתנאה צעלמא הוא, אז כשמתנה על מה שכתב צתורה צטל התנאי, משום דכל תנאי מהיכן גמרינן לה מתנאי צני גד וצני ראובן, אבל כשנותן זה צעד זה, צודאי כשאינו נותן לו אף שהוא משום איסור צריך להחזיר לו עיי"ש. והנה כן מוכח צהדיא צרש"י ראש השנה (צב) ד"ה מאתים זו, ותהא רשאי לעכצן ואע"פ שלא השלמת תנאי שלך לשוכרך דיש רשות לצ"ד לקנוס וכו'. עיי"ש. הרי דאי לאו משום קנס, צריך להחזיר את הממון ואף שהיה צדצר איסור של עדות שקר. ועיינן נתה"מ (סי' ט' סק"א).

באו"ד. וי"ל דאע"ג דמדעת נתנס לו איתגייהו גציה צתורת גולה, דהוי כנתינה צטעות דלא נתן לשם מתנה אלא צתורת ריבית ומקרי גזילה צעיניה וכו': ומצואר דסצירא להו דריבית הוי צגדר איסור גזל. אבל צריטב"א קידושין (ו:) כתב, שהמקדש צריבית שקיבל ה"ז מקודשת משום דהמלוה קנאו לגמרי וממון גמור הוא אלא שגזרת הכתוב הוא שמחוייב להחזירו עיי"ש. וכ"כ צשיטה מקוצצת צצא מליעא (מה:).

ועל פי זה נראה לומר דהש"ך יו"ד (סי' קע"ו ס"ק ס"ח) הביא מחלוקת הפוסקים, היכי דהוי ספק אם הוא ריבית קלוזה היוצאת צדיינין או ריבית דרבנן שאינה יוצאת צדיינים, לדעת מהרשד"ם ז"ל דאזלינן לחומרא משום דהוי ספק איסור דאורייתא, ומהר"א ששון חולק עליו דהוי ספיקא דממונא ולקולא, וכתב הש"ך דלכאורה יש להביא ראיה ממתנות כהונה וספק צבור דבספיקן אמרינן דהמוציא מחצירו עליו הראיה ואע"ג דהוי מנות עשה מן התורה עיי"ש. ולפי המבואר י"ל דדין זה תליא אם ריבית הוי בגדר איסור גזל או איסור בעלמא דאם אמרינן דריבית הוי גזל, א"כ בספק ריבית קלוזה אזלינן לקולא, דכיון דאם תאמר שהוא ריבית נמצא שאתה מוציאו מרשות המלוה מספק, וצוה אמרינן דאי אפשר להוציאו מספק מחזקת המלוה, דהמוציא מחצירו עליו הראיה כמו בכל ספיקא דממונא. משא"כ אם ריבית הוי איסורא בעלמא, שהתורה צויתה להחזירה ללוה ואינו אלא חובת גזרא, א"כ גם בספקו חייב להחזיר, דאין לומר דחזקת ממון מסייעתו למלוה, דמה מהני חזקת ממון, הלא אף אם תאמר שהוא ריבית עדיין הוא בחזקת המלוה דהא ריבית אינו אלא חובת גזרא, ונמצא דחזקת ממון דמלוה אינו יכול לסייע כלל להמלוה, ולכן ספיקו לחומרא.

הקדש וספק לקט, צהני אמרינן דספיקו לקולא דהא אוקי ממונא אחזקת מאריה ומספק נשאר ההקדש והלקט ברשותו, אבל בספק נדר לדקה דהספק הוא על הגזרא אם נתחייב או לא, ודאי דספיקו לחומרא ככל ספק איסור, ולא שייך צוה לומר העמד ממון על חזקתו, שהרי אף אם נימא שהוא חייב בצדקה מכל מקום לא הוציאו את הממון מחזקתו אלא דחל עליו חובת גזרא, ולענין חובת גזרא מה חזקה יש כאן עיי"ש. וכעיי"ז כתב צס' מחנה אפרים (ה' דקה סי' צ') דהרשב"א והר"ן דפליגו בסוגיא דנדריס (ו). אם ספק נדקה לחומרא, פליגו אם עניים קונים באמירה לחוד, דאם נימא דצנדר לעניים יאל הממון מרשות הנודר, נמצא דבספק נדקה מספקינן אם להוציא את הממון מרשות הנודר, ולכן אמרינן צוה דאוקי ממונא בחזקת מאריה ואל תוציאו מספק, אבל אם העניים לא קנו את המעות אלא דמספקינן אם נתחייב הגזרא בצדקה, צוה לא מהני חזקת ממון להעמידו ברשותו, אלא דהו"ל ככל ספיקא דאיסורא דאזלינן לחומרא עיי"ש. ולדרכנו י"ל דגם ספק ריבית תליא צוה אם ריבית הוי דין ממון או דין איסור.

קיב:

אמר רב מקיימין את השטר שלא בפני בעל דין וכו' אמר רבא הלכתא מקיימין את השטר שלא בפני בעל דין: הנה צכתובות (כ.). א"ר אצוה ומכחישין

ויבוד סברא זו כתב זקני התומים ז"ל (קיצור תקפו כהן סי' קכ"ו), דהיכי דהוי ספק על החפצא אם יצאו מרשותו וכגון בספק

שלו שכבשו בגזל כי ההיא דסיקריקון דגיטין (נה:), או אדם שאינו חפץ לעמוד בארצו לאו כל כמיניה למגזליה". וכלשון זה כתב באור זרוע לצבא קמא (סימן תמ"ז) עיי"ש. ויש לתמוה, דהא מצואר ברש"א גיטין (לה). דגם עכו"ם קונה ע"י חזקת כיבוש מלחמה דמהאי טעמא אמרו דעמון ומואב טיהרו בסיחון, וא"כ כשכבש המלך ארץ אחרת בגזל קנאו ע"י כיבוש, וממילא דינו דין כיון שהארץ שלו היא.

ויתבן לומר, לפי מה שהקשה זקני החת"ס ז"ל בשו"ת (יו"ד סימן י"ט) אהא דעמון ומואב טיהרו בסיחון שקנאו בחזקת כיבוש מלחמה, דהלל מצואר בסנהדרין (נט). דעכו"ם לאו בני כיבוש נינהו, ופירש"י שלא נתנה ארץ לכיבוש כי אם לישראל, וא"כ איך קונה עכו"ם בכיבוש מלחמה. וכן הקשה בס' צנין אריאל (פ' צלק), ובהגהות הריעב"ץ והרש"ש בסנהדרין שם. והחת"ס רצה לתרץ, דנהי דלכתחילה לא נתנה הארץ לכיבוש ע"י עכו"ם, מ"מ אם עבר וכבשה קנאה בכיבוש, כמו גזלן שקונה הגזילה ואף שאין היתר לכתחילה לגזול מ"מ קונה ביאוש עכ"ד. וכ"כ החת"ס בחידושו לגיטין (לה). ובתורת משה (פ' חוקת). ובאמת כן יולא בהדיא מדברי רבינו תם ז"ל בספר הישר שלו (סוסי"א תרי"ט), שכתב לבאר הא דעכו"ם קונה בכיבוש מלחמה וז"ל, אע"פ שאין קרקע גזולת, על ידי שהוא ניתן להריגה ודרך מלחמה כמו תליוה וצין הוא וצנייה זניני, וכיוצא בדבר אמרינן

את העדים שלא צפניהם. וצטטמ"ק הציא מרמ"ה דבהכחשה עיקר הדין על הממון הוא והרי צעל השטר קיים להעיד צפניו, עכ"ד. משמע דלר"ך להעיד דוקא צפני צעל השטר. והנה למאי דמסיק הכא הלכתא דמקיימין את השטר שלא צפני הלוה, א"כ אפשר דה"ה כשמכחישין השטר מכחישין שלא צפני המלוה, די"ל דהועד צעליו נאמר רק אם באין לענוש את הגברא צעונש ממון או נפש, אבל כשמחייבין לשלם הלוואה או שפוטרם אין זה עונש על הגברא. ועיין רש"י כתובות שם שכתב שאין לחייבן כדי לעונשן, משמע דוקא צעונש, וז"ע.

ק"ג.

והאמר שמואל דינא דמלכותא דינא: יש לעיין כשמלך כבש ארץ אחרת אם אמרינן גם ככהאי גוונא דינא דמלכותא דינא. והנה הרא"ש כתב בצנדרים (פ"ג סי' י"א) "והיינו טעמא דדינו דינא, שארץ שלו היא ואף הדיוט שיש לו קרקע כך דינו שלא יהנה אדם מארצו אלא מדעתו ובקצבתו". ולפ"ז אף אם המלך כבש ארץ אחרת ג"כ אמרינן ציה דינא דמלכותא דינא, שהרי מצואר בגיטין (לה). עמון ומואב טיהרו בסיחון, דעכו"ם קונה בכיבוש מלחמה, ועיין רש"א שם. ברם ראיתי שגיטה מקובצת נדרים (כה). שכתב בשם שיטה וז"ל "והיינו טעמא דדינייה דינא שהארץ שלו היא ואינו ראוי שיעמוד בארצו אלא במנותו, אבל אם קוצב על מלכות שאינו

בגיטין (נה:) בתחלה לא היה סיקריקון ציהודה וכו' ומנעמא כיון דקטלי אגב אונסיה גמר ומקני, וכל שצויה הנאמרה היא למות וכו' וצידו להמית ולהחיות, גמר ומקני עכ"ל. הרי דאע"ג דאינו רשאי לאנסו שהרי גזלן הוא מ"מ אם אנסו גמר ומקני, וזהו יסוד חזקת כיבוש מלחמה של עכו"ם. ומעתה יש לומר דהיינו טעמא דלא אמרינן דינא דמלכותא דינא כשכבש המלך בגזל, שהרי כל עיקר קנינו של המלך אינו אלא משום שהגזל גמר ומקני לאונסו, וא"כ אין הגזל מקנה להמלך אלא כפי ההכרח להנצל ממייתה, אבל מה שהגזל יכול להחזיק לעצמו בהצבא מצלי ידיעת המלך, צודאי שאינו מקנהו, ולכן אין עליו חיוב לקיים את מצוות המלך כל שיכול לעבור על מצוותו בהסתרה, שהרי הוא לא הקנה מעולם להמלך אלא את הדברים שבגלוי כדי שלא יהרגנו, אבל את הזכויות שבסתרה הוא שייר לעצמו ואין בו משום גזל המלך. ומעתה שפיר כתבו הראשונים שאם המלך כבש ארץ בגזל דאין בו משום דינא דמלכותא דינא, דאילו היה בו דינא דמלכותא דינא כי אז היה אסור לגנוב מהמלך אף בחשאי, וכמבואר בסוגיא (קיג.) דאסור להצריח את המכס מדינא דמלכותא דינא, אבל כשכבש את הארץ בדרך גזל מותר להצריח את המכס, משום שהגזלים לא הקנו להמלך אלא כפי שיעור ההכרח להנצל ממייתה, דהיינו דברים שבגלוי, אבל הצרחת המכס שהוא בחשאי, הנה זכות זו שייר לעצמו ואין בו משום גזל כי לא קנאה המלך מעולם ודו"ק.

והנה למאי שכתב הרא"ש צטעמא דדינא דמלכותא דינא משום שהארץ שלו היא ואינו רשאי לעמוד בצארזו אלא כמזוותו, א"כ הוא הדין צמדינה שאין זה מלך אלא שהעם שצתוכה צותר את שליטיו מזמן לזמן, והם שלוחי העם להנהיג חוקים ותקנות כראות עיניהם, הנה צכהאי גוונא כל העם הם צעליו של אותה מדינה, וכעין הא דצית הכנסת של כרכין שכתב רש"י מגילה (כו.) דצתי כנסיות של רבים הכל צעליהן. וצאמת שיס לדמות את המדינה לצכהנ"ס של כפרים, שהרי המדינה נצנית ומחזקת על ידי כל תושביה, וכתב רש"י יומא (יב.) דצית הכנסת של כפרים כל צעליו ניכרין והרי הוא כצית השותפין עיי"ש, וכיון שכל תושבי המדינה ניכרים הם שהרי הם כתוצים צספרי הערכאות, הו"ל כל אחד כשותף, ויכולין לעכב את היחיד שלא יעשה דבר נגד חוקיהם שאם יעבור על חוקיהם לא יתנו לו ליהנות מניצב מדינתם. ועיין צשו"ע חו"מ (סימן קס"א קס"ב קס"ג) דצרים צצני החצר והמצוי והעיר כופין זה את זה. ושם (סימן קס"ג קס"ד) מצואר שהרוצ כופה את היחיד לעשות כתקנתם עיי"ש. וא"כ פשיטא שאף צמדינה שאין זה מלך אלא שהמושלים נצחרים ע"י תושביה, יש צה ג"כ הך דינא דקיי"ל דינא דמלכותא דינא. וצאמת כן יוצא גם מהשטמ"ק צנדרים שם שכתב "וה"ה צכל הדיוטות שצעולם שאם קצבו שלא יהנה אדם בצארצם אלא צקוצצתם שדיניהם דין". וכ"כ צאו"ז הנ"ל וצרא"ש שם. ומדינה שאין זה מלך לא גרע מהדיוטות שדיניהם דין.

איכא מאן דאמר בסנהדרין (כ.) כל האמור
 צפרשת מלך מלך אסור צה ולא נאמר אלא
 ליראם ולצהלם, ואמאי תיפוק ליה משום דינא
 דמלכותא דינא, אלא דלא נאמרו דברים אלו
 צמלכי ישראל אלא צמלכי האומות עכ"ד.

ולבאורה סברת הר"ן והרש"א לחלק צין
 מלכי ישראל למלכי או"ה, אינה
 שייכת אלא למאי שכתבו דהטעם דדינא
 דמלכותא דינא היא משום שהארץ היא של
 המלך ואם לא יעשו מצותיו יגרשם, והוא
 כסברת הרא"ש הנ"ל, אצל לסברת הרש"א
 והרמב"ם הנ"ל דדינא דמלכותא דינא משום
 שכל צני המלכות מקבלים עליהם מרזונם את
 חוקי המלך והסכימו עליו צני אותה הארץ,
 א"כ גם צארץ ישראל שייך טעם זה היכי
 דישאל קצלו עליהם את המלך. שוב ראיתי
 בשו"ת חת"ס (ח"מ סימן מ"ד) שעמד בזה
 וכתב, דסברת הר"ן לא שייך אלא לענין מסים
 ומכס שמטיל המלך על כרחם, דצוה לא שייך
 לומר דניחא להו לצני המדינה לשלם אלא
 משום שהוא אדון הארץ, וממילא צארץ ישראל
 לא שייך זה. אצל לגבי מנהגים ונימוסים גם
 הר"ן מודה דטעמא דמהני משום דניחא להו
 וממילא אין לחלק בזה צין מלכי ישראל ומלכי
 או"ה עיי"ש.

ברם הרמב"ם (פ"ה מגזילה הי"א) כתב
 דהמצריח ממכס עובר משום גזל צין
 שהיה המלך עכו"ם צין שהיה המלך ישראל
 עיי"ש, דס"ל דאמרינן דינא דמלכותא דינא

ועיין רש"א צבא צתרא (נד:) צטעם דדינא
 דמלכותא דינא "כל מסים וארנונות
 ומנהגות של משפטי המלכים שרגילים להנהיג
 צמלכותם דינא הוא, שכל צני המלכות מקבלים
 עליהם מרזונם חוקי המלך ומשפטיו והלכך
 דין גמור הוא". וכעין זה כתב הרמב"ם
 (פ"ה מגזילה הי"ח) "צמה דברים אמורים
 צמלך שמתצטעו יוצא צאותן הארצות שהרי
 הסכימו עליו צני אותה הארץ וסמכה דעתן
 שהוא אדוניהם והם לו עצדים, אצל אם אין
 מתצטעו יוצא הרי הוא כגזלן צעל זרוע וכמו
 חצורת ליסטים המזויינין שאין דיניהם דין,
 וכן מלך זה וכל עצדיו גזלנין לכל דבר". הרי
 דהא דדינא דמלכותא דינא היינו משום שצני
 המדינה קצלו עליהם מרזונם את עול מלכותו
 וצצרו וקצלו לקיים את חוקיו ומחלו מעיקרא
 ממונם שהמלך יוציא מהם. ולפ"ז מכל שכן
 היכי דהם עצמם צחרו להם את שלטונם
 ודאי שקצלו עליהם לקיים את חוקיהם, שהרי
 אדעתא דהכי צחרו בהם.

ויש לעיין צמה שכתב הר"ן צנדרים (כה.) צשם
 תוספות, דדוקא צמלכי עכו"ם אמרינן
 דדינא דמלכותא דינא מפני שהארץ שלו ויכול
 לומר להם אם לא תעשו מצותי אגרש אתכם
 מן הארץ, אצל צמלכי ישראל לא, לפי שארץ
 ישראל כל ישראל שותפין צה עכ"ד. וכ"כ
 הרש"א צשם הרי אליעזר דצמלכי ישראל
 לאו דינא דאינו יכול ליטול מהם משלהם כלום
 לפי שא"י כל ישראל שותפין צה ואין צה למלך
 יותר מלחיש אחר, ותדע לך דהכי הוא דהא

גם צמלך ישראל, וצסתמא דמילתא מיירי גם צמלך ישראל שצארך ישראל דאל"כ הוי ליה לפרש. ולשיטתו היינו טעמא משום דכיון דהא דדינא דמלכותא דינא הוא משום שהסכימו עליו בני אומה הארץ וסמכה דעתם שהוא אדונייהם והם לו עבדים, א"כ טעם זה שייך אף צארך ישראל ואף לענין מקיס ומכס, שהרי כך קבלו עליהם לשלם כל מה שיטיל עליהם המלך. אך צאמת לא הוצרכו לכל זה, דהרי הרמב"ם (פ"ד ממלכיס ה"א) פסק דכל האמור צפרשת המלך מותר צו, ומהאי טעמא כתצ שס דרשות יש למלך ליתן מס על העם ללרכיו וקוצב לו מכס עיי"ש, וא"כ צמלך ישראל אמרינן דינא דמלכותא דינא מדין תורה, ואין הדבר תלוי בצסתמא בני הארץ. והר"ן והרשב"א שכתצו דצארך ישראל ליכא דינא דמלכותא, נריך לומר דס"ל כהך מ"ד צסנהדרין (כ:) דכל האמור צפרשת המלך המלך אסור צו, וכמש"כ הנמוק"י צנדרים (כת. וז"ל, ומלכי ישראל אין דינן דין אלא עפ"י התורה דקי"ל צסנהדרין (כ:) כל הכתוב צפרשת המלך צספר שמואל מלך אסור צו עיי"ש.

האמור צפרשת המלך המלך מותר צו, והוצא צצ"י (תו"מ סי' כ"ו), וא"כ גם צארך ישראל נימא דינא דמלכותא דינא. ומתוך כך העלה, דהא דכל האמור צפרשת המלך המלך מותר צו היינו דוקא צחוץ לארץ, אלא צארך ישראל לא אמרינן כן משום דא"י ירושה היא לכל ישראל עיי"ש צצאריכות גדולה. ולענ"ד תמוה מאוד, דאיך אפשר לומר דכל האמור צפרשת המלך לא שייך אלא צחו"ל הלא צפרשת המלך צארך ישראל נאמרה, דהא הנציא שמואל אמר כן לישראל שצקשו שימה עלינו מלך והשיצס שמואל זה יהיה משפט המלך אשר ימלוך עליכס את צניכס יקח וגו', והמליך את שאול שהיה מלך צארך ישראל. ועוד מה זו סצרא לומר דצפרשת המלך אינו מותר צארך ישראל משום שכל ישראל יש להס ירושה צא"י, ומה צכך, הלא כך גורה תורה שהמלך עושה ככל האמור צפרשת המלך. ועיין רשב"ם צצ"צ (נט:) דמלך פורץ גדר מלפניו לעשות לו דרך דילפינן מדכתיב לצלתי רוס לצצו מאחיו גדלו משל אחיו עיי"ש. וא"כ אכתי תקשי דלמאי דקיי"ל דכל האמור צפרשת המלך המלך מותר צו איך אמרינן דצארך ישראל לא שייך דינא דמלכותא דינא צמלך ישראל.

אלא שראיתי להג"ר חיים פאלאגי ז"ל צהגהותיו רחמים לחיים על שו"ת הרשב"א (חלק ה' סימן קצ"ח), שהקשה על הרשב"א צנדרים (כת. שהציא דעת צעלי תוס' דצארך ישראל ליכא דינא דמלכותא דינא משום ששייכת לכל ישראל, והלא הרשב"א צתשובותיו (ח"ג סימן ק"ט), נראה דס"ל להלכתא דכל

ונראה לענ"ד דלק"מ, דהרי כתצו תוס' סנהדרין (כ:) דצפרשת המלך לא נאמרה רק על המלך שנמלך על כל ישראל ויהודה ומאת המקום, וע"כ נעגש אחאצ על נצות משום שאחאצ לא מלך על יהודה וגס לא מלך מאת המקום עיי"ש. וכן יוצא גם מדצרי

שאין מגרשים למי שעובר על חוקיהם, אצל מענישים אותו ושוללים ממנו את היכולת והאפשרות ליהנות מטוב הארץ ע"י שאוקרים אותו או שקונסים אותו צממון, ויכולים בני המדינה לומר לו או שתקיים את מצותינו או שלא נאפשר לך ליהנות מכל הדברים שאתה נהנה מאנשי המדינה, כגון תקון הדרכים ומאור ואפשרות לסחור וכו', כי לולא עזרת שאר תושבי המדינה אין באפשרותו של יחיד להתקיים צדד צמדינה. ואע"ג שיש לכל אחד חלק צמדינה שהרי צממינו אין המדינה שייכת להמלך, וא"כ נימא שכל הארצות דינן כארץ ישראל, דכשם שבאר"י כתבו הראשונים דליכא צה דינא דמלכותא דינא משום שהיא ירושה לכל ישראל, א"כ נימא דצומן הזה שהמדינות שייכת לכל אחד מחושביהם ללא יהא צהו דד"מ. צרם זה אינו, דצממת הא דאמרו דאין באר"י דין דינא דמלכותא דינא, היינו רק לענין מסים וארנוניות שהמלך מטיל על התושבים ואינו מתקנת הצבור, צה י"ל דיכול לומר שאר"י ירושה היא לו כמו להמלך ואינו צריך ליתן למלך מסים וארנוניות כי אינו חייב למלך כלום, אצל לענין תקנות והנהגות וחוקים שהנהיגו הציבור לטובתם ודאי דהיחיד חייב צהם גם באר"י, דהרי אר"י לא גרע משאר עיירות שהדין הוא שהרוב כופה את המיעוט וכנ"ל, וצלא"ה הלא הציבור יכול לומר לאותו יחיד שאם לא תקיים הנהגותינו לא ניתן לך מטוב הארץ שנוצר על ידי מעשי דינו, ואף שאין צידם לגרשו מאר"י שהרי ירושה היא לכל ישראל אצל אין הם מחוייבים

הרמב"ם (פ"א ממלכים ה"ח) שכתב, נצ"א שהעמיד מלך משאר שבטי ישראל וכו' הרי זה מלך וכל מצות המלכות נוהגות צו אע"פ שעיקר המלכות לדוד עיי"ש, הרי שאם עמד מלך צלא נצ"א אין עליו כל מצות המלך. ועיין רמב"ן (פ' ויחי מ"ט י') כי מלכי צית חשמונאי נענשו עונש גדול ואף שהיו חסידי עליון, משום שמלכו ולא היו מזרע יהודה ומצית דוד והסירו השצט והמחוקק משצט יהודה עיי"ש. והם מלכו שלא על פי נצ"א, דצצית שני פסקה הנצואה, וכש"ס צ"צ (יד:) חגי זכריה ומלאכי סוף נצ"אים וצרש"י שם, ועיין יומא (כג:) דצמקדש שני לא היתה רוח הקודש והיינו נצואה וכצפירוש ר"ח שם ורש"י, וא"כ המלכים הללו שמלכו שלא על פי נצ"א, הלא לא היה שייך צהם כל הנאמר צפרשת המלך, אלא דעכ"פ היה צריך להיות דיניהם דין מטעם דדינא דמלכותא דינא דהא לא גריעי מכל מלכי האומות דאמרינן צהו דינא דמלכותא דינא, וע"ז כתבו הר"ן והרשב"א דצארץ ישראל לא שייך דד"מ משום שהיא ירושה לכל ישראל. אצל צהני מלכים שנתמנו צארץ ישראל עפ"י נצ"א, פשיטא דאמרינן צהו דינא דמלכותא דינא לכולי עלמא, שהרי קיי"ל לכל האמור צפרשת המלך מותר צה. ואתי שפיר צעזוה"י.

והיוצא מכל זה, דגם צמדינה שאין צה מלך אלא ששליטיה נצחרים ע"י תושביה ג"כ אמרינן דדינא דמלכותא דינא, הן מטעמו של הרא"ש והר"ן דהארץ שלהם הוא, ואף

לעזור לו באפשרות קיומו באר"י אלא אם כן ינהג כמנהגם. ופשוט דכל זה אם התקנה והמנהג הוא על פי דין תורה, וכן הממונים והממונים. עיין רמב"ם (פ"א ממלכים ה"ז) וחור"מ (סי' ז' וסי' ח'). וכל שכן לסדרת הרמב"ם והרשב"ם דדינא דמלכותא דינא משום שכך קצלו עליהם לקיים מצוות המלך, א"כ כשצתרו את שליטיהם ודאי שחייב לקיים תקנתם שהרי אדעתא דהכי צתרו אותם שיעשו כתקנתם וניחא להו צבך, וכמש"כ החת"ס הנ"ל.

בזנין לגזל כנעני שהוא אסור וכו': כתב הרמב"ם אהע"ז (סי' כ"ח ס"א) קדשה בגזל או גנבת עכו"ם היא מקודשת, דהא אינה צריכה להחזיר רק מכה קדוש השם. ובחלקת מחוקק (סק"ג) הקשה, דהא משמע בגמרא צממה דוכתי גזול וגנבת הכותים אסור מן התורה, רק דכפל אין צריך לשלם, ואם כן מנלן לחלק בין גזול עכו"ם לגזול ישראל, דילמא מדינא צריכה להחזיר לעכו"ם כל שהגזלה שלו צעין ולא נתייאש העכו"ם, ולא מצינו בגמרא רמו וחילוק בדין זה בין ישראל לעכו"ם עכ"ד. וכן הקשה הש"ך חור"מ (סי' שמ"ח סק"צ) עיי"ש.

אולם בנתיבות המשפט חור"מ שם (סק"א) חירץ, דנהי דגניבת עכו"ם אסור מן התורה, מכל מקום הא בישראל גופיה אי לא דכתיב עשה דוהשיב את הגזלה, היא אמרינן דאף דעבר על לאו דלא תגזבו מכל מקום

איסורא דעביד עביד ובהשגחה אינו חייב, ורק דבישראל נתקיה לעשה דוהשיב את הגזלה, אבל בעכו"ם נהי דקרא דוחשב לדרשה גמורה אחיא וכדלעיל (קג.), מכל מקום היכן מצינו דרחתמנא חייביה בהשגחה לעכו"ם, והשגחה לעכו"ם אינו אלא משום קדוש השם, וזה שדקדק הרמב"ם באהע"ז דאין צריך להחזיר רק משום קדוש השם. ואי קשיא נהי דאינו חייב בהשגחה מכל מקום הא לאו ידידה הוא, דהא לא קנה אותו ואמאי מקודשת, הא דצבר שאינו שלו קידשה לו, וכמו שכתב המג"א (סי' תרל"ז סק"ג) בשם ס' יראים, דאפילו אם גזל עכו"ם מותר, מ"מ לאו שלו הוא לענין לכם, זה אינו, דצקדושין לא שייך זה, דכיון דההנאה צדבר זה מותר מן התורה והוא המציא לה הנאה, מקודשת צשכר הנאה שהמציא לה, וראיה ממה שכתב הר"ן קדושין (נח.) דאם קדשה בחליפי איסור הנאה מקודשת כיון דלדידיה שריא, דמקודשת מטעם הנ"ל, דכיון שהוא המציא לה הנאה המותרת לה מקודשת כמו צדבר עלי לשלטון עכ"ד. ובאמת בחוספתא צבא קמא (פרק י') איתא, הגזול את הנכרי חייב להחזיר, חמור גזול הנכרי מגזול ישראל מפני חילול השם עכ"ד, ומשמע דחייב חזרה בגזול נכרי הוא רק משום חילול השם. [אולם יש לפרש, דנוסף על חייב החזרה מלד עכ"ס הגזל, איכא גם משום חילול השם].

ובגוף סדרת היראים הנ"ל דאע"ג דגזול עכו"ם מותר מכל מקום לא קנאו ישראל, יש להציא ראייה לזה מהא דצבורות

דאס כן איך יתכן דהמכשיל לעכו"ס עובר
 בלפני עיור כדאייתא בפסחים (כג) הלא לאו
 זה קאי שלא יתן ענה שאינה הוגנת וכמבואר
 ברמב"ם (פ"ג מרוחא הי"ד), ומעתה הדברים
 ק"ו, מה אם מותר לגזול מעכו"ס צידים
 ועכ"פ להפקיע הלוואתו מותר לכו"ע, כל שכן
 שמותר להשיא לו ענה שאינה הוגנת, דהא
 כשגזול ממנו ממונו אין ענה שאינה הוגנת
 גדולה מזו, ואיך יתכן דלהכשילו כעיר דדרך
 אסור ולגזול צידים מותר.

ובתוך כך היה נראה לומר, דהא דעובר
 בלפני עיור בהכשלת עכו"ס, היינו רק
 כשמכשילו לעבור עבירה שהתורה הקפידה
 שלא יעבור עליה, וכהא דלא יושיט אבר מן
 החי לזן נח, דכיון דרצון התורה היא שצני נח
 לא יאכלו אבר מן החי, וכתב הרמב"ם (פ"ח
 ממלכים ה"י) דלמה משה רבינו מפי הגבורה
 לכופ את כל בני העולם לקבל מצוות שנאמרו
 בני נח וכל מי שלא קיבל יהרג עיין שם, הרי
 דרצון ה' הוא שצני נח יקיימו מצוותיהם,
 וא"כ כל שכן שאסור לישראל להכשילם
 באיסוריהם צידים. ומעתה יוצא דהא דאסור
 להכשיל לזן נח, היינו רק שלא להכשילו לעבור
 על אחת ממצוותיו, אבל כשמכשילו בענה
 שאינה הוגנת צמילי דעלמא שאינו משצע
 מצוות בני נח, ליכא איסורא דלפני עיור. והוא
 דבר חדש. ועדיין נריך עיון.

גם יש לעיין, דאכתי כשמושיט אבר מן החי
 לזן נח אמאי עובר משום לפני עיור, כיון

(יג.) שאמרו או קנה מיד עמיתך הוא
 דצמשיכה הא מיד עכו"ס קונה בכסף עיי"ש,
 ומבואר דגם כשישראל קונה מעכו"ס נריך
 שיעשה קנין כסף דאל"כ לא קנה. ואם נימא
 דמותר לגזול מעכו"ס ואף קנאו ישראל, אם
 כן מה הצורך צדיני קנינים ישראל הקונה
 מעכו"ס, הלא אף בלא שום קנין קונהו
 ישראל, שהרי נכסי עכו"ס הם כהפקר שאין
 להם קנינים, אלא ודאי דגם לעכו"ס איכא
 דיני קנינים צנכסיהם, ואע"ג דמותר לגזול
 מכל מקום ישראל לא קנאו אלא צקנין
 שנעשה צרצון העכו"ס שהם הצעלים, דכל
 דבר שיש לו צעלים אינו יוצא מרשות צעלים
 אלא כשהקונה עשה קנין מרצון הצעלים, ואם
 לא עשה קנין המועיל מרצון הצעלים, אע"ג
 דלא עבר על לאו דגזול למ"ד דגזול עכו"ס
 מותר, מכל מקום לא קנאו, כיון שהצעלים
 לא הקנהו לו. ושם ראיתי בחידושי חתם
 סופר למס' סוכה (ג.) שכתב ג"כ ליישב דברי
 הרמ"א דאע"ג דגזול עכו"ס אסור מן התורה,
 מכל מקום ליכא חיוב השצה אלא משום חילול
 השם וכדרכו של הנתה"מ ז"ל עיי"ש. [ועיין
 עוד בס' תין ופרח (סימן כ"ד) מה שכתבנו
 בזה].

ק"ג:

באן בהפקעת הלוואתו: פירש"י שאין גזול
 ממש שרי. ומבואר דהפקעת הלוואתו
 מותר בעכו"ס, ואיכא תנאי צ"ס צבא מליעא
 (ק"א): דגזול עכו"ס מותר עיי"ש. ויש להקשות

קיד.

נאלו מוכסין את חמורו ונתנו לו חמור
אחר, נאלו לסטים את כסותו
ונתנו לו כסות אחרת הרי אלו שלו מפני
שהבעלים מתייאשין מהן: בגמרא, תנא אם
נטל מחזיר לבעלים הראשונים קסצר יאוש כדי
לא קני וכו'. כתב צחידושי הרשב"א, והראש"ד
ז"ל פירש דכי קתני צמתני הרי אלו שלו דלא
מפקו מיניה בעלים בלא כלום קאמר משום
דקני ליה ציאוש ושינוי רשות, אבל בדמים
מיהא מיצעי ליה לאהדורי משום דצאיסורא
אתא לדידיה דיאוש כדי לא קנה. וה"ה לכל
גולה וגנבה הנמכרת, והיינו דקאמר צברייתא
ומחזיר לבעלים הראשונים, כאלו אמר הרי
אלו שלו אבל מחזיר הוא לבעלים דלא פליגא
אמתני' כלל, ובענינא דמתני' גופה איירי
צברייתא. וכתב עלה הרשב"א ז"ל, ואע"פ
שכתב הרב ז"ל שזה עיקר, עדיין צריך
תלמוד דיאוש ושינוי רשות צכוליה תלמודא
משמע דקני לגמרי קנין הגוף, דאי לא, הא
דאמר להו רב הונא (סוכה ג.) להנהו אוונכרי
כי צניתו אסא מגוים לגזוז אינהו כי היכא
דליהו ייאוש צידא דידהו ושינוי רשות צידא
דידכו, מאי אהני דהא מ"מ האי אסא לא
מקניא להו קנין הגוף דהא אינה אלא כעין
משכון דצדמים צעו לאהדורה ואנן צעינן ציום
הראשון לכם משלכם עיי"ש.

ועל פי זה יש ליישב מה שתמה צס' כפות
תמרים סוכה (ג:) על תמיהת הרשב"א

דחזינן דכשמכשיל את העכו"ם צשאר מיני
מכשולות כגון ענה שאינה הוגנת אינו עובר,
וא"כ כשמכשילו צאצר מן החי נימא דאין
האיסור מפאת לפני עיור, אלא משום דכיון
שישראל מוזהרין לכוף את העכו"ם לקיים
צצע מצוות שלהם מכש"כ שאסור להכשילו
צידים שיעצור על אחת ממצוותיו, אבל אין זה
מגדר לפני עיור. וצ"ע בכל זה ולא צאתי אלא
להעיר.

ובהיותנו צזה יש מקום עיון צזה דאמרו
צפסחים (צב:) דהמושיט אצר
מן החי לצן נח עובר צלפני עיור לא תמן
מכשול עיין שס, וקשה דהלא התורה כולה
רק לישראל נאמרה ומנלן דהלא לפני עיור
נוהג גם כשמכשיל לנכרי. וכיוצא צזה הקשה
המהרש"ל ז"ל והוצא צשו"ת חכם צבי (סי'
כ"ו) על הרמב"ם דק"ל דגזילת עכו"ם
אסורה כמו גזילה מישראל, ודצר תימה היא
כי התורה צכללה וצפרטה לישראל ניתנה
עיין שס. אולם צצר תירץ החכם צבי ז"ל שס,
דהתורה לא אסרה לגזול מעכו"ם משום
לתא דעכו"ם, אלא שהישראל נצטוה שלא
יעשה מעשים מכוערים, ואין איסור הגזילה
מחמת טובת העכו"ם אלא צעצור ישראל
שלא יתרגל לגנוב, ונפעול צנפשינו מדות
טובות עיין שס. ומעתה י"ל דהוא הדין והוא
הטעם בלאו לפני עיור, דמה שנצטונו שלא
להכשיל עיור עכו"ם, אין זה אלא צעצור
ישראל שלא יתרגלו לעשות מעשי עול להכשיל
עיור.

על הראב"ד, דאס נימא דהלוקח צריך להחזיר את הדמים להגזל, א"כ זהאי אוונכרי מה מהני יאוש ושינוי רשות אכתי לא הוי לכס "דזשלמא אס היה סובר הראב"ד דכשיתן הנגזל דמים ללוקח היה חייב להחזירו, אז שייך קושייתו דלא קני ליה קנין הגוף אלא דלרריך הלוקח לתת דמי הגזלה לנגזל כמו שכתב הטור חו"מ (סי' שני"ח, סס"ח) בשם הראב"ד, וצכהאי גוונא יואצין צו למנוה כיון שקנאו קנין הגוף ואינו חייב אלא דמים וכו', ושוב ראיתי צ"ג גידולי תרומה וכו' שרמזו קושיא זו בשם מהר"ש ן' חסון ורריך עיון". גם בקצה"ח (סי' שני"ג סק"א) טרח ליישב קושיא זו עיי"ש.

ואולם המעיין בחידושי הראב"ד יראה, אשר שם הביא שיטת הראב"ד צדוך אחרת ואשר לפי זה שפיר הקשה עליו הראב"ד, ולא קשיא מידי קושיית הכפות תמרים וקצה"ח, דהנה הראב"ד כתב "והראב"ד ז"ל פירש דכי קתני צמתני" הרי אלו שלו, דלא מפקו מיניה צעלים צלא כלום קאמר משום דקני ליה ציאוש ושינוי רשות, אבל צד מים מיהא מיצעי ליה לאהדורי, משום דצאיסורא אתא לידיה דיאוש כדי לא קנה, והוא הדין לכל גזלה וגנבה הנמכרת". ומצואר דעת הראב"ד ז"ל, דהא דיאוש ושינוי רשות קונה, היינו רק אס אין הצעלים נותנים דמיו להלוקח, אבל אס הנגזל רוצה ליתן דמים להלוקח חייב הלוקח להחזיר את החפץ להנגזל. ועל זה הקשה הראב"ד, דא"כ צאוונכרי אמאי ינא דאע"ג

דאיכא יאוש ושינוי רשות מכל מקום "האי אסא לא מקניא להו קנין הגוף דהא אינה אלא כעין משכון דצדמים צעו לאהדורי ואין צעין ציום הראשון לכס משלכס". ועל פי זה לא קשיא מה שהקשו הכפות תמרים וקצה"ח על הראב"ד דהלוקח שפיר קנה קנין הגוף אלא דמים הוא חייב להגזל, דהס הקשו כן לפי מה שמוצא שיטת הראב"ד צטור חו"מ (סי' שני"ו, סס"ח) וצ"י שס (סי' שני"ג) דהא דצעי לאהדורי דמים קאי על הלוקח שהלוקח יחזר דמים לצעלים - והצית יוסף העתיק מלשון הראב"ד כי "ד מים מיהא צעי לאהדורי", ולשון זה משמע דקאי על הלוקח - ועל זה שפיר הקשו דלפ"ז מה הקשה הראב"ד דהרי הלוקח שפיר קנה את החפץ צקנין הגוף אלא שחייב דמים לצעלים. צרס לפי מה שמוצאר שיטת הראב"ד בחידושי הראב"ד - וכן הוא לשונו בחידושי הראב"ד צסוגיין הנדמ"ח שכתב "צד מים מיהא צעי לאהדורי" - א"כ יואצ דהא דצעי לאהדורי דמים לאו על הלוקח קאי אלא על הנגזל, שהנגזל יחזיר דמים ללוקח ואז חוזר החפץ ליד הנגזל, ועל זה הקשה שפיר הראב"ד דא"כ ליכא קנין הגוף להלוקח צהחפץ, דהא חייב להחזיר החפץ להנגזל תמורת דמים והחפץ אינו אלא משכון אצלו, וא"כ לא הוי לכס.

ובעת ראיתי שכבר כתב כן צס' שער המלך (פ"ה מגנבה ה"ג ד"ה ושוב), דכונת הראב"ד ז"ל המוצא צרשב"א, דהנגזל יתן דמים להלוקח ואז חייב הלוקח להחזיר את

הגזלה, ולכן שפיר הקשה הרשב"א על הראב"ד דא"כ באוונכרי אמאי הוי לכס ע"י יאוש ושינוי רשות כיון דחייב להחזיר להנגזל וא"כ לא הוי גזיה אלא משכון עיי"ש. [אלא דשם כתב דהראב"ד המוצא ברשב"א אינו צעל ההשגות. ויש לעיין כי דברי הראב"ד שברשב"א כתובים צפ"ח חידושי הראב"ד לצבא קמא הנדפס מחדש המיוחס לראב"ד צעל ההשגות]. ושוצ ראיתי שכן כתב גם החתם סופר ז"ל בחידושו לצבא בתרא (מד). דרביס שגו צהצנת הראב"ד וקושיית הרשב"א, דבאמת דעת הראב"ד שאם ירלו הצעלים ליתן דמיס ללוקח חייב להוקח להחזיר הגזלה, ועל זה הקשה שפיר הרשב"א דא"כ אין גופו קנוי ללוקח אלא כמשכון ואמאי הוי לכס. וכ"כ בחידושי חת"ס לסוכה (ב). ד"ה דכתיב וד"ה ושיטת הראב"ד עיי"ש.

ועל פי זה יתבאר נמי הא דאיתא ברש"י השנה (יג). עומר שהקריבו ישראל צניסתן לארץ מהיכן הקריבוהו, אם תאמר דעייל ציד נכרי קצירכס אמר רחמנא ולא קציר נכרי, וכתבו התוס' "ואע"ג דירושה היא להם מאצותיהם כדאיתא בע"ז (נג:) דאמר רחמנא ואשריהם תשרפון צאש מכדי ירושה הוא להם מאצותיהם ואין אדם אוסר דבר שאינו שלו, מכל מקום יש לו צמה שזרע, ומ"מ דייק התם שפיר משום אשרות שמדורות הראשונים". ומבואר דיש לגוי הזורע חלק צמה שזרע ואף שהקרקע היא גזולה. וראיתי בחידושי זקני החתם סופר ז"ל לראש השנה שתמה על

התוס' ז"ל "וכבר כתב רשב"א גבי אוונכרא (צבא קמא קיד): להשיג על הראב"ד דקצירא ליה דאין לו על הגזלן אלא תביעת ממון לא גוף הגזלה א"כ הוי לכס דממון צעלמא חייב לו ע"ש, א"כ הכי נמי קשה אהתוס' כיון דאין להגוי אלא תביעת ממון והפירות עצמם של ישראל אכתי הוה קצירכס" עכ"ד. ולכאורה דבריו ז"ל פלואין, דאדרבה דעת הרשב"א ז"ל - כדבוצא צב"י (סי' שני"ג) - דאם צריך לשלם ממון אז גם גוף הפירות אינן שלו כל זמן שלא שילם את הממון, דהא מהאי טעמא השיג על הראב"ד שכתב דאע"ג דיאוש ושינוי רשות קונה מ"מ זה שקנה מן הגזלן צריך לשלם דמיס להנגזל אלא שאינו צריך להחזיר את גוף החפץ, ועל זה הקשה הרשב"א דא"כ מאי מהני גבי אוונכרי צמה שקנה ציאוש ושינוי רשות דכיון דאכתי חייב לשלם דמיס לצעלים א"כ לא הוי לכס, וא"כ אדרבה דעת הרשב"א הוא כהתוס' דכיון דיש להנגזל תביעת ממון על הלוקח מן הגזלן לכן יש לו חלק בגוף החפץ, והרי זה כסצרת התוס' צר"ה (יג). דכיון דיש להזורע תביעת ממון לצעל השדה לכן יש לו חלק בגוף הפירות.

ברם למאי שנתבאר צאמת דברי החת"ס ז"ל דקו יחדיו, ושפיר הקשה על התוס' שכתבו שיש להזורע חלק צמה שזרע, ואמאי, דכיון דגוף הפרי שייך לצעל הקרקע, נהי דצעל הקרקע חייב ליתן ממון להזורע מכל מקום גוף הפרי לא הוי של הזורע ואינו אלא כמשכון, וכמו שכתב הרשב"א דאף שהנגזל

נריך ליתן ממון להלוקח מכל מקום אין החפץ שייך להלוקח אלא להגזול. [ומלשון החת"ס זר"ה שם שכתב דהרשב"א סובר "דאין לו על הגזולין אלא תביעת ממון לא גוף הגזלה א"כ הוא לכס דממון צעלמא חייב לו", משמע דמפרש צדעת הרשב"א דסבירא ליה כהרמב"ם, דהלוקח מן הגזולין חייב ליתן דמיים להגזול אבל לא גוף הגזלה ולכן הוא שפיר לכס דממון צעלמא חייב ול"ע].

אולם בעיקר קושיית החת"ס על התוס' בראש השנה (יג.) דאמאי יש להזרע חלק בפירות כיון דאין לו אלא תביעת ממון על צעל השדה וכסדרת הרשב"א בסוגיין, הנה באמת י"ל דעד דמקשינן על התוס' מסדרת הרשב"א איכא לתווי ראייה לסדרת התוס' מסדרת הראב"ד דסובר דאע"ג דהלוקח נריך להחזיר את הגזלה לצעלים כשיתנו לו הצעלים ממון, מכל מקום כל זמן שהצעלים לא נתנו דמיים להלוקח הוא שפיר בגדר לכס גבי הלוקח, וכמו שנסתפק בס' שער המלך (פ"ה מאישות הכ"ג) צמי שהלוי לראובן על לולב ואתרוג מי אמרינן כיון דצעל חוב קונה משכון חשיב כשלו ויולא צו ידי חובתו וקרינן ציה שפיר לכס כי היכי דעובר עליו צבל יראה וחשיב כשלו, וכתב דיט דדין לכאן ולכאן והניח צל"ע עיי"ש. וראיתי בשו"ת שאל ומשיב (דברי שאל יוסף דעת סי' נ"ד) שכתב דמדברי הרשב"א בסוגיין בהשגתו על הראב"ד מצוהר דכל שיש צידו צתורת משכון לא הוא לכס עיי"ש. צרם צדעת הראב"ד נראה

לומר, דסבירא ליה דגם כשיש צידו צתורת משכון הוא לכס וכספיקת השער המלך, ולכן לא תקשי עליו קושיית הרשב"א מהא דחזינן גבי אוונכרי דאם קונה ציאוש ושינוי רשות הוא לכס, דאע"ג דהלוקח חייב להחזיר לצעלים אם יתנו לו דמיים, מכל מקום כל זמן שלא נתנו לו דמיים הוא האסא משכון אללו והוא לכס. וממלא דספיקת השעה"מ פליגו צה הרשב"א והראב"ד ז"ל. ומעתה י"ל דגם דעת התוס' בראש השנה הוא כהראב"ד דכל שיש צידו צתורת משכון הוא כשלו, ולכן הגויים שזרעו בצרך ישראל יש להם קנין הגוף צמה שזרעו, דהרי החטים הם כמשכון אללם כל זמן שישראל לא יתנו להם דמיים, וממילא הוא צגדר קציר נכרים, דכשם שמשכון חשיב כשלו לענין לכס כמו כן הוא של הנכרים לענין דליהוי קציר נכרים ופסול לעומר.

רא"ש סי' י"ד. וכיון דלא איפשיטא אזיל ומסדיד: עיין יש"ש (סי' כ"ג) מה שהקשה צזה.

קטו:

הרי שהיה טעון כדי יין וכדי שמן וראה שהן משתברות, לא יאמר הרי זה תרומה ומעשר על פירות שיש לי בתוך ביתי ואם אמר לא אמר בלום: הקשה הגאון צעל חלקת יואב ז"ל צקונ' קצב דקשייתא (קושיא י"ד), צזהא דפסחים (מו.) כילד מפרישין חלה צטומאה ציו"ט, א"ר יהושע לא זהו חמץ

שמוזהרין עליו צבל יראה, אלא מפרישתה ומניחתה עד הערב ואם החמיצה החמיצה, וקשה דאיך יכול להפריש כיון דסופה של חלה שחלק לאיצוד, דהרי בערב חייב לשורפה, וגם לאחר הפסח אסור כמו חמץ של קטן, וכיון דהתרומה הולכת לאיצוד לא חל עליה שם תרומה, וכמבואר בצבא קמא (קטו:) גבי אינו יכול להציל, וא"כ איך חלה ההפרשה עכ"ק.

ולענ"ד אינו דומה להא דהכא, דהנה אמרו הרי שהיה טעון כדי יין וכדי שמן וראה שהן משתברות, לא יאמר הרי זה תרומה ומעשר על פירות שיש לי בתוך ציתי ואם אמר לא אמר כלום, ופירש"י דכיון דלאיצוד אזיל לית צהו זכייה והפקירה הוא עכ"ל, הרי דהטעם דלא אמר כלום משום שהיין והשמן נעשין הפקר ואין לו צהו זכייה, ואינו יכול לקרוא שם תרומה על דבר של הפקר. ועיין שטמ"ק צ"ג הרצ"ד. אבל במפריש חלה צטומאה שהעיסה היא שלו ועדיין לא הוא חמץ כלל, אין שום מניעה שתחול עליה שם חלה. אלא דהגאון צעל חלקת יואב ז"ל זיין להש"ך יו"ד (סי' של"א סקנ"א), אשר שם כתב דהטעם שאם אמר לא אמר כלום "שהרי אינו יכול לקיים מתנות כהונה", ומשמע דתרומה שלא תצוא לידי נתינה לכהן אינה תרומה, וא"כ חלה זו שצריכין לשרפה בערב לא היא תרומה. צ"ג צאמת דברי הש"ך ז"ל צריכין עיון צעניי, דהטעם דלא אמר כלום הרי מצואר צרש"י משום דהוי הפקר ואין לו צו זכייה, וכן מוכח צגמרא דפריך ואמאי

לימא ליה מהפקירה קא זכינא מי לא תניא וכו' עיי"ש, ורק היכא שיכול להציל ע"י הדחק וליכא אלא קצת הפסד אמרו דלכתחלה לא, אבל היכא שאינו יכול להציל כלל הטעם שאינו יכול להפריש הוא משום דהוי הפקר. ועיין ציאור הגר"א שם (סק"ע). וא"כ אין ראייה לנדון דידן דלא הוי הפקר צשעת ההפרשה, דהא עדיין לא נחמנה וליכא חיוב שריפה.

ברם אף אם נימא דהיכי שאינו יכול לצוא ליד נתינה לכהן לא הוי תרומה, נראה דצנ"ד שפיר יכול ליתן לכהן לאחר הפסח, דמה שכתב צעל חלקת יואב ז"ל שאחר הפסח אסור כמו חמץ של קטן, לענ"ד אינו מהדומה, דחמץ של קטן הוי חמץ של ישראל שעבר עליו הפסח, ותקלה מיהא איכא גם צקטן וכמבואר צסנהדרין (נה:) - ועיין שו"ת חלקת יואב (ח"א או"ח סוס"י א') שכתב דחמץ של קטן שעבר עליו הפסח אסור צהנאה משום שנעשה צו איסור צל יראה עיי"ש - אבל צחלה דצצירה ליה לצרי יהושע לא זהו חמץ שמוזהרין עליו צבל יראה דלא הוי שלך, נמצא שלא נעשה צו איסור צל יראה, ודאי דשרי אחר הפסח כמו חמץ של נכרי. ומה שכתב דחייב לשורפו בערב, הנה צאמת צרש"י פסחים (מת.) קד"ה אבל הכא כתב, דלצרי יהושע מנחתה עד הערב ושרפנה עיי"ש, צ"ג לענ"ד אין זה אלא מדין שאסור להשהות חמץ צציתו אף של הפקר ושל נכרי, וא"כ סגי גם שיעשה לו מצינה וכמבואר צפסחים (ו.) חמץ של נכרי עושה לו מצינה עשרה

לכהן, עכ"ל. ומצואר דאברהם נתן מעשר גם מהצוה. ולכאורה תקשי עליו קושיית המהר"ל ז"ל מהא דאין אדם תורם דבר שאינו שלו. אך באמת לק"מ, דהרי מצואר צסוגיין דהיכי דאין הצעלים יכולין להציל, קנאו המציל. וא"כ צנ"ד, כיון דמלך סדוס לא יכול להציל והצילו אברהם, הרי קנאו אברהם, ושפיר תורם מדליה. ועיין באור החיים ז"ל.

ברם עדיין יש מקום להעיר צוה - דהנה צהגהות זקיני הגרע"א ז"ל צשו"ע חו"מ (סי' קפ"א סעי' א'), הקשה אהך דינא דהציל לעצמו, וזל"ק, קשה לי הא יאוש כדי לא קנה, ושינוי רשות לא הוי כיון דגזלן לא נתן מדעת, רק שזה הציל ולקח מהגזלן שלא מרצונו, כדאיתא לקמן חו"מ (סי' שס"א ס"ה), וצ"ג, עכ"ל. ותירץ זקיני החת"ס ז"ל צתשו' (חו"מ סי' קנ"ה), דיאוש דהכא עדיפא, דמטעם הפקר איתנין עלה, והוי כמציל מהארי צצ"מ (כד). דקנה עיי"ש. ועיין נתה"מ סס. נמצא, דהא דקיי"ל דצמציל מן הגייסות קנה היינו משום דהגזלן הפקירו. והנה יש לדון אם מהני הפקר צעכו"ס, דהרי כתב הרמב"ם (פ"ב מנדרים הי"ד) דהפקר מועיל מטעם נדר עיי"ש ובקצוה"ח (סי' רע"ג סק"א), וצירושלמי (רפ"ט דמיה) מספקא לי' אי עכו"ס ישנו צצל יחל עיי"ש, ותוס' צנויר (ס"א). ד"ה הניחא, כתבו, דעכו"ס אינו צכלל צל יחל כלל עיי"ש, ועיין מל"מ (פ"י ממלכים הי"ז) וצמה שכתבו צס' להורות נתן על התורה (פ' נח עמוד כ"ח) - ולפ"ז יוצא לכאורה דצעכו"ס לא מהני

טפחים משום היכר עיי"ש, ונמצא שאין הכרח לשורפו, ואחר הפסח יתננה לכהן ויסיקנה תחת תצשילו, דמקיים צזה מצוות נתינה לכהן, וככל חלה טמאה דאיכא צזה מצוות נתינה וכמצואר צרמב"ם (פ"ב מתרומות הי"ד) עיי"ש.

קטז:

ת"ר שיירא שהיתה מהלכת במדבר ועמד גיים וטרפה, ועמד אחד מהן והציל, הציל לאמצע (כל אחד מכיר את שלו ונוטל. רש"י), ואם אמר אני אציל לעצמי, הציל לעצמו. היכי דמי, אי דיכול להציל (שיכולים בעלים להציל לא אייאוש ואפילו אמר לעצמו גזלן הוא. רש"י), אפילו סיפא נמי לאמצע, ואי דלא יכול להציל אפילו רישא נמי לעצמו: על פי המצואר כאן יש ליישב הא דכתיב (לך לך י"ד כ') וצרוך א' עליון אשר מגן צריך צידך ויתן לו מעשר מכל. פירש"י, ויתן לו אצרים מעשר מכל אשר לו לפי שהיה כהן. וכתב צגור אריה למהר"ל מפראג ז"ל, דמש"כ רש"י מכל "אשר לו", למעוטי שלא נתן מהשצי הזה, דהא אין לו לתרום מדבר שאין שלו, ואברהם לא רצה ליקח מן השצי הזה כלום, וע"כ הך "מכל" ר"ל מכל אשר לו דוקא ולא מן השצי. וכ"כ הטו"ז ז"ל צדברי דוד, דמן הצוה לא נתן דאין אדם תורם דבר שאינו שלו.

אך הרמב"ן ז"ל כתב וז"ל, ויתן לו מעשר מכל, אברהם לא רצה לקחת לעצמו מחוט ועד שרוך נעל אצל חלק הגזוה הפריש לתמו

הפקר. וא"כ צנ"ד הרי לא יצא הרכוש של מלך סדום כיון דהפקרו לא מהני, וזמה קנה אצרהם את הרכוש.

ולבאוריה הי' אפשר לומר עפ"י דברי היום תרועה לר"ה (כת). שכתב לדש, דאף למ"ד יאוש כדי לא קני, מ"מ מעכו"ם שפיר קונה אף יאוש גרידא. וכ"כ בשט"ג לסוכה (ג). עיי"ש, ועיין שעה"מ (פ"א מגזילה ה"צ) וצו"ת מהר"ם מיינץ בתרא (סי' ח') מש"כ צוה - ולפ"ז אף אם נימא דצכל מניל מן הליסטיים אינו קונה אלא מטעם הפקר, הואיל דיאוש כדי לא קנה, וכמש"כ החת"ס הנ"ל, מ"מ צנ"ד שפיר יצא הרכוש מרשותו של סדום ע"י יאוש גרידא, שהרי צעכו"ם אף יאוש כדי קונה, ושפיר קנאו אצרהם. צרם עדיין לא העלינו ארוכה צוה לדברי הרמב"ן ז"ל, דהרי הרמב"ן ז"ל צמלחמותיו לסוכה (ג). כתב בהדיא דגם צעכו"ם צעינן יאוש ושינוי רשות דוקא, והציאו גם בצעה"מ שם, וא"כ גם צרכוש סדום לא יצא מרשות מלך סדום אלא ע"י הפקר וכדברי החת"ס, והרי צעכו"ם לא מהני הפקר, לכאורה.

ואם כניס הדברים דצעכו"ם לא מהני הפקר, יש מקום ליישב דברי רש"י סוכה (ג). צהא דאמר להו רב הונא להני אונכרי, כי זבניתו אסא מעכו"ם לא תגזון אתם, אלא לגזוהו אינהו ויהצו לכו, מאי טעמא סתם עכו"ם גזלני ארעתא נינהו וקרקע אינה נגזלת, הלכך לגזוהו אינהו כי היכי דליהוי

יאוש צעלים צידייהו דידהו, ושינוי הרשות צידייכו, ופירש רש"י ז"ל סתם עכו"ם גזלני ארעתא נינהו, דגזלני ארעתא מישראל נינהו ושמא אותה קרקע מישראל הוה עכ"ל, ותמהו המפרשים ז"ל דהרי מרא דשמעתתא רב הונא ס"ל לעיל (ק"ג): דגזל עכו"ם אסור, וא"כ אף אם גזלו את הקרקע מעכו"ם ג"כ אסור. ולהנ"ל י"ל, דרש"י לשיטתו אזיל דס"ל בגיטין (לת). ד"ה חזקה, ושם (לט): ד"ה נתייאשתי. דיאוש מטעם הפקר הוא עיי"ש. ודלא כתוס' לעיל (ס"ט). ד"ה כל, [ועיין פני יהושע בגיטין שם דיאוש על כרחך לאו משום הפקר הוא, דהפקר אינו מועיל בדבר שאינו צרשותו עיי"ש. אך בקצוה"ח (סי' רי"א סק"ד) הציא צסם תשו' הצ"ח (סי' קכ"ד) דהפקר מהני אף צדבר שאינו צרשותו, וא"כ צסם שהפקר אינו מועיל צעכו"ם, הוא הדין יאוש - ועל כן הוכרח לפרש דסתם עכו"ם גזלני ארעתא מישראל דוקא נינהו, דאילו הי' החשש דגזלוהו מעכו"ם, הרי לא הי' מועיל צוה יאוש, ומאי קאמר הש"ס דליהוי יאוש צעלים צידייהו, הרי צעכו"ם אינו מועיל יאוש, וא"ש. - וצעיקר הענין אי מהני הפקר צעכו"ם, מנאתי שכבר העירו צוה ואכמ"ל.

ואולם צמה שכתצנו דצעכו"ם לא מהני הפקר, הנה לכאורה הוא נסתר מחמתו מהא דמצואר בגיטין (מז), דתנן (צמשה פאה פ"ד מ"ט) הלקט והשכחה והפאה של עכו"ם חייצין צמעשר. אלא אם כן הפקיר, היכי דמי, אילימא דישראל (שהנימן

זשם הרמז"ן ז"ל. ויש להאריך ולזרר צוה ואכ"מ.

ובבמה שכתב המהר"ל ז"ל דאצרהם לא נתן מעשר מן הציזה דאין אדם תורם דצר שאינו שלו - ולכאורה הרי קנאו כציבוס מלחמה, וגם מדין מזיל מן הלסטטים (אם נימא דהפקר מהני גם צעכו"ם וכנ"ל). ואריך לומר דהתכוין שלא לקנאו לעצמו. ולפ"ז יוצא דהי' להרכוש דין הפקר, ולכאורה איבעיא לן צירושלמי תרומות (פ"א ה"א) אי יכול לתרום מן ההפקר עיי"ש, ואי נימא דשפיר תורם גם מההפקר א"כ למה הפקיע עצמו אצרהם אצינו מנתינת מעשר מרכוש של הפקר. ואריך לומר דאצרהם אצינו התכוין לזכות צו עבור מלך סדום, והו"ל כמגזיה מניאה לחצירו דקנה חצירו. ואף דנראה פשוט דצמגזיה מניאה לעכו"ם לא קנה העכו"ם הואיל דאין לו שליחות, אך י"ל עפ"י המבואר ברש"י צ"מ (ת. צשותפין שגנבו והאחד הוסיאה מרשות בעלים לדעתו ולדעת חצירו דחייבין, ואע"ג דאין שליח לדבר עזירה, מ"מ גם חצירו חייב משום דמגו דזכי לנפשיה זכי נמי לחצריה, [ועיין תוס' שם], ועפ"י כתב דדרו"ח לוקיני הגרע"א ז"ל זשם בנו הגר"ש ז"ל בכתובות (יא.) דה"ה אם נעשה שליח לעכו"ם ולישראל דשפיר מהני, ואע"ג דאין שליחות לעכו"ם, מ"מ מיגו דמועיל שליחותו לישראל מועיל גם להעכו"ם עיי"ש, - וא"כ ה"ה י"ל צנדון דידן, דאצרהם התכוין לזכות עבור מה שיאכלו הנערים, וכמו שאמר בלעדי מה

ישראל צשדהו. רש"י) ולקטיניהו עכו"ם (א"כ מאי קאמר) אלא"כ הפקיר, הא מפקרי וקיימי (דכל לקט שכמה ופאה הפקר הן. רש"י), אלא לאו דעכו"ם (שהיו משדה עכו"ם והינתן כישראל. רש"י) ולקטיניהו ישראל (וכיון דעכו"ם לא מיפקד להניח פאה ולקט, לא חייל עלייהו שמה, אלא א"כ הפקירן עכו"ם ממש לשם הפקר ולא לשם פאה להניח סתם. רש"י) עיי"ש. הרי צהדיא דמועיל הפקר אף צעכו"ם. אך י"ל דהרי צירושלמי נזיר (פ"ט ה"א) פליגי ר' יונה ור' יוסי אי עכו"ם מיחל הנדר לעצמו כיון שאינו צבל יחל, עיי"ש צפ"מ וקה"ע - ולפ"ז י"ל דהא דמוקמינן צש"ס גיטין למתני' דפאה דמיירי צשדה של עכו"ם שהפקירו, אחי' כר' יונה דעכו"ם ישנו צנדר, וממילא דה"ה דשפיר יכול להפקיר, ואילו ר' יוסי מפרש למתני' דפאה צשדה של ישראל ולקטיניהו עכו"ם, דלא העכו"ם הפקירו. ויש צוה לומר עוד צדרך אחרת אך אכמ"ל.

ובעיקר דצרי הרמז"ן ז"ל שנראה מדצריו שאצרהם זכה צרכוש סדום - נראה לומר דשפיר זכה צו, עפ"י המבואר צגיטין (לת. דעמון ומואצ טיהרו צסיחון עיי"ש, והיינו דאף עכו"ם קונה צחזקת כיבוס מלחמה, ועיין רצצ"א שם דקונה אף צלי יאוש, דגורת הכחוצ הוא דקונין צכיבוס מלחמה עיי"ש, ולפ"ז המלכים שעשו מלחמה עם מלך סדום קנו את כל הרכוש צכיבוס מלחמה, ושוב קנאם מהם אצרהם צחזקת מלחמה. ועיין צרצצ"א שם

שאכלו הנערים, ואינהו היה להם דין ישראל, וכמבואר בצ"ר פ' לך (פ' מ"ג סי' ז') וירק את חניכיו בעלי חניכתו שמש אצרהם כשמו. ופי' מהר"ש יפה ז"ל שהגרים היו נקראים כשמו, כדרכנו היום לקרוא הגרים בשם אצרהם, כי הוא היה תחלה לגרים עיי"ש. ועפי"ז הוכיח צפרשת דרכים (דך נדקה דרוש י"ז), שחניכיו היו גרים גמורים ויאלו מכלל בן נח לגמרי עיי"ש - וכיון שהי' להם דין ישראל שפיר נעשה שלוחם, ומיגו דנעשה שליח לישראל היו שליח גם למלך סדום וזכה עצורו, וא"ש.

רבא אמר הכא בפועלין עסקינן וברב דאמר רב פועל יכול לחזור בו אפילו בחצי היום וכו' וכי הדר ביה טעמא אחרינא הוא דכתיב (בהר כ"ה ג"ה) כי לי בני ישראל עבדים ולא עבדים לעבדים: צחידושי חכמת שלמה על שו"ע חו"מ (סי' של"ג ס"ג) כתב לדש, דמה דקיי"ל דפועל יכול לחזור בו צחצי היום, היינו רק אם אינו נשכר לאחר דאינו רוצה להיות עבד, אבל אם צאותו מעמד משכיר עזמו לאחר, א"כ סוף סוף עושה עזמו לפועל והוי עבד, בזה אינו יכול לחזור מן הראשון, ומכל מקום לא נחשב לעבד כיון דצידו לחזור בו שלא יהיה פועל כלל עיי"ש. ויש להעיר ממה שכתב הטור חו"מ (סי' של"ג) בשם הר"י, דפועל יכול לחזור בו דוקא כשחזר בו סתם, אבל אם חזר בו מחמת היוקר אין שומעין לו עכ"ד, וציארו הצ"ח בטעמו דכיון דשכיר יוס לא מצי חוזר אלא משום דכתיב עבדי הם ולא עבדים לעבדים,

א"כ דוקא בחזר סתם דתלינן שאינו חפץ לעבוד יותר, אבל אם חוזר בו מחמת היוקר א"כ גלי דעתיה דניחא ליה בעצדות אם ישלם לו בעל הצית כפי היוקר, ואין שומעין לו, והכי מסתברא עכ"ד. וזה סייעמא לסצרת החכמת שלמה. ושזו ראייתי מה שהאריך בזה צפתחי תשובה (סי' של"ג סק"ד) בשיטות האחרונים בזה, והציא גם מדברי הצ"ח הנ"ל.

עוד כתב בחכמת שלמה שם, דכיון דקצבן אינו יכול לחזור בו, א"כ הוא הדין אם שכרו ללמוד ב' שעות ציוס אבל לא פירש לו איזו ב' שעות ציוס, כיון דציד המלמד לבחור לו איזו ב' שעות שירצה הוא נמי קצבן, ודוקא צתס מלמד כיון שמתחייב ללמוד כל היום כדרך כל המלמדים בזה נקרא פועל, אבל אם שכרו רק ללמד ב' שעות והצריכה צידו לבחור לו צחיו ב' שעות שירצה הו"ל דין קצבן עיי"ש. הנה מה שכתב דדוקא צתס מלמד שמתחייב ללמוד כל היום נקרא פועל, אינו מדוקדק, דאפילו אם אינו מתחייב ללמוד כל היום אלא שהתחייב ללמוד ב' שעות מסויימות ואין צידו לבחור איזו ב' שעות, הוי ג"כ פועל, וכמו שכתב צהדיא.

אלא דיט לעיין צעיקר דין זה, דיט לומר דדוקא קצבן שאינו מתנה מלאכתו בשום זמן וצרכותו מאריך וצרכותו מקצר הוא ללא הוי פועל, אבל אם התנה שציוס זה ילמד דוקא ב' שעות, נמלא שעכ"פ ב' שעות צאותו היום הוא משועבד למלאכתו,

שמשורר מכל מקום הואיל שמכבד צ' בקולו
 בהונו ממה שחננו ומשמח חלקים ואנשים לא
 נקרא צכך עבד לעבדים עכ"ד החות יאיר.
 וכתב עליו הקה"ח דלא נהירא דבריו צה,
 דמה שכתב דפיסוק טעמים אינן מנאות ה'
 ועבודתו, חלילה לומר כן דהא חזינן בנדריס
 (לו.) דסצירא ליה לרצ דאסור ליקח שכר
 פיסוק טעמים והוא בכלל מה אני בחנם, ואף
 דקיי"ל דהוי רק מדרבנן מכל מקום לא גרע
 מתפלה, דתפלה נמי אינו אלא מדרבנן לדעת
 רוב פוסקים, ומוכח מזה כיון דמלמד חוזר,
 דאע"ג דעושה עבדות ה', עבד ה' מקרי, אצל
 מה שנתקשר לאחרים אינו עבד של אחרים
 ויכול לחזור בו, וא"כ הוא הדין חזן עיי"ש.

ויש להוסיף דבמלמד מלמד מנאות פיסוק
 טעמים, גם שימור ילדים הוי מנאות
 משום שומר אצידה, דמנאות להשיב אצדת
 גופו וכדלעיל (פ:) וסמ"ע חו"מ (סי' תכ"ו),
 וכן אם שומר כדי שילמדו הילדים איכה מנאות.
 ומה שכתב דתפלה נמי אינו אלא מדרבנן
 לרוב פוסקים, הנה להרמז"ס (פ"א מתפלה
 ה"א) תפלה דאורייתא ורק זמנה ונוסחאותיה
 הוי דרבנן, ומכל מקום כל שמתפלל אפילו
 כל היום נראה דמקיים מנאות מן התורה של
 לעבדו בכל לצבכס זו תפלה, כי אין לה שיעור
 למעלה.

עוד כתב הקצות החושן שם, דהמלמד שנשבע
 צריך לקיים שבועתו, דהא דאדם אסור
 להשכיר עצמו ציותר משלש שנים אינו אלא

י"ל דדינו כפועל, כיון דעכ"פ שיעבד עצמו
 לזמן מסויים, ואף שיוכל לבחור את הזמן
 באותו היום, אינו דומה לקבלן אשר שם אינו
 משתעבד כלל לשום זמן רק לעשיית המלאכה,
 ואע"ג דעשיית מלאכה בהכרח שלוקח זמן
 מה, מכל מקום כיון דהתנאי לא הוי על שום
 זמן, אע"ג שהתחייב לעשות את המלאכה
 ולגמור קבלנותו ציום מסויים, מ"מ כיון
 שהתנאי לא היתה על שום זמן שבו יתחייב
 לעשות מלאכתו, אין זה בגדר פועל, דפועל
 הוא שכיר על זמן מסויים ודומה לעבד
 שמשועבד לרבו כל זמן עבדותו, ואף אם גמר
 מלאכתו יכול לחייבו לעשות מלאכה אחרת
 באותו הזמן, ועל כן אף אם התחייב לעשות
 מלאכתו במשך צ' שעות כיום כיון דעכ"פ
 הוא השתעבד לעשות מלאכת בעל הבית במשך
 שתי שעות, נמצא ששיעבודו הוא על זמן ולא
 על עשיית המעשה, יש לומר דדינו כפועל
 ויכול לחזור וצ"ע.

ועיין קצות החושן (סי' של"ג סק"ו) שהציא
 משו"ת חות יאיר (סי' ק"מ) בחזן
 שנתקשר עם הקהל בתקיעת כף לשש שנים,
 והחזן רוצה לחזור בו משום דאין תקיעת
 כף חל לפי שנשבע לבטל את המנאה, והעלה
 דדוקא פועל דהוי ליה יותר מג' שנים עבד
 לעבדים, ואפילו מלמד אין לו היתר בשכר
 שנוטל רק שכר שימור ופסקי טעמים דאינן
 מנאות ה' ועבודתו יתבדק, משא"כ החזן שכל
 עצמו אינו אלא להוציא את הציבור ולעבדו
 כפלחן הראוי, ואפילו נכלל בשכרו מה

מדרכנן, וזכרנן לא הוי מושצע ועומד מהר סיני, ועוד דכיון דכבר השכיר ענמו ציורת משלש שנים א"כ איסורא דעצד עצד, ועכשוי שצא לחזור אחר שלש אין לו לחזור מחמת השצועה עכ"ד. ויש לעיין דמה שייך כאן לומר דאיסורא דעצד עצד, הא החזן טען שהתקיעת כף לא חלה מעיקרא משום דהוי נשצע לצטל את המנזרה, וא"כ מה צרך דכבר עצד איסורא מכל מקום התקיעת כף לא חלה כלל מעיקרא, ושצועתו לאו כלום הוא. גם מה שכתב דאיסורא דעצד עצד – לכאורה האיסור הוא צמח שעבודתו נמשכת מחמת ההכרח יותר משלש שנים, וא"כ כל יום שאינו חוזר עבד איסורא, ואמאי נימא דאיסורא דעצד עצד הלא כל יום נתוסף איסור חדש. ואף למאי שכתב צשו"ת חתם סופר (ח"מ סי קע"ב) דצמשכיר ענמו ליותר משלש שנים משעת שכירות כבר עבד איסורא, דומיא דרביית דמשעת כתיבה עבד ליה שימיה וכצבא מליעא ריש פרק איזהו נשך (סב). עיי"ש, והוצא צפתחי תשובה חו"מ (סי' של"ג סק"ו) עיי"ש, מכל מקום ודאי נראה דמכל שכן שהאיסור הוא בשעה שהוא ממשיך בשכירותו ציורת משלש שנים, אלא דהאיסור מתחיל משעת שכירות, אצל הוא נמשך כל ימי שכירותו, וא"כ לא שייך לומר דאיסורא דעצד עצד דהא בכל יום מתחדש איסור חדש.

ולמאי שכתב החת"ס הנ"ל דצמשכיר ענמו לשלש שנים משעת שכירות עבד איסורא, יוצן לנכון שיטת הגהות מרדכי

צש"ס צבא מליעא (עו). המוצא צרמ"א חו"מ (סי' של"ג ס"ג) דאסור לפועל אפילו מלמד או סופר להשכיר ענמו להיות צבית בעל הצית בקצע ג' שנים – דלא כתוס' צבא מליעא (י). ד"ה כי, שכתבו דכיון דפועל חוזר צו צחצי היום רשאי להשכיר ענמו עיי"ש – דצבירא ליה להגהות מרדכי דאע"ג דיכול לחזור צו ואין השיעבוד חל, מכל מקום עכס ההשתעבדות אסורה, וכמו צרביית דאסורה עכס השימה דכתיב לא תשימון, ואע"ג שאין השימה חל דהא אינו חייב לשלם את הרביית ואעפ"כ התורה אסרתו לקבל על ענמו חיוצ רביית, כמו כן התורה אסרה לקבל על ענמו להיות עצדו של אחר ציורת מג' שנים, ואף שקבלה זו לא מהני ויכול לחזור צחצי היום. ודעת התוס' ז"ל דכיון דיכול לחזור צחצי היום אס כן אינו דומה לעצד עצדי וליכא איסורא, ואינו דומה לרביית דשס איכא לאו צהדיא דכתיב לא תשימון. ויש להעיר ממה שכתב צשו"ת חת"ס (חו"מ סי' כ"ו) לחקור, צמי שחייב ענמו ליתן רביית אס חל עליו חיוצ מדיני ממונות ליתן רביית, והעלה דאינו חייב מדיני ממונות אלא אס חייב ענמו צשטר.

דאמר רב פועל יכול לחזור בו אפילו בחצי היום וכו' וכי הדר ביה טעמא אחרינא הוא דכתיב (בהר כ"ה נ"ה) כי לי בני ישראל עבדים ולא עבדים לעבדים: צש"ס צבא מליעא (י). איתא, כי הדר ציה טעמא אחרינא הוא דכתיב כי לי בני ישראל עבדים עצדי הם ולא עבדים לעבדים. וכתב צהגהות

מרדכי דמהאי טעמא אקור לפועל להשכיר ענמו להיות צבית צעה"צ בקצב שלש שנים. וכתב הש"ך חו"מ (סי' של"ג סקט"ו) דהיינו דוקא כשיש לו פרנסה וכסות דצבהאי גוונא אקור למכור ענמו לעבד עברי וכדאיתא בתורת כהנים וברמב"ם (פ"א מעצדים ה"א) ובסמ"ג (עשין פ"ג), אבל אם הוא עני ביותר שאין לו אפילו כסות, דכתבו הרמב"ם והסמ"ג שם דמותר למכור ענמו, ופשיטא דהיכא דמותר למכור ענמו מותר אפילו לשנים הרבה וכש"ס קידושין (יד:), וא"כ צבהאי גוונא פשיטא נמי דמותר להשכיר ענמו עכ"ד. אולם נראה דאף היכי שאין לו אפילו כסות והוא מולא צעה"צ שמסכים להשכיר לו לפחות משלש שנים, דאינו רשאי להשכיר ענמו ליותר משלש שנים, דכיון דיכול להתפרנס בהיתר אמאי יתפרנס באיסור. ועיין לו פרנסה אף כשישכיר ענמו צפחות משלש שנים.

ועיין צפתחי תשובה שם (סק"ד) שהצ"ח משו"ת חות יאיר (סי' ק"מ) צקהלה שקבלו חזן, והפרנסים קבלו צשבעה שלא ידחוהו, והמון עם אומרים שאין צבעת הפרנסים חלה משום שראוי להיות קבלת החזן ע"י כ"ג אנשים כנהוג, וכתב דאף אם תמני לומר שלא יפה עשו, מכל מקום מאחר שהם מנהיגי הקהלה לא יכולין צעלי צתים לעבור על צבעתם, וראיה מצבעת נשיאי עדה לגצעונים עיי"ש. ואע"ג דנראה דצעלי הצתים אינם עוזרים על צבעת הפרנסים

אם ידחוהו, כיון שהם ענמם לא נצבעו, ואין צבעה על ידי שליח, ועיין שו"ת מהרי"ט (ח"א סי' קכ"ו) דאי אפשר להקדיש שור צזירו צשליחות צעל השור משום דמילי לא מימסרי לשליח, והכי נמי אי אפשר ליצבע על ידי שליח, מכל מקום אין לעבור על צבעת הפרנסים וכמו שאמרו צגיטין (מו). דאע"ג דצבעת הנשיאים לגצעונים לא חלה כלל דהא הגצעונים הטעום שאמרו מארץ רחוקה צאו, מ"מ לא קטלינהו משום קדושת השם, ופירש"י שלא יאמרו העכו"ם שעצרו על צבעתן עיי"ש, ונראה דטעם זה שייך גם צצבעת הפרנסים שיש חילול השם אם הצעלי צתים יעצרו על צבעתם.

ועיין ש"ך (סי' של"ג סק"ו) צשם הגהות מרדכי, דיש ליזהר למלמד או שאר מלאכות שלא להשכיר ענמם להיות צבית צעל הצבית בקצב עמו ולהיות סמוך על שולחנו צלי הפסק יותר משלש שנים, דכל טפי משלש שנים נפיק ליה מתורת שכיר, אבל עד שלש שנים הוא פועל ולא מקרי עבד אלא שכיר עיי"ש. ולכאורה תקשי דאם כן אמאי פועל שאינו סמוך על שולחן צעה"צ שלש שנים גם כן יכול יכול לחזור צו, והלא עד שלש שנים לא הוא כעבד. ונריך לומר דאם אינו יכול לחזור אז הוא כעבד אף צפחות משלש שנים. וצאמת דעת התוס' צצא מניעה (י. ד"ה כ), דמותר לאדם להשכיר ענמו כיון דיכול לחזור צו ועל כן אף ציותר משלש מותר להשכיר ענמו, ולא כהגהות מרדכי דאוסר להשכיר לשלש שנים.

ועיין הגהות הגר"א שם. אצל צאינו יכול לחזור הרי זה דומה לעבד אף בפחות משלש שנים.

דאמר רב פועל יכול לחזור בו אפילו בחצי היום: כתב ה"ח חו"מ (סי' של"ג) בשם הריטב"א בתשובה בשם רבותיו, שלא אמרו שפועל יכול לחזור בו אלא בשוכר ענמו צאמירה, אצל כל שנשתעבד בקנין לטפויי מילתא אתא שלא יוכל לחזור בו עכ"ד. ולכאורה קשה דאם לא יוכל לחזור בו נמנע דהוי ליה כעבד והתורה אמרה עבדי הם ולא עבדים לעבדים. וכבר העיר כעין זה הש"ך בחו"מ (סי' של"ג סק"ד). אולם נראה דהואיל דעשה קנין מרצונו והרי היה צידו של הפועל שלא לעשות קנין לטפויי מילתא, לכן אף כשעשה קנין לא הוי כעבד דהא צידו שלא לעשות כן. אצל אם נימא דכל פועל אינו יכול לחזור ואף כשלא עשה קנין נמנע דהויליה כעבד, דאין לומר שהצריחה צידו שלא להשכיר ענמו כפועל, דכך הוא דרכו של עולם להשכיר ענמו לפועל וזוהו הוא מתפרנס, והרי קרא כתיב (תנ"ך כ"ד ט"ו) ואליו הוא נושא את נפשו, וע"כ אם תאמר שאינו יכול לחזור הרי הוא כעבד, אצל עשיית קנין אין הכרח מלד מנהג העולם, ואם עושה כן מרצונו לטפויי מילתא אינו צגדר עבד, שהרי אין דבר המכריחו לעשות קנין.

והש"ך חו"מ (סי' של"ג סק"ד) הקשה על הריטב"א דהא הוי קנין דברים וכמו

שכתב הרמב"ם (פ"ה מה' מכירה הי"ד) הרי שכתב בשטר וקנינו מפלוני שילך בסחורה עם פלוני הרי זה קנין דברים, ואף הראב"ד צהשגות שם נראה שמודה לו צוה, ודוקא צשותפין פליג עליה (פ"ד מה' שלוחין ושותפין ה"צ) לענין הריוח שהרויחו כבר, או מטעם דכיון דמשתעבדי אהדדי לא שייך לומר עבדים עכ"ד. ויש לתמוה על הש"ך ז"ל שכתב דקנין פועל הוי קנין דברים, דהרי מבואר בשו"ע חו"מ (סי' של"ג ס"א) ברמ"א שאם משך בעל הצית כל כלי האומנות שעושה צהם מלאכה אין הצעה"צ ולא הפועל יכולין לחזור צהם אם הוא קבלן, וכתב הש"ך שם (סק"צ) דכן עיקר בש"ס פרק הזהב צבא מליעא (מת.), וציארו הסמ"ע שם (סק"צ) דהמשיכה נחשבת לקנין ולכן אינו יכול לחזור אם לא צפועל שנתנו לו חו"ל רשות לחזור כדי שלא יהא עבד לעבדים. הרי דצקבלן מועיל קנין ולדברי הש"ך ז"ל קשיא דאין מועיל קנין צקבלן הלא הוי קנין דברים. וז"ע.

ומה שכתב הש"ך דדוקא צשותפין פליגו לענין הריוח שהרויחו כבר, עיין צוה צשו"ע חו"מ (סי' קע"ו ס"ג) ברמ"א. ומה שכתב הש"ך או מטעם דכיון דמשתעבדי אהדדי לא שייך לומר עבדים, ז"ע דגם צפועל שעשה קנין משתעבדין אהדדי דגם הצעה"צ משתעבד לפועל שאם לא היה מונע להשתכר משלם לו כפועל צטל. ועיקר דברי הש"ך שכתב דכיון דמשתעבדי אהדדי לא שייך לומר עבדים, הגה כן כתב הסמ"ע (סי' קע"ו

אף כשקבלו כל שכרן, אצל כשעשה קנין י"ל דלטפויי אתא שלא יוכל לחזור בו. ולקמן (סק"ו) כתב הקצות החושן לדעת מהרי"ק דאפילו קיבל כל שכרו דכבר נקנה כמו בקנין כיון דעבד עברי נקנה בכסף א"כ מאי אולמיה דקנין טפי מכסף עכ"ד, אולם כבר כתבנו דנראה דאף דקנין סודר הוא קנין מעליא שכן קונה גם בעבד שלא יוכל לחזור, אצל כסף שנותן לפועל אינו לשם קנין כלל, דהא לקנין היה סגי ליתן פרוטה. ומה שנותן כסף כל שכרו אינו אלא הלוואה דהא צאמת שכירות אינה משתלמת אלא לצסוף, משא"כ כסף בעבד עברי הוא קנין, דעבד עברי נקנה בכסף. וצאמת שהקצה"ח ז"ל בעצמו כתב לתרץ כעין זה, דבקיבל כל שכרו לא הוא לטפויי לקנין אלא שהולרך למעות ועל כן נתן מעות.

והנה המחר בשו"ע חו"מ (סי' של"ג ס"ג) כתב, דפועל יכול לחזור בחצי היום אפילו קיבל כבר דמי השכירות ואין צידו לשלם לבעל הבית. והוא מתשו' מהרי"ק (שורש קפ"א) עיי"ש. וכתב הקצה"ח (סק"ו), דלמאי דמבואר בתשובות מיימוני (סי' קנין סי' ל"א) דפועל יש לו דין עבד עברי, דמהאי טעמא אמרינן פועל יכול לחזור בחצי היום, דילפינן לה מעבד עברי דיווא' צגרעון כסף, דכל קולי דעבד עברי יהיבין לפועל מקל וחומר, השתא עבד עברי דעבד איסורא ועבר על כי לי בני ישראל עבדים ולא עבדים לעבדים וגופו קנוי מקילינן ביה, כל שכן פועל עכ"ד הגמיי", וכיון דאינו אלא בתורת גרעון כסף א"כ נריך

סקמ"ד) דצשותפין ששניהם מתעסקין בו אין שם עבד על שום אחד מהם עיי"ש. אך ז"ע דמה שייכות ענין זה ללא ליהוי קנין דברים. ואולי טעות סופר הוא, ונריך לומר דכיון שמתעבדי אהדדי לא הוא קנין דברים. וכן נראה בקצות החושן שם (סק"ה) עיי"ש.

ובעיקר דינו של הריטב"א דאם קיבל הפועל בקנין אינו יכול לחזור בו, הנה בקצות החושן (סי' של"ג סק"ה) הביא משיטה מקובצת פרק האומנין שכתב בשם הריטב"א שאם הפועלים עשו קנין או כשקבלו כבר כל שכרן חייבים להשלים את המלאכה או לשלם מה שהפסיד בעל הבית, וכיון דפסק בשו"ע חו"מ (סי' של"ג ס"ג) דאפילו קבלו כל שכרן יכול לחזור בו, ולא גרע כסף מקנין דעבד עברי נקנה בכסף, א"כ הוא הדין בקנין דיכול לחזור בו, דאע"ג ללא הוא קנין דברים דמשעבד גופו, אפילו הכי התורה אמרה עבדי הם ולא עבדים לעבדים עכ"ד הקצה"ח ז"ל.

ובאמת יש לחלק, דבעבד עברי נותן את הכסף לשם קנין, דעבד עברי נקנה בכסף, אצל כשנותן להפועל כסף שכרן אין ראייה שנותנו לשם קנין, דשמא נותנו משום שהולרך הפועל למעות, וכמו שכתב הקצה"ח ז"ל עצמו לקמן (סק"ו) סברא זו, ואלו היה נותן הכסף לשם קנין היה סגי שיתן פרוטה אחת וקונה בזה, ואמאי נתן כל שכרן דהא שכירות משתלמת רק בצסוף, ועל כרחק שלא נתן לשם קנין, ועל כן פסק בשו"ע דחזור

ליתן מעות או שוה כסף, ומשום דסתמא דמילתא שכירות אינה משתלמת אלא לבסוף, משום הכי אמרו דפועל יכול לחזור אפילו בחצי היום משום דהיינו גרעונו השכירות שיש לו ציד [כ"ג] בעל הבית, אבל זה שאין לו לא כסף ולא שוה כסף אין לו גרעון עכ"ד קה"ח.

ולעב"ד מה שכתב תשובות מיימוני דפועל חוזר מדין גרעון כסף, היינו בגדר כל שכן מעבד עברי שחוזר מדין גרעון כסף וכמבואר בדבריו, אבל ודאי דפועל עדיף טפי מעבד עברי, דעבד עברי שקנה גופו בכסף צעין שהכסף יהא מוציא כמו שהכניס בכסף, ועל כן כל שלא נתן כסף אינו יוא, אבל בכסף שנתן לפועל אין זה כסף קנין כלל, אלא שנתנו בגדר הלואה על מלאכתו, דלקנין הוי סגי בפרוטה, וכמו שכתבנו לעיל – ומכל שכן לפי מש"כ בחכמת שלמה בשו"ע חו"מ (סי' של"ג ס"ג) דהמחבר מיירי שנתן הכסף לפועל שלא בשעת שכירתו עיי"ש, ואם כן ודאי שאין זה קנין כלל – ועל כן אף כשאינו מחזיר המעות לבעל הבית חוזר בחצי היום. [הקה"ח שם כתב "או בשטר ובשנים וציוכל אפילו פועל יכול לחזור בו", צריך לומר "אבל פועל יכול".]

ועיין נתיבות המשפט (סי' של"ג סק"ו) שכתב דדינו של מהרי"ק דאף דאין צידו לשלם יכול פועל לחזור בו, תליא במחלוקת אמוראים בירושלמי צבא מניעא (פ"ו ה"ב) על המשנה

וכל החוזר בו ידו על התחתונה, רב אמר כי לי בני ישראל עבדים אין קניין זה את זה, אמר רבי יוחנן עבד עברי היא מתני', על דעתיה דרב צין פועל צין בעל הבית יכול לחזור בו, על דעתיה דרבי יוחנן פועל יכול לחזור בו ולא בעל הבית, ופירושו, דרב סובר דליכא קניין כלל מדאורייתא בפועל ישראל רק בעבד עברי צמן שיוכל נוהג, וממילא הבעל הבית ג"כ יכול לחזור ואין צריך לשלם רק מדינא דגרמי, ולכך אין צריך לשלם רק מה שהזיקו ואם נאנס בעה"צ ודאי דאין בעה"צ חייב מדינא דגרמי ואין צריך לשלם רק מה שעשה, ומכל שכן כשחזר הפועל ומזיק את עצמו אין צריך לשלם לו רק כפי מה שעשה, ורבי יוחנן סובר דעבד עברי הוא יש צו קנין, והא דיכול לחזור בו הוא מטעם כיון דאפילו עבד עברי יוא בגרעון כסף וכמש"כ בשו"ע מיימוני (סי' קנין סי' ל"א), וכיון דבש"ס דילן פסקו להלכה כרב דאמר פועל יכול לחזור בו, וכיון שחפסו בלשון חזרה משמע דקיי"ל דאין לו דין עבד עברי צדין חזרה הוא, ללא דמי לעבד עברי שיש לאדון בו קנין הגוף וצריך לקנות עצמו בגרעון כסף ולכך צריך ליתן כסף דוקא, אבל שכיר אין קנין בו צדין חזרה קאי, וכיון שיכול לחזור ולכך אפילו אין לו מה לשלם המעות רק חוב עליו כמו בחוזר במקח שלא נקנה בו עכ"ד. ויש לתמוה, דאין יתכן דש"ס דילן פוסק כרב דאין בפועל דין עבד עברי ולא קנאו בעה"צ, דא"כ נימא דגם בעל הבית יכול לחזור בו וכמבואר בירושלמי דלכך צין פועל צין בעה"צ יכול לחזור בו, והלא אף קיימא לן

דבעל הבית אינו יכול לחזור בו, ומוכח דסבירא לן כרבי יוחנן. כן העיר חד מגורבי דרבנן. ובעיקר דברי הירושלמי הנ"ל, עיין בהגהות זיון ירושלים מש"כ בזה.

בו דין גזל, וכששטפן נהר אינו חייב באחריותו, הרי דאף שאינן קיימין ברשות בעלים והם ברשות הגזלן אפ"ה אינן נגזלות, והניח בצ"ע"ג.

ומה שכתב מהרי"ק (שורש קפ"א) דפועל יכול לחזור בו אף אם כבר קיבל דמי שכירותו ואין צידו לשלם לצעה"כ אפ"ה יכול לחזור בו והמעות חוב עליו עכ"ד, ואע"ג דודאי דחייב לשלם חובו, מכל מקום אין להכריחו לעשות מלאכתו של בעה"כ, דבעל חוב אינו חייב לעבוד להמלוה כדי לשלם חובו, וכמבואר בשו"ע חו"מ (סי' נ"ו סט"ו) עיי"ש, וכיון דיכול לחזור בו נשאר החוב עליו וכשיהיה לו מעות ישלם. ועיין בשו"ע חו"מ (סי' של"ג) פתחי תשובה (סק"ה).

ק"ז:

יצאו עבדים שהוקשו לקרקעות: מכאן הקשה הגרע"א ז"ל בגליון הש"ס סוכה (לא). על תוס' שם ד"ה אצל שכתבו, איכא לאוקמא קרא - דלך למעט סוכה גזולה - כגון בראובן שבנה סוכה בחצרו של שמעון מדעתו, וצא שמעון ותקף את ראובן והוציאו מסוכתו, דאין עליה תורת שאלה כיון דלא קיימא ברשותו של ראובן, ולא דמיא לקרקע דבחזקת הבעלים עומדת ולכך אין קרקע נגזלת עכ"ד. והקשה, דהרי בסוגיין אמרו יצאו עבדים שהוקשו לקרקעות שאין בהם גזולה, וא"כ כשגזל עבדים והכניסן לביתו אין

ולענ"ד נראה ליישב, דהנה בתוס' צבא מניעא (סא.). ד"ה אלא כתבו, דהא דקרקע אינה נגזלת אינו מן המקרא אלא משום דאי אפשר לזוזה ממקומה, אבל עבדי דניידי אע"ג דהוקשו לקרקעות עובר צבל תגזול עכ"ד. והקשה מהרש"א שם, דהא בש"ס צ"ק ממעטינן עבדים מלא תגזול כמו קרקע, ותירץ הפני יהושע ז"ל דהא דממעטינן קרקע דאינה נגזלת היינו לענין השבון, דהא קרא דוהשיב את הגזלה דממעטינן מיניה קרקע ועבדים לענין השצה מיירי, וכן לענין שאין הגזלן קונה ביאוש ושינוי, אבל למעט מאיסור גזלה לא שמענו דהא לאו דגזלה לא כתיב צהאי קרא דסוף פרשת ויקרא, וא"כ שפיר כתבו תוס' דמ"מ מסבירא שייך למעט קרקעות גם מלאו דלא תגזול, כיון שאי אפשר לזוזה ממקומה, אבל בעבדים שפיר י"ל דעובר צבל תגזול, אלא דממעטינן לשאר מיילי דליתא בהשבון עיי"ש. ומעתה יוצא, דהא דאין קרקע נגזלת יש לו שני פירושים, חדא דאין הקרקע נקנה ביאוש להגזלן ואין בו מנות עשה דהשצה, וזה נלמד מקרא דכלל ופרט בסו"פ ויקרא, ודין זה נאמר גם בעבדים. ועוד דאינו עובר צבל תגזול. אולם הא דאינו עובר צבל תגזול לאו מקרא ילפינן אלא מסבירא ומשום דאי אפשר לזוזה ממקומה. וא"כ קרקע כזו

אין זה צגדר גזלן כלל, כיון דהוא לא עזר על לא תגזול וגם לא יכא מרשות הנגזל. ותינח אם אינו עוזר צבל תגזול, אבל בקרקע שאינו צרשות הנגזל דעוזר צבל תגזול, ודאי דלא הוי כסוכה שאולה ופסולה.

נימוקי יוסף. אין לך פדיון וכו'. הכא חייב שלא נתן לו לחלק לעניים אלא לשמור ולהחזיר לו והוא יחלקנו וכו'. עי' מחנה אפרים ה' שומרים (סי' ט"ו).

ק"ט.

ת"ד הגותן עורות לעבדן הקיצועין והתלושין הרי אלו של בעל הבית. והעולה משטף המים הרי אלו שלו: פירש"י אמר העולה מן שטף המים שלו דדבר מועט הוא ואפקורי מפקר ליה. כתב צטור אהע"ז (סי' כ"ח), וכתב הרמב"ם קדש צדצר שאין צעל הבית מקפיד עליו כגון תמרה או אגוז הוי ספק קדושין עכ"ד. כן הוא צרמב"ם (פ"ה מאישות ה"ח). וכתב הפרישה (סקמ"צ), הא דהוי רק ספק קדושין, משום דמיירי שאינו שוה פרוטה, וחיישינן שמא שוה פרוטה צמדד, אבל אם יש צו שוה פרוטה, כיון שלא קפד עליו ונמנא שמחלו לו והוי שלו לגמרי עכ"ד. וצט"ת נודע ציהודה (קמא אהע"ז סי' נ"ט) תמה, דמה צכך שאינו מקפיד, מ"מ כל זמן שלא הפקירו צפירוש צמה יכא החפץ מרשותו מחזקת מרא קמא עיי"ש. וצט"ת אצני מלוואים (סי' כ"ח סקמ"ט) השיג על הנודע

שאפשר לזוזה ממקומה, וכגון הא דכתבו תוס' שצנה סוכה צקרקע צצירו וצצירו תקפו והוציאו מסוכתו, דצכהאי גוונא ודאי דאיכא צל תגזול כיון דאין הקרקע צרשות הנגזל. והא דילפינן עצדים מקרקעות היינו רק לענין דלא שייך קנין גזל צעצדים וליכא חיוב השצה, דלענין זה ילפינן מכלל ופרט צסוגיין, אבל לענין דלא יעצור צבל תגזול ודאי דעוזר צעצדים צבל תגזול כיון שאפשר לזוין ממקומן.

ומערתה נתיישצה שפיר קושיית הגרע"א ז"ל, דמה שכתבו תוס' צסוכה דהיכי דהקרקע אינו צרשותו אמרינן דקרקע נגזלת, כונתם דצכהאי גוונא עוזר צבל תגזול, ולכן שפיר אצמעטי מקרא דלך למעוטי סוכה גזולה, דכיון דעוזר צבל תגזול, הו"ל סוכה גזולה, דאין לומר דכשרה כמו סוכה שאולה, דכיון דעוזר צבל תגזול הרי זה מוכיח שאין זו שאולה אלא גזולה, ושפיר אצמעטי מלך למעוטי סוכה גזולה, דכיון דעוזר צבל תגזול ה"ז מוכיח שהוא גזולה. והא דעצדים איתקש לקרקעות, היינו רק לענין שאינו קונה ציאוש, אבל לענין לעצור צבל תגזול ודאי דאינו דומה לקרקע, כיון שאפשר לזוין ממקומן וכתוס' צ"מ הנ"ל, וא"ש.

וביותר י"ל, דצאמת הקשה הכפות תמרים ז"ל, דאיך אמרו דלרבנן כיון דיונא צשאולה יונא גם כשתקף צצירו והוציאו, הלא עכ"פ הוי שואל שלא מדעת דהוי גזלן. אלא די"ל, דכיון דקרקע אינה נגזלת א"כ

צפירוש אי אפשר לזכות בו, וכמש"כ המג"א (סי' תרל"ז סק"ג) צ"ש יראים דאף למ"ד גזל עכו"ם מותר מ"מ לא מקרי לכס עיי"ש. הרי שהרגיש דקיי"ל דדבר שאין צעה"צ מקפיד אין בו משום גזל, אלא שכתב דמכל מקום אינה מקודשת כיון שלא קנאו.

אולם קושיא זו יש ליישב, על פי מה שכתב הר"ן קדושין (נמ.), דהא דצאיסורי הנאה אם מכרין וקדש צדמיהן מקודשת, ואע"ג שהדמים אסורין למקדש, מכל מקום כיון שהאשה קנאתו מחמת המקדש הרי זו מקודשת עיי"ש. ומבואר דצקדושין אין צריך שיהא ממונו של המקדש, דהעיקר שהאשה תהנה מחמתו של המקדש ועיי"ז היא מקודשת. וא"כ הוא הדין כשקדשה דדבר שאין צעה"צ מקפיד, אפילו אם נימא דלא קנאו המקדש, מכל מקום כיון דעכ"פ האשה נהנית מהדבר מחמתו של המקדש, שהרי המקדש הוא שנתן לה את התמורה והיא רשאית לאכול את התמורה, שוב שפיר מקודשת כיון שהגיעה לה הנאה צעטיו של המקדש.

והנה חכם אחד רצה לחלק, דדוקא צהא דפסחים (ו:) וצ"ק (קטו:) דמיירי בצופי תאנים וזמר העולה מן השטף וסיתות אצנים, דהויין דברים שאין לו צורך בהן ולכן אינו מקפיד, ומשו"ה הוי הפקר, משא"כ צנדון הנו"צ שדן על דברי הרמב"ם צמי שלקח תמרה או אגוז מצעה"צ, דהא דאינו מקפיד

ציהודה, וכתב דדבר שאינו מקפיד עליו לאו מטעם הפקר אתינן עלה אלא דהוי צתורת מתנה, שנותן דבר מועט למי שיטול שלא מדעתו, וכהא דסוכה (מב:) מלמדים אותם שיאמרו מי שיגיע לולצי לידו הרי הוא לו צמתנה ומי שיזכה בו יהיה שלו עיי"ש. וכן נראה מדברי הפרישה הנ"ל דמטעם מחילה אתינן עלה.

ויש לתמוה על הגאונים הנ"ל, שלא הביאו מסוגיין דזמר העולה משטף המים הרי אלו שלו, ופירש"י דדבר מועט הוא ואפקורי מפקר ליה. הרי דדבר שאינו מקפיד עליו נעשה הפקר, והרי הוא שלו שקנאו. וכן יש להוכיח עוד מסוגיין מסתמי אצנים אין צהם משום גזל, מפסגי אילנות מפסגי גפנים וכו' צזמן שאין צעה"צ מקפיד עליהן הרי אלו שלו. וכן מהא דפסחים (ו:) סופי תאנים צזמן שאין צעה"צ מקפיד עליהם מותרין משום גזל ופטורין משום מעשר, ופירש"י דהפקר פטור ממעשר. הרי צהדיא דדבר שאינו מקפיד עליהן הוי הפקר. וא"כ כשזכה בו הרי הוא שלו כזוכה מן ההפקר ויכול לקדש בו. ותמוה שהנודע ציהודה והאצני מלואים ז"ל לא הביאו כלל מסוגיות אלו. ושז ראיתי צשו"ת נודע ציהודה תנינא (אהע"ז סי' ע"ז) שכתב, דמש"כ צחו"מ (סי' שני"ט ס"א) דדבר דליכא מאן דקפיד שרי ליטול דליכא משום גזל, הנה אף דשרי ליטול וליכא גזל דמסתמא אין צעה"צ מקפיד, מ"מ לא זכה הנוטלו להיות חשיב שלו, דכל זמן שלא הפקירוהו צעליו

היינו משום דעל תמרה ואגוז אחד אינו מקפיד דהוי דבר מועט, אבל אלו היה נוטל תמרים ואגוזים רבים, ודאי שהיה מקפיד, וגם על אותו תמרה ואגוז עצמו אלו היה נוטלם צנירוף אחרים ודאי שהיה מקפיד, נמצא דאין לומר שהוא מקפיד את התמרה או האגוז, אלא שאינו מקפיד ליטלו וליכא גזל, וזוה הקשה הנו"צ שפיר דבמה קנאו כיון דלא הפקירו. ובאמת בשו"ע חו"מ (סי' שני"ט) דעליה קאי הנו"צ, מיירי כעין הנדון שלקח תמרה או אגוז דאינו מקפיד משום מיעוטו, דמיירי התם שלקח קיסם מהחצילה או מהגדר לחצון שיניו, וזוה הוא דאינו מקפיד משום דלוקח רק קיסם אחד, אבל אילו היה נוטל כל אחד קיסם עד שלא נשאר לו כלום ודאי דמקפיד, וכמבואר בירושלמי המוצא בהגר"א שם דמה"ט אסור ממדת חסידות, וזוה י"ל דלא הוי הפקר. וצני הר"ר יהודה נ"י הוסיף לחלק, דבסופי תאנים וכדומה אין הצעלים

עמידין ליטלן כלל ואין להם לורך צהם, ולכן הוי הפקר, אבל באגוז ותמרה אם הלה לא יקחנו הרי ודאי שהצעה"צ יאכלהו ונמצא שלא הפקירו מעולם. אלא דמ"מ סברת הרמב"ם א"ש, דעכ"פ חזינן מסוגיין ומסוגיא דפסחים דיתכן שייעשה הפקר אף בלא שיפקיר צהדיא, והיינו היכי דאין סהדי שאינו מקפיד וכנ"ל, וא"כ הוא הדין כשלקח אגוז או תמרה דצורר לנו שאין צעה"צ מקפיד ע"ז, י"ל דשפיר נעשה הפקר ואף אם לא הפקירו צהדיא, דהרי עיקר קושיית הנו"צ ז"ל הוא דאין יתכן שיהיה הפקר בלי שיפקיר צהדיא, והנה מסוגיות הנ"ל מבואר דשפיר יתכן. וכעת מנצתי צס' נחל יצחק להגר"י אלחנן ז"ל (חו"מ סי' ו') שכתב שמקור הרמב"ם הוא מש"ס פסחים הנ"ל עיי"ש. וכן צס' מנחת פתים לחו"מ (סי' שני"ט ס"א) עיי"ש. [ועיין עוד צס' נתן פריו עמ"ס נדרים (עמוד קי"צ) מה שכתבנו עוד בזה באורך].

כי אליך נפשי תערוג

נטפי זכרונות ורסיסי נוגה ממסכת חייו של רבנו הק' בעל 'להורות נתן' זי"ע
בישיבת 'פנים מאירות' והקשר האמיץ עם תלמידיו אהוביו

נכתב על ידי תלמידו הרה"ג ר' יוסף מאיר האס

בהיותי תלמיד קרוב וחביב אצל מרן רבנו זי"ע, כאשר זכיתי משולחן גבוה ובמתנת חינוך ליהנות מזיו חכמתו הטהורה ומאור תורתו הבהירה קרוב לעשרים שנה, וביותר זכיתי להיות נמנה מבין שורת התלמידים הראשונים בישיבה לצעירים "פנים מאירות" שנפתחה בחודש אלול תש"ס, אמרתי בליבי להעלות על הכתב זכרונות, עובדות והנהגות שחזיתי בקודש אצל מרן רבנו זי"ע, למען ידעו דור אחרון צדיק מה פעל. חובה עלי להדגיש בתחילת הדברים, כי אינני מתיימר כלל להקיף את פעליו הרבים והכבירים, כי יכלה הזמן והם לא יכלו, וזה כעין מה שהיה מרגלא בפומיה לספר בשם הרה"ק מהר"א מבעלזא זי"ע שאמר פעם שגדלותו התורנית של מרן ה'חתם סופר' זי"ע ידועה לכל, אך גם על קדושתו אפשר לדבר לילות שלמים. ואכתוב רק מה שראו עינינו ושמעו אוזנינו באותן שנים הטובות לברכה ששהינו בצילו הטהור, לשמו ולזכרו תאוות כל נפש, מי יתנני כירחי קדם.

חכם לכשירצה

כאשר מבקשים לנסות לתאר את דמותו רבת הגוונים של מרן רבנו זי"ע, יש להזכיר את מה ששמעתי מפי קדשו באחד השיחים לבאר הא דאיתא בגיטין (סז). איסי בן יהודה היה מונה שבחן של חכמים וכו' רבי יהודה חכם לכשירצה. ולכאורה הרי באו לספר בשבחו של רבי יהודה, ואילו בפשטות נראים הדברים שבאים לספר בגנותו שרק כשירצה יהיה חכם. ופירש בקדשו ע"פ מה שאמרו חז"ל (ברכות סג:) רבי יהודה ראש המדברים בכל מקום, כי בדרך כלל בכל אסיפה, מדבר הראשון החכם הגדול ביותר מבין הנאספים, כגון באסיפת רופאים ידבר הרופא הבכיר ביותר, ואילו באסיפת זקנים ידבר הזקן המופלג מבין החבורה, אך לא מצינו אדם קבוע שיהיה ראש המדברים

בכל האסיפות, כיון שבכל אסיפה ישנו חכם מיוחד מביין כל הנאספים. זה בא איסי בן יהודה למנות את שבחו של רבי יהודה שהמליץ עליו שהוא 'חכם לשירצה', וכוונתו היתה שרבי יהודה ברוב חכמתו הגדולה היה ראש המדברים בכל מקום, ובכל מקום שרצה לילך לשם היה החכם הגדול ביותר שנתנו לו את הכבוד להיות ראש המדברים, עכת"ד הנפלאים.

בדומה שפירוש יקר זה סימל ושיקף את דמותו הגדולה של רבנו זי"ע, שהיה כידוע איש שהכל בו, כפי שאמרו חז"ל (תמורה טז:), שהיו בו כל המעלות והכשרונות שיכולים להיות טבועים אצל ילוד אשה. גאונות, חריפות, כוח הפסק, כוח החידוש, סופר מהיר במלאכתו, בעל תפילה, בעל תוקע, ובקי יחיד בדורו בכל תולדותיהם של גאוני הדורות. כל אלו חברו יחד במשך ימי חייו עליו אדמות, והודות לטבעיו הברוכים הצליח להרביץ תורה לאלפי תלמידים בכוח הסברתו המופלאה, ולענג את קהל מתפללי בית מדרשו בנוסח נעים זמירותיו במתיקות נפלאה.

קיבוץ וריבוץ פעלים לתורה

כל ימיו אשר חיה ראה רבנו זי"ע חובה בנפשו לקיים את צוואת קדשו של זקנו החת"ס זי"ע, שכתב: "ועשו קיבוץ וריבוץ ופעלים לתורה ברבים". פעם נפלט מפיו ואמר, שהוא מרגיש שזורם בדמו מדם זקנו החת"ס, וכיון שהחת"ס כותב להרביץ תורה בכל מאמצי כח, הוא מרגיש חובה וזכות לקיים דבריו בכל מאמצי כוח. תמיד היה מרגלא בפומיה לספר על החת"ס שהקפיד שלא לבטל אפילו יום אחד מהרבצת תורה ברבים, וגם בליל יוכ"פ לימד סדר העבודה לתלמידיו, וכשהיה יום אחד שהחת"ס הצטרד מחמת חולשתו, מסר את השיעור לתלמיד בלחש, והתלמיד הגיד את דבריו בקול רם.

זכורני שגם בישיבה בעת שלמדתי אצל רבנו, אירע שרבנו לא חש בטוב, ואעפ"כ אמר את חידושו לתלמידו החשוב ידידי הרב שלום אליעזר שטראם הי"ו שמסר את הדברים בקול רם לפני התלמידים. מעולם לא ביטל רבנו זי"ע שיעור ברבים לפני כמה בחורים, וגם בימי בין הזמנים היה לומד אתנו כמה הלכות בס' "משנה ברורה" אחרי תפילת שחרית בבית מדרשו.

תלמידי הישיבה היו אצל רבנו כבנים אהובים, ובכל עת ובכל שעה עיניו ולבו היו נתונים על התקדמות התלמידים בתורה ובמידות טובות.

בכל פעם שהיינו נוסעים להתפלל בקברי צדיקים, היה רבנו משגר עם אחד הבחורים קוויטל להניחו בקברי הצדיקים, ותמיד היה כותב בלשון קדשו: "נתן בן מלכה לראות נחת מן התלמידים", בזה הראה לנו שכל מגמת נפשו וכל תפילותיו ועיקר בקשותיו הם לראות נחת מן התלמידים, כי דבר זה החיה את נפשו הטהורה, בראותו בחור צורב מחדש חידושים ולומד בהתמדה כראוי, זה היה חלקו מכל עמלו.

זכורני את האירוע המרומם בפתיחת הישיבה בר"ח אלול תש"ס, כאשר במעמד הורי התלמידים השמיע רבנו דברות קודש חוצבי להבות אש, ובין הדברים אמר לנו בכובד ראש, שיש לו בקשה גדולה אלינו, כיון שהוא בעל חוב גדול ורק אנחנו יכולים לסייע לו לפרוע את החוב, ומהו אותו חוב גדול, כי הוא הבטיח לכל ההורים שבניהם יהיו בעז"ה תלמידי חכמים גדולים, אבל כדי שיצליח לקיים את ההבטחה, אנחנו צריכים ללמוד בחשק ובהתמדה, ורק כך נגדל באמת תלמידי חכמים.

באותו מעמד פירש רבנו את המשנה (אבות פ"ו מ"ז) במ"ח דברים התורה נקנית ואלו הן בתלמוד. ואמר שלכאורה קשה להבין, הלא פשיטא שאם לא ילמדו לא יוכלו לקנות את התורה. ופירש בקדשו, שהרי מצינו בדברי חז"ל הרבה סגולות להיות תלמיד חכם, כשבת (כג): הרגיל בנר הויין ליה בנים תלמידי חכמים, וא"כ הוה אמינא שמי שחפץ להיות תלמיד חכם, לא יצטרך ללמוד בשביל זה, ורק יעשה כמה סגולות שאמרו חז"ל ויסתפק בזה, לכן באו חז"ל והודיעונו שהדבר הראשון בו אפשר לזכות לקנין תורה הוא רק ע"י תלמוד, כי ללא לימוד לא יועילו כל הסגולות השונות.

בהזדמנות אחרת אמר רבנו בשיחת מוסר לבחורי הישיבה, לפרש אמרם (ברכות ח.) מיום שחרב בית המקדש אין לו להקב"ה בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד. ודקדק בלשון שאמרו "בלבד" ומה רצו למעט בזה. ואמר לפי מה שהזכרנו למעלה, שלפעמים אפשר לחשוב שישנם דרכים וסגולות אחרות לזכות להשראת השכינה, לכן באו חז"ל ומיעטו את הכל ואמרו בלשונם, "אין לו להקב"ה בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד", שרק אותם ד' אמות של הלכה זוכים להשראת השכינה, וכל הדברים האחרים מתבטלים כלפי התלמוד.

ולחיבת הקודש אביא מלשון קדשו של רבנו במכתב קודש ששיגר ממקום שהותו בחו"ל לטובת הישיבה - יום שני פ' וירא תשס"ה: "בהיותי בריחוק מקום אנוס על פי הדיבור להחזקת הישיבה הקדושה, מחשבותי משוטטות על התמדתכם בלימוד התורה הקדושה, כי היא חיינו ואורך ימינו ובה נהגה יומם ולילה, ואדיר חפצי שקול התורה בהתלהבות, ישמע מבין כותלי בית המדרש בכל עת ועונה. ואבקש מכל אחד ואחד לשמור בדיוקנות על הזמנים של תורה ותפילה, ולא לבטל את הזמן שהוא יקר הנבראים, וכל רגע שלא נתמלא בתורה ח"ו אין לו תשלומין עולמית, ובפרט ימי הנעורים הם יקרים מפי, כי גירסא דינקותא יש לה קיום עולמית, ותיזהרו שתהא כל התנהגותכם ביראת שמים ומידות טובות, כראוי ללומדי תורה, ועי"ז תקדשו שם שמים ברבים. גם אבקשכם להוסיף בכל יום לימוד תורה של רבע שעה למעני, וכאמרם ז"ל (מכות י.) רב שגלה מגלין תלמידו עמו, ולא דוקא גלות בפועל", ומסיים את המכתב "דברי החפץ לראות פניכם מאירות בתורה וביראת ד' טהורה".

אל הרינה ואל התפילה

הקשר האמיץ והאיתן שהיה לנו עם רבנו, לא ניתן לתיאור במילים יבשות עלי גיליון, אך למען ידעו דור אחרון צדיק מה פעל, אנסה עד כמה שאפשר לתאר את גודל זכיינתו ונעימת גורלנו. בכל יום היינו זוכים, תלמידי הישיבה, להתפלל עם רבנו בהיכל הישיבה. היה זה מחזה נאדר בקודש לראות את רבנו נעמד מעת לעת באמצע התפילה, כשפניו פונות כלפי הבחורים, כדי להתבונן כיצד הם מתפללים, ולפעמים היה מעיר ברמיזה לבחורים על אופן תפילתם הצריכה תיקון.

זכינו לשמוע את נעימת תפילתו הטהורה בהשתפכות הלב והנפש - כפי שהיה מפרש לשון "פסוקי דזמרה" שיש לאומרם בקול זמרה ונגינה. איך היה אומר את ברכות השחר בנעימה יתירה, כיצד היה מפזם את התיבות "ברוך הוא אלוקינו שבראנו לכבודו" בנוסח שובה לב, נוסח שעד היום נחקק בקרב תלמידי הנאמנים המתרפקים בזכרונותיהם לימי קדם, וביותר הסיום של אותה תפילה - "ויבטחו בך יודעי שמך כי לא עזבת דורשי ד'", בנוסח מיוחד שאליו נפשנו תערוג.

משך כל התפילה היה רבנו מתפלל בקול רם עד ששמעוהו בכל ההיכל, ותפילתו היתה כמונה מעות בנחת. רבנו אף היה קורא בתורה בימי שני וחמישי, וכשעבר לפני התיבה בחור כהן, היה רבנו מקריא את ברכת הכהנים בדחילו ורחימו. בימי ראש חודש היה עובר לפני התיבה בקריאת ההלל בנוסח המיוחד, אשרי עין ראתה כל אלה, כאשר עבודת קדשו באמירת ההלל ארכה קרוב למחצית השעה ברוב סלסוליו וניגוניו השונים שהכניס בתוך ההלל. בסיום תפילת שחרית אמרו חמשה פרקי תהלים, ורבנו היה מעורר רבות על כך שכל הבחורים יראו לומר פרקי תהלים לישועת הכלל והפרט.

שתהא בנו אהבת תורה ויראת שמים

אחרי תפילת שחרית היה רבנו מתיישב על כסאו מול הבחורים ומסר שיעור משניות בעיון. כשפתחו את הישיבה בשנת תש"ס, התחיל רבנו ללמד סדר זרעים, ובתחילה גם היה עורך מבחן על החומר הנלמד, כאשר הוא בעצמו כתב את הציונים והוסיף בכתב יד קדשו דברי שבח לבחורים מצטיינים. את שיעור המשניות היה מלמד מתוך משניות שנדפסו במהדורה ישנה מאד, באמרו שהמהדורות הישנות המה יותר מדויקות, ופעמים רבות הפצרנו בו שיסכים שנקנה לו סט משניות במהדורה חדשה ומאירת עיניים, ומעולם לא הסכים בשום אופן, באמרו בצחות כי חדש אסור מן התורה...

בימי הילולא של צדיקי קמאי, ובפרט בהילולות זקנו הק' מרן ה'חתם סופר' ותלמידי תלמידיו זי"ע, היה יושב איתנו ומספר עובדות הוד מפעליהם והתמדתם של הני צדיקים, ותמיד היה מסיים את דבריו שהלימוד מכל העובדות הללו, שאם משקיעים בימי הבחורות ומנצלים כל רגע ללימוד התורה ושקידתה, צומחים ברבות הימים לאילנא רברבא. אציין בזאת אגב אורחא, שכעבור תקופה מסוימת, בשלהי שנת תשס"ב, הראיתי לפני רבנו קונטרס קצר שכתבתי בו את כל הני מילי מעלייתא שסיפר לפנינו באותן הזדמנויות, וכשראה את פעולתי הטובה, בירכני בברכות לרוב ואמר בענוותנותו שעד עכשיו לא ידע אם הבחורים מקשיבים ומבינים את דבריו, אך כעת רואה הוא שהדברים נכנסים אל הלב, וכעבור שנה בערך בשנת תשס"ג, עודדני להתחיל לערוך את שיחות קדשו בעיתות סעודות מלוה מלכה.

אחרי שיעור המשניות, היינו נכנסים לחדרו שהיה סמוך להיכל הישיבה, שם חלץ רבנו את תפיליו והסיר את טליתו, וגם בעת הזאת לא פסק פומיה מלהשמיע אמרות שפר והדרכות נכונות לבחורי הישיבה, ורבים מהם חרוטים עד היום בנפשנו, והיו דבריו הנפלאים כמים קרים על נפש עייפה. לרוב היה מתעניין אצל הבחורים היכן הם אוחזים בלימוד הסוגיא השבועית וכן בירר האם הבינו את כל הראשונים שעל הסוגיא, ולעתים אף היה אומר לנו מספר קושיות על הסוגיא כהכנה לקראת השיעור הכללי שהיה מוסר בליל שישי.

אח"כ היינו מלווים אותו לביתו נאוזה קודש ברח' דבורה הנביאה, ובמשך כל הדרך היה רבנו משמיע הדרכות ישרות בענייני לימוד התורה ודברי תורה קצרים על הפרשה וענייני דיומא, וכשהיה עולה ברעיונו דבר חידוש כלשהוא, ציוה עלי לרשמו אצלי, כדי שלא ילך לאיבוד. אציין בזאת הנהגה ייחודית שהיה רבנו נוהג אתנו - תלמידיו האהובים, שכשהגענו בדרך הילוכינו לפני מעבר חצייה בכביש, היה רבנו עוצר את כל הפמליא שהתלוותה אליו, והוא בעצמו עמד בראש השיירה עד שאחרון הרכבים עזר מנסיעתו, רק אז חצה רבנו את הכביש יחד עמנו, באמרו שצריך להיזהר מאד בדרכים, והחכם עיניו בראשו לשמור על חייו כראוי וכנכון.

הברותא עם גדול הדור

בערב בזמן סדר שלישי, היה חוזר רבנו אל הישיבה, ובאותה שעה היה לומד עם צמד בחורים בסוגיא הנלמדת. זכייה גדולה ועצומה היתה לנו בשעה הזאת, כאשר ישבנו מול רבנו בשולחן אחד, והיה מבקש מאתנו לומר הגמרא ומפרשיה ולהסבירם הדק היטב, אח"כ היה מביא הערות שונות כיד ד' הטובה עליו, בריתחא דאורייתא ובשמחה של מצוה. אין ספק ששעה זו היתה גולת הכותרת שכל תלמיד בישיבה חפץ לזכות בה, ועד היום חקוקים אותם רגעים יקרים מפז בקרב כל מי שזכה להם. פעמים רבות בתקופה האחרונה חשבתי לעצמי בפליאה, עד כמה ירד רבנו מרום דרגותיו הנשגבות כדי ללמד אותנו קטע גמרא כמו שצריך, הרי מדובר היה בבחורים צעירים בני י"ד וט"ו, שישבו מול גדול הדור שאלפי רבבות ישראל נשענים על פסקיו בכובד ראש, והוא באהבתו ובחמלתו כמו רב פרידא בשעתו, ישב והסביר

שוב ושוב את כל מהלכי הסוגיא בהסברה נפלאה, כאשר אחרי כל מהלך, היה חוזר עליו שוב ומסכם מה החידוש הטמון בו. לא יאומן כי יסופר.

זכורני באחת השנים בעת שכ"ק אדמו"ר מטעמשוואר שליט"א נשא דברים במעמד המגבית השנתית לטובת הישיבה, הזכיר לטובה את זכייתם המיוחדת של בחורי הישיבה ליהנות מזיוו הטהור של רבנו בבוקר ובערב פעמיים באהבה, והמליץ על הבחורים מקרא קודש (כי תבוא כה, סז) "בבוקר תאמר מי יתן ערב ובערב תאמר מי יתן בוקר", שבבוקר אחרי תפילת שחרית מצפים הבחורים שיבוא הערב ויזכו ללמוד בחברותא עם רבנו, ואילו בערב אחרי הלימוד מצפים הם שיבוא הבוקר ויוכלו להתפלל עם רבנו תפילת שחרית...

השיעור הכללי

מידי יום חמישי בערב היה מוסר רבנו שיעור כללי בחריפות ובעמקות, שיעור שהקיף את כל החומר שנלמד במהלך השבוע בישיבה, וכשאחד התלמידים העיר הערה נכונה על דבריו, היה רבנו מוסיף את הערתו בדפים שחולקו אח"כ לתלמידי הישיבה. הגדת השיעור הכללי תפסה אצל רבנו מקום נכבד ביותר, כי רבנו ראה בשיעור זה את האמצעי הנכון להנחיל אצל הבחורים את דרכי הלימוד של רבותינו הראשונים והאחרונים. כבר ביום חמישי בבוקר אחרי תפילת שחרית העביר רבנו דף ובו כתב מראי מקומות על הסוגיא שיתן עליה את השיעור בערב, וכך במשך היום התכוננו הבחורים אל השיעור והגיעו אליו מוכנים כדבעי.

בתחילת השיעור, בדרך כלל היה רבנו לומד קטע גמרא ממה שנלמד בישיבה באותו שבוע, משם עבר לפירוש רש"י ודברי התוס' והסבירים הדק היטב, ורק אחרי שהיה ברור אצלו שכל הבחורים הבינו היטב את גפ"ת, התחיל לצלול במים אדירים בכל מכמני התלמוד ולהביא קושיות עצומות מהכא להתם לטחון הרי הרים זה בזה, עד שהעלה במצודתו יישוב נכון לכל הקושיות שהעמיד כעמיר גורנה בתחילת השיעור. בעת מסירת השיעור היה רבנו מנגב את מצחו כמה פעמים מרוב זיעה של מצוה שניגרה ממנו ברוב חדותא דאורייתא דקא מרתחא ביה, והיו הדברים שמחים כנתינתם מסיני.

תמיד התייחס רבנו אל כל התלמידים בכבוד רב, ועל כל חידוש שהעירו היה משבח אותם מאד, למרות שהוא עצמו היה שר התורה ועמוד ההוראה שמיום היותו בגיל שש כתב חידושי תורה, ולא הניח פסוק או מאמר חז"ל שלא חידש בו דבר, ובכל זאת השתעשע רבות בחידושי תלמידיו הצעירים ממנו כמה דורות. כמו"כ כתב רבנו כמה תשובות בהלכה לבחורים ששאלו אותו דבר ד' זו הלכה, וגם אני הצעיר בין תלמידיו זכיתי לקבל מרבנו תשובה מאהבה, ונדפסה בשו"ת "להורות נתן" (חי"ד סי' ח). חידושי הנפלאים נסכו בנו כח גדול ועידוד עצום לחדש חידושי תורה, והיה מדריך אותנו במסירות נפלאה לדקדק בכל תיבה שכותב רש"י להבין מדוע כתב זאת. לדוגמא אזכיר שהיה מתעכב פעמים רבות במקום שרש"י כתב "כלומר", שרצונו לומר שהיה כתוב דבר לא מובן ולכן רש"י בא להסביר וכתב "כלומר". כמו"כ היה מדקדק על פעמים שרש"י כתב "מפרש בגמרא" ופעמים שרש"י כתב "בגמרא מפרש", ואמר שזה תליא בזה, אם הדבר הנכתב במשנה אינו מובן כלל, אז כותב רש"י "מפרש בגמרא" שרק בגמרא נמצא את הפירוש הנכון, ואם הדבר הנכתב במשנה אינו קשה כ"כ, אז כותב רש"י "בגמרא מפרש". כמו"כ היה מרגלא בפומיה להסביר לנו, שאם רואים שהתוס' כותבים ב' תירוצים על קושייתם, כנראה שהתירוץ הראשון לא היה מספיק להם, וצריכים להבין באמת מדוע התירוץ הראשון אינו טוב כ"כ.

בנוסף לשיעור הכללי למד אתנו רבנו במשך שנה ויותר בס' "לקח טוב" ובס' "אתון דאורייתא" מהגה"ק רבי יוסף ענגיל זי"ע, באמרו לנו שמספרי הגר"י ענגיל אפשר ללמוד יסודות רבים וחשובים, והוא עצמו קנה את עיקר תורתו מהבקיאות הגדולה שיש בספריו. רבנו חפץ מאד שילמדו הבחורים בספריו הבהירים שנכתבו בלשון קלה להבנה, והיתה תקופה בישיבה שבשב"ק אחה"צ היה אמו"ר הג"ר ברוך האס שליט"א מלמד לפני הבחורים מס' "להורות נתן" על התורה בענייני פרשת השבוע, ובכל ערש"ק הלכתי לבית רבנו לקבל ממנו את הספר לצלם ממנו את הקטעים שנבחרו על ידו ללימוד הבחורים. אציין גם שבהיותי בשיעור ג' התחלתי ללמוד בחברותא עם ידידי הרב שלום אליעזר שטראם הי"ו, כמה תשובות מתוך שו"ת "להורות נתן" על הסדר, וכשסיפרנו זאת לרבנו שמח שמחה גדולה.

כרחם אב על בנים

רבנו היה מתייחס ודואג הרבה גם לענייני הגשמיות של הבחורים, וזכורני כמה פעמים שירד עמנו לחדר האוכל לבדוק מה נותנים לאכול, ואם ראה בחור שאינו אוכל כדי חיותו, היה מעיר לו שהוא צריך לאכול כדי שיהיה לו כח ללמוד. פעם התעלף אחד הבחורים באמצע תפילת שחרית מרוב חולשה, ומני אז היה רבנו מתעניין אצלו כמעט בכל יום אם טעם דבר מה קודם התפילה.

רבנו היה אומר לנו תמיד, שאין דעתו נוחה מתעניות וסיגופים גם לא בימי השובבי"ם, וסיפר לנו מזקנו מרן בעל "חתם סופר" זי"ע שג"כ לא הרשה לתלמידיו להתענות, זולת ביום ער"ח סיון שאז התענו כל תלמידי הישיבה. כמו"כ אמר לנו רבנו, שבחור מתמיד לא נקרא זה שמתענה ויושן פחות משאר הבחורים, כי בחור כזה לא יצליח במעשיו זמן רב, ואדרבה בחור מתמיד נקרא זה שאוכל כמו שצריך ויושן כמו שצריך, אך בתנאי שבזמן הנותר הוא מקדיש את כל עיתותיו לתורה והתמדה.

פעמים רבות היה מכתת רגליו לחוץ לארץ עבור טובת הישיבה, ובדרך כלל לא שהה בארה"ק בחודשי חשון-כסלו מחמת כך. זכורני דבר ייחודי שהנהיג רבנו קודם נסיעותיו לחו"ל, שהיו עורכים מסיבת פרידה בהיכל הישיבה, ורבנו היה מקשה לנו קושיא עצומה מתוך הסוגיא שלמדנו באותה תקופה, כדי שנחשוב לתרצה במשך ימי שהותו בחו"ל, וכשיחזור נאמר לו את התירוצים. רבנו עשה זאת ע"פ מה שהיה מפרש מה שאמרו חז"ל (ברכות לא.) אל יפטר אדם מחברו אלא מתוך דבר הלכה שמתוך כך זוכרהו, ואמר לפרש הלשון "מתוך דבר הלכה", כי אמרו שם בגמרא, אין עומדים להתפלל אלא מתוך הלכה פסוקה, ופירש"י, הלכה שאינה צריכה עיון שלא יהא מהרהר בה בתפילתו. ראינו מזה שכאשר מפסיקים ללמוד כשעדיין לא הכריעו את ההלכה ממשיכים להרהר אחריה, ולכן אמרו חז"ל, אל יפטר אדם מחברו אלא "מתוך" דבר הלכה, כאשר נפטר אדם חברו, יפטר ממנו "מתוך" דבר הלכה, שישאיר לו קושיא איתנה שאין לה תירוץ, שמתוך כך זוכרהו, שהרי עכשיו יהרהר חברו בדבר הקושיא ויחפש עליה תירוץ, וכך יזכרהו לאורך ימים.

שמע בני מוסר אביך

הרבה מאד משיחות מוסריו היו נסובות על שמירת הזמן היקר וניצולו להתמדת התורה, והיה חוזר הרבה על מה שסיפר הגה"ק מהרש"ג זי"ע שרבו הגה"ק מהר"ם שיק זי"ע אמר לו, שאינו יכול לומר לו מתי ללמוד ומתי לא ללמוד, כי פעמים שצריכים להפסיק מהלימוד, אבל מללמוד אף פעם לא מפסידים...

מאד הפריע לרבנו לראות בחור מדבר באמצע הסדר דברים בטלים. כששהה רבנו בארה"ב לטובת הישיבה, שלח מפעם לפעם מכתבים ממקום גלותו, בו ביקש בכל מאודו לשבת וללמוד בהתמדה, ופעם כתב לנו במכתב מיוחד ששלח בעת ששהה בארה"ב לטובת הישיבה, שצריכים לדעת שהדיבור באמצע הסדר הוא כמו דיבור באמצע תפילת שמונה עשרה.

רבנו סיפר לנו פעם על הגה"ק רבי זעקיל פולק זי"ע, מגדולי תלמידי מרן החת"ס זי"ע, שאחרי נישואיו נסע לסערדאהעל, ולמד שם עם תלמידים בישיבה שהיתה בעיר, והלך להעיר אותם בכל יום באשמורת הבוקר שיתגברו כארי לעבודת הבורא. בהיותו מתמיד עצום, לא יכל לסבול ולראות איך בחורים יכולים לדבר ולשוחח דברים בטלים באמצע סדרי הלימוד, וכשראה בחורים מדברים ביניהם, היה הולך ומעורר אותם על זה. רבנו הוסיף וסיפר שהרבה פעמים בימות הקיץ אחרי הצהריים, קודם תפילת מנחה יצאו כמה בחורים לשאוף אויר צח לכמה רגעים, ורבי זעקיל העיר להם שיכנסו לביהמ"ד ללמוד תורה, ואמרו לו הבחורים: "הרי אלו כמה רגעים בלבד לפני תפילת מנחה, ואנחנו רוצים לנוח קצת", אמר להם רבי זעקיל: "הרי אתם חיים ונושמים עד תפילת מנחה, והרי התוה"ק היא חיינו ואורך ימינו, וע"כ אתם חייבים ללמוד גם ברגעים מועטים אלו..."

בענין זה היה מרגלא בפומיה של רבנו לפרש באופן נפלא וצחות, אמרם ז"ל (סנהדרין עא.) הישן בבית המדרש תורתו נעשית קרעים קרעים. וצריך ביאור הלשון "קרעים קרעים". והיה מפרש בהקדם מעשה שהיה, שבימים הקדמונים לא היו ספרים מצויים כיום, וכל ספר היה יקר המציאות, והנה בחור אחד שלא היה ברשותו ממון רב, הלך למוכר הספרים לקנות גמרא מסכת שבת, והמוכר ביקש עבורה עשר זוזים, וכמובן שלא היה סכום זה ברשות הבחור, והציע לו המוכר לקנות גמרא מסכת שבת שהיא קרועה

בכמה מקומות וחסר ממנה כמה דפים, ובעבור כל קרע שחסר מן הגמרא, יוריד ממחירה כמה פרוטות, ואולי בסכום זה יצליח לקנות הגמרא, ושחק עליו הבחור לאמור, הלא דברי הבל תדבר, שהרי גמרא שהיא קרועה, אין הכוונה שהיא גמרא והיא קרועה, אלא אינה גמרא כלל, שהרי יש בו קרע אחד באמצע העמוד, הרי אי אפשר ללמוד בשני צידי הדף, ואין מבינים גם מה שנאמר מלפניו ומלאחריו, וכגון אם יש קרע בתוס' במקום שכותבים את הקושיא, אין מבינים גם את התירוץ, כי אין הבנה לתירוץ בלי ידיעת הקושיא וכל כולה אינה שוה אפילו פרוטה אחת.

הנמשל - הנה בחור מתיישב ללמוד בשעה תשע בבוקר, וכעבור שעה בא היצה"ר ומסיתו שילך וידבר עם חבריו רק לעשר רגעים ולא יותר, והנה הוא טועה לחשוב שלא ביטל מלימודו אלא עשר רגעים, אבל באמת ביטל הרבה יותר כי על ידי שהפסיק מלימודו עשר רגעים הנה בזמן זה גם שכח מה שלמד מקודם, ונחסרה לו ההבנה וההקשבה שהיתה לו מקודם, וכל לימודו הוא בבחינת אותה גמרא קרועה, שלא רק שבמקום הקרע אי אפשר ללמוד, אלא שגם לפניו ולאחריו אין לו הבנה, וע"כ אמרו חז"ל "כל הישן בבית המדרש", היינו יושב בטל כישן דמי, שמפסיק בדברים בטלים בשעת לימודו, "תורתו נעשית קרעים קרעים", ואין לה המשך לא לפניו ולא לאחריו, וחבל על דאבדין דלא משתכחין.

עוד היה רבנו מעורר אותנו תמידין כסדרן, לא להתעכב בשעות הלילה בגמר סדר ג', אלא לילך לישון בזריזות, כדי שנוכל לעורר את השחר בשעה מוקדמת וללמוד לפני התפילה כמקובל מרבותינו הק' שזהו זמן מסוגל מאד לקנייני נצח. לא היתה דעתו נוחה לראות בחורים הנותרים ללמוד בהיכל ביהמ"ד בשעות המאוחרות של הלילה, והיה אומר שזה עצת היצר שבבוקר לא יוכל לקום מוקדם, והיה מספר על אחד ששאל את הגה"ק הנצי"ב מוואלוז'ין זי"ע מה עושים בישיבה, והנצי"ב השיב שאוכלים שותים וישנים, ולתמיהת השואל ביאר כוונתו, שאוכלים שותים וישנים בזמן שצריך, ואילו בזמן המיותר יושבים ולומדים בהתמדה רצופה.

על נושא זה היה רגיל רבנו לפרש הפסוק (משלי ו, ט) "עד מתי עצל תשכב" - בדרך מוסר, כי הנה הרבה פעמים בגמר סדר הלימוד, הבחורים עומדים ומשוחחים בדברי הבאי והזמן היקר עובר לבטלה, להבל ולריק. והנה, עקב השיחות הללו הולכים הבחורים לשכב בשעה מאוחרת ולמחרת קמים הם

בשעה מאוחרת ואף ראשם אינו צלול ובריא לעסוק בהוויות דאביי ורבא הצריכים עומק ועיון גדול. והנה כל זה הוא מעצת היצר הרע, שאינו מניח להם לישון בזמן הקצוב, והוא מרוויח שעל ידי ביטול הזמן, אינם לומדים ביום המחרת כראוי וכנכון. לכן אמרו - "עד מתי עצל", שאומרים לעצל עד מתי תעמוד החוץ ותבזבז את זמנך היקר, "תשכב", לך כבר לשכב שהרי כבר מאוחר מאד, ואם לא תשכב לישון עתה, תהיה עייף ויגע ולא תוכל ללמוד.

גם היה רבנו מזהיר אותנו ללמוד בימי בין הזמנים, והוא עצמו שימש לנו כדוגמא אישית, וכל יום אחרי תפילת שחרית בבית מדרשו בקרית אגו"י, היה מתיישב בכותל המזרח ולומד אתנו משנה ברורה בהלכות מעניינא דיומא. רבנו היה רגיל לומר בצרך צחות, להביא ראייה ניצחת שגם בימי בין הזמנים צריכים לשבת וללמוד, ע"ד מאמר חז"ל (מנחות צט:): ששאל בן דמה את רבי ישמעאל, כגון אני שלמדתי כל התורה כולה מהו ללמוד חכמה יוונית, קרא עליו המקרא הזה, "לא ימוש ספר התורה הזה מפין והגית בו יומם ולילה", צא ובדוק שעה שאינה לא מן היום ולא מן הלילה ולמוד בה חכמה יוונית. ולכאורה אם נכון הוא שבימי בין הזמנים פטורים מתלמוד תורה, א"כ יכול היה לומר לו שילמד חכמה יוונית בימי בין הזמנים, על כרחך חזינן מהכא, שאין זמן בעולם שפטורים בו מלימוד התורה, ואף בימי בין הזמנים חייבים כל ישראל בתלמוד תורה, וגם בזמן זה נאמר "והגית בו יומם ולילה"...

רבנות ניתן עוד להאריך על דברי מוסרו הערבים שהיה רבנו מרביץ בנו באהבתו ובחמלתו, ברצותו לגדל ולחנך את דור העתיד של בחורי ישראל, אשר ברבות הימים יהיו רבנים תלמידי חכמים, המקדשים שם שמים ברבים לשם ולתפארת, אך כאמור יכלה הזמן והם לא יכלו, ולעת עתה נסתפק במה שנכתב בשורות אלו.

*

גם לאחר שחלפו ביעף, קרוב לארבע שנים מעת הסתלקותו, עדיין קשה מאד להשתקם מהאבידה הגדולה שניחתה עלינו ועל כל קהל תלמידיו ומעריציו הרבים, כאשר מיום ליום מורגש חסרונו בכל צעד ושעל ממהלך חיינו, אך זאת נחמתנו בעניינו, שהותיר לנו ברכה מרובה, בספריו ובחיבוריו

הרבים, הן מה שזכה להוציא לאור עולם בחיים חיותו, והן מה שמוציאים מעת לעת במכון 'להורות נתן', אשר מהם נוכל להתחזק ולשאוב חיות לנפשנו הכאובה מיום פרידתו מעמנו, ונייחל לאלוקינו שזכותו הגדולה תעמוד לנו ולכל בית ישראל, להיפקד בדבר ישועה ורחמים, מתוך חסדים מגולים אכי"ר.

הטיבה ה' לטובים

ה"ה מעלת כבוד ירידנו הרבני הנגיד המפואר מוה"ר אברהם פנחס בערקאוויטש נ"י, שנדבה רוחו הטהורה לסייע להוצאת ספרא מבא הדין, לעילוי נשמת אמו מרת גיננדיל בת ר' שלמה בערקאוויטש ע"ה, ולאות הוקרה הובא במחובר לטהור קונטרס "אלון בכות" ובו מילי דהספידא על אימו שנכתבו על ידו. ודברי רבינו זי"ע שכתב בצוואתו "וכל מי שיתן ממון להדפסת הספרים אחיה לו למליץ יושר בזה ובבא" יתקיים בו, שיוזכה לרוב טובה וברכה להרבות פעלים לתורה וחסד מתוך בריות גופא ונהורא מעליא לתפארת המשפחה החשובה אכ"ר.

מכון להורות נתן

ואל תטוש תורת אמך, כי לויית חן הם לראשך... (משלי א' ח-ט)

קונטרס

אלון בכות... על אם בישראל

לזכר ולעילוי נשמת אמי מורתי

מרת גיננדיל בת ר' שלמה בערקאוויטש ע"ה, הכ"מ

נלב"ע ז' אב תש"ע לפ"ק

אשת חיל מי ימצא: וכאזה"ח הקדוש, תיבת 'חיל' תגיד עוצם השלמת האושר והמדות והגבורה, וכללות השלימות בשלימותה, והכל נכללה במציאותה.

ורחוק מפנינים מכרה: מכרה, קנינה, האשה נקנית. ויעבוד ישראל באשה ובאשה שמר. מסירותא דאבא, מוסר לכולנו. ויהיו בעיניו כימים אחדים באהבתה.

דבר אחר, ורחוק מפנינים מכרה: מזה בצע ללבו שבגדי רקמה, הלא תקות אנוש רמה. סיפוק בדברים הכרחיים, היא מדה טובה ונדירה, ותפארת לעושיה. לא לפנינים ולא לאבני שיש שאיפתה.

בטח בה לב בעלה: דאין הברכה מצויה בביתו של אדם אלא בעבור אשתו שנאמר "ולאברם היטיב בעבורה"; וגם אינה מצויה אלא בדבר הסמוי מן העין, בצניעותה.

ושלל לא יחסר: רוב הנשים מפזרות הון. אמא ע"ה עובדת, מכנסת, משמרת, ולא מחסרת. ואף

תרח   נתן   אלון בכוח   פריין

'שלל אמרתיך' היה אאמו"ר שליט"א שיש ומוצא, דבמקום הכנסתה, שם תמצא הסתפקותה. גמלתה טוב ולא רע כל ימי חייה: 'ודורשי ה' לא יחסרו'.. למה? 'כל טוב'. כי הם שמחים בחלקים הכל טוב. כל ימי חיי אאמו"ר ע"ה, גמלתהו טוב. 'הכל טוב', זו היתה גמילתה, כל ימי חיותה. דבר אחר, גמלתהו טוב: ע"פ הירושלמי דצדקה וגמ"ח שקולים ככל המצוות. וע"י הברכה המצויה בעיסתה, וגם צימצמה בהוצאותה, ע"י זה איפשרה לו לעסוק בצדקה וחסד, וזו גודל צדקתה. דרשה צמור ופשתים ותעש בחפת כפיה: לא חכתה לבקשה, אלא דרשה בחפצה אחרי המלאכה. לא חיפשה לצאת לתשעה קבין שיחה. מבשלת, תופרת, אורגת, עוזרת, או טורחת באומנותה. דבר אחר, דרשה צמור ופשתים ותעש בחפיץ כפיה: אדם מביא חטין, חטין כוסס? פשתן, פשתן לובש? נמצאת מאירה את עיניו, ומעמידתו על רגלו. לא מן ההכרח, אלא בחפיץ כל עשייתה. היתה כאניות סוחר, ממרחק תביא לחמה: נסעה למרחוק להביא לחמה ללא ליאות. השתדלותה כ'אני' של כל סוחר, להגדיל רווחם לחמדת גשמיותם, ברם, רובה לצדקת פזרונה, הביאתה. ותקם בעוד לילה ותתן טרף לבייתה: כל קימתה בהשכמה, לניהול הבית והכנתה: לסדר הילדים טרם יציאתה, נסיעתה, לפרנסתה. 'טרף' בגימטריא 'טוב' פעמים 'טוב' – אין שיעור להטבתה. דבר אחר, ותקם בעוד לילה: בארצות הדמים, נדדה שנתה רבות פעמים, טיפול הרוים ובנים מסורתה, שמירתה, וערבותה. ואף בלילות מחלתה, לא נחתה ולא שקטה מלמלאות אחריותה. וחוק לנערותיה: הנהלת החנות עם פועליה עד שנות גבורותיה, שם שמה להן חוקותיה. ועוד, 'חוק' היא לישנא דמוזנא, ו'חוק' היא לישנא דקיצבה. מזונות בקיצבה לצאצאיה הצעירות, ללמדם ולחנכם את חוקתה וקיצבתה. זממה שדה ותקחהו, מפרי כפיה נטעה כרם: אאמו"ר שליט"א לא עשה השקעת שדה או כרם, בלי עצתה וברכתה. כל קיחה ונטיעה אך ורק בזממתה. גם כל נטיעת כרם ה' צבאות בשותפותה. דבר אחר, זממה שדה ותקחהו, מפרי כפיה נטעה כרם: 'שדה' עם התיבה, בגימטריא ש"י עולמות, שכרה צפון ברך בעוה"ב, ותקחהו עמה, קרן קיימת לכל צדיק וצדקת; ומפרי כפיה, בעוה"ז, נטעה, ואכלה פירותה. חגרה בעוז מתניה ותאמץ זרועותיה: מתניים הם הירכיים, רגליה המעמידים, זרועותיה הן הידיים. חגרה והתאמצה בשניהם, רגליה במישור וידיה אמונה, בעוז ואומץ, כל עוד בה נשמתה. דבר אחר, חגרה בעוז מתניה: רמז על בגדיה וצניעותה. לא חגורה שנופלת, ושמלות פורחות באוויר, באמתלאות. ולא מכסה טח ומגלה טפחיים, או מטפחות מטולאות. אלא בעוז ואומץ קדושתה. ועוד, ותאמץ זרועותיה, אלו תמכא דאורייתא, באמיצתה, תמיכתה.

נתן אלון בכות פריין תרט

טעמה כי טוב סחרה: סחרה, סחורתה, השקפתה, מיוסדת על 'טוב'. ואין 'טוב' אלא: טוב לשמים וטוב לבריות, תורה אורה, שיר צדקה, וטוב לגבר כי ישא גם עול מלאכה, היא משנתה, השפעתה.

דבר אחר, טעמה כי טוב סחרה לא יכבה בלילה נרה: סחרה היא מסורת אבותיה, שהעבירה לדורות ישרים מבורכים, אשר כולם יכבדוה... ממושיכי דרכה. נרה ישאר דלוק במקומה, מאירה לנצח. שולחנה תהא ערוך במקומה, ועל ידה דמות דיוקנה לפנינו. יד אאמו"ר כידה, בדירתה.

דבר אחר, לא יכבה בלילה נרה: עפ"י הבני יששכר, דעבירה מכבה מצוה, אבל לא מצוות צדקה, ככתוב 'וצדקתו עומדת לעד'. לכן אפילו בעידנא דלילה, לא יכבה נירתה.

ידיה שלחה בכישור וכפיה תמכו פלך: 'פלך' ר"ת כפה פרשה לעני, ללמד שאין פה שני דברים נפרדים. תכלית עבודתה: חליקתה וצדקתה, התאחדות חובתה, והכל לפי רוב המעשה, אשר במחשבה תחילתה.

דבר אחר, ידיה שלחה בכשור: ידיה שלחה בכשור, התמדתה, ודייקנותה. חזקה לאשת חבר שאינה מוציאה מתחת ידה דבר שלא כתקנתה. בכשור, בכשרות, כל משאה ומתנתה.

כפה פרשה לעני וידיה שלחה לאביון: פתח בלשון יחיד וסיים בלשון רבים, דידה, ויד אאמו"ר לאוי"ט, חד הוא, שלימות בשלימותה. ומפעולות ידיה נמשכות רבות הצדקות, לדור ודור, זאת הנחלתה.

דבר אחר, כפה פרשה לעני וידיה שלחה לאביון: פתח ביחיד וסיים ברבים, דמתחילה היתה הפרנסה מצומצמת, והיה קשה אף בכח אחת נתינתה. זכתה להבטחת חז"ל, דהנותנת בשעת דוחקה, זוכה לתת בשפע, בידיה, בעשרותה.

לא תירא לביתה משלג כי כל ביתה לבוש שנים: דכירנא כד הוינא טליא במקום חורף וקור גדול אין צוחה בביתנו מלבושים מועילים וחמימותה במחיצתה.

דבר אחר לא תירא לביתה משלג כי כל ביתה לבוש שנים: שלג הוא קרירות הגיהנם אל תיקרא שנים אלא שנים, שנים בניס חניכה וגידלה לתורה ולתעודה שנים רבות הן ערבי מהלכותה אפילו בעת עמדתה.

דבר אחר, לא תירא... כי כל ביתה לבוש שנים: אל תיקרי שנים אלא שנים. גדולה הצדקה שמגינה ומצלת מכל פורעניות. לכן נזכרת בכפל לשון: נתון נתון, עשר תעשר, וכדומה. בנתה ביתה על אדני האמת והחסד. לכן לא תירא... כי כל ביתה מלובשת כמצוות כפליים, נועם נתיבתה.

מרבדים עשתה לה: מרבדים, אלו הן מצעות המטות הנאות. מטתה בשלימותה. דבר אחר, משכב מנוחה נכונה תחת כנפי השכינה. בקישוטים יקרים. הה"ד, אם תשכב לא תפחד, וערבה שנתה, טוהר חסידותה.

פּרִיָּן

אלון בכות

נתן

תרי

שש וארגמן לבושה: כל העולם ניזון בשביל חנינא בני, וחנינא בני די לו בקב חרובין. כל ביתה לבוש שנים, אולם לעצמה, מר בדים, בדים מרים, בגדי שש פשוטים, צבוע בארגמן, די לה לבושה.

דבר אחר, מרבדים עשתה לה שש: רמז לחריצותה בששת ימי המעשה, היא זויה, היא אוצרתה. דבר אחר, וארגמן: ר"ת, אשר מסרה גופה נפשה רוחה ונשמתה, באמונתה ובנאמנותה, היא לבושה, היא עטרתה.

נודע בשערים בעלה: תורה וגדולה במקום אחד, אי אפשר בלא אשה בכשרותה.

דבר אחר, נודע בשערים: ע"י השערים נודע – שערי ביתה פתוח, צדקת פזרונם. ברם, מחציתה מגיע לחלקתה.

בשבתה עם זקני ארץ: זקני ת"ח כל זמן שמזקינים דעתן מתיישבת – פועל יוצא משלוותה, והרגעתה.

דבר אחר, בשבתו עם זקני ארץ היה נודע בעלה, שיעבור עליו מה, לא יתעכב ולא יתמהמה, אלא תמיד מיהר וחש לעזרתה.

סדין עשתה ותמכור: זאת הפסוק העשירי בשירה הזאת, בשבח האשה העוזרת לפרנסה, גדול אשרותה.

דבר אחר, סדין עשתה ותמכור: מקח וממכר היא עבודה גרועה (קידושין פב.). לכן, סדין עשתה ביגיעתה, ואחר כך למכירתה.

וחגור נתנה לכנעני: כנעני זה תגר. מכירות בכמויות גדולות, מצורפות עליהן מתנות, בחגורות או סחורות אחרות. למען ידעו דור אחרון בינתה, חריצותה, כשרונתה.

דבר אחר, סדין... ותמכור, וחגור נתנה לכנעני: קדושת צניעותה: מלבושי נשים כסדין, סחרה במכירתה. ברם חגור, מלבושי אנשים, נתנה לכנעני, ללא התעסקותה.

עוז והדר לבושה: מלבושה עוז והדר, חזק ונצחי, ומהודר ביופי. דקרון קיימת לעוה"ב, לרוב הכנתה.

דבר אחר, עוז והדר לבושה: ר"ת עול. עוזה והדרה שהיתה 'נושאת' בעול', כל ימיה עלי אדמותה.

דבר אחר, 'עוז' הוא דור שלישי; 'הדר' הוא דור רביעי; נכדיה וניניה, על כתפיהם ישאנה, לגודל הדרתה.

ותשחק ליום אחרון: דזכתה להשתעשע גם בדור חמישי. הקטן יהיה לאלף, והצעירה נהיתה לגוי גדול, בעצמותה.

דבר אחר, ותשחק ליום אחרון: סמוך למיתת צדקניות, מראין להן שכון בעוה"ב. לכן, למרות כל

תריא

פריין

אלון בכות

נתן

הצער והמכאובים, ותשחק ביום פקודתה.

פיה פתחה בחכמה, ותורת חסד על לשונה: פתיחת פיה, מלה בסלע, הגבילה לחכמתה. יתרת בינתה על לשונה, תורת חסידותה לחניכותה: ובהעדרותה העדיפה שתיקתה.

דבר אחר, פיה פתחה בחכמה, וגו': לא כנשים דברניות, אשר בקול רם, כחץ שחוט לשונם. אמרי חכמתה, לא ברעם ולא ברעש, כי אם בנחת נשמעתה.

צופיה הליכות ביתה, ולחם עצלות לא תאכל: דע מאין באת, ולאן אתה הולך. חובת האדם בעולמו לא ליהנות מנהמא דכיסופא. צופיה הליכתה – לא תמצא לחם עצלות באכילתה, אין ערוך לפעולתה.

קמו בניה ויאשרוה, בעלה ויהללה: בעלה הללה כל ימיה, במסירות נפלאה לאריכות חייה, אשר אין דוגמתה.

קמו בניה לכבדה במותה: אמא, אמא, הכ"מ, בהעדרך דוה לבנו, רפו ידינו, וחשכו עינינו, בספר תורה בשרפותה; קשה עלי פרידתה.

כל כבודה בת מלך פנימה; כל הליכותיה בהצנע לכת – על כן, עלינו התפקיד לפרסם הודה, תפארתה, ואשרותה.

דבר אחר, קמו בניה: אפילו אם בס"ד קמו בניה, קם מזלם ונתעלו בהצלחתם, אפ"ה אינם נוטים מהעקרונות שחינכה אותם; ויאשרוה: מבינים ומשיגים גודל הגרמא, עזרתינו מאז ומתמיד, בעבודתה ומסירותה.

רבות בנות עשו חיל ואת עלית על כולנה: אם המדידה היתה רק על עשיית החיל, אז רבות בנות עשו חיל. ברם, את עלית – דהטבתה, השגחתה, שמירתה, בניית ביתה, צניעותה, חינוכה, מידתה, דאגתה, התענינותה, טיפולה, וחיבתה – עלו על כולנה, על אב ובנים, ובני בנים. על כולם, רביצתה ופקוחתה.

שקר החן והבל היופי, אשה יראת ה' היא תתהלל: מעלות החן והיופי כשלעצמן, הן שקר והבל. כי אם בזאת יתהלל המתהלל, השכל וידוע אותו. קדימת יראתה, את חנה ויופיה מכשירתה.

דבר אחר, שקר החן והבל היופי, אשה יראת ה' היא תתהלל: כיצד מרקדין לפני הכלה: כלה נאה וחסודה, דמותר לשונות מפני השלום. וזהו 'שקר החן' וגו' דבחן ויופי אפשר לשקר ולהבל, מפני תיקון העולם. אבל ביראתה, בלתי האמת תהילתה.

אמא ע"ה, אינה צריכה גוזמאות בשום מעלתה. באמת וצדק, בחן וחסד ורחמים, היתה כל הנהגתה.

פּרִיִּן

אלון בכות

נתן

תריב

תנו לה מפרי ידיה, ויהללו בשערים מעשיה: גדול הנהנה מיגיעת כפו יותר מירא שמים. רכשה יגיעתה, וגם לרבות יראתה, יגיעת שניהם נתאחדו באישיותה.

דבר אחר, פרי ידיה, אלו הדורות, דורות ישרים מבורכים, עוסקים בתורה ובמצוות נזקף לשכרה, בדברי חז"ל הבטחתה.

הה"ד, תנו לה, פרי מעשיה. ויהללו בשערים מעשיה, לדור ודור תמימותה, חריצותה, יגיעתה, גמולתה, תשובחתה, זכותה וברכתה.

בכינו מרה, אם לכינה, אם למסורה,

בעוונותינו נתפרדה החבילה, הלכה למנוחתה.

נשים שאננו, קומנה, שמענה קולי, האזנה אמרתי:

בת צדי"ק אבד, ואין תמורתה.

מתוקה שנת העובד, וישנת וערכה שנתך,

עד בזכות נשים צדקניות, חושה לנו, טרם עתה, גאולתה.

הונצח ע"י בנה, בשם כל המשפחה,

אברהם פנחס בערקאוויטש בן אאמו"ר רבי משה יהודה שליט"א

מפתח לענינים שנתבארו באריכות

- א. ביאור אם אסור מן התורה להזיק לכתחילה – עמוד א.
- ב. אם עונשין מן הדין בממון – עמוד ז, י.
- ג. ביאור דברי הרשב"א דספק נזיקין לחומרא – עמוד יג.
- ד. בענין מועד לאדם הוי מועד לבהמה – עמוד כ.
- ה. מזיק שאינו עושה הפסד לבעלים אם חייב לשלם – עמוד כד, נט, קצז, תמו, תקנט.
- ו. ביאור סברת הגמרא בקושיא דבממונא לא מקשינן לחומרא ותירוצם דמקשינן – עמוד כט.
- ז. ביאור שאדם המזיק מכונה בשם מבעה – עמוד לב.
- ח. ביאור דברי התוס' דמותר לסומא לומר בעל פה דברים שבכתב משום דאין לך עת לעשות גדול מזה – עמוד לד.
- ט. ביאור סברת התוס' דאמאי בעינן קרא דעליו למעט אדם מכופר תיפוק ליה משום קם ליה בדרכה מיניה – עמוד לו.
- י. בענין אדם מועד לעולם מכל מקום באונס גמור פטור – עמוד מ.
- יא. חיוב תשלומי נזקין הוא משום דהוי ממונו או משום שפשע ולא שמר – עמוד מב.
- יב. שומר שלא שמר את הפקדון ונאבד הוי כמזיק בגופו – עמוד מד.
- יג. ביאור דברי הפנים מאירות בישוב הסתירה בפירוש רש"י ביינן נסך עם יין כשר אם אסור בהנאה – עמוד מז.
- יד. בענין כח שני בנזקין חייב ולענין חיוב מיתה ברוצח גרמא בעלמא הוא – עמוד מט.
- טו. בענין עדים זוממין אין משלמין על פי עצמן – עמוד נ.
- טז. קנס אם חייבין בלא פסק בית דין או דוקא פסק בית דין עושה את חיוב הקנס – עמוד נא, קב.
- יז. מודה בקנס הוי פטור או חסרון חיוב – עמוד נג.
- יח. ביאור לשון הרמב"ם במזיק ממון חבירו היזק שאינו ניכר פטור "הואיל ולא נשתנה הדבר ולא נפסדה צורתו" – עמוד נד.
- יט. ביאור דברי רש"י שפירש מפגל היינו ששחט חטאת לשום שלמים – עמוד נה.

- כ. תמיה על קושיית המשנה למלך בכהנים שפגלו במקדש מזידין חייבין – עמוד נז, ע, עב.
- כא. בענין פגול אמאי חשיב היזק שאינו ניכר – עמוד נט.
- כב. בענין מוציא שם רע ועדים זוממין אם הוי מעשה – עמוד ס.
- כג. בענין עדים זוממין שהודו בבית דין אחר ואמרו הוזמנו בבית דין פלוני – עמוד סד.
- כד. ביאור דברי רש"י באבנו סכיננו ומשאו שהזיקו בתר דנייחי שפירש מזקי בהן שור או חמור – עמוד סו.
- כה. בענין היזק שאינו ניכר בעושה מלאכה במי חטאת ובפרת חטאת – עמוד עא.
- כו. בענין רעהו ולא הקדש דממעטינן הקדש מדין שמירה – עמוד עב.
- כז. בענין שור רעהו אמר רחמנא ולא שור של הקדש, ואין מעילה במחובר לקרקע – עמוד עג.
- כח. ישוב קושיית הגרע"א על תוס' שהקשו ולימא ליה שקול ארעא בזוּוּך – עמוד עו.
- כט. מצות ציצית אם המצוה היא רק בהציצית או גם בהטלית – עמוד עז.
- ל. בענין חצר מהלכת לא קנה – עמוד פד, פה.
- לא. עבדים אם נקנים בחצר או במשיכה – עמוד פו.
- לב. בענין קדשים קלים ממון בעלים הוא – עמוד פח, צ.
- לג. משולחן גבוה קא זכו אם אמרינן גם בחלק הבעלים – עמוד צב.
- לד. בענין נגח שורו והפקירו קודם שעמד בדין וזכה בו אחר – עמוד צד.
- לה. בענין שור הנסקל שהוזמו עדיו – עמוד צד.
- לו. בענין שור שהיה עומד להריגה מפני שמזיק את הבריות – עמוד צו.
- לז. ביאור דברי רש"י ביתומים שאביהם המזיק השאיר להם קרקעות גובין מהם אבל לא ממטלטלין – עמוד צז.
- לח. שיעבוד נכסים יש בו שני דינים שיעבוד הגוף שגורר שיעבוד נכסים ומשום ערבות – עמוד צח.
- לט. חזקיהו המלך אם הושיבו ישיבה על קברו ממש – עמוד קג.
- מ. ביאור הדמיון בין זב לעגלה דניזקין – עמוד קו.
- מא. בענין הלכה למשה מסיני אם יש בה מחלוקת – עמוד קט.
- מב. בענין זה נהנה וזה לא חסר כופין אותו על מדת סדום – עמוד קיא.
- מג. בענין מעילה בחפץ שכסבור שהוא שלו – עמוד קטו.
- מד. בסברת הנמוקי יוסף דלמ"ד אשו משום חציו נחשב שנגמרו מעשיו מיד – עמוד קיז, קכא, קכה, שעז.

נתן

מפתח לענינים
שנתבארו באריכות

פריין

תרטו

- מה. בענין השיך בו את הנחש, והעמדת עלוקה בשבת כדי למצוץ דם – עמוד קלא, רלו.
מו. מלאכת מחשבת אסרה תורה בשבת כשעשה מעשה בלא מחשבה אם הוי חסרון במלאכה או בחיוב – עמוד קלו.
מז. בענין מתעסק במלאכת שבת, ואם מתעסק הוי בגדר עבירה – עמוד קלז, קלח.
מח. בענין נתכוין לזרוק שתים וזרק ארבע לענין שבת – עמוד קמג.
מט. בענין נתכוין לזרוק שתים וזרק ארבע לענין גלות – עמוד קמד.
נ. חיוב תשלומין באדם המזיק מחמת שעשה מעשה הנזק או מחמת עצם המעשה – עמוד קמז.
נא. ביאור דברי התוס' דבממון אין הולכין אחר הרוב משא"כ בדיני נפשות – עמוד קמט, קנא.
נב. בענין אונס רחמנא פטריה – עמוד קנה.
נג. בענין איסור הנאה אם הוי שלו ולכם – עמוד קנה, רח, שצו, תו.
נד. בענין הפקר אם בעינן הגבהה לזכות – עמוד קסא.
נה. אם בעינן כונת קנין גם במטלטלין – עמוד קסב.
נו. ביאור מאמרם מאן דבעי למהוי חסידא לקיים מילי דנזיקין מילי דאבות מילי דברכות – עמוד קסג, קסד.
נז. בענין שטר שכתוב בו ריבית – עמוד קסה, קסו.
נח. בענין שימה על ידי שטר – עמוד קסז.
נט. בחקירת החתם סופר דאי לאו שאסרה תורה ליקח ריבית במה יתחייב הלוי ליתן ריבית – עמוד קסח.
ס. בענין המזיק את אשתו בתשמיש המטה – עמוד קעא.
סא. בענין רחמנא אחשביה להנאה מעשה – עמוד קעב.
סב. בענין שליח בית דין שהוסיף רצועה אחת ומת – עמוד קעד.
סג. בענין אם יש שליח לדבר עבירה בשוגג – עמוד קעז, תנא.
סד. בענין הקדישו ניזק לשור הנגח – עמוד קעט.
סה. בענין מתנה מועטת לעניים אם יכול לחזור בו דהוי נדר – עמוד קפד.
סו. בענין שור של ישראל שנגח שור של כנעני – עמוד קפז.
סז. בענין איסור לימוד התורה לעכו"ם – עמוד קפח.
סח. בענין כופרא ממונא או כפרה, ואם מועלת מחילה בכופר – עמוד קצא.
סט. בדברי הרמב"ן שכתב בפשיטות דבכופר אין ממשכנין וליכא חיוב כלל – עמוד קצב.
ע. בענין חייבי חטאות ואשמות אין ממשכנין אותן – עמוד קצה.

- עא. בענין נושה בחבירו מנה וחבירו בחבירו שמוציאין מזה ונותנין לזה – עמוד קצז.
- עב. בן פקועה שנגח ונסקל, באסתפקתא אם בן פקועה אין צריך שחיטה כלל או ששחיטת אמו עולה כאילו נשחט גם הוא – עמוד קצח.
- עג. שור הנסקל אמאי אסור בהנאה נימא כיון שנעשה מצוותו הותר איסורו – עמוד רב.
- עד. ביאור מה שרבי עקיבא דוקא דרש את ה' אלקיך תירא לרבות תלמידי חכמים – עמוד רג.
- עה. בדברי הרמב"ן דהריגת השור אינו עונש לבעליו – עמוד רז.
- עו. בדברי הרמב"ן שגם בן נח מצווה להרוג שורו שהמית – עמוד רז.
- עז. בענין שור שהמית משנגמר דינו מכרו אינו מכור – עמוד רח.
- עח. בענין המוציא מחבירו עליו הראיה – עמוד ריא.
- עט. בענין דההיא איתתא דעלתה למיפא בההוא ביתא אתא ברחא דמרי דביתא אכלה ללישה חביל ומית – עמוד ריג.
- פ. בענין חצירו של אדם קונה לו שלא מדעתו – עמוד ריד, ריז.
- פא. בדין מי שקנה בדיל ומצא בתוכו כסף אם קנה – עמוד רטו.
- פב. בסוגיא דברירה ובענין השותפין שנדרו הנאה זה מזה – עמוד ריט.
- פג. בענין כל היכא דלא אפשר לאשתלומי מהאי משתלם מהאי – עמוד רכב.
- פד. בדברי תוס' כשאמר לעדים שיעידו על שקר פטור גם בדיני שמים – עמוד רכה, רלא.
- פה. בדברי הריטב"א אמר לאחד שיהרוג פלוני פטור גם בדיני שמים – עמוד רכה.
- פו. בדברי תוס' שאין חילוק בין מקרב דבר אצל האש ובין מקרב האש אצל הדבר – עמוד רכח.
- פז. בענין ישראל הנותן חיטים לריחיים בשבת – עמוד רכט.
- פח. בראיית הש"ך לתוס' דמשלח פטור אף מדיני שמים מהא דאין טוענין למסית – עמוד רלא.
- פט. בענין כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד מהיכא נפקא לן – עמוד רלג.
- צ. בענין כיון שהגיד בשתי כתי עדים המכחישות זו את זו וכת אחת חזרה מדבריו – עמוד רלד.
- צא. בענין עד אחד באיסורין אם חוזר ומגיד – עמוד רלד.
- צב. בענין המעמיד בהמת חבירו על קמת חבירו – עמוד רלז.
- צג. שומר אבידה למה לא אמרו דהוי כשומר שכר משום קבלת שכר על המצוה – עמוד רמב.
- צד. הודיע לבעלים שהאבדה נמצאת אצלו אם יצא ידי חובת השבה – עמוד רמג.

נתן

מפתח לענינים
שנתבארו באריכות

פריז

תריז

- צה. בענין מבריה ארי מנכסי חבירו, ובסוגיא דשוקל את שקלו ופורע לו חובו ומחזיר לו אבדתו – עמוד רמד.
- צו. בענין מבריה ארי לגבי מזוזה שהשוכר קבע בבית ששכר – עמוד רמז
- צז. בענין זורה ורוח מסייעתו אם דוקא בכלי חייב או גם ביד – עמוד רמח.
- צח. בענין גרמא בשבת אם פטור או חייב – עמוד רנא.
- צט. בענין אם מותר לכתחילה להציל עצמו בממון חבירו – עמוד רנג.
- ק. בענין לעבור על איסורין במקום פקוח נפש – עמוד רנד.
- קא. בסוגיא דתלוה וזבין זביניה זביני – עמוד רנה.
- קב. בענין נר חנוכה מצוה להניחו למטה עשרה טפחים – עמוד רסב, רסד.
- קג. בענין סוכה שעשאה בחוץ והוזקו בו – עמוד רסג.
- קד. גנב פחות משהו פרוטה אם חייב לשלם כפל – עמוד רסו.
- קה. אין הגונב אחר הגנב משלם תשלומי כפל – עמוד רסז
- קו. גנב מבית השומר אמאי משלם כפל הא לא הוי וגונב מבית האיש – עמוד רסז.
- קז. לא תגזול אם עובר במשיג גבול קרקע – עמוד רסט.
- קח. עבדים שהוקשו לקרקעות מהיכן ילפינן – עמוד ער.
- קט. ישוב קושיית תוס' על רש"י דמה סברא לומר דלא חייבה תורה לשלם כפל אלא כשיש בו סימן – עמוד ערב.
- קי. ישוב קושיית תוס' למה לן קרא דרעהו ולא של הקדש הא ממעטינן הקדש מוגונב מבית האיש – עמוד ערד.
- קיא. ישוב קושיית הגרע"א בסתירת תוס' דתשלומי כפל אין לו שיעור – עמוד רעו.
- קיב. בענין אין לי ידו גגו חצרו וקרפיו מנין – עמוד רעח
- קיג. בענין מחילה איך מועיל בחומש הא בכפרה אינו מועיל מחילה – עמוד רפב.
- קיד. ביאור דברי תוס' דאיצטריך קרא דהמצא תמצא לרבויה חצר לאשמעינן דקונה אף לחובתו – עמוד רפה
- קטו. פסול דמצוה הבאה בעבירה פקע היכי שנשתנה הדבר ממה שהיה – עמוד רפח
- קטז. בענין כעין שגזל יחזיר ואם לאו דמים בעלמא בעי שלומי – עמוד רצ
- קיז. שינוי קונה היינו שינוי בידים או שינוי דממילא – עמוד רצג
- קיח. בענין לא הספיק ליתן ראשית הגז לכהן עד שצבעו – עמוד רצה
- קיט. בענין יאוש אם הוי כהפקר – עמוד רחצ, שח, שיא.
- קכ. ביאור הנפקא מינה בין יאוש להפקר – עמוד רחצ, שח, שיא.
- קכא. יאוש באבדה דקונה ילפינן מאבדה ששטפה נהר או משמלה – עמוד שב.

תריח

נתן

מפתח לענינים
שנתבארו באריכות

פריין

- קכב. ביאור דברי הרמב"ן החילוק בין גזל דלא מהני ביה יאוש לבין אבדה דמהני – עמוד דש.
- קכג. בקושיית הקצוה"ח על הרמב"ן דמשמע מדבריו דלא מהני יאוש אלא כשהחפץ אינו ברשותו – עמוד שו.
- קכד. יאוש אם יוצא מרשות בעלים מיד – עמוד שח.
- קכה. בענין קרבנו ולא הגזול – עמוד שטו.
- קכו. ישוב קושיית תוס' בגזל קרבן מתבריה – עמוד שטז.
- קכז. בענין משכבו ולא הגזול – עמוד שכב.
- קכח. בדברי תוס' דגזל משכב דחבריה שגזל עורות של בעל הבית המחוסרין יחוד – עמוד שכח.
- קכט. ישוב קושיית תוס' בהא דמעיקרא טיבלא והשתא תרומה דהוי שינוי החוזר לברייתו ע"י שאלה – עמוד שלב.
- קל. איסור טבל שחייב מיתה בידי שמים אם הוא משום התרומה שמעורבת בו – עמוד שלד.
- קלא. בענין מצוה הבאה בעבירה בהקדיש קרבן גזול – עמוד שלו.
- קלב. בענין גנב ומכר והקנה לשלשים יום, משכיר חצר לחבירו קונה לשוכר או למשכיר – עמוד שלט.
- קלג. בענין דבר שאינו בידו אם יכול לקדש בו אשה – עמוד שמא.
- קלד. ביאור דברי תוס' דצנועין הוי בכלל יאוש שלא מדעת – עמוד שדמ.
- קלה. בדברי תוס' דהפקר בית דין מועיל גם להקנות – עמוד שמו.
- קלו. בקושיית תוס' דלמה לא יוכל לחלל נטע רבעי ומעשר שני שלא מדעת בעלים – עמוד שמז.
- קלז. ביאור הקנין של "שלו" ושל "ברשותו" – עמוד שמח.
- קלת. בישוב קושיית הרש"ש איך יכול למכור עבד שברח הרי אינו ברשותו – עמוד שנא.
- קלט. בענין ציון אילנות ערלה וכרם רבעי – עמוד שנג.
- קמ. בענין אם הפקר מועיל אף בדבר שאינו ברשותו – עמוד שנד.
- קמא. בקושיית הקצוה"ח על הר"ן דבמעמד שלשתן כיון שאפשר להשתעבד לכל העולם בזה אחר זה לכולי עלמא יש ברירה – עמוד שנז.
- קמב. בענין איסור שלא הוכר מעולם ואח"כ נתערב אם מתבטל בדבר שיש לו מתירין – עמוד שסא, שסה.
- קמג. בענין שביתת בהמתו אם אינו עובר אלא כשהיא שלו וברשותו – עמוד שסח.
- קמד. בענין דבר ולא חצי דבר בעדות – עמוד שע.

נתן

מפתח לענינים
שנתבארו באריכות

פריז

תריט

- קמה. בענין אי עביד לא מהני בגנב ומכר בשבת – עמוד שעד.
- קמו. קם ליה בדרכה מיניה אם דוקא כששני החיובים באים כאחד ממש – עמוד שעו.
- קמוז. בענין דבר ולא חצי דבר בעדי קינוי וסתירה כשהם שתי כתות – עמוד שפ.
- קמח. בקושיית החלקת יואב על הרמ"א שפסק דאף שמעות אינן קונות אם התנו בהדיא שמעות יקנו קנה – עמוד שפב.
- קמט. בענין שוחט בשבת אמאי לא נפסלה השחיטה משום מצוה הבאה בעבירה – עמוד שפד.
- קנ. השוחט בשבת וביום הכפורים אם התחלת השחיטה הוי מקלקל או לא – עמוד שפה, תכד.
- קנא. בענין שוחט בשבת אמאי לא אמרינן אי עביד לא מהני – עמוד שפח.
- קנב. בישוב קושיית תוס' דמעשה שבת ליאסר משום לא תאכל כל תועבה – עמוד שצ.
- קנג. ביאור דברי רש"י בשוחט לעבודה זרה כיון דשחט בה פורתא אסרה משום זבחי מתים – עמוד שצד.
- קנד. ביאור דברי רש"י ששחט מיעוט סימנין בחוץ וגמרן בפנים או השלימן לרוב – עמוד תב.
- קנה. ביאור דברי הרמב"ם בשחט מיעוט סימנין בחוץ דפסול ולא כתב דחייב – עמוד תד.
- קנו. בענין אם העדים המוזמים נפסלים לעדות כשאין עושין בהם דין הזמה – עמוד תי.
- קנז. בענין עדים דפסלינהו בגזלותא אם הוי חידוש, וביאור דין מגו – עמוד תיד.
- קנת. בענין תקרובת עבודה זרה שאסורה בהנאה אם הוי מדאורייתא או מזרבנן – עמוד תטז.
- קנט. בישוב קושיית תוס' אמאי אמרו עד זומם חידוש הוא והרי מן הדין יש להאמין בתראי במגו – עמוד תיז.
- קס. ביאור דברי תוס' דמגו דאי בעי הוו פסלי בגזלותא דמי קצת למגו במקום עדים – עמוד תכ.
- קסא. בענין העידו בבת אחת על הגניבה והטביחה והוזמו – עמוד תכג.
- קסב. בענין תוך כדי דיבור במגדף – עמוד עמוד תכח.
- קסג. בענין עדי בן גרושה ובן חלוצה אם הוא משום קנס – עמוד תלא.
- קסד. גנב שמכרו לשמים מעיקרא תורא דראובן והשתא תורא דראובן – עמוד תלה, תלו.
- קסה. בהמה בחייה אם יש לה תורת אוכל – עמוד תמב.
- קסו. בענין שור או כשב פרט לכלאים – עמוד תמג.
- קסז. בענין שותפין שגנבו חייבין – עמוד תמו.
- קסה. בענין גנב שהיה מושכו ומת ברשות הבעלים – עמוד תמט.

תרכ

נתן

מפתח לענינים
שנתכארו באריכות

פריין

- קסט. ביאור המעשה בחסיד אחד שהיה גונח מלבו שהביאו עז וקשרוהו בכרעי המטה – עמוד תנד.
- קע. בענין מילה בזמנו ביו"ט שני אם מותר גם מכשירי מילה – עמוד תנה.
- קעא. בענין לאו שאין בו מעשה אם לוקין עליו לרבי עקיבא – עמוד תנו.
- קעב. בענין עיון לפני טבילה דאורייתא – עמוד תס.
- קעג. בענין ארץ ישראל מקודשת מכל הארצות – עמוד תסד.
- קעד. בענין איסור הנאה משומן חזיר – עמוד תע.
- קעה. ספק רציחה אם יש להתיר משום ספק הצלת נפשות – עמוד תעה.
- קעו. בענין עבד אמאי לא נחשב בר מצוה בשאלה – עמוד תעח.
- קעז. בענין אם רשאי לאדם לחכול ולבייש את עצמו – עמוד תפב.
- קעה. בענין החוטף מצוה מחבירו צריך לשלם – עמוד תפה.
- קעט. בענין אם מותר לקצוץ אילנות בצריך למקומו – עמוד תפו.
- קפ. בענין לשמור ולא לחלק לעניים – עמוד תפז.
- קפא. בענין איסור ריבית במעות הקדש עניים ובמעות שאין לו בעלים מיוחדים – עמוד תקז.
- קפב. גזל פת ואכל בלא ברכה אם עביד איסורא כמי שאוכל בלא ברכה – עמוד תקיד.
- קפג. בענין לולב שנחלקה התיומת – עמוד תקטז.
- קפד. בענין קנסות אם גובין בבבל – עמוד תקיז.
- קפה. בענין מעות של בבל קונין בהמה להעלותה לירושלים – עמוד תקכ.
- קפו. בענין חמץ הכל מצווין עליו לבערו – עמוד תקכב.
- קפז. בענין חמץ אם יש לו דמים – עמוד תקכה.
- קפח. בענין אומן קונה שבח כלי – עמוד תקכז, תקכח.
- קפט. בענין בל תלין כשנתן טלית לאומן לתקנה בקבלנות וגמרה – עמוד תקכח.
- קצ. בענין המקדש במלוח אינה מקודשת – עמוד תקלא.
- קצא. בענין דאין דינא דגרמי – עמוד תקלז.
- קצב. בענין פיגול אם הוא בדיבור או במחשבה – עמוד תקלח.
- קצג. בענין מזיק ממונו של חברו ע"י עין הרע אם חייב לשלם – עמוד תקמ.
- קצד. ביאור שיטת רש"י באיסור סחורה בפירות שביעית – עמוד תקמג.
- קצה. בענין מקדיש נכסיו דאין להקדש בבגדי אשתו ובניו ולא בצבע שצבע לשמן – עמוד תקמו.
- קצו. בענין מודה במקצת הטענה ישבע, ומיגו לאפטורי משבועה – עמוד תקמט.

- קצז. בדברי תוס' דהיכא שנשבע לשקר ואמר שאינו מגיע להכירו אלא דמים אם נקראת שבועת ביטוי או כפירת ממון – עמוד תקנב.
- קצח. ביאור מה שחזר ואמר למי הוא משלם למי שהפקדון אצלו – עמוד תקנג.
- קצט. בענין מה שלא מנו ביכורים בין מעלות ירושלים – עמוד תקנה.
- ר. בקושיית החלקת יואב על תוס' דרק באירוסין אמרינן אדעתא דהכי לא קידשה אף בדבר שנולד אחר כך – עמוד תקנז.
- רא. בקושיית החלקת יואב על הנתיבות המשפט שכתב בגזל מן הגזלן דחייב – עמוד תקס.
- רב. בדברי הקצוה"ח בגזל חביתא דחמרא תברה או שתייה דחיובו משום מזיק – עמוד תקס.
- רג. בדברי הקצוה"ח דהגזל מן הגזלן פטור משום דלא הוי וגונב מבית האיש – עמוד תקסא.
- רד. בענין אם יכול לקדש אשה בגלימא דרביתא, ואם ריבית הוי בגדר גזלה – עמוד תקסג, תקסו.
- רה. בענין היכי דהוי ספק אם הוא ריבית קצוצה היוצאת בדיינים או ריבית דרבנן שאינה יוצאה בדיינים אם אזלינן לקולא או לחומרא – עמוד תקסז.
- רו. בענין דינא דמלכותא דינא – עמוד תקסח.
- רי. בענין גזל עכו"ם אסור – עמוד תקעג.
- ריא. בענין לפני עיור בעכו"ם – עמוד תקעד.
- ריב. בדברי הראב"ד והרשב"א בכל גנבה וגזלה צריך להחזירו לבעלים כשנותן לו דמים – עמוד תקעה.
- ריג. בענין תרומה שהולכת לאיבוד לא חל עליה שם תרומה – עמוד תקעח.
- ריד. בענין המציל מן הגייס קנה מדין יאוש או מדין הפקר – עמוד תקפ.
- ריה. בענין אם מהני הפקר בעכו"ם – עמוד תקפ.
- ריז. בענין פועל יכול לחזור בו אפילו בחצי היום – עמוד תקפג.
- ריזא. בענין פועל אם מותר לו להשכיר עצמו ליותר משלש שנים – עמוד תקפו.
- ריזב. פועל אם יכול לחזור בו כשכבר נשתעבד בקנין – עמוד תקפז.
- ריזג. בענין גזל בעבדים וקרקעות – עמוד תקצ.
- ריזד. בענין דבר שאין בעל הבית מקפיד הוי הפקר – עמוד תקצא.

מפתח הענינים

(לפי סדר אלף-בית)

אדם הראשון לא חטא בחוש הריח – תצה
 אדם חשוב דסמכי עליה כבי תרי – יד, יז
 אדם מועד לעולם – לג, לט, קמז
 אדם מועד לעולם רק במזיק ולא בגניבה וגזילה – תקס
 אדם שהזוק על ידי בור חייב מדין תולדה – סח
 אדם שמזיק חברו נזכר בתורה בתחלה גבי גנב – לב
 אדם שנתבזה הוי בזיון לכל מין האנושי – תנג
 אדעתא דהכי לא קדשה – תקנז
 אהדקיה באנדרוניא – תקלח
 אודיתא לא הוי קנין עצם – תקמח
 אוכל בלא ברכה אי הוי כגוזל את הברכה או את המאכל
 – תקיד
 אומן אם קונה בשבח כלי בדבר שאין בו ממש – תקל
 אומן אם קונה בשבח כלי לענין קידושין – תקכח
 אומן קונה בשבח כלי בגוף הכלי או רק בשבח – תקכו
 אומר לשלוחו אכול את החלב – רלא
 אומר מותר לגבי גלות ושבת – קמו, קמז
 אומרת הניחו לו או מצילין אותה בנפשו של רודף – קנז
 אונאה בישראל ועכו"ם שאינאו לישראל אחר – רכב
 אונס רחמנא פטריה – כז, קנה, קנח
 אונס שגירש – שפח
 אונס שסיבב לעצמו לא חשיב אונס – קכח
 אונסא כמאן דעביד במצוה – כז
 אחד עשר יום שבין נדה לנדה הלכה למשה מסיני – קט
 אחזוקי אינשי בגנבי לא מחזקין – מז
 אחין או שותפין שבאו לחלוק השדה – קיב
 אחרי רבים להטות – קמט, קנג
 אחריות בקדשים קלים – צב
 אחשביה בביעור חמץ – תקכג
 אחשביה בשריפת קדשים ביו"ט – תקכז
 אחשביה להנאה כמעשה – קמב, קעב, רנח, תקמג
 אי עביד לא מהני – שמא, שעד
 אי עביד לא מהני באיסורי שבת – שפח
 אי עביד לא מהני במכר בשבת – שעד
 אי עביד לא מהני במקח שנעשה באיסור – שעד

א.

אב נזיקין במנסך יין – מז
 אב שאסר לבנו נכסיו בחייו ובמותו – כח
 אבדה – דבר שאין עושה ואוכל ימכר – עה
 אבדה דאתי לידיה באיסורא לא הוי יאוש – שיא
 אבדה מדעת נתן כלי לידו של קטן – מז
 אבדה קרובה לפשיעה – קנד
 אבדה שאין בה סימן שהגביהה לפני יאוש אם נעשה
 כשומר וכיד הבעלים – שיב
 אבדה שהבעלים לא יכולים לבוא לקחת אותה אם יש
 חיוב על המוצא להחזירה לבית הבעלים – רמד
 אבדה שהגביהה לפני יאוש נעשה כשומר וכיד הבעלים
 – שיב
 אבדה שנטלה על מנת לגזולה ולאחר יאוש החזירה
 לבעלים – דש
 אבדה ששטפה נהר אם מהני ביה יאוש שלא מדעת – שג
 אבדה ששטפה נהר מותרת – שיב
 אבדת גופו מצות השבתו – תקפד
 אבידת עכו"ם – רטז
 אבנו סכיננו ומשאו – סז
 אבקה של שביעית – תקמה
 אבר מן החי אין נוהג בעוף – תמב
 אבר מן החי איסורו פקע בסוף שחיטה או כל משהו
 מהחיתוך מפקיעו – שפו
 אבר מן החי בכך פקועה – רא
 אברהם אבינו איך קנה רכוש סדום – תקפ
 אברהם אבינו אם נתן מעשר גם מהביזה או לא – תקפ
 אברהם אבינו היה דבוק במצוות כמצווה ועושה שגם
 אחר פטירתו בכחו להוציא בני ביתו במצוות – קד
 אברהם אבינו חידש שיהיו הבנים הולכים בעקבות
 אבותיהם וילמדו ממעשי הזקנים – תקכב
 אברהם אבינו קנה השדה מעפרון בחליפין – תקלה
 אגב אונסיה גמר ומקני – תקסט
 אדם אם רשאי לבייש את עצמו – תפכ
 אדם אם רשאי לבייש עצמו לצורך ממון – תפג
 אדם המזיק באונס גמור פטור – לג, מ

נתן

מפתח הענינים

פריז

תרכג

אי עביד לא מהני בשוחט בשבת – שפח
אי עביד מהני באיסור התלוי בזמן – שעה
אי עביד מהני בעושה קנין בשבת – שפט
אילנות ערלה חייב לציין – שנג
אין אדם אוסר דבר שאינו שלו – שכב, שכח, תקלט, תקעז
אין אדם דן גזרה שוה מעצמו – רעא
אין אדם מקדיש דבר שאינו שלו – שנב, שנה
אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם – רכ
אין אדם מתייאש מדבר שיש בו סימן – שז
אין אדם עושה שליח לקבל דבר שאינו שלו – שסט
אין אדם רשאי לחבל בעצמו – תפב
אין אדם תורם דבר שאינו שלו – תקפ
אין בין נדרים לנדבות – רעא
אין ביעור חמץ אלא שריפה – תקגב
אין ברירה בדאורייתא – ריט, שנת, תקז
אין גובין מנכסים משועבדים כשיש נכסים בני חורין – עה
אין דנין דברי סופרים מדברי סופרים – תנו
אין הולכין בממון אחר הרוב – קמט, קנ, קנא, תקנא
אין זכין לעכו"ם – תכ
אין חבין לאדם שלא בפניו – תקמז
אין טוענין למסית מנחש הקדמוני – רלא
אין כהן גדול יוצא מירושלים – תסח
אין כרמלית בכלים – תקיח
אין לוקחין בהמה ממעות מעשר שני – תקכ, תקכב
אין לוקין על לאו הניתק לעשה – רסו, רצ
אין לוקין על לאו שניתן לתשלומין – רסו, רצ
אין למידין הלכה מפי מעשה – תקיב
אין מבטלין איסור לכתחילה – שנג
אין מוסרין דמי פירות שביעית לעם הארץ – שמה, תקמג
אין מים אלא תורה – תנט
אין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות – תעז
אין ממזר נכנס לירושלים – תסח
אין מעילה בקרקעות – עג
אין מקבלין צדקה מעכו"ם – קצה
אין מקדישין בשבת – שלח
אין נשבעין על דבר שבמדה משקל ומנין – ערה
אין נשבעין על העבדים – פז
אין עונשין מן הדין – קלה
אין עונשין מן הדין בטביחה ומכירה – ט, י
אין עשה דוחה לא תעשה באפשר לקיים שניהם – רנו
אין עשה דוחה לא תעשה ועשה – תצא

אין עשה דוחה לא תעשה ועשה אם הלא תעשה נדחה – תצא
אין קינוי אלא לשון התראה – שפא
אין שורפין קדשים ביו"ט – תקכג
אין שחיטה לעוף מן התורה – ר, תמב
אין שליח לדבר עבירה – תמט, תנא, תנג, תקפב
אין שליח לדבר עבירה אף בדיני שמים – רלא
אין שליח לדבר עבירה בעשה שליח לגנוב והשליח ידע – שהיא גזילה – תנג
אין שליח לדבר עבירה בשוגג – קעז
אין שליח לדבר עבירה וחייב בדיני שמים – רכה, רכז
אין שליחות לעכו"ם – קעז, תקמז, תקפב
אין שמין לגנב – רעז, רפא
אינו ראוי מדרבנן הוי ראוי מן התורה – שצד
איסור דרבנן מכין אותו עד שתצא נפשו – קעד
איסור הוא מקרה והיתר הוא עצם – קמט
איסור הנאה אם הוי שלו – קנח, קס, רח, ש, שצו, תז, תפד, תקכה, תקלב
איסור הנאה אם לא הוי ברשותו – קנח, שצו, שצט
איסור הנאה לית ליה בעלים – ש, שצו
איסור הנאה ליתא במכירה – רח
איסור הנאה מחמצו של קטן שעבר עליו הפסח – תקעט
איסור זרות הותר במקום פקוח נפש – רנד
איסור להזיק כלל לא תגזול – ג, יד, יט
איסור להזיק ממון חברו – א
איסור להזיק משום השבת אבדה – ו
איסור לימוד התורה לעכו"ם – קפח
איסור סחורה בפירות וברמי שביעית רק אם מצניען עד אחר הביעור – תקמד
איסור עשה אם סומא חייב בה – לו
איסור שהוחזק בעד אחד – רלה
איסור שלא היה ניכר קודם שנתערב אם בטל בדבר שיש לו מתירין – שסא, שסה
איסור שנעשה ממילא כשעשאו בידים אם אסור משום לא תאכל כל תועבה – שצ, שצב
איסור שנפל לתוך רוב היתר – קמט
איסור שנתערב חד בתרי – קנא
איסורי דרבנן הויין איסורי גברא – שס
איסורי הנאה אם מקרי לכם – כח, קנח, קס, רח, שצו, תז, תפד, תקכה, תקלב
איסורין אם גם אמרינן כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד – רלד, רלו
איש כי יאכל קודש פרט למזיק – קטו

תרכז

נתן

מפתח הענינים

פריז

אש שהודלקה מאליו ולא שמר עליו והזיק או הפקירו – קכז
 אשה חולה שיש בה סכנה שקדשה באיסורי הנאה שהותרו לה ליהנות מהן – תקלא
 אשה פטורה ממצות עשה שהזמן גרמא – פא
 אשה קרקע עולם היא – קנז, קעב
 אשה שאמרה בפני בית דין אשת איש אני אינה חוזרת ומגדת – רלז
 אשו משום חציו או משום ממונו – לד, קח, קיז, רל
 אשו משום חציו אם נחשב כאילו גמר כל מעשיו בשעת ההבערה – קיז, קכב, קכה, קכו, קכח, קל, קמז
 אשו משום חציו במדליק נר בערב שבת – קיז, קכב, קכה, קכו, שעז
 אשו משום חציו כשדנין על הפעולה – קכ, קכג, קכו
 אשם תלוי על הספק – כג
 אשרה אסורה לעולם אף אחרי שרפה – תח
 אשרה של עכו"ם אין חיוב לשורפה – שצט
 אתרוג אם יוצא בשל הפקר – תט
 אתרוג המורכב – תמג
 אתרוג של ערלה ותרומה טמאה – קנח, שצז, תז

ב.

בא אחר וליבה – לד
 באין כאחד בעדות – תכ
 בכל אם גובין שם קנסות – נא, קפג, תקיח
 בבלי דעת פרט למתכוין – תעז
 בגדי שבת שמין – פג
 בדיקת סכין צריך לדעת שאינו פגום – תסב
 בהמה אם גם בה אמרינן שנים שעשאוהו פטורין – קפד
 בהמה בחייה אם נקרא אוכל – תמב
 בהמה נזהרת מלהנזק ואינה נזהרת שלא להזיק בהמה אחרת – קנד
 בהמה שברחה אם יכול להקדישה – שגב
 בהמה שנכנסה לחצירו וננעלה הדלת מעצמה אינו נעשה גנב אם אינו פותח הדלת – רעט
 בהמת חבירו שנכנסה לחצרו ולא ידע ונעל ואח"כ נודע לו שנמצאת שם ואינו פותח הדלת אם נעשה גנב – רעט
 בהמת ישראל ביד עכו"ם אם העכו"ם עושה בה מלאכה בשבת מותר – שסח
 בהמת כלאים פסולה לקרבן – תמג
 בור אין ההיזק מחוסר מעשה – לב
 בור אינו ברשותו ועשאו הכותב כברשותו – ט, י

איש כי יקדיש את ביתו – שמא, שסז
 איש כי יקדיש את ביתו ודאי בעינין – שטו
 אכילה אם מתחלת משעת לעיסה או הגבהה – שלו
 אכילת איסור שלא כדרך אכילתן – תקמב
 אכילת מצוה בחצי כזית – תפה
 אכילת מצוה פחות מכזית – תפה
 אכילת קדשים פחות מכזית – תפה
 אכל דבר משום שסמך על הרוב שהוא היתר ובאמת הוא איסור – שנג
 אכל טריפה בשוגג אם צריך כפרה – שנג
 אליהו הנביא סומכין עליו בבירור המציאות – קלד
 אמירה לעכו"ם בשבת משום שליחות – קכא, שפד
 אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט – תכט
 אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט בצדקה לעניים – קפה
 אמן הוי קבלת דברים – תעג
 אמר לאחד שיהרוג פלוני אם חייב בדיני שמים – רכה
 אמר לעדים שיעידו שקר – רכה, רלא
 אנן יד עניים אנן – קפד, תצט
 אנסוהו גויים להראות מומן חבירו והראה – מ
 אנסוהו לקנות אינו קונה – קצו
 אנסוהו עד שקידש אשה בעל כרחו – רנו, רס
 אסר הנאת פירות על עצמו נעשה הפקר – צא
 אפוכי מטראתא למה לי – קצא, רפג
 אפקריה רחמנא לזרעיה לאחר שנתגייר או גם בגיותו – תפא
 אפר ערלה וכלאי הכרם כל הקודם זכה בהן – תט
 אפר ערלה מותר בהנאה – תח
 אפר שהוסק בשבת שנתערב באפר של אתמול – שס
 אפשר ולא קמכוין – רנו
 אפשר לקיים שניהם אי עשה דוחה לא תעשה – רנו
 ארור בדרבנן לא הוי עבריין – תעב
 ארור דכתיבי בקרא הוי איסור עשה – תעב
 ארור האדם שילמד את בנו חכמת יוונית – תסט, תעב
 ארור האיש שיגדל חזירים – תע
 ארס נחש בין שיניו עומד או מעצמו הוא מקיא – קלא, רלח
 ארץ ישראל אם איכא דינא דמלכותא דינא – תקע
 ארץ ישראל אם הוי בכלל עשר קדושות – תסד
 ארץ ישראל אם נקנית לעכו"ם על ידי כיבוש – תקסח
 ארץ ישראל הקרקע קשה – תנט
 ארץ ישראל כל ישראל שותפין בה – תקע
 אש אין צריך שתהיה ממונו – לד, קכח

נתן

מפתח הענינים

פריז

תרכה

בור אם יש בו ממש – קכח
בור אם רק בזה אמרו אין עונשין מן הדין – ח, י
בור ברשות הרבים עובר משום לפני עיור – ה
בור ברשותו עובר משום לא תשים דמים בביתך – ה
בור המתגלגל – סט
בור ואש לא שייך לחלק בהם בין תם למועד – קב
בור כורה אחר כורה – ריט
בור שהראשון עשה ארבעה טפחים והשני טפה אחד – פא
בזיון להוציא קרבן למקום שנפסל שם – תקנה
ביזת מצרים וביזת הים – תנט
ביטול ברוב בצפורי מצורע – שנג
ביטול דבר שנולד על ידי תערובת – שסה
ביטול חמץ שעדיין לא בא לרשותו – שנה
ביטול קמח בקמח – שס
ביכורים אין נפסלין ביוצא – תקנה
ביכורים אינו עושה טבל – שפט
ביכורים אם הקריבו בנוב וגבעון – תקנו
ביכורים אם מצוה לאכול בעזרה – תקנה
ביכורים אמאי לא מנאוהו בין מעלות ירושלים – תקנה
ביכורים בעינן הנחה לפני ה' כקרבן – תקנה
ביכורים חיובה רק בארץ ישראל – תסו
בית דין מכין ועונשין שלא מן הדין – קנו, תקיט
בית הכנסת של כפרים וכרכים לענין מזוזה ומעקה – תקט
בית הכנסת של כפרים כל בעליו ניכרים – תקסט
בית הכנסת של כרכים אין להם בעלים מיוחדים – תקט, תקסט
בית המקדש עיקר מעלתה בגלל העבודה – תסט
בית הסתרים לחציצה – תסג
בית שאינו שלו ולא של אחר – שמו
בית שני לא היתה רוח הקודש – תקעב
בית שני פסקה נבואה – תקעב
בכור שנולד מאימתי הוא של כהן – צב
בל יחל בעכו"ם – תקפ, תקפב
בל יראה בחמץ שלו שאינו ברשותו – קנט, רסז
בל יראה בחמץ שקיבל עליו אחריות – צ, קנט, רסז
בל יראה בחמצו של קטן – תקעט
בל יראה לוקה עליו כשקנה חמץ בפסח – תנח, תנט
בל תאחר בהפריש קרבן ולא הקריב – ערד
בל תוסיף אם פוסל את הכשרות – עט
בל תלין אם עובר כשזיכה לפועל שכרו על ידי אחר – תקל

בל תלין אם עובר כשיש לו מעות ונותן משכון לפועל – תקל
בל תלין אם עובר כשנתן משכון לאומן בעל כרחו – תקל
בל תלין באומן – תקכח
בל תלין במי שצוה לסופר שיכתוב לו כתובה – תקל
בל תשחית בקורע בגדים – ב
בל תשחית בקציצת אילן – ב, ה
בן חורין אם יש לו דמים – לט
בן חמצן קראו למי שחטף חלקו וחלק חבירו כי מנע מחבירו לקיים מצות אכילת קדשים – תפה
בן נח בגזל ונזקין ודינים – ג
בן נח מצווה על הדינים – רו
בן נח נהרג על גזל פחות משהו פרוטה – תמו
בן פקועה אם חלבו אסור משום בשר בחלב – רב
בן פקועה אם טעון נחירה – קצט
בן פקועה אם נחשב כשחוט – קצח
בן פקועה שטבחו ומכרו אם חייב ארבעה וחמשה – רב
בני העיר ששקלו שקליהם ונגנבו מהשלוחים – רמה
בני נח עצמם אם יש להם חיוב לקיים שבע מצוות שלהם – קפז
בניו ובנותיו לגדלם לתלמוד תורה ודרך ישרה הוי כמצוה דרבים – תצ
בניו ובנותיו לגדלם לתלמוד תורה ודרך ישרה הוי עשה חמור – תצא
בסיס לדבר האסור אם אוסר של חבירו – שכג, שכח
בסיס לדבר האסור אם יכול לעשות כשגזל ולא נתייאשו הבעלים – שכט
בעידנא דמיעקר לאו מקיים לעשה לא בעינן היכי דאי אפשר – תצא
בעל אין לו דין שומר על אשתו – קעא
בעל הבית שנגזלו עורותיו אם יכול לייחד העורות למשכב – שכט
בעל חוב דאית ליה זוזי אם מצי לסלקו בשאר דברים – עו
בעל חוב דקונה משכון אם הוי לכם – תקעח
בעל חוב למפרע הוא גובה או מכאן ולהבא – קפא
בעלי חיים אי חשיבי אוכלין – תמב
בעליו עמו היינו שהמשאיל השאיל עצמו לשואל – תעט
בעלים אם משלמין מה ששילם שומר ראשון לשני – פג
בערב תאכלו מצות ודאי – תסא
בפתורא שהבהמה אכלן על השלחן או שלקחה מהשלחן ואכלה – קי
ברי וברי – קפד

תרכו

נתן

מפתח הענינים

פריז

גזל בנהנה מעולם הזה בלא ברכה – קסד, תקיד
גזל הגר שאין בו שוה פרוטה לכל כהן – רפד
גזל והתרו בו שלא יגזול ולא השיב את הגזילה מיד – רצב
גזל ולא נתייאשו הבעלים אם יכולין להקדישו כששניהם נתרצו – שיט, שמא, שמח, שנ, שסח
גזל ולא נתייאשו הבעלים ובה אחר ואכלו – תקנט
גזל ולא נתייאשו הבעלים שניהם אינם יכולים להקדישו – קעט, רסח, שטו, שיח, שכט, שמא, שמח, שנא, שנו, שסח, שצז, שצח, תקסא
גזל ולא נתייאשו הבעלים כששניהם אינם יכולים להקדישו אם דוקא כשהגזולן מסרב להחזירו – קפ, שמג
גזל חבית יין מחבירו תברה או שתייה משלם מדין גנב או מזיק – כט, רפא, תקס
גזל חמץ ועבר עליו הפסח – רצט, תקנו –
גזל מטלטלין ולא עשה מעשה קנין – שנב
גזל מצה ואכלה – רצד
גזל משכב דחבריה – שכב
גזל עכו"ם אינו אסור משום העכו"ם אלא בעבור ישראל שלא יתרגל לגנוב – תקעה
גזל עכו"ם אסור – תקעג, תקפא
גזל עכו"ם אף דמותו מכל מקום לא הוא לכס – שג,
שטו, תקעג, תקצב
גזל פת ואכל בלא ברכה אם עשה איסור כמי שאוכל בלא ברכה – תקיד
גזל צמר ועשאן חוטים לציצית – רצג
גזל קרבן דחבריה – שטז, שיט
גזל קרקע ואינו יכול להוציאו בדיינים – שנב
גזל קרקע ויכול להוציאה בדיינים – שסח
גזל שויות בחפץ ולא החפץ עצמו אם הוא גזולן דאורייתא – רצא
גזולן אין חיובו משום שקנאו אלא משום שהוציאו מרשות נגזל – רצט
גזולן אם צריך להקדיש בהדיא את חלק הברשותו או סגי שאינו מתנגד – שמח
גזולן ונגזל אם שניהם יכולים להקדיש – שיט, שמא, שמח, שנ, שסח
גזולן קנה בשינוי מעשה אף בלא מעשה וכונת קנין – רצג, שז
גזולן שזורע בשדה הנגזל יש לו חלק במה שזרע – תקעז
גזולן שחישב לדבר שאין בו חסרון מלאכה לענין תומאה – שלא

ברירה אם יש בממון – תקז
ברירה אם שייך רק היכי דאי דהאי לאו דהאי – שנו
ברירה בגט – ריט
ברירה בחצר השותפין שנדרו הנאה זה מזה – ריט, שנו
ברירה במקנה לולבו לכל מי שיגיע לידו – ריט
ברירה ואגלאי מילתא למפרע – ריט
ברירה כשאופין מצה כמה בני אדם ביחד – ריט
ברכה לבטלה אם הוא כשבירך על השחיטה בשבת – שפה
ברכה על הדלקת נר של שבת – קכה
ברכת התורה במהרהר בדברי תורה – לה
בשל תורה הלך אחר המחמיר – תקיב
בשר בחלב אין חיוב על הכל לקבור – תז
בשר בחלב משום לא תאכל כל תועבה – שצ
בת מינה מחויב בה – תכט

ג

גבאי צדקה שאינו קבוע אם נחשב ליד עניים – קפה
גבאי צדקה שהפקיד ממון עניים – תצז
גבאי צדקה שמסר רק לשמור ולא לחלק אם יכול לתבוע – תק
גדול המצווה ועושה – לה
גזול אחר הגזול אם הוא גזולן – תקס
גוי שבא להתגייר ללמדו תורה – קפט
גוי שלומד תורה שרוצה לדעת תכלית שלימות תורתו מותר – קפט
גוי שעוסק בתורה חייב מיתה – קפה
גוי ששבת חייב מיתה – ד
גונב אחר הגנב פטור מכפל – רסז
גונב כיס בשבת ולא הגביהו ברשות הבעלים ואיבדו – שעז
גונב מן הגנב אם עובר השני על לא תגזול או לא תגנוב – רסח, שיג, תקס
גונב על מנת לשלם – א, יח
גופו של אדם אינו שלו אלא של הקב"ה – תפב
גזבר אם חשיב כשליחו או כבעלים – קטז, תקיג
גזבר אם יש לו רשות ליתן לחבירו דבר של הקדש – קיד
גזבר לא שייך אלא בקדשי בדיק הבית – תלז
גזל אין לו תקנה אף לאחר יאוש – שכא
גזל אם שייך בעבדים – תקצ
גזל בהמה והזקינה – רצג, רצה
גזל בהקדש – רנה
גזל במזיק – ב

נתן

מפתח הענינים

פריז

תרכז

גזרה לגזרה אי גזרינן – קלז
גזרה שוה אין אדם דן מעצמו – רעא
גט אם בעינן שיהא ביד האשה לגמרי – ריח
גט בעל מנת שתעלי לרקייע – תקמא
גט לא בעי קנין – תמח
גט שחרור באומר נתיאשתי מפלוני עבדי – שא, שיא, שיד
גט שכתבו על איסור הנאה – תקכה
גירסא דינקותא – קכה
גלגול שבוועה – עה
גלות בשליח בית דין שהוסיף רצועה אחת במזיד – קעו
גללי הבהמה אם הבעלים מפקירים רק למי שטרח בה – ריד
גמל טעון פשתן שנכנס פשתנו לתוך חנות ודלקה בנרו – קיט, קכו, רסב
גנאי כשלא קיים מצוה באונס – כז
גנאי לתת בכלי חול דבר שנתקדש בכלי שרת – תקנה
גנב אי משלם רק כפי מה שהפסיד ולא כפי השויות – תמו
גנב אינו חייב אלא כשגנבו למקום שראוי לקנות – רפו
גנב אם אינו נעשה גנב אלא כשעשה מעשה קנין – תמז, תמט
גנב אם חייב מלקות – ב
גנב אם צריך לעשות איזה מעשה בבהמה עצמה שייעשה – גנב – רעח
גנב אתרוג מהודר שנקנה בדמים יקרים אי מצי הגנב לפטור עצמו באתרוג כשר – תמו
גנב בהמה דקיימא באגס – רסט
גנב הוא בגדר עניים שירדו מנכסיהם – תנד
גנב והקדיש ואחר כך טבח ומכר – שלזן תלה
גנב והקדיש חייב ארבעה וחמשה בקדשי בדק הבית ולא בקדשי מזבח – תלו
גנב טלה ונעשה איל – שלט
גנב כיס בשבת והיה מגרר ויוצא – תמז, תמט
גנב כל קנינו אינו אלא להתחייב באונסין – רפו
גנב מעכו"ם – עב, ערד, תקסא
גנב מעשר שני אם חייב לשלם קרן וכפל – שסט
גנב מצי פטר נפשיה בכבש – תמה
גנב נכסי הקדש – עב, ערד, תקסא
גנב נתחייב באחריות אף כשלא התכוין לקנות – רפו
גנב סוכה מגנב אם הוא מצוה הבאה בעבירה – רסח
גנב פחות משה פרוטה אם חייב לשלם כפל – רסו
גנב קדשי בדק הבית מבית הבעלים – ערה, תקסא

גנב קדשים מבית הבעלים – ערד, תקסא
גנב שהקדיש בהמה כדי שיתכפר בו חבירו אם חייב ארבעה וחמשה – תלו
גנב שהקנה לשלשים יום – שלט
גנב שמנע מבהמה לאכול אם הוא ככיש בידים – רפה
גנב ששחט בהמת חבירו לעבודה זרה – שצד, שצו, שצט
גנב ששחט תמימים בפנים לשם בעלים – שיז, שיט
גנבה כל זמן שהיא בעין חשוב ברשות בעלים – שצח
גניבה בקרקע – רסט
גניבה קרובה לאונס – קנד
גר אין לו חיים – תפא
גר כשנתגיר עם אביו אם הוא גר מן התורה – תקנד
גר קטן מטבילין אותו – תכ
גר שטבל ואחר כך מל אי הערלה הוא חציצה ואינו גר – תמא
גרמא בנוזקין – א, ה, קלד, רלו
גרמא בניזקין – קלו, רנא, תקמ
גרמא בשבת מותר – שעח
גרמא בשבת פטור – קלו, רנא

ד.

דבר הגורם לממון מזיק איכא ניזק ליכא – תב
דבר התלוי במעשה יכול לאסור או לטמאות גם של אחרים – שכב
דבר ולא חצי דבר בעדות – שע
דבר ולא חצי דבר בעדי קינוי וסתירה כשהם שתי כתות – שפ
דבר שאין בו מעשה והתורה אסרתו אסור אף כשאינו מתכוין – רנח
דבר שאין בעל הבית מקפיד אם הוא הפקר או מתנה – תקצא, תקצב
דבר שאין בעל הבית מקפיד לא הוא גזל – תקצב
דבר שאין מתכוין – קלט
דבר שאינו ברשותו אם יכול להקדיש – קעט, רסח, שטו, שיח, שכט, שמא, שנב
דבר שאינו מקבל טומאה אלא במחשבה בעינין מחשבת בעלים – שכג
דבר שיש לו מתירין אם בטל באיסור שלא הוכר מעולם ואחר כך נתערב – שסא, שסה
דבר שמונע הפסד אי חשוב ממון – תמ
דבר שמותר לכתחלה בשעת הדחק מותר בדיעבד אף שלא בשעת הדחק – קלה

תרכה

נתן

מפתח הענינים

פריז

דבר שנאסר מכח תקנה ומחשש פסידת אחרים ראוי להחמיר בו יותר – תנד

דבר שנעשית בו מצוותו אין מועלין רק בקדשי מזבח ולא בקדושת דמים – תלו

דבר שפטור מחטאת אם הוא עבירה – קא
דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין – רלא, תמט, תנא

דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרם בעל פה – לד, לו
דברים שבלב לא הוא דברים – תכח

דברים שבעל פה אי אתה רשאי לכתבן – לו
דופן שלישי בסוכה היכן מעמידו – קי

דורשי רשומות – תסד
דיבורו עבד מעשה – סב, שכח, תקמב

דייש אמצריה – עו

דינא דגרמי אם דיינינן – תקלו

דינא דגרמי חייב רק באדם – כו

דינא דגרמי מזיק איכא ניזק ליכא – תב

דינא דמלכותא דינא אי דוקא במלכי עכו"ם או גם במלכי ישראל – תקע

דינא דמלכותא דינא אם איכא בארץ ישראל – תקע

דינא דמלכותא דינא אם אמרינן גם כשמלך כבש ארץ אחרת בגזל – תקסח

דיני התורה ניתנו כדרך עשייתן – רמג, תקמא

דיני נפשות הולכין אחר הרוב – קמט

דכרי חייב לצאת ידי שמים – שפג

דמי גזילה מנלן דחייב לשלם כשאין הגזילה בעין – רצ
דמי גניבה מנלן דחייב לשלם כשאין הגניבה בעין – רצא

דמי פירות שביעית אין מוסרין לעם הארץ – שמה, תקמג
דמי שביעית אין קונין בהן חלוק – תקמד

דעת אחרת מקנה אם הוא מגדר שליחות – תקנד

דעת אחרת מקנה בהפקר – שא, שי

דעת אחרת מקנה ביאוש – שי

דעת אחרת מקנה בקטן – שי, תקנד

דעת אחרת מקנה לעכו"ם – תקנד

דפוס הוא ככתיבה – רכח

ה.

האוכל תרומת חמץ בפסח – תקכה

הבטח בהפקר אם קונה – קסא, קסג

הבעיר אש ושרף אדם או עבד כפות – לט

הגדת עדות בבית דין – רלה

הגונב בהמת השותפין – רעז

הגונב הקיטעת ואת החיגרת – רעז

הגונב כיס בשבת – תמז

הגונב נכסי עכו"ם עב, ערד

הדליק גדיש חבירו באש של אחר – לד

הדלקה עושה מצוה בנר חנוכה – קכב

הדלקת נר בערב שבת תיאסר משום חציו – קיז, קכב, קכה, קכו

הדר בחצר חבירו שלא מדעתו – קטז

הודאת בעל דין כמאה עדים דמי – נג

הוחזקה נדה בשכנותיה – רלה

הוספה אם משנה את העיקר – רפט

הורג את הקטן – תעד

הורג חבירו חייב לשלם ליורשים – לט

הורג נפש על ידי שם או כישוף – תקמב

הושיט ידו לכלי ליטול חפץ וסך ידו בשמן של קודש – קמג

הזורק מטבע של חבירו לים הגדול – רפז

הזיק שור של מומר – צד

החולק עם הגנב אם פסול לעדות – תקסב

הטיל מום בידים בבהמה שהקדישה – עא

הטיל ציצית על הציצית – עט

היה לו לשמטו ולא שמטו – קנד

היה מהלך בספינה וקפצו דגים ונפלו לתוכה – פד

היזק על ידי ראייה – תקמ

היזק שאינו ידוע לכל העולם אם חייב לשלם – תקמ

היזק שאינו ניכר בעושה מלאכה במי חטאת ובפרת חטאת – עא, קלו

היזק שאינו ניכר בפגול – נט

היזק שאינו ניכר היינו שלא ניכר שנעשה נזק או שאינו ניכר כלל שהמזיק עשה שינוי – נד

הילך מנה והתקדשי לפלוני – תקמז

הילך מעות ותקנה לי בו אין זה בגדר תנאי בהדיא – שפג
היסח הדעת בישן – פ

היתר הוא עצם ואיסור הוא מקרה – קמט

היתר נמשך בהפרשת חלה – שסג

היתר נמשך בנטע רבעי אחרי חילול – שסג

היתר נמשך בשחיטה – שסב

הכופף קמתו של חבירו בפני הדליקה – קכח

הכחשה והזמה החילוק ביניהם – תיב

הכחשה תחילת הזמה היא – תזו

הכנת צרכי שבת מערב שבת בבוקר או מחצי היום ולמעלה – קעג

הכשר אוכלין לטומאה אם צריך רצון בעלים – שכב, שכה

נתן

מפתח הענינים

פריז

תרכט

הערמה בדאורייתא לא מהני – תפט
הערמה במכירת בהמות לגויים לימי הפסח שיאכילם
חמץ – תפט
הפורץ גדר בפני בהמת חבירו וברחה – מו
הפיל סכין בלא כונה ושחט – מא
הפקעת הלוואתו מותר בעכו"ם – תקעד
הפקר אם איכא ביה יאוש – שסז
הפקר אם בעינין הגבחה שלשה טפחים – קסא, קסג
הפקר אם הוי לכם – תט
הפקר אם חייב בבכורה – תט
הפקר אם לא מהני אלא בדבר שהוא ברשותו – צד, שו,
שנב, שנד, שסז, תקפא
הפקר אם מהני בעכו"ם – תקפ
הפקר בטעות – קנה
הפקר בית דין אם מועיל רק להפקיע קנין או גם להקנות
– שמו
הפקר בית דין הפקר – תנט
הפקר הוי דעת אחרת מקנה – שא, שי
הפקר ויאוש החילוק ביניהם – רחצ, שח
הפקר יצא מרשותו אף דלא אתי לרשות זוכה – רחצ,
שח
הפקר כשאינו מפקיר בהדיא – תקצב, תקצג
הפקר מטעם נדר – שנד, תקפ
הפקר סתם נעשה על ידי ידיעת ורצון הבעלים – שא,
שו, שי
הפרה בנידוע על תנאי וקיים תנאו – תצג
הפריש אביו חטאת ומת והיה בנו מחוייב באותו החטא
– שטז
הפריש חטאת על חלב שאכל אתמול אינה מכפרת על
חלב שאכל היום – שטז
הפריש שור ובא אחר וגנבו מי פטר גנב נפשיה בכבש
– עב
הפרשת חלה הוי היתר נמשך – שסג
הפרשת חלה טמאה ביו"ט של פסח – תקכו, תקעח
הקדיש לקרבן נכנסה לרשות הקדש – ערד
הקדיש דבר שאינו ברשותו – קעט, רסח, שטו, שיח,
שכט, שמא, שנב
הקדש אין לו קנין ממון כלל בקדושת הגוף אלא לבעלים
– תמ
הקדש חל במחשבה – תכט
הקדש על ידי שליח – תקפו
הקדש עניים שאין בו ריבית – תקיא
הקדש שלא מדעת כהדיוט מדעת – קיז

הכשר מים לטומאה – שכה
הכשר מצוה בכלל מצוה כשאי אפשר לקיימה מבלי
ההכשר – שלו
הלוה מעות בריבית קצוצה והלוה אינו רוצה לשלם את
הריבית מחמת איסור – קסט
הלכה למשה מסיני אם יש בו מחלוקת – קט
הלכתא להקל אתי – לד
הלנת דם אם הוי כמעשה – מה, סא
המבזבז אל יבזבז יותר מחומש – פ
המוכר לחבירו מין ממיני הפירות ונתן לו מין אחר – רטז
המוכר עולתו ושלמיו – צ, שיו, שיט, תמו
המוצא כלאים בבגדו – קלט
המוציא מחבירו עליו הראיה – יז, ריא
המפקיר עבדו יצא לחירות וצריך גט שחרור – קפג
המציל מן הארי – תקפ
המקבל צאן ברזל מן הנכרי הולדות פטורים מבכורה
– קפ
המקדש בחלקו – פח
המקדש במלוה – תקל
המקדש בערלה וכלאי הכרם – פח, רי, תז, תט, תקכה
המקדש בקדשי קדשים – פט
המקדש בקדשים קלים מחיים – פח
המקיים כלאים לוקה או הוי רק איסורא בעלמא – תנו
המשחרר עבדו עובר בעשה – תלב, תלג
המשייר חמץ בפסח – תנו
המשתחוה לבהמת חבירו – שצד
הנאה אם שייך בה פסיק רישא – עז, קמא, קעב
הנאה בחלב חזיר – תע
הנאה הבאה לאדם בעל כרחו – רנז
הנאתו וביעורן שוה בשביעית – תקמו
הנהגה מעולם הזה בלא ברכה כאילו גזל או מעל – קסד,
תקיז
הנותן מתנה לחבירו ואמר המקבל אי אפשרי בה – שנו
הנותן סם המות לפני בהמת חבירו או עירב במאכלה –
ריב, ריג, ריד
הנקברין אפרן אסור – תח
הנשרפין אפרן מותר – תח
הסרת המניעה אם חשיב ככחו – רלא
הסרת מכושל שיש בו סכנת נפשות – תפג, תפד
העידו בבת אחת והומו – תכג, תכו
העמדת עלוקה בשבת כדי למצוק דם – קלא, רלח
הערמה אם איכא במוכר אילנות לנכרי קודם קציצתם
– תפט, תצב

תרל

נתן

מפתח הענינים

פריז

הקדשת קרבן הוי חלק מההקרבה והכפרה – שלו
הקורע על המת בשבת – שצ
הקרכת קרבן מתחלת משעה שהקדישה – שלו
הרואה כלאים של תורה על חברו – קלט
הרי שלך לפניך בגזלן – תקטו
הרי שלך לפניך אם יכול לומר כשיצא מרשות בעלים
– רצט, שיד
הרי שלך לפניך בהיזק שאינו ניכר – תקטז
הריני כאילו התקבלתי – קצא, רפג
השבת אבדה אם יצא ידי חובתו כשהודיע לבעלים
שהאבדה נמצאת אצלו – רמג
השבת אבדה בזקן ואינו לפי כבודו – ו
השבת אבדה כשהיתה מלאכתו מרובה משל חברו – ו
השבת אבדה לפני משורת הדין בזקן ואינו לפי כבודו
כזזה בזיון גם לשאר אנשים – תפד
השבת אבדה עיקר המצוה להשיבה לבית הבעלים –
רמד
השבת גזל עכו"ם משום חילול השם – תקעג
השבת גניבה וגזילה פחות משה פרוטה – רסו
השוחט בשבת במזיד – שפח, תכד
השוחט בשבת וביום הכיפורים – שלז, שפד, שפה,
תכד, תקטו
השיך בו את הנחש קל, רלח
התורה חסה על ממונם של ישראל – ה
התורם משלו על של חברו – שמו
התיר עצמו למיתה – קנה
התנאה לפניו במצוות – עז
התראה בנערה המאורסה – קנה
התראת ספק – רלה, רצב
התראת ספק בנזיר – שלג
התרו בו ושתק התרו בו והרכין ראשו – קנו

ו.

ואהבת לרעך כמוך – תפב
ואהבת לרעך כמוך משום זה אסור להזיק – ה
ובערת הרע מקרבך שייך בחיוב מיתה ולא במלקות –
תפא
וגונב מבית האיש – רסז, ערד, רפא, רפז, תקס
והאיש אשר אתה נושה בו יוציא אליך את העבוט – צח
והועד בבעליו – כ, סג, צה
והשיב את הגזילה אם מתקיים בהשבת שיווי הגזל
גרידא – רצא
וזבחת בריחוק מקום אתה זובח – תו

וזבחת ואכלת – תד
וחי בהם ולא שימת בהם – קנז
וטבחו כולו משמע או אף בשחיטה פורתא חייב – תה
וכל העם רואים את הקולות – לז
ולא כאשר עשה אמרינן רק במיתה או גם במלקות – נ
ולנערה לא תעשה דבר – קנה
ומכרו כולו בעינן – רעו
ומצא פרט לממציא עצמו – קעח
וסתות הלכה למשה מסיני או לא – קט
וצרת הכסף בידך – תקכ
ושמרתם מאוד לנפשותיכם – ה, יג
ושפטתם בין איש ובין אחיו ובין גרו – יט, קיא, קיד

ז.

זב ועגלה דניזקין הדמיון ביניהם – קו
זה א-לי ואנהו – עז
זה יכול וזה יכול לענין מלאכת שבת – רעו
זה נהנה וזה חסר – קיא
זה נהנה וזה לא חסר – קיא, קיד
זה נהנה וזה נתחייב לא מצינו – רלא
זוממי עבד שרצו לחייבו מלקות – תפא
זוקקין נכסים שיש להם אחריות עם נכסים שאין להם
אחריות – ערד
זורה ביד ורוח מסייעתו אם חייב – רמט
זורה ברוח פיו – רמט
זורה ברקק והפריחתו הרוח – רמט
זורה ורוח מסייעתו – רכט, רלז, רמא, רמח, רנ, רנא
זורק בשבת מרשות הרבים לרשות היחיד – שעח
זכיה באיסורי הנאה – צה
זכין לאדם שלא בפניו – שמו, תקמז
זקן ואינו לפי כבודו בהשבת אבדה לפני משורת הדין
כזזה בזיון גם לשאר אנשים – תפד
זרות לעבודה הוי פסול או חסרון הכשר – תסו
זרק אבן או חץ על כלי ובא אחר וקדם ושברו – כה, כו,
קח, קיד, קכה
זרק גניבה בשבת מרשות לרשות – שעז
זרק הדם ונקטעה ידו עד שלא הגיע הדם למזבח – קכ,
קכד
זרק חץ וקרע שיראין בשבת – לח, קכו
זרק חץ ותריס בידו של הנרצח ובא אחר ונטלו – מה
זרק כלי מראש הגג – הבעלים זרקוהו או אדם אחר – קז,
קח, קמח

נתן

מפתח הענינים

פריז

תרלא

זרק כלי מראש הגג ובא אחר ושברו במקל – כה, כו, קז, קיז
זרק כלי מראש הגג ובא אחר ותפסו והחזירו לבעליו – קז
זרק כלי מראש הגג ובא אחר ותפסו ולא נשבר – קז
זרק תינוק מראש הגג ובא שור וקבלו בקרניו – קמח

ח.

חבירו אם שייך בעכו"ם לישראל – קנד
חבירו אם שייך בשור – קנד
חוב אם מועיל בו יאוש – שח
חובל וצריך לכלבו – שפו
חולה ביום כיפור כששני רופאים חולקים אם צריך לאכול – קנב
חולה לעשות לו רפואה שתצילהו ממות ואפשר שימות מהר – תעד
חולה שיש בו סכנה שקידשה באיסור הנאה – תקלא
חולין וקדשים אם הוא כשני מינים – שכח
חולין שנשחטו בעזרה אסורין בהנאה – תה
חולין שנשחטו בעזרה מהנקברין אין חיוב על הכל לקבור – תז
חומד עבדו או אמתו של חבירו והכביר עליו ברעים – רסא
חומש דגול מהני ביה מחילה – רפב, רפט
חומש הוא כפרה על שבועת שקר – רפב
חומש ואשם כשכפר בחפץ ורוצה לשלם – תקנב
חזותא אי מילתא היא – תקמג
חזן אם יכול לחזור בו – תקפד
חזקה אזלינן בתרה רק בספק – קפד
חזקה אינה ברירה המציאות – ערב
חזקה בתלתא – קלד
חזקה דגופיה בדיני נפשות אי עדיף כחזקה דממונא – קנא
חזקה על להבא – שלג
חזקה שאפשר לברר – תסא
חזקיהו המלך אם הושיב ישיבה על קברו ממש – קג, קה
חזקיהו המלך ביקש הקב"ה לעשותו משיח – קד
חזקיהו המלך גם גופו היה כספר תורה – קה
חזקת חי כשדנין על אדם פרטי – מז
חזקת ממון ומיעוט אלים טובא – קג, קנא
חזקת שלש שנים באכל כל שנה בפני שנים – שע, שעג, שפ
חזרה תוך כדי דיבור – תכג

חזרה תוך כדי דיבור בהקדש – תכט
חזרה תוך כדי דיבור במגדף – תכט
חזרה תוך כדי דיבור דמהני אם הוא מדאורייתא – תל
חזרה תוך כדי דיבור לא שייך בדבר שתלוי במחשבה – תכט
חטא ששחטה שלא לשמה – שיח
חטאות ואשמות ממשכנין אחר שעברו שלש רגלים – קצג, קצו
חטאת אינה מכפרת אלא על חטא שהפרישה בשבילו – שיט, שיטז
חטאת ששחטה בדרום – תסו
חטאת ששחטה לשם חולין – נו
חטאת ששחטו לשם שלמים אם הוא בגדר פגול – נה
חטים שירדו בעבים – תסה, תסז
חטף מצוה או ברכה מחבירו – כח, צב, צו
חיוב מיתה אין ללמוד מנזקי ממון – רלח
חיוב קנס בא מאליו מדין תורה או רק על ידי פסק בית דין – נא, קא, קב, קפג, שפ, תל, תלג, תלד
חיטין ועשאן סולת אם הוא שינוי – רפח
חיבי חטאות ואשמות אין ממשכנין – קצב, קצה
חיבי מיתות בית דין נהרגין על ידי העדים – צו
חילול דמי פירות שביעית של חבירו שלא מדעתו – שמה
חילול הבעלים לגזולן מדין שליחות – שמו, שנא
חילול מעשר שני של חבירו – שמה, שמו
חינוך קטן מוטל על האב – תעח
חכמי הדור נתן להם הקב"ה התורה שיתנהגו כהבנתם את רצון הבורא – רה
חלב בן פקועה לגבי בשר בחלב – רב
חלבים ועריות אם ההנאה הוא עצם העבירה – קמב
חלה טמאה נתינתה לכהן – תקפ
חלה שהולכת לאיבוד אם חל עליה שם חלה – תקעט
חלה שנטמאת לתהא לכלבו ביו"ט אם מותר – תקכג
חליצה בעבודה זרה – שלט
חליצה בשכירות – קע
חליצה מעושה אם צריך לומר רוצה אני – רנו, רס
חלק הבעלים אם משולחן גבוה קא זכו – צג
חמור ולא כלים – רכד
חמץ אין בו דין ממון – רט
חמץ אם הוא שלו – קס, תקכה
חמץ בפסח אם יש לו דמים – תקכה
חמץ הכל מצוין עליו לבערו – קס, רט, תקכב, תקכה
חמץ מועיל בו ביטול אף שלא זכו בו אחרים – ש

תרלב

נתנ

מפתח הענינים

פריי

חמץ משש שעות ולמעלה אם לא הוא קנינו – קסג
 חמץ של ישראל אחר לענין בל יראה – מד
 חמץ של ישראל אחר שהוא ברשותו אם עובר – קנט, רסז, תקכג
 חמץ של קטן – תקעט
 חמץ שלו אלא שאינו ברשותו אם עובר בכל יראה – קנט, רסז
 חמץ שקיבל עליו אחריות – צ, קנט, רסז
 חמצן של עוברי עבירה – תקכה
 חנוני שהניח נרו בחוץ אם חייב – רסב
 חניכיו של אברהם אבינו היו גרים גמורים – תקפג
 חסיד מקרי מי שמחזיר אף שאינו מחויב – תנט
 חסיד נקרא מי שמוותר משלו – קסג, קסד
 חסיד נקרא מי שמוטב לו להזיק לעצמו כדי שלא יזיק לאחרים – קסג, תנד
 חסידות עיקרו במצוות שבין אדם לחבירו או בין אדם למקום – קסד
 חסימה בקול אי חייב כיון שישנה במעשה גמור – תנח, תקמ
 חסמה בקול חייב – תנח
 חפיפה ושטיפה במים חמים – תסד
 חפיפה תקנת עזרא – תס
 חצי דבר בעדות – שע
 חצי שיעור אסור מן התורה – תפה
 חציה שפחה וחציה בן חורין – תצא
 חציעה בטבילה – תס
 חצירו של אדם קונה לו שלא מדעתו – ריד, ריז, רפה
 חצר אם קונה כשיודע שהוא בחצירו ואינו מכוין לקנות – רטז
 חצר אם קונה מחובר – פח, רכ
 חצר אם קונה שלא מדעתו בדבר שאינו רגיל לבוא – ריד
 חצר הגבאי אם קונה לעניים – תקן
 חצר המשכיר קונה לשוכר או למשכיר – שמ
 חצר הניזק והמזיק – קט, קיג
 חצר השותפין – יח
 חצר השותפין אם חייב בה בשן ורגל – צז
 חצר השותפין אם כל משהו שייך לשניהם – צז, ת
 חצר מהלכת אינו קונה – פד
 חצר מהלכת לא קנה משום שאינה משתמרת או דסברא הוא – פה
 חצר שאינה משתמרת – פד
 חצר שאינה משתמרת קונה אם עומד בצדה – רטו
 חצר שיש בו דין חלוקה – רכא

חרב הרי הוא כחלל – כד
 חרמי כהנים עד שלא באו לירי כהן – עד
 חשב אדם לעשות מצוה ונאנס – כז, קג
 חשמונאים מלכו ר"ו שנה – תעג

ט.

טב למיתב טן דו אם אמרינן במומר לעכו"ם – תקנז
 טב למיתב טן דו אם אמרינן גם כשמת הבעל – תקנו
 טבח אומן שקלקל – נט
 טביחה ומכירה הוי קנס – ט, י
 טביחה ומכירה חידוש הוא – ט
 טבילה בלא כונה כשרה ורק מצוה לא הוי – שלח, שפד, תמד
 טבילת כלי בעכו"ם שקנה אותו מדין אומן – תקכז
 טבל אם אסור משום שמעורב בו תרומה – שלד
 טבלה ולא עיינה תחילה בכל גופה – תס
 טבעא אפירי לא מחללינן – תקכ
 טובת הנאה אי חשיב ממון וזכות בגוף החפץ – תקכח
 טובתן של רשעים רעה היא אצל צדיקים – קעב
 טומאה היוצאת מגופו אם אמרינן בספק ברשות היחיד
 טמא ורשות הרבים טהור – פג
 טומאת משא אינה בטלה – שס
 טוען טענת גנב – רעא, רעז
 טלטול מוקצה אם הוי כטומאת משא – שס
 טלית של ציצית אם יש בו מצוה – עז
 טעה בדבר משנה – קלה
 טעות עכו"ם מותר – רטז
 טעם דאין עונשין ממון מן הדין – ח, יב

י.

יאוש אם אינו יוצא מרשותו עד דאתי לרשות זוכה – צו,
 רחצ, ש, שח, שי, שיד, שמה, שסז
 יאוש אם בעינן בכיבוש מלחמה – תקפב
 יאוש אם הוי כהפקר – צה, רחצ, שח, שיא, שיד, תקפא
 יאוש אם מועיל בדבר שהוא ברשותו – שו, שח, שיב,
 שמה, שנב, שסז
 יאוש אם מועיל בחוב – שח
 יאוש אם קונה בגזל – שכב
 יאוש בטעות אם הוי יאוש – שיב
 יאוש גרידא אם קונה מעכו"ם – תקפא
 יאוש דאברה – שא
 יאוש דגזילה – שא, דש
 יאוש והפקר החילוק ביניהם – רחצ, שח

נתן

יאוּשׁ וּשִׁינִי דַקְנִי אִם צָרִיךְ לְהַחְזִיר הַדְּמִים – תַּקְעָה
יאוּשׁ וּשִׁינִי רְשׁוֹת – רַפָּח, תִּלְחַ, תַּקַּפ
יאוּשׁ וּשִׁינִי רְשׁוֹת בְּאוּנוּכְרִי – תַּקְעָה, תַּקַּפָּא
יאוּשׁ וּשִׁינִי רְשׁוֹת בְּעִכּוֹ"ם – תַּקַּפָּא
יאוּשׁ יִלְפִינָן מֵאַבְרָהָה שֶׁשֶׁטְפָה נִהַר אוּ מִשְׁמֵלָה – שֶׁא,
שֶׁג, שֶׁז
יאוּשׁ כַּדִּי לֹא קָנָה – רַפָּח, תִּלְחַ, תַּקַּפ
יאוּשׁ לֹא הוּי דַעַת אַחֲרֵת מִקְנָה – שִׁי
יאוּשׁ עַל הַסַּפֵּק – שַׁדְּמ
יאוּשׁ עֲנִינֵנוּ שֶׁמְסִיחַ דַּעְתּוֹ מֵהַחֲפִץ בְּשֶׁב וְאֵל תַּעֲשֶׂה –
שֶׁא, שֶׁו
יאוּשׁ קוֹנָה לְחֹמְרָא מִסַּפֵּק – שַׁדְּמ
יאוּשׁ שְׁלֵא מִדַּעַת – שֶׁג, שַׁדְּמ
יבְמָה שֶׁרַקְקָה דָם – שֶׁסָּה
יבֶשׁ יבִישׁ אֶסוּר לְבַטֵּל לְכַתְחִילָה מִן הַתּוֹרָה – שֶׁנֶּג
יֵד גַּבְאֵי צַדִּיקָה אֵי הוּי כִיד עֲנִיִּים – תַּקּו
יֵד קוֹנָה מִטַּעַם חֲצַר כֶּשְׁכַּל הַחֲפֵץ מוֹנַח בִּירוֹ – רִיח
יֵד רוּמֵז עַל פִּלְפוּל בְּתוֹרָה – תַּצּו
יֵדוּ אִם בְּעִינָן הַגְּבַהָה שְׁלֵשָׁה טַפְחִים – רִיז
יֵדוּ קוֹנָה אֶף שְׁלֵא מִדַּעְתּוֹ כַּחֲצַר – קִי, רִיז
יֵדוּ שֶׁל אָדָם נַעֲשֶׂה שְׁמוֹשׁ שְׁלֵא כַּפַּל לְתַנְאוּ – תַּצַּד
יְהוּדָה אִם קִיִּים תַּנְאוּ בְּהַחֲזֵרֵת בְּנִימִין לְאַבְיוֹ – תַּצַּג
יְהִרְג וְאֵל יַעֲבֹר בְּאִיסוּר גִּזְל – רַנְד, תְּנָה
יְהִרְג וְאֵל יַעֲבֹר בְּגִילּוֹי עֲרִיּוֹת – קִנְז
יִר"ט שְׁנֵי לַעֲנִיָּן מִכְשִׁירֵי מִילָה – תְּנָה
יִודַע עֲדוֹת לְחַבִּירוֹ וְאִינוּ מַעִיד לוֹ – רַכּז
יִוֹכִיח אִם עוֹשֵׂין מֵהַלְכָה לְמִשְׁנֵי – ע
יִוֹכִיח מִבּוֹר הוּי לִימּוּד מִמֶּשׁ אוּ רַק גִּילּוֹי מִילְתָּא – לֵד
יִוֹרֵד לְתוֹךְ שְׁדָה חֲבִירוֹ וְנִטְעָה שְׁלֵא בְּרִשׁוֹת – רַמּו
יִוֹשֶׁם הַשּׁוֹר בְּבֵית דִּין – קַעֵט
יִחּוּד אִשָּׁה עִם אַבִּיהָ כְּשֶׁקִּינָא לָהּ בְּעֵלָה – שַׁפָּא
יִחּוּד אִשָּׁה עִם שְׁנֵי אֲנָשִׁים כְּשֶׁקִּינָא לָהּ בְּעֵלָה – שַׁפָּא
יִחּוּד בְּדַבְרֵי שְׁאִינוּ שְׁלוֹ – שַׁכָּא, שַׁכְּג, שַׁכַּח
יִחּוּד עַל יְדֵי קִינּוֹי אֶסוּר מִן הַתּוֹרָה – שַׁפָּא
יִיָּן נִסְךְ עִם יִיָּן כְּשֶׁר אִם אֶסוּר בְּהַנָּאָה – מֵז
יִפָּה לְתַלְמוּד תּוֹרָה עִם דֶּרֶךְ אֲרִיץ מִהָ עֵיקֶר – פֵּד
יִצְרָא אֲלִבְשָׁה – רַנְז
יִרָא שְׁמִים רַאזִי שִׁיחָא מִיִּצֵר וְדוּאָג עַל חוֹרְבָן בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ – רַמַּח
יְרוּשָׁלַיִם לֹא רַצּוּ שִׁיחֵיו שֶׁם עֲבָדִים אֲלֵא מִיּוֹחֲסִים – תַּסַּח
יֵשׁ בְּרִירָה בְּמַעֲמַד שְׁלֶשֶׁתָן – שֶׁנֵּז, שֶׁנֵּט

מפתח הענינים

פריי

תרלג

יֵשׁ בְּרִירָה כְּשֶׁהַעֵיקֶר כָּבֵר נִתְבָּרַר וְנִשְׁאָר סַפֵּק בְּדַבְרֵי מוֹעֵז
– שֶׁנַּח
יֵשׁ יִדְיַעָה לְחֲצֵי שִׁיעוֹר – רַנ
יֵשׁב וְלֹא עֵבֵר עֲבִירָה – מָה
יֵשְׁנָה לְשַׁחִיטָה מִתְחִילָה וְעַד סוּף אִם כָּל מִשְׁהוּ הוּי בְּגַדְר
מִיִּגְזוּ גִיזֵז אוּ מִיִּקְלֵשׁ קִלִּישׁ – שֶׁפֵּז
יִשְׂרָאֵל וְעִכּוֹ"ם שְׁאִינְאוּ לְיִשְׂרָאֵל אַחֵר – רַכּב
יִשְׂרָאֵל כָּתְבוּ הַתּוֹרָה בְּשֶׁבַעִים לְשׁוֹן שְׁאוּמוֹת הָעוֹלָם
יִוֹכְלוּ לְלַמּוּד – קַפַּח
יִשְׂרָאֵל שֶׁהַפְּקִיד חֲמַצּוֹ אֲצֵל יִשְׂרָאֵל חֲבִירוֹ וְקִיבֵל עֲלֵיו
הַנַּפְקָד אַחֲרִיּוֹת – קִנְט
יִשְׂרָאֵל שֶׁהַפְּקִיד חֲמַצּוֹ אֲצֵל נַכְרֵי וְקִיבֵל עֲלֵיו הַנַּפְקָד
אַחֲרִיּוֹת – קִנְט
יִשְׂרָאֵל שֶׁנַּעֲשָׂה שְׁלִיחַ לְעִכּוֹ"ם וְלְיִשְׂרָאֵל – תַּקַּפָּב
יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּתְּן רְשׁוֹת לְגוֹי לְלַמּוּד תּוֹרָה אִם לִיכָא גִזְל – קַצ
יִתּוּמִים גַּם בְּמִטְלָטְלִין מִצּוּהָ עֲלֵיהֶם לְשַׁלֵּם חוֹב אַבִּיהֶם
– ק
יִתּוּמִים שְׁאֲבִיהֶם הַמְזִיק הַנִּיחַ לָהֶם קְרַקְעוֹת וּמִטְלָטְלִין
אִם גּוֹבִיָּן מֵהֶם – צִז

כ.

כֹּאשֶׁר זָמַם בְּכוֹפֵר – קַצַּב, קַצַּד
כֹּאשֶׁר עָשָׂה אִם שִׁיךְ בְּמִמּוֹן – נ, סב, סו
כָּתְתָה אֵין זִקּוּק לָהּ בְּנֵר חֲנוּכָה – קַכָּא, קַכְּג, קַכָּה
כַּדִּי רִשְׁעָתוֹ מִמַּעֲטִינָן מַלְקוֹת וּמִמּוֹן אוּ מִיִּתְהָ וּמִמּוֹן –
שַׁעֵט
כַּהֵן גִּדּוּל שֶׁעֲבַר מִכַּהֲנוּתוֹ אִם יוֹצֵא מִירוּשָׁלַיִם – תַּסַּט
כַּהֵן שְׁאִמֵר לְיִשְׂרָאֵל קִדְשׁ לִי גְרוּשָׁה – קַסו
כַּהֲנִים שְׁלוּחֵי דִיָּן אוּ שְׁלוּחֵי דְרַחֲמָנָא גִּינְהוּ – תִּלְחַ, תַּקְלַט
כַּהֲנִים שֶׁפִּגְלוּ בְּמִקְדָּשׁ – נָה, נֵז, עָא, פַּח, תַּקְלַח
כַּהֲנִים שֶׁפִּגְלוּ בְּמִקְדָּשׁ מִזִּידִין חֲיִיבִין אִם דּוּקָא כְּשֶׁפִּגְלוּ
קִרְבָּן שֶׁהַבַּעֲלִים חֲיִיבִין בְּאַחֲרִיּוֹתָן – נַח, סו, עַרד
כַּהֲנֵת שֶׁנִּתְעַרְבָה וְלָדָה כּוֹלֵד שֶׁפַּחְתָּה – כֶּג
כּוֹנָה בְּחִלְצָה – רַס
כּוֹנָה בְּקִדּוּשֵׁין – רַס
כּוֹנָה בְּקִנְיָנִים – רַנְט
כּוֹנָה וְרַצּוֹן הַחִילּוּק בִּינֵיהֶם – מ, רַנּו
כּוֹנָה לְקָנוֹת – קִי, קִטּו, קַסָּב, רַטֵּז, רִיז, רַצַּג
כּוֹנֵת קִנְיָן אִם בְּעִינָן רַק בְּקִרְעָה אוּ גַם בְּמִטְלָטְלִין – קַסָּב
כּוֹפִין אוֹתוֹ עַד שִׁיאִמֵר רוּצָה אֲנִי בְּקִרְבָּן וּבִגְטָה – קַצָּה, רַנָּה, רַנֵּט

תרלד

נתן

מפתח הענינים

פריי

כופין אותו על מדת סדום אם אמרינן היכי שמשתמש בשל חבירו בעל כרחו – קיא
 כופר אם ממשכנין עליו – קצב, קצד
 כופר אם משלם מספק – כא
 כופר באדם – לו, לט
 כופר במזיק שיימינן או בניזק – קמח
 כופר בראשי אברים – תעד
 כופר תלוי ברצונו או ברצון היוורשים – קצב
 כופרא כפרה או ממונא – כב, לח, קלה, קמח, קצא
 כותי שהרג ישראל חייב מיתה – ג
 כח גברא בנטילת ידיים – מב
 כח גברא בשחיטה – רכח
 כח כחו – קט
 כח כחו בדיני ממונות ונפשות ושבת – קלד
 כח שני בנוקי ממון ורוצח – מט
 כי יתן דומיא דכי יתן – שכו
 כיבוש מלחמה אם קונה אף בלי יאוש – תקפב
 כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד מהיכן ילפינן – רלג
 ככרי עליך והמודר גנב את הככר מהנודר – שט
 כל דיני התורה יש לעשותן כדרך עשייתן – רמג, תקמב
 כל דפריש מרובא פריש – שנד
 כל האמור בפרשת המלך אי דוקא בחוץ לארץ – תקעא
 כל האמור בפרשת המלך אם המלך אסור או מותר בו – תקעא
 כל היכא דאיתא בי גזא דרחמנא איתא – קטו, ערד, תקסא
 כל העומד לזרוק כזרוק דמי – תמא
 כל העומד לשרוף כשרוף דמי – תמב
 כל הראוי לבילה אין בילה מעכבתו – תסד
 כל שאינו מחוייב בדבר אינו מוציא את הרבים – קג
 כלאים בציצית – עז
 כלאים בקרבן משום מצוה הבאה בעבירה – תמד
 כלאים בשרצים – רמ
 כלאים פושטו מחבירו – קא
 כלב שנטל חררה והלך לגדיש – קיג
 כלי חרס מועיל חזרה לכבשונות – שלט
 כלי צף על גבי מים – רנא
 כסף דגול הגר לא מועיל בו מחילה – רפג
 כסף האמור בתורה שיעורה – קפו
 כספים אין להם שמירה אלא בקרקע – תקא
 כפייה אי מועלת בחטאות ואשמות – קצו
 כפייה בגט וקרנן – רנה, רנח
 כפייה על המצוות – קס, קצו, רחצ, תקכד, תקלה

כפייה על חבירו לקיים מצוה אף שאינו בית דין – קס, רחצ, תקכד
 כפייה על לא תעשה אין צריך בית דין – רנג
 כפייה על מצות עשה על ידי ירידה לנכסיו – רנג
 כפל אם חייב כשלא גנבו בידיים – ר, רפה
 כפל אם חייב לשלם כשגנב פחות משה פרוטה – רסו
 כפל אם יש לו שיעור – רעו
 כפל בגונב אחר הגנב – תקנג
 כפל בגונב מבית השומר – רסז, תקנג
 כפל בגזל עכו"ם – תקעג
 כפל בגנב מרשות הרבים – רסט
 כפל בדבר שאין לבעלים סימן בו – ערב
 כפל בדבר שאינו מסויים – ערב
 כפל בחצי רמון וחצי אגוז – רעו
 כפל בטוען טענת גנב בקרקע – רעא, רעג
 כפל במעות איך קונה הלא מעות אינן קונות – שפב
 כפל ושבועה אם היא דבר אחד – ערה, רעז
 כפל משלמין העדים זוממין לבעלים או לגנב והגנב לבעלים – תלה
 כפרה אינו מועיל בו מחילה – רפב, רפט, תקנו
 כפרה אם שייך בו קם ליה בדרכה מיניה – לח
 כפרה באכל על ידי חזקת היתר ואחר כך נתברר שהיה טריפה – שנג
 כפרה בשגגת לאו – קא
 כפתו בחמה – מו, רנב
 כפתו במקום שסוף חמה או צינה לבוא – קלג
 כפתו ברעב – רנב
 כרם רבעי – שמה
 כרם רבעי אם בטל מה שגדל והולך – שס
 כרם רבעי אם נוהג בשביעית – שנד, שס
 כרמלית בכלים – תקיח
 כתותי מיכתת שיעוריה – תא
 כתיבת ספר תורה בשמאל – תקמב
 כתיבת ספר תורה על ידי שם – תקמב

ל.

לא הפילה אשה מריח בשר הקודש – רנד
 לא יצא החייט במחטו סמוך לחשיכה – קלז
 לא פלוג אם שייך בדאורייתא – פג
 לא תאכל איסור הנאה משמע – תע
 לא תאכל כל תועבה בבשר בחלב – שצ
 לא תאכל כל תועבה במעשה שבת – שצ, שצג
 לא תאכל כל תועבה בצורם אוזן בכור – שצ

נתן

לא תגזול אם איכא במסיג גבול – ער
לא תגזול במזיק – ג, יד, יט
לא תגזול במשתמש בבית חבירו שגזל – קיא
לא תוהו בראה לשבת יצרה – תצא
לא תחמוד כשגזל על ידי שליח – תנג
לא תחנם במשחרר עבדו – תלב, תלג
לא תסיג גבול רעך – ער
לא תעמוד על דם רעך – ה, יג, רנג
לא תשים דמים בביתך בפותח בור ברשותו – ה
לא תשימון במלוה על פה – קסט
לא תשימון עובר המלוה משעת שימה ולא הלוה – קסה
לאו הבא מכלל עשה אם סומא חייב בה – לו
לאו הניתק לעשה אין לוקין עליו – רסו, רצ
לאו הניתק לעשה פוטר ממלקות רק אם קיים העשה
מיד – רצב
לאו שאין בו מעשה אי לוקין לרבי עקיבא – תנו
לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו – מה, תלא
לאו שאין בו מעשה במקיים כלאים בכרם – תנו
לאו שאין בו מעשה בנותר – מה
לאו שמשכחת בלא מעשה אם לוקה כשעשה מעשה –
תקמ
לאו שניתן לתשלומין אין לוקין עליו – רסו, רצ
לאכלה ולא לסחורה – תקמוג
לאפרושי מאיסורא נרצע שנשא שפחה כנענית – קפג
לב בית דין מתנה בעשיית סוכה ברשות הרבים – רסד
לב בית דין מתנה בפרה אדומה – תמג
לבינה אם חשובה ככלי – תקיח
להציל את עצמו בממון חבירו – ב, תנד
להציל חבירו אם מחוייב לקוץ לעצמו אבר – תעו
להציל עצמו בממון חבירו אם מותר – רנג, תנד
להציל עצמו בממון חבירו במקום פקוח נפש – רנד, תנד
להקנות דבר שאינו ברשותו – שנב
לוה אם כופין אותו לתבוע את הריבית – קצו
לולב באיסור הנאה – קנח, שצז
לולב שנחלקה התיומת – תקטז
לועג לרש במת – קג
לחומרא מקשינן באיסורא ובממונא – כט
לחומרא מקשינן מחמת ספק או מדה היא בתורה – כט
לחם הפנים הוי ממון גבוה – תפה
לחם הפנים שחטף אחד מחבירו אם שילם לו – תפו
ליבה וליבתה הרוח – רלז, רמט
לידת בת אמאי לא עושין סעודה – תנה
לייעודי תורא או גברא – כ

מפתח הענינים

פריי

תרלה

לימוד התורה לגוי אם יש לחלק בין תורה שבכתב
לתורה שבעל פה – קפח
לכם באיסורי הנאה – קנח, קס, רח, שצז, תז, תקכה,,
תקלב
לכם בגזל עכו"ם – תקעג
לסטים מאכלו כמאכל בן דרוסאי – שלא
לסטים שהוציאו את הצאן מן הדיר – מב
לסטים שפרצו הדיר ויצאה הבהמה והזיקה – מג
לעולם בהם תעבודו ליכא בעבד שחציו בן חורין – תלג
לעולם ירוץ לקראת מלכים – קעד
לעיסה אם קונה במצה גזולה – רצד
לפני עיור במושיט אבר מן החי לבן נח – תקעד, תקעה
לפני עיור במושיט כוס יין לנזיר – רלב
לפני עיור במזיק חבירו – ה
לפני עיור במכשיל עכו"ם בעצה שאינה הוגנת – תקעד
לפני עיור בעכו"ם אינו אסור משום העכו"ם אלא בעבור
ישראל שלא יתרגל למעשי עוול – תקעה
לפני עיור בפותח בור ברשות הרבים – ה
לפני עיור בריבית אם הלוה עובר – קסה
לפני עיור בריבית בדליכא תרי עברי דנהרא – קסו
לפני עיור היכא שהמבטל את האיסור מכיר – שנג
לפני עיור כשישראל מלמד תורה לעכו"ם – קפח
לקט פטור ממעשר – שסז
לשון התורה הוא של ודאי ולא של ספק – שיד, תסא
לשון נתינה אינה מוסבת על עצם המסירה אלא מה
שהוא נתון ועומד – שכו
לשמור ולא לחלק לעניים – עב, תצז, תקח

מ.

מבטל כיסו של חבירו – כו, קיא, תקלו
מבעה מה עניינו לאדם המזיק – לב
מבריה ארי היכא דברי הזיקא – רמח
מבריה ארי מנכסי חבירו – רמד, רמו
מבריה מכס עובר משום גזל – תקסט
מבשל בשבת – שצ
מגביה מציאה לחבירו – תקפב
מגביה מציאה לעכו"ם אם קנה – תקפב
מגדף עיקר חיובו על המחשבה – תכח
מגו אם הוי בירור כרוב – תקנ
מגו במקום עדים – תכ, תכב
מגו דאי בעי פסלי לקמאי בגולנותא – תיד, תטו, תיט
מגו דהוי דופן לענין שבת הוי דופן לענין סוכה – ריח,
שעא

תרלו

נתן

מפתח הענינים

פריז

מזיק אם חייב לשלם אף כשלא הפסיד לבעלים – כד,
נט, סו, קז, קיד, קפד, קצז, תעד, תקנט
מזיק אם ספיקו לחומרא – יג
מזיק אם פסול לעדות – ד
מזיק אשתו בתשמיש המטה – קעא
מזיק את חברו היזק שאינו ניכר – תקמא
מזיק בגופו כשלא שמר על הפקדון ונאבד – מד, פב
מזיק הקדש אם חייב לשלם קרן – עב
מזיק הקדש עניים או שאכלו – רצז
מזיק הקדש פטור – נו, ע
מזיק חיובו לשלם משום מעשה ההיזק שעשה או משום
שהניזק הרוק – תב
מזיק יש לו לשמור שלא יזיק משלא יזוק – קנג, קסג
מזיק לחבירו דבר שהוא שלו ואינו ברשותו – כח
מזיק ממון צדקה – תקו
מזיק ממונו של חברו ע"י עין רעה אם חייב לשלם –
תקמ
מזיק מתנות כהונה – תקה
מזיק מתנות כהונה או שאכלן אם פטור אף בבא לצאת
ידי שמים – רצה, שז
מזיק נתחייב בשעה שעשה המעשה מצדו או בשעה
שנתקיים באמת – קמז
מזיק על ידי כישוף – תקמב
מזיק על ידי עין רעה הוי בגדר גרמא – תקמא
מזיק על ידי שם אם חייב לשלם – תקמא
מזיק שחזר ותפס מן הניזק אם מהני – קב
מזיק שקנה מיטב אחרי שהזיק אם גם עליו יש דין
תשלומי מיטב – ע
מזיק שרוצה דוקא ליטול הנבלה לעצמו – פב
מזכה מעות לחבירו ע"י אחד צריך הזוכה להיות שליחו
של המזכה – תקמז
מחובר לקרקע בקרקע – עג
מחוסר מעשה – שכח
מחילה אינה צריכה קנין – תקלג
מחילה אם מועלת בכופר – קצא, רפב
מחילה בטעות אם הוי מחילה – שיג
מחילה בכפרה לא מהני – רפב, רפט, תקנז
מחילה כמתנה או כסילוק – רפט
מחילת עוונות לעולה לגדולה – שלא
מחלוקת בהלכה למשה מסיני – קט
מחלל שבת באיסור דרבנן שחיתתו פסולה – שפו
מחמר בהעמדת עלוקה – רמב
מחשב בקדשים – סא

מגו דזכי לנפשיה זכי נמי לחבריה – תקפב
מגו לא אמרינן בשני עדים – תכב
מגו לא מהני לסייע לאחת מכתות העדים – תכ
מגו לא שייך בשני בני אדם – תכא
מגו להוציא – תקנ
מגו מממון לממון לא אמרינן – תקנא
מדביק פת בתנור ונאפה – רל, רנב
מדינה שאין בה מלך אלא שהמושלים נבחרים ע"י
תושביה כל העם בעליו של אותה מדינה – תקסט
מדליק את הגדיש והיה גדי כפות לו ועבד סמוך לו –
קכח
מהרהר בדברי תורה – לה
מודה במקצת הטענה ישבע – תקמט
מודה בקנס בעדים זוממין – נ, סד, תל
מודה בקנס הוי פטור או חסרון חיוב – נג, סה, קב, תל,
תלב
מודה בקנס ואחר כך באו עדים – נג, סה, קב, תב, תלב
מודה בקנס חייב כשרצה לפטור עצמו לגמרי משא"כ
בחצי נזק – תלד
מודר הנאה בחצר השותפין – ריט, שז
מודר הנאה מחבירו שוקל את שקלו ופורע לו חובו
ומחזיר לו אבתו – רמד, רמז
מוהל אם מותר לו לילך חוץ לתחום ביו"ט שני – תנו
מוחזק בממון מספק אם יכול לקדש בו אשה – שטו
מוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו – צח, קצז
מוכרי כסות מוכרין כדרכן – קמא, קעב
מומר אינו נעשה שליח לעכו"ם קא
מומר אם אינו בן ברית – צד
מומר אם יש שליח לדבר עבירה – תנא
מומר אם נעשה על ידי איסור דרבנן – שפו
מומר לא נעשה בהתחלת השחיטה בשבת – שפה, תכד,
תכו
מומר לעכו"ם אם אמרינן טב למיתב טן דו – תקנז
מועד לאדם הוי מועד לבהמה – כ
מועד לעכו"ם לא הוי מועד לישראל – קלה
מוציא שם רע אם הוי מעשה – ס
מוציא שם רע חידוש דלוקה ומשלם – לט
מושיט על ידי שנים – רנא
מזוזה איסור נטילתו כשיוצא מן הבית אם דוקא כשדרים
שם – רמח
מזוזה לא יטול כשיוצא מן הבית – קטז, קיז, רמז
מזיק – אם מותר להזיק על מנת לשלם – א, ה
מזיק איסורי הנאה של חברו – כח

נתן

מחשבה אם הוי כמעשה – תקלט
מטלטלין של יתומים אינם משתעבדים לבעל חוב – צו,
צט
מי חטאת אין המלאכה פוסלת בו אלא קודם הקידוש
עא –
מי חטאת אם יש להם קדושת דמים – רכז
מי חטאת כשר אף משל הדיוט – עא
מיגו אם מהני לאפטורי משבועה – תקמט
מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם דוקא מנכסים שהיה לו
בשעה שהזיק או גם ממה שקנה אחר שהזיק – ע
מילה ביו"ט שני – תנה
מילה דוחה צרעת – רנו
מילה דוחה שבת – קט
מילה שלא בזמנה אם דוחה יו"ט שני של גליות – תנו
מילי לא מימסרי לשליח – תקפו
מים אחרונים במים חמים – תסד
מים בכל מקום לשון רבים – מט
מים חמים מבליעין את הזוהמא או מועילין להעביר
החציצה – תסד
מיעוט דיינים כמאן דליתא – קנ, קנא, קנג
מיעוט וחזקת ממון אלים טובא – קנ, קנא
מיעוט ומקפיד אם חוצץ מן התורה – תסב
מיתה לזה ותשלומין לזה חייב או פטור – קל
מיתת בית דין אם יש חילוק בין עבד מעשה או לא –
קעג
מיתת בית דין על ידי גוי – קעז
מיתת הבעל מתיר – תקנז
מיתת השור על ידי הבעלים או על ידי העדים – צו, תפה
מכבה גחלת בשבת שלא יזוקו בו רבים – רנו
מכין אותו עד שתצא נפשו – קנה, קס, קעה, קצג
מכין אותו עד שתצא נפשו באיסור דרבנן – קעד
מכר במלוה אם קונה – תקלב, תקלד
מכרו לשמים מעיקרא תורא דראובן והשתא תורא
דראובן – תלו
מכת מרדות – קנו
מלאכה שאינה צריכה לגופה – רנו
מלאכת מחשבת אם בעינן במעביר ארבע אמות ברשות
הרבים – רנ
מלאכת מחשבת אסרה תורה – קלו, קלח, קמא, קמג,
קמו, רכט, רלו, רנ, רנא
מלאכת שבת אזלינן בתר איכות הפעולה ותוצאותיה –
קמד

מפתח הענינים

פריי

תרלו

מלאכת שבת הקפידא שהמלאכה לא תיעשה או שהגברא
לא יעשה – רכט, שצא
מלאכת שבת על ידי אכילה – קמב
מלוה אם יכול להקדיש – שעד
מלוה במכר אם קונה – תקלב, תקלד
מלוה במכר אם קונה רק בישראל ולא בעכו"ם – תקלה
מלוה הכתובה בתורה בנוזקין ערכין וקרבן – עה
מלוה יש לו על הלוה שני שיעבודים גופו ונכסיו – צח,
קצז
מלך פורץ גדר לעשות לו דרך – תקעא
מלך שכבש ארץ אחרת בגזל אם אמרינן דינא דמלכותא
דינא – תקסח
מלכי בית חשמונאי נענשו שמלכו שלא על פי נביא –
תקעב
מלמד אם יש לו דין פועל – תקפג
מלקות בלאו שאין בו מעשה – מה, ס, תלא, תקמ
מלקות במחשב בקדשים – תקמ
מלקות במקיים כלאים כשקנה שדה של כלאים ולא
עקרו – תנח
ממון אם חשוב דבר שמונע הפסד – תמ
ממון אם אמרינן בו לחומרא מקשינן – כט
ממון אם יש ברירה – תקז
ממון אם מוציאין מכח ספק ספיקא – קנ
ממון אם עונשין מן הדין – ז, י
ממון אם עונשין מן הדין רק במקום דהממון הוא כעין
עונש – יא
ממון אם שייך בו כאשר עשה – נ, סב, סו
ממון המוטל בספק – ריא
ממון שאין לו תובעין – רצה
ממון שאין לו תובעין בהפקידו אצלו מעות עניים ונגנבו
– תצח
ממון שאינו יכול להוציאו בדיינין – שסט
ממזר לא נכנס לירושלים – תסח
ממזר תלמיד חכם בירושלים – תסח
ממשכנין על הצדקה – קצה
מן המותר בפייך בטלית – עח
מסיג גבול בארץ ישראל ובחוץ לארץ – ער
מסיג גבול קרקע אם איכא לא תגזול – רסט
מסירת המפתחות אם הוא קנין שכירות – תנ
מסירת מפתח כאומר לך חזק וקני – רכב
מסית אינו יכול לטעון דברי הרב ודברי התלמיד – רלב
מספר שבעה מורה על הנהגה טבעית ושמונה על למעלה
מדרך הטבע – רה

תרלה

נתן

מפתח הענינים

פריז

מצוה הבאה בעבירה באונכרי אם קנאו בשעת האגד – שלו
מצוה הבאה בעבירה באיסור דרבנן – שלח
מצוה הבאה בעבירה בכל תוסף – עט
מצוה הבאה בעבירה בגולן שהקדיש קרבן – שלו
מצוה הבאה בעבירה בהפריש חלה מעיסה גזולה – שקנאה – תקטו
מצוה הבאה בעבירה בסוכה גזולה – רסח
מצוה הבאה בעבירה בקרבן כלאים – תמד
מצוה הבאה בעבירה בשוחט את הפסח על החמץ – תמה
מצוה הבאה בעבירה בשוחט בשבת – שלח, שפד, שפט, תקטו
מצוה הבאה בעבירה לא הוי אלא אם בשעת הקנין נעשה העבירה – רפח
מצוה הבאה בעבירה פוסלת רק כשהמצוה היא עצם מעשה המצוה ולא אם המצוה היא הפועל יוצא – תמה
מצוה הבאה בעבירה פסול רק במצוה ולא במתיר – שלח, שפד, תמד, תקטו
מצוה הבאה בעבירה פקע היכי שהדבר נשתנה מכמות שהיה – רפט
מצוה לזון ולפרנס בניו הקטנים והגדולים – תצ
מצוה שלא קיימה מחמת אונס הוא גנאי – כז
מצוות לאו ליהנות ניתנו – עז, רמב
מצוות מכירתם לאדם אחר – תצב
מצוות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות – פא
מצוות צריכות כונה פוסלת רק את המצוה ולא את המתיר – שלח, שפד
מצוות אכילה אם איכא גם בחצי כזית – תפה
מצוות לימוד התורה על ידי הרהור – לה
מצי פטר נפשי בכבש לגבי הכפל ולא לגבי הקרן – עג, תמו
מציאת חרש שוטה וקטן – שי
מציל מן הגייסות קנה משום הפקר – תקפ
מקדיש קרבן אם עדיין נחשב בעלים – תלו
מקדש בחלקו היינו בחלק הכהנים או בחלק הבעלים – צב
מקח שנעשה באיסור אם קיים – תקסו
מקלקל בחובל וצריך לכלבו – שפו, שפז
מקלקל במבעיר וצריך לאפרו – שפז
מקלקל במלאכת שבת – שפה
מקלקל בשוחט בשבת – שפד, תכד

מעביר ארבע אמות ברשות הרבים אם בעינן ביה מלאכת מחשבת – רנ
מעביר ארבע אמות ברשות הרבים על ידי רוח – רמט
מעביר חפציו מזוית לזוית ונמלך עליהן להוציאן – רנא
מעביר שתי אמות בשוגג ושתיים במזיד ושתיים בשוגג – רנא
מעוה אם קונות כשהתנה שיקנו – שפב
מעוה צדקה שנתנם על מנת לשמור ולהחזירו להמפקיד – תקא, תקג
מעוה קונות מן התורה – פה, ריז
מעוה של בכל קונין בהמה להעלותה לירושלים – תקכא
מעילה בהנאה תליא אף שלא חיסר כלום להקדש – קיז
מעילה במחובר – עד
מעילה במי חטאת – רכז
מעילה בנהנה מהקדש בשוה פרוטה – קטו
מעילה בנהנה מעולם הזה בלא ברכה – קסד, תקיד
מעילה בעור של קרבן – תמו
מעילה בקדושת דמים ליכא אלא כשיש בה שוה פרוטה – תלז
מעילה בקדשי מזבח איכא אף שאינו שוה כלום – תלז
מעילה בקרקעות – עג
מעילה שייך רק אם נתכוין להוציא מאיזה רשות – קיד
מעילה שמשלם קרן הוא כמו גזל או מדין נהנה מהקדש – קטו
מעיקרא תורא דראובן והשתא תורא דראובן – פט
מעמיד בהמתו על חבירו על קמת חבירו – ריג, רלו
מעמיד בהמתו על גבי עשבים בשבת – רלז, רלט
מעשה שבת אם אסור משום לא תאכל כל תועבה – שצ, שצג
מעשה שחייב לעשות ולא עשאה נחשב כעבר בידים – פב
מעשה שעשה בלא כונה אין המעשה מתייחסת אליו – מא, פב, קמז, ריב, רנח
מעשר בלקט שכחה ופאה של עכו"ם – תקפא
מעשר שני אכילתו בירושלים מטעם מעלת המקום או משום שאין בו פסול דחוץ לירושלים – תסז
מפגל במה נעשה פגול – נה
מפגל בקדשים חייב לשלם את הנזק – נז
מפגל עובר משום מטיל מום – תמ
מפקיר עבדו – שב
מפרכסת האוכל ממנה קודם שתצא נפשה – ר
מצא בגל ובכותל ישן – ריד

נתן

מפתח הענינים

פריי

תרלט

מקרב דבר אצל האש או מקרב האש אל הדבר אין חילוק
ביניהם – קלג, רכח
מרבה בחבילה – קח
מרשיע את עצמו – רעח
משה רבינו הרג את המצרים בשם המפורש – תקמג
משה רבינו כתב ביום פטירתו י"ג ספרי תורה – תקמב
משה רבינו נצטווה לכוף אומות העולם שיקבלו מצוות
בני נח – קפז, תקעד
משוך פרה זו ולא תקנה אלא לאחר שלשים יום – רכ
משולחן גבוה קא זכו אם שייך בחלק הבעלים – צג
משיב אבידה במודה במקצת – תקמט
משיכה בסימטא ורשות הרבים – רפה
משיכה בשומרים – תנא
משיכה דעבד אם הוי מגדר חזקה – פו
משך בעל הבית כלי אומנות של פועל אם יכול לחזור
בו – תקפז
משך הגנב ברשות בעלים ומת – תמז, תמט
משכב של הפקר – שכה
משכבו ולא הגזול – שכא
משכון אם הוי לכם – תקעח
משכיר בית לחבירו על השוכר לעשות מזווה – רמז
משכיר חצר לחבירו אם נחשב כאילו גם גוף החצר של
השוכר – שמ
משכיר עצמו ליותר משלש שנים משעת שכירות כבר
עביד איסורא – תקפה
משכנתא שיש בה אבק ריבית – תקסו
משלוח מנות בפורים על ידי קוף – קעז
משמר אם התרו בו משום מרקד פטור או חייב – יג
מת עכו"ם אם מותר בהנאה – רכד
מתוך שאינו יכול לישבע משלם בשומר אף שלא היה לו
לדעת – תקנא
מתכפר עושה תמורה – צ, תלו
מתנה אם מועיל ברבר שאינו ברשותו – שנד
מתנה אם קונה במשיכה – פה
מתנה לעני הוי נדר – קפה
מתנה מועטת אם יכול לחזור בו – קפד
מתנה מרובה מותר לחזור בו – קפד
מתנה על מה שכתוב בתורה – תקסו
מתנות כהונה איכא מצוה לקבל אף פחות מכזית – תפה
מתנות כהונה אם יש זכות ממון לכהנים – רצה
מתנות כהונה אם מועיל בהם תפיסה – רצז
מתנות כהונה בשותפין – לא
מתנות כהונה הוי ממון שאין לו תובעין – רצה, רצז

מתעסק אם בכל הנאה אמרינן דלא הוי מתעסק – קמא
מתעסק בחבלים ועריות – קמא, קעב, רנו
מתעסק בכלאים – קלט
מתעסק במלאכת שבת אם הוי עבירה – קלז, קלח, קמא,
קמז
מתעסק במעילה – קמג
מתעסק הוי עבירה – קא
מתרפא בעבודה זרה – מד

נ

נבלה ודאי אסור באכילה ולא ספק – תסא
נגזל שהקדיש בהמה שנגזלה והגזלן לא הקדיש אלא
שאינו מתנגד להקדש של הנגזל – שמח, שמש
נגזל שהקדיש ואחר כך העמיד את הגזלן ברין והוציאו
מידו – שנו
נגח שור קטן – כו
נגח שור של הקדש – ע
נדה לבעלה לאו מדין טומאה היא – פג
נדר מעות ליתומה להשיאה ומתה – תקנו
נותן החיטים לריחיים בשבת אם חייב – רכט, רמא
נותן אמאי הוי לאו שאין בו מעשה – ס
נזיקין הוי ממונא וספיקו לקולא או ספיקא דאיסורא
לחומרא – ה, יג
נזקי ממונו חיובו משום דהוי ממונו או משום שלא שמר
– פא, רמג
נזקי שכנים – קיא, קיד
נזקי שכנים מקור איסורו – יט
נחירה בסימנין בעוף – רא
נחלקה התיזמת אם פסול אפילו במיעוט או דוקא בטפח
או כזית – תקיז
נחש מועד לעולם – קא
נטילת ידים בכח גברא – מב
נטע רבעי אחרי חילול הוי היתר נמשך – שסג
נידוי על תנאי צריך הפרה – תצג
ניחא ליה בהכשר אוכלין – שכב, שכה
ניחא ליה לאיניש למיעבד מצוה בממוניה – שמז
נכנס צבי לביתו אם מותר לו לנעול את ביתו בשבת כדי
לשמור ביתו – רעט
נכסיו של הלוה נעשים ערבים להמלוה – צח, קצז
נערה המאורסה בעיר ובשדה – קנה
נפקד שהשאל את ביתו למפקיד לשמירת ממונו חשוב
ביתו של מפקיד – קעט, רסז, שמב, תקנד
נקב יש בצד אות פלוני בגט – רעג

נר חנוכה אי איכא מצוה להניחו למטה מעשרה טפחים – רסב, רסד
 נר חנוכה אסור להשתמש לאורה – קכא
 נר חנוכה הדלקה עושה מצוה – קכב
 נר חנוכה הדלקתו כנגד ימים הנכנסים או היוצאים – רפח
 נר חנוכה מצוה להניחה ברשות הרבים או על פתח ביתו מבחוץ – קכז
 נר חנוכה מצוותו על פתח ביתו מבחוץ – תצו
 נר חנוכה שהניחה למטה מעשרה טפחים אם פסולה כסוכה – רסד, רסה
 נרדף יכול להרגו ואינו מדקדק להצילו באחד מאבריו – קל, קנד
 נשא ממון חבירו בידו ונתנו לאנס – מ
 נשמש הברזל מקתו ומן העץ המתבקע – קמז
 נשרפין אפרן מותר – רב, רי
 נתינה בעל כרחו – תקל
 נתכוין להתחמם בגיזי חולין ונתחמם בגיזי עולה – קמג
 נתכוין לזרוק בצד זה וזרק בצד אחר – קמה, קמח
 נתכוין לזרוק בשבת וסבר שאותו מקום רשות היחיד ונמצא שהוא רשות הרבים – קמד
 נתכוין לזרוק שתיים וזרק ארבע לענין גלות – קמד, קמז
 נתכוין לזרוק שתיים וזרק ארבע לענין שבת – קלה, קמג, רג
 נתכוין לחתוך התלוש וחתך את המחובר בשבת – קמב, קמד

ס.

סוכה אינה כשרה אלא למעלה מעשרה טפחים עד עשרים אמה – רסג
 סוכה ברשות הרבים בארץ ישראל ובחוץ לארץ – רסג
 סוכה שגבוהה למעלה מעשרים אמה פסולה אם הוי הלכה למשה מסיני – קט
 סולם להניחו בחצר חבירו – קיב
 סומא אם גולה – תעז
 סומא אם חייב באיסור עשה – לו
 סומא אם חייב בלאו הבא מכלל עשה – לו
 סומא אם פטור מן המצוות – לה, לו
 סומא אם פטור רק מעשין או גם מלאוין – לו
 סומא רשאי לומר בעל פה דברים שבכתב – לד
 סומא שאינו יכול לעיין בכל גופו לפני טבילה – תסא
 סופי תאנים מותרים בזמן שאין בעל הבית מקפיד עליהן – תקצב

סחורה בדברים טמאים – תע
 סיכה בחלב ושומן בהמה טמאה אם מותר – תע
 סיכה כשתיה – תע
 סימטא הוי כחצירו ורשותו – רפה
 סימן הוא בירור ודאי – רעג
 סימנין עושין הגדלות או דהוי רק סימן – שעג
 סכנה אי רשאי לאדם להכניס עצמו – תפג
 סלי ביכורים לא החזירו לעניים ואילו הקלתות של זהב החזירו לעשירים – תצו
 סלע זו לצדקה על מנת שיחיה בני – קג
 סם המשיר את השער – תעו
 סנהדרין אזלינן בתר רוב רק כשנמצאו שם כולם – קנב
 ספיקא דאורייתא לחומרא – שיד, תקסז
 ספיקא דאורייתא מן התורה לקולא – כט, תסא
 ספיקא דממונא לקולא – יד, יח, כב, ל, קפד, תקז, תקכט, תקסז
 ספק איסור הכרוך בממון – כב
 ספק איסור רציחה אם נדחה מחמת ספק או ודאי הצלת נפשות – תעה
 ספק איסורא לחומרא – ל, קצד, תקכט
 ספק בכור – יז, תקסז
 ספק במצוה שיש בה הפסד ממון – כב
 ספק בן ט' לראשון או בן ז' לאחרון – כג
 ספק גזל אם מותר – טז, קפד, שטו
 ספק גזל אם פסול לקרבן – שטו
 ספק הינוח לא יטול – טז
 ספק הקדש – תקסז
 ספק טומאה ברשות היחיד וברשות הרבים – פג
 ספק כופר אם חייב – כב
 ספק כפרה לחומרא – כג
 ספק לקט – תקסז
 ספק מזיק – יז
 ספק מחמת חסרון ידיעה – כט
 ספק ממון חייב בדיני שמים – רצו
 ספק ממזר – יח
 ספק נזיקין לחומרא – יג, ל
 ספק נפל תוך שלשים יום – פג
 ספק ספיקא אם מוציאין ממון – קג
 ספק ספיקא מטעם רוב – קג
 ספק פאה וצדקה – כב
 ספק פטר חמור – כב
 ספק פטר חמור ביד ישראל – ריא
 ספק פקוח נפש דוחה שבת כודאי – תעה

נתן

מפתח הענינים

פרין

תרמא

עד אחד התורה האמינו כשנים אם הוי רק בעדות אשה – רלו
עד אחד מחייב שבועה – תקנב
עד אחד מחייב שבועה וכשאינו נשבע חייב לשלם או שמחייב ממון אלא שפוטר עצמו בשבועה – תלד
עד אחד נאמן באיסורין מהיכן ילפינן – רלה, רלו
עד אחד שהגיד אם שוב אינו חוזר ומגיד – רלד
עד זומם למפרע נפסל או מכאן ולהבא – צה, תי, תיט
עד שבתחילה אמר איני יודע אם חוזר ומגיד – רלג
עד שתאכלנו באיסור תאכלנו בהיתר – שסב
עדות בפני בעל דין – סג
עדות שאי אתה יכול להזימה בכך גרושה או בן חלוצה – תפא
עדות שאי אתה יכול להזימה בעבד – תפא
עדות שבטלה מקצתה – תכה
עדים אינם ביורור גמור – תיח
עדים אינם ביורור על האמת המוחלטת – ערב
עדים המוזמים אם נפסלים לעדות כשאין עושיין בהם דין הזמה – תי, תיב
עדים זוממין אי קנסא הוא – תנו
עדים זוממין אין משלמין כופר – קצב
עדים זוממין אין משלמין על פי עצמן – נ
עדים זוממין אם הוי חידוש – תי, תיד, תלג
עדים זוממין בכך גרושה או חלוצה דלוקין אי משום קנס הוא – תלא
עדים זוממין דפסליניהו בגזלנותא – תיג, תיד
עדים זוממין הרצון להזיק דינו כמזיק במעשה – נ
עדים זוממין נענשים כמו שרצו או שמעמידים אותם באותו מצב שרצו להעמיד הנדון – תכו
עדים זוממין שהודו בקנס בבית דין ראשון שהוזמו בו אם אמרינן מודה בקנס פטור – נ, נא, נב, סג
עדים נאמנים בעדותם רק כשמספיק דיבורם גרידא – תיז
עדים שאינם נאמנים אלא על ידי מגו אם הם נאמנים – תיח
עדים שאמר להם להעיד על שקר – רכה, רלא
עדים שחתמו על השטר והשטר תחת ידם – תכד
עדים שצריכים לישבע לפני שיאמנו דבריהם – תיז
עובד דומיא דעבד – קלו, שכה
עובר ירך אמו – קצט, ריב
עובר עבירה הריהו עובר בשני דברים שנתחייב לא לעשותה ועל עצם העבירה – תנב
עוברת שהריחה מאכילין אותה – רנד

ספק צדקה אם אזלינן לחומרא – תקסז
ספק ריבית אם חייב להחזיר – תקסז
ספק שאפשר לברר אם אזלינן לקולא – תסא
ספק שאפשר לברר אסור מה"ת – תסא
ספר תורה שנכתב על ידי שם אם כשר – תקמב
סקילה אם הוי כנחירה – רא
סקילת השור הוא עונש לבעלים או לשור – רג, רו
סתירת בית הכנסת – תפח

ע.

עבד אם חשיב מוחזק בעצמו – שיא, שיד, שנב, תלד
עבד אם נוהג בו דיני שואל ומשאל – תעח
עבד בר שליחות הוא – תעט
עבד הוי כקרקע – שנב
עבד היוצא ליהרג ונמצאו עדי זוממין – שיג
עבד ואמה שהזיקו – לז
עבד חציו בן חורין ליכא עשה דלעולם בהם תעבודו – תלג
עבד יש לרבו בו קנין ממון וקנין איסור – קפג
עבד כנעני אם נקנה בחצר – פו
עבד כנעני אם נקנה במשיכה – פו
עבד כנעני דינו כקרקע וכמטלטלין – פז
עבד כנעני מת אם מותר בהנאה – רכד השוכר עדי שקר להעיד – רכה
עבד לאו בר מצוה לענין שאלה – תעח
עבד מת מותר בהנאה – פא
עבד עברי אם הוקש לקרקע – רעא
עבד עברי יש בו קנין הגוף – תקפח
עבד עברי נקנה בכסף – תקפח
עבד קונה עצמו ביאוש – שח
עבד שברח למכרו – שנא
עבד שירש ממון אין לרבו רשות בו – תפ
עבד שנתנו לו ממון על מנת שאין לרבו רשות בו – תפ
עבדים אם יש בהם גזל – תקצ
עבדים הוקשו לקרקעות – פז, תקצ
עבדים פסולים לעדות – תפא
עבדים שהוקשו לקרקעות מהיכן ילפינן – ער
עבודה זרה מצוה על כל ישראל לאבדה – שצט, תז
עביד איניש דינא לנפשיה – קנד
עגלה דניזקין וזב הדמיון ביניהם – קו
עגלה ערופה אם בעינן רצון בעלים לפוסלה – שכו
עד אחד באיסורין שהגיד אם חוזר ומגיד – רלד

עורך בנכסי הגר וכסבור שהוא שלו – קטו, קסב, רטז, ריז, רצג

עומד בצד שדהו בחצר מהלכת אם קונה – פד

עומד על המת בשעת יציאת נשמה – קה

עומר אינו בא אלא מארץ ישראל – תסו

עומר שהקריבו ישראל בכניסתן לארץ – תקעז

עור אם צריך הגנב לשלם – תמו

עושה מלאכה במי חטאת אין צריך רצון בעלים – שכה, שכז

עושה מלאכה במי חטאת ובפרת חטאת – עא, קלו

עושה צדקה בכל עת – תצ

עושה שליח הוי כשנים שעשוהו – שפד

עיון לפני טבילה מדאורייתא – תס

עיסה פחותה מכשיעור מכאן ומכאן ועיסה שהורמה חלתה באמצע – ששב

עיקר תשמיש האדם הוא למעלה מעשרה טפחים – רסב

עכו"ם אם ישנו בכל יחל – תקפ – תקפב

עכו"ם אם מהני ביה הפקר – תקפ

עכו"ם אם קונה בכיבוש מלחמה – תקסח, תקפב

עכו"ם בקנין חליפין – תקלה

עכו"ם ישראל שאינאו לישראל אחר – רכב

עכו"ם לאו בני כיבוש נינהו – תקסח

עכו"ם שכבש ארץ אם קנה בכיבוש – תקסח

עכו"ם שעוסק בתורה חייב מיתה – קפח

עלה עליה זכר בפרה אדומה – רנו, שכו, שעב

עלוקה להעמידה בשבת כדי למצוץ דם – קלא, רלח

עמון ומואב טיהרו בסיחון – תקסח, תקפב

עמיתו לא שייך בשור – קנד

ענבים שמתבקע בגיגית בשבת – שס, שסא, שסה

עסק התורה היא פלפול – קפט

עצים להסקה לענין ביעור בשביעית – תקמו

עציץ נקוב שנפל בבור – פא

ערלה אין פריו ראוי לאכילה כל כך – שנט

ערלה אינה בחיוב שריפה – רט, שצח

ערלה וכרם רבעי ציון האילנות – שנג

עשה דבר מרצונו אבל היה אנוס בדבר – קי

עשה דוחה לא תעשה – עז, תצא

עשה חמור דוחה עשה הקל אף לא בעידנא – תצא

עשה מלאכה במים של חבירו אם נפסלו לנטילת ידים – שכג

עת לעשות כשאינו יכול לומר תורה שבכתב – לד

פ

פאה פטור ממעשר – קנה

פגול בחטאת ששחטה לשם שלמים – נה

פגימה בריבוע של תפילין – תקיח

פועל אם יכול לחזור בו בכל גוונא – תקפג

פועל אם יכול לחזור בו כשאין בידו לשלם לבעל הבית

דמי השכירות שכבר שילם – תקפח, תקפט, תקצ

פועל אם יש לו דין עבד עברי – תקפח

פועל אם מותר להשכיר עצמו ליותר משלש שנים –

תקפה, תקפו

פועל חייב לעבוד בכל כחו – תפג

פועל שעשה קנין אם יכול לחזור בו – תקפז

פושע הוי כמזיק – טו

פחת נבלה לניזק – פב

פטור מדיני שמים אבל איסור יש – רכה

פיגול איסורו מה ששוחט וזורק במחשבת פיגול או במה

שמחשב מחשבת פיגול כששוחט וזורק – תקלט

פיגול אם הוי דינא דגרמי – תקלח

פיגול ע"י דיבור או סגי במחשבה – תקלח

פירות לא עבדי חליפין – שפב

פלגא נזקא ממונא – טו

פלגא נזקא קנסא – קפב

פסול הבא על ידי מחשבה חשיב כגרמא – סא, קלו

פסולי עדות – תכב

פסידא דלקוחות איכא רק בשטר מכירה או גם במלוה

– תכה

פסיק רישא בהנאה – עז, קמא, קעב

פסק בית דין אם עושה את חיוב הקנס – נא, קא, קב,

שפ, תל, תלג, תלד

פקדון כל היכא דאיתיה ברשותיה דמריה איתיה – קעט,

רסז, תקנד

פקדון שיש לו ביד חבירו אם יכול להקדיש – שעד

פקדון שנמצא אצל חבירו יכול להקדיש – קעט, קפא,

רסח

פקוח נפש אם דוחה המצוות רק בהצלה כדרך הטבע

– תקמא

פקוח נפש דוחה שבת – קנו

פקוח נפש הותרו האיסורין להתרפאות בהם – תנד

פקוח נפש ראוי להחמיר לא להזיק לאחרים – תנה

פרה אדומה אם בעיני רצון בעלים לפוסלה – שכה

פרה אדומה אם צריך דוקא מתרומת הלשכה או סגי אם

גובין מהציבור – תמג

פרה אדומה באה מתרומת הלשכה – תמג

נתן

פרה אדומה הוי צורך קרבן – תמג
פרה אדומה שעלה עליה זכר – רנו, שכו, שעב
פריה ורביה הוי מצוה רבה – תצא
פריעת בעל חוב מצוה – תקלה
פרשת המלך נאמרה רק על מלך שנמלך על כל ישראל
ויהודה מאת ה' – תקעב
פרת חטאת המעוברת – שכו, קצט
פרת חטאת לא בעינן ניהותא דבעלים – שכה, שכו
פשיעה בבעלים – טו
פשיעה בבעלים בהזיק אשתו בתשמיש המטה – קעא

צ

צביעה בשביעית – תקמג, תקמה
צד נחש בשבת שלא ישכנו – רנו
צדיקים חייבים במצוות אחר מיתתם – קג
צדקה – מוזיק ממון צדקה – תקו
צדקה – שומר אם חייב עליה – תצח
צדקה אם ממשכנין עליה – קצה
צדקה אף דליכא שעבוד נכסים יורדים לנכסיו – קס,
רצח, תקכד
צדקה כשזון בניו ובנותיו הגדולים – תצ
צדקה מכפרת – קצה
צדקה שנתן ליד גזבר אם הוי כנותן ליד עניים ממש –
תקי
צום תשעה באב שנקבע בתשרי ולא בעשירי – קכ, קכג,
קכו
צורם אוזן כבוד משום לא תאכל כל תועבה – שע
ציבור ושותפות החילוק ביניהם – תקט
צידה בכלבים – רמב
צידה במשסה כלב אחר חיה בשבת – רמ
צידה בשבת בצבי שנכנס לבית ונעל אחד בפניו – רעח
ציון אילנות של ערלה וחרם רבעי – שנג
ציצין שאין מעכבין את המילה לחותכם בשבת – תלא
ציצית הגזול – רצג
ציצית המצוה רק בציצית או גם בטלית – עז
ציצית חובת גברא – עח
צנועין אם הוי בכלל יאוש שלא מדעת – שדמ
צפרנים שורפן חסיד – קסג
צרוות משלם מגופו או מעלייה – קי
צרוות על ידי רגל וחוטם – קז

ק

קבלן אם יכול לחזור בו – תקפג

מפתח הענינים

פריי

תרמג

קבלנות אם הוי כשכירות – תקכח
קבלת שבת בשדה – קעד
קבעו ולבסוף חקקו – שלב
קדושת דמים אם יש למי חטאת – רכז
קדושת דמים לא חשיב ברשות בעלים שהקדישו – תלז,
תנא
קדושת הגוף אין להקדש בו קנין ממון כלל – תמ
קדושת הגוף אם בעינן שיהא שלו וברשותו – שכט, של
קדושת הגוף אם יכול להקדיש כשאינו ברשותו – שכט
קדושת הגוף ליכא ביה קדושת דמים – פט
קדשי בדק הבית הוי של גזבר – תלז
קדשים קלים אינם בגדר איסורי הנאה כערלה וכלאי
הכרם – פח
קדשים קלים אכילתם בירושלים מטעם מעלת המקום או
משום שאין בו פסול דחוי לירושלים – תסז
קדשים קלים אף אם הם ממון בעלים הוי גדר שותפות
– צב
קדשים קלים אף שאין מועלין בהן אסורין בהנאה משום
בל יחל – פח, צא
קדשים קלים הוי ממון בעלים מחיים – פח, צ, תלח,
תלט
קדשים קלים שאין בהן מעילה – פח
קדשים שחייב באחריותן – עג, צ
קונה עניינו עשייה – רצד
קונם לבייתך שאני נכנס – רכא
קטן אם זוכה בדעת אחרת מקנה – שי, תקנד
קטן חיובו בחינוך – תעח
קטן עצמו מקיים מצוה כשמלין אותו – תפא
קידושי אשה בכסף על לאחר שלשים יום – רכ
קידושי אשה במעות שחטפה ממנו – שמא
קידושי כסף מהיכן ילפינן – תקלג
קידושין אין צריך שיהא ממונו של המקדש העיקר
שהאשה תהנה – תקצב
קידושין אם העיקר שיתן המקדש ממון לאשה או שהיא
תקבל ממון מהמקדש – תקלא, תקלד
קידושין אם תופסין בחייבי עשין – תעב
קידושין באיסורי הנאה שמכרן וקידש בדמיהן – תקצב
קידושין בגזל או גניבת עכו"ם – תקעג
קידושין בגזל דאחרים – תקלא
קידושין בדבר שאין בעל הבית מקפיד – תקצא
קידושין בדבר שאינו בידו – שמא
קידושין בדמי איסור הנאה – תקלא
קידושין בחליפי איסור הנאה – תקעג

קידושין במלוה אם החסרון במה שלא נתן לה כלום או במה שאינה מקבלת עכשיו כלום – תקלא, תקלד
 קידושין העיקר היא המעשה ולא רק גמירת דעת – תקלג
 קיום השטר שלא בפני בעל דין – תקסז
 קיחה קיחה משרדה עפרון – רס, תקלא
 קיימו ולא קיימו – רצב
 קינא לה על שנים כאחד – שפא
 קיצוצ על ידי סם אם יש לו צער – מט
 קל וחומר אם עושין מהלכה למשה מסיני – ע
 קלוטה כמי שהונחה דמיא או לא – שעו, שעז
 קללת תלמיד חכם אפילו על תנאי חל – תצד
 קם ליה בדרכה מיניה – לז, לח, קכו, קכט
 קם ליה בדרכה מיניה אי מפקיע עיקר החיוב – שפ, שפג, שפד
 קם ליה בדרכה מיניה אם פוטר דוקא כששני החיובים באים כאחד – שעו
 קם ליה בדרכה מיניה אם שייך בכפרה – לח
 קם ליה בדרכה מיניה אם תפס לא מפקינן מיניה וחייב לצאת ידי שמים – ק, שפ, שפג, שפד, תלד
 קם ליה בדרכה מיניה בגנב ומכר בשבת – שעח
 קם ליה בדרכה מיניה בנתחייב ממון אחר שכבר נתחייב מיתה – שעו
 קם ליה בדרכה מיניה בקנס – קל
 קם ליה בדרכה מיניה כשהחיובים אינם באים כאחת – קכט
 קם ליה בדרכה מיניה רק כששני העונשים באים על מעשה אחד – לח
 קמח בקמח ביטולו – שס
 קנה בדיל מעכו"ם ונמצא כולו כסף מבפנים – רטו
 קנה ביאוש ושינוי רשות אם צריך להחזיר הדמים – תקעה
 קנין – גם קודם מתן תורה נהגו דיני קנינים – פה
 קנין בדברים לא מהני – תקפז
 קנין בלא מעשה היכא דאנן סהדי דגמר ומקני – ריג, רצד, תקלג
 קנין בממון העיקר הוא גמירת דעת שרוצה לקנות ולהקנות – רצד, תקלג
 קנין בקבלן אם מועיל – תקפז
 קנין דברים בשותפין – תקפז
 קנין דרבנן אי מהני לדאורייתא – תקמח
 קנין הגבהה – קי
 קנין הגבהה בהפקר – קסא, קסג
 קנין הגבהה בידו – קסג

קנין חליפין בעכו"ם – תקלה
 קנין חליפין בקידושין – תקלה
 קנין חצר בעבד כנעני – פו
 קנין כסף כשישראל קונה מעכו"ם – תקעד
 קנין ממון לא מהני ביה שאלה – תלח
 קנין משיכה בסיטמא ורשות הרבים – רפה
 קנין משיכה בעבד כנעני – פו
 קנין משיכה בעכו"ם – תמוז, תמט
 קנין משיכה דעבד אם הוי מגדר חזקה – פו
 קנין משיכה לא מהני היכא דאתי לידיה באיסורא – שיא
 קנין עבד עברי בכסף – תקפח
 קנין על ידי שינוי משום הסרת הצורה הקודמת או עשיית הצורה החדשה – רצג
 קנין פועל אם הוי קנין דברים – תקפז
 קנין פירות דבעל אינו דומה לקנין פירות דמוכר עבדו – פט
 קנין שכירות אם הוי במסירת מפתחות – תג
 קנין שכירות בכסף שטר וחזקה – תג
 קנין שלו וברשותו – שיח, שמא, שמו, שנו, תקסא
 קנס אי לוקה ומשלם – שצג
 קנס אם חייב אף בלא פסק בית דין – נא, קא, קב, קפג, שפ, תל, תלג, תלד
 קנס בהמוכר בהמה גסה לעכו"ם – תקיח
 קנס בהמוכר עבדו לעכו"ם – תקיח
 קנס בלא עדים אם צריך לצאת ידי שמים – תלב, תלג
 קנס דאונוס אם זכה לפני העמדה בדין – קב
 קנס למה נותנים לזה שרצו לדונו – סג
 קנסות אם גובין בבבל – נא, קפג, תקיח
 קנסות שקנסו חכמים מעצמם אם גובין בבבל – תקיח
 קציצת אילן אם מותר בצריך למקומו – תפו, תצב
 קציצת אילן דרך השחתה – תפז
 קציצת אילן לצורך בניית בית הכנסת – תצ
 קציצת אילן לצורך מצוה דרבים – תצ, תצב
 קציצת אילן מעולה בדמים – תפו
 קציצת אילן עובר בעשה ולא תעשה – תצא
 קציצת אילן עם קרקעו ונוטעו במקום אחר – תפט, תצב
 קציצת אילן שפירותיו אינם ראויים לאכילה – תפט
 קציצת אילנות לצורך בניית מקוה – תצ
 קציצת אילנות לצורך מצוה – תצ
 קציצת אילנות לצורך עצי סוכה – תצ
 קצץ פירות מן המחובר לחולה בשבת – שס
 קרבן גזול ממעטינן מקרבנו או מאדם כי יקריב מכם – ש

נתן

מפתח הענינים

פריז

תרומה

קרבן הבאתו לעזרה מוטלת על הבעלים – צב
קרבן הגזול אינו עולה לרצון לגזלן והקרבן פסול
בעצמותו – שכ

קרבן הוא של המתכפר ולא של המקדיש – תלו
קרבן חטאת בשגג על האוכלין והזיד על הכלי בשבת
– לח

קרבן חטאת היכא דהזיד על האב ושגג על התולדה – ו
קרבן חטאת היכא דהזיד על התולדה ושגג על האב – ו
קרבן חטאת שהביאו על האב ושכח שעבר גם על
התולדה – ו

קרבן חטאת שהפריש על חלב שאכל אמש – ו
קרבן חטאת שהפרישו על האב והקריבו על התולדה – ו
קרבן מעילה באוכל בלא ברכה – תקיד
קרבן עולה כפרה למזיק או לניזק – צד
קרבן צריך להקדיש קודם שיקריבנו – שלו
קרבן שאינו שלו ולא של אחר – שמו
קרבן ששחטו שלא בשליחות הבעלים אם הקרבן כשר
– שיט, תלח

קרבנו ולא הגזול – שיד, שכ
קרחת אם נקרא גם כשחזור ומגדל שער – תעז
קריאה בכתב מצטיירים סודותיה בצורת אותיותיה – לו
קריאת המגילה בעיירות המסופקות אם מוקפות חומה
– פב

קריעה על מת בשעת יציאת נשמה – קה
קרן תמה ברשות הניזק – קו
קרקע אין בו מעילה – עג
קרקע אינה נגזלת – יח, ער, שסח, תקסח, תקצ
קרקע אם נקנה על ידי חצר – פו, רכ
קרקע דלא מחוסר גוביינא – פו
קרקע נקנית במלוה – תקלד
קרקעות דלית בהו מעילה אם תשלומין איכא – עג
קשיא משמעותו דאיכא תירוצא – צג

ק

ראה סלע שנפלה נטלה לפני יאוש על מנת לגזולה –
רסט

ראובן ממנו למדנו שלא סגי תשובה בצנעה – תצה
ראוי לביאת מים בבית הסתרים – תסד
ראשית הגז שלא הספיק ליתנו לכהן עד שצבעו – רצה,
שז

רב יוסף היה בקי בתרגום – לד
רב יוסף היה גבאי צדקה – תצט
רב יוסף היה סגי נהור – לד

רב יוסף הסתפק אם סומא פטור מן המצוות – לה
רבי עקיבא דוקא דרש לרבות תלמידי חכמים – דר
רבי עקיבא דייק לישנא יתירה – דר
רבי עקיבא דרש אתין גמין ורבוין – דר
רבי עקיבא השיג תורה למעלה מהטבע – רה
רבי עקיבא ידע לדרוש אף את הקוצין שבתורה – דר
רבי עקיבא משמת בטל כבוד התורה – רו
רבי עקיבא עשה תשובת המשקל – דר
רבינו הקדוש אחר פטירתו פוטר את הרבים בקידוש
היום – קג

רואה חבירו לבוש בכלאים בשוגג – קמ
רוב בכל מקום אינו אלא הבא מתוך הכלל – קנב
רוב הוי ספק או ודאי – שנד
רוב הוי ספק אלא שהתורה התירה – תקנ
רוב היכא שאפשר לברר לא סומכים על הרוב – תקנ
רובא דליתא קמן – קנא
רובו ככולו בשחיטה – תג

רובו ככולו לא אמרינן אלא מתוך כולו – קנב
רודף בהדליק גדיש והיה עבד כפות וגדי סמוך – קכט
רופא לרפאות מצוה או רשות – תעו
רופא מומחה ובקי ורופאים שאינם חכמים ובקאים כל
כך בטר מי אזלינן – קנב

רוצח הוי הנרצח התובע – קל
ריבית – הלוח לחבירו ואין הלה רוצה לשלם הריבית
בטלה ההלואה – קסט
ריבית אי לא דאסרה תורה אם היה מחוייב לשלם מדין
שכירות – קסט

ריבית אי לא דאסרה תורה האם היה חייב לשלם מחמת
תנאו – קסז, קסח, קסט, קע, תקסו
ריבית איסורו משעת שימה – תקפה
ריבית אם בהלואה גרידא בלי שטר איכא איסורא –
קסט, קע

ריבית אם בית דין יורדין לנכסיו – תקסה
ריבית אם הוי בגדר גזל – תתקטז, תקסג, תקסד, תקסו
ריבית אם הוי ממון של מלוה לקדש בו אשה – תקסג,
תקסו

ריבית אם נקנה למלוה – תקסג
ריבית במעות יתומים ועניים – תקח, תקי, תקיב
ריבית במעות של הקדש – תקז
ריבית בספק אם הוא ריבית קצוצה – תקסז
ריבית דרבנן אם מותר במעות של הקדש עניים – תקיב
ריבית הוי דין ממון או דין איסור – תקסז
ריבית עיקר איסורו מצד הלוח היא – קעא

ריבית קצוצה הותר רק בקדשי הבית תקח, תקיב
 ריבית שאינו בא מלוה למלוה – תקח, תקיב
 ריבית שחייב עצמו ליתן אם חל עליו חיוב מדיני ממונות
 – תקפה
 ריבית של דבריהם קסח
 ריח רומז על תשובה – תצה
 רכוש סדום איך קנה אברהם אבינו – תקפ
 רעהו ולא של הקדש בשמירה – עב
 רפואה ניתנה רשות לרופא לרפאות – תעד
 רפואה סגולית בשבת – תקמא
 רצון בעלים בהכשר אוכלין – שכב
 רצון הבא על ידי אונס לאו רצון הוא – רנו
 רצון וכונה החילוק ביניהם – מ, רנו
 רשות גזבר הוי כרשות הקדש או שתי רשויות – קטז
 רשות הרבים אין בעלים מיוחדים – צז
 רשות יורש אם הוי כרשות לוקח – תקטז, תקסה
 רשות ניתנה לרופא לרפאות – תעד
 רשות עניינו שליחות – תעו

ש.

שאילה בבעלים כשנשאל מעצמו – תעט
 שאל מן השותפין ונשאל לו אחד מהן – טו, ת
 שאלה אי מועלת כשבא לידי גזבר – תלז
 שאלה במוקדשין עד שלא נזרק דמן – תלז, תלט
 שאלה במנחת סוטה – תלז
 שאלה בנזירות – שלג
 שאלה בקנין ממון לא מהני – תלח
 שאלה בתרומה – שלג, תלז
 שבועה בהקדש ליכא – רעג
 שבועה בקרקעות – רעא, רעג
 שבועה על ידי שליח – תקפו
 שבועה שאינה ברשותי עיקר שבועה היא – עב
 שבועת כפירת ממון – תקנב
 שבועת פרנסים לחזן שקבלוהו בשבועה שלא ידהוהו
 – תקפו
 שביעית אם נוהג בכרם רבעי – שנד, שס
 שביעית האיסור על המוכר ולא על הקונה – תקמה
 שביעית הוי אפקעתא דמלאכה או חייב להפקיר – שס
 שביעית ומעשר שני אם מתחללין על בעלי חיים שאינם
 שחוטים – תקכא, תקמד
 שביטת בהמתו אם עובר כשאינה ברשותו – שסח
 שביטת בהמתו אם עובר כשעכו"ם גזלה או התנה עמו
 שלא יעשה עמה מלאכה בשבת – שסח

שביטת בהמתו בדגים ושרצים – רלט
 שבת האיסור על הגברא ולא עצם המלאכה – קכא, רכט,
 שפח, שצא
 שבת כשעשה מלאכה בלא מחשבה הוי כחצי מלאכה או
 כמלאכה שלמה – קלו
 שגג על האוכלין והזיד על הכלי בשבת – לח
 שגגת לאו אין צריך כפרה – קא
 שדה של עכו"ם שהפקירו – תקפב
 שהייה בשחיטה פוסלת במיעוט בתרא – תג
 שואל שלא מדעת אי הוי גזלן דאורייתא – יח
 שואל שלא מדעת גזלן – שסח, תקצא
 שואל שלא מדעת גזלן במשתמש בחצר חברו – קיא
 שואל שלא מדעת מספק – יח
 שוגג דרבנן אין צריך כפרה – תנג
 שוורים סתם בחזקת שימור קיימו או לא – ק
 שוחט את התמיד שאינו מבוקר כהלכתו – תסב
 שוחט בהמת חברו לעבודה זרה – שכג
 שוחט בהמת קדשים בחוץ וכסבור שהוא של חולין –
 קמ
 שוחט בשבת אם פסול משום מצוה הבאה בעבירה –
 שלח, שפד, שפט
 שוחט חטאת בדרום אם הפסול משום חסרון צפון או
 משום פסול דדרום – תסו
 שוחט לעבודה זרה אף אם שרפן אפרן אסור – תח
 שוכר פועלים והטעו זה את זה אם חייב לשלם מדינא
 דגרמי – תקלו
 שוכר שהטיל מזוזה על הבית הבא לדור אחריו צריך
 לשלם לו – רמז
 שולחנו של אדם מכפר – קצה
 שומן חזיר אם מותר לסוך בו – תעא
 שומר אבדה במלמד ששומר על התלמידים – תקפד
 שומר אבידה כשומר שכר – רמב
 שומר אם צריך דוקא משיכה – ריג
 שומר שחייב בנזקין משום דפקע החיוב מהבעלים או
 לא אלא שתובעים מהשומר – פא
 שומר שכר חייב בגניבה ואבידה משום שלוקח שכר
 ומשעבד נפשו – יא
 שומר שכר שפשע – מה, פב
 שומר של ממון צדקה אם חייב – תצח
 שומר שלא שמר על הפקדון ונאבד הוי כמזיק בגופו –
 מד, פב
 שומר שמסר לשומר – תצח
 שוורים משעבדים עצמם לכל הכתוב בפרשה – מו

נתן

מפתח הענינים

פריז

תרמו

שומרים שנתמעטו מרעהו אם חייבים לישבע שאינה ברשותו – עב
שור האיציטדין אם פטור רק ממיטה או גם מגיזקין – קלה
שור האצטדין – ריב
שור המדבר אם חייב מיטה – רג, רז
שור המועד צריך שיעיד בפני הבעלים – כ
שור המועד צריך שיעיד בפני הבעלים – כ
שור הנסקל אינו נאסר במפרכסת – רב, תא
שור הנסקל אם נאסר מחיים – רב, שצט, תא, תפד
שור הנסקל אמאי אסור בהנאה כיון שנעשית מצוותו – רב
שור הנסקל בית דין מצוויין להורגו – שצט, תז
שור הנסקל הוי מהנקברין – תח
שור הנסקל העדים ממיטין אותו – צו
שור הנסקל נאסר בהנאה רק לאחר שנגמר דינו – קסא, רב
שור הנסקל שהוזמו עדיו – צד, צה, קז, קנה, רח, שו, שיג
שור הנסקל שמכרו אינו מכור – שצט
שור העומד להריגה ובא אחר והרגו – כז
שור ואדם שדחפו לבור – סט
שור ולא אדם – רכד
שור טריפה שהרג – רח
שור מועד שאסור בהנאה אם עשאו הכתוב כברשותו – קסא
שור מועד שהמית והזיק – צד
שור מיתתו על ידי הבעלים או על ידי העדים – צו, תפה
שור פסולי המוקדשין ליתנו לעכו"ם – פא
שור רעהו ולא שור של הקדש – נו, ע
שור שדחף חבירו לבור – רכב
שור שהזיק אמאי לא הוי כמזיק בגופו – מו
שור שהיה עומד להריגה מפני שמוזק את הבריות – צו, תפד
שור שהרג אדם אי כלול בשור שבארבעה אבות נזיקין
1 –
שור של אדם טריפה שהרג – רח
שור של בן נח שהרג לישראל בעליו צריך להרגו – רז
שור של ישראל שנגח שור של הקדש – תקח
שור של ישראל שנגח שור של כנעני – ד, קפז
שור של שותפין לתשלומי כופר – כא
שור שנגח ואחר כך הקדישו – צד, תפב
שור שנגח והפקירו קודם שעמד בדין – צד, תפב

שור ששחטו לאחר שנגמר דינו – קצח
שורף שטרותיו של חברו – מט, תב
שותף שנגב שור או שה שיש לו חלק בו ומכרו – רעו
שותפות בעי קנין – רכ
שותפות וציבור החילוק ביניהם – תקט
שותפות ישראל ועכו"ם בכלי לענין טבילה – תקכו
שותפות לכל אחד יש רק חצי או שכל אחד בעלים על כולו – רכ, רכג, ת, תפב, תקכו
שותפים דמשתעבדי אהדי אין להם שם עבד – תקפז
שותפין אם חייבין במתנות כהונה – לא
שותפין שגנבו והאחד הוציאה מרשות בעלים לדעתו ולדעת חברו – תקפב
שותפין שגנבו וטבחו – רעו
שותפין שגנבו חייבין אי מיירי כשהגביהו שניהם – תמו
שותפין שנדרו הנאה זה מזה בנכסים – רכא
שותפין שנדרו הנאה זה מזה אם מותרין ליכנס לחצר – ריט, שנו
שחוטי חוץ אם חייב או פסול כששחט סימן אחד או מיעוט סימנין – תב, תד
שחט ישראל רוב שני סימנים וגמר עכו"ם – תד
שחט מיעוט סימנין בחוץ וגמרן בפנים פסול משום ושחט לפני ה' – תז
שחט מקצת סימנין בחוץ וגמרן בפנים – תב, תד
שחיטה אם ישנה מתחילה ועד סוף – שפו, שפח, שצד, תא, תב, תד
שחיטה בכח שני – רכח, רל
שחיטה בכלל מום בשחוטי חוץ – תמ
שחיטה בלא כונה כשרה רק לא קיים מצוה – שלה, שפד, תמד
שחיטה הוי היתר נמשך – שסב
שחיטה התחלתה הוי בגדר מקלקל או לא – שפה, תכד
שחיטה כשרה בזר – סו
שחיטה על ידי כח גברא – רכח
שחיטת אותו ואת בנו – תא
שחיטת התמיד לכתחלה בכהן – סו
שחיטת עכו"ם פסולה – תד
שחיטת פסח וקדשים אם צריך בעלים – שיט
שחיטת קדשים חצי סימן אם נעשה מום – שפו, תמ
שטר – קיומו שלא בפני בעל דין – תקסז
שטר הכחשתו שלא בפני בעל דין – תקסח
שטר מוקדם שחתמו עליו עדים – קעא
שטר שכתוב בו ריבית – קסה, קסו
שטר שכתוב בו ריבית אם קנסו בנו אחריו – קסו

תרמח

נתן

מפתח הענינים

פריי

שלו את הבעירה ביד פיקח המשלח פטור אף מדיני שמים – רלא
 שליח בית דין שהוסיף רצועה אחת במזיד אם גולה – קעו
 שליח בית דין שהוסיף רצועה אחת ומת – קעד
 שליח בית דין שטעה במספר המלקות – קעה
 שליח בית דין שמכה אם הוא מדין שלוהו של אדם כמותו – קעז
 שליח בית דין שמלקה את החייב פטור משום מצוה או אונס – קעד
 שליח בשוגג אם יש שליח לדבר עבירה – תנא
 שליח בשכר שנהרג אם המשלח צריך כפרה – רכו
 שליח לדבר עבירה במומר – תנא
 שליח לדבר עבירה בשותפין שגנבו – תנא
 שליח לדבר עבירה כשהשליח אינו בר חיובא – רפה
 שליח שנעשה לגנוב וידע שהיא גזילה אינו עובר על כל תאוה וכל תחמוד – תנג
 שליח שנצטוו לשחוט או לכתוב גט וכתב או שחט בשבת – שצד
 שליחות אם בטלה כשמת המשלח – תקמח
 שליחות במלאכת שבת – קכא, רכט, שפח, שפט, שצא
 שליחות לעכו"ם – קכא
 שליחות נפקא לן מאתם גם אתם – תעח
 שליחות שייך רק בדבר שחל עליו דין תורה – שעג
 שלילות אינו עושה שויון – קא
 שלמים שהזיקו – פח
 שם אונס חד הוא – פב
 שמא מת לא חיישינן – שלג
 שני אנשים שמכין זה את זה ובא אחד ודחף אחד מחבירו – קנד
 שני דברים שאינן ברשותו של אדם ועשאן הכתוב כברשותו – מד, קנח, קסא
 שני הפכים בנושא אחד איסור כרוך בהיתר – שעב
 שנים החתומים על השטר ואמרו קטנים או אנוסים היינו – תכב
 שנים החתומים על השטר ומתו – תיד
 שנים שעשאוהו אם פטורין בכל האיסורין – סב
 שנים שעשאוהו אם פטורין גם בלאו שאין בו מעשה – סב
 שנים שעשאוהו בשבת פטורים – שפד
 שנים שעשאוהו פטורין אם אמרינן גם בבהמה – קפד
 שעבוד הגוף שפקע אם פקע גם שעבוד נכסים – צח
 שעבוד נכסים – צח, קצז

שטרות אם דינם ככסף – ק
 שטרות אם נקנים בחליפין – ק
 שיירא שעמד עליה גייס וטרפה מה שהציל הציל לעצמו – שט, תקפ
 שינוי אם קונה – רפח, רצג
 שינוי באתנן לקרבן – רפח
 שינוי במקומו עומד – תקטו
 שינוי בעצם ושינוי בכח – רפח
 שינוי החוזר לברייתו – שלב
 שינוי השם – רפח
 שינוי השם גרידא בלא יאוש אם קונה – שלב
 שינוי השם הוא כאילו הוא בריה חדשה – שלא
 שינוי השם כשינוי מעשה דמי – שלא
 שינוי מעשה – רפח, רצג, שכח, תלט
 שינוי קונה בלעם מצה גזולה ואכלה – רצד
 שינוי קונה דוקא כששינה בידים או אף שינוי דממילא – רצג
 שינוי רשות בהקדש ותרומה – שלד
 שינוי רשות בחטאת ואשם – שלד
 שיעבודא דאורייתא – תקלה
 שיעבודא לאו דאורייתא – צח, רחצ
 שיעבודא לאו דאורייתא בעכו"ם – תקלה
 שיעור תוך כדי דיבור – תכט
 שכח ומל של אחר השבת בשבת – קמא
 שכחה אם היא כפשעה – קמו
 שכירות אם היא כמכירה – שמ
 שכירות אם ישנה מתחילה ועד סוף – תקל
 שכירות בחליצה – קיא, קיד, קע
 שכירות מועיל רק חזקה של השתמשות – תנ
 שכר חבירו לילך בדרך ונהרג – רכו
 שכר מצוה בהאי עלמא ליכא – רמב
 שכר סגולי ושכר גמולי – כח
 שכר על מצוה שנאנס ולא עשאה – כז
 שכר פיסוק טעמים – תקפד
 שכר קרקע מחבירו וצבר כליו לתוכו – תנא
 שלא כדרך הנאתן בחזותא – תקמג
 שלהבת אין בה ממש – לד, קכח
 שלו וברשותו – שיה, שמא, שמו, שנו, תקסא
 שלו וברשותו לגבי שביחת בהמתו – שפח
 שלוהו של אדם כמותו – תעו
 שלוהו של בעל הממון – תקמז
 שלח את הבעירה ביד פיקח – רכו

נתן

מפתח הענינים

פריז

תרמט

שפך מימיו לרשות הרבים ובא אחר ונטנפו כליו – מח
שפתותיו דובבות בקבר – קה
שתי הלהם אינן באין אלא מארץ ישראל – תסה
שתי כתי עדים המכחישות זו את זו וכת אחת חזרה
מדבריה – רלד

ת.

תוחב כף איסור לתוך היתר חבירו בשוגג – נד
תוך כדי דיבור במגדף – תכח
תוך כדי דיבור כדיבור דמי – תכז
תולדה אם איכא חיוב גם בשאר דינים – ח
תולדה אם גם היה צריך להיות במשכן – יג
תולדה אם יש לה תולדה – ז
תולדה לא היא אלא כשדומה לאב במעלותיו – יג
תולדות דנוקין אי ידעין מסברא – ח
תולעים שבבשר או בדגים – שסב
תועה בין הכרמים מפסיג ועולה מפסיג ויורד – ג
תופס לבעל חוב כשעשאו שליח – שסט, שעד
תוקף חבירו והוציאו מסוכתו – יח, תקצ
תורה הקב"ה נתנה באופן שיכולים להשיגה בשכלנו
בדרך הטבע – רו
תורה כל דיניה יש לעשותן כדרך עשייתן – תקמב
תורה לא בשמים היא – קלד
תורה לא הסתמכה בהלכותיה על הנסים – רה, תקמא
תורה מכפרת – קצה
תורם מן ההפקר – תקפב
תורם מן הרעה על היפה – שפח
תורמין את הלשכה על העתיד לגבות אם אף בסוף לא
נגבה – רמה
תחומין ביו"ט הוא דרבנן או דאורייתא – תנו
תחומין ביו"ט שני – תנה
תחילת עשייתו לנזק – סט
תיומת שבלולב איזה מהעלים נקראין כן – תקטז
תיקו דממונא לקולא – יט
תלוהו וזבין וזבניה זביני – תקסח
תלוהו וזבין וזבניה זביני אם דוקא כשאמר רוצה אני –
רנה, רס
תלמידי חכמים ככחם להעניש – רג
תנאי בלשון אם אי בעינן תנאי כפול לכולי עלמא – תצד
תנאי בממון משום שיכול לומר אי אפשי בתקנת חכמים
– שפג
תנאי בקידושין ומקח – תקנח
תנאי שאינו כתנאי בני גד ובני ראובן – תצד
תנאי שהתנה יהושע – ג

תני ושייר אם שייך לומר היכא דתני אין בין – רעא
תפיסה אם מועיל בחייב לצאת ידי שמים – ק, שפ, שפג,
שפד, תלד
תפיסה אם מועיל במתנות כהונה – רצז
תפלה הוי דאורייתא או דרבנן – תקפד
תפס אי מפקינן מיניה – קא, קב
תקלה בצפורי מצורע – שנג
תקלה בקטן – תקעט
תקפו כהן אי מוציאין מידו – קלה, ריא, רצז
תקרובת עבודה זרה אין לה בטילה עולמית – שצה
תקרובת עבודה זרה איסורה משום ולא ידבק – תטז
תקרובת עבודה זרה אם אסורה בהנאה מן התורה או
מדרבנן – שצד, תטז
תקרובת עבודה זרה אם לוקין כשנהנה שלא כדרך
הנאתן – תטז
תרגום הש"ס ללשון אשכנז – לה
תרגום לא יכול לכלול כל מה שנאמר במקרא – לה
תרומה אם איכא שינוי רשות – שלד, שלה
תרומה אם יכול לקרוא שם על דבר של הפקר – תקעט
תרומה מדבר שאינו שלו – תקפ
תרומה שהולכת לאיבוד אם חל עליה שם תרומה –
תקעט
תרומת הלשכה על האבוד ועל הגבוי ועל העתיד לגבות
– רמה
תרי ותרי ואיכא רובא המסייע לאחת מן הכתות אם
אזלינן בתר עדות זו – תכ
תרי קולי דסתרי אהדי – פב
תרמו על העתיד לגבות ולא נגבה לבסוף אם ממשכנין
אותו – רמה
תרנגולת בחייה אי מקרי אוכל – תמב
תרנגולת של חולין שמרדה מדין יאוש או מדין הפקר
– שח, שנב
תרנגולת שמרדה פקעה קדושתה – ערה
תשבותי על ידי עכו"ם – תקכו
תשובה לא סגי בצנעה אלא צריך לפרסמה שילמדו
אחרים ממנו – תצה
תשובה תלוי ברצון ולא סגי בכונה גרידא – רנח
תשלומי ארבעה וחמשה משום בזיון הגנב או בעל הבית
– תנג
תשלומי נזיקין משום דהוי ממונו או משום שפשע ולא
שמר – מב
תשלומי תרומה לא מהני מחילה – קצא, רפב, רפט
תשמיש אדם בעיקר למעלה מעשרה טפחים – רסב

מפתח הספרים

תלמוד בבלי		ברכות		קפמט, קצ		קנ		קנד		קנא		קמז		קמז		קמז	
ג.	תפב	ע.	תמוד	ג.	רצט	ה.	רצט	ו.	רצט	ז.	רצט	ח.	רצט	ט.	רצט	י.	רצט
ד.	רפט	עב:	קמב	ד.	קס, רכב, תג	ה.	קס, רכב, תג	ו.	קס, רכב, תג	ז.	קס, רכב, תג	ח.	קס, רכב, תג	ט.	קס, רכב, תג	י.	קס, רכב, תג
ו.	כו	עג.	קמו, קמוג, קמוד,	ה:	מוד, צ, קנט, קעט,	ו.	מוד, צ, קנט, קעט,	ז.	מוד, צ, קנט, קעט,	ח.	מוד, צ, קנט, קעט,	ט.	מוד, צ, קנט, קעט,	י.	מוד, צ, קנט, קעט,	יא.	מוד, צ, קנט, קעט,
ז.	קעג, תל	עג:	רפ	ו.	רסז, תקבב, תקנד	ז.	רסז, תקבב, תקנד	ח.	רסז, תקבב, תקנד	ט.	רסז, תקבב, תקנד	י.	רסז, תקבב, תקנד	יא.	רסז, תקבב, תקנד	יב.	רסז, תקבב, תקנד
ט:	קעד	עג:	ז, יג, קמב	ו.	נו, ע, פט, קנט,	ז.	נו, ע, פט, קנט,	ח.	נו, ע, פט, קנט,	ט.	נו, ע, פט, קנט,	י.	נו, ע, פט, קנט,	יא.	נו, ע, פט, קנט,	יב.	נו, ע, פט, קנט,
טז:	תלב, תלג	עד:	רמט, תנט	ו:	קס, קפ, תקעט	ז:	קס, קפ, תקעט	ח:	קס, קפ, תקעט	ט:	קס, קפ, תקעט	י:	קס, קפ, תקעט	יא:	קס, קפ, תקעט	יב:	קס, קפ, תקעט
יט:	קלט, קמו	עה:	קמב	ו:	קנח, קסג, רט,	ז:	קנח, קסג, רט,	ח:	קנח, קסג, רט,	ט:	קנח, קסג, רט,	י:	קנח, קסג, רט,	יא:	קנח, קסג, רט,	יב:	קנח, קסג, רט,
כ.	תעז	פח:	תצה	ז:	תקצב	ח:	תקצב	ט:	תקצב	י:	תקצב	יא:	תקצב	יב:	תקצב	יג:	תקצב
כז:	קג	צב:	סב	ז:	סו, שיט	ח:	סו, שיט	ט:	סו, שיט	י:	סו, שיט	יא:	סו, שיט	יב:	סו, שיט	יג:	סו, שיט
כד:	תסד	צג:	נד, סב	ה:	קג	ו:	קג	ז:	קג	ח:	קג	ט:	קג	י:	קג	יא:	קג
כה:	ריח	צג:	רנו, רעו	ט:	קס	יג:	קס	כא:	תמא	כב:	תמא	כג:	תמא	כד:	תמא	כה:	תמא
לה:	קסד, תקיד	צד:	לח, רנו	כא:	תפט	כב:	תפט	כג:	תפט	כד:	תפט	כה:	תפט	כז:	תפט	כח:	תפט
לה:	קסד, תקיד	צו:	רנ	כב:	תע	כג:	תע	כד:	תע	כה:	תע	כז:	תע	כח:	תע	כט:	תע
מג:	תצה	צו:	שעח	כז:	רעט, שפז, שפז	כח:	רעט, שפז, שפז	כט:	רעט, שפז, שפז	ל:	רעט, שפז, שפז	לא:	רעט, שפז, שפז	לב:	רעט, שפז, שפז	לג:	רעט, שפז, שפז
מה:	תקיד, תקטו	קא:	כד	קו:	רעח	קז:	רעח	קח:	רעח	קט:	רעח	קי:	רעח	קי:	רעח	קי:	רעח
מז:	תקיד	קב:	רנא	קח:	קלד	קח:	קלד	קט:	קלד	קכ:	קלד	קכ:	קלד	קכ:	קלד	קכ:	קלד
נה:	קצה	קג:	ח	קח:	קלד	קכ:	קלד	קט:	קלד	קכ:	קלד	קכ:	קלד	קכ:	קלד	קכ:	קלד
סא:	רה	קה:	רנ	קח:	קלד	קכ:	קלד	קט:	קלד	קכ:	קלד	קכ:	קלד	קכ:	קלד	קכ:	קלד
		קה:	קה	קח:	קלד	קכ:	קלד	קט:	קלד	קכ:	קלד	קכ:	קלד	קכ:	קלד	קכ:	קלד
		קו:	רעט, שפז, שפז	קח:	קלד	קכ:	קלד	קט:	קלד	קכ:	קלד	קכ:	קלד	קכ:	קלד	קכ:	קלד
ג.	רנ, רנב	קז:	קלד	קח:	קלד	קכ:	קלד	קט:	קלד	קכ:	קלד	קכ:	קלד	קכ:	קלד	קכ:	קלד
ד.	רלה, תצא	קח:	קלד	קח:	קלד	קכ:	קלד	קט:	קלד	קכ:	קלד	קכ:	קלד	קכ:	קלד	קכ:	קלד
ה.	רנ, תקיח	קכ:	קסג, קסד, רנא	קח:	קלד	קכ:	קלד	קט:	קלד	קכ:	קלד	קכ:	קלד	קכ:	קלד	קכ:	קלד
ו.	רנא	קכ:	קלד, שעח	קח:	קלד	קכ:	קלד	קט:	קלד	קכ:	קלד	קכ:	קלד	קכ:	קלד	קכ:	קלד
ז.	תקיח	קכב:	רלז, רלט	קח:	קלד	קכ:	קלד	קט:	קלד	קכ:	קלד	קכ:	קלד	קכ:	קלד	קכ:	קלד
יא.	קלז, קמב	קלב:	קט	קח:	קלד	קכ:	קלד	קט:	קלד	קכ:	קלד	קכ:	קלד	קכ:	קלד	קכ:	קלד
יא:	קלז, תקיח	קלב:	ע, תצא	קח:	קלד	קכ:	קלד	קט:	קלד	קכ:	קלד	קכ:	קלד	קכ:	קלד	קכ:	קלד
יז.	רנב	קלג:	רנו	קח:	קלד	קכ:	קלד	קט:	קלד	קכ:	קלד	קכ:	קלד	קכ:	קלד	קכ:	קלד
יט:	קיו, שצ, שצב	קלז:	תלא	קח:	קלד	קכ:	קלד	קט:	קלד	קכ:	קלד	קכ:	קלד	קכ:	קלד	קכ:	קלד
כ.	שלא	קלה:	שטז	קח:	קלד	קכ:	קלד	קט:	קלד	קכ:	קלד	קכ:	קלד	קכ:	קלד	קכ:	קלד
כא:	קכג, קכה, רסג,	קלה:	פג	קח:	קלד	קכ:	קלד	קט:	קלד	קכ:	קלד	קכ:	קלד	קכ:	קלד	קכ:	קלד
	תמוג	קלו:	תנו	קח:	קלד	קכ:	קלד	קט:	קלד	קכ:	קלד	קכ:	קלד	קכ:	קלד	קכ:	קלד
כא:	קכא, קכו, רסא,	קלה:	יג	קח:	קלד	קכ:	קלד	קט:	קלד	קכ:	קלד	קכ:	קלד	קכ:	קלד	קכ:	קלד
	רסד, רפח, תצז	קמז:	מט	קח:	קלד	קכ:	קלד	קט:	קלד	קכ:	קלד	קכ:	קלד	קכ:	קלד	קכ:	קלד
כב.	תצז	קמט:	רכז	קח:	קלד	קכ:	קלד	קט:	קלד	קכ:	קלד	קכ:	קלד	קכ:	קלד	קכ:	קלד

נתן

מפתח הספרים

פריז

תרנא

תקז	כה.	שיט, שי	מג.	שצג	לד	פ	כא.	תקמוג, תקמוד,
רעג	כו:	רכ	מה.	רפא	לד.			תקמזה
שלג	כה.	צו, רכ, רכג,	מה:	ט	לד:	יבמות	ב:	מ: תקכא, תקמוד,
רלה, שלג	לג.	שנו, שנט, ת, תפב	מז:	תטו	לו:	תקנח	ד.	תקמזה
שמו	לו:	רכא	מז:	לח	לו:	עז	ד:	מא. תקכב, תקמוד,
פו	לו:	רכא	מז:	שעט	לו:	עז	מו.	תקמזה
ש, שא, שח,	לח.	תקט	מז:	קפג	לח:	של	מז:	מא: תט
שיא, שיד, שנב,		תנג	מט:	נא	מז:	תמזא	נב:	מב. תסב
תלב, תלג, תקסח,		תלז	נט:	רכ	מב.	קטו, קסב, רטז,		מב: ריט, תקצב
תקפא, תקפב		שלד	פד:	ס, סא	מו.	ריז, רצג		מג. רנ
עד	לט.	צא, תלח	פה.	תקנח	מז:	תפא	סב.	ביצה
ש, שא, שיא,	לט:	תכח, תל	פז.	תצ	נ:	קלד	סד:	ב. תמב
שיד, תקפא		תעז	פז:	רנו	נא:	תקנד	עה.	ג: שסב
קפג	מב:	נזיר		יא, מו	נו:	שכב, שכג	פג:	ד: קסד
תקיה, תקיט	מד.	תל	כ:	רכא	נט:	שלד, שלה	פז.	ו. תנה
קסו	מד:	פח	כד:	תקמב	סו.	רלה, רלו, תלז,	פה.	יג: קלו
תקפו	מו.	כד	נד:	רלד	עד:	תנא	צ:	כא. צג
תקפא	מז.	תקפ	סא.	ריב	עה.	קנו	גז.	כה. קסא, קסג
ע	מח:	לב	סא:	יט	פג:	רכ	צד:	כו: תקכג
קטו	מט.	סוטה		קצו	פה:	תעב	צז:	לו: שלח
צח	נ:	ג. שפא, שפב		קס, קצג, תקכד	פז.	מא	צט:	לח. תקז
מז	נב:	תלז	ו:	קעד	פז:	כג	קג.	לט. לד, תקט
נה, נו, נח, נט, סא,	נג.	תצה	ז:	צח	פה:	קעב	קג:	תענית
סו, עא, עב, פח,		כו	יד.	עו	צב.	שסה	קה.	כו. ל
קלו, עדר, שכה,		שלב	טו:	ריג	קב.	קיא, קיד, קע,	קז.	כט. קכ, קכג, קכו
שכו, תמוט, תקמ,		פג	כה.	קג	קג.	רנו, רס		מגילה
תקסב		תסא	כט.	קחה	קה.	כתובות	ג:	ג: פב
נה, נו, תמו	נד:	תעב	לו:	תסח	קי:	תפא	ה:	ה. רעא
שלז, תקסח,	נה:	קפח, קפט, קצ	לה:	נדירים		תפא	ט.	ט. תסח
תקסט		רו	מט.	קנו	ג.	קנ	יא.	יג: תנח
לד	ס.	גיטין		כב, תקסז	ז.	תכ, תקנד, תקפב	יד:	כ: תקנה
לד, לו	ס:	רלה, רלז	ב:	שלו	טז:	טז	יה:	כג: ער, רעא
תקמח	סו.	תקמח	ט:	עז	טז:	רלג, תכב	יט.	כד. לו
קצא, תקל	עד:	שנא, שנב, שנו	יג.	קצא, רפג	כד.	רנד, תנה	יט.	כו. תקסט
תצד	עה.	צח	יג:	תקסח, תקע	כה.	תיד, תכב, תכו	כ.	כו: תפח
רעה, רפה	עז.	שח, שיא, שיד,	יז.	רמוד, רמוז	לג.	תיג, תקסז	כב.	לא. תנו
ריח	עה.	תלד	יח.	רמוז, רמוז	לג:	קפד, רלז, תכב	כו:	
תקמא	פד.	קצג	יח.	רכא, שט, שמו	לד:	קי	ל:	מועד קטן
קעז, תעז	פה:	שצט, תקכה	כ.	עד	לה.	ריח, רכג	ל:	ה. ה
קידושין		שכו, תא	כ:	שיט	לה:	כג, קצא, רנה,		הגיגה
קצו, רס	ב.	פח	כב.	תלח, תקלט,	לו:	רפב, רפט, תקנו	לא.	י: קלט
ק, תקלה	ג.	קעז	כב:	תקפד	לו:	קכו, קסב, שלו,		יא. קיד, קטו, קטז
קי	ג:	תעט, תפ	כג:	שמו, תלו	לו:	תמוז, תמוט	לא:	יג. קפח, קצ
תקלג, תקלד	ד:	ריט	כד:	תקעא	כה.	ריז, ריח	לב.	יז: תנו
						ס, שצג		

נתן

מפתח הספרים

פריז

תרנה

ד,ג	תנו	רמב"ם	מגילה והנוכה	ביד	תקפ	א,יה	שפז, תד
	פרה	יסודי התורה	ג,א	ערכין וחרמין	קפ	יג,א	תקלט
ב,א	קצט	א,א	ד,יב	ו,ה	תלז	יה,א	תקלט
ב,ג	תמוג	ה	אישות	כלאים			מעילה
	מקואות	ז,ז	ג,ב	א,ג	תנח	ד,ה	ז
ט,א	תסג	ה,ב	ד,א	ח,א	תנח	ו,א	ק"ז
ט,ג	לד	דעות	ה,א	י,כט	קמ		קרנן פסח
	מעילה	תלמוד תורה	ה,ה	תרומוות		י,א	תצא
ג,ב	פח	ז,יא	ה,יג	ביד	תקפ		שגנות
	תלמוד ירושלמי	עבודה זרה וחוקות	ה,כג	י,א	תקכו	ג,ג	ו, שטז
	תרומוות	הגוים	ט,ו	ביכורים			תמורה
א,א	קטז, תקיג,	ב,ו	כ,א,ט	א,ד	תקנה	א,ד	תלז
	תקפב	ז,א	גירושין	ז,ה	שסב		פרה אדומה
ז,א	ס	ז,ב	א,א	יב	כב		א,ז
	שבת	ז,ז	ב,ב	בית הבחירה		י,ב	עא
א,א	רנא	י,טז	ג	א	תסט		טומאת אכלים
ב	רכט	תשובה	ג,ד	ב	תקיז		א,ב
ז,ב	רמט	תפלה וברכת	ד,כה	ב,ה	תקיה		יב,א
י,ג	שצ	כהנים	נערה בתולה	ז,יב	תסה		כלים מקואות
יד,ד	רנד	א,א	א,ב	ז,יג	תסו		א,ה
	ראש השנה	תקפד	ג,ו	ז,יד	תסה, תסו		כדז, שכב, שכו, שכה
ב,ג	תנה, תנו	ציצית	סוטה	ז,כ	תסה		נוקי ממוון
	כתובות	א,טו	א,ג	כלי המקדש		א,א	י,א
ג,א	ס, סא	ברכות	ד,יה	והעובדין בו	ט	א,א	מוג
	ניזר	תסד	איסורי ביאה	איסורי המזבח	ג,ה	א,ה	יא
ט	תקפ	מילה	ד,ה	ג,ה	פג	ג,יד	ריד
ט,א	תקפב	א,טו	יה"ז	ג,יא	רא	ד,א	מד
	גיטין	שבת	מאכלות אסורות	ה,ז	שכ, שלב	ה,א	ה
ה,א	קטו	א,ה	תעא	מעשה הקרבנות		ו,א	כא
ו,א	שסט	א,טז	ב,ז	יא,ד	תלז	ז,ג	כג
	קידושין	ז,ד	ח,טו	יד,טז	רנה	ז,י	נ
ד,יב	תצא	י,בב	י,גכה	יד,ז	קצג, קצו	ח,ה	ד
	כבא קמא	י,כה	שחיטה	טו	תכט	ט,ו	צד
ב,ה	לט	כ,א	א,ב	טז,ז	תמו	י,ג	כא
ד,ה	שיג	חמין ומצה	ד,יג	יה,ג	תה	י,ד	קצד
	כבא מציעא	א,ג	שבועות	תמידים ומוספין		י,ה	כא
ו,ב	תקפט	ו	ב,ז	ז,ה	תסו	י,ו	רח
	עבודה זרה	שופר וסוכה ולולב	ח,ח	ח,ג	תסה, תסז	י,ז	רח
ב,ב	רנד	א	נדרים	פסולי המוקדשין		י,ח	קסא
		ב	קסב, שנד, שנה	א	תז	י,ט	קסא
		עז				י,טז	פא

תרנו

נתן

מפתח הספרים

פריז

תרנו	נתן	מפתח הספרים	פריז
יגב, סז	בב, רכד, רכה, רכו	מלווה ולווה	שולחן ערוך
גנבה	גיג, מט	דב, קסה, קסו, תקטז	אורח חיים
א,א, ב, יח, רסו, רצ	הו, קעד	דד, תקסה	א
א,ג, רסו	וה, קעה	דו, תנט	ה
א,ז, תקנג, תקסב	וט, קעה	דיד, עב	יא
ב,א, נו, עא, עב, עג, עדר, תקסא	וי, קמה	הא, תקסה, תקסו	טז
ב,ה, תה	ז, תעו	יא, צט	לב
ב,יא, שלט	י,יד, קמה	טוען ונטען	מז
ג, רפה, תלה	יא,ב, תפד	ג,א, קפו	מט
גב, תקנג, תקסב	יא,ד, תפג	ג,ב, קפו	סט
ג, רפב	יב,ד, תקעד	סנהדרין והענישין	קצו
גט, תלד	מכירה	המסורין להם	קס
ה,ג, תקעו	ב,א, פו	יב,ב, קנה	רמו
ו, תקסב	ב,ב, פו	יג,א, צו	רנ
ז,יא, ער	ב,ג, פו	טז, רלה	רנב
גולה ואבדה	הד, תקלג, תקלד	טז,ד, רצב	רנג
א,א, ב, רסו, רצ, רצא	היד, תקפז	טז,יב, קעו	רנד
א,ב, תקפא	ז, תעה, תעו	יה,ה, קנו	רסו
א,ג, רסו	ז,ד, תקלג	יהו, תפב	שה
א,ו, רסו	י, רסא, רסב	כ, תקעא	שו
א,ט, רסא	יא, רנה	כד,א, תיה	שט
א,יב, תנג	זכירה ומתנה	עדות	שטז
ב,א, שכב	ו, תקנח	ט,ד, ק, תפא	שיח
ב,ב, שכב	שכנים	י,ד, תיד	שסה
ג,ד, תקטז	ט,יג, יז	כ,א, תיב	רמט
ה,יא, תקע	שולחין ושותפין	כ,ב, נ	שס, שסא, שסה
ה,יח, תקע	ד,ב, תקפז	ממרים	שכו
ו,ב, דש	עבדים	א,ג, קט	שכה
ז,ה, רפב	א,א, תקפו	אבל	קלא, רל, רמא
ז,א, דש	ה,א, פז	י,ד,ב, רכד	תקכ
ז,ה, ריח	ה,ז, תלב, תלג	מלכים ומלחמות	תלא
חובל ומזיק	שכירות	א,ז, תקעג	תלג
א,יא, מ	ב,ג, טו	א,ח, תקעב	תלד
א,יב, מ	ו,ה, שב	ד,א, תקעא	תמוג
ז,א, נד, נט	יג,ב, תנח, תנט, תקמו	ו,י, ב	תמוז
ז,ד, עג	יג,ז, תפג	ו,ח, ב, תפז	תמוה
ז,יג, צו, תפד	שאלה ופקדון	ו,ט, תפט	תנג
ח, קל, קנד	ב,ה, טו	ח,י, קפז, תקעד	תנד
ה,ד, מ	ה, תצז	ח,יא, קפו	תעה
רוצה ושמירת נפש	ה,א, תקג	ט,יד, רח	תפב
א,יב, קנו	ה,ו, תקנ	י,ז, תקפ	תצה
א,יד, תעה		י,ט, ד	תקפט
			תרג
			רכו

נתן

מפתח הספרים

פריז

תרנו

רנא	תצ	לב	רכה, רלא	קצה	פה, כסג, שפב,	שמט	רסט	ראש השנה	תרנו
רנד	קצה	לד	ה, כח, כט, צה,	שפג	שפג	שנ	סד, סו	יג. תקעז	
רנה	תקג, תקד	רסה, רפא, רפב,	ר	תמוח	שנא	שעז		יומא	
רסו	תנו	שיג, תקס, תקסב	רד	תקלג	שנג	דשמו, תקעז,		עד. שטו, תסא	
רסז	תקייט	לז	רה	קצו	שנד	תקעז		כתובות	
רעא	רכה, תקמב	לה, תיב, תיג	רה	רכ, שעד, שעה,	שנד	רצג, רצה		יד: טז	
רצא	רמוז, רמוח	קס, רנג, רחצ,	לט	שפח, שפט,	שנו	תקעז		עה. ריב	
רצד	רכה, שסו	תקכד, תקלה	ריא	תקסה, תקסו	שנה	תקעז		גיטין	
שג	קלט, קמו	מ	קסח, קעא	צה, שו, שנג,	שונט	תקצב, תקצג		כב: קעז	
שכד	שסב	מג	קעא	תקפא	שס	רצ		נד: תמו	
שלא	תקעט	מו	רלד, תיג	ריד	שנד	שח, שט, שיא,			
שלד	תצג	נב	תכד, תכו	רכז	רכב	תקפ		בבא קמא	
שלו	תעה, תעו	סא	ריט, שנו	רלג	רטז	קיב		עב: יג	
שמ	שצ	סו	עב, שח, שטו	רלד	תנג	שסח		בבא בתרא	
	אבן העזר	עב	תקנא	רלה	תקנד	שעא		לא: תיג	
ה	שפח	עג	פא, תקנב	רמא	פו, רכ, שיא,	שעז		מד. תקעז	
כב	שפא	עה	תקנא	תקלג	תקלג	שעה			
כח	שיט, שמוא,	פב	תכא, תקמט,	רמג	קפה, רעט	שפא			
	שמוח, שסח,	פו	תקנ, תקנא	רנג	תקנו	שפב			
	תקכה, תקכט,	צה	קצו	רנה	תלח	שפג			
	תקלא, תקלד,	צו	רעא	רנט	שו	שפה			
	תקעג, תקעצא	קג	תקצ	רסב	צו, רחצ, רצט,	שפו			
נ	קכח	קה	תקו	שח, שיד, שלד,	שמה, שסז	שפה			
עא	תצ	קוז	שסט	שמה, שסז	תפד	שפט			
קלט	ריח	קכג	שכט	רסג	תפד	שפג			
קמו	תקנו	קכד	קנג, שנב	רסו	רסז	שצ			
קעה	שפא	קנא	קנג	רסח	ריז	שצב			
	חושן משפט	קנא	קיא	רעג	קסב, תקפ	שצד			
א	קא, תלד, תקייט,	קנה	יז, יח, יט, תקפ	ערה	קסב, רטז, ריח	תו			
	תקכ	קנו	יט	רצא	ריג, תצח	פא, פח, צד, צו,			
ב	תקעג	קסא	תקסט	רצב	כו	קנח, קסג, רצט,			
ג	קנה, רנג, רחצ,	קסב	תקסט	רצו	תקנ	שיג, שיד, שמה,			
	תקכד	קסג	שח, תקסט	שא	תצח, תקג, תקד,	שצז, שצט			
ו	תקצג	קעד	קיב	תקה, תקו, תקז	תקה, תקו, תקז	תיא			
ח	תקעג	קעו	רכ, תקפז	שו	תקכו, תקכח,	תיח			
ט	קצו, תקסו	קפא	שט, תקפ	שילג	תקל	תיט			
יג	קנב	קפב	תמט, תנא	תקלז, תקפג,	תקו	תכ			
יט	קנג	קפח	תקמוח	תקפד, תקפה,	תקפד, תקפה,	תכו			
כג	ריט	קפט	קעט, קפא,	תקפו, תקפז,	תקפו, תקפז,	התם סופר			
כה	שטו, תקס	קצ	רסז, תקנד	שילט	תקכח	חידושים			
כו	תקעא	קצב	תקלד, תקמו	שמז	תקכח	שבת			
כח	תלז	קצד	תנ	שמו	מט	כב. תצז			
כט	רלג, רלד	קצה	תקמוח	שמוח קעז, רטז, רעט,	תעט	קלה.			
ל	תקו	קצו	תקמוז	תנג, תקעג	תקעג				
			פו						

תרנח

נתן

מפתח הספרים

פריז

קא	קב	קכז	קעה	קצה	רלח	רמא	רמוג
תצב	תפח, תפט	תקלה	שנג	תמא, תמב	תקנו	ה, יג	תלט
רצו	שי	שיה	שיט	שכא	שו"ת אהע"ז	איא	שו"ת חו"מ
שיט, תלח	פה	ריח	רנג, שנד	תלח	תפ		
א	כג	כו	מד	סו	עט	קמוז	קנה
כו, רנד, תנה	יד	תקפה	תקע	תקנד	יט, קיא	תקנו	שט
קסה	קעב	קעו	קצא	חלק ששי	כו	קסז, קסח, קע,	תקיס, תקסו
צד, צו	תקפה	כח	שנג		תקמא		
לט	קב	ליקוטי תשובות	חת"ס	חלק המכתבים	לה		
שפה, תכה	תעג						

